№ 53 Ապրիլի 1 (13) 1882 Ապրիլի 1 (13) № 53

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարեկանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում պրոմում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Առաքաբաժանումը դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են
երեսաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։ ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա թերթեր։—Նամակ թերթասիից։—ԹՈՒՐՔԻԱ։—ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ։—ՅԱՈՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ՖԵԼԻԵՏՕՆ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹՄԲԱՊԻՆ

—

Բաղտ, 22 մարտի

Մարզպետական ընկերութիւնն թուրքական ժողովը խնդրում է ձեզ յայտարարել ձեր յարգոյ թերթի մէջ հետեւեալ նամակը, ուղղած դէպի բոլոր հայ ժողովուրդը, որի նիւթական օգնութիւնը կարօտում է ընկերութիւնը իր գործունէութեան առաջարկում։

Ի նկատի ունենալով մի կողմից գոյացած պետական հայ ուսումնարանների բազմութիւն աշակերտները, որով այդ պարագաների հոգաբարձութիւնները անպատճառ դիմում են Բաղտի Մարզպետական ընկերութեան խորհրդին, միւս կողմից աչքի առաջ ունենալով, որ ընկերութիւնը իր բարձրագոյն հաստատութիւնն համեմատական կարող է իր ծախսերը հիմնել իր մայր գումարից տացած ժողովրդների և մասնաւոր նուիրատուութեանց վրայ, անկարող է գտնւում բաւականութիւն տալ այն վերոյիշեալ բոլորովին արդարացի պահանջներին։ Այս պատճառաւ ընկերութեան խորհրդական ժողովը դիմում է ընդհանուր հայ հասարակութեան, վստահ լինելով, որ ազգային լուսաւորութեան և ընկերութեան գործերին համակրողները չեն պատրաստ իրանց կամաւոր նուիրատուութիւններով օգնել վերոյիշեալ նպատակի իրագործմանը։ Նուիրատուութիւնները կարող են ուղղուիլ դէպի օրացրիդ խմբագրատունը, նոյնպէս և Բաղտի Մարզպետական ընկերութեան խորհրդին։

Թուրքական ժողովը հաւատում է, որ խմբագիրը, որ դուռ չէ մերժի նոցա այս խնդիրը, ամենայն աչքի առաջ ազգային կրթութեան և լուսաւորութեան կարիքները։

Նախագահ Գ. Թումանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒԲԻԱ

—

Շնորհակալութեամբ առացուք հայոց գրքերի հրատարակութեան Թիֆլիսի ընկերութիւնից Քրիստափոր Շմիտից խմբագրուած մանկական երկու վէպեր «Գառնուկ» և «Լուսաստանիկ»։ Երկու վէպերն էլ պարունակում են մի փոքրիկ բառարան մէջ։ Այդ վէպերի խմբագիրը Նազարէթ է։ Տրուած է Մարութիրատեանի տպարանում. գինը 25 կոպէկ է։

—

ԳՕՐՈՒԻՑ մեզ գրում են մարտի 24-ից, թէ այդտեղ չարունակում է անձրեւային եղանակը և մինչև այժմ գրաները չեն դադարում։ Քաղաքի փողոցները գետով են յաճախակի և տեղ տեղ երեում է սաստիկ մեծ հասարակութիւն։ Քաղաքի կամուրջն էլ չարժուել է իր տեղից և սպասւում է մի քանի օրից յետոյ փուլ գալ։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ մի հայ երիտասարդ ԲԱԳՈՒԻ մէջ ձեռնարկել է խմբագրելու հայերէն լեզուով Տէրզենիեվի «ДЖЮЪ» թռչունը։ Պարոնը խնդրում է որ աբիշնները նեղութիւն չը կրեն նոյն դրուածքը ծանրագնահատելու։

—

ՂՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են։ «Թէ որ աստիճան նախապաշարմունքը ու մոռացկոտութիւնը մեր ամբողջ հայ գիւղում լինում են երկու չարչարի եղբայրներ, որոնք այդտեղ ապրում էին անուն։ Նահապետ հրաժարում է նախ ասիրիչին, որ հիւանդի մեռքից տիրէ հանել,—դա աստծին և անհամեմատ մեծագոյն է համարւում մեր գեղջկների բժշկականութեան մէջ,—յետոյ, տեսնելով որ հիւանդ եղբայրը այնու ամենայնիւ չէ առողջանում, հրաւիրում է խոպը մօլլային։ Տգէտ մօլլան, երկար գիրգրտուելա (հիւանդութեան որոշում) անելուց յետոյ, յայտնում է թէ հիւանդը պաշարուած է գիներով և նրան պէտք է լաւ ապտակել ու ծեծել, որպէս զի սատանաները դուրս գան նրանից։ Չէնց որ մօլլան հեռանում է, անգամի եղբայրը վերցնում է ձեռքը մի մահակ և սկսում է այնպէս սաստիկ հարուածել իր հիւանդ եղբօրը, որ այս վերջինը սաստիկ հարուածների ազդեցութեան տակ հոգին աւանդում է։»

—

«Մշակի» № 51 մէջ տպած էր մի լուր որ մեր քաղաքի երկու եւրոպի գերմանացի բժշկներ Գ. (Գամ Հ.) և Կ., բժշկելով մի յղի սիկնոջ, որ յղի էր վեց ամիս ամսական երեխայով, այնքան տպէս էին, որ չը կարողացան հասկանալ հասարակ յղութիւնը և բժշկում էին սիկնոջ չեղած հիւանդութիւններից, անասելի օպէրացիաներ անելով նրան, որով և սպանեցին երեխային այդ պարոնի մէջ։ Այժմ մեզ հարցնում են թէ ով է այդ պարոն յայտնի է աստղաբաշխութիւնից թէ լուսնի վրա այլ եւս ոչ օդ կայ, ոչ ջուր, ոչ բնակութիւն, մի խօսքով որ լուսինը չատ ժամանակ է արդէն որ անասուն, անայի և անկեան է դարձել,—այդ պատճառով իմ ծանօթներից մինը այն ձիշդ և հանձարեղ մտքի է եկել, որ երեխ լուսինը մի ժամանակ Հայաստան է եղել և նրա վրա պէտք է որ մնացած լինեն հին հայոց տեղանուններ, սեպագիր և ուրիշ ձև արձանագրութիւններ։ Ես ահա իմ ծանօթս կազմել է մի մեծ ընկերութիւն, տասը տարի անդադար բժշկական արշաւանք անելու դիտաւորութիւնով։ Քանի որ լուսինը ամբողջութեամբ ասեղակ է, արշաւանքի դիտաւոր անդամը պէտք է լինի ասերակների նկարող ֆոտոգրաֆ Քիւրքճեանը, նոյնպէս կը մասնակցեն արշաւանքին հնագէտ պ. Երիցեան և ուրիշ ազգային հայ գրողներ։ Որովհետև յոյս չը կայ թէ այդ արշաւանքին կը մասնակցեն Մխիթարեան սիսան ասուածական միաբաններ, կամ ամերիկեան անձինք, ինչպէս Լիին, Պատկանեան և այլն, այդ պատճառով նրանց տեղը, լուսինը կանոգրաֆիական, հնագիտական, աշխարհագրական, պատմական, քաղաքական, տնտեսական, լեզուագիտական, մանկավարժական, հոգեբանական, տրամաբանական և այլ անան տեսակէտներից նկարագրելու համար հրաւիրում է Ն.Ջ.Միածնի ճեմարանի պետական բժշկաց պ. Աշակ Նահապետեանը իր պրօֆէսորների ամբողջ խումբով։ Ասում են որ Մանկունին էլ չատ շուտով կը լինի այդ բոլոր պարոններից ազատուելու. և Ն.Ջ.Միածնից դէպի լուսինը նրանց տեղափոխուելը տեւելու, քանի որ դիտէ թէ հետեւել տարին այլ եւս չի կարողանայ նրանց պահել ճեմարանում, նիւթական միջոցներ չունենալով չարունակել նրանց նոյն տնային ուճիկները տալու։

* * *

Լսում եմ որ չատով հիմնելու է Թիֆլիսում մի «Գիւղատնտեսական» ընկերութիւն, որի նպատակն է ամէն հայաբնակ քաղաքներում և գիւղերում հիմնել ճայարաններ, որտեղ ընկերութեան անդամները իրաւունք կունենան ձրիապէս կերակրուել։

* * *

Մ. Քաղաքից ինձ գրում են։ «Մեր քաղաքում այն աստիճան են բազմացել այլ և այլ ընկերութիւններ, որ այժմ իրաւաբանչիւր հայ անհատը կազմում է տղէն մի ջոկ ընկերութիւն, և յոյս կայ որ չատով իրաւաբանչիւր հայ և իրաւաբանչիւր հայուհի իրանց մէջ կազմակերպեն երեք, չորս ընկերութիւններ։ Այն ժամանակ ընկերութեան կանոնագրութիւնները, երեսի այսպէս կը գրուին։

Յօդուած առաջին։ Իրաւաբանչիւր անհատ իրաւունք ունի կազմել իր անձից մի, երկու, երեք և աւելի ընկերութիւններ։

Յօդուած երկրորդ։ Անէն մարդ ինքն իրան ընտրում է ընկերութեան նախագահ, ձայների մեծամասնութեամբ։

Յօդուած երրորդ։ Նոյն մարդը կարող է ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։

Յօդուած չորրորդ։ Ընդհանուր ժողովը այս և այն հարցը քննելու համար իրաւունք ունի ընտրել իր միջից յանձնաժողով։

Յօդուած հինգերորդ։ Ընկերութեան նախագահը իրաւունք ունի տարին մի անգամ գումարել ընդհանուր ժողովը, որ կարող է գումարուիլ միայն այն ժամանակ երբ ինքը նախագահը ներկայ է գտնուում ժողովին, քանի որ ինքն է ներկայացնում ընդհանուր ժողովը։

Յօդուած վեցերորդ։ Մի և նոյն անձն ընկերութեան ընդհանուր ժողով է, նախագահ է, քարտուղար է, գանձապահ է, յանձնաժողով է և մասնաժողով է։

Յօդուած եօթներորդ։ Եթէ մի և նոյն անձի մէջ ամփոփուած են երկու, երեք այլ և այլ ընկերութիւններ, այդ բոլոր ընկերութիւնների տարեկան

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Երկար լռութիւնս պատճառներ։—Լուրերից բաղկացած ֆելիետոնի վտանգը։—Երկաթուղու պիծը։—Հայ-աւետարանականներ։—Հրապարակական դասախօսութիւններ։—Մի բժշկական նոր գիրք։—Մի ուսումնական սրբագանք։—Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը։—Հայոց ընկերութիւններ և ընկերութիւնների համար մի նոր կանոնագրութիւն։—Թատրոն և բանկ։—Մի տրտնջալի և հրնարատար լուր։—Գնահատու պ. Րօբէրտ Լէհցի նեկրալոգական պրօգրամը։—Պ. Երիցեանի զգաստասութիւնը։—Ջաճիկ օրր։

—

Գանի, գանի ժամանակ է արդէն որ «Մշակի» ընթերցողը հեռացած չէ Ախալցխա ֆելիետոնից։ Ինչ էր անում Ախալցին այս ամբողջ ժամանակ, ինչի չէր գրում,—աւելորդ է բացատրել։ Միեւնոյն մի և նոյն չէ ընթերցողի համար թէ ինչ պատճառներ էին ախալցուն ինձ լուռ մնալ.... Գուցէ բայական էի քաղաքից, գուցէ ուրիշ գործերով զբաղուած էի, գուցէ հիւանդ էի, գուցէ ֆելիետոնի համար նիւթ չէի գտնում,—այդ մի և նոյն է։

Բայց ապացոյց որ մեռած չեմ, այն է, որ կրկին գրում եմ։

Միայն իմ այսօրուայ ֆելիետոնս նման չի լինի իմ անցեալ ֆելիետոններից ոչ մինին։ Ես այսօր կամենում եմ փորձ փորձել գրել մի ֆելիետոն, որ ամբողջութեամբ բաղկացած լինի միմիանցից անկապ լուրերից։ Այդ լուրերը ինձ մանրամասնութեամբ հաղորդած լուրերն են, որ ես քաղել եմ կամ ինձ անձնապէս պատմածներից, կամ ինձ անձնապէս գրած մանրամասն նամակներից։

Որպէսզի այն լուրերը, որ ընթերցողը կը կարդայ այսուհետ, նա երբէք չէր կարող գտնել ոչ մի լրագրում։

* * *

Ինձ գրում են Շուշուց որ այդտեղի հարուստ հայ-եանց եղբայրները դիտաւորութիւն ունեն իրանց հաշուով կառուցանել մի երկաթուղու գիծ Շուշի քաղաքից մինչև Փիր գիւղը։ Այդ երկաթուղու կանոնագրութեան պլիտաւոր յօդուածն այն է, որ երկաթուղով ճանապարհորդել և նրանով ապրանքներ տեղափոխել իրաւունք կունենան միմիայն հայ-լուսաւորչականները։ Վագօնը նստելուց առաջ ամէն ճանապարհորդ պէտք է ցոյց տայ իր մկրտիլականը. եթէ հայ-լուսաւորչական է,—կարող է տոմսակ վեր առնել և նստել վագօն, եթէ ոչ,—պէտք է տոմսի դնայ։ Երկաթուղու վրա ծառայողներն էլ, ի հարկէ, բոլորն էլ պէտք է հայ-լուսաւորչականներ լինեն։

* * *

Ինձ գրում են Շամախուց որ այդպիսի հայ-աւետարանականները սաստիկ քշնամի են հայութեան։ Նրանք իրանց գերմանացի են ասում, թէև հայացել են, նրանք երբէք չեն խօսում հայերէն, չեն կարդում հայերէն, չեն հետաքրքրւում, մազի չափ անգամ, հայութեան գործերով, ազգային խնդիրներով։ Ամենալաւ ապացոյց որ Շամախու հայ-աւետարանականները սաստիկ հայատեաց են և իրանց գերմանացի են ասում, այն է որ նրանք սաստիկ պաշտում են «Մշակ» լրագիրը։

* * *

Ընթերցողները գիտեն արդէն որ երիտասարդների մի խումբ կարդալու է չատով հրապարակական դասախօսութիւնների մի շարք յօդուած ազգայ ուսուցչական ժողովի։ Այժմ լսում եմ որ իմ բարեկամներից մէկն էլ, որ բարձր ուսում ստացած մի մանկավարժ է, դիտաւորութիւն ունի իր ծանօթութիւնն էլ տալ ազգայ ուսուցչական ժողովին և կամենում է կարդալ մի դասախօսութիւն հետեւեալ վերնագրով. «Ծեծը և նրա կրթիչ ներգործութիւնը մանուկ սերունդի բարոյական, մտաւոր և նիւթական զարգացման վրա»։

* * *

Մամուլի ասակ է և չատով լոյս կը տեսնի երկու մանկավարժ գերմանացի բժշկների մի չատ օգտակար բժշկական գիրք. «Ինչպէս պէտք է որոշել կեղծ յղութիւնը» վերնագրով։ Միջոցը, որ առաջարկում են յարգելի բժշկները, չատ ուսանելի, պարզ և դիւրագիտելի է։ Եթէ բժիշկը չը գիտէ որոշ կերպով թէ մի կին յղի է, պէտք է նրան ենթարկել ամէն տեսակ փորձերի, ամէն տեսակ ապէրացիաների։ Եթէ կինը կը մեռնի,—նշանակում է թէ յղի չէր, այլ ուրիշ, որ և է հիւանդութիւն ունէր, իսկ եթէ կը վիժի մեռած երեխայ,—նշանակում է թէ յղի էր։

* * *

Արամեան յայտնի է աստղաբաշխութիւնից թէ լուսնի վրա այլ եւս ոչ օդ կայ, ոչ ջուր, ոչ բնակութիւն, մի խօսքով որ լուսինը չատ ժամանակ է արդէն որ անասուն, անայի և անկեան է դարձել,—այդ պատճառով իմ ծանօթներից մինը այն ձիշդ և հանճարեղ մտքի է եկել, որ երեխ լուսինը մի ժամանակ Հայաստան է եղել և նրա վրա պէտք է որ մնացած լինեն հին հայոց տեղանուններ, սեպագիր և ուրիշ ձև արձանագրութիւններ։ Ես ահա իմ ծանօթս կազմել է մի մեծ ընկերութիւն, տասը տարի անդադար բժշկական արշաւանք անելու դիտաւորութիւնով։ Քանի որ լուսինը ամբողջութեամբ ասեղակ է, արշաւանքի դիտաւոր անդամը պէտք է լինի ասերակների նկարող ֆոտոգրաֆ Քիւրքճեանը, նոյնպէս կը մասնակցեն արշաւանքին հնագէտ պ. Երիցեան և ուրիշ ազգային հայ գրողներ։ Որովհետև յոյս չը կայ թէ այդ արշաւանքին կը մասնակցեն Մխիթարեան սիսան ասուածական միաբաններ, կամ ամերիկեան անձինք, ինչպէս Լիին, Պատկանեան և այլն, այդ պատճառով նրանց տեղը, լուսինը կանոգրաֆիական, հնագիտական, աշխարհագրական, պատմական, քաղաքական, տնտեսական, լեզուագիտական, մանկավարժական, հոգեբանական, տրամաբանական և այլ անան տեսակէտներից նկարագրելու համար հրաւիրում է Ն.Ջ.Միածնի ճեմարանի պետական բժշկաց պ. Աշակ Նահապետեանը իր պրօֆէսորների ամբողջ խումբով։ Ասում են որ Մանկունին էլ չատ շուտով կը լինի այդ բոլոր պարոններից ազատուելու. և Ն.Ջ.Միածնից դէպի լուսինը նրանց տեղափոխուելը տեւելու, քանի որ դիտէ թէ հետեւել տարին այլ եւս չի կարողանայ նրանց պահել ճեմարանում, նիւթական միջոցներ չունենալով չարունակել նրանց նոյն տնային ուճիկները տալու։

* * *

Լսում եմ որ չատով հիմնելու է Թիֆլիսում մի «Գիւղատնտեսական» ընկերութիւն, որի նպատակն է ամէն հայաբնակ քաղաքներում և գիւղերում հիմնել ճայարաններ, որտեղ ընկերութեան անդամները իրաւունք կունենան ձրիապէս կերակրուել։

* * *

Մ. Քաղաքից ինձ գրում են։ «Մեր քաղաքում այն աստիճան են բազմացել այլ և այլ ընկերութիւններ, որ այժմ իրաւաբանչիւր հայ անհատը կազմում է տղէն մի ջոկ ընկերութիւն, և յոյս կայ որ չատով իրաւաբանչիւր հայ և իրաւաբանչիւր հայուհի իրանց մէջ կազմակերպեն երեք, չորս ընկերութիւններ։ Այն ժամանակ ընկերութեան կանոնագրութիւնները, երեսի այսպէս կը գրուին։

Յօդուած առաջին։ Իրաւաբանչիւր անհատ իրաւունք ունի կազմել իր անձից մի, երկու, երեք և աւելի ընկերութիւններ։

Յօդուած երկրորդ։ Անէն մարդ ինքն իրան ընտրում է ընկերութեան նախագահ, ձայների մեծամասնութեամբ։

Յօդուած երրորդ։ Նոյն մարդը կարող է ընկերութեան ընդհանուր ժողովը։

Յօդուած չորրորդ։ Ընդհանուր ժողովը այս և այն հարցը քննելու համար իրաւունք ունի ընտրել իր միջից յանձնաժողով։

Յօդուած հինգերորդ։ Ընկերութեան նախագահը իրաւունք ունի տարին մի անգամ գումարել ընդհանուր ժողովը, որ կարող է գումարուիլ միայն այն ժամանակ երբ ինքը նախագահը ներկայ է գտնուում ժողովին, քանի որ ինքն է ներկայացնում ընդհանուր ժողովը։

Յօդուած վեցերորդ։ Մի և նոյն անձն ընկերութեան ընդհանուր ժողով է, նախագահ է, քարտուղար է, գանձապահ է, յանձնաժողով է և մասնաժողով է։

Յօդուած եօթներորդ։ Եթէ մի և նոյն անձի մէջ ամփոփուած են երկու, երեք այլ և այլ ընկերութիւններ, այդ բոլոր ընկերութիւնների տարեկան

Fonds A.R.A.M

սին անմիջապէս խնդիրը ներկայացրեց վարչութեանը և բազդատապէս նրա սկզբնական պահանջութիւնը չիրագործուեցաւ։»

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ շուտով մի քանի հայ թատրոնասէրներ, քաղաքիս հայ ինտելիգենտային պատկանողներից, տալու են թիֆլիսի թատրոնում մի ներկայացում յօգուտ կանանց Բարեգործական նոր կազմված ընկերութեան։ Կը խաղան Սունդուկեանցի «Քանդած Օջախ» պիէսան։ Ներկայացումը կը մասնակցեն տիկիններ. Խատիանեան, Թամամշեան, Խոսրովեան, Իշխանուհի Բէհբութեան, Մէլիքեան, Եւանգուլեան, օրիորդներ՝ Օրբելի, Յովհաննիսեան և պարոններ՝ Քիշմիշեան, Խալաթեան, Մէլիք-Բէգլարեան, Էլիոզով, Յարոյ և այլն։

—

Մի երիտասարդ խնդրում է մեզ յայտնել թ պիտի թիւն մեր Թարգմանիչների որ արդէն ձեռնարկել է Թարգմանելու հայերէն լեզուով Օտարօտկու «Воспитанница» կոմէդիան։

—

«Մշակի» ներկայ համարում տպում ենք Բաղոյի «Մարզպետական» ընկերութեան խորհրդի հրաւէրը զբաղի հայոց հասարակութիւնը, օգնել յիշեալ ընկերութեանը նպատակութիւններում։ Կատարելապէս համակրելով Բաղոյի ընկերութեանը, մեր կողմից էլ հրաւիրում ենք հայոց հասարակութիւնը նեղիացէս օգնել յիշեալ ընկերութեանը, միայն ինքներս ցաւում ենք որ ժամանակի պակասութեան պատճառով չենք կարող խմբագրութեան մէջ ընդունել նպատակներ յօգուտ «Մարզպետական» ընկերութեան։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ այսօր ապրիլի 1-ին արհեստասէրների կլաբում կը լինի մանկական պարահանդէս։ Սկիզբն է 8 ժամին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

—

Անգլիական համայնքների ժողովը Գլադստոնի առաջարկութեան համեմատ վերա-

Ֆօքսաների յայտնութիւններից պարզ երեւում է, որ իրլանդական հարցը մինչեւ այժմ չէ կորցրել իր սուր բնաւորութիւնը։ Այդ հանդամանքը ապացուցանում են վերջին լուրերը Իրլանդիայից, մանաւանդ այն անհանգստութիւնը, որ հաղորդում է դիւնամիտով նշանի քաղաքային խորհրդարանի սուն քանդելը։ Իրլանդական յեղափոխական կոմիտէների կռիւը կառավարութեան հետ ոչ թէ միայն շարունակվում է, այլ մինչեւ անգամ ընդարձակ չափեր է առնում։ Գլադստոնի մինիստրութիւնը հանդիպել է այնպիսի մի շարժման, որի դէմ միատեսակ անզօր են ինչպէս խոստ, նոյնպէս և հաշտեցնող միջոցները։ Եթէ այդ շարժումը ներկայումս առաջվայ պէս կատաղական բնաւորութիւն չունի, որ նրան յատուկ էր կատաղական օրէնքների մոյնելուց առաջ, այժմ նրա մէջ նկատւում է անհաշտ թշնամութիւն դէպի անգլիացիները։

Շատ դժուար է մատնանշել այդ տանջութեան դէմ միայն տնտեսական միջոցներով, բայց մի և նոյն ժամանակ ընդդիմադրութեան այլ միջոցներ էլ չեն մնացել։ Ոչքան էլ ընդարձակ լինեն մանաւանդ գիւղատնտեսական տարածութիւնները, նրանք չեն բաւականացնի այն մարդկանց, որոնք աշխատում են Իրլանդիայի ինքնավարութեան համար, ուրիշ խօսքերով, որոնք կամենում են ունենալ սեփական իրլանդական պարլամենտ։ Քանի որ Գարնել Իրլանդական ազգաբնակութեան մէջ շատ կուսակիցներ կունենայ, Իրլանդիայի այժմեան դրութիւնը անփոփոխ կը մնայ։

Ա յդպիսի կուսակիցների թիւը կարելի է պակասեցնել յաջորդարար, ճշդութեամբ իրագործելով օրէնսդրական այնպիսի վերանորոգութիւններ, որոնք կապացուցանեն Իրլանդական ազգաբնակութեան երկրագործ դասերին, թէ Իրլանդիայի մէջ բնակվող անգլիացի-կալուածատէրերը նրանց վրա այլ եւս չեն նայում, ինչպէս նուաճված և սարսափացած ցեղի վրա, որ պարտաւոր է համբերել ամեն տեսակ ճնշում իրան նուաճողի կողմից։ Ակներև է, որ Գլադստոնի կառավարութեան իրլանդական քաղաքականութեան նպատակը ճիշդ այդ է և դրանով էլ մեկնվում է Գլադստոնի հակակրութիւնը դէպի այն բացառական իշխանութիւնը, որ անգլիական պարլամենտը տուել է նրան Իրլանդիայի մէջ գործելու համար։ Նրան նպատակին են ծառայում և Գլադստոնի աշխատանքները համայնքների ժողովի այժմեան կանոնադրութիւնը փոփոխելու համար։ Երբ իրլանդական ազգաբնակները այլ եւս միջոց չեն ունենայ այդպէսի դիմել օրէնսդրական հարցերի քննութեանը, նրանք կը կորցնեն իրանց նշանակութիւնը ընտրողների առաջ և այն հեղինակութիւնը, որ նրանք այժմ ունեն Իրլանդացի գիւղացիների մէջ։

ԹՒՐՔԻԱ

—

„Daily News“ իր փետրվար 25-ի թիւի մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ հատուածը։

„Ակէ ժամանակ մը առաջ ծանուցինք թէ Պօլսոյ հայոց Պատրիարքը սոսկալի է հրաժարական տալ իր պաշտօնէն, իրեն դլխաւոր շարժառիթ ունենալով ընդդիմադրիլ 61-դ յօդուածին Դրան կողմանէ անդործադրելի ճնշացած լինելը։ Այժմ կը տեղեկանանք թէ աշխարհի ամեն մասանց մէջ բնակող հայք հեռագրեր և նամականիներ ուղղեր են պատրիարքին թախանձելով որ նա առնու իր հրաժարական։ Մինչեւ իսկ սալմանը հրաման հանել է որ պատրիարքը հաճի շարունակել իր պաշտօն, ապակին Ներսէս արքային, իր ժողովուրդի կացութեան բարւոքմանը նկատմամբ յուսոյ նշոյլ

բնդհանուր ժողովները չը պէտք է կայանան մի և նոյն օրը։

Ցաւալի անթերագր և ամեն ընկերութիւնների համար պատասխան։ Ամեն ընկերութիւն իր գործունէութիւնը վերջացնելու ժամանակ պէտք է նախքան իր ձեռքում մնացած գումարները նրատարէմի վանքին։

* * *

Հասատ աղբիւրներից իմացայ հետեւեալը։

Որովհետև Թիֆլիսի հայոց թատրոնական մասնաժողովի նախագահ և Թիֆլիսի քաղաքային կրթական ընկերութեան կառավարիչ մի և նոյն անձն է, և որովհետև այդ վերջին հիմնարկութիւնը գտնւում է պետական Տէր-Ալաստոյեվի ատեան, այդ պատճառով և հայոց թատրոնական գործերը, յարմարութեան համար, չատով կառավարվում է նոյն ատեան։ Այդ կանոնաւոր և այն յարմարութիւն որ երկու հիմնարկութիւնների գործերն էլ կարելի կը լինի միացնել. բանկի մէջ ծառայողները լսեմի վրա կը ներկայացնեն կենդանի պատկերներ, իսկ զերասանները և զերասանուհիների կոնտրակտները կը ծախվեն Ս. Պետերբուրդի բորսայի վրա, որպէս բանկի գրասկան թերթեր։

* * *

Մի ուրախալի լուր է տարածված Թիֆլիսում։ Ասում են որ չուտով պիտի սկսի հրատարակվել առանձին մասնաժողովի հաշուով մի նոր հայոց ամենօրեայ թերթ, որ կը հրատարակվի չափաքը երկու անգամ։ Գուցէ ինձ կասեն թէ գա անհնարին է, բայց ես կը պատասխանեմ որ ներկայ դարում ամեն բան հնարաւոր է։ Օրինակ յայտնի է, թէ մինչեւ այժմ մեզ անհնարին էր համարվում որ ամեւ ժամանակ ձիեր գան, իսկ հայոց օրացոյցը մարգարէանում է թէ այս տարի, յուլիսի 20-ին ձիեր պէտք է գայ։

* * *

Հասատ աղբիւրից լսում եմ որ երեկի Ձեռնադիր ար. Բօլշով Լէնց տալու է այս օրերս մի մեծ կախարդական ներկայացում, երեք բաժանմունքով, հետեւեալ նոր, մինչեւ այժմ չեղած և բազմակողմանի պրօգրամայով։

Բաժանմունք առաջին։

1. Աղբած տան մախրից փոշ չինելու գաղտնիքը։

2. Մսի տակտ և կաշու գործարան։

3. Ալիւրի տեղ առազով մարդկանց կերակրելու հնարը։

4. Հասարակ թղթից թղթադրամ պատրաստելու միջոցը։

5. Կախարդական միջոց, որով կարելի է փողով լի մի կառս յանկարծ պարզակել։

Բաժանմունք երկրորդ։

1. Կախարդական պրիչ, որի օգնութեամբ պրած և տպված բաները ամենևին չեն կարդացվում։

2. Կախարդական ակնոցներ, որոնց օգնութեամբ փակած ծրարի մէջ պրած նամակը հեշտութեամբ կարդացվում է։

Բաժանմունք երրորդ։

1. Իրան մաքուր ցոյց տալու համար պէտք է ուրիշի երեսին ցեխ դնել։

2. Գաղտնիք թէ ինչպէս մի բարձր ատամ տապած մարդ կարող է ուզածին պէս կրկին դառնալ ատկերի և կինոս։

3. Կամներ ջուր դարձնելու արհեստ։

4. Օդից փող բանելը։

5. Գաղտնիք յօդուածներ և պլպլ պրելու, չարելով միանգամ հանելոյ բառեր, առանց որ և է խնասի։

6. Իրան անզգայ հանկուցեալ արհեստ։

7. Անհնարինոր խնդիրներ լսելու արհեստ։

8. Մեծ ոռմիկներ ատամալու արհեստ։

9. Մի անբարոյական և հարատեւող մարդու յանկարծակի կերպարանափոխութիւնը ազգի բարերար արարողի։

Ներկայացման վերջը բոլոր հանդիսականները իրանց պլոխը կը կորցնեն։

Թէև ար. Լէնց պրել է իր ամբիշայի դլխին թէ ներկայացումը լինելու է նոր, մինչեւ այժմ չեղած պրօգրամայով, բայց, որքան ինձ յայտնի է, մեր մէջն ասած, այդ պրօգրամայի բոլոր նամիները վազուց ծանօթ են արդէն մեր հասարակութեանը և մեր հասարակութենից շատերը կարող են պ. Լէնցից էլ ամբի ճարպիկ կերպով կատարել այդ բոլոր փոխանները։

* * *

Այն դատախազութիւնների չարքում, որ կարգադրվելու են շուտով յօգուտ ուսուցչական ժողովի, անչուշտ պ. Ալէքսանդր Երիցեանի դատախազութիւնը «Բարեգործութիւնը մեր մէջ» անունով կը լինի։ Պարոնը որպէս պատասխանատուն և լեզուաբէս անչուշտ կը բանայ իր դատախազութիւնը երկու մասի վրա։

Առաջին, պատմական մասի մէջ դատախազը կը պատմի մանրամասնաբար, սկսած ամենահնագոյն ժամանակներից մինչեւ մեր ժամանակները, ինչպէս հայերի մէջ բոլոր կրօնները ջնջուել են կործանել։ Դատախազը կը սկսի նոյ նահապետից, որ իր զաւակներին կանչել է պարկեշտութիւն և հաշտութիւն, երկու յատկութիւններ, որոնք ջնջուել են կործանել են հայերի մէջ, յետոյ հետեւելով դարերի ընթացքին կը հասնի վերջապէս մինչեւ Շեհսվի կռակին, որի 300 հազար գումարը նոյնպէս ջնջուել է կործանել պ. պ. Էմինիզովի, Թամամշեանի և Տալաևսկի ձեռքերում։

Իր դատախազութեան երկրորդ բաժնում պ. Երիցեան, որպէս լեզուաբէս, կը քննի լեզուական հարցը մեր ազգային տեսակէտից և որոշ փոփոխութիւններ են նիշարկելու։ Օրինակ ո տառը չատ անգամ ր տառի։ Այդպիսով հայոց լեզուի մէջ, այդ պատճառով և հայերի կեանքի մէջ, ո ո ղ և փ ո ր ը միանչան հասկացողութիւն ունեն։ Ամբողջ հայոց կեանքը հիմնված է փողի և փորի վրա։ Ցետոյ պ. Երիցեան կատարելապէս որ և մեր հարեան և մեզ ազգական վրաց ազգութեան լեզուի և կեանքի մէջ նշմարելի է նոյն երեւոյթը։ Մեր փ ո ղ ը գարձել է նրանց մօտ փ ո ր ի, որովհետև ո տառը այստեղ փոխվել է ր տառի, որ չատ անգամ պատահում է. օրինակի համար քաղաք, քաղքի և այլն։ Վերջապէս հայոց փ ո ր բառը նման է վրաց գ ո ր բառին։ Այստեղ հայոց փ տառը կերպարանափոխվել է գ տառի և նոյն իսկ բա-

---

ռի նշանակութիւնը, չատ քիչ է փոխվել։ Վրացկին լեզուով գ ո ր բի նշանակում է հաց, իսկ յայտնի է որ հացը մանում է փ ո ր բ ր, որովհետև պարզ է որ փ ո ր և գ ո ր բ բառերը մի և նոյն ծագումի բառեր են, ունենով չատ մօտ նշանակութիւն։ Ապացի հետեւ գնալով պ. Երիցեան կը հատնի, ինչպէս միշտ, մի որ և է հանճարեղ, համարձակ և անապատելի եզրակացութեան, օրինակ. բոլոր հայը մանում է փորի մէջ, որովհետև հացը մանում է փորի մէջ,—որովհետև պարզ է որ վրաց գ ո ր բ ը պէտք է անպատճառ մանի հայոց փ ո ր ի մէջ, և այլն։

Վերջապէս դատախազը իր առանձնատնութեամբ փայլուն կերպով կապացուցանի որ լեզուական ձիշդ հետազոտութիւնները բացատրում են մեզ պատմական իրողութիւններից չատերը, որ անհնարին է բացատրել լեզուագիտութիւնից դուրս։ Այդպիսով լեզուագիտական ճանապարհով հնարաւոր է բացատրել հայոց կեանքին այն պատմական իրողութիւնը, որ մեզանում կատիների փ ո ղ ը միշտ մանում է կատակատարների փ ո ր ը։

* * *

Մեր բոլոր լրագիրները, որոնք հրատարակվեցան Զատիկ օրը, բոլորն էլ նոսիցին այդ հանդիսաւոր օրվայ նշանակութիւնը մի մի յօդուած։ Միայն «Մշակը» որ այդ օրը չը հրատարակվեցաւ, միջոց չունեցաւ տալ իր ընթերցողներին «Քրիստոս յարութիւն արար մեռելներից»։

Այժմ ես օգտւում բաղելով «Մշակի» մէջ ինձ տւած արտօնութիւնից, կը ցանկանամ քիչ իսկ տերէն ազգին և քիչ տխրող մարդկութեանը, որ դոյ այն տխրալից ժամանակը, երբ «Քրիստոս յարութիւն արար մեռելներից» նշանակէր որ «ձրմեռը յաղթութիւնը յաղթութիւնական է», «ձշմարտութիւնը երբէք չէ կարող մեռնել», «ձշմարտութիւնը վերջ ի վերջոյ անպատճառ յաղթութիւն կատնի»։

Այդ իսկ պատճառով բոլորած, ջերմ ցանկութեամբ վերջացնում եմ ես իմ այսօրվայ ֆելիետոնս։

ԱՍՈՒԱՏՈ.

Fonds A.R.A.M

մը չի տեսնելով, դեռ կը պնդէ իր նախկին որոշմանը վրայ։ Պօլիսէն փետրվար 13 թուակիր հեռագրով մը կ՚իմանանք, թէ լորդ Տիւֆերին ամեն կերպով կաշխատի Հայաստանի բարենորոգման խնդրոյն համար, բայց կը վախնամ որ գերմանեցի գործոդութիւնը կը չէզոքացնէ այժմ իր ձիգերը։

Նոյն թերթը փետրվար 27-ին կը հրատարակէ հետեւեալ խմբագրական յօդուածը։

„Ե. Գաւազ, որ պարտաւոր էր ամեն ճիգ թափել պահել որպէս զի հայերն հաշտեցնէ իր պետութեան հետ՝ Հայաստանի համար երկար առնէ՛ի վեր խոստացած բարենորոգումները գործադրելու փափաք ցոյց տալով, կը շարունակէ գայլայլացնել ժողովուրդը շարք մը բռնապետական գործերով։ Պատրիարքին դիրքը այնքան անտանելի եղած է որ, ինչպէս դիտուն մեր ընթերցողք, հրաժարական տուաւ և կը մերժէ ետ առնել իր հրաժարական։ Մինչև իսկ հայոց ազգային պատմութեան, պատկերներու և երգարաններու վաճառուն արգելուելուցաւ և այժմ մի գրածուն, որոյ միակ յանցանքն է հայերէն մի քանի հրատարակութիւններ ծախած լինել, Թուրք բանտի մը մէջ մեռնելու վրայ է։ Թէպէտ կառավարութիւնը այժմ խաչակրութիւն մը հրատարակած է հայկական վաղնջի եկեղեցւոյն դէմ։ Պօլիս բերել տուած է Մշոյ, Արարկիրու, Պուլանըքի և այլ տեղեաց առաջնորդներն, ոչ թէ՛ և է յանցանք գործած լինելնուն համար, այլ վասն զի իրենց հայրենասիրութիւնը կառավարութեան առջև կասկածանաց առարկայ եղած էր պոյս։ Վերջերս կառավարութիւնը ջանաց Պօլիս բերել տալ վանայ առաջնորդ Թորգոմեան արքեպիսկոպոսը, որոյ մի քանի տարի առաջ Անգլիա այցելութիւնը անգլիական ժողովրդեան յիշողութեանը մէջ կենդանի է դեռ։ Ե. Գաւազ, հայկական եկեղեցւոյ մէջ բաժանումներ առնդնելու նպատակաւ, ջանացած է կրկին վերկին հայոց առաջնորդը որ ինքզինք գրեթէ պատրիարքին անկախ հրատարակէ. և ջնջած կամ խափանած է այն վանդան ընկերութիւնը որը կազմուած էին պրամ հալածելու նպատակաւ ի նպաստ հայրենասեաց եկեղեցիներուն և դպրոցներուն։ Այն հալածանքներ զորս կը կրէ այժմ հայ ժողովուրդը՝ քաղաքակրթի աշխարհի համակրանաց կարժանացնէ զայն, այն ճիգերուն մէջ զոր կը թափէ Բերլինի դաշնագրի 61-գ յօդուածին գործադրութիւնն ապահովելու համար։“

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 15 մարտ 1882

Միացեալ ընկերութեան պատահանդէսը տրուեցաւ և այն տարի իր սովորական չքեղութեամբ և հաւաքիր առատ եղաւ, կրնան, մօտ 25 հազար ֆրանկ։ Պիտի գոհունի անչուշտ հայ լրագրաց թղթակիցներ որը իրենց վայրկեան ոճոն և պատշաճեալ մաքը պիտի մատրամադրէին նկարագրին այդ հանդիսին պայծառութիւնը և չը պիտի զլանան ամենքը թէ հայն այն գիշերը մեծ վարկ առացաւ օտարի առաջ։ Մենք այ հակամիտութիւն ունինք այսպիսի առարկայի նկարագրութիւնները ժամանակ ընել արիշը, այդ պաշտօնը չտեսնելուն կը խղճանք, այլ յատկութիւն ունինք առարկայական հայերը շշմեցնելու, կարծելով որ անոնք այսպիսի պատահանդէսներու երթալ չեն գիտեր։

Մենք այն երեկոյին մի բան դիտեցինք. այն է միշտ մի և նոյն խմբակին ժրաջան աշխատութիւնը՝ ամսականները ուղարկելու մասին, որ ամեն գումարի արժանի է անչուշտ։ Կը յուսանք սակայն որ անցեալ տարիներուն մէջ մէկ քանի անձանց վերջումներն հրապարակ հանելէ վերջը, այս տարի ուրիշ պիտի ըլլան հաշիւները ճշդիւ և արագութեամբ ներկայացնելու մասին։

Տարուան մէջ մէկ օր մը միայն այդ ընկերութեան անունը օտարի ականջին կը զարնէ, այն ալ գումարման ատենին և դերասանի օգնելու պարի ժամանակ. հարկ է ուրեմն որ ընկերութեան վարիչը նոյն իսկ հայոց մէջ բարձրանայ, որպէս զի ընկերութեան կեանքն ալ մանչը, այդ վարչին անդամութիւնն ալ հաշիւներուն հրապարակութիւնն և ճշդութիւնն կախեալ է։ Դժբաղդաբար կը տեսնենք որ այդ ընկերութիւնն ալ չտանելու նման՝ միայն չընար կատարապէս և պարբերաբար ներկայացնել իր հաշիւները և տարեվերջ Թոյլ կը տայ մէկ քանի մատանեիչ եղած անձանց որ միջնորդ ըլլան ներքինաններու և ընկերութեան պրիկին միջտեղ։ Թէև հաւաքուած առակը ամէն տիրութիւն է ուղղակի կալանքա իջեցնելու քան թէ Օրիաքէօյէն պատրաստել ուր մէկ երկու անձինք կը գտնուին որ առևտուրն Միացեալ ընկերութեանց հետ բնաբնակ հաշիւի մէջ են։

Մի ուրիշ բան ալ այն գիշերը աչքերնուս դարկաւ, այն էր ընդհանրապէս հայ հանդիսականաց ամենաւայելուչ և չնորհալի վարմունքը օտարներուն մնձարելու մասին և նիւթ մնար ալ ատենէն չըլլայինք, անպատճառ պիտի հանդուգնինք որ հայ հասարակութեան նման բարեկիրթ և քաղաքակիրթ ժողովուրդ չի կայ աշխարհս երեսը։ Այն տեղ կտրելի էր յայտ յանդիման տեսնել թէ հայը երկու բնութիւն, երկու կերպարանք ունի, ինչպէս Մօլիէրի Մէտ-ժակը։ Մին հանճար, քաղցրաբարոյ, կաց ու նիստու հաչուած, ներդաշնակ, էտիկէտի սիրահար. այդ օտարներու առաջ. միւսը կոչտ, չի հանդուրժող, Թրքաբարոյ, նախանձոտ և գռեհիկ. այս ալ իրարու մէջ։

Մենք մեր պատուոյ նախանձախնդիր ենք միայն այն չափով որ օտարը լաւ հասկնայ ուենոյ մեզ նկատմամբ, հոգ չէ ինչ որ ալ ըլլայ մեր տեսքերնիս։ «Աղը ներս, ճերմակը դուրս» կրսէ հայը և կը կարծէ թէ ասկէ աւելին պղտչութիւն ընելը անօգուտ բան է, ազգին արժանապատուութիւնը պահելու համար։ Ամեն ձեռնարկութեանց, ամեն պարագայներու մէջ մեր դիմաց ի՛ր ջանքը «երեվիլ» է, ոչ թէ «լինել», և այս է ճշմարտապէս մեր առնը քանդողը։ Այն օրն որ մենք միանգամ նկատմամբ պիտի ըլլանք արդապատը առանց ցեղական կոմպլեսացիոնեան, քաղաքավար առանց կեղծաւորութեան և արժանիք ճանչցող առանց մտրդամոնութեան կամ անտեղի խառնութեան, այն օրն միայն մենք գտած կըլլանք մեր ուղիղ ճանապարհը և այ պէտք չեմք ունենար յաւուր պատշաճի ոչխարի մորթ ղգենուլ։

Բաղաքիս «Courrier d'Orient» ֆրանսերէն լրագրին 12/24 մարտի համարին մէջ հետեւեալը կը կարդանք.

«Գեռահաս դէպքեր արժանահաւատ անձէ մը խնայանք, որ առանց դիտաւորութեան կը հրապարակենք, Թողլով ընթերցողաց որ դատեն դայն ինչպէս որ արժանի է։

«Պ. Գ. Ն.... որ Լուսավոր պահական բանակին մէջ մի հայ սպայ է, մեկ տարիէ ասկի է որ կ՚ս. Պօլիս կը ընակի իրր Թրքամակոյ Թիֆլիսի «Մշակ» լրագրի Պ. Գ. Ն.... յիշեալ լրագրի մէջ հրատարակած նամակներուն համար դատած է մայրաքաղաքիս քանի մը հայ լրագրոց ուղղութիւնը։ Նորա բռնած քննութեանները, մի քանի անձամբ և մանաւանդ Լ. Դրան պաշտօնեից մէջ գտնուող հայ էֆէնդիներուն տանից նկատմամբ, իր վրայ գրաւեց այդ սուտ հայրենասէր կոչածներուն ուշադրութիւնը։

«Դիտելի է մանաւանդ որ Պ. Գ. Ն.... անոնց համակրանաց առարկան չէ եղած, և անչուշտ այսպէսով հարկ է մնայնել թէ ինչ պատճառով մեկ քանի մարդոց հետաքրքրութիւնը իր վրայ հրաւիրեր է։ Այս մարդիկ կը ջանան իր հայրենակիցներէն տեղեկանալ թէ նա ուր կը գնայ, որ տեղերը կը յաճախէ, որպէս զի, կրսեն, ազատին նորա որ բարեհաճէ իրենց վերաբերեալ գործի մը մասին հայոց պատրիարքի մօտ։

«Եթէ մենք այս մանրամասնութիւնները կը հրատարակենք, չէ թէ երեսասպրդ ազան պղտչացնելու համար է, որ մեր ազգապատուութեանց պէտք չունի անչուշտ, այլ իրր մի Լրագրութիւն հրատարակութեան արժանի։»

Հետեւեալ օրն «Phare de Bosphore» լրագիրն ալ սա պէս կը խօսէր։

«Երեկի օրն «Courriere d'Orient» կը պատմէր Թէ ինչպէս տեսակ մը հակազդեցութեան ենթակայ էր կապիտան Ն.... (մի ռուսաց ազգ. ազգաս հայ. որ գենեալ Լազարէվի հետ ռուս-թրքական պատերազմին մասնակցած է և այժմ պատերազմի Խոտիոյ մեծ լազպայ Թղթակցութեան պաշտօնը կը վարէ)։

«Այդ հակազդեցութիւնը որ կրնան խառնուածքներ, կամ խառնուածքի հետաքրքիր մարդիկ, պէտք է ստիպողութեան ուշադրութիւնը դրաւէ, որպէս զի կարող ըլլայ իր արձնութիւնը երէկ ոչ ցուալի, գոնէ անհանգիստ տեսարանի մը առաջքը առնուլ։

«Հաճելի է մեզ տակաւին մատնել Թէ հայոց մէջ չկան որ կը գտնուին այդպիսի անձերէն որ կրթուած են արդիական ուսումնական յուզարկել ամեն անուց մօտ որը ճշմարտութիւնը կը խօսին կամ կը գրեն։

«Ինչ որ ալ է, Նորա որոց վրայ կապիտանը կը կատածէ, մի միջոց ունեն միայն պատասխանելու համար, այն է որ իրենք ալ օգնեն ստիպողութեան և գտնել տան այն մարդիկը, որք այնքան հետաքրքրութեամբ տեղեկութիւն կուզեն իրեն վրայ։»

Կ. Պօլսոյ մէջ այսպիսի հետազոտութիւններ տեղ կը պատահին և անհանգիստ եղած անձինք միշտ դիտ չեն այսպիսի միջին դատարկութիւններու ենթակայ ըլլալէ։

Վերջիշեալ դէպքը, որ յայտնապէս մեր աշխատակիցը ալ. Գ. Նիկողոսեանի կը վերաբերի, մեզ չի զարմացուցէ ճշմարտասէր անձ մը Թշնամիներ դէպացուցած ըլլայ, և այդ Թշնամիներն կամենան եղեռնագործներու ձեւոք վրէժ առնուլ անկէ, այդ զարմանալի բան մը չէ մանաւանդ Կ. Պօլսոյ նման անիշխանութեան մատնուած քաղաքի մը մէջ։ Մենք ի վաղուց գիտէինք Թէ այստեղ Թղթակիցներու կացութիւնը խիստ նեղանձելի կացութիւն մը չէ, և Թէ նորա անդադար ենթարկուած են ամեն տեսակ հալածանքներու և դրպարտութեանց, միմիայն այն պատճառով որ մարդկային ընկերութեան ճնաւակար խիղերը ցոյց տալով խանդեստ կըլլան անոնց խայթելու փափաքին։

Յայտնի է Թէ ուրիկ դրացած են ֆրանսական օրագրաց խոտած կասկածաւոր անձինքը, գժուար չէ անտանել Թէ որոնք են այդ տեսակ սրիկայ գործակատարներու դիմաց սուր արտաձոները։ Մենք կը գոհանանք միայն այդ մարդոց կոչտամութեանը վրայ որք կը կարծեն Թէ ոճրագործութեամբ կարելի է չարացնել ճշմարտութիւնը խոտոր լէզէնտին արմատները։ Սակայն կը յուսանք Թէ այդ նենգամիտ ցոյցերուն անօգուտ ըլլալուն իրենք ալ կը հասկնան և տանջիեն չեն վատնիր այլ ևս, կազմանալ փոխած ատրամադրները չտեսնելու համար, որով մենք ալ չենք տախտակի երեսն հանել իրենց անուններնը։

Մ. Վ.

ԹԱՒՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գերմանական կայսրուհի Աւգուստա, գիւղատնտեսական գործատեղիներ ուսումնարի իշխան Բսմարքի ձեռքով ուղարկեց իր պատկերը տալմանին։ Ի պատասխան նորան ցոյց տուած յարգանքի, տալմանը կայսրուհուն մէկ գեղեցիկ ալբոմ ընծայեց, որի խոտը շինած է ոսկուց և զարդարված է տղամանդներով և այլ թանկագին քարերով. այդ ալբոմը կազմում է արևելեան գործուածքի օրիենտակիլ աշխատանք։ Ալբոմում դրված են տալմանի և նրա բոլոր ընտանիքի ֆոտոգրաֆիական պատկերները։

* * *

Հռոմի պապը, այս տարի «Ոսկէ վարդը» նուագեց Սանֆեմինա իշխանուհու, աստրիական թագաժառանգի Րուդոլֆի ամուսնու համար։ Այն ժամանակից, երբ Պիոս IX ընծայեց այդ վարդը իսպանիա թագուհուն, աստրիուհիան համար այդ ընծայի գինը տասիկ ընկաւ։

Ա. յդ փոփոխութիւնից մաքսային եկամուտը կը շատանայ մօտաւորապէս մէկ միլիօն րուբլով։ Թագաւոր կայսրը գովեց մարտի մէկի յիշատակին կառուցանելի տաճարի պրեմիա տուացած նախագիծները, բայց նրանցից ոչ մէկը չը հատուցաց իրագործելու համար։ Կը պատրաստուին նոր նախագիծներ ռուսաց ազիով։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 մարտի։ Նշանակուած են. Գիւղ-գիւղատնտ. Բագուի նահանգապետ, Բաղդէ Սաակրօպոլի փոխ-նահանգապետ։ Ենթագրուած է ոչնչացնել բնաժինների բաժնի Գէլսկէ-յեմնատների և գիւղատնտեսական օգնականների պարապ պաշտօնները։ Սպասում են, որ կայսրուհի Մարիայի բաժինը կը միացնի ծաղովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան հետ։ Վճռուած է միաւորել Սեմիրեչիի և Արևմտեան Սիբիրի վարչութիւնները։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 մարտի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ Ջաուկի համար պատահի մէջ պաշտօնական ընդունելութիւններ չեն նշանակուած։ „Московскій Телеграфъ“ լրագիրը դադարեցրած է ելքս ամսով։ Ս. Պետերբուրգի լրագիրները մարտի 27-ից հաղորդում են. հիմնուում է նոր գիւղատնտեսական նահանգներից. Սեմիրեչենսկայա, Սեմիպալատինսկայա և Ակմոլինսկայա։ Այդ նոր բաժնի գիւղատնտ-նահանգապետ կը նշանակուի կոլպակովսկի։ Տուրկեստանի գիւղատնտ. նահանգապետ նշանակուում է գեներալ Չերնաեվ։ Ապրիլի 8-ին կը կայանայ հրէական հատարակութիւնների ներկայացուցիչների ժողովի առաջին նիստը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 մարտի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ, ի նկատի առնելով հրէական անկարգութիւնների մասին ստացուած լուրերը, յիշեալ լրագրի մէջ կը տպուին տեղեկութիւններ բոլոր այդպիսի անկարգութիւնների մասին։ Զատկապարդի կիրակի օրը Անտեվկի գաւառի մէջ կողոպտեցին հրէական կալքեր։ 30 մարդ կալանաւորուած են։ Օրէսկի գաւառի մէջ գիւղատներ կոխ պատահեց քրիստոնեաների և հրէաների մէջ։ 14 մարդ կալանաւորուած են։ Արտաքին գործերի մինիստր իշխան Գորչակով հիւանդութեան պատճառով արձակուում է պաշտօնից։ Նրա տեղ նշանակուում է Գիրս։ Ծովակալ Բուտակով Պետական խորհրդի անդամ է նշանակուում։ Գեներալ-մայոր Չերնիաեվ ատացաւ գեներալ-լէյտենանտի աստիճան։ Պէսար Խանովից Գաբրիէլին շնորհուած է սուրբ վլադիմիրի շքանշանը երկրորդ կարգի։ Ս. Պետերբուրգի օբեր-պօլիցիմէյստեր գեներալ-մայոր Կոզլով նշանակուած է ժանդարմների բաժնի շտաբի կառավարիչ, պահպանելով նախկին պաշտօնը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 մարտի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 75 կ., երկրորդ 91 ր., երրորդ 91 ր. 25 կ., չորրորդ 91 ր. 12 կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., նոյնքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 37 կ., երկրորդ 211 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 37½ կ., երկրորդ 90 ր. 12 կ., երրորդ 90 ր. 25 կ., ոսկի 8 ր. 12½ կ։ Ռուսաց 1 րուբլ կ՚տպօթեմի վրա արժէ 24,28 պէնս, Ամստերդամի վրա 122,87 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 206 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 255 ֆրանկ 25 սանտիմ։ Բոլոր արտաքին գործառութիւնը հանգիստ է։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 մարտի։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է, որ ենթագրուած է փոխանակել մաքսային տուրքը ալիւրի, բացի կարտօֆէլի ալիւրից, օսլայի, բրինձի, գաբէջրի խմորի, մրգերի, պտուղների, մուրաբայի, կամիսային անասնական արգիւնքների և գաստրոնոմիական պիտոյքների։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՐԾԱՎԱՍԱԿԱՆ ՊԵԿԱՐՆԻԱ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ

Պատիւ ունեմ յայտնել Թիֆլիսի մեծապատիւ հասարակութեան, որ առաջիկայ Զատկի տօնի համար ընդունում եմ պատուէրներ պաքի, կուլիչի, պօլսկի մագրուխայի, տորտի և ամենայն տօներին յարմար բաներից. վստահ լինելով իմ նոր բերնեի վարպետներիս հմտութեան վրա ամէն վստահութեամբ դիմում եմ մեծ. հասարակութեան որ չը զլանան դիմելու մեզ իրենց պատուէրով:

Մ. Համբարձումեանց

ՄՈՒՐԱՔԱՆ *շաքարի ձուաններ, պաղպաղեաներ, խաւխալ և այլն: Ծախվում են շատ էժան*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բակկաֆոտա մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** *12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ* **ԲԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, *զանակներ և այլն:*

2—10

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՆԵՐԿ

Ամենաառաջնակարգ, բոլոր գոյների հետ դործածութեան եղանակը: Գրօվանեան 2 և թ փռնաը 60 կ., և առաջէսի նոր պատկանելիքներ: Գրիվնայի, Լօնդօն հիւրանոցի առաջ:

5—5

ԼՈՒՍՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻՒ

ԴԱԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի մէնակամառութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻՆ»: Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ" (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мирзаманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

3—10

Պատիւ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ԾԽԱՓՈՑԻ սիրողները և դործածողները կը դանեն

ԸՆՏԻՐ ԾԽԱՓՈՑ ԵՒ ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ

Մաքուր Թիւրքաց, ամենալաւ տեսակներից ծխախոտից, աւանց որ և է խառնուրդի: Ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենաընտիր ծաշակին: Ծխախոտի գինը, Ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլի, իսկ պապիրոսների 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլի:

Գործարանս գտնվում է 3-րդ բաժնում Հեռագրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալիքում, Գլօրցօվի փողոցի վրա, № 3.

Պարտք եմ համարում այն էլ աւելացնել որ իմ Ֆաբրիկայի արդիւնաբերութիւնները կը ծախվեն միմիայն իմ մագազինում:

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆՇԱՆՑ

14—25

Թիֆլիսի ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ *յայտնում է, որ Թիֆլիսի քաղաքային հասարակութենից 750,000 ր. օբլիգացիաներ հրատարակելու մասին Ցիրկուլյարների 1881 թ. ապրիլի 20-ին հաստատած կանոնների 11 յօդուածի հիման վրա, ներկայ 1882 թուականի ապրիլի 1-ին առաւօտեան 12 ժամին Թիֆլիսի քաղաքային դումայի դահլիճում քաղաքային վարչութեան ներկայութեամբ հրապարակապէս կը կատարվի քաղաքային օբլիգացիաների հանդման աթրաժը 15,300 րուբլ դումարի:* 3—3

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻ՞Ն

ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 50 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻԿՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջաներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., շէհօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵԳՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆռնտաը, կանֆետներ 40 կ. ֆռնտը, ԴՐԱՑ, աբիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալ առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԴՆՈՎ, մաներ, մեբրաբա և այլն շատ էժան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ:

6—50

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԵՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ

ՀԱՅՈՑ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԱՓՈԽՎԵՑ Ի ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՍ:

ԱՐԴԱՐԱՆ ԴՐՈՒՄՆԵՐՈՒ, № 144 ՍԻՄԿՈՒՄ Է ԱՐԺԱՆ ԳՆԵՐՈՎ ՄԱՆՐ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ, ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՆԱՄԱԿԱԳԻՐՆԵՐ:

ՄԱՆՐ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ ԵՒ ՆԱՄԱԿԱԳԻՐՆԵՐ

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՄԱՆՐ ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ ԵՒ ՆԱՄԱԿԱԳԻՐՆԵՐ

10—60

Ա. Ս. ԾՈՒՐԻՆՕՎԻ և ընկերութեան պահեստը պատիւ ունի յայտնել, որ այսուհետև առևտուրը կը կատարվի հետևեալ ֆիրմայով. **ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ** («КАВКАЗСКОЕ ТОВАРИЩЕСТВО ТОРГОВЛИ АПТЕКАРСКИМИ ТОВАРАМИ"), որի կանոնադրութիւնը ԲԱՐՁՐԱՊՈՑՆ հաստատած է ներկայ 1882 թ. յունվարի 29-ին: Ընկերութեան պահեստը գանվում է Թեատրովի տանը, Թանգարանի դէմ

6—7 (եր. և ութ.)

ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱՅՆ

Հայոց վարժարանի և Խաչիկի ծանուցանէ, թէ նրա տանեամբ նշանակած է ամէն երկ 5-ին առաւօտեան 9-ից մինչև 2 ժամին:

КЕЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

1—50

ԸՐՔՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Պարակական պալատական արտիստ

ՐՕՔԵՐՏ ԼԵՆՑ

պատիւ կունենայ Զատկից յետոյ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱԲԱԹԸ լրանալած մարտի 28-ից մինչև ապրիլի 4-ը տալ ամենայն օր ԿԱԽԱՐԻԱԿԱՆ և ֆիզիկական մեծ ներկայացումներ բոլորովին ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ:

Պ. ՐՕԲԵՐՏ ԼԵՆՑ, *վերջին երկու շաբաթների ընթացքում ներկայացումներ չը տալով, նոր ՍՏԱՑՎԱԾ մի քանի ԳՈՐԾԻՔՆԵՐի օգնութեամբ պատրաստած ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ, որոնք Թուատատանի մէջ ոչոքից չեն ցոյց տուած և որոնք ներկայացնում ԱՐՏԱՍԱՔՄԱՆՈՒՄ ՄԵՆ ԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ ունենն:*

Ներկայացման սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին:

Ներկայացման սկզբին և անտրակտների ժամանակ կածէ գիւտարական ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ պ. Պարխէկի առաջնորդութեամբ:

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ և մանրամասն պրօգրամները կարելի է տանեալ ԹԱՏՐՕՆԻ ԿԱՍՍԱՑՈՒՄ ամենայն օր առաւօտեան 10 ժամից:

2—2

վերականգնեցնող **ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ**, *մազերը ամրացնող և նրանց* **ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ** *վերադարձնող: Գինը 2 ր. շիշը,* **ՓՈՍՏՈՎ** *ուղարկված 2 ր. 49 կօպ.* **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ** *խանութի մէջ*

Մի և նոյն տեղը **ԽԻՆԱՑԻ ԻՒՂ**, *մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և փոքրի գլխացաւի դէմ,* **ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՕՆ** *և հոտաւէտ ջրեր և այլն*

100—100

Մի՛չի փողոց, կաթողիկէական փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՑ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամոդաններ 250—25 ր., ասիմոյաժներ 1. 30—12 ր., սուրճ ղրնելը ճնշապարիկ 6—35 ր., մաքրաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆռնտը., կուխոնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուսմի վալնի հնելը մրատօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլգիական, սիրտար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշտարօվի գիլզի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրնակվու. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և միխէլսոնի. պեսերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառներին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուլմուկ (пухъ), պատրոններ սամոարի և չայու, գանակ չանդալ գանագան ֆաբրիկաներին 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. դրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոններ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիորը. մի կոպեյկ մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Բրիստանակի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, Չադայներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրտսիալ կաթօրկին 18 կ., վառ Ֆրանսիայի փակոց, Թուղթ փոչոի, կանվերտաներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեատախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գլալներ սեզոնի և չայու ֆրատէ, վարշավի և բրիստանակի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուռմիչկէք 45 կ.—5 ր., շամոգաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխա, պղպատպոշկաններ վարշավու, ՌԵՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գալոշաններ կանանց և մարդկանց 15 կ.—50 կ. Ջուխա, շապիկներ, մարդկանց գալոշաներ, գոնաթիներ 35 կ.—4—50 կ., հաս, անձրևի և շոգի. անդրեր շիրմայու ասկորե, գուտապերչայի և փայտե, չէռականներ գլխի, շորի, տատակի, պոլե և կարտի համար. չուլքի Թէկ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլշաակէք մարդկանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոթ, Հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, Հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գանվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍՅԱՆՑԻ *պահեստում.* (въ складѣ) *Միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.*

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

20—180

Մի՛չի փողոց, կաթողիկէական փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 31 Марта 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Меликовск. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 54 Ապրիլի 2 (14) 1882 Ապրիլի 2 (14) № 54

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպեկով։

Թիֆլիսում գրւում են միւնյն խմբագրատան մէջ։

Ծանուցագրերը դիմում են ուղղակի Տիգլիս. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Օգնիր քեզ ինքդ և Աստուած քեզ կօգնի։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Սարէլնիկովի սպանումը։ Նամակ Շամախուց։ Նամակ Խմբագրին։ Նամակ Խրլովից։ Նկարին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Աւստրօ-Ունգարիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՒՈՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։— ՅԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՕԳՆԻՐ ՔԵԶ ԻՆՔԴ ԵԻ ԱՍՏՈՒԱԾ ՔԵԶ ԿՕԳՆԻ

—

Մարդկութեան բոլոր ազգերը ունեն այդ իմաստուն առածը։ Միայն դժբաղդաբար այդ առածը շատ քիչ ազգերի մէջ է միայն քարոզչակիրթ ժողովրդների մէջ է կատարւում։ Իսկ մեծ մասամբ մարդկութիւնը սովոր է ապաւել ամէն բան նախախնամութիւնից, առանց աշխատելու իրանից էլ մի բան անելու....

Այն ազգերը, մանաւանդ, որոնք երկար ժամանակ մահմեդական աշխարհի տիրապետութեան տակ են գտնվել, ընտելացել են անշարժութեան, անգործութեան. նրանք կորցրել են ինքնագործութեան, ինքնատնութեան ոգին։ Իսկ Աստուածը, նախախնամութիւնը, բնութիւնը օգնում են միայն այն մարդուն, որ ինքն էլ իրան օգնում է։

Մեր կովկասեան երկիրը քանի գնում է կորցնում է իր առաջվայ բարեխառն, գեղեցիկ կլիման. դրա գլխաւոր պատճառն այն է, որ մենք անխնայ կատարել ենք մեր երկրի վրայ բոլոր անտառները։ Անտառը բարեխառնում է եղանակը,—այդ յայտնի է թէ գիտութիւնից և թէ գործնական կեանքից։ Որտեղ անտառներ կան, այնտեղ կլիման լինում է բարեխառն, յաճախ անձրևներ են լինում, բայց նրանք հեղեղատներ չեն լինում, անտառոտ երկիրների ձմեռը լինում է մեղմ, իսկ ամառը հով, անտառով ծածկված երկիրներում խիստ քամիներ չեն լինում։ Ընդհակառակն, անտառներից զուրկ երկիրներում ձմեռը լինում է խիստ, ամառը անտանելի շոգ, անդադար լինում են խիստ, աւերիչ քամիներ, ջրերը նուազում են, յաճախ պատահում են չորային եղանակներ, իսկ երբ անձրևներ սկսում են գալ, նրանք գալիս են հեղեղի նման, և իրանց սաստկութեամբ աւերում են երկիրը։

Քաղաքակիրթ երկիրներում չեն ոչնչացնում անտառները, այլ ընդհակառակն, աշխատում են պահպանել նրանց։ Իսկ որտեղ անտառները այս կամ այն պատճառով ոչնչացել են,—աշխատում են կրկին անկել ծառեր, նորոգել, զարգացնել անտառներ։

Ասիացին սովոր է ոչինչ չանել, ախ ու վախ քաշել, գանգատվել վիճակի վրա և ամէն բան սպասել նախախնամութիւնից։ Ասիացին մեղանում է մեր վերև յիշած խնամատուն առածը, թէ՝ օգնիր քեզ և Աստուած քեզ կօգնի։

Մենք ինքներս ոչնչացրինք մեր երկրի բոլոր անտառները, աներևակայելի ենք համարում նորից բուսացնել անտառներ, որտեղ նրանք այլ ևս չը կան,—և մի և նոյն ժամանակ սպարդիւն կերպով անդադար ախ ու վախ քաշելով, գանգատվում ենք թէ մեր երկրի կլիման տարուց տարի վատանում է, աւելի և աւելի անտանելի է դառնում։

Պարզ է որ կլիմայի վատանալու պատճառով երկրի բոլոր բերքերն էլ պակասել նուազել են, ուրեմն հետզհետէ սկսում է ամէն տեղ տիրել առաջին հարիւրաթուիան մի բերքների անտանելի թանգութիւնը։ Եւ այդ բոլորը այն պատճառով որ մենք անխնայ կերպով ոչնչացրինք մեր երկրի ամբողջ երեսից մեր նախապատական հարուստ անտառները։

Ահա դա է ասիական քաղաքակրթութիւնը. սպասել, ոչնչացնել, զուրկ լինել ինքնաօգնութիւնից, ինքնագործութիւնից ամենափոքրիկ նշոյլից անդամ,—և մի և նոյն ժամանակ ախ ու վախ քաշել, գանգատվել վիճակի վրա և ամէն բան սպասել նախախնամութիւնից։

Դարձեալ կրկնում ենք մարդկային բոլոր իմաստուն ազգերի անմահառածը. օգնիր քեզ ինքդ,—և Աստուած կօգնի քեզ։

Մենք պարզ տեսնում ենք որ կովկասի և Անդրկովկասի կլիման, քանի կերթայ, տարուց տարի կը վատանայ և վերջը անտանելի կը դառնայ մեր երկիրների ազգաբնակութեան համար, մինչև որ մենք վերջապէս չը մտածենք և հատուածապէս չը վճռենք ձեռք տալ մեր երկրի մէջ եղած անտառների պահպանութիւնը և ամէն տեղ, որտեղ հնարաւոր է, նոր անտառների զարդացումները։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՏՐԷԼՆԻԿՈՎԻ ՍՊԱՆՈՒՄԸ

—

Գէներալ-մայոր Սարէլնիկովի սպանման մասին „Новор. Телегр.“ լրագիրը հետևեալը հաղորդում է հետևեալ։

Գէներալ Սարէլնիկովի սպանման մանրամասնութիւններից երևում է, որ երկու չարագործներն էլ եկել են Օդէսսա առանձնասէս գնացել Սարէլնիկովին սպանելու նպատակով։ Նրանցից մէկը, գէներալ Սարէլնիկովին սպանողը, իջևանել է հիւրանոցի մէջ, իսկ սպանման օրը դուրս եկաւ հիւրանոցից, յայտնելով, թէ ուզևորվում է Պէշինեօվ, մինչդեռ ինքը բնակարան վարձեց վէյներզրի տանը, թողեց այնտեղ իր պահարանը և դուրս եկաւ սպանութիւն գործելու համար։ Մարգասպանի բնակարը բնակվում էր Կրիմսկայա հիւրանոցի մէջ, որտեղ իջել էր գէներալ Սարէլնիկով։ Մարգասպանը իր հետ ունէր երկու բէվոլվեր և երկու դաշոյն։ Մի բէվոլվերից միայն մի գնդակ է արձակված, իսկ դրանից կարելի է եզրակացնել, որ Սարէլնիկով մի հարուածով սպանվեցաւ։ Մարգասպանը, վազելով Կրիմսկայա բուլվարով, ուղևորվեցաւ դէպի կառքը, որ ձիավարում էր նրա հանմախոհը և որ նրան սպասում էր։ Երբ վերջինը տեսաւ, թէ ամբոխը կալանաւորեց մարգասպանին, թողեց կառքը և փախաւ դէպի ցամաքեցնայա հրապարակը։ Նա ուներ մի բէվոլվեր և երկու դաշոյններ։ Նա երկու անգամ արձակեց բէվոլվերը և վիրաւորեց Լարդին ու Նիկրասով բանտարկներին և յետոյ բանվորական մաքսային տաժանաւոր պատուհասից և պօլիցիական գաւրիլովից։ Այդ ժամանակ մարգասպանին էլ բերում էին բանտարկները։ Գաւրիլով հրամայեց կալանել նրանց և հասցրեց պօլիցիական բաժինը։ Նրանցից մէկը 23 տարեկան երիտասարդ է հիւանդոտ դէմքով։ Մարդասպանը 21 տարեկան է։

Երևում է, որ յանցաւորներին վիճակված էր բռնվել. մեկ գիներալ Սարէլնիկով նրանցից մէկի երեսին մի կողմը նետարանի վրա, մարգասպանը և նրա համախոհը կարող էին փախչել իրանց կառքով և անհետանալ։

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒԻՑ

—

Մարտի 13-ին

Վերջին ժամանակներս տեղական դպրոցական հարցը սկսել է արդէն զբաղեցնել մեր հոգաբարձուաց և հասարակութեան ուշադրութիւնը և փոքր ին լինում այդ դպրոցներին մի կանոնաւոր տեսք ու կերպարանք տալու։ Բայց չը նայելով այդ բարի ցանկութիւններին, նրանք այնու ամենայնիւ չեն կարողանում հասնել այն բարձր նպատակներին, որոնց ձգտում է և սիրտ ձգտէ ամէն մի դպրոց։ Աշակերտը, օրինակ, 4—5 տարի հետևով դպրոցում է մի վկայական էլ սանձալով այնուհետև կարում է բոլորովին իր յարաբերութիւնը այդ վերջինիս հետ։ Պատահելով մշտական անային կամ փողոցային աշխատանքով, չունենալով միջոցներ, յարմար դէպքեր, բայց երբէմն և կարգութիւն պահպանել իր ստացածները կամ խնացածները, սովորութիւն չանելով իր ազատ ժամերը դրել ու կարդալ—նա, վաղ կամ ուշ, մոռանում է կրկին գրկիլ այն ամենը, ինչ որ նա ստացել է դպրոցում երկար տարիների ընթացքում։

Մտաւորական կողմից օրից օր թուլանալով, հաւատարմութիւնը կամաց-կամաց անզգայութեան ամբոխի հետ, աշակերտը հետևաբար տարօրինակ է և բարոյական կողմից։ Վերին աստիճանի տխուր իրողութիւն։

Մենք մինչև հիմայ կարծել ենք թէ՝ աշակերտը իր դպրոցական ուսման կուրսը աւարտելուց յետոյ կարող է իր չքնաղատող անգրագէտ ամբոխի վրա ազդել արդիւնաւոր կերպով, կամ ժամանակով—փիղիկապէս և բարոյապէս կազդուրվելով—կարող է օգտաւէտ մարդ դառնալ թէ իրան, թէ ընտանիքի և թէ հասարակութեան համար։ Բայց ապաքաղաքացի մեր յոյսերը և մեր բոլոր ենթադրութիւնները մինչև այժմ չիրագործվեցան։ Այդ տեսակ յոյսերով ապրում են մեզնից շատերը դեռ մինչև այժմ էլ, բայց, ամենատխուր ձըզտումները և նպատակները չեն իրագործվում։ Եւ այն ժամանակ մեր ազգասէր և հասկացող ուսուցիչը ինչով պիտի ապրէ. որ պատճառները նրան կը ստիպեն աւելի եռանդով աշխատելու. ինչը կը պահպանէ նորա էներգիան ամենագժուար դպրոցական աշխատանքի մէջ։ Մենք—տեղւոյն ուսուցչական խումբը—երկար ժամանակ սպասում էինք մի յետադարձ, մի միջոցի, և ահա կանգ առինք այն մտքի վրա թէ՝ հարկաւոր է բանալ Ձրիաւոր կիրակնօրեայ դպրոց դրադէտ և անգրագէտ արհեստաւոր աշակերտաց համար։ Այդ միտքը մենք երկար ժամանակ փայփայում էինք, դրան ևս հետամտում էին Ծողովները և այն աշակերտաց բարեկամները և վարպետները, որոնց վիճակով այդ վերջիններս հետազբրքրվում են, համակրական կերպով ողջունելով մեր ազգայ գործունէութեան նախագիծը և մինչև անգամ յայտնելով իրանց պատրաստակամութիւնը օգնել մեզ մեր օգտաւէտ ձեռնարկութեան մէջ։ Զարմանալի է, որ երեխայը անգամ կրկնում էին այդ միտքը իրանց Ծնողաց և յայտնում իրանց կատարեալ գանկութիւնը յաճախելու նոր բացվելի կիրակնօրեայ դպրոցը։ Վերջապէս, չնայրև ունեցյս ուսուցչական խմբի և Քեմնական դպրոցի հոգաբարձուաց, նամանաւանդ նոյն դպրոցի ուսուցիչական բաժնի հոգաբարձու և ակտ-մանկավարժ պ. Կանկաձեանցի եռանդուն գործունէութեան և նրա դպրոցական փորձառութեանը, ներկայ քի յունվար ամսում հանդիսաւոր եկեղեցական ծիսակատարութեամբ բացվեցաւ ձրիաւոր կիրակնօրեայ դպրոց պատկառ և անդրագէտ արհեստաւոր աշակերտաց համար, որ և մինչև այժմ էլ չարունակում է իր գործունէութիւնը ամենայն ճշտութեամբ և եռանդով։ Դպրոցը բաղկացած է երկու բաժնից. առաջին բաժինը, ուր ուսանում են մինչև 25 աշակերտներ, նշանակված է բոլորովին անգրագէտ չափահաս կամ անչափահաս աշակերտաց համար. իսկ երկրորդ բաժինը, ուր ուսանում են 15 աշակերտներ—միմիայն նրանց համար, որոնք կամ դպրոցական են սովորած, կամ տանը պատրաստված։ Դասախօսութիւնը լինում է ամէն կիրակի, առաւօտեան 10 ժամից մինչև $1\frac{1}{2}$ ժամը կէսօրից յետոյ. իւրաքանչիւր դասը տևում է 40 րոպէ, 30 րոպէ էլ նշանակված է դասամիջոցների համար։ Դպրոցի նպատակն է կրկնել անցածները, լրացնել և կատարելագործել իմացածները և միջոցներ տալ դրագէտ աշակերտաց զարգանալու ինքնակրթութեան մէջ. իսկ անդրագէտ աշակերտաց սովորեցնել կարդալ, գրել և հաշուել, նորիսկ և ծանօթացնել կրօնի ամենաառարկան ուսմունքների հետ՝ եկեղեցական ծեսերի կարճ բացատրութեան ձևով. իսկ ազգային ծեսերի բացատրութեան միջոցով անհրաժեշտ կերպով ծանօթացնել մարդոնի պատմութեան ամենանշանաւոր անցքերի հետ։ Ահա մեր կիրակնօրեայ դպրոցի հասկնալի ծրագիրը, որ չը նայելով իր տահմանափակ և հասկնալի լինելուն, անպիսի օգուտներ կարող է տալ մեր անգրագէտ և դրագէտ դասակարգին, անպիսի ծառայութիւն կարող է մատուցանել տեղիս ժողովրդի լուսաւորութեան գործին։ Միմիայն այդ ծրագրով մենք չատ բան էլ չանենք մեր աշակերտաց օգտի համար, գոնեա յուսով ենք օգնել նրանց՝ օգտվելու այն քիչ բանով, որ ստեղ է նոցա դպրոցը մտաւորական ու բարոյական կողմից. յոյս ունենք բարձր պահպանել նրանց՝ իրանց չքնաղատող անգրագէտ ամբոխից և արդելք դնել նրանց ենթարկվել վերջինիս ազդեցութեանը։ Գուցէ այդ ժարդիկը իրանց յառաջադիմութեամբ մի մի լուսաւոր հրազ պիտի դառնան խաւար մթնոլորտի մէջ։

Ի նկատի առնելով և այն, որ մեղք ևս համակրանքով են նայում այդ օգտաւէտ ձեռնարկութեան վրա, կարելի է յուսալ, որ և նրանք ևս փոխանակ անհոգատար թափառելու փողոցները և զարարկ չքնչող զաշտերը, կայցելին կիրակնօրեայ դպրոց։ Եթէ իր կատարվին այդ յոյսերն էլ, այն ժամանակ մենք էլ մեր ձեռներից եկած միջոցներով կաշխատենք կատարելագործել դպրոցը ոչ միայն ապագայ, այլ և Ծնողաց համար։ Այն ժամանակ հեշտ կը լինի պատճառից պատասխանել յաւ ընտանիքի տէր մարդիկ և տխիս փաստաբանի և վերջապէս հեշտ կարելի է լրացնել ու կատարել դպրոցի խնդիրը։ Այն ժամանակը դպրոցը և ընտանիքը կը գործեն միասին ձեռ ձեռի առած. ընտանիքը այն ժամանակ դպրոցի հետ կանենայ ամենամտերիկ յարաբերութիւն։ Այժմ չատ անգամ պատահում է, որ դպրոցը տեղծում է, իսկ ընտանիքը քանդում է. դպրոցը աշխատում է առաջ գնալ, իսկ ընտանիքը խոչընդոտ է լինում նրա ոյժերին։ Ընտանիքը, չնորհիւ իր տգիտութեանը, դպրոցի վրա չատ անգամ նայում է կասկածաւոր աչքով, չը հասկանալով, որ դպրոցն էլ աշխատում է հէնց նրա չահերի համար։ Մեզանում Ծնողներից մի քանիսը ուղարկում են իրանց երեխայոց դպրոց, որ չարութիւն չանեն տանը. միւսները—որ իրանց երեխայքը մի փոքր «գրել կարդալ» իմանան. իսկ մի քանիներն էլ ոչինչ չեն ցանկանում և չեն էլ սպասում դպրո-

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԳԱՒԱՌԻՆ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 տուող 16 մարտի.

—

ԳԱՒԱՌԱՊԵՏԻ ԿՈՉԸՆԴ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՎԱՆՔ

Ի. Ամենայն ազգ պատուոյ «Ընտիր» 28 և 33 տարեդարձ ծննդեան իւր, որ կը տօնուի Ուրբաթ, 31 Մարտի, Ս. Ներսէս Շնորհալւոյ տօնին օրը, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի մեծ սրահին մէջ, երեկոյեան ժամը 7-ին, հանդիսական ընթերցուածներով մը։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Ներկայ պիտի գտնուին Գաւառապետ Պատուական Պէյ, Գաւառական Ժողովոյ Անդամներ, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Տեսուչ Պատուական Տ. Գրիգոր Վրդ. Տէր-Գրիգորեան, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Ուսուցչական Մարմին, Ս. Ներսէսեան Վարժարանի Աշակերտութիւն և Ազգային Ընտանիքներ։

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ա. Ֆ. Ա.

Ի՞նչ է ազգությունը։ Ի՞նչ է ազգությունը։ Ի՞նչ է ազգությունը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՐՇԱՎՍԿԱԵԱ ՊԵԿԱՐՆԻԱ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ

Պատիւ ունեմ յայտնել Թիֆլիսի մեծապատիւ հասարակութեան, որ առաջիկայ Զատկի տօնի համար ընդունում եմ պատւէրներ պաքի, կուլիչի, պօլսկի մազուրկայի, տօրտի և ամենայն տօնին յարմար բաներից. վստահ լինելով իմ նոր բերել տված վարպետներիս հմտութեան վրա ամէն վստահութեամբ դիմում եմ մեծ. հասարակութեան որ չը պատուի դիմելու մեզ իրենց պատուէրով։

Մ. Հախնազարեանց

ՄՈՒՐԱՔԱ, շաքարի ձուաններ, պաստէլ-չհասեր, խաւիար և այլն։ Ծախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բաղկեղեն մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ԲԼԿՕԼԿՆԵՐ**, դանակներ և այլն։

2—10

ՎԻՆՆԱՅԻ ԱԹՈՌՆԵՐ

36 ՐՈՒԲԼ

Եփ. Ծատուրեանցի դէպոյում

9—20

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖԻԻ

ԴԱԻԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի ժենավաճառութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒՆՕՒՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

4—10

Պատիւ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ԾԽԱԽՕՏԻ սիրողները և գործածողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ԾԽԱԽՕՏ ԵՒ ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ

Մաքուր Թիւրքաց, ամենալաւ տեսակների ծխախոտից, առանց որ և է խառնուրդի։ Ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենաընտիր ճաշակին։ Ծխախոտի գինը, ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլի, իսկ պապիրոսների 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլի։

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆՆԱՆՑ

15—25

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրայ, առանձնատան Ռէյօխ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գիւժինը, ՆՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, ատպօն 3 կ. հատը, սրեի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ոսկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸՏԻՉՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարսիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., շչէօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, արխօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԴՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՏՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԱՆԻՑ։

7—50

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԵՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ա. Ս. ՇՈՒՐՆՕՎԻ և ընկերութեան գեղական պահեստը պատիւ ունի յայտնել, որ այսուհետև առևտուրը կը կատարվի հետևեալ ֆիրմայով. **ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ** («КАВКАЗСКОЕ ТОВАРИЩЕСТВО ТОРГОВЛИ АПТЕКАРСКИМИ ТОВАРАМИ»), որի կանոնագրութիւնը ԲԱՐՁՐԱԴՈՒՆ հաստատած է ներկայ 1882 թ. յունվարի 29-ին։ Ընկերութեան պահեստը գտնվում է Խուտարովի տանը, Թանգարանի դէմ։

7—7 (եր. և ատր.)

ԿՈՆՑԵՒՏՈՐԻԱՑՆ

Հայոց վարժատանի և Խէրէֆի ծանուցանէ, թէ նրա առենուդը նշանակած է ամբողջ 5-ին մարտի ներկայ տարվայ և կրկնաձուրդ 6-ին նոյն ամսի, կապարաւ տարբեր կենդանական դիւղերը, որոնք գտնվում են Ախալքալաքի գաւառում Թիֆլիսի նահանգի։ Պայմանները ցանկացողք կարող են առանձ կոնսիստորիայի գրասենեակը ամէն օր, բացի տօներից, առաւօտեան 9-ից մինչև 2 ժամին։

ԱՐՏՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Պարակական պալատական արտիստ

ՐՕՖԵՐՏ ԼԵՆՑ

պատիւ կունենայ Զատկից յետոյ ԱՌԱՋԻՆ ՇԱՐՔԱԹԸ բաղկացած մարտի 28-ից մինչև ապրիլի 4-ը տալ ամենայն օր ԿԱԹԱՐՏԱԿԱՆ և ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ բոլորովին ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ։

Պ. ՐՕՖԵՐՏ ԼԵՆՑ, վերջին

երկու շաբաթների ընթացքում ներկայացումներ չը տալով, նոր ՍՏԱՑՎԱՆ մի քանի ԳՈՐԾԻՔՆԵՐի օգնութեամբ պատրաստել ԲԱԺՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ, որոնք նուագատանի մէջ ոչօքից չեն դոյց առած և որոնք ներկայումս ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ՄԵՆ ԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ ունեն։

Ներկայացման սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին։

Ներկայացման սկզբին և անտրակտների ժամանակ կածէ զինուորական ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ալ. Պարիսեկի առաջնորդութեամբ։

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ և մանրամասն պրօգրամները կարելի է ստանալ ԹԱՏՐՕՆԻ ԿԱՍՍԱՑՈՒՄ ամենայն օր առաւօտեան 10 ժամից։

Ներկայացման վերջը կը տրվի ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԻՆՎԻԶԻԹԻԱՅԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ, համապատասխան փոփոխութեամբ։ Այդ փորձը կը կատարվի Թիֆլիսում դեռ չը տեսնված գործիքի միջոցով, որ անուանվում է ԻՆՎԻԶԻԹԻԱԿԱՆ ՋՈՒԹԱԿ կամ ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆ։

2—2

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի կ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա՛հռի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակիջաժներ 1. 30—12 ր., սուն զուկներ ճաշասարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնկներ պինձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վալներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլայի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլոլվէրի, սիզար ՕՎենգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշտարօվի գիլդի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼՅ (չուգ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրակմիա. (ստեղծ չուգ և կաֆէյի) կինեմի. կօֆէ կինեմի և միխէլսոնի. պեռերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ դինէվամաններին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլմուկ (пухъ), պատուհաններ ամեղարի և չուգ, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. դրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջրի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնկի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կոպեկու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Չադայներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամամալ կոտրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի մակոյ, թեուզմի փոշի, կանվերտաներ, սուրգուչ, մանիա, գրիչ երկաթէ, դրչակոթ, քարեռանատակ, թամպոք, թամպոքամաններ, պրեսպապիեներ, դղմներ սեզանի և չուգ. ֆրատժէ, վարշավի և բրիտանկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չուգ 45 կ.—5 ր., չուժիկէք 45 կ.—5 ր., չամոդաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պոլսատպչիաններ վարշավ., ՌԱՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, դուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապկիներ, մարդկերանց գալոտաներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. անդրեր շիմայու ատլոզ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թել (бумага) մատակի կօճղ և շալէ (гарусъ) ֆէչակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գործատերերի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոլո, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒԱՑԻԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу П. Теръ-Никогосову.

21—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի կ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 1 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 55 Ապրիլի 3 (15) 1882 Ապրիլի 3 (15) № 55

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարեկանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 4 կոպէկով։

Թիֆլիսում պրում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յաճախադրութիւնները պիտի լինեն ուղղակի Տիֆլիս։ Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն ընդունի։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են խորհրդանշիր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ս. Պետերբուրգից։ Նկարչին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Թիֆլիսում «Հայրենիք» լրագրի յօդուած։ Գէորգեանում։ Նամակ Թիֆլիսից։ Նամակ Թիֆլիսից։ Ազատքին լուրեր։—ԽԱՒՔ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ՖԵԼԻԵՏՕՆ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻՑ

—

Մարտի 20-ին

Մեծ. պ. Իզմիրեանի հաստատած գրականական հրատարակչական յանձնաժողովի գումարումը տեղի ունեցաւ Պետերբուրգում անցեալ յունուար ամսին։ Հրատարակը այս անգամ բաժանվեցաւ յանձնաժողովին ներկայացված աշխատութիւններից երկուսի վրա։ Մեծագոյն մասը (1,000 ֆրանկ) ստացաւ Հ. Գ. Տէր Ազիշանը իր «Շնորհակալութիւն պատկերացոյց» վերնագրով նոր երկասիրութեան համար։—Իսկ միւս մասը (500 ֆր.) ստացաւ պ. Նարայր բէզճանեանցին իր «Հայկական բառաքննութիւն» վերնագրով գրքոյկի համար։—

Յաջորդ հրատարակչական տեղի կունենայ գալ 1884 թուականի սկզբին. ուստի հրատարակին հետաքրքիր եղող հեղինակները պէտք է իրենց աշխատութիւնները ներկայացնեն յանձնաժողովին մինչև այդ տարվայ սկիզբը, անկից առաջ Ցուլ. քահանայ Պօզոսեանի հասցէով (Петербургъ Невск. просп. д. Арм. церкви կամ St.-Petersbourg, Newsky, maison de l'église Arménienne)։

Հրատարակի պայմանները գտնելով նոյն են մնում և կոչնում են հետևեալ հիմունքները։

ա) Հրատարակին հետաքրքիր լինել կարող են ձեռագիր ու տպված, գրաբար կամ աշխարհաբար ինքնատիպ չարադրութիւններ հայոց բազմազան և եկեղեցական պատմութեան, ազգային հնութեան և օրէնսդրութեան, մայրենի լեզուի և դրականութեան վերաբերեալ. նոյնպէս և թատերական գրուածներ։

բ) Չեն կարող հետաքրքիր լինել. 1) ոտար լեզուներից թարգմանված չարադրութիւնները, 2) դասագրքերը, 3) հրատարակչական յանձնաժողովից երկու տարի առաջ տպված չարադրութիւնները և 4) արդէն մի անգամ հրատարակ առացած աշխատութիւնների յաջորդ տպագրութիւնները։

գ) Թատերական գրուածներից պահանջվում է որ նրանց բովանդակութիւնը առնված լինի ազգային հին կամ նոր կեանքից։

դ) Ամբողջ հրատարակի գումարը կազմում է հինգ հարիւր րուբլի արծաթի, որ բաժանվում է ամէն երկու տարին մի անգամ։

ե) Եթէ հրատարակին ներկայացրած գրուածների մէջ գտնվում են հրատարակի արժանի գործեր, նրանք ըստ իրանց արժանաւորութեան առանում են կամ ամբողջ հրատարակը կամ միայն նրա մի մասը։

Յանձնաժողովը իրաւունք է մեր միւս ազգային լրագիրներից արտատպել ներկայ գիտցածը ի պատիւ հետաքրքիրների։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ինչպէս յայտնի է չուտով լինելու է ՄՕՍԿՎԱՅԻՄ բնդհանուր առաջնորդատական-արդիւնագործական հանդէս։ Այդ հանդիսի համար մեծ պատրաստութիւններ են տեսնվում Մօսկվայում։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղ մեծ քանակութեամբ գործ է տեսնում օդին։ Նորբայազէտցին խառն է օդին, ինչպէս Թիֆլիսեցին դինի է խառնւ։ Օդի գործածութեան կողմից, գրում է մեր թղթակիցը, բայազետցու հետ կարող է մրցել միմիայն ալէքսանդրապօլցին։

—

ԱՐԴԱՀԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են հետևեալը։ «Ցեղիս պրիստավը և բոլոր դեսեատնիկները մահմետական են։ Սրանց մէջ և տեղիս քրիստոնեայ ազգաբնակութեան մի քանիների մէջ յաճախ կռիւներ են պատահում։ Այս օրերս էլ գիւղատնիկներից մինը մի հայի հատաւը հայհոյեց. սա վիրաւորվելով ապտակ տուեց գեսեատնիկին։ Դատած կռւի պատճառը տուեց պրիստավը, որ մի կողմից արձակեց հային, բայց և միւս կողմից իր պաշտօնի մէջ խոշոր մահմետական գեսեատնիկին»։

—

Մեզ գրում են Նոր-Բայազէտից որ այս օրերս հայոց երկրում ուսումնարանի հին հոգաբարձութիւնը տեղի տուեց նորընտիր հոգաբարձութեանը, որ հաստատվեցաւ իր պաշտօնի մէջ։ Նոյն տեղից մեր թղթակիցը հաղորդում է մեզ որ վերջին ժամանակները Նոր-Բայազէտի կոզմնեբում սիրում է մի հիւանդութիւն, որին դոն են գնում բազմաթիւ մանուկներ։

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են թէ այդ քաղաքում մի նոր դրօսարան-այգի պիտի բանան եկեղեցու հանդէպ։ Թղթակիցը այդ առիթով մեծ չնորհակալութիւն է յայտնում դատաւորին, որի ջանքերի շնորհով է բացվելու յիշեալ հրապարական այգին։ Նոյն թղթակիցը մեզ գրում է որ չուտով հիմնվելու է Ղուբայում պարէնջուր չինելու գործարան և արդէն Բագուից վարպետ է եկել, իսկ Մօսկվայից գալու են բանուորներ։

—

Մեզ գրում են Ղուբայից։ «Մեր քաղաքում նշանակվեցաւ հայոտար դատաւոր պ. Ն. Տէր-Թումանեանց, որ մեր ամբողջ հասարակութեան կողմից ընդհանուր յարգանք է վայելում»։

—

Մեր ԲԱԳՈՒԻ թղթակիցը գանգատվում է թէ մեծ-պատը Բագուի մէջ չատ ուշադիր կերպով անցյալ։ Նա հաղորդում է մի և նոյն ժամանակ թէ Զառկից յետ լինելու են Բագուի մէջ թատերական մի քանի ներկայացումներ հայերէն լեզուով։

—

Ինչպէս մեզ գրում են, Բագուի մէջ ամէն բան թանգացաւ, մանաւանդ տների, բնակարանների վարձը հատաւ անասելի, առաւօտեան գներն։

—

Պ. Ալէքս. Աբելեանց գրում է մեզ Բագուից հետևեալը։ «Ձեր լրագրի թղթակիցը խորհուրդ է տալիս պ. Արամեանին, պ. Սաֆարեանին և ինձ, որպէս մանուկներին, դասախօսութիւններ անել քաղաքիս հայ հասարակութեան համար։ Որքան ինձ յայտնի է Բագուի մէջ տէրէ Աբելեանց չը կայ, ուրեմն խօսքը իմ մասին է։ Բայց հանգամանքներս ինձ չեն ներում համարել ինձ մասնակից։ Պ. պ. Արամեանց և Սաֆարեանն ճշմարիտ մանուկներ են, մինը բժիշկ, երկրորդը բժշկութեան, իսկ ես միայն փականապատ եմ, ուրեմն մանուկ, բաւի բան նշանակութեամբ ես չեմ կարող կոչվել։ Այդ պատճառով չեմ էլ կարող հրապարակական դասախօսութիւններ անել հասարակութեան առջև, բայց կարող եմ, իմ կարողութիւնս և ոյժերիս չափ, պրոյեկտներ անել արհեստաւորների դասի համար։»

—

Վեռ ես մի քանի պարոններ չարունակում են գրել «Մշակին» պահանջելով մեր լրագրի բոլոր համարները, այս տարվայ առաջին համարներից սկսած։ Հազար անգամ կրկնել ենք որ անհնարին է մարտ և ապրիլ ամսին պրովոդներին ուղարկել բոլոր համարները յունվար ամսից սկսած։ Թող այդ տեսակ պարոնները գրվին մարտ կամ ապրիլ ամսից։

—

«Մշակին» մարտի 1-ից մինչև տարվայ վերջը գրվել ցանկացողները պէտք է վճարեն 9 րուբլի։ իսկ մեր լրագրին ապրիլի 1-ից մինչև տարվայ վերջը գրվելու համար պէտք է վճարել 8 րուբլի։

—

ՍՈՒՐԱՄԻ երկաթ. ճեմարան հայ ուսուցիչներն ու աշակերտները և աշակերտուհիները, շնորհակալութիւն յայտնելով մեզ, որ մենք նրանց գործերին «Մշակի» մի օրինակ ենք ուղարկում, մի և նոյն ժամանակ յայտ են յայտնում որ և մեր միւս խմբագիրները չեն պատրաստ ուղարկել նոյն գործերին իրանց հրատարակութիւնների մի մի օրինակ։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ մեզ գրում են։ «Այժմ մեր փոստատանից լրագիր ստանալու համար բաժնեղրը պէտք է նոյն փոստատանից վերցնի բիլէտ (տոմսակ), որի համար պէտք է վճարի 1 րուբլ 50 կոպէկ տարեկան։ Չենք հասկանում այդ կարգադրութիւնը ինչ օրէնքի վրա է հիմնված։ Բայի տարօրինակ երբ մենք ստանում ենք հասարակ նամակ, խրտչանչիւր նամակից բաժանողին պէտք է տանք 5 կոպ., ապահոված նամակից 10 կոպէկ, նամանաւանդ և յայտարարութիւնից։ Մինչև անգամ այն մարդը, որ ինքն է գնում փոստատուն լրագրի համարները ստանալու, նրան ասում են թէ բիլէտ առէք, այսինքն վճարեցէք 1 ր. 50 կ., որ իրաւունք ունենաք լրագիր ստանալու։»

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները լսել են որ Ս. Պետերբուրգի հասարակական գործոց ուսումնարանի տեսուչ պ. Առաքելովին, «Գօլոսի» լրագրի խմբագրին, իրաւագանութեան պրօֆէսորի անթիծ։

—

«Моск. Телеграфъ» լրագրում կարդում ենք։ Մենք նորերումս հաղորդեցինք, որ Թիֆլիսում հրատարակվող «Обозръ» լրագրի խմբագիրը կառավարութիւնից խոյսուսութիւն խնդրեց վերցնել լրագիրը Պետերբուրգում հրատարակելու համար։ Գ. Նիկոլաևի այդ խնդիրը կառավարութիւնից մերժվեցաւ։

—

Նոյն լրագրին հաղորդում են, որ բ է լ ա կ ան ս ու ս ու մ ն ա ր ա ն ն ե ր ի վերանորոգութեան մասին կազմված յանձնաժողովը, որի նախագահն էր լուսաւորութեան նախկին մինիստր բարօն Նիկոլայ, որոշեց մոռնել այդ ուսումնարանների մէջ ութ տարվայ ուսման ընթացքը, երկու չրջանի վրա բաժանելով, իւրաքանչիւր չրջանի մէջ չորս տարի։ Առաջին չրջանում պատ կը տրվին հանրա-

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Վիկտոր Հիւգոն մի օր, քանի մը տող այցելութեան գնալու համար կառք մը վարձել է։ Այցելութիւնները վերջացնելուց յետոյ կառապանին հրամայել է որ գինը տուն տանի։ Ցուն հասնելով, հոչակաւոր բանաստեղծը, կառապանին փողը վճարելու ժամանակ, կառապանը մերժելով, «Վիկտոր Հիւգոն իմ կառքով տանելու պատիւը ինձ քաղաքական վարձատրութիւն է» ասել և ձիերին խարազանի հարուած մը տալով արագութեամբ հեռացել է։ Մի քանի օր նոքա, Վիկտոր Հիւգոն, վերստին մի կառք է վարձել, բայց դէպքի բերմամբ զարձեալ հանդիպել է մի և նոյն կառապանին, որ կրկին մերժել է փող ընդունելու։ Այս անգամ մեծ մարդը նեղացել, և տարօրինակ կառապանին բռնադատել է ասկի Նապօլէօն մը ընդունել տալու։ Կառապանը, առանց ընդդիմութեան ասկին ընդունել և անմիջապէս տարել նուէր է տուել «Տապսկէլ» լրագրի գրասենեակում բացած բարեգործական մի հանգանակութեան։—«Տառնան տանի այս կառապանը» ազազակել է Վիկտոր Հիւգոն եղելութիւնը իմանալով, և ա-

ջրերի բանակութեանը, որոնք աստիճանաբար ժայռը մաշեցնում և քայքայիչ ճեղքուածքներ են դոյացնում։

Տակաւին ներկայ դարը չի վերջացած, Ամերիկա-կանադական երեսփի ջրվէժը ամբողջապէս պիտի անհետանայ։

***

Նիւ-Եօրքում հրատարակված մի տեղեկագիր ծանուցանում է որ տեղւոյն այժմեան ուսումնարանաց թիւը 299-ի է հասնում, որոնց թուումն են նաև գիշերօթիկները, ձեռակերտականները, վերանորոգիչները և արուեստի յատկացեալները։ կայ նաև ծովային մի վարժատուն Ակնթ-Մարի նաւահանգստում, ուր հազարաւոր աշակերտներ նաւարկութեան արհեստը սովորում են։ 1881 տարուան հետ համեմատելով ներկայ տարուան ուսումնարանաց թիւը թէև նուազ, բայց կրթութեան պայմանները առաւել ևս վերադասցած են։ Մինչդեռ Նիւ-Եօրքի բնակչաց թիւը 1881 թուին % 28 աւելցած էր, աշակերտաց թիւը անհամեմատ % 35 չուտացած էր։ Այս առաւելութիւնը, ասում է Նիւ-Եօրք Հերալտ լրագիրը, անյապաղ տարի բնակչաց յաչող դրութեան և բարուաւոր վիճակի հետևանք էր։ Երբ որ հասարակութեան աղքատ դասակարգը փող աշխատում է, իսկոյն զաւակը դպրոց է ու-

«Մշակին» մարտի 1-ից մինչև տարվայ վերջը գրվել ցանկացողները պէտք է վճարեն 9 րուբլի։ իսկ մեր լրագրին ապրիլի 1-ից մինչև տարվայ վերջը գրվելու համար պէտք է վճարել 8 րուբլի։

—

ՍՈՒՐԱՄԻ երկաթ. ճեմարան հայ ուսուցիչներն ու աշակերտները և աշակերտուհիները, շնորհակալութիւն յայտնելով մեզ, որ մենք նրանց գործերին «Մշակի» մի օրինակ ենք ուղարկում, մի և նոյն ժամանակ յայտ են յայտնում որ և մեր միւս խմբագիրները չեն պատրաստ ուղարկել նոյն գործերին իրանց հրատարակութիւնների մի մի օրինակ։

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ մեզ գրում են։ «Այժմ մեր փոստատանից լրագիր ստանալու համար բաժնեղրը պէտք է նոյն փոստատանից վերցնի բիլէտ (տոմսակ), որի համար պէտք է վճարի 1 րուբլ 50 կոպէկ տարեկան։ Չենք հասկանում այդ կարգադրութիւնը ինչ օրէնքի վրա է հիմնված։ Բայի տարօրինակ երբ մենք ստանում ենք հասարակ նամակ, խրտչանչիւր նամակից բաժանողին պէտք է տանք 5 կոպ., ապահոված նամակից 10 կոպէկ, նամանաւանդ և յայտարարութիւնից։ Մինչև անգամ այն մարդը, որ ինքն է գնում փոստատուն լրագրի համարները ստանալու, նրան ասում են թէ բիլէտ առէք, այսինքն վճարեցէք 1 ր. 50 կ., որ իրաւունք ունենաք լրագիր ստանալու։»

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները լսել են որ Ս. Պետերբուրգի հասարակական գործոց ուսումնարանի տեսուչ պ. Առաքելովին, «Գօլոսի» լրագրի խմբագրին, իրաւագանութեան պրօֆէսորի անթիծ։

—

«Моск. Телеграфъ» լրագրում կարդում ենք։ Մենք նորերումս հաղորդեցինք, որ Թիֆլիսում հրատարակվող «Обозръ» լրագրի խմբագիրը կառավարութիւնից խոյսուսութիւն խնդրեց վերցնել լրագիրը Պետերբուրգում հրատարակելու համար։ Գ. Նիկոլաևի այդ խնդիրը կառավարութիւնից մերժվեցաւ։

—

Նոյն լրագրին հաղորդում են, որ բ է լ ա կ ան ս ու ս ու մ ն ա ր ա ն ն ե ր ի վերանորոգութեան մասին կազմված յանձնաժողովը, որի նախագահն էր լուսաւորութեան նախկին մինիստր բարօն Նիկոլայ, որոշեց մոռնել այդ ուսումնարանների մէջ ութ տարվայ ուսման ընթացքը, երկու չրջանի վրա բաժանելով, իւրաքանչիւր չրջանի մէջ չորս տարի։ Առաջին չրջանում պատ կը տրվին հանրա-

Fonds A.R.A.M

կրթական բոլոր առարկաները, իսկ երկրորդում— մասնագիտական առարկաներ, աշակերտներին տալի բարձր տեխնիկական կրթութիւնն համար պատրաստելու։ Այդ տեսակ ուսումնարանների բոլոր դասատներում դաս կը տրվին երեք նոր լեզուներ՝ ֆրանսերէն, գերմաներէն և անգլիերէն. լատինական լեզուի դասատուութիւն չի լինիր։ Իսկ նախկին ենթադրութիւնը՝ թէ բնական ուսումնարանների աշակերտները կարող են համալսարան մանել, առանց հետևանքի է թողված։

—

Օդէսայի լրագիրները որպէս լուր հաղորդում են, թէ Օդեսայում ապահոված գնելոյ Սաբլէնիկով բառական հեղինակութիւններ թողեց ազգասիրական և ազգասէրների վերաբերութեամբ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹՒՐՔԻԱ

—

Սուլթանի դիտաւորութիւնների մասին կ. Պօլսից գրում են „Polit. Corresp.“ լրագրին մարտի 22-ից։ Թիւրքաց քաղաքական շրջանների մէջ մեծ վրդովմունք է տիրապետում։ Կրեատ է, որ սուլթանը մտադիր է իր ձգտումները չափազանցութեան հասցնել և սեփականացնել քաղաքական ամբողջ իշխանութիւնը։ Մի քանի մեծ վեզիրներ փոխելուց յետոյ վերջապէս նա ընտրեց Սայիդ-փաշային, որ ճանաչից սուլթանի ընդունակութիւնները բոլոր գործերի վերաբերութեամբ և խոզեց, որ նա կատարեալ ազատութեամբ գործէ։ Բայց յանկարծ սուլթանի քարտուղարներից մէկը, Բախթը-բէյ պ. Նօվիկօվի հետ անմիջական բանակցութիւններ սկսեց պատերազմական ծախսերի վերաբերութեամբ։ Սայիդ-փաշա՝ ի հարկէ չը համաձայնվեցաւ ուղղակի յայտնել իր թագաւորին, թէ ինքը հրաժարական կը տայ, եթէ սուլթանը կը խառնվի պետական բոլոր գործերի մէջ։ Նա բանականացաւ, միայն կողմնակի կերպով բողոքելով պալատի միջամտութեան դէմ, և գանգատվելով, թէ Բախթը-բէյ չափազանցացրեց նրան արտաքին յանձնարարութիւնը, որովհետև բանակցեց պ. Նօվիկօվի հետ, մինչդեռ այդպիսի բանակցութիւնները Բ. Դրան միջնորդութեամբ պէտք է կատարվին։ Այդ պատճառով շատ հասկանալի է, որ վերջ ի վերջոյ Բախթը-բէյ և Սայիդ-փաշա սուլթանի ոտքերը կընկնեն և նրանից ներողութիւն կը խնդրեն, իսկ այնուհետև ամէն բան առաջվայ դրութեան մէջ կը մնայ։ Հաւատացնում են, որ սուլթան ներկայումս մտադիր է հեռացնել Սայիդ-փաշային և մեծ վիզիր նշանակել այնպիսի մի մարդու, որ քաղաքական իշխանութիւն չունենայ։ Սայիդ-փաշայի յաջորդ անուանում են Բաղդադի նախկին նահանգապետ Արզրուլ-Բահմանփաշային, որովհետև նա շատ ազնիւ է և վարչական մեծ ընդունակութիւններ ունի։ Նա չը գիտէ ֆրանսերէն և քաղաքական փորձառութիւն չունի, բայց կարող է բարւոքել ներքին վարչութիւնը, քաղաքական դիվանի դիկտատորութիւնը պատճառին Թողնելով։ Հաւատարկական կարծիքը շատ չէ համակրում սուլթանի այդպիսի դիտաւորութիւններին։ Ներկայումս էլ պետական մարդիկ կտիւմն ունեն սուլթանի անձնական բարեկամներից, որոնք կատաղութեամբ են երկիրը և բաժանված են միմեանց դէմ, ինարիգաներ գործող մի քանի կուսակցութիւնների վրա։ Խոզոմաւորը ընդդէմ է, որ Բ. Դուռը կրանվի պատատից, որովհետև Բ. Դուռը վերջին ապստամբ է օգնութիւնն կարօտների համար։ Բ. Դրան մէջ մանաւոր շիտակութիւն է տիրապետում, մինչդեռ սուլթանի բարեկամները բոլորն էլ ծախվող մարդիկ են։ Բ. Դուռը հետաքրքիր նահանգներից անպատճառ գանգատներ է ստանում դատաւորների կամ ատենձանաւորների անիրաւութիւնների դէմ, բայց անկարող է գործել, որովհետև այդ մարդիկ նշանակված են սուլթանի բարեկամների օգնութեամբ և նրանցով պահպանվում են։ Պատատական ատենձանաւորների ձնշումը ժողովրդի համար շատ դժալի է։ Սուլթանը, ցանկանալով իր ձեռքն առնել իշխանութիւնը, ատենում է պետական պիտոդութիւններ, բայց ժողովրդին ծանօթ են միայն նրա մեծ անձնական և այն դէպքերը, որ նրանք գործում են։ Բ. Դուռը հազարաւոր կապերով կապված է ժողովրդի հետ, այդ պատճառով սուլթանը չէ կարողանում արձակել Սայիդ-փաշային և Բ. Դուռը կատարեալ ոչնչութեան հասցնել։

—

Հրկայնի 10 տարեկան մի աղան, զոր ուզում է Գրիմալդ մինչ Լէոնքզդ տանել։

* * *

Հարուստ անգլիացի մը Հավանայից 100 անգլիական ոսկիի ընտիր սիրտներ է ընդունել։ Ամերիկացւոց ապահովութեան ընկերութիւնը խնայ է տուել որ գան իր տունը և սիրտները ապահովեցնեն։ Ընկերութեան կողմից մարդ գալով, նախ սիրտներին գնված տեղը աչքովը տեսել, արժէքը գնահատել, և ապահովութեան պայմանագիրը տորպրելուց յետոյ՝ վեր կացել գնացել է։ 6 ամիս ետքը անգլիացին նամակ գրել խնայ տուել է ընկերութեան թէ սիրտները այրվեցան, արժէքը ըստ պայմանի ընկերութիւնը հատուցանելու պարտական է։ Եղելութիւնը տատելու համար ընկերութեան կողմից գրկված մարդուն անգլիացին տել է թէ «սիրտները այրվեցան, որովհետև ես ներսից ամէնքն էլ ծխեցի, բաւական է որ այրված են, պէտք է վճարէք»։ Ընկերութիւնը առանց պիտոդութիւն անելու 100 ոսկին վճարել է։ Քանի մը օր ետքը եղեռնական զառաւոտի առաւոտից մի հրաւիրագիր է ընկել անգլիացուն, սա գնացել է զառաւոտական առաւոտը, և տարցրել է թէ ինչ են ուզում իրանից։ Պատասխը յայտնել է որ ապահովութեան ընկերութիւնը ստացողով պիտի ամրապատճառում է իրեն հրձիգ, որովհետև ինքը սիրտները ծխելու համար չափազանց վառած և ալրած էր, բան որում 6 ամսով բանտարկութեան, կամ 1000 ոսկի տուգանքի պիտի դատապարտվի։ Անգլիացին, ընկերութեան տրամիտ խաղին ծանր հետևանքը դգալով, առած 100 ոսկին հանդերձ առկոսով և պատասխանական ծախքով ընկերութեան խնդրն ետ դարձրել է այս վտանգաւոր ապրատանութիւնից ազատվելու համար։

* * *

Գիտնականի մաթեմատիկոս մը մերձաւորապէս հաշիւ անելով ապել է գտնել աշխարհիս արարչութիւնից մինչ հիմայ պատերազմի մէջ սպանվողների քիւը։ Իր առաջը դրած աղբիւրներից հատաքելով 15,000 միլիոն սակալի գումարը դուրս է եկել։ Գիտնականը գրօսանքի համար սա հաշիւն էլ արել է, որ եթէ մեռնողները վեր կենան և ձեռք ձեռքի տալով չղթայ մը կազմեն, այս չղթան կտրելի է 600 անգամ երկրագնտիս չուրջը փաթաթել, իսկ եթէ սոցա ցուցամատները մի առ մի միանանց վրա դրուի, գոյացած սիւնին երկարութիւնը լուսնից 600,000 մղոն աւելի բարձրութիւն կունենայ, բայց թէ որ մի մարդ յիշեալ մեռնողներին քիւը համրել կամենայ, օրը 12 ժամ գրաղելով 336 տարուան մէջ կարող է համրել։

Ահաւասիկ, թագաւորաց նկարագրութեան արժանի մի հաշիւ։

* * *

Վաճառական մը իր յաճախորդներից մէկին ձիու մի խամ ծախել է 40 ֆրանկի, բայց յաճախորդին անունը թէ ինքը և թէ գործակատարը մոռանալով, և վաճառականը չը կամենալով որ փողը կորչի, հաշուեկալին հրամայել է, որ ընդհանուր յաճախորդաց հաշիւներից թղթանշերին մէջ զատ զատ ձիու խամերի գինը նշանակէ, որպէս զի այս եղանակով իրաք խամը գնող պարոնը գտնվի։ Հաշիւները ուզտկվել են, որոնցից 35 պարոններ առանց ուշադրութիւն անելու իրանց հաշիւը վճարել են, իսկ միւսները սիրալ հաշիւը ետ են դարձրել։

Եթէ մեր վաճառականները մի բան ծախած և անունը մոռացած մի յաճախորդ ունենան, ահա առանձնատիկը ձեռք բերելու պատճառի միջոց....

Կրօ.

Նաև գանգատ չը խրմիէր։ Հարիւր մի ժամ է անցել, մէկ մ'էլ նոյն անպիտացու անունակից երեսու տարեանակի պայիճին է լսվել. պանդոկապետը, ծառաները, պանդոկին բնակիչները ամենքը տակն ու վրա եղած, զարհուրած և տակալի մի դրամա կամ անձնատանութիւն կարծելով դուռ կոտրել ներս են մտել։ Ինչ տեսնեն։ Անգլիացին ամենահանգարտ ձիատին վրա նստած, «ծարաւ եմ, գարեջուր բերէք» ասել է։—Գանդկապետը, «էշ, դրա համար տրտնանակ արձակելիր»։— Անգլիացին, առանց հանդարտութիւնը կորանցնելու սառն կերպով պատասխանել է, «որովհետև դուք ինձ գանգատ խրմելը արդելեցիք, ես էլ պարտաւորութեացայ նոյն պարտքը կատարող ուրիշ միջոցի ձեռք գարնել»։

* * *

Խուսաստանից գալիքով հրէայնի մէկը Աւստրիայի սահմանագլուխը չոգեկառքին ապատած միջոցին, գնացքը գալով հետը ունեցած պարկովը միասեղ ուզել է վազն մտնել. բայց պաշտօնեան պարկը ուզել է կշռել, որ եթէ սահմանակ ծանրութենից աւել լինի, ըստ օրինի տուրքը պահանջէ, ուստի պարկը վերցրել և կշռարանի վրայ դնելու միջոցին, յանկարծ պարկի միջից «այ, այ,» մի ձայն է լսվել։ Ինչ լինի մէջը.... ապացոյցով պինդը ամրապատճառում է իրեն հրձիգ, որովհետև ինքը սիրտները ծխելու համար յոժար կամքը վառած և ալրած էր, բան որում 6 ամսով բանտարկութեան, կամ 1000 ոսկի տուգանքի պիտի դատապարտվի։ Անգլիացին, ընկերութեան տրամիտ խաղին ծանր հետևանքը դգալով, առած 100 ոսկին հանդերձ առկոսով և պատասխանական ծախքով ընկերութեան խնդրն ետ դարձրել է այս վտանգաւոր ապրատանութիւնից ազատվելու համար։

* * *

Գիտնականի մաթեմատիկոս մը մերձաւորապէս հաշիւ անելով ապել է գտնել աշխարհիս արարչութիւնից մինչ հիմայ պատերազմի մէջ սպանվողների քիւը։ Իր առաջը դրած աղբիւրներից հատաքելով 15,000 միլիոն սակալի գումարը դուրս է եկել։ Գիտնականը գրօսանքի համար սա հաշիւն էլ արել է, որ եթէ մեռնողները վեր կենան և ձեռք ձեռքի տալով չղթայ մը կազմեն, այս չղթան կտրելի է 600 անգամ երկրագնտիս չուրջը փաթաթել, իսկ եթէ սոցա ցուցամատները մի առ մի միանանց վրա դրուի, գոյացած սիւնին երկարութիւնը լուսնից 600,000 մղոն աւելի բարձրութիւն կունենայ, բայց թէ որ մի մարդ յիշեալ մեռնողներին քիւը համրել կամենայ, օրը 12

Fonds A.R.A.M

Ընդհանուր ընտրութեանց մասին

Ընդհանուր ընտրութեանց մասին «Journal de St. Pétersbourg» 1-ին թուականի յօդուածի մէջ կարդում ենք հետեւեալ տողերը.

«Ընդհանուր ընտրութեանց ժամանակ ամէն մի ընտրող իրաւունք ունի ընտրելու ամէն մի անձ, որ ունի ընտրելու իրաւունք, անկախ նրանից, թէ նա ինչ տեղի է պատկանում, ինչ դիրք է բռնում հասարակութեան մէջ, ինչ կրօնի է հետեւում, ինչ ազգութեան է պատկանում, ինչ լեզու է խօսում, ինչ գոյքի տէր է, ինչ հարկ է վճարում, ինչ զինուորական պարտաւորութիւն է կատարում, ինչ ծառայութեան մէջ է գտնւում, ինչ կրթութիւն է ստացել, ինչ տարիքի է, ինչ սեռի է պատկանում, ինչ ընտանեկան դրութեան մէջ է գտնւում, ինչ ընդհանուր համակրութեան է արժանացել, ինչ ընդհանուր ատելութեան է ենթարկւում, ինչ ընդհանուր վստահութեան է արժանացել, ինչ ընդհանուր անվստահութեան է ենթարկւում, ինչ ընդհանուր յարգանքի է արժանացել, ինչ ընդհանուր արհամարհանքի է ենթարկւում, ինչ ընդհանուր սիրոյ է արժանացել, ինչ ընդհանուր ատելութեան է ենթարկւում, ինչ ընդհանուր ընտրելիութեան է արժանացել, ինչ ընդհանուր անընտրելի

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՈՒՐԱԲԱ, *շաքարի ձուաձեր, պաստիլ-չհաաեր, խաւիար և այլն։ Վաճառքում են շատ էժան*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկաթոռ-մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** *12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ* **ԲԼՎՕԼՎԵՐ-ՆԵՐ**, *գանակներ և այլն։*

3—10

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԱԹՈՌՆԵՐ

36 ՐՈՒԲԼ

եփ. ծաոաբեանցի պէպօում

10—20

ԲԱԹՈՒՄ

Ա.ԶՆԱՈՒՐՕՎԻ *բաժնում գործարանից նոր բերված է մեծ քանակութեամբ ամենալաւ ՇՒԱՒՈՑ և ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ։ Ծախվում է Մէքայէլեան կամուրջի վրա ՇՒԱՒՈՑԻ ԴԷՊՕՈՒՄ և Գօլովինսկի փողոցի վրա ԲԱՄԱԶՕՎԻ խանութում։ Ցանկացողները լսանալով մեծ քանակութեամբ կարող են պատուիրել նոյն տեղը Միխայէլ Մերուրնովին։*

3—3

ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻԻ

ԴԱԻԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի մեծագործատուիրնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒԱՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

5—10

Պատիւ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ՇՒԱՒՈՑԻ սիրողները և գործածողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ՇՒԱՒՈՑ ԵՒ ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ

Մաքուր Թիւրքայ, ամենալաւ տեսակների ծխախոտից, առանց որ և է խառնուրդի։ Ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենաընտիր ճաշակին։ Ծխախոտի գներ, ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլի, իսկ պապիրոսների 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլի։

Գործարանս գտնվում է 3-րդ բաժնում Հեռագրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալէրէում, Գիմրցիի փողոցի վրա, № 3.

Պարտք եմ համարում այն էլ աւելացնել որ իմ ֆաբրիկայի արդիւնաբերութիւնները կը ծանօթ միմիայն իմ մագազինում։

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆԵԱՆՑ

16—25

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրայ, տան ձնարտարապետ Բէլօխ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 *կ. դիւժինը,* ԾՐԱՐՆԵՐ 3 *կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի* ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 *կ.,* ՇԳԹԱՆԵՐ *(նոր ասկաց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարանիներ 4 կ.,* ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 *ր., ծղծղիչներ 1 ր., Հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր.,* ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 *ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., շչէօակա 90 կ.,* ԱՍԵՂՆԵՐ 100 *հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց* ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 *ր. 50 կ. գիւժիներ,* ՄԵԳՐԱՄՈՄ 32 *կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը,* ԴՐԱՊ, *արխօ,* ԱԼԲՈՄՆԵՐ, *բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն կիսագնով, մոմեր, մեբարա և այլն շատ էժան։*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՆԲՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԷՐԷՑ։

8—50

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ադրեսի համար տես վերևում մեծաւոր ՄԵՆԱԿ թերթում։ Տեղեկութիւն կարելի է ստանալ Գիմրցիի փողոցի վրա, № 144 տան մէջ։

Ադրեսն է Գրիբոյեդովի տան առաջ Մեծաւոր ՄԵՆԱԿ թերթի տպարանի դիմաց։

12—60

Ա. Ս. ԾՈՒՐԻՆՕՎԻ և ընկերութեան գործակատարի պահեստը պատիւ ունի յայտնել, որ այսուհետև առևտուրը կը կատարվի հետևեալ ֆիրմայով. **ԴԻՎԱՆԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ** („KAВКАЗСКОЕ ТОВАРИЩЕСТВО ТОРГОВЛИ АПТЕКАРСКИМИ ТОВАРАМИ“), *որի կանոնադրութիւնը ԲԱՐՁՐԱԴՈՒՆ հաստատված է ներկայ 1882 թ. յունվարի 29-ին։ Ընկերութեան պահեստը գտնվում է Խուաոյովի տանը, Թանգարանի դէմ։*

7—7 (*եր. և ուր.*)

ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱՑՆ

Հայոց վրաստանի և Խաչբէթի ծանուցանէ, թէ Նրա առենուրը նշանակած է ամբողջ 5-ին ապրիլի ներկայ տարվայ և կրենայ 6-ին նոյն ամսի, կապալառու տալու նիկոզոսեան դիւղերը, որոնք գտնվում են Ախալքալաքի գաւառում Թիֆլիսի նահանգի։ Պայմանները յանկոյսգլք կարող են տեսնել կոնսիստորիայի դիւանապետը ամեն օր, բացի տօներից, առաւաւտեան 9-ից մինչև 2 ժամին։

ԱՐՔՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

Պարսկական պալատական արտիստ

ՐՕԲԵՐՏ ԼԵՆՑ

պատիւ կունենայ ձեռակից յիսոյ ԱՒԱՋԻՆ ՇԱԲԱԹԸ լսկաված մարտի 28-ից մինչև ապրիլի 4-ը տալ ամենայն օր ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ և Ֆիլհարմոնական մեծ ներկայացումներ բոլորովին ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄՄՈՎ։

Պ. ՐՕԲԵՐՏ ԼԵՆՑ, վերջին երկու շաբաթների ընթացքում ներկայացումներ չը տալով, նոր ՍՏԱՑՎԱԾ մի քանի ԳՈՐԾԻՔՆԵՐԻ օգնութեամբ պատրաստել ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ, որոնք Թատրոնի մէջ ոչնչից չեն ցոյց տուած և որոնք ներկայացմամբ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ՄԵՆ ԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ ունենն։

Ներկայացման սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին։

Ներկայացման սկզբին և անտրակտների ժամանակ կածէ պիեսուրական ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ ապ. Պարխակի առաջնորդութեամբ։

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ և մանրամասն պրօգրամմները կարելի է ստանալ ԹԱՏՐՕՆԻ ԿԱՍՍԱՅՈՒՄ ամենայն օր առաւաւտեան 10 ժամից։

Ներկայացման վերջը կը տրվի ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԻՆԿՎԻԶԻՏԻԱՅԻ ԴԱՏԱՐԱՆԸ, կամ պատժի յանկարծակի փոփոխումն։ Այդ փորձը կը կատարվի Թիֆլիսում դեռ չը տեսնված գործիքի միջոցով, որ անուանվում է ԻՆԿՎԻԶԻՏԻԱՆԱԿԱՆ ՋՈՒԹԱԿ կամ ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆ։

2—2

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիեննայի մեբել, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավատներ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարմաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուրծքների պինձէ, ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտիվալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլեի 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (դուլաններ) բէլգիայի, սիդար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարովի գիլզի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրեկվիա. (սուխար չայու և կաֆէի) էմէմի. կօֆէ էմէմի և միխէլսոնի. ֆաաերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուլթուկ (пухъ), պատրոններ սաամբարի և չայու, դանակ չանգալ գետաղն ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժիներ. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջրի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուրծքներ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ուբեներ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրակմոլ կատօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակէտ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մեսրա, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեսախատ, թամաք, թամաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդակներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի գուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկէք 45 կ.—5 ր., շամագաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջաբխա, պոլսասպշկաններ վարշավու, ՈՒՆՁԻՒՆ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկանց գալուսաիկներ, գոետիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու ոսկորէ, գուտապերչայի և փայտէ, չչոտկաններ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատակի կօճի և շալկ (гарусъ) գիլասակէք մարդկանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերկիլի ապրանքներ, սարսն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. *և այլն և այլն և այլն։*

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒԱՑԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍՅԱՆՑԻ *պահեստում. (въ складѣ) մէջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.*

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

22—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 2 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 56 Ապրիլի 6 (18) 1882 Ապրիլի 6 (18) № 56

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միայն խմբագրատան մէջ։

Յայտարարութիւնը գնում են ուղղակի Տիֆլիսում. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն ժամում։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են հերթականի բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Թիւրքիա։ Եգիպտոս։ Ֆրանսիա։ Նամակ Թիւրքիայից։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՒԱՑԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Հոդուածները եւթօգայում և մեր երկրի հայագիտակ մասում։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեզ գրում են ՄԵՆ-ՂԱՐԱՔԼԻՍԻՑ։ «Գ. Փիրումեանց բաց անելով երկար և ուղղանիկ փողոցներ, հիմա էլ հարիւրաւոր տեղերում կանգնեցրել է տուել լապտերների սիւներ, որոնց գլիներին դիչերը վառւում են լապտերներ և լուսաւորում փողոցները։ Նիւ Փիրումեանցի պէս գործուեայ մարդ երկար մնայ այստեղ, գիտ չատ բարեկարգութիւններ կը տեսնենք։»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են և հետեւեալը։ «Ամբողջ մարտ ամսին այնպիսի կատաղի և ահագին փուլի ցրտեր էր անում մեզ մօտ, այնպիսի սառն քամի էր փչում, օրերով անդադար ձիւն գալիս ու փոթորիկ անում, որ ձմեռւայ ամենակատաղի ժամանակին անգամ այս տեսակ եղանակներ չը տեսանք։ Այս օրերիս ամբողջ փամբակը կէս արշին բարձրութիւն ձիւնով է ծածկված, չը նայելով որ երկրագործները մարտի սկզբում արդէն ցանել էին արտերը։»

—

Շնորհակալութեամբ առանձք օգտուր Բէյլի հնդկական ռուսերէն բրօշիւրը «Անգրկովկասեան իգական ինստիտուտի, ռուսական գիմնազիայի և խնկէլների դպրոցի մէջ տիրող կարգառւսութիւնը» վերնագրով (Близорукость въ Закавк. дѣвич. институтѣ военн. Гимназ. и юнкерск. училищѣ—Д-ра М. Рейха)։ Բժիշկ Բէյլի հետազօտութիւնները չատ հետաքրքիր և ուսանելի են. նա իր ճիշտ հետազօտութիւններով հասել է այն եզրակացութեան, թէ մեր թիֆլիսի բոլոր դպրոցներից կարճատեսութիւնը ամենից չատ զարգացած է իգական ինստիտուտի աշակերտուհիների մէջ, մանաւանդ հայուհիների մէջ։ Հեղինակը վերաբերում է այդերի այդ տխուր երեւոյթը փակված դպրոցի մէջ տիրող թէ ցնդեղիկայ և թէ մանաւանդ դիչերւայ պակասաւոր լուսաւորութեան եզրակացին։ Հեղինակը առաջարկում է իր բրօշիւրի մէջ գիչերային լուսաւորութեան ամենալաւ մեթօդներ։ Գիրքը տպված է Թիֆլիսում, փիթօևսկի տպարանում (Типогр. Ив. Питоева, Тифлисъ, Эрив. Площ. № 3)։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻՑ մեզ գրում են։ «Անկարելի է չնկատակալ չը լինել մեր այժմեան պրէստաւ գ. Տէր-Յովհաննիսեանի արթուն վերահսկողութեանը և եռանդուն գործունէութեանը։ Այն ժամանակից որ պարոնը պրէստաւ է նչանակվել, այստեղ տիրում է հանդարտութիւն և ապահովութիւն։ Քաղաքիս արուարձին բարեկարգութեամբ և մաքրութեամբ բնակիչներս նորմալ պարտական ենք պ. Յովհաննիսեանին։ Այժմ քաղաքիս բազարն էլ կարգադրված է. առաջվայ ժամանակները դժուար էր ճարել թէ միս և թէ այլ ուտելիքներ բազարում, իսկ այժմ այդ մթերքները հեչատութեամբ են ճարվում մեզ մօտ։»

—

Նոր-Բայազետից մարտի 29-ից մեզ գրում են։ «Մեզանում օրերը վառացել են, ցրտերը ատտկացել են, երկինքը միչտ ամպամած է, երկիրը ապրանակ սառնով ծածկված։ Սառած չհակը նոյն դրութեան մէջ է, ինչպէս եղել է յունվար ամսում։ Հասա սառուցը դեռ չը հալվից և ամբողջ չհակի արդիւնաբերութիւնից,—գնդացքների և իչխան ձկները չատ և չատ հազագիւտ են և գրեթէ չեն էլ ձեռք բերվում։»

—

Վաղը, չորեքշաբթի օր, ապրիլի 7-ին, ի նպաստ տիկին Փաչայեան-Տէր-Գրիգորեանի հայ դերասանուհու կան խառնը կը ներկայացնէ Արծրունու Թատրոնում պ. Ա. Փիլմիչեանի «Օրիորդ Ռնօյանց» պիէսա և «Ժօզէֆ, փարվոլի շրջմոլիկ» կամէդիա։ Աստրակտում ս. փաչայեան-Տէր-Գրիգորեան կերգէ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Կ. Պօլսից „Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են հետեւեալը մարտի 22-ից։ «Ի ժամանակից, ինչ կ. Պօլսի մէջ հիմնված է ամերիկեան դեսպանութիւն, սուլթանի և Միացեալ Նահանգների ներկայացուցչի յարաբերութիւնները քաղաքավարութեան չափերից չեն անցել և երբէք բարեկամական չեն եղել։ Այժ պատճառով ամենքը նկատեցին այն անսովոր ուշադրութիւնը և մերժումը, որ սուլթանը նորերումս ցոյց տուեց Միացեալ Նահանգների այժմեան դեսպան գեներալ Ուօլլեսին, որ նորերումս պալատի մէջ ունեցաւ սուլթանի հետ լսելութեան ներկայացուցիչ հրաւիրված ամերիկեան դեսպանը սուլթանի հետ եօթ ժամ շարունակ անցկացրեց։ Այդ ժամանակ նա այցելեց սուլթանի այդիները և ներկայ գտնվեցաւ զօրախաղերին, որոնք վերջին ժամանակներում շուտ շուտ են պատահում։ Այնուհետև դեսպանը հրաւիրվեցաւ սուլթանի ճաշին, իսկ այդ պատուին նրա նախորդներից ոչ մէկը չէ արժանացել։ Ճաշից յետոյ էլ գեներալ Ուօլլես երկար ժամանակ խօսակցում էր սուլթանի հետ։ Հաւատացնում են, որ սուլթանի և Միացեալ Նահանգների ներկայացուցչի խօսակցութիւնը, ինչ այժմեան Արեւմտեան եւրոպայում և Ռուսաստանում, թէև իր պատմութիւնով և ծագումով չատ նման է եւրոպական կոլուածին։ Մեր երկրում կալուածատէրի իրաւունքը սահմանափակված է, թէ ուտատ օրէնքի զօրութիւնով և թէ տեղական զիւղերով և կանոններով։ Կալուածական գիւղերում, գիւղական համայնքը աւելի իրաւունք ունի հողի վրա, քան թէ կալուածատէրը. համայնքը բաժանում է հողը իր անդամների մէջ։ Գիւղացին կարող է իր բաժինը մչակել, տալ ուրիչին մչակելու, մինչև անգամ մի քանի տարի անմչակ թողնել։ Կարելի է ասել գիւղացին վարձում է իր բաժին հողն հետ ինչպէս սհափականատէր։ Նրա միայն ծախելու իրաւունքն է սահմանափակված, կամ աւելի լաւ ասենք, արգելված։ Եթէ նա այս կամ այն պատճառով պատասխանատու լինի, նա պատասխանատու է բոլոր համայնքի առաջ և ոչ թէ կալուածատէրի։ Վերջինին ինչպէս սհափականութիւն պատկանում է մի կտոր հող «ազատ տեղ» անունով։

(Ազատ տեղի քանակութիւնը կախված է աղչաների թուից և մեծութիւնից։ Եթէ օրինակ կալուածատէրի դիւղը բաղկանում է 5 աղչայից, նա առանում է հինգ աղչատեղ. իսկ ամեն մի աղչատեղի մեծութիւնը կարող է լինել 5—10 դեսեատին և աւելի, դա կախված է աղչայի մեծութիւնից։)

Մնացած հողը պատկանում է համայնքին և մչակվում է նրանով. կալուածատէրը այդ հողի բերքից առանում է $1/6$, $1/7$—$1/10$ մասը։ Իսկ եթէ հողի վրա ցանվում է ոչ թէ հացազգի (злакъ), այլ բոստան, պարտէզ, այդի կամ տեխնիկական բոյսեր (техническія растенія), կալուածատէրը այդ նշանակութիւնը և իրաւասութիւնն ընդունում է, ինչ այժմեան Արեւմտեան եւրոպայում և Ռուսաստանում, թէև իր պատմութիւնով և ծագումով չատ նման է եւրոպական կալուածին։ Մեր երկրում կալուածատէրի իրաւունքը սահմանափակված է, թէ ուտատ օրէնքի զօրութիւնով և թէ տեղական գիւղերով և կանոններով։ Կալուածական գիւղերում, գիւղական համայնքը աւելի իրաւունք ունի հողի վրա, քան թէ կալուածատէրը. համայնքը բաժանում է հողը իր անդամների մէջ։ Գիւղացին կարող է իր բաժինը մչակել, տալ ուրիչին մչակելու, մինչև անգամ մի քանի տարի անմչակ թողնել։ Կարելի է ասել գիւղացին վարձում է իր բաժին հողն հետ ինչպէս սհափականատէր։ Նրա միայն ծախելու իրաւունքն է սահմանափակված, կամ աւելի լաւ ասենք, արգելված։ Եթէ նա այս կամ այն պատճառով պատասխանատու լինի, նա պատասխանատու է բոլոր համայնքի առաջ և ոչ թէ կալուածատէրի։ Վերջինին ինչպէս սհափականութիւն պատկանում է մի կտոր հող «ազատ տեղ» անունով։

Եգիպտական կառավարութիւնը խեղդվելու մի վնկուզում ներկայացրեց, որ մտանացոյց իր պատկանած տուրքերը տանում է զրամով, որի բանակութիւնը չատ զանազան է և կախված է տեղական կանոններից։

Վ. Էդիրնատրա մարտում, երեանայ գաւառի, օրինակ, մալքաղարը այդ դէպքում տանում է ամարից 40 կոպ. կամ 1 ր. 20 կ. դէսեատինից, եթէ դէսեատինը երեք ամարատեղ հաչվենք։

II. Բայց այս ինչպէս իրաւաբանական կարգ և կանոն է, որ կալուածատէրը հողատէր (землевладѣлецъ) է և մի և նոյն ժամանակ սեփականատէր չէ. ինչու է նրա իրաւունքը այդպէս սահմանափակված։ Այս հարցը վճռելու համար հարկաւոր ենք համարում պիտի պատմութիւնը. նա մեզ չատ բան կը սովրեցնի և լոյս կը ձգի այս հարցի վրա։ Մենք կսկսենք համեմատել մեր կալուածական կարգը եւրոպայի ֆեոդալական բժիշկի հետ և այս ճանապարհով որոշել մեր կալուածների-մուքների իրաւաբանական կազմուածքը և բնութիւնը։

Հարցը դժուար է և մչակված չէ. բայց փորձել հարկաւոր է, որովհետև չատ քէ ուչ այս փորձը պէտք է անենք։

Յայտնի է թէ ամբողջ եւրոպայում «ֆեոդալական» և «բնական» պետութեան տիրապետութեան ժամանակ սիւզերէնը—երկրի գերիչխանը (թագաւոր կամ իչխանը) յանձնում էր իր երկրի զանազան մասերը վասալներին. իսկ այս վերջիններս բաժանում են իրենց հողերը փոքր կալուածների վրա և յանձնում իրենցից ստոր-վասալներին—ասպետներին։ Այսպիսով ամբողջ սէրութիւնը ծածկվում էր փոքր կալուածներով։ (Ազատ էր միայն, այն էլ ֆեոդալական բժիշկի առաջին դարերում, միայն ժողովրդի ազատ դասը (Gemeinfrei)։

Օրինակի համար վիչնելմ Նուաճողը Անգլիան

է լինում Ֆինանսական վերահսկողների անհանգստութեան վրա պարտքերի ապահովութեան մասին։ Մինիստրը-նախագահը յայտնում է, որ կառավարութիւնը վճռել է պահպանել խեդիվի հրամանը, որ առած է 1879 թուականի նոյեմբերի 15-ին և որ Անգլիայի և Ֆրանսիայի հաւանութիւնը առացել է։ Բայի այդ կառավարութիւնը մտադիր է պահել և այն հիմնարկութիւնները, որոնց նպատակն է հսկել պարտքերի ճիշդ հաւաքման վրա։ Ֆինանսական հսկողութիւնը ոչինչ կապ չունի Եգիպտոսի քաղաքական հիմնարկութիւնների հետ։ Եգիպտոսի քաղաքական կազմակերպութեան փոփոխութիւնը չէ վերաբերում Ֆինանսական հսկողութեանը։

Պետութիւնների մէջ գոյանալ բանակցութիւններ են կատարվում եգիպտական գործերի մասին։ Ինչպէս յայտնի է եգիպտական զինուորական կուսակցութիւնը անւանի մարդկանց ժողովին մի Ֆինանսական օրինագիծ կոյացրեց, որ հակառակ է եգիպտական կառավարութեան նախկին դաշնագրին պետութիւնների հետ։ Եւրոպական կառավարութիւնները ամենից առաջ մտադիր են վերականգնել այդ դաշնագիրը։

ՖՐԱՆՍԻԱ

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը արդէն դադարեցրեց իր աշխատանքները, որոնք նորից կը սկսվեն մայիսին, գրում է „Голосъ“։ Ժողովի նիստերի մի անպատուղ շրջանից յետոյ, որ Հանրապետական միաձայնութիւնը գործ դրեց Գամբետտայի դէմ մեքենաբար, պատգամաւորները հասկացան, որ նրանք ստիպված կը լինեն ներկայանալ իրանց ընտրողներին առանց մի բան կատարելու և վերջին օրերում սկսեցին արագութեամբ լուծել հերթական հարցերը։ Գրեթէ առանց վիճաբանութիւնների պատգամաւորների ժողովը հաստատեց առևտրական մի քանի պայմանագրեր, որոնց թւում և Անգլիայի հետ։ Անգլիայի հետ կապված դաշնագրութեան համեմատ Ֆրանսիական և անգլիական արդիւնաբերութիւնից մաքսային տուրքը կը վերցնվի երկու երկիրների օրէնսդրական իշխանութեան որոշման համեմատ։

Գարիբալդեական դահլիճան մասնաժողովները էլ սկսեցին աշխատել և քննեցին մի քանի առաջարկութիւններ, որոնց մասին նրանք պէտք է զեկուցումներ կազմէին։ Վերջապէս պատգամաւորների ժողովի արձակման նախկին օրը մի մասնաժողով ընտրվեցաւ զինուորական վերանորոգութեան հարցը քննելու համար։ Այժմ մասնաժողովի անդամ ընտրվեցաւ Գամբետտա, որին ժողովի մեծամասնութիւնը թոյլ չը տուեց մասնակցել բիւդժետային մասնաժողովին։

Գամբետտայի անապահովի ընտրութեան փաստը նշանաւոր է։ Այժ ընտրութիւնը ապացուցանում է, որ պատգամաւորների ժողովի հանրապետական մեծամասնութիւնը երկիւղ է կրում հակահամբետտական արշաւանքից, որ ժամանակաւորապէս ամրացրեց Ֆրէյսինէի դրութիւնը։ Լրագրական պոլեմիկան նոր թափ տուեց կարողացաւ մեխել Ֆրանսիական ամբողջ հասարակութեանը, որ այդ արշաւանքի ժամանակ Գամբետտայի թշնամի հանրապետականները դործում էին համաձայն միապետականների հետ։ Միասին այդ իրողութիւնը բաւական է հանրապետական ընտրողների անբաւականութիւնը յարուցանելու և Գամբետտային պարլամենտական ինտրիգայի զոհ համարելու համար։ Ընտրողները կարող էին տեսել, որ հանրապետականները Գամբետտային իշխանութենից զրկելու համար մինչև անգամ իրանց համզմունքի հակառակ վարվեցին։ Որպէս զի ընտրողները չասէին, թէ հանրապետականները այդպիսի առերեսութեամբ էին գործում Գամբետտայի դէմ, նրանք շտապեցին վերջնական վերանորոգութեան մասնաժողովի անդամ ընտրել և արագութեամբ մի քանի հարցեր լուծեցին, որ նրանց չը մեղադրեն անգործունէութեան համար։

Այժ խորամանկութիւնը շատ անմեղ է և ոչ ոքի չի խաբէ։ Գարիբալդեական այժմեան արձակուրդները այնպէս չեն անցնի, որ չը փոփոխվի հասարակական կարծիքը Գամբետտայի և Ֆրէյսինէի մինիստրութեան վերաբերութեամբ և այդ փոփոխութիւնից անկասկած օգուտ կը քաղէ նախկին մինիստր-նախագահը։ Փարիզից լուրեր են ստացվում, որ Գամբետտա արդէն աշխատում է ձեռք բերել որքան կարելի է շատ լրագիրներ և — „Petit Journal“-ի նման միլիոնատարածված լրագիրներ է ընտրում։ Պարզ է, որ ամենակարճ ժամանակամիջոցում Գամբետտա քաղաքական նշանաւոր արշաւանքը կը սկսէ։ Գէթ այժմեանից Գամբետտայի գլխաւոր լրագիր „République Française“ հետևողութեամբ և դրուշութեամբ մատնացոյց է լինում այժմեան կառավարութեան բոլոր սխալների վրա ապացուցանելով քաղաքականութեան գրեթէ բոլոր հարցերի վերաբերութեամբ։ Ֆրէյսինէի մինիստրութեան ուժեղ հակառակորդը պատրաստում է յաղթել իր թշնամիներին, յարձակմունքների առարկայ ընտրելով արտաքին քաղաքականութիւնը։ Ներքին հարցերի վերաբերութեամբ մինիստրութիւնը կարող է պաշտպանվել, զիջումներ անելով արմատականներին և մաքառելով կղերականութեան դէմ, բայց արտաքին հարցերի վերաբերութեամբ Ֆրէյսինէի կառավարութիւնը արդէն յայտնվեցաւ մի շարք մանր անյաջողութիւններով, որոնք չափազանց վիրաւորում են Ֆրանսիացիների ինքնասիրութիւնը։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 24 մարտ 1882

Ինչ վիճակի մէջ է հայոց խնդիրը։

Ահաւասիկ այս հարցման պատասխանը որ բերաբ մեզ հետաքրքրը։

«Լոնդոն, 14/28 մարտ—Սըր Զ. Տայլը, արտաքին գործոց պետական փոխ-քարտուղարը, Սըր Տ. Ռոլֆի մի հարցման պատասխանելով կրեէ թէ Անգլիայ կառավարութիւնը բնաւ որ և է կերպով չէ հրաժարած իր տասնձեռնած նախաձեռնութիւններն, եւրոպական և ասիական Տաճկաստանի մէջ բարենորոգմունք մտցնելու մասին. նա չէ դադարած այդ բարենորոգմանց կատարութիւնը ճանաչելէ և կը ցաւի որ նորա չեն յառաջադիմած այն արագութեամբ որ փափաքելի է. բայց, կը յայտնելու Սըր Զ. Տայլը, այս գործին մէջ մեզ տեսութիւնք Անգլիոյ չափ այժմ չեն մզեր Պուռնի։ Մինչև հիմա, կը շարունակէ պետական փոխ-քարտուղարը, Ք. Պրան գոհացուցիչ իրագործութիւնք լոկ անունք եղան որ մի քանի գաւառներու կառավարիչներ հրաժարեցան, վասն զի նորա վարմունքը գանգատանաց տեղի տուած էին։

Անտասիկ յայտնի, բացատրչ յայտարարութիւն մը, թէպէտ փոքր ինչ անագան, որ կրնէ յարդելի առնելասօսը։ Պէտք չէ մեզ համար որ մտկերնիս աչխարհավարական գործերու մէջ սպիտակացուցած ըլլանք, որպէս զի հասկանանք թէ ինչ նշանակութիւն ունին այդ խօսքերը և թէ ինչ կը խոստանայ մեզ մերձաւոր ապագան։ Յայտնի բան է որ Անգլիոյ ազգային ժողովի մէջ յարգելի պ. Զ. Տայլը շատ անբաղաքավար չէ ուզած գանուիլ կառավարութեան մը գէմ՝ որու բանակամբ չէ Անգլիան թէպէտ՝ բայց որու հետ պատերազմի մէջ ալ չէ։ Այսպէս թէ ոչ սոնունայն վրատութեամբ պիտի կարողանար յայտարարել թէ այդ բարենորոգութիւնները չեն յառաջադիմած այն բանաւոր պատճառաւ՝ որ սկսած անգամ չեն, և եթէ երկու գաւառական կառավարիչներ միայն հրաժարած են, այն էլ կամովին է և բնաւ պէտքուն կրկին Հայաստան դառնալուն պատճառաւ։ Անգլիական բարձր պաշտօնեան, եթէ ուզէր, կրնար նաև յայտարարել ինչ որ իր հաճոյքին է, առնայա, այն թէ բարենորոգմունք ի Թուրքիա յաւիտեան չը պիտի կատարին, քանի որ մեկ կողմէն թիւրք կառավարութիւնը անընդունակ է, անկարող, անպատրաստիր է որ և է բարենորոգում իր հողին վրայ մտցնելու համար, այլ մանաւանդ հայասպնակ գաւառներու մէջ, և միւս կողմէն քանի որ աչխարհավարութիւնը պատճառական խնդիրները յաղթականել կը խորշի բնդհանրապէս և չուզէր պետութիւններ ստեղծել երբ իր անմիջական շահերը վտանգի մէջ չեն։

Այս պաշտօնական յայտարարութեան վրայ մի կարծիք որ թիւրքիոյ հայոց խնդիրս մտան չանթահատ եղաւ և յաւտասանութիւնը պատճառ իր օրօրին մէջ։ Այս առաջին անգամ չէ որ մենք մեր կառուցած յոյսերու լաստակոչոմին փլիլը կը տեսնենք։ Հայու գլխին վրայէն շատ տոք ու պաղ անցած է։ 61-րդ յօդուածի պատմագրութեանց անմիջական իրագործութիւնը, եթէ երբէք կարելի ըլլար այդ, կնշագրանափոխ պիտի ընէր Հայաստանի հայուն վիճակը մի մտգական գաւազանի զօրութեամբ. բայց պատմեան այդ հրաչքը չի գործուիլար, գա մի պատճառ չէ որ իրաց բնականքը կամաց կամաց ազատութիւն առնեն։ Այս երկու գասից,—հողից գրկված գիւղացիներից և ազատված ստրուկներից—կազմվեցաւ օթավարձ (поденщикъ) բանուորների (պրօլետարիատ) դասը և. Իսկ այն գիւղացիների հողաբաժիններ, որոնք անձառութիւնից մնալով հողի վրայ, տանում էին անտեսական ստրկութեան լուծը, այնքան էր փոքրացել, որ հասկ հող կարտադրում էին կիսակրկվել։ Նրանց արտադրները (выгонъ) կալուածատէրերը բռնութեամբ կարել էին. այնպէս որ, Անգլիայում օրինակ, դեռ XV դարում գիւղացի հարթ գժուարութեամբ էր միևնոյն ժամանակ մի կով և քանի խոզեր պահել։ Մի և նոյնը մենք անձամբ նկատեցինք անցեալ ամառ Լիվերպուլիայում։ *)

*) Այս տարի ճանապարհորդելով Գերմանիոյ մէնչեն Լիբերպուլ, որտեղ թագած է ուսուց Լիբերպուլ իշխանի եղբայր Տրուվորը, հարիւր վերստի

նուազելոց յետոյ բաժանվեց բոլոր երկիրը 60,000 ասպետական կալուածների վրա (рыцарскій земъ)։ Իրանք մեր առաջ նա 1500 կալուած, կամ ամբողջ տէրութեան $^1/_{40}$ մասը, իսկ մնացածը տացան վիրհելմի վասալները և սրանց ասպետները։ Մի և նոյնը կամ սրան շատ նմանը պատահեց և ամբողջ արևմտեան Եւրոպայում։

Մեր նպատակից հեռի է մանրամասնարար քննել ու հետազոտել ամբողջ ֆեոդալական կարգը ու նրա տնտեսական, ազգաբանական ու իրաւաբանական նշանակութիւնը և ազդեցութիւնը։ Մենք թոյլ ենք տալիս մեզ ընթերցողի ուշադրութիւնը դարձնել ֆեոդալական տիրապետի միայն մի կողմի վրա, որ կարող է լոյս ձգել մեզ հետաքրքրող կալուածական հարցի վրա։ Մեր համեստ աշխատանքի առարկան կը լինեն հետևեալ երկու հարցերը. a) Սիզերենի—գերիշխանի ու նրա վասալների յարաբերութիւնները։ b) Վասալի կամ ասպետի և կալուածների մշակող երկրագործների փոխադարձ յարաբերութիւնները. և վերջապէս c) Այս տեսակ հողատիրապետութեան իրաւաբանական կազմուածքը և բնութիւնը։

a) Գերիշխանը և վասալը։ Գերիշխանը ունէր իրաւունք և պարտականութիւն դատել և պաշտպանել իր վասալներին, այսինքն վճռել նրանց մէկ մէկու մէջ ծագած վէճերը, պաշտպանել արտարին և պատժել մեղաւորին։ Գերիշխանը պարտաւոր էր դատել հոգաբարձու վասալների մասին յետոյ նրանց զերահաս որդուց վրա, մինչև հոգաբարձու պաշտպանել նրանց տնտեսական և իրաւաբանական իրաւունքները և մինչև անգամ պահել վասալի հասած տղաներին ու մարդու տալ աղջիկներին (jus maritagium)։

Վասալը կամ ասպետը առնում էր իր գերիշխանից կալուածը, պարտաւորվելով զօրքով և փողով օգնել նրան պատերազմի ժամանակ. իսկ խաղաղութեան ժամանակ կատարել անձնական ծառայութիւններ, վճարել տուրքեր և տախտական պարտականութիւններ։ Գերիշխանը ունէր իրաւունք յետ առնելու կալուածը, եթէ վասալը պատշաճաւորութիւն էր գործում,—հրաժարվում էր տուրքերը վճարելուց, ապստամբվում էր նրա դէմ և կամ պատճառում էր նրան—իր ակրին։

Կալուածները վասալների կամ ասպետների ժառանգական էին, այլ նրանք իրենց անձնական ծառայութեան և արեան գնով, ինչպէս վարձատրութիւն, ստանում էին կալուածի վրա միայն պատկանական, կատարելական և օգտագործելու—օգուտ քաղելու իրաւունք (usus fructus)։ Այս իրաւունքը առաջ անձնական բնութիւն ունէր և կամաց կամաց դառնում էր ժառանգական։ Ասած կալուածատէրը դառնում էր երիցագլուխ գերիշխանի և հոգաբարձ ժողովրդի մէջ. նա ժողովում էր այն տուրքերը և հարկերը, որ գիւղացիները ինչպէս հպատակ պարտ էին վճարել գերիշխանին, բայց այս տուրքերը մնում էին կալուածատէրին, որովհետև այդ նրա ծառայութեան վարձատրութիւն էր։ Միայն շատ դէպքերում և պատերազմներից յետոյ վասալների և նրանց ասպետների հոգաբարձութիւնը դառնում էր նրանց ասպետների իրաւունք։

b) Գիւղացիների և վասալների ասպետների յարաբերութիւնները։ Գիւղացիները (—այստեղ մենք ի նկատի ունենք ազատ հողատէրները (gemeinfrei)—) ֆեոդալական առաջին դարերում կալուածատէրի ոչ հողերն էին և ոչ ստրուկները, ուրեմն ամենայն բարդութիւն ազատ էին, և շատ խոստ թէ իրենց «ինքնավարութեան իրաւունքով» և թէ անտեսական պրութիւնով գտնվում էին ճարտարների և մանաւանդ ստրուկներից։ Իսկ վերջինը նրանք ենթարկվելով կալուածատէր վասալի դատաստանական իրաւունքին և կորցնելով իրենց հին տնտեսական անկախութիւնը, երբեմն ակամայ, իսկ երբեմն կամաւոր (շատ վիւգացիներ իրենց ազատ հողը տալիս էին վանքերին ու վասալներին, թողնելով իրանց միայն ժառանգական օգտագործելու իրաւունքը) դառան ճորտեր (крѣпостной, hörige Leute)։ Մի և նոյն ժամանակը շատ ստրուկների իրաւունքները բարձրանում էին. նրանք ստացան մշակելու հողեր, և դառան ճորտեր։ Ստրուկը առաջ բոլոր մարդկային իրաւունքներից զուրկ մի կոկ էր, իսկ այժմ նա ունէր հող և ճորտ էր։ Այսպէս կազմվեցաւ ճորտերի դասը, որոնք իրենց անտեսական կեանքում բոլորովին կախված էին կալուածատէրերի կամքից։ c) Ֆեոդալական կարգի առաջին դարերում քաղաքական կեանքը գեռ զարգացած չէր և գիւղական տնտեսութիւնը (денежное хозяйство) համարեա յայտնի չէր, ուստի բոլոր տուրքերը յօգուտ կալուածատէրի վճարվում էին բնութիւնով, այսինքն երկրի բերքերով։ Ինչպէս տուրքերի և հարկերի այնպէս և անձնական ծառայութիւնների չափը, քանակութիւնը և ձևը որոշված և հաստատված էր մեծաց գիրքով ու կանոնով (обычное право, որ և ընդունված էր բոլոր նախկին օրէնսդրական ժողովածուներում) և դրական իրաւունքով։ Գիւղացին ազատ էր կալուածատէրի հաճոյքից և կամակատարութիւնից։

գ. Երբ ֆեոդալական ամենաականներին յաջողվեց իրենց վասալական կախումը դիւրիչխանից խափանել և թուլացնել, երբ կալուածոր ժառանգական սեփականութիւնից դարձաւ անհատականութիւն և վերջապէս երբ բոլոր նախկին ազատ հողատէրերը ճորտացան, տուրքերի քանակութիւնը և ձևը նշանակվում էր և որոշում էր կալուածատէրը կամ ներկայից նշանակվածը կամ ընդհանուր կալուածատէրերի ժողովը։ Բացի սրանից օրից օր անտեսական պայմանները փոխվում էին, տուրքերը չաճում և անձնական ծառայութիւնների ձևերը տարաբնոյթ բնութիւն առնում։ Ի նկատի բան է, ճորտացած գիւղացիները ամեն տեսակ աշխատում էին ազատվել իրենց անտանելի դրութիւնից. նրանք փախչում էին ինքնավարութիւն տացող քաղաքները, մտանում էին գիւղ և այդպիսով կ ա ր գ ա զ ա ր ո ւ մ է ր գ ի ւ ղ ա ց ի կ ա պ ը հ ո ղ ի հ ետ։ Մի և նոյն ժամանակ տարուկներն էին կամաց կամաց ազատութիւն առնում։ Այս երկու դասից,—հողից գրկված գիւղացիներից և ազատված տարուկներից—կազմվեցաւ օթավարձ (поденщикъ) բանուորների (պրօլետարիատ) դասը և. Իսկ այն գիւղացիների հողաբաժիններ, որոնք անձառութիւնից մնալով հողի վրայ, տանում էին անտեսական ստրկութեան լուծը, այնքան էր փոքրացել, որ հասկ հող կարտադրում էին կիսակրկվել։ Նրանց արտադրները (выгонъ) կալուածատէրերը բռնութեամբ կարել էին. այնպէս որ, Անգլիայում օրինակ, դեռ XV դարում գիւղացի հարթ գժուարութեամբ էր միևնոյն ժամանակ մի կով և քանի խոզեր պահել։ Մի և նոյնը մենք անձամբ նկատեցինք անցեալ ամառ Լիվերպուլիայում։ *)

*) Այս տարի ճանապարհորդելով Գերմանիոյ մէնչեն Լիբերպուլ, որտեղ թագած է ուսուց Լիբերպուլ իշխանի եղբայր Տրուվորը, հարիւր վերստի

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Խմբագիր—հրատարակիչ ՊԱՐՈՒՅՐ ՀԱՅԿԱԶՆ

Տպարան „Ново Время“ Ա. Սուվորինի, Ս. Պետերբուրգ։

Ա. ՓՈՍՏՈՎՍԿԻ, 2 տպիլի։ „Новое Время“

Ս.-Петербургъ. Въ 1882 г. будетъ издаваться 6-ти раз. въ недѣлю политическая и литературная газета „Новое Время“, съ ежедневными телеграммами, статьями по внутреннимъ и иностраннымъ вопросамъ, фельетонами, критическими обозрѣніями русской и иностранной литературы, извѣстіями изъ области наукъ, промышленности, сельскаго хозяйства, торговли, финансовыми и биржевыми свѣдѣніями, судебными отчетами, хроникой и разными извѣстіями. Подписная цѣна съ пересылкой: на годъ 15 р., на полгода 7 р. 50 к., на 3 мѣсяца 3 р. 75 к., на 1 мѣсяцъ 1 р. 25 к. Допускается разсрочка: при подпискѣ 5 р., къ 1 іюля 5 р. и къ 1 октября 5 р. Адресъ редакціи: Невскій проспектъ, № 40. Подписка принимается также во всѣхъ книжныхъ магазинахъ и почтовыхъ конторахъ.

Ա. ՓՈՍՏՈՎՍԿԻ, 2 տպիլի։ „Новое Время“ Ս.-Петербургъ. Въ 1882 г. будетъ издаваться 6-ти раз. въ недѣлю политическая и литературная газета „Новое Время“, съ ежедневными телеграммами, статьями по внутреннимъ и иностраннымъ вопросамъ, фельетонами, критическими обозрѣніями русской и иностранной литературы, извѣстіями изъ области наукъ, промышленности, сельскаго хозяйства, торговли, финансовыми и биржевыми свѣдѣніями, судебными отчетами, хроникой и разными извѣстіями. Подписная цѣна съ пересылкой: на годъ 15 р., на полгода 7 р. 50 к., на 3 мѣсяца 3 р. 75 к., на 1 мѣсяцъ 1 р. 25 к. Допускается разсрочка: при подпискѣ 5 р., къ 1 іюля 5 р. и къ 1 октября 5 р. Адресъ редакціи: Невскій проспектъ, № 40. Подписка принимается также во всѣхъ книжныхъ магазинахъ и почтовыхъ конторахъ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՎ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

«ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 տպիլի։ „Правит. Вѣстн.“ Լոյս տեսած է Ս. Պետերբուրգի Ընդհանուր Գերատեսչութեան Տպագրութեանց Գործոց Վարչութեան հրատարակութեամբ՝ «ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ։ Ամսագիրս կ՚երեւի տասներկու տետրակներով, որոնք կը կազմեն երկու հատորներ։ Ամսագրին գինն է 5 ռուբլի։ Ամսագրին նպատակն է՝ հրատարակել հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով ամէն տեսակ գրուածքներ, որոնք կը վերաբերին Հայաստանի եւ հայկական հարցերուն։ Ամսագրին խմբագրութիւնը կը գտնուի Ս. Պետերբուրգ, Ներեւսկի փողոց, № 29։ Ամսագրին հրատարակչութիւնը կը գտնուի Ս. Պետերբուրգ, Ներեւսկի փողոց, № 29։

Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 տպիլի։ „Правит. Вѣстн.“ Լոյս տեսած է Ս. Պետերբուրգի Ընդհանուր Գերատեսչութեան Տպագրութեանց Գործոց Վարչութեան հրատարակութեամբ՝ «ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ։ Ամսագիրս կ՚երեւի տասներկու տետրակներով, որոնք կը կազմեն երկու հատորներ։ Ամսագրին գինն է 5 ռուբլի։ Ամսագրին նպատակն է՝ հրատարակել հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով ամէն տեսակ գրուածքներ, որոնք կը վերաբերին Հայաստանի եւ հայկական հարցերուն։ Ամսագրին խմբագրութիւնը կը գտնուի Ս. Պետերբուրգ, Ներեւսկի փողոց, № 29։ Ամսագրին հրատարակչութիւնը կը գտնուի Ս. Պետերբուրգ, Ներեւսկի փողոց, № 29։

«ՊՐԱՎԻՏԵԼՍՏՎԵՆՆԻ ՎԵՍՏՆԻԿ»

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳԵՐԱՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

ԺԱՄԱԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՓԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 2 տպիլի։ „Правит. Вѣстн.“ Լոյս տեսած է Ս. Պետերբուրգի Ընդհանուր Գերատեսչութեան Տպագրութեանց Գործոց Վարչութեան հրատարակութեամբ՝ «ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ։ Ամսագիրս կ՚երեւի տասներկու տետրակներով, որոնք կը կազմեն երկու հատորներ։ Ամսագրին գինն է 5 ռուբլի։ Ամսագրին նպատակն է՝ հրատարակել հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով ամէն տեսակ գրուածքներ, որոնք կը վերաբերին Հայաստանի եւ հայկական հարցերուն։ Ամսագրին խմբագրութիւնը կը գտնուի Ս. Պետերբուրգ, Ներեւսկի փողոց, № 29։ Ամսագրին հրատարակչութիւնը կը գտնուի Ս. Պետերբուրգ, Ներեւսկի փողոց, № 29։

ՀԱՅԱԿԱՆ ԳԱՐՈՒ

Ս. Վ.

Մեր ընթերցողները կը յիշեն, որ մենք ի պատիւ Ս. Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանական տօնակատարութեան, որ պիտի կատարուի Յունիս 13-ին, խոստացած էինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն, որ մենք ի պատիւ Ս. Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանական տօնակատարութեան, որ պիտի կատարուի Յունիս 13-ին, խոստացած էինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն, որ մենք ի պատիւ Ս. Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանական տօնակատարութեան, որ պիտի կատարուի Յունիս 13-ին, խոստացած էինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն, որ մենք ի պատիւ Ս. Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանական տօնակատարութեան, որ պիտի կատարուի Յունիս 13-ին, խոստացած էինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն, որ մենք ի պատիւ Ս. Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանական տօնակատարութեան, որ պիտի կատարուի Յունիս 13-ին, խոստացած էինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։

Մեր ընթերցողները կը յիշեն, որ մենք ի պատիւ Ս. Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանական տօնակատարութեան, որ պիտի կատարուի Յունիս 13-ին, խոստացած էինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։ Ներսիսեան Ճեմարանի հոբելեանը, որ կը համապատասխանէ հայկական գարունին, մեզ կը թելադրէ, որ մեր ընթերցողներուն ներկայացնենք հայկական գարունը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻՒ

ԳԱԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Վաճառքի այս հատորի մեծաքանակ տպագրութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

6—10

ՄՈՒՐԱՔԱ, *շաքարի ձուաներ, պաղպէղ-չեռաներ, խաւիար և այլն, վաճառում են շատ էժան*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկաթոռ-մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** *12 ր., չբ թղջվող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ* **ԲԻՎՕԼԿԵՐ-ՆԵՐ**, *դանակներ և այլն։*

4—10

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, *Գօլօվինեան պրօսպեկտի վրայ, առն ճարտարապետ Բէլօխ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։*

ՎԻԷՆՆԱՑԻ ԱՔՈՒՈՆԵՐ

36 ՌՈՒԲԼ

եփ. դասաւորանոցի կէսպարտ

11—20

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ

ՄԻՆՉԵԻ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 *կ. դիւժինը,* ԾԱՐՆԵՐ 3 *կ. հարիւրը, սապօն* 3 *կ. հատը, արևի* ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 *կ.,* ՇԳԱՆԵՐ *(նոր ասկուց) ժամացոյցի համար* 30 *կ., կրաններ* 10 *կ., ջրի ամաններ* 30 *կ., կժեր* 25 *կ., կախարաններ* 1 *կ.,* ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 *ր., ծրծրիչներ* 1 *ր., հայելիներ* 35 *կ., վարտիքներ* 4 *ր., պիջակներ* 6 *ր.,* ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 *ր., գլխարկներ* 1 *ր., չբ թղջվող վերարկուներ* 6 *ր., շչէօակա* 90 *կ.,* ԱՍԵՂՆԵՐ 100 *հատը* 8 *կ., կանանց և տղամարդկանց* ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 *ր.* 50 *կ. դիւժինը,* ՄԵԳՐԱՄՈՄ 32 *կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ* 40 *կ. ֆունտը,* ԴՐԱՊ, *արխօ,* ԱԼԲՕՄՆԵՐ, *բրիտանական մեծապետ առարկաներ և այլն* ԿԻՍԱԳՆՈՎ, *մոմեր, մատրա և այլն շատ էժան։*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

9—50

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144 ՆԱԽԿՈՒՄ Է *տրժան գնելով վիէննայի Աքսքանա գործարանի* ՄԱՐՄԱՐԻՑՈՆ *քարերը, նոյնպէս գործարանի մեծ ընտրութեամբ ամեն տեսակ* ՀԱՑԵԼԻՆՆԵՐԸ և ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ։

13—60

КЁЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.

2—50

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ամէն էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ, *ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ* ԿՐԱՎԱՔՆԵՐ 8—30 *ր., չամպաններ* 250—25 *ր., սակէյաժներ* 1. 30—12 *ր.,* ԱՈՒՂՂԱՒՆԵՐ ձանապարհի 6—35 *ր., մարաններ* (погребцы) 6—25 *ր.,* ԱՄՕՎԱՐՆԵՐ 60 *կ.*—1.25 *ֆունտը, կուլտանի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ.* ՈՒՄԲՐԱՎԱՆԻԿՆԵՐ *մրամօրնի* 38 *ր.*—75 *ր., հրացաններ երկու լուլայի* 6—32 *ր.,* ՌԷՎՈԼՎԵՐՆԵՐ *ամենայն տեսակ* 3. 50—30 *ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվերի, սիդար Ռէնդարդի ֆաբրիկից. պատրոս և թամբաքոս կուշտարօվի գլխի պատրոցի.* 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼԾ (*չայ*) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻՑ, *բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէյի) էլինէյի. կօֆէ էլինէյի և միխէլսօնի. պեսերբուրգու* 40—1 *ր.* 25 *կ. հայելիներ ամենայն տեսակ* 28 *կ.*—240 *ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և զարէլքի (для зельтерскихъ водъ и пива) զուլմաուկ (пухъ), պատուսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ դանակաց ֆաբրիկանների* 1 *ր.* 20 *կ.*—25 *ր. դուժինը, գըչակոճներ* 1 *ր.* 80 *կ.*—5—60 *կ. դանակ ջիբի* 1—60 *կ.*—12 *ր., դանակ հացի* 20 *կ.*—1 *ր., հատ, կուխոնների* 1—40 *մինչև* 3—20 *կ. պղինձ. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, չազանոներ կաֆէյի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կաթօրկէն* 18 *կ., վաքս ֆրանսիայի Ժակոյ, Թուղթ փաչոի, կանվերտաներ, սուրդուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գըչակոճ, բարեսատուակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիներ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրուժէ, վարշամի և բրիտանեակի դուժինը* 1—50 *կ. մինչև* 12 *ր., և չայու* 45 *կ.*—5 *ր., չուխիչկէ* 45 *կ.*—5 *ր., շամադաններ ամէն տեսակ* 25 *կ.*—12 *ր. Ջուխտա, պղասպաշկաններ վարշավու, ՈՒԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց* 15 *կ.*—50 *կ. Ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոտիկներ* 35 *կ.*—4—50 *կ., հատ, անձրևի և շաքի. անդրլեր շիմայու ոսկրէ, գուտապերչով և փայտէ, շչոականներ գլխի, շաքի, սապկի, պոյի և կարսի համար. չուլքի Թէլ* (бумага) *մատակի կօճի և շալէ* (гарусъ) *ֆելչատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գործատերկինի ապրանքներ, սապոն ամէն տեսակ* 3 *կ.*,—30 *կ., կատր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պաշարշոններ* ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. *և այլն և այլն և այլն։*

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒՌԱՑԻՆ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ *պահեստում.* (въ складѣ) *Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց ում կաթողիկոս փողոցի անկիւնում* № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

23—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ապրիլի 11-ից (կիրակի) սկսած, մի քանի օր շարունակ, հրապարակական ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ԾԱԽՎԻ *տիկին* ՇԻՕՍՎԻ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԿԱՑԿԸ, *որ մնացել է նրա մահից յետոյ և որ պարունակում է հետևեալ առարկաները. զանազան մէբել, Հացելիներ, սեղանի և Թէյի սերվիզ, սեղանի ձերմակեղէն, խոհանոցի* ԱՄԱՆԵՂԷՆՆԵՐ, ԽԱԼԻՉԱՆԵՐ, *արծաթեայ, ոսկեայ և Թանգագին իրեղէններ։*

Աճուրդը տեղի կունենայ ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ *պրօսպեկտի վրա գտնվող տիկին* ՇԻՕՍՎԻ *տանը և նրա բնակարանում։*

1—5

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՑԻ

ՄԻՆՉԵՒ 1-Ն ԱՊՐԻԼԻ 1882.

ՊԱՀԱՆՋԿ			ՊԱՐՏՔ		
1. Դրամական (առձեռն Թղթադրամ)		47,114 ր. 57 կ.	1. Հիմնական դրամագլուխ		500,000 ր. — կ.
2. Ընթացիկ հաշիւ պետական բանկայի բաժնում.		1,654 ր. 67 կ.	2. Պահեստի դրամագլուխ		44,902 ր. 19 կ.
3. Զեղչուն (Disconto) *մուրհակաց երկու առթագրութեամբ*		2,501,226 ր. 51 կ.	3. Աւանդներ՝		
4. Փոխառութիւն տօկսառեր Թղթերի գրաւականով՝			ա. Պայմանաժամով		1,983,237 ր. 78 կ.
ա. Պետութիւնից ապահովեալ Թղթերով	1,232,696 ր. 95 կ.		բ. ց'Պահանջ		602,866 ր. 56 կ.
բ. » ոչ ապահովեալ	604,292 ր. — կ.	1,836,988 ր. 95 կ.	գ. Ընթացիկ հաշուով		642,344 ր. 14 կ.
5. Բանկայի պատկանեալ տօկսառեր Թղթեր		92,114 ր. 31 կ.	4. Փոխառութիւն Թիֆլիսի պետական բանկայի բաժնից զեղչեալ մուրհակներով.		33,834 ր. 95 կ.
6. Թղթակիցներ՝			5. Մասնաւոր ընթացիկ հաշիւ Թիֆլիսի պետական բանկայի բաժնում, ապահովեալ մուրհակներով և տօկսառեր Թղթերով		255,800 ր. — կ.
ա. Նոցա հաշիւ (Loro)	492,045 ր. 34 կ.		6. Թղթակիցներ՝		
բ. Բանկայի հաշիւ (Nostro)	599,426 ր. 24 կ.	1,091,471 ր. 58 կ.	ա. Նոցա հաշիւը (Loro)	134,161 ր. 59 կ.	
7. Բողոքուած մուրհակներ		7,709 ր. 80 կ.	բ. Բանկայի հաշիւը (Nostro)	1,077,536 ր. 57 կ.	1,211,698 ր. 16 կ.
8. Պայմանաժամը անցուցուած փոխառութիւններ		7,700 ր. — կ.	7. Բանկայի բաժնետէրերի անվճար կտրօնների բաշխը 1880 թ.		78 ր. — կ.
9. Ընթացիկ ծախսեր		13,344 ր. 16 կ.	8. Զը վճարուած տօկսներ, աւանդների, ընթացիկ հաշիւների և այլ գործառնութեանց		83,257 ր. 18 կ.
10. Կահկարասիք և տպագրական ծախսեր		6,228 ր. 92 կ.	9. Սպասուած տօկսներ և յանձնարարականներ		105,341 ր. 60 կ.
11. Ցեխ սպասվելիք ծախսեր		6,574 ր. 84 կ.	10. Փոխանցիկ դումարներ		36,118 ր. 16 կ.
12. Ոսկի		9,321 ր. 71 կ.	11. Զուտ արդիւնք 1881 թ.		121,971 ր. 30 կ.
		5,621,450 ր. 02 կ.			5,621,450 ր. 02 կ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 5 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Меликовской ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 57 Ապրիլի 7 (19) 1882 Ապրիլի 7 (19) № 57

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԵՂՈՒ

Տարեկան գինը 10 թուղթ, կէս տարեմանը 6 թուղթ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Բաժանորդագրութիւն ընդունւում է միմիայն խմբագրատան մէջ։
Յայտարարութիւնները վճարւում են ուղղակի Տիֆլիս։ Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են խրատանոցիս բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երկուսից մէն է լաւը։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Թիւրքիա։ Անգլիա։ Իտալիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Ամերիկ լուրեր։—ԹԱՒՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱԿԻՐԱԿԱՆ։ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ և մեր երկրի հոգեբանական մասին։

ԵՐԿՈՒՍԻՑ ՈՐՆ Է ԼԱՒԸ

Երբ որ մենք նոր սկսեցինք հրատարակել «Մշակը», մենք մեզ նպատակ էինք դրել անխնայ յարձակվել մեր անդործ, անբարոյական, օտարացած ինտելիգենցիայի, մեր տգէտ և վնասակար բարձր ուսում առացածների վրա։

Այն ժամանակ մեր հակառակորդները սկսեցին մեղադրել մեզ, թէ մենք քանդում ենք ամէն հեղինակութիւնները.... Յարձակվել բարձր ուսում առացածների վրա, մերկացնել նրանց թէև իրական, խոշոր պակասութիւնները, ասում էին մեզ մեր հակառակորդները, նշանակում է կոպտել ամբոխի աչքում, նոյն իսկ բարձրացրն, հակառակ մեր ուզածին, ազգային զգացմունքին։

Մենք յարձակվում էինք անպիտանութիւնը,—այդ վնասակար էին գտնում մեր հակառակորդները։ Իսկ մերոյին ժամանակները օր չէ անցնում որ նրանք իրանք ամէն ջանք չը թափէին քիչ թէ շատ յարգելի գործողների անունը կոտրելու, այդպիսով ընտելացնելով ամբոխը ամենաանարժէքին, ամենատգեղ զգացմունքին, ապերախտութեան զգացմունքին դէպի իր միջից դուրս եկած, և դուրս եկող գործողները, կամ դէպի օտար երկիրներում յայտնվող հայութեան համար աշխատողները, — և այդ վնասակար չէն համարում նոյն հակառակորդները, որոնք անպատճառ կրկնում էին իրանց նախորդների վրա յարձակվելիս, նրանց անունը կոտրել, նրանց մրոտել, հանդիսաթ թողնելով կամ նոյն իսկ պաշտպանելով միմիայն ճշմարիտ անպիտաններին։

Մենք յարձակվում էինք անպիտան, անգործ ինտելիգենցիայի վրա,—այդ վնասակար էր համարում մի յայտնի կուսակցութիւն, ասելով թէ մենք մեր այդ յարձակմունքներով ընտելացնում ենք ամբոխը չը յարգել ոչ մի հեղինակութիւն, ոչ մի տաղանդ։ Իսկ այժմ երբ նոյն կուսակցութեան մարդիկ յարձակվում են հայութեան ամէն գործողների վրա,—նրանք չեն նկատում որ դրանով, ինչպէս շատ ուղիղ նկատել է մեր Կ. Պոլսի թղթակիցը, ընտելացնում են ամբոխը ամենավատ զգացմունքին, այն է ապերախտութեան զգացմունքին։

Եթէ ամբոխին անպատճառ հարկաւոր են հեղինակութիւններ, ինչ ճանապարհով կարելի է աւելի հեշտ կերպով հասնել հեղինակութիւնները ամբոխին յարգել տալուն,—ճանճելով անպիտանների պակասութիւնները, թէ յարգել տալով ճշմարիտ գործողների արժանաւորութիւնը։

Մենք մերկացնում էինք անպիտանութիւնը,—այդ վնասակար էին գտնում մեր հակառակորդները։ Իսկ վերջին ժամանակները օր չէ անցնում որ նրանք իրանք ամէն ջանք չը թափէին քիչ թէ շատ յարգելի գործողների անունը կոտրելու, այդպիսով ընտելացնելով ամբոխը ամենաանարժէքին, ամենատգեղ զգացմունքին, ապերախտութեան զգացմունքին դէպի իր միջից դուրս եկած, և դուրս եկող գործողները, կամ դէպի օտար երկիրներում յայտնվող հայութեան համար աշխատողները, — և այդ վնասակար չեն համարում նոյն հակառակորդները, որոնք անպատճառ կրկնում էին իրանց նախորդների վրա յարձակվելիս, նրանց անունը կոտրել, նրանց մրոտել, հանդիսաթ թողնելով կամ նոյն իսկ պաշտպանելով միմիայն ճշմարիտ անպիտաններին։

Մենք յարձակվում էինք անպիտան, անգործ ինտելիգենցիայի վրա,—այդ վնասակար էր համարում մի յայտնի կուսակցութիւն, ասելով թէ մենք մեր այդ յարձակմունքներով ընտելացնում ենք ամբոխը չը յարգել ոչ մի հեղինակութիւն, ոչ մի տաղանդ։ Իսկ այժմ երբ նոյն կուսակցութեան մարդիկ յարձակվում են հայութեան ամէն գործողների վրա,—նրանք չեն նկատում որ դրանով, ինչպէս շատ ուղիղ նկատել է մեր Կ. Պոլսի թղթակիցը, ընտելացնում են ամբոխը ամենավատ զգացմունքին, այն է ապերախտութեան զգացմունքին։

Եթէ ամբոխին անպատճառ հարկաւոր են հեղինակութիւններ, ինչ ճանապարհով կարելի է աւելի հեշտ կերպով հասնել հեղինակութիւնները ամբոխին յարգել տալուն,—ճանճելով անպիտանների պակասութիւնները, թէ յարգել տալով ճշմարիտ գործողների արժանաւորութիւնը։

Մենք մերկացնում էինք անպիտանութիւնը,—այդ վնասակար էին գտնում մեր հակառակորդները։ Իսկ վերջին ժամանակները օր չէ անցնում որ նրանք իրանք ամէն ջանք չը թափէին քիչ թէ շատ յարգելի գործողների անունը կոտրելու, այդպիսով ընտելացնելով ամբոխը ամենաանարժէքին, ամենատգեղ զգացմունքին, ապերախտութեան զգացմունքին դէպի իր միջից դուրս եկած, և դուրս եկող գործողները, կամ դէպի օտար երկիրներում յայտնվող հայութեան համար աշխատողները, — և այդ վնասակար չեն համարում նոյն հակառակորդները, որոնք անպատճառ կրկնում էին իրանց նախորդների վրա յարձակվելիս, նրանց անունը կոտրել, նրանց մրոտել, հանդիսաթ թողնելով կամ նոյն իսկ պաշտպանելով միմիայն ճշմարիտ անպիտաններին։

Մենք յարձակվում էինք անպիտան, անգործ ինտելիգենցիայի վրա

չափնով (չափից դուրս ուռում էր արգելված կերակուրներ)։

Երկու հիւանդ բարակացաւով Վալօվոդսկում առացան բուսական թեթեւութիւն, բայց մէկը առանց օգուտ։

Անցեալ 1881 թ. հիւանդների թիւը համեմատ էր—153։ Դրանցից սիֆիլիսով—52, ականջի ցաւով—19, կոկորդի ցաւով—19, քթի ցաւով—12, ատամների և ակռաների ցաւով—18, թոքի ցաւով—11, բնմոնիայով—11, կաշու ցաւով—3, արդանդի ցաւով—3, ջրային ցաւով (нервная болѣзнь)—3, անդամալուծութիւնով—2։

Այս բոլոր հիւանդներից մէկ ամսուան մէջ չը կարողացան կատարեալ առողջանալ 2 սիֆիլիս ցաւով, 4 հոգի ականջի ցաւով, 2 հոգի կոկորդի ցաւով, 2 հոգի ատամքաով և 2 անդամալուծութիւնով։ Առողջացածների չորքը դասել եմ և այն հիւանդներին, որոնք առացան թեթեւութիւն. սրանք ամենայնիւ թեթեւութիւն առացողները չեն կարող կատարեալ առողջ համարվել։ Այդպիսի հիւանդներին բժիշկը խորհուրդ է տալիս այցելել հանքային ջրերը և առաջիկայ տարին՝ որ հիւանդութիւնը լորոտվին արմատախիլ լինի։

Չարկաւոր եմ համարում այստեղ յիշել, որ վերոյիշեալ հիւանդների չորքը չեն զեռնված այն հիւանդները, որոնք այցելել են ինձ մի կամ երկու անգամ, որովհետև նոցա հիւանդութեան ուսանողները ինձ համար անյայտ են մնացած։

Այդ օրինակ հիւանդներից առանել անպարզ մարդիկ չը կան. դրանք կարճ միջոցում աշխատում են այցելել գրեթէ բոլոր բժիշկներին՝ խորհրդանշելու մի քանի վիրտ անելով. այդպիսի վարմանքի մէջ առողջ զատորոշութիւն նշոյլ անգամ չը կայ, որովհետև ինչ կարելի է սպասել բժիշկից՝ մի կամ երկու անգամ նրան այցելելով և ինչ նպատակի կարող է հասնել հիւանդը անդադար փոխելով բժիշկը։ Այդպիսի հիւանդները վերագառնում են առանց հետևանքի՝ ի զուր կորցնելով ժամանակը և փողը։ Թող հասկանան նրանք գոնէ, որ իրենց անօգուտութեան պատճառը՝ միայն իրենք են։

Պրօֆեսոր Ա. Շլիմանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

Անգլիական այժմեան միևիստրութեան օրգան „Daily News“ լրագիրը ուշադրութիւն է դարձնում Աւստրիայի, Թիւրքիայի, Սերբիայի և Բօլգարիայի մէջ եղած կնճիռների վերաբերմամբ Թիւրքիայի յանձն առած պարտաւորութիւններին։ Իակ ինչ ծագիկով, ինչպէս պէտք է, դարուն չի գայ։ Ա.իտև ամենայնիւ անգլիական կառավարութիւնը առջևները անդլիական կառավարութիւնը առջևները համոզել Բ. Դրանը՝ պարտաւորութիւններից զրկել նահանգների այնպիսի կառավարիչներին, որոնք, հիւպատոսների վկայութեան համաձայն, ատելի էին անգլական ազգաբնակութեանը։ Բայց դրանով սահմանափակվում են առ այժմ բոլոր „վերանորոգութիւնները“ Թիւրքաց կառավարութեան կողմից։

ԻՏԱԼԻԱ

Աւստրիական լրագիրները բաւական երկար ժամանակ խօսում էին աւստրիական կայսրի և կայսրուհու Իտալիա գնալու դիտաւորութեան մասին։ Այդ ճանապարհորդութիւնը քաղաքական մեծ նշանակութիւն էին տալիս այն մտքով, թէ Իտալիան վերջնական կերպով գաղթ կը կապի աւստրիական և գերմանական պետութիւնների հետ։ Բայց յանկարծ այդ խօսակցութիւնները կտրվեցան և ինչպէս այժմ յայտնվեցաւ, առժամանակ մինչև անգամ դադարեցրած են աւստրիական կայսրի Իտալիա ճանապարհորդելու մասին բանակցութիւնները և այդ ճանապարհորդութեան իմնդիրը կարող է մինչև անգամ անբաւականութեան պատճառ դառնալ երկու պետութիւնների մէջ։ Աւստրիական կայսրը, ուշադրութեան առնելով պատկան դրութիւնը, կը ցանկանար տեսնվել Միլանում, բայց ոչ Հռոմում։ Վիկտորի մասին կայսրի այդ զգուշութիւնը, այն ինչ իտալական ամեն տեսակ ուզդութեան լրագիրները առանիկ բողոքում են այն նախագծի դէմ, որով աւստրիացիք կարծես չեն կամենում ճանաչել իտալացիների լիազօրութիւնը Հռոմում։ Ոչ մի տեսակ պիջումն չէ կարելի սպասել Իտալիայում ոչ միապետութեան կողմից, ոչ ժինիստրութեան և ոչ առանձին կուսակցութիւնների կողմից, որովհետև իտալական նոր թագաւորութիւնը Հռոմի տիրապետութեան վրա է հիմնվում։

Ցայտյեղ ձախակողմի օրգան „Lega della Democrazia“ լրագիրը, օգուտ է քաղում յարմար դէպքից, և առանիկ բողոքում է աւստրո-իտալական դաշնակցութեան դէմ և առաջարկում է կառավարութեանը դաշնակցութիւն կապել Ֆրանսիայի հետ։

„Կեանքի ընկերութեան“ Հռոմից առացած վերջին հեռագիրը հաղորդում է, որ վաղաժամանակով են աւստրիական կայսրի և կայսրուհու ճանապարհորդութեան մասին տարածված լուրերը, և թէ ինքն իտալական կառավարութիւնը այդ դէպքում կառարելապէս համեմատ է ազգային գգացմունքի հետ, որովհետև, ինչպէս այդ հեռագիրը հաղորդում է, վիէննայի հետ բանակցութիւնները կտրվեցան հենց այն օրը, երբ կոմս Ռօբիլան յայտնեց, թէ իտալական թագաւորը իրան բաղդատ կը համարի ընդունել կայսրին և կայսրուհուն Հռոմում։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

Կ. Պօլիս, 24 մարտի

Վանի մը չարաթ առաջ սուլթանի բժիշկ դր. Մավրօյանի երթալով աւ. խոյէն եպիսկոպոս կը յայտարարէ նմա թէ սուլթանը կը պահանջէ հայոց Պէշիկթաշի գերեզմանատունը։ Պէշիկթաշի եպիսկոպոսը կը բացատրէ յոյն բժշկին այն անտեղութիւնները որ կրնան ծագիլ այսպիսի պահանջումէ մը։ Խնդիրը վերջացած կը կարծէր, երբ անցեալ օր <Աֆեմպալ> հաղորդեց թէ <արքունի պալատական պաշտօնեայ մը հայոց պատրիարքարանը գալեր և պահանջեր է որ իրենց Պէշիկթաշի գերեզմանատունը երեք օրուան մէջ սուլթանին յանձնեն։> Հայ թերթերը արտադրելէն այս լուրը սրայ առութիւնը տարակոյսի ենթակայ չէր։

Պէշիկթաշ վաստաթի վարի ծայրը չիմնած է։ Այդ դիրքի ծովեզրին վրայ են Տօլմա-Պաղչէի և Զրաղանի պալատները ուր կը բնակիին սուլթանները։ Ազիզի արքածներէն ահաւակի թողուց Համիտ այդ պալատները և ապահաստնեցաւ Պէշիկթաշի բարձանց վրայ Եըլտըզի քեօշքը։ Անոնց պարիսպ մը կը պատվակէ լայնածաւալ պարտէզը յորում կը գտնուի քեօշկը։ Պարսպին դուրսը ընդարձակ պաշտի մը վրայ զօրանոցներ, վրաններ, վառօդարաններ, զօրագունդեր. կարծես բանակատեղի մը։—Այդ պարսպին առջևն է մեր գերեզմանատունը, ուր երկար առնել թաղում չըլլար, վերապետական պարտէզքով։ Գերեզմանոցին քարերն իսկ սեռոր տպաւորութիւն կը թողնեն թիւրքիոս վրայ և բարձրացուն հրամանով

Fonds A.R.A.M

թազեցին քարերն ալ մեռելներու հետ։—Այս պետականատեղին է ահա որ կուզեն այժմ ուրիշ կառավարչի մը փոխանցել իրենց։

Հզօրագոյն պատճառներ անկարելի կընեն մեզ յանձնել Թրքաց մեր գերեզմանատուները։ Կը պատկանին անոնք մեր նախնեաց ոսկորներուն։ Ամէն ազգ, որ իր մեռելները կը հանդչին, և երկար տևելէ Թագաւորը անդ ապրիլած է։ Այդ գերեզմանատան հողը երեք միլիոն բոլիէ աւելի ազոտական թթու ունի այսօր։ Իրիանեան տանն Խալիլ Շէրիֆ բաշա, այն ժամանակի արտաքին գործոց նախարարը ուրիշ այդ գերեզմանատունը մեր ձեռքէն առնել։ Անկարան մեծ եղաւ ժողովրդական յուզմունքը որ սուլթան Սուիլ լսածդին տեսնել իր նախարարին յաղթական քաշուիլը առնելէ, քան հետամուտ ըլլալ գերեզմանատան հայոց ձեռքէն ելլելուն։ Գերեզմանատունը մերը մնաց և պիտի մնայ։

2-դ. Ինչպէս ծանօթ է, նոյն կ. Պոլսոյ ամէն թաղերու մէջ հայոց գերեզմանատուններ կան տեղը բռնած են։ Առանց մեծ դրամագլուխ մ'ունի ազգին համար։ Իրաւ է որ այդ դրամագլուխը այսօր չունի բերէ, բայց ինչ օգուտ կրլլայ եթէ հանենք Թրքաց յանձնենք։ Երբ օր մը զարդարելները փոխուին և մեր գլուխը Թիւրքիոյ մէջ վոխանակ կրօնական քաղաքական ըլլայ, այն ատեն ազատօրէն կրնանք օգտուիլ այդ դրամագլուխէն։

3-դ. Թէպէտ և մտադ չենք ճանչնալ Յունական Հայաստանի վիճակը, բայց նայ որ հայաստանցին որ տեսակը կրսեն՝ վայ է մեր գլուխն եթէ կ. Պոլսէն մէկ գերեզմանատուն յանձնէք Թրքաց։ Ինչ կրնէք բրէք, այս մէր ընէք»։—Կը բացատրեն մեզ թէ Հայաստանի մէջ որքան գերեզմանատուններ կան, յոյս տեղերու վրայ, զորս յաճախակերպ համար Թիւրքերը կը ապատեն կ. Պոլսէն հայ գերեզմանատուն մը պատմանքը։ Եւ Հայաստանի հայը նախնական տեսակէտով չէ որ կը նկատէ խնդիրը։ Նա այնքան կապուած է իր պապերու հանդուրժողականութեան հետ, որչափ իր եկեղեցւոյն, և թերևս քիչ մ'ալ աւելի։ Ան ոչ կրնայ մեղադրել հայուն այս մելամաղձիկ զգայուն։ Նախնեաց չիրիմը ոտքերնիդ են Թշուառութեան օրերու մէջ տարտարագ ապրելու։ Անոնցմով կը մխիթարուին, անոնցմէ յոյս կը խնդրեն ապագայի։ Խաչիոյ խնդճ օրերուն մէջ Սանթա-Բրօչէի չիրմաց կը պիտի Ֆօտքօյս անտի ոգի կենդանութեան շնչելու իր հայրենեաց։

4-դ. Երբ Հայաստանցի հայը տեսնէ թէ կ. Պոլսոյ հայը գերեզմանատուն կը յանձնէ Թիւրքին չատ կը յուսահատի, վասն զի այդ կը նշանակէ թէ կ. Պոլսոյ հայը կարող չէ պաշտպանել իր իրաւունքները։ Արդ Հայաստանի հայը հիմէ այսօր յոյս մը ունի, այն ալ կ. Պոլիսէն է։ Իրաւ է որ լաւագոյն կըլլայ, և այս բանին պէտք է աշխատինք, որ նա ինքնիրմէն մեծ բան յուսայ և կարենայ գործել, բայց մինչև որ պայս մեծ բանին գործել, բայց մինչև որ պայս մեծ բանին հայը յուսահատութեան մէջ իյնալէ զգուշանայ հայը յուսահատութեան մէջ իյնալէ զգուշանայ։

Համառօտիւ բացատրեցինք թէ ինչ նիւթական և բարոյական չահեր անկարելի կընեն մեզ Թրքաց յանձնել մեր գերեզմանատունը։ Ինչ կրնէ այս հարցի մէջ ազգային իշխանութիւնը ընտած մարմինը։ Այժմ լռութիւն կը պահէ, լսել կը գործէ և կը ջանայ որ ժողովրդական յուզմունք տեղի չտնենայ։ Հետեւութիւնը ծանր կըլլայ, վասն զի երկրին բարգաւադոյն իշխանութիւնը խնդրոյն մէջ է։ Պատրիարքարանը հետամուտ է սուլթանի մտերմաց միջնորդութեամբ այս խնդիրը կարգադրել, այսինքն գերեզմանատունը մեզի պահել։

Մեր առաջադ մատնատոր տեղեկութեանց հետեւանօք, Աղդիկոյ գեղարդը չատ կարեւորութիւն ընծայած է այս հարցին և իր աջակցութիւնը պիտի տայ մեզ երբ խնդիրը քաղցրութեամբ չի վերջանայ։ Գեղարդը ընդարձակ տեղեկութիւններ տացեր է հայոց գերեզմանատունց խնդրոյ մասին և համառօտապէս սա խնամալ ուզեր է թէ երբէք գերեզմանատուն մը Թրքաց յանձնուած է։ Պատահած է թէ այդպիսի դէպք մը երբէք չէ պատահած։ Յայտարարած է թէ այն ատեն երկիւղ չը կայ որ այս անդամ կորնանք առնել։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լօնդոնի «Էյէտների ընկերութիւնը» կ. Պոլսոյ ապրիլի 3-էն հետագրում են։ Մարտի 31-ին լօրդ Տիֆերինի ընդունելութեան ժամանակ, սուլթան Աբդուլ-Համիդ անպլիական դեսպանին չատ քաղցր ընդունեց և խօսակցութեան մէջ չատ բարեկամական տրամադրութիւն ցոյց տուից դէպի Անգլիան։ Սուլթանը խօսում էր Թիւրքիայի յարաբերութիւնների մասին Աւստրօ-Ունգարիայի, Գերմանիայի և Ռուսաստանի հետ և կարծում էր տեղեկանալ թէ լօրդ Տիֆերինը ինչ հայեացք ունի Եւրոպայի ընդհանուր քաղաքական դրութեան վրա։

ԹԱՒՌ ԼՈՒՐԵՐ

«Հաւատի ընկերութիւնը» Պալէրմոյից, մարտի 4-ից հետագրում են հետեւեալը։ «Այսօր առաւոտեան, Չիրիկօսասա լեռան վրա, այն տեղի վրա, ուր Գարիբալդին, 1860 թւի մայիսի 26-ին, վճռեց իր կամաւորներին հետեւել խօսքերով. «Այստեղ մենք կը մնանք Պալէրմօ», կատարւում էր մի յիշատակի այդ անգրի կանգնեցրած բուրգի հանդիսաւոր բացումը։ Այդ բուրգը կանգնեցնելու համար տարարերութիւն էր բացված, որին մասնակցում էին թագաւորը, քաղաքը և զաւառները։ Քաղաքային վարչութեան կողմից ուղարկված պատգամաւորութիւնը, Մշնաւոր Գարիբալդին, քաղաքական և բանակների մի քանի ընկերութիւններ նոյնպէս էին հանդիսին։ Պալէրմոի քաղաքապետի օգնականը հանդիսին յարմար մի ճառ խօսեց։ Սինաոմ իր հօր կողմից շնորհակալութիւն յայտնեց։ Ցնծագին ծափահարութիւնները վերջացան։»

***

Ցորենի պատրաստութիւնը 1881 թուին։ Ամբողջ երկրագործու վրա, անցեալ տարի հաւաքված է 723 միլիոն հէկտօլիտր (1 հէկտօլ. =3 չէտվերիկին և 6.2 գարեկին) ցորեն. այդ քանակութեան հինգերորդ մասը, այն է 145 միլիոն, արտադրել են Միացեալ-Նահանգները, որոնց հետեւում են՝ Ռուսաստանը—116, Ֆրանսիան—81, 2, Սպանիան և Պօրտուգալիան—52.2, Իտալիան—43, 5, Գերմանիան—40, 6, Աւստրօ-Ունգարիան և Մեծ-Բրիտանիան—իւրաքանչիւրը 29 միլ., Բալկանեան երկրները—34, 8, Կանադան—11, 6, Աւստրալիան 10.2, Նիդերլանդիան և Բելգիան—7, 3 միլիոն հէկտօլիտր։

***

Ձիու մսի պատրաստութիւնը Փարիզում։ Փարիզում գտնւում են այժմ, ինչպէս յայտնւում է վերջին ժամանակներում հրատարակված ստատիստիկական տեղեկութիւններից, 40 հիմնարկութիւններ, որոնք պատրաստում են ձիու մսեղիներ։ Ձիու մսի պահանջը վերջին ժամանակ չատ մեծացաւ։ 1875 թուին սպրդվեցան 7,000 ձիեր և 10 էշեր ու ջորիներ, իսկ 1881 թուին —9,300 ձիեր և 400 էշեր և ջորիներ։

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 ապրիլի։ „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է. Տարիֆի փոփոխութեան նախագիծը հաստատուելուց յետոյ պետական խորհրդից գրեթէ առանց փոփոխութեան։ Չրկական մանուածոգործի նախագիծը չը տարայաւ ֆինանսների մինիստրութեան հաւանութիւնը և առաջարկուեցաւ մինիստրներին նախագահի առանձին քննութեան։ Նախագծի մէջ քաղի վերջացնված նախկին որոշումները նորերն էլ կային. Ինեֆագրված էր արգելել հրէաներին բնակիլ գիւղերի մէջ առանց պետական հատատակութեան և տեմոսի համաձայնութեան, հոգեր վարձել և խմիչքների առևտրով պարապել։ Կօխանոցի մանուածոգործը վճռուել է, չը տարածելով ամրողջ նախագծի մշակութեանը, մնացել պետմժօների հիմնական մասին, ծուխների կազմակերպութիւնը, որոնք ընդհանուր կը լինեն, առանց կրօնի խտրութեան. գիւղական տուեցուկները, հարիւրապետները և տասնապետները ընտրուելու են ծուխից։ Մի քանի ծուխեր երկրորդ բաժինը կը կազմեն։ Բաժինը ընտրում է հաշտարար դատաւորներին, բաժնի պօլիցիան, զեմստուների վարչութեան անդամներին։ Վօլոստները ոչնչացուած են։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 37 կ., երկրորդ 91 ր. 12 կ., երրորդ 91 ր. 12 կ., չորրորդ 91 ր. 12 կ., հինգերորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 220 ր. 50 կ., երկրորդ 213 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 75 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 10 կ.։ Ռուսաց 1 թալր Լօնդոնի վրա արժէ 24,47 պէնս, հուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ 5 սանտիմ։ Բօրսայի արտադրութիւնը տեղը է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳԵՒՈՐԳ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

հողատիրութեան հարցը ամենաժամանակակից հարցն է. Նրանից են կոխված ամբողջ դասերի քաղաքական իրաւունքները և անհատական կեանքը. այս պատճառով ազգութեանը պատկանող զանազան դասերը մրցում են և մինչև անգամ պատերազմում են իրար հետ հողատիրութեան համար։ Բայց ոչ մի դաս այնքան հետաքրքիր չէ երկրին և կարօտ հողի, որքան գիւղացին. հողը գիւղացու անհրաժեշտ բարօրութեան ազբիւրն է, ինքնավարութեան և մարդկային անհրաժեշտ իրաւունքների հիմքը։ Քանի գիւղացու կապը հողի հետ ամուր և զօրեղ է, նա կարող է ապրել. «Ես և մարդ եմ և ունեմ մարդկային իրաւունքներ»։ Կորցրէք այդ կապը նա կը դառնայ ոստիկան-ձառայ. նա կը փախչի քաղաքները և կը կազմէ օրէկան բանուորների այն դասը, որ եւրոպացիների մօտ յայտնի է պրօլետարիատ անունով։ Այսպէս պատահեց արեմտեան Եւրոպայում։

Բայց գիւղացին առանց ընդվզմադրութեան չէ կարում կապը իր սիրած երկրից. Նա հնչտութիւնով չէ թողնում այն հողը, որ բացի նրանից օրէկան հաց տալուց, ամփոփում է իր ծոցում նախնեաց նշխարքը։ Ներ և երիտասարդ վեր են առնում գիւղական կապի պէնդերը—քահ, թիակ, վայր,—գնում են պատերազմի դաշտը իրենց օջախը և տունը պաշտպանելու. միայն յաղթվելուց և իր արիւնով իր հողը ներկելուց յետոյ գիւղացին հնազանդվում է բազդատր յաղթողի կամքին—կամ թողնում է իր հողը...։ Ոչ թէ հին աշխարհը—Հնդկաստան, Յունաստան և Հռոմ, այլ և միջին դարերի և նոր Եւրոպայի պատմութիւնը ապատ չեն հողատիրութեան հարցի և երկրագործ դասի չարժումից, և ապստամբութիւններից։ Ինչ. Էին Ֆլանդրացիների ժամկերները ապստամբում (1358 թ.) և խորտակում իրենց ազնուր-սենիօրների ամրոցները։ Ինչպէս անգլիացի երկրագործ դասը Վատ-Տայլերի ապստամբութեամբ (1381 թ.) է պատրաստում Լօնդոն, սերտազնում և պահանջում թագաւորից վերադարձնել իր հին հողատիրական իրաւունքները։ Ինչպէս Էին Չարաւային Գերմանիայի գիւղացիները (1525 թ.) տեղում իրենց տէրերի բռնութիւնը։

Այս բոլոր ապստամբութիւնների պատճառը այն էր, որ ֆեոդալական հողատէրերն և գիւղացիների նա հետագայ յարաբերութիւնները քանդել էին. կալուածը զանազան հողատէրն սեփականութիւնը, կտրից գիւղացիների ազատ կացը հողի հետ, ամրոց նրանց անհատական բարօրութիւնը, ոչնչացրից նրանց հին ինքնավարական իրաւունքները. ներքնելով գիւղացուն ֆեոդալական հողատէրի իրաւասութեանը։ Բացի ձորատութիւնից և անհատական տարուբերութիւնից, գիւղացու ընտանեկան պատիւը մինչև ապրամ ապատ չէր ֆեոդալական անհատի հաճոյքից. ամէն չէ տարտեղեցնում դեռ ժողովրդի «Jus primae noctis» (առաջին գիշերվայ իրաւունքը), որի օգտութեամբ գիւղացի նորապսակի տարը խնդրից յետոյ պիտի իր կուսութիւնը զոհ բերէր սենիօրի հեշտասէր հաճոյքին։

Վերջապէս ինչու XVII և XVIII դարերում առաջ գիւղացին Սոնկոս Բալինն, Պուգաչովի և միւս ապստամբողների հետ ձեռքը առաջ առաւ գիւղ և քաղաքացի դասերի ընդհանուր ժամանակ, սուլթան Աբդուլ-Համիդ անպլիական դեսպանին չատ քաղցր ընդունեց և խօսակցութեան մէջ չատ բարեկամական տրամադրութիւն ցոյց տուից դէպի Անգլիան։ Սուլթանը խօսում էր Թիւրքիայի յարաբերութիւնների մասին Աւստրօ-Ունգարիայի, Գերմանիայի և Ռուսաստանի հետ և կարծում էր տեղեկանալ թէ լօրդ Տիֆերինը ինչ հայեացք ունի Եւրոպայի ընդհանուր քաղաքական դրութեան վրա։

Ներքև վոխոխում են, որովհետև նրանք կոխված են քամու և վոխորդիկի զօրութիւնից, իսկ օվկիանոսը իր ալիքներով ուռում է յաւերժանում։ Քանի որ հողը մարդկութեան քաղաքական և սոցիալական կեանքի մէջ «կնկանկից մարդ» տեղ է բռնում, հողատիրապետական վէճը զանազան դասերի մէջ կը շարունակվի։ Խնամատար օրէնսդրութիւնը և քաղաքագէտը կարող է ժամանակ առ ժամանակ այդ վէճի հեղեղն առաջ կտրել, բայց ինչպէս կարած գետը «գէշ է ասում—լիճ է կտրում» և ժամանակով կամ իր առաջի «բանդը» (ամբարտաւանը) պատռում և գնում իր բնական ընթացքով կամ ուրիշ տեղից է ճանապարհ բացանում,—այնպէս էլ հողատիրապետական հարցը միայն իր ձևը և ուղղութիւնն է փոխում և ոչ թէ էութիւնը։ Մինչև այսօր պատմութեան մէջ այսպէս է եղել. ինչ կը չինի ապագայում, մենք չը գիտենք...։ Ինչպէս XIX դարը չէ ուզում այնպէս ապրել, ինչպէս օրինակի համար XV դարը, այնպէս էլ XX կամ XXV դարը երեսի չի ուզենայ մեր կեանքով ապրել. բայց ինչպէս նա կապրի, մենք չը գիտենք, որովհետև XV դարի մարդկին էլ չը գիտէին՝ մենք ինչպէս պէտք է ապրենք... Մեզ յայտնի է միայն, որ XIX դարի վերջին քաղաքում գիւղացին հողի կարօտ է և այս կարօտութիւնը հարկաւոր է լինելու։

(Ըր շարունակվի)

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻԻ

ԴԱԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Վճռի այս հատորի մեծավաճառութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆՈՒԹԻՒՆ»։ Յատրաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мирзаманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

7—10

ՎԻՆՆԱՑԻ ԱԹՈՌՆԵՐ

36 ՌՈՒԲԼ

եփ. Ֆաուրեանցի դէպօում

12—20

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄ'Ն ՄԻՆՉԵԻ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գրւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 50 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծրծխիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ ԹՐՋՎՈՂ վերարկուներ 6 ր., շէհօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼՐԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գրւժինը, ՄԵԼՐԱՄԱՄ 32 կ. անգլիական ֆաւնտը, կանֆետներ 40 կ. ֆաւնտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մատրաց և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՏԲՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԷԱ։

10—50

Պատիւ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ԾԽԱԽՈՑԻ սիրողները և գործածողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ԾԽԱԽՈՑ ԵՒ ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ

Մարտր Թիւրքաց, ամենալաւ տեսակների ծխախոտից, առանց որ և է խառնուրդի։ Ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենաընտիր ճաշակին։ Ծխախոտի գինը, ֆաւնտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլի, իսկ պապիրոսների 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլի։

Գործարանս գտնւում է 3-րդ բաժնում Հնոտգրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալլէրէում, Դվորցովի փողոցի վրա, № 3.

Պարտք եմ համարում այն էլ աւելացնել որ իմ ֆաբրիկայի արդիւնաբերութիւնները կը ծախվեն միմիայն իմ մագազինում։

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆՆԱՆՑ

17—25

ՄՈՒՐԱՒԲԱ, շաքարի ձուաններ, պաստիլ-չհատներ, խաւիար և այլն։ Ծախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն անգ ծախվում են. բազկաթոռ-մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ԲԼՎՕԼՎԵՐ-ՆԵՐ**, դանակներ և այլն։

5—10

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձորտարարեան թէօֆ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՄԻՋԻ ՓՈՂՈՑ, ԿԱԹՕԼԻՉԱԿԱՆ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԻԼ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱՓՆԵՐ 8—30 ր., չամոդաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուրնդուկներ ճամպարտի 6—35 ր., մոդաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆաւնտը., կոխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. սուրվալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաի 6—32 ր., ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվէրի, սիգար ՌՒնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշտարօվի գլխէ պապիրոսի. 5,000 ՅԱՒՆՏ թուղթ (էայ) եղ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմէլի. կօֆէ էմէլի և Միխեևսկի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլպակ (пухъ), պատուռներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ գանազան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոճներ 1 ր. 80 կ.—3—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատր, կոխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կոպեյկու մաշինայ. Անգլիական ութեաներ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, Ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրավատ կապօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակէտ, ֆետրի փոշան, կանվերաներ, սուրդուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, բարեսաստակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գրամներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, փարշաւի և բրիտանական գուժինը 1—50 կ. մինչև. 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չամիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չոխա, պոլսական պշենիցաներ վարշավու, ՌՆԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չոխա, շապիկներ, մարդկերանց գալոշտիկներ, գնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի. սանդրեր շիրմայու ոսկորէ, գուտապերչայի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէկ (бумага) մատկի կօշի և շալէ (гарусъ) ֆէշտակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, գլխերէին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՋԵԻ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) Միջի փողոցում կաթոլիկոսի փողոցի անկիւնում № 13.

Յատրաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռաձայ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

24—180

Միջի փողոց, կաթօլիկէական փողոցի անկիւն № 13.

Ապրիլի 11-ից (կիրակի) սկսած, մի քանի օր շարունակ, հրապարակական ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ԾԱԽՎԻ տիկին ՇԻՕԵՎԻ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԿԱՑՔԸ, որ ձեռացել է նրա մահից յետոյ և որ պարունակում է հետեւեալ առարկաները. զանազան ՄԼԲԵԼ, ՀԱՑԵԼԻՆԵՐ, սեղանի և թէյի ՍԵՐՎԻՉ, սեղանի ՁԵՐՄԱԿԱԼԷՆ, խոհանոցի ԱՄԱՆԵՂԷՆՆԵՐ, ԽԱԼԻՉԱՆԵՐ, արծաթեայ, ոսկեայ և թանզարիի ԻՐԵՂԷՆՆԵՐ։

Աճուրդը տեղի կունենայ ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ պրօսպեկտի վրա գտնվող տիկին ՇԻՕԵՎԻ տունը և նրա բնակարանում

2—5

ԱՐԴԷՆ ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Ունայ յայտնի գրող **ՎԼԻՋԵՏԻՋԻ** „ДВѢ ЕЛКИ“ *մանկական* գրքուկի հայերէն թարգմանութիւնը **„ԵՐԿՈՒ ՏՈՆԱԾԱՌ“** անունով։

Այս գրքույկը ընդունել էր տպագրելու ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ. բայց իրանից անկախ պատճառներով ինքն ընկերութիւնը յանձնաժողովին չունեցաւ տպագրելու։ Տպագրված է շատ ընտիր թղթի վերայ խոշոր տառերով։

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊԷԿ։

Կարելի է առնել թէ՛ կենտրօնական գրավաճառանոցից և թէ՛ թարգմանողից՝ հետեւեալ հասցէով.

Тифлисъ—на Авлабарѣ Ивану Петровичу *Назаріанцъ*.

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ,

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում ՊԱՐԱՊԵԼ թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով զանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողները թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։

1—10

ՋՄԻՒՌՆԻԱՑԻ

„ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ“ *ամսագրին բաժանորդագրվում են Թ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան գրասենեակում։* Տարեկան գինը, 12 տետրակի 10 րուբլի է։ Հասցէն՝ **Тифлисъ, Газетное Агентство В. Шавердова.** 10—10

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԲԱԹՈՒՄ

ԱԶՆԱՈՒՐՕՎԻ Թաթումի գործարանից նոր բերված է մեծ քանակութեամբ ամենալաւ ԾԽԱԽՈՑ և ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ։ Ծախվում է Միքայէլեան կամուրջի վրա ԾԽԱԽՈՑԻ ԴԻՊՕՈՒՄ և Գօլովինսկի փողոցի վրա ՐԱՄԱԶՕՎԻ խանութում։ Ցանկացողները բաւանալ մեծ քանակութեամբ կարող են պատուիրել նոյն տեղը Միխայէլ Մերտինեանցին։

3—3

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Աւլաբարում գալլէրէում № 144 տան Ֆաբրիկայի ամեն տեսակ ՄԵՕՔԱՅԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻՑ և ԵՐԿԱԹԵՂԵՆԻՑ։

14—60

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 6 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнопачальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Меликовск. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 58 Մարտի 8 (20) 1882 Մարտի 8 (20) № 58

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրւում են միջին խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացողները դիմում են ադրեսի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամեն չափով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են երեսանիսկեր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կ. Պօլսի վերնամասեան խնդիրը։—ՆԵՐԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ֆրանսիա։ Թիւրքիա։ Պարսկաստան։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՒՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Հազարաբեմեակը ելբօպայում և մեր երկրի հայարնակ մասում։

Կ. ՊՕԼՍԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

—

Կ. Պօլսի մեր մշտական թղթակիցը հաղորդեց մեզ իր երեկւայ նամակում թէ Թիւրքերը կամենում են խլել Կ. Պօլսի Հայերից նրանց գերեզմանոցի հողը։

Դա առաջին անգամը չէ, որ Թիւրքերը փորձ են փորձում խլել Կ. Պօլսի մէջ Հայոց գերեզմանոցների գեմները։ Նոյն երեւոյթը պատահել էր դեռ և Թրիմեան Հայրիկի պատրիարքութեան ժամանակ։ Բայց այն ժամանակ Հարցը խռովութիւն էր յաղեցրել Կ. Պօլսի Հայ ամբոխը, գաւառացիներից բազկացած ասս թէ քան հազար մարդ, աղմկալի ցոյցեր արին, յայտնելով որ իրանց կուրծքով պատրաստ են պաշտպանել իրանց օրրավայրը և իրանց պապերի նշխարքների Հանգստութիւնը։ Այն ժամանակ Թիւրքերը, տեսնելով ամբոխի վճռակամ և վճռաղական դէրքը, չեն քաշվեցին իրանց դիտաւորութիւնը իրագործելուց և Հայոց գերեզմանատան Հողը Թողց Հայերին։

Հիմա այլ ևս չը կայ Կ. Պօլսի մէջ Թիւրմանի պէս մի քաջ պաշտպան Հայոց ազգային և կրօնական աւանդութիւնների, հիմա մի պէտք է առաջնորդէ Հայ ամբոխին իր իրաւունքները պաշտպանելու գործի մէջ։ Միայն Կ. Պօլսում ապրող գաւառացի բազմաթիւ Հայերից կարելի է ապահել, որ նրանք քաջութեամբ դէմ կը դնեն Թիւրքերին իրանց կուրծքը իրանց սրբավայրը պաշտպանելու համար, իսկ որ և է քաջութիւն բան Կ. պօլսեցի Թուլամորթ Հայից անհնարին է ապահել։

Հայերը որ անդադար կրկնում են Թէ իրանց ազգութիւնը հիմնւում է ոչ Հայրենիքի Հողի, ոչ էլ մայրենի լեզուի ու ցեղական առանձնայատկութիւնների վրա, այլ միայն կրօնի վրա,—Թող հիմա, Կ. Պօլսի գերեզմանոցի խնդրի մէջ ապացուցանեն, որ ճշմարիտ կրօնական զգացմունքը նրանց Համար Թանգ է, որ նրանք պատրաստ են իրանց կուրծքը դէմ դնել յափշտակողների առաջ, իրանց օրրավայրը, իրանց պապերի նշխարքները պաշտպանելու համար, յանուն Հոգևոր աւանդութեան, յանուն կրօնական զգացմունքի։

Լակ եթէ քաջութեամբ չը պաշտպանեն իրանց իրաւունքները, կը նշանակի, Թէ նրանց գոված կրօնական զգացմունքը լոկ խօսք էր միայն, առանց գործի։

Բայց պէտք է ասել և այն, որ բացի կրօնական տեսակէտից, Կ. Պօլսի գերեզմանատան խնդրի վրա կարելի է նայել նոյնպէս և մի այլ տեսակէտից, այն է տնտեսական տեսակէտից։ Կ. Պօլսի Հայոց գերեզմանոցների ահագին Հողերը կազմում են իրանց ընդարձակութեան, ուրեմն և արժանութեան կողմից մի նշանաւոր ազգային Հարստութիւն, որ ապագայում դրամի փոխվելով, կարող է մեծ ազգային գումարներ գոյացնել։ Ցայտնի է որ նոյն տեսակ գերեզմանոցները տարիների ընթացքում շատ են թանկացել։ Ամենից որ մեծ գումարներ կարելի է ստանալ Կ. Պօլսի Հայոց գերեզմանոցների Հողերից, այդ Հողերի վրա շինած տների վարձերից

Fonds A.R.A.M

ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

«Русскій Міръ»

Ս. Պետերբուրգի «Русскій Міръ» թերթը կը գրէ. Ամէն անգամ որ Եւրոպայի մէջ պատերազմի վտանգ մը կը ծագի, Ռուսիոյ մէջ ալ կը սկսին խօսիլ Պոլսոյ հարցին վրայ, որ ամենէն դժուարին հարցերէն մէկն է։ Ռուսիա ամենէն աւելի հետաքրքրուած է այդ հարցով, որովհետեւ Պոլսոյ հարցը կը նշանակէ Սեւ ծովու նեղուցներուն հարցը։ Ռուսիա ամենէն աւելի կը ցանկայ, որ Սեւ ծովու նեղուցները միշտ փակ մնան, որպէսզի ուրիշ ոեւէ պետութիւն չկարենայ իր նաւատորմիղը Սեւ ծով մտցնել։ Ռուսիա ամենէն աւելի կը ցանկայ, որ Պոլսոյ հարցը չլուծուի, որովհետեւ ամէն անգամ որ այդ հարցը կը լուծուի, Ռուսիա կը կորսնցնէ իր դիրքը

գործէ: Պալեան իր հարուածքինը կրկնացած, կարծանման վիճակի կը մատնուայ: Ձենք գիտեր կարծանման վիճակի իր իրաւունքը. ան այժմ հիւանդ ամէն ճանչցուի իր իրաւունքը. ան այժմ հիւանդացած առնք քաշուելր է: Կան յուսացողներ որ դացած առնք քաշուելր է: Կան յուսացողներ որ սալթանը առնի մարդասիրաբար չարժի: Մարդքինք:

Անգլիոյ դեսպան լորդ Տրֆերրին այսօրերս բնդունելու այն ունկնդրութիւնը զոր մի քանի չարաթ ի վեր խնդրած էր: Այս անգամ անսակցութեան նիւթը միայն բարեկարգութեանց հարցն էր: Դեսպանը սալթանին բացատրեր է թէ Անգլիոյ հասարակաց կարծիքը յուզուելու վրա է, որ պարոյց կը սեպուի վերջերս խորհրդարանին մէջ նախարարութեան եղած հարցումներն բարեկարգութեանց մասին գեւ ձայն մը չլլլելու համար: Սալթանը պատասխանած է թէ բաւական բան բրած են և հետզհետէ ալ պիտի բնեն. սովորական բացատրութիւններն առեր է: Կրսած է թէ դեսպանին վերջին խօսքերն քիչ չատ զարն եղած են և սալթանին զայրոյթ պատճառած են: —Ա՛ռ այժմ այս տեսակցութենէն արդիւնք մը չերեիր, և երեւոյթ ալ հառաջանալու չը կայ:

Աւետարանը աշխարհասաւռ թարգմանելու հարցը կը յուզուի: Լրագրաց գրածին նայելով Ամերիկայի Առաւածաշունչի ընկերութիւնը յանձնառու եղած է իր ծախիքը տպագրել Առաւածաշունչի աշխարհասաւռ հայերէն թարգմանութիւնը, այդ թարգմանութիւնը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարդապետներու ձեռքով ըլլալու պայմանին բնդունելով. միանգամայն տպարանն ալ զուտ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ զաւկի մը տպարանը: Գաղրիարքարանի կողմէ թարգմանիչ կարգուած են նորին սրբազան և Տ. Յովհաննէս քահանայ Հիւնքեարպէկեանեան, (բառական ծերացած): Նկարչ պատրիարքը տպագրուած ամէն մէկ փոքրերը պիտի կարդայ եղեր և երբ հառաջութիւնը տայ, վերջնական կերպով պիտի տպագրուի: Այս առքիւ խել մը վէճեր, կղերականաց բաղդատներ տեղի ունեցան ու կունենան. ասկորդ է հիմա երկար խօսակ ձեղ պատմել: Շատերը երկիւղ կը յայտնեն թէ այս թարգմանութիւնը ձանապարհ կը պատրաստէ բողոքականութիւնը աւելի տարածելու հայոց մէջ, միանգամայն աստիճանաբար Հայաստանեայց եկեղեցւոյ սարդութիւնները աշխարհասաւռի վերածելու դուռ կը բանայ: Փլնտութիւնն արժանի նայողներ կան: Մենք կը փափաքինք որ այս թարգմանութիւնը Լ՚Ջմիածնայ յատուկ սրատնութեամբը ըլլայ, և Լ՚Ջմիածնայ տպարանին: Մենք Առաւածաշունչի շատ տպագրութիւններ ունեցանք, մինչ օտարականք տուին առատ առակը: Փշատ դործ մ՚է այս թարգմանութեան խնդիրը: Կը տեսնենք վաղը տպմուկ

սր առաւ իր Օգոստափառ Հովանաւորութեան տակ: Հարկաւոր է հողի կարօտ գիւղացիներից ներկայացուցիչներ ուղարկել Պետերբուրգ, խընդիրք տալ Նորին Կայսերական Մեծութեանը և աղաչել, որ նա բարեհաճի ուշադրութիւն դարձնել գիւղացու պրոխան վրա և իրաւունք տայ գաղթել նոր ազատած երկիրը:

Հայ աղդի և գիւղացու հառաջադիմութիւնը յայտնի է: Թագաւոր-կայսրը ողորմած է և չի թողնի իր հպատակներին առանց կայսերական ողորմութեանը և հովանաւորութեանը: Գործը հեշտացնելու և աղքատ գիւղացիներին ծախիքից ազատելու համար, կարելի է այդ ներկայացուցչութիւնը յանձնել Պետերբուրգում և Մոսկվայում բնակվող հայերից մի քանիսին. համարեա ամէն հողի կարօտ գաւառները ունեն ներկայացուցիչներ երկու մայրաքաղաքներում. մենք անձամբ ծանօթ ենք բոլոր այդ պարոնների հետ: Թող գործը սկսեն և մենք համոզված ենք, որ ոչ ոք չի մերժի իր աղքատ հայրենակիցների համար ներկայացուցիչ դառնալ:

Ե). Հայկազուն է պիտի առաքելութիւնների հետ ծանօթացնել գիւղացիներին. շատ տեղեր գիւղացին ոչինչ հասկացողութիւն չունի երկիրը բաղաքելու մասին. նա այնքան է ցանում, մինչև հողը բոլորովին ոչ-ժից բնկնում է: Գիտերը պատմում են՝ թէ մի ժամանակ Երևանայ գաւառի ցորենը, գարին առնում էին մէկին 15—20: Իսկ այժմ, երբ գիւղացիները մէկին 4 կամ 5 առնում է. նա դոհ է իր վիճակից: Երկիրը մշակվում է նախապեսական կարդով և դործիքներով: Գիւղացին մի ամբողջ հողը ցանում է, իսկ միևնոյն հողին պարապում է: Հողին, որ ամէն տարի պարոն Քալանթարը կամ նոսրելց կալուածատէրերի իրաւունքը հողի վրա սահմանափակված էր: Ով որ փոքր ի շատէ ծանօթ է Ֆեոդալական հողատիրապետութեան հետ, ոմ որ փոքր ի շատէ հասկացողութիւն ունի ասիական ազդերի մասքաղաքականութեան վրա,—նրան այդ

մը կը լրդի, այդ ինչ ածականը առաջ է դրուեր, առարակէս մը հոս է դրուեր, հոն է դրուեր, հերետիկոսութիւն կայ, վէճ մ՚է կը սկսի, ալ Առաւած դիտէ քանի տարիներ կը տեւէ. անոր սկիզբը Լ՚Ջմիածնէն կուգայ վարդապետը, իսկրի տեղի չը մնար: Բայց ասկէ եկեղեցական բարեկարգութեան խնդիրը կայ: Առաւածաշունչը մեր եկեղեցւոյ էական մասն է, զայն աշխարհաբառի վերածելն կրօնական յեղափոխութիւն մ՚է. ինչ կը նշանակէ այդ կրօնական յեղափոխութեան մէջ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հայրապետին կարեւորութիւն չը տալ, անոր հառաջադիմութիւնը չը խնդրել. այդպան մը նշանակութիւն չունի Լ՚Ջմիածնայ այլ եւս: Պատրիարքը մը պարզ եպիսկոպոս մ՚է, և այժմ ասկի քաղաքական յատկութիւններ ունի Թիրեւս քան կրօնական, այսպիսի ծանր խնդրոյ մը մէջ ինչպէս ինքն իր գլխոյն որոշում կատարել պէտք է այսքան թալլկնել մեր եկեղեցական բարեկարգութեանց կապերն: Մեր եկեղեցւոյ առնելն մեծ վարդապետները ահիւ և դողով թարգմանած են այդ մատեանը, այժմ կրօնապէս տեսան ըսուած մը քանի անձեր ելեր ազաժեսն պէս չափել ձեզ: Թերթին մէկը ելեր կը գրէ թէ կաթոլիկոսը հառաջութիւն չը տայ իր անունը գնելու, այն տուն ինչ կարժէ ձեր այդ թարգմանութիւնը ու ապագրութիւնը հայ եկեղեցւոյ համար: —Ո՛չ, սրբազան հայրեր, քիչ մը աւելի խոհեմութիւն, այսօր միակ մարդին մը անխիք՝ որ կարդակերպած է ու գործիք մը ունի, այդ եկեղեցիները հիմն է: Այդ հառաջութիւնը հիմէն խախտելու չեղլնիր: Մեր կրօնական խնդրոյ մէջ կաթոլիկոսի և Լ՚Ջմիածնայ կարեւորութիւն չը տալու վարժեցնենք մեր ժողովուրդը, մեռու բարով Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բարեյաջող գործութիւն:

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

— «Allg. Zeitg.» լրագիրը մարտի 25-ից հաղորդում է, որ Եգիպտոսի խեդիվ Տեւֆիկ-փաշային դահընկեցութիւնը շատ հառաջական է: Դեռ ևս յայտնի չէ, թէ Բ. Դուռը ամէ կը նշանակի որպէս նրա յաջորդ: Իշխան Հալիմի մասին համարեա չեն խօսում: Ենթադրում են, որ սուլթան Կայիթ կուղարկի որպէս խնդիր իրան հառաջարկած վաշանների մնկին և փոխանակ զօրավարին: Հաւանական է միայն, որ Եգիպտոսի խեդիվ Տեւֆիկ-փաշային դահընկեցութիւնը շատ հառաջական է: Դեռ ևս յայտնի չէ, թէ Բ. Դուռը ամէ կը նշանակի որպէս նրա յաջորդ: Իշխան Հալիմի մասին համարեա չեն խօսում: Ենթադրում են, որ սուլթան Կայիթ կուղարկի որպէս խնդիր իրան հառաջարկած վաշանների մնկին և փոխանակ զօրավարին: Հաւանական է միայն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՒՍՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻԻ

ԴԱԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի վերամշակումը թիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

8—10

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գլուժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԾԱՄԱՃՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԱԼՈՒՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾՐԾԻՂՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ ԹՐՋՎՈՂ վերարկուներ 6 ր., շէհօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գլուժինը, ՄԵԼԲԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, տբէկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԴՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒԻՄ

ԱՐՏՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

11—50

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ,

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով դաստիարակների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողներին թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։ 2—10

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօղովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

ЕВРОПЕЙСКАГО АССОРТИМЕНТА ПАЛАТКИ

Адресъ: главный магазинъ, Головинскій проспектъ, домъ Мириманова, № 144 противъ Александровскаго сада.

ЦѢНЫ ТѢЖЕ, ЧТО И ВЪ МАГАЗИНѢ.

15—60

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄՈՒՐԱԲԱ, *շաքարի ձուներ, պաստիլ-չհստեր, խաւիար և այլն։ Ծախվում են շատ էժան։*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բաղկաթոռ մահճակալ 8 ր., ամբողջ ՀԱԳՈՒՍՏ 12 ր., շէ թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ ԲԼՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, դանակներ և այլն։

6—10

Մի էջի փողոց, կաթօլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Ամէն էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամպաններ 250—25 ր., սակվոյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ Ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կաթսաների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. սուրի վալներ մրա օրն է 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլգիայից, սիգար ՌՒնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և Թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմէմի. կօֆէ էմէմի և Մոխեքսկոյի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և զարկջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) զուլԹուկ (пухъ), պատուռներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ գետապան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գլշակոճներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատոր, կաթսաներ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրէսբօր. մի կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Ռիսան'ի չայնիկներ, կաֆեներիկներ ամենայն տեսակ, ջադացներ կաֆէի համար, ֆիլտրեր—ջուր մաքրելու, կրանկալ կատօրկէն 18 կ., վարս ֆրանսիայի յարկոյ, Թուղթ փոշոի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոճ, քարեռամատակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանական դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչկէք 45 կ.—5 ր., շամպաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պոլսատղկաններ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլրաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոտիներ 35 կ.—1—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանդրեր շիրմայու տակրե, գուտապերչայի և փայտե, շէտականներ գլխի, շորի, սապկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի ԹԿ (бумага) մատակի կօճղ և շալէ (карусь) ֆելշատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաթ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշօհներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՌԱՑԻ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

25—180

Մի էջի փողոց, կաթօլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Ապրիլի 11-ից (կիրակի) սկսած, մի քանի օր շարունակ, հրապարակական ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ԾԱԽՎԻ տիկին ՇԻՈՒՎԻ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԿԱՑԱՐԸ, որ ձեացել է նրա մահից յետոյ և որ պարունակում է հետևեալ առարկաները. զանազան ՄԵԲԵԼ, ՀԱՑԵԼԻՆԵՐ, սեղանի և ԹԷյի ՍԵՐՎԻԶ, սեղանի ՃՆՐՄԱԿԵՂԷՆ, խոհանոցի ԱՄԱՆԵՂԷՆՆԵՐ, ԹԱԼԻՉՆԵՐ, արծաթեայ, ոսկեայ և Թանգագին ԻՐԵՂԷՆՆԵՐ։

Աճուրդը տեղի կունենայ ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ պրօսպեկտի վրա գտնվող տիկին ՇԻՕՒՎԻ տունը և նրա բնակարանում։

3—5

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ, *Թիֆլիսի* ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ *բարեգործական* ՈՒՍՈՒՄՆԱԲԱՆԻ *օգտին։*

Պարսկական պալատական արտիստ

ՐՕՌԵՏՏԼԵՆՑ

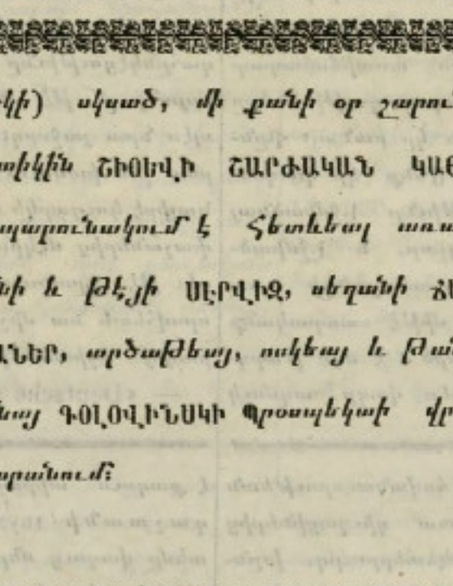

պատիւ կունենայ Զատկից յետոյ ԱՒՏԱՋԻՆ ՇԱԲԱԹՐ ըստկված մարտի 28-ից մինչև ապրիլի 4-ը տալ ամենայն օր ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ և ՖԻԶԻԿԱԿԱՆ մեծ ներկայացումներ բոլորովին ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄՄՈՎ։

Գ. ՐՕՌԵՏՏ ԼԵՆՑ, վեր ջ

երկու շաբաթների ընթացքում ներկայացումներ չէ տալով, նոր ՍՏԱՑՎԱԾ մի քանի ԳՈՐԾԻՔՆԵՐի օգնութեամբ պատրաստեց ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ, որոնք Լուսատուների մէջ ոչըրից չեն ցոյց տուած և որոնք ներկայացում ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ՄԵՆ ԱԶՈՂՈՒԹԻՒՆ ունենն։

Ներկայացման սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին։

Ներկայացման սկզբին և անտրակների ժամանակ կածէ զինուորական ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ պ. Գարիսկի առաջնորդութեամբ։

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ և մանրամասն պրօգրամները կարելի է առնալ ԹԱՏՐՕՆԻ ԿԱՍՍԱՑՈՒՄ ամենայն օր առաւօտեան 10 ժամից։

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

BEDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 7 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнопачальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 59 Ապրիլի 9 (21) 1882 Ապրիլի 9 (21) № 59

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլի կէս տարեմանը 6 բուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յառաջադասութիւնք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աւետարանի թարգմանութիւնը։—ՆԵՐԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Սմբատից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ «Голосъ» լրագրի թղթակցութիւնը։ Ամերիկա։ Թիւրքիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ — ԽԱՒՈՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ՖԵԼԻԵՏՕՆ։

ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—

„Մշակի“ երէկվայ համարում մեր Կ. Պօլսի թղթակիցը խօսելով աւետարանի աշխարհաբար թարգմանութեան մասին, որ դիտաւորութիւն ունէին անել Կ. Պօլսում, յանկարծ յայտնում, որ աշխարհաբար հայերէն լեզուով թարգմանած աւետարանը, վաւերացած լինէր Էջմիածնից։

Մենք այդ մասի հետ կատարելապէս համաձայն ենք և վաղուց է արդէն նոյն միտքը յայտնել էինք, հետևելով Էջմիածնից „մի՞թէ աւետարանը միանգամայն է, որ մինչև այժմ Էջմիածինը համ ինքն չէ թարգմանել տալիս ժողովրդին հասկանալի, կենդանի, մոյրենի լեզուով Աւետարանի խօսքը, համ էլ ուրիշներին չէ թոյլ տալիս այդ անելու։“

Անկասկած աւետարանի, սաւառնածային խօսքի ժողովրդին կենդանի, մոյրենի, աշխարհիկ լեզուով հասկացնելը անհրաժեշտ է։ Ուրեմն ի՞նչ է պատճառը որ Էջմիածինը մինչև այժմ այդ անհրաժեշտ և կրթիչ գործը չէ յանձն առնում։ Բայց եթէ մենք համոզւենք որ մեր հոգևոր իշխանութիւնը այսու հետև էլ չը պէտք է թարգմանել սուրբ Գրքիս խօսքը ժողովրդին հասկանալի լեզուով, միթէ ինքն ազգը չը պէտք է հասկանայ իր բարոյական շահը և ինքն չը պէտք է հոգայ այդ ամենաանհրաժեշտ գործի թարգմանութեան մասին։ Մի՞թէ աւետարանը, Գրքիս սաւառնածային խօսքը, հասկանալի, մոյրենի լեզուով կարդալն էլ կը նշանակի կրօնափոխ լինել կը նշանակի բողոքական կամ կաթոլիկ դառնալ։

Ինքն Գրիգոսը իր վարդապետութիւնը քարոզում էր, ինչպէս այժմ ապացուցանում են պատմականները, ոչ թէ հրէարէն, այլ սիրիերէն լեզուով, քանի որ նրա լսողները, ամբողջ հրէական ժողովուրդը, Գրիգոսի կենդանութեան ժամանակ, այլ ևս հրէարէն չէին խօսում, այլ սովորութիւն ունէին խօսել սիրիերէն։ Ուրեմն Գրիգոսի նպատակն էր միմիայն իր վարդապետութիւնը հասկանալի անելու ժողովրդին և այդ պատճառով նա ընտրեց դրա համար իր ժամանակակից ամբողջ համար ամենահասկանալի բարբառը։

Նոյնը արեցին և ամեն ազգերը. ամեն ազգը թարգմանեց աւետարանը իրան հասկանալի լեզուով։ Նոյնը արեցին և հայերը, թարգմանելով աւետարանը հայերէն։ Բայց այս թարգմանելիս հին հայերէն, դրաբառ լեզուն, այլ ևս մեր ամբողջին հասկանալի չէ, ուրեմն նրա համար աւետարանի ընթերցումը չէ հանում իր սկզբնական, յանձնացած նպատակին, որին ձգտում էր ինքն սուրբ Ծային վարդապետը,—պարզ կերպով հասկանալի անելու համար ժողովրդին իր խօսքերը։ Ուրեմն քանի որ հին հայոց լեզուն հնացել է և այլ ևս հասկանալի չէ դարձել ժողովրդին, անհրաժեշտ է նորից թարգմանել Գրիգոսի վարդապետութիւնը մեզ աւելի հասկանալի, մատչելի, կենդանի հայերէն լեզուով։

Գրիգոսի խօսքի լաւ հասկանալ ուզելը,—բողոքականութիւն չէ, այլ ընդհանուր քրիստոնէական հոգևոր պահանջ է։

Շատ լաւ կը լինէր, ի հարկէ, եթէ Էջմիածինը յանձն առնի թարգմանել և հրատարակել հայերէն պարզ աշխարհաբառ լեզուով աւետարանը, կամ վաւերացնի Կ. Պօլսում թարգմանածը։ Բայց եթէ այդ չանի, միթէ ինքն ազգը չէ կարող աշխատել հասկանալի գարձնել իր համար Գրիգոսի խօսքը։

Գ. Ա.

ՆԵՐԿԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՍՄԲԱՏԻՑ

—

Ապրիլի 5

Սրինախի չորքակայ քանի մի գիւղերի մէջ բնակւում են վրացի իշխանները. նորա առհասարակ աչքով չեն պատասում և ապրում են իրանց նախնիքներից մնացած մլքերի արդիւնքներով և որովհետև նորանցից ոտացած օգուտ այնքան արդիւնաւոր չէ լինում, այս պատճառով նորա կամ պատերով են ապրում և կամ պիտում են պանսիոն միջոցներին, որ նորանով կարողանան աւելացնել իրանց արդիւնքը և հասուցանել իրանց դրութիւնը։ Օրինակ, վաչնձնկրից մինը վաճառում է իր խուռը մի պարանի վրա, նորա ազգականներից մինը ուսւում է այս և լուռ է կենում, մինչև որ խուռ առնողից փող սահանալու ժամանակը կը հասնի։ Նոյն միջոցին, երբ որ իր ազգականը պէտք է սահնայ խուռի վարձը՝ նա պատրուհասը դուրս է թռչում իր դարանատեղից նորա վրա, մշակներով կամ ծառաներով և պահանջում է փոխից իր մասը, որովհետև ինքն էլ վաչնձէ լինելով իրաւունք ունի խուռից մասն սահանալու. եթէ նրան չը յաջողվի իր մտադրութիւնը՝ դաշտի միջամտութիւնը անխուսափելի է։ Մի ուրիշ իշխան ապօրինք է կատարում իր մլքի մէջ և կոտրելով քանի մի սահուններ՝ մսխել է նահանջին մեծ գումար... Հէնց որ նա Աստուծուն վատ է սալիս իր դործը յաջողութեամբ վերջացնելու համար, ընդհ է բերում նորա մօտ իր ազգականներից մէկը և պահանջում է նրանից իր

(շարունակելի)

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Կ. Պօլսում յոյները մերթ ընդ մերթ լրագրաց միջոցաւ յայտարարում, յայտարարութիւններ են հրատարակում, ասելով թէ եկեղեցական հին մանրապրութիւնները թողատուցինք, և մեծ հանճարեանք գտանք որ յոյն և հայ եկեղեցիները մի հօրից և մի մօրից երկու հարազատ քոյրեր են, ըստ որում այսուհետև առանց խորհրդեան յոյն կղերը պէտք է հայերէն ճշմարիտ քրիստոնեայ ճանաչէ, և այսպիսով կրօնամոլութեամբ երկու քրիստոնեայ ազգերի միմեանց գժտութիւնն չը յարատևանէ և այլն...։

Բաւական ժամանակ տևում է յոյների այս ապաշխարհած առանձնայնորհութիւնը, որուն համար հայերը չատ ուրախանում են և ուխտաւորութեամբ, գովաբանութիւններով մեծ շնորհակալութիւններ են յայտնում վերջը, յոյների կողմից կրճատակրութեան մի դէպք է պատահում, և կամ ուրիշ տևական մի մոլեռանդութիւն է յայտնվում, և ահա երկու հարազատ քոյրեր սկսում են միմեանց խորի քոյրերի աչքով նայել։

Վարդ շատ հեռաքրքրւում է հասկանալու թէ, այս երկու եկեղեցիների հարազատ քոյր, խորթ քոյր, անհարազատ հօրաքոյր կամ մօրաքոյր և այլն լինելով կամ չը լինելով ինչ շնորհ, կամ ինչ օգուտ կարող է դուրս գալ։

Ջորջինակ մի հայ եթէ սիրահարւի մի յոյն աղջկան վրա և ուզէ առնել կամենայ յոյնական արարողութեամբ հետը պսակվել, քանի յոյն կղերի աւանդութեան, որովհետև հայը կիսակատար կամ թերակատար է մկրտված, պէտք է նրան նախ յոյն շինել, այսինքն կրկին մկրտել և յետոյ պսակել, շատ լաւ։ Եթէ ամուսնան եղանակ է պատահական մի բաղնիս առած կը լինի, իսկ եթէ ձմեռ է, ջորը տաքացնելով գարձնել ախորելի մի բաղնիս ընդունած կը լինի, թող կրկին մկրտուի ազգութիւնը վերապահող կրօնախոհ հայը, ինչ շնորհ ունի...

Բայց հայը վեհանձնութեամբ ուզում է որ այդ գաղանի քրիստոնեան իրան այնպէս ընդունի, ինչպէս ինքը ուրիշներին է ճանաչում։

Սարսռ միակ դարմանը, հայը պէտք է բոլորովին անտարբեր լինի, և քնաս կարեորութիւն չը տայ այսպիսի վճռախոհութեանց։

Բայց ընդհակառակը հայ եկեղեցին մեծանձնութեամբ արքայութեան դուռը հանձն քրիստոնէից բաց է տեսնում, մինչդեռ չը կայ օտարազգի մի քրիստոնեայ որ հային դժուար չուզարկէ։

Ազգութեանց սպառազուռ տարբեր եղով մի ժողովրդի հետ կրօնքով փոյր լինելու մէջ չը պիտի ինչ բախտաւորութիւն կարելի է յուսալ։ Եթէ նպատակը լոկ մի համակրանք է, այս համակրութիւնը կարելի է ձեռք բերել, ոչ թէ անկիշատութեամբ, այլ այն կերպիւ որ, երբ յոյն մը հայ կրօնը ընդունելու ախորոշական պահանջը դղայ, ոչ միայն նրան կրկին մկրտել, բայց առջև մի օր ջրին մէջ նստացնելու է, այն ժամանակ չատ չատով հարազատ և սիրելի քոյրեր կը դառնան երկու եկեղեցիները։

Եթէ երկու ազգեր միմեանց ուզում են ճշմարիտ համակրութեամբ մերձենալ, ազգութեան տեսակէտից պէտք է միմեանց անցեալը ուսումնասիրեն, ինչպէս ամենք հետևում են այս օրինակին, մանաւանդ Կ. Պօլսում «Սիլլոգոս» անուն յունաց ուսումնական ժողովում, ուրտեղ յոյնք և հայք փոխադարձաբար ճառեր, աւետարանութիւններ են կարդում հայկական պրակտանութեան ծագման և զարգացման վրայօք, ի բաց թողնելով մոլեռանդ կղերին զազիր կամակորութիւնները, որոնք դարերից ի վեր ազգերի արագ յառաջադիմութեանց խոչնդոտն եղած են։

Եթէ այս տեսակէտից միմեանց ճանաչելու ընկրկուն, այն ժամանակ կրօնի վէճին ինչ տեղիք անչուն և զուգնաբեայ մի սկզբունք լինելը շատ շուտ կը դպան, ապա թէ ոչ Գրիգորը Բանայօթագրի և Աստվրաքին կարապետ չինելով ոչինչ դուրս չը գար, և հայը վերստին հայ կը մնայ, յոյնն էլ յոյն, անուններն էլ փոխուն և օրը հարիւր անգամ լուսանայ և մինչև իսկ ջրին մէջ խնդրեսը չատ տարիներ առաջ Կ. Պօլսում պատահած մի կրօնափոխութեան հետևանքն էլ դէպքն էլ ցոյց է տալիս։

Մէհմէդ աղա անունով մահմետական մը խնդիր նման տիրասարիլ է յոյն աղջկան մը վրա։ Աղջիկը մահմետական լինել չուզելով, Մէհմէդ աղան բռնութեան կրքով կուրացել ինքը յօժարել է յոյն գառնալ, և ասել է. «Շուտ արէք, սպասելու ժամանակ չունեմ, ինձ յոյն չինեցէք»։ Հարի փրկելու նպատակով յոյն քահանայները իսկոյն Մէհմէդ աղային տարել են իրանց եկեղեցին։ Մէհմէդ աղան 40 տարեկան և յաղթանդամ մի մարդ լինելով և բնականապէս երեսայից աւազանին մէջ չը կարողանալով մըտնել, անագին մի տակառ բերել տալով Մէհմէդ աղան մէջը խօթել, լաւ մը լուացել, յետոյ յայտնածաւալ սպիտակ սաւաններու մէջ փաթաթելով և երկու ծայրից բռնելով սկսել են ճօճել և տատանել բարձրաձայն աղաղակելով. «քանայօթ եղիր, քանայօթ եղիր, քանայօթ եղիր»։

Մէհմէդ աղան քանայօթ լինելուց և աղջկան հետ պսակվելուց յետոյ, պսակվան վերջին չարքմեն ասած ուրբաթ օրը (ուրբաթ օրը մահմետականաց սուրբ օր է) փառաւորապէս սեղանը բազմած, սիրելի կինն էլ պէսի առած կերակուր է ուտում։ Յոյն քահանան խառնամանքի համար նորընծայ քրիստոնէին տուն է գալիս, ինչ տեսնել! սեղանին վրա հնդկահաւ, խորոված, գառ, պանիր, հաւկիթ և այլն։

— Այս ինչ բան է, բացականչում է քահանան, սուրբ եմ, գժոխքն իջայ, միթէ կարելի բան է մեծ պատի ասած սուրբ օրը այս տեսակ բաներ ուտել։ — Սխալվում էք, տէր պապա, ասում է նորընծայ Մէհմէդ աղան, նայեցէք, ի միասին ուտենք. դրանց բոլորը որ տեսնում էք, լաւիկ, սիսեռ և բակլայ են, ես ամենքը խաչով տապակի մը մէջ լցրի, և կնոջս հետ ձօճեցինք, տատանեցինք, լաւիկ եղէք, սիսեռ գառէք ատացինք, և ամենքն էլ այնպէս եղան։—Քահանան ասում է Մէհմէդ աղային «գուշ խնդիրներ եւս»—իսկ Մէհմէդ աղան սառն կերպով հաւկիթ մը կոտրում է 40 տարեկան Մէհմէդ աղա էի, դիս մի քանի անգամ դէս ու դէն դարձրիք, բանայօթ չինեցիք, ինչ էք գործածում որ ես հաւկիթները լաւիկ չինեցի»։ պատասխանել է։

* *

«Մշակի» վերջին համարներում կարդացինք որ ալէքսանդրապօլեցիք իւրեանց մի ուսումնարան հիմնելու որոշում առել են, որ բաղում տարիներից ի վեր երազում էին։ Ահա մի երազ որ պիտի իրագործվի ի մեծ ուրախութիւն հին և նոր աշակերտաց, որոնք հետզհետէ էշքաճի Արիմեն, Թօխալ Թոխոս, և ճղնաւոր տիրացու Արիմեոն նման ճիւաղական վարժապետների չնորհիւ այսուհետև կազ, միակամ, գօսացեալ, և անդամազարդ լինելու վախ չը պիտի ունենան։

Արդէն այս վարժապետների ազգանուններդ ցոյց կը տան թէ մանկավարժական անուսիէվից ինչ արժանաւորութեան տէր մարդիկ են։

Ջորջինակ, էշէքճի Արիմեո!!!, տարակոյս չը կայ որ ժամանակաւ էշ քշած պէտք է լինի, եթէ դրան երեխայ տան, դա էշ կը կարծէ, և կը սկսի անխնայ ծեծել։

Թօխալ Թոխոս!!, յայտնի բան է որ ինքը երեխայ ժամանակը իրան նման մի վարժապետից այնքան ծեծ է կերել, որ ատնները ջարդվել են և այժմ ինքն էլ այնքան կաղ է եղել որ խեղճանի նման է մեզ գալիս. ի հարկէ այս այլանդակ վարժապետն էլ աշակերտներից ուզում է հին վրէժը լուծել։ Իսկ գալով ճղնաւոր տիրացու Արիմեոնի!! սա այնքան սուր արարածի չէ նմանում, որովհետև երկու սէտուտ ունի, ճղնաւոր և միանգամայն տիրացու։ Սրա համար պատմում են թէ երկար ժամանակ հաշի չորեր հաշնելով քարայրների, խոր վիրապների մէջ ճգնել է, խստ է կերել, հազ է կերել, վերջապէս ինչ գտել կերել է, և անոնք ոչ թէ միայն ճղնաւորութեամբ, այլ բալախանի ծեծի մէջ այնքան անմահացրել է, որ այս եղանակին մէջ ոչ ոք կարող չէ եղել հետը մրցել։ Բայց պէտք է ասել որ միայն սրա չէն մեղաւոր, այլ երեխաների հայրերը, որոնք իրանց զաւակները երբ այդ դահիճներին ձեռքն են մատնում, ասում են «վարժապետ, միսը քեզի,

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Ա՛խ, իրաւունք ունի, բայց անիծեալ մարդ է... Լաւ, ես կ՚երթամ, ինչպէս որ ասիր, բայց ետքը մի՛ գանգատիր...

(Կ՚ելլայ)

Ա՛խ, ինչպէս կ՚ուզես, ինչպէս որ կ՚ուզես, միայն թէ ինձ ետքը մի՛ յանդիմաներ...

(Կ՚երթայ)

Ա՛խ

որ իր ձեռնարկութիւններով մեծ զոհեր էր պահանջում ռուս ազգից և նրա ուշադրութիւնը արտաքին քաղաքականութեան հարցերի վրա էր գրաւեցնում, անտես առնելով ցերի վրա էր գրաւեցնում, անտես առնելով նրբերին կենսական հարցերը։ Հեղինակը խոստանում է ապա գիտնալ Սկօբելեվին բառունք չէ տալիս գիտնալ Սկօբելեվին խօսել ռուս ժողովրդի կողմից. այդ իրաւունքը միայն թագաւորին է պատկանում, որի բացառիկ յատկանիշ նախագիծը ընդդէմ է գիտնալ Սկօբելեվի ասածներին։ Ինչ կը վերաբերի գիտնալ Սկօբելեվի յարձակումներին գերմանացիների դէմ, հեղինակը ապացուցանում է, որ Ռուսաստանի մէջ գերմանական տարրի աջողութեան պատճառը ռուսների բարոյական և նիւթական թուլութիւնն է և որ դրա դէմ չէ կարելի տուրը ձեռքին զործել այլ միայն խաղաղ մրցութեամբ։

Այնուհետև հեղինակը կարծիք է յայտնում, որ Ռուսաստանի կոչումը չէ կլանել արևմտեան ազգութիւններին, այլ հետաքրքրված է նրանով, որ ազգութիւններով բնակեցրած Ասիաին նրա բարեկամ պետութիւն լինի, ինչպէս այդ ցանկանում էր հանգուցեալ կայսր Նիկոլայ։ Այսպէս թէ այնպէս Ռուսաստանը կրակի հետ չը պէտք է խաղայ, իր վրա առնելով Բոսնիայի և Հերցեգովինայի հովանաւորութիւնը, այլ և նկատի ունենալով Ասիային, Գերմանիայի և Թուրքիայի դաշնակցութիւնը, համաձայնութիւն պէտք է կայացնէ Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի հետ խաղաղութիւնը պահպանելու համար։

ԱՄԵՐԻԿԱ

„Times“ լրագրում կարդում ենք մարտի 25-ից հետեւեալը։

Երկի ամերիկան անտառային նիւթական վեցաւ անգլիական և հիւսիս-ամերիկական կառավարութիւնների մէջ եղած գրագրութիւնը, որից երևում է, թէ նախագահ Արթուր շատ անգամ խոստացել է դատի ենթարկել Իլլանդիայում կալանաւորված ամերիկական հպատակներին։ Լսվել է դրում է, որ Օկօնօր գիտնամբ կալանաւորել տուեց իրան, որ աւելի ևս խոտոր Անգլիայի գործերը։ Օկօնօր ասում էր գեսպան Լօվելին, որ Մեծ-Բրիտանիայի և Ամերիկայի մէջ պատերազմը շատ ցանկալի կը լինէր։ Նիւ-Եօրկում եղած միտինգում վճիռ կայացաւ խնդրել նախագահին, որ նա կամ ազատել ապ բանտարկված ֆինեանների, կամ յետ կանչէ Լօվելին։ Այդ վճիռը աւելորդ էր, որովհետև արտաքին գործերի մինիստրը արդէն տեղեկութիւն ստացաւ, որ բանտարկված ամերիկացիները ազատված են։

Նախագահ Արթուր մանրամասնաբար բացատրեց իր „Veto“ յայտնելու նպատակը ընդհանրին աքսորելու օրինագծի առիթով։ կօնգրէսին ուղարկած թղթի մէջ նա յայտնում է, որ ինքն գլխաւորապէս բողոքում է քան ապրող չինացիներին ամերիկական հողի վրա բնակեցնելը արգելելու դէմ, որովհետև այդպիսի միջոցը ուղղակի խանգարում է Չինաստանի հետ կապած դաշնագրերի հիմնական սկզբունքները և քանդում է Ամերիկայի իր վրա ընդունած պարտաւորութիւնների նշանակութիւնը։ Բացի դրանից նախագահը մատնացոյց է անում նախագծի և ուրիշ մասերի վրա, որպէս հակադէմոկրատիական և որոնք հակառակ են ամերիկական հիմնարկութիւնների ոգուն։ Նրա կարծիքով, խաղաղական ուղիներով հանգուցներում արդիւնաբերութիւնը քիչ օգուտ չը քաղել չինացի գործաւորներից։ Նա վախենում է նոյնպէս, որ այդ երկար ժամանակամիջոցը կոտտաբեր կազդի Միացեալ-Նահանգների Չինաստանի հետ ունեցած առևտրի վրա, և այդ պատճառով առաջարկում է ժամանակաւոր հետք նշանակել անորոշ ժամանակով, որպէս փորձ։ Խաղաղական ուղիներով Ծովափնեայ քաղաքների լրագիրները առաջին յարձակվում են նախագահի վրա նրա „Veto“-ի համար։

ԹԻՒՐԲԻԱ

Վիէննայի „Polit. Corresp.“ լրագրին ապրիլի 4-ից, կ. Պօլսից գրում են հետևեալը։ Սուլթանը վերջին ժամանակ ընդունում էր գեսպաններին մէկը միւսից յետոյ և նրանցից իւրաքանչիւրին ցոյց էր տալիս իր հաճութիւնը և շնորհը։ Ամերիկական գեսպան, գիտնալ Լօվելը, նորին մեծութեան մօտ եօթ ժամ մնաց, և սուլթանը նրան զարմանալի սիրալիր ընդունելութիւն արաւ։ Ռուսաց գեսպան պ. Նօվիկով, հրաւիրվելու սուլթանի մօտ և շատ հանգամանալից խօսքեր լսեց նրանից։ Սուլթանը, ինչպէս յայտնի է, ուղարկեց նրա մօտ բաղդը-բէյին, և բանակցութիւնները այնպիսի բարեկամական բնաւորութիւն ստացան, որ պալատականները սկսեցին Ռուսաստանի և Թուրքիայի մէջ կայանալի դաշնակցութեանը հաւատալ։ Ցնոց, կոմս Կալոի անհանգիստ սուլթանի հետ, և կասկած չը կայ, որ նա էլ շատ լաւ է ընդունվել։ Լօրդ Գիւֆերինը նոյնպէս հրաւիրվեցաւ սուլթանի մօտ խորհրդակցելու համար. փաղիշահը խօսում էր նրա հետ ամեն տեսակ քաղաքական հարցերի մասին, բացի հայոց խնդրից և ռէֆօրմների խնդրից, բայց չը մոռացաւ արտայայտել իր ունեցած բարեկամական զգացմունքները դէպի Անգլիան. պակաս ընդունելութիւն չտրաւ սերբիական գեսպան Գրուիչին, այնպէս որ կարելի էր հաստատ մտածել, որ Թուրքիայի բոլոր ազգաց Սերբիայի հետ գաշնակցութիւնից է կախված։ Աւելորդ է ասել այն բանի մասին, թէ սուլթանը ինչպէս է ընդունում և ընդունեց Գերմանիայի ներկայացուցչին, պ. Հիրշֆելդին ամեն անգամ, երբ նա պալատ է գալիս։ Մեկ անգամ սուլթանը ասեց նրան մինչև անգամ. „Մենք ձեզ մեր բարեկամների թւումն ենք դասում։“

Իսկ ինչ որ, վերջապէս, բարձր կալիցէին է վերաբերում, նրա դրութիւնը, ինչպէս յայտնի է, սկզբից շատ դժուար էր, որովհետև նա ամբողջած էր մեծ վճռաբեկանութեամբ բացատրել սուլթանին երկաթուղիները միացնելու խնդրի առիթով զրծելի իսկական դրութիւնը։ Այդ պատճառով, բարձր կալիցէն երկար ժամանակ առելի էր պալատական շրջաններում։ Բայց աւելի ևս պատիւ է բերում բարձր կալիցէին այն հանգամանքը, որ նա աստիճանաբար յաղթեց այդ բոլոր դժուարութիւններին և կամաց կամաց սուլթանի յարգանքը և սէրը գրաւեց։ Ամենայն, այսօր յայտնի է, որ սուլթանը, ինչպէս և բոլոր մահմետականները, որոնք արդէլք չեն լինում, որոնք ոչինչ բանի մէջ իր ժամանակին չեն խառնվում, երբէք սառնութիւնը չեն կրկնում, և դիմում են մէկ նպատակին, չը վախենալով ինարիգանների։ Սուլթանը, ինչպէս երևում է, կամենում է լաւ յարաբերութիւններ ունենալ բոլոր դիպլոմատների հետ. մի և նոյն ժամանակ յայտնի է, որ իրանց ամէ ամէ նահապետա հոգ ունեն այսօր դերմանական և աւստրիական դիպլոմատները։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԲԻԱՑԻՑ

Կ. Պօլիս, 27 մարտի

Եւրօպացիները երկու նախապաշարում ունեն Հայոց վրայ. կը դրուատեն հայ կանանց գեղեցկութիւնը, մեծ հարստութեանց տէր կը կարծեն զանոնք։ Առաջնոյն վրայ խօսելու համար ապահով աւելի զուարթ վայրկեաններու. իսկ միւս կէտին համար կրնանք թէ նշանաւոր ծառայութիւնն մը պիտի մատուցանէ մեզ ով որ աշխատի այդ կարծիքը ջնջել օտարներու մտքէն։ Վասն զի ինչպէս համակրին այն ազգին որ հարստահարվելով կը կարծուի և փրկութիւն կոչած առնոնը որչափ կրնայ տմոտ կը կարէ քանկին բերանը։ Այս մտածութիւնը կոնեանք երբ աչքերնուս առջև կը բերենք մեր պատրիարքարանի վիճակը։ Ցետոյ անոնցմէ կը ներկայացնէ այդ հաստատութիւնը որ կենտրոնն է Թիւրքիոյ հայոց քաղաքական և կրօնական առնն գործոց։ Առանց մանրամասնութեանց մտնելու ըսենք, մտաւոքը միշտ զառարկ է։ Ոչ մի կանոնաւոր վարչութիւն, ոչ մի կանոնաւոր մատակարարութիւն, ամենամեծաւոր պաշտօնեայներ միշտ տրտում տխուր։ կարելի է մտքէ անցնել թէ այդ պատրիարքարանը, որ հիմայ այնքան բազաքական յարաբերութեանց մէջ է, չունի մի պաշտօնեայ որ գիտայ եւրօպական լեզու մը։ Եւ ինչպէս կարելի է ունենալ երբ գոնեաւոր պաշտօնեայներն իսկ քիչ մը առակի երես տեսնելու համար պէտք է սպասեն ժամերով և ցաւակի, ինչպէս թիւրք պաշտօնեայները բամպասն ու պարամի։ — Այս չարիքն մէջ քանի մը հայ գրամատիրներ հրաւէր կընդունին պատրիարքական փոխանորդէն անասկցութեան մը համար։ Զեն գիտեր ինչ ըլլալը, կերթան։ Փոխանորդ վարդապետը և վարչութիւնը կը յայտարարեն նոցա թէ անդուկին մէջ ամենեին փող չը կայ և Ջաուշ կին պէտք է պաշտօնեայներուն քիչ մը առակ անդադառնա տալ։ Աղաչելով, ամչցնելով հազիւ կը յաջողին 200 ոսկւոյ փոխառութիւն մը ընել։ Ամբողջ կ. Պօլիս իր պատրիարքարանին համար հազիւ կարենայ չնչին գումար մը փոխ առալ!

Մեր պատրիարքարանի այս վիճակը պէտք չէ վերագրել միայն ժողովուրդի անտարբերութեանը։ Վարչական կազմակերպութիւնն հմուտ, գանձային գործոզութիւններէ հասկցող անձինք ազգային իշխանութեանց մատնակից չեն եղած։ Այս դիտաւոր պատճառ մէ որ մեր մէջ վարչութիւն ու մատակարարութիւն չը կայ։

Ազգային ուրիշ հաստատութիւն մը զոր իմանալն իրը հայ, իրը մարդ ազգին պատասխանատուիւնն է, այդ մեր հիւանդանոցն է։ Գոհ ըլլալնիք որ դա այժմ հանգամատար լաւագոյն վիճակի մը մէջ կը գտնուի։ Անհնար է այցելել գիշերները այդ պատսպարանին առանց ապշութեան դալու սակրնեղութ մէջ։ Ընդարձակ դաշտ մը, մեծաւ ու լուռ վայր մը, Մարմարայի ափանց վրայ, հոն է ծառերու և տունկերու մէջ ընդարձակ չէնքը որ ազգային Ս. Փրկչի հիւանդանոցն է։ Այդ չէնքը կը պարունակէ արբանց, ծերանոց, հիւանդանոց, յիմարանոց, որակոն և իգական սեռի։ —Ամեն օր պատգարակի մէջ փրկութեան կը բերուին հոս խեղճ հայեր։ Ամենէն աւելի տիգաղդիկի է երբ կը տեսնես, և որքան յաճախ, հայ պատրիարքարանէն հոն մտնելը։ Քանիներ չէնքերէ իւնկած ջախջախված, քանիներ բնս տապած ժամանակ ձմեռած տրքան առտոց պատահմներ խոնաւ խանդրու մէջ հիւծած ու մաշած։ Ներակայութեան թոխշ չէնք տար, իրականութիւնն է, տխուր իրականութիւն, որոյ առակուը Բաքիֆի միայն կրնայ ձեզ ազդել։ Ինչ պիտի ըլլայ պանդխտահայուն վիճակը թէ այս հանգամատ յարին իսկ չըլլար։ Եւ ասկոյն որպիսի տապնապալից օրեր անցուցած է և կանցնէ թշուառներու այս ապաւէնը։ Ամենէն ծանր տպաւորութիւն էր այն տանն երբ կառավարութիւնը գործերուց օրական հացն ու միայ։ Ցաբեկան 40,000 բուրլիի բաց մը կը ծանրանար այսպիսով հիւանդանոցի վրայ, որ արդէն գժուարաւ կը հոգար տարեկան ծախքը։ Յանախաստութեան օրի հետ, և քիչ մնաց հիւանդանոցի գռները պիտի փակուէին։ Այն տանն էր որ հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը, կազմուած մի քանի հայ վաճառականներէ, չտրաչալ կերպով աշխատիլ սկսաւ։ Բոլորնցան դրա իրենց նախագահի չուրջը։ Նախագահը պ. Մկրտիչ Ճակալեան, մեծ հարստութեան տէր, և առաքինական դէպք, ոչ որ կրցած է ըսել թէ մի առակ անիրաւ կերպով չահած ըլլայ։ Այդ մարդ խղճի տէր, պարկեշտ, ազգը սիրող և գործէ հասկցող մարդ մէ ու անխոնջ ազգին համարումը վայելած։ Դիմեցին ազգին և ազգը որ կառարեալ վստահութիւն ունէր Ճակալեանի և իր ընկերաց վրայ կրցածին չափ օգնեց։ Այժմ շատ նեղ օրերն անցան. պատրիարքի բազրանաց վրայ հացն ու միսը վերատին կապուեցան. հոգաբարձութիւնը, ինչ որ լսած ենք, այժմ հետամուտ է հիւանդանոցի ներկայ վիճակն ալ բարելաւել և ապագան ապահովել։ Երբ կը մտածենք եւրօպացի հիւանդանոցներու վրայ կը զարմանանք թէ որչափ մեծ գումարներ կտակ եղած են. մեր մէջն ալ այսպիսի հրաշք պիտի պատահի։ Շատ տարիներ առաջ օր մը երբ Խաչիկ հոգաբարձուներէն մին կը պատէինք և կը պանչանայինք, պահ մը մէջ արձանի մը հանդիպեցանք։ Արձանի դիմագիծները մեզ ընտանի երեցան, արձանը կարծես զմեզ չէրն կը քաշէր, հարցուցինք թէ որու արձանն է։—Պատասխան ընդունեցանք d'un armeno, հայու մը։—Դիտրին է նկատել մեր զարմանքն ու ապշութիւնը։ Պատճառը այդ արձանին հայ ըլլալը։—Այդ հայը, որոյ անունը այժմ չեմ յիշեր, այնքան առնն անցաւ, կտակած էր Խաչիկի հիւանդանոցին հինգ հարիւր հազար ֆռանք։ Պիտի անունները մեր ազգասիրի հիւանդանոցի պատին ալ արձան մը զոր օրինակ ամեն օր ապրողներին, ինչպէս կօրհնեն Պէկճեանը։—

Ցիւրութեան չափաւ է, տխուր նիհիներու մէջ ենք, տխուր չարունակենք։—Պատրիարքարանի մէջ կայ բարի առնութիւն մը, զոր դժբաղդաբար երբեմն կը մոռնան, այն է Ջաուշի և Ընդունողի՝ բանանոցներ լրելով միխիթարելու բանտարկեալ հայերը։ Եւ պարագի համար բանտարկեալներն մէկ չարաչարի համար արձակել տալ. բանտարկեալ հայերէն ամենք պատրաստ համար, ամենք չարագործութեան համար, ամենք անիրաւաբար նեղուած են ի բանտի։ Չարագործ ըլլան թէ ոչ, անխտիր պէտք է միխիթարել ու օգնել. ինչ ընենք, տարիներ չարչարէ, տակը յանկարծ ելլայ։—Քանիներն որ բանտերն մեզ մատաղ լեզուներ հոգալու առանձնաշնորհութիւնը ունին, կամ լաւ հասկնալին, չատ անգի մարդասիրաբար և խնամքով կը չարժին երկնց բանտարկեալ եղբարց հետ։—Մեր մէջ Ջաուշի և Ընդունողի նկատմամբ տարակոյսներ կը կարգացուին օգտագործութիւն տալ ի նպաստ բանտարկեալ երբ Թատրոնը պատրաստեն։ Այդ վարկեանին ամեն տեսակ կը յուսահատին, արդէն զանազան առանցութիւնները այս օրերուս մէջ դիտաղած կրնան տեսնել, և կը վստահացին նոցա համար որ Ջաուշի չարաչար երեկոյին ընդառնաց տեղատեր չեն բաղմեր։—Այս տարի հարկ է որ հանգամանքները չատ տարբեր ըլլան։ Առենները փոխուած են, հայերն ալ չատնաց հետ մրցման մէջ են ի բանտ դիմելու։

Հայկակ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եւրօպայի ամենահռչակաւոր բանդակագործներից մէկը, Ֆրիդրիխ Գրաձէ, մեռաւ, ապրիլի 6-ին Բերլինում, 78 տարեկան հասակում։ Նրա աշխատութիւններից ամենալաւը կարելի է համարել Տիրպատէսում Ֆրիդրիխ Վիլհելմ III-ին կանգնեցրած արձանը, Շիլլերի արձանը, Գրանպարկի վրա, որ կրում է մեծ ճարտարապետ Շինկէլի անունը, և Բաւխի արձանը Բերլինի Թանգարանի նախասենեակներում։

«ՄԵԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 ապրիլի։ „Правит. Вѣсти.“ լրագիրը հաղորդում է, կայսերական թատրոնների վերահսկութիւնը մոսկուական թատրոնների մէջ փոխուած է։ Պարտուսպէս յայտնված է, հրէական անկարգութիւնները մասին եօթը տեղեր են։ Ֆինեանների մինիստրը առաջադրում է թոյլ տալ բոլոր բանկերին, որ նրանք փոխառութիւններ տան գիւղական հասարակութիւններին և գիւղացիների ընկերութիւններին։ „Новое Время“ լրագիրը լուսաւորութեան մինիստրի մէջ փոխոխութիւնների մասին լուրերը անհիմն է յայտնում։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է, ծխախոտի կանոնագրութեան նախագիծը հաստատվելու պետական խորհրդի մէջ. կանոնները գիղջելու համար պատիժը մեծացրած է. բացի տուգանքից բանտարկութիւններ կը լինեն։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻԻ

ԴԱԽԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Վաճառի այս հատորի ձեռագրութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒԹԵՒՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мирзаханова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

9—10

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կոխարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծղծիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարակներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹԲՋՈՂ վերարկուներ 6 ր., շչեօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և ազամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մանրաթել և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՏՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷՅ։

12—50

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ,

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, *յանձն է առնում* ՊԱՐԱՊԵԼ *թէ կրնոսթիամբ և թէ դասերով դանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։*

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, որքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են դանկացողներին թողնել «Մշակի» խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գանել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։ 3—10

Շուշու քաղաքացիութիւնից նինա ԼԱԶԱՐԵԱՆ և ցմահ ազատ Գուլիան ԼԱԶԱՐԵԱՆ սրտի ցաւով յայտնում են առաջինը իր որդու, իսկ երկրորդը իր եղբօր ՄԱՐԳԱՐ ԳՈՒԼԻԱՆ ԼԱԶԱՐԵԱՆԻ մահվան մասին, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին չնորհ բերել հանգուցեալի յուղարկաւորութեան հանդիսին, ԱՊՐԻԼԻ 11-ին, ժամը 10-ին առաւօտեան, Մալայա Գրիբոյեդովա փողոցից, Խաումանովի տանից № 13, դէպի ՄՈՂՆՈՒ եկեղեցին։

1—2

ՄՈՒՐԱԲԱ, *շաքարի ճաւաներ, պաղպէղ-չհոտաեր, խաւիար և այլն։ Ծախվում են շատ էժան։*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԻՋՈՑ

Նոյն տեղ ծախվում են. բաղկաթոռ մահճակալ 8 ր., ամբողջ ՀԱԳՈՒՍՏ 12 ր., ՀԸ ԹԲՋՈՂ վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ ԲԼՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, գանգիներ և այլն։

7—10

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

BEDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօղովինակի պրօսպեկտի վրա, տան Ձորաթաղեանց բէյի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամէնայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адрѣсъ магазина: домъ Мелконова, противъ Армянской церкви, № 144 противъ д. Арцруни.

Фонда Французскихъ и Бордоскихъ винъ.

ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ և ՇԻՇԱԿՆԵՐ։

16—60

Մէջի փողոց, կաթօլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Ամէն կիսամեայ, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիենական մեքենայ ամէնայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավատներ 8—30 ր., մազանոցներ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., առանձին ոտներ ձեռնապարհի 6—35 ր., մարտանոցներ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխանների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտելիք բերելու մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., առէտոյվէրներ ամէնայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) լեվօլվերի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և թամբաքու կուշտարօվի գիլզի պապիրոսի. 5,000 ֆունտ թիւթ (չայ) եվ. պապովների, բրնկվիա. (սուրճ չայու և կաճիկի) էմէուժի. կոճիկ էմէուժի և միխեչատի. գեռերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամէնայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօրկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուլպուկ (шухъ), պատռուածներ սամվարի և չայու, գանակ չանգալ գանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը, դրչակոճներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջրերի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխաններ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիորը. մի կօրեյու մաշինայ. Անգլիական սրեներ, Բրնաձի չոյնիկներ, կաճիկներ ամէնայն տեսակ, Ջաղացներ կաճիկի համար, ֆիլտեր—Ջուր մաքրելու, կրանմալ կատօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի մոմակ, Թուրքի փշտակ, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, դրիչ երկաթէ, դրչակոթ, քարնատետրակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գլուխներ սեզանի և չայու ֆրատէ, վարշավի և բրնաձկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկք 45 կ.—5 ր., շամպանիներ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պղպատպոշկաններ վարշավու, ԹԵՋԻՆի ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գարուտիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանդրեր շիմայու ատիրէ, գուտապերչովի և փայտէ, չչոտիաններ գլխի, շորի, սապոնի, պղպի և կարասի համար. չուլգի Թել (бумага) մատակի կօճի և շապկի (гарусъ) ֆէյչատիկք մարդկերանց և կանանց, պրօտամաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գողանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտ, հատաֆէտ ջրեր, պուդրա, վլեցերին ջրի քացախ, հոտավետ պարաշոհներ ԿԻՆԵՐԻ ԼԱՒՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գինջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գանվում են ՄԻՒԱՑԵԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) *Մէջի փողոցում կաթոլիկոց փողոցի անկիւնում № 13.*

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу И. Теръ-Никогосову.

26—180

Մէջի փողոց, կաթօլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Ապրիլի 11-ից (կիրակի) սկսած, մի քանի օր շարունակ, հրապարակական ԱՃՈՒՊՈՎ *կը ծախվի տիկին* ՇԻՕԵՎԻ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԿԱՑԸՐԸ, *որ մնացել է նրա մահից յետոյ և որ պարունակում է հետևեալ առարկաներ. զանազան մետաքսեայ,* ՀԱՑԵԼԻՆԵՐ, *սեղանի և Թէյի* ՍԵՐՎԻՉ, *սեղանի* ՁԵՐՄԱԿԵՂԷՆ, *խոհանոցի* ԱՄԱՆԵՂԷՆՆԵՐ, ԹՒԼԻՉԱՆԵՐ, *արծաթեայ, ոսկեայ և Թանգագին* ԻՐԵՂԷՆՆԵՐ։

Աճուրդը տեղի կունենայ ԳՕԼՕՎԻՆԱԿի *պրօսպեկտի վրա գտնվող տիկին* ՇԻՕԵՎԻ *տանը և նրա բնակարանում։*

4—5

ԱՐՇՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ, *Թիֆլիսի* ՄԱՀՄԵԴԱԿԱՆ *բարեգործական* ՈՒՍՈՒՄՆԱԲԱՆԻ *օգտին։*

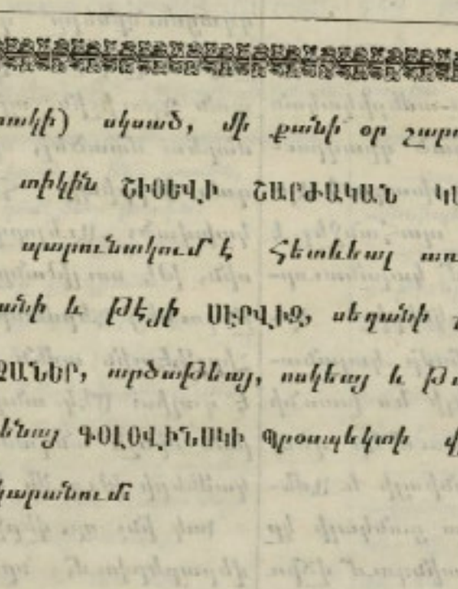

Գաբակական պատատական տարեվերջ

ՐՕՔԵՐՏ ԼԵՆՑ

պատիւ կունենայ ուրբաթ օր, ապրիլի 9-ին տալ մի ԿԱԽԱՐԻԱԿԱՆ *և Ֆիդիկական մեծ ներկայացումն բոլորովին* ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ։

Պ. ՐՕԲԵՐՏ ԼԵՆՑ, *վերջին շաբաթվայ ընթացքում ներկայացումներ չէր տալով, նոր* ՍՏԱՑՎԱԾ *մի քանի գործիքների օգնութեամբ պատրաստեց* ԲԱԶՄԱԹԻԻ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ, *որոնք ներկայումս* ԱՐՏԱՍԱԿԱՐԳԱՆՈՒՄ ՄԵՆ ԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ *ունեն։*

Ներկայացման սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին։

Ներկայացման սկզբին և անարատներին ժամանակ կածէ գինեստրական ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ պ. Պարխէկի առաջնորդութեամբ։

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ և մանրամասն պրօգրամները կարելի է առանձ ԹԱՏՐՕՆԻ ԿԱՍՍԱՑՈՒՄ առաւօտեան 10 ժամից։

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 8 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 60 Ապրիլի 10 (22) 1882 Ապրիլի 10 (22) № 60

ՏԱՄՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարինը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացրայիք գիտում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Մի քանի խօսք աւետարանի Թարգմանութեան մասին։ Նկարչին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ազանիա։ Ֆրանսիա։—ԹՈՒՐՔ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԻՒՍԱԳԻՒՆՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Նամակին հարց։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՔԱՆԻ ԽՕՍՔ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Աշխարհաբար Աստուածաշնչի կարևորութիւնը ամեն կարծածից աւելի մեծ է և նշանաւոր ազդեցութիւն ունի մեր թէ եկեղեցական և թէ ազգային կեանքի վրա։ Պէտք է մեծ համակրութեամբ և ուրախութեամբ ընդունել այն խելացի ձեռնարկութիւնները, որ հետաքրքիր ներքին պատմութիւնները „Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարդապետների ձեռքով“ մի աշխարհաբար Աստուածաշունչ է ուզում տալ ցամքաստանում գտնվող հայերին։

Արդէն յայտնի է, որ Ամերիկայի Աստուածաշնչի ընկերութիւնը, նոյնանման անգլիական ընկերութեան հետ միասին, իւրաքանչիւր տարի ցամքաստանում ցրվում է մօտ 20,000 հատ Աւետարան և Աստուածաշունչ աշխարհաբար լեզուով Ս. գրքերի այդ գործով տարածումը ցամքաստանում և մեր այս կողմերում, արդարև կապված է երկու բաւական խոշոր անյարմարութիւնների հետ, որոնք շատ անհաճոյ տպաւորութիւն են անում հայ ժողովրդի վրա։ Առաջին և գլխաւոր վատ տպաւորութիւնն այն է, որ իւրաքանչիւր հայ մի տեսակ բարոյական ցաւ է զգում, որ այսպիսի բարի և նախանձելի գործ՝ ինչպէս Աստուածաշնչի աշխարհաբար թարգմանութեան տպագրութիւնը և տարածելը՝ մեր հոգևորականները, մեր Էջմիածինը չէ անում։ Ցաւ պատում է հայի սիրտ տեսնելով, որ հեռաւոր Անգլիայից և Ամերիկայից օտարները գալիս, մեր լեզուն սովորում, ու գիրքը աշխարհաբար թարգմանած իրանց գրամով տպում և էժան ծախում են, իսկ մեր սրբազան հայրերը միայն վանքի անտեսական խնդիրներովն են զբաղվածք։ Դեր. Ներսէս պատրիարքը, իրրև աշխարհի հովիւ, չէր կարող չը նկատել այդ ճշտութեամբ հանգամանքը։ Իսկ միւս, ոչ նուազ անյարմարութիւնն է, այն բազմաթիւ թերութիւնները, որ ունի Ամերիկայի Աստուածաշնչի ընկերութեան տպագրած աշխարհաբար Աստուածաշունչը, և որոնք անկասկած չեն վրիպված նոյն քաջ հովուի սրատես աչքից։ Այդ թերութիւնները նրանում են կայանում, որ ամերիկացոց թարգմանութեան բնագիրը ընդունելով իրան հիմքը, երբայերէն բնագիրը Հին կտակարանի համար և „ընդունված բնագիրը“ (textus receptus) յունարէն լեզուով Նոր կտակարանի համար՝ բոլորովին անտես է արել մեր նախնեաց դրաբար թարգմանութիւնը, որ կարող էր շատ նպատակաւոր լինել այդ գործում։ Լաւ արած կը լինէին մեծ. Դեր. Ներսէս և նրա հայ գործակիցները, եթէ շարունակ գիտած լինէին Մեսրոպեան թարգմանութեան, որ ունի եօթանասնից արժանաւորութիւնը՝ մի արժէք որ անուրանալի մեծ է ուսումնական աստուածաբանների աչքում. իսկ այդ պատուական թարգմանութիւնը բաւական համարեցին դիմել աւելի ղիւրին, բայց հայերէն թարգմանութեան համար անյարմար անզլիերէն Աստուածաշնչին։ Ինչ որ վերաբերում է մանաւանդ Նոր կտակարանի թարգմանութեանը, իրաւ շատ զարմանալի և անհասկանալի է թէ ինչպէս և ինչ բանաւոր պատճառով կարողացաւ Դեր. Ներսէս բոլորովին անտես առնել հայերէն դրաբար և իրրև թարգմանութեան հիմք ընդունել textus receptus, քանի որ իրան քաջ յայտնի էր մեր գրաբար Նոր կտակարանի աննման առաւելութիւնը երկրորդ մեծ թերութիւնն, որ ունի ամերիկացոց թարգմանութիւնը այն անտանելի նմանութիւնն է, տառիկերէն լեզուի շարադասութեան, ուր մի նախադասութեան բոլոր միշտ ձանձրացուցիչ և հայի ղգացմունքը խիստ զզուելի ոճով անընդհատ ընկնում է վերջը։ Ամբողջ Աստուածաշունչը թիւրք լեզուի այդ անտանելի հոգոմն է թարգմանված, սկզբից մինչև վախճանը։

Ուրեմն քաղցր է յուսալ, որ նոր թարգմանութիւնը կանհետացնէ այն անյարմարութիւնները և ամերիկացոց թարգմանութեան թերութիւնները։ Բայց թէ այդ նոր աշխարհաբար թարգմանութիւնը կարող է, ինչպէս ասում է „Մշակի“ Ս. Պօղոսի թղթակիցը, վիճաբանութեանց նիւթ դառնալ և մեր ազգի մէջ դրդիռնների յարուցանել,—այդ արդէն կայ ու կայ և նոր չը պիտի լինի։ Անցան դնացին այն ժամանակները, երբ մենք ի ներքուստ և յարտաքուստ անվրդով նստած խաղաղ եկեղեցական կեանք էինք վարում։ Հիմա ամերիկական, անգլիական, կաթոլիկական եկեղեցիների արշաւանքները ջրհեղեղի պէս ողողում են ամբողջ Տաճկաստանը և փաքր Ասիան. լուսաւորութիւն, կրթնի և խղճի ազատութիւն անդիմադրելի կերպով յաղթահարում մտնում են մեր մէջ. հին կերպով ինալը անհնարին է. ժամանակից ետ մնալ չէ կարելի. պատմութեան անիւը ետ դարձել չի լինիլ։ Պէտք է ժամանակի պահանջներին համապատասխանելը Դեր. Ներսէս պատրիարքի ձեռնարկութիւնը իսաստութիւն է և երբէք չէ կարող ձեռակ ոչ ազգութեանը, ոչ կրօնին։ Ահա սրա մի հզօր օրինակը Թող լինի առաջ եկեղեցւոյ ապագը, որ ունենալով իր գրաբառ, սլաւօնական Աստուածաշունչը, թարգմանեց այդ գիրքը նոր լեզուով էլ և տարին 200,000-ի չափ տարածում է նրան Լուսաստանում, գրանից բացի օգտից, ոչ մի վնասի նշոյլն անգամ չը տեսնվել։

Նչմարիտը իր հեղինակութիւնը գործածել չէ իմանում. այդտեղի սրբազան հայրերը չը կարողացան մինչև հիմա 5—6 տարի առանից առաջ „Աւետաւում“ խոստացած Աւետարանի թարգմանութիւնը կատարել։ Ուրեմն, ինում է ցանկանալ որ այդ օգտաւէտ գործում Ս. Պօղոսի քաջ և արժանի պատրիարքը գնայ իր ճանապարհով։

Ա. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է որ այս օրերս կոմս Լօրիս-Մէլիքով վերադառնալու է Ս. Պետերբուրգ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱԻԹԱՑԻՆ ՀԱՐՑ

—

Անցեալ տարվայ վերջերում «Մշակի» մէջ խօսելով Նաւթային արդիւնաբերութեան ժամանակակից դրութեան մասին և համառօտ կերպով նկարագրելով թէ տեղացիների—այդ արդիւնաբերութեան վերաբերեալ—բռնած անխոհեմ ընթացքը և թէ Նօբելի կամ առհասարակ ուրիշ խելացի արդիւնաբերների հայտնաբերութեան եղանակը,—խոստացել էի կրկին անգամ վերադառնալ այդ մեր երկրի ժամանակակից անհետևական ամենակարևոր հարցին, որը օրըստօրէ սկսում է տեղացիների համար դառնալ գոյութեան խնդիր, այս բառի ինքնատիպ նշանակութեամբ։ Թէ ինչու այդքան ուշ եմ կատարում իմ խոստումը—դրա պատճառն է առաջին՝ ի հարկէ, ծուլութիւնը, իսկ երկրորդ՝ որ սպասում էի թէ ինչ հետևանք կունենայ այն չարժումը, որը նկատվել էր վերջին ժամանակ առհասարակ տեղացիների մէջ։ Այդ չարժումը, որը պէտք է բնական համարել, ըստ որում գոյութեան խնդիրը մի այնպիսի դրդիչ ոյժ է, որ անպայման ստիպում է նոյն իսկ ամենածոյլին ըստիպվել լուսարձակական թիրութենից—ամէն էր տալիս յուսալու, որ կունենայ մի իրական հետևանք տեղացի արդիւնաբերների ապագայի համար։ Սակայն դժբաղդաբար հակառակը պատահեց. մի քանի բնաւորացի և դրաւոր պրօկլամներ, որոնց թեում և պ. Միրզոյեանի առաջարկութիւնը *) և բանը վերջացաւ այնպէս, որ առ այժմ չէ կարելի փոխել մեր նախընթաց յօդուածի մէջ յայտնած այն միտքը՝ թէ տեղացիների ձեռից Նաւթային արդիւնաբերութիւնը կատարելապէս վաղ թէ ուշ պիտի դուրս կայ և ընկնի իրան արժանապէս պատասխանատուների ձեռքը։ Միակ միխիթարական երևոյթը, որ առ այժմ նկատելի է, այն է, որ տեղացիները վերջապէս սկսել են հասկանալ իրանց ներկայ անմխիթար վիճակը և ըմբռնել տպագրի տարբեր պատկերը։ Բայց յայտնի է որ միայն գրաբութիւնը հասկանալ և տպագրի համար բաւականանալ, տխ քաշելով և տխուր հառաչանքներ արձակելով,—այդ չէ նշանակում վտանգի առաջն կապել—որա համար հարկաւոր է դործել հանգամանքների պահանջներին համեմատ և դործել բոլոր ջանքով և անդրկիւղ էներգիայով։ Վերջին ձրդումը առ այժմ, ցաւելով պէտք ասած, որ չէնն պատահարում տեղացի արդիւնաբերները և ներկայ յօդուածի նպատակն էլ չէ այդ մասին յարձակվել նրանց վրա, մանաւանդ որ նրանց դէր չէ դալիս, երբ առհասարակ ամէն իրէ և մանաւանդ մի կողմնակի անհատ բացատրում է իրանց անհանձնելի զրութիւնը, ինչպէս այդ երևաց հայ գործարանատէրերի և նաւթաարդիւնաբերների մէջ իմ նախընթաց յօդուածի վերաբերութեամբ։ Այսուհետև աւելորդ չէր լինի վերջիններին մի նկատողութիւն անել, որը թէև ներկայ յօդուածի ուղղութենից դուրս է, սակայն ունի իր առանձին նշանակութիւնը։

Երբ մի որ և իցէ հարց վերաբերվում է երկրի այս ինչ կամ այն ինչ արդիւնաբերական չահերին, չը պէտք է այդ երկրի ժողովրդի փոքրամասնեան օգտակները վերագասել անհուն մեծամասնութեան անհետևական բարեկեցութիւնից, որ կախված է երկրի արդիւնաբերութիւնից։ Երկրի արդիւնաբերութիւնը եթէ զանվում է իր սեփական բնակիչների համեմատական մեծամասնութեան ձեռին և այդ վերջինը եթէ չահեցնում է նրան ինչպէս պահանջում է խոհեմութիւնը, այն ժամանակ թէ արդիւնաբերութիւնը կարող է առաջ ընթանալ և թէ ժողովուրդը նոյն իսկ նրա հետ մի չափով կարող է զարգանալ նեպաչէս և մեսաուրապէս։ Սրա հակառակ անհետևական յայտնի օրինքների համեմատ թշուառ է այն ժողովրդի, այն ազգաբնակութեան վիճակը, որի երկրի արդիւնաբերութիւնը կենտրոնացած է միմիայն աննշան փոքրամասնութեան կամ մի քանի անհատների իրաւունքն ներքոյ։ Առհասարակ ամենայն բաներին և մանաւանդ արդիւնաբերութեան մէջ մծոսպօլիան վտանգաւոր է և չատ վտանգաւոր հատարակական թէ նեպեական և թէ մատերական ու բարոյական վիճակի համար, ըստ որում՝ «մէկի կամ մի քանիսի չափազանց չաղանալը՝ հաղանալը՝ կախվածէ չատերի հղաբելուց»։ Այդ այնքան պարզ է մտածողի համար, որ էլ մանրամասն բացատրելու կարիք չը կայ։ Վերադառնանք այդ միտքը այժմ կատարի նաւթային արդիւնաբերութեան խնդրին։ Մինչև այժմ այդ արդիւնաբերութիւնը գտնվում է մեծ մասամբ տեղացիների ձեռքում, որոնց թիւը հաշվելով թէ հանքատէրերին և թէ գործարանատէրերին, եթէ չենք սխալվում 600-ից *) պակաս չը պիտի լինի։ Ինչ կը լինի մեր երկրի վիճակը եթէ այսուհետև նա դարս գալով այդ առաջին մեծամասնութեան ձեռից՝ ընկնի երկու, երեք կամ վերջապէս տասը զօրեղ ձեռնարկողների ձեռքը, նա մանաւանդ եթէ վերջինները են Նօբելի նման զանազան անկոչ եւրոպական հիւրեր։ Յայտնի բան է, որ այդ զօրեղ ձեռնարկողները օգտվելով մեր թուլութենից մեր սեպհական երկրի բնքերը ձեռն առած կաշխատեն որքան կարելի է նրանց անխնայ հարստահարել և իրանց հարստահարութեան արդիւնքները զուրս տանելով մեր երկրից և լցնելով իրանց անլցնելի գրպանները, այդպիսով կը թողնեն մեզ և մեր երկիրը ոչ թէ միայն անչահ, այլ և գուցէ աղքատութեան մէջ։ Ուրիշ բան է այն ժամանակ, եթէ նաւթային արդիւնաբերութիւնը գտնվում է մեծամասնութեան, մանաւանդ տեղացին բնակիչների ձեռքում։ Բայց նրանից որ տեղացի արդիւնաբերները առ այժմ կազմում են մեծամասնութիւն ուրեմն հետևապէս բաժանում են երկրի միապետ բնակիչների մէջ արդիւնաբերութեան օգուտները բարեխղճօրէն, քան թէ կարող էին այդ անել մի քանի եւրոպացի անհատներ, կրկնում ենք, բայց այդ առաւելութենից, երկրի արդիւնաբերութիւնը իր բնակիչների ձեռում ունի և այն չահավէտ կողմը, որ վերջիններս, այսինքն տեղացիները ունին բնական ձգտում իրանց երկրից առացած արդիւնքները փոխադարձաբար վերադարձնել նոյն իսկ այդ երկրին դէպի լաւ կերպարանափոխած, որ նպատակում է և բնակիչների առհետևական և մատերական բարեկարգութեան։ Փաքր նեղ է այդ համոզմունքը, բայց նա անհրաժեշտ է առ այժմ չնորհով տիրապետող հանգամանքների։ Ահա այդ պարզ և հասկանալի տեսակէտից նայելով ենք ցանկանում մենք, որ նաւթային արդիւնաբերութիւնը մնայ տեղացիների ձեռքում։ Բայց դժբաղդաբար այդ, ինչպէս երևում է, չեն հասկանում մեր հանքատէրերը և գործարանատէրերը։ Շատերը վերջիններից մտածում են և մի քանիսը մինչև անգամ չեն քաշվում ուրիշներին էլ յայտնել այն միտքը թէ, նաւթային արդիւնաբերութիւնը եթէ վերջնապէս անգամ գուրս գայ իրանց ձեռից և ընկնի Նօբելների ձեռքը, զարմանալ հարկաւոր աւելի չէ նենն, քանի որ իրանք նախ՝ նեպեապէս ապահովված են և երկրորդ՝ կարող են պարապել ուրիշ գործերով։ Թէ վերջինը որքան ճշմարիտ է, մենք

*) Այդ մասին ուրիշ անգամ։

*) Կան այնպիսի հանքեր և գործ. որոնցից ամեն մէկը պատկանում է ոչ թէ մի՝ այլ շատ անձանց։

Fonds A.R.A.M

Առաջնակ պ. Յովհ. Ս. Սահիմանեանից 17 րուբլ հեռեվալ նամակով։ «Նամակովս ներկայացնելով ձեզ 17 րուբլ, որից 11 ր. 87 կոպ. հաւաքած եմ Սալի-Օղլու ծխախոտի գործարանի պալիրոս չվնող 45 անձինքներից, աջակցութեամբ պ. Պօղոս Յակոբջանեանցի, իսկ 5 ր. 13 կոպ., ինքս եմ նուիրում, խնդրեմ բարեհաճել այդ գումարը հասցնել կ. Պօլսի գաւառանայոց «Ընդհանուր միութիւն» ասված նորակազմ ընկերութեանը։

—

Ռուս լրագրները պաշտօնապէս հաղորդում են երկրին երեք նահանգներում պատահած հրկիզների դէմ ապահովութիւնների մասին, այն է Խերսոնեան, Պօղոլեան և Ջերնիգովեան նահանգներում։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են։ «Ահա մի քանի ամիս է, որ պ. Հ. Եղիազարեանի բաղնիքը սկսել է իր գործունէութիւնը։ Այդ բաղնիքը իր կազմակերպութեամբ բոլորովին նոր է և գերազանցում է մեր միւս բոլոր բաղնիքներից։ Մեր թուրքերի բաղնիքները, որոնց ընդհանուր առաքանները ամէն մարդ կարող է մտնել, յայտնի է թէ որքան հիւանդութիւնների սկզբնապատճառ են լինում ամբոխի մէջ։ Եւ այդ բաղնիքները, որտեղ տեսնի կարելի է կեղտաւոյել, քան մաքրուել, այնու ամենայնիւ մեծ մասամբ յաճախում են թուրքերից։»

—

Մեզ գրում են Երևանից որ այդտեղի գիմնազիայի նոյոց լեզուի ուսուցիչը մի շատ թոյլ անձն է, որ հայերէն այնքան գիտէ, որքան բաւական է գիտենալ կնունք անող և մեռել թաղող քահանային։ «Զնոք կարող չը գտնմանալ, աւելացնում է թղթակիցը, որ գիմնազիայի գիրկտօրը, որին ամէն կողմից անբաւականութիւն են յայտնում այդ ուսուցիչ-քահանայի մասին, դարձեալ պահում է նրան իր պաշտօնի մէջ։»

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են։ «Հազիւ թէ կովկասում գտնէք մի այլ գաւառ, որտեղ այնքան աւազակութիւններ պատահէին, որքան մեր Ղուբայի գաւառում։ Մի քանի օր առաջ հինգ գինուորված մարդիկ մի գիւղից ոչ հեռու բռնում են երեք պատանիներին, որոնցից երկուսին ձառերից կապում են, իսկ մէկին պատգամաւոր են ուղարկում գիւղը, պատանիների ծնողների մօտ, որպէս զի այս վերջիններս իրանց պատանիներին ազատելու համար ուղարկեն 200 րուբլ։ Բայց գիւղացիները, աւազակների պահանջը կատարելու փոխանակ, շրջապատում են նրանց և բոլորին բռնում։»

—

Նոյն տեղից, մարտի 24-ից մեզ գրում են։ «Այս

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՆԻԱ

—

Թէ մեր և թէ ֆրանսիական լրագրների Սպանիայից ստացած վերջին հեռագրները, ասում է „Голосъ“, հանգստացնող բնաւորութիւն ունեն։ Բայց մի և նոյն ժամանակ կատալօնիայից ստացվող բոլոր տեղեկութիւնները մեզ համոզում են, որ եթէ ֆրանսիայի հետ կապած առևտրական դաշնագիրը կը հաստատվի կօրտեսների ժողովից, այն ժամանակ յուզմունքը Բարսելօնայում և առհասարակ կատալօնիայում չի վերջանայ։ Շարունակվելով էլ նշանաւոր հետևանքների կարող է հասցնել։

Յայտնի է, որ Բարսելօնա քաղաքը Սպանիայում ոչ միայն հակումն ունի դէպի յեղափոխական շարժումները, այլ և վարակում է Սպանիայի այլ նշանաւոր քաղաքները։ Բարսելօնայում սկսած յուզմունքը, առհասարակ ասրած‌ծում է նահանգի ուրիշ քաղաքներում, և յաճախ իբրեւ թնդրակղզու այլ մասերի մէջ էլ է արձագանք գտնում։ Կատալօնիան համարվում է ամենաարդիւնաբեր և գործունեայն սպանիական նահանգներից։ Դա մէկ այնպիսի երկիր է, ուր ամենից շատ զարգացած է գործարանական արդիւնաբերութիւնը Սպանիայում, իսկ Բարսելօնա գործարար աղգաբնակութեամբ լի քաղաք է, որի բնակիչները հետևում են կառավարութեան անտեսական քաղաքականութեան տատանումներին և պատրաստ են իրանց շահերը պաշտպանել մինչև անգամ խռովարար միջոցներով։ Հասկանալով մարտի 17-ին Բարսելօնայում սկսված ժողովրդական շարժման նշանակութիւնը, Սագաստայի մինիստերութիւնը ամենաեռանդուն միջոցներ գործ դրեց ապստամբութիւնը ճնշելու և շարժման առիթ‌մանները առհմանափակելու համար։ Մինիստերութիւնը անկարող Բարսելօնա պատշարման դրութեան մէջ յայտնեց և կատալօնեան գինուորական շրջանի հրամանատարին, գեներալ Բլանկօին ամենալայն լիազօրութիւններ տուեց։

Բարսելօնայի ուղմունքի պատճառը համալսարանի նոր գիմնաստական քաղաքականութիւնն է, որի մէջ մտնում են հարկերի մեծացնելը և ֆրանսիայի հետ առևտրական դաշնագրի կապելը։ Այդ դաշնագրի գօրութեամբ, որը այժմ կօրտեսներին է առաջարկված հաստատութեան համար, ֆրանսիական մանուֆակտուրային ապրանքներից առացվող մաքսը շատ պակասեցրած է, որի փոխանակ սպանիական գիներները առաջվանից աւելի հեշտ մուտք կունենան ֆրանսիայում։ Սխալ կը լիներ պնդել, որ այդ դաշնագիրը ձեռնտու չէ Սպանիայի համար։ Սպանիացիք անպատճառ գանգատվում էին, որ ֆրանսիան արգելքներ է դնում սպանիական գիներգործութեան արդիւնքների մուտքին ֆրանսիայում, բայց այն ժամանակից, որ Ֆիլօքսերը վնասեց հարաւային ֆրանսիայի վազերի կէսից աւելին, սպանիական գինին սկսեց մեծ չափերով անցնել ֆրանսիական սահմանները, այնպէս որ, անցեալ տարում, Պիրենեան սահմանն անցած գինիների քանակութիւնը հասնում էր մինչև 266 միլիօն ֆրանկի։ Նոր դաշնագրով, մաքսը սպանիական գինիների վրա ֆրանսիայում կիսով համարեա պակասեցրած է։ Կարելի է երևակայել, թէ ինչպէս է հեշտացրած այժմ սպանիական գինիների առևտուրը ֆրանսիայում և որքան կը շահվի դրանից սպանիական գինեգործութիւնը։ Բայց կատալօնցիները դրանով ուրախ չեն։ Կատալօնիան գործարանական արդիւնաբերութեան երկիրը է, և այդ պատճառով նա հաշում է ոչ թէ գինիներից առացված արդիւնքը, որ կը առանձին գինեգործութեամբ պարապողները նահանգներում, այլ այն վնասները, որ կը կրեն գործարանները նոր դաշնագրով ֆրաբանական մանուֆակտուրայի ապրանքների մուտքը Սպանիայում հեշտացնելու պատճառով։ Որովհետև արդիւնաբերութեան համար այդ գժուար դրութիւնը կատալօնիայում ամենից առաջին դգալի կը լինի գործարանների համար, ուրեմն, հասկանալի է, որ նոր դաշնագիրը անբաւականութիւն պարթեզրեց բարսելօնեան գործարանների մէջ և յուզմունքի պատճառ դարձաւ։

Հանգստութեան վերահաստատումն կախված է այն բանից, թէ արդեօք կօրտեսների ժողովը կը հաստատի ֆրանսիայի հետ կապած այդ դաշնագիրը, թէ չէ։ Կատալօնիայի գործարանատէրերը և բանուորները ամէն միջոց գործ են դնում իրանց համար առաւել դաշնագրի հաստատութիւնը խանգարելու։ Ագիտացիան այժմ Մադրիդ է տեղափոխած, ուր, ապրիլի 7-ին, կատալօնիայից եկած բանուորները միտինգ կազմեցին, որ Մադրիդի բանուորների հետ միասին բողոքեն դաշնագրի դէմ և արգելեն, որ նա ընդունվի։ Կատալօնիայի ազգաբնակութեան գանկութիւնները եռանդով պաշտպանում են նրա ներկայացուցիչները պատգամաւորների ժողովում, և անաստում, որտեղ գտնի նախընթաց օրը պարլամենտական յանձնաժողովում յայտնեցին, ինչպէս հաղորդում են ֆրանսիական լրագրների հեռագիրները, թէ դաշնագրի ընդունելը կորստաբեր կը լինի Սպանիայի համար։

Ներկայ րոպէում Սպանիան հանգիստ է։ Կատալօնեան գործաւոր ազգաբնակութիւնը վճռեց խաղաղութեամբ սպասել վիճաբանութեան անուշադիր ելքը։ Կարելի է հաւատալ, որ նրանք կատարեցին իրանց որոշումը։ Կատալօնիայի ազգաբնակութեան գանկութիւնները եռանդով պաշտպանում են նրա ներկայացուցիչները պատգամաւորների ժողովում, և անաստում, որտեղ գտնի նախընթաց օրը պարլամենտական յանձնաժողովում յայտնեցին, ինչպէս հաղորդում են ֆրանսիական լրագրների հեռագիրները, թէ դաշնագրի ընդունելը կորստաբեր կը լինի Սպանիայի համար։

Ներկայ րոպէում Սպանիան հանգիստ է։ Կատալօնեան գործաւոր ազգաբնակութիւնը վճռեց խաղաղութեամբ սպասել վիճաբանութեան անուշադիր ելքը։

դրա դէմ ոչինչ չունենք ասելու, բայց միայն կուզեյնենք, որ մեզ համար այդ մի և նոյն է թէ կազքաստանայ արդիւնք այս ինչ ազգ Մահասը կամ այն ինչ Միշաղին, դա ոչինչ նշանակութիւն չունի մեզ համար, բայց միայն մեր բոլոր հոգը և ցաւակցութիւնը, ինչպէս ասացինք, մեր երկրի արդիւնաբերութիւնն է և բնակիչների անտեսական վիճակը։ Դէհ բաւական է այսքանը, դառնանք այժմ մեր յօդուածի բուն նպատակին։

Մինչդեռ, ինչպէս վերը ասացինք, անդադար արդիւնաբերները ամէն քաշում և ցաւալի հառաչանքներ արձակում, որ այլ ևս չեն կարող այսուհետև առաջվայ նահապետական եղանակով հաղարներ դիզել, մինչդեռ նրանցից ամէն մէկը իր խելքի և հասկացողութեան համեմատ դանագան պրօեկտներ է առաջարկում, իսկ ոչ մէկը չէ վստահանում այդ բազմատեսակ պրօեկտներից մէկը իրականութեան ենթարկել, — նախ‌ընդ արդիւնաբերութիւնը չէ սպասում, նա օրըստօրէ զարգանալով իր ասպարիզում և դրեթէ այժմ տակաւին դուրս եկած իր նախկին սահմանափակ դրութիւնից արագիլի քայլերով առաջ է ընթանում մի կողմից պատրաստելով երջանիկ ապագայ իրան արժանապէս գնահատողների համար, միւս կողմից դարձնելով իր վրա թէ հեռաւոր երկիրների, թէ սէյրանների խոր ուշադրութիւնը։ Ծիրան ինչպէս կարող է մի այնպիսի ճոխ արդիւնաբերութիւն արդիւնք է նախ‌ընդ, որ գիտնականների հաստատութեան համեմատ կարճ ժամանակում անշուշտ կը առանձ Նուսաստանի անտեսական ամենագլխաւոր այժմից մինչև նշանակութիւնը, մի արդիւնաբերութիւն, որի հազարերորդ մասը, նոյն գիտնականների կարծիքով, մինչև օրս դեռ ևս արդիւնաշահված չէ և երկրի տակ անշարժ մնում է նրա անհուն մասը, կրկնում ենք ինչպէս կարող է մի այդպիսի նշանաւոր արդիւնաբերութիւն անուշադիր մնալ թէկուզ նա լինէր կապից ծովի մի աննշան ափսան Նուսաստանը, որ մինչև վերջին ժամանակները չատ քիչ կամ լաւն ասած, բնաւին տեղեկութիւն չունէր Բագուի նաւթի անագին նշանակութեան մասին, այժմ դարձրել է իր հայեացքը նրա վրա։ Տէրութիւնը նախատեսելով նրա մէջ կատարելիք ապագայ եկամուտների մի նշանաւոր աղբիւր, այժմ մասնագէտների միջնորդութեամբ սկսել է հնարաւորն քննել այդ հարցը։ Մի խօսքով գիտնականների և մասնագէտների նոյնպէս գործունեութեան մէջ լայն ասպարէզ գտնելով և քննութեան ենթարկած այդ հարցը աննկուն կերպ աշխատում են նպատակ նրա զարգացման։ Մի խօսքով նաւթային հարցը օրվայ նշանաւոր խնդիր է դառել, նրանով զբաղված են ամենքը, ով որ պիտի նրա անագին նշանակութիւնը, լսողի հայ լրագրութիւնից, որ անտարբեր է գժբաղդաբար իր հայրենի երկրի անտեսականութեան այդ մեծ ճիւղին, չը նայելով որ աշխատում է ձեռնարկ անտեսական խնդրի պաշտպան։ *) Իսկ ինչ վերաբերում է կապիտալիստներին, որոնց համար ի հարկէ ամէն իրական նշանակութիւն է ստացել նաւթը, նամանաւանդ եւրոպացիների համար, որոնք, ինչպէս ամենքին յայտնի է, իրանց հայրենիքում (Եւրոպայում) չը գանելով շահաւէտ գործադրութեան ասպարէզ, Արդասի աչքերով դիտում են աշխարհի շուրջը, թէ որտեղ կարող են ձարել պատրաստ հող —ուր ցանելով անագին կապիտալները ժամանակով տասնապին բաւականացուցիչ պրօցենտներ։

Վերջին տեղեկութիւններին համեմատ ընդհանրապէս Եւրոպայում և մասնաւորապէս Ֆրանսիայում կազմվել են և կազմվում են մեծ կապիտալներով գանագան ընկերութիւններ նաւթի հետ կերպով և ծովի միջոցով արտասահման տանելու և այնտեղ գործարաններում կատարելագործելու նպատակով։ Ֆրանսիայի նախկին մինիստրի եղբայր դ-Ֆրէյսինէ, յայտնի ձեռնարկող անձերից Տվէզլի մասնակցութեամբ, կազմել է 4½ միլիօն ֆրանկ քանակութեան հիմնական կապիտալով մի ընկերութիւն, որի նպատակն է Ֆրանսիայի գանագան կողմերում չինել նաւթագործարաններ, որպէս զի կովկասից նաւթը հետ կերպով տեղափոխելով այնտեղ պատրաստել նրանից այն ամէն նիւթերը, ինչպէս կարելի է գտնել բերել։ Նոյն նպատակով և առաջին տ. Նօվօսելսկին է կազմել գործընկեր Ֆրանսիացիների հետ 25 միլիօն ֆր. կապիտալով մի ընկերութիւն, որի դիրեկտօր ընտրված է Նօվօսելսկին։ Վերջապէս, ինչպէս հաստատում են, կազմվում է նոյն իսկ նպատակով Ֆրանսիական մի ուրիշ ընկերութիւն վիճիսարի կապիտալով։ Թէ այդ բոլոր ձեռնարկութիւնները ինչ վերջաւորութիւններ կունենան առ այժմ դժուար է նախատեսել, իսկ ներկայում մի հետաքրքիր հարց գրաղեցնում է հետազօտողներին, թէ արդեօք այդ բոլոր օտարազգի ընկերութիւնները, որ միմեանց հետևից առնելով նման բանում են մեծ աշխատութիւն գանուն իրանց ձեռնարկութիւններում կարող են օգտակար լինել երկրին և տէրութեան շահերին,—թէ, տեսնելով երկրի այդ հարուստ ապրիւրները, կը հարստանան միայն իրանք ընկերութիւնները և եւրոպացիները։

Ահա այն ծանրագոյն և նշանաւոր խնդիրը, որը այժմ գրաւած ունի այն ամենքի ուշադրութիւնը, որոնք հետաքրքրված են ընդհանրապէս Ռուսաստանի անտեսական շահերով և մասնաւորապէս նաւթային արդիւնաբերութեամբ։ Վերջինները երկու յայտնի կատակցութիւնների են բաժանված առ այժմ, միմեանց հակառակ կարծիքներով։

Առաջին կատակցութիւնը պնդում է թէ ամերիկան նաւթ կամենում է իր շահերը պաշտպանել այդ տեսակետի խնդրի վերաբերութեամբ, չ պիտի թոյլ տայ օտար կամ հայրենի ընկերութիւններին ազատութեամբ նաւթը հետ կերպով տեղափոխել արտասահման, որովհետև այդպէս նրանք առուել ձեռնտու և արժան միջոցներով պատրաստվելով նրանից հարկաւոր նիւթեր, ինչպէս՝ փոտօգէն, մերմնախուղ (смазочное масло) և վերջապէս այն ամենը, ինչ որ նաւթը իր մէջ պարունակում է, կրկին մեզ վրա կը ծախեն այդ նոյն իսկ մեր տեղական երկրի բերքերը երկու պատիկ գնով։ Սրա հետևանքը կը լինի այն՝ որ մենք կը գառնանք եւրոպացիների համար մի տեսակ հաստատուն գիմնազիներ, իսկ նրանք մեր գլխին տրամայով սէրեր։ Այդ կատակցութիւնը, որի գլուխ կանգնած են յայտնի գիտնական Մենդելէևը, պրօֆէսսոր Մարկովնիկովը և ուրիշ շատ ճարտասէր բազմիները իր կարծիքը հաստատում է փաստերով և թուաբանութիւններով։ Բազմիները որ առաջինը եղաւ այդ հարցը գրքիկներից գիտնականների մինիստրին 1880 թուականի վերջում առաջարկած իր զեկուցման մէջ, հետևեալ թուանշանները է առած բերում հետևեալով Ռուսաստանի և արտասահմանի միջոցները, որոնցով պատրաստվում են նաւթից գիզուք փոտօգէն։

Արտասահմանում	Ռուսաստանում
վառելիքը արժէ	3	5
Երկաթ	2	5
Գժբաղթաբար	1	2
Վաղաքար	1	1½

Թանաքները թէև արտասահմանում թանդ են, բայց շատ են գործում (արդիւնաբերում), չինութիւնները և կապիտալը անհամեմատ արժան են

*) Հետևրում ենք Բագուի հայ մասնագէտների ուշադրութիւնը այդ հանգամանքի վրա։

Fonds A.R.A.M

նութիւնների վախճանին կօրտէնների ժողովում։ Բայց մենք չենք զարմանայ, եթէ մաքրերի այժմեան զրգռման ժամանակ, այդ ապստամբութեան համար խնդրի անրարեացակամ կողմը կարող է քաղաքական կրիզիս յաջող վճիռը կարագ է պատճառել Սպանիայում։ Մարտի 29-ի ցոյցի ժամանակ բարեկեցեան զորձաւորները պահանջում էին Թագաւորի զահընկեցութիւնը և ազատակում էին։ „կեցցէ Հանրապետութիւն“ կարելի է վախենալ, որ հանրապետական կուսակցութիւնը, որ բաւական զօրեղ է Սպանիայում, օգուտ կը քաղի կատարեալ ապստամբութեան տրամադրութիւնից և հաշխատի նրանից ամեն տեսակ օգուտներ քաղել իր համար։

ՖՐԱՆՍԻԱ

Պարլամենտական արձակուրդները վերջնականապէս դադարեցրին Փարիզի քաղաքական կեանքը, գրում է Փարիզից «Голосъ» լրագրի թղթակիցը։ Դամբետտայի միխատութեան ժամանակ բարձրացրած աղմուկից յետոյ կատարեալ հանգստութիւն տիրեց։ Միխատութիւնը կազմող անձինք շատ ազդեցիկ մարդիկ չէին։ Գրեթէ նրանք ամենքն էլ առաջ էլ փորել են միխատական պաշտօններ, սովոր են պարլամենտական աշխատանքի դանդաղ ընթացքին և չեն վախենում պարլամենտական և լրագրական ընդդիմադրութիւնից։ Դրանք ամենքն էլ հաւատացած են, որ մի քանի ամսվայ մէջ անկարելի է վերակազմել Ֆրանսիան, և խոստովանում են, որ նրանցից առաջ էլ բաւական շատ օգտակար վերանորոգութիւններ են մոցրած երկրի մէջ, իսկ նրանց հրաժարականից յետոյ դարձեալ չի դադարի երկրի օրէնսդրական գործունէութիւնը։

Չը նայելով, որ այժմեան միխատութիւնը բաւական անառարկելը էր երևում, այնուամենայնիւ նա կարողացաւ մի քանի ծանրակշիռ օրէնքներ անցկացնել։ Եթէ հոգևորականութեանը վերաբերեալ ամեն բանից երկիւղը չը լինէր, կարելի էր ասել որ այժմեան կառավարութիւնը երկրի մէջ անհանգստութիւնը մացրեց։ Դա սկզբնական պատասխանը և անվարձ կրթութեան մացնելն է։

„Ազատութեան աքսորեալը“—սկզբնական ուսումնարաններից մեծ արդեօք կը դնի, որ նոր օրէնքը կարգադնայ լաւ պատրաստել նրա պատճառը այն չէ, որ կրօնական կրթութիւնը ճշմարիտ աքսորվի ուսումնարաններից, այլ որովհետև այդ սպառնալիքը կը վախեցնէ բաւական շատ ընտանիքներին, որոնք ամեն կերպ կաշխատեն հեռու մնալ այդպիսի ուսումնարաններից և չը կատարել օրէնքը։ Ոչ թէ միայն ընտանիքների մայրերը, այլ մինչև անգամ բոլոր հայրերը, չը բացառելով և „ազատ մտածողներին“ կամենում են իրանց որդկերանց կրօնական կրթութիւն տալ և կը խուսափին այնպիսի ուսումնարաններից, որտեղ օրէնքը արգելում է „Աստուած“ բառի արտասանութիւնը։

Բացի այդ այժմեան միխատութիւնը մի այլ օրէնք էլ անցկացրեց, որ ընդհանուր անբաւականութիւն պատճառեց։ Դա բոլոր անասօրներին և պատգամաւորներին իրաւունք տալն է երկաթուղիների բոլոր գծերի վրա ձրիաբար ճանապարհորդելու համար։ Իակապէս դա մի կաշառք էր, որ երկաթուղիների մեծ ընկերութիւնները տուին պատգամաւորներին, որպէս զի նրանք չընդունեն երկաթուղիները պետութենից յետ գնելու մասին օրէնքը։

ԽԱՌՆ ԼՈՒԲԵՐ

«Южный Край» լրագրին կրկնեցուցից գրում են հետևեալը։ Ալտաեղ կալանաւորված է բեսարաբեան ուսումնարանի 5-դ դասատուն մի աշակերտ Կօգան անունով. Նրա մօտ գտնվել են վրդովմունչ բովանդակութեան պրօկլամացիաներ և օրէնքով արգելված հեղինակութիւններ։ Ենթադրում են, որ այդ պրօկլամացիաների մէկ մասը նշանակված էր զանգի ուսանողներին քաղաքի տներին կպցնելու, իսկ միւս մասը մէկ ուրիշ քաղաքի համար էր նշանակված, որովհետև կասկած, ասում են, ինդրում էր ուսումնարանի դիւնկտօրին իրան արձակուրդ տալ, բայց նա, յայտնի չէ ինչ պատճառով չը կարողացաւ կատարել այդ միտքը, մարտի 20-ին։ Այն ինչ հէնց այդ օրը Կօգանը կալանաւորվեցաւ իր տան մէջ։ Բացի Կօգանից, ասում են, խառնված են այդ գործում նոյն ուսումնարանի ասից ուրիշ աշակերտներ և մի քանի օտար անձինք։ Նրանց վրա խիստ վերահսկողութիւն է նշանակված։ Ընտանեկան բազմաթիւ խուզարկութիւններ եղան։ Ասում են, որ դրաւոր յայտարերութիւններ են գտած այսոհետի ուսումնարանի նախկին մի քանի աշակերտների հետ, որոնք մտել են Ս. Պետերբուրգի բարձրագոյն մանաւանդական ուսումնարանների մէջ։ Այն անկասկած, որտեղ ուսումնարանում տաղտուկ երևոյթներ կան, մեծ երկիւղ է տիրում. իւրաքանչիւրը խուզարկութեան է ապատում։ Լուրեր են տարածվում, թէ ուսումնարանը կը փակվի։ Արդեօք չասելն են բանտարկված, գեռ յայտնի չէ. միւսում է լուսալ, որ յանցաւորների թուումն անսահմանն էլ չը տանջվին։

***

Ապրիլի 7-ին Փարիզում վառանվեցաւ Ժիւլ Պիչէրա, Փարիզի հնագիտական ինստիտուտի դիրեկտորը։ Նա ծնվեցաւ Փարիզում, 1814 թ-ի դեկտեմբերի 13-ին, և 1835 թ-ին աւարտիւ մտաւ հնագիտական ինստիտուտը։ Թագաւորական զբաղաթաթերի պատմական բաժնի մէջ ծառայելով, Կիշէրա կարդի բերեց և հրատարակեց այն բոլոր դեկումէնտները, որոնք վերաբերում էին Ջովհաննա Դարկի խաբէութեամբ այրելու վճռին։ 1847 թ-ին Կիշէրա հրատիրվեցաւ որպէս հնագիտական ինստիտուտի ուսուցիչ, իսկ 1849 թ-ին ստացաւ հնագիտութեան ամբիոնը։ 1871 թ-ից նա գիրեկտոր էր այդ ուսումնարանի։ Կիշէրա հրատարակեց բազմաթիւ յիշատակարաններ ֆրանսիական պատմութեան, հնագիտութեան, միջնադարեան լատինական և ֆրանսիական գրականութեան վերաբերեալ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 ապրիլի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Բարձրագոյն որոշված է գիմնազիական ծառայութեան մէջ եղածներին հրապարակապէս քաղաքական ձառերի արտասանելը իբրև կարգապահութեան հակառակ մի գործ։ Հրամայված է աչքի տակ պահել բերի յաօրինների պաշտօնները, նոյնպէս և հեռակայ բաժանմունքը, հնձելազօրքի էսկադրոնը, բաժանարէանները և բերի յաօրինների ուսումնարանը։ Դրանց փոխարէն կազմակերպել օֆիցերների ուսումնարաններ, հրացանաձիգների ուսումնարան՝ հրացանաձիգների յատուկ, հնձելազօրքի ուսումնարան՝ հնձելազօրքի էսկադրոնով, որ կունենայ ձի հեծնել սովորեցնողների ուսումնարան և դարբնային արհեստանոց, արտիլերիական ուսումնարան հեռակայ և ձիաւոր բաժանարէներով։ Հնձելազօրքի բոլոր գունդերի մէջ ուսումն աւարտած օֆիցերներից մէկը ձի հեծնելու ուսուցիչ կը նշանակվի։ „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է. Պետական խորհուրդը հաստատեց տարիքը այն ապրանքների և ուսանելէդէնների համար, որոնք ենթարկված չէին մաքսային տուրքի։ Ենթադրված է բարձրացնել քիմիական արդիւնքների, բամբակեայ գործուածքների, բուրդի, պատրաստ հագուստի, անագի, արճճի, անդիկի և ցինկի մաքսային տուրքը։ Սպասում են, որ նոր տարիքը յուլիս ամսից կը գործադրվի։ Նախագծված է նահանգական ժանդարմների վարչութիւնը ենթարկել նահանգապետների անմիջական իրաւասութեանը և ոչնչացնել ժանդարմների վարչութեան կառավարչի պաշտօնը։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է, որ մինիստրների խորհուրդը հաստատեց կօմանօվի մանաժողովի պարապմունքների նախագծին։ Շուտով նախագիծը բարձրագոյն վաւերացումն կը ստանայ և յետոյ կը հրատարակվի հարցերով, նրան մանրվի քննագատութեանը ենթարկելու նպատակով։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդութիւններ կը տայ մանաժողովի պարապմունքների ընթացքի մասին։ „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է։ Շուտով վերջնական հաստատման կը ներկայացվի երկաթուղիների վրա վերահսկելու մասին նոր նախագիծը։ կարծում են, որ պետական կօնտրօլին կը յանձնվի հսկել երկաթուղիների տնտեսական շրջաբերութեան վրա և վերաքննել երկաթուղիների նախահաշիւները և հաշիւները։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 12 կ., երկրորդ 91 ր., երրորդ 91 ր. 5 կ., չորրորդ 91 ր. 12 կ., հինգերորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 219 ր. 25½ կ., երկրորդ 212 ր. 50½ կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 62 կ., երկրորդ 90 ր. 25 կ., երրորդ 90 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 11 կ։ Ռուսաց 1 թուրլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,37 պէնս, առասց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 12 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ 5 սանտիմ։ Բօթայի տրամագրութիւնը ամեր է։

խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

և վերջապէս այնտեղ անհամեմատ բարձր տոկոսների վրա են թէ մասամբ այժը և թէ անխնիկական յարաբերութիւններ։ Այդ բոլորից պարզ երևում է, որ նաւթի արդիւնագործութիւնը արտասահմանում ունէլ քան երկուապատիկ արժան կարող է նաւել, քան թէ Ռուսաստանում։ Նոյնպէս պատճառութիւն ալ. Բագոզինը իր միւս թեանչութիւնների մէջ գտնում է և Բագուի ու Ռուսաստանի արդիւնագործութեան մէջ, այսինքն վերջնում ապացոյցներ գէմ նոյնպէս արժան։ Այդ հանգամանական թեանչութիւնները ալ. Բագոզինը առաջ է բերում հաստատելու համար թէ արդեան միատակար կարող է լինել թէ երկրի և թէ ազրութեան համար նաւթի ազատութիւն արտասահման տեղափոխելը։ Ապերջ չենք համարում այստեղ համառօտապէս մոցնել ալ. Բագոզինի զեկուցման և արիշ դիմաւոր կէտերը, որոնցով նա աշխատում է հաստատել իր միտքը։

Ամերիկայում սև նաւթը օրըստօրէ պակասում է և հանքերը, գիտնականների կարծիքով, էլ այսուհետև չեն կարող տալ առաջվայ արդիւնքը, ըստ որում վերջին քսան տարիների ընթացքում այնչափ նրանք ապատվել են որ հազիւ թէ այսուհետև վեց տարուց առնի նրանք դոյութիւն ունենան բաւական կատարած լինելով իրանց ծառայութիւնը այդ երկու տասնեակ տարիներում, որոնց ընթացքում Ամերիկան մօտ 1½ միլիարդ արդիւնք է տացել իր նաւթից։ Շատ հասկանալի է, որ այդ հանգամանքը աչքի առաջ ունենալով թէ ամերիկական և թէ եւրոպական նաւթարդիւնաբերները և գործատանատէրները խմբերով կը գիմեն դէպի մեր առ այժմ առատ նաւթային հանքերը։

Մեր նաւթը պարունակում է իր մէջ միայն 30% կէրոսին, իսկ մնացեալ 70% առնի քանդագին նիւթեր, ինչպէս՝ մազնեզիում, անտրացէն, բէնզին և այլն, մինչդեռ ամերիկական նաւթը վերջնիններից միայն 15% է պարունակում, իսկ մնացեալ 85% կէրոսին։ Այդ հանգամանքը թէև մինչև վերջին ժամանակները (մինչև նաւթի պակասելը Ամերիկայում) մեր կերոսինի ոչ միայն եւրոպայում, այլ նաև Ռուսաստանի մէջ ամերիկական կերոսինի հետ արժանութեան կողմից մրցելու անկարողութեան ամենագլխաւոր պատճառն է եղել, բայց այսուամենայնիւ մեր սև նաւթի արժանաւորութիւնը անհամեմատ բարձրացնում է ամերիկացիների գէմ։ Գարունակելով իր մէջ երկաթրդականից ազատ ծանր և կերոսինից բարձր արժէք ունեցող նիւթեր (մազնեզիում և այլն) բաղդատ նաւթը, հասկանալի է, որ այդ նիւթերի արդիւնագործութեամբ ազատ չհամառատ կարող է լինել, քան թէ կերոսինի արժէքում։ Ճշմարիտ է մեր գործարանատէրները մինչև 1878 թիւը չը հասկանալով Բագուի նաւթի այդ արժանաւորութիւնը (յատկութիւնը) օգտվում էին միայն նրա 30% չնչին մասով (կէրոսինով), իսկ մնացեալ 70% իբրև անպէտք մնացորդ (մազութ) անխնայ կերպով այրում էին կամ բաց Բագուում գաշտերը, բայց այդ թեականից սկսած արդէն նրանք հետզհետէ Բագինելով իրանց հին նահապետական արդիւնագործութեան եղանակը, մասամբ չահվում են և նաւթային մնացորդից, զատ բերելով վերջնից մնքնանուղ *) և գազէ հետև չէ այն ժամանակը, երբ մեր նաւթի 1%-ը անգամ անօգտագործելի չը անհետանայ։ Այդ հիման վրա ալ. Բագոզինը հանգած է թէ երկրի և ազրութեան չահերի համար անյարմարչ է նաւթի արդիւնագործութիւնը Ռուսաստանի սահմաններից դուրս տանելը

*) Նաւթային մնացորդից մազնեզիում դուրս բերելու ինդիրատուրը եղել է ինքը Բագոզինը, որը միայն մի միլիոն պուդից ստացել է պատրաստում տարեկան իր գործատանում։

խոհանել, որպէս զի եւրոպացիք չը կարողանան, ինչպէս վերը ասացինք, օգտվելով իրանց չրջապատող ձեռնտու և արժան միջոցներով մեր այդ տնտեսականութեան մնոգոլիտանը լինել։

Մեր հանքերը, ալ. Բագոզինի կարծիքով, կարողութիւն ունեն տարեկան մինչև 100 միլիոն պուդ նաւթ արտադրել և այդ քանակութիւնը եթէ ամրոզջապէս և ինչպէս հարկն է պահանջում Ռուսաստանի մէջ արդիւնագործութիւն կը տայ մեզ տարեկան մի նշանաւոր գումար, որի թիւը կը հասնի մինչև 250 միլիոն րուբլու և Ռուսաստանը կանոնաւորապէս արդիւնահանելով իր հանքերը կարող է միայն նաւթային արդիւնաբերութենից գուրս բերել իր տարեկան բնիւժեան մի երրորդականը, այսինքն միայն նաւթը կը ծածկէ տնտեսութեան ծախսերն և ցամաքային գործերի վրա լինող բոլոր ծախքերը։ Իսկ եթէ մոլի տալի նաւթը պատրաստելն արտասահման տանել, այն ժամանակ հասկանալի է, որ մեր նաւթային հանքերի գները կը բարձրանան և այն հողը, որի մի քառակուսի գեսեատինը այժմ ծախվում է 20-ից մինչև 40 հազար րուբլով, յետոյ կը ծախվի 120-ից մինչև 150 հազար րուբլով։ Այդ ի հարկէ մեզնից կը տայ միայն այժմեան հողատէրերին հարստանալ առանց մի օգուտ բերելու թէ երկրին և թէ կառավարութեան գանձարանին։ Նախնադերի այդ չտի թանգանալը ապագայում ոչ թէ անօգուտ, այլ վնասակար անգամ կը լինի երկրի արդիւնաբերութեան համար, որովհետև մի ձեռից միւս ձեռը անցնելով և չարաշահ հարստահարվելով, վերջին տանտէրները կը տեսնեն, որ երկիրը այլ ևս չունի կարողութիւն իրանց վճարած ահագին գների չնչին պրօցենտները տալ և այդ պատճառով կը զգաստանան նրա հարստահարելուց։

Այդ բոլոր փաստերը բերելուց յետոյ ալ. Բագոզինը առաջարկում է ազրութեանը նաւթային հանքերը տալ Ռուսաստանի հպատակներին, որպէս զի նրան

ՅԱՅՏԱԲԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՈՒԲԱՒԱ, շաքարի ձուաներ, պաստիլ-չհաաներ, խաւիար և այլն։ Վաճառում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ Ծախվում են. բազկաթոռ-մահճակալ 8 ր., ամրողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չէ թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ԲԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, դանաֆներ և այլն։

8—10

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ,

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով զանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են յանկացողներին թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։ 3—10

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻԻ

ԴԱԽԹ ԲԼԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի մեծավաճառութիւնը պատկանում է բացառապէս թիֆլիսի «ԿՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

10—10

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրայ, տուն Ճարտարապետ Բէլօխ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ЕВРОПЕЙСКІЯ АПРАШКИ ПАЛЬТО

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адресъ магазина: № 144 Эчміадзинскій, противъ Армянскаго Собора, Ѳедоровскій домъ.

Телефонъ: Фортепіанный домъ Мюллера, Головинскій проспектъ, № 17—60

ПРИНИМАЮТСЯ ЗАКАЗЫ И ПЕРЕДѢЛКИ.

Մէջի փողոց, Կաթօլիկէսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ Ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, Ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱՒԱԾՆԵՐ 8—30 ր., չամոդաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, Գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուսմի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաների 6—32 ր., ռէվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատռոններ. (գուլաններ) բէվօլվերի, սիդար Ռէնգարդի Ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԻՑ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և Միխէլսօնի. պեաերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայկվիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղոչմաչկ (шухъ), պարկոնաներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. ղրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. միս կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Բրիտանիայի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Ջադայներ կաֆէի համար, Ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամոլ կարօբկին 18 կ., փաթա Ֆրանսիայի ձակոյ, թուղթի փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատխա, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարետախատակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեզանի և չայու Ֆիրաժէ, վարշավի և բրիտանսկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուս մինչև 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտա, պոլսապաշկանների վարշավու, ՈՒՆԶԻՒՆ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտա, շապիկներ, մարդկանց գալուսուկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շերմայու ասկորե, գուտապերչովի և փայտե, շշտահաններ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կարտի համար. չուլբի թէլ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) Ֆիլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, բիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերկինի տպրանքներ, ատլաս ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտ, Հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, Հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գնդումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտ պատրաստ կանեմ ՄԻՒՍՑԻԼ ՏԻՊ ՆԻԿՈՂՈՍԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) Մէջի փողոցում Կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

27—180

Մէջի փողոց, Կաթօլիկէսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Շուշու քաղաքացուհի Նինա ԼԱԶԱՐԵԱՆ և Յովհաննէս Գուլեան ԼԱԶԱՐԵԱՆ սրտի ցաւով յայտնում են առաջինը իր որդու, իսկ երկրորդը իր եղբօր ՄԱՐԴԱՐ ԳՈՒԼԵԱՆ ԼԱԶԱՐԵԱՆԻ մահվան մասին, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին շնորհ բերել հանգուցեալի յուղարկաւորութեան հանդիսին, ԱՊՐԻԼԻ 11-ին, ժամը 10-ին առաւօտեան, Մալայա Գրիազնայա փողոցից, Խատամանօվի տանից № 13, դէպի ՄՈՂՆՈՒ եկեղեցին։

2—2

Ապրիլի 11-ից (կիրակի) սկսած, մի քանի օր շարունակ, հրապարակական ԱՃՈՒՐԴՈՎ ԿԸ ՅԱՒԼԻ տիկին ՇԻՕԵՎԻ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ԿԱՑԸՐԸ, որ մնացել է նրա մահից յետոյ և որ պարունակում է հետևեալ առարկաները. զանազան ՄԻԲԵԼ, ՀԱՑԵԼԻՆԵՐ, սեզանի և թէյի ՍԵՐՎԻԶ, սեղանի ՃԵՐՄԱԿԵՊԱԼԷՆ, խոհանոցի ԱՄԱՆԵՂԷՆՆԵՐ, ԹԱԼԻԶՆԵՐ, արծաթեայ, սակեայ և ֆանտազիի ԻՐԵՂԷՆՆԵՐ։

Աճուրդը տեղի կունենայ ԳՕԼՕՎԻՆՍԿԻ Պրօսպեկտի վրա գտնվող տիկին ՇԻՕԵՎԻ տանը և նրա բնակարանում։

5—5

ԱՐՇՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ Օ Ր, 13-Ի Ն Ա Պ Ր Ի Լ Ի

ՀԱՆՑ ԹԱՏՐՕՆԱՍԻՐՆԵՐԸ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵՆ

յօգուտ թիֆլիսի „Կանանց բարեգործական ընկերութեան“

ՔԱՆԴԱԾ ՕՋԱԽ

Հեղ. Գ. Սունդուկեանցի

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

BEDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

ԱՐՇՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ, գարուից բարեգործական ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ օգտին։

Պարսկական պալատական արուեստ

ՐՕԲԵՐՏ ԼԵՆՑ

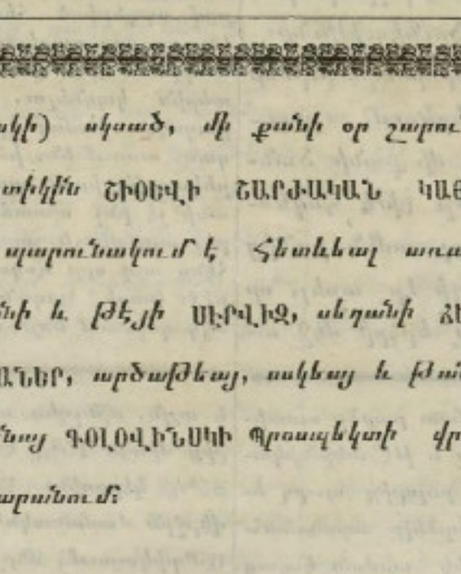

պատիւ կունենայ երկուշաբթի օր, ապրիլի 12-ին տալ մի ԿԱԽԱՐԴԱԿԱՆ և ՖԻԶԻԿական ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ բոլորովին ՆՈՐ ՊՐՕԳՐԱՄՄՈՎ։

Պ. ՐՕԲԵՐՏ ԼԵՆՑ, վերջին շաբաթվայ ընթացքում ներկայացումներ չէ տալով, նոր ՍՏԱՑՎԱԾ մի քանի ԳՈՐԾԻՔՆԵՐի օգնութեամբ պատրաստել է ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՆՈՐ ՓՈՐՁԵՐ, որոնք հետաքրքրութեան մէջ ոչնչից չեն ցոյց տուած և որոնք ներկայացմամ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ ՄԵԾ ԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ունեն։

Ներկայացման սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամից։

Ներկայացման սկզբին և անտրակտների ժամանակ կածէ զինուորական ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆԸ պ. Պարիսեկի առաջնորդութեամբ։

ՏՈՄՍԱԿՆԵՐԸ և մանրամասն պրօգրամմները կարելի է ստանալ ԹԱՏՐՕՆԻ ԿԱՍՍԱՑՈՒՄ առաւօտեան 10 ժամից։

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 9 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 61 Ապրիլի 13 (25) 1882 Ապրիլի 13 (25) № 61

ՏԱՄՆԱՄՅԱ ԿԵՐՊԱՐ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարինը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացիք գիմում են ադդակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն ժամում։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են տպագրական բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Մօսկվայից։ Նամակ Մեծ-Ղարաբլախից։ Նկարչին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Արեւելեան հարց։ Գիմահնեայ Ֆրանսիա։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Բժշկի յիշատակարանից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

—

Ապրիլի 5-ին

Վերջապէս երեկ Մօսկվայի հայ հասարակութիւնը ժողովվեցաւ. Գաւազանեան անկիւնացոյցը հիմնվելի «Բարեգործական ընկերութեան» նախագծի հետ ծանօթանալու, որ, ինչպէս յայտնի է, յանձնված էր մշակելու առանձին յանձնաժողովի։ Նիստը բացից միաբերան ընտրված նախագահ պ. Քանանեանցը, որ՝ բնդ սմին իբրև անդամ յանձնաժողովի՝ հանձնաժողովի պատասխանատուների մասին։ Բան մշակված նախագիծը կարդալու, ոչպէս և նրա առթիւ ծագելիք հարցաբանութիւնները պարզելու և միևնոյնս հանար յանձնաժողովի կողմից ընտրված էր պ. Ներսիսեանը։ Բարեգործական ընկերութեան սկզբնադրող պ. Սուլթան-Շահը՝ որ նոյնպէս յանձնաժողովի անդամներից մէկն էր, իր վրա իրաւունք էր վերապահել պաշտպանելու իր մի քանի կարծիքները, որոնց առիթ տարաձայնութիւններ էին առաջացել նորա և յանձնաժողովի միւս անդամների մէջ։ Գլխաւոր տարաձայնութիւնը ծախսից (оборотный капиталъ) և պահեստի (запасный к. որ գանազանվում է հիմնադրամի անձեռնմխելի գումարից—основный, неприкосновенный) գումարների մասին էր. որոնց տարեկան եկամտի կէսը (պ. Սուլթան-Շահի առաջարկ) իբրև քաղաքը (յանձնաժողովի առաջարկ) պահեստի գումարի վրա անկաց-

ՆԱՄԱԿ ՄԵՆ-ՂԱՐԱԲԵԼԻՑ

—

Ապրիլի 1-ին

Այս րոպէիս մի մահու և կենաց խնդիր բոլորովին վրդովել է գաղաքիլիացիներին. ամենքը լարված ղրկիան մէջ զբաղված են մի և նոյն խնդրով։ Ինչ խնդիր։ Անցեալ գարնան Ղարաքլիսի հասարակութիւնը անուանի ամիրքում գանված «պալատներ» կոչված հողերը, որպէս իրանց պապական վաղեմի սեփականութիւն, վաճառել է։ — Ձայների բազմութեամբ ընդունվեցաւ երկրորդը։ Գաւառապետ անդամութիւնն մասին և կարծիքները բաժանվեցան. ոմանք այդ պատիւը ընկերութեան և աղդին առանձին ծառայութիւն մատուցած անձներին է միայն տալու, թէ և ընկերութեանը մի մեծարանքի գումար վճառողներին ևս։ Քաղաքագլուխ արդիւնքը վրձռից տարածել պատասխանատուները և ղրկանական տուրք վճարողների վրա, իսկ տուրքը —նշանակել հազար րուբլի։

Եղան և ուրիշ շատ հարցեր, բայց մի առ մի գրանց գրել հաղիւ թէ կարիք լինէր. մանաւանդ որ ընկերութեան կանոնագրութիւնը երեի չուտով կը ստացվի և կը ցրվի ամեն տեղ։

Այժմ կէս—կէս ժողովը պէտք է ընտրէ անձինք, որք օրինական կարգով հասատատութիւն առանան նոր ընկերութեան գոյութեանը։—Պէտք է ասել, որ այս աւուր նիստը՝ չը նայելով բատականին եռանդուն և երկարատև (3 ժամից աւելի) վիճաբանութեանց՝ շատ կանոնաւոր էր։ Այդ աւուր մելիքատական երևոյթներից մէկին էլ հայտ լինելի ընդհանուր գործառութիւնն էր. ուրիշ ժամանակ վիճաբանութիւնը միշտ ոռւսերէն էր լինում, ուստի շատ անգամ անհասկանալի մնում մասնակիցներ։

Մի բան միայն աչքի էր զարկում. այս օրը բուն մօսկովացական հայերի թիւը աւելի սակաւ էր, քան անցեալ նիստին։ Ինչու։

* * *

ՆԱՄԱԿ ՄԵՆ-ՂԱՐԱԲԵԼԻՑ

—

Ապրիլի 1-ին

Այս րոպէիս մի մահու և կենաց խնդիր բոլորովին վրդովել է գաղաքիլիացիներին. ամենքը լարված ղրկիան մէջ զբաղված են մի և նոյն խնդրով։ Ինչ խնդիր։ Անցեալ գարնան Ղարաքլիսի հասարակութիւնը անուանի ամիրքում գանված «պալատներ» կոչված հողերը, որպէս իրանց պապական վաղեմի սեփականութիւն, վաճառել և երբեմն սահմանով նրան ոռւսկանատան տանել և այլն։ Ուրեմն հայը, որ սարսափ էր, հրամայում է տաճկին։ Ինչպէս կը թվի նրան, որ այժմ կրկին իր գօրաթիւնը տանում է հային սարկայնելու։ Գեռ առաւօտ գօրքը չէր սկսել հեռանալ Կարինից, որ տաճիկներն սկսեցին իրանց բարբարոսութիւնը գործադրել։

Օգոստոսի 31-ից մինչև սեպտեմբերի 8-ը 1878 թ. անօրինակ էր առաւօտ գօրքը հեռացնել Կարնոյ նահանգից և քաղաքից։ Տաճիկները չը կարացան համբերել գօրքի հեռանալուն և օգոստոսի 30-ին, գիշերը, մի քանի քաղաքացի տաճիկներ մտել էին մէկ հայի տուն (ազգի կարապետ), տան տիրոջը և որդուն վիրաւորել, կնոջը բռնաբարել և տունը թալանել։ Օգոստոսի 31-ին այս չարագործութեան լուրը տարածվեց ամբողջ քաղաքում։ Բոլոր հայերը կոչվեցին իրենց խանութները և անագին ամբոխը ժողովվեց հրապարակի վրա, գլխաւոր պահապանատան առաջ. «տանք բան կըլլայ, աղբար» կանչում էին հայերը, «մեր տունը աս տեղ է, մեղի կը մտքեն, ինչ կըլլայ մեր վիճակը, երբ ոռւսաց գօրքը աս տեղէն կերթայ, մեղի բրիթիւն կը սպանեն»։ Ամբոխը տարակուսած, բայց սաստիկ վրդովված, կանգնած սպասում էր Գարեգինին եպիսկոպոսին, որ նահանգապետի մոտ էր գնացել պաշտպանութիւն խնդրելու։ Եպիսկոպոսն ուշացաւ, ամբոխը գիմից աղաղակներով դիմի նահանգապետի բնակարանը։ Ամբոխը բաղդում և խնդրում էր քողնել գնել գօրքի մի մասը կարնոյ մէջ, հաւաքել գէպքում, տաճիկները սրի պէտք է անցնեն հայերին, իսկ հայերը զէնք չունեն իրենց անձը պաշտպանելու համար։ Նահանգապետը, ձայնակուր հարցրեց՝ «Եթէ կամենում էք գաղթել մեր երկիրը, ես ձեզ կօգնեմ». «ոչ, ոչ, գաղթել չենք կամենում», կանչում էին ամբոխից։ «Ես

ցանելիքն։ Տեղական անուասատպետը ոչ մի միջոցով չը կարողացաւ տրդիլել, ուստի գիմից դասատանելին։ Այդ ժամանակ՝ թէ ինչ վատնդաւոր երևոյթներ առաջ եկան, թէ ինչ անախորժ անցքեր պատահեցան, այդ դեռ թողնենք, դրանց պատմութիւնը Շահ-Իսմայէլի հեքիաթներից էլ երկար է։ Այժմ հարցը պարզում է. հասարակութիւնը ասում է որ՝ «տէրտէրն, բարեշան այդ պալատները մերն է, մեր հայրերը հազար անգամ այդ հողերը վարել են, մենք միշտ օգտվել ենք պտուղից և բոլոր գիւղացիք, առանդատար, այդ տեղերին կոչում են «Ղամրաբանց թաղ», Աղգուանանց թաղ», Ղուշանց թաղ» և այլն... Հասարակութիւնը այսպիսի մտատեսակ ճշտում է գիմում, լաց լինում և վերջապէս երդվում, որ այդ պալատները իրանցն են։ Բայց անուասատպետը, ամենևին նշանակութիւն չը տալով աղբատ երկրագործի ամենօրեայ լաց և կոծին, ոչինչ հասկանալով ժողովրդի առաջ բերած փաստերը, պնդում է, որ այդ պալատներից միշտ օգտվել են միմիանց յաջորդող անուասատպետները և, հետևաբար, հիմայ էլ ես իրաւունք ունեմ օգտվելու։

Անցեալ չորեքշաբթի տեղական հայասարար դատարանում այս հարցի մասին բացակայ վճիռ կայացաւ և վճռվեցաւ յօգուտ անուասատպետի, և որի հիման վրա հասարակութիւնը պարտաւորվում է 480 րուբլ վճարել անուասատպետին. որովհետև հասարակութիւնը այդ հողերը վարելով, գրկել է անուասատպետին մեծ օգտաններից։ —իսկապէս այդ հողերը անուասատպետին են պատկանում, թէ հասարակութեան, այդ ես հասատ չը գիտեմ, արդար և անսխալ դատաստանը չուտով կը պարզէ հարցը։ Ես միայն մի բան ճշտ և բուն աղբիւրից գիտեմ. ի նկատի առնելով Ղարաքլիսի նորկոյ ծխերի տրքանութիւնը և հաշուելով իւրաքանչիւր ծխին սէկուրիչնից սահմանված ծխահարկը, դուրս է գալիս որ այս րոպէիս 3,600 դեսեատին հող պակաս է Ղարաքլիսին, չը նայելով որ, ինչպէս գիւղացիք պատմում են, այդ 3,600 դեսեատին արքունի է եղել, այդ 3,600 դեսեատին արքունի հարկը 10 տարի է անխոտան հասցրել են գանձապատրաններին։

Հասարակութեան և անուասատպետի մէջ ևս այս տար վիճաբանութիւնը գնալով չատ վատ կերպարանք է ստանում։ Հասարակութիւնը վարում է, անուասատպետը ընդհանում է։ Յանկալի էր որ բարեխնամ կառավարութիւնը մի կողմի վրա, բայց չուտ, վերջացնէր այս հարցը, ազատելով ժողովրդին այդպիսի լարված գրութիւնից։

Հասարակութիւնը այստեղի հաչատատար գատաստանի վճռին անհամաձայն լինելով, դիմում է օկրուժնօյ սուդը և մի և նոյն ժամանակ [illegible] գնան նորին գերազանցութեան նահանգապետի մօտ, պաշտպանեն իրանց գործը։—

Ս. Տ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Բակուս. Извѣс.» լրագիրը հաղորդում է որ ներկայ քրէ յուլիս ամսին Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղու գիծը արդէն պատրաստ կը լինի և նրա վրա կը սկսվի կանոնաւոր երթևեկութիւնը։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են։ «Մարտի 3-ին, Գայանեեան դպրոցի դահլիճում, յօգուտ թուրք չքաւոր աշակերտների ներկայացում տրվեցաւ Թուրքերէն լեզուով խաղում էին պ. Մադաթեանի մի պիէսա։ Խոչին մանակցում էին մի քանի խանում և բէգեր, դահլիճը լի էր թուրք հասարակութեամբ։ Գ. Մ. իր գերի մէջ հիանալի էր, Տղոյնա Միրզա-խալիլը չատ սիրուն խաղաց Ֆարաչ-բաչա գերը։ Երկուսն էլ անթիւ ծափահարութիւններ առացան։»

—

Գ. Տիգրան Նազարեանց խնդրում է մեզ տալ հետևեալը։ «Յանկանալով մեր հրատարակութեան կը թափես, անար էջը կանիծես, ան առանն առաջիկը քեզնէ կը վախնայ, քո առն չի մնայ, կինդ, քոյրդ չի անպատուի, քեզի չի ապրեր, ոչ բառալէդ փայտ չը կայ, դու պիտի ինքդ քեզի պաշտպանես և ոչ օտարը, հասկցար»։ «Հասկցայ, հասկցայ» պատասխանեց երիտասարդը, «ջան արևուդ դուրբան, չիտակ կը խօսես կը, առանկ է, կապենք, կապենք խանչալը, առանց....» Ես հետացայ։ Շաղիս թէ մի քանի քայլ անցայ, մէկ այլ երիտասարդից լսեցի գանազան կատակի խօսքեր։ Սրան գառնալով, ասացի՝ երբ լիրբ առաջիկը գիշեր կամ ցերեկ առնդ կը մտնի, քեզի թաղնես, ծօ, դու ինչ կընես»։ «Ի՞նչ ընեմ» «Շտկ ես քեզի կրսեմ թէ ինչ կընես։ Դու անար ընդդիմանալու տեղ կնոջդ փառանի տակ կը մտնես, կը պահես, հասկցար, առաջիկը կոտդայ, քեզի կնոջդ փառանի տակէն կը հանէ, կինդ ու աղջիկդ կը պղծէ, անար համար որ խանչալ ու հրացան չունես»։ «Ջանամ, առաջիկը մեղի չի թողնէ ղէնք պահելու, մեղի վրա ղէնք առնեն, չարչրեն կը մեղի, ինչ ընենք»։ Ինչ ընէք, կը հարցնես, քեզի կրսեմ որ խանչալը չապկիդ տակ պահէ, փորիդ մէջ պահէ, քեզի կրտեմ պահէ, ուր կուզես պահէ. չես ուզի խանչալ պահել, ան առնէն, կինդ ալ, քոյրդ ալ տար առաջիկն, անոնք անար կը պատկանին, դու արժանի չես կին ունենալու, դու էրիկ մարդ չես, անար համար որ կին ու գերդաստան պահել, պաշտպանել չը գիտես»։ Ասացի և անցայ։

Գաղաքացիները համոզում էր ամբոխին հանգստանալ, բացատրում էր որ ռուսաց գօրքը գնալուց յետոյ, առաջիկները հայերին չեն նեղի և այլն։ «Չեն նեղի», ասում էին հայերը, «էֆէնդի, մենք առաջիկները ճանչնանք կը, դու չես ճանչնայ, անոր համար ապէս կը զուրցես»։ Այսպէս խօսելով գաղաքացիները մտնցան իր բնակարանին և

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Ղարաբաղի Ներսիսյան դպրոցի տնօրեն Տ. Գրիգոր Հասդասյանը հրատարակել է «Ուղեցոյց Ղարաբաղի Ներսիսյան դպրոցի» 32 էջանոց գրքույկը, որի մեջ տեղեկություններ են տրված դպրոցի հիմնադրման, նրա ներկայիս վիճակի, ուսումնական ծրագրի, ուսուցիչների, աշակերտների թվի, ինչպես նաև դպրոցի կանոնադրության մասին։ Գրքույկի վերջում տպագրված է նաև Ներսիսյան դպրոցի հոգաբարձության 1881 թ. հաշվետվությունը։

— «Ղարաբաղ» շաբաթաթերթի խմբագրությունը հայտնում է, որ Ղարաբաղի գավառական ժողովի նիստերում քննության է առնվելու Ղարաբաղի գավառական ճանապարհների վերանորոգության հարցը։ Ժողովը նախատեսում է ճանապարհների վերանորոգության համար հատկացնել 3 հազար ռուբլի։ Ժողովի նիստերը կսկսվեն հունվարի 25-ին։

— «Ղարաբաղ» շաբաթաթերթի տեղեկացմամբ,

լը Ռուսաստանի պատերազմական ոգեւորութեան մասին։ Արևմտեան քաղաքակրթութիւնը աղաղակեաւ իր ամենազգեաւոր հոգսերից մէկից, որ արգելում էր նրան ուշադրութեամբ վերաբերվել միջազգային ամենանշանաւոր հարցերին։

Ա.ղգոլիի հարցերից մէկը արևելեան հարցն է այն ձևով, որ նրան տուին վերջին ժամանակների անցքերը։ Գուցէ երբէք այդ հարցը այժմեան նման խրճրճված չէ եղել և Բերլինի դաշնագիրը սասպարգող պետութիւնների շահերը չէ շօշափել։ Հերցեգովինայի ապստամբութիւնը, աւստրիական քաղաքականութեան յաղթութիւնը Բերլինի վրա, Ֆրանսիական հովանաւորութիւնը Տունիսի վրա և Թիւրքաց զօրքերի կենտրօնացնելը Տրիպոլիսի մէջ, „ազգային“ կուսակցութեան յաղթութիւնը Եղիպտոսում, Բ. Դրան ինքնահաւան քաղաքականութիւնը և յուրերը Թիւրքաց զօրքերին բօլգարական սահմանների մօտ կենտրօնացնելու մասին, այդ բոլորը մի ամբողջ հարցի բաժիններ են, որ միացած են միմեանց հետ դիպլօմատիական դաղտնի խելերով։

Արևելեան հարցի այս վերջին դժուարութիւնները ներդործում են եւրօպական դրեթէ բոլոր պետութիւնների փոխադարձ յարաբերութիւնների վրա։ Նրանք պատճառ են դարձել Անգլիայի և Ֆրանսիայի մէջ եղած սառնութեան, յարուցել են խառնակութիւնների անբաւականութիւնը Ֆրանսիական Հանրապետութեան դէմ, բարեկամական յարաբերութիւններ են հաստատել Սերբիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի մէջ և ստիպել են տալ Թիւրքիային յուսալ Աւստրօ-Ունգարիայի և Գերմանիայի օգնութեան վրա։ Խաղաղութիւնը պահպանելու համար եւրօպական քաղաքականութեան նպատակը այսուհետև պէտք է լինի որքան կարելի է լաւ պարզել այժմեան միջազգային դրութիւնը։ Այդ գործը շատ դժուար է, բայց իրագործելի է։ Ամենից առաջ ուշադրութիւնը պէտք է կենտրօնացնել չարիքի արմատի վրա, այսինքն այն անորոշ դրութեան վրա, որի մէջ գտնվում է Բալկանեան թերակղզին։ Եթէ եւրօպական կառավարութիւնները յայտնի համաձայնութեամբ գործէին, Աւստրօ-Ունգարիայից հեշտութեամբ կարելի էր բացատրութիւններ առնալ նրա ապագայ դիտաւորութիւնների մասին Բօսնիայի և Հերցեգովինայի մասին։ Նմանապէս կարելի էր համոզել Բ. Դրանը, որ նրա միակ և ապահով քաղաքականութիւնը պէտք է լինի հնազանդվել իր պատմական միձակին և հոգալ Թիւրքիայի նեղքին վերանորոգութիւնների համար Բերլինի դաշնագրի որոշած սահմաններում։ Այդ բացատրութիւնների շնորհիւ կանխեաւոյ արևելեան հարցի երկրորդական ապրելի աւր բնաւորութիւնը։

Մինչև այժմ եւրօպական դիպլօմատիան ոևիմ ունէր չէր քննել վերոյիշեալ քաղաքական հարցերը։ Նա կարող էր պատճառներ և Ռուսաստանի արևելեան քաղաքականութեան անորոշութիւնը, որ թոյլ չէր տալիս կառավարութիւններին քննել արևելեան հարցի մի քանի կողմերը։ Այժմ այդ առիթը այլևս չունի և եւրօպական պետութիւնները նորից կը սկսեն համաձայնութեամբ գործել։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Բերլինից լրագիրներին հաղորդում են ապրիլի 10-ից։ Պետական կանցլերին մօտ շրջանները վճռորոշ համարում էին տարածված լուրերը, իբր թէ իշխան Բիսմարկ յայտնել է, որ նա ոչ թէ միայն կը ներկայացնի պարլամենտին օրինագիծը ծխախոտի մենաշնորհութեան մասին, այլ միևնոյն ժամանակ կարձակի պարլամենտը, եթէ նա մերժէ այդ օրինագիծը։ Ուրիշ շրջաններում հաստատում են իշխանին վերագրած խօսքերը։ Պահպանողականները մանաւանդ պահանջել են իշխան Բիսմարկից, որ նա ծխախոտի մենաշնորհութեան ներկայացնելը պարլամենտին յետաձգի մինչև պրուսական ագիմի անդամների ընտրութիւնը, որովհետև հակառակ դէպքում պահպանողականները կարող են շատ տեղերից կրկվել։ Բայց իշխան Բիսմարկ ցանկանում է, որ ծխախոտի մենաշնորհութեան հարցը շուտով լուծվի, հետևապէս անկարելի է ենթադրել, որ նա ընդունի այդպիսի առաջարկութիւն։ Ինչ կը վերաբերի միացեալ խորհրդի յարաբերութեանը ծխախոտի մենաշնորհութեան հետ, պէտք է նկատել, որ փորը պետութիւնների կարծիքը դրա մասին կազմած է այն կանխաւից, որ նրանք ունեն Պռուսիայից։ Այժմ հաստատ լուր է տարածված, որ կոմս Հացֆելդը վերջնականապէս նշանակված է դեսպան պատքին գործերի մինիստր։ Այդ գործը բաւական երկար ատենց և դեռ վերջին ժամանակներում էլ շատերը գաղտնի կերպով աշխատում են, որ կոմս Հացֆելդը չը առանայ այդ պաշտօնը։ Իշխան Բիսմարկ առաջարկել է, կայսրին, որ նա այդ պաշտօնը յանձնէ կոմս Հացֆելդոլին, իբրև ապահովութիւն ընդունակութիւնների տէր մի մարդու, և այդ պատճառով, պետական գործերը շատ անբաւականութիւններ է ունեցել

ՖՐԱՆՍԻԱ

Մի քանի նշաններից երևում է, որ պատկի արձակուրդները Ֆրանսիայի մէջ այնպէս չեն անցնի, որ վերջնականապէս չը պարզվին փոխադարձ յարաբերութիւնները հանրապետական երկու բաժիններին, որոնցից մէկը կառավարվում է Ֆրէյսինէի միևնոյն թիւնից, իսկ միւսը Գամբետտայից, գրում է „Голосъ“ լրագիրը։ Ֆրանսիական կառավարչական շրջանները և նախագահ Գրեվի բոլորովին համաձայն չեն մի քանի հանգամանականների այն կարծիքի հետ, իբր թէ Գամբետտա վերջնականապէս տապալված է։ Հանրապետութեան նախագահին պատկանող „La Paix“ առաւօտեան գրազված է Գամբետտայի դիտաւորութիւններով և ներկայումս յայտնեց, թէ Գամբետտայի նպատակն է անհրաժեշտ գտնել պատգամաւորների այժմեան ժողովը արձակելը և նոր ընտրութիւնների նշանակելը, որոնց ժամանակ Գամբետտայի կուսակիցները կարող են նշանաւոր մեծամասնութիւն կազմել։ „République Française“ լրագիրը, որ շատ զգոյշ է ամեն բանի մէջ, ինչ որ Գամբետտային է վերաբերում, այս անգամ հարկաւոր չը համարեց բողոքել Գրեվիի լրագրի յայտնութեան դէմ և խոստովանեց, որ, Գամբետտայի կուսակիցների կարծիքով, պատգամաւորների այժմեան ժողովը չէ համապատասխանում երկրի տրամադրութեանը։ Օգոստոսի և սեպտեմբերի ընտրութիւնները պարզ ապացուցին, թէ ինչ բանի էր ապասում երկիրը իր ընտրած հանրապետական մեծամասնութիւնից։ Ֆրանսիան կամենում էր „առաջադէմ և գործող մի մեծ հանրապետական կուսակցութիւն“ կազմել։ Ընտրութիւնների ժամանակ Ֆրանսիական գրեթէ ամբողջ մտածելը յայտնեց, որ այդ եղբակացութեան կարելի է հանել ընտրութիւնների հետևանքներից։ Ֆրանսիան հաստատ ցանկութիւն յայտնեց կազմել վերջապէս կառավարչական մի մեծամասնութիւն, որ ընդունակ լինի երկրին ընդարձակ և ամուր վերանորոգութիւններ շնորհել։ Ընտրութիւններից յետոյ ամենքը այն կարծիքի էին, որ այդ նպատակը իրագործված է։ Ներկայումս ժողովրդը նկատում է, որ նա խարված է։ Պառլամենտականների ժողովի մէջ իսկական մեծամասնութիւն չը կայ, հանրապետական կարծիքը անհանգստացրած է և անբաւական է ոմիրապետող անորոշութիւններից և կառավարչական հաստատ նախագծի բացակայութիւնից։ „République Française“ լրագրի կարծիքով, գործերի այդպիսի դրութիւն ստեղծող ժողովը չէ կարող օրէնսդրական այնպիսի մի ժողով համարվել, որ ազգովրդով կառավարում է երկրի յանձնաբարութիւնը։

Այս բոլորից երևում է, որ Գամբետտայ դեռ ևս ոչ մէկից չէ ճանճում իր մտադրութիւնը՝ այն գրութեանը հասցնել պատգամաւորների ժողովը, որ նա ստիպված լինի հրաժարվել այն իրաւունքներից, որ նրան տուել է երկիրը։ Պառլամենտականների ժողովը վանելու համար որշաւանքը սկսված կարծի է, համարել, թէպետ մինչև այժմ չէ երևում, թէ Գամբետտա ինչպիսի միջոցներով կամենում է հասնել իր նպատակին։

Ֆրանսիական հանրապետական կուսակցութեան բաժանումն այդպիսով կատարված իրողութիւն կարելի է համարել։ Գամբետտա բացարձակ կոիւ է սկսում Ֆրէյսինէի մինիստրութեան և նրան պաշտպանող մեծամասնութեան հետ, որ պահպանողական կարելի է համարել, որովհետև նա աշխատում է պահպանել այժմեան դրութիւնը և ընդդէմ է այն վերանորոգութիւններին, որոնց նախապիծը Գամբետտա մշակեց և ներկայացրեց պատգամաւորների ժողովին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Իտալական լրագիրները հաղորդում են, որ պապը հրաժարվից ընդունել Ֆրէմիին, որը, «Union Nouvelle» բանկի յանձնաժողովութեամբ, ներքան փորի նշանաւոր գումար ներկայացրեց և խնդրում էր նորին սրբութիւնից օրհնել մանկացած «Union Général» անուանով բանկի նախկին գործոնեների ֆինանսական նոր ձեռնարկութիւնը։

—Անգլիական լրագիրները հաղորդում են, որ մարտի 28-ին, Դաբլինի պօլիցիան գտաւ փիննիների պէնքերի մէկ մեծ պահեստ։ Շատ մարդիկ կալանաւորված են։

—Ջարտից լրագիրներին հաղորդում են, որ Սպիտակ Լեռան մօտ գտնված անտառում երեք անցքերով մէկ մեծ այր է գտնված, որի մէջ Կրիմչեի և Հէրցեգովինայի ապստամբները դեռ անցեալ տարի հաւաքել էին պատերազմական գնդապան մթերքներ և պաշար։ Այդ մթերքները գտնվելուց յետոյ կրիմչացիները կը գրկվին իրանց գէնքերից և Հէրցեգովինայի ապստամբութիւնը չատով կը ճնշվի։

—Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, որ Գամբետտա Մարսէլ չի գնայ, այլ միջոց ունենալով այն տեղում տիրապետող յուզմունքը։

—«Հաւասի ընկերութիւնը» Մադրիդից հեռագրում են, ապրիլի 11-ից։ Երէկ երեկոյեան, թագաւորական թատրոնում առաջին անգամ ներկայացրին «Կամելիատարր տիկին» դրաման։ Սարա Բերնար մեծ աջողութիւն ունեցաւ։ Հինգերորդ գործողութիւնից յետոյ նրան հինգ անգամ դուրս կանչեցին։ Ներկայացմանը ներկայ էին թագաւորը և թագուհին։

—Մադրիդից լրագիրներին հաղորդում են, ապրիլի 12-ից, որ պաշարման դրութիւնը վերցրած է ամբողջ Կաստալոնիայից։

—Բերլինի լրագիրներին Փարիզից հեռագրում են ապրիլի 11-ից, որ Գամբետտայի դէպի հարաւ ճանապարհորդութիւնը, ինչպէս լսում է, յետաձգված է, որովհետև արմատականները վճռեցին թշնամական ցոյցեր անել Գամբետտային։ Ֆրանսիական եպիսկոպոսները ժողովրդական կրթութեան մասին հրատարակված նոր օրէնքի դէմ կռնում են պատր քաղաքներ ներկայացնել հանրապետութեան նախագահին։ Կլիտեան պալատում արդէն մի քանի այդպիսի քաղաքներ են տասցված։ Ժիլ Գրեվիի վերադառնալուց յետոյ մինիստրների ժողովը կը խորհրդակցի, թէ արդեօք նախագահը պէտք է պատասխանէ եպիսկոպոսներին, թէ չարժէ այդ քայլն անել։

ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ոտնաչուայ։ Ոտնաչուայի ասոցիացիան Զաքչարանքի չարաքի ժամանակ պահպանվել է շատ երկրներում, գրում են «Journal des Débats» լրագրին։ Այս տարի Մադրիդում, ապագ հինգշաբթի օրը, թագուհին ժամադրութիւնից յետոյ լսաց մի քանի ազգասիների ոտները։ Վիկտորիայում, Հօֆբուրգի հանդիսաւոր տարբերութեան ժամին կայսրը և կայսրուհին լսացին տասներկու ծերերի և պառաւների ոտները, որոնցից ամենածերը 96 տարեկան էր, իսկ ամենաջահիլը 88 տարեկան էր։ Հռոմում պապը իւրաքանչիւր տարի լսանում է տասերեք քահանաների ոտները։ Անգլիայում այդ ծէսը կատարում էր Եդիսաբեթ թագուհու ժամանակներում։ Անգլիական թագաւորը և թագուհին պարտաւոր էին ոչ միայն լսանալ, բայց մինչև անգամ համբուրել այնպես մարդկանց և կանանց ոտները, որքան իրանք միապետները տարիք անէին։ Պատմութիւնից յայտնի է, որ 39 տարեկան հասակում Հենրիկոս VIII-ը և Աննա Բօլէյնի աղջիկը կատարեց այդ կրօնական ծէսը Գրինվիչում, Լօնդոնի մօտ։ Եղիսաբէթը չորից երեսուն և իննը ազգասիների առաջ։ Յակոբ II-ը միապետներից վերջինն էր, որը ենթարկվեցաւ այդ ծիսակատարութեանը։ Պօմից յետոյ այդ ծէսը վերցվեցաւ և դրա տեղ ասվորութիւն մտաւ ողորմութիւն բաժանել Ոտայտաղնան թագաւորական մատուռում։ Այդպիսով այս տարի, ապագ հինգշաբթի օրը, վաթսուն և երեք օրինաւոր հագնված ծերեր ու պառաւներ Ոտայտաղնան եկեղեցում, վիկտորիա թագուհու կողմից առացան իւրաքանչիւրը մի մի մետաքսեայ քսակ, ազամարդիկ կամրադոյն, իսկ կանայք ոսկեայ։ Կարմրադոյն մետաքսեայ քսակների մէջ դրված էին ոսկեայ դրամներ, իսկ ոսկեայ քսակների մէջ արծաթեայ և պղնձեայ դրամներ։ Ազգ 63 տարադներ երդվեցան։ Բացի դրանից թագուհին հրամայեց բաժանել շորեր և փողեր 1300 չքաւորներին, որոնց համար միջնորդել էր բրիտանական մայրաքաղաքի գունատան ծառների հոգաբարձութիւնը։ Պրինց Ալբէրտի կենդանութեան ժամանակ վիկտորիա թագուհին անձամբ ներկայ էր գտնվում այդ ողորմութիւնը բաժանելու ժամանակ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԼՕՆԴՕՆ, 9 ապրիլի։ Երեկի բնագէտ դարվին վախճանվել է։ Երդուեալները արդարացրին Մակ-Լինին, ձանաչելով նրան խելագար։ Նա ուղարկված է Հիւանդանոց։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 9 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 95 ր. 12½ կ., երկրորդ 90 ր. 75½ կ., երրորդ 91 ր. 91½ կ., չորրորդ 90 ր. 75 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 219 ր. 25½ կ., երկրորդ 212 ր. ½ կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 90 ր. 62½ կ., երկրորդ 90 ր. 37½ կ., երրորդ 90 ր. 50½ կ., ոսկի 8 ր. 10 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդոնի վրա արժէ 24,35 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 62 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 Ֆրանկ 25 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը սուր է։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 ապրիլի։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է, որ արհեստագէտ վերնշաղին վտանգաւոր կերպով հիւանդացել է Փարիզում։ „Голосъ“ լրագրի թղթակիցը Մոսկուայից նկարագրում է աւազրիայներից գրված բարբառոս առերեսութիւնները և խոստութիւնները Հերցեգովինայում և կրիմչացիների։ Այս օրերս կը հրատարակվի վարչական կարգադրութեամբ պօլիցիայի վերահսկողութեանը կանանց թոյլ տալու կանանց ընթերցարան մտնել։

խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՈՒԲԱՔԱ, շաքարի ձուաձեւեր, պաստէլ-չհատներ, խաւիար և այլեւ ծախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բաղկաթոռ մահճակալ 8 ր., տղայոջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ԲԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, դանակներ և այլեւ

9—10

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Յանկանում է դասեր տալ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից։

Պայմանների մասին դիմել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատունը։

1—10

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ,

Որ մօտիս ամէն կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել, թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով զանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են յանկացողները թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գանել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։ 4—10

ՎԻՆՆԱՑԻ ԱՓՈՌՆԵՐ

36 ՐՈՒԲԼ

եփ. ծառուբեանցի դէպքում

13—20

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ,

Գօրօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տուն Ճարտարապետ Բէլօխ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

ЕВРОПЕЙСКАГО АПРАШАНЪЕРСКАГО ПАЛАТНАГО ПОЛОТНА

Адрессъ: Тифлисъ, № 144 Эриванскій, противъ Ольгинскаго училища, въ домѣ Ивановой.

ХЛОПЧАТОБУМАЖНЫЯ И ШЕРСТЯНЫЯ

18—60

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна **25** коп.

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԹԱՏՐՕՆՈՒՄ

ԱՑՍՕՐ, 13-ԻՆ ԱՊՐԻԼԻ

ՀԸՑ ԹԸՏՐՕՆԸԱՒՐՆԵՐԸ

Կը ներկայացնեն

յօգուտ Թիֆլիսի „Կանանց Բարեգործական ընկերութեան“

ՔԱՆԴԱԾ ՕՋԱԽ

Հէդ. Գ. Սունդուկեանցի

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Մէջի փողոց, կաթողիկէական փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՁ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակէօյամէներ 1. 30—12 ր., սուրճագուկներ ճաշասպարէի 6—35 ր., մանգաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գլամանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուսմի վալներ մրամօրների 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլգիայի, սիգար ՈՒինգսպրի ֆաբրիկից. պատկառ և թամբաքու կուշտարօվի գիւղի պապիրօսի. 5.000 ՅՈՒՆՑ ԹԼԾ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէյի) էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և Միխէլսոնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինէվաճառների, Հանքային և գարեջրի (дан зельтерскихъ водъ и пива) զուլճուկ (шухъ), պարզոններ սամովարի և չայու, դանակ չանդայ գանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժիներ. զրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատոր, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրէսօվ. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութմաններ, Բրիտանիայի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Ջաղացներ կաֆէի Համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահմալ կարօբկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի փակոց, թուղթ փչոցի, կանվրաններ, սաւդուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոմ, քարեսախատակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշամի և բրիտանկի գուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պոլսասպշկաններ վարշամու, ՈՒՆՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլպաններ կանաց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաֆկներ, գոնափկներ 35 կ.—1—50 կ.. Հատ. անձրևի և շոգե. ամանդրէր շերմայու ոսկրէ, գուտապերչոմի և փայտէ, շշտիկաններ դլխի, շղթէ, սապոնի, պոյի և կարտի Համար. չուլքի թել (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէշէնակէք մարդկերանց և կանանց, պրոտանիններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյնտարկիյի սապրանքներ, սապան ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, Հատավէտ ջրեր, պուդրա, գլխերին ջրի քացախ, Հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒԶԻԿ ՏԻՊ ՆԻԿՈԼԱՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) Մէջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Ծանրագնացները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

28—180

Մէջի փողոց, կաթողիկէական փողոցի անկիւն № 13.

ՄԵՆՔ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. Հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոսկուց) ժամացույցի Համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կմիր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ՃԸՃԻՆԵՐ 1 ր., Հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., շշհօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 Հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գիւժիներ, ՄԵԼՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մանր, մեծապատ և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

13—50

ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՑԻՒՄ

ԴԱԽԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ.

Վէպի այս Հատորի մեծագործութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒԱՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս Հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

10—10

КЁЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

2—50

Պատիւ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ԾԽԱԽՕՑԻ սիրողները և գործածողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ԾԽԱԽՕՑ ԵՒ ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ

Մարտի 6 թուրքաց, ամենալաւ տեսակների ծխախոտից, առանց որ և է խառնուրդի։ Ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենաընտիր ճաշակին։ Ծխախոտի գինը, ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլ, իսկ պապիրոսների 100 Հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլ։

Գործարանս գտնվում է 3-րդ բամնում Հնաոդրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալլերէում, Դվորցովի փողոցի վրա, № 3.

Պատիւ եմ Համարում այն էլ աւելացնել որ իմ ֆաբրիկայի արգիւնարերութիւնները կը ծառայեն միմիայն իմ մագազինում։

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆՆԱՆՑ

18—25

ԱՐԻՒՆ ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ

Ռուսաց յայտնի գրող **ՎՈՒՉԵՏԻՉԻ** „ДВѢ ЕЛКИ“ Մանկական գրքուկի Հայերէն թարգմանութիւնը „ԵՐԿՈՒ ՏՈՆԱԾԱՌ“ անունով։

Այս գրքոյկը ընդունել էր ապագրելու Հայերէն գրքերի Հրատարակութեան ընկերութիւնը. բայց իւրեանց անկախ պատճառներով ինքն ընկերութիւնը յաջողութիւն չունեցաւ ապագրելու։ Տպագրված է շատ ընտիր թղթի վերայ խոշոր տառերով։

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊԵԿ։

Կարելի է ստանալ թէ՛ կենտրոնական գրավաճառանոցից և թէ՛ թարգմանողից՝ հետևեալ հասցէով.

Тифлисъ—на Авлабарѣ Ивану Петровичу *Назаріанцъ*.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 12 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 62 Ապրիլի 14 (26) 1882 Ապրիլի 14 (26) № 62

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿ ԹԵՐԹ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարինը 6 րուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թղթակցութիւնները պիտի ուղղուին
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն ժամ։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
տպագրական բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ռուս մամուլի բանակռիւը,—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Բագուից։ Նամակ Ախալցխայից։ Նամակ Ակէքսանդրապօլից։ Նամակ Շուշուց։ Նամակ Խմբագրից։ Նամակ Խմբագրից։ Նորքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Սկզբում։ Բօսնիա և Հերցեգովինա։ Ատաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։— ԾԱՆՈՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՌՈՒՍ ՄԱՄՈՒԼԻ ԲԱՆԱԿՈՒԻՒԸ

Ահա մի ամբողջ տարի է արդէն որ շաբունակւում է ռուս մամուլի երկու հակառակ բանակների մէջ կատաղի բանակռիւը։ Այդ երկու բանակներն են՝ մի կողմից իրան աղատամիտ մամուլ անուանողը, միւս կողմից յեռատէմ, կամ իրան ժողովրդական մամուլ անուանողը։

Այդ վերջինը կատարելապէս արժանի է յեռատէմ անուանւելու, քանի որ չէ ընդունում եւրոպական քաղաքակրթւած երկրների յուսաւորութեան և առաջադիմութեան արգասիքը։

Ցեռատէմ մամուլը պնդում է որ ռուսաց ազգը ինքնուրոյն մի ազգ է և նա պէտք չունի օրինակ վերցնել եւրոպական երկիրներից։ Հեռանալ Եւրոպայի օրինակից, մամուլի այդ մասի կարծիքով, նշանակում է ապուշ, ծառայ լինել Եւրոպայի ձեռքում։

Բայց ազատամիտ մամուլը պատասխանում է որ ինքնուրոյն լինելը միմիայն ռուս ազգին յատկանիշ չէ, այլ ամէն ազգին յատուկ է։ Բոլոր քաղաքակրթւած երկրների քաղաքակրթութիւնը ընդհանուր է, ասում է ազատամիտ մամուլը, բայց, մի և նոյն ժամանակ, ընդհանուր լուսաւորութեան և քաղաքակրթութեան հետ չէ կայ ընդհանուր եւրոպական ինքնուրոյնութիւն, այլ կայ գերմանական, անգլիական ինքնուրոյնութիւն։

Բայց զարմանալի է, որ յեռատէմ մամուլը որ այդքան ջերմանում է արևմտեան քաղաքակրթութեան, մի և նոյն ժամանակ, քարոզում է իր էջերի մէջ այնպիսի գաղափարներ և համոզում է ռուսաց հասարակութեանը ընդունել այնպիսի հասարակական հիմնարկութիւններ, որոնք եւրոպացում ձանաչւած են արդէն որպէս հնացած և անպէտք։ Ուրեմն, ասում է ազատամիտ մամուլը, եթէ գուք ռուս ինքնուրոյնութեան պաշտպան էք հանդիսանում, ի՞նչի եւրոպական նախանձելի, ժամանակակից և օգտաւէտ երևոյթները գուք միտակար էք համարում ռուս ազգի համար, իսկ նոյն եւրոպայի հնացած և արդէն նրա մօտ անպէտք համարւած հասարակական երևոյթները և գաղափարները աշխատում էք պատուաստել ռուսաց հողի վրա։

Ուրեմն պարզ է որ ինքնուրոյն, իրան ազգային անուանող մամուլի մասը գործում է իր երեսը ոչ թէ ամէն բանից, որ եւրոպական է, արևմտեան է, այլ միայն եւրոպական կամ արևմտեան քաղաքակրթութեան այն երևոյթներից և ձևերից, որոնք նոր և ժամանակակից են, իսկ նորքին ազգամոլը ամբողջ սրտից համակրում է արևմտեան այն բոլոր հասարակական երևոյթներին, որոնք կամ արդէն անցել են եւրոպացում, կամ հնացել են, կամ անյնելու վրա են և այսօր վաղը որ և է փոխարինեան են ենթարկվելու։ Ուրեմն պարզ է որ իրան ազգային ասող մամուլը ոչ թէ ազգային ինքնուրոյնութեան կուսակից է, այլ միմիայն հնութեան պաշտպան է, ուրեմն յետադէմ է։ Եւ այդ մամուլի դէմքին էլ է՝ յետ դառնալ, վերադառնալ վաղուց անցած, գնացած ժամանակներին։

Ինչքան էլ հակակրելի լինելին կատկօվի, Ակսակօվի, կամ նրանց նմաններին համոզմունքները, բայց այդ կուսակցութեան օրգանները, այնու ամենայնիւ մի որոշ սկզբունք ունեն՝ յետադիմութիւն, որոշ իդէալ ունեն՝ առնձնել մի պօլիցիական պետութիւն։

Բայց ցաւալի է շատ որ միւս կողմը, ռուս ազատամիտ կուսակցութեան մամուլը, դեռ մինչև այժմ, ինչքան էլ նրան հրատարակում է հակառակ բանակը պարզապէս արտայայտվելու, չէ իմանում, չէ կարողանում, կամ չէ ուսահանում որոշ կերպով յայտնել իր սկզբունքը։

Ահա այս դրութեան մէջն է գտնվում այս րոպէիս ռուս մամուլի երկու միմեանցից տարբեր կուսակցութիւնների փոխադարձ յարաբերութիւնը։

Պէտք է խոստովանվել որ երկուսի մէջ բանակռիւը օրից օր աստիճանում է, բայց ամենևին չէ պարզվում։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Ապրիլի 6-ին

Երէկ առաւօտեան ժամը 10-ին Նօբէլի գործարանում պատահեց մի դժբաղդութիւն. նաւթի կամանների մէկը ճայթելով վիրաւորեց և սպանեց մի քանի գործաւորներին, 4 հոգի մեռած են արդէն և մի հայ մահամերձ է. մեռածներից 2-ը ռուս, և 2-ը թաթար են, ասում են։ Կամեայի հայերիներից բարձրացած հրդեհը, որ յաւաջանալու վրայ էր, հրդեհաշէջ մեքենաների միջոցով հանգցվեցաւ. այդ մեքենաները իրանց բոլոր պատրաստութեամբ ունի Նօբէլը իր գործարանում, և ջուրը առնում է նաւօսով ուղղակի ծովից. ուրիշ գործարաններ այդ յարմարութիւնները չունեն։

Այս տարի Զատկին մի նոր անկարգութիւն չը պատահեց. պօլիցիան ամենայն խստութեամբ հսկում էր ճանապարհների վրա. միայն մի քանի սպանութիւններ տեղի ունեցած են անցյալ չարաչարներից։ Զատիկ երկուշաբթի օր մի ռուս է եղել սպանված, իսկ մօտ օրերումս գտել են երկու սպանված թաթարների դիակներ։

Մանգալով այստեղի ծխախոտի գործարաններում, չեմ կարող այդ մասին մի բան չասել. գործարաններից մեքենութեան և օղի փոքր ինչ լաւութեան կողմից լաւ են Միրզաբեկեանցի և Ե. Տէր-Գրիգորեանցի նոր բաց արած գործարանը։ Այս վերջինը բաւական կանոնաւոր և մաքուր է. իսկ մնացածները գործարան անուն կրելու անպատ արժան չեն. մի խառը լաբիրինթոս, անթափանց պատուհաններով. օդը խեղդելու չափ է, մանաւանդ ծխախոտի հոտը. 30, կամ 40-ի չափ գործադրներ (մեծ մասամբ հայ պատանիներ) աղված նստած են մի այնպիսի մութ և փոքր սենեակի մէջ, որի օդը շատ դժուարութեամբ և կարող եմ ասել չէ էլ փոխվում։ Այդ մասին անկալի էր գործարանատէրերը փոքր ինչ ուշադրութիւն դարձնէին առողջապահական կէտի վրա, քանի որ մի հինգ րոպէի համար մտնող անտեղեակը դժում է մի սաստիկ ծանրութիւն իր գլխի վրա, չեմ կարծում որ այդ բանականին չը վնասէ գործաւորներին, մանաւանդ որ նրանցից շատերը պատանիներ են. այստեղ գխաւորապէս նկատում եմ պ. Շ....ճանցին։

Այս երեկոյ սիրողների մի խումբ բարեգործական նպատակով «Մարդասիրական ընկերութիւն» դահլիճում տուեց մի ներկայացում՝ «Վասակ» և Ակէքսանդր Աբէլեանցի հեղինակութեան մի վոդվիլ «Պանդոկապետ»։ Ներկայացումը գխաւորապէս Մօսկվայում լինող մի չքաւոր երիտասարդի համար էր, որի հարուստ բարեկամները հետ մնաք ծանօթ ենք Շուշում. չէր վայելի այդ պարտականութիւնը թողնել տանուց օգնութիւնն իրենց մի չքաւոր ազգականին և օգնել միայն տաղանդին։ Սաֆրազեանցի խումբը, Բագուի մէջ մի քանի ներկայացումներ տալուց յետոյ ուղևորվեցաւ Թիֆլիս. բայց ուխ. փառանձեմից, որ այս օրերս կը ճանապարհվի։ Բագուի հասարակութիւնը շատ լաւ վերաբերվեց դէպի Սաֆրազեանցը և իր խումբը. շատ ցանկալի էր, որ նա իր խմբով կազմէր այստեղ մի կանոնաւոր մշտական խումբ. այդ պակասութիւնը զգալի է այժմ այստեղ. հասարակութիւնը սովորել է թատրոնին և նա միշտ յաճախում է։ Լսում ենք, որ Թիֆլիսի մեծ. դերասան պ. Աղամեանց մտադիր է մի ամառուայ անցնել այստեղ. շատ ուրախալի էր մեզ համար այդ և պարոնը մեծ յաջողութիւն կունենար այստեղ։

Անցեալներում կարդացինք լրագրներում, որ Նորին Բարձրութիւն Թագաւորազն իշխան Ջալալ ուլլիան, Ազահանի հայոց առաջարկել է իր հաշուով մի հայ լրագիր հրատարակել. երանի թէ դա ճշմարիտ լինէր. բայց ցաւում և ափսոսում ենք որ այդ առաջարկութիւնը արված է ոչ դիտէ էլի ինչ տեսակ անհոգ և թուլամորթ հոգեորականներից։ Ցանկալի չէր արդեօք, որ Պարսկաստանի մէջ մտածող ազգայինք հետևէին այդ բանին, քանի որ Պարսկաստանում մի հայ լրագիր ունենալը անհրաժեշտ է. թող ինչ ուզում են ասեն։

Ազգասէր գասից մի կին մի երեկոյ է ծնել, որի ամուսինը նրան տրտաքած է. կինը ապրում է իր մօր մօտ տարաժեղի թշուառութեան մէջ, մինչդեռ ամուսինը բաւական ապրուստ ունի. ինչու համար հոգևոր կառավարութիւնը դրա վրա ուշադրութիւն չէ դարձնում։ Կարծեմ խեղճ կինը պինդած է այստեղի քահանաներից մէկին։

Աբել Ապրէսեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Մարտի 10-ին

Ախալցխայ գարունը մեզ նուիրեց անմոռանալի տիրապրիզ—առատ ձիւն և ցուրտ. ամսի 6, 7 և 8-ին ոչ ոք էր համարձակում տանից դուրս գալ մրրկի և ձիւնի պատճառով. քաղաքում կտտած է ձիւնը կէս արշին բարձրութեամբ. քամու լցրած մի քանի փողոցներում անցուդարձը դժուարացած է. ճանապարհի հաղորդակցութիւնը այս օրերս ընդհատված են։ Առողջապահական կոմիտէ բոլորովին անուշադիր է թողված քաղաքը։ Անասուններից ապրը դիզում են Մարտապայ ձորակում (որը քաղամասերը քաղաքի երկու երեսի փողոցների մէջ տեղ է գտնվում). ամէն տարուայ նոյեմբերից կենդանին է այդտեղ, թէև այժմ ձիւնը ծածկել է, բայց ծաղիկների անուշահոտութեան հետ, քաղաքացիք բաղդ ունենալու են ծծել և այդտեղի զարշելի օդը։ Ուսումնարաններում (նեթխական միջոցի սղութեան պատճառով) սկսած են վատանալ, որ երեխայք գրեթէ ենթարկվում են դանդաղ հիւանդութեանց. նոցա լուա ապահովիչ բաղ չը կայ։ Թատրական գատարութիւններից յաւիտեան գրկված է հայ հասարակութիւնը. այստեղ երիտասարդութիւն (ուսուցիչներ) չը կայ. ուրեմն և չէ կարելի սպասել ազգային յառաջդիմութիւն. Թատրոն, դասախօսութիւն (лекція) երաժշտական երեկոյ— դրանք երազական բաներ են։ Իսկ ազգային հիմնարկութեանց վրա մտածել, «ինչու» պէտք է» թող կոչեն ազգասէրները, թող փչեն ուսումնարաններ, միայն թէ վերջինների առաջ նկատառութիւնից մի քանի հազարները իմ գրպանը դարպարեն։ Մինչդեռ, մեր ազգի ներկայ ազգասէրների վրա հոգալ կարող չենք, ի հարկէ և հնարից լսած տրամագրութիւնս—օգնել Մխիթարեան ընկերութեանց, Նազարեան բարեգործական ընկերութեան, քաջալերել ազգի բարեկամաց, բաժանորդագրվել առաքհայոց գաղը պաշտպանող օրգանների և այլ այդպիսի պատասխանատուութեանց, մեզ անծանօթ և անմիտ բաներ են, առաջին գործի ղեկավարող բարեխիղճ առաջնորդներ չունենալով և երկրորդ՝ հասատասիութիւն չունենալով այնպիսիանց՝ որը ժողովրդի նուիրած լուման առանց հետևանքի են թողնում, կամ մի այլ նպատակի գործածում։ Գաղափը յատահատութեան մէջ է,—առևտուրը բնակած է. չատերը այն յոյսով են ապրում, իբրև թէ Ախալցխան նահանգական քաղաք (губернія) լինելու է։ Մխիթարների գները համեմատելով անցեալ տարիների հետ, բաւական սղութիւն են, օրինակ ալիւրը տեղական 70—90 կ., խոշոր կարագ 9 ր. 50 կ., խոզը 9 ր. 50 կ., կարտոֆիլ 30 կ. պուդը, միսը 9 կ. ֆունտը, պանիր 10 կ., ձուն 4 հատը 5 կ. և այլն։

Ս. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Ապրիլի 1-ին

Թոյլով ձեր լրագրի այս տարվայ 34-րդ համարում մեր հասարակական գործաղների անուններին թուլութիւնների մասին և հանդիսացնելով այնտեղ մի քանի տխուր երևոյթներ մեր հասարակական կեանքի, խոստացել էի մօտերս մանրամասնել այդ նիւթը։ Ես կը խօսեմ, այս անգամ, գործակալ մեր հասարակական այնպիսի կարևոր հիմնարկութեանց վերաբերութեամբ, որոնք մեր քաղաքային պահանջների շարքի մէջ բռնում են մի առաջնակարգ, պատուաւոր տեղ։

Շատ վաղուց է, որ Ակէքսանդրապօլում տիպողական պահանջ է զգացվել, ամենայն տարի, մի քանի թատրոնական ներկայացումներ տալու առիթները։ Ես լաւ յիշում եմ, որանից, մօտաւորապէս, գեռ 17 տարի առաջ, կազմակերպվեցաւ մեզանում տեղական երիտասարդներից մի թատրոնասիրաց խումբ, մշտական ներկայացումներ տալու նպատակաւ, որ ունեցաւ և մի հաստատուն բեմ, իր բոլոր պարագաներով։ Մի քաղաքային թատրոն ունենալու մտադրութիւնը մտաւք գործեց մեր հասարակութեան մտաւոր կեանքի մէջ գեռ այն ժամանակից, երբ պ. Շահխաթունն իր խրոխտ ձայնով դրդռացնում էր մեր թատրոնական բեմը պատմական պիեսաների «ահ» ու «աւաղներով»։ Երբ մեր ազէտ և նախապատրաստված օրիորդները նախատիպք համարելով իրանց բեմական արհեստը, մի արհամարհական բացատութեամբ, հրաժարվում էին մասնակցել այդ ներկայացումներին և նրանց փոխարինում էին թատրոնական բեմի վրա օրիորդահաւ պատանիները։ Երբ Թիֆլիսից արժանապիշատակ Ամերիկեան և պ. Գ. Զմշկեան այցելելով մեր քաղաքը, մասնակցում էին տեղական խմբի ներկայացումներին, տալով նրանց մի առանձին փայլ ու շուք։ Այն ժամանակներից մինչև հիմայ շատ և շատ անգամ կազմվեցան մեզանում խմբեր, երբեմն տեղացի երիտասարդներից, երբեմն օտարական տարրից, որոնք տուել են և տալիս են մինչև այսօր չարաչանակ, իրարանցիկ տարի, մի քանի ներկայացումներ, բայց այդ խմբերից ոչ մէկը չը գտնելով հասարակութեան կողմից նիւթական մի զգալի նպաստակ և բարոյական իրաւունք, անյոյս և խոր-

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՆԱՄԱԿ ՀԱՅՐԻՆ

Ընդդէմ Ե-ի

Ընդունելով ի միտ ի բաժանել ընթերցողաց իմոց զամենայն ինչ որ ինձ հասանի ի վերայ ազգային կենաց, ոչ կարեմ ծածկել ի ձեզանէ զանհանգիստ զգացմունս զոր ներշնչեցին ինձ ոչ միայն ընդհանուր ազգային գործոց ընթացքն, այլ և մասնաւոր ինչ դէպքեր, որոց ես ինքն եղեալ եմ ականատես։ Ոչ ոք կարող է ուրանալ թէ ազգն մեր ի ներքուստ ի կրաւորական վիճակի կայ, և թէ ամենայն ինչ որ ի նմանէ կը ծագի, ի ներքուստ ի նմանէ կը ծագի։ Ազգն մեր ոչ ունի ներգործական կեանս, ոչ ունի ներգործական զգացմունս, ոչ ունի ներգործական կամս։ Ամենայն ինչ որ ունի ազգն մեր, ամենայն ինչ որ կայ ի ներքուստ ի նմա, ամենայն ինչ որ ծագի ի նմանէ, ամենայն ինչ որ ի նմանէ կը ծագի, ամենայն ինչ որ ի նմանէ կը ծագի, ամենայն ինչ որ ի նմանէ կը ծագի

դուրգնեն, դա ձեզ զանազանութիւն չէ ներկայացնում։ Անկասկած է միայն, որ ազատամրնների ոյժերը ճնշված են և ազատամրնական աջողութեան վրա յուսալը նրա առաջնորդների կողմից ինքնախաբէութիւն կը լինէր։

Ա յդպիսով ազատամրութիւնը վերջանում է։ Բայց միայն ներկայումս աւստրիական կառավարութիւնը ծանօթացաւ ազատամրութիւնը ծագեցնող պատճառների հետ, միայն այժմ իմացաւ, որ աւստրիական զօրքերով գրաւած Թիւրքիայի նահանգների բնակիչների դրութիւնը անտանելի էր, որ ինքը կառավարութիւնը իր գործած ճնշումներով, վարչական և ֆինանսական անմիա կարգադրութիւններով ազատամրութիւնը անփախչելի գործնց։ Երբ աւստրիական կոյսրի հրամանի համեմատ հետախուզութիւններ կատարվեցան Բօսնիայի և Հերցեգովինայի ազատամրութեան պատճառներն իմանալու համար, քննիչները այդպիսի եզրակացութեան հասան։

„Neue Freie Presse“ լրագրի Թղթակիցը Մօտարից ծանօթացնում է մեզ այն պատճառների հետ, որոնք ազատամրութիւն ծագեցրին աւստրիական կառավարութեան դէմ և որոնք պաշտօնապէս ճանաչված են կառավարութեան կողմից։

Ինչպէս և պէտք էր յուսալ, աւստրիական սահմանադրութիւնները չը կամեցան իրանց կառավարութեան անաջող քաղաքականութիւնը ազատամրութեան պատճառ համարել։ Ընդհանուր կարծիքով, այդ անաջող և անարդար քաղաքականութիւնը միայն անբաւականութիւն պատճառեց և թէլադրեց ապստամբութեանը հետևել զանազան խռովարարներ դուրս ժայթքելու համար։ Ուրիշն ազատամրութիւնը ծագեցրին ոչ թէ այն խռովարարները, որոնք աշխատում էին Բօսնիան և Հերցեգովինան Սերբիայի և Չերնոգորիայի հետ միացնել և ոչ թէ առաւել „բուրլիները“, որոնցով իբր թէ պահպանվում էր ազատամրութիւնը, այլ այն սխալ մանրները, որոնցով շրջապատված էին այդ նահանգները աւստրիական կառավարութեան շնորհիւ։ Ա յդ պայմանները այնպէս են, որ բոլորովին հարկաւոր չէ դիմել առաւել բուրլիներին և ուղղափառ կառավարութեան ձգտումներին լսմանալու համար, թէ ինչը սխալից հերցեգովինցիներին և բոսնիացիներին պէտք առնել և պատերազմել աւստրիացիների դէմ։

„Neue Freie Presse“ լրագրի Մօտարի թղթակցի խօսքերի համեմատ ազատամրութիւնը ծագեցնող ապագուցված պատճառներին պաշտօնական անկեղծութիւնները աւելացնում են և հետևեալները. աւստրիացիների մտցրած դանդաղ և անբաւարար դատաստանավարութիւնը, հարկերի հաւաքելու ձևը, որ անուշադիր էր թողնում ազգաբնակութեան առանձնայատկութիւնները, սովորութիւնները և առանձնայատկութիւնները, մանր անասունների վրա անմիա հարկերի դնելը, համայնքներից չը մշակված հողերի, արօտատեղիների և անասունների խլելը յօգուտ պետութեան, անասունների անողոք խստութիւնը և այլն։ Ցայց են տրվում և այլ պատճառներ, որոնց խղճահարելը առաջ չէ բերում։ Ա յդ պատճառներից մեծ դեր են խաղում հողային հարցը և վարչական վատ ձևը։ Դառնում է անհրաժեշտ բաժակը լցնող վերջին կաթիլը, պաշտօնական խռովարարութեան համեմատ, Բօսնիայի և Հերցեգովինայի մէջ՝ պարապատերազմի դիրքը դինուորագրութեան մեջ դնելն էր։

Իր ժամանակին մենք մի անգամ յայտնեցինք, որ աւստրիական վարչական անգործնութիւնը, որ աւստրիական ձևը մանաւանդ ուղղափառ ազգաբնակութեան վերաբերութեամբ Բօսնիայի և Հերցեգովինայի մէջ բարի հետևանքներ չի ունենայ և բողոքմին չը զարմացնէր, երբ ազատամրութեան մասին առաջին լուրերը առացան։ Ա յժ լուրերը զարմանալի չէին և ելոյսային այն մասերի համար, որտեղ փոքր ի շատ հետաքրքրվում էին Բերլինի դաշնագրի որոշման համեմատ աւստրիական հոգաբարձութեանը յանձնված ազգաբնակութեան վիճակով։ Մենք միայն կարող ենք ուրախանալ, որ աւստրո-ունգարական կառավարութիւնը պաշտօնապէս խոստովանեց իր սխալները և, ինչպէս երևում է, ցանկանում է նրանց ուղղել։ Աւստրիան այժմ յանկանում է այդ նահանգները վերջնապէս իր հետ միացնել և նրանց մէջ սովորական պետական կարգերը մտցնել։ Բայց այդ հարցը աւստրիական կառավարութեան իրաւասութենից դուրս է։ Բօսնիան և Հերցեգովինան որ և է պետութեան հետ միացնելը միջազգային հարց է։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Presse» լրագրին փարիզից գրում են մարտի 31-ից։ Ֆրանսիական կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ նրանք բոլորը, որոնք չեն ցանկանում ենթարկվել ազատնութեան նոր օրէնքներին, և դեպի անհնազանդութիւնը կը գրկեն ուրիշներին, զատատանի կենթարկվեն, իսկ այն պաշտօնեաները, որոնք կը ծածկեն կամ կը թոյլ տան այդպիսի բաղդներ, անյապաղ անդից կը զրկվեն։

—«Republique Franc.» լրագիրը մարտի 31-ից հաղորդում է հետևեալ տեղեկութիւնները Ա լժիրի կնճռի դէմ գաղտնութեան մասին։ Մի քանի չէրքէզ օֆիցէրներ, որոնք հրաման սպասին Սուդան ուղևորվել, ժողով կազմեցին մինիստրների խնդիրը տալու համար այն բանի մասին, որ իրանց Սուդան ուղարկելու հրամանը պէտք չունի։ Նրանց ներկայ եղողներից մէկը այնքան տաքացաւ, որ սկսեց բևեռները ձեռքին սպառնալիքներ անել Ա լժիրի-փաշային։ Մասնութեան գործ դարձան նրանք. բոլոր օֆիցէրներին բանտարկեցին։ Կարծում են, որ մինիստրը խիստ միջոցների կը դիմի ուրիշներին օրինակ ցոյց տալու համար։

—«Bombay Gasette» լրագիրն իմանալով, հնդկական կառավարութիւնը կարգից յուր առաջ, որ ամրողջ Աֆղանստանում չեզոք սպասամրութիւն կը ծագի։ Ա լդ տարածութիւնը, ինչպէս ասում են, վաճառական, որ Աղղլիան սպասված կը լինի նոր էմիր նշանակել, սպասվելի կառավարում է, և ամեն միջոցներ գործ է դնում հետացնել իր իշխանութենից Շեր-Ա լիի, Եակուբի և Ա յմէդ-Ի լբի կողմակիցներին, Ի լբաքանչիր որ Ա լդ տարածութիւնը կարևոր է իր թշնամիներին, կտրացնում է, զանազան պատիժների և բռնատարութիւնների է ենթարկում նրանց. մինչև անգամ այդպիսի երևոյթներին սովոր կարողները սկսում են տրտնջալ և մտով կամ պատրով են սպառնում իրանց վրա իշխողին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տասը հազար համբոյրներ։ Տիրինդի փոքրիկ քաղաքում այս օրերս մի օտարազգի ըրած գործից, որը քիչ մնաց զժբաղդութեամբ չը վերջացաւ։ Մի հրաւէրքի ժամանակ նկարչի դարձների մէջ խօսակցութիւն բաց եղաւ համբոյրների մասին։ «Հետաքրքիր կը լինէր որոշել, թէ որքան հնարաւորներ կարելի է առ և առնուազ ժամանակամիջոցում», հարցրեց մէկ պարոն։ Շատ վիճեցին այդ առարկայի վրա. վերջապէս հրաւերից մէկը, երիտասարդ մարդ, որ նոր էր նշանվել, առաջարկեց փորձով վճռել այդ վիճելի կէտը։ Նա 200 մարկ պրագ եկաւ, որ ասաց ժամվայ ընթացքում կը համբուրի 10,000 անգամ։ Մէկ պայման միայն դրեց նա, որ իւրաքանչիւր կէս ժամում նա կերակուր կուտէ։ Գործը ընդունվեցաւ. սկսվեցաւ թեթև, կատծես, աերժելի աշխատանք։ Առաջին ժամում երիտասարդ նշանածները 2,000 համբոյրներ առնելին միանգամ, երկրորդում—1000, երրորդում.—750, յետոյ ընդմիջումն եղաւ. սերտաղծածների ուժերը թուլացան։ Երիտասարդ մարդու չրթունքները սկսեցին ցնցվել, նա ուշաթափ ընկաւ։ Նորահարսը նոյնպէս ուշաթափվեցաւ. երեկոյեան ջղային բորբոքումն առացաւ։ Բժիշկը մեծ զժուարութեամբ կարողացաւ ազատել նրան մահից։ Վերջապէս բանը նրանով վերջացաւ, որ հարսանիքը մի ամրողջ տարով յետաձգվեցին։

* * *

Լ օնդոնի «Daily News» լրագրի Թղթակիցը Պալէրմոյից հեռագրում է ապրիլի 10-ից հետևեալը։ Գարիբալդիի աւտոգրութիւնը այնքան վնասակարվեցաւ, որ նա երկի կարողացաւ Մօնթէալէ այցելել։ Վերադառնալիս Պալէրմոյով անցնելու ժամանակ, նա քաղաքային պալատը իջաւ, որտեղ բնակվում էր դեռ 1860 թվին։ Պալէրմոի ազգաբնակութիւնը հիացմունքով ողջունեց Գարիբալդիին։ Երբ մտնելի ներկայացուցիչները ներկայացան, Գարիբալդին խոստում էր նրանց անխնայ կերպով կատարել կրկերականութեան գործ և բարձր բռնել աւտոջադիմութեան և ազատութեան դրօշակը։ Առաւօտեան, ապրիլի 11-ին, մատղուում էր գնալ Տ իվերբոսայի բլուրը և ս. Հոգու եկեղեցին, իսկ ապրիլի 12-ին, Գարիբալդի, երևի կատրերա կը վերադառնայ։

* * *

Ներքնամս եղիպտական խեդիվ Տ ևֆիկ-փաշա հարկաւոր համարեց մի քանի ժամով պօլիտիկական բանտարկութեան ենթարկել իր եղբօր Հասէյն փաշայի կանանցից մէկին և իր հանգուցեալ հօր եղբօր Մահմուդի կնոջը անբարոյական վարմանքի համար։ Արդէն սկզբներում էր, որ ազատ կառավարութիւնը բանակցում է 52 միլիոն մետաղ լուրլ փոխառութիւն անելու 3% օրլիգացիաներով Բաղու-Թիֆլիս-Քարսում երկաթուղու շինութեան ծախսերը ծածկելու համար։ Պետական կօնտրօլից երկաթուղիները վերադարձնելու համար նախագիծը ներկայացրած է պետական խորհրդին։

Ս. Պ Ե Տ Ե Ր Բ Ո Ւ Ր Գ, 12 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% առմանկը առաջին շրջանի արժէ 95 ր., երկրորդ 90 ր. 87 կ., երրորդ 91 ր. 5 կ., չորրորդ 90 ր. 87 կ., հինգերորդ 90 ր. 75 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմանկը արժէ 219 ր. 50½ կ., երկրորդ 212 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանկը արժէ 90 ր. 62 կ., երկրորդ 90 ր. 25½ կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 8 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,37 պէնս, առւսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ, Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանդիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՈՒՐԱԲԱ, չաքարի ձուաներ, պաստիլ-չհասեր, խաւիար և այլն։ Վաճառում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկամոմ-մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ԲԼՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, դանակներ և այլն։

10—10

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Ցանկանում է դասեր առ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից։

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻ մասին դիմել „ՄՇԱԿ“ խմբագրութեանը։

2—10

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ,

Որ մօտիս ամէն կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում ՊԱՐԱՊԵԼ թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով զանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԸ, այսինքն՝ ո՛ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողներին թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յայտնել ուսանողի հասցէն։ 5—10

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԱԹՈՌՆԵՐ

36 ՐՈՒԲԼ

եփ. վաստուրեանցի դէպոյում

14—20

ՋՄԻՈՒՆԻԱՅԻ

„ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ“ ամսագրին բաժանորդագրվում են Բ. Շահվերդեանի լրագրական դրծակալութեան գրասենեակում։ Տարեկան գինը, 12 տետրակի 10 րուբլ է։ Հասցէն՝ Тифлисъ, Газетное Агентство В. Шавердова. 10—10

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինակի պրօսպեկտի վրա, տան ձախակողմեան բակում։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամէնայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ЕВРОПЕЙСКІЯ ЗАГРАНИЧНЫЯ ПАЛЕНОСНЫЯ ТОВАРЫ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адресъ конторы: Тифлисъ, № 144 противъ Михайловскаго училища, Головинскій проспектъ, Караванная площадь.

19—60

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

Բ Ա Թ Ո Ւ Մ

ԱՋՆԱՈՒՐՈՎԻ բաթումի գործարանից նոր բերված է մեծ քանակութեամբ ամենալաւ ԾԽԱԽՕՏ և ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ։ Վաճառում է Մկրտչեանի կամուրջի վրա ԾԽԱԽՕՏԻ ԴԷՊՕՈՒՄ և գօլովինակի փողոցի վրա ԲԱՄԱԶՕՎԻ խանութում։ Ցանկացողները լսանալ մեծ քանակութեամբ կարող են պատուիրել նոյն տեղը Միխայել Մկրտչեանցին։ 3—3

ՄԵՆՔ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, սրեւի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարանիներ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՀՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., դիւարկներ 1 ր., ՀԸ ԹՐՋՎՈՂ վերարկուներ 6 ր., շէհօվկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, սրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն կիսագնով, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԷՅԻ։

14—50

ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ ՐԱՅՖԻ

Դ Ա Խ Ի Թ Բ Է Կ Ի

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ

Վկայ այս հատորի մէնամաճառութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿՈՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

10—10

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կաթ ո ղ ի ք ե ա կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՑԻ, ամենայն տեսակ, ՓՐԱՆՍԻԱԿԱՆ և ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ երկաթէ ԿՐԱՎԱՔՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., առէն դուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մոլաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կախոցների պղնձէ, ամաններ, ֆերմանիային երկաթէ էմալով ամաններ. ռումի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գունտներ) բէվօլվէրի, սիստեմ Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պատիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼՓ (չուգ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիակվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էյնէմի. կաֆէ էյնէմի և Միխէլսօնի. պեռերրուդու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառներին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուդուկ (пухъ), պադուշաներ սամովարի և չայու, դանակ չանդալ դանազան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. դրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կախոցներ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրէսօր. միա կոպեյու մաշինայ. Անգլիական ութեներ, Բրիտանեա'ի չայնիկներ, կաֆէկներ ամենայն տեսակ, ջազոցներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահմալ կալօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի մակոյ, թուղթ փաշաի, կանվերաներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարնտաշատակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանակի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսասպշկաններ վարշավու, ԹԵՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսիիններ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի. սանդրեր շիրմայու սակով, գուտապերչոմի և փայտէ, շշուկաներ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլչատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գողանտերկինի ապրանքներ, սապոն ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոլո, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

29—180

Պատիւ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ԾԽԱԽՕՏԻ սիրողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ԾԽԱԽՕՏ ԵՒ ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ

Մաքուր թիւրքայ, ամենալաւ տեսակների ծխախոտից, առանց որ և է խառնուրդի։ Ես նշանաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենաընաիր ձաշակին. ծխախոտի գինը, ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլ, իսկ պապիրոսների 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլ։

Գործարանս գտնվում է 3-րդ բամնում Հնոտպրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալլերէում, Գլօրցօվի փողոցի վրա, № 3.

Պարտք եմ համարում այն էլ աւելացնել որ իմ ֆաբրիկայի արդիւնաբերութիւնները կը ծախվեն միմիայն իմ մագազինում։

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆԵԱՆՑ

19—25

ԱՐԴԻՆ ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ

Յօտաց յայտնի գրող ՎՈՒԶԵՏԻՉԻ „ДВѢ ЕЛКИ“ մանկական գլխաւոր հայերէն թարգմանութիւնը „ԵՐԿՈՒ ՏՈՆԱԾԱՌ“ անունով։

Այս գլխոյկը ընդունել էր տպագրելու Հայերէն գրքերի հրատարակութեան ընկերութիւնը. բայց իրանից անկախ պատճառներով ինքն ընկերութիւնը յաջողութիւն չունեցաւ տպագրելու։ Տպագրված է շատ ընտիր թղթի վերայ խոշոր տառերով։

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊԻԿ։

Կարելի է ստանալ թէ՛ հեղինակից գրավաճառանոցից և թէ՛ թարգմանողից՝ հետևեալ հասցէով.

Тифлисъ—на Авлабаръ Ивану Петровичу *Назаріанцъ*.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 13 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Меник. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 65 Ապրիլի 17 (29) 1882 Ապրիլի 17 (29) № 65

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւոնը 6 րուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թղթակցութիւնները պիտի ուղղուին Թիֆլիսում գտնուող մշակի խմբագրութեան անունով։

Ծանուցագրութիւնները դիմում են ուղղակի Տպարանը։ Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Ձայտարարութիւնն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Ձայտարարութիւնների համար վճարում են հրատարակչի բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Երևանից։ Նկարչութիւն։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ «Голосъ» լրագրի խղճահարութիւնը։ Աւստրօ-Ընդարիա։ Նամակ Թէրթրթայից։ Ագաւքին լուրեր։—ՀՆՈՒԱԴԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Նամակ Թէրթրթայից։

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Ապրիլի 8-ին

Երեանի բազաքում գտնուած բոլոր խանութների գիշերային պահպանութիւնը յանձնուած է երկու մարդու, որոնց մէկը մոսուլմանների է, իսկ միւսը հայերից։ Այդ երկու մարդու իշխանութեան տակ գտնուում են 10—12 գիշերապահներ «հասաս» անուանուած։ Սրանք են իսկապէս հրամայում գիշերները բազարի վրայ։ Այդ բոլոր գիշերապահները իրանց գլխաւորների «հասարաչինների» հետ իրաքանչիւր ամիս ստանում են բազարի պահպանութեան համար երկու հարիւր մանէթից աւելի փող, որ բաժանուում են իրանց մէջ։ Թէև գիշերապահները ստանում են իրանց ռոճիկը, բայց որովհետև նրանց պաշտօնի հետ միացած չէ և պատահականութեան ծանրութիւնը, այս պատճառով բազարի գրութիւնը ամենայն գիշեր վտանգի մէջ է։ Գաւառներ են և պատահած են դէպքեր, որ մի գիշեր անցեալ գրները դուրս են կրակ խանութի ապրանքը և խանութպանը հասարակաց չէ կարողացած խանգարել թէ ով է իր գողը և չը կայ մէկը, որից նա բանակատեղիքն ստանայ կորած ապրանքի հաւատ։ Գաւառապետների գործերը ապացոյց կարող են լինել, թէ այդպիսի գործերում յանձնարարում են կրկնակում մեր բազարում։ Ինչ է սորա պատճառը։ Մենք կարծում ենք այն, որ հին սովորութիւնն հանձնարարում է, բազարը յանձնւում է մէկ երկուսի հոգապարտութեան, առանց նրանց պատասխանատուութեան չափը որոշելու։ Առանց օրինական պայմանի անկարելի է չարագործութիւններից ազատ մնալ։ Մեր հասարակութիւնը ոչ մի պատուար պայման չունի ունենալ և չունենն իսնդութեանների հետ։ Մեր խանութների պահպանութիւնը թոյլ է, բազարի գոչերը փակուած մէջ են, քանի որ գիշերապահները կամ նրանց գլխաւորները զերծ են պատասխանատուութիւնից։ Այդպէս էլ, բնական է, որ լինի։ Եթէ մենք ունենք մեր տալիս գիշերապահներին, պէտք է անպատճառ նրանց գլխաւորները երաշխաւորեն մեզ իրանց հաւատութեամբ ու կալուածներով։ Այդ դէպքում խանութպանների և գիշերապահների մէջ կը լինի պատուար օրինական պայման։ Երբ այդպէս եղաւ, մենք կարող ենք համոզուած լինել, որ մեր բազարը փորձանքներից ազատ կը լինի։ Սա մի ծանրակշիռ հարց է երևանցիների համար. ինչպէս են անուշադիր թողնում։

Յովհաննէս-Հեթում

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նիժնի-Նովգորդից ստացանք 36 րուբլի բանժանդպրին «Ժողովուրդ պ'Օրիանի» համար հետևեալ անձերից. տիկին Նունէ Աւաքելեան և Աբրահամ Աւաքելեանց 8 բ., Իսահակ Աթաբէկեանց, կարապետ Շահինջանեանց, Իսահակ Աւաքելեանց, Նիկողայոս Տէր-Աւետիսեան, Սարգիս վ. ապիեանց, Թորոսովքար Բաղատրեանց և Նիկողայոս Գասպարեանց իւրաքանչիւրը 4 րուբլի։ Աւտաջվայ բաժանորդական գումարի հետ կունենանք 192 րուբլի։

—

Հետևեալ կիրակի օր, ապրիլի 25-ին, վանքի մայր-եկեղեցում լինելու է Հոգեհանգիստ Գաբրիել արքեպիսկոպոս Այվազովսկու յիշատակին։ Այդ հոգեհանգիստը կատարելում են Թաղիադեան գերեզմանի և նրան հանդուցեալ Այվազովսկու նախկին աշակերտները։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են հետևեալը, ապրիլի 10-ից։ «Չորս օր է արդ, որ մեզ մօտ սկսում է սպասուիլ քամի և ցուրտ։ Ջամիների պատճառով ծովը այն աստիճան մրրկալի էր, որ մի նաւ, որ բեռնաւորուած էր նաւթով, ընկղմուեցաւ ծովումն։»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են որ Բաղուի հասարակութիւնը վճռել է արդէն աստղագրութիւն բանալ մի նոր եկեղեցի կառուցանելու քաղաքում, որովհետև եղածը շատ փոքր է հասարակութեան համար։

—

Հասատա ապրիլից խմացանք որ այս օրերս կալիասեան քաղաքական մասի կառավարչապետ իշխան Դոնդուկով-Կօրսակովին ներկայացան վաճառականների մի պատգամաւորութիւն, երկու անձերից բազկացած, որոնցից մինը պարսիկ վաճառականների կողմից, իսկ միւսը՝ առհասարակ արտասահման առևտրով պարապող վաճառականների կողմից։ Ի միջի այլոց վաճառականները նորին պայծառափայլութեան ուշադրութիւնը դարձրին Թիֆլիսի մաքսատան մէջ կատարվող այն ձևերին, որոնք սկսել են այն օրից, երբ պ. Բարսով նշանակվեցաւ ֆինանսական մինիստրութեան կողմից մաքսատան մէջ տեսչութեան յանձնարարութեանց պաշտօնեայ։ Ասում են թէ այդ ձևերը տարօրինակներ են դարձրել առևտրականների համար, որ ստիպուած են դիմել նրանց, որ ամէն մի ապրանքի վրայ ստանան մաքսատան պաշտօնեայից տեղեկութիւն, թէ ինչ տուրք պիտի վճարեն։ Մեր կարծիքով պ. Բարսովի նկատմամբ ամբաստանութիւնները ստացուած են ոչ ուղիղ աղբիւրներից։ Մենք գիտենք, որ պ. Բարսովի կարծիքով վաճառականները կարող են արտօնեալ ապրանքները, որոնց համար ոչ մի տուրք չի պահանջվում, ազատ ապրանքները, Անդրկովկասում գտնուած տեղերը դուրս բերել և առանց մաքս վճարելու ծախել։ Մեր կարծիքով պ. Բարսովի նկատմամբ ամբաստանութիւնները կարող են արդարացի համարուել, եթէ այդ ճշտութիւնը ստացած են գալիս նրանից, որ պ. Բարսովի կարծիքով վաճառականները կարող են արտօնեալ ապրանքները, որոնց համար մաքսի տուրք չի պահանջվում, ազատ տեղերում վաճառ

ախլված կը լինի ընտրել: Աւում են որ Թիֆլիսի մաքսատան մէջ հանդիպած արդելքների լուրը իմանալով, մի քանի վաճառականներ արդէն փոքձ են փորձել անցկացնել իրանց ապրանքները Ցրապիզոնի ճանապարհով: Վերջապէս վաճառականները իրանց վերջին յոյսը դնելով իշխան Դոնդուկով-Կորսակովի վրա և անհամբերութեամբ սպասելով գործի վախճանին, դիմել են նորին պայծառափայլութեանը խնդրվքով, գործը քննել տալու, յանձնելով այդ քննութիւնը ում կը կամենայ իշխանը, միայն ոչ պ. Բոյեվին, որին նրանք գործին հնաւոր ու տեղեակ (կօմպետենտ) չեն համարում և որից նրանք վաղուց արդէն կորած են իրանց յոյսերը:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ հաղորդում են: «Կարապետինք Թիֆլիսի բարեգործական ընկերութեան հրաւիրը տեղական վարչութիւնների համար: Երևանի երիտասարդութիւնը առաջարկել էր այդ ընկերութեանը փոխել իր մի յօդուածը, որով պահանջում է ունեցած գումարը ուզարկել խորհրդին, բայց այդ առաջարկութիւնը մերժվեցաւ: Բայց մինչ հարցնում ենք. ինչի համար պատասխին ուզարկի ընկերութեան կենտրօնական վարչութիւնը իր ամիսղջ փողը, ինչի նա առաւաւտէն չը գործածի նոյն փողը իր տեղական բարեգործական պէտքերը հոգալու վրա: Ընկերութիւնը ասում է թէ որ և է ճգնաժամի ժամանակ նրան մեծ գումարներ են հարկաւոր. բայց ճգնաժամի նշանակութիւնը պատասխին նոյնքան լաւ է հասկանում, որքան ընկերութեան կենտրօնական վարչութիւնը: Գոնէ խորհուրդը թոյլ տար ընկերութեան տեղական վարչութիւններին գրաղվել բայաւասպէս գործերի հրատարակութեամբ, որոնք կը լինէին իրանց նպատի կողմից միջին ու հասարակ դասի ժողովրդի հասկացողութիւնը աւելի մատչելի, և աւելի էժան կը ծախվէին, քան թէ Թիֆլիսի Թարգմանական ընկերութեան գրքերը: Ընկերութիւնը իր հրատարակութեամբ, ճշմարիտ է, իրաւունք է տալիս գումարների մի մասը յանձնել տեղական կառավարիչներին,— դա մի փոքրիկ պիղծում է և գուցէ մենք գոհացնիցս համաձայնվելինք դրա հետ,—բայց ինչո է երաշխաւորում մեզ, որ ընկերութեան հետևեալ ընդհանուր ժողովը չի փոխի իր այդ առաջվայ վճիռն էլ, ինչպէս և արեց արդէն մի անգամ»:

—

Ով է աղօթել «Моск. Вѣд.» լրագրին, յայտնի չէ. բայց նրա հետ մի հրաշք է պատահել: Այդ լրագիրը, որ միշտ ամենակատաղի թշնամի էր հրէաներին, յանկարծ իր № 94 մէջ տպված առաջնորդող յօդուածում սկսում է պաշտպանել հրէաներին: Պէտք է վերջ դնել հրէաների հալածանքներին, ասում է Մօսկվայի խերթը, ինչի են ամբաստանում անմեղները: Ասա ժողովրդի գժբաղդութիւններից ամենապիտաւորը, չարունակում է նա, պիտակաւն է, բայց ուս ամբոխը աւելի է հարում այն նահանգներում, որտեղ հրէաները չը կան, քան թէ այն նահանգներում որտեղ կան հրէաներին ապրելու: Ամենուրեք նահանգներում, ճշմարիտ է, շատ հրէաներ են բնակվում, ասում է կատկովի օրգանը, և այնտեղ ժողովուրդը ազքատ է և այդ ազքատութիւնը վերաբերում են հրէաների հարստահարութեանը, բայց նոյն նահանգներում հրէաները աւելի էլ ազքատ են, քան թէ ուս ամբոխը: Ուս ամբոխը, վերջապէս, անարդար է գտնում այն կարգադրութիւնը, որով արգիլվում է այժմ հրէայ դեղագործներին ապրել մայրաքաղաքներում, նոյնպէս հրաժարական տուած հրէայ զինուորներին, որոնք, ինչպէս ասում է լրագիրը, միւս քաղաքացիների պէս իրանց արիւնն են թափում հայրենիքի պաշտպանութեան համար և այդ դնում պահանջում են ապրելու մայրաքաղաքի մէջ ապահովութեամբ չնչելու: Կատկովի լրագիրը ողբ ապահովեամբ չնչելու: Կատկովի լրագիրը պարզ ասում է որ այդ վարչական կարգադրութիւնը մոտ օրինակ է տալիս այնպէս էլ դրգռված ամբոխին: Ինչի անունները. հարցնում է նա, պէտք է կրճն մեղաւորների պատիժը:

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ կոմս Լօրիս-Մելիքով այս օրերս գտնում է Նիցցայում, որտեղ նա բժշկվում է մի չատ վտանգաւոր հիւանդութիւնից: Կամը արիւն է թքում: Հիւանդի դրութիւնը բժշկների վկայութեամբ չատ վտանգաւոր է:

—

Այս օրերս, ինչպէս հաղորդում են Օդէսայի լրագիրները, դարձեալ կայսերաւորված է գիներալ Սարէչինսկովի սպանողներից մինը:

—

Վաղը, կիրակի օր, ապրիլի 18-ին, Արծրունու թատրոնում կը լինի օրիորդ Մարի-Նաւարդի բե-

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

„ГОЛОСЪ“ ԼՐԱԳՐԻ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Փարիզից „Голосъ“ լրագրին հաղորդում են հետևեալը: Պարլամենտական արձակուրդների պատճառով սկսված հանգստութիւնը ընդհատում է սարսածված լուրերով, թէ Գամբետտա աշխատում է ձեռք բերել նշանաւոր լրագիրներ: Ամեն օր լրանում է, որ նախկին մինիստր-նախագահը գնել է այս կամ այն լրագիրը: Խմբագիրները բողոքում են այդ մեղադրանքների դէմ, իբր թէ իրանք կամենում են գամբետտայի քաղաքականութեան պաշտպաններ դառնալ, բայց, չը նայելով այդ բողոքներին, սարսածված լուրերը մնասում ճշմարիտ են:

Խմբագիրները բողոքում են, Հաւատացնելով, թէ նրանք Հաւատարիմ կը մնան իրանց այժմեան քաղաքականութեանը, նոյնքան իրաւացի են և գամբետտայի կուսակիցները, Հաւատացնելով, թէ նրանք ձեռք կը բերեն մի քանի լրագիրներ: Բանը նրանումն է, որ Ֆրանսիական լրագիրների մեծամասնութիւնը պատկանում է ակցիօներական ընկերութիւններին: Իսկ ակցիաների մեծամասնութիւնը պատկանում է բանկային մեծ հիմնարկութիւններին, որոնք շատ քիչ են հոգում լրագրի քաղաքական այս կամ այն ուղղութեան մասին, այլ օգուտ են քաղում միայն լրագրի առևտրական բաժնից:

Լրագրի քաղաքական ուղղութեան փոփոխութիւնը չէ նշանակում, թէ քաղաքական խմբագիրները փոխեցին իրանց Համոզմունքը, այլ պրանից երևում է, որ բանկերը ծախել են լրագրի ակցիաները, իսկ նոր ակցիօներները խմբագրութեան կազմակերպութեան հետ միասին փոխում են և լրագրի քաղաքական ուղղութիւնը: Մամուլի

ներկայացնելու Գ. Սամպուկիանցի «Թոխմախլաս» օպերան: Օրիորդ Մարի Նաւարդ հայոց թատրօնական խմբի մէջ հասարակութենից ամենասիրված դերասանուհիներից մինն է և երևի թատրօնը լի կը լինի:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են: «Գործ» ամսագրի հրատարակութեան այնքան ուշանալը և խմբագրական մի յայտարարութիւնը տեղիք են տալիս շատերին կարծելու որ պ. Հախումեանցի այդ ձեռնարկութիւնը չի աջողվիլ: Բացի մէկն էլ ամսագրի բաժանորդագրութիւնը լաւ չէ գնում Շատերը ասում են. Ինչ պիտի լինի գաւառական քաղաքում հրատարակվող մի ամսագիր: Բայց մենք ապատում ենք որ «Գործը» կը լինի մի մշակված պրօգրամային հետևող, լուրջ և ժողովրդական հրատարակութիւն, որ իր երևալով աւելի օգուտ կը տայ ազգին, քան թէ մի քանի յետադէմ պարբերական հրատարակութիւններ: Ցանկանում ենք որ ապագան արդարացնի մեր յոյսերը: Աւելորդ չէր լինի, որ հայ երիտասարդութիւնը դոնէր մի ընչին գումար նիւթապէս օգնելու նոր ամսագրի գոյութեանը, քանի որ յայտնի է թէ մեր ժամանակում հայ խմբագիրը, եթէ ինքն փորը ի չատէ անփական միջոցներ չունի, չէ կարող որ և է հրատարակութեան գործը առաջ տանել:»

—

ԵՐԵՒԱՆի զարանոցի հոգարարձութիւնը խընդրում է ասել մեզ հետևեալ յայտարարութիւնը: «Զարանոցիս հոգարարձութիւնը առանձով հոգարարձու պ. Վարդան Եղիազարեանցից Երևանի կլուբում անցեալ տարվայ դեկտեմբերի 27-ին և ներկայ թ-ի փետրվարի 5-ին կայացած զիմակահանդէսներից գոյացած զուտ արդեանց կէսը, 317 րուբլ 50 կ., որ նրա խնդիրքով կը յատկացվի տեղիս Ամենափրկչեան օրիորդական զպրոցին, Ս. Գէորգ Պետրոսի և Ս. Յովհաննէսի տպագոց ծխական զպրոցներին, պարտք է համարում ձեր լրագրի միջոցով յայտնել իր շնորհակալութիւնը պ. Եղիազարեանին և այն բոլոր անձանց, որոնց աշխատութեամբ կայացել են յիշեալ զարահանդէսները:»

—

վէր: Բայց վարչութիւնը իսհմամութեան ճամբայ ուզեց բռնել, սակայն ալ հանրութիւնները կամաց կամաց կը սկսեն հասկանալ, որ Բ. Դուռը վարչութիւն ալ մասին պէտք կը խաղցնէ: Այսօր տեղական հերթերին մէկուն մէջ կը կարդանք հետևեալը. «Ելնէկ, Ենկիրիէն, Զօպանեան Գաբեգին վարդապետի կողմէ ի պատրիարքարան եկած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ տեղական կառավարութիւնը մահմետական բանտը դնել սուած է գինք: —Այս Գաբեգին վարդապետ երկու տարի առաջ Եոզղատի մէջ ձերբակալուած էր, իբր թէ գիւղացիները կառավարութեան զէմ գրդռած լինելուն համար, և անկէ ի վեր մերթ Եոզղատի, մերթ Ենիքէրի մէջ բանտարկեալ մնացած է: Վերջերս, պատրիարքարանի միջնորդութեան վրայ, պատիկ մը թող տրուած էր. բայց երկկոան հեռագրէն կը հասկցուի թէ տեղական կառավարութիւնը նորէն խստութեամբ կը վարուի իրեն հետ:»—Ինչպէս այդ հերթին ալ կը յիշէ առանց զատատանի բանտարկելն տէրութեան օրինաց իսկ հակառակ է:—Վարդապետը ըստ օրինի պէտք է պատրիարքարանի յանձնուէր: Ինչու չեն ըներ: Կրնէին թէ պատրիարքին համար է որ Բ. Դուռը կղերականաց հետ խիստ կը վարուի: Հիմա պատրիարք չը կայ, այդ ինչ է այս խստութիւնը: Արդեօք մեր վարչական անդամները դուն պատրանքի մը ենթակայ չեն, կարծելով որ Բ. Դրան մեղի դէմ ձեռք առած միջոցներն դիպուածական են և թէ իրենք պիտի յաջողին իրաց վիճակը փոխել: Բ. Դուռը հայոց մասին իր ծրագիրը ունի, որուն վրայ չատ անգամ խօսած ենք, ինչ ըլլայ ըլլայ, այդ ծրագիրը պիտի գործադրէ:—Վարչութեան անզամները խնդացիութիւն կրնան եթէ ինքզինքնին պատասխանատուութիւնէ ազատեն:—Դարձեալ այդ խնդիքէն կը տեղականանք թէ Եոզղատի առաջնորդին Պէրբահէ ուղղակի Բ. Դռնէն խրկուած բլլալու լուր կայ, առանց պատրիարքի միջնորդութեան: Ալիվիայ կաթողիկոս բուած անձը կը ջանայ որ այդ խնդիրը իրեն սեփհականեցնէ, ասիրոյ Սեբաստիոյ գաւառին հետ: Ցաջողած է արդեօք: Ինչ է Եոզղատին առաջնորդին պէրաթ չը խրկուելուն կամ եթէ խրկուած է առանց պատրիարքի մէջնորդութեան խրկուելու պատճառը:—Ալիվիայ կաթողիկոսական հարցը, որուն համար Բ. Դուռը ապահովութիւն կուտար թէ ազգին ուզած կերպովը պիտի վերջացնէ, դեռ իր նախկին վիճակին մէջն է: Մենք ալ կասկածներ ունենալու իրաւունք ունենք:

Պատրիարքի ամէնաբարձր մէկ կէսն է Ազգ. ժողովով չը գումարուիլը, որ պատրիարքը ազգին խաղով վիճակին կը վերագրէ այդ չը գումարուիլը: Պատրիարքի խօսքերն ծայր մ'է: Լաւ գիտենք որ պատրիարքը շատ վշտացած է որ Ազգ. ժողով չը գումարիլ. վասն զի եթէ գումարուի պատրիարքական հարցը նոր կերպարանք մը պիտի առնէ: Վարչութիւնը կրնայ թէ պէտք եղած բանակցութիւններն ընէնք Ռ. Դրան հետ, խնդիրը կարգերնք, պատրիարքի պահանջներուն գոհացում տալ ամենք կառավարութեան կողմէ, այնուհետև առօք փառօք ժողովը ընենք ու պատրիարքը իր գահը վերադարձնենք: Աղէկ գիտեմք, բայց երբ գործադրութիւն: Մենք ալ վարչութեան վրայ յոյսեր ունենք, բայց երբ այսպէս չատուցուցումներ գործերն, պիտի ըսենք որ ամենքս ալ կը խաբուինք:—Մեր սիրտը այնքան ուսի կը գառնանայ որ այս տարուան, ցաւալի վիճակը արխուր տպաւորութիւն մը կրնէ ամեն տեղի հայոց վրայ, ամենքս ալ կը զգանք պատուական ժամանակներ կը կորսնցնենք, եաքը երկու քար առնենք գլխնուս գարնենք ալ օգուտ չունի, ինչպէս անցեալին համար չունեցաւ: Ո՛րքան ցաւօք կարդացի այս վայրկենիս «Թէրճիմանի-Ղիքնարի» Տիգինի յօդուածի թղթակցին ատ խօսքերը թէ «Հ. Պօլսոյ հայոց ազգ. իշխանութեան այժմ գրանուած վիճակը և ընթացքը և պատրիարքին ատած հրաժարականովը յատաջ եկած անել և դժուարին բանդը այս կողմերը ցաւալի և մասամբ իւրք գոյիակղական և յուսահատ տպաւորութիւն մը սկսած է յատաջ բերել:»—Այս պիտի բլլայ մեր այսբան ժամանակուան յոյսերուն պատկառ:

Անոնք որ գործոց այս վիճակին գոհ չեն կրնար բլլալ մի քանի անձնասիրութեանց համեմ ինկած են և դանոնք պատճառ կը բռնեն գործոց ասանկ ընթացքին: Ցեմ պիտի, ինչ կերպով ձեզ մեծնեմ, դի ես ալ չեմ կրցած հասկնալ, մանր է, ես ըսեմ դուք մեծնցեք:—Հախտաւորներուն գլուխը փախուստեան կը դրեն: Ատոր խօսք չը կայ, նա պարզապէս կըսէ թէ պատրիարքին հակառակորդ է: Ոչ միայն այս պատրիարքին, այլ անցածներուն ալ, գալիքներուն ալ: Ինչպէս իրանդայիք no rent կը գչեն, մեր փախուստեան ալ «ոչ պատրիարք» կըսէ կամ ասկի չխոսիր, պատրիարքարանի արդի դրութեան հակառակորդ է: Ինչն ալ իրեն վարդապետութիւնը ասկի այս մասին, մանաւանդ կը խօսինք:—Բայց պիտի ըսէք, ինչ կըլլայ փախուստեանին պատրիարքին հակառակորդ բլլալէն: Ասոնց մը երկուքը իրարմէ չեմին բաժնուեր, անցեալները երբ կուզէին իրիկուվրայ հրատածել փախուստեանը, պատրիարքը ինքն ըսած էր թէ «այդ մարդը թէ որ յանցանք մը ունի, ըսէք յայտնեցէք, ես պատժեմ», բայց փախուստեան օձիքէն բռնելը դիւրին բան չէ: Հիմա երկուքը դիւրաւ դժուար կը խրկենք: Իրենց դիտաւորութիւնն է:—Բայց կը կրկնենք՝ ինչ գօրութիւն ունի անհատ մը, որչափ ալ կարևոր բլլայ և վտրոհում, պատրիարքի մը դէմ որ հայ ազգին գրեթէ ամբողջութիւնը իրեն հետ ունի:»

Բայց երբ Մերիէմ-Գալին և Եուսուֆեանը կը ցցնեն իրբ պատրիարքի դէմ դատպիրք, խընդիրը հանելուկ մը կըլլայ: Պ. Մերիէմ-Գալի Ազգ. ժողովոյ աւենապահն է: Ազգ. ժողովը միշտ պատրիարքին աջակից եղած է, իր քաղէներովը դնա գօրացուցած է, և միշտ յայտարարած է թէ չը կրնար պատրիարքէն անցնել: Եւ ահա այդ ժողովը իրեն նախագահ մը կընտրէ որ պատրիարքին դէմ դատպրէ: Կր հասկացուի: Հանելուկը աւելի կը կնճռոտի երբ դիտնանք թէ պ. Մերիէմ-Գալի միշտ պատրիարքի նպաստաւոր եղած է, միշտ բարեկամ անոր հնա, անձնական մեծ մտերմութիւն միասին, մինչև անգամ պ. Մերիէմ-Գալիի Ազգ. քրոջը հարսնեցաւ հանդիսին պատրիարքը ներկայ գտնուեցաւ: Գաշտոնական, բարեկամական այսքան մտերիմ յարաբերութիւններէ վերջ ինչպէս կնճռոտին թէ պ. Մերիէմ-Գալի դատճան մ'է Ներսէսի դէմ, մանաւանդ թէ չահ մ'ալ չը կայ իրեն, որ անով թերևս մեղմենք:—Իմ խոր օրս ատոր չը հասնիր, կրցողը թող մեղմէ, իսկ պ. Եուսուֆեանի համար, որ Ազգ. վարչութեան անհնազանդ է, երբ կըսեն թէ պատրիարքի դէմ և ազգին չահուց կը դատճանէ, ատոր ալ հասատալ դժուար է:—Պատրիարքը իրաւունք ունի Ազգ. վարչութեան ատենապետն ինքն րնտրելու ինքն ալ գնայ պ. Եուսուֆեանը ընտրեց: Պատրիարքը չատ տարիներէ ի վեր լաւ բարեկամ էր Եուսուֆեանի հետ, և գիրար լաւ կը ճանչնային. պատրիարքը ազէկ գիտէր որ Եուսուֆեան կառավարութեան գատապարտն մը անգամ է: Ալ երբ այսպիսի մեծ պաշտօն մը պատրիարքը կը յանձնէր Եուսուֆեանի առանց մտածելու, առանց կըշռելու քննութեամբ կընէր: Այդ չենք կրնար ըսել: Պարելի է որ պատրիարքը լաւ չը ճանչցած մարդուն նէր առանց պաշտօն մը յանձնէր: Առանց բանի մը «այո» չենք կրնար ըսել: Ինչու Եուսուֆեան դատպրէ պատրիարքի դէմ. միթէ աւելի մեծ պաշտօնի կրնայ անցնել ինքն, պատրիարքէն նոքա ազգին առաջին մարդն է: Բ. Դրան հաճոյ բլլալու համար: Աւելիայ չենք կրնար ըսել, վասն զի պատրիարքը այսպիսի կասկած մը ինքն իսկ չէ յայտնած, և կարծենք թէ պատրիարքը իր ազգը բաւական կը սիրէ, որ երբ տեսնէ մէկը, որ իրեն պատճառով գործի գլուխ անցած է, և ազգին դէմ կը գատճառնէ ինքն նեղ սէս լսէ, պէտք չի անոր հաճոյ բլլայ ինչ բլլայ: Մենք այսպիսի սկզբունքին մը չենք կրնար ըմպատել պատրիարքին:—Այս երեսէն հարցին վրայ այսքան մը խօսելն բաւական է: Ինչպէս որ ըսի այսքան մը խօսելն բաւական է: Ինչպէս որ ըսի այս գործակատներուն մենամարքին տալու կարող չեմ, եղածը ըսի, եթէ կրնաք մէջէն հլէք, բայց միշտ ցաւեցէք մեր վրայ որ առանկ վիճակի մէջ ենք: Ցառելու արժանին ալ մենք չենք, այլ մեր Ցանկա-Հայաստանի հայերն են, որ այդքանին մեզի գործացած՝ ապուշ ապուշ կը սպասեն ու կը սպասեն, և մենք պիտանագործական խորհուրդ խրատելու գործելու, էնթրիկանելու մէջ խաղալիք ենք:

Հայկակ

Fonds A.R.A.M

գազանիքների հետ անձանօթ մարդիկ կը զարմանան, թէ ի՞նչպէս է, որ առաջնադաւոր և անուն ունեցող գրողներ նուիրում են իրանց աշխատանքը և ընդունակութիւնները մի լրագրի, որ անուն առանալուց յետոյ կարող է ամեն ժամանակ կորչել նրանց համար։ Բայց քանի որ լրագրի սեփականութիւնը ակցիօներական բնաւորութիւն ունի, խմբագիրները ակամայ ստիպված են հնազանդվել ակցիօներական ժողովների վրճիռներին։

Շատ խմբագիրներ աշխատեցին ապահովացնել իրանց, որ սեփական լրագրի քաղաքական ուղղութիւնը անփոփոխ մնայ, բայց այդ աշխատանքները ի զուր անցան։ Ակներև է, որ մամուլի այդպիսի դրութիւնը շատ վատ է։ Լրագրի աջողութիւնը առհասարակ կախված է նրա խմբագրի տաղանդից և լրագիրը պահպանող կենսաւոր աշխատակիցներից։ Չէնց որ լրագիրը անուն և շատ բաժանորդներ կունենայ, նա կարող է փոխել իր քաղաքական ուղղութիւնը, ղրկվել խմբագրից և ղեկաւոր աշխատակիցներից. բաժանորդները գոնեա սկզբից հաւատարիմ են մնում իրանց լրագրին։ Այդ է պատճառը, որ գամբետտա աշխատում է ոչքան կարելի է շատ լրագիրներ ձեռք բերել և յանձնել նրանց իր հաւանականներին։

Հանրապետական լրագրների մեծամասնութիւնը այնքան թշնամաբար էր վերաբերվում գամբետտային, որ նրա այդ յանկութիւնը շատ բնական է։ Չը կարողանալով գրողներին իր կողմը դարձնել, գամբետտա կամենում է պրկել նրանց դրելու միջոցներից։

Փարիզի մէջ գամբետտայի քաղաքական նուիրիները պաշտպանում են „République Française“, „Voltaire“ և „Paris“ լրագիրները։ Այդ լրագրներից իւրաքանչիւրը հազիւ թէ 30,000 բաժանորդներ ունի։ Փոքր լրագրներից գամբետտային պաշտպանում են „La Petite République Française“ և „Expresse“։ Առաջինը 200,000 բաժանորդներ ունի։

Գամբետտային թշնամաբար վերաբերվում են 26 լրագրներ, որոնցից ամենաանհանգստացնողը 100,000-ից աւելի բաժանորդներ ունի։

Այդքան լրագրների դէմ մաքառելը գամբետտայի համար շատ դժուար էր և նա սկսեց լրագրներ գնել, բայց այդ գործը նրան աւելի ճեղաց, քան թէ օգնեց։ Գամբետտա մինչև այժմ գոնեա չը կարողացաւ նշանաւոր լրագրներ ձեռք բերել, մինչդեռ յայտնվեցաւ նրա պիտանութիւնը և ճեղաց նրան ոչ թէ այն պատճառով, որ նա կամենում էր կաշառել հասարակական կարծիքը, այլ որովհետև յայտնվեցաւ, թէ գամբետտա միլիոններ ուներ։ Ցաւալի էր, որ Գամբետտա մօտ 10 միլիոն ունէր, իսկ այժմ հաւատացնում են, որ նա ասրիկան 1 միլիոն ֆրանկ եկամուտ ունի։ Լրագրներ գնելու համար նա ծախսեց 15 միլիոն ֆրանկ։

Չին հանրապետականները, որոնք միշտ պարծեցել են իրանց ազնուութեամբ և աղքատութեամբ, չափազանց անբաւական են գամբետտայից և նրա կուսակցութիւնից։

ԱՒՍՏՐՕ-ՈՒՆԴԱՐԻԱ

Երբ աւստրիական պատգամաւորների ժողովի նախագահ Շմերլինգ իր արտասանած ճառի մէջ ասեց, թէ անհրաժեշտ է Բօսնիան և Հերցեգովինան Աւստրիայի հետ միացնելու, նրա խօսքերի վրա կարելի էր ուշադրութիւն չը դարձնել և նրանց քաղաքական նշանակութիւն չը տալ. գրում է „Голосъ“։ Պ. Շմերլինգ աւստրիական ազդեցութիւն ունեցող պետական մարդկերանց թւից չէ և միջոց չունի հաստատ ապրիլուններից իմանալ կառավարութեան կարծիքը քաղաքական այս կամ այն հարցի մասին։ Այն փաստից, որ պ. Շմերլինգ Բօսնիայի և Հերցեգովինայի միացնելը Աւստրիայի հետ անհրաժեշտ է համարում, չէ կարելի եզրակացնել, որ աւստրիական կառավարութիւնն էլ նոյն կարծիքի է։

Թոլոտովին ուրիշ կերպ պէտք է վերաբերվել վիէննայից ստացված հեռագրին, որ հաղորդում է, թէ աւստրիական արտաքին գործերի մինիստրը յայտնեց աւստրիական պատգամաւորների ժողովի մասնաժողովին աւստրիական կառավարութեան ձրդուածքի՝ ապացուցանել բօսնիացիներին և հերցեգովինցիներին, որ նրանք կը ստանան նիւթական և բարոյական բարօրութիւն միայն այն ժամանակ, երբ նրանց երկիրը վերջնականապէս միացրած կը լինի Աւստրօ-Ունգարիայի հետ։ Պատգամաւորների ժողովի մասնաժողովների նիստերը հրապարակական չեն և այդ նիստերի մասին լրագրների ստացած անճշգրտութիւնները պաշտօնական չեն լինում։ Շատ դիպուկ են պատահել, մանաւանդ կոմս Անդրաշիի ժամանակ, որ այդպիսի տեղեկութիւնները պաշտօնապէս հերքվել են, երբ կառավարութեան անդամներից մէկին վերաբերված խօսքերը վատ տպաւորութիւն են գործել արտասահմանում։ Շատ կարելի է, որ այս անգամ էլ աւստրիական կառավարութիւնը կը հերքէ կոմս Կալնօկիին վերաբերված յայտնութիւնը, բայց քանի որ նա աւստրիական կառավարութիւնից պաշտօնապէս հերքված չէ, առիթ չը կայ նրան չը հաւատալ, որովհետև մասնաժողովների վակված նիստերի մասին աւստրիական լրագրների հաղորդութիւնները մեծ մասամբ ճշմարիտ են լինում։

Եթէ ենթադրենք, որ մեզ ուղարկած հեռագիրը ճշդութեամբ հաղորդել է կոմս Կալնօկիի խօսքերը, անկարելի է չը ցաւել, որ աւստրիական արտաքին գործերի մինիստրը հարկաւոր համարեց մասնաժողովի նիստի ժամանակ խօսել այն օգտի մասին, որ կը ստանար Բօսնիան և Հերցեգովինան, միանալով Աւստրիայի հետ։ Ճշմարիտ է կոմս Կալնօկի հրաժարվեցաւ բարյացակել այն միջոցները, որոնց օգնութեամբ պէտք է միացնել յիշեալ նահանգները Հաբսբուրգների երկրի հետ, բայց նրա ասածներն էլ ինքն իսկ ինքեան հակասական են այն դրութեանը, որ իւրաքանչիւր երկրի արտաքին քաղաքականութեան դեկավարողի առաջին պարտականութիւնն է։

Բօսնիան և Հերցեգովինան Աւստրիայի հետ միացնելու հարցը այդ երկրի ներքին քաղաքականութեան հարցերից չէ։ Բերլինի դաշնագրով առեղծած դրութիւնը թիւրքաց այդ երկու նահանգների համար անկասկած շատ անբնական և խրճճված է, բայց այսու ամենայնիւ պարզ երևում է, որ այդ երկիրները Աւստրիային չեն պատկանում։ Ուրեմն Եւրոպան յանձնեց աւստրիական կառավարութեանը կարգապահութիւն և օրինականութիւն մտցնել Բօսնիայի և Հերցեգովինայի մէջ, որոնք բացակայ էին թիւրքաց կառավարութեան ժամանակ, և այդ երկու նահանգների ներքին և բարոյական բարօրութիւնը վերականգնել։ Եթէ աւստրիական կառավարութիւնը այժմ խոստովանում է, որ այդպիսի հեռանկար ուրիշ կերպ անկարելի է առնալ, եթէ ոչ Բօսնիան և Հերցեգովինան Աւստրիայի հետ միացնելով, դրանից երևում է, որ Եւրոպայի ուսած յանձնարարութիւնը անիրագործելի է։ Այս հիման վրա բարձրացած հարցը պէտք է ենթարկվի միջազգային քննութեանը և նա ստար պէտք է լինի աւստրիական բոլոհատապի կամ պատգամաւորների ժողովի համար նոյնքան, որքան Տրիեստի և Տրինաօնի ներքին և բարոյական բարօրութիւնը իտալական պարլամենտի համար։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

Վան, 16/28 մարտ 1882

Քանի շաբաթ է որ գրած չեմ ձեզ որովհետև փոստի ուղութիւնն շատ անդամ կը բանայ կը կարդայ կասկածելի նամակներն։ Այժմ մի նոր օրէնք ալ դրած են փոստի համար. վաճառականները պէտք է որ իրենց նամակները բաց տանին ներկայացնեն փոստի ոստիկին որ իրաւունք ունի նայել թէ մէջը ուրիշի ալ նամակ կայ. եթէ կայ, պէտք է որ ամեն մէկ նամակի համար առանձին առանձին վճարը առնայ 4 դրուշ (33 կոպէկ)։ Զարմանալի չը պիտի թուի ձեզ որ վանէն մինչև Կ. Պօլիս մի նամակի ծախքն 33 կոպէկ է, իսկ մինչև Տփղիս 8 կոպէկ։

Մի կողմէն փոստի ուղութիւնը վաճառականներին կը նեղէր նոցա նամակները բանալ տալով և ներփակ ամեն մի նամակի համար առանձին վճարը առնելով. միւս կողմէն վաճառականներն ալ միացան և աշխատեցան մեր փոստի ուղութիւնը պղտորիւններով երևան հանել։ Այժմ այդ հաստատած մի իրողութիւն է և քննութեամբ իմացուեցաւ որ փոստի ուղութիւնը շատ անգամ աւելի փոշ կը առնայ և պակաս դրուշմաթուղթ (մարկա) կը կպցնէ նոյն նամակների վրայ։ Ցաւալի այժմ դատաստանի առակ է։

Այս խիստ հսկողութեանց առակ և խուզարկութեան միջոցին, ներեցէք եթէ ես ալ դիպուածին չունենամ յանձնարարել ձեզ։

Այսօր կուզեմ գրել ձեզ մանուածապատ հոգեբանների մի այլայլութեան նկատմամբ։ Աշխարհի չորս կողմերէն վռնդուած այս ապրածները մեր կիրքը իրենց հանգստութեան տեղ գտնելով, կուգին իրենց ճիրաններուն տակ խեղճ հայերը։ Ինչ կուգեն անել այս մարդիկ. ինչու համար եկած են այստեղ. վարժարաններ բանալ, մեզ դաստիարակել կուգեն։ Բայց մեր պէտք չունինք նոցա վարժարաններուն. միթէ հայեր չեն կարող հազալ իրենց վարժարանի պէտքեր եթէ ամեն կողմ ձեռք ձեռքի առած օգնեն։ Եթէ այդ հոգեբանները նպատակ կրթութիւն տարածել է, որպէս իրենք կասեն, Ը՛ր հաշխատին անտարբ միջոցներով հոգիներ որսալ։ Եզուխանները իրենց հետ բերած են մի քրիստոնեայ արար սպասաւոր։ Իրենց ղրացիներէ մի աղքատիկ հայ աղջկայ վրայ նշանակին այդ սպասաւորը։ Բայց նախ պայման դրին խեղճ աղջկան որ իբր լուսաւորչական կրօնը ուրանայ և կաթոլիկ դառնալով ուխտ անէ եզուխանեան հաստատարիմ մնալ։ Այս ամեսայ ուրացութիւնը կատարուելէ յետոյ պսակելին պիտի սպասուորին։ Կրօնը խիղճի խնդիր լինելով, ամեն մարդ ազատ է ուզած կրօնքին ծառայել, լուսաւորչական, բողոքական, կաթոլիկ, դէխտա և մինչև իսկ անհաւատ լինել, այդ Աստուծոյ և իր գիտակից բանն է։ Բայց ինչպէս որ մենք ուրիշի կրօնական հաւատալիքները սպառ խղճով կուտենք, ուրիշն ալ պէտք է որ մեր կրօնական սպասաւորները յարգէ. խղճ լինի նա ասիացի, եւրոպացի կամ ամերիկացի։ Մի աղջիկ ամուսնացնելու համար պատասխրգնել պէտք որ իր լուսաւորչական կրօնը ուրանայ, մեր մահմետականներու կողմէն միայն տեսած էինք այսպիսի բռնութիւն. այժմ կը տեսնենք որ քրիստոնեայ եզուխանները կը գերազանցեն զանոնք։ «Սարը է կինն ան հաւատա սրամբն և այրն՝ անհաւատա կնատն» (Ա. Կորնթ. Գլ. Ի. 14) կը գրէ Ս. Գիրքը։ Ներ քրիստոնէական ներողամիտ կրօնը թոյլ կը տայ մինչև անդամ անհաւատա կին ունենալ, պրոնեք եզուխանները մեր կրօնակիցներ գոնե հերձուածող կանուանուին, անհաւատն ունի սիրտ կը համարին որ ատիպեցնին լուսաւորչական հայ աղջկան ուրանալ իր կրօն և ազգութիւն (աղջիկը այժմ եզուխաների տան մէջ պարտաւորուած է թիւրքերէն խօսել և ոչ թէ հայերէն։ Սոքա, ազգութեան թշնամի, կաշխատեն ջնջել ազգութեան ամեն յատկանիշ, իրենց կրօնքին դէմ ատելով)։ Ահա այս տեսակ հրէշաւոր կրթութիւն ունեցողներն են որ եկեր են վան կրթութիւն տարածել մեր հայ մանուկներուն մէջ և ինչպէս կը լսենք, շատեր ալ պատրաստուած են իրենց զաւակներ տալ եզուխաների բանակը գալոցը, որովհետև ամեն բան ձրի է այնտեղ...։

Կը կրկնենք թէ մեր կրօնական ազատութեան ջերմ կուսակիցներն ենք և մեր կաթոլիկ, բողոքական հայ եղբայրը իբր ընդունած կրօնին համար անպատասխան վայրենութիւն կը համարինք. բայց երբ կը տեսնենք որ այլակրօններ մեր մէջ ամենատարբ միջոցներով պրօպագանդա անել կուգեն, այդ ժամանակ լռելն ալ անպատկառութիւն կը համարինք։ Մեք, իբր լուսաւորչական հայ, չենք համաձայնուիր բողոքական կրօնին հետ. բայց ինչ կարող ենք ասել այստեղ գտնուող մի քանի բողոքականներուն որք, թէև իրենց մայրենի եկեղեցի փոխած, չեն ուզեր փոխել նաև իրենց ազգութիւն. մաքուր հայերէն կը խօսին, հայի պէս կը զգան և տակաւին վերջին ժամանակներ, կրկին անգամ լինելով, իրենց միաբնակ պ. Բարնումի միջոցով ինդպագիր տուին Խրիմեան Հայրիկին որ մեր ազգային վարչութեան իրաւասութեան տակ մտնեն, Սահմանադրութեան համեմատ իրենք ալ քանէ տալու իրաւունք ունենան, ազատ մնալով միայն իրենց ժողովատան երեսէ ազօթելու։ Ուրախութեամբ կը փութամ յայտնել ձեզ որ մեր բողոքական եղբայրներէ մի քանին մեր վարչութեան դիմելով յայտներ են թէ Հայրիկի գրած ազգային տուրքը (որ առաջնորդարանի և այլ ազգային ծախքերու յատկացած է) իրենք ալ պատրաստ են վճարել իբր հայ ազգակից և իրենց անուններ ալ սրձանագրել տուած են ազգային տուրք վճարողներու տետրակին մէջ։ Այդ տուրք վճարողները միայն իրաւունք պիտի ունենան, սահմանադրութեան համեմատ ազգային ժողովականները ընտրելու համար քանէ տալու։

Մեք, իբր լուսաւորչական հայ, համաձայն լինք նաև կաթոլիկ կրօնին հետ. բայց ինչ կարող ենք ասել այն կաթոլիկ հայ եղբայրներին (ուր որ ալ գտնուին) որք չատ լուսաւորչականներէ աւելի կատաղի հայ են և բարի քրիստոնեայ. միայն թէ այլ է կաթոլիկութիւնը և այլ է եղուխաութիւնը. առաջինը մի սրբազան կրօն է չատերի համար. իսկ երկրորդը բոլոր աշխարհի համար մի դժոխային մելքնայ է, ազգային զգացումները ջնջելու և մարդը գիակ դարձնելու համար հնարուած։

Շարունակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ինչպէս հաղորդում են լրագրները Կ. Պօլսի առաջի դեսպան Նօվիկօվի յատկանշելը բացատրում է նրանով, որ առաջ կառավարութիւնը ցանկանում է ունենալ ճիշդ տեղեկութիւններ պատերազմական կօնտրիբուցիայի մասին Բ. Պրան հետ ունեցած վերջին ժամանակներում ոչ այնքան բանակցական բանակցութիւնների պատճառով։

—«Հաշտեան ընկերութիւնը» հաղորդում է որ առաջին կարգի պատերազմական կօնտրիբուցիայի հարցը աւելի բարենպաստ վերջ ստացաւ, քանի որ պ. Նօվիկով համաձայնութիւն տուեց Բ. Պրան առաջարկութեանը։

—«Голосъ» հաղորդում է որ ռոշխիլտում կալանաւորելը միջոց տուեց ոճրագործելու մի ամբողջ միջազգային դատարութիւն։

—«Times» լրագիրը բարեհոգի Գիլսի նշանակվելը արտաքին գործերի մինիստրի պաշտօնի վրա, ասում է թէ այդ նշանակութիւնը գրաւական է որ Ռուսաստանը կամենում է խաղաղութիւն պահպանել իր հարևանների հետ։ Եթէ, աւելացնում է անգլիական թերթը, կը կենդանանայ ռուս և աւստրիական կայսրների տեսակցութիւնը, այդ ապացոյց կը լինի, որ, գոնէ այս րոպէիս, Խուսաստանը գիտաւորութիւն չունի հանդէս գալ որպէս պատճառների պաշտպան։

—Լօնդոնից հեռագրում են հետևեալ լուրերը։ Առաջիկայ է անանուն նամակ որ ստացուած է ճայթեցնել Ութնդրօբեան գօրանոցը։ Ապրիլի 6-ին կէսրուբում, Կօրնուէլեան կամուրջեան մէջ, ամբոխը աչնչացրեց իրլանդացիների տները և կաթոլիկ եկեղեցին։ Լիմերիկից ոչ հեռու ապանված է մի եօթանասուն տարեկան դատաստանական պաշտօնեայ։

Fonds A.R.A.M

—«Journal des Debats» լրագրին կայիրէից մէկ հեռագիր է ուղարկված, որ հաղորդում է, թէ դիւանագործական դատարանը 13 չէքէդ օֆիցէրներին արդարի դատապարտեց:

—«Երկաթների ընկերութիւնը» կալկուտայից հաղորդում են, որ Մանդալայում նորից սկսվեցան քաղաքական ագիտատիւններ:

—«Times» լրագրին Ալէքսանդրիայից հեռագրում են ապրիլի 9-ին, որ կայիրեում երկիւղ են կրում բէդուինների ապստամբութիւնից այժմեան կառավարութեան դէմ, այդ պատճառով շատերը դարձեր են ուղարկված Ջաժարիկ և Գաճանդարա ամմոնիները պահպանելու համար:

—«Viener Tageblatt» լրագիրը ապրիլի 5-ից հեռանալ հեռագիրը ստացավ Պալէրմոյից: Երկիր Գարիբալդին, իր ընտանիքի ուղեկցութեամբ, կապրէրա կղզին վերադարձավ: Ազգաբնակութիւնը նրան փառաւոր ցոյցեր արավ:

—«France» լրագրին Ամերիկայի Բուէնոս-Այրէսից, ապրիլի 1-ից հեռագրում են հետեւեալը: Այսօր կառավարիչ համաշխարհային հանդէսի պաշտօնական բացումն: Ֆրանսիական բաժինը մեծ աջողութիւն ունեցաւ: Այցելուների թիւը մեծ է:

—Բերլինից լրագիրներին հաղորդում են թէ դիւանագործական շրջաններում հաւատացնում են, որ դեսմանական կառավարութիւնը միտքից Բ. Դրան խնդիրը, արտ թիւրքաց կառավարութիւնը խնդրում էր կ. Պոլիս ուղարկել ընծհանուր շտաբի մի քանի գերմանացի օֆիցէրներին:

—«Presse» լրագիրը հետեւեալ հեռագիրը ստացաւ Բերլինից ապրիլի 5-ից: Իշխան Բիսմարկին այս շաբաթվայ սկզբին են ազատում. նա դիւանագործութիւն ունի դաշնակցական խորհրդի աշխատանքներին մասնակցել: Չը նայելով այն հանգամանքին, որ երևի միջամտութիւնը ձայն կը ասայ ծխախոտի մենաշնորհութեան օրէնքը մտցնելու համար, բայց շատերն էլ ենթադրում են, որ այդ խնդիրը զօրեղ ընդդիմադրութեան կը հանդիպի: Մանաւանդ ամերկին զգում է դաշնակցութեան մանր պետութիւնների ընդդիմադրութիւնը:

—Լրագիրներին Վիէննայից հեռագրում են, որ աւստրիական միներալոգական կոմս Տաաֆէ վճռեց հետազոտ միջոցներ գործ դնել գիւղացիների անտեսական դրութիւնը բարելաւելու համար:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի—Տպատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Գոլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճորտապատկա Բէլօի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

ЕВРОПЕЙСКІЙ АПРАШАНЪ ТОВАРОВЪ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
Адресъ-Календарь на 1882 годъ, заключающій въ себѣ: Общій Адресъ-Календарь г. Тифлиса, № 144 Календарь г. Баку, Адресъ-Календарь всѣхъ городовъ Кавказскаго края, Адресъ-Календарь Закаспійской области, Адресъ-Календарь Эриванской губерніи, Адресъ-Календарь Карской области, Адресъ-Календарь Батумской области, Адресъ-Календарь Сухумскаго округа, Адресъ-Календарь Черноморской губерніи, Адресъ-Календарь Ставропольской губерніи, Адресъ-Календарь Терской области, Адресъ-Календарь Кубанской области, Адресъ-Календарь Астраханской губерніи, Адресъ-Календарь Ростова на Дону, Адресъ-Календарь Таганрога, Адресъ-Календарь Новочеркасска, Адресъ-Календарь Нахичевани на Дону, Адресъ-Календарь Керчи, Адресъ-Календарь Ейска, Адресъ-Календарь Таманскаго полуострова, Адресъ-Календарь Крымскаго полуострова, Адресъ-Календарь Одессы, Адресъ-Календарь Николаева, Адресъ-Календарь Херсона, Адресъ-Календарь Таврической губерніи, Адресъ-Календарь Екатеринослава, Адресъ-Календарь Харькова, Адресъ-Календарь Полтавской губерніи, Адресъ-Календарь Черниговской губерніи, Адресъ-Календарь Кіева, Адресъ-Календарь Волынской губерніи, Адресъ-Календарь Подольской губерніи, Адресъ-Календарь Могилевской губерніи, Адресъ-Календарь Витебской губерніи, Адресъ-Календарь Минской губерніи, Адресъ-Календарь Смоленской губерніи, Адресъ-Календарь Калужской губерніи, Адресъ-Календарь Тульской губерніи, Адресъ-Календарь Орловской губерніи, Адресъ-Календарь Курской губерніи, Адресъ-Календарь Воронежской губерніи, Адресъ-Календарь Рязанской губерніи, Адресъ-Календарь Тамбовской губерніи, Адресъ-Календарь Пензенской губерніи, Адресъ-Календарь Саратовской губерніи, Адресъ-Календарь Самарской губерніи, Адресъ-Календарь Симбирской губерніи, Адресъ-Календарь Казани, Адресъ-Календарь Вятской губерніи, Адресъ-Календарь Пермской губерніи, Адресъ-Календарь Оренбургской губерніи, Адресъ-Календарь Уфимской губерніи, Адресъ-Календарь Москвы, Адресъ-Календарь Владимірской губерніи, Адресъ-Календарь Нижегородской губерніи, Адресъ-Календарь Костромской губерніи, Адресъ-Календарь Ярославской губерніи, Адресъ-Календарь Тверской губерніи, Адресъ-Календарь Новгородской губерніи, Адресъ-Календарь Петербурга, Адресъ-Календарь Олонецкой губерніи, Адресъ-Календарь Архангельской губерніи, Адресъ-Календарь Вологодской губерніи, Адресъ-Календарь Псковской губерніи, Адресъ-Календарь Эстляндской губерніи, Адресъ-Календарь Лифляндской губерніи, Адресъ-Календарь Курляндской губерніи, Адресъ-Календарь Финляндіи, Адресъ-Календарь Варшавы, Адресъ-Календарь Варшавскаго округа, Адресъ-Календарь Калишскаго округа, Адресъ-Календарь Келецкаго округа, Адресъ-Календарь Люблинскаго округа, Адресъ-Календарь Петроковскаго округа, Адресъ-Календарь Радомскаго округа, Адресъ-Календарь Сандомирскаго округа, Адресъ-Календарь Августовскаго округа, Адресъ-Календарь Ломжинскаго округа, Адресъ-Календарь Плоцкаго округа, Адресъ-Календарь Сувалкскаго округа, Адресъ-Календарь Бѣлостокскаго округа, Адресъ-Календарь Гродненскаго округа, Адресъ-Календарь Седлецкаго округа, Адресъ-Календарь Ковенскаго округа, Адресъ-Календарь Варшавскаго округа, Адресъ-Календарь Ивангородскаго округа, Адресъ-Календарь Привислинскихъ губерній, Адресъ-Календарь Царства Польскаго

№ 66 Ապրիլ 20 (Մայիսի 2) 1882 Ապրիլ 20 (Մայիսի 2) № 66

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք գրեում են ուղղակի Тифлисъ· Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատանը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Խաղաղութեան պահանջ: Նամակ Թիւրքիայից:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Հայր և սկեսուր:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Petersb. Ztg.» գերմանական լրագիրը հաղորդում է որ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ արդէն առողջ է և շուտով կը կարողանայ գալ Ս. Պետերբուրգ: Լրագիրը լսել է որ կոմսին յանձնվում է մի նշանաւոր պետական պաշտօն:

«Донская Пчела» լրագրում կարդում ենք որ ապրիլի 7-ին կատարվեցաւ Նոր-Նախիջևանում հայ օրիորդաց Գօգօյեան դպրոցի բացման հանդէսը: Վիճակ գցվեցաւ թոշակառու օրիորդներին ընտրելու համար այն 23 աշկերտներից, որոնք խնդիրք էին ներկայացրել դպրոցում ընդունված լինելու նպատակով: Այդ վիճակահանութիւնից յայտնվեցաւ որ խնդրատու օրիորդների ընդհանուր թւից կէսը, այն է 12 օրիորդներ, ընդունվեցան որպէս դպրոցի թոշակառուներ:

Կուր գետի մէջ ջրի մեծանալու պատճառով շատ այգիներ և բոստաններ Օրթաճալա աւված Թիֆլիսի մօտ գտնված կղզիներում, ջրի տակ ընկղմվեցան: Այդ է պատճառը որ բանջարեղէնները յանկարծ թանգացան Թիֆլիսում:

Հարուստ ռուս-հրեայ բարոն Գինցբուրգ նուիրեց 10,000 րուբլ հակահրէական շարժումից վրդովված Բալտայի հրէաների օգտին:

Նախկին մինիստր կոմս Վալուևի բօմանը «Лоринъ» ամբողջ ռուսաց մամուլի քննադատութեան առարկայ է դարձել: Ի հարկէ պետական նշանաւոր մարդուց ոչ ոք չէր սպասում և չէր պահանջում որ նա իր բօմանի մէջ ցոյց տար գեղարուեստական տաղանդ, որ ձեռք է բերվում միմիայն երկար գրականական գործունէութեամբ և որ անհնարին է ձեռք բերել իր ամբողջ կեանքը պաշտօնեայ լինելով և պաշտօնական թղթեր գրելով,—բայց ամենքը սպասում էին կոմս Վալուևից որ և է ազատամիտ անկեղծութիւն իր բօմանի մէջ, համարելով նրան ազատամիտ կուսակցութեանը պատկանող մի մարդ: Բայց յայտնվեցաւ որ Վալուևի բոլոր համակրութիւնները բիւրոկրատական ուղղութեան և պոլիցիական պետութեան հնացած ձևի կողմն են: Հեղինակը սաստիկ գովում է ռուս բիւրօկրատիային, ռուս պաշտօնեաների դասակարգը, մանաւանդ գերմանական ծագումի ռուս պաշտօնեաներին: Նա արհամարհանքով է վերաբերվում դէպի ռուս ամբոխը, դէպի ռուս հասարակութեան միջին դասակարգը, ինտելիգենցիան, որի գոյութիւնն անգամ հերքում է, բայց մանաւանդ դառն ատելութեամբ է վերաբերվում դէպի դատաստանական վարչութիւնը, գտնելով որ նոր, հրապարակական դատարանների ներկայացուցիչները, շատ անգամ նպաստում են հակապետական մտքերի զարգացմանը, քիչ է մնում մեղադրէր նրանց որ նրանք յեղափոխականների կողմն են բռնում: Մեր դատաւորներն են, հեղինակի կարծիքով, որոնք ամենից աւելի խախտում են ժողովրդի աչքում կառավարութեան հեղինակութիւնը: Վալուևը իր բօմանի մէջ պարզ ցոյց է տալիս իր համակրութիւնը դէպի կլասիկական ուսումը, դէպի արիստոկրատական ուղղութիւնը, կը կամենար որ հողերը միացրած լինէին մի քանի ընտրեալների ձեռքում, հերքում է երկրագործ ժողովրդին նոր հողեր յատկացնելու անհրաժեշտութիւնը և պաշտպան է հանդիսանում հողատիրութեան այն ձևի, մայօրատի, որ հայերէն լեզուով կարելի է թարգմանել աւագածառանգութիւն բառով, և որի հիման վրա մի տոհմի միայն աւագ որդին ժառանգում է հայրական կալուածները, որպէս զի հողերը երբէք չը բաժանվեն, կտոր կտոր չը լինեն: Այդ բոլորը ցոյց է տալիս որ հեղինակը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ Բալտեան նահանգների, ռուս-գերմանացի բարոնների ոգով մեծացած մի մարդ: Եւ որպէս բարոնական ուղղութեան մի մարդ, Վալուևը յաջորդաբար թշնամի է հանդիսանում սլավեանօֆիլների և իր բօմանի մէջ դառն ծաղրով է վերաբերվում դէպի այդ կուսակցութիւնը: Նախկին մինիստրը և այժմեան հեղինակը իր բօմանով իբրև կատարեալապէս մերկացրեց և ցոյց տուեց իրան ոչ թէ ազատամիտ կուսակցութեանը պատկանող, ինչպէս առաջ նրա մասին կարծում էին, այլ միմիայն ռուս-գերմանական, Բալտեան նահանգների բարոնների ուղղութեան հետևող, թէթև բիւրօկրատ, որ չընդունելով ռուս հասարակութեան որ և է ինքնագործութեան կարելութիւնը, Ռուսաստանի ամբողջ փրկութիւնը սպասում է լուսաւորված չինովնիկներից: Նրա իդէալն է լուսաւորված բիւրոկրատական պետութիւն, կամ ուրիշ խօսքերով լուսաւորված պոլիցիական պետութիւն, որ հիմնվում է այն գաղափարի վրա, թէ հասարակութիւնը միշտ անչափահաս է և պէտք է միշտ խնամակալի լուսաւորված չինովնիկների: Ահա «Լօրին» բօմանի ամբողջ տենդենցիան:

«Արձագանք» շաբաթաթերթին հաղորդում են որ կովկասի պ. կառավարչապետ իշխան Դոնդուկով-Կորսակով հաստատել է այս օրերս «Հայկական դրամատիկական ընկերութեան» անունով կըլուբի կանոնադրութիւնը:

«Кавказъ» լրագրին հաղորդում են որ ապրիլի 2-ին գիշերը եղաւ Շամախում երկրաշարժի մի ցարկ, որ սակայն ոչինչ վնաս չը պատճառեց քաղաքին:

«Մշակի» խմբագրութիւնը մեծ շնորհակալութեամբ ստացաւ Բեռլինի պրոֆեսոր պ. Ռուդոլֆ Վիրխովից նրա հրատարակած բրօշիւրը որ պարունակում է երեւելի պրոֆեսորի այն դասախօսութիւնը, որ նա կարդացել է Բեռլինի Անտրոպոլոգիական ընկերութեան մէջ Կովկասի մասին, մեր երկրի մէջ իր արած ճանապարհորդութիւնից վերադարձած լինելով: Այդ դասախօսութիւնը հրատարակվեցաւ «Kaukasische Prähistorie» վերնագրով:

Շնորհակալութեամբ ստացանք Բեռլինից դոկտոր Անդրէաս Արծրունուց նրա նոր գիտնական հետազօտութիւնը «Krystallogr. Untersuchungen an sublimirtem Titanit und Amphibol» վերնագրով:

Գ. Սօսդլինից շնորհակալութեամբ ստացանք նրա ռուսերէն թարգմանութիւնը Էրնէստ Րընանի «Ի՞նչ է ազգութիւն» վերնագրով դասախօսութեան:

«Гусли» շաբաթաթերթը պատասխանում է մեր արած նկատողութեանը երկու Թիֆլիսեցի բժիշկների ագահութեան առիթով և արդարացի գտնելով մեր առաջարկութիւնը երկու կողմն էլ լսելու, հարցը խղճմտաբար ուսումնասիրելու համար, յայտնում է որ ապրիլի 16-ին «Մշակի» խմբագրի ներկայութեամբ «Гусли» լրագրի խմբագիրը տեղեկացաւ բժշկից նոր հանգամանքների մասին թէ ինչ ձևով էին բժշկում մի յղի տիկնոջը մեր յիշած երկու բժիշկները: «Բացի օպէրացիայից, որ կատարվեցաւ դեկտեմբեր ամսին, որ կարող էր և պատճառ չը լինել մեռած երեխայի վիժման, յղի տիկնոջը դնում էին ապուռներ, ենթարկում էին նրան տաք դուշերին, դնում էին նրա ոտները տաք ջրի մէջ, խարդալով, սախպում էին նրան շրջել կառքով արհեստական ժամանակ: Եւ այդ բոլորը շարունակվում էր մինչև 14 փետրվարի, ուրեմն օպէրացիայից յետոյ երկու ամիս շարունակ» իր նկատողութեան վերջը ռուս թերթը ասում է որ այդ գործը հարկաւոր կը լինէր ենթարկել Կովկասեան բժշկական ընկերութեան, կամ մի քանի բժիշկ-մասնագէտների

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՉԱՐԼԶ ԴԻԿԿԷՆՍ

ՀԱՅՐ ԵՒ ՍԿԵՍՈՒՐ

(Նուէր սկեսուրներին)

I

—Ինչպէս, Արտուր, դու ինձանից ներողութիւն ես խնդրում: Ես այդ աւելորդ եմ համարում: Դու չափահաս ես և կատարեալ իրաւունք ունես պսակվելու ում հետ կամիս: Ի հարկէ, դու քո ընտրութեամբ ոչնչացրիր իմ բոլոր յոյսերն ու նախադծերը, բայց էլ ինչու ես խնդրում, որ ես քեզ ներեմ: Բոլորը, ինչ ես կարող եմ անել, այն է ճանաչել արդէն կատարված իրողութիւնը—և ես այդ անում եմ:

Եւ նա սառնութեամբ ժպտաց:

—Ես կը կամենայի, մայրիկ, որ դուք այդ ամէնը ինձ աւելի քաղցր եղանակով, ասաց Արտուրը ըմբոստօրէն: Դուք շատ բարի էք, մայրիկ, բայց ձեր խօսքերը սիրտս աւելի յուզեցին:

—Գոնէ դուք հաւատացէք ձեր ամուսնուն, եթէ նա այլ ես չէ հաւատում իր մօրը, որ ես նրա վրա չեմ բարկանում, ասեց միսսիս Ամֆլէտը մի և նոյն անախորժ ու անբնական ժպիտով, դառնալով դէպի մի շատ երիտասարդ գեղեցիկ կին, որ երկչոտութեամբ կանգնած էր մի կողմը:

—Նրա առ ձեզ սէրը թելադրում է նրան այդ կասկածը, պատասխանեց նա, աղերսալի աչքերը դարձնելով դէպի իր ամուսինը:

—Միթէ ես ձեզանից պատճառների մեկնութիւնը խնդրեցի: Ես ուզում էի միայն, որ դուք, միսսիս Ամֆլէտ, համոզէք նրան: Կարծեմ, դուք այնչափ սրատ չէք կարողանում ըմբռնել բանի էութիւնը: Դուք բոլորովին շփոթվեցաք: Բայց դուք ամենևին չէք խնդում ձեզ պահել: Այդ ինչպէս կարծեցաք: Դա շատ տգեղ բան է: Այո, շատ գլուխ ցաւեցնել պէտք է, մինչև որ կը սովորէք ձեզ պահել մի օրինաւոր հիւրասենեակում:

Նա ծիծաղեց: Այս անբնական և արհամարհական ծիծաղը կատարելապէս շփոթեց խեղճ Ջէրալդինային: Նա դարձաւ դէպի իր ամուսինը և, ծածկելով իր երեսը նրա կուրծքի վրա, ցաւալի ձայնով արտասուեց.

—Ո՜հ Արտուր, Արտուր. հեռանանք այստեղից. շուտով հեռանանք:

Եւ արտասուքը հեղեղի նման թափվեցան նրա աչքերից:

Միսսիս Ամֆլէտը հանգստութեամբ զանգակը հնչեցրեց:

—Մի բաժակ սառը ջուր, Ջօն, և ասա Գրէյսօնին, որ իմ սենեակից սպիրտ բերէ, ասեց նա ծառային: Սա, կարծեմ, խուճուճ հիւանդութիւն է:

Այն արհամարհական եղանակը, որով ասած էին այս վերջին խօսքերը, Ջէրալդինային սթափեցրեց: Նա բարձրացրեց գլուխը և երկչոտութեամբ նայեց ամուսնու վրա: Թէև վերջինը մի ձեռքով գրկել էր նրան և քաղցրութեամբ նայում, այնու ամենայնիւ Ջէրալդինան վախենում էր՝ չը լինի թէ իր թուլասրտութեամբ բարկացրած լինէր ամուսնուն:

—Ո՛չ, ոչինչ, ասեց նա, ծիծաղելով արտասուքը աչքերին և յետ քաշելով իր մեղ գանգուրները, որ խառնված թափվել էին երեսի վրա. ճշմարիտ, ոչինչ, անցաւ արդէն. ես շատ ամաչում եմ... Հեկեկալը արգելում էր նրան խօսել:

—Այդ հիւանդութիւնը յաճախ է կրկնվում, հարցրեց միսսիս Ամֆլէտը, իր բաց շագանակագոյն աչքերը ուղիղ նրա աչքերը ցցելով: Դա շատ անախորժ բան է, իմ կարծիքով: Միսսիս Արտուր Ամֆլէտի համար դա այնքան պատշաճաւոր չէ: Դու կարող ես յետ տանել, Ջօն, ասեց դառնալով դէպի ծառան, որ ներս էր վազում արծաթէ մատուցարանի վրա դրած սառը ջուր և մի չիչ սպիրտ ձեռքին: Կամ թէ չէ՞ թող այստեղ. հիւանդութիւնը կարող է կրկնվել, աւելացրեց նա, երեսը դարձնելով դէպի Ջէրալդինան:

—Հաւատացնում եմ ձեզ, մայրիկ, որ ես սրան այս գրութեան մէջ երբէք տեսած չեմ, բացականչեց Արտուրը: Սա միշտ զուարթ ու ուրախ է եղել: Ես չը գիտեմ՝ ինչ պատահեց այժմ նրա հետ:

—Իրաւ: Եթէ այդպէս է շատ ցաւում եմ, որ իր թուլասրտութիւնը արտայայտելու համար մեր առաջին տեսակցութիւնն է ընտրել: Գուցէ շատերը կանանց թուլասրտութիւնը գրաւիչ են գտնում, բայց ես այդպէս չեմ կարծում: Ես այդ հիւանդութեան ցնցումների վրա նայում եմ ինչպէս մի ժամանակաւոր խելացնորութեան վրա: Ցաւէք, շարունակեց նա մի և նոյն կծու և վստահ եղանակով, տեղաւորվելով բազկաթոռի վրա. առաջին տեսակցութիւնը, որից դուք, որպէս մեղաւորներ, երևի ինձանից աւելի էիք վախենում, բարեյաջող վերջ ունեցաւ: Հաւատացիր ինձ, խնդրեմ, Արտուր, որ դու թէև, պսակվելով առանց իմ գիտութեան, վիրաւորեցիր ինձ և իմ անձնասիրութիւնը սաստիկ վրդովվում է, երբ յիշում եմ, որ դու քո շրջանից դուրս ընտրեցիր կինդ, բայց ես դարձեալ չեմ բարկանում քեզ վրա: Ես միշտ անկեղծ եմ խօսում, Ջէրալդինա կարծեմ, անունդ Ջէրալդինա է, այնպէս չէ՞: ինձ թվաց, որ դուք, կարծես, զարմացաք և մինչև անգամ վեր թռաք, երբ ես ձեր անունը տուեցի: Բայց այդ մի և նոյն է: Եւ այսպէս՝ դուք կարող էք մնալ ինձ մօտ Ցօրնիվէլում, որքան կամիք: Իսկ առ այժմ թողնենք այդ: Գրէյսը ցոյց կը տայ ձեզ ձեր սենեակը և ես յոյս ունեմ, որ ժամանակով մենք միմեանց հետ աւելի մօտ կը ծանօթանանք:

—Արտուր, սիրելի Արտուր. ինչ պէտք է անեմ, եթէ մայրդ չի սիրում ինձ, բացականչեց խեղճ Ջէրալդինան, երբ ամուսնու հետ միայնակ մնացին սենեակում:

—Համբերութիւն, հոգեակս: Նա իր կեանքում շատ վիշտ է ունեցել և հէնց նրանից է խստացել, բայց բնութեամբ բարի է: Ես չեմ կարծում, որ նա քեզ հետ միշտ այսպէս սառնասիրտ վարվի: Ես համոզված եմ, որ իմ հեզ ու համեստ Ջէրալդինան, որին ամեն տեղ և ամենքը սիրել են, կը կարողանայ այստեղ էլ իրան սիրել տալ:

—Ո՜հ Արտուր, քո խօսքերը այնչափ թանգ չեն եղել երբէք ինձ համար: Թող ամբողջ աշխարհը արհամարհի ինձ—մի և նոյն է ինձ համար, միայն թէ դու, միայն դու սիրես ինձ ու հաւատաս: Չէ՞ որ դու չես կարծում ինձ համար, այնպէս չէ՞:

—Ամբողջ աշխարհը քեզ կը յարգի, ասաց Արտուրը ժպտալով: Բայց, խնդրեմ, սրբիր քո գեղեցիկ կապոյտ աչքերը և բացի մեր սէրից ոչ մի բանի վրա մի մտածիր: Խնդրեմ, եղիր աւելի հանգիստ ու զգոյշ քեզ մօրս առաջ: Նա չէ կարողանում տանել սրտի զգացման ոչ մի արտայայտութիւն: Գիտացիր, որ նա մարդու մէջ ամեն բանից աւելի յարգում է հաստատ բնաւորութիւնը: Որքան էլ լաւ լինի մարդ, բայց եթէ մայրս յաղթող կը հանդիսանայ նրա վրա, անխղճաբար իր ոտքի տակ կը տրորի նրան, իսկ զօրեղ թշնամին—ընդհակառակն՝ կարող է գրաւել նրա համակրութիւնն ու յարգանքը: Եղիր ինքնավստահ. ցոյց տուր, որ դու ունես սեփհական կամք ու բնաւո-

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՒԱՓԱՀՈՒՏ ՏԱՍՆԱՀԱՐԻՑ ԴԱՒԱՓԱՀՈՒՏ

Ա

Ի ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԱՐՏԻՆ ԼՈՒԹԵՐԻ

Fonds A.R.A.M

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 ապրիլի։ Ծիրանազարդ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը մի մասնաւոր յօդուածով կը քննադատէ 1883 թուի Մարտի 1-ի հրովարտակը, որ կը վերաբերի Ռուսիոյ հողագործական դասակարգին։ Ըստ այդ հրովարտակին՝ հողագործական դասակարգի անդամները, որոնք մինչեւ հիմա կը պատկանէին գիւղական ընկերութեանց, կրնան ազատիլ անկէ, եթէ ունին 12 տարուան անբասիր ծառայութիւն, կամ 15 տարի գիւղական ընկերութեան անդամ եղած են, կամ ալ 40 տարեկան են։ Ազատուելու համար պէտք է ունենան նաեւ անշարժ կալուածք, որ իրենց անունին գրուած է

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 ապրիլի. „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է. Նկատուածների հարկի նախագիծը ներկայացրած է պետական խորհրդին ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ հարց է բարձրացրած Օդեսայում համալսարանի բժշկական բաժնի բացման մասին. Մակշէեվի դատաստանական գործի քննութիւնը վերջացրած է ապրիլի 17-ին կէս օրին. Դատաւորները օր և գիշեր և ապրիլի 18-ի առաւօտ խորհրդակցում էր. Դատավճիռը դեռ յայտնված չէ.

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 ապրիլի. Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 75½ կ., երկրորդ 94 ր. 75½ կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 75½ կ., հինգերորդ 90 ր. 75 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 219 ր. 21 կ., երկրորդ 212 ր. 25 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 50½ կ., երկրորդ 90 ր. 37 կ., երրորդ 90 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 9 կ. Ռուսաց 1 ր. Լոնդոնի վրա արժէ 24,28 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 123 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ, 25 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ. Բօրսայի արամադրութիւնը թոյլ է.

Խմբագիր—հրատարակող ԳԻՒՂՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

КЁЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.
3—50

1,000 հատ երկաթեայ ԱՆԿՈՂԻՆՆԵՐ նոր են ստացվել և ծախվում են 10 րուբլուց մինչև 25 րուբլ հատը և նոյնպէս զոյգերի համար անկողիններ 20 րուբլուց ընկած

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

Նոյնտեղ վաճառուում են պաներ, մուրաբայի, կօնֆէկտների, դդեակների, վերարկուների, կրագների և 500 բէվօվկերների.
1—6

Ապրիլի 15-ից կենսօճական դրադարանում, որ գտնվում է Արծրունու գալերէի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն գրքերի բաժանումը. Ամնական վճարը մի գրքի համար 30 կ., երկու գրքի համար 50 կ., իսկ երեք գրքի համար 80 կ.

Գրաւ պէտք է թողնեն 2, 3 կամ 5 րուբլ, նայած քանի գիրք է ստանում.

Գրադարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը.
1—10

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ. Գօղվինակի պրօսպեկտի վրա, տան ճարտարապետ Բէլօի. Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից.

ЕВРОПЕЙСКІЙ АПРАШКИ ПАДЪ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адресъ магазина: Головинскій проспектъ, домъ Мирманова, № 144 противъ Александровскаго сквера.

ПРОДАЖА ОПТОМЪ И ВЪ РОЗНИЦУ.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Ցանկանում է դասեր տալ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից.

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻ մասին դիմել „ՄՇԱԿ“ խմբագրութեանը.
6—10

ՄԻՋԻ փողոց, կաթոլիկեական փողոցի անկիւն № 13.

ԱՀԱԼԻ ԷԺան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՁԻ, ամենայն տեսակ, Ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամպաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., առն գուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղինձ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վաղնիկներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլեի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօվկերի, սիգար ՒՆգլարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գլխի պապիրօսի. 5,000 ՖՈՒՆՑ ԹԼԹ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէյի) էլենսի. կօֆէ էլենսի և մխիթարեան. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայկլիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօդուկտ դինէվաճառներին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլեմուկ (пухъ), պարզոններ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժիներ. զրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հասը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կոպեյու մաշինայ. Անգլիական ութեներ, բրիտանեա'ի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, Ջազայներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամայ կատօրկեն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, մուդմ փոշոի, կանվերտներ, սուրդուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, զրչակոմ, քարնատախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրատժէ, վարշավի և բրիտանկի դուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկէք 45 կ.—5 ր., շամպանններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտա, պղաստպշկաններ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլրաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիներ, գոտիներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի. սանդրներ շորացու ստկով, գուտապերչավի և փայտէ, շշտականեր գլխի, շորի, տապկի, պոլի և կարաի համար. չուլքի թել (бумага) մատակի կօճի և շորի (гарусъ) ֆէլչատակէք մարդկերանց և կանանց, պրպտաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի տպրանքներ, սատան ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱՐՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցեով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

33—180

ՄԻՋԻ փողոց, կաթոլիկեական փողոցի անկիւն № 13.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դուժիները, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԼԹԱՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾՀՆԵՐ 1 ր., հայկլիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., սիջաքներ 6 ր., ԱՄԵՐՈՊԱ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹԲՋՎող վերարկուներ 6 ր., շշէօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դուժիները, ՄԻԳՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական միատիպ առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԴՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ:
18—50

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԼ ԲԱՖՖԻԻ

ԴԱԽԻՔ ԲԼԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ է 2 ՐՈՒԲԼ.

Վկսի այս հատորի մեծավաճառութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ». Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Миримапова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

3—10

Պատիւ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱՐԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ՇԻԱՖՕՏԻ սիրողները և գործածողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ՇԻԱՖՕՏ ԵՒ ՊԱՊԻՐՕՍՆԵՐ

Մաքուր թիւրքաց, ամենալաւ տեսակների Ծխախոտից, առանց որ և է խառնուրդի: Ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենաընտիր ծաշակին: Ծխախոտի գինը, ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլ, իսկ պապիրոսների 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլ:

Գործարանս գտնվում է 3-րդ բաժնում Հեռագրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալերէում, Դվօրցովի փողոցի վրա, № 3.

Պարտք եմ համարում այն էլ աւելացնել որ իմ ֆարբրիկայի սորտիմենտները կը ծախվին միմիայն իմ մագազինում:

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆՇԱՀ
23—25

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂԻ,

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով գնացող ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ:

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են դանկացողները թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեալ ուսուցողի հասցէն:
9—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 19 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнопачальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 67 Ապրիլի 21 (Մայիսի 3) 1882 Ապրիլի 21 (Մայիսի 3) № 67

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿ ԹԵՐԹԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յայտարարութիւնը ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յայտարարութիւնը ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

Адресъ-Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Սմիռնիոյ։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Զանազանութիւն։ Սկզբում։ Թիւրքիա։ Նամակ Թիւրքիայից։— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՑԱՆՑԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Հարս և սկեսուր։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՍԳՆԱԽԻՑ

Ապրիլի 16-ին

Ահա երկու ամիս է ինչ որ տեղիս հայոց երկանք առաւելութեանների նորընտիր հոգաբարձունները հաստատուեցան իրանց պաշտօնի մէջ, բայց դեռ ևս նախկին հոգաբարձուները հաշիւներ չեն առել նորերին, չը նայելով սրանք թեմական վիճաբանչի պրուխնան համաձայն հաշիւներ են պահանջել հներից և բանակցութիւն չը առանալով նոյնը կրկնել են։ Չը գիտենք թէ պատճառն ինչ է, որ այդքան ուշացնում են և հաշիւներ չեն տալիս, երևի այստեղ մի գաղտնիք կայ, որ յայտնի կը լինի իրանց հին հոգաբարձուներին։ Եթէ հաւատանք մի քանի մանուսոր անձանց խօսքերին, որոնք ասում են թէ հներըը հաշիւներ չեն պատրաստել գեռ ևս, դա հաւատալու բան չէ, քանի որ նրանք միշտ պէտք է պատրաստ ունենային իրանց հաշիւները, և եթէ իրանց անհոգութեամբ չեն պատրաստել այն, միթէ չը կարողացան այս երկու ամսում պատրաստել։ Կը ցանկայինք որ հները չուտով հաշիւներ տային նորերին, որպէս հաշիւներ առնելուց յետոյ սկսէին իրանց գործունէութիւնը և նոր ազգերներ գանելով նրանցից ստանձնային առաջնորդները։ Նոր հոգաբարձուները մեծ յոյսեր են տալիս. յայտնի է նրանք ցանկանում սրանց։ Աւելորդ չենք համարում յիշել այստեղ և այն, որ մեր առաջնորդարանում առաջ է գնում, առաջնորդները բարեկարգութեամբ են կատարում իրանց պաշտօնը, միայն լաւագ որպէս պէտք է ասել, որ սրանք իրանց առաքելները կանոնաւոր չեն առաջնորդում։ Յոյս ունենք որ նոր հոգաբարձունների ժամանակ ամէն բան կարգին կը լինի։

* * *

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Երևան, 15 ապրիլի

Մեր փոստաների անկարգութիւնները բոլորովին անատանելի են։ Նամակները կորչում են, օրագրերն ու ամսագրերն անհետանում, որովհետև փոստաների կառավարիչները անտարբեր են պէտք իրանց պարտաւորութիւնները և դրանց տարարերակներն էլ հետևում են իրանց մեծերի օրինակին։

«Առաջ»ական Թերթի» բաժանորդները վաղուց գիտեն, որ Օրդուբադի մօտ է, նայելով էլ էնկօրանից, Բագուից և այլ տեղերից յայտնում են թէ մեր ամսագրի համարները չեն ըստանում, այն ինչ խմբագրութիւնը ուղարկել է իւրաքանչիւր լոյս տեսած համարը այդ բոլոր տեղերում գանուած բաժանորդներին։

Կուզենայինք հարցնել փոստաների պ. պ. կառավարիչներից, ուր են մեր ուղարկած համարները, ով է նրանց իրաւունք տուել կորցնել կամ անհետացնել այդ համարները և զրկել բաժանորդներին այն ամսագրից, որի համար նրանք բաժանորդագին են վճարել։ Այդ տեսակ անկարգութիւններ պատիւ չեն բերում փոստաների կառավարիչներին։

«Առաջ»ական Թերթի» խմբագրութիւնը յայտնում է որ միշտ կը յայտարարէ մամուլի միջնորդութեամբ այդ փոստային անկարգութիւնների մասին։

Բժ. Լ. Տիգրանեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր, չորեքշաբթի օր, ապրիլի 21-ին պ. Արծրունու թաղամասին անելու է Արծրունու թաղա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՋԱՐԼՍ ԴԻԿԿԵՆՍ

ՀԱՐՍ ԵՒ ՍԿԵՍՈՒՐ

III

Թշուառ Ջէրալդինա... Ո՛րչափ տարտամում էր նա, մտածելով, որ ստիպված է ապրել միայնակ իր անողորմ սկեսուրի հետ։ Բայց որչափ մեծ էր նրա զարմանքը, երբ միստրիս Ամիլէսը յանկարծ փոխեց իր վարմունքը նրա հետ։ Այն կծու, կոպիտ պառաւը յանկարծ դարձաւ բարի, ուշադիր և քաղցր։ Ինչպէս առաջ յանդիմանում էր նա այն ամէնը, ինչ որ ասէր ու անէր Ջէրալդինան, նոյնպէս այժմ նա գովում էր ամէնը առանց բացառութեան։ Ջէրալդինան մոռացաւ իր երկչոտութիւնը, կենդանացաւ, դուրթացաւ և անկեղծութեամբ սիրեց իր սկեսուրին։ Նրան թվում էր, որ առաջվայ վատ յարաբերութիւնների պատճառը ինքն էր։ Անցաւ մի քանի օր։ Այդ ժամանակամիջոցում ամէն բան կարգի էր և չը նայելով, որ առաջին անգամ էր անջատւում իր ամուսնուց, որ միշտ ծանր է լինում նորապսակ կնոջ համար, այնու ամենայնիւ Ջէրալդինան իրան թշուառ չէր համարում։

Ձանկարծ մի գեղեցիկ առաւօտ, նրանց տունը մօտեցաւ մի կառք, որից դուրս պրծաւ մի գեղեցիկ երիտասարդ բնիներով, պայծառ կապոյտ աչքերով և սրախ ժպիտով, որ երևացնում էր մի շարք ապրուստ առուներ։ Նա հանդուրժից միստրիս Ամիլէսի հետ և մի րոպէից յետ կարծես իր սեփական տունը լինէր։ Նա սկսեց այն առաջին խառնուիլ բնակարանի գործերի մէջ, որ կարծես թէ իսկական տանտէրը ինքը լինէր։ Այդ երիտասարդը—նրանց ազգական Հէնրին էր։ Ինչ զբաղելի բնակիր և խօսակից էր նա։ Ո՛րպիսի սրախօսութիւն, աչխոյժ, բարեխիղճ։ Նրա անկկզտանների ու հանգէսների պաշարը անսպառելի էր։ Նա անչափ դիւրապատրաստ և ուշադիր էր դէպի կանայք և իր պարզ բարեկամական ձևերով գրաւում էր ամէնքին։ Թէև նա իրան թոյլ էր տալիս ընտանեբար վարուելու շրջապատողների հետ, բայց այնու ամենայնիւ նրա վարմունքի մէջ միշտ կարելի էր նկատել յարգանքի գոյներ, այնպէս որ իր յարաբերութիւնների մէջ երբէք սահմանից չէր անցնում և ամէնքը ոչ միայն ներողամիտ էին գանւում դէպի նա այդ տեսակ յարաբերութիւնների համար, այլ սիրում էին մինչև անգամ։

Այդ յատկութիւնների շնորհիւ բոլոր կանայք նրանից խելահան էին լինում։ Բայց չը նայելով նրա թեթևամտութեան, նա շատ ազնիւ մարդ էր և, թէև միշտ պատրաստ էր խեղկատակութիւններ ու հանգէսներ անելու, բայց անբնդունակ էր ցածութիւնների։

Սկզբում Ջէրալդինան քաշւում էր նրանից, չէր կամենում մօտենալ նրան և աշխատում էր վեսմ ու ծանրաբարոյ կերպարանք ընդունել, ինչպէս վայել է ամուսնացած կնոջ, բայց այդ բանը ծիծաղ էր պատճառում Հէնրիին և նրանք ամենակարճ ժամանակում մօտեցան իրար և բարեկամացան։

Մրքուր Ամիլէ (այսպէս էր նրան Հէնրին անուանում) նրանց կատարեալ ազատութիւն տուեց. նա աւելի ևս արեց՝ նա աշխատում էր դիտմամբ նրանց իրար մօտեցնել, որ բոլորովին անտարակոյս էր ամենախիտ բարեբարութեան հետևանք մի կնոջից։

Ջէրալդինան չէր վատանդում Հէնրիի հետ երկասել ձիով արշաւել։

«Կարելի է, այդ Արտուրին անհանգոյ լինի»— ասում էր նա։

Այն ժամանակ միստրիս Ամիլէսը ասաց. «Ո՛վ մեղանից աւելի լաւ պէտք է իմանայ թէ որն վայել և որը ոչ. դուք թէ ես։ Եթէ ես ասում եմ, որ դուք կարող էք ձեր ազգականի հետ զբօսնել, դուք ինչպէս էք համարձակւում ինձ երեսիս ասելու, որ ես ձեզ առաջնորդելու շնորհ չունեմ և դուք իմ սովորութիւններն ու զգացմունքները չէք հասկանում»։

Ջէրալդինան ամէն օր նամակ էր գրում իր ամուսնուն։ Ինչ կարող էր նա գրել։ Ի հարկէ՝ իր դէպի նա ունեցած սիրոյ մասին և թէ՝ Հէնրիի շնորհիւ որքան ուրախ է անցնում ժամանակը Տօրնիվլէում։ Այդ նամակները լցնում էին ըստ մեծի մասին Հէնրիի վերաբերեալ տեղեկութիւններով, իսկ Արտուրը դէպի նա երբէք մի առանձին համակրութիւն չէ ունեցել։ Նոյն իսկ ամուսնութիւնից սկսած նրանք սրտում առում էին իրար և՝ այդ առելութիւնը, որ նրանք թէև չէին երեսցնում, յամառ ու մշտական էր դարձել։ Հէնրիի կարծիքով, Արտուրը տխուր և անձակ բնաւորութիւն ունէր, իսկ Արտուրը փոխադարձաբար չէր հասկանում նրա թեթևամտութիւնը։ Հէնրին ասում էր, որ Արտուրը խակ և խակ քահանայացու է, իսկ Արտուրի կարծիքով Հէնրին կարող էր հիանալի դերասան կամ մի միմոս լինել։

Արտուրը սառնի բարկացաւ, երբ իմացաւ Հէնրիի Տօրնիվլէում գտնվիլը։ Նա զգում էր, թէ ինչպէս այդ բանը թոյլ էր տալ միստրիս Ամիլէսը, հայհոյում էր Հէնրիին և Ջէրալդինային միանգամայն յիմար էր գտնում։ Նա մտաբերում էր մօր այն խօսքերը, թէ Ջէրալդինան սատկ խանարճ ու դիւրազգայ է և նախանձը բորբոքեց նրա սիրտը։

Նա այնքան լաւ տրամադրված չէր, երբ նրան մօրից նամակ ներս բերեցին։ Զանազան գործերին վերաբերեալ մի քանի նկատողութիւններից յետոյ նա գրում էր.

«Ինչպէս տեսնում է մարդ, Ջէրալդինայի և Հէնրիի վրա նայելիս։ Նրանք խաղում են ու զուարճանում փոքրիկ մանուկների նման։ Ջէրալդինան շատ գեղեցկացաւ, ուրախ է և կայտառ, ինչպէս մի թռչուն։ Սրան այժմ տեսնողը միթէ կարող է հաւատալ, որ սա նոյն իսկ տխրագէմ, երկչոտ ու միշտ արտասուող աղջիկն է, որպիսին էր քո այստեղ եղած ժամանակը։ Իմ կարծիքով, սա մի փորր քեզանից քաշւում էր, այն ինչ Հէնրիի հետ սա իրան բոլորովին ազատ է զգում։ Հէնրին հեռացած է սրա պարզ ու ուրախ բնաւորութիւնից, իսկ Ջէրալդինան փոխադարձաբար շատ է հաւանում նրա մեղմ ու քաղցր վարմունքը և առոյգ բնաւորութիւնը։ Ցիրաւի, Հէնրին շատ սիրելի է, թէև ես չեմ կարող համաձայնվել Ջէրալդինայի հետ, որ մի անգամ բոլշևիկեան յափշտակութեան ազդեցութեան տակ ասեց, թէ նա կը կամենար, որ դու աւելի նմանվէիր Հէնրիին։ Ինչ կը վերաբերի ինձ, դու գիտես, որ ես յարգում եմ որոշ բնաւորութիւններ և սակայն սառում, երբ մարդիկ աշխատում են ուրիշներին նմանվիլ ու կապկութիւն անել։ Ես շատ գժգոհ եմ, որ միստրիս Ամիլէսը չէ հասկանում Հէնրիին։ Այս օրերս նա ամենայարմար կերպիւ յանդիմանում էր Հէնրի-

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

1882—№ 67

Fonds A.R.A.M

ԱՐՇԱԼՈՒՅՍ ԵԼԱԾ ՀԱՅԵՐԵՆ ԵՐԿԱՇԱԲԹԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ»

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 յունիսի: „Новости“ կը հրատարակէ Վիեննայէ հետեւեալ հեռագիրը.

Ա. Վեհափառութիւն Տէր Հայրապետ Սուրբ Էջմիածնի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԻՆ

Ք. Վ.

Ներկայ հեղինակը պատմական այն մեծ դէմքերէն մին է եւ վիպասանութեան նիւթ ընելու համար ամենայարմարը, որովհետեւ անոր կեանքին մէջ ամէն տեսակ հանգամանքներ կը գտնուին, որոնք կրնան ազդել վիպասանի մը երեւակայութեան վրայ։ Ներկայ հեղինակը ոչ միայն ամէն տեսակ հանգամանքներ գտած է, այլ նաեւ գիտցած է զանոնք գործածել։ Ան ամէն տեսակ դիրքերու մէջ դրած է իր հերոսը, ամէն տեսակ զգացումներ ներշնչած է անոր, ամէն տեսակ ընդհարումներու մէջ մտցուցած է զայն, եւ ամէն տեսակ ընդհարումներէ ալ յաղթական դուրս հանած է զայն։ Ասոնք ամէնքն ալ ներկայ հեղինակին մեծ ընդունակութեան ապացոյցներ են։ Ան ունի նաեւ ուրիշ մեծ առաւելութիւն մը, որ է՝ ոճը։ Ոճը ներկայ հեղինակին մօտ ամենէն կարեւոր տարրերէն մին է։ Ան ունի ոճ մը, որ ինքնուրոյն է, որ ինքնին գեղեցիկ է, եւ որ ամէն տեսակ նիւթերու յարմարցնելու ընդունակութիւնը ունի։ Ներկայ հեղինակին ոճը ամէն տեսակ գրութեանց յարմար է, ինչպէս՝ պատմական, գեղարուեստական, գիտական, քննադատական, եւ այլն։ Ան ունի ոճ մը

խագիծը ապրիլի 20-ին կը քննվի մինիստրների խորհրդի մէջ։ Կանոնց բժշկական կուրսերը պահպանելու համար առանձին ընկերութիւն է կազմուում։ Ցոյանվեցաւ, որ խաղատրների ձի գնողը կլիմինկօ է, որ մի բիր էր աքսորված առաջվայ գործի համար և որ այնտեղից փախաւ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% առմանկը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 25½ կ., երկրորդ 90 ր. 87 կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., չորրորդ 90 ր. 75½ կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմանկը արժէ 219 ր. 25 կ., երկրորդ 212 ր. 50 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան առմանկը արժէ 90 ր. 20 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 8 կ։ Ռուսաց 1 ր. լմնգօնի վրա արժէ 24,35 պենս, առաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ, Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ։ Բորսայի տրամադրութիւնը հանդիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Մեր ապահանից, հեռևևալ մեր թարգմանութիւնը

„ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՍԿԻՒՌ“

Փոքրիկ պատմութիւն երեխայից համար։ Ամենափոքրիկ դիրքով և մաքուր տպագրութիւն։

Ցաած է Մանուշակի գունով։

Գինն է 10 կ. 10 օր. պակաս չէ ուղարկվում։

Հասցէն՝ Въ Эриванъ

А. С. Гуламирянцъ.

1—5

1,000 հատ երկաթեայ ԱՆԿՈՂԻՆՆԵՐ նոր են առացվել և ծախվում են 10 րուբլուց մինչև 25 րուբլ հատը և նոյնպէս պուգերի համար անկողիններ 20 րուբլուց ընկած

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

Նոյնտեղ վաճառվում պանրի, մուրաբայի, կօնֆիկանների, դդեսաների, վերարկուների, կրաշների և 500 բէվօվկների։

2—6

Ապրիլի 15-ից կենդանական գրագրանում, որ գտնվում է Արծրունու գալերէի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն դրքերի բաժանումը։ Ամեական վճարը մի դրքի համար 30 կ., երկու դրքի համար 50 կ., իսկ երեք դրքի համար 80 կ։

Գրաւ պէտք է թողնեն 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի դրքեր է առնում։

Գրագարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

2—10

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլօվինակի պրօսպեկտի վրա, առն ձարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տներից։

ЕВРОПЕЙСКІЙ АПРАШКОВЪ ПАЛЬЕЗОПРОДАВЕЦЪ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адресъ-домъ Мирзоева № 144 противъ Ново-Сергіевскаго училища.

ПРИНИМАЕТЪ ЗАКАЗЫ.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Ցանկանում է գտնել տալ ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԵՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԵՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից։

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻ մասին դիմել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութիւնը։

6—10

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Է Ս Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

Աւելի հժան, քան թէ ուրիշ անգ ծախումն են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՈՒ, ամենայն տեսակ, Ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամանաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուրճ պուդինգ ծառնապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուրծների պղնձէ ամաններ, գնմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրվալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռևվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլօվկերի, սիդոր Ռինգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և թամբաքու կուշտարովի գլխի պատրօգի. 5,000 ՅՈՒՆՑ ԹՂԹ (չոյ) ԵՎ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Լինէմի. կօֆէ Լինէմի և Միխէլսանի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուլեռուկ (пухъ), պագոնաներ սամավարի և չայու, գանակ հանգալ գանագան Ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. պլշակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուրծներ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ատիններ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆկինիկներ ամենայն տեսակ, Ջաղացներ կաֆէի համար, Ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամնալ կարօբկին 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի գակոյ, Բուգիի փոշտի, կանվերտաներ, սուլգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոմ, քարեատախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիներ, գդալներ սեղանի և չայու Ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի դանժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուգունէ 45 կ.—5 ր., շամդանաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պղպատպկաններ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գոլոսարիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանդրեր շրմայու ոսկրի, գուտապերչայի և փայտէ, շշտականեր գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէլ (бумага) մատոկի կօշի և շալկ (гарусъ) Ֆելշատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գործատերչէյի ապրանքներ, սատան ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կտոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒԱՑԻԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍԵԱՆԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կամէնկայ փողոցի անկիւնում № 13.

Ծաոարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу П. Теръ-Никогосову.

34—180

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Է Ս Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարանիներ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾՂՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹԻՒՂՈՂ վերարկուներ 6 ր., շչկօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և ապամարդկանց ԳՈՒԼԼԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գիւժինը, ՄԵՂՐԱՄԱՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԳԻԱՊԱՐԻԿՕ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՕՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԴԱԼԼԵՐԻՑ։

19—50

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻ

ԴԱԽԻԹ ԲԷԿԻ

ԻՒՐ ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼԻ

Վէպի այս հատորի մէնաժամանակութիւնը պատկանում է բուցառապէս Թիֆլիսի ՕԿՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻՆ։ Ծաոարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

4—10

Պատրաստ ունեմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒԻՄ լաւ ՄԵԼԱՈՑԻ սիրողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ՄԵԼԱՈՑ ԵՒ ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ

Մաքուր թիւրքաց, ամենալաւ տեսակների ծխախոտից, առանց որ և է խառնուրդի։ Ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենընկեր ճաշակին։ Ծխախոտի գինը, Ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլ, իսկ պապիրոսների 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլ։

Գործարանս գտնվում է 3-րդ բաժնում Հեռագրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալերէում, Գլօլցօվի փողոցի վրա, № 3.

Պատրաստ եմ համարում այն էլ աւելացնել որ իմ Ֆաբրիկայի արտիւնաբերութիւնները կը ծախվեն միմիայն իմ մագազինում։

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆԵԱՆՑ

24—25

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում ՊԱՐԱՊԵԼ թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով դանագան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողները թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեցնել ուսուցողի հասցէն։ 10—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 20 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Меликовской ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 68 Ապրիլի 22 (Մայիսի 4) 1882 ՏԱՄՆԱՄՅԱԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Ապրիլի 22 (Մայիսի 4) № 68

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարեմանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յատկապատկերակը գիտում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և ազն օրերից)։

Յայտարարութիւնն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են խրատանիւթ բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մինչ դա բարոյական է։—ՆԵՐԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Պղտրից։ Նիւրնբէրգ լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Եգիպտոս։ Աւստրօ-Ունգարիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ։—ՑԱՆՑԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Հարս և թագուհի։

ՄԻԹԷ ԴԱ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ Է

Մի մարդ մի այլ մարդուն վազ է պարտ, առանց Թղթի, առանց առարկութեան, ամենս խօսքով,—և յանկարծ այդ մարդը ուրանում է իր պարտքը, ասում է թէ ոչինչ պարտ չէ։ Այդ ամենքը անբարոյական են համարում։

Բայց երբ մի մարդ խօսքով յայտնում է մի այլ մարդուն թէ համաձայն է նրա պահանջին, նրա մտքերի հետ, ցոյց է տալիս թէ համակոչ է նրա ուղղութեան հետ,—և յանկարծ նոյն մարդը լրագրութեան մէջ յայտնում է հակառակ մտքեր, ուրանում է իր ասածները.... այդ մեր Հասարակութիւնը անբարոյական չէ համարում։

Բայց մեր կարծիքով ուրանալ իր ասած խօսքը մի դաղափարի մասին, նոյնքան անբարոյական է, որքան ուրանալ իր ասած խօսքը դրամական մի պարտքի մասին։

Եւ ահա այս տեսակ մի Հասարակութիւն, որի մէջ գեռ ևս տիրում է այդ ասութեան անբարոյականութիւն և նենգութիւն, այդ տեսակ Հասարակութիւն իրան ընդունակ և հասունացած է համարում Հասարակական ամեն գործունէութեան համար։

Մի մարդ, որ մի տեսակ խօսում է և այլ կերպ գրում, մի մարդ որ խօսակցութեան մէջ ձեզ հետ համաձայնւում է, իսկ մի քանի օրից յետոյ լրագրի մէջ իր յայտնած համաձայնութեանը, իր ասած խօսքի հակառակն է գրում, մի մարդ որ ուրանում է իր խօսքը, որ ինչպէս թիֆլիսի բարբառով ասում են հաշա է ասում, այդ տեսակ մարդ կարող է մի՞թէ ընդունակ լինել Հասարակական գործունէութեան....

Եթէ ակացեցիք ձեզ որ այդ տեսակ անբարոյական և նենգաւոր Հասարակութեան մէջ մարդիկ հաւաքւում են այս կամ այն խնդրի վրա համաձայնութեամբ մի ժողովի կայանալի նեղակից առաջ։ Ձեզ հետ համաձայնւում են, ձեզ խօսք են տալիս ձեր առաջարկութեան համար քուէ դնելու,—իսկ երբ որ գալիս է ժողովի օրը, դուք յանկարծ տեսնում էք թէ նոյն անձինք, որոնք ձեզ ամենս խօսք են տուել ձեր միտքը պաշտպանելու, ձեզ հետ միասին քուէարկելու, նոյն անձինք, ասում ենք, կատեղով իրանց տուած խօսքը, ձեզ դէմ են քուէարկում։

Այդ տեսակ նենգաւոր և խարեբայ վարմունքը մենք ամեն օր տեսնում ենք մեր մամուլի, մեր Հասարակութեան մէջ։ Այդ տեսակ, վերին աստիճանի անբարոյական Հասարակութիւն դեռ իրաւունք չունի իրան Հասունացած համարել Հասարակական կեանքի, Հասարակական որ և է գործունէութեան համար։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊՂՏԱՐԻՑ

Ապրիլի 8-ին

Մեր քաղաքի 9000 բնակիչներից աւելս երեք տասրի է, որ տարէկան 500 մարդ է մեռնում, իսկ ծնւում է 200 երեխայ. ուրեմն իւրաքանչիւր տարի պակասում է ժողովրդից 300 մարդ։ Մի այսպիսի բան ուրիշ տեղ պատահէր, անպատճառ մեծ զրդրդոց կըներկէր, կը հետևէին վերջ դնել այդ դարշութեան դրութեան, մի մարդ որ ուրանում է իր խօսքը, որ ինչպէս թիֆլիսի բարբառով ասում են հաշա է ասում, այդ տեսակ մարդ կարող է մի՞թէ ընդունակ լինել Հասարակական գործունէութեան....

Եթէ ակացեցիք ձեզ որ այդ տեսակ անբարոյական և նենգաւոր Հասարակութեան մէջ մարդիկ հաւաքւում են այս կամ այն խնդրի վրա համաձայնութեամբ մի ժողովի կայանալի նեղակից առաջ։ Ձեզ հետ համաձայնւում են, ձեզ խօսք են տալիս ձեր առաջարկութեան համար քուէ դնելու,—իսկ երբ որ գալիս է ժողովի օրը, դուք յանկարծ տեսնում էք թէ նոյն անձինք, որոնք ձեզ ամենս խօսք են տուել ձեր միտքը պաշտպանելու, ձեզ հետ միասին քուէարկելու, նոյն անձինք, ասում ենք, կատեղով իրանց տուած խօսքը, ձեզ դէմ են քուէարկում։

Այդ տեսակ նենգաւոր և խարեբայ վարմունքը մենք ամեն օր տեսնում ենք մեր մամուլի, մեր Հասարակութեան մէջ։ Այդ տեսակ, վերին աստիճանի անբարոյական Հասարակութիւն դեռ իրաւունք չունի իրան Հասունացած համարել Հասարակական կեանքի, Հասարակական որ և է գործունէութեան համար։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊՂՏԱՐԻՑ

Ապրիլի 8-ին

Մեր քաղաքի 9000 բնակիչներից աւելս երեք տասրի է, որ տարէկան 500 մարդ է մեռնում, իսկ ծնւում է 200 երեխայ. ուրեմն իւրաքանչիւր տարի պակասում է ժողովրդից 300 մարդ։ Մի այսպիսի բան ուրիշ տեղ պատահէր, անպատճառ մեծ զրդրդոց կըներկէր, կը հետևէին վերջ դնել այդ դարշելի դրութեան դրութեանը. իսկ մեզանում դրա վրա նայում են, ինչպէս մի սովորական բանի վրա։ Եթէ հարցնէք ժողովրդից, նա ասում է որ մի ախտաբեկութիւն կայ. բայց ինչ է, նա չէ հասկանում. իսկ բժիշկները ասում են, որ մենք հետևանքն է, որովհետև բոլոր քաղաքը չրջապատած է ճահիճներով։ Բայց ժողովուրդը ասում է, որ այդ ճահիճները առաջ ասելի շատ էին, բայց այնքան ախտաբեկիչ և մահ չը կար։ Այսպէս թէ բժիշկները, և թէ ժողովուրդը իրանց վերջին խօսքն ասելով, հանդստանում են։ Եղերայրներ, կարելի է անտարբեր լինել, բայց անտարբեր լինել այստեղ, և մնալով այնպէս ապահովելով իր հերթին, դա մի անսովորի յանցանք է։ Եվ ինչպես է ձեր աշխատանքը, որ օրական հատոր է ձեր աշխատութիւնը. քննեցէք այս ախտաբեկիչը և գալ որա պատճառը և եթէ ճշմարիտ ճահիճներն են, հնարը գալ ոչնչացնել նրանց. դրա համար բաւական կը լինի միայն մեղմացնել ձեր չարչարանքը. քաղ ամեն մէկը գրէ իրան անհետաքրքիր բաներից և գոնէ այս գործի համար։ Ես կարծում եմ որ կեանքը ամենից թանդ է։ Մեծ մեր զղջալիք համոզված են, որ նրանք այնքան անհարկաւոր էակներ են, որ ճանճի նման կոտորվին։ Եղբայրներ, տանջենք, մենք ասեն և իննսերորդ գարուն ենք ապրում։ Իսկ մեր բժիշկներին մենք կասենք, որ շատ մեծ յանցանք են գործում, ծածկելով գործի էութիւնը։ Մեր կարծիքով, դա մի վտանգիչ ախտաբեկիչ է, որի հետ միշտ կից է լինում և անողը, ինչպէս անզգամ ախտաբեկիչ։ Մեր բժիշկները միշտ կրկնում են թէ այս տարտափելի մահերը տեղի հետևանքներն են, բայց մենք ներողութիւն ենք խնդրում նրանցից, որ մանրագէտ չը լինելով կասկածում ենք, որ դա տեղի գործն է. մի կամ երկու օրում տեղը գժուար թէ կարող է տպանել մարդու։

Առաջ ասելի շատ տեղ կար, բայց մեր այնքան չէր։ Կը խնդրվինք մեր Զղջաբի բժիշկներին, որոնցից մի քանիսը հայեր են, որ ձեր պատասխանի լրագրի միջոցով բացատրեն այս տարտափելի մահերի պատճառները, որը չատով կամայնէ մեր հայաբնակ քաղաքներից մէկը։ Գուցէ կը գտնվին մարդասէր անձինք, որոնք մեզ պէս անտարբեր չեն լինի դէպի մեր կեանքը և մի բանով կօգնեն մեզ։

Պէլ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ

Բերլինից տասցված լրագիրները շատ անհանգստացնող լուրեր հաղորդելին եգիպտոսի վերաբերութեամբ, գրում է „Голосъ“ լրագիրը։ „Nat. Zeitg.“ լրագիրը պնդում է, թէ Թ. Դուբը յանձնել է իր ներկայացուցիչներին օտար պետութիւնների մօտ մանաւանդ լինել եգիպտական այժմեան խեդիվ Տեվֆիկ-փաշային դահլիճից անելու անհրաժեշտութեան վրա և մի և նոյն ժամանակ յայտնել, որ տուրքանը յարմար է համարում եգիպտոսի գահաժառանգութիւնը մահմետական օրէնքի ենթարկել։ Պաշտօնական „Nord. Deut. Allg. Zeitg.“ լրագիրը, խօսելով եգիպտական գործերի մասին, յայտնում է, թէ անհրաժեշտ է ներ-

Նամակների մէջ գոք իմ մասին այնպիսի լուրեր էք հաղորդել, որ ես ստիպուած եմ ձեզանից բացատրութիւն պահանջել այն անձինքների ներկայութեամբ, որոնց վրա գոք իրրև վկաների և գատաւորների վրա էք ակնարկում։

—Ո՛հ, Տէր իմ Աստուած։ Արտուր, ինչպէս ես թոյլ տալիս դու այս հատարակ կնոջ խառնել քեզ, Ջէնաէմինին, այսպիսի մի անարգ բանի մէջ, բարկութեամբ ասաց միտրիս Ամֆլէտը։ Բայց, ամեցողից նա կիսաձայն կսպնես իրան. ուրիշ ինչ կարելի է ապահով մի ցած, մի անկիրթ աղջկանից։ Այսպիսի մի բան կարող է միմիայն այդպիսին անել։

—Այստեղ խօսքը ոչ թէ ամուսնութեան, այլ արդարութեան և ճշմարտութեան վրա է, միտրիս Ամֆլէտին ընդհատեց Ջէրալդինան։ Ես պէտք է խօսեմ, չարունակեց նա և նրա ձայնի մէջ այսօր առաջին անգամ լսուեցան հրամայական եղելներ. ես կատարեալ իրաւունք ունեմ խօսելու և գոք չէք կարող ինձ լռեցնել։

—Ա՛յ քեզ ընութեան զարմանալի երեւոյթ. ապրիս խօսք եմ տալիս ձեզ, որ ես երբէք այսպիսի բան տեսած չեմ, հեգնօրէն ասաց միտրիս Ամֆլէտը։ Նա ուշիուշով նայում էր Ջէրալդինայի վրա, բայց նրա հայացքը հարսին չփոթելու ընդունակութիւնը արդէն կորցրել էր։

Ինչպէս առհասարակ լինում է երկչոտ բնաւորութիւնների հետ, վերին աստիճանի կատաղութեան հասցրած Ջէրալդինային չէր կարելի ոչ կանգնացնել և ոչ վախեցնել։ Միտրիս Ամֆլէտը

Հէնրին մէջքը ուղղեց, բեխերը հարթեց, ժպտաց և արտաբերեց. շատ ուրախ եմ։ Բայց նրա ձայնը սովորականին պէս ինքնավստահ ու ուրախ չէր հնչում։

Նրանք չորքը միասին ուղևորուեցան դէպի դրատունը, ուր առաւօտները միշտ լինում էր միտրիս Ամֆլէտը։ Յետևելով այս օտարատի ուղևորութիւնը, միտրիս Ամֆլէտը իսկոյն հասկացաւ բանի էութիւնը։ Նրա գժգոհ դէմքը համբերատարութիւն, արտայայտելով խառնիճաղանջութիւն, միայն նրա սև աչքերը փայլեցան չարագուշակ կրակով։ Բայց այս անգամ Ջէրալդինան չը չփոթուեց նրա այդ հայացքից և առաջին մօտեցաւ սեղանին, որի մօտ նստած էր իր սկեսուրը։ Միտրիս Ամֆլէտը այդ րոպէին զգաց, որ իշխանութիւնը գուրս էր սլքւում իր ձեռքից։

—Այդ ինչ է նշանակում, հարցրեց նա. ինչ ծիծաղելի դէմք ունէք գուք այսօր։ Գոք գոնէ բացատրեցէք ինձ այս կատակերգութիւնը, ասաց նա, դիմելով միտրիս Ամֆլէտին։

—Ma foi, non, ես ինքս չեմ խնդում, պատասխանեց միտրիս Ամֆլէտը, հաւաքելով իր ամրզոնկալի երկար փէշերը և հանգիստ վայելչութեամբ նստելով գահաւորակի վրա։ Նա վերցրեց դիտակը և սկսեց զննել նրանց, կարծես, մի հանդիսական լինէր, որ ուշիուշով հետևում է դերասանների խաղին։

—Այս ինչ է նշանակում, սկսեց Ջէրալդինան ոչ երկչոտութիւնից, այլ վրդովմունքից առաջացած դողդոջուն ձայնով. ամուսնուս մօտ գրած

նամակները մեզ համար ոչ մի նշանակութիւն չունին, ես ստիպուած եմ ձեզանից բացատրութիւն պահանջել այդ նամակների մասին, որ դուք ինձ ցոյց տաք։

—Այս նամակները գուք էք գրել, շարունակեց Ջէրալդինան, ցոյց տալով ծալարը, որ նա բռնած ունէր ձեռքում. և, որովհետև գուք ակնարկում էք միտրիս Ամֆլէտի և Հէնրիի վրա, ես կը խնդրեմ սրանից ուղիղ ձեր անճշտութիւնը և պատմել, թէ ինչպէս է իրօք բոլորը կատարվել։

—Միտրիս Ամֆլէտ, արդեօք գուք որ և իցէ նկատողութիւն արել էք ինձ երբ և իցէ Հէնրիի հետ ընտանեբար վարմունքիս համար։

Եւ նա կարդաց նամակի այն տեղը, ուր նկարագրած էր թէ Ջէրալդինայի վարմունքը ինչպէս էր զարմացրել միտրիս Ամֆլէտին և թէ ինչպէս այս վերջինը ամենահամարձակ հայացք էր ձգել Ջէրալդինայի վրա։

—Կարծեմ, ոչ, ծանր արտաբերեց նա, աչքից ցած բերելով դիտակը և իր երկար ձեռնոցները հանելով։ Ես չեմ յիշում, որ ես ձեզ հետ գրա մասին խօսած լինեմ, բայց ես ասել եմ միտրիս Ամֆլէտին, որ ձեզ, իմ կարծիքով, չէր վայելի այնչափ յաճախ և այնքան հետս գրօսնելու երթալ կապիտան Աստլերի հետ երկուսով միայնակ։ Ես պէտք է ձեզ խոստովանեմ, որ ես դիտմամբ ամեն անգամ գալիս էի ձեզ հետ գրօսնելու, որ ոչ մի գործ չունենար բամբասելու։ Ես ներողամիտ էի դէպի ձեզ, ենթադրելով, որ ձեզ անյայտ են թէ բարձր շրջանը և թէ նրա սովորութիւնները, բայց միտրիս Ամֆլէտի անտարբերութիւնը դէպի հասարակական կարծիքը

Fonds A.R.A.M

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՋԱՐԼՍ ԴԻԿԿԵՆՍ

ՀԱՐՍ ԵՒ ՍԿԵՍՈՒՐ

Ցան մեռաւ մօտ երանք հանդիպեցան միմս վօգաներ։ Ջերալդինան գիտէր, որ վօգաները կանուխ գալու էր իր և Հէնրիի հետ գրօսնելու համար։ Նրա գալը և Հէնրիի ներկայութիւնը, որ առանից գուրս էր եկել միմս վօգաներն ձիուց ցած իջցնելու, ասելի քան դէպքին յարմար էր։

—Գուք գեռ պատրաստ չէք, ասաց միմս վօգաները Ջերալդինային տեսնելով։ Ա՛հ, միտրիս Ամֆլէտ. այդ երբ էք եկել։

—Այսօր առաւօտեան, գառնութեամբ պատասխանեց Արտուրը։ Նրա այլայլած կերպարանքը և ձայնի օտարոտի եղելը զարմացրին միմս վօգաներին։ Նա չնորհաչոք կերպիւ մօտեցրեց դիտակը աչքերին և հանգիստ գիտեց թէ նրան և թէ Ջերալդինային։

—Ա՛... բնատնկման հոգեր, արտասանեց նա, երևի ես խանգարեցի։

—Ո՛չ, խնդրեմ, միմս վօգաներ, սրազ մէջ մտաւ Ջերալդինան. ձեր ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. Հէնրի, գուք ևս մեզ հետ կը գաք։

Միմս վօգաները մեղմով բարձրացրեց յօրքերը և գլուխը խոնարհեց։

գիպտոսի մէջ մի ամուր կառավարութիւն հաստատել, որ կարողանայ երկաթէ ձեռքով ճնշել ամէն տեսակ փորձեր մամելուկների տիրապետութեան ժամանակներին վերադառնալու համար։

Հետաքրքիր է իմանալ, թէ Բերլինի պաշտօնական լրագրի յայտարարութիւնը մինչև որ աստիճան կապ ունի Բ. Դրան ցանկութեան հետ այժմեան խեդիվին գահընկեց անելու մասին և «Nord. Deüt. Allg. Zeitung»-ի լրագրին մաքեր ներշնչողները արդէօք համոզուած են, որ միայն Տէվֆիկ-փաշայի յաջողը կարող է ազատել եգիպտոսը մամելուկների տիրապետութիւնից։

Այժ հարցի բացատրութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի, որովհետև, եթէ Բերլինի մէջ օգտակար համարեին գահընկեց անել այժմեան խեդիվին և նրա տեղը Բ. Դրան ցոյց տուած մի իշխանի նշանակել, այդ հանգամանքը կապացուցաներ, որ գերմանական քաղաքագէտների հայեացքները եգիպտական գործերի մասին արմատականապէս հակառակ են միւս պետութիւնների, մանաւանդ Անգլիայի և Ֆրանսիայի հայեացքներին։ Բ. Դրան կողմից Տէվֆիկ-փաշային գահընկեց անելը և եգիպտական դահաժառանգութիւնը մահմետական օրէնքին ենթարկելը այնպիսի հետևանքներ կունենայ, որոնք Սուէզի ջրանցքի թիւրքիայի ձեռքը անցնելը իրանց համար ձեռնտու համարող պետութիւնների համար ցանկալի չեն կարող լինել։ Նոր խեդիվը թիւրքիայի մի գլխաւոր նահանգապետի դեր կը խաղայ և կը ճնշէ եգիպտական գահի վրա միայն թիւրքաց զօրքերի օգնութեամբ։ Գործերի այդպիսի դրութիւնը առհասարակ եւրոպայի համար և մանաւանդ Ֆրանսիայի և Անգլիայի համար աւելի ձեռնտու է, քան թէ մամելուկների տիրապետութիւնը, որովհետև գործերի այդպիսի դրութիւնը եգիպտական գործերին թիւրքիայի նկատմամբ գործերի բնաւորութիւն կը տայ և անկարելի կը դարձնէ եւրոպայի միջամտութիւնը։ Սուէզի ջրանցքը չէ կարող և չը պէտք է դաւնայ թիւրքիայի նկատմամբ ջրային ճանապարհի, մի նոր Բոսֆոր, որ միջոց է տալիս Բ. Դրանը սպառնալիքի հարուած հասցնել ամբողջ լուսաւորված աշխարհի ծովային առևտրին։

Անկարելի է սուլթանին այնպիսի իրաւունք տալ, որ նա իր կամքի համեմատ կարողանայ փոփոխել եգիպտոսի կառավարիչներին։ Ոչ թէ սուլթանը, այլ ամբողջ եւրոպան և այն էլ առանց Բ. Դրան մասնակցութեան պէտք է վճռէ այն հարցը, թէ եգիպտական գահի վրա այժմեան խեդիւը կարող է ճնալ թէ ոչ։ Եթէ Արաբիփաշայի այժմեան մինիստրութիւնը եգիպտական գործերի օգնութեամբ կամենում է վերականգնել եգիպտոսի մէջ մամելուկների տիրապետութիւնը, որ ոչ ոքի համար ցանկալի չէ, այդ բանին արգելք կը դնէ եւրոպական պետութիւնների միջամտութիւնը եգիպտական գործերին, ինչպէս նոյնպէս առաջարկեցին Անգլիան և Ֆրանսիան։

Եթէ ճշմարիտ թիւրքիայի ներկայացուցիչները վերոյիշեալ առաջարկութիւնը կանեն պետութիւններին, անկասկած վերջինները շատերը կը պատասխանեն, թէ Բ. Դուռը բոլորովին իրաւունք չունի իր ցանկացած փոփոխութիւնները մտցնել եգիպտոսի մէջ։

ԱԻՍՏՐՕ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

„Köln. Zeit." լրագրի Թղթակիցը հաղորդում է հետևեալը ապրիլի 20-ից։ Աւստրիական մինիստրութեան տուած բացատրութիւնները պատգամաւորների ժողովին Աւստրիայի քաղաքականութեան մասին Բոսնիայի և Հերցեգովինայի հարցի պատճառով ներկայումս միայն իրանց վրա մեծ ուշադրութիւն դարձրին։ Այն հանգամանքը, որ կառավարութիւնը պարզութեամբ յայտնեց Աւստրիայի դիրքորութիւնը այդ նահանգներից չը հրաժարվելու մասին, ոչորի չէր կարող զարմացնել մանաւանդ այսպիսի մի ժամանակ, երբ ապստամբութեան ճնշելը նոր և ծանր զոհեր պահանջեց։ Բայց կամ կաքնօկի բացարձակ յայտնեց, որ աւստրիական կառավարութիւնը ներկայ րոպէն յարմար չէ գտնում պետական-իրաւական յարաբերութիւնները փոփոխելու համար, որոնց վրա պէտք է ազդեն և ուրիշ գործեր։ Սխալ են ասրածված բոլոր լուրերը, իբր թէ աւստրիական կառավարութիւնը միւս պետութիւնների հետ բանակցութիւններ է սկսել Բոսնիան և Հերցեգովինան Աւստրիայի հետ միացնելու համար։ Ակներև է, որ այդ բանակցութիւնները ձեռնտու կը լինէին համայն սլավիաններին համար, որոնք այդ դէպքում կը պահանջէին Բերլինի դաշնագրի փոփոխութիւնը։ Այդ հիման վրա սրեվլեան գործերի խաղաղ զարգացման համար շատ օգտաւէտ է, որ վերոյիշեալ լուրերը պաշտօնապէս հերքվեցան։

Ունգարական ազգային ժողովի մամանաժողովին ընդհանուր կայսերական ֆինանսների մինիստր Սլավի հետևեալ բացատրութիւնները տուեց Բոսնիայի և Հերցեգովինայի ապստամբութեան ծագման մասին։ Ամենից առաջ պէտք է ի նկատի առնել, որ անասնական կեանքին սուղ ագդաբնակութիւնը չէ կարողանում ենթարկվել բարեկարգված կանոններին։ Ապստամբութիւնը չէ պատահում օտար պետութիւններից, այլ խրախուսվում է զանազան մամանաժողովների դրամական օգնութեամբ և ագդարարութիւններով։ Ապստամբութեանը մասնակցեին ոչ թէ միայն ուղղափառները և մահմետականները, այլ և կաթոլիկները։ Գերված մահմետականները հաւատացնում էին, որ ապստամբութեան պատճառը ընդհանուր դիւանագրութեան մոգնելն էր Բոսնիայի և Հերցեգովինայի մէջ, մինչդեռ միւս դերիները այլ պատճառներ բերին, որոնք հիմնաւոր չեն։

Աւստրիական բայխսրատի բուդժետային մասնաժողովը ապրիլի 18-ին քննեց կառավարութեան պահանջած կրեդիտը ապստամբված նահանգները վերջնականապէս խաղաղեցնելու համար։ Պատերազմական մինիստրի մանրամասն բացատրութիւններից յետոյ Բոսնիայի և Հերցեգովինայի մէջ բռնկված ապստամբութիւնների և աւստրիական զօրքերի պատերազմական գործողութիւնների մասին, մինիստրի յայտնութիւնից յետոյ, թէ կառավարութիւնը իր հեղինակութիւնը պահպանելու համար պէտք է պնդէ, որ յիշեալ նահանգների մէջ գործադրվի ընդհանուր զինուորագրութեան օրէնքը, եթէ մինչև անդամ շատ քիչ զինուորներ հաւաքվեն, մամանաժողովը միաձայն ընդունեց իրան արած առաջարկութիւնը։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՒԱՑԻՑ

Ի Պօլիս, 8 ապրիլի 1882

Հայկական խնդիրը վնասագոյար մի կրեց։ Բ. Դուռը, որոյ քաղաքականութիւնն եղած է միշտ մեծ ազդութիւնաց մի քանին չահելով միւսներուն դէմ հանել, վերջապէս յաջողեցաւ խղել եւրոպական ներդաշնակութիւնն, չահելով Գերմանիան և հետևապէս Աւստրիան։ Այս երկու պետութիւնց յինելով, Բ. Դուռը համարձակեցաւ մերժել Անգլիոյ և ուրիշ պետութեանց տուած խորհուրդները 61-րդ յօդուածի գործադրութեան նկատմամբ։ Սոյդ է թէ Գերմանիա և Աւստրիա չը հակառակեցան բարենորոգմանց, այլ չէզոք դիրք մը բռնեցին, սակայն այնքան հզօր պետութեանց չէզոքութիւնն իսկ բաւական է չէզոքացնելու համար լօրտ Ճըֆըրինի ջանքերն։ Գերմանիա իւր սովորական անձնասիրութեամբ վարուեցաւ Նիկայ խնդրին մէջ, և Թուսիոյ դէմ ունենալիք պատերազմի մտածեն Ցանկաստանի անկախութիւնը վայելելու նպատակին զոհեց իւր մայրաքաղաքին մէջ հանդիսաւոր կերպով հաստատուած գաղնագրի մը մէկ կարևոր արտադրութիւնն։ Գերմանիոյ ընթացքն է այժմ չտեսել թիւրքը կառավարութիւնն և չը խօսել ո և է խնդրի վրայ որ անհաճոյ է անոր. նա լուռ կը մնայ ոչ միայն 61-րդ յօդուածին նկատմամբ, այլ մինչև իսկ իւր հպատակաց թիւրք կառավարութեան դէմ ունեցած առևտրական գանգատն ներկառմամբ։ Արդարև, գերմանացի վաճառականք հրաման տուացած են իրենց դեսպանատունէն որ մեզմացնեն իրենց պահանջումներն Օսմանեանց դէմ և Բ. Դրան անախորժ եղող դատերէ նա կենան առ այժմ։ Ուրիշն զարմանալի չէ որ անդրին Գիամարկ զոհէ հայ ժողովուրդն, քանի որ յօժարակամ կը զոհէ իւր գերմանացի ազգակիցներ։

Բարեբաղդաբար կամ դժբաղդաբար, Տաճկաստանի մէջ ոչինչ միացած է և ակր և տանջութիւն իրարու կը յաջորդեն իսկայն։ Աչապէս պիտի լինի նաև Գերմանիոյ նկատմամբ, որոյ նպատակ ներն կատարելու վրայ է ըստ ամենց, դի թիւրքերն վստացած են անտնելով թէ նա իրենց յուսացածին չափ չօգներ իրենց՝ Եգիպտոսի և Թունուզի մէջ։ Անգլիա սկսած է օգտուլ քաղքենացի երեսոյթէն և ձայն բարձրացնել 61-րդ յօդուածին համար, որոյ կատարութիւնը անցնալ մարտ ամսոյ խոստացած էր Բ. Դրան կողմէ։ Լօրտ Ցըֆըրինի ասկէ երկու շաբաթ յառաջ ուղղակի սուլթանին ծանօթագիր մը յղեց, յիշեցնելով թէ մարտ ամիսն անցնելու վրայ է և թէ եւրոպա անհամբեր կը սպասէ որ խոստացուած բարենորոգմունքը կատարուին. կառն թէ Լուսթոյ, Ֆրանսայի և Իտալիոյ դեսպանք համամիտ էին Անգլիոյ դեսպանին։ Վ. Սուլթանն, որ համակիր չէ հայկական խնդրին, իւր քարտուղարներէն Միհրի Պէյի միջոցաւ լօրտ Ցըֆըրինի գործուց յիշեալ ծանօթագիրն, առարկելով թէ դեսպանն պարտաւոր էր յղել զայն Բ. Դուռն և ոչ կայսերական պալատն, իրր թէ ինք չը լինէր բացատրական և ծանօթագիր պատասխանատու նախարարներ։ Լօրտ Ցըֆըրինի նկատմամբ սուլթանի վարմունքն իրր պատրուակ իւր ծանօթագիրը միջոցէն, ուստի, դատնալով Միհրի Պէյին, ասեց. «Ես վեհ. սուլթանին յղեցի ծանօթագիրս, դի Բ. Դուռը ինձ զարմացնում էր։ Նա այս խօսքերը աւելացրեց մի այնպիսի եղանակով, որ խօսքը, կարծես, պատրաստ զրեստի կամ կտրած մարակի մասին լինէր։

—Միստրիս Ամֆլէտ, բացականչեց Ջէրալդինան, գիմելով իր ակնոցին. դուք ինքներդ չէիք, որ յանդիմանեցիք ինձ նրա համար, որ ես չէի ուզում համաձայնել ձեզ հետ ու գնալ զբօսնելու Հէնրիի հետ միայնակ երկուսով։ Այդ դուք չէիք, որ աշխատում էիք մեզ իրար մօտեցնել։ Ահա ձեզ ձեր սեպհական խօսքերը, ես նրանց յիշում եմ. դուք ասացիք, որ սա իմ ամենամօտիկ ազգականն է և որ ես պետք է սիրեմ, ինչպէս եղբօրս։

—Ո՛չ, մոլորյալ Ամֆլէ. դուք այնքան պարզ խաղ խաղալիս չէք եղել, ասաց Հէնրին իր ուրախ այրական ձայնով, որի լսելը կանանց, ջղային, բարկացած ձայների մէջ շատ ախորժելի էր։

—Առաջ, աւելացրեց նա, գնանք ինձ հետ, միստր Վ.օգանը կը մնայ ամուսնուդ մօտ։

—Բայց ինչպէս կարողացար այդ պատահել, խօսեց նա, հէնց որ նրանք դրան չէմքից ուր որ դուրս դրին։ Մթնէ դու այդպիսին ես... հրմ, դու ինչպէս կարողացար հաւատալ այդպիսի անհներն բամբասանքին, հա՛։ Ի հարկէ, ես շատ բարեկամական կերպով հետ, բայց ինչու համար այսպիսի ազդակ պէտք է բարձրանար։ Հէնց իմ դէմս առաջին օրը ես նկատեցի, որ նա բոլորովին ճնշուած էր և ես անմեղանձգիտաբար կերպիս սկսեցի նրա կողմը պահել։ Ես աշխատում էի ամեն կերպիս բաւականութիւն տալ նրան՝ քաջալերելու և դէպի իր սիրերը հաւատ գարթնեցնելու համար։ Բայց ես յուսով եմ, որ ինձ ոչ ոք այնչափ անզգամ չէ համարում, որ կարողանայի օգտա քաղել նրա անմեղութիւնից ու պարզասրտութիւնից և, լինելով ձեր ազգականն ու ձեր տան մէջ հիւր, յանդգնէի անպատուել ձեր ընտանիքը։ Մայրդ Ջէրալդինային բոլորովին իմ խնամատարութեան յանձնեց։ Սկզբում ես մի փոքր զարմանում էի. բայց ես միստրիս Ամֆլէտին իզուր չէի ուսումնասիրում մի քանի տարուայ ընթացքում և ես չուտով հասկացայ նրա դիտաւորութիւնը։ Միստրիս Ամֆլէտ ինձ հետ սովորականից դուրս քաղցր էր, թէև ես գիտեմ, որ նա ինձ չէ սիրում։ Ջէրալդինային նա միշտ չոզոքրթում էր, բայց ես տեսնում էի, որ նրան արտաքոյ աստում էր։ Նրա հաչիւը պարզ էր, բայց նա ստանալ ուզեց իր խաղը։ Ջերալդինան մտքով անգամ չէ անցկացրել ինձ հաճոյանալ, իսկ ես երբէք չանկութիւն չեմ ունեցել խորամանկութեամբ նրան այսահղից վանեցնելու։

Նա ծիծաղեց և ձեռքով հարթեց իր մազերը, ինչպէս մի մարդ, որ վստահ ճանաչում է իր ներկայացնելի արժանաւորութիւնները։

—Ես այն բոլորը, ինչ նա դրել է քեզ Ջէրալդինայի երդիծարանական ներկայացուցիչների մասին—կատարեալ ստութիւն է։ Երբ դու այնչափ ուշադրիր նամակդ, կլինէր ստատիկ արտայայտ և իր աչքի առաջ կանգնացնում էր ամեն տեսակ տարաժիներ, որ կարող էին քեզ հետ պատահել։ Նա, իրաւի, անկեղծօրէն էր արտայում քո մասին և ոչ թէ կատակ անում, ինչպէս քեզ գրել է միստրիս Ամֆլէտը։ Ես միայ վ.օգանը նրա համար էր նախատում, որ նա անչափ սիրում էր քո երկար լռութեան պատճառով։ Նա խղճայի խնդճ կինջը և սկսեցի նրան պաշտպանել. ահա երբ միայ վ.օգանը ինձ էլ մի լաւ մտրակեց։

Հէնրին նորից ծիծաղեց։

—Հասկանալի է, որ Նա, այսինքն Ջէրալդինան մօտեցաւ ինձ և, մեկնելով ինձ իր ձեռքը, ասաց. «Շնորհակալ եմ, ձեզանից, Հէնրի, իմ բարի ատեան»։ Աչքերը լցուել էին արտասուքով և ծրչաթ նա սխալ էր ու տրտում։

—Հէնրի, ինչ լիներ եւ, ասաց Աւտուրը։

Հէնրին լուրջ նայեց նրա վրա և չը հասկացաւ։

V

Աւտուրը ամաչած պէտք է խոստովանէր իր սխալը։ Նրա բնաւորութեանը հակառակ էր նենգութիւն խնդրել Ջէրալդինայից կամ արդարացնել իրան նրա առաջը։ Չանդիպելով նրան պատճառով, նա կարողացաւ միայն պինդ գրկախառնել նրան և չընջալ։

—Իմ սիրելի, հաւատարիմ, արդեօք կը ներես ինձ։

Ջէրալդինան զարթնեց դէպի նա իր երիտասարդ ու թարմ դէմքը և կանգնեց ոտքերի ծայրերի վրա, որպէս զի կարողանայ հասնել իր ամուսնուն։

Աւելորդ էր նրանից ներողութիւն խնդրել. նա առաջվան պէս ջերմ սիրով էր սիրում Աւտուրին։

Մօր ու որդու մէջ սարսափելի փոխարկի բարձրացաւ։ Աւտուրը մեղադրում էր նրան սահմանադրական խնդիրներում թափանց նրա վրա, որին և արժանի էր։ Նա այն աստիճան զայրացած էր, որ էլ չէր հասկանում, որ իր հետ մայրն է խոսում, չէր խնայում և չէր մեղմացնում իր կծու խօսքերը։ Իսկ մայրը սառնիկ կատաղած, մոռանալով ամեն տեսակ հանգարտութիւն, մոռանալով յարգ դէպի իր անձը և սէր դէպի որդին, պատասխանում էր նրան ծաղրելով, հայհոյանքներով և վիրաւորական խօսքերով։ Աւտուրը չը կարողացաւ իրան զսպել։ Վերջ ի վերջոյ միստրիս Ամֆլէտը յայտնեց, որ այլ ևս չէ կարող մնալ նրան իսկ սան մէջ, ուր բնակվում է նրա ամուսինը։ Նրանք պէտք է հեռանան Տօրնիվէլից։

Գժբաղդաբար այդ րոպէին Ջէրալդինան մտաւ հիւրասենեակից, որի դուռը ամբողջ խօսակցութեան միջոցին բաց էր մնացել։

—Ես այս ամենից, միստրիս Ամֆլէտ, հետացող չեմ, բարկութեամբ բացականչեց նա։ Տօրնիվէլը—մայօրատ է և օրէնքով պատկանում է ամուսնուս։ Հետևապէս ես այստեղ իսկական տանտէրն եմ, իսկ դուք—իմ հիւրը, և ոչ բնդհակառակն։

—Ջէրալդինա, Ջէրալդինա, փորձում էր կանգնեցնել նրան Աւտուրը։

—Լռիր, այդ քո գործը չէ, ասաց նա հրամայող ձայնով. ի հարկէ դու չես կարող պահել իմ կողմը և դեալ մօրդ դէմ։ Ես դա աւելորդ էլ է։ Ես ինքս կը կարողանամ ինձ պաշտպանել։

Fonds A.R.A.M

Դուն առաջ մ'է և պալատն է քան կառավարչը։ Բոլոր գեպպակը չուարած են ինձ պէս, և չը գիտեն թէ ում հարկէ դիմել, Պալը-Ալիին թէ Ելըլդրի Գէօշկին։ Սակայն, քանի որ առյիմանն այդպիսի պատրուակով մը ևս կը գործնէ ծանոթացպագրա, կը նշանակէ թէ շատ համակիր չէ մեր պահանջներուն։ Լաւ. ևս ի. Գուան ալ չեմ ուզեր յղել գայն, այլ կը պահեմ ուրիշ այնպիսի թուղթեր քով որ մի օր կրնան օգտակար լինիլ։» Ձայս ասելով, Լօրա Տրֆըրին դրասեղանին վրայ նետեց ծանօթագիրն և հրաժեշտ առաւ կայսեր քարտուղարէն։ Մինչեր Պէյ, գեպպանին այս բնդունելութիւնը պատմելով իւր Տիրոջ, Սա խոնդութիւնը համարեց մարդ գրկել իսկոյն Լօրա Տրֆըրինի և իր պալատը հրաւիրել գայն, զոր ծուած ախուր տպատրութեան առաջքն առնելու համար։ Տնտեսկցութիւնն երեք ժամ տևեց։ Սալթանն յայտնեց թէ ինք չուզեր գործադրել այնպիսի բարենորոգութիւններ որք հայոց գերիշխանութիւնն ատն իրենց բնականէ ուրիշ մահմետական ազգաց վրայ։ Գեսպանն պատասխանեց թէ ներոպա գոն պիտի լինի եթէ Բ. Գուան գործադրէ ա. այժմ գէթ այնպիսի բարենորոգութիւններ որք գերիշխանութիւն չեն տար ո և է ցեղի, այլ կը հաստատուն ընդհանուր ապահովութիւն և արդարութիւն, զոր օրինակ ատիկանութեան կանոնաւոր կազմութիւնն և հայրենիակ գատաց տեղքերու կէսմէն տեղական պաշտօնատարաց ամսականոց վճարումն, որպէս զի գործին աւազակութիւնք և կաշառակերութիւնք։ Սալթանն խոստացաւ անյապաղ գործադրել այս երկու կէտերը։

Այս տեղեկութիւններ հաղորդած են ինձ մի անձէ որոյ յարաբերութիւնք կարող կընան գայն տալդ տեղեկութիւններ տանելու։ Այլ չեմ ե-թաշխատերը ոչինչ այսպիսի փոխուկ պարագայից մէջ։ Միայն թէ նոյն անձին պատմութիւնը յիշեցի, երբ մի քանի օր յառաջ մայրաքաղաքիս օրագրաց մէջ կարդացի թէ Գատրի-բաշա կ. Պօլիս կոչուած է փոքր Ասիոյ բարենորոգմանց վերատեսիլ պաշտօն մը տանձնելու համար և թէ Սալթանն օսմանեան ատիկանութեան մէջ ծառայող անգլիացի սպայից ցանկը խնդրեր է, իրենց յարմար պաշտօններ տալու համար ի փոքր Ասիա։—Միւս կողմէ, կը լսենք թէ Պէրլինի անգլիական գեսպանն ալ կը ջանայ համոզել գերմանական կառավարութիւնն որ Բ. Դրան խորհուրդ տայ գործադրել 61-րդ յօդուածն, և թէ մայրաքաղաքիս գերմանական ներկայացուցիչն, պ. Տը Հիրշֆէլտ, հրահանգ տուացեր է միզմարար միանալ լօրա Տրֆըրինի ջանքերուն։ Եթէ ատյգ է այս լուր, Տաճկաստանի լուսաւոր բարեկամք տեղի պիտի ունենան ուրախանալու, երկրին բարգաւաճման և գօրացմանը ծառայող բարենորոգմանց գործադրութիւնը տեսնելով վերջապէս։

Ատյգ է որ չատ յապաղեցաւ Հայաստանի բարենորոգման խնդիրն, այլ պէտք է նկատողութեան առնել այն մեծամեծ գժուարութիւնք զոր հակառակորդք կը յարուցանեն միշտ ներքուստ և արտաքուստ։ Թիւրք կառավարութիւնն մեկ կողմէն պիտի մաքառի մահմետական մոլեռանդ կուսակցութեանց դէմ և միւս կողմէն մի քանի եւրոպական պետութեանց չահապետական ընդդիմութիւնը դէմ։ Գեռ երէկ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց գեսպանն, գօրավար Լուխ Ռօպէրս, Սալթանին հետ վերջերս ունեցած տեսակցութեանցը ամէնսրտիկով, կը յայտներ պ. Մինաս Զերազի թէ Սալթանը, իւր երկրին մէջ ա և է բարենորոգում գործադրելէ յառաջ, պարտաւորեալ էր բոլոր գեսպանաց հաճոյութիւնն առանալ այդ բարենորոգման մասին, և թէ անհնար էր որ գեսպաններէն մին կամ միւսն չը հակառակէին ծրագրուած բարենորոգման, որ այսպիսով մեռելութեան կը գատապարտուէր։ Սալթանին համար ոչ նուազ գժուարութիւն մ'է լաւ գործիքներ չունենալն, գի նախարարաց մէջ լսկ Սայիտ բաշան կայ որ բացառիկ հայրենասիրութեամբ օժտուած լինի։ Ոչ դրամ, ոչ կին և ոչ փառք ազդեցութիւն չունին Սայիտ բաշայի սրտին վրայ, որ իւր ազգին համար չատ օգտակար գիւանապետ մ'է, թէև վնասակար օտարաց և հետևապէս հայոց ալ համար։ Մաղթենք որ այս գեղեցիկ երկիրն, Տամկաստան, որոյ բախտին կապուած է մատակ հայոց բախտն ալ, թշնամանաց դաւերէն ազատելով իւր ներքին վիճակի բարւոքմանն գրաղի ազատաւարձ, քաղաքակրթութեան չափն մէջ ընթանալով իւր բոլոր սահմանաց և սարակրօն ցեղերով, որոց մէջ միչտ նչանաւոր գիրք մը պիտի բռնէ հայկական ցեղն իւր աչխատասիրութեամբ և նրբամտութեամբ։

Հայկական խնդրի սրատպին վիճակին վրայ տեղեկութիւններ տալէ յետոյ, պէտք է որ ներքին վիճակին վրայ ալ տեղեկութիւններ տանք, ծանօթացնելով ձեր ամէնս ընթերցողաց թէ ինչ կը գործեն հայք երբ իրենց գատը ներկայացած է սահ պետութեանց առջև։ Ազգային պատմութեան այս էջը շատ ախուր է, գի հայք ոչ միայն ոչինչ կը գործեն այժմ, այլ մինչև իսկ ցարդ կատարուած գործոց պատուր ջնջել կըսպատնան իրենց անտարբերութեամբ։ Ներսէս պատրիարքը, հայկական խնդրի հոգին և ծնողը, մի քանի վատահնեաց գաւերէն ճարահատեալ, հրաժարած է։ Ձը պիտի կարենամ պատմել ձեզ այդ վատահնեաց սարքերը, զորս հազիւ սլիտի կարենար նկարագրել Նղիչէի ճարտար գրիչն, գի, թէև ծածկաբար ասած լինին ձեր թղթակիցք, գործակ իրենց ոճը կը յայտնէ գանոնք իրենց ազգակից հակառակորդներուն, որք պատրաստ են ասկալի գրպարտութիւններ կատարելով, թիւրք կառավարութեան պատասխանատու մատնել զանոնք։ Նե արդէն «Մշակի» դանազան թղթակիցք բաւական լոյս սփռած են պատրիարքական խնդրին վրայ, մանաւանդ ձեր աշխատակիցն պ. Գրիգոր Նիկողոսեան, որ շատ գեպքեր ըղխակց և որոյ այցելութիւնն ի Գօլիս կարծուածէն աւելի օգտակար արդիւնք ունեցաւ։ Ա'ր էր թէ կարենար միչտ մեր մէջ բնակիլ և իւր խըրատներ տալ ձայնը լսելի ընէր առն անգամ որ տաճկահպատակ հայ մը ինքզինք լուսինան գատապարտած կը տեսնէ։ Ոչ նուազ օգտակար գիտի լինէր նիէ տաճկահայոց ալ փախադարձ այցելին Տփղիս և Կովկաս, մասէն ծանօթանալու համար մեր ուսանող եղբարց կացութեան։

* * *

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

—«Journal des Debats»-ի թղթակիցը հաստատում է, որ Եգիպտոսում կատարել անիշխանութիւն է թագաւորում Զօրքի մէջ ոչինչ կարգ չը կայ։ Նահանգապետները կորցրել են իրանց բոլոր ազդեցութիւնը. գատարանների վճիռը ոչինչի տեղ են դնում Արաբի-բէյն, թղթակցի կարծիքով, բան ֆելլահ է առանց եսանդի և առանց խելքի։

—«Presse» լրագիրը հաղորդում է, ապրիլի 9-ին, որ մահմետականների գաղթականութիւնը արևելեան Բումելիայից օրից օր մեծանում է։ Նորերում էլի 150 ընտանիքներ թողեցին այդ երկիրը և գաղթեցին Փոքր-Ասիա։

—«Presse» լրագրում ապրիլի 9-ից կարդում ենք։ Դելիից փաչա Սալօնիկից գնաց Մակեդոնիա, որ ազգաբնակութիւնը ապատնում են յոյն առաջնորդների խրիթը։ Կօսովի նահանգապետ Ահմէդ-Թեվֆիկ-փաչա հաղորդում է, որ բոլգարական առաջնորդների խրիթը այդ վիլայէտումն էլ են երևացել։

—Լրագիրներին կ. Պօլսից հաղորդում են ապրիլի 12-ից, որ Բ. Գուռը յանձնաժողով նչանակեց սուլթանի փոքրասիական նահանգներում վարչական վերանորոգութիւններ մտցնելու համար։

—Լրագիրներին Բերլինից հեռագրում են, որ ռուսական հրետների գաղթականութեան Բերլինի մասնաժողովը, որ գանվում է Ֆօրկենբէկի հիւրատնութեան տակ, հաւաքեց 90,000 մարկ։

—«Daily News» լրագիրը հետևեալ հեռագիրը ստացաւ Հռոմից ապրիլի 7-ից։ Սերբիական պատգամաւորների անգամները բոլոր են պատրաստում կառավարութեան դէմ սերբիական եկեղեցու ինքնավարութիւնը խանգարելու պատճառով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 ապրիլի։ Գատարանը Մակշեևի գործի մասին երկու օրից աւելի խորհրդակցում էր։ Ապրիլի 19-ին երեկոյեան 8 ժամին յայտնեց հետևեալ դատավճիռը. Մակշեևին և Պրիօրովին սպառել Յօմսկայա նահանգը, Շեստակովին Պերմական նահանգը, Կարասեվիչին Արխանգելսկայա նահանգը։ Բոլորին գրկել ազնուական կանոնաւորներից, ատիճաններից և անձնական իրաւունքներից։ Յուսակովսկուն հրաժարեցնել ծառայութիւնից և 500 բ. տուգանքի ենթարկել։ Կէյերին արտաքսել ծառայութենից։ Մնացած 8 մեղադրուածները արդարացած են։ Գանձատարին ձերբանները առանալ Մակշեևի և Պրիօրովի կայքերից։ Պրոկուրօրական իշխանութեան հաղորդած է, որ վարշավեցի, քննութեան տակ լինելով, հեռագրական ուղարկուած է Մոսկվայից Ս. Պետերբուրգ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 բ. 5 կ., երկրորդ 90 բ. 87 կ., երրորդ 91 բ. 5 կ., չորրորդ 90 բ. 75½ կ., հինգերորդ 90 բ. 50 կ., նորքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 218 բ. 25½ կ., երկրորդ 212 բ. 5 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 բ. 50 կ., երկրորդ 90 բ. 50 կ., երրորդ 90 բ. 25 կ., ռակի 8 բ. 8 կ.։ Ռուսաց 1 բ. Լօնդօնի վրա արժէ 24,35 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 123,12 պէնս, ռուսաց 100 բ. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ, 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ։ Բօրսայի արտաքրութիւնը հանգիստ է։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԵՐԵՒԱՆ. Բաժանորդ։ Շարունակեցէք հաղորդել լուրեր։

—ՔՈՒԹԱԻՍ Ա. Ձմարիտ չենք յիշում թէ ինչպէս է եղել որ Զմար գիւղի գպրոցին մեր լրագիրը ուղարկուում է։ Կը տեղեկանանք։

—ՂԱՐՍ. Տ. Մ. Շատ ծիծաղաշարժ է ձեր յօդուածը այն պարոնի մասին, որ Թիֆլիսում գանազան դիտոմներ և փորձեր էր անում հասկանալու համար ձուաններից արուներուն կիրքով ճուտեր հանել, թէյի բոյսը տնկել և այլն։ Բայց առժամանակ չենք տպում այդ յօդուածը։ Կը պահենք այդ յօդուածը. գուցէ մի օր պէտք կը գայ։

—ԹԻՖԼԻՍ. Լ. Ա. Ձեր վերջին յօդուածը չենք կարող տպել։ Ձեր յօդուածները միչտ շատ մանրամասն և լաւ են, բայց շատ կը խղդվինք որ փոքր ինչ մարտրաւ և որոշ գրէիք, եթէ ոչ, շատ գժուար են կարդացվում ձեր յօդուածները, մանաւանդ որ ձեր թուղթը բարակ է լինում և քանաքը մէկ երեսից միւս երեսն է անցնում։

խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Ալս խօսքերից յետոյ նա խոհն չուռ եկաւ և հիւանդանոցը դարս դնաց։

—Գուք իրաւացի էք, Ջէրալդինա, ասեց միսս Վօգանը, որ լսել էր բոլորը և որ այլ ևս չը կարողացաւ անտարբեր մնալ. այս անգլերը սասիկ յուզեցին նրան և գուրս բերին իր աշխարհավար անտարբերը ու արհեստական գիրքից։

—Եթէ գուք կը հետամտեք Տօրնիվէլից, գուք յուսահատ կորած էք հասարակական կարծիքի առաջ. ձեզ էլ երբէք անկարելի կը լինի երեսդ այտեղ։

—Ես ոչ մի դէպքում չեմ հետամտում Տօրնիվէլից, հաստատօրէն պատասխանեց Ջէրալդինան, շարունակելով իր աւետարանչութիւնը, բայց ամեն րոպէ սխալվելով կարի հաշուում։

—Ամօսինա արդար է, մայրիկս, ասեց Արտուրը. ես երբէք չէի համարձակվի ասել այդ, բայց դա ուղիղ է։ Տօրնիվէլը կասկի զօրութեամբ —մայօրատ է։

—Ես գոհ կարծում եմ, որ ես կը գիջեմ, Արտուր, հեգնութեամբ հարցրեց միստրիս Ամֆլէտը։

Ո՛չ կը հետամտեմ Տօրնիվէլից այդ անտանօթ պատճառի պատճառով, որին դու ամօսին ես անուանում։ Դու կարող ես այդ կարծել, որքան կամքդ կը տայ, բայց երբէք չես հասնիլ դրան մինչև շունչս բերանումս է։

—Գուք սխալվում էք, մայրիկս, պատասխանեց Արտուրը. մէկ մոռանալ, որ ես տասնս միչտ կատարում եմ։ Հակառակը, խնդրեմ, որ էլի դուք չէք կամենում ու չէք կարող հաշտ ապրել կնոջս հետ, մենք պէտք է բաժանվենք իրարից. բայց գուրս անել նրան իր սեփական տանից՝ գուք չէք կարող։ Նա բոլորը ատացի։ Այժմ խնդրում եմ ձեզ մոռանալ դրա մասին, ասեց Արտուրը և մատը հիւանդանոցին ու վակնց գուռը։

Միստրիս Ամֆլէտը միանգամ միտց ու իր կատարութիւնը կատարել ատատութիւն տուեց։ Սարատիելի էր տեսնել նրան վազվզելիս յետ ու առաջ սուանձնատնեակի մէջ. նրա խոպոտ անհատատչաի շնչատութիւնը լսվում էր մինչև անգամ հիւանդանոցի մէջ, չը նայելով հատակներն և ծանր պատուիչների վրա իր ալյուլված դէմքով, պինդ հոսի տուած ձեռքերով, կիսատ և ուղղած յօնքերով նա նմանվում էր մի վագրին, որ անճատ կատաղած դրութեան մէջ ընկնում է երկաթէ վանդակի ամուր պատերին։ Նա յաղթված էր և ուժից։ Մի չնչին ազդկանից։ Այս կիսատիւօտ, ինչպէս ինքը միչտ հանդրում էր նրան, ցրվեց ու ոչնչացրեց սրա բոլոր դիտաւորութիւնները, խօսքերը, սրա կամքն ու իշխանութիւնը. բոլորը, բոլորը անհետացաւ մի րոպէում։

Առանձնատնեակից մի այնպիսի ձայն լսվեց որ կարծես մի ինչ որ ծանր բան վայր ընկաւ. միստրիս Ամֆլէտը փռված էր յատակի վրա առանց ուժերի ու շարժողութեան։ Նա անզամալուծացաւ երբ նրան ուշքի բերին, նա ճանաչեց Ջէրալդինային ու Արտուրին, որոնք իսկ իսկ հաղթահարելիք էին տանում նրա վրա։ Նա ուզում էր բան ասել նրանց, բայց լեզուն չէր հնազանդվում նրան։ Նա ապատաիելի ջանք էր անում խօսելու և վերջապէս հազիւ կարողացաւ արտասանել. հա, գուք բոլորովին այնքան յիմար չէք, որքան ես էի կարծում։ Նրա ձայնը հնչում էր օտարոտի կերպով, բայց աչքերը պահպանել էին չար արտայայտութիւնը և յօնքերը կիսատ մնացել։ Մի րոպէից յետ նա ասելացրեց. այն, ձեզ կարելի է յարգել։

—

Միստրիս Ամֆլէտը կատարելապէս էլ երբէք ուշքի չը կանգնեց. նա երկար ապրեց, բայց էլ առաջվայ միստրիս Ամֆլէտը չէր. ինչպէս, ատում էին ծառաները։ Կամայ ակամայ նա իր իշխանութիւնը պէտք է յանձնէր հարսին։ Ինքը չէր կարող ոչ մի բանի մէջ խառնվել և ամբողջ օրերը պառկած էր իր մեծ բազկաթոռի վրա. մանաւանդ նա չէր կարող։ Բայց ամենքին երեսին ասելու սովորութիւնից չը հրաժարվեց և մինչև՞մահը նոյն իսկ չար, գիւրագրգիռ, խստասիրտ կին մնաց—հիւանդութիւնը չը մեղմացրեց նրա բնաւորութիւնը, բայց դէպի հարսը մեծ յարգանքով էր վերաբերվում։

Ջէրալդինա արդէն փարձած լինելով, այլ ևս ոչ մի անգամ ատիթ չը ատեց ոչ ամուսնուն և և ոչ սկեսուրին կատաղելու իր հատատ կամքն և բնաւորութեան մէջ։ Նա նոյնպէս ուրախ, խրնամող, ուշադիր և բարի էր գէպի ամենքը, ինչպէս և առաջ, բայց այժմ նա ատն սիրելին էր և ամենքը գգում էին այդ ու յարգում էին նրա խոհականութիւնը։ Գուցէ Արտուրը ատելի էր սիրում նրան այն ժամանակ, երբ նա գրասում էր Արտուրին իր հետքերուն ու հնազանդութեամբ, բայց այժմ Արտուրը յարգում էր նրան։ Արտուրը, ինչպէս իր մօր հարազատ որդին, սրտին և նրան էր իր բնաւորութեամբ, շատ էր սիրում իշխել թոյլերի վրա և եթէ Ջէրալդինան առաջուան պէս երեխայ մնար, նրա բանը գուցէ վատ լինէր, թէև Արտուրը իր մօրից մի փոքր ատելի բարի էր։ Բազդատաբար Ջէրալդինայի կեանքում կատարվեց գաժան, բարերարող փոփոխութիւն, որի շնորհիւ նրանից գուրս եկաւ հաստատ և անկախ կին, որ գեղեցիկ խանում էր հաշտվել մեծ բազկաթոռի վրա անչարժ պառկած չար, հիանդ պառաւի հետ և կատակ ու նախանձոտ ամուսնու հետ։

Միստրիս Ամֆլէտը ամենքին միչտ ատում էր. չէ որ ես սրան կատարեալ երեխայ էլ կարծում, բանից գուրս եկաւ, որ ատ հատատ կամք ունի, հշմարիտ։

Արտուրը ոչ մի անգամ չէ համարձակվել որ և իցէ կասկած ատնել և մինչև անգամ ծուռ նայել Հէնրիի վրա, երբ վերջինը իր հնչուղ նախկին միատ ալօգանի հետ կրօֆտից գալիս էին Տօրնիվէլը և Ջէրալդինան անվերջ ծիծաղում էր Հէնրիի հանդարների ու արտիճանների վրա, իսկ վերջինը ամենքի առաջ այնտեղ էր, որ ատելի գեղեցիկ և սիրելի փոքրիկ կին, քան Ջէրալդինան, երբէք չէ ծռել աչխարհիս երեսի վրա։

Թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեան

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախկին ԹԱԼԻՊԵԱՆ ուսումնարանի աշակերտները պատիւ ունին իմեղրելու, ԳԱԲՐԻԵԼ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՓՎԱԶԵԱՆԻ յիշատակը յաւերժացնելին, ընդ որում կիրակի, ապրիլի 25-ին, առաւօտեան 11 ժամին, վանքի մայր եկեղեցին, ուր կատարվելու է նորա հոգեհանգիստը։

1—3

ԲԱԼԶԱՄ

„Բ Ա Ր Մ Ա Ն Ի“

Արտաքին գործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻ, ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԱՒԻ դէմ և այլն, ներքին գործերի մինիստրութեան ԲԺՇԿԱԿԱՆ խորհուրդից թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամբողջ կովկասի համար։

ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՒՏԻՏԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ՇՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., Թիֆլիսում։

1—10 (Ա. Հ. Շ)

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Մեր ապարանից, հեռևեալ մեր թարգմանութիւնը

„ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՍԿԻՒՌ“

Փաքրիկ պատմութիւն երեխայից համար։ Ամենափոքրիկ դիմքով, և մաքուր ապագրութիւն։

Ցրած է Մանուշակի գումով։

Գինն է 10 կ. 10 օր. պակաս չէ ուղարկվում։

Հասցէն՝ Въ Эривань
А. С. Гуламирянцъ.

2—5

1,000 հատ երկաթեայ ԱՆԿՈՂԻՆՆԵՐ նոր են ստացվել և ծախվում են 10 րուբլուց մինչև 25 րուբլ հատը և նոյնպէս զոյգերի համար անկողիններ 20 րուբլուց բացած

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

Նոյնտեղ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ պաներին, մոլբարաժի, կօնֆիկտներին, դգեստներին, վերարկուներին, կրագներին և 500 բէվօվէրներին։

3—6

Ապրիլի 15-ից կենաթօնական գրադարանում, որ գտնվում է Արծրունու գալէրեի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն գրքերի բաժանումը։ Ամեական վճարը մի գրքի համար 30 կ., երկու գրքի համար 50 կ., իսկ երեք գրքի համար 80 կ։

Գրաւ պէտք է թողնեն 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի գիրք է առնում։

Գրադարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

3—10

ՎԻՆՆԱՑԻ ԱԹՈՌՆԵՐ

36 ՐՈՒԲԼ

Եփ. Գաւառբեանցի գէպքում

17—20

ВЕРОПАКЪ АПРАНЪЕРЪ ПАЖЕБОЙ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адресъ: Тифлисъ, № 144 противъ Ц. Сіонскаго собора, Торговый домъ Ц. Ф. Ахвердова.

ХАВЕЛИЧНЕРЪ & ШЕРЗЕНБЕРГЪ.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Ցանկանում է գտնել տալ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից։

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻ մասին դիմել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեանը։

7—10

Մ ի ջ ի փ ո զ ո ց, կ ա թ ո ղ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո զ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա՛նելի է՛ժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐԻՆ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՐԱՒԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամատաններ 250—25 ր., սակիջամներ 1. 30—12 ր., սուրն դուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. սումի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլեի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլօվէրի, սիղար ՌՒնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրոզի. 5,000 ՅՈՒՆՑ ԹԷՑ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Միխէլսոնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօրկայ դինէվամաններին, հանքայնի և գարնէրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլմուկ (шухъ), պագոնոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանդան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիրի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիրոլ. մի կոպէլու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, բրիտանկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամամալ կարօրկէն 18 կ., վարս ֆրանսիայի ձակոյ, թուղթ փոշու, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոմ, քարեռասպակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչկէք 45 կ.—5 ր., շամպաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսապշկաններ վարշավու, ՌՆԶԻՆի ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանաց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի. սանդրներ շորմայու ոակով, գուտապերչովի և փայտէ, շէտականներ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կարտի համար. չուլգի թէկ (бумага) մատոկի կօճղ և շալէ (тарусь) ֆելշաակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սատան ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոպ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պոտաշիներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գինդումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՌԱՅԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փոզոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

35—180

Մ ի ջ ի փ ո զ ո ց, կ ա թ ո ղ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո զ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գնումից, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԱԼՔԱՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ՃՐՃԻՂՆԵՐ 1 ր., Հայելիներ 35 կ., վարսակիր ներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ ԹՐՋվող վերարկուներ 6 ր., շէյտակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գնումից, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱԳ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական ժեռտլի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մաճեր, մետրա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԻՑ։

20—50

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ՐԱՖՖԻ

ԴԱԻԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բացկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ է 2 ՐՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի մեծագործութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒՆՈՒԹԻՒՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

5—10

Պատիւ ունիմ յայտնել որ իմ նոր բացած ՖԱԲՐԻԿԱՑՈՒՄ լաւ ՄԵԱԽՈՑԻ սերտողները և գործածողները կը գտնեն

ԸՆՏԻՐ ՄԵԱԽՈՑ ԵՒ ՊԱՊԻՐՈՍՆԵՐ

Մաքուր թիւրքաց, ամենալաւ տեսակներ ձախսոսից, առանց որ և է խառնուրդի ես երաշխաւոր եմ որ իմ պատրաստած ծխախոտը կարող է բաւականացնել ամենընտիր ձաշակին. ծխախոտի գինը, ֆունտը 3 րուբլուց մինչև 10 րուբլ, իսկ պապիրոսներից 100 հատը սկսած 1 րուբլուց, մինչև 3 րուբլ։

Գործարանս գտնվում է 3-րդ բաժնում Հեռագրական կայարանի մօտ, իսկ մագազինս Արծրունու գալէրեում, Գլխորցովի փողոցի վրայ, № 3.

Պարտք եմ համարում այն էլ աւելացնել որ իմ ֆաբրիկայի արդիւնաբերութիւնները կը ձախվեն միմիայն իմ մագազինում։

Գործարանատէր ՇԱՀԻՆԵԱՆՑ

25—25

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ.

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով գտնագան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ե՞րբ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողները թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գանել և յիշեալ ուսուցողի հասցէն։

10—15

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 21 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 69 Ապրիլի 23 (Մայիսի 5) 1882 Ապրիլի 23 (Մայիսի 5) № 69

ՏԱՄՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարինը 6 րուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Բիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։
Օտարազգացիք գիմում են ուղղակի
Գրվում՝ Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Սղնախից։ Նամակ Խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ Աւստրօ-Ունգարիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՒԻՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՒԱԲԱԿԱՆ։ Զանգեզուրի գաւառ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

Ապրիլի 19-ին

«Մշակի» անցեալ համարներից մէկի մէջ յայտնել էինք, թէ, Սղնախում երևացել է սկսրլատին կոչված հիւանդութիւնը. թէև, այո, նա երևեցաբանի մի տեղ, բայց և չտարով էլ անյայտացաւ։ Այժմ երևացել է կարմրուկը, որ բառականին տարածված է քաղաքամս և ելք էլ յաջող է։ Այդ նախ, առհասարակ, աւազութիւնն կէսից նայելով, բառականին յաջող հանդամանքներ ունի։ Նա ըլուրների վրա է կառուցած և շրջապատած է խոլին ձորերով. ամէնից գալուն պէս՝ հեղեղներով գլորվում է ձորերը և այս իրողութիւնը բառականին նպաստում է օդի մաքրութեանը և հիւանդութիւնների չքանալուն։ Բայց այս, սարա չորս կողմը զուսկված են պիղծերը իրանց դնդեղիկ այգիներով և խիտ անտառներով։ Սրա արեւելեան կողմը տարածված է լայնածաւալ Ալապան դաշտ հովիտը իր տնապին տարաբերախտ անտառով, որին վերևից, շատ վերևից խոժոռ դէմքով նայում է ամառը կովկասը։ Այս տեսարանը ուրախ չեղի է և դեղեցիկ, նա մանուկներ երբ արևի վերջին ճառագայթները զարդարում են յիշեալ վայրերը և ցոյց տալիս մեզ նորա հազարատեսակ գոյները...

Սղնախի աչքի րնկնող պակասութիւնները սրբանը են. չը կայ բանկ, չը կան լաստանիներ, քաղաքիս գանազան մասերը դեռ ևս կեղտոտ են, եկողների համար վարձով տուն գտնելը զրժուար է, տների ներքնայարկերը խոնաւ են, որովհետև տեղի գրութիւնը նպաստում տան յատակները դրսի հողի մակերևոյթից ցած են, քաղաքիս նոր ճանապարհը որքան անհրաժեշտ է՝ նոյնքան ցեխոտ է, գաւառիս մնծութիւնը նայելով մի բժիշկը և մի գեղատունը քիչ է, ժողովրդեան քանակութիւնը նայելով հայ քահանաների թիւը անտանելի շատ է, որին հետևում է նրանց չքաւորութիւնը։ Քաղաքը մանելու ճանապարհը, որի վրա այնքան անհիմն ծախսերն են անում, գեռ չէ չինված. կարելի էր նոյն տեղ կառուցանել մի փոքրատար չուգուն կամաքշ, առանց որոյ անկարելի է քաղել նրան, որովհետև ձմեռ ժամանակը նա մի չուսնոյ է անտանելիների համար։

Եղանակը շատ բարեխառն է, կարծես տեղ տեղերի սոյն ևս ծծում։ Քաղաքն ու շրջակայքը ծառերի գոյնզգոյն ծաղիկներից ապիտակի ու կարմրի են տալիս. արեւն ու ամպը, ամպն ու արեւը միմեանց յաջորդելով անայլել չեն թողնում մեզ. եղանակը անպլիական է։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Արժանիք գիւղ, 3 ապրիլի

«Մշակի» № 47-ի առաջնորդող յօդուածը յայտնում է իրաւաբանութեան մասին մի կարծիք, որի հետ գժուար թէ կարելի լինի համաձայնվիլ։ Ահա այդ կարծիքը՝— «Իրաւաբանութիւնը մեծ ճիշդ գիտութիւններից ընդունված մեթոդը նայում է ամրողի վրա ոչ թէ որպէս գիտութեան ու հետազոտութեան արժանի հասարակութեան մի մասի վրա, այլ միայն որպէս կատարվածների վրա, որոնք ենթարկվում են ոչ թէ յայտնի բնական օրէնքներին, այլ միմիայն գրված պետական օրէնքներին»։ Այդ պարբերութեան երկու մասն էլ, իմ կարծիքով, անժամանակակից և հակագիտական հասկացողութիւններ են պարունակում։ Ճիշդ, բնական գիտութիւններից ընդունված մեթոդը բազկանում է, անկասկած, փորձի և գիտողութեան մէջ։ Այստեղ ամէն մի պրինցիպ, ճշմարտութիւն, գաղափար առացվում է փորձի և գիտողութեան միջոցով, ուրեմն, ընդհանական ճանապարհով։ Մինչ նոյն բանը չէ կատարվում և իրաւաբանական գիտութեան մէջ։ Վերցնենք ամենատարրական մի պրինցիպ, օրինակ, քրէական գիտութիւնից՝ խնդապարները և բանականութիւնից զուրկ տարածները չեն կարող ենթարկվիլ պատժի, իրանց գործածների վերաբերութեամբ, որովհետև նրանց յանցաւորութիւնը նրանց հասկանալի չէ։ Մինչ այդ պարզ եզրակացութիւնը չէ առացվել գարնր փորձի և գիտողութեան միջոցով, այլ բուսել է գեռևից։ Եթէ այդ հարցի մասին գործ գրված չը լիներ ընդհանական մտաւոր, ներկայումս անչուշտ, միջնադարեան դատաւորների պէս, մենք էլ պէտք է դատէինք անասուններին, գեղատապէս գարնր բերելով գրա հարկաւորութիւնը այն հին, a priori գրված մտքից թէ՝ յանցաւորը պէտք է պատժվի։ Փիլիսոփայական ազդեցութիւնը, որ տիրում էր իրաւագիտութեան մէջ գեռ ներկայ գարի սկզբում, ճշմարիտ է, ճիշդ գիտութիւններից ընդունված մեթոդը անտես էր անում։ Հաստատվել, որ կայ մի յատուկ, տիեզերական (универсальная) արդարութիւն, նա գնաում էր կապել այնպիսի սկսումներ, որոնք պէտքական լինէին ամէնայն ժամանակի և հասարակութեան համար։ Այդ գնաումը, ղեկված լինելով գիտական հիմքից ի հարկէ չէր կարող երբէք իրագործվիլ։

Ներկայ գարի երևելորդ քառակէսներում պատմական ազդեցութեան դէմ սկսեցին յայտնվել այն միտքը թէ իրաւունքը—ժողովրդի կեանքի արգասիք է, ինչպէս նրա լեզուն և բարքերի հասկացողութիւնները։ Աւելի լայն կերպով զարգացնելով այդ միտքը, պրօֆ. Երինգը ցոյց տուեց այն գործօնները, որոնք կազմում են իրաւունքը. դրանք են՝ հասարակական պահանջ-

---

Բնութիւնից չատ ենք բառակած, միայն մեզ զայրացնում են բնութեան արդիքը որ ամրի պտուղը ծախում են մեզ վրա 1—20 կոպ., մոլ ֆ. 12 կ., խաղը 50 կ. իշով փայտի բեռը 40 կ., ածուխը մինչև 2 ր.։

* * *

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Արժանիք գիւղ, 3 ապրիլի

«Մշակի» № 47-ի առաջնորդող յօդուածը յայտնում է իրաւաբանութեան մասին մի կարծիք, որի հետ գժուար թէ կարելի լինի համաձայնվիլ։ Ահա այդ կարծիքը՝— «Իրաւաբանութիւնը մեծ ճիշդ գիտութիւններից ընդունված մեթոդը, նայում է ամրողի վրա ոչ թէ որպէս գիտութեան ու հետազոտութեան արժանի հասարակութեան մի մասի վրա, այլ միայն որպէս կատարվածների վրա, որոնք ենթարկվում են ոչ թէ յայտնի բնական օրէնքներին, այլ միմիայն գրված պետական օրէնքներին»։ Այդ պարբերութեան երկու մասն էլ, իմ կարծիքով, անժամանակակից և հակագիտական հասկացողութիւններ են պարունակում։ Ճիշդ, բնական գիտութիւններից ընդունված մեթոդը բազկանում է, անկասկած, փորձի և գիտողութեան մէջ։ Այստեղ ամէն մի պրինցիպ, ճշմարտութիւն, գաղափար առացվում է փորձի և գիտողութեան միջոցով, ուրեմն, ընդհանական ճանապարհով։ Մինչ նոյն բանը չէ կատարվում և իրաւաբանական գիտութեան մէջ։ Վերցնենք ամենատարրական մի պրինցիպ, օրինակ, քրէական գիտութիւնից՝ խնդապարները և բանականութիւնից զուրկ տարածները չեն կարող ենթարկվիլ պատժի, իրանց գործածների վերաբերութեամբ, որովհետև նրանց յանցաւորութիւնը նրանց հասկանալի չէ։ Մինչ այդ պարզ եզրակացութիւնը չէ առացվել գարնր փորձի և գիտողութեան միջոցով, այլ բուսել է գեռևից։ Եթէ այդ հարցի մասին գործ գրված չը լիներ ընդհանական մտաւոր, ներկայումս անչուշտ, միջնադարեան դատաւորների պէս, մենք էլ պէտք է դատէինք անասուններին, գեղատապէս գարնր բերելով գրա հարկաւորութիւնը այն հին, a priori գրված մտքից թէ՝ յանցաւորը պէտք է պատժվի։ Փիլիսոփայական ազդեցութիւնը, որ տիրում էր իրաւագիտութեան մէջ գեռ ներկայ գարի սկզբում, ճշմարիտ է, ճիշդ գիտութիւններից ընդունված մեթոդը անտես էր անում։ Հաստատվել, որ կայ մի յատուկ, տիեզերական (универсальная) արդարութիւն, նա գնաում էր կապել այնպիսի սկսումներ, որոնք պէտքական լինէին ամէնայն ժամանակի և հասարակութեան համար։ Այդ գնաումը, ղեկված լինելով գիտական հիմքից ի հարկէ չէր կարող երբէք իրագործվիլ։

Ներկայ գարի երևելորդ քառակէսներում պատմական ազդեցութեան դէմ սկսեցին յայտնվել այն միտքը թէ իրաւունքը—ժողովրդի կեանքի արգասիք է, ինչպէս նրա լեզուն և բարքերի հասկացողութիւնները։ Աւելի լայն կերպով զարգացնելով այդ միտքը, պրօֆ. Երինգը ցոյց տուեց այն գործօնները, որոնք կազմում են իրաւունքը. դրանք են՝ հասարակական պահանջ-

---

Հնարքը տանելուց յետոյ բէկերի հետ վիճաբանել, կամ տալ և երբեմն գողացածը յետ առնել յանդգնում են գեռ Թիւրք գիւղացիք և հայերից մի քանի հոգի միայն, որոնք յայտնի են գաւառում իրանց քաջութեամբ, իսկ հայ գիւղացին առհասարակ հնարք առնելուց յետոյ խընդիրքը ձեռքին լիզուպառաս վազում է քննիչի մօտ։

—Վերև Աստուած, ներքև դու, եղա աս գործից իմ չէ երեսերքս կը կատարվին—ազաչում է նա։

—Ինչու չը գնացիր ու չը խլեցիր գօտով, խշտեաւանու։ Գո վիզը նրանից հաստ, կուրծքդ էլ լայն։

—Վէ ախպար, գլխիդ մատաղ, ես ինչ գնամ։ Բնչուբան ա—պատասխանում է հաստատիլ գիւղացին, բնդերը կէս գալ կախ գցած։ Այդպիսով ստիպ ստրի, ոնդունից ներանդ այդ ոգորմելի, կրաւորական աշխարհայեցողութեան ֆօրմուլան «Բնչ բան չի» առանդապէս կատարում է յետագային և սովորաբար ժողովրդի հասկացողութեան մէջ Մնում է ասելացնել և կրօնական բնդհանուր սպառնալիքը՝ ով սար առնէ, սրով անկցէ— և պատրաստ են բոլոր պայմանները մի ճնշված ստրկահոգի ժողովուրդ պատրաստելու համար։ Զարմանալի չէ որ Թիւրք սարը մկրատել է հային «Կօրխատ էրմանեն» անունով (վախկոտ հայ)։ Նրանցից միայն այս փոքրիկ դէպքը և գաբ կը հանգվէ այդ անսան հիմնաւորութեան մէջ։ Այս մարտի 10-ին տեղային քննիչի մօտ գալիս է մի խնդճ հայ գիւղացի արբնտա, ծեծված, ջարդված և յայտնում է որ Նօվրուզ-Բայրամին այս ինչ գիւղում Թաբրիզը առանց մի պատճառի հէնց ասնի առիթով Թափվեցին նրա վրա և լաւ ծեծեցին։

—Մենակ էիր—հարց է առաջարկվում։

—Չէ, մենք չորս հոգի էինք։

—Ո՞ր են ընկերները։

—Երեքը չէն ուզում վկայ լինեն, որ գործի մէջ չընկնեն, իսկ չորրորդը գրանք կանգնած է։

—Թող ներս գայ։

Սենեակը մտնում է մի հայոց ազանատր բոլորովին ուրախ կատուածքով, կարմիր, առողջ—մի խօսքով մի փահլեվան։

—Ինչպէս տեսար դու սրան ծեծելիս։

գիտի հողմերը իր տնապին ազդարարախտ անտառով, որին վերևից, շատ վերևից խոժոռ դէմքով նայում է ամրոր կովկասը։ Այս տեսարանը ուրախ չեղի է և դեղեցիկ, նա մանուկներ երբ արևի վերջին ճառագայթները զարդարում են յիշեալ վայրերը և ցոյց տալիս մեզ նորա հազարատեսակ գոյները...

Սղնախի աչքի րնկնող պակասութիւնները սրբանը են. չը կայ բանկ, չը կան լաստանիներ, քաղաքիս գանազան մասերը դեռ ևս կեղտոտ են, եկողների համար վարձով տուն գտնելը գժուար է, տների ներքնայարկերը խոնաւ են, որովհետև տեղի գրութիւնը նայելով տան յատակները դրսի հողի մակերևոյթից ցած են, քաղաքիս նոր ճանապարհը որքան անհրաժեշտ է՝ նոյնքան ցեխոտ է, գաւառիս մնծութիւնը նայելով մի բժիշկ և մի գեղատունը քիչ է, ժողովրդեան քանակութիւնը նայելով հայ քահանաների թիւը անտանելի շատ է, որին հետևում է նրանց չքաւորութիւնը։ Քաղաքը մանելու ճանապարհը, որի վրա այնքան անհիմն ծախսերն են անում, գեռ չէ չինված. կարելի էր նոյն տեղ կառուցանել մի փոքրատար չուգուն կամաքշ, առանց որոյ անկարելի է քաղել նրան, որովհետև ձմեռ ժամանակը նա մի չուսնոյ է անտանելիների համար։

Եղանակը շատ բարեխառն է, կարծես տեղ տեղերի սոյն ևս ծծում։ Քաղաքն ու շրջակայքը ծառերի գոյնզգոյն ծաղիկներից ապիտակի ու կարմրի են տալիս. արեւն ու ամպը, ամպն ու արեւը միմեանց յաջորդելով անայլել չեն թողնում մեզ. եղանակը անպլիական է։

—Ես գաս չեմ տանել, ապա...ես փախայ, պատասխանում է փահլեվանը։

—Դու փախար!!

—Վէ ախար ինձ էլ կը ծեծէին—ինչ չը փախչէի։ Անհնարին բայց շատ գեղեցկախօս անգլ։

Ի հարկէ եթէ այսպիսի փահլեվանները փախչեն, վախենալով պաշտպանել իրանց անհիականութիւնը, ապարելը կը մնայ չը ցանող ու չը հնձող պիչաների ձեռքին—Թուրք ու քուրդ ավտոնանութիւնը։ Ինչպէս միջնադարեան ասպետների համար վառք ու պատիւ էր համարվում բաց արձակ աւազակութիւնը, նոյնպէս այստեղ մենաւոր աւազվայ ժամանակները ամենահարուստ բէկին անգամ պէտք է արտարացնէր իր կոչումը գոնէ մի հոմանից մի այծ խլելով։ Աւազակութիւնը և գողութիւնը—դիմաւորապէս ծառաներն միջոցով—ավտոնանութեանը յատուկ վարմունք էր համարվում։ Կեանքի պայմանները գժուարանալով և գրկվելով ծառաներ պահելու միջոցներից, բէկը այժմ գողանում է ինքը. անմիջապէս ավտոնութիւն առնելով իր նամանեներից։

—Ես գաս չեմ տանել, ապա...ես փախայ, պատասխանում է փահլեվանը։

—Դու փախար!!

—Վէ ախար ինձ էլ կը ծեծէին—ինչ չը փախչէի։ Անհնարին բայց շատ գեղեցկախօս անգլ։

Ի հարկէ եթէ այսպիսի փահլեվանները փախչեն, վախենալով պաշտպանել իրանց անհիականութիւնը, ապարելը կը մնայ չը ցանող ու չը հնձող պիչաների ձեռքին—Թուրք ու քուրդ ավտոնանութիւնը։ Ինչպէս միջնադարեան ասպետների համար վառք ու պատիւ էր համարվում բաց արձակ աւազակութիւնը, նոյնպէս այստեղ մենաւոր աւազվայ ժամանակները ամենահարուստ բէկին անգամ պէտք է արտարացնէր իր կոչումը գոնէ մի հոմանից մի այծ խլելով։ Աւազակութիւնը և գողութիւնը—դիմաւորապէս ծառաներն միջոցով—ավտոնանութեանը յատուկ վարմունք էր համարվում։ Կեանքի պայմանները գժուարանալով և գրկվելով ծառաներ պահելու միջոցներից, բէկը այժմ գողանում է ինքը. անմիջապէս ավտոնութիւն առնելով իր նամանեներից։

Գող բէկերի սրտակից բարեկամները, գիտէք ովքեր են—հայ վաչխառաններ։ Այս կամ այն Թուրք գիւղում (հայ գիւղում նրանց հունձը առատ չէ կարող լինել) ապրում է քաղաքից եկած առգրած վաչխառան։ Նա ունենում է այգեղ կրպակ, որ ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի գիմակ՝— իրր թէ առտուտ է անում։ Իսկ նրա ուղիղ պատրաստութիւնը բաղկանում է ամենայն գող առլան գիւղացիներին, սարսափելի հրէշային տոկոսով, մանաւանդ երբ նրանք վճարում են թաղատրական հարկը։ Մարդասէր, բարեխիղճ ու բարեհոգատակ վաչխառան օգնում է այդ ժամանակ գիւղացուն... այո օգնում է։ Այդ օգտը մի քանի կօմբինացիաներից յետոյ հետևյալով նորից յետ է պառնում այնտեղ, որտեղից գալս էր եկել՝ վաչխառան գրպանը։ Բէկը և վաչխառան բարեկամ են իրար հետ, որովհետև երկուսի գործունէութեան նպատակն էլ մէկ է և այդ նպատակին նրանք հասնում են զանազան միջոցով առանց մրցութեան։

Ս. Գ.

Fonds A.R.A.M

ներ և մարդկանց մտաւոր աշխատութիւնները գոնել միջոցներ այդ պահանջներին բաւականութիւն տալու համար։ Ուրեմն հասարակական պահանջները այն կենտրոնն է, որի շուրջը պըտրտվում է ամբողջ իրաւաբանական դիտութիւնը։ Այս վերջինի գլխովն է յարմարվել, գտնրնթացաբար բնթանալ հասարակական պահանջների հետ։ Այժմ կը տեսնենք որ այդ յարմարվելու համար անհրաժեշտ է ձեռնարկվել ինդուկտական մեթոդով։ Փորձառու շկօլան (опытная школа) ապացուցանում է, որ սոցիալական գիտութիւնների մէջ նկատում է նոյն բաժանումը, որ և բնական գիտութիւնների մէջ։ Ամեն մի սոցիալական գիտութիւն բազկանում է երկու մասից՝ մաքուր և գործադրական գիտութիւններից (чистая и прикладная наука)։ Նոյն բաժանումը նկատում ենք և իրաւաբանութեան, այն լայն գիտութեան մէջ, որ ամբողջապէս կանգնած է սոցիալական գիտութիւններից քաղուած հիմունքների վրա։ Մաքուր գիտութեան դերն է դիտել հասարակական երևոյթները և դուրս բերել նրանց կառավարող օրէնքները,—իսկ գործադրականը ձգտում է կազմել այնպիսի սիստէմ նորկայի համար (ոչ թէ մշտնջենական) որ հիմնված լինելով մաքուր գիտութիւնից առաջարկված օրէնքների վրա, ընդունակ լինէր բաւականութիւն տալու նորկայի պահանջներին։ Մաքուր գիտութիւնը փիլիսոփայական, հոգեբանական և այլն գիտութիւններից յետոյ դուրս բերեց՝ օրինակ, այն եզրակացութիւնը, որ մարդը հաւասար է մարդուն, որ տրուկի աշխատանքը անառեսական անեակէտից վնասակար է և ոչ օգտաւէտ (Адам Смит)—և գործադրական գիտութիւնը, առանալով դրան օրէնքի կերպարանք ոչնչացրեց տրուկութեան ինստիտուտը։ Այժմ իրաւաբանութիւնը քարոզում է, որ մարդիկ ունեն հաւասար իրաւունքներ։ Պարզ է այսեղից, որ այդ սկզբունքը իրաւաբանութեան մէջ սասայվել է ուղիղ ինդուկտական ճանապարհով։ Գալով վերև բերած պարբերութեան երկրորդ մասին և ի նկատի ունենալով որ նրա մէջ գործ են ածվում «հասարակութիւն» և «ամրոխ» բառերը առաջինը ամբողջային, իսկ երկրորդը մասնային (частичный) մտքով—պէտք է եզրակացնել որ թէև թէ իրաւաբանութիւնը հասարակութիւնը ուսումնասիրելիս հաւասար աչքով չէ նայում նրա զաւակարդների վրա, ամբոխ անուանես է առնում։ Կնիթպրիվ իրաւաբանութեան մէջ—այդ վերացական հասկացողութեան մէջ—արիստոկրատական ձգտումներ—շատ տարօրինակ կարծիք է այդ։

Ս. Պաղտանց

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Մշակի» հետևեալ համարում կը տպենք Կ. Պօլսի «Messenger» լրագրի մի յօդուած թիւրքաց Հայաստանում վերանորոգութիւնները մտցնելու համար նշանակված յանձնաժողովի մասին։

—

Ապրիլի 21-ին, չարչաշարթի օր, պ. Ալէն Թօմասեան կարդաց Աղթամարու թատրոնում իր դասախօսութիւնը պարսկական Հայաստանի մի մասում արած իր ճանապարհորդութեան մասին։

—

Ընթերցողին արդէն յայտնի է որ ամեն կիրակի օր, ժամը վեցին երևելիան լինում են Թիֆլիսի ռուս հոգևոր ակադեմիայի եկեղեցում կրօնական խօսակցութիւններ և վիճաբանութիւններ։ Նոյն տեսակ խօսակցութիւններ և վիճաբանութիւններ լինում են չորեքշաբթի երեկոներ մեր քաղաքի ռուս բապտիստների ժողովարանում։ Այժմ ուսանում են՝ թէ աշխարհականները և թէ հոգևորականները վիճում են բապտիստների դէմ, ինչպէս այդ վերջինները իրանց կողմից, կիրակի օրերը, վիճում են առաւոտեանների դէմ։

—

Շնորհակալութեամբ սասցանք պ. Պ. Պետրոսեանից նրա թարգմանած «Թուղթ խոպացոյն բազդը» վերնագրով գրքույկը, գործ Լ. Տոլստոյի։ Տպված է Թիֆլիսում, Վ. արդանեանցի և ընկ. տպարանում, ներկայ 1882 թիւին։ Գինը 25 կոպէկ է։

—

Ապրիլի 18-ին, վիբակի օրը, օրիորդ Մարի Նաւարդի բենեֆիսին ներկայացվեցաւ Աղթամարու թատրոնում Գ. Սունդուկեանցի «Խաթաբալա» պիէսան, որ փոխադրված էր գրական լեզուի։ Լեզուն, որին փոխադրված էր պիէսան, մենք չը համարձակվում ասել թէ ժողովրդական է, որովհետև ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ օրէնքները, որոնց հետևելով ոչ մի գրող չի կարող գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ ոճը, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի ոճով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ շարահիւսութիւնը, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի շարահիւսութեամբ գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ բառերը, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի բառերով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ դարձուածքները, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի դարձուածքներով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ առածները, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի առածներով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ ասացուածքները, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի ասացուածքներով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ հանելուկները, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի հանելուկներով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ ոտանաւորները, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի ոտանաւորներով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ երգերը, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի երգերով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ ողբերը, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի ողբերով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ ողջոյնները, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի ողջոյններով գրել։ Ժողովրդական լեզուն ունի իր յատուկ հրաժեշտները, որ ոչ մի գրողի չի յաջողվում ժողովրդական լեզուի հրաժեշտներ

բին և կը յետաձգվին։ Ասոնց զատ է այն անակնկալութիւնները զոր պ. Նիկողոսեան ունենայ Թրօֆիմը հազարապետի հետ։ Պ. Թրօֆիմը այն անձն է որուն կարծիքներն, համոզումներն, դատողութիւնները մեզի համար վերին աստիճանի կարեւորութիւն ունին։ Անդրիայ պաշտօնական անձն ի Հայաստան իր տեղեկագիրներն մեծ կշիռ պիտի ունենան մեր երկրի ապագայ կազմակերպութեան մէջ։ Շնորհակալ ըլլանք անոնց որ կրնան իրենց տեսակցութեանց մէջ, կամ իրենց դրութեանը ներդրծել հազարապետի վրայ։

Պ. Նիկողոսեան երբ այցելեց պ. Թրօֆիմի, իրեն ընկեր կունենայ պ. Ներսէս Իշխանեան, ձեր մի հայրենակիցն, որ իրր կառավար ծառայած է Լազարէֆի բանակի մէջ և իր ունեցած խալչին իր վկայագիրներն են։ Պ. Իշխանեան առոյգ երիտասարդ, բարեկազմ և բարեդէմ, իրր մի տիպար Վարդապետի, լաւ ազատութիւն պիտի ընէր հազարապետի վրայ, և երբա՛ք։ Ինչ ընենք ազատ մարմին մը միշտ սերճախօս եղած է։

Պ. Թրօֆիմի և պ. Նիկողոսեանի տեսակցութիւններէն մին ձեզ պատմած եմ անցեալ տարի, այս անգամի խօսակցութեան գլխաւոր առարկան կովկասն է։ Պ. Թրօֆիմը չատ հետաքրքիր ընդարձակ տեղեկութիւններ կուգէ տանիլ Թուրատանի հայոց վիճակին վրայ և կուգէ հետեւութիւն հանել թէ Թուրատանի հայք ինչ ապագութիւն պիտի կարենան ունենալ Թիւրքիոյ իրենց եղբարց վրայ։ Որչափ ալ լրջմտիր և դրական մարդ լիներ պ. հազարապետը սա յայտնի իրողութիւն է թէ՝ քաղաքական վարպետութիւնները որոնցմով իր երիտասարդութեան օրերուն մէջ սնած է, բան բաւականին նախապատրաստել կրնան զինքն։ Այնուհանդերձ չատ դժուար պիտի լինէր պ. հազարապետը եթէ պարագաներն հայկական խընդիր մը ծնած չըլլային։

Պ. Թրօֆիմը ի մէջ այլոց կը հարցնէ թէ Թուրատանի մէջ քանի հազար հայ կան։ Պ. Նիկողոսեան առանց այլայլելու մէկ ու կէս միլիոն, կը պատասխանէ։ Երկու հայ զօրականները կովկասի և Ամերիկայի վրայ բնազդաբար տեղեկութիւններ կը հաղորդեն պ. Թրօֆիմի մէկ ժամին ուշէն։ Անդրկովկասու ամենէն բազմահայ նահանգներու վրայ խօսած ժամանակ պ. Նիկողոսեան կը յայտնէ թէ ամենէն ուշի հայաբնակներն են չորս նահանգ, Տիֆլիս, Ւրեւան, Ելիզաւէթպօլ, Բագու։ Բայց կըսէ, Բագուի մէջ հայերն համեմատաբար քիչ կը սեպուին, սակայն ազգային, կրօնական, պատմական տեսակէտէն այդ պահասին տեղը առաւօրէն կը լեցնեն։—Այս պիտակութիւնքը թուի թէ չատ ախորժելի չեն եղած պ. հազարապետին։ Թէպէտ և Սկովոխոյին միշտ գոչգոչանաք խօսի իր հինաւուրց Սկովոխոյ վրայ, սակայն հայուն ներելի պէտք չէ լինին այդպիսի զգայունութիւնք։ Քաղաքականութիւնքը կը պահանջէ որ Թիւրքիոյ մէջ միայն նիւթական իրերու վրայ խօսուի երբ խնդիրը հայոց մասին է։ Անոր համար է անշուշտ որ պ. Թրօֆիմ քսմիծաղ մը կունենայ երբ ազգային, կրօնական տեսակէտիւք բաւ կը հնչուի հայու բերնէն։—Պ. Հազարապետը կը յայտարարէ թէ Թուրքիոյ մէջ այդքան հայ լինելն չէր գիտէր և կը կարծեր թէ ինչպէս Թիւրքիոյ մէջ, նոյն և հոն մեծամասնութիւնը Քրտացն է։

Ասոնցմէ վերջ պ. Թրօֆիմ կուզէ իմանալ Թուրքիայի մէջ հայոց պետական վիճակին վրայ և անոնց թիւը որչափ ըլլալը։ Պ. Իշխանեան կը յայտարարէ թէ 4000-ի չափ պաշտօնակալ կան, և թէ վերջի պատերազմի ժամանակ հայ կամաւորաց թիւը 400 անցած է։ Չատ բաւական մեծամասն տեղեկութիւնք։ Անդրիայի հազարապետը չէր կարող, կենդանի օրինակն աչքին առջև ունէր։

Պ. Հազարապետը կը հարցնէ նաև թէ որ գաւառի հայերն ամենէն ուշի պետական յատկութիւններ ունեն։—Պ. Իշխանեան կը պատասխանէ թէ Վարդապետ։ Այս ատենս ալ Վարդապետի վրայ պէտք եղած տեղեկութիւնները կը հաղորդեն։ Բաղեշի ժամանակ պատահած դէպքերն, Ներսէս կաթողիկոսի պետական գործերն երբ կը լսէ հազարապետը բաւականին ուշի կը նկատէ։ Պ. Աստուածատրի և պ. Մելիք-Փաշայեանցի կարծիքներն ալ իրենք տրձագանքներն կը գտնեն մեր հայ պետականներու կողմէ պ. Թրօֆիմի մօտ, երբ Վարդապետի հայ կանայք խնդրոյ առարկայ կըլլան։ Պ. Նիկողոսեան բնական է որ հայ կնոջ նպաստաւոր կարծեաց հակի օտարականին քով։

Ցետոյ խօսքը կը դառնայ Թիւրքիոյ հայոց վրայ։—Պ. Հազարապետը Ռուսիոյ հայոց վրայ ստացած տեղեկութիւններէն մտածմանց մէջ ընկղմած կերեւի։ Կը հարցնէ պ. Նիկողոսեանի թէ ինչ կը կարծէ որ Թիւրքիոյ հայերը պարտաւոր ըլլան բնել։

—Իրենց մտաւոր և անտեսական զարգացմանը նպաստել բոլոր իրենց ոյժը։

—Մրչափ ժամանակի մէջ կը կարծէք որ Թիւրքիոյ հայք կարենան ձեռք բերել ինչ որ կը փափաքին։

—Հարաւոր աշխատութեամբ գրեթէ տասը տարուան մէջ։

—Այս ատենս քաղաքակրթուելու համար հայոց ունեցած բնազդական մասին կարծիքներ կը յայտնուէին, որոյ ատեն կատաղ «Ժուրնալ դ'Օրիան» մէջ պ. Արծրունիի երկու յօդուածներն։

—Դուք ալ կը մտանակիք «Ժուրնալ դ'Օրիան» այնպէս չէ, կը հարցնէ ծիծաղելով մը հազարապետը։

—Այո՛, կը մտանակիմ, ինչ կայ որ, միշտ ծիծաղուի։

Այս միջոցիս ուրիշ հիւր կուգայ։ Ալ այս նիւթի վրայ խօսակցութիւն չըլլար։ Պ. Նիկողոսեանն և պ. Իշխանեանի մեկնելու միջոցին պ. Թրօֆիմը կը հարցնէ պ. Նիկողոսեանի։

—Ինչ բերի ճանապարհորդ Պօլսոյ հայ Թիւրքուն դէմ, միարբ ինչ էր։

—Ինչ, դուք ալ տեղեկացեր էք. նպատակն գիրքը ատելի չարժէր էր Հայաստանի վերաբերեալ խնդրոց համար։

—Լաւ։—

Հիւրերը կը մեկնին, և մենք ալ մօտ առին նորէն կը խօսինք ուրիշ տեսակցութեան մը վրայ, նոյնն այս պարագաներու միջև։

Ոչ մի զեղազանական միջամտութիւն, ոչ պատրիարքական հրաժարական, ոչ ազգային վարչութեան երեսակալութիւն, ոչ մի զօրութիւն կարող չեն Հայաստանի վիճակին մէջ բարեփոխութեան նշոյլ մը իսկ յոյց տալ։—Հարաւահարութեանց նկարագիրներն կը հասնին անդադար Կ. Պօլիս, և զօրանալ հայն անզօր է բան մը ընելու։ Կ. Պօլսոյ Թիւրքերէն մին ասոի օրը հրատարակեց Թիւրքագրութիւն մը Հայաստանի մայրաքաղաքին, Կարինէն։—Զարհուրելի կերպով խօսած են ապագային օրէնքները (!) բոլոր և այնպէս կառավարութիւնը ձայն չը կրցաւ հանել այդ Թիւրքագրութեան նկատմամբ։ Այդ Թիւրքագրութեան կարեւոր կէտերն կարտագրեմ, առերեսելով թէ նեղութիւնն ասելի կառավարութեան ընթացքն է, որ ուշադրութիւնս պէտք է դրաւէ։ Ահաւասիկ յիշած կէտերս։

«Մեռցուդ տուրքերն հաւաքելու պաշտօնով մեր դաշտի այդ նշանակեալ Հինգերկ դիւղը կը հանեին մի ստահկան՝ երեսը դիմորակեան բռնապետով, յորում 40 տուն Թիւրք բնակչաց մէջ միայն մի հայ գերդաստան կը գտնուի. հակառակ ամեն տեսակութեան և արդարութեան՝ այդ երկու ստահկանները հայ տան հիւր կը դրուին գիւղին ամենաուրաց կազմանէ. այս ստահկանք ամեն անասակ պատիւ և ամենարանք վայելելէն և իրենց պաշտօնով պրատած միջոցին կը տեսնեն որ այդ հայու տանտիրոջ մի օրիին՝ գեղագիր պատանի մ'է, ատոր կը տեսնեն գեղջկի որ իրենց ընդհանուր համար որոշուած սեղանակէն զատ եղէ, և իրեն փոխանակին իւր օրիին ղրկէ իրենց ապատատրելու։ Հայրը առոյգ մի ծերուկն, Թեպետ գաշակնոյ ապա տարիքէն նպատակը, չատ կընդդիմանայ ատորկելով թէ ինքը խոտան ժիր և գործատր բլլալով կրնայ իրենց ալ իրենց ձիերուն ալ ապատատրութիւն ուզուածէն ասելի կատարել. սակայն ստահկանք մերթ ողոքանօք, մերթ սպառնալեօք կը յաջողին համոզել գծերուածին որ երթայ և իւր անկողնոյն մէջ քնանայ, իսկ որդին իւր տեղը փոխանորդէ ի ծառայութիւն իրենց։

«Ակն ղիչերին անասելի ազմուկ մը և յուզում մը կը տիրէ գիւղին մէջ, անօգնական պատանին անդթօրէն երկու ստահկանաց կողմէն բռնատրուած մինչդին՝ այնպիսի ընդդիմութիւն կը ցուցնէ, այնպէս ազատակ կը բառնայ որ դրացիները պահ մ'ետ համայն Թիւրք գիւղացիք ողբի վրայ կը գտնուին, ինչպէս նաև և բռնատրելոյն հայրը ծերուկն և իւր տան միւս անդամները. պատանւոյն գիմադրութեան արժանի արիւնաքաղութիւնը վիճակը, պատահած իրողութեան համար վկայի և փաստի տեղիք չը թողուլ. գիւղացիք եղելութեանը մասին տեղեկացիր մը կը խմբագրեն առաջմնայն և կը յանձնեն պատանւոյն հօրն, որպէս զի բարձրագոյն իշխանութեան դիմելով պատիժ և հատուցում պահանջէ, առանց և այլոց օրինակ լինի»։

Հայ Թերթի թղթակիցը ասոնցմէ ետև կը յայտարարէ թէ տեղական կառավարութիւնը չատ պանդուխտ է այդ տեղապատա գաղանները պատժելու. ամեն մ'անցաւ և ոչ ոք այլ ևս այս նիւթին վրայ կը խօսի։

Ուշադրութեան արժանի կէտն հոս է։ Ամեն երկրի մէջ ոճրագործք կըլլան և ինչու համար եղած է իշխանութիւնը, ինչու ժողովուրդը տուրք կը վճարէ և կը կերակրէ այդ գառատորոյ բանակը, ոչ ապահէն արդարութիւն հատուցանելու, ոճրագործին պատժելու։ Եթէ գայ Թիւրքիոյ մէջ ի գործ դնէին ամեն ոճրագործոյ նկատմամբ, ինչպէս այս պարագային մէջն ալ եթէ ընէին, ոչինչ ըսելու իրաւունք պիտի ունենայինք։ Սակայն Թիւրքերը սոսկալի կը տարբերին հայոց մէջ, ցոյց տալու թէ ևրոպա ոչինչ կարող է իրենց ընել, թէ հայուն պատիւը, տոհմագրքը, կեանքը ամենատիկայ Թիւրքի մը հաճոյքէն կախում մը ունի։ Շնորհք մ'է Թիւրքին կոտնակ եթէ թոյլ կուտայ հայուն ապրել, իսկ եթէ այդ շնորհքը չուզէր ընել և ապրիլն նեղքի կը ձգէ, այդ իր իրաւունքն է, որուն համար ոչ ոք դիտողութիւն ընելու իրաւունք ունի։ Եւ մենք այնչափ յիմար ենք, որ իր կարծենք թէ Թիւրքը ոտքերը համբուրելով, չաղաչորթիչ ածականներ տալով այդ գազանը պիտի կարենանք ընտելացնել։—

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Berl. Tagblatt» Հռոմէն, ապրիլի 9-ին հետեւեալ մանրամասն հետագիրը առացաւ։ Կարդինալ Հոհենլոհէ այս օրերս մեծ հաչ առնց Ցիսլայի իր կալուածքեամ ի պատիւ պրուսական Հինգիկոս իշխանին։ Կարդինալը առաջարկից Վիլհելմ կայսրի կենացը, որին իշխանը պատասխանեց պատի կենացն առաջարկելով։ Այդ հաչին ներկայ էին Տիվոլի եպիսկոպոսը, գերմանական դեսպանութեան առաջին խորհրդականը և պատի մօտ նոր նշանակուած դեսպան Շլէօգէր։ Վատուց է, որ պրուսական իշխանը չէ առաջարկել պատի կենացը։ Եւ դա ժամանակի նշանաբանն է։

—Լրագիրները հաղորդում են որ Թիւրքաց Հայաստանի մէջ վերանորոգութիւններն իրագործելու համար կազմուած է առլիանի հրամանով մի մասնաժողով և այդ մասնաժողովի նախագահ նշանակուած է Սայիդ փաշա, Արխիպէլագոսի նախկին նահանգապետը։

—«Голосъ» լրագրին հաղորդում են որ վանի նահանգի քրդերը պատրաստուում են յարձակում գործել Պարսկաստանի վրա, առաջնորդութեամբ Աբդէլ-Կադիրի, յայտնի չէ թէ Իրագլուխն որդուն։ Պարսիկները ամրացնում են իրանց երկրի սահմանները։

—Նոյն լրագրին հաղորդում են որ Պարսկաստանեն Սալ-Բուլաղի կողմերում յայտնուեցաւ մի առանձին հետաքրքրութիւն, որից բազմաթիւ անձինք մեռնում են։

ԹԱՒՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երուսաղէմ Շեքսպիրեան թատրոնում։ Շեքսպիրեան թատրոնի հրդեհի մասին Բերլինի լրագիրները հետեւեալ մանրամասնութիւնները են հաղորդում։ Թատրոնը բոլորովին լիքն էր։ «Ռօբերտ և Բերտրամ կամ երկու դող» յայտնի պիէսայի երրորդ գործողութեան վերջում, միսին գնտիկներից լուսեցան հրդեհ, այրում ենք» ազազակները։ Անհնարացրելի ապատի տիրեց հասարակութեան վրա, ամենքը միանգամից բարձրացան իրանց տեղերից և չատով ուղղեցին իրանց քայլերը դէպի դռները։ Երեւի, բանը չէր վերջանայ առանց ապտափելի ճիչատացի, որին գոչ կերթային մի քանի մարդոց կեանքեր, եթէ պատեհ ժամանակին մեծ դերա Ֆրիդրիխ Ֆրանցի բարձր և հրամայողական ձայնը չը լսվէր, որը մօտենալով իր օթեակի պատչգամբին, սկսաց հանդարտեցնել հասարակութեանը, որ նա կարող է դերս գնալ Թատրոնից չը չտապելով և չը ճիչատելով միանանց, և ամենի ևս հանգչելու համար հրամայեց օրկէստրին վալս ածել։ Խելօք երաժիշտները սիրով ամրացնելով հնազանդվեցան իրանց Թագաւորի հրամանին, և հասարակութիւնը, մի փոքր հանգստացած լինելով մեծ դերի խորհուրդներից, սկսաց առանց չտապելու դերս գալ Թատրոնից։ Դերասանները բանից սկսեցին հանդարտեցնել հասարակութեանը, որ Թատրոնը հիմարիա այրւում է, բայց իրանց ներկայութիւնը բանի վրա բանականին ապացոյց է, որ մեծ վտանգ չը կայ։ Հասարակութիւնը եօթ րոպէի ընթացքում օրինակելի կարգով դուրս եկաւ Թատրոնից։ Բոլոր դասերը կրկնի վրա բաց էին, ոչ ճնշուող կար, ոչ չփոթ և ոչ աղմուկ։ Միայն Թատրոնից դուրս գալուց յետոյ, հրապարակի վրա, հասարակութիւնը նկատեց թէ ծղքան է տարածելիլ հրդեհը։ Ակզբում բանի ղլխին գտնված վերնատունները այրվեցան, յետոյ կրակի զոհ գառաւ ամբողջ առաստաղը, իսկ Թատրոնի գահլիճը մէկ և կէս ժամից յետոյ կրակի զոհ գարձաւ։ Թատրոնը ազատել անկարելի էր, և այդ պատճառով եկոյ հրդեհաշէջները, հրդեհը կանգնեցնելու մի քանի անօգուտ փորձեր անելուց յետոյ, սկսեցին միայն հարևան տները պաշտպանել, մանաւանդ Թանգարանը և մեծ գրատունը պալատը։ Այդ հրդեհին միայն մէկ հրդեհաշէջ զոհ գնաց, իսկ հասարակութիւնից ոչ ոք չը վնասվեց։ Այրված Թատրոնը կառուցվեցաւ 1835 Թվին և նրա մէջ 1,100 անգոր կային։

* * *

Սև հրէաները։ Ամերիկական «Jewist World» լրագիրը հաղորդում է մի քանի հետաքրքիր մանրամասնութիւններ Հնդկաստանի սև հրէաների հասարակական և կրօնական տեսութիւնների մասին։ Նրանց մեծամասնութիւնը Մալաբարեան տիպի անդամներն են, ուր նրանց թիւը, մանաւանդ Կոչիմ քաղաքում, բաւական նշանաւոր է։ Նրանց համարում են այն հրէաների սերունդները, որոնց Սողոմոն Թագաւորը Հնդկաստան ուղարկեց իրան համար փղեր բերել տալու և ոսկի հանքերում աշխատեցնելու համար։ Սև հրէաները ոչինչով չեն զանազանվում միւսյած անդամներից։ Հրէական լեզուն հասկանալ անյայտ է նրանց և նրանք իրանց պրատանեքում և ազօթատղերում գործ են ածում հնդկական լեզու։ Նրանք էլ ունեն աստուածաշունչի նման մի բան, բայց ոչ թէ տպված, այլ գրված։ Կրօնական տօներից նրանք պահպանել են միայն շաբաթը և զատիկը, մանրվելու օրը նրանց բոլորովին անյայտ է։ Իրանց կերակուրը պատրաստելու մէջ նրանք նոյնպէս ջոկվում են ուրիշ հրէաներից, որովհետև նրանց սկզբնական բարքերը և ձևերը աստիճանական փոխվել են իրանց հասատակիցներից երկար հաղար տարի բաժանված լինելու պատճառով։ Նրանք միևնոյն ատեամ ապիտակ հրէաներից էլ ջոկ են ապրում, որովհետև վերջիններս չեն համարում նրանց հրէական ցեղի իսկական ներկայներ։ Իսկ սև հրէաները պարծենում են իրանց պատճառական ծագումով, որ առացել են հնդկական Թագաւորներից, օրինակ, Զանդրականտա Թագաւորից, որը ապրում էր Ալէքսանդր Մեծի ժամանակներում։ Իրանք հրէաներ չեն անուանում իրանց, այլ «Իսրայէլի որդիք» և հաստատում են, որ իրանք պատրիարքների պրած բազմաթիւ սրբազան գիրքեր ունեն։ Բայց չատ ազքատութեան մէջ են ապրում, չատ ազէտ են և իրանց մնացորդ հայկաբիտում են գաւառային աշխատանքներով և արհեստներով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 ապրիլի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. խորհուրդը Հոկողոսեան ենթարկվածների մասին ենթադրում է վերջացնել Հոկողոսեան ենթարկվածների նախկին գործերը ամփոփ ընթացքում։ Արդէն քննված են 1509 գործեր, պատժած են 990 անձինք, Հոկողոսեան տակ թողված են երկք ապրուց ոչ աւելի ժամանակով 354 անձինք, աւելի երկար ժամանակով 165 անձինք։ Ապրիլի 19-ին Հասաւ Ս. Պետերբուրգ Դանէնդաուեր իր ընկերների հետ և ընդունվեցաւ կայսրից և կայսրուհուց։ Ուզեցվելու է ապրելի 22-ին երեկ Հասաւ Ս. Պետերբուրգ բոլդարական իշխան Ալէքսանդր։ Ամառով կը մնայ մօտ երկու շաբաթ և յետոյ կուգերովի Պարիշատաւ։

ԼՕՆԴՈՆ 21 ապրիլի։ Պարնել Պիլօն և Օկսնկ արձակված են բանտից։ Կառավարութիւնը վճռել է այսուհետև Հաշտ քաղաքականութիւնը հետևել Իրլանդիայի մէջ։ Ֆօրտեր հրաժարական տուեց։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 21 ապրիլի։ Սայիդ-փաշա արձակված է պաշտօնից, նրան կը փոխարինէ Բաղդադի նահանգապետ Աբդուրահմանփաշա։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախկին ԹԱԼԻՓԵԱՆ ուսումնարանի աշակերտները պատիւ ունեն իմդրելու, ԳԱՔՐԻԵԼ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՅՎԱԶՅԱՆԻ յիշատակը յարգողներին, հնարն բերել կիրակի, ապրիլի 25-ին, առաւօտեան 11 ժամին, վանքի մայր եկեղեցին, ուր կատարվելու է նորա հոգեհանգիստը։

2—3

ԴՈՒԲՍ ԵԿԱՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

Էրնստ Հօֆմանի „ԹՈՒԼՄ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԲԱԼԸ“ վերնագրով գրքոյկի հայ թարգմանութիւնը թիֆլիսում ծախվում է „կենտրօնական“ և „կօմկասեան“ գրավաճառանոցում, իսկ Էջմիածնում „Բարեկամ մանկանց“ գրավաճ. ս. Միքէօնեանցի մօտ։

Գինն է 25 կօպ.

2—5

ՄՈՒՐԱՒԱ, շաքարի ձուաներ, պատրէ-չեսաներ, խաւիար և այլն։ ծախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են, բազկաթոռ-մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ԲԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, դանակներ և այլն։

2—10

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Մեր տպարանից, հենեւեալ մեր թարգմանութիւնը

„ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՍԿԻՒՌ“

փարիզի պատմութիւն երեխայից համար։ Ամենափարթի գիրքով, և մանուր տպագրութիւն։

Տպած է Մանուշակի դուռով։

Գինն է 10 կ. 10 օր. պակաս չէ ուղարկվում։

Հասցէն՝ Въ Эривань

А. С. Гуламирянцъ.

3—5

Ապրիլի 15-ից կենտրօնական գրատունում, որ գտնվում է Արծրունու գայլերի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն գրքերի բաժանումը։ Ամեական վճարը մի գրքի համար 30 կ., երկու գրքի համար 50 կ., իսկ երեք գրքի համար 80 կ.։

Գրատունը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

4—10

ՎԻՆՆԱՑԻ ԱԹՈՌՆԵՐ

36 ՐՈՒԲԼ

եփ. Զատուրեանցի դէպքում

18—20

ВЪ СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

ЕВРОПЕЙСКАГО АПРАНЪЕЦЪ Ф. ПАЛАНДОВЪ

Адресъ магазина № 144 противъ аптеки Мелоянъ, Эриванской площади. Телефонъ магазина

ՀԱՐԱՎԱՏՈՒՆ Է ԵՐՈՎԱՆԴԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Ցանկանում է դասեր տալ ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԵՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԵՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից։

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻ մասին դիմել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութիւնը։

8—10

Մի քչի փողոց, կաթողիկէ հայոց փողոցի անկիւն № 13.

Ամբողջ գործարանի ապրանքներ, ամեն տեսակ մետաքսեղէնի գործեր, ինչպէս՝ թաշկինակներ, գլխի շալեր, ուսի շալեր, գլխի ժապաւէններ, կօշիկներ, գուլպաներ, ձեռնոցներ, կօրսէտներ, կրծկալներ, ներքնազգեստներ, կանացի և տղամարդկանց վերարկուներ, ամեն տեսակ կտորներ, ինչպէս՝ ատլաս, մուարէ, ֆլանել, ֆրանց, ֆլանելէ, ֆրանցէ, ֆլանելէ ներքնազգեստներ, ֆլանելէ վերարկուներ, ֆլանելէ կտորներ, ամեն տեսակ

Fonds A.R.A.M

№ 70 Ուրբաթ 24 (Մայիս 6) 1882 Ուրբաթ 24 (Մայիս 6) № 70

ՏԱՐԱԾԱԿԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

ՊԱՏԿԱՄ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարին 6 րուբլի։
Նամակին համարները 5 կոպեկի։

Բոլոր գրութիւնները թերթին վերաբերեալ պիտի ուղղուին հետևեալ հասցէով։

Редакція «Маяка»
Отвѣтственный издатель Мкртичъ Тигранъ Ованесовъ.

Խմբագրատուն և տպարան Ներսիսեան դպրոցի մօտ։ — ԳԻՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ։ — ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ ԱՌ ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

Ի ՄԱՍԻՆ ՀԱՐՑԱՊՆԴՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԱՐԱՆԻ

Ըստ ուսումնական հաստատութեանց նկատմամբ Նորին Գերազանցութեան Ռուսիոյ Կայսերական Գերազնիւ Տիրակալ Տէրունական Վարչութեան հրամանի՝ հարցապնդութեան հարցարանի մէջ պիտի մտնեն հետևեալ հարցերը։

1) Ի՞նչ է հարցապնդութիւն։ Ի՞նչ նպատակ ունի հարցապնդութիւնը։

2) Ո՞ր տարիքի մէջ պէտք է սկսի հարցապնդութիւնը։

3) Ո՞ր ժամանակամիջոցին մէջ պէտք է կատարուի հարցապնդութիւնը։

4) Ո՞ր կարգով պէտք է կատարուի հարցապնդութիւնը։

5) Ո՞ր հիւանդութիւնները պէտք է հարցապնդուին։

6) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին։

7) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ընտանեաց անդամներուն։

8) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին հարևանին։

9) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծանօթներուն։

10) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծառային։

11) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ընկերներուն։

12) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ուսուցչին։

13) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ուսուցչուհիին։

14) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին դերասանին։

15) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին դերասանուհիին։

16) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ընկերուհիներուն։

17) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծանօթուհիներուն։

18) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծառայուհիին։

19) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ընկերներուն։

20) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծանօթներուն։

21) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծառային։

22) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ընկերներուն։

23) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծանօթներուն։

24) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծառային։

25) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ընկերներուն։

26) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծանօթներուն։

27) Ի՞նչ հարցեր պէտք է ուղղուին հիւանդին ծառային։

Fonds A.R.A.M

ԵՒ ԽՆԴԻՐ ՄԻՒՍԻՒՆ ՆՈՅՆՊԷՍ ՀԱՐՈՒՍՏԱՑԱԾ ՀԱՐՍԻՆՔՍ ՀԱՆԴԷՊ ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՄԵԾ ՀԱՆԳԻՍՏ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՑՆԻՆ։

Ի ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՄԵԾ ՀԱՆԳԻՍՏ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՑՆԻՆ։

Ի ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՄԵԾ ՀԱՆԳԻՍՏ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՑՆԻՆ։

ԳՈՎԱԶՍՈՑ ԳՈՎԱՐՏՅՈ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈՍՏԱՅԻ ԵՒ ՀԵՌԱԳՐԱՏԱՆԱՑ ՀԱՄԱՌՕՏ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ՄՈՍԿՎԱ

—

Ս. Պետերբուրգի «Journal de St. Pétersbourg» լրագրին մեջ կարդում ենք հետեւեալ հետաքրքրական յօդուածը.

Ինչպէս գիտենք, Ռուսիոյ ներկայ կայսրը, որ ամենայն ուշադրութեամբ կը հետեւի ռուսական ազգին ներքին կեանքին, ուզեց ծանօթանալ ռուսական գիւղացիներու վիճակին հետ։ Ասոր համար ան ուղեւորեցաւ Մոսկուայի նահանգը, ուր գիւղացիներու մեծ մասը ազատ է։ Ինչպէս գիտենք, Ռուսիոյ մէջ գիւղացիներու ազատութիւնը հաստատուեցաւ 1861 թուականին։ Այդ ատենէն ի վեր գիւղացիներու վիճակը շատ բարւոքեցաւ։ Ամէն տարի կառավարութիւնը կը հրատարակէ գիւղացիներու վիճակին մասին տեղեկագիր մը։ Ասոնք կը ցուցնեն, որ գիւղացիներու վիճակը ամէն տարի կը բարւոքի։ Ասոնք կը ցուցնեն նաեւ, որ գիւղացիներու մեծ մասը ունի իր տունը, իր հողը, իր անասունները, իր գործիքները, եւ որ ամէն տարի գիւղացիներու թիւը կը շատնայ, որոնք կը դառնան հողագործութեամբ հարստացած տէրեր։ Ասոնք կը ցուցնեն նաեւ, որ գիւղացիներու մեծ մասը կարդալ գիտէ

Fonds A.R.A.M

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 *ապրիլի*։ „Новости“ *լրագիրը հաղորդում է, որ իշխան Գոնդուկով-Կօրսակով Մոսկվայում նահանգի մէջ յայտնված տարափոխիկ հիւանդութեան պատճառով միջնորդում է շատացնել բժիշկների թիւը կովկասում։ Հարկաւոր դումարները ենթադրված է վերցնել 21,220 ր. հողային տուրքերի համար յատկացրած դումարի ճեացորդներից և 11,692 ր. գիւղացիների բժշկական պահեստի դումարից։*

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 *ապրիլի*։ *Պետական բանկի 5% առմամբ առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 12 կ., երկրորդ 90 ր. 62½ կ., երրորդ 91 ր. 5 կ., չորրորդ 90 ր. 75½ կ., հինգերորդ 90 ր. 80 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմամբը արժէ 218 ր. 75½ կ., երկրորդ 212 ր. 5 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առմամբը արժէ 90 ր. 50½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 6 կ. Ռուբլուց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,43 պէնս, ռուբլուց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 209 մարկ 5 պֆ., փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ 5 սանտիմ։ Բօրսայի արտադրութիւնը աճում է։*

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախկին ԽԱԼԻՊԵԱՆ ուսումնարանի աշակերտները պատիւ ունեն իմացնել, ԳԱԲՐԻԵԼ ԱՐՔԻՊԻՍԿՈՊՈՍ ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ յիշատակը յարգողներին, չնորհ բերել կիրակի, ապրիլի 25-ին, առաւօտեան 11 ժամին, վանքի մայր եկեղեցին, ուր կատարվելու է նորա հոգեհանգիստը։

3—3

ԴՈՒԲՈ ԵԿԱՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

Էրնստ Հօֆմանի „ԹՈՒԼԹ ԽԱԼԱՅՈՂԻ ԲԱԼԴԸ“ վերնագրով դրքոյկի հայ թարգմանութիւնը թիֆլիսում ծախվում է „կենտրօնական“ և „կօվկասեան“ գրավաճառանոցում, իսկ Էրևանում „Բարեկամ մանկանց“ գրավաճ. պ. Սիմէօնեանցի մօտ։

Գինն է 25 կօպ.

3—5

Ապրիլի 15-ից կենտրօնական գրագրանում, որ գտնվում է Արծրունու գալերէի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն դրքերի բաժանումը։ Ամեական վճարը մի դրքի համար 30 կ., երկու դրքի համար 50 կ., իսկ երեք դրքի համար 80 կ.։

Գրաւ պէտք է թողնեն 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի դրք է առնում։

Գրագարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

5—10

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

Ցանկանում է գտնել տալ ԳԵՐՄԱՆԵՐԵՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԵՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԵՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից։

Պայմանների մասին դիմել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեան։

9—10

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

ՎԻԼՆՆԱՅԻ ԱՓՈՒՆԵՐ

36 ԲՈՒԿԼ

եփ. Գաւառբեանցի դէպքում

19—20

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адресъ конторы: Тифлисъ, № 144 противъ дачи г. Ахвердова.

Складъ фабрикатовъ лучшихъ заграничныхъ фабрикъ.

ՀԱՅԵԼԻՆԵՐԸ Ի ՇԱՏԱԿՆԵՐԸ։

27—60

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի ճ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա ւ ե լ ի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԼՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ, *ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 ր., չամատաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., ս ու ն դ ու կ ն ե ր ձանապարհի 6—35 ր., մատաններ* (погребцы) *6—25 ր., ս ա մ օ վ ա ր ն ե ր 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնի պղնձէ ամաններ, դեմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ո ւ մ ի վ ա լ ն ի կ ն ե ր մ ր ա մ օ ր ն ի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլեի 6—32 ր., ռ է վ ո լ վ է ր ն ե ր ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվերի, սիգար ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼՑ (չայ) ՎԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ բուկվիա. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Միխէլսոնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պ ր օ ր կ ա յ դինէժաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլմուկ (пухъ), պաղեռաներ ամամարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջերի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հասը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրեքօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Բրիտանակի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահմալ կատօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի յահով, թուղթ փչոտի, կանվերտաններ, սուրդուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոմ, քարեսախատակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդակներ սեզանի և չայու ֆլտաժէ, վարշամի և բրիտանակի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չամիչկէք 45 կ.—5 ր., շամպանսներ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չոխա, պրոտաշկաններ վ ա ր շ ա վ ա ն, ԻՆԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանաց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չոխա, չապիկներ, մարդկերանց գուլուպիկներ, գեաթիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. ամանդրիր շիրմայու ոսկրէ, գուտապերչայի և փայտէ, շշտականներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարսէ համար. չուլքի թէկ* (бумага) *մատոկի կօճի և շալէ* (гарусъ) *ֆէլշտոկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերեքների ապրանքներ, սապան ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ* ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. *և այլն և այլն և այլն*

Վ ա ճ ա ռ ա կ ա ն ո ն ե ր ի ն առանձին պայմաններով և դիջումով վերցիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապես գտնվում են ՄԻՔԱՑԻԼ ՏԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ *պահեստում* (въ складѣ) *միջի փողոցում կամոլիկայ փողցի անկիւնում № 13.*

Հասարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

37—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի ճ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՄՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. *դիժինը*, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. *հարիւրը*, *սապօն* 3 կ. *հատը*, *արևի* ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (*նոր ոճով*) *ժամացոյցի համար* 50 կ., *կրաններ* 10 կ., *ջրի ամաններ* 30 կ., *կժեր* 25 կ., *կախարանններ* 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾՀՂՆԵՐ 1 ր., *հայելիներ* 35 կ., *վարտիքներ* 4 ր., *պիջակներ* 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., *գլխարկներ* 1 ր., *ՀԸ ԹՐՋՎՈՂ վերարկուներ* 6 ր., *շշկաճա* 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 *հատը* 8 կ., *կանանց և տղամարդկանց* ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. *դիժինը*, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. *անգլիական ֆունտը*, *կանֆետներ* 40 կ. *ֆունտը*, ԴՐԱՓ, *տրիկօ*, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, *բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն* ԿԻՍԱԳՆՈՎ, *մոմեր*, *մոմրարա և այլն շատ էժան։*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

22—50

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձարտարապետ Բէլօխ։ Գրասենեակը բաց է տուաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

1,000 *հատ երկաթեայ* ԱՆԿՈՂԻՆՆԵՐ *նոր են ստացվել և ծախվում են 10 րուբլուց մինչև 25 րուբլ հատը և նոյնպէս զոյգերի համար անկողիններ 20 րուբլուց բացած*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

Նոյնտեղ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ *պանրի, մուրաբայի, կոնֆիկտների, գղեատների, վերարկուների, կրագների և 500 բէվօլվէրների։*

5—6

ՄԱԼԶԱՄ

„Բ Ա Բ Մ Ա Ն Ի“

Արտաքին գործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻՒ ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԻՒ *դէմ և այլն, նեղքին գործերի միխտարեանեան բժշկական խորհուրդից թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամբողջ կովկասի համար։*

ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, *որ առաջ պատկանում էր* Ա. ՆՈՒՐԻՆՕՎԻՆ *և ընկ., Թիֆլիսում։*

2—10 (*և. հ. շ.*)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 23 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 71 Ապրիլի 27 (Մայիսի 9)

1882

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Ապրիլի 27 (Մայիսի 9) № 71

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Ծանուցագրերը գինում են ուղղակի
Տիֆլիսի Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Բայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Բայտարարութիւնների համար վճարում են
երեսպանչիր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդի աճելը Գերմանիայում։— ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Ներքին լուրեր։ — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Վիճնայի բանւորների ժողով։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։ —ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԱՃԵԼԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՑՈՒՄ

—

Զախեր-Մազոխի խմբագրութեամբ Լայպցիգում հրատարակվող «Auf der Höhe» նոր ամսագրի մէջ կարդում ենք մի շատ հետաքրքիր յօդուած գերմանական տարրի բազմանալու մասին, հեղինակութիւն Օաստ Զախարիասի «Պղտրենակութեան դէմի բազմանալը Գերմանիայում և նրա հետևանքները» վերնագրով։

Յօդուածը սկսվում է պատմական իրողութիւնից։ Երեսունամեայ պատերազմից վերջը գերմանական տարրը այնքան նուազեցաւ թիւով, որ այն ժամանակվայ ապրատէրները և գիտնականները իրանց ամբողջ հետաքրքրութիւնը գործ էին դնում զանազան միջոցներ առաջարկելու, գերմանացիների թիւը բազմացնելու համար։ Գիտնականներից մէկը հաստատում էր, որ Findelhäuser, այսինքն անհարազատ մանուկների համար որբանոց ներքոյ թիւ ձգատակար չեն, այլ մինչև անգամ օգտաւէտ են և որ ամեն մի այդ աւեսակ հիմնարկութեան մէջ տարվող կնոջ սկսք է տերութեան կողմից, իբրև պրեմիա մի տաս թալեր տուի։ Կային և բազմակնութեան պաշտպանողներ, միայն թէ գերմանացիները ամեն։

Երեւում է որ 16-որդ, 17-որդ և 18-որդ դարերի դիտնականները երբէք չէին մտածում որ ժողովրդի ամումը կարող է այն աստիճանի հասնել, որ երկիրը այլ ևս չի կարողանայ կերակրել այդ ժողովուրդը։ այդ դիտնականները հաւատացած էին որ տարածնակութեան ամելու հետ և դրա տարբերակի միջոցները կամեն։ Կային և այնպիսի ուսումնականներ, որոնք ասում էին թէ նախախնամութիւնը այնքան կամենում ժողովուրդը, ինչքան երկիրը կարող է իր մէջ մարդիկ տեղաւորել և կերակրել։

Այժմ մենք համոզվում ենք որ այդ եզրակացութիւնները կատարելապէս սխալ էին։ Գերմանացիները այն աստիճան բազմացել են, որ ամեն տարի հազարներ են գաղթում երկրագնտիս ամեն կողմեր։ Բայց գաղթականութիւնը, ասում է յօդուածագիրը, մեզ շատ քիչ կարող է օգնել, քանի որ ամեն տարի 550,000 ծնունդ է լինում։ Statistikից տեսնում ենք, որ 1816 թուին Գերմանիան ունէր 24 միլիօն, իսկ 1878 թուին արդէն 44 միլիօն ժողովուրդ, ուրեմն վաթսուն և երկու տարվայ ժամանակամիջոցում երկու և կէս անգամ աւելացել է երկրի տղաբնակութեան թիւը։ Յօդուածագրի կարծիքով այդ աճումը մեծ վտանգ է ըստ պատնում Գերմանիային, եթէ դրա առաջը չառնվի. նա նախատում է դիտնականներին և մանաւանդ որ այնքան քիչ ուշադրութիւն են դարձնում այս հարցի վրա։ Վատներ և շէֆլէ պրօֆեսօրները նոյնպէս զբաղված են այդ հարցով և անհրաժեշտութիւն են տեսնում գերմանիայի համար հոգ տանել իր հետզհետէ, պրօգրէսիայով, բազմացող ժողովրդի մասին։ Վատնէր գերմանացիներին համեմատում է իր համար այնքան սաստիկ հրէաների հետ, ասելով թէ ինչպէս հրէաները, նոյնպէս և գերմանացիները ամեն տեղ ցրվում ու տարածվում են,—Ռուսաստանում, Ֆրանսիայում, Ամերիկայում։ Դաղթականութիւնը մեզ օգնել չէ կարող, ասում է նա, գաղթում են, մեծ մասամբ, հասակ առած, առողջ և փոքր ի շատէ միջոց ունեցող մարդիկ, իսկ մեր վիճակում են երեխաներ, ծերեր և հիւանդոտներ, որոնք չեն արդիւնաբերում, բայց որոնց հարկաւոր է կերակրել և պահել։

Միակ ելք այդ դրութիւնից ազատվելու համար գերմանիայի թէ դիտնականների մեծ մասը և թէ մամուլը տեսնում են սեփական կօլօնիաներ ձեռք բերելու մէջ։ Գերմանիան, ասում են նրանք, պէտք է ունենայ աղատ, կամ սակաւ բնակեցրած տեղեր, որ կարողանայ իր ազգաբնակութեան մի մասը այն տեղերը գաղթեցնել։ Բայց Օաստ Զախարիաս յօդուածագիրը այդ բաւականացուցիչ չէ համարում. դրա կարծիքով ամողների թիւը իր հայրենիքում այնքան մեծ է, որ ոչ մի գաղթականութիւն այդ վտանգի առաջը չէ կարող առնել, մինչև որ ամուսնութեան պայմանները օրէնքով չը դժուարացնվին։

Ահա ինչ է առաջարկում նա. ամուսնացողների տարիքը պէտք է օրէնքով խստութեամբ որոշված լինի, ամուսնացող զոյգը քիչ թէ շատ նիւթապէս ապահովված լինի և առհասարակ մարդիկ պէտք է իրանց կապել դիտենան ու աշխատեն որ ծնվողների թիւը այդքան շատ չը լինի։ Կարճ ասենք, յօդուածագիրը Մալթուսի թէօրիայի մէջ է փրկութիւն տեսնում։

Յօդուածագրի առաջին մենք մեր կողմից հարկ ենք համարում աւելացնել, որ ժողովրդի ամումը գերմանական ցեղի արատ նութիւնը չէ միայն, թէպէտ և մի ցեղ գուցէ աւելի հակում ունի դէպի շատ ամելը, քան թէ մի այլ ցեղ։ Ամեն բարեկարգ պետութեան մէջ, ամեն մի երկրում, ուր կայ ապահովութիւն նիւթական և բարոյական, ուր կայ կանոնաւոր, օրինաւոր կառավարութիւն, ժողովուրդը թէով միշտ կամճի, կը բազմանայ։

Օրինակի համար Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում քան և հինգ տարվայ ընթացքում ժողովրդի թիւը կրկնապատկվեց։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

—

Ապրիլի 21-ին

Վերջապէս այս ամսի սկզբի օրերից երկրաքաշ և սառնամանէի ձմեռը բաց թողեց մեր օձիքը։ Ապրիլի 5-ից դաղարեցան ցրտերը և դուարթ ու ջերմ արեը սկսեց իր վարուցանքը, բայց անմիթար պայմանների մէջ։ Հողի զրկի պակասութիւնը վճռասցնում է նրա աշխատասէր տիրին։ Մեռ գաւառում, այս վերջին տարիներում, գիւղից գիւղ ճանապարհորդողը, իսկոյն կը դիտէ, թէ որքան բազմացել և խթացել են այդ գիւղերը։ Այն ընտրեալ լանդամայրերը, որոնք տասից 15—20 տարիներ առաջ եղել են մեծ գիւղերի եալլաղներ, հիմայ դարձել են բուն մի մի մեծ գիւղեր։ Մարդաշատութիւնը շատ տարածութեամբ է առաջ ընթանում մեր շատակեր և բազմածնունդ Շերակում։ Կան գիւղեր, որոնք տասից 20—30 տարիներ առաջ բազկացած լինելով 30—40 տունից, հաշում են հիմայ իրանց մէջ 120—150 և մինչև 270 ծխեր։ Այսպիսի բազմանդամ գիւղերի չարքին են պատկանում Սիկիզլի, Դիզգիանդ և Հառամ գիւղերը։ Կան գիւղեր, որոնց գաղթականներից, վերջի 30 տարիների րնթացքում, հիմնվել են տասնեակ նոր գիւղեր։ Այսպիսի հին գիւղերի չարքին են Ղալաբաբլիասը, Ջաջուռ, Ղուլպի և ուրիշ գիւղեր։ Այս մարզաշատ գիւղերում զգացվում է հոգի մի այնպիսի գրաւի պակասութիւն, որ ցանքսի ժամանակ երիտասարդները աշխատում են խլել իրար ձեռքից արտերը. որանից յառաջանում է նրանց մէջ վէճ. վէճը շատ անգամ փոխադրվում է կռիւ և ջարդվում են մէջ տեղ քիթ ու բերաններ։ գլուխներ։ Այսպիսի հոգային վէճ առնեցողներ կարելի է ամեն օր տեսնել գարնան սկզբներին խափած տեղոյս պօլիցիական կառավարութեան դրան առաջ։ Հողի մի այսպիսի գրաւի պակասութիւնն է ասել, որ հարկադրում է մեր շատ գիւղերի երկրագործներին, այս վերջին տարիներում, անզգայօրէն ու դէն ընկած, որևիցե նոր տեղեր, գաղթելու այնտեղ և նոր գիւղեր հիմնելու։ Գաղթականութեան ձգտումը աւելի ևս աստիճանում է նրանց մէջ վերջին ռուս-տաճկական պատերազմից յետոյ։ Երբ տաճիկ երկրագործները ձրիգած ուսապ գինքով նուաճած Վարսայ նահանգի գիւղերը, սկսեցին գաղթել հետզհետէ դէպի Տաճկաստան, նրանց խոշոր բերքի և արգասաւոր հողերը մի այնպիսի հրապուրիչ պատկեր էր մեր հողազուրկ գիւղացոց համար, որ չէին կարող անտարբեր կերպով նայել այդ թափուր տեղերի վրա և չը ցանկալ՝ գաղթելու Ախալքալաքի դեսի արևմտեան կողմը ու հիմնել տաճկական գիւղերի տերութիւնների վրա նոր գիւղեր։ Բայց վիճակված չէր մեր երկրագործներին վար ու ցանք անել այդ տեղերի վրա։ Նրանց ներկայացրած հարիւրաւոր խնդրագրերը, բացի մի, երկու բաղդաւոր բացառութիւններից, միացին առանց հետևանքի։ Վերջին օրերում Կովկասեան կառավարչապետ իշխան Դոնդուկով-Կորսակովի մօտաւոր գալստեան լուրը գարձնալ ծագեցրեց յուսայ նոր նշոյլներ մեր երկրագործների սրտի մէջ։ Մատղութիւն ունեն գնալու գիւղերից գաղթել ցանկացող գիւղացիք խնդիրներ ներկայացնել իշխանին։ Արդէն հիմիկվանից կարելի է ենթադրել, որ այս խնդրանները պէտք է գիմնն, այդ մեր քաղաքը չուառով այցելութիւն գործող բարձրատեաիճան հիւրին, որպէս մի ազատարարի։

Մի քանի նոր անդիկութիւններ էլ քաղաքից։

Ամսոյս 5-ին քաղաքային կլուբի դահլիճում գաւառապետի պաշտօնակատար պ. Վ. Շահխաթունեանցի նախագահութեամբ կայացաւ խառն ժողով։ Այս ժողովի գրդիչ պատճառն էր, գլխաւորապէս, իշխան Դոնդուկով-Կորսակովի մեր քաղաքին այցելութիւն տալու մասին գրութիւնը։ Պ. նախագահը առաջարկեց հարցեր՝ ինչպէս ընդունել, ուր ընդունել և որպէս հիւրասիրել իշխանին։ Ժողովը բաւարար որոշում առաջ այդ հարցերին։ Որոշից յետոյ պ. նախագահի առաջարկութեամբ ընտրվեցաւ մի մասնաժողով, բաղկացած ութ անձնիցներից՝ որոնց պարտաւորութիւնը պէտք է լինի մեր քաղաքի անհրաժեշտ կարիքների մասին իշխանատուին լինել նորին պայծառափայլութիւնը։ Այս մի և նոյն ժողովում պ. նախագահը առաջարկեց և մի քաղաքային պարտէզ անելու հարցը, բացատրելով մի այդպիսի հասարակաց զբօսարան ունենալու կարեւորութիւնը և առաջարկեց այնտեղ գանվոցներին նուիրատու լինել պարտէզի չինութեան գործին։ Ներկաների անձնատուրութիւնները առաջարկեցին նուիրատուութեան թերթիկ։ Այդ պարտէզի սկզբնական աշխատութիւնը արդէն սկսված է և նուիրատուութիւնը շարունակվում է։

Մօտ օրերս եկաւ այստեղ երեսնի թիմի զաղային գպրոցների վերատեսչ պ. Պերճ Պռոշեանց և 18-ին հոգևոր ատ. դանիէլեան «պատգամաւորաց ընտրութեան» վերջին ժողովը։ Ըստ որում անցեալ թուականի դեկտեմբերի 20-ին կայացած ժողովը, որպէս հաղորդած եմ արդէն «Մշակի» ընթերցողներին, անվաստ համարեց հոգ. կառավարութիւնը իր անկանոնութեան պատճառով։ Նախագահում էր ժողովին պ. Պռոշեանց ազգակցութեամբ տեղական յայտարդի։ Այս ժողովը համեմատելով անցեալ ժողովի հետ, շատ կանոնաւոր անցաւ։ Այստեղ ոչ ադմուկ կար և ոչ աղաղակ։ Ո՛չ խռովարարներ կային այստեղ և ոչ ժողովի կարգաւորութիւնը խանգարողներ, որպէս անցեալ ժողովում։

Տեղացի

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ամեն տարի «Մշակի» բաժանորդների վրա ապառիկներ են մնում։ Տես. 1880 և 1881 թուերից մեր բաժանորդների վրա մնացին ապառիկներ 1020 րուբլ դումարի։ Այս անգամ կը յայտնենք թէ ինչ դումարի ապառիկներ մնացին 1880 թուից, իւրաքանչիւր քաղաքում։ Թիֆլիս քաղաքում մնացին ապառիկներ 58 րուբլ դումարի, Ախալցխա 30 ր., Ալէքսանդրապօլ 51 ր., Ասորեստան 10 ր., Ադդաշ 4 ր., Բագու 14 ր., Նոր-Բայազէտ 10 ր., Գանձակ 10 ր., Նիկոտերիոզար 10 ր., Իգդիր 10 ր., Կարս 10 ր., Երևան 100 ր., Շուշի 14 ր., Կազման 5 ր., Մօսկվա 10 ր. Նոր-Նախիջևան 70 ր.։ Ընդամենը 1880 թուից մնացին ապառիկներ 406 րուբլ։ Եթէ 1880 թուից մնաց պարտ մնացած պարտքերը չեն վճարվի մեզ իրանց պարտքը մինչև այս տարվայ յուլիսի 1-ը, մենք կը հրատարակենք նրանց անունները։ Հետևեալ համարներում կը յայտնենք թէ 1881 թուին ինչքան պարտ մնացին մեզ իւրաքանչիւր քաղաքում և վերջը, եթէ չեն վճարի, նոյնպէս կը տպագրենք նրանց անունները ու տգգանունները ամօթոջութեամբ և պիտութիւն հայոց հասարակութեան, որպէս դի տեսնեն թէ ովքեր են այն անձինք, որոնք վայելում են մի հայոց լրագրի ընթերցանութիւնը առանց վոճ վճարելու, գիտենալով, մանաւանդ, որ խմբագիրը իւրաքանչիւր տարի իր գրպանից է ծախում լրագրի ծախսի դիմաց։

—

Վանից ստացած մանաւանդ նամակից քաղում ենք հետևեալը։ «Կը պատմեմ ձեզ մի հարստահարութեան մասին, որ վերաբերվում է ոչ թիւրքերին, ոչ էլ քրդերին, այլ Լիմ անապատի վանահայր, հուշակաւոր Պօղոս վարդապետին, որ եպիսկոպոս ձեռնադրվելու ծախսի համար Լիմ անապատի թիմի գիւղերի ամեն մնից 1—3 ոսկի բռնութեամբ տուլք է հաւաքել։ Այդ այն գիւղացիներն են, որոնք անցեալ տարի սովից կատարվում էին և վանքը նրանց մի հատիկ ցորեն անգամ փոխ չէր տալիս. և ահա այդ ամեն կողմից վտանգված գիւղացիների վրա մի վարդապետ աւելացնում է մի հարստահարութիւն էլ իր կողմից, որովհետև նա եպիսկոպոս է ցանկանում դառնալ։ Հայ գիւղացին ենթարկվում է հարստահարութեան պաշտօնեաների կողմից, քիւրդ աւազակների կողմից, գուցէ աւելի էլ խիստ կերպով հայ անխիղճ վաշխառուների կողմից, վերջապէս դրանից էլ աւելի խիստ՝ հայ հոգևորականներից։ Ամեն վանքը պահանջում է գիւղացուց որ իրան ընծայի ամեն տարի ցորեն, իւղ, պա-

Fonds A.R.A.M

նիր, մատաղացու և տայ անվարձ բանւորներ, որոնց պարտաւորութիւն է վարել, ցանել, քաղել վանքի հողերը: Իսկ վանքը դրա փոխարէն ինչ է հատուցանում ժողովրդին. ուսումնարան չէ շինում, նա ուսումնարանի թշնամի է, քանի որ ուսումնարանը պիտի մի օր ամբոխի աչքերը բաց անի և ազատի նրան վանականների ստրկութենից. —ուրեմն ինչ է անում վանքը. նա ժողովրդի հոգու փրկութեան համար է աղօթում»

—

ԱՐԳԻՆԱՅԻՑ մեզ գրում են «Այս տարի Շիրակում չը տեսնուած փոփոխական եղանակներ են լինում: Ապրիլի 12-ին և 13-ին կրկին թանձր ձիւն եկաւ և ծածկեց ամբողջ դաշտերը: Գիւղացիները մեծ դժուարութիւններ են կրում անասուններին կերակրելու. անասունների մեծ մասի ձմեռվայ պաշարը արդէն սպառվել է, որովհետև ահա հօթ ամիս է, որ կենդանիները կապված մնում են փակած ախոռաններում և ինչպէս երևում է դեռ մի ամիս հարկաւոր է յարդով և խոտով կերակրել նրանց, քանի որ դաշտերում դեռ ևս կանաչ խոտի նշոյլներ չեն երևում:»

—

Մեզ հաղորդում են որ ՔՈՒԹԱՅԻՍՈՒՄ դիտաւորութիւն կայ հրատարակել մի ամսագիր վրացերէն լեզուով: Այդ ամսագրի խմբագրութիւնը գրեթէ ամբողջապէս կազմված կը լինի տիկիններից և օրիորդներից:

—

Մեզ պատմում են հետևեալը: «Մի հայ վարդապետ փոքր-Ասիայից եկած, նստում է նորերումս փօթիում երկաթուղու մի վագօնի մէջ, Թիֆլիս ուղևորվելու համար: Երկաթուղու կանոնները չը գիտենալով, վարդապետը վերցնում է միայն երկու-տոմսակ, չը նայելով որ իր հետ երկու մանուկներ ունի, որոնց դիտաւորութիւն ունի Թիֆլիսի կամ Էջմիածնի մի դպրոց յանձնել: Երկու թէ երեք կայարանները անցած, գնացքի կօնդուկտորը, մտնելով վագօն, փոխանակ քաղաքավարութեամբ նկատել վարդապետին որ երկու երեխաների համար մի տոմսակ բաւական չէ, բռնում է մանուկների մէկի ձեռքից և բռնութեամբ կամենում է դուրս տանել նրան վագօնից: Ճանապարհորդ վարդապետը ռուսերէն չիմանալով առաջարկում է իր քսակը կօնդուկտորին, որպէս զի սա վերցնի այնքան փող, որքան հարկաւոր է երրորդ տոմսակի համար: Բայց կօնդուկտորը վերցնում է քսակը և այլ ևս չէ վերադարձնում վարդապետին: Վարդապետի բոլոր բողոքներին այդ ծառայողը պատասխանում է թէ ոչինչ փող ստացած չէ նրանից: Վարդապետը ստիպված է լինում նորից երեք տոմսակ վերցնել և կրկնակի վճարել իր ճանապարհորդութեան վարձը:»

—

Թիֆլիսի Հայուհեաց բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը պարտք է համարում ներկայացնել հայ հասարակութեան Արծրունու թատրոնում ապրիլի 13-ին, յօգուտ սոյն ընկերութեան տուած ներկայացման հաշիւը: Վարչութիւնս ծախած տոմսակներից մուտք ունեցաւ 871 ր. 80 կ.: Այս հաշւում 167 ր. ստացած է տոմսակների համար նշանակած գներից աւելի, հետևեալ անձինքներից՝ պ. Շենինցից 20 ր., պ. Մանթաշեանից 15 ր., տ. Թամամշեանից 15 ր., տ. Խալաթեանից 15 ր., պ. պ. Յ. և Ն. Միրզայեաններից 13 ր., պ. Արգ. Յովհաննիսեանից 10 ր., պ. Չիթախեանից 10 ր., պ. Մ. Թուլաղեանից 6 ր., պ. Զ. Սուլխանեանից 1 տոմսակի համար 1 ր., Տ. Ս. Նուրինեանից 2 տոմսակի համար 2 ր., պ. Ն. Նստուրեանից 6 ր., պ. Ս. Իզմիրեանից 5 ր., պ. Գ. Աթաբէկեանից 5 ր., պ. Նովլանեաններից 5 ր., պ. Ամիրաղեանից 5 ր., պ. Փալավանդովից 5 ր., պ. Աքիմեանից 5 ր., պ. Մ. Թամամշեանից 5 ր., պ. Գ. Հախվերդեանից 4 ր., պ. Մ. Շահ-Պարոնեանից 3 ր., իշխ. Ա. Բէհբութեանից 3 ր., պ. Մելիք-Ղարագեօզեանից 3 ր., իշխ. Արղութեանից 3 տոմսակի համար մի մի ր. 3 ր., պ. Էլխիրզեանից 2 ր., պ. Նասյեանից 1 ր., ընդ. 167 ր.: Ծախս եղած է թատրոնի լուսաւորութեան և ծառաների 40 ր., երաժշտի 26 ր.. աֆիշաներ կպցնելու 3 ր., տոմսակների և աֆիշաների տպագրելու 10 ր., վարսավիրին տրված է 10 ր., պիէսայի և դերերի արտագրելու համար 18 ր. 60 կ., թատրոնի ծառաներին ընծայ 10 ր., մանր ծախս 14 ր. 40 կ., գումար 152 ր.: Այս ծախսի մէջ չէ մտած թատրոնի վարձը, որ մեծ. պ. Գ. Արծրունին չը կամեցաւ ընդունել: Ներկայացման օրից առաջ վարչութիւնս ստացաւ նամակ իշխան Նապոլէօն Ամատունուց, որով խնդրում էր վարչութեան թոյլտւութիւնը թատրօնին վերաբերեալ բոլոր ծախսերը վճարել իր սեփականութիւնից և վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ընդունելով իշխանի առաջարկութիւնը զլացաւ ծախսից թատրօնին վերաբերեալ 89 ր. ծախսը ներկայացրեց նրան: Ուրեմն ընկերութեան վրա ծախսը մնաց միայն 63 ր., որ ընդհանուր մուտքից հանած յօգուտ ընկերութեան ներկայացմանից զուտ արդիւնք մնաց 807 ր. 80 կ.: Ներկայացնելով սոյն հաշիւը ի գիտութիւն հայ հասարակութեան, վարչութիւնս պարտք է համարում յայտնել շնորհակալութիւն Գ. Արծրունուն, իշխ. Ն. Ամատունուն, մեծ. Գ. Սունդուկեանին, որ թոյլ տալով ներկայացնելու իր «Քանդած օջախ» պիէսան, անձամբ ներկայ էր գտնվում կրկնողութեանց և ցոյց էր տալիս թատերասէրներին դերերի կատարելու եղանակը. մեծ. պ. Գ. Չմշկեանին, որ րէժիսօրի պաշտօնը ստանձնելով ղեկավարում էր թէ կրկնողութեանց և թէ ներկայացման օրը թատերասէրներին: Մեծ. պ. Յ. Տէր-Մարկոսեանին, որ յուշարարի ծանր պաշտօնը սիրով յանձն առաւ կատարելու, անդամ «Մեղու Հայաստանի», «Մշակ» և «Արձագանք» մեծ. խմբագիրներին, որոնք ներկայացման մասին յայտարարութիւններ ձրի տպագրեցին իրանց լրագիրների մէջ: Նաև բոլոր մասնակցող թատերասէրներին և հասարակութեան այն անձանց, որոնք տոմսակների համար նշանակած գներից աւելի վճարեցին:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆՆԱՅԻ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

—

Հրէաների դէմ ուղղված հակասեմիտական շարժումը Գերմանիայից Աւստրիա անցաւ, գրում է „Русск. Вѣд." լրագիրը: Ինչպէս յայտնի է, այդ շարժման առաջնորդը Գերմանիայի մէջ պաստոր Շտեօկերն է և պաշտպանվում է պահպանողական կուսակցութենից, որի գլխաւոր լրագիրներից մէկը նորերումս դարձեալ արշաւանք սկսեց հրէաների դէմ և քրիստոնեայ սօցիալիստների կուսակցութենից: Թէ պահպանողականները և թէ քրիստոնեայ սօցիալիստները ողբում էին „Հրէական ազատամիտ ինտելիգենցիայի" ուժեղանալը Գերմանիայի մէջ: Երկու կուսակցութիւններն էլ միատեսակ ցաւում էին հրէաներից հարստահարված բանւոր դասի դրութեան մասին: Բայց Գերմանիայի մեծ քաղաքների բանւորները խուլ մնացին դէպի հակասեմիտական շարժման առաջնորդների ճարտարախօսութիւնները և ռայխստագի անդամների ընտրութեան ժամանակ ինքը Շտեօկէր յաղթվեցաւ Բերլինի ազատամիտ ընտրողական շրջաններից մէկի քուէարկութեան ժամանակ: Բերլինի բանւորները շատ լաւ հասկանում էին, թէ որքան կեղծ են հակասեմիտների բոլոր առնմարդութիւնները հրէական հարստահարութիւնների վերաբերութեամբ. Նրանք չը կամեցան փչացնել իրանց գործը, որին պատկանում է ապագան, դաշնակցելով մի կուսակցութեան հետ, որի աշխարհահայեցողութեան հիմքը ազգային կամ կրօնական խտրութիւնն է կազմում:

Ինչպէս գերմանական, նոյնպէս և աւստրիական բանւորների շրջանում հակասեմիտական շարժումը անաջողութեան հանդիպեց: Հակասեմիտները մի քանի փորձեր արին Վիեննայի բանւորներին հակասեմիտական շարժմանը մասնակից անելու համար, բայց այդ փորձերը ոչինչ աջողութիւն չունեցան: Նորերումս Վիեննայի մէջ բանւորների մի քանի ժողովներ կայացան, որոնց ժամանակ ձայների ահագին մեծամասնութեամբ հակասեմիտական շարժման հակառակ վճիռներ կայացան: Ուշադրութեան արժանի են այդ ժողովների ժամանակ մի քանի բանւորներից արտասանած ճառերը: Օրինակ, բանւոր Ֆիւրեր ասեց հետևեալը:

„Հրէաների մէջ շատ բանւորներ և արհեստաւորներ կան, որոնց դրութիւնը մեր, քրիստոնեայ բանւորների, դրութենից լաւ չէ, և բացի այդ բանւորների կուսակցութեան մէջ շատ հրէաներ կան, որոնք ժողովրդական շահերի ջերմ պաշտպաններ են: Հակասեմիտները կամենում են մեզ „խաւար ամբոխին", իրանց գործիք դարձնել: Բայց մենք, Վիեննայի բանւորները, փառք Աստուծոյ, կրթութեան կողմից այնքան հեռու ենք գնացել, որ մեզ անկարելի է մոլորեցնել: Ռուսաստանի մէջ, ուր բանւորները և առհասարակ ամբոխը, յայտնի հանգամանքների շնորհիւ, զարգացման ստոր աստիճանի վրա են գտնվում, հակասեմիտական խաբեբաները կարողացան խաբել բանւորներին և գայրացնել նրանց հրէաների դէմ: Բայց մեզ մօտ այդ գործը չի աջողվի: Ես փաստեր գիտեմ, որ մի քանի հակասեմիտներ (ինչպէս Շէօներեր, Ֆարնկրանց և Շօֆել) փորձեր են բաժանել բանւորներին իրանց կուսակիցներ դարձնելու համար. մի՞թէ դա նախատինք չէ: Աթէ այդ գործիչները մեզ ճշմարիտ բարեկամներ են ցանկանում, ուրեմն ինչի պարլամենտում չեն ներկայացնում օրինագծեր մեր վիճակը թեթևացնելու համար: Ինչի չեն աշխատում, որ աշխատանքի ժամերը կրճատվեն, երեխաների աշխատանքը սահմանափակվի, աշխատանքի վարձը մեծացնվի և այլն:"

Մի ուրիշ բանւոր հետևեալ ատենաբանութիւնն արեց.

«Ցայտնի հակասեմիտական խումբապետները աշխատում են ամենքին համոզել, որ մենք բանւորներս հակասեմիտների հետևակ զօրքերն ենք: Մարդկային իրաւունքների հաւասարութիւնը պաշտպանող բանւորները, երբէք չեն համակրի այն կեղծ քրիստոնեաներին, որոնք քրիստոնէական կեղծ սիրով քօղարկված ցեղական և կրօնական խտրութիւն և անհամբերողութիւն են քարոզում: Հակասեմիտական շարժումը մեր դարի նախատինքն է կազմում: Գերմանիայի բանւորների կուսակցութիւնը, նոյնպէս և ուրիշ բանւորները շատ անգամ նախատել են այնպիսի կեղծ ժողովրդասէրներին, ինչպէս Շտեօկեր, Խատցքի և այլն: Ճշմարիտ է, մեր դրութիւնը չափազանց ցաւալի է, բայց այդ դրութիւնը աւելի կը վատթարանայ, երբ մեզ հետ միասին մի երկրի մէջ ապրող ամբողջ մի ազգից կը խլվեն քաղաքական սրբազան իրաւունքները, որոնցից ամեն մարդ միատեսակ օգուտ պէտք է քաղէ:"

Բանւոր Բարտ ասեց. «Հակահրէական շարժումը տեղի ունեցաւ այն պատճառով, որ հրէաները ճշմարիտ յաղթեցին քրիստոնեաներին: Բայց հրէաները հարիւրաւոր տարիների ընթացքում ստրկութեան շղթաներով կապված են եղել և այդ ժամանակի մէջ նրանք ստացան համբերատարութեան և միութեան ոգի, որով նրանք մեզանից գերազանցում են: Երբ ազատութեան արշալոյսը ծագեց, հրէաները ճշմարիտ սկսեցին հարստահարել բանւորներին: Բայց մենք բանւորներս պէտք է չը մոռանանք, որ մեզ հարստահարում են ոչ թէ հրէաները, ոչ թէ առանձին անձնաւորութիւնները, այլ անտեսական տիրապետող ձևը և որ մեր, բանւորներիս, շարժումը ուղղված է դրամագլխի դէմ:"

Այնուհետև ճառախօսը առաջարկեց հետևեալ վճիռը: „Ապրիլի 16-ի ժողովրդական ժողովը բանւորների կուսակցութեան նախագծի համեմատ յայտնում է, որ նա ոչինչ ընդհանուր բան, ոչինչ համերաշխութիւն չունի հակահրէական շարժման հետ: Ժողովը համոզված է, որ բանւորները միայն մէկ թշնամի ունեն, դա դրամագլուխն է և որովհետև նա ոչ ազգութիւն և ոչ կրօն է ճանաչում, ուստի բանւորներն էլ չեն կարող մաքառել ոչ ազգութեան և ոչ կրօնի դէմ:"

Բանւոր Կրեչմայեր նկատեց, որ հակասեմիտները ընդունակ են խելագարների տան ներկայացուցիչ լինելու համար և ոչ թէ բանւոր կուսակցութեան շահերի: Բանւոր Մայեր զարմանք է յայտնում, որ ժողովին ներկայ եղող հակասեմիտները չեն կամենում բացատրել իրանց նախագծերը և մտքերը: Դրանով նրանք ցոյց են տալիս իրանց երկչոտութիւնը և մտաւոր անընդունակութիւնը:

Բանւոր Էլինգեր ասեց. «Ես չափազանց զարմանում եմ այն խրոխտութեան վրա որ Շէօներեր մարտի 13-ին մեծ ծաղկեփնջերով ծածկում էր 1848 թուականի հերոսների գերեզմանները, որոնց թւում կային բազմաթիւ հրէաներ, մի քանի ժամանակից յետոյ հակահրէական ժողով կայացրեց և առաջարկեց ամբողջ մի ժողովրդից խլել նրա մարդկային իրաւունքները:

Հակասեմիտների կրած անաջողութիւնը Վիեննայի բանւորների շրջանի մէջ ուշադրութեան արժանի է: Դա ապացուցանում է, որ ի զուր անցան աշխատանքները աւստրիական բանւորների շարժմանը կրօնական կամ ցեղական բնաւորութիւն տալու համար: Առհասարակ պէտք է նկատել, որ աւստրիական բազմազգային պետութեան բանւոր ազգաբնակութիւնը իրան հեռու է պահում այն հակածանքներից, որին Աւստրիայի միջին և բարձր դասերը շատ անգամ ենթարկւում են այս կամ այն ազգութեան: Ինչպէս գերմանացի բանւորները Վիեննայի մէջ, նոյնպէս և չեխ բանւորները Պրագայում բողոքեցին ցեղական և ազգային թշնամութիւն ծագեցնելու դէմ: Աւստրիայի բանւորները բոլորովին գիտակցութիւն չունեն աշխատել քահանաների և քրիստոնեայ ազնիւ գործարանատէրերի համար և ծառայել նրանց շահերին իբրև կոյր գործիքներ: Վիեննայի բանւորների ժողովի մէջ ձևակերպվեցաւ բանւոր կուսակցութեան նախագիծը հետևեալ կերպով. բանւորները պահանջում են ընդհանուր քուէարկութեան օրէնքի մտցնելը և քուէարկութեան իրաւունքի տալը 20 տարեկան հասակից, պահանջում են եկեղեցու և պետութեան բաժանումը, ձրի պարտադիր և աշխարհական ժողովրդական կրթութիւն, կանանց աշխատանքի փոքրացնելը և երեխաների աշխատանքի արգելելը, աշխատանքի ժամերի փոքրացնելը, վերահսկող տեսուչների նշանակելը, ժողովների և ընկերութիւնների կատարեալ ազատութիւնը: Ժողովի անդամների կարծիքով, քաղաքական իրաւունքների ստանալուց յետոյ միայն բանւորները կը կարողանան իրագործել իրանց ցանկացած սօցիալական վերանորոգութիւնները:

Այդպիսով մենք տեսնում ենք, որ աւստրիական բանւորների կուսակցութիւնը այնպիսի նախագիծ ունի, որ սօցիալական վերանորոգութիւնները չէ զանազանում քաղաքականներից: Բայց այդ եկեղեցու և պետութեան բաժանման և աշխարհական ձրի կրթութեան պահանջը ապացուցանում է, որ բանւոր դասը թշնամաբար է վերաբերվում յայտնի կամ գաղտնի կղերական վարդապետութեանը: Աւստրիական բանւորները բոլորովին չեն հաւանում այն իդէալը, որ նկարագրում են գերմանական բանւորներին պահպանողականները և քրիստոնեայ սօցիալիստները, իսկ ֆրանսիական բանւորներին կղերականները, և որի նպատակն է վերա-

Fonds A.R.A.M

դառնալ միջնադարեան պետական կարգերին։ Մի և նոյն ժամանակ բանւորները ընդունակ են ճանաչել այն մարդկերանց, որոնք, բանւորների բարեկամ ձեւանալով, կամենում են պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ։ Հասկանալի է ուրեմն, որ աւստրիական բանւորների մօտ հակաեւրէական շարժումը կատարեալ անաջողութեան հանդիպեցաւ։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՒՑԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 17 ապրիլի

Ապրիլ 13-ի նամակով հաղորդած էի բարեկարգութեանց Մասնաժողովոյ մը ընտրութեան լուրը։ Ֆրանսերէն «Ափամպուլ» թերթը, որոյ լուրերն ընդհանրապէս աղէկ աղբիւրներէ առնուած են, նոյն բառական տեղեկութիւններ տուաւ այս մասնաժողովոյ վրայ։ Այս տեղեկութիւններն համաձայն են առաջի նամակով գրածներուս, ուստի աւելորդ է թարգմանել։ Մասնաժողովոյ անդամք երբ պատրաստեն բարենորոգմանց ծրագիրը պիտի երթան զաւառները անձամբ ի գործ դնել զայն։ Նախագահը Մուխթար բաշա Պօլիս պիտի կենայ և անկէ պիտի հսկէ։ «Ձերիաէ» կըսէ թէ անդամներէն ոմն, Սախո բաշա, քիւրդ է. հայ չը կայ։ Պաշտօնեաներէն ոչ ոք անդամ է։

Դեռ յայտնի չէ թէ ինչ պիտի ըլլայ Թիւրքաց Հայաստանի համար. պիտի ծալեն մէկդի դներն Պերլինի դաշնագիրը. ընդհանուր բարեկարգութիւն բառածէն կրնայ իրական բարիք մը ըլլալ հայոց. խնդիրներ որոց պատասխանելու համար փոքր ինչ տագնապու է։

Երբ բարեկարգութեանց հարցը յանկարծ այսպէս հրապարակ կելլէ, ով է որ հայ աղջին կոչէն պիտի խօսի. ով է որ Թիւրքաց Հայաստանի չարիքը պիտի պաշտպանէ։ Պատրիարք չունինք և ունենալիք ալ չունինք կերևի թէ։ Միթէ Ազգ. վարչութիւնն է որ պիտի կարենայ արիւքար պաշտպանել Թիւրքաց Հայաստանի չարիքը։ Բայց այս կարելի չէ քանի որ Ազգ. վարչութեան անդամները Բ. Դրան պաշտօնեաներ են, հետաւորապէս որ բարի տրամադրութիւններ ունին։ Երբ մեր ընկերութիւններէն մին, Խրմանու ուսումնասիրաց ընկերութիւնը, կառավարութեան կողմէ կասկածանաց ենթակայ եղաւ, չը տեսանք մենք ազգին կրթական ցնօրէնը տարտամօտար չուարած, անկարող պաշտպանել այդ ընկերութիւնը իսկ։ Նա գիտէր թէ ընկերութիւնը անմեղ է և ինքն իր տարագրութեամբը վաւերացուցած էր, բայց Մամիկոնենաց չաւասիրը փոքթաց աճապարից իր մորթը մաածել և տուած տարագրութիւնը ետ առնուլ։—Այժմ ձեռքերնիս ծալած պիտի նայինք. ցաւալի վիճակի մէջ ենք. մեր հայրերուն պէս բանք «Աստուած ողորմի մեզի»։

Պատրիարքի հրաժարականի հարցը երթալով մութ գոյն մը կառնէ։ Հինգշաբթի օրը նոքին դուռ տարուեցան Ազգ. ժողովոյ պիւտճներ ու առենապետները և որոշեցին սպասել մինչև մայիս և այն ատեն ժողովոյ օրինական բացումը կատարել։ Ամիս մը վաստկած վարչութեան համար, ամիս մը կորսուած ազգին համար, և ինչ ամիս։ Ո՞վ գիտէ այս մէկ ամսի մէջ ինչեր պիտի դառնան։

Գուցէ ոմանք չը գիտնան թէ ինչ է այս «Ազգային ժողովոյ պիւտճներու առենապետներու ժողով» բառած մարմինը որ այսօր կենսական դեր մը կը կատարէ, որուն էն անդամները։ Եթէ չէք ձանձրանար համառօտ մը պատմենք։

Ազգ. ժողովը ամէն տարի մայիսի նոտին մէջ կընտրէ մայր-դիւանէն զատ ութը մասնաժողովներ, երկրական անձերէ, որոց դիւան անուանը կառանձ։ Ազգ. ժողովը ինչ խնդիրներ որ ունենայ որոց վրայ չուտով չը պիտի վճռապանի, զանոնք այս պիւտճներէն մէկուն կը յանձնէ որ ուսումնասիրեն և տեղեկագիրը բերեն ժողովին։ Այսպէսով գործերը չուտով կը քալեն, կամ լաւ ևս պիտի քալէին։ Իրաքանչիւր դիւան իր մէջէն կընտրէ իր Առենապետը։ Այս ութը առենապետները միանալով մայր-դիւանի առենապետին հետ կը կազմեն առենապետաց ժողովը և ունեն խել մը իրաւունքներ։—Այսօր ազգին այս տարտամ վիճակին մէջ այս մարմինը ազգին ամենէն բարձր հեղինակութիւնը կը սեպուի։ Եթէ նա ուզէր իրաց վիճակը չուտով փոխուած կըլլար. Ազգ. ժողովը դուռ տրուած կըլլար և հրաժարականի հարցը մեզ չանաւոր կերպով վերջացած կըլլար։ Այս տարօն առենապետները հետևեալ պարոններն են, որոց վրայ փոքր ինչ տեղեկութիւն հարկ է որ ունենաք որպէս զի գիտնաք թէ ինչպէս կարելի եղած է գեւ ժողով չը դուռ տրել, ընդհանուր փափագներուն հակառակ։

Պ. Յարութիւն Մերիէմ-Գուլի։ Ազգային ժողովոյ ընդհանուր Առենապետը։ Ճարտար անձ. վարչութեան աչակից։ Մրցանակի արժանի է ան որ կարենայ ըսել թէ նորա միտքը կրցած է հասկնալ։ Կըսեն թէ ժողովոյ դուռ տրուելը յապաղել առաջ ամենէն աւելի ինքն է։ Եթէ այս բանտյգ է, ըսել է որ պ. Մերիէմ-Գուլի այս յապաղումը ազգին օգտակար գտած է որ այսպէս կընէ։ Պ. Մերիէմ-Գուլի մի այնպիսի անձ է որ իր բուն համոզմանը համեմատ կը գործէ։

Ռուսճուգլեան Գէորգ վարդապետ։ —Պատրիարքական փոխանորդ։ Հիմա Սզգ. վարչութեան մէջ պատրիարքը կը ներկայացնէ. առաջագ պատրիարքութ մը։ Թրքաց հետ վարուելու կերպը գիտէ կրսեն. վարպետ մարդու համբաւ ունի։—Իմ մասին քիչ չատ կասկածանօք նայած եմ այն անձանց վրայ որ չատ խնամարտ կը ցըցնեն ինքզինքնին և աւելի չեն փափաքիր ըսելու «Ես տղուս և մեղաւոր»—վարչութեան մասնակից է, իրաց ներկայ վիճակին երկար տևելուն կողմնակից։ Եթէ փոքր ինչ ունկնդիր ըլլար դուրս ըսուածներուն, պիտի համոզուէր թէ ինչպէս ազգին օգտակար է, նոյն իրենց պատասխն, որ այս վիճակը ալ չը չարունակէ։

Պ. Յարութիւն Նորատունկեան։ (Չեղ այլևայլողը չէ։) Մնծատուն։ Աւանդապահ այն յանձնաժողովին որ այնքան միամիտ եղաւ Մկրտիչ չվաճողիկոսին առջև։ Ջերմ բարեկամ վարչութեան, հետևաբար ժողով գումարել չուզող, առանց անձնական նկատմանց։

Պ. Փրիստոսատուր Ղազարոսեան։ Ելեխատուր անձ. ճերմակ մօրուքով կարմիր արմատական։ Եթէ ամէն օր Ազգ. ժողովը գումարվէր, դարձեալ քիչ կը գտնէր, բայց այս միջոցիս սուտ չը պիտեմ եղեր է։

Պ. Կարապետ Իւթիւճեան։ «Մասիսի» խմբագրապետ տէրը (!)։— Օրուան տէրը Ազգ. վարչութիւնն է, ինչ հարկ դէշ երթալ հեղը։

Պ. Առաքել Ալթունեան։ Պատուական անձ. անկեղծօրէն ազգը սիրող։ Միայն չը գիտէր թէ մարդիկ չար ալ կրնան ըլլալ և հարկ է խակարդէ զգուշանալ։

Պ. Գաբրիէլ Յովակիմեան։ Սակաւոց չանձնաժողովի անդամ. չիմ ճանաչեր անձամբ, լաւ մարդ է կըսեն. պատրիարքի բարեկամներէն կը սեպուի։

Պ. Արշակ Յակոբոս։ Հին եանդոմներէն. սանմիթացի։ Ինքզինքը պատրիարքի բարեկամը կը յայտարարէ. սուտ խօսելու պէտք մը չունի։

Պ. Ռէթէոս Պէրպէրեան։ Հանուր։ Ջերմ պատրիարքեան։ Եթէ կարելի ըլլար պատրիարքը չաթոռ վերադարձնել ճառախօսութեամբ մը յօրում՝ անմահ 89-ը ու Քամիլ Ցէմուլէնի ազատները, Միքէլ-Անճէլօ և Պիթօվէնն, Քանալա և իպէկաներ իրար զանգաւած ըլլան, բարեխառնած «հմ»-երով, վազուց այս բազդին արժանացած պիտի ըլլայինք։

Ինչպէս այս յիշատակներէն կը տեսնուի առենապետաց մեծամասնութիւնը կողմնակից է իրաց վիճակին չարունակութեան և ժողով չը գումարելու։—Երբ պատրիարքի հրաժարականի խնդիրը ծագեցաւ, այն ատեն քանի մը բանակցութիւններ կային կարգի պիտի դրուէին Բ. Դրան հետ և վարչութիւնը պիտի չգնար պատրիարքի պահանջմանց դոհացում ձեռք բերել։ Այն միջոցին ժողով գումարելու հարկ չը կար, և կարճ միջոցի մը համար էր։ Բայց որու մտքէն կանցնէր թէ վեց ամիս պիտի երթան և Բ. Դրան հետ բանակցութիւնները դեռ սկսած չըլլան։ Պատրիարքի հրաժարականը ընդունուեցաւ, Ազգ. ժողովը գումարուեցաւ, և ահա ամիսներ են որ ժողովը նստած է և ոչինչ կրնայ ընել։ Ազգ. ժողովը ինչ որ ընէ, ինչ որ խորհրդակցի, ինչ որ որոշէ, ամէնքն ալ պիտի մնան թուղթի վրայ և մեծ քանակութիւն անշարժ կապիտալ։ Նրա բոլոր կարողութիւնը 300,000,000 դուլար են գնահատուած։ Երբէք միլիոնատէրերի վերաբերութեամբ ասուած են, որ Չէյ Գուլդ 100 միլիոն ունի, Մաքէյ և Արօկէր իւրաքանչիւրը 50 միլիոն։ Ջօն Րօկֆէլլէր (Նաեւ Թայնի թագաւորիկներից մէկը) և Աստէօթոր իւրաքանչիւրը 40 միլիոն, և 16 մարդիկներից իւրաքանչիւրը ունեն 5-ից մինչև 30 միլիոն դուլար։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 ապրիլի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. կովկասի փոխարքայի կարգադրութեանը ենթարկված Վլատով տային օգնականին ասուիճան առաջացաւ և Մօսկվայի պրիսաստավիայի պատասխանատու հոդաբարձու նշանակվեցաւ։ Պատերազմական մինիստրը մի շրջաբերականով պատասխանում է զինուորական դատարանների պրոկուրօրներին և փաստաբաններին ճանապարհ արտաստանելու ժամանակ հիմնվել միայն փաստերի վրա։ „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է. դաղմականութեան մասին նախագիծը կը ներկայացնվի պետական խորհուրդին միայն աշնանը։ Ժողովրդական աշխատանքի բարւոքման ընկերութեան անդամ գրվեցան 200 ասկի քաղաքներ և զեմստվոներ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 ապրիլի։ Գիւղական բանկի նախագիծը օրերումս նորից կը ներկայացնվի պետական խորհրդին։ Նախագիծը ուղղված է այնպես, ինչպես ցոյց է տուել խորհուրդը առաջին քննութեան ժամանակ։

ԿՐՕՆՇՏԱՏ, 24 ապրիլի։ Մեծ աշխատանք է կատարվում խոշոր ովկիանոսի նաւահորմը կազմելու համար։ Վ.ից ամենից յետոյ այնտեղ 14 նաւեր կը լինեն, որոնք կը կարողանան 8000 զոր ափ իջեցնել։ „Правит. Вѣстн.“ լրագրի մէջ ապվում է կօխանովի մանաժողովի պարապմունքների նախագիծը։ Այդ նախագծի էութիւնը լրագիրները ճշդութեամբ են հաղորդել։ Աւելի խիստ օրէնքներ են հրատարակված անասունները կտրելու մասին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 ապրիլի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. կուլյան յանձնված է Զինատունին։ Այնտեղ արդէն գործում է չինական իշխանութիւնը։ Այնու ամենայնիւ գաղթականութիւնը մեծ չափերով է կատարվում։ Մեկին հետաքրքում է լինա գետի բնրանից, որ նա գտել է Գլէնդի և նրա ընկերների դիակները։

ԼՕՆԴՈՆ, 25 ապրիլի։ Իրլանդացիները տօնելու Պարնելի և միւսների ազատվելը բանտից։ Գլադսթոնի հետ կռիւ պատահելու։ Գլադստոնեան հրատարակիչ էր արձակում։ Շատերը վատագոյն կերպով վիրաւորված են։

ԴՈՒԲԼԻՆ, 26 ապրիլի։ Իրլանդական գործերի մինիստր լորդ Կավենդիշ և նրա օգնական Բօրկ սպանված են Ֆինիկս-պարկի մէջ։ Զարագործները բռնված չեն։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 75½ կ., երկրորդ 90 ր. 80 կ., երրորդ 91 ր. 50 կ., չորրորդ 90 ր. 75½ կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 218 ր. 75 կ., երկրորդ 212 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 90 ր. 50½ կ., երկրորդ 90 ր. 37½ կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 6 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,43 պէնս, Ամստերդամի վրա 123,23 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ։ Բօրսային արտադրութիւնը թոյլ է։

ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկան Միլիօնատէրեր։—«New-Jork Star» լրագիրը հաղորդում է։ Դաշնակցական պատերազմից առաջ շատ քիչ մարդիկ կային, որոնց կարողութիւնը 5,000,000 դուլարից անցնէր։ Սակայն իր կարողութեան մեծ մասը ստացաւ պատերազմի ժամանակ և պատերազմից յետոյ։ Նրկայ ժամանակում, ասում է, աւելի միլիոն դուլար ունեցողներից մեծ մասը, 28 տարի առաջ, կատարելապէս աղքատներ էին համարվում։ Այժմ Վիլիամ Վ. Աստորբիլտ ունի 65,000,000 դուլար Միացեալ Նահանգների ֆոնդերում և 50,000,000 Նիւ-Եօրկեան կենտրօնական և հուդսօնեան երկաթուղիների ակցիաներում, 50,000,000 ուրիշ երկաթուղիների և մեծ քանակութիւն անշարժ կապիտալ։ Նրա բոլոր կարողութիւնը 300,000,000 դուլար են գնահատում։ Երբէք միլիոնատէրերի վերաբերութեամբ ասում են, որ Չէյ Գուլդ 100 միլիոն ունի, Մաքէյ և Արօկէր իւրաքանչիւրը 50 միլիոն։ Ջօն Րօկֆէլլէր (Նաեւ Թայնի թագաւորիկներից մէկը) և Աստէօթոր իւրաքանչիւրը 40 միլիոն, և 16 մարդիկներից իւրաքանչիւրը ունեն 5-ից մինչև 30 միլիոն դուլար։

—

«Gaulois» լրագրին Լօնդոնից հաղորդում են ապրիլի 3-ից, որ վալիան հիւսիսում հանքագործների գործադուլի պատճառով մեծ անկարգութիւններ պատահեցան։ Մի քանի տներ վնասվեցան և մի քանի պատուհաններ կոտրվեցան։ Զինուորական ոյժի միջամտութիւնը հարկաւորվեցաւ։ Յուզմունքը չարունակվում է։

—Լրագիրներին կ. Պօլսից հաղորդում են, որ մեծ վիզիր Սայիդ-փաշայի դրութիւնը անատնեղի էր։ Ամեն օր և ամեն յարմար դէպքին, սուլթանը աշխատում էր առորոշել և վիրաւորել առաջին և արտաքին գործերի մինիստրին։ Այստեղի թղթակիցներից մէկի հետ պատահած դէպքը կատարելապէս բարկացրեց սուլթանին։ Պէտք է ասել որ եթէ կ. Պօլսում օտար լեզուով հրատարակվող մի որ և է լրագիր գոնէ քիչ չատ դորգրութեամբ է սուլթանին, նա կարող է անպատճառ կերպով մինչև մի յայտնի ատեման քննադատել օտոմանեան մինիստրների գործողութիւնները։ Մի և նոյնը կարելի է ասել և թղթակիցների մասին։ Մեկը ներածից, «Իւյտաների ընկերութեան» աշխատակիցը, գնէին, միշտ մեծ յարգանքով էր վերաբերվում դէպի սուլթանը, բայց անընդհատ յարձակվում էր նրա պաշտօնեաների վրա։ Վերջինները վճռեցին արտաքսել նրան Թիւրքիայից։ Գնէնի մէկ կերպով խնայեա այդ և կարողացա անձամբ սուլթանին գանգատվել։ Խոլիքը ստատիկ բարկացաւ, կանչել ուղեց Սախդ և Ասիմ վաշաներին և յանդիմանեց նրանց, որ նրանք ատանց իրան իմացում տալու մէկ այնպիսի թղթակցի արտաքսել կարգադրութիւն են անում, որ հոգով և մարմնով նուիրված է իրան։

—«Koln. Ztg.» լրագիրը հաղորդում է, որ հետագրատան մէջ ծառայող Մանուան, որը հաղորդում էր գամբէտտային կառավարութեան հետագիրները, հեռացրած է պաշտօնից։

—Լրագիրներին հաղորդում են, որ Եգիպտոս կայսրուհին Բօրդիգերա հասաւ։ Այնտեղից նա կուզուվի վ.օլտերի, ուր Համբերտ թագաւորը ուզում նրան մի ամրոց բնակութեան համար։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների 81 գրքոյկը Ջ. Դիկկենսի „Հարս և սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի, գրքոյկին իրրև յաւելուած տպուած է գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ.

Որ մարդս ամէն կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով գանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ տղայ երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողները թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գանել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։ 12—15

КЁЛЕРСКАЯ
УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

3—50

ԼՈՑՈՒ ՏԵՍԱԻ

Մեր տպարանից, հեռանալ մեր թարգմանութիւնը

„ՎԻՐԱԽՈՐՈՒԱԾ ՍԿԻՒՌ“

Փղրիկ պատմութիւն երեխայից համար։ Ամէնափոքրիկ դիրքով և մաքուր տպագրութիւն։

Տպած է Մանուշակի գունով։

Գինն է 10 կ. 10 օր. պակաս չէ ուղարկվում։

Հասցէն՝ Въ Эривань
А. С. Гуламирянцъ.
4—5

Ապրիլի 15-ից կինտօշնական դրատանում՝ որ գանվում է Արծրունու գալէրէի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն գրքերի բաժանումը։ Ամեական վճարը մի գրքի համար 30 կ., երկու գրքի համար 50 կ., իսկ երեք գրքի համար 80 կ.։

Գրատարը պէտք է թողնէն 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի գիրք է առնում։

Գրատարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

6—10

ՎԻՆՆԱՅԻ ԱԹՈՌՆԵՐ

36 ՐՈՒԲԼ

եփ. Դատուրեանցի դէպոյում

20—20

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

ЕВРОПАКАН АПРАНКНЕРИ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

Адресъ: Тифлисъ № 144 противъ Армянскаго училища, Хаджи Ованесовскій домъ.

ՀԱՍՑԵ ԻՆԵՐԸ Ի ՇԵՐԱՆԱԿՆԵՐԸ

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԳԵՐՄԱՆՈՒՀԻ ՏԻԿԻՆ

ցանկանում է դասեր տալ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ, ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ և ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ լեզուներից և նոյնպէս ընդհանուր ուսումնարանական առարկաներից։

ՊԱՏՄԱՆՆԵՐԻ մասին դիմել „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրութեանը։

10—10

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

Մի բերդի փողոց, կաթոլիկէ հայոց փողոցի անկիւն № 13.

Ամէն էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՔՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվոյաժներ 1. 30—12 ր., սուրնդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուրանների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. սումի վալնիկներ մրամորնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվոլվէրի, սիգար Ռինգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԻՑ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և Միխէյսօնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօրկայ գինէվածաններին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղոյթուկ (пухъ), պատրոններ ատամների և չայու, գանակ չանդալ գանազան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուրաններ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Ռիխտանովի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջազուցներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօրկին 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակէտ, իտալիայի վաշտի, կանվերտաններ, սաւրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեսախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գազիներ սեզանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պոլսպոշկաններ վարշավու, ՌՆԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանաց և մարդկանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկանց գալուստիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. անդրկը շրմայու ոակով, գուտապերչով և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարատի համար. չուլքի թէկ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) փեչաակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, բիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերկենի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոռը, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Դիլիջերլին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գանվում են ՄԻՔԱՅԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) մի բերդում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

38—180

Մի բերդի փողոց, կաթոլիկէ հայոց փողոցի անկիւն № 13.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԹԱՄԱՇՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոակուց) ժամացոյցի համար 50 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծբծբիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ԸՆ ԹԲՋվող վերարկուներ 6 ր., շչոակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գիւժինը, ՄԵԳՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոլարաթ և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

23—50

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, գտօվմինակի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօխ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

1,000 հատ երկաթեայ ԱՆԿՈՂԻՆՆԵՐ նոր են ստացվել և ծախվում են 10 րուբլուց մինչև 25 րուբլ հատը և նոյնպէս զոյգերի համար անկողիններ 20 րուբլուց բարձր

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

նոյնտեղ վաճառումն պաներ, մոլարաժի, կօնֆէկտներ, զդեստներ, վերարկուներ, կրագներ և 500 բէվօլվէրներ։

6—6

ԼՈՑՈՒ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻ

ԴԱԽԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի մէնավաճառութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՈՒՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

8—10

ԲԱԼԶԱՄ

„ԲՕՐՄԱՆԻ“

Արտաքին դործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻ, ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԱՒԻ դէմ և այլն, նեղքին դործերի մինիստրութեան ԲԺՇԿԱԿԱՆ խորհուրդից թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամբողջ կովկասի համար։

ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ՇՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., Թիֆլիսում։

3—10 (և. հ. շ.)

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 26 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главноначальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 72 Ապրիլի 28 (Մայիսի 10) 1882 Ապրիլի 28 (Մայիսի 10) № 72

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յառաջադրաբար պիտում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և սուրբ օրերից)։

Բաժանորդագրութիւն ընդունվում է ամէն ժամանակ։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են խմբագրութեան բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ուսուցչական ժողովի առիթով—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Մեծ-Ղարաքլիսայից։ Նկարքներ։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Սկզբնաւ Ֆրանսիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Ասորեաց լուրեր։—ԽԱՒՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Մեր վիճակաւոր աղջամուղջահրատարակութեան պէտքերը։

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Նիկոյ Թէի օգոստոս ամսի կէսին լինելու է Թիֆլիսում ընդհանուր հայոց ուսուցչական ժողով։ Ռուսահայոց ամէն դպրոցներից կը հաւաքվին ուսուցիչներ մեր քաղաքում, դուցէ կը գան մի քանի վարժապետներ և Թիւրքայ ու պարսից հայաստանից։ Այդ բոլոր ուսուցիչների թւում շատ քիչերը կը լինեն, ի հարկէ, որոնք նեղ Թաղական միջոցներ կունենան իրանց հաշւով ճանապարհորդել, իրանց հաշւով Թիֆլիսում ապրել և կրկին իրանց հաշւով վերադառնալ իրանց քաղաքը կամ գիւղը։ Իսկ մեր վարժապետների մեծ մասը նեղ Թաղական միջոցներից զուրկ անձինք են։

Կան, ի հարկէ, հայ գպրոցների մէջ ուսուցիչներ, որոնք տարեկան հազար, հազար հինգ հարիւր րուբլի ռոճիկ են առանում,—մենք չենք խօսում ճեմարանի պրօֆեսօրների մասին, որոնք հինգ հազարներ են առանում,—բայց կան և այնպիսի ուսուցիչներ, և որոնք անշուշտ մեծամասնութիւնն են կազմում, որոնք տալիս են 300 րուբլի, 200 րուբլի և մինչև անգամ 150 րուբլի են առանում։ Սրանց համար ամենից հեռաքրքիր կը լինէր գալ, ներկայանալ ուսուցչական ժողովին, մի բան սովրել ուսուցչական ժողովից։

Բայց կարող են, արդեօք, այդ տեսակներ, գալ Թիֆլիս և ապրել այնտեղ երկու շաբաթ իրանց հաշւով։ Կարծում ենք որ պատասխանը կարող է միայն բացասական լինել։

Սրանց պէտքերին, ուսուցչական ժողովը, անշուշտ, պիտի իր միջոցներից վճարի ճանապարհի ծախս և բացի դրանից նեղ Թաղական միջոց ևս ուսուցչական ժողովի նախագահ, բժշկապետ Շահպարոնեանց, աշխատում է գումար հաւաքել, յօգուտ լինելու ուսուցչական ժողովի, կօնցէրտներ տալով և դասախօսութիւններ կարդալով։

Բայց հաւատացած լինելով որ այս միջոցներով հազիւ Թէ կը հաւաքվի այնպիսի գումար, որով կարելի լինէր բոլոր չքաւոր ուսուցիչների Թէ ճանապարհածախսը վճարել, Թէ նրանց պահել Թիֆլիսում երկու շաբաթ շարունակ, մենք կառաջարկենք մեր հասարակութեանը այնպիսի մի միջոց, որ գործ է դրվում այդ տեսակ դէպքերում բոլոր բարեկարգ երկիրներում, մանաւանդ Գերմանիայում։ Մի որ և է ժողովի, մանաւանդ ուսուցչական ժողովի ժամանակ, քաղաքի բնակիչներից իւրաքանչիւրը, որոնք հետաքրքրվում են գործով, յանձն են առնում ժողովի տեղաւորութեան ժամանակ մի մի ուսուցիչ բնակեցնել իրանց տանը։ Ով որ միջոց և աւելորդ սենեակ ունի, յայտնում է իր պատրաստականութիւնը երկու ուսուցիչ ընդունելու, մի այլ բնակիչ յայտնում է որ իր միջոցները ներում են միմիայն մի ուսուցիչ ընդունելու և այն էլ դիւրական ուսուցիչ, որ, ի հարկէ, պակաս պահանջող է, քան քաղաքային գպրոցի մի ուսուցիչ և այլն։

Ահա եթէ մենք էլ գործ դնէինք այդ տեսակ միջոց, այն ժամանակ յանձնաժողովի ձեռքում հաւաքված գումարը գործ կը դրվէր միմիայն ամենադքատ վարժապետների ճանապարհի ծախսը վճարելու, իսկ ուսուցիչների ապրելը քաղաքում, երկու շաբաթ ժամանակ, ժողովին ոչինչ չէր նստի։

Սրան հարկաւոր ենք համարում աւելացնել որ «Մշակի» խմբագրութիւնը պատրաստ է իր կողմից ընդունել մի ուսուցիչ միւս կողմից մեր գիւղացիների կատարեալ անչարժութեան և յետադիմութեան պատճառները։

Ըր նայելով մեր երկրի՝ Անդրկովկասի բնական անապատների հարաբերութիւններին, չը նայելով, որ բնութիւնը Անդրկովկասում ամէն կերպ նպաստում է ժողովրդի ապահովութեան, Եթէ միայն բնական այդ գեղեցիկ յարմարութիւնների հետ միասին և արհեստականը, մեր գիւղացին, գիւղական ողջ ապագրնակութիւնը, հանդիսանա առանց բացառութեան, ներկայացնում է անասելապես վիճակի ամենաողորմելի քայքայումն և նիւթական անապահովութիւն—երկրագործութիւնը, որ իսկապէս մեր երկրի գլխաւոր արհեստը ապրիլը պիտի լինի, ներկայումս ամենանեղ դրութեան մէջ է և կառաւարութիւնը ընկնելու վրայ..... կովկասում սով է լինում. մենք ասիպված ենք մեր ուտելու հացը՝ առաջին անհրաժեշտ պիտոյքը, Թուրքիայից ու մինչև անգամ Ամերիկայից բերել տալ. մինչդեռ եթէ միմիայն ներսիսի նահանգը կանոնաւոր կերպով մշակվէր, կարող պիտի լինէր ամբողջ Կովկասին բաւականութիւն տալ։—Կրթական անուանութիւնը և գիւղատնտեսութեան միւս բոլոր ճիւղերը նոյնպէս ոչինչ միմիթարական բան չեն ներկայացնում, մի խօսքով մեր գիւղական ապագրնակութեան անասելական դրութիւնը ամէն կողմից ներկայացնում է մեզ մի հանգոյց մարդին, ճնշված զանազան տեսակ։ Ինչ է սրա պատճառը, կը հարցնի ամէն մէկը մեզնից.—մենք կը պատասխանենք. պատճառը շատ պարզ և ամէնքիս հասկանալի է, ափսոս, որ մենք էլի մեր բնական սառնասրտութեամբ ու անտարբերութեամբ սպասում ենք, որ բանը բանից անցնի, ինչպէս սում են. հղանակը ամէնին հասնի», այն ժամանակ մենք գուցէ կը սկսենք գործել, բայց արդէն ուշ կը լինի... Ինչ անի երկրագործ գիւղացին, երբ իր հին նահապետական երկրագործական միջոցներով, արհեստքրտինք Թափելով աշխատում է և փոխանակ օգուտ քաղելու վնաս է կրում, որովհետև նրա միջոցները հին են, նահապետական, նա ձանօթ չէ, միջոց չունի ձեռք բերելու աշխատանքը Թեթևացնող նոյն զօրութեամբ, քիչ աշխատանքով նոյն պաշտօնը կատարող մեքենաները։

Վնաս այդ բաւական չէ, իր այդքան զժուարութեամբ ձեռք բերած արդիւնաբերութիւնը նա միջոց չունի, անկարող է վաճառականել. նրա արտերի ցորենը իր ընտանիքին բաւականութիւն ասլուց աւելի բան չէ կարող անել, պէտք է ամբարվի ու փտի. նրա այդիների գինին անգործական պահանջին բաւականութիւն ասլուց աւելի բանի պէտք չէ (իսկ այդ պահանջը շատ փոքր է) պէտք է քացախի. նրա բանջարանոցի բազմատեսակ արդիւնաբերութիւնները նոյն վիճակին պիտի ենթարկվին, պէտք է նեխվին, որովհետև պահանջ չը կայ, որովհետև երկրագործ գիւղական ապրուստնակութիւնը միջոց չունի վաճառականելու իր արդիւնաբերութիւնները, որովհետև փոքր ի շատէ կանոնաւոր ճանապարհներ չը կան, հաղորդակցութիւնը ուրիշ երկրների հետ խզված է.... Ահա այս հանգամանքները ստիպում են երկրագործ գասին հետզհետէ թողնել իր պարապմունքը կամ մշակել այնքան, որ բաւականանայ միայն իր ընտանեկութեան, տեղական պահանջներին։

Մեր հարուստ վաճառականների մտքովն անգամ չէ անցել մտածել մեր երկրի երկրագործ գասի, աշխատող ձեռքերի վիճակը Թեթևացնելու վրայ։ Գիտէ այդ վաճառականները իրանց հասկանալի շահերի տեսակէտից էլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնէին երկրագործների դրութեան վրայ, որովհետև դրանից իրանք անգործին շահ կամ վնաս կարող են ունենալ։ Թող փորձեն մեր հարուստ գրամատէրերը կամ իրանց անհատական միջոցներով կամ ընկերութեամբ հոգալ երկրագործ գասի վրայ, գոնացան վաճառականական սպեկուլեացիոներով կապվին այդ դասի հետ, տովորեցնեն նրանց մի օրինակելի բարեգործութիւններ, որի նմանը մինչև յայսօր Ղարաքլիսում չէ պատահել. յիշեցնել եղշամեանցի սիրելի եղբայրը, որ իր օրինակելի վարք ու բարքով գրաւել էր բոլոր հասարակութեան ուշքը, ծաղիկ հասակում կիպեց իր երկրաւոր կեանքը։ Պ. վ.ածոն իր սիրելի հանգուցեալու յիշատակը անջնջելի պահպանելու համար 25 ր. նուիրեց մեր ընկերութեան, որի համար ևս իմ չքաւոր որբուհիներիս հետ միշտ մաղթելու ենք Աստուծոյ հանգուցեալի համար հանդիստ արքայութիւն, իսկ պ. եղշամեանցի ամբողջ գերդաստան համար շատ և շատ երջանիկ օրեր։—Երանի թէ Ղարաքլիսի հասարակութիւնը օրինակ առնէր պ. եղշամեանցից, և փոխանակ քեֆերի վրա ամէնօրեայ շռայլ ծախսեր անելու, խնայողաբար վարվէին և իրանց փողերը աւելի սուրբ նպատակների ծառայեցնէին։

Գեւորգիա Տէր-Միքելեանցեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱԳԻԼԻՍԱՑԻՑ

—

Ապրիլի 20-ին

Այստեղի կանանցից կազմված «Ողորմածաց ընկերութիւնը» կամաց կամաց, բայց հաստատ քայլերով առաջ է գնում և ամենայն սրտեռանդ ծառայում իր նպատակին։

Այս ընկերութեան մասին «Մշակում» հրատարակված լուրերն ու նամակները շատ տեղեր ազդարար գան, շատերի ջերմ համակրութիւնը դարձրեց դէպի մեր ասած նորաբոյս ընկերութիւնը և նրա հովանաւորութեան տակ ձրի դասախօսվող թշուառ և որբ օրիորդները, որոնք ամեն րոպէ անմասունչ աղօթում են իրանց բարերարուհիների համար։

Հին-Նախիջեանցի տ. Մարտարիա Գեւորգեանց, զարմոի տ. Նազանէ Տէր-Միքելեանցից, առէջամանզազօղլի Շողակաթ խանում Տիգրանեանց, տիկին Հռիփսիմէ Բաթալեանց, տ. Աբրահամ Կոստանեանց և օրիորդաց գպրոցի վարժուհի տ. Աչխէն Տէր-Սարգսեանց, ամենայն յարգանօք յայտնել են իրանց պատրաստականութիւնը մեր ընկերութեան մէջ մտնելու։ Մենք ամենայն ուրախութեամբ և գոհունակ ընդունելով յիշեալ բարեսիրտ տիկիններին, խնդրում ենք նրանց անունները մատնանշում և ամեն հրապարակում իմ ջերմ շնորհակալութիւնը նուիրում եմ իմ սիրելի քոյրիկներիս։

Աւանձին շնորհակալութիւն արժանի է անդրյ տասիկան պ. Փիլոմենեանցի տօնական տ. Լուսինթագ Փիլոմենեանցը որ իր ծանօթ կանանց բարեկամների և օտարազգի կանանց դիմելով, յօգուտ մեր ընկերութեան, տոտրագրութեամբ հաւաքից 120 րուբլի և անցեալ օրը յանձնից մեզ։ Անչափ շնորհակալ ենք, ինչպէս տ. Լուսինթագից, այնպէս և նուիրատուներից։

Ամենայն ուշադրութեան արժանի է պ. վ.ածո եղշամեանցի դէպի մեր ընկերութիւնը տոյժ տուած մի օրինակելի բարեգործութիւնը, որի նմանը մինչև յայսօր Ղարաքլիսում չէ պատահել. յիշեցնել եղշամեանցի սիրելի եղբայրը, որ իր օրինակելի վարք ու բարքով գրաւել էր բոլոր հասարակութեան ուշքը, ծաղիկ հասակում կիպեց իր երկրաւոր կեանքը։ Պ. վ.ածոն իր սիրելի հանգուցեալու յիշատակը անջնջելի պահպանելու համար 25 ր. նուիրեց մեր ընկերութեան, որի համար ևս իմ չքաւոր որբուհիներիս հետ միշտ մաղթելու ենք Աստուծոյ հանգուցեալի համար հանդիստ արքայութիւն, իսկ պ. եղշամեանցի ամբողջ գերդաստան համար շատ և շատ երջանիկ օրեր։—Երանի թէ Ղարաքլիսի հասարակութիւնը օրինակ առնէր պ. եղշամեանցից, և փոխանակ քեֆերի վրա ամեղոր շռայլ ծախսեր անելու, խնայողաբար վարվէին և իրանց փողերը աւելի սուրբ նպատակների ծառայեցնէին։

Գեւորգիա Տէր-Միքելեանցեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Շարաթ, ապրիլի 24-ին կայացան Աբծրունու թատրօնում առաջին երկու դասախօսութիւնները յօգուտ Թիֆլիսում այս ամառը լինելու հայոց ընդհանուր ուսուցչական ժողովի։ Պ. Աբիսաղոմ Յամամեանեան կարդաց «Ուսուցչական ժողովի նշանակութեան» մասին։ Նրա դասախօսութիւնը շատ լաւ էր կազմված և լաւ էլ կարդացվեցաւ։ Պ. Ալէքսանդր Երիցեան կարդաց «Բարեգործութեան վրա հայերի մէջ»։ Պ. Երիցեան կը շարունակի իր դասախօսութիւնը հետևեալ շաբաթ օր։ Դասախօսները վարձատրվեցան հասարակութեան կողմից ջերմ ծափահարութիւններով։

—

Վրաստան, ապրիլի 25-ին նախկին խալիսեան դպրոցի աշակերտների կարգադրութեամբ կատարվեցաւ Թիֆլիսի վանքի մայր-եկեղեցում գաբրիել արքեպիսկոպոս Ալմազովսկու հոգեհանդիսաբ։ Յայտնի է որ հանգուցեալը կառավարիչ էր խալիսեան դպրոցի։ Գաբրիել արքեպիսկոպոսը թաղված է վանքի գաւիթում։ Հանգուցեալի դերեզմանի վրա խօսեցին ճառեր նրա աշակերտներից՝ Բժիշկ Մելիք-Բէգլարեանց, պ. Դ. Քալանթարեանց և քահանայ Աբէն Բագրատունի։

—

Խնայանք Թէ Թիֆլիսի բազազխանայի վաճառականները վրդովվել էն «Մշակի» մէջ տրպած լուրից, Թէ պարտուները հաւաքել են իրանց մէջ 1000 րուբլ գումարը, որ պէտք է գործ դնէին քէֆի վրա։ Ցնոր հանգամանք Թէ ինչ են վրդովվում մեր պ. պ. վաճառականները. միթէ կարծում են (իսկ այդ պահանջը շատ փոքր է) պէտք է քացախի. նրա բանջարանոցի բազմատեսակ արդիւնաբերութիւնները նոյն վիճակին պիտի ենթարկվին, պէտք է նեխվին, որովհետև պահանջ չը կայ, որովհետև երկրագործ գիւղական ապրուստնակութիւնը միջոց չունի վաճառականելու իր արդիւնաբերութիւնները, որովհետև փոքր ի շատէ կանոնաւոր ճանապարհներ չը կան, հաղորդակցութիւնը ուրիշ երկրների հետ խզված է.... Ահա այս հանգամանքները ստիպում են երկրագործ գասին հետզհետէ թողնել իր պարապմունքը կամ մշակել այնքան, որ բաւականանայ միայն իր ընտանեկութեան, տեղական պահանջներին։

Մեր հարուստ վաճառականների մտքովն անգամ չէ անցել մտածել մեր երկրի երկրագործ գասի, աշխատող ձեռքերի վիճակը Թեթևացնելու վրա։ Գիտէ այդ վաճառականները իրանց հասկանալի շահերի տեսակէտից էլ պէտք է ուշադրութիւն դարձնէին երկրագործների դրութեան վրա, որովհետև դրանից իրանք անգործին շահ կամ վնաս կարող են ունենալ։ Թող փորձեն մեր հարուստ գրամատէրերը կամ իրանց անհատական միջոցներով կամ ընկերութեամբ հոգալ երկրագործ գասի վրա, գոնացան վաճառականական սպեկուլեացիոներով կապվին այդ դասի հետ, տովորեցնեն նրանց մի օրինակելի բարեգործութիւններ, որի նմանը մինչև յայսօր Ղարաքլիսում չէ պատահել. յիշեցնել եղշամեանցի սիրելի եղբայրը, որ իր օրինակելի վարք ու բարքով գրաւել էր բոլոր հասարակութեան ուշքը, ծաղիկ հասակում կիպեց իր երկրաւոր կեանքը։ Պ. վ.ածոն իր սիրելի հանգուցեալու յիշատակը անջնջելի պահպանելու համար 25 ր. նուիրեց մեր ընկերութեան, որի համար ևս իմ չքաւոր որբուհիներիս հետ միշտ մաղթելու ենք Աստուծոյ հանգուցեալի համար հանդիստ արքայութիւն, իսկ պ. եղշամեանցի ամբողջ գերդաստան համար շատ և շատ երջանիկ օրեր։—Երանի թէ Ղարաքլիսի հասարակութիւնը օրինակ առնէր պ. եղշամեանցից, և փոխանակ քեֆերի վրա ամեղոր շռայլ ծախսեր անելու, խնայողաբար վարվէին և իրանց փողերը աւելի սուրբ նպատակների ծառայեցնէին։

Գեւորգիա Տէր-Միքելեանցեան

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱԳԻԼԻՍԱՑԻՑ

—

Ապրիլի 20-ին

Այստեղի կանանցից կազմված «Ողորմածաց ընկերութիւնը» կամաց կամաց, բայց հաստատ քայլերով առաջ է գնում և ամենայն սրտեռանդ ծառայում իր նպատակին։

Այս ընկերութեան մասին «Մշակում» հրատարակված լուրերն ու նամակները շատ տեղեր ազդարար գան, շատերի ջերմ համակրութիւնը դարձրեց դէպի մեր ասած նորաբոյս ընկերութիւնը և նրա հովանաւորութեան տակ ձրի դասախօսվող թշուառ և որբ օրիորդները, որոնք ամեն րոպէ անմասունչ աղօթում են իրանց բարերարուհիների համար։

Հին-Նախիջեանցի տ. Մարտարիա Գեւորգեանց, զարմոի տ. Նազանէ Տէր-Միքելեանցից, առէջամանզազօղլի Շողակաթ խանում Տիգրանեանց, տիկին Հռիփսիմէ Բաթալեանց, տ. Աբրահամ Կոստանեանց և օրիորդաց գպրոցի վարժուհի տ. Աչխէն Տէր-Սարգսեանց, ամենայն յարգանօք յայտնել են իրանց պատրաստականութիւնը մեր ընկերութեան մէջ մտնելու։ Մենք ամենայն ուրախութեամբ և գոհունակ ընդունելով յիշեալ բարեսիրտ տիկիններին, խնդրում ենք նրանց անունները մատնանշում և ամեն հրապարակում իմ ջերմ շնորհակալութիւնը նուիրում եմ իմ սիրելի քոյրիկներիս։

Աւանձին շնորհակալութիւնի արժանի է անդրյ տասիկան պ. Փիլոմենեանցի տօնական տ. Լուսինթագ Փիլոմենեանցը որ իր ծանօթ կանանց բարեկամների և օտարազգի կանանց դիմելով, յօգուտ մեր ընկերութեան, տոտրագրութեամբ հաւաքից 120 րուբլի և անցեալ օրը յանձնից մեզ։ Անչափ շնորհակալ ենք, ինչպէս տ. Լուսինթագից, այնպէս և նուիրատուներից։

Ամենայն ուշադրութեան արժանի է պ. վ.ածո եղշամեանցի դէպի մեր ընկերութիւնը տոյժ տուած

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱՋԳԱՐՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

—

Ըր չէ անցնում որ մենք չը լսենք գանագան գանգատներ մեր գաւառական քաղաքների, գլխաւորապէս բազմաթիւ գիւղերի ազգարնակութեան վատթար վիճակի վրա։—Այդ գանգատները մեզանում այնքան սովորական, այնքան բնական են գարձել, որ ոչ ոք նրանց վրա ասանձին ուշադրութիւն չէ գարձնում, մեր ժողովրդի ասորին մասին՝ գիւղացիների գրութիւնը ոչ որին չէ հետաքրքրում։—Այդ գանգատները հանախ շարունակ լսում են մեր լրագրներում, բայց մինչև այժմ ոչ ոք գաւառական թղթակիցներից չը բացատրեց մեզ այդ հանելուկը՝ այդ անվերջ գանգատների պատճառը։ Գրանօք լինելով փոքր ի շատէ գաւառական քաղաքների և մանաւանդ գիւղական ազգարնակութեան կեցութեան հետ, մենք սարսռք ենք հանարում մեր կարողութեան չափ փորձել բացատրել մի կողմից այդ գանգատների, իսկ

Fonds A.R.A.M

ծում էին թէ մենք կարող ենք համակրել փողի ներ, որոնց պարտքը տակաւին փող է տալիս։ անհատական ձախսերուն, անհատական քէֆին։ Այդ վերջին լուրը այն աստիճան հրէշաւոր է, որ Մենք միևչև անգամ քէֆի դէմ էլ չենք, բայց մենք հրաժարւում ենք նրան հաւատալուց։ Իսկ շատ կաղնեայինք տեսնել որ մեր հասարակու- ինչ որ վերաբերւում է պ. Զաչիտեանի ընդունա- թիւնը, ամեն քաղաքակիրթ հասարակութեան նը- կութիւններին և համաութիւններին, մենք անձամբ ման, քէֆի հետ էլ միացնէր մի որ և է բարոյա- նրան ճանաչելով, կարող ենք վկայել որ իր մը- կան գաղափար։ կարծում ենք որ մեր այդ ցանկու- առաւոր զարգացման կողմից, ի հարկէ, նա արժանի չէ թիւնը դատապարտելի չէ։ մի դպրոց կառավարելու։ Առհասարակ Նոր-Նախիջևանի Մարիամեան ուսումնարանը հետզհետէ ընկնում է։ Դա շատ ցաւալի է։

—

ԶԱՔԱԹԱԼԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղի վա- ճառականները գանգատւում են թէ փոստատների մէջ անկարգութիւն է լինում. նամակները կամ- նատեր կեղտով չէնս հասնում իրանց նշանակված տեղը։

—

Մեզ մատ եղած 192 րուբլ «Փոթրեալ դ'Օրիան» լրագրի բաժանորդական վարձից այսօր ուղարկե- ցինք փոստով յիշեալ խմբագրութեանը 100 րուբլ, ուրիմն մեզ մատ մնում է այժմ 92 րուբլ։

—

ԲԱԳՈՒԻ մեր մշտական թղթակիցը մեզ գրում է հետևեալը։ «Ապրիլի 18-ին ժամանեց այստեղ կովկասեան զինուոր կառավարչապետ, իշխան Դոնդուկով-Կօրսակով։ Նրան ընդունեցին երկա- թուղու կայարանում, բոլոր տաղտութեան, ազ ու հայ նոսրկայացնելով։ Քաղաքից դուռան վճռած էր ամենայն չքեղութեամբ ընդունել իշխանին։ Քաղաքը զարդարված էր դրօշակներով։ Իշխանը այցելից այստեղ, և միջի այլոց, և հայոց եկեղե- ցին և Մարդասիրական ընկերութեան տունը։ Ապրիլի 19-ին իշխանը գնաց Բալախան և Սաբաիան։ Ան քաղաքում նա գնաց Նօբելի և Միրզոևի գործարանները նայելու, վերադառնա- լով այնտեղից ժամը 10-ին։ Իշխանը դիմելով տե- ղական թուրք նեկոյացուցիչներին, ասեց նրանց որ կապնելով տեղական բնակիչների նշանաւոր մի մեծամասնութիւն, չը պէտք է այնքան անտոգ լինեն գէպի իրանց բնակեցած քաղաքի, միջին քա- ղաքի, տների ու վաղոցների անմաքրութիւնը։ Ես ճշմարիտ, այդ թաղը յայտնի է իր անմաքրու- թեամբ, թոզով, ցեխով և գարշահոտութիւններով։ Այսօր, ապրիլի 21-ին իշխան Դոնդուկով-Կօրսա- կովին քաղաքը մի պարահանդէս սլիտի տայ, տե- ղիս քաղաքային պարտիզում։ Այնուհետև իշխանը կուղևորվի դէպի Կրասնովոդսկ։ Երկիկ հատատ այս- տեղ բաղուի նոր նահանգապետը։»

—

Մենք խնայանք որ Թիֆլիսի Նորաշէնի Ս. Մա- րիամեան օրիորդական գպրոցի տնօրէն պ. Ա. Զաչիտեանց կոտորելագրէս անհամատարտախան է իր ստանձնած պաշտօնին։ Գպրոցը շատ վատ դրութեան մէջ է, խռովութիւնների, երկպառա- կութիւնների, ինտրիգների վերջ չը կայ։ Քիչ չատ օրինաւոր ուսուցչական ոյժերը հեռացել են դպրոցից։ Տնտուչը յարաբերց իր դէմ կատարեալ առերութիւն և զրուանք թէ վարժապետների, թէ վարժուհիների և թէ աշակերտուհիների կողմից։ Այդ տեսչին, ինչպէս ասում են, հովանաւորում է դպրոցի հոգաբարձութիւնը, որ ուսուցիչներից կամ հնազանդութիւն է պահանջում դէպի այդ նախա- ջրհեղեղեան տնտուչը։ Ասում են պ. Զաչիտեան միացրել է դպրոցը մի տեսակ գրատնեակի հետ, որտեղ գալիս են խառնիճաղանճ արհեստաւոր- դանց երկրագործութեան, գիւղատնտեսութեան տեսչի նոր, արդիւնաւոր ձևը, ասեն նրանց նոր ձևով չինված մեքենաներ, չինեն կատարեալ ճա- նապարհներ, որոնցով կարելի կը լինէր այդ ար- դիւնաբերութիւնները վաճառանալ։

Թող մեր կալվածատէրները, նպատակաւոր պայ- մաններով, երկրի մէջ, որտեղ ջրի սակաւութիւն է զգացվում, ջրանցքներ չինել տան։ Ինչպես կա- խասնովը, Շանդիրէյը և ուրիշներ կարող են այդ անել և երկրի հարստութիւնը իրանց ձեռքը ձգել, իսկ մենք այդ անել չենք կարող։ Մեր վաճառա- կանները գանգատվում են թէ առատութը գան- գատ է ընթանում, օգտա չը կայ. այսպիսի պայ- մաններում ինչ կարծիք, որ չի լինի, քանի որ վաճառականների, կալվածատէրների միջոցները անօգուտ կանցնեն երկրի աղգարնակութեան և իրանց համար։—Թող նրանք մտածեն երկրի մէջ դանազան յարմար կէտերում հիմնեն գործարան- ներ։ Ինչու մեր բժշկը, բամբակը ուղարկենք արտասահման, քանի որ իրքներս միջոց ունենք անելու նոյնը։

Մենք այս բաների վրա մտածելու հետաքրքու- թիւնը չունենք, մենք ընդունակ ենք միայն մի- նորդների դեր կատարելու, այն ինչ օրից օր մեր երկրում առլանում են օտարականներ և հետա- քրքրութեամբ այժմեանից իրանց ձեռքն են գցում այդ արդիւնաւոր պարապմունքները ու սպառնում են ապագայում խեղդել մեր երկրի վաճառակա- նութիւնը, ուրիմն և մեզ....

II

Միւս դանգատները, որոնք վերաբերում են մեր ժողովրդի առորին դասի տգիտութեան, անտար- բեր անշարժութեան, նոյնպէս ունեն իրանց յար- գելի պատճառները և այդ բանում մեղաւոր է ոչ թէ գիւղական ազգարնակութիւնը, այլ մեղաւոր է մեր ինտելիգենցիան։—Գիւղական ազգարնակու- թիւնը, որին մենք պարտական ենք մեր հոգա- բարական կեանքում, համարեա բոլոր, գործիչ- ներով, բոլորովին դրկված է, փոքր ի շատէ հասկացող, գործիչներից։ Մեր երիտասարդութիւնը խորշում է գիւղերից, գաւառներից, բոլորն էլ ձգտում են դէպի բարձր, դէպի կիմնարծ։

Գիւղացին հազար ու մի չարչարանքով իր որդուն ուղարկում է կիմնարծի բարձր կամ միջնակարգ ուսումնարանները, յուսալով, որ վերջը նա պէտք է օգտակար լինի իրան, իր ընտանիքին, իր հա- սարակութեան, բայց հակառակն է դուրս գալիս.—այդ պարոնները բոլորովին իրանց մոռանում են և գործունէութեան ասպարէզ են փնտռում մայրաքաղաքներում, մեծ քաղաքներում, իսկ գիւղա- կան աղքատութիւնը մնում է դարձեալ նոյնը։ —Մեր գիւղերում կամ ուսումնարաններ բոլորո- վին չը կան, կամ եթէ կան, ոչինչ գրական օգուտ չեն տալիս, այլ շատ տեղեր էլ ժողովուրդը ան- գի անթողութականացնում են, որովհետև գիւղացին ուսուցիչ և ուսումնարան չը պիտի գանագանել.— եթէ ուսուցիչը մի գայթակղութեան առիթ տուց, այդ վերաբերում են ուսումնարաններ։—Իսկ այդ- պիսի գայթակղութիւններ միշտ կը լինեն, քանի որ մեր հասկացող երիտասարդութիւնը վախչում է գիւղերից ու ասպարէզը թողնում զանազան բու- լոշնիկ ուսուցիչներին, որոնք միայն ուսումնա- րանի անունն են կրում ժողովրդի աչքում։

Մենք չարունակ լսում ենք գանգատներ չինա- կան գաւառականների, հաշտարար գաւառների, հաշտարար միջնորդների (мировой посредникъ) վերաբերութեամբ.— առորին ծառայողները ի չարը գործ գնելով ազգութեան հաւատատարութիւնը հարատատարում են մեր գիւղական ազգարնակու- թիւնը.... Բայց այդ բոլորը բաւական չեն հաս- զելու գիւղացու—որպի իրաւարանին գնալու իր գիւղը պաշտպանելու իր հայրենակիցներին առո- րին ծառայողների անարդարութիւնների դէմ. մեր իրաւարանները չը գիտեն, որ իրանց համար մայրաքաղաքների ամենապատուաւոր և ազատա- գոյն մարդկանցից ուղարկեցէք նրանց թագաւորի մօտ և յանձնեցէք, որ նրանք առանց կողմնապահութեան յայտնեն ձեր բո- լոր պէտքերը։ Իսկ եթէ պօլիցիան կարգելէ ձեզ այդպէս վարվել, այն ժամանակ բարձ- րացէք ամենքդ, դիմաւորեցէք ձեր թագաւորին, շնորհաւորեցէք նրա գահաւոր և համարձակ պատմեցէք նրան ձեր ունեցած բոլոր ցաւերը։"

Մի ուրիշ լրագիր դեռ թագաւորի գնալուց առաջ դիմաւորից թագաւորին և մի- նիստրներին, յայտնելով, թէ կառավարու- թեան ընտրած միջոցը վտանգաւոր է առ- հասարակ իւրաքանչիւր սահմանադրական պետութեան մէջ և մանաւանդ Սերբիայում։ Ի միջի այլոց լրագիրը ասում է. „Մինիս- տերութիւնը կարծում է, որ այն սիւնը, որի վրա ինքը յենված է, չափազանց ամուր է և նրա օգնութեամբ կարող է դուրս գալ իր դժուար դրութենից։ Նա այնքան ինքնա- հաւանութեամբ յենվում է այդ սիւնի վրա, որ չէ մտածում, թէ նրա հետ միասին կա- րող է յանկարծակի ընկնել։ Ցանկալով դրա- դող է յանկարծակի ընկնել։ Ցանկալով դրա- մատիկական այդ խաղը, մենք համոզված ենք, որ նրա վերջը ողբերգական կը լինի։ Այդ հանգամանքը անհանգիստ չը պէտք է անէ ժողովրդի իսկական բարեկամներին։ Մինիստերութիւնը պէտք է չը մոռանայ, թէ ինչպիսի վտանգներ են ունեցել այն բոլոր կա- ռավարութիւնները, որոնք այդպիսի խաղ են սկսել։ Թող նա մտաբերէ, որ այդպիսի խա- դերը միշտ դուշակել են նշանաւոր անձ- ինքների հետևանքը ժողովրդի համար եղել է կամ սարսութիւն, կամ աւելի ընդարձակ ազատութիւն, քան թէ նա առաջ վայելում էր։"

Վերջը լրագիրը հասնում է այն եզրա- կացութեան, որ մինիստերութիւնը Բօլգարիայի նման պետական յեղափոխութիւն է նախա- պատրաստում։

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Քաղաքական ձեռերի արտասանելը գե- ներալների կողմից սովորութիւն է դարձել, գրում է „Голосъ"։ Մեզ հետաքրքրող փա- րիզից, որ գիներալ Գալիֆէ ճաշի ժամանակ մի ճառ արտասանեց, որով մեղադրում էր Ֆրէյսինէի մինիստերութեանը, թէ նա ար- տաքին յարաբերութիւնների ժամանակ չէ կարողանում պաշտպանել Ֆրանսիայի արժա- նաւորութիւնը։ Գիներալ Գալիֆէ մի անհե- թեակայելի պատճառ պատճառ, իբր թէ դերմանական դեսպանը Փարիզի մէջ, իշ- խան Հօհենլօհէ, աշխատում է Ֆրանսիայի հետ մի դաշնագիր կապել որի համեմատ դերմանիան պէտք է ապահովի Ֆրանսիայի ամբողջութիւնը Եւրոպայում և Աֆրիկայում, իսկ Ֆրանսիան իր կողմից պէտք է պար- տաւորվի փոքրացնել իր զօրքերի թիւը և ոչ մի դաշնակցութիւն չը կապի մի ուրիշ մեծ պետութեան հետ։ Հատատաբար աւելացրեց, որ Նա այդ տեղեկութիւնը ստացել է Գամբետտայից և կարծիք յայտնեց, թէ ան- հրաժեշտ է Ֆրանսիայի կառավարութիւնը նորից յանձնել պետական այդ մարդուն։

Ամբողջ այս պատմութիւնը չափազանց օտարոտի և միևչև անգամ ծիծաղելի է։ Ճշմարիտ է, Ֆրէյսինէի մինիստերութեան արտաքին քաղաքականութիւնը շատ փայ- լուն չէ, բայց այնու ամենայնիւ Նա այնքան կոչը չէ, որ չը նկատի քաղաքական այն աբ- խալը, որ առաջ կը գայ իշխան Հօհենլօհէի հետ բանակցութիւններ սկսելուց այն հի- մունքների վրա, որոնց հաղորդեց մեր ստա- ցած հեռագիրը։ Իր եւրոպական և աֆրի- կական կալուածների ամբողջութեան ապա- հովութիւնը գերմանիայից ընդունելը մեծ առաքութիւն կը լինի Ֆրանսիայի համար, մանաւանդ եթէ այդ ապահովութիւնը բա- ցայայտ Ֆրանսիական զօրքերի թիւ փոքրացնելու գնով։ Այդպիսի պայմանները ըն- դունելով, երբորդ հանրապետութիւնը կախ- ված կը լինէր գերմանիայից, որովհետև կը զրկվեր միջոցներից պատժել գերմանիային ստորագրված դաշնագիրը խախտելու հա- մար։ Այդպիսի դաշնագրի ստորագրելը չի յանձն առնի Ֆրանսիական ոչ մի մինիստր, ոչքան էլ նա անընդունակ և կարճատես լի- նի, իսկ իշխան Հօհենլօհէ անկասկած չէր համաձայնվի այդպիսի առաջարկութիւն անել Ֆրէյսինէին։

Եթէ ճշմարիտ գիներալ Գալիֆէ իր պատմած պատմութիւնը լսել է Գամբետտայից, պէտք է կարծել, որ նախկին մինիստր-նախագահը կամեցել է զրկել տաք և քաջ գիներալին այժմեան մինիստրութեան դէմ աւելի ե- ռանդով մարտաւելու համար։ Գիներալ Գա- լիֆէի նման մարդկերանց զրպարտելու համար բաւական չեն վերացական մարքեր, օրինակ այնպիսի մի վտանգի մասին, որ սպառնում է Ֆրանսիային այժմեան մինիստրութեան չափազանց մեծ հակակրութիւնից միջամտե- լ եւրոպական գործերին։ Նրանց շօշափելի օրինակներ են հարկաւոր ցոյց տալու համար, թէ ինչպիսի հետևանքներ կարող է առնեսել այդպիսի անհամման խաղաղասի- րութիւնը։

—

Ամենայն ինչ կարծում է թէ Ֆրէյսինէի մինիստերութիւնը կը կարողանայ ապահովել Ֆրանսիայի համար խաղաղութիւնը։ Ամենքը համոզված են որ Գերմանիան չի համարձակվի պատերազմ սկսել Ֆրանսիայի դէմ, որովհետև Ռուսաստանը չի հանդուրժի Գերմանիայի ուժեղանալը։ Ռուսաստանի և Գերմանիայի միջև եղած սառնութիւնը ամենքին յայտնի է

Շատ հասկանալի է Գամբետտայի ցանկութիւնը իշխանութիւնը խլել այն մարդկերանց ձեռքից, որոնք մեծ վտանգ են պատճառում Ֆրանսիայի համար, չը միջամտելով եւրոպական գործերին։ Ֆրէյսինէի արտաքին քաղաքականութեան վնասակար լինելը այնքան ակներեւ է, որ նրանց վրա ուղղելը շատ դժուարանալու համար Գալիֆէի շարժութիւնը դարձնելու համար Գալիֆէի նման գեներալների ձեռքը բոլորովին աւելորդ են։ Գալիֆէի ձեռքը այն հետեւանքները կունենայ, որ Գամբետտայի հակառակ կուսակցութիւնը նորից կը սկսի խօսել նրա դիկտատորական ձգտումների մասին այն պատրուակութեամբ, որ այս անգամ կաւելացնի, թէ Գամբետտա առաջուց կամենում է սահմանել օրքերի համակրութիւնը։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՑԻՑ

Կ. Պոլիս, 18 ապրիլի 1882

Կ. Պոլսէն «Ազատամարտ» շաբաթաթերթի 6-րդ համարի մէջ տպուած խղճմտակցութիւն մը կը նաւագանգէ թէ, երեսաղէմայ երկու վարդապետներ այստեղ գալով՝ ամէն վատ մտքերու կը դիմեն եղեր որպէս զի նոյն պատրիարքն կասկածելի երեւնան թէ ազգի և թէ կառավարութեան առջեւ։ Այս լուրն առաջին անգամ կարդալով չիմացայ լրագրի մէջ, որքան որ անհաւատալի ալ չէր, սակայն ատոնց անդ տեղեկութիւնը ուղեցինք և առուգեցինք որ չիրաւի այդպիսի մը տարաձայնութիւն տեղի ունեցեր է։ Մեզ կրկնեցին թէ վանքէն եկած երկու հայ վիճարաւորներ փոքձ են րոպէ մընչեւ անդամ «Վաքթի» անուն թիւրք լրագրի շահել որպէս զի անոր աջակցութեամբը երեսաղէմայ պատրիարքէն վրէժխնդրութիւն լուծեն, զոր կասկածելի երեւնելով, վանքին պատգամը անտեղի ցոյց տան, նշմարելով որ յանուն երեսաղէմայ պատուոյ եղած հանդամանալութիւնը մտահոգ ազգային միաւորներու համար է։

Մեր առաջին կասկածանքն էր որ համապատասխանէ ուրիշ «Ազատամարտի» առած լուրին և այս առթիւ չկարենալ մեր անձի աջակից մը գտանք ազգին մէջ խօսելի մը անպատեհ դատաստաններն անհնազանդութիւն մը ժխտելու համար։ Տրուած լուրն առջի է ուրիշին պէս. բայց կերեւի «Վաքթի»-ը անունց ցոյց առած փաստերը բաւականապէս համոզիչ չէ գտեր, ապա թէ ոչ սկսած կըլլար մինչև հիմայ իր յարձակումները և այդ տյնքան ատելի վոյիով որ թիւրք լրագրին դէմ ազգի մը խմբագրներն հայ էֆէնտիներ են։

Կը ցաւինք միայն որ երեսաղէմայ պատուոյ առթիւ «Մշակի» թղթակիցներուն և «Արեւելեան Մամուլ» պարբերականին ներկայացուած են «Ազատամարտ»-ի մէջ իրը նոյն վարդապետներուն թելադրութեամբը խմբագրուած։ Ոչ «Մշակին» միւս թղթակիցը, և ոչ ալ «Արեւելեան Մամուլ» խմբագրապետն պէտք ունէին այս պարագայի մէջ իմ օգնութեան, այսպիսի ձրի ամբաստանութիւն մը ժխտելու համար, բայց կուզեմ չէ և լինձ նկատմամբ որ թղթակցութեան մը մէջ երեսաղէմայ պատուոյ վրայ խօսած եմ և զոր հրատարակեց «Մշակ» իր 42-դ համարի մէջ։

Խօսելով այնուհետև մեր ամէն ազգային հաստատութեանց անյաջող վիճակին, ամէն ի զուր վատնուած փորձերու մասին, այն յօդուածի մէջ բացորոշ ցոյց էի տուած թէ այդ կացութեան միակ պատճառն էր ամէն ազգային գործի անպատասխանատու թողուիլն կամ կօնտրօլի դրութեան կատարելագործութիւնը։ Իրը օրինակ և ապացոյց յիշեր էի երեսաղէմայ վանքին մատակարարութիւնը, որ սկիզբէն ատենց կօնտրօլի մնալով այժմ իր 350,000 բուրլի պարտքովն կը բնակուայ ազգին վրայ։ Պահանջեր էի որ այս պարտքը հատուցանելէ առաջ ազգն այն կերպ իր հսկողութիւնը այսուհետև ապահովէ, նաև այդ հատատութեան նկատմամբ, որ այլ ևս ապագային չի տեղալու այսպիսի դատիճակղական հարիւ մը կարգադրել։ Կօնտրօլի անհրաժեշտութեան իրր փաստ բերեր էի երեսաղէմը, ինչպէս երբեմն ըսեր էի նոյնը Միացեալ ընկերութեանց և Սուկլոց մասնաժողովի առթիւ։ Այդ դրութեան ընդհանրանալն այնքան կարեւոր պէտք մըն է լինձ համար, որ ազգային ժողովի բեմէն իսկ խօսիլ պիտի պահանջեմք գայն, երբ մեր հետաքրքիր առնետապետը դիջանի այս օրերս գոնե ի ժողով գումարել։

Իսկ այդ երեսաղէմայ պարտքը գոյութիւն ունի՞ թէ ոչ, ինչ պարագաներ օղեր են անոր գոյանալուն, պէտք է թէ ոչ բարեպաշտ հայուն վճարել այդ ահագին գումարը, այդ հարցերն յայտնելը անգամ պատշաճ չէի գտած։ Որեւէն մեր վէճը լոկ սկզբունքի, նախազգուշութեան խնդիր ըլլալով՝ կը զգուշանամ որ, չը գիտեմ ինչ կանխակալ կարծեաց դրդմամբ, «Ազատամարտի» թղթակիցն կրկներ է կ. Պոլսոյ մէջ իրր թէ տարածուած գոյց մը թէ՝ «Մշակի» այստեղի թղթակիցներն ալ երեսաղէմէն կիյով արտաքսեալ երկու վարդապետներէ թելադրեալ են։ «Ազատամարտի» պէս բարեկիրթ և հայ լեզուին լաւ տեղեակ մի թերթէ աւելի զգուշութիւն կը սպասուէր բառերու ընտրութեան մասին։ Եթէ պատշաճ գտած չեղանիք երեսաղէմայ պարտուց խնդիրն մեր ինչ կերպ նկատելուն վրայ հրատարակել անտր ուշացումը՝ պատճառը այն չէ որ գոնե ջատագովելու անօգուտ փափաք մը զգացինք, այլ այն յուսով որ յիշեալ նորատիպ թերթիդ մեզ հետ համամիտ է թէ՝ սկզբանց վրայ վիճելն է այժմ մեզ աւելի կարևորն, քան թէ ձրիաձիկ ենթադրութիւններ ընելն միմեանց շարժառիթներու վրայ, ինչով լաւն հարցը մոռացուելուն։

Ա. այժմ այսքան։

Տաճկա-Հայաստանի բարենորոգմանց մասին սահմանադրութիւնը չի կորսուելու համար՝ երբեմն այստեղի թիւրք կամ օտար լրագիրք երեսկայական լուրեր կը հրատարակեն և մօտ ժամանակի մէջ հաղար բարիք կը խոստանան ոչ միայն Հայաստանի, այլ ամենահնչուն բան է, այլ ընդհանուր ասիական և եւրոպական թիւրք գաղտնիներուն։ Սովորաբար զգոյշ կը կենան պաշտօնական կամ վարձեալ թերթերն մեզ խնացնելու թէ որ գաղտնիքն և որ տեսակ բարենորոգութիւնէրն պէտք է սկսին և որ թուականին։ Այս խնամոտ ուշադրութեան փոխարէն՝ ամէն ամիս օր մը կը նեանն հրատարակիր իրր յաղթութիւնը արտաքոյ կարգի կոմիտէի յԱնատոլու։ Այսպէսով յիշուեցան հետղհետէ Մուսթաֆա բաշային, Ահմէտ Վէֆիկ բաշային և այս վերջին օրերս ալ Սաիտ և Գէյքըր բաշաներու անուանները և ուրիշներ։ Ենթադրենք գոհ մը որ այս բաշանոցներն մէկը կամ ուրիշ որ և է անձ ուղեցուի մէկ կողմ, Հայաստան գործելնակ։ Ինչ պիտի կարող ըլլայ ընել այդ մարդը եթէ ամենէն խելացին և ամենէն աղաչակով անձն անգամ ըլլայ։ Չը որ իր նախորդներուն տչէս գարդ տեղեկագիր մը խմբագրելով պիտի ներկայացնէ Բ. Դրան և որու հետևութիւնը անպատճառ պիտի ըլլայ ինչ որ ամէն այս տեսակ տեղեկագիրներու ճակատագիրն է, այսինքն ոչինչ։

Երբեմն ալ կոմիտէի տեղ այս ինչ գաղտնի ընդհանուր կառավարիչ այս ինչ անձը պիտի յուզարկուի, իբրեւ, բարենորոգմանց ձեռնարկելու համար։ Գաղտնի մը ընդհանուր կառավարիչը յիրաւի հրաշքներ կարող է գործել, բայց այն պայմանաւ որ ոչ միայն գաղտնի և հարկագրիչ հրահանգներ պէտք չէ տայ անոր Բ. Դուռը, այլ և այն մարդը իր պաշտօնին վրայ գոնէ 10 տարի անխափան մնալու երաշխաւորութիւնը պէտք է տացած ըլլայ։ Առանց այս կրկին պայմանները, որոց պէտք է նաև յաւելցուի և հարիւր ընտրուած անձին վարչական հմտութիւնն և արդարամտութիւնն, ամէն խոստում տաւթիւն է և պարզ աշխարհաբարական խարդախութիւն։

Քանի օրերն և տիրուներն կանցնին՝ այնքան կարծէք թիւրքաց Հայաստանի բարենորոգմունքը կը յետաձգին և այսպէս պէտք է ըլլայ, ցորչափ բարձր պաշտօնատարք կը խոստովանին թէ որ և է թիւրք դատաւ մի արմատական բարենորոգում նեղմտծել չէ կարելի առանց այս գատաւ վարչական ինքնօրինութիւնն հաստատելու։ Այդ, կըսեն, որ և է տեսակ ինքնօրինութիւն, վաղ կամ անագան, այն գատաւ անջատումը կը դիւրացնէ, ինչպէս օրինակներ շատ կան, ասպա ուրեմն լաւագոյն է այսպէս մնալ, ժամանակ շահելով, քան պիտութեամբ հրամայել պետութեան մի որ և իցէ մասին իշխանութենէն։ Աւար հակառակը թիւրքաց գործել տալն, երբ որ ալ յատուկ գատաւ, օտար ազգութեանց իրական ձերնշումով միայն կարելի է, այդ ալ եւրոպական այժմեան կացութեանը մէջ մօտ օրերս յուսալ միամտութիւն է։

Հայը այս հանգամանաց մէջ ինչ կարող է ընել եթէ ոչ ազատել և ինքզինքը պատրաստել։

Հայը իր վեց դար գերութեան մէջ գոնէ մէկ առաքինութիւն մը չունած է. հանգերձութիւնը։ Դա շատ լաւ բան է ամեն խելօք ու ակար արարածներու համար, միայն թէ մեր հանգերձութիւնը պէտք չէ որ այլ ևս անխօսուկ ըլլայ։

Մ. Վ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Русскій Курьеръ» լրագրի թղթակիցը ապրիլի 6-ին կ. Պոլսից գրում է հետեւեալը։ Մեզ մօտ մինիստրական կրիզիս է։ Ինչպէս ես ձեզ անցեալ շաբաթ հաղորդեցի Սաիդի և Օսմանի մէջ առելութիւնը վերին աստիճանին հասաւ և հարիւ թէ նրանց մէջ հաշտութիւն լինի։ Անկասկած, սուլթանը առաջին մինիստրին կը հեռացնի, որովհետև առանց Ղազի-Օսմանի չէ կարող մնալ։ Մանաւանդ որ եթէ սուլթանը թոյլ տար պատերազմական մինիստրին հրաժարական տալ, դրանով նա կը վիրաւորէր զօրքին, որի մէջ մեծ հարկաւորութիւն ունի։ Սաիդից յետոյ ժառանգութիւնը, ասին, կը առնայ մէկ ուրիշ Սաիդ, Պրէսիդենտի կղզիների նահանգապետը, որը նորերումս մեծ վիպերի առիթ տուաւ։

—Լրագիրներին հետագրում են Լօնդոնից, ապրիլի 18-ից հետեւեալը։ Այսօր Լանկաստերում խնդ ազգանունով մէկ երիտասարդ մարդ է կանանաւորուած։ Նրան մեղադրում են թագուհուն նամակ գրելում, որի մէջ սպառնում են նրա կեանքին։ Յանցաւորը ընկած է Լօնդոն և ներկայացած դատարանին։ Նամակի մէջ ասված էր, որ գրողը իրլանդական կաթոլիկ քահանայ է և պահանջում է 2,000 ֆունտ ստէրլինգ, որով 50 բանւորներ կարող էին Ամերիկա գաղթել. հակառակ դէպքում նրանք կը սպանին թագուհուն։

—«Post» լրագրին Փարիզից հետագրում են ապրիլի 15-ից, որ գնդապետ Բէկէր կ. Պոլսից Փարիզ գնաց։ Նրա կ. Պոլսից հեռանալը բացատրում է նրանով, որ օսմանեան կառավարութիւնը վերջին ժամանակ հրաժարական է տալի անպիսական ծառայի իսկ ամենայն պաշտօնեաներին, նրանց անդ գերմանացիներին նշանակելով։

—Մադրիդից «Presse» լրագրին հաղորդում են, որ պատգամաւորների ժողովի մեծամասնութեան մի քանի ազդեցութիւն ունեցող անդամներ հարց բարձրացրին երդման ձեր փոխելու մասին, որ ամեն մի պատգամաւոր պարտաւոր է երդում տալ պատգամաւորների ժողովը մանելու ժամանակ։ Ձախակողմեան խումբերը, մանաւանդ պրոգրեսիստները, ցանկանում են, որ երդումը բոլորովին չը լինի, ինչպէս 67—74 թուերի յեղափոխական շրջանում էր, իսկ պահպանողականները, մեծամասնութեան մէկ մասը և միներալները ցանկանում են երդում տալու ձեր պահպանել, բայց փոփոխելով այնպէս, որ ամեն տեսակ կրօնական և փիլիսոփայական համոզմունքները կարողանան հաշտուիլ նրա հետ։

—«Repub. Francaise» լրագրին Բարսելօնայից հետագրում են, որ ժամանակագրական դատարան յանձնուելը պարլամենտի մէջ առնապական պատճառը քննադատելու ժամանակ, կրկին նորոգուեցաւ։ Ժողովրդի խմբեր խռովում են պետական փողոցներում և հաւաքւում են հրապարակներում։ Նկատելի է, որ այդ անձինքների մեծամասնութիւնը կառավարման կարմիր պետարկ ունի ծանկած։

—«Daily News» լրագրին Նիւռնտենից հաղորդում են, որ տասով գրգռած են ասանդողները և տեղական գործատներում ապրող գիւղատրները։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկու դեսպաններ։ Փարիզի լրագիրները հաղորդում են, որ չուտով Աննայի դատարանում մէկ խայտառակ դանգատ կը քննուի, որ մեծ ազդեցիկ պետ ամբողջ Փարիզում։ Դքսուհի դէ-Շօն դատարանի միջնորդութեամբ պահանջից իր սկսեալ դրամի, դքսուհի դը-Շեվրէօզից, որ վերադարձնի իրան իր սեփական մանուկներին իրանց կարգադրութեամբ։ Գատ սկսողը, Սօֆիա դէ-Շօն, այժմ 23 տարեկան է. նա իշխան Գալիցինի աղջիկն է, որը Թուստանից սպասուած լինելով, Փարիզում չատ ապրում։ 1874 թուին իշխանուհի Գալիցինա ծանօթացաւ դքսուհի դը-Շեվրէօզի և նրա որդու հետ։ Վերջինը սիրահարուեց գեղեցիկ և խելօք իշխանուհու վրա, և չը նայելով մօր դժգոհութեանը, որ չէր կամենում ընդունել իր տանը աղքատ հարսին, պսակուեց նրա հետ։ Երիտասարդ իշխանուհին այդ կապի մէջ չը գտաւ այն բաղդը, որը ինքն որոնում էր։ Նրա սկեսուրը անսահման իշխանութիւն ունէր իր որդու վրա, և թէպէտ դրանից նա չատ բարեպաշտ և բարեսիրտ կին էր երեւում, բայց աննախանձ կերպով չարչարում էր իր ջահիլ հարսին։ Սկզբում գոքս դը-Շեվրէօզ իր կնոջ կողմն էր բռնում, բայց վերջը յայտնի հանդիպացան մօր բամբասանքները, որ չէր գադարում հանապազ դժուն, առնելով թէ կինդ չէ սիրում և խաբում է քեզ։ Երբ ջահիլ դքսուհին մինչդամ հրաժարուեց գնալ իր մարդու հետ Սարէլ ամրոցը, ուր բնակվում էր մայր-դքսուհին, գոքսը, մտրակով խփեց նրա երեսին։ Դրանից յետոյ գոքսը հիւանդացաւ, և նրա կինը գնում էր իր մարդու հետ իրան առնելի այդ ամրոցը։ Անտեղ սարսափելի անցքեր էին պատահում։ Մի անգամ ջահիլ դքսուհին գարթնացաւ երկու աբեղաների երգեցողութենից։ Սարսափած այս և այն կողմը նայելով, նա տեսաւ երկու աբեղաներին, որոնք նստած էին իր անկողնի երկու ծայրերին, իսկ նրա առաջ սպառնալի կերպարանքով կանգնած էին իր մարդը և սկեսուրը։ Վերջինը ասեց. «Եթէ գու քեզ մեղաւոր չես համարի և չես ստորագրի այդ թղթերը մենք կը սպանենք քեզ»... «Ստորագրիր, թէ չէ գլուխդ կը պատռեմ», ազատակից գոքսը իր սարսափահար կնոջ վրա։ Թչուառ դքսուհին, նստելով անկողնի վրա, ստորագրեց իր անունը հետևեալ յայտարարութեան տակ. «Ներողութիւն եմ խնդրում իմ ամուսնուց... Թողնում եմ իմ զաւակներին.... և հրաժարվում եմ նրանց ունենալուց»։ Այդ երկու գծագրութիւնները գքսուհին ինքն վերցրեց։ Սկեսուրը շատ վատ էր վարվում նրա հետ և վիրաւորում էր երիտասարդ կնոջը թէ առանձնապէս և թէ հասարակութեան մէջ։ Վերջապէս ջահիլ կինը փախաւ իր մօր մօտ։ Վերջը մեռաւ գոքսը և նրա այրին պահանջում է այժմ, որ վերադարձնեն իրան թէ իր զաւակներին և թէ իր ամուսնուց մնացած ժառանգութիւնը։ Ջար դքսուհի դը-Շեվրէօզ, մեղադրում է գքսուհի դէ-Շօնին պոռնկութիւնի մէջ, հաստատելով, թէ ինքը հանդիպում էր նրա սիրահարներին նրա ննջարանում։ Ամբողջ Փարիզը լցուած ուշադրութեամբ հետևում է այդ պրօցէսին, որ մի է զանազան խայտառակութիւններով։

***

Փողի արժողութեան աստիճանաբար փոքրանալը։ Նորերումս Փարիզի դիտութիւնների ակադեմիայում, պ. Ալֆոնս մէկ դրութիւն կարդաց, որ շատ հետաքրքիր փաստեր է հաղորդում Լուդովիկոս XIII-ի ժամանակ եղած փոդիի արժողութեան մասին։ Տարեկան 12,000 ֆրանկ եկամուտ ունենալով կարելի էր աղայի պէս ապրել և դնել 10 հոգի ծառաներ ունենալ։ Այդպիսի դասակարգ, օրինակ, ծախսում էր Ռիշելիէի ազգականները, որը, իր երկու ազգկերանց հետ միասին, հասարակութեան մէջ իր ունեցած դրութեան կատարելապէս համապատասխանող կեանք էր վարում, և 16 ծառաներ էր պահում։ Ֆէրիէլի պատմում է, որ իր ծառաներից մէկը, բոլորը 80,000 ֆրանկ գումար ունենալով միայն, պահում էր կառք, երկու ծառաներ և դահլապան։ Ով 10,000 ֆրանկ ունէր, նա արդէն շատ մեծ հարուստ էր համարվում։ Թագաւորի եղբօր, Գաստոնի տունիկը վերոյշեալ գումարից չէր անցնում. այն ժամանակվայ կրէզոսը, Օրլեանեան գոքսը, նոյնպէս տարեկան 100,000 ֆրանկ եկամուտից աւելի չունէր։ Մոնմօրանսի տպատակատը, Ֆրանսիայի ամենահարուստ պետականը, իր աղջկանը միայն 100,000 էկիւ բաժինք տուեց. Էշերիէտա Մարիա, 1625 թուին պսակվելով անգլիական կարլ 1 թագաւորի հետ, միայն 200,000 էկիւ բաժինք բերեց։ Ցան վարձ նոյնպէս շատ քիչ էին տալիս։ 1662 թուին անգլիական դեսպանը Փարիզում, մէկ ամբողջ մեծ տան վարձ տալիս էր 2000 ֆրանկ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԴՈՒԲԼԻՆ, 26 ապրիլի։ Կավէնդիշ և Բօրք դրօսնում էին։ Նրանց մօտերքը մի կառք, որից դուրս թափվեցան չարագործները և հարուածներ հասցրին վրին և կուրծքին։ Զոհերը յանկարծութեամբ ընդդիմանում էին։ Դիակները այլանդակված են։ Սպանութեան

Fonds A.R.A.M

տեղը արիւնով է ծածկված։ Երեկոյեան ապատութեան լուրը առանալուց յետոյ մինիստրները խորհուրդ կազմեցին։ Դեռ ոչ ոք կալատուրված չէ։ Լօրդ Կաւենդիշ նորեռթեան փոխարինել Ֆօրսաելին։ Նա Մարկիզ Հարթինգտօնի եղբայրն է և ամուսնացած է Գլադստոնի հարազատ քրոջ աղջկայ վրա։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% առևտրի շրջանի արժէ 93 բ. 80 կ., երկրորդ 90 բ. 75 կ., երրորդ 90 բ. 50 կ., չորրորդ 90 բ. 75 կ., հինգերորդ 90 բ. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առևտրակը արժէ 218 բ. 75 կ., երկրորդ 212 բ., արևելեան առաջին փոխառութեան առևտրակը արժէ 90 բ. 50½ կ., երկրորդ 90 բ. 62 կ., երրորդ 90 բ. 62 կ., ասկի 8 բ. 5 կ։ Թուաց 1 բ. Լօնդօնի վրա արժէ 24,10 պենս, առ ասց 100 բ. Համբուրգի վրա արժէ 209 մարկ, փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 50 սանտիմ։ Բօրսայի արտադրութիւնը հանդիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԴՐԻԴՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի տիկին, որ գիտէ ֆրանսերէն լեզու և ուղարկվում է արտասահման, փնտռում է մի Հիւանդ հնոջ ուղեկցելու, կամ երեխաներին խնամելու—վարձատրութիւն չէ խնդրում, այլ ճանապարհածախսը դնացողների հաշուով։ Հասցէն. Գօլօվինսկի փողոց, ուսուցիչարան Սավիչի, տուն թամամշեվի № 6։

1—3

Լոյս տեսաւ տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների 81 գլուխը Ջ. Պիկկոնի „Հարս և սկեսուր" թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի, գլուխին իրեւ յաւելուած տպուած է գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻ

ԴԱԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Վկայ այս հատորի ժնոտվածութիւնը պատկանում է բացառապէս Թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ" (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мирзоянова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

9—10

Ապրիլի 15-ից կենտրօնական գրադարանում, որ գտնվում է Աւծրունու գայլերի № № 149 և 150 բացված է հայերէն գրքերի բաժանումը։ Ամենական վճարը մի գրքի համար 30 կ., երկու գրքի համար 50 կ., իսկ երեք գրքի համար 80 կ.։

Գրաւ պէտք է թողնեն 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի գիրք է առանում։

Գրադարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

7—10

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ.

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ գասերով գանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պատմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողները թողնել „Մշակի" խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։

13—15

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144 противъ Армянскаго собора, Тифлисъ.

Имѣетъ честь довести до свѣдѣнія своихъ покупателей, что имъ получены изъ Парижа послѣднія новости по части дамскихъ

ЕЛЕКТРОФАНЪ

Адресъ телеграммъ: Тифлисъ, Электрофанъ.

29—60

ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ ՄԱՄՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

Էրնստ Հօֆմանի „ԹՈՒՂԹ ԽԱՂԱՑՈՂԻ ԲԱՂԴԸ" վերնագրով գրքոյկի հայ թարգմանութիւնը թիֆլիսում Ղահվուտ է „Կենտրօնական" և „Կովկասեան" գրավաճառանոցում, իսկ Կարնեցում „Բարեկամ մանկանց" գրավաճ. պ. Սիմէօնեանցի մօտ։

Գինն է 25 կօպ.

4—5

ՄՈՒՐԱԲԱ, չաքարի ձուաներ, պատնէշ-չհատներ, խաւիար և այլն։ Ցախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկաթոռ-մահճակալ 8 բ., ամբողջ ՀԱԳՈՒՍՏ 12 բ., չէ թրջող վերարկուներ 6—18 բ. և մեծ քանակութեամբ ԲԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, գանակներ և այլն։

3—10

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Մեր տպարանից, հեռանալով մեր Թարգմանութիւնը

„ՎԻՐԱԻՈՐՈՒԱԾ ՍԿԻՒՌ"

փոքրիկ պատմութիւն երեխայից համար, ամենափոքրիկ դիրքով և մաքուր տպագրութիւն։

Տպած է Մանուչակի դաշնով։

Գինն է 10 կ. 10 օր. պակաս չէ ուղարկվում։

Հասցէն՝ Въ Эриванъ

А. С. Гуламирянцъ.

5—5

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. զիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. Հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ասկաց) ժամացոյցի Համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի տաքներ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարանիներ 1 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 բ., ԾԸԾԻՆԵՐ 1 բ., Հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 բ., պիջակներ 6 բ., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 բ., գլխարկներ 1 բ., չէ թրջվող վերարկուներ 6 բ., չչհօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 Հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 բ. 50 կ. գիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆաներ, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տբկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մաճեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՇՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

24—50

Մինչ փողոց, կաթոլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Ամեն տեսակ, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 բ., չամադաններ 250—25 բ., սահիկյաժներ 1. 30—12 բ., սուրճ գուշիներ ձանապարհի 6—35 բ., մաքաններ (погребцы) 6—25 բ., սամովարներ 60 կ.—1.25 Ֆունտը., կովճեների պղնձէ ամաններ, գիմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վալիներ մրամորներ 38 բ.—75 բ., հրացաններ երկու լուլաի 6—32 բ., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 բ., պատրոններ. (գուլաններ) բէվոլվէրի, սիդար Ռինգաթղի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշտարովի զնդի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԵԹ (չայ) ԵՒ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բեհիվիա. (սուրաթ չայու և կաֆէի) էմէնմի. կօֆէ էմէնմի և Միխեյեվսկի. Ֆետերբուրգու 40—1 բ. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 բ., պրոբկայ զինէվաձառների, Հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղոչմուկ (пухъ), պապոռներ սամոխարի և չայու, գանակ չանդալ գանազան ֆաբրիկաների 1 բ. 20 կ.—25 բ. դուժինը. դրչակոճներ 1 բ. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջրի 1—60 կ.—12 բ., գանակ հացի 20 կ.—1 բ., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրէսօր. մես կարելու մաշինայ. Անգլիական ուֆեռներ, բրիտանակի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Ջաղացներ կաֆէի Համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահմալ կալօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի մակոյ, թուղթ փոշու, կանվերտաներ, սուլդուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, դրչակոճ, քարեսախատակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, դդամներ սեղանի և չայու ֆրատժէ, վարշավի և բրիտանակի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 բ., և չայու 45 կ.—5 բ., չուխիկէք 45 կ.—5 բ., շամդաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 բ. Ջուխտ, պոլսապոշկաներ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաներ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., Հաս, աւձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու. ակռուկ, գուտապերչայի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի Համար. չուլգի թել (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆելշատիկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերեյնի տպրատքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, Հատավէտ ջրեր, պուդրա, Դէլեկրեն ջրի քացախ, Հոտավէտ պարտշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտ պատրաստ գտնվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍՍԱՆՅԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռանալով Հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

39—180

Մինչ փողոց, կաթոլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Апрѣля 1882 года. Типогр. Главн. Упр. Главнопачальств. гражд. час. на Кавк., Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 73 Ապրիլի 29 (Մայիսի 11) 1882 Ապրիլի 29 (Մայիսի 11) № 73

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրւում են միւնդան խմբագրատան մէջ։

Օտարերկրացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ուսուցչական ժողով և կաթոլիկ հայեր։ Նամակ խմբագրին։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Թիւրքիա։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ՖԵԼԻԵՏՕՆ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ԵՒ ԿԱԹՕԼԻԿ ՀԱՅԵՐ

—

Ուսման և դաստիարակութեան սկզբունքը այնպիսի մի անհրաժեշտութիւն է մտաւոր զարգացման ընդունակ ժողովրդի բարոյական կեանքի համար, որ ամէն լուսաւորեալ, քաղաքակիրթ ժողովուրդ աշխատում է այդ ամենակենսական ոյժը, դպրոցական կրթութեան միջոցով, ընդհանրացնել, ժողովրդական դարձնել ազգի ամբողջութիւն կազմող անդամների մէջ։ Մարդկութիւնը, այդ փրկարար ուղղութեան պատճառով այն աստիճան բարձրացաւ և յառաջադիմեց, որ մտածում է բարոյական լոյսը տարածել նաև վայրենիների մէջ, որոնք, լուսաւոր աշխարհից անջատված լինելով, ծնողով միութեան մէջ, գտնւում են մարդկութեան զերդաստանի մի մաս։ Ու եթէ լուսաւորեալ ազգերի մէջ երևում է ժողովրդական բնաւորութեան և մտաւոր զարգացման մի յայտնի աստիճան, այդ ուսման և դաստիարակութեան միջոցների և հաւասարութեան արդիւնքն է, որ կազմում է մեծամասնութեան ձգտումների, գաղափարների մի ամբողջութիւն։ Դաստիարակութեան ընդհանրացման և միջոցների պատճառով, ազգերը ցոյց են տալիս միացեալ կամքի հաստատութիւն, որ յայտնւում է կեանքի բոլոր հանգամանքներում։ Այդ ցանկալի գաղափարը, լուսաւորութեան ազդեցութեան ընդհարւելիս, և ժամանակի տիրապետական պահանջից յառաջացած, մտաք է գործել, և պէտք է, մարմնանայ մեր կովկասի հայերս մէջ էլ։ Հայոց ընդհանուր ուսուցչական ժողովների գումարման միջոցով մենք կը կարողանանք դաստիարակութեան սկզբունքի մի եղանակ, մի որոշ ազգային ուղղութիւն առաջ տանելու մեր բարոյական կեանքի մէջ։

Մեր ազգայ հայոց ընդհանուր ուսուցչական ժողովը պէտք է գումարվի գլխաւորապէս այդ առարկայի վրա մտածելու, որպէս զի պատրաստէ և քննութեան ենթարկէ այն ամէն նախագիծները, որոնք պէտք է հիմք լինեն մեր ազգայ դպրոցական կեանքի յառաջադիմութեան։

Այդ պատկառելի ժողովին ամբողջ հայ հասարակութիւնը սպասում է անհամբերութեամբ, հասատա յոյս ունենալով տեսնել այն բոլոր ցանկալի նպատակները, որոնք պէտք է հնարաւոր լինեն այդ ժողովի շնորհիւ։

Թող նորվի ինձ երկու խօսք ասել այդ ազգայ ժողովին, որպէս թարգման Անդրկովկասի հայ-կաթոլիկ հասարակութեան սրտի խնդրանքի և որպէս անշահախնդիր կերպով հանդէս գալ այդ ազգային ընդհանուր կրթութեան գաղափարի իրագործվելուն։ „Ընդհանուր հայոց“ արտասանվող բառը իրաւունք է տալիս մեզ յայտնել մեր ցանկութիւնները։ „Հայոց ընդհանուր“ բառը արտայայտում է ազգային ընդհանրութեան գաղափարը։ այդ գաղափարի անսահման հասկացողութեան մէջ միացնվում են անխտրաբար բոլոր կրօնաբաժան հայերի սրտի ցանկութիւնները, որոնք հիմք պէտք է լինեն և ազգայ հասատա ճանապարհ պէտք է պատրաստեն ազգութեան ամբողջ մտաւոր զարգացման համար։ Ամենատարբերական միտք է, որ մի ազգի համար կը թութիւնը հարկաւոր է հաւասար ուղղութեամբ, որ ազգութեան մարմնի մի մասի յառաջադիմելը, իսկ միւսի անշարժութիւնը կարող է արգելք լինել ընդհանուր կրթութեան գործի համար։ Դորան ամենապարզ ապացոյց կարող է լինել Անդրկովկասի և կովկասի հայ կաթոլիկ հասարակութեան մտաւոր անշարժութիւնը, որ պատճառել է և պէտք է պատճառէ ազգութեան մարմնի անջատումն, խորթութիւնը և եղբայրական առնութիւնը, որ հատատապէս վտանգաւոր է բոլոր այլակրօն մասերի համար։

Անդրկովկասում և կովկասում հայ լուսաւորչականները մեծամասնութիւն լինելով, իւրեանց հոգևոր բարձր կառավարութեան իշխանութեան տակ ունեն հաստատված և համեմատաբար բարեկարգված հարիւրաւոր միջին և բարձր դպրոցներ, ունեն լաւ ուսուցիչներ, ընթերցանութեան համար հոգացող աշխատողներ, ունեն լրագիրներ, և ունեն նիւթական միջոց ապահովելու դպրոցների դոյութիւնը հատատ միջոցներով։

Այդ բոլորի հակապատկերն է հայ-կաթոլիկ հասարակութեան վիճակը, և այդ կարող է դիտել ամէն մի մտացող անձ։

Անդրկովկասի հայ-կաթոլիկները դեռ չունեն իրանց սեփական եպիսկոպոս, իրանց հոգևոր բարձր իշխանութիւնը, նիւթապէս միջոց չունեն բաց անելու ուսումնարաններ և ապահովել նրանց, չունեն մտաւոր զարգացման այն աստիճանը, որ ըմբռնած լինեն դպրոցներ ունենալու դատարկի անհրաժեշտութիւնը։

Ախալցխայի, Ալէքսանդրօպօլի, Շիրակի, Լոռու, և Ախալքալաքի վիճակների հայ-կաթոլիկ գիւղերը ոչ մի գիւղական ուսումնարան չունեն. միայն Ալէքսանդրօպօլում և Ախալցխայում կան հոգևոր ուսումնարաններ, որոնք միակողմանի և ամենավատ դրութեան մէջ են թէ մտաւոր, և թէ նիւթական կողմից։ Այդ ուսումնարանների դրութեան մասին մենք տպել ենք նամակներ „Մշակի“ մէջ, որոնք ճշտիւ տեղեկութիւն կարող ենք այդ դրութիւնից դուրս գալը ո՛վ պէտք է օգնէ մեզ և ճանապարհ ցոյց տայ դէպի յառաջդիմութիւնը։ Անցեալում, և ներկայումս էլ մեր հոգևորականութիւնը եղել է և պէտք է լինի թշնամի ժողովրդի մտաւոր զարգացմանը, միշտ պահպանելով այն խաւերը, որոնք յատուկ են միակողմանի դաստիարակված հոգևորականութեանը։ Իսկ ժողովուրդը եղել է անպատ անշարժութեան մէջ, կատարելապէս ենթարկված լինելով թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս հոգևորական պատի ազդեցութեանը։

Ո՞վ պէտք է մտածի մեր ժողովրդի դրութեան վրա, ո՞վ պէտք է հնարքներով նորա վիճակով, եթէ ոչ այն անձինք, որոնք ընդունել են ազգային գաղափարը և պատրաստ են իրանց բարոյական պարտականութիւնը կատարելու, և ասելու թէ „մենք ձեզ չենք մերժում, դուք մեր եղբայրներն էք և հաւասար կարեկցութեան կարօտ։“ Նոյնքան օգտակար և հեռատես է մտածել հայ-կաթոլիկների վիճակի բարւոքման վրա, որքան մեզ հետ ապրող այլազգի, ուրիշ ժողովրդի, թէ կուզ նրանց վիճակը կապված լինել միայն ապագայում։ Բայց հայ կաթոլիկը՝ տղէտ ինացող, յետադէմ, անշարժ, խաւարի մէջ ապրող եղբայրդ է, որին դառն հանգամանքները խլել են ազգութեան ամբողջութեան ծոցից, գարձնելով նրան մի առանձնացած մարմին։

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Կարելի է չասելը կարծում են որ այլ կամ պատճառներ չը կան, ասում է իտալական մի լրագիր, բայց չատ կը սխալվին։

Սատանան, մերթ ընդ մերթ օրան նրան փորձ է մանում, և ոտքս խեղկատակ շարժումներ տալով ինքն էլ զարմանում է։ Եթէ չէք հաւատում և կասկածում էք, ահաւասիկ Լիվորնի մէջ պատահած մի եղելութիւն կարող է ձեզ ապացոյց լինել։ Կին մը երեւակայել և համոզվել է, թէ անպատճառ փորումը դև մտած է, և դէը փորումը այնքան ատելքներ է տալիս, որ ինքը կինը սկսում է ատելու, մտնչել, գալարվիլ, գետնի վրա խաւալիլ, և աչքերը սիկռատիճներից դուրս ցայտելու չափ կատաղագին գարձնել։ Քանի, հանգստութիւն առնի բանից զրկվել է խեղճ այտատար կինը, կարծես հոգին ու մարմինը չարունակ դիմադրած լինէին սատանայից։ Մի քանի ծանօթ կանայք տարել են դիւահար կինը «Պէչի» կոչված եկեղեցին։ Այնտեղ ժողովրդապետը վրան կարդացել է, այն ժամանակ, սատանի բարեկրթութեան լրագիրները, կինը զղացել է որ չար սատանան մարմնից դուրս է եկել, բայց որ անկից դուրս եղնելը ոչ ինքն է հասկացել և ոչ ժողովրդապետը։

***

Թիֆլիսեցին երջանիկ է կախէխու դիմով, խորհածով և չոքոյով։ Վիճնացին էլ կանք կառնու գարնջրով, խաղնի խաճուղով և կաղամբով։ Սրանից զրկվիլը երկու ժողովրդի համար անմխիթար վիշտ է։

Ամբողջ մեծ պատը, Վիճնայում, մտաք անառնի մէջ այնքան ախորժելի եղանակներով անցկացաւ, որ զաակի ուժերն նայնպէս զուարճալի օրեր վայելելու յոյսը վիճնացուց տասած պատրաստութիւններից երեսում էր։ Ցիրան պայծառ և հիանալի մի եղանակ տևեց մինչև շաբաթ օրը։ Թէ Վիճնայի և թէ շրջակայ ամառնային դիպուկների պարտէզներում, այգեստաններում, անուանի տներում, ծառաստաններում միլիոնաւոր գարնջրի ատկառներ և բիւրաւոր խողնի խճաղներ պատրաստված էին վիճնացուց առաջարկին համար։

Բայց, ուրախ, ամէնք ի գերև եղան, որովհետև բնութիւնը այլապէս անօրինեց։ Չնմանալիը, որ չաբաթ օրը Փետրուարի մինչ 18 աստիճան տաքութեան բարձրացել էր, յանկարծ անակնկալ կերպով, զատկայ առաջին օրը, իր պատասխան մինչև գերօն իջնալով երեք օր չարունակ յորդ— առատ ձիւն մը սկսաւ տեղալ, և վիճնացիներին հոգին ու մարմինը սառեցրեց։ Քիչ էր մնացել որ պոռ գնային այս փոթորկին հնոց հոգիներ, որոնց երկաւոր գնատի աղջկունք և երիտ գնատաս պատանիներ էին։ Սորա չաբաթ օրվայ պարզ եղանակից քաջալերվելով, ուղեցին զատկայ ամէն օրերը մի գիւղ գնալ զբօսնուլ, ամէն նոյն օրը երկաթուղիով վիճնայից 6 ժամ հեռու Բադասդ անուն մի գիւղ գնացել, և իրանց զատարճութիւնը ամէն գնատ մղել ուզելով և մարտ ամենայն յիմարութիւնները չը յիշելով, մի ընտան վրա են բարձրացել։ Հազիւ թէ ներան դաշտերումն են հասել, յանկարծ փոթորիկը, մրրիկը, ձիւնը սկսել է։ Ձանապարհը կորսուել են և 4 օր սարին վրա են մնացել։ Շատ նեղութիւն քաշել են սարի վրա, անվրէպ կը մեռնին եղել, եթէ խրճիթի նման մի բան գտած չը լինէին, որտեղ մի քանի գիշեր անցուցին։ Ամէնքն էլ կիսամեռ վիճակի մէջ են ներան իջել։ Ոմանք ոտներին ցրտահարութիւն են ստացել, և ոմանք էլ ամբողջ մարմնով։ Ոմանց ականջները, քիթերը, ձեռքերը սև են գարձել, և ոմանց էլ մատները ընկել են։ Ոմանք էլ ամբողջ մարմնով ուռել են, և ոչ մի գիւղական ուսումնարան չունեն. միայն Ալէքսանդրօպօլում և Ախալցխայում կան հոգևոր ուսումնարաններ, որոնք միակողմանի և ամենավատ դրութեան մէջ են թէ մտաւոր, և թէ նիւթական կողմից։ Այդ ուսումնարանների դրութեան մասին մենք տպել ենք նամակներ „Մշակի“ մէջ, որոնք ճշտիւ տեղեկութիւն կարող ենք այդ դրութիւնից դուրս գալը ո՛վ պէտք է օգնէ մեզ և ճանապարհ ցոյց տայ դէպի յառաջդիմութիւնը։ Անցեալում, և ներկայումս էլ մեր հոգևորականութիւնը եղել է և պէտք է լինի թշնամի ժողովրդի մտաւոր զարգացմանը, միշտ պահպանելով այն խաւերը, որոնք յատուկ են միակողմանի դաստիարակված հոգևորականութեանը։ Իսկ ժողովուրդը եղել է անպատ անշարժութեան մէջ, կատարելապէս ենթարկված լինելով թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս հոգևորական պատի ազդեցութեանը։

Ո՞վ պէտք է մտածի մեր ժողովրդի դրութեան վրա, ո՞վ պէտք է հնարքներով նորա վիճակով, եթէ ոչ այն անձինք, որոնք ընդունել են ազգային գաղափարը և պատրաստ են իրանց բարոյական պարտականութիւնը կատարելու, և ասելու թէ „մենք ձեզ չենք մերժում, դուք մեր եղբայրներն էք և հաւասար կարեկցութեան կարօտ։“ Նոյնքան օգտակար և հեռատես է մտածել հայ-կաթոլիկների վիճակի բարւոքման վրա, որքան մեզ հետ ապրող այլազգի, ուրիշ ժողովրդի, թէ կուզ նրանց վիճակը կապված լինել միայն ապագայում։ Բայց հայ կաթոլիկը՝ տղէտ ինացող, յետադէմ, անշարժ, խաւարի մէջ ապրող եղբայրդ է, որին դառն հանգամանքները խլել են ազգութեան ամբողջութեան ծոցից, գարձնելով նրան մի առանձնացած մարմին։

պատկվեցան վերատին միանանց չը կորանցնելու համար։

***

Ամերիկայի լրագիրները գրում են Ֆէլ-բօյ անուն մի մարդու մահը, որ նշանակում է գէր տղայ։ Բուն անունը Դաւիթ Նավարօ էր։ 18 տարեկան եղած ժամանակը 360 քիլօկրամ կըշռում էր, այն աստիճան գէր, որ չատ տարիներ ինքզինքը տեղից տեղ ապրում էր։ Անցեալ տարւ, Փիլատելֆիում, իրան տեսնելու եկող այցելուների միջից մի աղջկան վրա սիրահարվեցաւ և կնութեան առնելու առաջարկեց։ Աղջիկը յօժարեցաւ, բայց ծնողքը այս միութեան դէմ կեցան, վախենալով որ իրանց աղջիկը այդ ահագին բեռին տակ չը փլայ։ Այս միտքից յետոյ սիրահարեալ գէր տղան, սիրտը կոտրած և վշտացած մեռոգանական կեանք վարել սկսաւ։ Քիչ ժամանակից յետոյ հիւանդութեան ենթակայ լինելով, Փիլատելֆի բնակիչներից ամէնատաժէտ 7 մարդիկ հաղիւ կարողացան նրան հիւանդանոց փոխադրել։ Ամէն անգամ որ անկողնին մէջ շարժում մը կանէր, անկողինը ջարդվում էր և ինքը գետնին էր ընկնում, որտեղից վեր առնելով ուրիշ անկողնի մը մէջ դնելու համար 10 մարդ էր հարկաւոր։ Այս տեսով անկումները հիւանդութիւնը ատակացուցին, և գէր տղան վերջին անգամ մ՚ալ անկողինը ջարդելով հոգին փչեց։

***

Հռոմէական բժշկարանութեան հիմնադիր Հանեմանին մի օր հիւանդ անգլիացի լօրդ մը այցելութեան է եկել խորհուրդ հարցնելու։ Հռոմէական

Fonds A.R.A.M

Մենք մեծ յոյս ունենք որ ազգային հայոց ընդհանուր ուսուցչական ժողովը ի նկատի կունենայ մեր մտաւոր վիճակը և կը մտածէ մեզ համար։

Գոնէ այն եղ բաւական է, որ մեր մանուկներին անխտիր ընդունէն ամեն գպրոցում, ի հարկէ առանց դիտելու մեր կրօնական համոզմանց։ Որքան պէտք է երջանիկ լինի այն ազգը, որ միացած աեսնէ մտաւոր կեանքի մէջ իր հարազատներին, որոնք կրթութիւններից և դաստիարակութիւններից պէտք է սովորին միասին մտածել, միասին հոգալ և գործել, միասին ցաւել և ուրախանալ, և ընդհանուր մարդկային գերդաստանի մէջ ճանաչվեն որպէս ազգութիւն, որպէս գիտակցաբար ապրող ժողովուրդ։ Ցոյս ունենք դարձեալ մանրամասնօրէն խօսել հայ-կաթոլիկ հասարակութեան մտաւոր վիճակի վրա, որովհետև այդ վիճակը մեծ նշանակութիւն ունի մեր ազգայ հասարակական կեանքի համար։

Թիֆլիս. Գեորգ Ըէպուբեան

ՆԱՄԱԿ ԹՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 27 ապրիլի

Շատերը անհամբերութեամբ հարցնում են, թէ ինչու է յետաձգվում «կայծերի» տպագրութիւնը, արդեօք այդ վէպը տպվելու է, թէ ոչ։

Այդ անհամբերութիւնը ես բոլորովին իրաւացի եմ գտնում, առանձ այն պատուելի պարոնների կողմից, որոնք «Կայծերի» բաժանորդ են դրվել, և որոնցից ես փող եմ առացել։

Բայց «կայծերի» տպագրութեան մինչև այսօր ուշանալու պատճառը ոչ իմ ծուլութիւնն է եղել և ոչ մի այլ նպատակ.... կային պատճառներ, որոնց ես հրապարակաւ անյարմար եմ համարում բացատրել... իսկ գլխաւորն այն էր, որ այդ վէպը ես կամեցայ բաժանորդագրութեամբ տպագրել։

Շատ հասկանալի է երբ մի հեղինակ դիմում է հասարակութեանը և նրանից կանխիկ փող է խնդրում, որ վերադրնը գիրք տայ,—պէտք է հաւաքված գումարը գոնէ այն քանակութեանը հասնի, որ ծածկէ տպագրութեան ծախքը։ Բայց դժբաղդաբար այդ չը յաջողվեցաւ ինձ. ես չը առացայ այնքան բաժանորդներ, որքան սպասում էի, իսկ սակաւաթիւ բաժանորդներից գոյացած գումարը քղթի ծախքն անգամ չէր բաւականացնում։

Ներզաղելու մեր հասարակութեան սառնասրտութիւնը ես քանկութիւն չունեմ, քանի որ ընթերցասիրութիւնը մեր մէջ դեռ ես պահանջ չէ դարձել, քանի որ կօշիկարի արդիւնաբերութիւնը շատ է տալիս, իսկ գրական վաստակը զբաղացնում է գրողին....

Այսու ամենայնիւ, իմ սակաւաթիւ բաժանորդներին երկար սպասել չը տալու համար, ես կը չտապահմ որքան կարելի է չուտով տպագրել «Կայծերը»։ Տախտերի պակասը կը լրացնեմ պարագիրով։ Վէպի բնագիրը արդէն յանձնված է տնտպօրին. Թողլատութիւն առացաձին պէս կը սկսվի տպագրութիւնը։

Ես որովհետև ինձ շատ դժուար էր մի և նոյն ժամանակ տպագրել թէ «Կայծերը» և թէ «Պատվի բէկի» վերջին հատորը, այդ պատճառով տպագրվեցաւ «Պատի բէկի» շարունակութիւնը առժամանակ ընդհատել «Մշակի» մէջ, միւս «Կայծերի» լոյս տեսնելը։

Թաֆթի

ՆԱՄԱԿ ԹՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 27 ապրիլի

«Գործ» տնտպրի առաջին տարեր մինչև այժմ չեզարկվեցաւ բաժանորդներին, մեղանից բոլորովին անկախ պատճառներով։

Արդեօքների առաջին տնտելու համար մենք եկանք Թիֆլիս և այս օրերս յոյս ունենք մեր անհամբեր ընթերցողներին բաժանորդել տալ։

Ս. Չախուռեան

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ապրիլի 27-ին, առաւօտեան 11 ժամին, վախճանվեցաւ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ Նորին պայծառափայլութիւն իշխան Իրակլի Ալէքսանդրեան Գրուզինսկի, վրաստանի վերջին թագաւոր Գէորգի XIII-ի հրատապատ եղբօրորդին։

—

Ռուս լրագիրները հաղորդում են որ կոմս Լորիս-Մելիքով հասնելու է Ս. Պետերբուրգ մայիս ամսին։

—

ԻԳՆԻՐԻՑ մեզ գրում են հետևեալը։ «Անցեալ 1881 թուին, երբ պ. Հայրապետեանն նոր ընտրվեցաւ Իգդիրի հասարակութեան կողմից դօլօվա, այդ պարոնը խոստացաւ որ Իգդիրում օրիորդական դպրոցի համար շինութիւն կը կառուցանի, ընդհանուր այժոյ, ինչպէս և տպված էր անցեալ տարի հայոց լրագիրներում։ Բայց մինչև այժմ շինութիւնը սկսվելու նշանները չեն երևում, չը նայելով որ խոստանալու օրից երկու տարի է անցել։ Ինչ արած. մենք միայն խօսող ենք և ոչ կատարող։»

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են «Ինչպէս ձեզ յայտնի է, որանից երկու տարի առաջ, Իգդիրից չաբս վերստ հեռաւորութեամբ գտնվող խալիթլու պիրդ աւերակները քանդելով գտել էին յատակ և աստղոյ տաւերով ծածկված արծաթեայ բազմաթիւ դրամներ, որոնց չափերի վրա էլ նկարված էին խաչեր և պատկերներ։ Այն ժամանակից յատոյ հողի միջից գալա էին եկել նմանատիպ արբաստաշ քարեր, հայոց տառերով արձանագրված։»

—

Մեզ գրում են Շիրակի գաւառից որ քրդերի և թուրքերի մէջ յաճախ կրկնվում են մարդասպանութիւններ։ Քանի մի օր սրանից առաջ Շիրակի գիւղերից մինում մի քրիստ գնալով ոչխար գողանալու, ոչխարի տէրը այդ իմանալով խլորին բռնացնում է գարնում գողին։ Գողի ընկերներն էլ սկսում են սրերով զարնել ոչխարի տիրոջ։ Երկու կողմն էլ վիրաւորվածներ կան։

—

Շնորհակալութեամբ առացնք պ. Բ. Ի. Սառաքօվսկու գիրքը ռուսերէն լեզուով «Микроскопические организмы» վերնագրով։ Դա շատ հետաքրքիր գիրք է, խօսում է գլխաւորապէս փարիզի Մօնսուրի ասված օդաբարաօդիայի մէջ պ. Միկլկլի ձեռքով միկրօսկօպական օրգանիզմների վրա արած նոր հետազօտութիւնների մասին։ Պ. Սառաքօվսկի ամփոփել է 134 երեսից բաղկացած իր գրքոյկի մէջ այն բոլոր հետազօտութիւնների հետևանքը, որոնք կատարվեցան վերջին ժամանակներում այն մանր կենդանիների վրա, որոնք գտնվում են օդի, ծովի, կերակուրների և ջրի մէջ և որոնք յայտնի հանգամանքներում բազմանալով, վարակում են օդը և գոյացնում են այլ և այլ տարաժոխիկ հիւանդութիւններ։ Գիրքը այն տեսակէտից հետաքրքիր է, որ մենք կաչխատինք մի այլ անգամ ծանօթացնել ընթերցողին նրա բովանդակութեան հետ։ Գրքի վերջում տպված են այդ փոքրիկ կենդանիների պատկերներ, որոնք միկրօսկօպով չը դիտատրված աչքով չեն երևում և որոնք կրում են այլ և այլ անուններ, ինչպէս բակտէրիաներ, բասիլիաներ և այլն։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել հետևեալը։ Կիրակի, մայիսի 2-ին, Շաբաթարի Ս. Մարիամեան օրիորդական դպրոցի վարչութեան կարդադրութեամբ, յօգուտ նոյն դպրոցի, պ. Ներսիսեան, որ եկած է Ամերիկայից, յոյց կը տայ Շաբաթարի Քաղաքային դպրոցի դահլիճում գիտութեան ամենանոր քանի մի հետաքրքիր գիտութիւն, ինչպէս, օրինակ՝ ֆօնօգրաֆ, ֆիւնիֆօն, քանի մի էլէկտրական գործիքներ և այլն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

Կ. Պօլսից „Polit. Corresp.“ լրագիրն գրում են ապրիլի 21-ից։ Այսուհետև օրից օր կատարում ակնայտնի մեծագործութեանը վրա մի գաղափար տալու համար, բաւական է ասել թէ մինչ հիմայ 5000 մարդու աչքի լոյսը բաց է արած։ Զարմանալի է որ տակաւին կոյրեր գտնվում են աշխարհիս վրա։

***

(Զանազան վիճակագրութիւններ)։

1881 տարվայ շրջանում, միացեալ Քղթատարութեան վարչութիւնը իր տնտեսական երկրներում 3 միլիարդ 886 միլիոն նամակ է ուղարկած։ Պէտք է աւելացնել այս գումարին վրա 649 միլիոն բաց նամակ, 1 միլիարդ 23 միլիոն տպագրեալ նամակ. 1 միլիարդ 983 միլիոն լրագիր, 64 միլիոն այլ և այլ օրինակներ, 98 միլիոն փոքր ծրարներ, 95 միլիոն դրամատար նամակներ, որոնց պատասխանութեան արժէքն է 6 միլիարդ 45 միլիոն ֆրանք։ Օրական ուղարկվում է աշխարհիս բնդհանուր տպագործութեան վրայ 13 միլիոն բաց և դոց նամակ, առանց տպագրեալների հաշվելու։ Այսպէս ուրեմն, ամեն տարի 3 միլիարդ 418 միլիոն նամակ ուղարկվում է Եւրոպա, 1 միլիարդ 246 միլիոն Ամերիկա, 76 միլիոն Ասիա, 36 միլիոն Աւստրալիա, 11 միլիոն Աֆրիկա, ընդհանուր նամակների գումարն է 4 միլիարդ 786 միլիոն, որ երկրագնդի բնակչաց թիւին հետ համեմատելով իւրաքանչիւրին $3^1/_2$ նամակ է ընկնում։

***

Ֆրանսիայում 19 միլիոն 500 հազար բնակիչք ապրում են երկրագործութեամբ. 1 միլիոն 600 հազարին ապրուստն է պետականութիւնը, գիտութիւնս և հասարակ արուեստ։ 9 միլիոն 300 հազար մարդու ապրուստն է առաջնորդում մետաղագործութիւնը, գործարան և ձեռակերտ։ 4 միլիոն 200 հազար վաճառական, բանկ և կօմիսիոն։ 2 միլիոն 400 հազար կալուածատէր և առճիկով ապրողներ։

***

Քաղաքակրթեալ երկրներում շրջաբերութեան հանուած դրամոց քանակութիւնն է 34 միլիարդ ֆրանկ, որուն 18 միլիարդը ոսկի, արծաթ և 16 միլիարդը քղթադրամ է։ Այս քղթադրամներից շրջագայում է 3 միլիարդ 670 միլիոն Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում. 2 միլիարդ 600 միլիոն Ֆրանսիայում. 1 միլիարդ 732 միլիոն Աւստրիայում. 1 միլիարդ 600 միլիոն Իտալիայում. 1 միլիարդ 200 միլիոն Գերմանիայում. 1 միլիարդ 630 միլիոն Ռուսաստանում. 1 միլիարդ 100 միլիոն Անգլիայում և 2 միլիարդ 470 միլիոն երկրորդական աէրութիւններում։

***

Փարիզու փողոցներից ծխուած սիկարների ծայրեր հաւաքողների թիւը հասնում է 500-ի։ Հաւաքողները աշխատում են օրը 4-ից մինչ 5 ֆրանկ։ Հասարակօրէն առաւօտները շատ վաղ բակվում է այս հնձադաշտը, որուն տարեկան հասյքը հասնում է 750.000 ֆրանկի։ (Աւաղ! ամբողջ հայ լրագրոյց բաժանորդագրների գումարը սա վառած սիկարների ծայրին անգամ չէ հասնում։)

***

Լիվերպուլի առողջապահական ընկերութիւնը, քաղաքակրթեալ այլ և այլ երկիրներում արրեցո-

Fonds A.R.A.M

գրութիւն ներկայացրեց անգլիական օֆիցերներին Թիւրքաց ծառայութեան մէջ պատհելու անհրաժեշտութեան մասին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Սարաէվից լրագիրներին հաղորդում են, որ ֆէլդմարշալ Դիլէն չէջմաթերական հրամանագրից, որով նեղութիւն է չնորհւում այն վախճառականներին, որոնք մինչև մայիսի 20-ը տուն կը վերադառնան և որոնք ընդհանուր օրէնքի դէմ գործած յանցանքների մէջ չեն մեղադրւում։ Իսկ նրանք որոնք չեն ընդունի այդ հրաւէրը, և նոյնպէս սովորական յանցաւորները, կենթարկվին խիստ օրէնքներով որոշված պատժին։

—«Русскій Курьеръ» լրագրի թղթակիցը ապրիլի 1-ից կ. Պօլսից դրում է հետևեալը։ Վերանորոգութեան խնդիրը նոր կերպարանք առացաւ։ Անգլիական դեսպանը, սուլթանի հետ վերջին տեսակցութեան ժամանակ, առիթևառնդուա կերպով պնդում էր, որ անյապաժնչա է իրագործել Բերլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածը։ Սուլթանը, սովորական ձևով խոստմունքներ տուեց բրիտանական դեսպանին։ Բայց, միւս կողմից, սուլթան Համիդ մեծ ուշադրութեամբ ականջ է դնում իշխան Բիսմարկի խորհուրդներին։ Գերմանական կանցլերը, որի անտեսական նպատակները Արևելքում բաւական յայտնի են, կարողացաւ համոզել սուլթանին, որ անհրաժեշտ է վերանորոգել Փոքր Ասիայի վարչութիւնը և այդպիսով հիմն դնել Թիւրքիայի բարօրութեանը։ Սուլթանը ընդունեց գերմանական առաջարկութիւնները, և Բերլինի ու կ. Պօլսի մէջ եղած համաձայնութեան հետևանքը այն եղաւ, որ գերմանացի պաշտօնեաները երկրորդ անգամ ուղարկվեցան Թիւրքիա։ Մի և նոյն ժամանակ պալատից տուած հրամանի համեմատ, Թիւրքաց լրագիրներում փրան յօդուածներ տպվեցան այն մեծ օգուտների առիթով, որ Թիւրքիան կը ստանայ գրեթէ Գերմանիայի անչահասէր օգնութիւնից. դա սուլթանի կողմից մի տեսակ բևկլամ էր, որը քաջութեամբ սկսեց գործել։ Յանկանալով իրան շրջապատել այնպիսի խորհրդատուներով, որոնք շատ լաւ ծանօթ են Փոքր-Ասիայում եղած գործերի դրութեան հետ, նա անյապաղ կ. Պօլիս կանչեց նահանգապետներին։ Յանձնաժողով կազմվեցաւ փոքր-Ասիան վերածնելու բնագրաւոր նախագծեր մշակելու համար։ Այդ յանձնաժողովի նախագահ նշանակվեցաւ Զադի-Մուխտարփաշա, իսկ անդամներ նշանակվեցան Արդուրահման-փաշա, Բաղդադի նախկին նահանգապետը, որին սուլթանը շատ սիրում է, Ալի-փաշա, Զմիւռնիայի նահանգապետը, Աղրիանապոլի նահանգապետ Կադրի-փաշա, Աշխիէլդաղայի նախկին նահանգապետ Ասիդ-փաշա, և Բէկէր-փաշա։ Ինչպէս տեսնում էք, անդամներից ոչ մէկը այդ յանձնաժողովի անդամ չէ նշանակվել, որովհետև սուլթանը առանձին նշանակութիւն չէ տալի իր միջնորդներին, և մինչև անդամ հարկաւոր չը համարից խորհրդակցել նրանց հետ իր վերանորոգական նախագծերի վերաբերութեամբ և վերջինս չեկալ յանձնաժողովը կազմելու մասին։

—Նոյն լրագրի թղթակիցը կ. Պօլսից հաղորդում է հետևեալը։ Վերանորոգութիւններ մտցնելու համար կազմված յանձնաժողովը ամեն օր ժողովում է Յալդիզի-կիօշկում և մեծ եռանդով գործում է, որովհետև սուլթանը ցանկանում է, որ պատրաստվելիքները որքան կարելի է շուտ վերջանան։ Նախագիծը մշակելուց յետոյ, կը ներկայացվի սուլթանի հաստատութեանը, և ապա, իսկոյն և նէ կը սկսին իրագործել, իսկ իրագործողները կը լինեն նախագծի հեղինակները։ Յանձնաժողովի իրաքանչիւր անդամ, որպէս նահանգապետ, կամ լիազօր կօմիսար, այդ նպատակով կուղևորվի Փոքր-Ասիայի մի որ և է նահանգ, ուր կը մնայ մինչև իր վրա դրած պարտաւորութեան վերջացնելը։ Վերանորոգութիւնների նախագծի պատճէնները Բերլինի դաշնագիրը տորագրող պետութիւններին կուղարկվին։

—«Русскій Курьеръ» լրագրի թղթակիցը կ. Պօլսից հաղորդում է, որ նեղքին գործերի մինիստր Մահմուդ-Նէդիմ-փաշա, որի դէմ ռուսները ունեցած հանակրութիւնները բաւական յայտնի են, հրաժարական տուեց, բայց նրա հրաժարականը չընդունվեցաւ։ Մինիստրը մասնաւորապէս էր վնասում իր ծերութեան և առողջութեան վրա, որպէս իր հրաժարական տուելու պատճառների վրա, բայց իսկապէս նրան զրաւեցրին պալատական ինտրիգները։ Նա յաճախել սեանում է, որ Իլչիպէյի և Բախէչէյի նման պատանիները ասելի մեծ նշանակութիւն ունեն սուլթանի աչքում, քան իր ծեր և փորձված մինիստրները։ Մահմուդ պատերազմական վարձատրութեան խնդրի մէջ այդ երիտասարդները քանդում էին մինիստրական բոլոր առաջարկութիւնները։

—«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ գնացած Նօվիկով վերջացրեց, կ. Պօլսում, պատերազմական ծախսի նոր ձևով վճարելու մասին շարունակվող բանակցութիւնները։

—Վրացիներին Լօնդօնից հեռագրում են ապրիլի 20-ից։ Համայնքների ժողովում Գլադստոն ասեց, որ իրլանդիայում հրամանատարներ են ուղարկված Պարնէլլին, Դիլօնին և Օկելլին ազատելու համար. որից բանտարկվածների ցուցակները քննվում են ազատելու համար նրանց բոլորին, որոնք մասնակից չեն եղել յանցանքներին։ Ֆօրսթէր հրաժարական տուեց, որովհետև կառավարութեան այդ քայլի պատասխանատուութիւնը իր վրա չէ ուզում առնել. նա չէ առաջարկում նորոգել ճնշողական օրէնքը, բայց առաջարկում է միջոցներ գտած դնել կեանքը և սեփականութիւնը պաշտպանելու համար իրլանդիայում։

—Դաբլինից լրագիրներին հեռագրում են, ապրիլի 21-ին։ Գարլանտեսի անդամներ Գարնէլլ, Դիլլօն և Օկէլլէյ երէկ երեկոյեան 11 ժամին ազատ արձակվեցան կիլմէնգհեմեան բանտից։

—Լրագիրներին հաղորդում են, որ համայնքների ժողովում Ֆօրսթէր կարծում է, որ հակողութեան ատկ գործակատարներին արձակելը մեծ սխալ է. կառավարութեան անհաստատ քաղաքականութիւնը թուլացնում է դէպի նրան ունեցած յարգանքը։ Գլադստոն պատասխանում է, որ, կառավարութեան կարծիքով, կասկածաւոր անձերի ազատութիւնը կօգնի իրլանդիայում կարգի պահպանելուն։

ԽԱՒՈՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտոսի յեղաշրջում։ Եգիպտոսի ծրագրական օրը հասատատելս յայտնի է։ Այն տան վրա եղած արձանագրութիւնը, որտեղ Եգիպտոսը ծնվել է, Սորաֆօրդում Ավօնի-վրա, վարվիկի կոմսութեան մէջ, (այդ տունը կառավարութիւնից ձեռք բերել) հետևեալն է. «Այս տան մէջ ծնվեցաւ անմահ Եգիպտոսը»։ Տեղական առանցքութեան համեմատ, Անգլիայի դրամատիկական մեծ բանաստեղծը ծնվեցաւ 1564 թվ. ապրիլի 23-ին։ Անկասկած է միայն այն, որ նա մեռաւ 1616 թվ. ապրիլի 23-ին, 52 տարեկան հասակում, և որ նրա նշխարքը հանդչում է Սորաֆօրդում։ Ապրիլի 23-ը նշանակված է նրա ծննդեան տարեդարձ տօնելու համար, որ իրաքանչիւր տարի կատարվում է Սորաֆօրդում և Լօնդօնում։ Մայրաքաղաքում այդ տօնախմբութիւնները կազմակերպում են Savage և Urban կլուբները։ Այս տարի Urban կլուբում բաղմաթիւ կենացներ առաջարկվեցան և հատիր արտասանվեցան. բանաստեղծին պատուղները ի պատիւ նորա իրանց հեղինակած բանաստեղծութիւններ էլ էին կարդում։

***

Զարմանալի պատահարութիւն։ Փարիզի լրագիրները հաղորդում են, որ այս օրերս տիկին Դ., իր ընկերուհիներից մէկի, տիկին Վ.-ի ուղեկցութեամբ, կենդանաբանական այգիում զբօսնելու ժամանակ, յանկարծ ծննդական ցաւեր զգաց և մի բաւական մեծ երեխայ ծնեց։ Տիկին Վ. սաստիկ դժուար դրութեան մէջ էր։ Զբօսնող հասարակութիւնից մի քանի բարեսիրտ մարդիկ օգնութիւն հասցրին նրան և նորածին մանուկին տեղափոխեցին տիկին Վ.-ի բնակարանը Լինել փողոցի վրա։ Ճանապարհին տիկին Դ. կրկին մէկ երեխայ ծնեց։ Տիկին Վ. ծննդկանի և նրա երկու մանուկների հետ տուն հասնելով, պատահածը իսկոյն իմացում տուեց պ. Դ.-ին, որ բնակվում էր կամպան-Պրեմիէր փողոցի վրա։ Երբ ամուսինը եկաւ, տիկին Դ. ծնեց երրորդ երեխային։ Մինչ ճշմարտութեան դէմ մեղանչած կը լինէինք,

—Պարոն բժիշկապետ, այսօր ինքզինքս շատ վատ եմ զգում, վախենում եմ թէ մեռնեմ։

—Մեռնելուց ինչի էք վախենում, քանի անդամ պիտի մեռնենք։

—Մի մարդ մի քանի անգամ մեռնէր, ես էլ այս անգամից չէի վախենար։

***

—Ձէմարբոս է, կը սիրէք գիս, պարոն...

—Ո՛հ օրիորդ! Եթէ գիտնայիք որքան ձեզ սիրելս։

—Ինչ ձեռնահաս։

—Եթէ անձիս չափ լսեմ, անձս իմս չէ, ազգին կը պատկանի. եթէ հոգուս չափ լսեմ, հոգիս դուք յափշտակած էք, ուրեմն կը սիրեմ ձեզ ազգային սահմանադրութեան չափ։

***

Փիլիսոփային հարցրել են թէ Ադամը երբ վճռագնացա պրախտից։

«Մինչև այն օրը որ նրան մի կին տուին» պատասխանել է իմաստասէրը։

***

70 տարեկան մի մարդ, 17 տարեկան մի աղջկան հետ ամուսնանալուց յետոյ, բժիշկին հարցրել է։

Պարոն բժշկապետ, ինչ է ձեր կարծիքը, կը յուսաք որ երեխայ ունենամ։

«Ոչ թէ յուսալ, այլ պէտք է վախենալ», պատասխանել է բժիշկը։

***

Երեք այրի կանանց կարծիքները։

Առաջինը։ Ամուսին ունեցած ժամանակս երջանիկ էի, շատ կարելի է որ կրկին երջանիկ լինեմ, ուրեմն նորից կամուսնանամ։

Երկրորդը։ Առաջին ամուսնութիւնս դժբախտութեամբ անցկացաւ, երկրորդին կարելի է բախտաւոր լինեմ, ուստի վերստին կամուսնանամ։

Երրորդը։ Առաջին ամուսնութիւնս երջանիկ և երկրորդը ապերջանիկ էր, ուրեմնէք երրորդը ինչպէս կը լինի, ուրեմն սկսաք է ամուսնանամ։

***

—Բախտ չունես, հինիկ, քեզ համար վիճակախաղի տոմսակ մը առած ունէի, չը տարար, ափսոս!։

—Ո՛չ է, տեսնեմ ցոյց տուր...

—Ահա, չես հաւատում։

—Ողորմելի մարդ! 61 թիվն ինչի ես առել։

—Թիւը ինչ մեղաւոր է։

—Հապա! դա հայերի հարցին անթիծակ թատնեշան է։

***

—Տղաս, տաճորդական կատարակ գիտես։

—Այո պարոն։

—Դրէ տեսնեմ սա տախտակին վրա տաճորդական բաժանման անվերջանալի քանորդի կանոնը։

(Աշակերտը գրում է 61 թիվը)

—Դասիդ ինչ բան է։

—Սրան հայկական թիւ կասեն, միայն այս թիւն է որ վերջ չունի։

Կըտ.

Fonds A.R.A.M

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ԼՕՆԴՕՆ, 27 ապրիլի։ Պարնել, Դիվիա և Դիլէն կալուածական միութիւնը ուղղված շրջաբերականով հրաւիրում են իրլանդացիներին չափաւոր լինել և մերժել սպանութիւնը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 ապրիլի։ Ակրված «Բօուժերս» շուկենաի բոլոր ճանապարհորդները ազատված են և ապրում են չուպչինի մօտ կոլիմնկայա շրջանում։ Կոլիմնկից նրանց օգնութիւն է ուղարկված։ «Գօլոսъ» լրագիրը հաղորդում է, թէ Թիւրքաց կառավարութիւնը յայտնում է, որ արծաթէ դրամը Թիւրքիայում կընդունվի մի տարվայ ընթացքում մաքուր արծաթի կշռով։ Այնուհետև այդ գինը կը պակասի մինչև 25% արծաթի

իսկական գնի համեմատ „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է, թե կօխանովի մահուանժողովին մասնակցելու համար էկսպերտները կը հրաւիրվեն նոյեմբերին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 75 կ., երկրորդ 90 ր. 62½ կ., երրորդ 90 ր. 87½ կ., չորրորդ 90 ր. 87 կ., հինգերորդ 90 ր. 80 կ., նոքքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 218 ր. 25 կ., երկրորդ 212 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 90 ր. 37½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ոսկի 8 ր. 5 կ.։ Ռուասց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,43 պէնս, Ամստերդամի վրա 123,50 պէնս, ռուասց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 209 մարկ, Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ 25 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—

—ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼ. Պ. Բ. Շատ ցաւում ենք որ երկար անգամ եկած է քեզ մեր խմբագրատունը և մեզ չը գտար։ Մենք խմբագրութեան գրասենեակի մէջ լինում ենք ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 1 ժամից, մինչև 2 ժամ։ Իսկ այնուհետև մեզ կարելի է գտնել 5 ժամից սկսած, ոչ թէ խմբագրատան մէջ, այլ տանը։ Ինչ որ վերաբերում է ձեր յօդուածներին, այսքան կասենք. եթէ գրէք ձեր յօդուածները աւելի որոշ, աւելի մաքուր ձեռքով և աւելի կանոնաւոր լեզուով, մենք նրանց միշտ աւելի շուտ կը տպենք։ Պարզ է որ խմբագրի համար աւելի հնար է շատով տալ շարելու այնպիսի յօդուածներ, որոնք լաւ են գրած, քան թէ այնպիսիները, որոնց պէտք է դեռ գրատել, կամ նոյն իսկ նորից արտագրել։

խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տիկին Շահին Յովհաննէսեան և Օգաստա Վաչէանեանց յաւէտ սրտի յայտնելով, առաջինն իւր ամուսնոյ և երկրորդն իւր հղբօր ՎԱՉԱՆ ՎԱՉԱՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ, խնդրում են իրանց ծանօթներին, յայտնել Հանգուցեալոյ յուղարկաւորութիւնը, որ տեղի կունենայ հինգշաբթի, ապրիլի 29-ին ժամը 10-ին։ Մարմինը կը տանին Ամիրովի տանից Գօհաթօրակայեա փողոցումը № 12. Մոմնոյ սուրբ Գէորգ եկեղեցին։

1—1

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Վիկկենսի „Հարս և Սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գրքոյկին իրրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

Ապրիլի 15-ից կնոջօրնական գրադարանում, որ գտնվում է Արծրունու գալերէի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն գրքերի բաժանումը։ Ամեակն վճարը մի գրքի համար 30 կ., երկու գրքի համար 50 կ., իսկ երեք գրքի համար 80 կ.։

Գրաւ պէտք է թողնին 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի գիրք է առնում։

Գրադարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

8—10

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամառվայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ գասերով գանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, այսինքն՝ ո՞ւմ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են ցանկացողները թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։

14—15

ЕВРОПЕЙСКІЯ ЖЕНСКІЯ ПАЛЬТО

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Армянскій переулокъ, домъ Мелконова, № 144 противъ Армянской церкви, въ Тифлисѣ.

ՀԱՏԿԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԳՈՒՀԻՆ

30—60

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

МЕԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, մի հի ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոճակուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծըծիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարակներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ ԹԲԶՈՂ վերարկուներ 6 ր., շէհօակա 90 կ., ԱՄԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵԳՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, արխօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոլբարա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԷՅՈՒՄ։

25—50

ԴՈՒԲՈՒ ԵԿԱՒ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ

Էրնստ Հօֆմանի „ԹՈՒՂԹ ԽԱՂԱՑՈՂԻ ԲԱՂԴԸ“ վերնագրով գրքոյկի հայ թարգմանութիւնը թիֆլիսում ծախվում է „կենսպսնական“ և „կովկասեան“ գրավաճառանոցում, իսկ երևանում „Բարեկամ մանկանց“ գրավաճ. պ. Սիմէօնեանցի մօտ։

Գինն է 25 կօպ.

5—5

ՄՈՒՐԱԲԱ, շաքարի ձուաներ, պաղնէ-չնասեռ, խաւիար և այլն։ Ծախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկաթոռ-մահճակալ 8 ր., ամբողջ ՀԱԳՈՒՍՏ 12 ր., ՀՐ ԹԲԶՈՂ վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ ՐԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, գանտիներ և այլն։

4—10

Մի տիկին, որ դիտէ ֆրանսերէն լեզու և ուզում է արտասահման, վնասում է մի Հիւանդ կնոջ ուղեկցելու, կամ երեխաներին խնամելու—վարձատրութիւն չէ խնդրում, այլ ձանապարհածախսը գնացողների հաշուով։ Հասցէն. Գօլօվինսկի փողոց, ուսուցիչ Սամիչի, տուն Թամամշեվի № 6։

2—3

ԲԱԼԶԱՄ

„Բ Օ Ր Մ Ա Ն Ի“

Արտաքին գործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՅԻ, ՕՍԿՐԱՅԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՅԱՒԻ դէմ և այլն, նեղքին գործերի մինիստրութեան ԲԺՇԿԱԿԱՆ խորհուրդից թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամբողջ կովկասի համար։

ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ՅՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., Թիֆլիսում։

4—10 (Ա. Հ. Շ.)

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Միջի փողոց, կաթօլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԻԵՒԱԿ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՐԱՎԱՆՆԵՐ 8—30 ր., չամամաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մարմիններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. սուրվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաի 6—32 ր., սէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլլներ) բէվօլվէրի, սիգար Ռինգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԱՑ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էքսէմի. կօֆէ էքսէմի և Մոխկայսկի. պեռերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դոյլեռուկ (шухъ), պաղնուներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ գանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ չիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեռներ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, չազաններ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամամալ կատօրկին 18 կ., մաքս Ֆրանսիայի ժամով, թեռլիք փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեռախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պլեսպապիեներ, դագաներ անգամի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուռիչկը 45 կ.—5 ր., շամպանսներ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պղատպոշկաններ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանդրեր շիրմայու ոսկրէ, գուռատպերշոմի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սատկի, պոլի և կարպի համար. չուլքի թղէ (бумага) մատակի կօշի և շալէ (гарусъ) ֆկչուտկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոզանտերեյնի ապրանքներ, սատկ ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գինջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտպէս գտնվում են ՄԻՒԶԱՑԻՎ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Առաքաբաղաքայիք կարող են գնել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

40—180

Միջի փողոց, կաթօլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 28 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 74 Ապրիլի 30 (Մայիսի 12) 1882 Ապրիլի 30 (Մայիսի 12) № 74

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։
Յայտարարութիւնները գնով են ստանում։
Տիֆլիս։ Редакція «Мшакъ».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւնն ընդունվում է ամեն ժամում։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
հրատարակչի բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ախալցխայից։ Նամակ Սղնախից։ Նկարքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Դաւիթի խաղում։ Աւտոբուսը։ Գերմանիա։ Բօսնիա և Հերցեգովինա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Աւտոբին լուրեր։—ԽԱՒՈՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Երկրագործ մշակների գործակատութիւնը Թիւրքիայից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

Ապրիլի 21-ին

Այս օրերս մի միջոց սիմափոխելու Ախալցխայեցիներին անտարբերութեան քնից, մեր մէջ լրագրական խօսքը ազդեցութիւն չունի, անհատների խօսքը ազդեցութիւն չունի, պատասխանատուութիւն, մարդկութիւն, ազգութիւն անիծուում են գրքի և վոր բառերի մէջ. չը կարծէք թէ միայն պառաւներն են այդ համազմունքի, ոչ. նոր սերունդը, «մեր ինտելիգենցիան» նոյնպէս ազատ չէ այդպիսի գաղափարից։ Վերէ միտը առաջարկէ «Հայոց բարեգործական ընկերութեան» մասնաճիւղ հաստատել Ախալցխայում, ինչպէս շուտով, պատասխանում են,— «այդ «ազգաների» գործ է։» Ուսումնարաններ կանօնաւորութիւնք, եկամուտների վրա հսկիրք.—«Էհ որիշ խօսք չունիմ» Աղքատաց հոգաբարձութեան անուամբ ընկերութիւն մը հիմնիրք, մեզը են այս ազգասիրները, անուէր անօգնական թափառում են գործքաշ.—«ամենց գործը ինձ է առած» Պ. վարժապետ, դուք խոստացել էիք «Մշակի» մէջ, խումբ կազմել, ներկայացուցիչներ տալ յօգուտ Թաղական ուսումնարանաց, ինչու մոռացաք.—«Էհէպէտ խոստացայ, բայց ընկերները չօգնեցին, մէկ ծիծեռնակով գարուն չի գար։» Պ. պ. հաշուառներ, եկամուտների հաշիւները վերջացրէք, ամա տարին մօտենում է.—«տասն էլ որ անց կենայ, գործ ատնող չը կայ։» Յարգելի պատգամաւորներ. Ձեզ վրա ժողովուրդը մեծ վստահութիւն ունէր, որ եկեղեցական կալուածոց վաչելուչ կարգադրութիւն մը անէիք, անհատների օգտագործութիւնից ազատելով, մեր ուսումնարանաց նիւթապէս ապահովելու համար, և անցեալ տարիներու (1880 և 1881 թուականի) կառավարչաց հաշիւները քննելու, որովհետ արդարացուցիք նրա վստահութիւնը.—«Ինչպէս չէ (ինքը պատասխանում եմ իրրև պատգամաւոր) մենք ինտրիգաներ սարքեցինք, օրագրիներ լարեցինք մէկ մէկու դէմ, զանազան հակառակ կառավարութիւններ կազմեցինք, մինչև անգամ մեզանից մի քանի «ազգաներ» (մեռ եօթն) ծածուկ հեռագրեցին Ս. Սինոդին «Թէ 15,000 րուբլի տարեկան արդիւնք առացվում են այդ կալուածքներից»։ Մի այլ պատմն (մեզանից) գիւղօրէից եկաւոր ցօղանաները գնացին պատրուակով իր արհեստ կատր առնելու էջմիածին, գուցէ աստեղ իր վրա հաստատելու կրկին անգամ կառավարչութիւնը կամ կազալատութիւնը, իսկ մեզացուել չէդրներս (ո և է կառավարչութիւնից) ընտրեցինք մեր միջից («աղանեղրից») երեք անգամ պատասխանատու պատգամաւորութիւն, որոնք հաստատակութեան խնդրագրով գիմելու էին բարձրագոյն հոգևոր կառավարութեան, որ բարեհաճէին Ախալցխայի ս. փրկիչ եկեղեցու երեսփոխանի անօրէնութեանց յանձնելու չիշեալ կալուածները, համաձայն օրինաց, *) որպէս անփա-

*) «Сводъ зак. томъ XI часть I отд. 1857 г. ст. 1024, 1025, 1027 и 1028. Եկեղեցական կալուածոց կառավարելու անմիջական իրաւունքը պատկանում է երեսփոխանին, որը ընտրվում է ժողովրդից»։ Ս. Սինոդն զրկելով երեսփոխանին այդ իրաւունքից, իր առանձին կարգադրութեամբ կապալառուի կամ կառավարչի ձեռք յանձնելով այդ կալուածքը, այն հետևանքն ունեցաւ, որ այժմ մեր ուսուցիչները վից ամսով առնիկ չեն առացել և հոգաբարձութիւնը մի քանի հազարներ փոխառութեամբ և իր գրպանից է ծախս արած. առաջ Աստուած, որ հիմակուանից վերջը հոգաբարձութիւնը դրամական ճգնաժամ չունենայ և կապալառուական վճարը ամրողջապէս յատկացուի։

կատուքիւն Ախալցխայի ս. փրկիչ եկեղեցու և ոչ մի նկատմունքով պահպանվում են տեղւոյս ազգային չորս երկտեղ ուսումնարանները, հակառակ դէպքում.....

Ընտրված պատգամաւորութիւնը իր քմահաճութեամբ այնքան չխուժգնեց իր ուղևորութիւնը, (ապահովիք ունէր) որ ս. էջմիածինը կրկին անգամ իր առաձին կարգադրութիւնն արաւ,—կոնսիստորիայի միջոցով կապալառուի չինչեալ կալուածքները 14,155 րուբլիով տրին հինգ տարի ժամանակամիջոցով. այսպէս և վերջացաւ պատգամաւորաց գործունէութիւնը. իսկ կառավարչական հարց ներկայացնող կամ պահանջող չը կայ։

Մեծապատիւ խմբագիր, խնդրում եմ տպագրի մի անկիւն չնորհելու ազգօգուտ «Մշակի» մէջ, իրրև բացատրութիւն հատորակութեան առաջ իմ առանձնած պարտականութեան։

Աւետիս Ալանեանց

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

—

Ապրիլի 26-ին

Սղնախը բաղդատր է նրանով, որ այստեղ Թուրքերը բերում են զանազան մթերքներ և ծախում էժան գնով, և այսպիսով թանգութեան առաջն առնում. իսկ եթէ սրանք չը բերէին, այն ժամանակ պէտք է միայնիք վրաց գիւղացիների յոյսով, որոնք ամենայն ինչ մեզ վրա թանգ գնով են ծախում։ Թուրքերի բերած առաջին հարկաւորութեան մթերքները սրանք են. ալիւր, գարի, իւղ, պանիր և մրգեղէններ. գարը առնում ենք սրանցից 2 ր., այն ինչ վրացուց գնուած թէ 3 ր. առնէինք, պանիրը առնում ենք պուդը 2 ր., իսկ վրացուն պէտք է 4 ր. տանք, մեզ խօսքով վրացիները ամենայն ինչ մեզ նրկատով են ծախում։ Թէպէտ Թուրքերը այսքան օգուտ են տալիս տեղացիներին, բայց սրանք Թուրքերի հետ վարվել չը գիտեն, մանաւանդ վրացիները, որոնք ուզենալով որ վրաց գիւղացիները իրանց մթերքները ծախելով օգտվին տեղացիներից, ճնշում են Թուրքերին, որպէս զի այլ ևս չը բերեն իրանց մթերքները։ Մեր խօսքերի հաստատութեան համար բերում ենք այստեղ մի օրինակ։ Անցեալ 18-ին մի քանի Թուրքեր պանիր էին բերել տեղիս հրապարակի վրա ծախելու. ինչպէս ասում են, վրաց գիւղացիներից մէկը մօտենալ է Թուրքերին և պանիր գողացել, սրա վրա այս գիւղացու և Թուրքերից մէկի մէջ կռիւ պատահել, բայց ներկայ եղողներից ոչ մէկը չը մօտենալ համարձակ կերպով բաժանելու նրանց. վերջապէս ասելիանաման քարտուղար պ. Թևլեանի, տղով վրացի, մօտենալ և վրացուն պաշտպան հանդիսանալով նա Տյուտ ձեռնտիսաւով այնքան տուեց խեղճ ու անմեղ Թուրքերի գլխին ու մէջքին, որ խեղճերը առանց ձայն հանելու

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾ ՄՇԱԿՆԵՐԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

—

Սկսած այն օրից, երբ առաջնորդիս մէջ լրագիրը պահանջ դարձաւ, երբ հիմնվեց «Մշակ» լրագիրը և երբ սկսեց ժողովուրդը արձագանք տալ լրագրական խօսքին,—այն օրից մեր լրագրութեան մէջ յայտնվեցան շատ տեսակ խնդիրներ։ Բայց մի հարց, այն է Թիւրքիայից երկրագործ գաղթականութեան հարցը, շատ սակաւ հետաքրքրվողներ ունեցաւ մեր մամուլի մէջ։

Որ Թիւրքիայից եկած մշակները օրից օր ազատնում են ամեն գաղտնիներում, այդ ամեն մարդ կը խոստովանի. բայց ինչ է ոտիայում այդ Թշուառներին Թողնել տունն, հայրենիք ու ցրվել այս ու այն կողմ, սկսած Կ. Պօլսից, Զմիւռնիայից, մինչև Անդրկովկասի մեծ քաղաքները և Կասպից ծովի ափերը,—այդ հարցն է որ մեզ ամենքիս պիտի հետաքրքրի և որ ինձ ստիպէ է տալիս այժմ այս տողերը գրելու, յուսալով որ ազգի ճիշդ տեղեկութիւն ունեցողները պարտք պիտի համարեն այդ հարցի վերաբերութեամբ խօսել մեր լրագրութեան մէջ։

Ապրիլի սկզբներում եկան Ալէքսանդրապոլ 40-ի չափ մշեցի գիւղացիներ, որոնք, ինչպէս պատմում էին, մօտաւորապէս հարիւր տղի էին եղել, բոլորն էլ Մուշի շրջականերից։ Դրանց մեծ մասը ուղղակի Թիֆլիս են գնացել, միւս մասը Բաքու։ Ցաւալի էր տեսնել այդ Թշուառ արտագնացներին, որոնք կարծես յուսահատական անէծքով դառապարտված լինեն մշակութիւն անելու.....

Այդ մշակներից մինին մօտեցայ և հարցրի թէ ինչից սոսկալած նրանք Թողնում են տուն, հայրենիք ու Թափառում այս կամ այն երկիր. մինէ նրանց պէս մի ժողովուրդ չէ կարող երկրագործութեամբ պարապել ու կառավարվել, փոխանակ դանվում է, սկսում են խուզարկութիւններ անել։ Գործը սկսվում է կաշառակերութեամբ և վերջանում է նրանով։ Բայց վայ այն անհատին, որ ընդդիմադրութիւն է անում։ Շարաչի չէ անում առանց մի գիւղ խարանելու, արտերը կրակ ձգելու, մարդ սպանելու։ Եթէ սպանողը հայ է, իսկ սպանվողը իւլամ, այդ ժամանակ գեաւուրը ստիպված է լինում մի մարդու փոխարէն երկու մարդ տալ, որոնց բանտարկում են։ Իսկ եթէ քիւրդերն են սպանում, նրանք մնում են անպատիժ։ Հէնց անցեալ ամսում քիւրդերը սպանեցին երեք հոգի հայերից. հայերը գանգատվեցան, բայց նրանց ոչ ոք չէր լսում և չարագործները մնացին անպատիժ։

Այս խօսքերը լսելով մարդու ինքն իրան հարց է առաջարկում, թէ ինչ պէտք են նայում Կ. Պօլսի գործիչները այս տեսակ ազգասէրս գաղթականութեան վրա, կամ ինչ կերպ են վերաբերվում այդ «լոյս» աղտակող, հայրենատէր և անձնուրաց էֆէնդիները. արդեօք չէն մտածում նրանք իրանց «սիրած» հայրենիքի զաւակների մասին, թէ ինչ դրութեան մէջ են գանվում նրանք։ Կ. Պօլսում նստելով, Հայաստանի երեսն էլ չը տեսնելով ու մեծ մեծ խօսելով, բան չի գառնայ։ Արդեօք չէ մտածում Կ. Պօլսի հայ ինտելիգենցիան որ անհրաժեշտ է Մուշի գաւառում փոքր ուս փոքր հողեր գնել քիւրդերից և յանձնել այդ հողերը հայ մշակներին, որ հարկաւոր է այդտեղ արհեստանոցներ բանալ։ Ջր գիտեն արդեօք պօլսեցիները որ Մուշը Թիւրքաց Հայաստանի բոլոր մեծ գաւառներից որոշվում է իր տեղական արդիւնաբերութիւններով, այնպէս որ այդ գաւառը կարելի է Հայաստանի «պարտէզ» անուանել։

Ուսումնարաններ բանալ, լուսաւորութիւն տարածել հայ ժողովրդի մէջ,—դա շատ գեղեցիկ և գովելի բան է, բայց չը պէտք է մոռանալ որ ուսման հետ և հաց է հարկաւոր ժողովրդին, որ կանոնաւոր ուսումը առաջ տանելու համար, նախ և առաջ պէտք է ժողովրդի անտեսական վիճակը ապահովելու։ Ժողովուրդը անտեսապէս անհանգստացած վիճակի մէջ գանելով, անդադար զբաղում է իր երկրից,—այդ գրութեան մէջ ինչ կօգնի դպրոցը։ Այդպիսով ուսումնարաններն էլ օրից օր վատթարանալով, վերջը կարող են գոյութիւն չունենալ։

Նախ և առաջ պէտք է աշխատել կապել Թիւրքաց Հայաստանի հայ ամբոխը իր հայրենի հողի հետ, իսկ այս կարելի է անել միմիայն լուծելով հաց ի խնդիրը։ Միմիայն քիչ շատ ապահոված նիւթական դրութիւնը տիպում է մի ժողովուրդ անդադար չը գաղթել իր հայրենիքից։

Կ. Պօլսի «զազգասէր» հայերը, նրանց ընկերութիւնները, որոնց թւում և «Միացեալ ընկերութիւնը» բաւականանում են հեռուից նայելով իրանց հայրենիքի վրա, գեղեցիկ ջրաղներ տրձակելով, բայց ոչ ոք հայ ինտելիգենցիայից չէ վրտահանում վերադառնալ հայրենիքն ու այնտեղ գործել, բաժանելով ազգումի հայ ամբոխի հետ նրա դառն վիճակը։

Ալէքսանդրապոլ Պ. Ր.

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՆՈՐ ԳՐՔԵՐ

Ս. Ա. Ալիշանի «Հայապատում կամ Նկարագրութիւն հին Հայոց ի սկզբանէ մինչեւ ցաւրս Տեառն 1500» գրքի 2-րդ հատորը, որ տպագրուած է Վենետիկ, Մխիթարեան հայրերի տպարանում, 1875 թուին, 1879 թուին ուղարկուած է Կ. Պոլիս։ Այդ հատորի մէջ կան հետեւեալ գլուխները։ Ա. Ներածութիւն։ Բ. Ազգ Հայկազունեաց։ Գ. Ազգ Ասորեստանեայց։ Դ. Ազգ Մարաց։ Ե. Ազգ Պարսից։ Զ. Ազգ Մակեդոնացւոց։ Է. Ազգ Պարթեւաց։ Ը. Ազգ Հռոմայեցւոց։ Թ. Ազգ Յունաց։ Ժ. Ազգ Վրաց։ Ժա. Ազգ Աղուանից։ Ժբ. Ազգ Ասորւոց։ Ժգ. Ազգ Արաբացւոց։ Ժդ. Ազգ Պարսից։ Ժե. Ազգ Թուրքաց։ Ժզ. Ազգ Ֆռանգաց։ Ժէ. Ազգ Ռուսաց։ Ժը. Ազգ Հրեայ։ Ի. Ազգ Գնչուաց։ Իա. Ազգ Ամերիկացւոց։ Իբ. Ազգ Ասիացւոց։ Իգ. Ազգ Աֆրիկացւոց։ Իդ. Ազգ Եւրոպացւոց։ Իե. Ազգ Ովկիանոսեան։ Իզ. Ազգ Անծանօթ։ Իէ. Ազգ Ընդհանրական։ Իը. Ազգ Ընդհանրական։ Իթ. Ազգ Ընդհանրական։ Լ. Ազգ Ընդհանրական։ Լա. Ազգ Ընդհանրական։ Լբ. Ազգ Ընդհանրական։ Լգ. Ազգ Ընդհանրական։ Լդ. Ազգ Ընդհանրական։ Լե. Ազգ Ընդհանրական։ Լզ. Ազգ Ընդհանրական։ Լէ. Ազգ Ընդհանրական։ Լը. Ազգ Ընդհանրական։ Լթ. Ազգ Ընդհանրական։ Մ. Ազգ Ընդհանրական։ Մա. Ազգ Ընդհանրական։ Մբ. Ազգ Ընդհանրական։ Մգ. Ազգ Ընդհանրական։ Մդ. Ազգ Ընդհանրական։ Մե. Ազգ Ընդհանրական։ Մզ. Ազգ Ընդհանրական։ Մէ. Ազգ Ընդհանրական։ Մը. Ազգ Ընդհանրական։ Մթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ն. Ազգ Ընդհանրական։ Նա. Ազգ Ընդհանրական։ Նբ. Ազգ Ընդհանրական։ Նգ. Ազգ Ընդհանրական։ Նդ. Ազգ Ընդհանրական։ Նե. Ազգ Ընդհանրական։ Նզ. Ազգ Ընդհանրական։ Նէ. Ազգ Ընդհանրական։ Նը. Ազգ Ընդհանրական։ Նթ. Ազգ Ընդհանրական։ Շ. Ազգ Ընդհանրական։ Շա. Ազգ Ընդհանրական։ Շբ. Ազգ Ընդհանրական։ Շգ. Ազգ Ընդհանրական։ Շդ. Ազգ Ընդհանրական։ Շե. Ազգ Ընդհանրական։ Շզ. Ազգ Ընդհանրական։ Շէ. Ազգ Ընդհանրական։ Շը. Ազգ Ընդհանրական։ Շթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ո. Ազգ Ընդհանրական։ Ոա. Ազգ Ընդհանրական։ Ոբ. Ազգ Ընդհանրական։ Ոգ. Ազգ Ընդհանրական։ Ոդ. Ազգ Ընդհանրական։ Ոե. Ազգ Ընդհանրական։ Ոզ. Ազգ Ընդհանրական։ Ոէ. Ազգ Ընդհանրական։ Ոը. Ազգ Ընդհանրական։ Ոթ. Ազգ Ընդհանրական։ Պ. Ազգ Ընդհանրական։ Պա. Ազգ Ընդհանրական։ Պբ. Ազգ Ընդհանրական։ Պգ. Ազգ Ընդհանրական։ Պդ. Ազգ Ընդհանրական։ Պե. Ազգ Ընդհանրական։ Պզ. Ազգ Ընդհանրական։ Պէ. Ազգ Ընդհանրական։ Պը. Ազգ Ընդհանրական։ Պթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ջ. Ազգ Ընդհանրական։ Ջա. Ազգ Ընդհանրական։ Ջբ. Ազգ Ընդհանրական։ Ջգ. Ազգ Ընդհանրական։ Ջդ. Ազգ Ընդհանրական։ Ջե. Ազգ Ընդհանրական։ Ջզ. Ազգ Ընդհանրական։ Ջէ. Ազգ Ընդհանրական։ Ջը. Ազգ Ընդհանրական։ Ջթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ռ. Ազգ Ընդհանրական։ Ռա. Ազգ Ընդհանրական։ Ռբ. Ազգ Ընդհանրական։ Ռգ. Ազգ Ընդհանրական։ Ռդ. Ազգ Ընդհանրական։ Ռե. Ազգ Ընդհանրական։ Ռզ. Ազգ Ընդհանրական։ Ռէ. Ազգ Ընդհանրական։ Ռը. Ազգ Ընդհանրական։ Ռթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ս. Ազգ Ընդհանրական։ Սա. Ազգ Ընդհանրական։ Սբ. Ազգ Ընդհանրական։ Սգ. Ազգ Ընդհանրական։ Սդ. Ազգ Ընդհանրական։ Սե. Ազգ Ընդհանրական։ Սզ. Ազգ Ընդհանրական։ Սէ. Ազգ Ընդհանրական։ Սը. Ազգ Ընդհանրական։ Սթ. Ազգ Ընդհանրական։ Տ. Ազգ Ընդհանրական։ Տա. Ազգ Ընդհանրական։ Տբ. Ազգ Ընդհանրական։ Տգ. Ազգ Ընդհանրական։ Տդ. Ազգ Ընդհանրական։ Տե. Ազգ Ընդհանրական։ Տզ. Ազգ Ընդհանրական։ Տէ. Ազգ Ընդհանրական։ Տը. Ազգ Ընդհանրական։ Տթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ր. Ազգ Ընդհանրական։ Րա. Ազգ Ընդհանրական։ Րբ. Ազգ Ընդհանրական։ Րգ. Ազգ Ընդհանրական։ Րդ. Ազգ Ընդհանրական։ Րե. Ազգ Ընդհանրական։ Րզ. Ազգ Ընդհանրական։ Րէ. Ազգ Ընդհանրական։ Րը. Ազգ Ընդհանրական։ Րթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ց. Ազգ Ընդհանրական։ Ցա. Ազգ Ընդհանրական։ Ցբ. Ազգ Ընդհանրական։ Ցգ. Ազգ Ընդհանրական։ Ցդ. Ազգ Ընդհանրական։ Ցե. Ազգ Ընդհանրական։ Ցզ. Ազգ Ընդհանրական։ Ցէ. Ազգ Ընդհանրական։ Ցը. Ազգ Ընդհանրական։ Ցթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ւ. Ազգ Ընդհանրական։ Ւա. Ազգ Ընդհանրական։ Ւբ. Ազգ Ընդհանրական։ Ւգ. Ազգ Ընդհանրական։ Ւդ. Ազգ Ընդհանրական։ Ւե. Ազգ Ընդհանրական։ Ւզ. Ազգ Ընդհանրական։ Ւէ. Ազգ Ընդհանրական։ Ւը. Ազգ Ընդհանրական։ Ւթ. Ազգ Ընդհանրական։ Փ. Ազգ Ընդհանրական։ Փա. Ազգ Ընդհանրական։ Փբ. Ազգ Ընդհանրական։ Փգ. Ազգ Ընդհանրական։ Փդ. Ազգ Ընդհանրական։ Փե. Ազգ Ընդհանրական։ Փզ. Ազգ Ընդհանրական։ Փէ. Ազգ Ընդհանրական։ Փը. Ազգ Ընդհանրական։ Փթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ք. Ազգ Ընդհանրական։ Քա. Ազգ Ընդհանրական։ Քբ. Ազգ Ընդհանրական։ Քգ. Ազգ Ընդհանրական։ Քդ. Ազգ Ընդհանրական։ Քե. Ազգ Ընդհանրական։ Քզ. Ազգ Ընդհանրական։ Քէ. Ազգ Ընդհանրական։ Քը. Ազգ Ընդհանրական։ Քթ. Ազգ Ընդհանրական։ Օ. Ազգ Ընդհանրական։ Օա. Ազգ Ընդհանրական։ Օբ. Ազգ Ընդհանրական։ Օգ. Ազգ Ընդհանրական։ Օդ. Ազգ Ընդհանրական։ Օե. Ազգ Ընդհանրական։ Օզ. Ազգ Ընդհանրական։ Օէ. Ազգ Ընդհանրական։ Օը. Ազգ Ընդհանրական։ Օթ. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆ. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆա. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆբ. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆգ. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆդ. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆե. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆզ. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆէ. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆը. Ազգ Ընդհանրական։ Ֆթ. Ազգ Ընդհանրական։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութեան մասին «Նոր Դար» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութիւնը սկսուել է 1870 թուից։ Առաջին հայ գաղթականը եղել է Գարագաշեան Յակոբ անունով մի երիտասարդ, որ Ամերիկա է գնացել Մարսէլից։ Նրան յաջորդել են Գարագաշեան Գրիգոր, Գարագաշեան Մարտիրոս, Գարագաշեան Ստեփան, Գարագաշեան Գէորգ, Գարագաշեան Յովհաննէս, Գարագաշեան Ներսէս, Գարագաշեան Գաբրիէլ, Գարագաշեան Ռուբէն, Գարագաշեան Սահակ, Գարագաշեան Վահան, Գարագաշեան Արտաշէս, Գարագաշեան Տիգրան, Գարագաշեան Արամ, Գարագաշեան Լեւոն, Գարագաշեան Գրիգոր, Գարագաշեան Մարտիրոս, Գարագաշեան Ստեփան, Գարագաշեան Գէորգ, Գարագաշեան Յովհաննէս, Գարագաշեան Ներսէս, Գարագաշեան Գաբրիէլ, Գարագաշեան Ռուբէն, Գարագաշեան Սահակ, Գարագաշեան Վահան, Գարագաշեան Արտաշէս, Գարագաշեան Տիգրան, Գարագաշեան Արամ, Գարագաշեան Լեւոն։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութեան մասին «Նոր Դար» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութիւնը սկսուել է 1870 թուից։ Առաջին հայ գաղթականը եղել է Գարագաշեան Յակոբ անունով մի երիտասարդ, որ Ամերիկա է գնացել Մարսէլից։ Նրան յաջորդել են Գարագաշեան Գրիգոր, Գարագաշեան Մարտիրոս, Գարագաշեան Ստեփան, Գարագաշեան Գէորգ, Գարագաշեան Յովհաննէս, Գարագաշեան Ներսէս, Գարագաշեան Գաբրիէլ, Գարագաշեան Ռուբէն, Գարագաշեան Սահակ, Գարագաշեան Վահան, Գարագաշեան Արտաշէս, Գարագաշեան Տիգրան, Գարագաշեան Արամ, Գարագաշեան Լեւոն։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութեան մասին «Նոր Դար» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութիւնը սկսուել է 1870 թուից։ Առաջին հայ գաղթականը եղել է Գարագաշեան Յակոբ անունով մի երիտասարդ, որ Ամերիկա է գնացել Մարսէլից։ Նրան յաջորդել են Գարագաշեան Գրիգոր, Գարագաշեան Մարտիրոս, Գարագաշեան Ստեփան, Գարագաշեան Գէորգ, Գարագաշեան Յովհաննէս, Գարագաշեան Ներսէս, Գարագաշեան Գաբրիէլ, Գարագաշեան Ռուբէն, Գարագաշեան Սահակ, Գարագաշեան Վահան, Գարագաշեան Արտաշէս, Գարագաշեան Տիգրան, Գարագաշեան Արամ, Գարագաշեան Լեւոն։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութեան մասին «Նոր Դար» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ։

Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներում հայ գաղթականութիւնը սկսուել է 1870 թուից։ Առաջին հայ գաղթականը եղել է Գարագաշեան Յակոբ անունով մի երիտասարդ, որ Ամերիկա է գնացել Մարսէլից։ Նրան յաջորդել են Գարագաշեան Գրիգոր, Գարագաշեան Մարտիրոս, Գարագաշեան Ստեփան, Գարագաշեան Գէորգ, Գարագաշեան Յովհաննէս, Գարագաշեան Ներսէս, Գարագաշեան Գաբրիէլ, Գարագաշեան Ռուբէն, Գարագաշեան Սահակ, Գարագաշեան Վահան, Գարագաշեան Արտաշէս, Գարագաշեան Տիգրան, Գարագաշեան Արամ, Գարագաշեան Լեւոն։

Fonds A.R.A.M

Ի. ՊՕՏՏԼԻՖԵՐԻ ՎԱՂԱԳՓԱՅԼԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԻՑ

«ՓՈՍԹԱ ՎԱՂԱԺԱՄԻՑ»

Ամսագիր, 28 տպաշար։ „Пчела Вѣстн.“ Выходитъ 2-го и 17-го числа каждаго мѣсяца.

ՀՈՒՆԿԱՐԱՑԻ ՄԸ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսիոյ «Politique Coloniale» կոչեցեալ կուսակցութեան ղեկավարներէն մին՝ Ժիւլ Ֆերրի, որ ներկայիս Նախարարական Խորհուրդի նախագահն է, ունի ուրիշ մեծ ձիրքեր ալ, որոնք ոչ միայն ֆրանսացի, այլ ամբողջ Եւրոպայի քաղաքագէտներուն ուշադրութիւնը գրաւած են։ Ան ամենէն առաջ ֆրանսական գաղութական քաղաքականութեան ամենէն ուժեղ ներկայացուցիչն է, ամենէն ազդեցիկ խօսնակը։ Ան ամենէն առաջ ֆրանսական գաղութական քաղաքականութեան ամենէն ուժեղ ներկայացուցիչն է, ամենէն ազդեցիկ խօսնակը։ Ան ամենէն առաջ ֆրանսական գաղութական քաղաքականութեան ամենէն ուժեղ ներկայացուցիչն է, ամենէն ազդեցիկ խօսնակը։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան հիմնական գաղափարն է, որ ֆրանսական ազգը, որ ունի մեծ ապագայ մը, չի կրնար իր ապագան ապահովել միայն Եւրոպայի մէջ, այլ պէտք է ունենայ նաեւ գաղութներ, ուր կարենայ իր ուժերը զարգացնել։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական առեւտուրի համար շուկաներ են, այլ նաեւ ֆրանսական քաղաքակրթութեան համար դաշտեր։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական առեւտուրի համար շուկաներ են, այլ նաեւ ֆրանսական քաղաքակրթութեան համար դաշտեր։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երկրորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ նաւատորմիղ մը, որ կարենայ պաշտպանել զանոնք։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական նաւատորմիղի համար նաւահանգիստներ են, այլ նաեւ ֆրանսական նաւատորմիղի համար նաւահանգիստներ են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական նաւատորմիղի համար նաւահանգիստներ են, այլ նաեւ ֆրանսական նաւատորմիղի համար նաւահանգիստներ են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երրորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ բանակ մը, որ կարենայ պաշտպանել զանոնք։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական բանակի համար զօրանոցներ են, այլ նաեւ ֆրանսական բանակի համար զօրանոցներ են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական բանակի համար զօրանոցներ են, այլ նաեւ ֆրանսական բանակի համար զօրանոցներ են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան չորրորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ ոստիկանութիւն մը, որ կարենայ պահպանել կարգն ու խաղաղութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ոստիկանութեան համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ոստիկանութեան համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ոստիկանութեան համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ոստիկանութեան համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան հինգերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ դատական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել արդարութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան վեցերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ կրթական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել լեզուն ու մշակոյթը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կրթական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կրթական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կրթական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կրթական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան եօթերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ տնտեսական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել հարստութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տնտեսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տնտեսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տնտեսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տնտեսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան ութերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ քաղաքական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել ժողովրդավարութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական քաղաքական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական քաղաքական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական քաղաքական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական քաղաքական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան իններորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ զինուորական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել խաղաղութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասներորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ մշակութային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել ինքնութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասնմէկերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ կրօնական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել հոգեւոր կեանքը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասներկուերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ լրատուական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել տեղեկատուութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասներեքերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ գիտական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել գիտութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասնչորսերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ տեխնոլոգիական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել առաջընթացը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասնհինգերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ առողջապահական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել առողջութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասնվեցերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ շրջակայքի համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել բնութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասնեօթերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ զբօսաշրջային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել գեղեցկութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասնութերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ սպորտային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել առողջութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան տասնիններորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ զբաղուածութեան համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել աշխատանքը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսաներորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ բնակարանային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել տունը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսանմէկերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ տրանսպորտային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել շարժունակութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսաներկուերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ էներգետիկ համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել լոյսն ու ջերմութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսաներեքերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ ջրային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել ջուրը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսանչորսերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ կապի համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել հաղորդակցութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսանհինգերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ ֆինանսական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել դրամը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսանվեցերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ վարչական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել կարգը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսանեօթերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ դատական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել արդարութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսանութերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ ոստիկանական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել կարգն ու խաղաղութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ոստիկանական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ոստիկանական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ոստիկանական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ոստիկանական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քսանիններորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ զինուորական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել խաղաղութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զինուորական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսներորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ մշակութային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել ինքնութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական մշակութային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսմէկերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ կրօնական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել հոգեւոր կեանքը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կրօնական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսներկուերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ լրատուական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել տեղեկատուութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական լրատուական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսներեքերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ գիտական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել գիտութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական գիտական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսչորսերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ տեխնոլոգիական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել առաջընթացը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տեխնոլոգիական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսհինգերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ առողջապահական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել առողջութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական առողջապահական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսվեցերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ շրջակայքի համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել բնութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական շրջակայքի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսեօթերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ զբօսաշրջային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել գեղեցկութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբօսաշրջային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսութերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ սպորտային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել առողջութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական սպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան երեսիններորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ զբաղուածութեան համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել աշխատանքը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական զբաղուածութեան համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասներորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ բնակարանային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել տունը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական բնակարանային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասմէկերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ տրանսպորտային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել շարժունակութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական տրանսպորտային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասերկուերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ էներգետիկ համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել լոյսն ու ջերմութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական էներգետիկ համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասերեքերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ ջրային համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել ջուրը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ջրային համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասչորսերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ կապի համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել հաղորդակցութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական կապի համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասհինգերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ ֆինանսական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել դրամը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական ֆինանսական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասվեցերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ վարչական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել կարգը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական վարչական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

Ֆերրիի գաղութական քաղաքականութեան քառասեօթերորդ գաղափարն է, որ ֆրանսական գաղութները պէտք է ունենան ուժեղ դատական համակարգ մը, որ կարենայ պահպանել արդարութիւնը։ Ան կը հաւատայ, որ ֆրանսական գաղութները ոչ միայն ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են, այլ նաեւ ֆրանսական դատական համակարգի համար աշխատանքի դաշտեր են։

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՏԱՑՎԱԾՔԻ մեծ քանակութեամբ և ծախվում են 25% **ԼԺՔԱՆ** քան թէ ուրիշ տեղ. թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վակաս, կրագի, ՎԵՐԱՐԿՈՒՆՆԵՐ, կէօնկա, Թուզթ, ԳՐԻՉՆԵՐ, հայելիներ, Թամբեր, ձիասանդրեր, մահճակալներ, ԱՐԾՈՒԿՆԵՐ, փոշիներ սամովար մաքրելու և լուացքի համար և այլն։

Անգլիական խանութի մէջ։ 1—8

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

1882 թ. ՄԱՑԻՍԻ 1-ԻՑ ՎՃԱՐՈՒՄ Է

Ա. անձների համար՝

Ընթացիկ հաշուով	4½%
ցպահանջ	4%
Վեց ամիս պայմանաժամով . .	5½%
Մի և աւելի տարի	6%

1—3

ՄՈՒՐԱԲԱ, շաքարի ձուաններ, պանիր-չհաւեր, խաւիար և այլն վաճառում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բաղկաթոռ-մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չբ թղջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ՐԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, դանակներ և այլն։ 5—10

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ ԲԱՖՖԻԻ

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿԻ

III ԳԻՐՔԸ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ է 2 ՌՈՒԲԼ

Վէպի այս հատորի Մենավաճառուհին թիւնը պատկանում է բացառապէս թիֆլիսի «ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌՆՈՑԻՆ»։ Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“ (на Головинскомъ проспектѣ въ д. Мириманова, №№ 3 и 4).

ВЪ ТИФЛИСѢ

10—10

Լոյս տեսաւ ՏՓԳրան Նալարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Դիկկենսի „Հարս և Սկեսուր“ թարգ. սր. Ն. ՏԷր-Մարկոսեանից։ Գրքոյկին իբրև յաւելուած տպուած են դրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

Ապրիլի 15-ից կինոթեատրական գործադրանում, որ գանվում է Արծրունու գոլէրէի №№ 149 և 150 բացված է հայերէն գրքերի բաժանումը։ Ամեական վճարը մի գրքի համար 30 կ., երկու գրքի համար 50 կ., իսկ երեք գրքի համար 80 կ.։

Գրաւ պէտք է Թողնին 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի գիրք է տանում։

Գործարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

9—10

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ.

Որ մայիս ամսի կէսից մինչև ամսուայ վերջը բնակվելու է ՄԱՆԳԼԻՍՈՒՄ, յանձն է առնում պարապել թէ կրկնութեամբ և թէ դասերով զանազան ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ և թէ փոքր երեխաների հետ։

Մանրամասն պայմանները, պայմնքն՝ ո՞մ և ի՞նչ հասակի երեխայի հետ պէտք է պարապել, ի՞նչ առարկաներից, ո՞րքան ժամ և այլն և այլն խնդրում են յանկացողներին Թողնել „Մշակի“ խմբագրատան մէջ, ուր կարող են գտնել և յիշեալ ուսանողի հասցէն։ 15—15

ՄԱՐՏԻ ՓՈՂՈՑ, ԿԱԹՈՂԻՔԷ ԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿՅՈՒՆ № 13.

Ամեն էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ԱՆԱՆԴԱՍԻ ՐԻՔԵԻ ամենայն տեսակ, Ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՔՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 Ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, Գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վալներ կրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվերի, սիգար Ռէյնգարդի Ֆաբրիկից. պատրոնա և Թամբաքու կուշտարովի գիլզի պատիրօշի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼԷ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ բրիսկվիտ. (սախար չայու և կաֆէի) էքինէմի. կօֆէ էքինէմի և մէքէյտեի. պիսկուբուգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլմուկ (пухъ), պագոնաներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ դանազան Ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հասը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիօր. մի կոպեյկ մաշինայ. Անգլիական ութիներ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, ջազայներ կաֆէի համար, Ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահմալ կարօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի մակոյ, Թուզթ վոշտի, կանվերաներ, սուրգուչ, մաստա, գրիչ երկաթէ, գրչակոմ, քարնատաշտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գազաններ սեզոնի և չայու Ֆրաժէ, մարշալի և բրիտանական գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուռիլկ 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսապշկաններ վարշավու, ՌՈՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու ոսկրէ, գուտապերչովի և փայտէ, շէզլոնգներ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարսէ համար. չուվալի Թէլ (бумага) մատակի կօշի և շալկ (гарусъ) ֆէլչատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գործաւորների ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հատավէտ չրեր, պուդրա, Գլիցերին չրի քացախ, հատավէտ պտրաշոկներ կիվերի ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՌԱՑԻՆ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍՕՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փոդոցում կաթոլիկայ փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

41—180

ՄԻՋԻ ՓՈՂՈՑ, ԿԱԹՈՂԻՔԷ ԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿՅՈՒՆ № 13.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրայ, տան Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

Ի ՏԻԿԻՆ, որ գիտէ ֆրանսերէն լեզու և ուզևորվում է արտասահման, փնտռում է մի Տիւանդ հնազ ուղեկցելու, կամ երեխաներին խնամելու—վարձատրութիւն չէ խնդրում, այլ ձանապարհածախսը դնացողների հաշուով։ Հասցէն. Գօլովինսկի փողոց, ուսուցիչ Սամիչի, տան Թամամշեվի № 6։

3—3

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. подъ ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.—Что такое Поземельная Община. С. И. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселеніе.—Желтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ правовъ). Н. И Наумова.—Воспоминованія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.— Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, ասեղ ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ոսկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ՃԸՃԻՉՆԵՐ 1 ր., Հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջաներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., դիմարկներ 1 ր., չբ Թղջվող վերարկուներ 6 ր., շչէօկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵԼՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԹՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ. մոմեր, մաւրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՏՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԷՐԷՅՈՒՄ։

26—50

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 29 Апрѣля 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 75 Մայիսի 1 (13) 1882 Մայիսի 1 (13) № 75

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յառաքագրութիւը դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Մշակ»։

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անցպատում բնիջոյքներ։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Աւստրօ-Ունգարիա։ Անգլիա։ Եգիպտոս։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Կաթոլիկ հայեր նոր գրաւված նահանգներում։

ԱՆՆՊԱՏԱԿ ԻՆՋՈՅՔՆԵՐ

—

Մեր վաճառականները վրդովել են այն լուրից, որ մենք տպեցինք „Մշակի“ մէջ, թէ նրանք հաւաքելով իրանց մէջ մօտ 1000 րուբլը պիտաւորութիւն ունեն զրկ դնել այդ գումարը քէֆի վրայ։ Մենք այն կարծիքն էինք յայտնում որ աւելի լաւ կը լինեը այդ հաւաքւած գումարը գործ դնել մի որ և է ազգային, բարեգործական ձեռնարկութեան վրայ։

Բայց „Մշակի“ հետևեալ համարներից միևնոյն մենք աւելացրինք, որ մենք մինչև անգամ քէֆի դէմ չենք, միայն կուզենայինք տեսնել մեր հասարակութեան մէջ, որ ամեն քաղաքակիրթ հասարակութիւնների պէս մեր հայերն էլ վերջապէս հասկանային թէ քէֆն էլ, ինջոյքն էլ չը պէտք է լինի մի աննպատակ, վայրենի զուարճութիւն, այլ նա էլ պէտք է առաջնորդւած լինի մի որ և է բարոյական դաղափարով։

Մեր նպատակը չէ այստեղ խօսել ընտանեկան ինջոյքների, ընտանեկան քէֆերի մասին, թէև սրանք էլ բարեկիրթ հասարակութիւնների մէջ երբէք աննպատակ չեն լինում։ Գարձեալ մի բարոյական, թէև նեղ, ընտանեկան գաղափար կայ, երբ ընտանեկան շրջանը իր ազգականներով ու ծանօթներով, հաւաքւում է, ինջոյք է սարքում մի հարսանիք, ծննդեան օր, կամ ընտանեկան մի անդամի տարեդարձի օրը տօնելու համար։

Բայց ոչինչ չը կայ այնքան գեղեցիկ, որքան հասարակական մեծ գումարութիւներ, ինջոյքներ, քէֆեր, որոնք գուրկ լինելով մի որ և է բարոյական դաղափարից, նպատակ ունեն միմիայն փող վատնել կեր ու խում մի վրա և անցնում են միմիայն անմիտ կեցուածքով և վայրենի գոռոզներով։

Քանի հասարակութիւնը քաղաքակրթւում, լուսաւորւում է, քանի նրա մտաւոր ու բարոյական կեանքը զարդանում, քանի նրա բարք ու վարքը մեղմանում են,—այնքան նրա քէֆերն ու ինջոյքները առանում են մի բարձր բարոյական նշանակութիւն։

Որքան զգուելի են ամբոխի աննպատակ գումարութիւնեը, գրւված վայրենի քէֆի, կեր ու խումի միակ ցանկութեամբ, այնքան համակրելի ու յարգելի են ամբոխի ինջոյքները, երբ նրանք առաջնորդւած են լինում մի որ և է բարոյական դաղափարից։

Եւրոպայում ժողովրդական ինջոյքներ, կամ առօրեայ ուրախութեամբ ճաշկերոյթներ միշտ մի որ և է բարոյական դաղափարով են առաջնորդւում։ Մի տեղ ամբոխը հաւաքւում է իր մի որ և է պատմական ազգային ոգն ոգևորելու համար, միւս տեղ ամբողջ երկրից հաւաքւած երգեցիկ խմբեր ասնախմբութիւն են անում, մի այլ տեղ մարմնամարզական ոգն է լինում և այլն։ Առօրեայ ուրախութեամբ ճաշկերն էլ, ոչ թէ միայն ինտելիգենտիայի, բայց և ամբոխի մէջ միշտ տեղի են ունենում մի որ և է բարոյական նպատակի համար։ Մի տեղ ոգևորւում են մի հիմնարկութեան տարեդարձը, մի այլ տեղ մի նշանաւոր մարդուն պատիւ են անում նրան ճոխ ասլով և այլն։

Եւ միեդանում ճաշկերոյթի ամբողջ նշանակութիւնը պարունակվում է շատ ուսուցչութիւնն մանուանդ թէ ուսուցչութիւնն իսկ հոգևորականների ձեռքն է։ Ուստի, ես հարկադրւած եմ ուսումնարանների վիճակը թեմի հոգևորական կազմակերպութեան կարգում նկարագրել։ Արդուին է թեմական քաղաքը։ Մեծ և փոքր վիճակներն սանք են. կարս, Արդահան, Օլթի, Արդանուչ և Բաթում քաղաքներ և Սաթլէլ, Տանձատ, Գիւլիկար, Մամախէթ գիւղերն։ Արդահան, Օլթի և Բաթում քաղաքների հայ-կաթոլիկները թէև քանակաւոր առաջնորդ քահանաներ ունեն, սակայն ուսումնարանէ զուրկ են, վասն զի գրեթէ ամենն ազգաբնակչութիւը են որ հեն վաճառականութիւն կանեն և արհեստ կը բանեն։ Իսկ միւս տեղերն կայ ուսումնարան։ Սկսենք նախ եպիսկոպոսանիստ քաղաքէն։

ա) Արդուին քաղաքն, որ բաղ նորագոյն պաշտօնական տեղեկութեան 3,500 հայ-կաթոլիկ կը պարունակէ, չորս զլխաւոր բաժանումներ ունի, որ են. Միջնաքաղաքն և Խայիլէ, Կօշտաս և Կորձուլ Թաղերը։ Այս չորս բաժանումների մէջ ազ մի մի եկեղեցի և եկեղեցւոյն կից ուսումնարաններ։ Եպիսկոպոսարան, մայր եկեղեցին և մայր ուսումնարան Միջնաքաղաքի մէջ են։ Մայր ուսումնարան երկու կարգ է բաժանված՝ վերին և տարրին։ Տարրին կարգի մէջ խառն ի խուռն լցուած են 100-էն աւելի երեխաներ, որոնց մանկավարժ-ուսուցիչներն են մի կամ երկու քահանայք։ Վերին կարգի մէջ կան 50 աշակերտներ, որոնք տարրին կարգի զարգացուածներէն են ընտրուած, և կը կատարվին մի կամ երկու քահանայք։ Մի զարմանալի, ընդերցող, մի կամ երկու ամսուայ մէջ ուսումնարանի վիճակը կը փոխվի, կամ ուսուցիչները կը փոխվին, կամ աշակերտները կը ցրուին։ Ուսումնարանի տեսչութիւնն ունի մի ուրիշ քահանայ, որ ամեն օր կը գայ ուսումնարան, կը քննէ աշակերտները, կը պատուիրէ ուսուցիչներին, կը հսկէ ուսումնարանի կարգ ու կանոն

Fonds A.R.A.M

ԱՐՏԱՔԻՆ ԴԱՒԱՓՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՀԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

«Politische Correspondenz» լուրերէ առնելով կը գրուի թէ Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարարութիւնը ամենայն ուշադրութեամբ կը հետեւի Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին, որ ուղղուած է Ռուսիոյ դէմ։ Ռուսական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ այդ դաշնագրին նպատակն է Ռուսիոյ ներքին դրութեան մէջ խանգարում յառաջացնել։ Ռուսական կառավարութիւնը կը կարծէ թէ Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միջեւ կնքուած

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՓԻԼԻՍՓԻՆԵՐ

Ի. Պօլսոյ, 21 մարտի

«Ազգ» մը նիհիլիստական կազմակերպութեան մասին կը հրատարակէ հետեւեալ տեղեկութիւնները. Ռուսական կառավարութեան ուշադրութիւնը դարձած է եղեր վերջին ատեններս նիհիլիստական շարժումներուն վրայ, որոնք ոչ միայն կը սպառնան Ռուսիոյ ներքին խաղաղութեան, այլեւ կը վտանգեն Եւրոպայի ընդհանուր հանգստութիւնը։ Ասոնց գործունէութեան ամենէն ուշագրաւ կողմերէն մին է անկասկած անոնց ընդհանուր կազմակերպութիւնը։ Ռուսիոյ տարածութեան վրայ ցրուած են մեծ թիւով նիհիլիստական խմբակներ, որոնք ունին իրենց ներկայացուցիչները Ս. Փեթերսպուրկ, ուր կը գտնուին նաեւ կեդրոնական յանձնախումբի անդամները։ Ասոնք կը գործեն ամենայն գաղտնիութեամբ, եւ ոչ ոք կրնայ ճանչնալ զանոնք, բացի անոնց անդամներէն։ Ամէն խումբ ունի իր առանձին անունը, որ կը փոխուի ամէն անգամ, երբ խումբին մէկ անդամը կը մեռնի կամ կը ձերբակալուի։ Ամէն խումբ ունի իր առանձին գործունէութեան ասպարէզը, որ կը սահմանուի կեդրոնական յանձնախումբին կողմէ

ժամանակ փոխանակ վաշխառուին դիմելու, նա հրաւիրում է իր մօտ իր ինն բարեկամներին և նրանց հետ ընկերութիւն է կազմում, որի մէջ, իրան էլ հետը հաշուելով, 10 անդամներ կը լինեն։ Անդամներից իւրաքանչիւրը տալիս է 1000 ֆր., որը անյապաղ յանձնվում է ընկերութեան հիմնադրին որպէս պարտք, առանց տոկոսի։ Մէկ տարուց յետոյ, հիմնադիրը հրաւիրում է իր մօտ իր ինն ընկերներին, այդ վերջիններս վճարակ են գալիս—թէ ներածից ով պէտք է 9,000 ֆրանկ փոխ առնելու իրաւունք ունենայ, վիճակով սա էլ իր կողմից իւրաքանչիւր անդամից 1000 ֆրանկ է առնում. միւս տարիներում վճարակ են գալիս միայն ութ անդամներից մէջ, այդպիսով չարունակվում է ամբողջ տասը տարիների ընթացքում, մինչև որ ընկերութեան բոլոր անդամները տիրանում են իրանց կապիտալներին. այն ժամանակ ընկերութիւնը արձակվում է։ Այս տեսակ ընկերութիւնները մեծ ծառայութիւն են մատուցանում չնչին առևտրականներին, որոնք վաշխառուներից միայն կարող են փող պարտքով վերցնել, և այն էլ տարեկան 36%-ով։ Միւս հիմնարկութիւնը—դա է այդպէս անուանված «տնտեսիա ընկերութիւն» նպատակների համար։ Շինաստանում, ծնողներից յետոյ մնացած կարգը բաժանվում է որդի զաւակների մէջ. աղջիկները բաժանում չունեն ծնողական ժառանգութեան վրա։ Այդ պատճառով, ձէտի այդ խառնութիւնը մեղմացնելու համար, հիմնվում են տնտեսիա անուանված ընկերութիւնները բաժին կազմելու համար։ Երբ որ չինացուն աղջիկ է ծնվում, այն ժամանակ տղայի ծնողը, որ հոգս է քաշում իր մանուկների ապագայի մասին, չտապում է այդ տնտեսիա ընկերութիւնների մէջ փողի մի գումար դնել, որը նա պարտաւորվում է հանել միայն իր աղջկայ մարդու գնալու օրը։ Ընկերութիւնն էլ, իր կողմից, պարտաւորվում է գումարը չահեցնել, իսկ նշանակված օրը վերադարձնել նրան տոկոսներով խաչորացած։ Մի խօսքով, չինացիք ինչպէս երևում է վաղուց են հասկացել ղրամագլխների և անձերի ընկերութիւնների բոլոր օգտակարները, բայց ինչպէս այս բանում, նոյնպէս և միւսում գործերում, նրանք առաջին քայլերի վրա կանգնեցին, և ուրիշ ցեղերին յանձնեցին զարգացնել և կատարելագործել այն գիւտերը, որոնք դուրս էին եկել իրանց ձեռքերից։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 ապրիլի։ Գիմնազիական քոյրերի խնայողական գրամարկղի մասնաժողովը նախագիծ մշակեց. 15 տարվայ ծառայութեան համար որոշում է 200 րուբլի, երէք ծառայութեան ժամանակ առնական 1 րուբլ մուտք է եղել։

ԴՈՒԲԼԻՆ, 29 ապրիլի։ Մարդասպանները գտնված չեն։ Կասկածանքի ենթարկված և կալանաւորված անձինք արձակված են։ Կառավարութիւնը նշանակեց 10,000 ֆունտ ստերլինգ մարդասպաններին ցոյց տուողներին վարձատրութիւն և 1000 ֆունտ ստերլինգ նրանց, որոնք կը նպաստեն յանցաւորների գտնելուն։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 ապրիլի։ Պետական բանկի 5% առևտրը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 37½ կ., երկրորդ 90 ր. 87 կ., երրորդ 90 ր. 87½ կ., չորրորդ 90 ր. 62½ կ., հինգերորդ 90 ր. 37½ կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առևտրը արժէ 218 ր., երկրորդ 211 ր. 75½ կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առևտրը արժէ 90 ր. 25½ կ., երկրորդ 90 ր. 37 կ., երրորդ 90 ր. 25½ կ., ոսկի 8 ր. 5 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդոնի վրա արժէ 24,37 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 62 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 75 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը դանդաղ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

1882 թ. ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՎՃԱՐՈՒՄ Է

Ապանդների համար՝

ընթացիկ հաշուով	4½%
ցպահանջ	4%
վեց ամիս պայմանաժամով	5½%
մի և աւելի տարի	6%

2—3

ԲԱԼԶԱՄ

„ԲՕՐՄԱՆԻ“

Արտաքին գործառութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻ, ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԻՒ դէմ և այլն, ներքին գործերի մինիստրութեան ԲԱՅԿԱԿԱՆ խորհուրդից թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամրողջ կովկասի համար։

ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ՅՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., Թիֆլիսում։

5—10 (Ա. Հ. Ջ.)

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Լոյս տեսան ՀԱՑՈՐԴՈՒ արբազան պատմութեան երկու ձեռնարկները՝

Ա. Պատմութիւն Հին-Կտակարանի, բաղկացած 30 քառածալ թերթերից—240 մեծադիր երեսներից և 7 հատ գեղեցիկ պատկերներով զարդարված։

Բ. Պատմութիւն Նոր-Կտակարանի, բաղկացած 208 մեծադիր երեսներից և զարդարած 17 հատ գեղեցիկ պատկերներով։

Դասագրքերը քննուած են Բարձրագոյն հոգևոր վարչութեան ձեռքով և տպագրուած են ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՑՐԱՊԵՏԻ հաճութեամբ և հրամանով։

ԻՐԱՔԱՆՉԻՒՐԻ ԳԻՆՆ Է 50 Կ.

Գումարով գնողները քանակութեան համեմատ զիջումն են ստանում։

1—3

ՍՏԱՑՎԵՑՄԱՆ մեծ քանակութեամբ և ծախվում են 25% էժան քան թէ ուրիշ տեղ. թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վահան, կրագի, ՎԵՐԱԿՈՒՈՆՆԵՐ, կէօնկա, թուղթ, ԳՐԻՉՆԵՐ, հայելիներ, թամբեր, ձիասանդրեր, մահճակալներ, ԱՊՈՒՈՒՆԵՐ, փոշիներ ատամները մաքրելու և լուացքի համար և այլն։

Անգլիական խանութի մէջ։

2—8

ԻՐԱՒԻՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. подъ ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.— Что такое Поземельная Община. С. Я. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселенія.—Желтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ нравовъ). Н. И. Наумова.—Воспоминованія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.— Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ստացուել գարնանային ամեն տեսակ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ, ներկած թղթեր պատերի համար, ներկեր գեղեցիկ գունագարդ, ներկեր սպիտակ ամեն տեսակ ներկելու համար, ներկեր ոսկեգոյն, արծաթագոյն և պղնձագոյն, ներկեր

№ 76 Մայիսի 4 (16) 1882 ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Մայիսի 4 (16) № 76

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուան 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Թիֆլիսում գիւղում եւ միւսային նամապատառն մէջ։
Յայտարարութիւնները գնում են ուղղակի Տիֆլիս։ Редакція «Мшакъ»

Թերթը դուրս է գալիս 10—2 ժամ։
(Բացի կիրակի և տոն օրերից)։
Յայտարարութիւն բնդունւում է առին չեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են հրատարակչի բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Աւետարանի թարգմանութեան խնդիրը։ Նկարչի յուշերը։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Թիւրքիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Նամակ Թիւրքիայից։ Ատաքիէ լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԻԵՏԱՐԱՆԻ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

—

Շատ անգամ մեր մտքումն կեանքում հանդիպում ենք երես առ երես այնպիսի խնդիրների, որոնք բնաւորապէս չուժում են պահանջում մեզանից. որքան էլ նոքա անախորժ և մեր ղգայմանքն ու ճաշակին պղծելի անգամ լինէին, նոցանից խոյս տալը այնչափ անհնարին կը լինի որչափ և ձգտեսկար նոցա օրինաւորութիւնը չը ճանաչելը։ Հինգ դրանում իսկ կայանում է կառավարելու գաղտնիքը, որ կառավարող ու առաջնորդողները ամէն մի դէպքում իսկոյն պէտք է սուր աչօք ըմբռնեն ու ճանաչեն կեանքից առած և լուծումն պահանջող խնդրի էութիւնը և նրան գոհացուցիչ բաւարարութիւն տան յօգուտ և ի ցիր բաւարարութիւն տան յօգուտ և ի զարգացումն ընդհանրութեան։ Բայց եթէ ընդհանրութիւնը՝ ամբողջ գործարանական կազմակերպութիւնը (օրգանիզմը) ըմբռնած է կառավարողների կոզմանէ այն ատելիան թիւր և անկատար, որ ձեի և արտաքին կերպարանքի մի չնչին փոփոխութեամբ օրգանիզմը և ընդհանրութեան էութիւնը փոփոխած ու այլանդակված են համարում, մանաւանդ երբ կառավարիչները իրանց անձնական շահը ընդհանրութեան բաւութեանը գերազանցելով ամէն միջոց դրած են գնում իրանց շահը վտանգից զերծ պահելու, ահա այդ միջոցում երևան են գալիս այն հնձառա խնդիրները, որոնք ընդարձակ կամ նեղ ահմանները փոփոխութիւններ անելով իրանք իրանց վերջապէս հասնում են իրանց գոհացուցիչ լուծմանը։

Պէտք է կարձատես լինել և չը նկատել որ Աւետարանի աշխարհարար թարգմանութիւնը այն խնդիրներից մինն է, որ այժմ նեթկայացել է ազգին և ազատանալից եղանակաւ պահանջում է իր լուծումը։ Հինգ ամբողջ տարի տարանից առաջ „Մշակը“ իր էջերում իր համեստ ձայնը բարձրացրեց այդ ազգային կարօտութեան մասին, որի օրինաւորութիւնը չը կարողացաւ չը ճանաչել էջմիածինը և հասարակ բաւականութիւն։ Ընթերի, սակայն երեխային չէր կարելի նորա ուսելու կարիքը մոռացնել տալ։ էջմիածինը հասարակ Աւետարանի աշխարհարար թարգմանութիւնը. հինգ տարիները անցան. էջմիածինը կարծես թէ երեխան մոռացաւ իր պիտոյքը և այլ ևս կաթ չի պահանջի։ Սակայն հաշիւը սխալ եղաւ։ Այսօր այդ երեխան առաւել ևս ուզում է իր բաւարարութիւնը։ Մեզ հապա հնարաւոր է թվում թէ այս անգամ ևս կարելի լինի այդ թարգմանութեան խնդիրը մի որ և է կողմի մէջ դնել առանց վախենալու, որ նա հիմա ոչ թէ հինգ, այլ աւելի քիչ ժամանակից յետոյ կը բարձրանայ և աւելի ուժգնապէս կը պահանջէ իր անհրաժեշտ լուծումը։ Բնական է որ անօթութեան կարիքը բաւարարութիւն ու հանգստութիւն չը առանալու ժամանակի անցքութեան չափով ա առիճանաբար ածի, զօրանայ, առաւարանայ և վերջ ի վերջոյ հզօր ընդհարումով ինքն իր համար էլք գտնէ։

Արդարև Աւետարանի աշխարհարար թարգմանութեան առաջին ձեռնամխութիւնը (ինիցիատիվը) պատկանում է էջմիածնին, և նորա հեղինակական գերիշխանութեան առջև կը խոնարհեն ամենայն դարանադրծ խորդուբանդներ։ Աստարակոյս էջմիածնի իրաւունքն է այդ թարգմանութիւն անելը արտաքին և արևմտեան Հայ բարբառներով, բայց այնտեղի ա. հայրերը ունեն այն դաղափարը թէ այդ թարգմանութիւնը չանելն էլ նոցա իրաւունքն է։ Սհա հինգ ամբողջ տարի է, որ էջմիածինը խոստացել է նոր կտակարանի արտարանի թարգմանութիւնը. բայց ինչքան բան է արած. ոչի է թարգմանիչը, կամ քանի անձինք են. ի՞նչ ահագին և ի՞նչ սկզբունքով պիտի թարգմանէին. մինչև ցարդ ի՞նչ քանիններ պատրաստել, և այլն և այլն։ Պէտք է պատմանած, որ խիստ քիչ կամ ոչինչ չեն արել Աւետարանը արտարանի լեզուով թարգմանելու գործը յանձնեց էջմիածնին կիսլեզուվարդապետին, որ Տամկաստանցի գրով „Արարած“ ամագրի մէջ իր մերթ ընդ մերթ տպած յօդուածներով ապացուցած է, որ այդ ս. Հայրը մտացել է ցամաքասան հայերէնը, չէ կարողացել սեփականացնել իրան մեր բարբառը, և այդ երկու տարրերից կազմած մի խառնուրդը աւելի ևս անհասկանալի խառնուրդ չինելու համար ամեն տեղ յատնար անյարմար ղուժ ցանում է դրարար գործածելի և անգործածելի բառեր ու ձևեր։ Շուտով համոզվեցան որ անհնարին էր արտարանի բարբառով թարգմանելի Աւետարանը լինի այդ նոր և ինքնահնար խառնուրդով. վասն որոյ մի բարձրագոյն ձեռք, որը նայնպէս ցամաքասանից էր, առաւ գրիչը և փորձեց մի փորձ, որի անաջողութիւնը իսկոյն իրան մատրիմ անկնդծ ընկերներ։ Ահա հինգ տարվայ ընթացքում էջմիածնի կատարածը, որ միայն մի փորձ էր և ս. Մատթէոսի Աւետարանից այն կողմը չէ անցած։

Աւետարանի կամ Աստուածաշնչի թարգմանութեան փափուկ գործը կարող են կատարել ցամաքասանի համար բուն ազգականաց հայեր, ինչպէս են Ղուկաս Վանեցի և Հ. Հիւնքեարբէյենդեան, (որոնց ընտրութիւնը խիստ յաջող պէտք է կոչել) իսկ մեր ռուսահայերիս համար՝ քնիկ մեր երկրացի ուսումնականներ, որոնց թիւը չէ կարելի նուազ անուանել։ Թող էջմիածինը յանձնէ այդ գործը թէ ասա, թէ անդ ձեռնհաս հաւատարիմ ուսումնականների և իրան վերապահէ ամեն քննութիւն ու վերացում։ Եւ ահա այսպէս կը լուծվի խընդիրը և հերետիկոսութեան ամեն վէճ կանհետանայ։

Իսկ ամերիկեան կամ անգլիական աստաձաշնչի ընկերութիւնների ս. գիրքը թարգմանելու, տպելու և տարածելու համար ժամանակութիւն առանալը ոչ միայն սակաւ է և ոչ մեր պատուին չօշափող մի բան կարելի է համարել այդ։ Ուստոց պետական ևկեղեցին ոչ թէ միայն թոյլ է աստուածաշնչի ընկերութեանը, Մոսկվայում, Օդեսայում, Թիֆլիսում և ամերիկեան բոլոր նշանաւոր քաղաքներում ս. գրքերի միջնորդներ բանալ գործակատներ ու գրասենեակներ ունենալ, այլ ինքը ամէն կերպով նպաստում է այդ արտաքսմանեան ընկերութեան, որ մեծամեծ ծախքերով Աստուածաշունչ տարածէ ռուս ժողովրդի մէջ։ Սինոդական տպարանները իւրաքանչիւր տարի այդ ընկերութեան համար հարիւր հազարներով Աստուածաշունչ են տպում, և ուստոց ներով Աստուածաշնչի ընկերութեան ևկեղեցու պէս մի մեծ կազմակերպութիւն այդ բանը իր համար վատնգաւոր կամ անպատիւ չէ համարում Ս. գիրք տպել տարածելը խորհնացի, եպիշէ կամ քերականութիւն տպելու պէս բան չէ, որ մի 20 կամ 30 հազարով կարելի լիներ կատարել։ Նախ որ պէտք է այլ և այլ դիրքով ու մեծութեամբ և տառերով տպել յետոյ հարկ է մեծ քանակութեամբ տպել օրինակ 30 կամ 40 հազարը մի անգամ, ունենալ մրցութեանցներ, կազմել այլ և այլ կազմերով. և վերջապէս որ գլխաւորն է՝ պէտք է ունենալ շրջիկ գրածախներ, որոնք ամենայն կողմեր տանելով, ամեն տեղ ծախեն, տարածեն, և այն էլ ոչ թէ ծախքը հանելու կամ շահվելու համար, այլ գիւրամատչելի գնով։ Այսպիսի մի մեծ ու ծանրածախ գործին ոչ թէ մենք հայերս չունենք գիմանալու կարողութիւն, և ոչ թէ միայն ցունաստանի պէս մի փոքր ազգ է ընդունում Աստուածաշնչի ընկերութեան նպաստաւոր, այլ նոյն իսկ Ռուսաստանի և Գերմանիայի պէս հզօր ազգեր առանց իրանց պատասխանութեանը վիրաւորանք գործու, թոյլ են տալիս այդ ընկերութեանը իրանց մէջ ազատ գործելու։

Ա. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՓՕԹԻՒՅ ս. Ալէքսանդր Մէլիք-Հայկազեան հեռագրում է մեզ հետեւեալը։ «Բոլոր հրատարակեան գաղափարութիւնները, որոնք կարդացվում են յօգուտ հայոց ընդհանուր ուսուցչական ժողովի, ես խնդրում եմ ասել տալ իմ հաշուով, որ պէտք պի տարածվին մեր բոլոր դպրոցներում»։

—

Պրօֆէսօր Շլիմանց ԹԱՐԿՕՎԻՑ խնդրում է մեզ ասել հետեւեալը։ «Մտադիր լինելով այս տարի գալ Պետերբուրգ և մնալ այդտեղ մայիսի 6-ից մինչև օգոստոսի վերջը, ընդունում եմ հետաքրքրութիւն ներքին, կակորդի, քիմի, ականջի և սիֆիլիտական ցաւերով։ Հացէս կարելի է դրացնել Պետերբուրգում, հանքային ջրերի կատարածութեան»։

—

Այս օրերս հասան Թիֆլիս մեր քաղաքում մի կենցէրտ տալու համար, օրիորդ Մասսինի, (Massini) նշանաւոր երգչուհի Մոսկվայի ռուս օպերայի և ս. Շարլ Սիբիան (Charles Suiste) յայտնի պիանիստ Փարիզից։ Պարոնը Ամերիկաց քաղաքացի է և ուսուցչապետ է Փարիզի Ազգային կոնսերվատորիայի։ Շարլ Սիբիանի երաժշտական գրուածներ, որոնք հետաքրքրում են Շոպենի և Ֆերդ-Վաթիսաի դպրոցի ուղղութեանը։

—

Շնորհակալութեամբ առացանք ս. Հայոց աշխատասիրութիւն «Արբազան պատմութիւն նոր կտակարանի» և «Արբազան պատմութիւն հին կտակարանի»։ Երեքանչիւր գրքի գինը 50 կոպէկ է. նրանցից մինը տպած է Վաղարշապատում, իսկ միւսը Պետերբուրգում։ Այդ գրքերը «Կնեարժական գրամատանացի» հրատարակութիւն են։ Այդ գրքերը մենք կարող ենք առաջին քայլ համարել դէպի սուրբ գրքերի թարգմանութիւնը աշխարհաբար լեզուով։ Լեզուն էլ պարզ և հասկանալի է։ Խորհուրդ ենք տալիս հայոց հասարակութեանը առնել այդ գրքերը։

—

Մայիսի 2-ին Թիֆլիսի Գաւազանում տպած տեղում մի չնութիւն փոքլ պատի թաղեց իր ամերկների տակ 7 հոգի հայ մշակներ։ Ամենքսպէս ժողովուրդը հաւաքվեց և սկսեց աշխատել քանդել աւերակները, որոնց տակից 6 հոգու դիակները գտնվեցան, իսկ գտնվերից մինը միայն մինչև այժմ չը գտնվեցաւ։ Գտնված վեց դիակները տարվեցան Մայդանի Ս. Գէորգի եկեղեցին, որպէս մի սովորական եկեղեցական կարգը ննջեցեալների վրա կատարվի և այնուհետև ննջեցեալները թաղվին։ Բայց քահանաների կարպարութեամբ դիակները ամբողջ գիշերը մնացին եկեղեցու դասխութեամբ անգնի տակ և քահանաները հրաժարվեցան թաղել ննջեցեալներին, մինչև որ տեղ կը առանան։ Վերջապէս վճռական ս. Բայսօղոլան նռանց կողքը և գնաց մի քահանայ խոշիվանքից բերելու խնդիր գտնելին թաղելու համար։

—

Շաբաթ օր, մայիսի 8-ին ս. Կօրիձէ տալու է մի կենցէրտ Արծրունու Թատրոնում։ Պարտը ին մինչ այլոց կերգէ վրացերէն և հայերէն երգեր։

—

«Русскій Курьеръ» լրագիրը լսել է, որ ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ մինիստրի օգնական, գաղտնի խորհրդական Գուրնօվօ նախագահութեամբ կազմված յանձնաժողովը, որ պէտք է քննէ արտեցութեան, որպէս ինքնուրոյն յանցանքի վրա դնելու տուգանքի կարևորութեան և նպատակայարմարութեան խնդիրը, կը սկսի իր նիստերը ընթացքի ամսի վերջը։ Այդ յանձնաժողովում, որպէս անդամներ, հրաւիրված են պատասխան վարչութիւնների և գլխաւոր կառավարութիւնների ներկայացուցիչները։

—

Նոյն լրագրում կարդում ենք, որ գաղտնի խորհրդականի այրի Եկատերինա Լամանսկայա Լազարևա նախկին 40,000 րուբլի գումար Մոսկվայի Լազարեան ճեմարանին նրա անունով հինգ տարիվնդիա պահելու համար. տարվնդիանները նշանակվում են ճեմարանի դիրեկտորի առաջարկութեամբ ազգատ հայերի մանուկներ, երկուսը ռուսահպատակներից և երկուը օտարահպատակներից, և իւրաքանչիւրը նորանցից առանում է տարեկան 400 րուբլի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

„Русскій Курьеръ“ լրագրում կարդում ենք հետեւեալ առաջնորդող յօդուածը։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Ի. Զօլոտ, 24 մարտի

ՆԱՄԱԿ ԲԱԺԱՆՈՒԹԵՆ

Ես ոչ միայն չեմ ուզում ձեզ ստիպել ինձ հետ համաձայնելու, այլ ընդհակառակն, ուզում եմ ձեզ ասել, որ ես ինքս էլ ձեզ հետ համաձայն չեմ, որովհետև ձեր ասածները ինձ համար նոր բաներ չեն, ես դրանք արդեն լսել եմ ուրիշներից, կարդացել եմ տարբեր գրքերում, ինքս էլ ինձ համար որոշ կարծիքներ եմ կազմել այդ մասին, և ինչպես տեսնում եք, ես ձեզ հետ չեմ համաձայնում։ Ես ուզում եմ ձեզ հետ վիճել, ուզում եմ ձեզ հետ կռվել, ուզում եմ ձեզ հետ մրցել, ուզում եմ ձեզ հետ մրցել, ուզում եմ ձեզ հետ մրց

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՄՈՂ

Ի. Պոլիս, 21 մայիս

Կայսերական Հրամանագրով Ամենայն Հայոց Պատրիարք է ընտրված Գերապատիւ Տ. Մատթէոս Եպիսկոպոս Իզմիրլեան։ Այս ընտրութեան մէջ ամենայն կողմանց ընդհանուր համակրութիւնը եղաւ ընտրելոյն։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սօֆիա ԹԼՄՈՒԲԱԶԱՆ և ՆՐԱ ՈՐԴԻՔ յաւտք սրտի յոյսերով առաջինը իր ամուսնու, իսկ վերջինները իրանց հօր ՏԻՐ ԳԼՈՒՐԴ ասազ քահանայ ԹԼՄՈՒԲԱԶԱՆԻ մահը, խնդրում են ազգականներին և ծանօթներին չնորհ բերել հանգուցեալի թաղման հանդիսին ԿԱԹՈՂԻԿԻ Ս. Աստուածածնի եկեղեցին, այսօր, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ մայիսի 4-ին Պատարագը կը սկսվի ժամը 10-ին առաւօտեան։

1—1

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Պիկկոնեի „Հարս և Սկեսուր" թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գրքոյկին երբեք յաւելուած ապուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ՄԵՆՔ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾԻԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. Հատը, արեւի ԾԱՄԱՑՈՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳՊԱՆՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի Համար 50 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարանիներ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾիչներ 1 ր., Հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պինջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹԲՉՎող վերարկուներ 6 ր., շչեօակա 90 կ., ԱՄԵՂՆԵՐ 100 Հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵԼԲԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԳՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոլրատ և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԻԼԵԱ։

27—50

КЕЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.

4—50

Ապրիլի 15-ից կնոպօնական գրադարանում, որ գտնվում է Արծրունու գալերէի №№ 149 և 150 բացված է Հայերէն գրքերի բաժանումը։ Ամսական վճարը մի գրքի Համար 30 կ., երկու գրքի Համար 50 կ., իսկ երեք գրքի Համար 80 կ.։

Գրաւ պէտք է Թողնել 2, 3 կամ 5 րուբլի, նայած քանի գիրք է ասանում։

Գրադարանը բաց է ամեն օր առաւօտեան 8 ժ. մինչև երեկոյեան 8 ժամը։

10—10

ՍՏԱՑՎԵՑԱԻ մեծ քանակութեամբ և ծախվում են 25% ԷԺԱՆ քան Թէ ուրիշ տեղ. Թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վոկա, կրաքի, ՎԵՐԱԿՈՒՆԵՐ, կէօնկա, Թուղթ, ԳՐԻՉՆԵՐ, Հայելիներ, Թամբեր, ձիասանդրներ, մահճակալներ, ԱՐԾՈՒԿՆԵՐ, փոշիներ սամովար մաքրելու և լուացքի Համար և այլն։

Անգլիական խանութի մէջ։

3—8

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տան ձարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տներից։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

1882 թ. ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՎՃԱՐՈՒՄ Է

Աւանդների Համար՝

Ընթացիկ Հաշուով	4½%
ցպահանջ	4%
Վեց ամիս պայմանաժամով	5½%
Մի և աւելի տարի	6%

3—3

ԲԱԼԶԱՄ „ԲՕՐՄԱՆԻ"

Արտաքին դործածութեան Համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՅԻ, ՕՍԿՐԱՅԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԻՆ դեմ և այլն, նեղքին գործերի ՄԻՆԱՍՐԹԵԱՆ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՑ Թոյլատրուած՝ Դիմաւոր պահեստը ամբողջ կովկասի Համար։

ԴԵՎԱՍՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ԾՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., Թիֆլիսում

6—10 (ա. հ. շ.)

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լոյս տեսան ՀԱՅՈՑՈՒՅՑ սրբազան պատմութեան երկու ձեռնարկները՝

Ա. Պատմութիւն Հին-կտակարանի, բաղկացած 30 քառածալ թերթերից—240 մեծադիր երեսներից և 7 հատ գեղեցիկ պատկերներով զարդարուած։

Բ. Պատմութիւն Նոր-կտակարանի, բաղկացած 208 մեծադիր երեսներից և զարդարուած 17 հատ գեղեցիկ պատկերներով։

Դասագրքերը քննուած են բարձրագոյն Հոգևոր վարչութեան ձեռքով և ապագրուած են ԱՄԵՆԱՑՈՑ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ Հաճութեամբ և Հրամանով։

ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐԻ ԳԻՆՆ Է 50 Կ.

Գումարով գնողները քանակութեան Համեմատ զիջումներ են ստանում։

2—3

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է և շուտով լոյս կը տեսնի „ԷՍ ԷԼ ԻՄ ՍԱՋԸ"— Ազգային, սիրոյ, ժողովրդական երգիծաբանական..... բանասաեղծութեանց 1 Հատոր։ Գինն է ճանապարհի ծախքով Հանդերձ 1 ռուբլի։

Օտարաքաղաքացիք Թող բարեհաճեն դիմել հեռևեալ Հասցէներին՝ Ивану Соломоновичу Степанову, въ Тифлисъ. (въ конторѣ фабрики Салиоглы). կամ ուղղակի Հեղինակին—черезъ Просковейское почт. Отдѣл. въ гор. Св. Креста (Ставрополск. губ. на Кавказѣ) учителю Семену Сафаріанцу.

ՅՈՎՀ. Ս. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆՑ։

1—3

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ"

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. под ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.— Что такое Поземельная Община. С. Я. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселенія.—Желтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ нравовъ). Н. И. Наумова.—Воспоминованія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.— Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

ՄԻՋԻ ՓՈՂՈՑ, ԿԱԹՈՂԻԿԵ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ № 13.

Աւելի էժան, քան Թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամոդաններ 250—25 ր., սախէյսմէներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մոլրաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտ., կուխոնների պղինձէ ամաններ, գալվանիական երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռևոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլջիքէի, սիզար Ռէյնզարդի ֆաբրիկից. պատրոն և Թամբաքու կուշտարովի գիրքի պատրօզի. 5,000 ՖՈՒՏՆ ԹԼՓ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՒՆԵՐԻ, բրեզվիա. (սուխար չայու և կաֆէյի) էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և Մէլեզասնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, Հանքային և դարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գոլոՎուկ (шухъ), պատրոններ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ զանազան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դաժինը. գլշակոմմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., Հատոր, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրեսօր. մոմ կարելու մոշինայ. Անգլիական ուլմանկի, բրիտանական չայնիկներ, կոֆեկնիկներ ամենայն տեսակ, Ջազայներ կաֆէյի Համար, ֆիլտեր—Ջուր մաքրելու, կրամայ կաթօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոշու, կանվերտներ, սուրդուչ, մատիտ, պրէս երկաթէ, գլշակոմ, քարեատախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, դդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշամի և բրիտանկի դաժինը 1—50 կ. մինչև. 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուվիկէ 45 կ.—5 ր., շամոդաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պոլատպշկաններ վարշամու, ՕՆՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոլե. անդրկի շվիմայու տակով, գուտապերչով և փայտէ, շտռականներ գլխի, շորի, տապկի, պոլի և կարտի Համար. չուլքի Թղ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէչաակէք մարդկերանց և կանանց, պրոտամաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերէյնի ապրանքներ, տապան ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին տալանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒԱՑԻՆ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍՍԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

43—180

ՄԻՋԻ ՓՈՂՈՑ, ԿԱԹՈՂԻԿԵ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 3 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 77 Մայիսի 5 (17) 1882 Մայիսի 5 (17) № 77

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թղթակցութիւնները միմիայն խմբագրատան անունով։

Ստորագրութիւնը պիտի ունենայ ուղղակի
Տեղեակ. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և ուրբաթ օրերից)։

Ձայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Ձայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Հրէաների գաղթականութիւնը։ Նամակ Թուրքիոյից։ Նամակ Ռուսաստանից։ Նամակ Թիֆլիսից։ Նամակ Խրտոցից։ Նամակ Ղարսից։ Նոր քրիստոնեաների մասին։ Ալեքսանդրապոլի գործերը։ Ամերիկեան միսիոնարները

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Ա. Կիրակոսեան, Վ. Ա. Գրիգորեան, Ա. Ա. Ղազարեան և Ա. Ա. Ղազարեան

Ընկերութիւնը հրաւիրում է իր բաժնետէրերին 1882 թուի Յունուարի 12 օրուան Ա. Ա. Ղազարեանի նկարչական արհեստանոցում կայանալիք ընդհանուր ժողովին, որի օրակարգում են հետևեալ հարցերը։

1. Ընկերութեան 1881 թուի տարեկան հաշուի քննութիւն և հաստատութիւն։
2. Ընկերութեան կանոնադրութեան փոփոխութիւն։
3. Ընտրութիւն։

Ժողովը կսկսուի ժամը 3 ին։

Վարչութիւն։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Կիրակոսեան

Ա. Ա. Ղազարեան, Վ. Գրիգորեան

Ընկերութեան վարչութիւնը հրաւիրում է իր բաժնետէրերին 1882 թուի Յունուարի 12 օրուան Ա. Ղազարեանի նկարչական արհեստանոցում կայանալիք ընդհանուր ժողովին, որի օրակարգում են հետևեալ հարցերը։

1. Ընկերութեան 1881 թուի տարեկան հաշուի քննութիւն և հաստատութիւն։
2. Ընկերութեան կանոնադրութեան փոփոխութիւն։
3. Ընտրութիւն։

Ժողովը կսկսուի ժամը 3 ին։

Վարչութիւն։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Կիրակոսեան

Ընկերութեան վարչութիւնը հրաւիրում է իր բաժնետէրերին 1882 թուի Յունուարի 12 օրուան Ա. Ղազարեանի նկարչական արհեստանոցում կայանալիք ընդհանուր ժողովին, որի օրակարգում են հետևեալ հարցերը։

1. Ընկերութեան 1881 թուի տարեկան հաշուի քննութիւն և հաստատութիւն։
2. Ընկերութեան կանոնադրութեան փոփոխութիւն։
3. Ընտրութիւն։

Ժողովը կսկսուի ժամը 3 ին։

Վարչութիւն։

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ա. Կիրակոսեան

Ընկերութեան վարչութիւնը հրաւիրում է իր բաժնետէրերին 1882 թուի Յունուարի 12 օրուան Ա. Ղազարեանի նկարչական արհեստանոցում կայանալիք ընդհանուր ժողովին, որի օրակարգում են հետևեալ հարցերը։

1. Ընկերութեան 1881 թուի տարեկան հաշուի քննութիւն և հաստատութիւն։
2. Ընկերութեան կանոնադրութեան փոփոխութիւն։
3. Ընտրութիւն։

Ժողովը կսկսուի ժամը 3 ին։

Վարչութիւն։

ՆՈՐԵՐԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ուրբաթ օր, մայիսի 7-ին օրթոդ Մաս ս ին ի, Մոսկվայի ռուս օպէրայի երգչուհին (պրիմադոննա մէցցո-սոպրանոս) և փարիզի կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր պ. Սիբիլա տալու են մի կոնցէրտ Աւծրանու թատրոնում։ Տոմսակները կարելի է առնել թատրոնի կասայում։

—

ՆՈՒԻՈՒՅՑ մեզ հաղորդում են մի շատ տխուր լուր, այն է, որ գալէ եկող տարվանից Նուխու ամրոցը հոգևոր վիճակի տեղ ստանձնարանն էլ չը փակվի։ Ուսումնարանը, ինչպէս մեզ գրում են, գոյ է կարդապետութիւնից, գոյ է, նոյնպէս, ուսման օրինաւոր, հաստատ ընթացքից։

—

Մեզ հաղորդում են որ Թիֆլիսի վանքի մայրեկեղեցու հանդէպ գետի միս այս գիշեր կր տեղի ունենան ստանձնարանի չինութիւնը 800 աշակերտների համար։ Ասում են որ չինութիւնը վնասու է հայկական ոճովը։

—

Լսում ենք որ մեր սրած առաջարկութիւնը լինելու ուսուցչական ժողովի տեղապահ ժամանակ, այն է երկու շաբաթվայ ընդմիջման, պահել ընտանիքներում մի մի ուսուցիչ, արդէն արձագանք է տալ Թիֆլիսի հայ ընտանիքներից մի քանիսների մէջ։ Լաւացնիր, օրինակ որ բժշկապետ Շահպարենանցի ընտանիքն էլ պատրաստ է պահելու մի կամ երկու ուսուցիչ։ Այդ միտքը կիրագործվի, ուսուցչական ժողովի ծախսերը շատ կը թեթևանան։ Եւ այն ժամանակ ոչ թէ ուսուցիչներ, բայց և վարժուհիներ, ուսուցչուհիներ կարող կր լինեն գալ Թիֆլիս և ներկայ գտնվել ու մասնակցել ժողովին, հաստատած լինելով որ ապատան կր գտնեն մի որ և է պատուար ընտանիքում ապան և հինգ օրվայ ընթացքում, առանց ուղղակի ծախսեր անելու։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԹԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԱՆ ՄԱՍԻՆ

—

Պաշտօնական լրագիրները Եւրոպայի մէջ խօսում են խաղաղութեան մասին, մինչդեռ ազատ մտաւորը պնդում է, որ գործերի այժմեան դրութիւնը միայն ժամանակաւոր հանդստութիւն է ներկայացնում, դրում է „Голосъ“։ Ապագան ցոյց կր տայ, թէ ով է ճշմարիտ և ով է սխալվում, բայց անկեղծ է, որ անկախ մտածողը աւելի մեծ զգուշութեամբ է խօսում, քան թէ պաշտօնականը։ Արդէն այն իրողութիւնը, որ եւրոպական բոլոր պետութիւնները կատարի յաղթութեամբ են իրանց զինաւորութիւնը, աշխատում են աւելի լաւ ամրացնել իրանց սահմանները, շտապում են վերջացնել ընկած զինուորական աշխատանքները, նոր կրեդիտներ են պահանջում,—ապացուցանում է, որ խաղաղութեանը չեն հաւատում մինչև անգամ այն մարդիկ, որոնք ինքնահաւանութեամբ խօսում են խաղաղութեան մասին։

Այդ կողմից աւելի անհաւատ են թէ պահպանողական և թէ ազատամիտ դեմոկրատները։ Մենք զարմանում ենք, տեսնելով, որ խաղաղութեան անհաւատ լինելը ապացուցանում են գերմանական այնպիսի լրագիրները, որոնք խաղաղութեան ամենաջերմ պաշտպաններ են։ Այդ կողմից ուշադրութեան արժանի է „National Zeitung.“ լրագիրը։

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ այդ լրագիրը խաղաղութեան համար վտանգաւոր է համարում իրր թէ մեր մէջ ծագած ժողովրդական կրքերը և մեր ներքին անբնական դրութիւնը։ Ժողովրդական կրքերը, իրաւացի նկատում է „Nat. Zeitg.“ լրագիրը, պատերազմի ծագման գործի մէջ ընկնելին նշանաւոր դեր խաղալ, այնպէս որ ամենաուժեղ կառավարութիւնները անկարող են լինում նրանց ընդդիմադրելու։ Մեր դարը ոչ այնքան դինաստիական շահերին և միևնոյնների վատասիրութիւնը, որքան ժողովրդական կրքերին պատասխան է մի շարք պատերազմներով, որոնցից վերջինը և ռուս-թիւրքական պատերազմն էր։ Ներկին լրագրին չափազանց համոզեցուցիչ է թվում այդ պատերազմի օրինակը, որի դէմ էր ինքը Թագաւորը։ Գերմանիայում կարծում են, որ ներկայումս ռուս ժողովրդական ըղգացմունքները թշնամական են դէպի գերմանացիները և այդ կարծիքը ապիսում է „Nat. Zeit.“ լրագրին հետևեալ եղրակացութիւնն անելը

„Ֆրանս-գերմանական պատերազմը ֆրանսիացիների համար մեռած գործ էր, իսկ մեզ համար մի անթափչելի անցք։ Նրանք մեջ ժամանակ էին վատասում, իսկ մենք ապատում էինք։ կարծես ներկայումս ռուս-գերմանական յարաբերութիւնները նոյն բաղդի են ենթարկված, ինչ բաղդի որ այն ժամանակ ենթարկված էին ֆրանս-գերմանական յարաբերութիւնները։ Թիֆլիս ռուսների և գերմանացիների մէջ չը կայ այն արմատացած թշնամութիւնը և ղինական միջումն, որ մեր և ֆրանսիացիների մէջ գոյութիւն ունէր կարլոս V-ի և Ֆրանցիսկ առաջինի ժամանակից, այնու ամենայնիւ 1870 Թուականից ռուսները մեզ վրա նախանձով և չարակամութեամբ են նայում, որոնք Բերլինի դաշնագրից յետոյ անմիտ կատաղութեան են հասել։ Փառատէր և խռովարար մարդիկ, արիստոկրատներ և գեմոկրատներ միակերոյ աշխատում են կրակի մէջ իւղ ածել։“

„Nat. Zeit.“ լրագրի մէջ տպված յօդուածի հեղինակը հաւկատոր է համարում յայտնել իր հայրենակիցներին, որ նրանց համար պատերազմը երկիւղալի չէ, որ Գերմանիան իր „բաղդաւոր դրութեան“ մէջ կարող է սպասել մինչև ռուսները խելքի կը գան և որ Գերմանիայի զինաւորութիւնը այնքան ուժեղ է, որ ամենքին յարգանք է ներշնչում։

ԱՆԳԼԻԱ

—

Ապրիլի 27-ին անգլիական համայնքների ժողովում պէտք է վիճաբանութիւններ լինեն իրլանդական հարցի մասին, որոնք պէտք է վճռէին Գլադստոնի միևնոյնութեան վիճակը, գրում է «Голосъ»։ Ընդդիմադրական կուսակցութիւնը որոշից վճռողական կռիւ սկսել ազատամիտ կուսակցութեան առաջնորդի դէմ և դրա համար պատճառ ընտրեց այն համարձակ և անսպասելի փոփոխութիւնը, որ կատարվեցաւ այժմեան միևնոյնութեան իրլանդական քաղաքականութեան մէջ։ Դեռ ապրիլի 26-ին Գլադստոնի կատարեալ յաղթութիւնը անկասկածելի էր թվում։ Ճշմարիտ է մի քանի չափաւոր ազատամիտներ պէտք է կատարութեան դէմ քուէարկէին, բայց այդ պակասորդը լրանում էր Պարնելի կուսակցութեան ներով, որոնք կառավարութեան կողմն անցան։

Դուբլինի մէջ պատահած ցաւալի անցքը բոլորովին փոփոխեց այն դրութիւնը, որի ժամանակ պէտք է վճռվէր պահպանողական կուսակցութեան ուղղակի դրած հարցը կառավարութեան հաւատարմութիւն յայտնելու մասին։ Դուբլինի Ֆինիկս-Պարկի մէջ սպանված է իրլանդական գործերի մինիստր լորդ Ֆրեդերիկ Կավենդիշ, մարիից Հարթինգտոնի փոքր եղբայրը և նրա օգնական Թոմաս Բուրկ։ Գլադստոնի ազատ փորձին իրլանդիայի հետ հաշտվելու համար, իրլանդական յեղափոխականները քաղաքական սպանութեամբ պատասխանեցին այն նպատակով, որ ապացուցանեն, թէ իրանք ոչ մի տեսակ հաշտութիւն չեն կամենում և դիմումներ չեն անի։

Մինիստրութեանը հասցրած է սպրատիւ և դրեթէ անուղղելի հարուած։ Լորդ Ֆրեդերիկ կավենդիշի և Թոմաս Բուրկի սպանութիւնը ապացուցանում է, որ Գլադստոնի սահմանի պահպանելը, կարծելով, թէ գործը վերջնել և նրա կուսակիցները էին և ոչ կառավարական միութիւնը իր բազմաթիւ ձիերով։ Այժմ ակներև է, որ իրլանդական շարժման բնաւորութիւնը քաղաքական է և ոչ թէ կառավարական։ Իրլանդացիները կամենում են ոչ թէ միայն թևթևացնել հողագործ դասերի վիճակը, այլ և բոլորովին ազատվել անգլիական սրրաւորութիւններից։ Բայց Պարնելի կուսակիցներից, որոնք պատրաստ են հաշտվել կառավարութեան հետ կառավարական վերանորոգութիւնների գնով, կայ մի զգալի և անհաշտ կուսակցութիւն, որ վճռել է խանգարել երկրի խաղաղութիւնը։

Անգլիացիները ճանաչողները կարող են երևակայել այն տպաւորութիւնը, որ սիրուպետում է Անգլիայի մէջ կատարված յանցանքից յետոյ։ Եթէ Գլադստոն կամաւորապէս հրաժարական չի տայ և այդպիսով չի վերջացնի վիճարանութիւնները իրլանդական հարցի մասին, այն ժամանակ հանգիստների ժողովը անհաւատարմութիւն կը յայտնէ կառավարութեանը, որովհետև պահպանողականները հետ կը քուէարկեն ազատամիտ կուսակցութեան այն անդամներին, որոնք մինչև այժմ հաւատացած էին, թէ հողագործ դասերի դրութիւնը բարւոքելով, կարելի է խաղաղացնել Իրլանդիան։ Գլադստոն ուրիշ կերպ անկարող է պահել իր իշխանութիւնը, եթէ նա չը կամենայ հրաժարվել իր նախագծից Իրլանդիան խաղաղացնելու համար։

Դուբլինի անցքը մեծ հարուած հասցրեց Գլադստոնի միևնոյնութեանը։ Դրա պատճառով կարող է մի միևնոյնութիւն կազմվել, որի անդամները կընտրվին պահպանողական և ազատամիտ կուսակցութիւններից։ Իրլանդիայի մէջ պէտք է համոզված լինեն, որ Գլադստոնի փոխանորդները, ոչ որ էլ նրանք լինեն, կը հետևեն ամենայեռապիմական քաղաքականութեանը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լրագիրներին Փարիզից հետագրում են ապրիլի 24-ին, որ պատգամաւորների ժողովը ընդունեց մի նոր օրինագիծ ստանց կրօնական ձեռնարկի կատարվող թաղումների վերաբերութեամբ։ Այդ օրինագծի հման վրա, զինուորական պատուհանների տալը նայելն, այդպիսի թաղումների ժամանակ պէտք է կատարվի նոյն կարգով, ինչպէս և կրօնական ձեռով թաղումների ժամանակ։

— «Pétit Algerien» լրագիրը հաղորդում է ապրիլի 25-ից, որ Օրանեան նահանգի հարաւային մասում արաբների և ֆրանսիական գործերի մէջ նոր կռիւ ծագեց. այդ կռիւում արաբները 15,000 մարդ կորցրին։ Ֆրանսիացիները համեմատաբար նոյնպէս մեծ կորուստ ունեցան։

— «Իւյտների ընկերութիւնը» կ. Գօլոխից հետագրում են մայիսի 2-ից հետևեալը։ Նոր առաջին միներալը Արզաբանման վրաց, Բաղդադի նախկին նահանգապետը և գաղթականների մասին Թօփ-խանէում կազմված յանձնաժողովի նախագահը ընդունակ և բարեխիղճ կառավարչի անուն ունէր։ Նա երևելի արևելագէտ է, բայց եւրոպական ընդունելի հետ քիչ է ծանօթ։

— «Köln. Ztg.» լրագրին մայիսի 2-ից փարիզից գրում են հետևեալը։ Եւախին կայսրուհի Եւգենիա Տարաւում ապած իր ճանապարհորդութիւնից շատ հիանդ վերադարձաւ։ Մի քանի օր առաջ, նա ստիպ է մնալ Լիմնում, որովհետև երկաթուղով ճանապարհորդութիւնը նրան սաստիկ յոգնեցրից։ Երէկ, մայիսի 1-ին նա մինչև Փիզա հասել, իսկ Փարիզ կը հասնի միայն այսօր, մայիսի 2-ին, երեկոյեան։ Երբ որ նա Լիմնում եղած ժամանակ դուրս էր գալիս հիւանդութիւնից, այն ժամանակ գանդատում նրան ապատող ամբոխը իրան շուրջ տալիս հայհոյանքներ թափել կշտատ և անպատան կնոջ գլխին։

— Լօնդոնից, ապրիլի 24-ին, հետագրում են լրագիրներին, որ երէկ, բանտարկեալ իրլանդացիների ազատութեան պատճառով կազմված ամառանոցութեան ժամանակ, Բալլինում ամբոխն պոլիցիայի մէջ կռիւ ծագից. պոլիցիականները ամբոխի վրա արձանակներ արձակելին և վատագոյն կերպով վիրաւորելին մի քանի մարդկանց։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հաւերի սատակութիւն։ «Journal des Débats» լրագրի խօսքերով, հաւերի թիւը Ֆրանսիայում հաշւում է 40 միլ. իրաքանչիւր հաւը միջին թուով 3 ֆրանկ գնահատելով, կը տանիներ 120 միլիոն ֆրանկ։ Այդ հաւերը տարին մօտ 100 միլիոն վաթիկներ են ընծում, որոնցից իննը տասերորդը ուտելու ստացվում հաւեր և վոռիկներ ծախելուց, այն ժամանակ 400 միլիոն ֆրանկից մեծ գումար կը տանիներ։ Տնտեսագէտները այնում են, որ հաւերից ստացվող այդ ահագին եկամուտը շատ կը մեծանար, համարեա կեսապատկվէր, եթէ որ Ֆրանսիայում մտցած լինէր հաւերը բազմացնելու և կրթելու աւելի լաւ սիստեմա։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 մայիսի։ „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է. պետական խորհուրդը, շատ գործեր ունենալով, կը շարունակէ իր նիստերը մինչև յունիսի 15-ը։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է. Բաթումիլեան երկաթուղու ընկերութիւնը տնանկացած է յայտնված։ Ակտիվների քեմիական բաժնի անդամութեան համար կանդիդատ առաջարկված է խարկովի պրոֆեսոր Բեկետով։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 68 կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 62½ կ., հինգերորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 75 կ., երկրորդ 211 ր. 26 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50 կ., ակի 8 ր. 5 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդոնի վրա արժէ 24,40 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 75 պֆ., փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Лечебница Общества Покровительства животнымъ, Песковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների Հովանաւորութեան թիֆլիսի Ընկերութեան բժշկանոցը գանվում է Սաղի վրա, Գեհկովիայի փողոց, տուն Գվրիտի-շվիլի։ Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 առաւօտեան, բացի կիրակի և տօն օրերից։

1—10

ՐԱՖՖԻ

ԳԱՒԹ ԲԼԿԻ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բազկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ.

Յատուկ պատուիրութեամբ ուղարկում են ձանապարհածախք 15 կ. մարկաներով. տասով գնողները ձանապարհածախք չեն վճարում։ Տասից աւելի գնողները 10 % զեղչում են տասնում։

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

1—15

ՓԱՐԻԶԻՑ ՆՈՐ ԳԱԼՈՎ

Պատիւ ունեմ յայտնելու յարգելի հասարակութեան, որ ես փարիզում երկար ժամանակ լինելով աշխատել եմ անվնաս պահպանել թանգագին մազերն և ամառվայ շոգին ցեղերից և այժմ Թիֆլիսում խանութ բանալով ընդունում եմ ամենայն տեսակ մազերներ պահպանելու։

Խանութս գտնվում է Գանձակայա փողոց, տուն պօլկօվնիկ Շահնազարովի № 14.

Այս մօտ օրերս ստացայ ամենայն տեսակ ամերային արտիկներ, ևս մահուդ և շատ ուրիշ տեսակ ապրանքներ։

Գերձակ Աւետիք Տէր-Յակոբեան
1—3

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գիրքը Ջ. Դիկինսի „Հարս և Սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գիրքին երբի յատկացած տասած են դրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ՄԵՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՄՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, *սապօն* 3 կ. հատը, *տրեխ* ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐ 50 կ., ՇԼՓԱՆԵՐ (նոր ոճով) *ժամացոյցի* համար 50 կ., կրաններ 10 կ., ջրի *ամաններ* 30 կ., կժեր 25 կ., *կախազաններ* 1 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 կ., ՃՐՃԻՆԵՐ 1 կ., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 կ., պիջակներ 6 կ., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 կ., գլխարկներ 1 կ., *չէ թէջվոյ* վերարկուներ 6 կ., շչեօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., *կառուց* և *տղամարդկանց* ԳՈՒՅԲԱՆԵՐ 2 կ. 50 կ. գիւժինը, ՄՆԳՐԱՄՈՄ 32 կ. *անգլիական* ֆունտը, *կանֆետներ* 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, *արխօ*, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, *բրիտանական մետալի տատրակներ* և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, *մոմեր*, *մեքրա* և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐՇԱՒՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐՑԻ

28—50

ՄՈՒՐԱՔԱ, *շաքարի ճաւաներ, պատիր-չհասեր, խաւիար և այլն ծախվում են շատ էժան*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկաթոռ մահճակալ 8 ր., տրեղջ ՀԱԳՈՒՍՏ 12 ր., *չէ թէջվոյ վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ* ԲԼԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, *գանահներ և այլն։*

6—10

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Լոյս տեսան ՀԱՑՕՐԴՈՒՆ *սրբազան պատմութեան երկու ձեռնարկները՝*

Ա. *Պատմութիւն Հին-կտակարանի, բազկացած 30 քառածալ թերթերից—240 մեծադիր երեսներից և 7 հատ գեղեցիկ պատկերներով զարդարուած։*

Բ. *Պատմութիւն Նոր-կտակարանի, բազկացած 208 մեծադիր երեսներից և զարդարուած 17 հատ գեղեցիկ պատկերներով։*

Գրառդիքերը քննուած են Բարձրագոյն Հոգևոր վարչութեան ձեռքով և ստացած են ԱՄԵՆԱՑՆ ՀԱՑՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ *հաճութեամբ և հրամանով։*

ԻՐԱՒԱՆՋԻՒՐԻ ԳԻՆՆ Է 50 Կ.

Գումարով գնողները քանակութեան համեմատ զեղչում են ստանում։

3—3

Լոյս տեսաւ գրքուկ, մեծ տառով տպուած, նպատակ ունի ուսուցանել, թէ ինչպէս պէտք է ուղղել ձեռագրերը, որ տպագրութեան ժամանակ սխալներ չպատահին։ Գրքուկը կարող է օգտակար լինել ամեն տեսակ գրագիրների համար։

Գինն է 10 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Типографія Канцеляріи Главноначальствующаго гражданскою частію на Кавказѣ.

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ստեփան Գրիգորեանի տուն տասի մուտքը բակից, նախկին խանութի տեղը։

Адресъ: Тифлисъ, № 144 большой, уголъ Михайловской и Сергіевской, противъ Армянскаго училища.

34—60

Մի՛ջի փողոց, կամ ծխելիքի փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիենական ՄԵԲԵԼ, *ամենայն տեսակի, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ* ԿՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 ր., *ձամպաններ* 250—25 ր., *սակվօյաժներ* 1. 30—12 ր., *սուրճ պուհնիր ձանապարհի* 6—35 ր., *մարտներ* (шорбцы) 6—25 ր., *սամօվարներ* 60 կ.—1.25 *ֆունտը*, *կախոցներ պղնձէ ամաններ, գերմանական երկաթէ էմալով ամաններ. ուժմվալնիկներ մրամօրնի* 38 ր.—75 ր., *հրացաններ երկու լուլեի* 6—32 ր., *ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ* 3. 50—30 ր., *պատռոններ.* (*գուլաններ*) *բէվօլվերի, սիգար ռէնգարդի ֆաբրիկից. պատվրաս և թամբաքու կուշնատվի գիլդի պատիրօգի.* 5,000 ՖԻՒՆՏ ԹԼՑ (*չայ*) ԵՒ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻՑ, *բխակիտ.* (*սուխար չայու և կաֆէի*) *էմեմի. կօֆէ էմեմի և միխէյեանի. պետերբուրգի* 40—1 ր. 25 կ. *հայելիներ ամենայն տեսակ* 28 կ.—240 ր., *պրօբկայ գինեվաճառանոցի, հանքային և գարեջրի* (для зельтерскихъ водъ и пива) *ղուլպուկ* (пухъ), *պաշտոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանգան ֆաբրիկանների* 1 ր. 20 կ.—25 ր. *գուժիներ. դրչակոմէներ* 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. *գանակ ջրի* 1—60 կ.—12 ր., *գանակ հացի* 20 կ.—1 ր., *հատը, կախոցներ* 1—40 *մինչև* 3—20 կ. *պրեբօր. միս կտրելու մաչինայ. Անգլիական սեթներ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէի-նիկներ ամենայն տեսակ, չազաններ կաֆէի համար, ֆիլտեր—չուր մաքրելու, կտրանալ կտրօրկէն* 18 կ., *վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, ենուղի փոշաի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարե տախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիններ, գազիներ սեզոնի և չայու ֆլատէ, վարշավի և բրիտանական գուժիներ* 1—50 կ. *մինչև.* 12 ր., *և չայու* 45 կ.—5 ր., *չուգունէ* 45 կ.—5 ր., *շամպանիներ ամեն տեսակ* 25 կ.—12 ր. *ջահ, պորսելանիներ վարշավա, ՌՆԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանոց և մարդկերանց* 15 կ.—50 կ. *ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գարնանային, գոտեղիներ* 35 կ.—4—50 կ., *հատ, անձրևի և շոգի. անդրավներ շինելու սակրե, գուտապերչովի և փայտե, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարասի համար. չուլքի էմկ* (бумага) *մատոկի կօճղի և շալէ* (гарусъ) *ֆելշատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոնեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյնատեսչութեան ապրանքներ, սատան ամեն տեսակ* 3 կ.,—30 կ. *կաթ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Դիլիջանի ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ կիվերի ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։*

Վաճառականներին տասնէն պայմաններով և զիջումով վերցնելով ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒԶԵՒՄ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍՕՆՑԻ *պահեստում.* (въ складѣ) *մի՛ջի փողոցում կամոլիկաց փողոցի անկիւնում* № 13.

Յատուկ պատուիրութեամբ կարող են գիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

44—180

Մի՛ջի փողոց, կամ ծխելիքի փողոցի անկիւն № 13.

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է և շուտով լոյս կը տեսնի «ԷՍ ԷԼ ԻՄ ՍԱՋԸ»— *Ազգային, սիրոյ, ժողովրդական երգիծաբանական..... բանաստեղծութեանց Հ. Հասորը։ Գինն է ձանապարհի ծախքով հանդերձ* 1 *ռուբլի։*

Յատուկ պատուիրութիւք թող բարեհաճեն գիմել հետևեալ հասցէներին՝ Ивану Соломоновичу Степанову, въ Тифлисъ. (въ конторѣ фабрики Салиоглы). *կամ ուղղակի հեղինակին*—черезъ Просковейское почт. Отдѣл. въ гор. Св. Креста (Ставрополск. губ. на Кавказѣ) учителю Семену Сафаріанцу.

ՅՈՎՀ. Ս. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆՑ։

2—3

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. под ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.— Что такое Поземельная Община. С. Я. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселенія.—Желтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ нравовъ). Н. И Наумова.—Воспоминанія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.— Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 4 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

№ 78 Մայիս 6 (18) 1882 Մայիս 6 (18) № 78

ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՏԱՐԲ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Տարեկան գինը 10 ռուբ., կես տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 3 կոպեկով:
Ընդունվում են գրություններ և ծանուցություններ մեկ կոպեկից մինչև 2 կոպեկ:

Ծանուցումները ընդունում է տպագրության առաջին օրը մինչև ժամը 12-ը ցերեկվա:
Ծանուցումների համար վճարում են 1-ին անգամ տպագրվելու ժամանակ:

ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆԱՀԱՆԳԱՎՈՐՈՒԹԻՒՆ

Նոյեմբերի 22-ին

Ներկայ էին Նորին Վեհափառութիւնը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը և Ներսէս Արքեպիսկոպոս Աշտարակեցի:

Նախ քան զսկսանիլ ի գործ ընդհանրական ժողովոյ՝ Նորին Վեհափառութիւնը հրամայեց ներկայ եղողներուն ստորագրել ի մատեան նահանգավորութեան ի յիշատակ այցելութեան Իր ի Վաղարշապատ:

Ապա

Fonds A.R.A.M

ԴԱՀԻՃԱՊԱՏ ԴԱՀԻՑՈՒՄ

Ինչպես հայտնի է մեր ընթերցողներին, Նիկիտայում նահապետական կարգերի մնացորդներ են պահպանվում մինչև այսօր։ Այդ կարգերի համաձայն, եթե մի աղջիկ ամուսնանում է մի տղամարդու հետ, որի ընտանիքում արդեն կա մի հարս, ապա նորեկ հարսը պարտավոր է ենթարկվել հետևյալ ծեսին։ Նա պետք է ամբողջ 20 օր ամեն առավոտ ծնկաչոք սպասի իր ամուսնու ավագ եղբոր արթնանալուն, որպեսզի նա կարողանա նրա ոտքերը լվանալ։ Այդ ընթացքում նա չպետք է խոսի ոչ մի խոսք։ Եթե նա ինչ-որ բան ասի, ապա ամբողջ ծեսը պետք է սկսել նորից։ Ահա թե ինչպես է նկարագրում այդ ծեսը «Le Temps»-ի թղթակիցը։

Ես ներկա էի մի հարսանիքի, որտեղ նորեկ հարսը Մարիա անունն էր կրում։ Նա ամուսնացավ Ալեքսանդրի հետ, որի հայրը մահացել էր, իսկ մայրը ապրում էր Ալեքսանդրի և նրա ավագ եղբոր հետ։ Ավագ եղբայրը ամուսնացած էր և ուներ երեք երեխա։ Ալեքսանդրի ամուսնությունից հետո Մարիան պետք է ամեն առավոտ լվանար իր ամուսնու ավագ եղբոր ոտքերը։ Ես հետևում էի այդ ծեսին։ Մարիան ծնկաչոք նստած էր ավագ եղբոր առջև, որը նստած էր աթոռի վրա։ Նա ոտքերը դրել էր մի փոքրիկ ավազանի մեջ, որի մեջ ջուր էր լցված։ Մարիան ոտքերը լվանում էր սպունգով։ Ավագ եղբայրը ոտքերը չորացնում էր սրբիչով։ Ամբողջ ընթացքում Մարիան լուռ էր։ Ավագ եղբայրը նրան ոչ մի խոսք չէր ասում։ Ծեսը կատարվում էր լուռ։

Ես հարցրի, թե ինչու է Մարիան լուռ։ Ինձ պատասխանեցին, որ նա չի կարող խոսել, քանի որ ամուսնու ավագ եղբայրը չի խոսում։ Ես հարցրի, թե ինչու է ավագ եղբայրը չի խոսում։ Ինձ պատասխանեցին, որ նա չի կարող խոսել, քանի որ իր կինը մահացել է։ Ես հարցրի, թե ինչու է նրա կինը մահացել։ Ինձ պատասխանեցին, որ նա մահացել է, քանի որ նրա ամուսինը մահացել է։ Ես հարցրի, թե ինչու է նրա ամուսինը մահացել։ Ինձ պատասխանեցին, որ նա մահացել է, քանի որ նրա

Fonds A.R.A.M

— «Presse» լուսանկարչական տարօրինակ գյուտի մասին 22-ին մի ամերիկյան թերթ է հաղորդում հետևյալ տեղեկությունները. Ֆրանկլին-Սքուեր հրապարակում գտնվող Բենջամին Ֆրանկլինի արձանի գլխավոր քանդակագործ Ռոջերսը, որ ամերիկյան մեծ հայրենասերի արձանի վրա աշխատելու համար Փենսիլվանիայի նահանգային օրենսդիր ժողովից ստացել է 10,000 դոլար, ուզում է ներկայացնել Ֆրանկլինի արձանի մոդելը ոչ թե սովորական կավի կամ գիպսի, այլ մարմարի վրա։ Այդ նպատակով նա հրավիրել է Կարարա քարհանքերից մեկի տերերին, որպեսզի նրանք իրեն ուղարկեն մարմարի մի մեծ կտոր, որի վրա նա կարողանա իր մտադրությունը կատարել։ Քարհանքերի տերերը պատասխանել են, որ իրենք պատրաստ են ուղարկել մարմարի ցանկացած կտոր, միայն թե նա նախապես հայտնի, թե ինչ չափի կտոր է ուզում։ Ռոջերսը պատասխանել է, որ ինքը ոչ մի չափ չի ուզում, որովհետև ինքն ուզում է ստանալ մարմարի ամենամեծ կտորը, որ կարելի է գտնել քարհանքում։ Ռոջերսի ասելով, նա ուզում է ցույց տալ, որ ամերիկյան քարհանքերում կարելի է գտնել մարմարի այնպիսի մեծ կտորներ, որոնցից կարելի է քանդակել ամենամեծ արձանները։ Ռոջերսը հայտնել է նաև, որ ինքը ոչ մի դեպքում չի համաձայնի, որ մարմարի կտորը ուղարկեն նրան երկաթուղով, որովհետև այդ դեպքում կտորը կարող է ճաքել։ Նա ուզում է, որ կտորը ուղարկեն նրան ծովով։

— «Figaro» լրագրի Լոնդոնից հեռագրում են, որ անցյալ 22-ին, իբր 2 ժամ, Լոնդոնի Իրլանդական բանկի մասնաճյուղում եղել է մի ահագին հրդեհ։ Հրդեհի պատճառը դեռևս հայտնի չէ։ Բանկում պահվում էին մեծ քանակությամբ թղթադրամներ, որոնք հրդեհի ժամանակ ոչնչացել են։ Ոչնչացած թղթադրամների գումարը հասնում է 150,000 ֆունտ ստեռլինգի։ Ներկայումս բանկի տնօրինությունը զբաղվում է ոչնչացած թղթադրամների համարները հայտնելու գործով, որպեսզի հնարավոր լինի վճարել դրանց տերերին։

— «Republique Française» լրագիրը, խոսելով 22-ին, որ կդնի սկսվող նիստում Ազգային ժողովի առաջ 70 հազար ֆրանկ հատուցում տալու մասին մի օրինագիծ, ասում է, որ այդ գումարը պետք է տրվի Ֆրանսիայի հարավային մասերում հեղեղների ժամանակ տուժած անձանց։ Այդ հեղեղների ժամանակ ոչնչացել են ոչ միայն բազմաթիվ տներ, այլև ամբողջ գյուղեր։ Ֆրանսիայի կառավարությունը ուզում է ոչ միայն հատուցել տուժածների վնասները, այլև ձեռնարկել այնպիսի միջոցներ, որոնց շնորհիվ հետագայում հեղեղները չկարողանան այդքան մեծ վնաս հասցնել։

— Լրագիր Տարասկոնից հաղորդում է, որ այդ քաղաքի մոտ գտնվող Ռոնա գետի ափերին հայտնաբերել են մի հին գերեզմանոց, որի մեջ գտնվել են մեծ քանակությամբ ոսկրեր, զենքեր և զարդեր։ Գերեզմանոցի մեջ գտնվել են նաև մի քանի կմախքներ, որոնք ունեցել են 2 մետր երկարություն։ Գերեզմանոցի մեջ գտնվել են նաև մի քանի կմախքներ, որոնք ունեցել են 2 մետր երկարություն։ Գերեզմանոցի մեջ գտնվել են նաև մի քանի կմախքներ, որոնք ունեցել են 2 մետր երկարություն։

— «Temps» լրագրի Լոնդոնից հեռագրում են, որ անցյալ 22-ին, իբր 2 ժամ, Լոնդոնի Իրլանդական բանկի մասնաճյուղում եղել է մի ահագին հրդեհ։ Հրդեհի պատճառը դեռևս հայտնի չէ։ Բանկում պահվում էին մեծ քանակությամբ թղթադրամներ, որոնք հրդեհի ժամանակ ոչնչացել են։ Ոչնչացած թղթադրամների գումարը հասնում է 150,000 ֆունտ ստեռլինգի։ Ներկայումս բանկի տնօրինությունը զբաղվում է ոչնչացած թղթադրամների համարները հայտնելու գործով, որպեսզի հնարավոր լինի վճարել դրանց տերերին։

— Լրագիր Տարասկոնից հաղորդում է, որ այդ քաղաքի մոտ գտնվող Ռոնա գետի ափերին հայտնաբերել են մի հին գերեզմանոց, որի մեջ գտնվել են մեծ քանակությամբ ոսկրեր, զենքեր և զարդեր։ Գերեզմանոցի մեջ գտնվել են նաև մի քանի կմախքներ, որոնք ունեցել են 2 մետր երկարություն։ Գերեզմանոցի մեջ գտնվել են նաև մի քանի կմախքներ, որոնք ունեցել են 2 մետր երկարություն։ Գերեզմանոցի մեջ գտնվել են նաև մի քանի կմախքներ, որոնք ունեցել են 2 մետր երկարություն։

— «Republique Française» լրագիրը, խոսելով 22-ին, որ կդնի սկսվող նիստում Ազգային ժողովի առաջ 70 հազար ֆրանկ հատուցում տալու մասին մի օրինագիծ, ասում է, որ այդ գումարը պետք է տրվի Ֆրանսիայի հարավային մասերում հեղեղների ժամանակ տուժած անձանց։ Այդ հեղեղների ժամանակ ոչնչացել են ոչ միայն բազմաթիվ տներ, այլև ամբողջ գյուղեր։ Ֆրանսիայի կառավարությունը ուզում է ոչ միայն հատուցել տուժածների վնասները, այլև ձեռնարկել այնպիսի միջոցներ, որոնց շնորհիվ հետագայում հեղեղները չկարողանան այդքան մեծ վնաս հասցնել

ЗАЗЗАРАРОУТЮУННЕР

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Несковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների Հոգաբարձության թիֆլիսի Ընկերության բժշկանոցը գանվում է Սարի վրա, Գեհենիայի փողոց, առն Գվրիտի-շվիլի։ Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 առաւօտեան, բացի կիրակի և տօն օրերից։

2—10

ԲԱՖՖԻ

ԴԱԽԹԲԷԿ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Օտարաքաղաքացիք ուղարկում են ձանապարհածախք 15 կ. մարկանեկով. առանով գնողները ճանապարհածախքը չեն վճարում։ Ցանից աւելի գնողները 10 % զիջում են առնում։

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

2—15

ՓԱՐԻԶԻՑ ՆՈՐ ԳԱԼՈՎ

Պատիւ ունեմ յայտնելու յարգելի հասարակութեան, որ ես փարիզում երկար ժամանակ լինելով սովորել եմ անվնաս պահպանել ԹԱՆԳԱԳԻՆ ՄԱԶՆԳԷՆՆԵՐ ամառվայ շոգին ցեցերից և այժմ թիֆլիսում խանութ բանալով ընդունում եմ ամենայն տեսակ մազեղէններ պահպանելու։

Խանութս գանվում է Գանձակայա փողոց, տուն պօլկովնիկ Շահնազարովի № 14։

Ահա մօտ օրերս առացայ ամենայն տեսակ ամառային արիկներ, սև մահուդ և շատ ուրիշ տեսակ ապրանքներ։

Ա. ՏԷր-Յակոբեան
2—3

ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Լոյս տեսաւ ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Հիւսուած եւրօպական հեղինակների աշխատասիրած քարտէզներից վիճակագրական երեք ռուբլիանոց քարտէզի կէսից աւել մեծութեամբ (մաշտաբով)։

ԳԻՆՆ Է 25 կՈՊ.

Վաճառվում է, „կենտրօնական“ և „կոմկասեան“ գրավաճառանոցներում։

Ա.ետրի Տէր-Յակոբեանց

1—5

В Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԲԱԼԶԱՄ

„ԲՕՐՄԱՆԻ“

Արտաքին գործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻ, ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԱԻԻ դէմ և այլն, նեղքին գործերի մինիստրութեան ԲԺՇԿԱԿԱՆ խորհուրդից թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամբողջ կովկասի համար։

ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ԾՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., Թիֆլիսում։

7—10 (Ա. Հ. Շ.)

ԾԱԽՎՈՒՄ Է *նորերում կառուցված երեք յարկանի ամեն տեսակ յարմարութիւններ ունեցող* **մի ՄԵԾ ՏՈՒՆ** *որի մէջ կան 30 մաքուր սենեակներ, 5 խոհանոցներ, 5 պահեստի սենեակներ, 7 մառաններ, 2 առուգատներ, 1 լուացարարի սենեակ, 3 մատեր և 5 նախասենեակներ։ Տան մէջ կայ մի փառաւոր առանձին սենեակով և մառանով։ Տունը երեք կողմերից փողոցի վրա է և մատեր ունի։ Տարեկան 3,500 րուբլի դուռ եկամուտ է տալիս և դրաւ է դրված աղնուականների բանկում 18 հազար րուբլով։ Ցանկացողները գնել այդ տունը բանկի պարտքի վճարանութեամբ կարող են դիմել տան տիրոջը խակ Պուգինօվին, որ բնակվում է նոյն տանը Նօվաշենսկայա և Գվօրեանսկայա փողոցների անկիւնում, պօլիցիական 6-դ բաժնում, № № 133, 134 և 135։*

1—2 (5)

ԳՐԻԳՈՐ ԿԱԶՄԱՐԱՐԵԱՆԸ

պատիւ ունի յայտնել յարգելի հասարակութեանը, որ նա **ԲՕՐԺՕՄՈՒՄ** *ունի իր սեփական* **ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ**, *ուր թէ ամառանոց եկողները և թէ ճանապարհորդները կարող են գտնել ամենայն* **ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ** *ունեցող* **ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ** *և պատրաստ* **ՃԱՇ**։

1—5 (2)

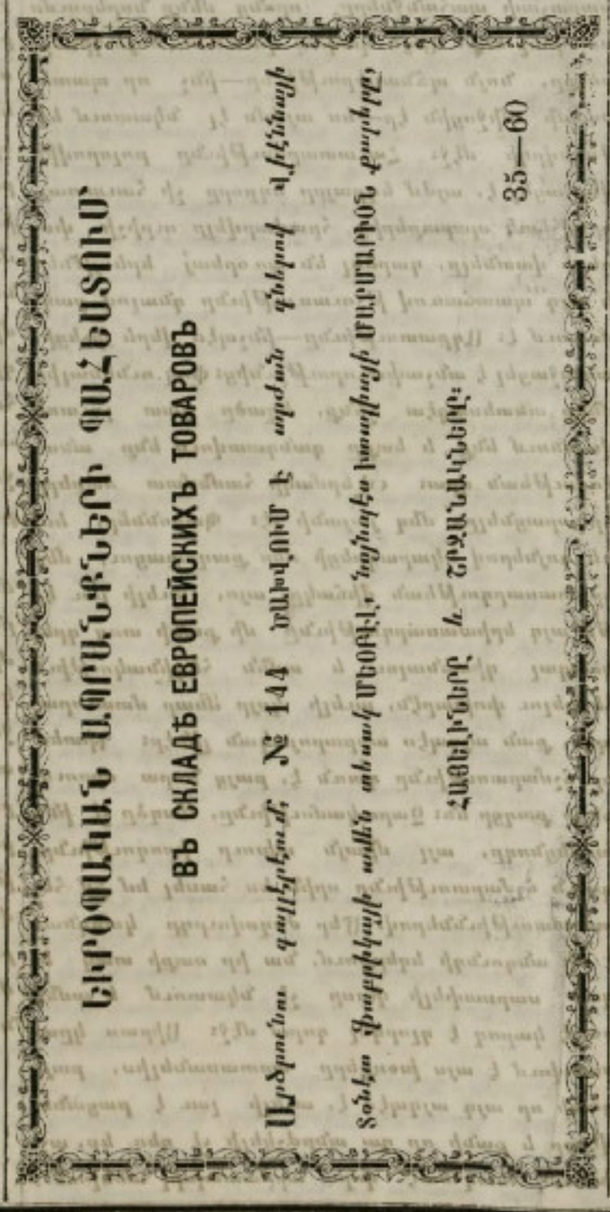

Մատուցանում է յարգելի հասարակութեան, որ նա ունի մեծ պահեստ ամենայն տեսակ ծխախոտի, որ բնակվում է Նոյն տանը Նօվաշենսկայա և Գվօրեանսկայա փողոցների անկիւնում, պօլիցիական 6-դ բաժնում, № № 133, 134 և 135։

Ստանում գործարկից ամեն տեսակ ծխախոտի քարեր, որոնցից ստանում է ամենալաւ ծխախոտ։

Արժանացել գերագոյն № 144 արտօնութեամբ։

Մի ուշադրութիւն։

Պատիւ ունիմ յայտնել ձեզ, թէ անցեալ մարտ ամսի կէսից այլ ևս կարելու ժամանակի չինելը ընկերութեան ներկայացուցչի լինելը թողի, միացայ **ԱՈՒՖԵՐՄԱՆ** *ֆիրմայի հետ և բաց արի* **ԿԱՐԵԼՈՒ** *գործատան* **ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ՆՈՐ ՊԱՀԵՍՏ** *երեսանի հրապարակի վրա գեներալ* **ՏԷՐ-ԱՍԱՏՈՒՐՕՎԻ** *տանը։*

Երկար ժամանակվայ **ՓՈՐՁՈՎ** *տեղեակ լինելով այս տեղի պատգքներին և* **ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻՑ** *կատարելագործված ձեւագործներ ունենալով, մի և նոյն ժամանակ բազդատուած լինելով լաւ անուանով, կը յուսամ, որ կը շարունակէք ընծայել ինձ ձեր հաւատարմութիւնը, որ կը ցանկանայի նոր գործով արդարացնել։*

Խնդրում եմ ընդունել իմ սա ձեզ խորին յարգանքս։

ԽՐԻՄԵԱՆ
1—2 (4)

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո լ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ամեն էժան, քան թէ ուրիշ տեղ Ծախվում են. ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԵՒՆԻ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՔՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մարմիններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կոմոտներ պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուշմիվալնիկներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլեի 6—32 ր., ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատմաններ. (գուլաններ) բէվօլվէրի, սիգար ԼԷնգարդի ֆաբրիկից. պատրոնա և թամբարու կուշնարօվի գլխի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷյ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէյի) էլենէմի. կօֆէ էլենէմի և Միխէյօնի. ֆեատրբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառներին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլԹուկ (пухъ), պատմաններ սամօվարի և չայու, գանակ չանգալ գանազան ֆաբրիկանտների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գլշակոմՇներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կոմոտներ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կոտլու մաշինայ. Անգլիական ուԹներ, Բրիտանակի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, Ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—Ջուր մաքրելու, կրամսալ կաթօրկէն 18 կ., մաթա ֆրանսիայի ժակէտ, Թուղթ փոչոտի, կանվերտաներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գլշակոթ, քարեսախատակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, դղամներ անգանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանակի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխլեք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտա, պոլատպշիաններ վարշավու, ՌՆԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլրաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—1—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու ոսկրէ, գուտապերչովի և փայտէ, չտսկաններ գլխէ, շորի, սապոգի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէլ (бумага) մատակի կօճի և շալկ (гарусъ) ֆելչատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրօսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաղ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Դիլեկերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒԱՑԻ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍՅԱՆՑԻ պահեստում։ (въ складѣ) Միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

45—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո լ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 5 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 79 Մայիսի 8 (20) 1882 Մայիսի 8 (20) № 79

ՏԱՄՆԱՄԵԿԵՐՈՊ ՏԱՐԻ

ՄԵՂԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мешка»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

„ՄԵՂԱԿ" խմբագրութիւնը խնդրում է բաժանորդներից շուտով հասցնել իրանց բաժանորդագները։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պաշտօնեաների դէպքեր։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Մեծ-Ղարաբլիսայից։ Նամակ Արեւմուտքից։ Նամակ Գանձակից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ «Հայրենիք» լրագրի յօդուած։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արաբին լուրեր։—ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՆՑԱՐԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Մի տեղեակ անցք։

ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐԻ ԶԵՂՈՒՄՆԵՐ

—

Կրկ կովկասեան քաղաքական մասի կատարվելիքը, իշխան Գօնդուկով կօրսակով ընդունելը մեզ, մասնաւոր ներկայացուցիչներիս, նա իր արտասանած ճառի մէջ ասեց թէ ընդհմմէ չէ մասնաւոր միջոցով փոխադրութեան պաշտօնեաների դէպքերի մերկացումները, բայց պէտք է որ այդ մերկացումները մասնաւոր շատ պատուհասանի տեղերի վրայ։

Մենք միշտ աշխատել ենք այդ եղանակով վերաբերվել դէպի ամեն տեսակ մերկացումները և այժմ էլ կաշխատենք միշտ հետևել իշխանի մեզ տուած խորհրդին։

Եւ ահա „Մշակի" ներկայ համարում մենք տպում ենք Մեծ-Ղարաքլիսայից ստացած նամակը այն տեղի անտառապետ պ. Կուզմինի դործած անիրաւութիւնների մասին։

Թէև նամակը տպագրութեան մէջ անտարակոյս դուրս եկաւ, բայց մենք պատասխանատու ենք Թղթակցութեան մէջ յայտնված իրողութիւնների համար, քանի որ համեմատելիք մեր Թղթակցից մեզ հաղորդած տեղեկութիւնները մեր ձեռքը հասած պաշտօնական երկու դէպքերի մէջ յայտնած իրողութիւնների հետ ամէն դէպքում համեմատական են. մինը Մեծ-Ղարաքլիսայի հասարակութեան կողմից պ. նահանգապետին ուղած դանգատի վաւերացրած պատճէնը, իսկ միւսը նոյնպէս մի վաւերացրած թուղթ, որ պարունակում է իր մէջ ծեծված գիւղացիների յուցումն։

Հասարակութեան և մեր տեղական մամուլի ուշադրութիւնն ենք դարձնում մեր ներկայ համարում տպված Ղարաքլիսայի նամակի վրայ։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱԲԼԻՍԻՑ

—

Մայիսի 4-ին

«Մշակի» 61 համարում Ղարաքլիսի նամակագիրը համառօտ կերպով ծանօթացնելով բնիկ-բոզլի տեղական անտառապետի և հասարակութեան մէջ ծագած հողային վիճաբանութեանց հետ, նորակացրել էր, որ այդ թշնամական տոք վիճաբանութիւնը չատ վատ կերպարանք կրած ատենս, եթէ չատուկ օրէնսդրական անօրէնութիւն չը լինի և պրիմածներին բաւականութիւն չը տրվի։ Այդ եզրակացութիւնը ճշմարտացաւ։ Այժմ հարցը այնքան ծանրացաւ, որ երկու հակառակորդների (անտառապետի և հասարակութեան) մէջ թշնամութիւնը և անկաթարթութիւնը ծայրայեղութեան հասաւ։ Այն, թէ ինչպէս հասարակութիւնը այդ վիճաբանելի հողերը իր պատկանն սեփականութիւն համարելով, վարում է, որ ան օրուայ համար մի կաթ ցամաք հաց հասցնէ իր բազմութիւն դիզուածանի համար։ Բայց անտառապետն էլ պնդում է որ այդ հողերը հասարակութեան իրաւունքից դուրս են և ինքնագլուխ ուժ գործ դնելով, խլում է հասարակութեան ձեռքից։ Պ. անտառապետ Կուզմին ապրիլի 30-ին կէսօրից յետոյ դաշտ գալով դաշտը, յիշեալ հողերը վարող երկրագործների գլխին այնպիսի մի կոպիտ խաղ խաղաց, որի նմանը ոչ մի տեղ տեսնված չէր մինչև հիմայ։ Գ.ապաքիլիսի անտառապետը ապրիլի 30-ին գնում է դաշտը, գրում է հողեր վարողների անունները և վերադառնում է տուն։ Նպատակով լաւ հարբում է, վեր է առնում իր հետ իր 11 զինուորված ծառայողներին, գնում ճանապարհին մի նեղ կիրճում, փոսի մէջ դարան մանում։ Երկրագործները երբ երեկոյան մին մին վերադառնում են տուն, անտառապետը իր զինուորված խմբով բռնում են, լաւ թակում են գիւղացիներին, երկրագործական գործիքները ձեռքից խլում ու բաց են թողնում։ Երեք մարդին այնքան է թակել, որ մէկին տալով գիւղ բերին, երկրորդի պատանդը չատ գյած, կապել են ձիու պոչից ու քաշ տուել, այնպէս որ գիւղացիները մի կերպով հազիւ չատներ կարել ու մահից ազատել են. մէկ ուրիշի վրա բէյլօվները բռնել է, բայց չէ յարձակել, մէկ բանիսի դլխին սուրը չողչողացրել։ Խլել է երկրագործներից 40 հատ շղթայ, 4 կացին, մի ուրագ, կտրատել է երեք հատ արօր, որ այսպիսի ժամանակ երկրագործի համար իր կեանքից էլ առաւել թանգ է։ Այս գործողութիւնները պ. անտառապետը առանց ամենևին իրաւունքի տալու գործելուց յետոյ, վերադառնում է տուն։ Հէնց այդ ժամանակ լոյս ու կածը ընկաւ երկրագործ դասի մէջ։ Ամբողջ Ղարաքլիսա յուզված էր։ Ցուսահատված հասարակութիւնը բոլորովին չը գիտէր ինչ անէ, ուր դիմէ։ Ամէնքը սպասում են արդար դատաստանի։—Անտառապետը հաչտարար դատարանում բողոքել է չատ վաղուց այդ հողերի մասին, բայց դարմանում եմ, թէ էլ ինչ հիմամբ կարող էինք իրան հարց է ծագում. մինչև երբ արդեօք խեղճ հայ մշակը, այդ անտէր, անխնամ էակը, իր հայրենիքից, իր երկրագործական պարապմունքից զրկվելով, պէտք է սատարութեան մէջ այսպիսի սրկածների դոհ դնայ։

Մեզանից իրաւացիները կարող է վկայել, որ այս սրկածը պատահմունք չէ և ոչ էլ առաջինն է մեր մշակների կեանքում։ Թիֆլիսը, ճիշ հարուստ Թիֆլիսը տարին մի քանի անդամ այս կերպով հողն է դնում չատերին հայ մշակներից և դա բնական հետևանք է այն դրութեան, որի մէջ դտնվում է հայ մշակը։ Մի քանիսներին, հրնանչէն բնակարաններում, որոնց մէջ տեղաւած է բնակվել հայ մշակը, փլչելով ջարդ ու փշուր են անում նրան, միւսները ճանապարհներին քարեր ձայիենելիս զրնվում ու մնում են, ոմանք էլ կեղտոտ, խոնաւ բնակարանների մէջ այլ և այլ հիւանդութիւնների ենթարկվելով, տանջանքի ու անխնամութեան մէջ սպանվում են։ Մանաւանդ տարափների ձած է վերջին տեսակի զոհերի թիւը։

Իմ տանտիկինս ինձ ասում էր. «Ամառը պէտք է այնտեղ լինէք, որ տեսնէք թէ օրական քանի մշակների դիակներ են անցկացնում մեր դռնով. ճանճի պէս են ջարդվում թշնամները։»

Մի անդամ ինձ և իմ բնակարջս պատմեց մեր լաւ ծանօթ մի բժիշկ թէ ինչպէս նա եղել էր հայ մշակների բնակարանում, ուր նրան տարել էին հիւանդներին տեսնելու։ Ահա ինչ էր պատմում բժիշկը։

«Առաջին անդամ կեանքումս ես տեսայ այնպիսի մի բնակարան, ուր բնակվում են ոչ թէ մարդիկ, այլ մարդ ասված արարածները։ Երբ ներս մտայ, բնակարանի խոնաւ և ապականված օդը իրան զգալ տուեց ծանր։ Մի քանի րոպէ մինչև այնտեղ ոչինչ չէի տեսնում, թէև օր ցերեկով էր դալս։ Մի փոքր ժամանակից յետոյ հազիւ կարողացայ նկատել հիւանդներին։ Գրանք հիւանդ չէին, այլ սրսուականներ էին, որոնց բնական կարողութիւնը կատարեալ դժոխք էր ներկայացնում. գետնած, ղալհաղա, ցնցոտիների մէջ, պատի երկայնութեամբ պատկած էին նրանք։ Ես նրանց անունը ինչ էր. ցամաք հայ վերջին անունն, և սաստիկ ջաղ։ Ես կերակուրներ ուղել պատուիրեցի։... «Աղա ջան, փարա չը կայ, կոպէկ չը կայ», բացականչեց մէկը և բոլորը սկսեցին երեխաների պէս լաց լինել։ Ես աշխատեցի նրանց քաջալերել։ «Լռե՛ն, ասա չան, ինչ անենք, բալքայ մեզ համար էլ մի օր երկինքը լոյս անի» արտասանեց յուզուած մի ողորմելիներից մինը։

* *

Ես խորհուրդ կը տայի ֆրանսիական մելոդրամներ սիրող մեր թիֆլիսեցի պարոններին և տիկիններին երթալ այցելել մեր քաղաքի մշակների բնակարանները։ Այդտեղ տեսարանները աւելի ապտակիչ են և մի և նոյն ժամանակ աւելի բնական են, քան թէ հայոց «մշակական խմբից» ներկայացվող կոմանդով և իշխաններով լի բոմանտիական ֆրանսիական պիէսաներում։ Ներկայացումն էլ անվարձ կը տրվի։

Բայց պառնանք մեր հարցին։

Թաղման վերջանալուց յետոյ, ես հետաքրքրի հետևել տեղեկութիւններ։

Սպանված հօր մշակները կենում էին Գարադիանայի կողմը գտնված մի խարխուլ շինութեան մէջ, որ պատկանում է Շիօևին։ Շինութիւնը այնքան խարխուլ էր որ դիշերը վատ եկաւ և իր փլատակների տակ թաղեց քնած մշակներին։ Գոդողորդը հանեց տեսակների տակից դիակները։ Տարան Ս. Գէորգ եկեղեցին, որ Մայդանի վրա է գտնվում։ Բայց եկեղեցու հայ հոդևորականութիւնը հրաժարվեց թաղել դոհերին, որովհետև յոյս չունէր փող տանել թաղման կարդը կատարելու համար։ Ննջեցեալներին եկեղեցի էլ չը մտցրին, մի տեղակի մէջ էլ, մի որ և է ամբարի մէջ էլ չը դրին դիակները, այլ թաղեցին եկեղեցու բակում, բայց օդում։ Ամբողջ դիշերը անձրև եկաւ, դիակները ջրով լցվեցան և ուռան։

Միւս օրը ամբողջ տարա ննջեցեալներին թաղելու խօչխոնակի գերեզմանատունը, առանց քահանայի։ Հանապարհին հանդիպեցին երկու քահանաներ, որոնց ժողովուրդը հանդոց իր հետ գրնաց։ Անցքի մասին տեղեկանալով, եկաւ, հատաւ գերեզմանատունն և տէր Ղազարոս քահանան։

Ահա թէև մոլի կերպով նկարագրված, այս օրերս պատահած ազգերգրնական ամբողջ պատմութիւնը, որի հերոսներն են մի կողմից խարխուլ շինութեան, անխիղճ տէրը, միւս կողմից անմեղ հազարականները, իսկ գոնը՝ հայ գիւղացին, հայ մշակն է։

Ց. Սաղաթելեան

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՆՈՐ ԴԱՐԱՍԱՆԴԱՐ

— * * *

Մարտի 3-ին

Ընթերցողներս գիտեն, որ Ղարաբաղի գավառում ամեն տարի հավաքվում է մի ընդհանուր ժողով, որի մեջ մտնում են գավառի ամեն կողմերից ընտրված պատգամավորներ։ Այդ ժողովի գործն է քննել գավառի տնտեսական դրությունը, ուսումնարանների գործերը, ճանապարհների վերաբերությունները և այլն։ Ընդհանուր ժողովի նիստերը տևում են մի քանի շաբաթ։ Ժողովի անդամները ընտրվում են ամեն տարի նոր կազմով։ Ժողովի նախագահը կամ, ինչպես նրան անվանում են, մարշալը միշտ ընտրվում է գավառի ամենահարուստ և ազնվական տոհմերից։ Ժողովի նիստերը տեղի են ունենում գավառի գլխավոր քաղաքում, որ Շուշի է կոչվում։ Ժողովի անդամները, որոնք ընտրվում են ամեն տարի նոր կազմով, ամեն անգամ ժողովի նիստերի ժամանակ ապրում են Շուշիում, որտեղ նրանց համար հատուկ տներ են վարձում։ Ժողովի անդամները ստանում են ճանապարհածախսի փող և ամսական ռոճիկ։ Ժողովի նիստերը տևում են մի քանի շաբաթ։ Ժողովի անդամները ստանում են ամսական ռոճիկ։ Ժողովի նիստերը տևում են մի քանի շաբաթ։ Ժողովի անդամները ստանում են ամսական ռոճիկ։

Ընթերցողներս գիտեն, որ Ղարաբաղի գավառում ամեն տարի հավաքվում է մի ընդհանուր ժողով, որի մեջ մտնում են գավառի ամեն կողմերից ընտրված պատգամավորներ։ Այդ ժողովի գործն է քննել գավառի տնտեսական դրությունը, ուսումնարանների գործերը, ճանապարհների վերաբերությունները և այլն։ Ընդհանուր ժողովի նիստերը տևում են մի քանի շաբաթ։ Ժողովի անդամները ընտրվում են ամեն տարի նոր կազմով։ Ժողովի նախագահը կամ, ինչպես նրան անվանում են, մարշալը միշտ ընտրվում է գավառի ամենահարուստ և ազնվական տոհմերից։ Ժողովի նիստերը տեղի են ունենում գավառի գլխավոր քաղաքում, որ Շուշի է կոչվում։ Ժողովի անդամները, որոնք ընտրվում են ամեն տարի նոր կազմով, ամեն անգամ ժողովի նիստերի ժամանակ ապրում են Շուշիում, որտեղ նրանց համար հատուկ տներ են վարձում։ Ժողովի անդամները ստանում են ճանապարհածախսի փող և ամսական ռոճիկ։ Ժողովի նիստերը տևում են մի քանի շաբաթ։ Ժողովի անդամները ստանում են ամսական ռոճիկ։

Մարտի 1-ին վաղուց ի վեր սպասված ժողովը բացվեց։ Ներկա էին գավառի 7 գավառապետերը, 7 ազնվական մարշալները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների նախագահները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների քարտուղարները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների անդամները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների թեկնածուները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականների օգնականները, 7 ազնվական ընտրողական պալատների պատգամավորների օգնական

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ. Վ.

—

Լրագրներէն մեկնելով, որ Լիվերպուլի մէջ հաստատուած է հայկական ընկերութիւն մը, որուն նպատակն է հայերէն գրքեր տպագրել եւ ամէն տեսակ հայկական իրեղէններ հաւաքել, ես ալ ուզեցի ընկերութեան մասին տեղեկութիւններ ստանալ, եւ ուղղակի գրեցի անոր քարտուղարին, որ ինծի ըսաւ, թէ ընկերութիւնը դեռ նոր է, եւ ոչ մէկ բան ունի ցուցանելու, բայց թէ ինչ որ ունի՝ ինծի պատրաստ է ցուցնել։ Ես ալ գացի, եւ տեսայ, որ ընկերութիւնը ունի մօտ 200 հատ հայերէն գիրքեր, որոնց մէջ կան նաեւ հին տպագրութիւններ, ինչպէս՝ Պատմութիւն Հայոց Մովսէս Խորենացւոյ, տպագրուած Վենետիկ 1841 թուականին, եւ ուրիշ շատ մը հին գրքեր։ Ընկերութիւնը ունի նաեւ հին ձեռագրեր, որոնց մէջ կան Աստուածաշունչ մը, Պատարագամատոյց մը, Ժամագիրք մը, եւ ուրիշ շատ մը հին գրքեր։ Ընկերութիւնը ունի նաեւ հին դրամներ, որոնց մէջ կան Հայկազունի, Արտաշէսի, Տիգրանի, Արշակունի, Բագրատունի, Զաքարեան, Հեթումեան, Լուսինեան, Ռուբինեան, Լեւոնեան, Ղրիմեան, Ռոմանոսեան, Կարապետեան, Ալէքսանդրեան, Ֆերտինանդեան, Ֆրանչիսկեան, Մաքսիմիլիանեան, Ֆրանց Յովսէփեան, Ալէքսանդրեան, Նիկոլայեան, Ալէքսանդր

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մրցումն թագուհու և կայսրուհու մէջ։ «Glasgow Mail» լրագրի խօսքերով, երբ Իտալական թագաւորը և թագուհին այցելեցին աւստրիական կայսերական ընտանիքը, պալատականները մէկ հետաքրքիր դիտողութիւն արին, այն է, որ իրաքանչիւր օր, պալատական ճաշի ժամանակ, թագուհին և կայսրուհին աչխատում էին գերազանցել միմեանց իրանց զոհարեղէն զարդարանքների քանակութեամբ և յատկութեամբ։ Վերջին գիշերը Մարգարիտա թագուհին մէկ զարմանալի և անգնահատելի քառամանեակ ունէր զոտի հետ միասին, որ զարդարված էր ամէն տեսակ թանգագին քարերով. բայց գեղեցիկ կայսրուհին դրանից մինչև ոտը զարդարված էր այնքան զոհարներով, գոհարեղէններով և յակինթներով, որ մէկ ակնաւոտի նկատողութեամբ. «Նրա վրա դժուար էր հառաչակ աչքով նայել, այնքան փայլում էին նրան զարդարող գոհարները։»

* * *

Այս տարվայ տաք ձմեռը և բուսականութեան չափից դուրս վաղ բուսնելը Եւրոպայի արևմուտքում և հարաւում,—գրում են «Köln. Zeitung» լրագրին,—ամենքին զարմացնում է։ Բայց սրանից զարմանալի էին 1834 թ-ի ձմեռվայ բնական երևոյթները։ Այդ տարի յունվար ամսին արդէն կատարեալ գարուն էր։ Օրինակ, Կօբլենցից այն ժամանակ գրում էին։ «Այսօր օրացոյցի համեմատ յունվարի 20 է, գուրսը արդէն յունվար չէ, այլ աւելի ապրիլ ամսին է, կամ մինչև անգամ մայիս։ Դաշտի և ծիրանի ծառերը բոլորովին ծաղկել են. խնկենի հասել է, դաշտերը արդէն երկու շաբաթ է, որ ծածկվել են ամէն տեսակ ծաղիկներով։ Շատ այգիներում ծաղկում են մանուշակները և մինականչները, վարդերի շատ թուփերի վրա արդէն նոր տերևներ են երևացել։ Մեծ թփերը և ծառերը ծածկված են կոկոններով։»

* * *

Մայիսի 6-ին Դուբլինում սպանված իրլանդական գործերի նոր նշանակված մինիստր լորդ Ֆրեդերիկ-Քաւըզ կէվենդիշ, գուցա Կէվանշիրի երկրորդ որդին և հնդկական գործերի այժմեան մինիստր մարկիզ Հարտինգտոնի եղբայրն էր։ Նա ծնվեցաւ 1836 թ-ին, վերջացրեց ուսումը կէմբրիջեան համալսարանում, լորդ Գրենվիլի մասնաւոր քարտուղար էր 1859 թ-ից մինչև 1864 թիվը և Գլադստոնի քարտուղար էր 1872 թ-ի յուլիսից մինչև 1873 թիվը։ 1873 թ-ի օգոստոսից մինչև 1874 թ-ի փետրվարը նա գանձապահ-հաւելեան լորդերից մէկն էր, իսկ 1880 թ-ի ապրիլին, երբ Գլադստոն իր նոր մինիստրութիւնը կազմեց, նշանակվեցաւ գանձապահութեան ֆինանսական քարտուղար։ 1865 թ-ի յուլիսից Իօրկշիրի արևմտեան չրջանի հիւսիսային մասի ներկայացուցիչ էր պատգամաւորների ժողովում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 *մայիսի*։ „Правит. Вѣстн.“ *լրագիրը հաղորդում է. Գրօա իր խնգիրքի համեմատ արձակված է բանտային խորհրդի նախագահի պաշտօնից։*

ՏԱՇԿԵՆՏ, 4 *մայիսի*։ *Գլխաւոր-նահանգապետ կաուֆման վախճանվեցաւ։*

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 5 *մայիսի*։ *Պատերազմական մինիստրը պատուիրեց քննութիւն անել մինիստրութեան բոլոր վարչութիւնների մէջ։*

ԿԱՅԻՐԷ, 5 *մայիսի*։ *Հիւպատոսների միջամտութեան շնորհիւ խնդիրը հաշտվեց մինիստրների հետ։ Գործերը խաղաղ ընթացք են առնում։*

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 *մայիսի*։ *Պետական բանկի 5% առևտրական շրջանի արժէ 93 ր. 62 կ., երկրորդ 90 ր. 62 կ., երրորդ 90 ր. 87½ կ., չորրորդ 90 ր. 75 կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առևտրական արժէ 217 ր. 75 կ., երկրորդ 211 ր. 25 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առևտրական արժէ 90 ր. 37½ կ., երկրորդ 90 ր. 37 կ., երրորդ 90 ր. 37 կ. ոսկի 8 ր. 5 կ.։ Ռուսաց 1 ր. Լոնդոնի վրա արժէ 24,50 պենս, Ամստերդամի վրա արժէ 123,75 պենս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 87 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ 62 սանտիմ։ Բօրսայի սրամագրութիւնը հանգիստ է։*

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 *մայիսի*։ *Մայիսի 3-ին պետական խորհրդի մէջ մեծամասնութիւնը կարծիք յայտնեց յօգուտ գլխահարկի փոքր աս փոքր վերցնելը ֆինանսների մինիստրի առաջարկութեան համեմատ։ 1882 թուականին խմիչքների առեւտրի մասին վկայականները կը տրվեն հին կանոնների համեմատ։ Անդրկովկասեան երկաթուղիների ընկերութեան օրլիգացիաների բէալիզացիայի համար նրանց կառավարական 3% գրաւական է տրված։ Բէալիզացիան ընդունեց փոխառու բանկը պատասխանատուներ բանկիրների հետ։ Գինը ֆրանկերով է որոշված։ Հաւատացնում են, որ ամբողջ գումարի 72% արդէն գնված է։*

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Միքայել Գէորգեան ՂԱԼԱՄՋԱՆԵԱՆ և նրա քոյրերը Սօֆիա ՄԵԼԻՔ-ԲԷԳԼԱՐԵԱՆ, իշխանուհի Նինա ԱՆԴՐՕՆԻԿՕՎԱ և Մարիամ ԿԱՐԱՑԵՎԱ, յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին, որ իրանց մօր, ԱՆՆԱ ՋԱՔԱՐԵԱՆ ՂԱԼԱՄՋԱՆԵԱՆԻ մահվան տարեդարձին, այսօր, շաբաթ օրը, մայիսի 8-ին, առաւօտեան 10 ժամին, Հայոց Վանքի մայր-եկեղեցում կը կատարվի պատարագ և հանգուցեալի յիշատակին ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ, և այնուհետև կօծվի նրա գերեզմանի վրա դրված սրճանը վերայի գերեզմանատանը։

1—1

Մի ծառայ ցանկանում է. Սուրբ Էջմիածին գնացող պարոններին ծառայել թէ ճանապարհին և թէ այն ժամանակամիջոցում, որ պէտք է տևէ մինչ վերադառնալը, բանակցելով միայն ճանապարհածախքի վճարման վարձատրութեամբ։

Հասցէն հարցնել „Մշակի“ խմբագրատանը.

1—5

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏԱՏՈՒՆ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՎԻ
А. МАРТИРОСОВЪ
Աճուրդատուն է ընդունում ապրանքներ վճարովի պահեստում, վաճառում է աճուրդով և ուղարկում ամէն տեղ։
Аукціонъ и комиссіонеръ, принимаетъ товары на склады, продаетъ съ аукціона и высылаетъ во всѣ мѣста.
Աճուրդատան գրասենեակ № 144 ՎԱՆՔՈՒՄ Ի տան Ալեքսանդրեանց։
Адресъ конторы № 144 въ Ванкѣ, домъ Александровскихъ.
36—60

ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՋՄԱՐԱՐԵԱՆԸ պատիւ ունի յայտնել յարգելի հասարակութեանը, որ նա ԲՕՐԺՕՄՈՒՄ ունի իր սեփական ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ, ուր թէ ամառանոց եկողները և թէ ճանապարհորդները կարող են գտնել ամենայն ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ունեցող ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ և պատրաստ ՃԱՇ։

2—5 (2).

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի։ Դրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

Պատիւ ունիմ յայտնել ձեզ, թէ անցեալ մարտ ամսի կէսից այլ ևս կարելու մեքանաների ջինկեր ընկերութեան ներկայացուցիչ լինելը թողի, միացայ ԱՈՒՖԵՐՄԱՆ ֆիրմայի հետ և բաց արի ԿԱՐԵԼՈՒ զանազան ՄԵՔԵՆԱՆԵՐԻ ՆՈՐ ՊԱՀԵՍՏ երևանի հրապարակի վրա գնելով ՏԵՐ-ԱՍԱՏՈՒՐՕՎԻ տունը։

Երկար ժամանակվայ ՓՈՐՁՈՎ ուղեկակ լինելով այս ասպարէզին և ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻՑ կատարելագործված ձեռագործներ ունենալով, ու և նոյն ժամանակ բաղդատուած լինելով լաւ անուանով, կը յուսամ, որ կը շարունակէք ընծայել ինձ ձեր հաւատարմութիւնը, որ կը ցանկանայի նոր գործով արդարացնել։

Խնդրում եմ ընդունել իմ առ ձեզ խորին յարգանքս։

Ի Ր Ի Մ Ե Ա Ն

2—2 (4)

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա՛ելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիենացի մեբել, ամենայն տեսակ, ֆրանտիական և անգլիական երկաթէ կրևավաթներ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակմոյաժներ 1. 30—12 ր., սուենդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վալնիկներ մրա օրն 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաի 6—32 ր., ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) լեվոլվէրի, սիգար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՎ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) լիմէմի. կօֆէ լիմէմի և միխեյանի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօրկայ պինկվածառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլմուկ (пухъ), պապիռոսներ սամսարի և չայու, դանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժիներ. պրչակոմմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուռանների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կարելու մշինայ. Անգլիական ուէթներ, Բրիստանակի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, Չագացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—Չուր մաքրելու, կրամսալ կարօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանտիայի չակոյ, թեատրի փոշուի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, պրչակոմ, քարէտախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիներ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիստանակի գուժիները 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկք 45 կ.—5 ր., շամպաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չուխա, պոլտաղշկաններ վոլշալաս, ՌՆՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գալոշաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիներ, գոնտիկներ 35 կ.—1—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. անդրեր շիլտայու ոսկրէ, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաններ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կալաթ համար. չուլբի Թէկ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆիկչատիկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերկրի ապրանքներ, սապոն ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Դիլցկրեմ ջրի քսայախ, հոտավէտ պարաշոններ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒԱՑԻՆ ՏԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի առ. կիւնում № 13.

Ծաղրաթղթացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу П. Теръ-Никогосову.

46—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 7 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 80 Մայիսի 11 (23) 1882 Մայիսի 11 (23) № 80

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուան 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում պրկում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացիք պիտում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն ւրեքում։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են երեսփանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մշակների պրոբիւնը։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Բագուից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Նամակ Թիւրքիայից։ Նամակ Անգլիայից։ Արտաքին լուրեր։ — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՄՇԱԿՆԵՐԻ ՊՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Մարդկային բնութեանը յատուկ է, որ մինչև մի վտանգ, մի վնաս չը պատահի, մարդիկ չեն մտածում դրանից, միջոցներ գործ դնել այս կամ այն օգտակար, անհրաժեշտ ձեռնարկութիւնն իրագործելու։

Ինչքան էլ մեր լրագրում գրենք մեր քաղաքի մշակների պրոբիւնի մասին, երբէք մեր յօդուածները այն տպաւորութիւնը չեն գործի, այն ասպիճան չեն նպաստի մշակների գրութեան բարւոքման գործին, որքան տպաւորութիւն արաւ և որքան նպաստեց մեր մշակների վիճակի մասին հոգ տանելուն նորերում պատահած սարսափելի արկածը, այն է՝ հօթ մշակների ապանվելը իրանց խարխուլ բնակարանի փուլ գալով։

Հիմա հարց է գալիս մեր հասարակութեան մէջ վերջնականապէս ձեռնամուխ լինել մշակների համար ապաստարանի իրագործելուն, նրանց մէջ փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան կազմելուն և այլն։

Բայց դեռ ևս չիշեալ դժբաղդ անցքից առաջ էլ մեր խմբագրատունը ներկայացրած մի քանի մշեցի մշակներ և յայտնեցին թէ դիտաւորութիւն ունեն կազմել իրանց մէջ մի փոխադարձ օգնութեան գանձարան։ Մեզ ներկայացած մշակները ցոյց տուեցին իրանց յօրինած ծրագիրը այդ տեսակ փոխադարձ օգնութեան գանձարանի կանոնագրութեան։

Անկասկած ծրագիրը մեծ թերութիւններ ունի, բայց այդ տեսակ ընկերութեան հիմնելու միտքը շատ օգտաւէտ է և հետևապէս իրագործելի։

Մշակները մեր քաղաքում հիւանդանալու ժամանակ, նրանց մասին հոգ տանող չը կայ, իսկ երբ նրանցից մինը թէկուզ առողջ լինի, անգործ է մնում, նրան ժամանակաւորապէս օգնող չը կայ։ Վերջապէս երբ այդ պանդուխտ ողորմելիներից մինը մեռնում է, նրան թաղող չը կայ։ Սրա համար իրանք մշակները մտածեցին մի փոխադարձ օգնութեան գանձարան հիմնել։

Այդ գանձարանը կը կազմվի անդամական վճարներից. ինքաքանչիւր անդամը պարտաւորվում է վճարել ընկերութեանը շաբաթական 5 կոպէկ։ Այդ վճարներից կը կազմվի մի հիմնական դրամագլուխ, որի տոկոսները գործ կը դրվին մշակների այս կամ այն անհրաժեշտ պէտքերին օգնելու համար։

Վերջապէս դրամարի ածելու ժամանակ, նրա տոկոսները կարելի կը լինի գործ դնել և ուրիշ անհրաժեշտ պէտքերի վրա, օրինակ մշակների համար ճաշարաններ հիմնել, կիրակնայ դպրոցներ և տպաստարաններ բանալ, նոյն իսկ ժամանակով իրանց հայրենիքում դպրոցներ բանալ... Ի հարկէ վերջին նպատակները գեռ ևս շատ հեռու, գուցէ անիրագործելի և երազական նպատակներ են, բայց առաջին նպատակը,— այն է օգնել խեղճերին, հիւանդներին, գործ, պարապմունք չունեցողներին, թաղել ընդ հանուր հաշուով վախճանվածներին, ձեռնտարհի ծախս տալ հայրենիք վերադարձողներին,—այդ բոլորը շատ հեշտ իրագործելի նպատակներ են փոխադարձ օգնութեան գանձարանի միջոցով։

Այժ է պատճառը որ, կատարելապէս համակրելով մեզի մշակների բարի դիտաւորութեանը և հնարաւոր համարելով նրանց մտադրված ընկերութեան իրագործումը, մենք գրաւոր կերպով դիմեցինք Թիֆլիսի „Բարեգործական ընկերութեան“ խորհրդին, առաջարկելով նրան որ ընկերութիւնը իր հովանաւորութեան տակ վերցնի մշակների փոխադարձ օգնութեան գանձարանը և եթէ հնարաւոր է, միացնի այդ ձեռնարկութիւնը իր մտադրված ապաստարանի հետ։ Մեր առաջարկութիւնն ստանալով, մենք թելադրված էինք այն մտքով, որ մեր բարեգործական ընկերութիւնը արդէն կառավարութիւնից հաստատված հիմնարկութիւն լինելով և նոյն իսկ իր սրօգրամայի մէջ ունենալով այդ տեսակ բարի նպատակներ, նրա համար ոչինչ դժուարութիւն չի լինի ձեռք բերել մշակների փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան իրագործելու համար կառավարչական թոյլատուութիւնը։

Եւ ահա մեր առաջարկութիւնը, որքան մենք կարողացանք եղրակացնել ընկերութեան խորհրդի կողմից մեզ տուած դրաւոր պատասխանից, լաւ ընդունելութիւն գտաւ.... խորհուրդը մեզ պատասխանեց թէ մեծ յօժարութեամբ և շնորհակալութեամբ կատգաց մեր առաջարկութիւնը և որոշեց իր յաջորդ նիստում կանչել մշեցիների ներկայացուցիչներին, կարգալ ու քննել նրանց ընկերութեան նախագիծը, առաջնորդել նրանց իրանց օգտաւէտ նպատակին հասնելու համար և ընդունել նրանց ընկերութիւնը, ի հարկէ վարչութեան թոյլատուութեամբ, իր հովանաւորութեան տակ։

Ցանկանալով կատարեալ աջողութիւն այդ տեսակ օգտաւէտ գործին, մենք մեր կողմից կանխացնենք որ յոյս ունենք, եթէ գործը դլուխ եկաւ, առաջարկել ընկերութեանը, մի յայտնի գումար, որպէս հիմնական դրամագլուխ մշակների փոխադարձ օգնութեան գանձարանին։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Մայիսի 3-ին

Մայիս ամսի 2-ին հասարակական դահլիճում սիրողների խումբը տուեց մի ներկայացում յօդուտ ս. փառանձեմի, պ. Սաֆրաճանի դերասանուհու, որին պարոնը թողել է անդր, ինչու,—յայտնի չէ։ Ցառաջ քան տալ մի քանի խօսք ներկայացման համար, ես խնդրում եմ ընթերցողին չը խանդել սիրողների խումբը ուսանող սիրողների խմբի հետ, որը մինչև օրս յանձնարից սկսած բարեգործական նպատակով երեք ներկայացում է տուել, որոնք թէ ինչպիսի աջողակ, ինչպիսի անապատկի կերպով են վերջացել, թող վկայէ Բագուի յորդիի հայ հասարակութիւնը, որի ծափահարութիւնները ներկայացումների ժամանակ դղրդեցնում էին դահլիճը։ Բայց այդ թատրոնասէր, ս. փառանձեմին ոսկէ ժամացոյց պարգևող հասարակութիւնը, երկկ երեկոյ նորա օգտին տուած ներկայացումը բացակայ էր գտնվում։ Ինչու. որովհետև ներկայացողների համակրելի անունը մասնաւոր երիտասարդներ էին, որոնց դրամատիկական ասպարէզին մեր հասարակութիւնը վարուց է ծանօթ։ Ահագին դահլիճի անկիւնումն անգամ չէր նկատում ժողովրդի բազմութիւնը. ժողովուրդը շատ քիչ էր։ Ներկայացրին «Արայ գեղեցիկ» ողբերգութիւն չորս գործողութիւնով և «Բանի ամուսնութիւն» վոդեվիլ, մէկ արարուածով։

Առաջին պիէսան բոլորովին փչացրել և աչքաչացրել էին անտեղի կրճատելով, այնպէս որ առաջին, երկրորդ և երրորդ գործողութիւնների ամէն մէկը տևեց ոչ աւել 10—15 րոպէից։ Այնտեղ, որտեղ ժողովուրդը սպասում էր, որ պիսի շարունակվի գեռ. գործողութիւնը, յանկարծ վարագոյրը իջնում էր։ Մինչ կարելի է այսպէս ասել մեզ գեղարուեստ. մինչ կարելի է մի քանի փառաբէրների բեմ դուրս գալու ճաշակի համար խանգարել ամբողջ հասարակութեան ճաշակը դէպի թատրոն։ Ցետոյ զանգատվում են, թողք են բարձրացնում թէ «հայերը թատրոնասէր չեն»։

«Մշակի» 70-րդ համարում Բագուի մէկ ընդդիմակցի յայտնած լուրը սխալ է։ Պարոնը յայտնում է թէ պ. Սահարեանը հաչատան և առեղծուածի է, մինչդեռ առաջին պաշտօնը կատարում էր պ. Յ. Բ., իսկ երկրորդը պ. Թ. Տ-Ց։ Բայց պ. Ս. միմիայն կատարիչ էր։ Եւ արդեօք, հիմնադրող պատասխանատու աշակերտն է, որ օգնութեան է պատում ճչմարիտ է, կար մէկը հինգերորդ գործողութեամբ չքաւոր, որին խումբը օգնել է վճարելով նրա ուսման վարձը և փոքր ինչ պահովացրել նրան ապրուստի կողմանէ։ Իսկ մինչև առաջին ներկայացումը նրա համար բատկանի ասպարգրութեամբ փող էր հաւաքվում։

Ց. փառանձեմի օգտին տուած ներկայացումը բոլորովին չէր հանապատասխանում նրա ազնիւանուն գրված բովանդակութեանը. օրինակ՝ գրված էր. որ պ. Վ. վերջումը կերպէ երգեր և կը լինեն նոյնպէս կենդանի պատկերներ. բայց ոչինչ չեղաւ։ Գրված էր, որ սկիզբն է 8 ժամին, բայց ըստ կոմից տասից 15 րոպէ անցած, ինչու. որովհետև երաժիշտներ չը կային (առանց երաժշտի էր ներկայացումը)։

Մինչ հասարակութիւնից փող հաւաքելու համար էին գրված ազիշանները. մինչ հասարակութիւնը մի քանի անձնասէրների և փառասէրների ձեռքին խաղալիք է։ Ցնդք հանդիսատես։

Վերջացնում եմ երկտող ցանկանալով, որ միւս անգամ ներկայացումներում մեր մտաւորականները գնան իրանց դերերը լաւ սովորին և յետոյ բեմ դուրս գան։

Աստուածատրեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մայիսի 7-ին, օրհոդ Մատթէոսի երկրորդին և պ. Սիմեոն պիանիսատը տունցին իրանց առաջին կոնցերտ Արծրունու թատրոնում։ Օրհոդ Մաստիի ունի մի գեղեց և մի և նոյն ժամանակ շատ զուր եկան ձայն։ Նրա ձայնը գրեթէ կ օնտրալտօի հնչիւններն ունի և այդ պատճառով գլխաւորապէս աջող էին նրա երգած այն կատորները, որոնք պատկանում են կոնտրալտօի բնագաւառին։ Առանձին ապատութիւն պատ. մեզ վրա նրա երգած «Պրօֆետ» օպերայից կատորը։ Ինչ որ վերաբերվում է պ. Սիմեոնին, նա անկասկած կատարից գերա պիանիսատների շարքում կարող է դասվել։ Նրա ածելու մէջ միւսաղորմած են անհնարապատելի արագութիւնը, այժր և մեղմութիւնը։ Ամբողջ հասարակութիւնը հիացրեց, մանաւանդ, երբ ածած լիստի «Բապսոդիան»։ Անկասկած կերպարում կան պ. Սիմեոնից բարձր պիանիսատներ, բայց վստահութեամբ կարող ենք ասել, որ թիֆլիսը դեռ չէ տեսել պ. Սիմեոնի պէս պիանօ ածող։

—

Այսօր, մայիսի 11-ին օրհոդ Մատթէոսի և պ. Սիմեոնս տալու են Արծրունու թատրոնում իրանց երկրորդ, և որքան մեզ յայտնի է, վերջին կոնցերտը։

—

«Արձագանք» շաբաթաթերթի մէջ հրատարակվեաւ պ. Երիցեանի գրած հանդուցեալ Խրակլի իշխանի կենսագրութիւնը։ Այդ կենսագրութիւնը մինչև այժմ մեր տեղական մամուլի մէջ հրատարակված հանդուցեալի բոլոր կենսագրութիւններից ամենաճիշտը կարելի է համարել։ Միայն լրագիրներում սխալ էր դոյդ տուած հանդուցեալ իշխանի թէ ծննդեան տեղը և թէ նրա տարիքը։

—

Կիրակի օր «Гусли» շաբաթաթերթը չը հրատարակվեցաւ։ Ռուս ծաղրական թերթի խմբագրութիւնը յայտնում է որ 19-որդ և 20-որդ համարները միաժամանակ կը հրատարակվեն։

—

կարդացինք «Արձագանքի» մէջ որ Թիֆլիսի «Հայուհեաց բարեգործական» ընկերութիւնը նախքից 100 րուբլ յօդուտ հայոց բնիկ ուսուցչական ժողովի։

—

Սաացանք պ. Մ. Նատատարեանից, Լօնդոնից 20 ր. 50 կոպ. որ հասցրինք պ. Քիւրթճեանին նրա Անիի ֆոտոգրաֆիական մի ժողովածուի համար, որպէս զի այդ ժողովածուն Լօնդոն ուղարկվի։

—

Պ. պ. Ցարոյի և Երիցեանի դասախոսութիւնը յօդուտ ուսուցչական ժողովի մինելու է Արծրունու թատրոնում վաղը, չորեքշաբթի օր, մայիսի 12-ին։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են։ «Ապրիլ ամսի 14-ին մեր բէալական դպրոցի բարձր դասատանց ուսանողների տուած ներկայացումից յօդուտ հօրենբորդ դասատան իրանց ուսման ընթացքը այս տարի առարուց չքաւոր աշակերտների, գոյացաւ 428 րուբլ գուտ արդիւնք, որից 143 րուբլ նախքատութիւն է եղել։ Այս գումարը մտադիր է խումբը կամ չորս հայ ուսանողաց մէջ բաժանելու կամ, որ աւելի լաւ կը լինէր, յանձնել պիրեկտորին, իսկ սա, ինչպէս կը կամենայ, այնպէս բաժանել։ Բոլոր հայ ուսանողաց թիւը այս տարի հօրենորդ դասատան մէջ հօրի է հասնում, որոնք ամենքն էլ մտադիր են իրանց ուսումը շարունակելու բարձրագոյն դպրոցներում»։

—

«Արձագանք» շաբաթաթերթին ԲԱԳՈՒԻՑ հաղորդում են, որ այդ քաղաքի մի մահմետական Համի-Զէյնալ Թագիէվ, ձեռնարկից մի ընդարձակ թատրոնի շինութեան, որին Բագուի ռուս թատերախառների դիմաւորին վարձու տալով, անհրաժեշտ պայման է դրել, որ վարձողը տարին երեք անգամ պարտաւորվի առանց վարձի թատրոնը իր բոլոր պարագաներով տալ հայ սիրողներին յօդուտ «Մարզպետական ընկերութեան» ներկայացումն տալու։

—

Պ. Ալէքսանդր Բազդասարեանց խնդրում է մեզ ասել հետևեալը։ «Շատ տարիներ աշխատելուց յետոյ, ինձ յաջողվեց հաւաքել ազգային ընտիր երգեր և ձայնագրել նրանց երկը և չորս ձայնի վրա։ Այդ հաւաքած երգերի վրա աւելացնելով և իմ անպէտական հեղինակած երգերը, մտադիր եմ հրատարակել, իսկ հրատարակութիւններից ստացած օգուտը նուիրել Կ. Պօլսի «Միացեալ ընկերութեանը»։

—

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՆԱԽԱՆՁ

Լրագրի յուրաքանչյուր 8-էջ տպագրությունը, բացառությամբ ծանուցությունների, կլինի 6-էջ։ Ձրի օրինակներ չեն տրվելու և ետ չեն ուղարկվելու։ Ամեն մի ինքնուրույն հոդվածի համար վճարվելու է 3 կոպեկ տողագրի համար։ Ծանուցությունների համար տրվելիք գումարը կարելի է ուղարկել նամակով կամ ինքնուրույն անձամբ

Fonds A.R.A.M

ԱՄՈՒՍԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Կիրակի, 29 մարտի

ԳՈՒՆԱԿ ԳԱՒԱՌԻՆ

Կիրակի

Ամենայն հայոց կաթողիկոսական աթոռոյ Էջմիածնի տպարանին մէջ տպագրուած է եւ հրատարակուած է Գունակ գաւառին համար, որ կը բաղկանայ Ալաշկերտ, Բասենի, Մանազկերտ, Մելազգերտ, Մուշ, Սասուն, Տարօն, Տուրուբերան եւ Վարդանակերտ գաւառներէն։ Գունակ գաւառին մէջ կան 61-րդ ծ. վանքեր, որոնց մէջ կան նաեւ Ս. Կարապետ Ալաշկերտի, Ս. Գէորգ Մանազկերտի եւ Ս. Աստուածածին Մելազգերտի վանքերը։ Այս վանքերուն մէջ կան շատ մը հին ձեռագրեր, որոնք ցրուած են տարբեր տեղեր։ Ասոնց մէջ կան նաեւ շատ մը ձեռագրեր, որոնք ունին մեծ արժէք մեր ազգային պատմութեան համար։ Ասոնց մէջ կան նաեւ շատ մը ձեռագրեր, որոնք ունին մեծ արժէք մեր ազգային պատմութեան համար։ Ասոնց մէջ կան նաեւ շատ մը ձեռագրեր, որոնք ունին մեծ արժէք մեր ազգային պատմութեան համար։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 7 մայիս։ Հոռոմ Բիզանդ Լատին Ֆրանսերէն Գերմաներէն

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի

Հոռոմ։

Ֆրանսա։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 9 մայիս։ Ամերիկացի մը մեզի կը գրէ, որ Ամերիկայի մէջ 19-րդ դարուն 1000 հոգի մարդասպանութեան համար 500 ոճրագործներէն միայն մէկը մահուան դատապարտուած է։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 7 մայիս։ Հոռոմ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի

Հոռոմ։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 8 մայիս։ „Պարոյր Ծ.“ Հրատարակչական ընկերութեան 437,500 լիրա է տուրքին մը տարեկան, որ կը վճարուի ի գլխոյ ամէն մարդու համար։ Ընկերութեան 90 բ. 25 կ. արժողութեամբ 90 բ. տոմսակներէն 8 բ. 12½ կ. Ծառայ 1 բ. Ընդհանուր 123,25 տոկոս, առաջ 100 բ. Հարկատու 208 մարդ 62կգ, փոխ 253 մարդ 25 տուրքի Ընդհանուր 257 վիրաւոր։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 7 մայիս։ Հոռոմ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի

Հոռոմ։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 7 մայիս։ „Ծառայ Ծ.“ Հրատարակչական ընկերութեան 802,500 բ. Ա.Ր. տուրքէն մը 330,000 բ. 90 բ. 12½ կ. Ծառայ 90 բ. 25 կ. Հիմնական 211 բ. տոկոսէն 90 բ. 37 կ. Հիմնական 75% ապահովագրութեան 225 բ. 90 բ. 75 կ. Հիմնական 90 բ. 75 կ. Հիմնական 93 մարդ 75% ապահովագրութեան 7 մայիս։ Ամերիկացի մը մեզի կը գրէ, որ 1000 հոգի մարդասպանութեան համար 19-րդ դարուն միայն մէկը մահուան դատապարտուած է 500 բ. ապահովագրութեան համար։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 7 մայիս։ Հոռոմ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի

Հոռոմ։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 8 մայիս։ „Պարոյր Ծ.“ Հրատարակչական ընկերութեան 437,500 լիրա է տուրքին մը տարեկան, որ կը վճարուի ի գլխոյ ամէն մարդու համար։ Ընկերութեան 90 բ. 25 կ. Հիմնական 90 բ. տոմսակներէն 8 բ. 12½ կ. Ծառայ 1 բ. Ընդհանուր 123,25 տոկոս, առաջ 100 բ. Հարկատու 208 մարդ 62կգ, փոխ 253 մարդ 25 տուրքի Ընդհանուր 257 վիրաւոր։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 9 մայիս։ Ամերիկացի մը մեզի կը գրէ, որ 1000 հոգի մարդասպանութեան համար 19-րդ դարուն միայն մէկը մահուան դատապարտուած է 500 բ. ապահովագրութեան համար։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 7 մայիս։ Հոռոմ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի

Հոռոմ։

Ս. ՊՏՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ, 7 մայիս։ „Ծառայ Ծ.“ Հրատարակչական ընկերութեան 802,500 բ. Ա.Ր. տուրքէն մը 330,000 բ. 90 բ. 12½ կ. Ծառայ 90 բ. 25 կ. Հիմնական 211 բ. տոկոսէն 90 բ. 37 կ. Հիմնական 75% ապահովագրութեան 225 բ. 90 բ. 75 կ. Հիմնական 90 բ. 75 կ. Հիմնական 93 մարդ 75% ապահովագրութեան 7 մայիս։ Ամերիկացի մը մեզի կը գրէ, որ 1000 հոգի մարդասպանութեան համար 19-րդ դարուն միայն մէկը մահուան դատապարտուած է 500 բ. ապահովագրութեան համար։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր լոյս տեսաւ „ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ„ *վերնագրով դիրքը, հայերէն լեզուով* („ФИЗИКА") *թարգմանութիւն ռուսաց լեզուից, քան և չորս պատկերանի, որի մէջ պատմ. վոլմէ արեգակի, աստեղների, երկրի, կենդանիների և բոյսերի մասին։—Գիրքը նշանակած է հայ ուսուցիչներին համար, գինն է 80 կոպ. ժամանակով ՏՓխիսուամ կենտրոնական, և Պ. Զաքարիայ Գրիգորեանց գրավաճառանոցում և Պ. Շամերդեանցի պաւիլիոնում. և ԵրևանՏ. Въ магазинѣ „Другъ Дѣтей": Յանկացողները կարող են դիմել։*

Հրատարակիչ Միքայէլ Բաղինեանց։

1—3

ՍՏԱՑՎԵՑԱՒ *մեծ քանակութեամբ և ծախվում են* 25% **ԷԺԱՆ** *քան թէ ուրիշ տեղ. Թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վոկա, կրագի, ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ, կէօնկա, Թուզով, ԳՐԻԶՆԵՐ, հայելիներ, Թամբեր, ձիասանդրեր, մահճակալներ, ԱՒՒՈՒԿՆԵՐ, փոշիներ սամվալ մաքրելու և լուացքի համար և այլն։*

Անդլիական խանութի մէջ։

4—8

ՓԱՐԻԶԻՑ ՆՈՐ ԳԱԼՈՒԿ

Պատիւ ունեմ յայտնելու յարգելի հասարակութեան, որ ես փարիզում երկար ժամանակ լինելով սովորել եմ անձնաս պահպանել ԹԱՆԳԱԳԻՆ ՄԱԶԵՂԷՆՆԵՐ *ամառվայ շոգին ցեցերից և այժմ Թիֆլիսում խանութ բանալով ընդունում եմ ամենայն տեսակ մազեղէններ պահպանելու։*

Խանութս գտնվում է Գանձակայա փողոց, տուն պօլկովնիկ Շահնազարովի № 14.

Այս մօտ օրերս ստացայ ամենայն տեսակ ամառային տրիկօններ, սև մահուդ և շատ ուրիշ տեսակ ապրանքներ։

Ա. Տէր-Գաբրիէլեան
3—3

ԲԱՑԻ

ԴԱԽԻԹ ԲԷԿ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 *երեսներից*

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Օտարաքաղաքացիք ուղարկում են ձանապարհածախք 15 *կ. մարկաներով. տասով գնողները ճանապարհածախք չեն վճարում։ Տասից աւելի գնողները* 10 % *զիջումն են ստանում։*

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ"
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мирманова, №№ 3 и 4.

3—15

КЕЛЕРСКАЯ
УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

4—50

ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ

Լոյս տեսաւ ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ. *Հիւսուած եւրոպական հեղինակների աշխատասիրած քարտէզներից վիներոիկաների երեք ռուբլիանոց քարտէզի կէսից աւել մեծութեամբ (մաշտաբով)։*

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՕՓ.

Վաճառվում է, „կենտրօնական" և „կովկասեան" պրավաճառանոցներում։

Ա. Տէր-Գաբրիէլեանց
2—5

ԲԱԼԶԱՄ

„Բ Օ Ր Մ Ա Ն Ի"

Արտաքին գործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻ, ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԱԻԻ *դէմ և այլն, նեղքին գործերի ՀԻՆԱՏՈՒԹԻՒՆ ԹԻԳԱԿԱՆ Խորհրդից թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամրողջ Կովկասի համար։*

ԴԻՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, *որ առաջ պատկանում էր* Ա. ԾՈՒՐԻՆՕՎԻՆ *և ընկ., թիֆլիսում։*

8—10 (*և. հ. շ.*)

ԾԱԽՍՈՒՄ Է *նորերումս կառուցված երեք յարկանի ամեն տեսակ յարմարութիւններ ունեցող մի* **ՄԵԾ ՏՈՒՆ** *որի մէջ կան* 30 *մանրու սենեակներ,* 5 *խանութներ,* 5 *պահեստի սենեակներ,* 7 *մառաններ,* 2 *ստուգատներ,* 1 *լուացարանի սենեակ,* 3 *մեւտքեր և* 5 *նախասենեակներ։ Տան մէջ կայ մի փուռը առանձին սենեակով և մառանով։ Տունը երեք կողմերից փողոցի վրա է և մուտքեր ունի։ Տարեկան* 3,500 *րուբլի գուտ եկամուտ է տալիս և դրուած ազնուականների բանկում* 18 *հազար րուբլով։ Յանկացողները գնել այդ տունը բանկի պարտքի փոխանցութեամբ կարող են դիմել տան տիրոջը խտակ Պուդինովին, որ բնակվում է նոյն տանը Նօքաշենսկայա և Դվօրեանսկայա փողոցների անկիւնում, պօլիցիական* 6-*դ բաժնում,* № № 133, 134 *և* 135։

2—2 (5)

Մի ծառայ ցանկանում է. Սուրբ Էջմիածին գնացող պարոններին ծառայելու թէ ճանապարհին և թէ այն ժամանակամիջոցում, որ պէտք է ևւէ մինչ վերադառնալը, բաւականանալով միայն ճանապարհածախքի վճարման վարձատրութեամբ։

Հասցէն հարցնել „Մշակի" խմբագրատանը.

2—5

ԱՌԵՒՏՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ
ՆՈՐԱՄՈՒՏ ԱՄԵՐԻԿԱՆՅԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
Ա. ԾՈՒՐԻՆՕՎԻՆ
Ա. ЖУРИНОВЪ
Տօնէա Ֆրերիկսի № 144 ԹԱՄԱՇՕՒՄ
Адресъ: Тифлисъ, Сионская № 144 въ домѣ Мебель,
ՀԱՑԱՍՏԱՆՈՒՄ ԵՒ ՏԱՐՈՒԱՅ ՄԵՋ
37—60

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ"

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. подъ ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.— Что такое Поземельная Община. С. Я. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселенія.—Желтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ нравовъ). Н. И. Наумова.—Воспоминованія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.— Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՋՄԱՐԱՐԵԱՆԸ *պատիւ ունի յայտնել յարգելի հասարակութեանը, որ նա* **ԲՕՐԺՕՄՈՒՄ** *ունի իր սեփական* **ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ**, *ուր թէ ամառանոց եկողները և թէ ձանապարհորդները կարող են գտնել ամենայն* **ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ** *ունեցող* **ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ** *և պատրաստ* **ՃԱՇ**։

3—5 (2).

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, *Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տուն Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան* 9 *ժամից մինչև* 3 *ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան* 7—10 *ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։*

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Մի՛չի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱՒԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակիջաժներ 1. 30—12 ր., ՍՈՒՆԴՈՒԿՆԵՐ ճանապարհի 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., ՍԱՄՕՎԱՐՆԵՐ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանական երկաթէ էմալով ամաններ. ՈՒՄԲՐԵԼԱՆԻԿՆԵՐ մրամօրդի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ՈՏՎՈԼՎԵՐՆԵՐ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գազաններ) բէվօլվերի, սիգար ԻՒենգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՑ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) ԷՒՆԷՄԻ. կօֆէ ԷՒՆԷՄԻ և Միխէլսօնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառանոցի, հանքային և գարնջի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղոչխուկ (шухъ), պարկոններ սամվարի և չայու, գանակ չանղալ գանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժիներ. դրչակոճներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հասր, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրեսօր. մեա կուլպա մաշինայ. Անգլիական ութեներ, բրնտանակի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահամալ կաթօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սաւրդուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոճ, քարեսախտակ, խմոցք, Թանաքամաններ, պրեսպապիներ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրնտանակի դուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուլիկք 45 կ.—5 ր., շամդաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտա, պոլսատպիչաններ վարշավու, ՌԵՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիներ, գոտիներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու սակրէ, գուտապերչայի և փայտ, շշտիկաններ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէկ (бумага) մատակի կօշի և շալէ (гарусъ) ֆէչաակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գործատեբէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաղ, հատավէտ ջրեր, պուդրա, գլիցերին ջրի քացախ, հատավէտ պարաշոկներ կիվերի ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒԶԱՑԻ. ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) *միջի փողոցում կամոլիկաց փողոցի անկիւնում* № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

47—180

Մի՛չի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 10 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 81 Մայիսի 12 (24) 1882 Մայիսի 12 (24) № 81

ՏԱՄՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գտնում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յաղորդագրութիւնը դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և սուրբ օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Բագուից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Աւստրօ-Հունգարիա։ Եգիպտոս։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՒՈՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Նամակ Բաթումից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Մայիսի 5-ին

«Մշակի» № 72-ում, «Ուսուցչական ժողովի» առիթով գրված խմբագրական յօդուածի միտքը այնքան գործնական արժանաւորութիւն ունի, որ մեր ամենի համակրութիւնը պիտի վայելէ։ Եթէ Թիֆլիսի լրագրութիւնը պծագրէ այս միտքը հասարակութեան մէջ և եթէ սա ընդունելութիւն գտնէ Թիֆլիսի կարողաւէրների մօտ, որոնց համար թանգ պիտի լինի մեր դպրոցական գործի կառավարելի յաջողութիւնը,—կարելի է հաստատապէս յուսալ, որ ապագայ ուսուցչական ժողովը զգալի արդիւնքներ կունենայ։

Թիֆլիսը դարանով առաւել կապացուցանէ, թէ որքան նրա համար յարգելի է և թանկ այդ գործի յաջողութիւնը, քանի որ այդ միտքն ընդունելութիւնը՝ նա կապացուցէ մի և նոյն ժամանակ, թէ ոչ միայն նա պատրաստ է նիւթապէս օգնել դպրոցական գործին, այլ պատրաստ է յարգել և պատուել այդ գործի արժանաւոր մշակներին։—Մարդիկ իրանց ընտանեկան օճախն են տալիս այն օտարականին, որ նրանց համար պատկառելի և յարգելի է։ Բայց այս մի և նոյն ժամանակ և Թիֆլիսցին հայի նահապետական հիւրընկալ սովորութիւնը կատարած կը լինի։

Մեր ուսուցչական ժողովի յաջողութիւնը կախված է գլխաւորապէս ազգային դպրոցական գործին անձնուրաց գործիչ-մշակների մեծամասնութեան մասնակցելուց։ Ոմանք պիտի սովորին, ուրիշներ պիտի ուսուցանեն. իսկ ամենքը միասին պիտի կազմեն ընդհանուր համերաշխութեամբ։

Ձեր առաջարկութիւնը միակ միջոց է, որ գիւղերում ապրող և իրանց նիւթական չնչին միջոցները գիւղական սակաւապէտ կեանքին յարմարացրած ուսուցիչները վտանգաւոր Թիֆլիսի նման քաղաք մտնել առանց վախենալու կեանքի թանգութիւնից, կամ կարդալիք յանձնաժողովի վրա յոյս դնելով։

Ողջունելով Ձեր առաջարկութիւնը յուսով եմ, որ Թիֆլիսը արժանի կը լինի իր հաչակին։

Բժ. Արամեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ պանդոխտ մշեցի մշակներից ոմանք խնդրում են մեզ տալ հետեւեալը։ «Ներկայանալով Ձեզ, յայտնեցինք որ դիտաւորութիւն ունինք մեր մէջ հիմնել փոխադարձ օգնութեան մի ընկերութիւն։ Այդ դիտաւորութիւնն ունենալով, առաջին անգամ մեզանից մի քանի մարդիկ հաւաքվեցինք Ներսիսեան հոգեւոր դպրոցում, այդ դպրոցի մէջ ծառայող մշեցի մի երկու մշակների սենեակում։ Երբ յայտնեցինք թէ սիրք է դիմինք «Բարեգործական ընկերութեանը», այդ ընկերութեան խորհուրդը յայտնեց մեզ որ ուղարկինք խորհրդի նիստին մեզանից մի քանիսներին, որոնց պի խօսէն մեզ հետ մեր պէտքերի վրա։ Այդ պատճառով մենք էլ նորից հաւաքվեցանք մեր ընկերութեան բարի նպատակի վրա խօսելու համար և մեր մէջ էլ ընտրութիւն անելու մի քանի մարդիկ ըստ պահանջման «Բարեգործական ընկերութեան» որպէս պի ուրիշներ որ ներկայանային Բարեգործական ընկերութեան խորհրդի նիստին։ Երբ մենք մէջ այսպէս հաւաքված խօսում էինք, Ներսիսեան դպրոցի կառավարիչը, չը լսելով մեր աղաչանքը, յայտնեցին, որ դուրս գանք անմիջապէս սենեակից։ Ինչ պիտի անէինք. մենք հպատակվելով հրամանին, սկսեցինք դուրս գալ, բայց ազգասէր և մարդասէր պարոնները չը բաւականանալով դրանով, սկսեցին հրամայել և դպրոցի մէջ ծառայող երկու մշեցի մշակներին էլ անմիջապէս դուրս գալ։ Սրանք պատասխանեցին թէ ինչի պիտի դուրս գան, երբ ոչինչ յանցանք գործած չենն, այլ ուզում էին հիմնել մի փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն, որպէս պի օգնեն իրանց մէջ եղած սկսաւ, կամ պատահ ու հոգի կարօտ պանդուխտ եղբայրներին։ Իրանց յանցաւոր չը համարելով չուզեցին դուրս գալ։ Այն ժամանակ Ներսիսեան դպրոցի պարոնները րնդել ուզեցին դեսեատնիկներին և վանդել ուզեցին ուսումնարանից այդտեղ երկու ծառայող մշակներին էլ, որոնք ամբոխ 8 րուբլի առձիկ էին ստանում և այժմ մնացին փողոցի մէջ անգործ, անհաց։ Սրանց ամբողջ յանցանքն այն էր, որ նրանց մէջ միտք յղացաւ օգնութեան գանձարան կազմել մշեցի մշակների համար և նրանցից մի քանի հոգի հաւաքում էին խոստում համար թէ ամէն դիմին, ինչ ձեով դուռս ընդին փոխադարձ օգնութեան գանձարանը։»

—

ԲԱԳՈՒՒՄ մի հայ առևտրական գրում է մեզ հետեւեալը։ «Ցնդիս մեր հայ առևտրականների վարժատան մանուկներին գերմաներէն լեզուն դաս են տալիս, երբ այդ մանուկները գիտ մի չարք հայերէնից, իրանց մայրենի լեզուից անհետ կարդալ չեն կարողանում։ Այսպիսով մանուկը ոչ հայերէն է սովորում, ոչ էլ ի տարիք, կարողանում է իրան համար խորթ գերմաներէնը լաւ սովորել և միայն բիմանում է։ Տէր Աստուած, ինչ բաներ չենք անում, մենք հայերս, մեր նոր սերունդի հետ։ Գործնում ենք ուսումնարանի հոգաբարձուների ուշադրութիւնը յիշեալ իրողութեան վրա։»

—

ԹԻՖԼԻՍԻ երկրորդ կլասիկական գիմնազիայի հայ աշակերտները, ինչպէս մեզ պատմում են, ոչինչ օգուտ քաղել չեն կարող կրօնուսոյց հայ քահանայի դասատուութիւնից, այն աստիճան անբաւականացուցիչ է նրա դասատուութեան եղանակը։ «Երանի թէ մեր երկրորդ կլասիկական գիմնազիայի հայ աշակերտներն էլ, ասկայնում է մեզ լուր հաղորդողը, ազատվէին իրանց տգէտ տէրտէրից, ինչպէս երեանի գիմնազիայի հայ աշակերտները ազատվեցին իրանց տէրտէրից։»

—

Այս համատեղ տպում ենք «Թէրճէմանէ-Էֆքիար» լրագրի ուղղութ-խմբագիր Ա. Յ. Այվազեանի նամակը Բաթումից։

—

Հրէաների ջարդից յետոյ, ինչպէս գրում է «Голосъ» լրագիրը, ժողովուրդը ընտելանալով ջարդերին, կողոպտութիւններին, սկսում է ձրգտաւոր ցոյց տալ Ռուսաստանի այլազգիներին էլ ջարդել։ Այսպէս էլ եղաւ։ Օդեսայից ոչ հեռու գտնվում է մի գերմանական կոլոնիա. ռուս ամբոխը այս օրերս ուզեց գնալ ջարդել գերմանացիներին, բայց մի ռուս կալուածատէր ճարպիկ կերպով համոզեց ամբոխը թողնել իր գիտաւորութիւնը։ Միւս կողմից Եարօսլավլեան նահանգի Րիբինսկ քաղաքում ամբոխը սկսեց ջարդել թաթարներին։ Այդ ջարդը, կամ աւելի լաւ է ասել կռիւը, ինչպէս հաղորդում է «Новости» լրագիրը, սարսափելի է եղել և տեւեց մի քանի ժամ։ Մի կողմից ռուսները ջարդում էին թաթարներին, միւս կողմից այդ վերջիններս ռուսներին

Մեծ և կարեւոր չէնքեր կաւելնան հետզհետէ։ Փողոցները զարդարուած են նորոգ ուղղութեամբ և շուտ չեն մը չը անծանօթ դէմքառպարտեայ։

Բերայի հոյակապ վաճառատուններէն, գեղեցկատպաւոր պանդոկներէն հոս ալ հաստատուած են։ Մէկ կողմէն հիմերը կ'այրուին, միւսէն՝ նորերը կը սկսին։

Այս օրերս հասարակաց պարտէզ մ'ալ կը շինուի, ինչպէս ծովեզերքը՝ կեդրոնական նոր գրնջարի կայան մը։

Աստ պէսպարանոց մէջ զուարճ խմբերգներ կը տաւղին, և ի պատիւ մեզ՝ Մ ի ծ ե ռ ն ա կ և Ա ր ի ք Հ ա յ կ ա զ ո ւ ն ք նուագեցին։

Ո՛հ, ինչ անոյշ է նշդնի ուղեւորի մը՝ օտար հողի վրայ, զ ա ր ի պ ա լ ե ան ժամերու մէջ՝ չսպասելի գեղանիներէ հայերնիքի տաղեր, ազգային երգեր լսել։

Հին 2000-էն աւելի խանութ կայ, և գիտ կը գտնուին հին փլփլուն տուներ, կիսաքանդ խանութներ։

Վերջապէս, Պաֆուում՝ Բօրդ-Սայիդի գիրքն ու տիպն ունի այսօր։ Գիշերները միևչև առաւօտ լուսաւառ, և կրպակները բաց են։

Այս տեղի սիրող և ընթացիկ լեզուն՝ գոզլու վրացերէնն է։ Ամէն ոք վրացերէն կը խօսի. Իբերքերն անգամ վրացերէն կը խօսին, և քրիստոնեաներէն ասկի ազատութիւններ կը վայելեն կըսուի։

Պաֆուումի մէջ ամէն ազգութիւն իր հիւպատոսն, իր հիւպատոսարանը չունի։ Միայն Թուրքը, Գաղղիան և Անգղիան ունին։

Իսկ սիրող ռուսական կառավարութիւնը՝ բոլոր քաղաքական պաշտօնատուններն ու գիւանական կազմակերպութիւնները կատարելագործ ունի։

Պաֆուումի ջուրը՝ խիստ բարենուէր է։ Պօլսոյ Գանդը-Գավաքի ջրոյն կը համապատասխանէ։

Բնական նկարագիրն՝ այլազան։

Մոռնենք ազգային չրջանը։

Պաֆուումի մէջ հայք՝ ժամանակին 40 ընտանիքի նկատմամբ հողը գներ են։ Թէև չը կրցինք ստուգել նախկին մասին հիմնադրութեան բուն թիւը, բայց 1873-ին օծեալ վէմքարով մը՝ Ա մ ե ն ա փ ր կ ի չ անուամբ փոկրիկ վայրաշէն մատուռ մը հաստատած են։

1873-ին՝ հայք ընդհանրապէս տագնապներէն և ուրիշ մօտակայ քաղաքներէ դադրեալ 18 տունէլ կը բազկանան եղեր, բայց քահանայ մը չը կրնալ ապրեցնելնուն՝ ս. Երուսաղէմայ միաբան եղբայրացի Մանուկեան Աբրահամ անուամբ վարդապետ մը գրկուեր է Կ. Պօլսէն՝ ի հովութիւն, որ մինչև յարդ գրելիքէ 10 տարի է, հոս կը կենայ։

Սակայն Աբրահամ վարդապետին գալուստէն առաջ՝ Մշոյ ս. Կարապետի միաբան՝ Աթանաս վարդապետը, յետոյ կիւմիւշխանեցի արժ. Յովհաննէս քահանայն՝ որ տասը տարիէ աւելի է ուրիշ բաթումցի Յովհաննէս քահանայ մը կը յիշուի։

Ռուսաց առեւտրին յետոյ վեհ. կաթողիկոսը բանտնհաճեր է Բօթիի քահանային բնիկ գօրեցի արժ. Տ. Սահակեանն Տէր Կատանգիոնը՝ որ իր ուսումն Թէոդոսիոյ Խալիպեան վարժարանն աւարտած է, հոս գրկեր է ի քահանայութիւն և ի հովութիւն։

Այս ժողովրդական քահանայն տեղւոյս ոչ միայն ազգայնոց, այլ և օտարազգաց ալ համբաւն գրաւած է։

Պաֆուումի ժողովրդոց թիւը՝ վերջին տարիներս 53 տունի չափած է, ինչպէս նաև պանդուխտ ազգայնոց թիւը՝ 350։

Առ այժմ տեղւոյս հայերն առհասարակ նիւթական հարստութիւն և նախանձելի վիճակ մը չունին։

Այս վիճակը՝ տակաւին տիրած ժամանակի Տրապիզոնի առևտրութիւնն ինքնաբերեալ էր, իսկ այսօր կարուց, այսինքն իսկ երեսփոխանական դժբախտ վիճակին բերեն է, որով ընդհանուր վիճակաւոր առևտրդին է՝ Աղուանեան գեր. Տ. Գրիգորիս արք-եպիսկոպոս, որ երկու տարի առաջ այցելած է։ Սորա առևտրական տարեկան իրաւունքն է 12 րուբլի։

Ռուսաց տիրելէն յետոյ՝ հին մատուռը կը քան-

Fonds A.R.A.M

Լին ջարդուած։ Կոխը սկսուել պիտեաան մէջ։ Սպանուածներ թիւն չը կան, բայց ծանր վիրաւորուածներ կան։ Հոգիս կատաղած պօլիցիան և Իրիւնակաւ եղած զօրքը կարգը վերականգնելու։ Լրագիրը աւելացնում է, որ զարձեալ սպառում են ջարդի կրկնուելուն։

—

Մենք լսում ենք, որ Ջալալ Էֆէնդի Ռուսի Զալի խնդիրը ներկայացրից կառավարութեանը թիֆլիսում մի ամսագիր հրատարակելու համար։ Ամսագրի վերնագիրը կը լինի «Քաշքիւլ» արեւելական է «Ճանապարհորդի քսակ» և կը հրատարակուի երեք լեզուներով. թուրքերէն, արաբերէն և պարսկերէն։

—

Այսօր, մայիսի 12-ին, ժամը 8-ին երեկոյեան, Աշծրունու թատրոնում պ. Ա. Երիցեան շարունակելու է յօգուտ Ռուսցչական հայոց ընդհանուր ժողովի իր սկսած դասախօսութիւնը «Բանեզծութեան վրայ հայոց մէջ»։ Իսկ պ. Յարոյի դասախօսութիւնը իրանից անկախ պատճառներով յետաձգուում է մինչև օգոստոս ամիսը, երբ կը կարդացուին և ուրիշ դասախօսութիւններ նոյն նպատակով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՒՍՏՐՕ-ՈՒՆԳԱՐԻԱ

—

Մայիսի 7-ին Վիէննայի մէջ հրատարակուող զրեթէ բոլոր լրագիրները ապեցին հետեւեալ շրջաբերականը, որ ստորագրուած է քաղաքական, պիտական և զրականական աշխարհի մէջ ամենայայտնի քրիստոնեայ անձինքներից։

«Հայրենակիցներ, ասում էին մի քանի շարքեր է, որ ազգութիւն և հալածուած հրէաներից հազարաւորներ անպատսպար անցնում են մեր արեւելեան սահմանները։ Այն արիւնոտ անցքերը, որոնք անցեալ տարի տարած տարածեցին Պիւմի մէջ, այս տարի աւելի ընդարձակ չափերով կրկնուեցան՝ Դուբօսարի, Օփնայի, Գոցլեվի, Մագիլէօվի և մանաւանդ Բալտայի մէջ հրէական ազգարնակութիւնը այս տարուայ զատկին այնպիսի չարագործութիւններին ենթարկուեցաւ, որոնք այդ ազգութիւններին հասցրին մարդկային դժբաղդութեան ամենավերջին սահմաններին։ Ֆանատիկոս ամբոխը միացաւ մարդասպանութիւններ գործելու, կողոպտելու և հրդեհ գցելու համար։ Այդ ամբոխը մխիթար էր զարձնում ամբողջ քաղաքներ, հազարաւոր աշխատաւորներ մարդկութեանց աչքը տապալում էր, շէր խնայում ոչ կեանքը և ոչ սեփականութիւնը։ Զրկուած իրաւունքներից, պաշտպանութիւնից և հայրենիքից հալածուած այդ անմեղները թողնում են այն երկիրը, որտեղ նրանք ծնուել են, որ իրանց դժբաղդութեան ժամանակին էլ սիրում են իբրև հայրենիք, և ապրուստի միջոցներից գրկուած թափառում են օտարութեան մէջ աշխարհի հեռաւոր մասերում նոր հայրենիք գտնելու համար։

«Երկրագնդի քաղաքակրթուած բոլոր երկիրները ցաւակցութեամբ ընդունեցին լուրերը այդ սարսափելի անցքերի մասին։ Այդ ապատութիւնը անհրաժեշտ պարտականութիւն է դարձնում իրական օգնութիւն հասցնել ազգութիւններին, որպէս զի դրանով մասամբ գոնէ թեթեւացնուի այն մեղքը, որ գործել են մոլորուած մարդիկ իրանց եղբայրների դէմ։

«Աւստրիան, որ պարծենում է իր կրթութեամբ և բարոյականութեամբ, Աւստրիան, որ յաճախ ցոյց է տուել իր ազնիւ սիրտը, որ նորերումս ինքը փորձել է, թէ հատարակութիւնը մինչև ո՞ր աստիճան համակրութեամբ վերաբերուում է դէպի իր անգամ մի դժբաղդութիւնը, Աւստրիան անկարող է հեռու մնալ ազգութեան այդ գործից։ Անհապաղելի վշտի ծանրութեան առակ թող ձնշուի այն սահմանը, որ գրուած է մարդկութեանց մէջ կրօնով, ծագումով և նախապաշարմունքով։ Իրեւ աւստրիներ, որոնց դիմել են մարդկային մոլորութեան այդ զոհերը, աւստրիներ լինենք իրեւ օգնողներ աստուածային սիրոյ։

„Օմպօնում, Բերլինում, Պէշթում և այլ տեղերում արդէն մանաժողովներ են կազմուել, որոնց նպատակն է օգնել աստահպատակ հալածուած հրէաներին, գաղթականներին կերակրել, հագուստ և ապաստարան հասցնել, պահպանել նրանց ձգտումները գործութեան նոր աղբիւրներ գտնելու համար։ Ի նկատի առնելով այդ հանգամանքը, ներքև տասրագրողները վճռեցին վիէննայի մէջ ամբողջ պետութիւնից նուիրատուութիւններ հաւաքող կենտրոնատեղի կազմել, որպէս զի Աւստրիան էլ միջոց ունենայ նպաստել մարդասիրական այդ մեծ գործին։ Դիմում ենք ձեզ, հայրենակիցներ, ամենախոնարհ խնդիրքով չհետ չը զարձնել ձեր բարի հոգին այդ անատհման վշտից։ Ամենարագ և նշանաւոր օգնութեամբ դուք կապացուցանէք, որ մենք՝ աւստրիացիներս էլ չենք մնացել այն ազգերից, որոնք մարդասիրութեան, բարոյականութեան և քաղաքակրթութեան անունով իրանց եղբայր են համարում իւրաքանչիւր մարդու, որ անմեղ է և մի և նոյն ժամանակ վշտացած։ Մենք դիմում ենք բոլոր ազգութիւններին, բոլոր դաւանութիւններին և բոլոր դասակարգերին։ Մենք դիմում ենք ամենքին, որոնք պաշտում են մարդկային արժանաւորութիւնը և արհամարհում են անիրաւութիւնը, ամենքին, որոնք նսեմացած են XIX դարի ամենաարարձր ոգով և որոնք ընտելացել են մարդկային խղճի ձայնին։

„Նրանց աստրագրականները հրաւիրք են կարդում ոչ թէ միայն յանուն ազգրմածութեան, այլ և յանուն այն բոլոր վեհանձն և ազնիւ զգացմունքների, որոնք վիրաւորուած և անարգուած են կատարուած սիրոյ անցքերով։ Մեզ հասցրած իւրաքանչիւր նուիրատուութիւնը մենք կընդունենք ոչ թէ միայն իրրև ձեր ազնիւ զգացմունքների արտայայտութիւն, որ դուք միշտ ունեցել էք, այլ իրրև ապացոյց ձեր արդարասիրութեան, իրրև օրինակ նախապաշարմունքների բացակայութեան ձեր մէջ, իրրև մի նշանաբան, որ մարդկային ամբողջ ցեղի արժանապատուութեան է կոչուած։ 1882 թ. մայիս Վիէննա»։

Այս շրջաբերականը հաղորդելուց յետոյ, „Голосъ“ լրագրի Թղթակիցը ամենաախուռ գոյներով նկարագրում է Ռուսաստանից Աւստրիա գաղթող հրէաների դրութիւնը „սովից և մարդկային մոլորութիւններից հալածուած այդ ազգութիւնները, չը նայելով բոլոր նախազգուշութիւններին, դրամ է թղթակիցը, հաղարներով յղնում են Բրօդի և այնտեղից մանաժողովը չը գիտէ, թէ ինչպէս նրանց օգնի։ Գաղթականները աւելի շատ մեռածների են նմանում, քան թէ կենդանի մարդկանց“։

ԵԳԻՊՏՈՍ

—

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի մէջ Ֆրէյսինէի տուած մեկնութիւնները եգիպտական վերջին անցքերի մասին հարցին կանոնաւոր դիրք են տալիս, որովհետև նրանք ցոյց են տալիս, թէ ինչպէս կարելի է վերջ դնել եգիպտական յեղափոխութեանը արեւելեան հարցերի մէջ ձայն ունեցող բոլոր պետութիւնների շահերի համեմատ, դրում է „Голосъ“ լրագիրը։ Եգիպտական մինիստրների և խեդիվի մէջ եղած անբաւականութեան մասին խօսելով, Ֆրէյսինէ յայտնեց, որ Ֆրանսիան աշխատում է պահպանել Եգիպտոսի անկախութիւնը պետութիւններից վաւերացրած Ֆիրմանների համեմատ և յոյս յայտնեց, որ այդ անկախութիւնը կը պահպանուի Անգլիայի և Ֆրանսիայի համերաշխ աշխատանքներով։ Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը մի և նոյն ժամանակ հարկաւոր համարեց յիշեցնել, որ եգիպտական հարցի լուծելու միջոցների թուում կան և այնպիսիները, որոնք կարող են ազատանալ եւրոպական հաւատարակչութեանը և որ գործողութիւնները

գան, և տեղը՝ վայելչակերտ վայտաչէն եկեղեցակ մը կը շինուի՝ հանդերձ դանդակատունով, որոյ գոյգ զանգերը՝ յիշատակ է, իբր նուիրատուութիւններովը հանրածանօթ բնիկ ոսիրհանցի պ. Անտօն Աղամեանեան Ղարդանեանցին։

Ներաշէն եկեղեցւոյ համար 2900 բուրլի ծախսուած է, որոյ 1200-ը երեանցի պ. Ազէքսանդր Նիկիտիչ Թայրեանը նուիրած, իսկ մնացեալը՝ տեղւոյս և երեւելոյ ազգայիններէն հանգանակուած է։

Եկեղեցին տակաւին օծուած չէ, այլ վէմքարով կը կատարուի ս. պատարագը խորհրդոյ։

Թէև Զմիւռնիոյ առաջնորդ գերշ. Տ. Մեսրոպեան ալք-եպիսկոպոսը ս. Լուսաւորին գնացած ժամանակ՝ վերադարձին օծելու խոսք է տուեր, բայց գժբաղդաբար՝ յորժամ Բոմիէն ուղղակի չգնաց դանելով, չէ կրցեր Պաֆրա հանդիպիլ, որոյ համար ցաւակցութեան յատուկ նամակաւ մը տեղւոյն ժողովուրդը մխիթարեր է։

Զը մոռնանք աստ յայտնել թէ՝ նորին սրբազնութիւնը վեր. կաթողիկոսին միջնորդելով ս. Կատարեցին քահանային մանրիշակագոյն թամիչեայ կամիլաւկա ընտած կրօնական պիտոյքը պարդեւատրեր է Իրքայէլեան քահանային։

Պաֆրայի հայ գաղթականութիւնը չատ կը յարգէ և կը յիշէ գրատմրատար աննո. Տ. Ներսէս պատրիարքը, և չատ կը սիրէ՝ զՄատաւսեանց գեր. ս. Մելքիսեդեկ սրբազան։

Երբ հայր Մատաթեանց Պաֆրա կուգայ՝ տեղւոյս ազգայինք միահամուռ՝ դաշտային փառաւոր ճաշ մը կուտան Սարաչ-Սու բուսած ծաղկազարդ ազատանոցակին վերայ։

Եկեղեցին՝ իրեն պէտք եղած գարդերն ու անօթներն ունի, որոց արժէքը 600 բուրլի կը կշռանի։

Սուրբ Աննասիրկչեան եկեղեցւոյն առաջ խաչատուր փրկչական գեղեցիկ պատկեր մը կախուած է, որ յիշատակէ Տրապիզոնի տղոյ առաջնորդ՝ Նազարեանց գեր. ս. Մաթէոս սրբազանին։

Քահանային փղձկելով որպէս կարենար միշտ

գնալ Ներաշէն սրբազանց սրբազանին, առաւիկով թէ՝ նա քնաւ իւր հովանին և պաշտպանութիւնը չէ ղլացած Պաֆրայի հայոց։

Եկեղեցւոյն առագաստին չինութիւնը տակաւին վճռացմանայ է, յորում չորս երեսոյ մկրատած է։ Իսկ քահանային՝ իւր չորս՞ տարուան հովուական շրջանին մէջ միայն երկու պատկ կատարելուն համար կը տրտնջար . . . ։

Առ ջրօրհնեաց արարողութիւնը մեծահանդէս կը կատարուի եղեր Սարը-Սու բուսած գետին ճգերքը։

Եկեղեցւոյն կից է Մխոպական անուն փոքրիկ վարժարան, որոյ չինութիւնը 400 բուրլի ծախսած է։ Սոյն չէնքն՝ երկու սենեակ ունի, մին՝ մանչ ազատոց համար, իսկ միւսն՝ աղջկանց։ Երկու դասատուներն ալ իրենց չարմար դրասենեակներն ունին։

Այս վարժարանի մէջ քահանայն դասախօսել դաս՝ նաև երկու վարժապետ և մի վարժուհի կը դասախօսեն 30-ի չափ աշակերտաց և աշակերտուհեաց։

Սոյն հաշուէն զատ ևս անխտրապէս ընդունած հինգ հանդստեան աշակերտները։

Մեսրոպեան անուամբ՝ հոգաբարձուի մը անօրինութեամբ տրամադրուած էին այսօր ս. Լուսաւորչի տօնակատարութեան համար։

Գպրոցին վարչութիւնը չորս անձինքներէ կազմուել հոգաբարձութեան մը յանձնուած է, որ գպրոցին ծախքերը յանձնառութեամբ համար յատուկ եկամուտ չունենալով ժողովարարութեամբ կը հայթայթեն։

Գասատուներն ան այժմ պիտիէ ձրի են։

Ա՛ն այս գործոն մը կը խորհուի և մշտնջենաւոր ազգիւր մը գտնելու կաշխատուի։ Թէև ուրախ եմք, որ այս տարի յունուարի 1-էն սկսեալ 40 անդամներէ բաղկացեալ՝ Պաֆրայի ծխական գպրոցի անուամբ ընկերութիւն մը հաստատուած է հոս, որ տարեկան 12 բուրլի կը վճարեն Մխոպական վարժարանին։

Ցիշեալ ընկերութիւնն իր մէջ զանձապետ մը ընտրած է, որ գպրոցին պիտոյքները հոգաբարձութեան տեղեկանալով՝ հարկաւորեալ գումարը կը ծախսէ, և այս տարի ինքնայօդոր իւր առաջին վճարքը հատուցած է։

Յոյս գալ տարի կը յուսանք որ իւր տարեկան տուրքը կը բազմապատկէ, երբ լոկ քահանային բաղձանքներն, որ մատարեալ է սկզբ. տնտոյն մէջ ի Տփխիս գումարելի ընդհ. վարժապետական ժողովին վերջը՝ Ներսէսեան դպրոցին մի ուսումնատար մանկավարժ բնակել իւր հետ՝ իբր այգեքաղի համար իւր հայրենիքը երթայ։

Գեղաշէն վայելուչ աստղիորդարան մ՝ալ 1,600 բուրլիով կատարած է, ուր քահանային ամենաւարեալ ընտանիքն ալ կը բնակի։

Գերեզմանի ժամակոչ մ՝տնի եկեղեցին, որոյ հաստիր ալ տեղական չինուած է 200 բուրլիով։

Նոյնպէս տիրացուի կամ հնչողի մը համար՝ քահանային իւր քսակէն տեղական մ՝ալ յատկացուցած է։

Եկեղեցւոյն քովը յոյնի մը պարտէզ կայ՝ որ ձեռք ձգուելու համար ջանքեր կըլլան։

Մխիթարական երեսփ մ՝է մեզ համար, որ քիչ ժամանակուան մէջ Պաֆրայի պէս անձուկ տեղ մը այսչափ ազգօգուտ չինութիւններէ յետոյ՝ ժողովրդեան վերայ պարտք մը չը մնալով, ընդհանուրին այսօր 300 բուրլի առնելոն պատրաստ գրամագլուխ մը յատկացուած է։

Եկեղեցւոյ անուանութիւնն երեսփոխանի մը ձեռք կը մատակարարուի։

Ապրի երեսփոխանը՝ Թէքլաեցի պատպալիօղլիկ Գասպար Ապտիճան Սահմանեանցն է, որ ս. Լուսիաժնայ ուսումնական միաբանութենէն Սահմանէ գեր. ս. Խորէն վարդապետին մեծ եղբայրն, ու Պաֆրայի պատասխանն է։

Ամսոյս 15-ին ընդհ. ժողով պիտի գումարի, երեսփոխանի և հոգաբարձուաց նոր ընտրութեանց համար։

Պաֆրայի մէջ ունեցած ս՝ոխրոշումները քաղաքին մէջ լինելուն՝ կառավարութեան կողմանէ առնուելով հատարակաց պարտէզին տեղն է, իսկ

նորա տեղ նոր գերեզմանատուն մ՝որոշուած է՝ բաղաքէն դուրս Սարը-Սու բուսած դետի քովն՝ ուր ամեն ազգաց տանմանեներն ուրոյն ուրոյն դրծուած և ճշդուած են։

Պաֆրայի հովուական վիճակին կը վերաբերին՝ Պաֆրայի գիւղը՝ լերանց վերայ քանի մը ցրուած փոքրիկ հայ գաղթականութիւններն ալ, ինչպէս են Մահնէջուար, Պարձիսնայ, Օրթապաֆրայ և այլն գիւղերը բնակող հայերը։

Այս քաղաքին մէջ՝ «Մշակ», «Մեղու», «Արարատ» լրագիրները կուգան, և երբեմն պարբերաբար «Մասիս» և «Թէրճէմանը-Ղֆքաստ» ալ։

«Մշակ» լրագիրը աստ իրեն մի արժանաւոր ներկայացուցիչ, խղճմտկից ունի պ. Արշակ Զաուրեանց ամենս երիտասարդը։

Պաֆրայ ունեցալ ազգայիններս ալ կը գտնուին. Գալուստ աղա Շիրմազանեան և պ. Ամրոս Կարմենեան։

Աստղինը՝ քաղաքիս մէջ առաջ սիրելիան պանձարանին խնամքն է, իսկ երկրորդը՝ առաքանութեան պաշտօնէին օգնական-քարտուղարն։

Ամեն անուք՝ որք կարդացած են «Կռունկ», կարդացած են «Արշալոյս», «Արարատ», «Մասիս», «Լոյս», անշուշտ ճանչնալու են Շիրմազանեանցի անունն։

Շիրմազանեանց՝ նշանաւոր է իր կարեոր յօդուածներով, իր Հայաստանի համար պրած ուղեգրութիւններով։

1878-ին ԱՆԵԿՊՕՏՆԵՐ անունով՝ դաստիարակի դրոյցներու, համառօտ դէպքերու, ազգային կեանքէ առնուած տուեներու ընտիր հատորածոյ մը տպագրելէ։

Ան յաւերժացուցած հանդուցեալ Ներսէս կաթողիկոսի ազգականն և Տփխիսու Ներսիսեան վարժարանի 1824-ին անդրանիկ ուսանողներէն մին է, որ 204 հատ բնտիր դրչագիրներ, տասը հազար կտոր մօտ կնդակներ, ազգագրութիւններ, բանաստեղծութիւններ, ֆիրմաններ, հրովարտակներ գարեկատանէն մինչև Շիրազ՝ անգոյն հայ գաղթա-

Fonds A.R.A.M

ակնհայտ առաջ Անգլիայի և Ֆրանսիայի համար անհրաժեշտ է համաձայնութիւն կայացնել եւրոպական պետութիւնների հետ։ Եւրոպայի համաձայնութեամբ գործելու անհրաժեշտութիւնը Ֆրէյսինէ այնպէս բացատրեց, որ Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը չհպարտացնէ, թէ Ֆրանսիական կառավարութիւնը պատրաստ է իր կամքը և երկրի շահերը ենթարկել եգիպտական հարցի մէջ ձայն ունեցող միւս պետութիւնների կամքին և շահերին։ Նա յայտնեց, որ պետութիւնները ճանաչել են Ֆրանսիայի և Անգլիայի գերակշռող դրութիւնը եգիպտոսի մէջ և ուրախացրեց, որ խորհրդակցութիւնները պետութիւնների հետ ուրիշ էլ կամրացնեն Ֆրանսիայի և Անգլիայի դրութիւնը եգիպտոսի մէջ և այդպիսով այդ երկու պետութիւններին միջոց կը տան հանդստութեամբ ապահով զանազան պատահարների։

Ֆրէյսինէի յայտնութեան միւս մասը դուց կատարելապէս համաձայն չէ իրականութեան հետ։ Շատերը կարծում են, որ Ռուբինեանց, Հռոմի և Վիէննայի քաղաքագէտները և պետական անձինք շատ ուրախ չեն, որ կայիրէի մէջ պատահած անցքերը անհրաժեշտ են գտնում, որ Անգլիան և Ֆրանսիան պաշտպանեն խեդիվին կամ միջամտեն եգիպտական գործերին։ Քաղաքական յայտնի շրջանների մէջ դեռ ևս չէ անհետացել այն անբարեացակամութիւնը, որ պատճառեցին Անգլիան և Ֆրանսիան, առաջնակարգ դեր խաղալով խեդիվ Իսմայիլ-փաշային գահընկէց անելու և նրա տեղը այժմեան խեդիվին եգիպտական գահը բարձրացնելու ժամանակ։ Այժ անբարեացակամութիւնն է պատճառը, որ մի քանի պետութիւններ հակված են թոյլ տալ սուլթանի միջամտութիւնը եգիպտական գործերին։ Ֆրանսիական և անգլիական կառավարութիւնները մի ժամանակ, ցանկանալով Իսմայիլ-փաշային գահընկէց անել, իրանք պիտեցին սուլթանին և առիթ տուին նրա միջամտութեանը։ Սուլթանը պաշտօնապէս գահընկէց արաւ Իսմայիլ-փաշային և նրա տեղ նշանակեց Տեվֆիկ-փաշային։

Այժ դէպքից կամենում են օգուտ քաղել այժմ երբ Անգլիայի և Ֆրանսիայի ազդեցութիւնը Կ. Պոլսի մէջ թուլացած է։ Անգլիան և Ֆրանսիան կամենում են հասկացնել, որ նրանք կարող են ընդիմադրութեան հանդիպել սուլթանի կողմից, որը պաշտպանված կը լինի պետութիւններից, եթէ Ֆրանսիական և անգլիական կառավարութիւնները կը կամենան առանց պետութիւնների համաձայնութեան գործել։ Երևի Ֆրէյսինէն յայտնի է այդ դիտաւորութիւնը, որ նա յայտնում է, թէ Անգլիային և Ֆրանսիային անհրաժեշտ է պետութիւնների համաձայնութիւնը։ Ֆրանսիական արտաքին գործերի մինիստրը անհրաժեշտ է համարում գործողութիւնները սկսելուց առաջ եւրոպական պետութիւնների հետ համաձայնութիւն կայացնել։ Այժ հարցի մասին բանակցութիւնները արդէն սկսված են և շատ արագ են կատարվում։ Մինչև բանակցութիւնների վերջանալը Անգլիան և Ֆրանսիան չէզոք դիրք կը բռնեն, որ այժմ շատ հեշտ է նրանց համար, քանի որ եգիպտական[1] մինիստրութիւնը բաւական զգուշութեամբ է գործում։ Ինչպէս երևում է խեդիվին էլ չէ վախենում, որ շուտով անկարգութիւններ սկսվին, որովհետև նա յայտնել է հիւպատոսներին, թէ ինքը ոչինչից երկիւղ չէ կրում, յուսալով եւրոպական պետութիւնների պաշտպանութեան վրա։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Polit. Corresp.» լրագրին Սոֆիայից հաղորդում են ապրիլի 28-ին, որ լրագրական առնչութիւնների հակառակ, կարելի է հաստատապէս ասել, որ այնտեղ կատարեալ հանդստութիւն է տիրում և ոչինչ ցոյցեր չեն եղել, իսկ իշխան Ալէքսանդրի յայտարարութիւնները առաջ օֆիցերների հետ միշտ բարեկամական են եղել։

—«Голосъ» լրագրին Դարմշտատից հաղորդում են, որ իրանական առաքելութիւնը գնաց այն կարծի մէջ, որի մէջ կավէնդիշի և Բուրկի ապստամբները փախան։ Կարծը գնաց երեք մղոն հեռու այնտեղից, որտեղ կատարվեց ապստամբները, Դարմշտատի և Լուկանի մէջ։ Նոյեմբերից հաղորդում են, որ իբր թէ Օզծիս Բօսսի Դարմշտատի ապստամբները ֆէնիաների գործ է համարում։

—Կ. Պոլսից «Голосъ» լրագրին հաղորդում են, որ այնտեղ Ռուսաստանի պատերազմական ծախսերը վճարելու մասին զաշնագիրը ստորագրվեց հինգշաբթի, ապրիլի 29-ին։

—«Polit Corresp.» լրագրի Լօնդօնի թղթակիցը հաղորդում է, որ իրլանդական բոլոր քաղաքներում ուշադրութիւններ էին կատարում Փարնէլի և նրա ընկերների բանտից արձակվելու պատճառով։ Քաղաքներում անները լուսաւորված էին, փողերում և ըլուրների վրա կրակներ էին վառվում։ Զինորները իրանց դասակների առաջնորդները զորացրել էին ազգային գոյներից կազմված վարկեանով։ Երաժշտական խօսքերը ածեցին «Փարնէլի մարշը» և ազգային այլ երգեր։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անակնկալ ձախտահարութիւններ։ Մեկ հին թատերասէր գերմանական մեկ լրագրում պատմում է հետևեալ անցքը։ Գլօգաու թատրոնում, մի քանի տարի չարունակ ծառայում էր մեկ դերասան, որին ճակատագիրը բազմաթիւ զաւակներ էր պարգևել, բայց որովհետև հասարակութիւնը ծափահարելու կողմից ժլատ էր, քան թէ դերասանը ցանկանում էր, նա մտածեց այդ դէպքում օգուտ քաղել իր զաւակների ձեռքերից։ Մի անգամ նա պէտք է խաղար Շիլլերի «Աւազակներ» մէջ չարագործ Ֆրանցի դերը. նա մտ կանչեց իր հին մեծ զաւակներին և գիմից դրանց հետևեալ խօսքերով. «Գնաք ևս կարող էք որ և է բանով զբաղվել ձեր հօրը փառքին հասնելու։ Այսօր երեկոյեան թատրոն եկէք, և հէնց որ կը տեսնէք ինձ բեմի վրա, սկսեցէք ծափահարել որքան կարելի է բարձր, և ազաղակեցէք «բրաւո, bis» և կանչեցէք ինձ։» Երեկոյեան, հէնց որ վարագույրը բարձրացաւ և Մօորի հին ամրոցում Ֆրանցը երևեցաւ հասարակութիւնը, վերնատան երես բարձր ծափահարութիւն եղաւ և հին ձայների ազազակ լսվեցաւ. «հայրիկ, հայրիկ», «բրաւո, հայրիկ, բրաւո»։ կարող էք պատկերացնել ձեզ այդ տեսարանը....

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 մայիսի։ Մայիսի 9-ին Ալէքսանդրեան փողոցի մէջ կատարվեցաւ իշխան Վ. օրօնցօվի թաղումը։ Դագաղը եկեղեցուց դուրս բերին կայսերական ամենագեղեցիկ կառքով։ Կառքով յայտնց գատարանին, որ վարչական ճանապարհով ստացաւ բաւականութիւն իր դանդատի համար Մօսկվայի համալսարանից, որից պահանջում էր 2996 րուբլ։ այդ պարտքը չէին ընդունում ոչ համալսարանը և ոչ դատարանը։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է, որ գիմնազիայի մեծացնելու մասին լուրը հնարված է։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ Կօշիսի մէջ այրվեցան մօտ 150 աններ, որոնք գլխաւորապէս հրէաներին են պատկանում։ Հրդեհից վնասվածներին ապաստարան տուին և կերակրում են գօրանոցների մէջ։ Նրանց օգնող մի մանաժողով է կազմվված։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 մայիսի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 75 կ., երկրորդ 90 ր. 62 կ., երրորդ 90 ր. 87½ կ., չորրորդ 90 ր. 62 կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 218 ր., երկրորդ 211 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 90 ր. 37 կ., երկրորդ 90 ր. 37 կ., երրորդ 90 ր., ասկի 8 ր. 5 կ. Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,43 պէնս, առաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 12 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ։ Բօրսայի արտադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԴԻՒԴՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

Այս ազգային երկու անձնատուրութեանց Պաթումի մէջ երևիլը՝ այժմէն յուսադ և հրէից մէջ յուսահատութիւն սփռած է։

Իրօք թէ, արդէ տասնեակի 5—6 ազգային վաճառականներ ևս առ դային և անդատրուէին։

Անկասկած եմ, որ յայնժամ վերոյիշեալ յոյն և հրէայ վաճառականներն առանց այլ և այլութեան այս քաղաքէն պիտի խոյս տան. որովհետև նոքա արդէն մեծ դատապարտութիւն չը լինելով չէն կրնար անոնց հետ մրցիլ և ընդ երկար տևելու։

Ա՛հ, այն ատեն Պաթումի հայ վաճառականութեան համար չհանգստան մը կը գտնայ, և Պաթումի վաճառականութեան բոլոր գործերը հայոց ձեռքերու մէջ մնալով ազգային մէջ ազգին ինչ մեծ օգտութիւն չէն ընձեռեր։

Պաթումի մէջ 100 տունի չափ տուրք, իսկ 400—450-ի մօտ պանդուխտ հասմիչական հայեր ալ կան, յորոց մեծագոյն մասը Արտուինէն գալթեալ կը կարծուի։

Այս ժողովուրդն Արդուինի բնակիչներն են։

1869-ին առաջնորդական փոխանորդել պաշտօնավարեցնի Հ. Գրիգոր Փաշինեան տասհազարով մեծ տունէ մը մէջ կը կատարէ իր հոգևորական պաշտամունքը։

Հ. Փաշինեան բաւ թէ՝ իր Պաթում եկած ժամանակ՝ երեք տուն միայն ժողովուրդ կային։

1878-էն ի վեր Հ. Աթոմն Առաքելեանին յանձնուած է առաջնորդական փոխանորդութիւնը անցեալ հասմիչական ազգային՝ կարգադրութեամբ գերապայծառ Սուքիասեանց եպիսկոպոսի Ջաջուրեանի։

Հ. Առաքելեան՝ բացակայ էր վիճակէն։

Նոր եկեղեցւոյ մը հիմնարկութեան ձեռնարկած են հասմիչական հայք, որոյ շրջապատը բաւականին յառաջ տարուած է։ Նորակիրթ եկեղեցւոյն անունը պիտի ըլլայ Յիսուս-Քրիստոս։

Կը յուսանք որ այս եկեղեցւոյ շինութիւնն անվնաս հրէայք տեղական վաճառականութեան մէջ մեծ գեր կը խաղան. օրէնք չէ որ Տփղիսու հայոց խորին ուշադրութեանն ալ առարկայ լինին։

Նիւթական ընթացքով, այս քաղաքը օր ըստ օրէ հակայաքայլ կը յառաջադիմի, և քիչ ժամանակէն մեծ և կարևոր դիրք մը պիտի ստանայ։

Թէպէտև մինչև ցարդ Բաթում երթևեկելու համար դիւրութիւններ կը պակսէին, բայց երկաթուղին՝ որ գրեթէ աւարտելու մօտ է, և որ յառաջիկայ սեպտեմբերին պիտի սկսի բանել, կը յուսանք որ այն ժամանակը Տփղիսու հայ վաճառականները կը հաճին կանխաւ Պաթումի հրդեհն ընդարձակ տեղեր գնել, և ապա վաճառականութեան ձիւղեր հաստատել։ Առանց այն նախորոշ կարգադրութեան՝ կարելի չէ որ ամենի վաճառականն այսուհետև իր գործերը հնչակեալ յաջողութեամբ յառաջ տանի, քանի որ Պաթումի երկաթուղին՝ Բագուի երկաթուղւոյն վերջաւորութեանը հետ կցուած է։

Ա՛ս այս ծախտահարութեան արժանի է պ. Աղէքսանդր Նիկիտիչ Թայիրեանը, որ առաջինն եղեր է Պաթումի ապագան նախատեսող, և փութացիր է մեծ գումարով ընդարձակ հող գնել, որոյ վրայ արդէն ձեռնարկած է այնպիսի հոյակերտ շինուածք մը կատարելու, որոյ նմանը դեռ Պաթում ոչ տեսած էր, և ոչ պիտի կրնայ տեսնել։

Թայիրեան՝ յիշատակելով հոգին զատ երկաթուղւոյ կայարանին կից՝ 56,556 սաժէն հող ևս առած է 30,000 րուբլիով, որ ապագային մեծ շահեր կը խոստանայ։

Արդէն ապագային մ՛ալ, պ. Յովհաննէս Ջօհրաբեան Մխրպրեանց առ ընթեր երկաթուղւոյն կայարանին, բաւական ընդարձակ տեղեր առած է, և հոյակերտ կից ալ՝ երկու պատկառելի շինութիւններ բրած, որոց մէկուն մէջ արդէն առաջ սէրբիեան նամակատունը հաստատած, իսկ միւս շինքը՝ վաճառականի մը վարձու առած է։

նոյն օֆիցերների հետ միշտ բարեկամական են եղել։

—«Голосъ» լրագրին Դարմշտատից հաղորդում են, որ իրլանդական ասպիկանութիւնը գտաւ այն կառքի հետքը, որի մէջ կավէնդիշի և Բուրկի ապստամբները փախան։ Կառքը գտան երեք մղոն հեռու այնտեղից, որտեղ կատարվեց ապստամբները, Դարմշտատի և Լուկանի մէջ։ Նոյեմբերից հաղորդում են, որ իբր թէ Օզծիս Բօսսի Դարմշտատի ապստամբները ֆէնիաների գործ է համարում։

—Կ. Պոլսից «Голосъ» լրագրին հաղորդում են, որ այնտեղ Ռուսաստանի պատերազմական ծախսերը վճարելու մասին զաշնագիրը ստորագրվեց հինգշաբթի, ապրիլի 29-ին։

—«Polit Corresp.» լրագրի Լօնդօնի թղթակիցը հաղորդում է, որ իրլանդական բոլոր քաղաքներում ասպիկանութիւններ էին կատարում Փարնէլի և նրա ընկերների բանտից արձակվելու պատճառով։ Քաղաքներում անները լուսաւորված էին, պուղերում և ըլուրների վրա կրակներ էին վառվում։ Զինորները իրանց դասակների առաջնորդները զորացրել էին ազգային գոյներից կազմված վարկեանով։ Երաժշտական խօսքերը ածեցին «Փարնէլի մարշը» և ազգային այլ երգեր։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անակնկալ ձախտահարութիւններ։ Մեկ հին թատերասէր գերմանական մեկ լրագրում պատմում է հետևեալ անցքը։ Գլօգաու թատրոնում, մի քանի տարի չարունակ ծառայում էր մեկ դերասան, որին ճակատագիրը բազմաթիւ զաւակներ էր պարգևել. բայց որովհետև հասարակութիւնը ծափահարելու կողմից ժլատ էր, քան թէ դերասանը ցանկանում էր, նա մտածեց այդ դէպքում օգուտ քաղել իր զաւակների ձեռքերից։ Մի անգամ նա պէտք է խաղար Շիլլերի «Աւազակներ» մէջ չարագործ Ֆրանցի դերը. նա մտ կանչեց իր հին մեծ զաւակներին և պիտց դրանց հետևեալ խօսքերով. «Գնաք ևս կարող էք որ և է բանով զբաղվել ձեր հօրը փառքին հասնելու։ Այսօր երեկոյեան թատրոն եկէք, և հէնց որ կը տեսնէք ինձ բեմի վրա, սկսեցէք ծափահարել որքան կարելի է բարձր, և ազաղակեցէք «բրաւո, bis» և կանչեցէք ինձ։» Երեկոյեան, հէնց որ վարագույրը բարձրացաւ և Մօորի հին ամրոցում Ֆրանցը երևեցաւ հասարակութիւնը, վերնատան երես բարձր ծափահարութիւն եղաւ և հին ձայների ազազակ լսվեցաւ. «հայրիկ, հայրիկ», «բրաւո, հայրիկ, բրաւո»։ կարող էք պատկերացնել ձեզ այդ տեսարանը....

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 մայիսի։ Մայիսի 9-ին Ալէքսանդրեան փողոցի մէջ կատարվեցաւ իշխան Վ. օրօնցօվի թաղումը։ Դագաղը եկեղեցուց դուրս բերին կայսերական ամենագեղեցիկ կառքով։ Կառքով յայտնց գատարանին, որ վարչական ճանապարհով ստացաւ բաւականութիւն իր դանդատի համար Մօսկվայի համալսարանից, որից պահանջում էր 2996 րուբլ։ այդ պարտքը չէին ընդունում ոչ համալսարանը և ոչ դատարանը։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է, որ գիմնազիայի մեծացնելու մասին լուրը հնարված է։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ Կօշիսի մէջ այրվեցան մօտ 150 աններ, որոնք գլխաւորապէս հրէաներին են պատկանում։ Հրդեհից վնասվածներին ապաստարան տուին և կերակրում են գօրանոցների մէջ։ Նրանց օգնող մի մանաժողով է կազմվված։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 մայիսի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 75 կ., երկրորդ 90 ր. 62 կ., երրորդ 90 ր. 87½ կ., չորրորդ 90 ր. 62 կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 218 ր., երկրորդ 211 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 90 ր. 37 կ., երկրորդ 90 ր. 37 կ., երրորդ 90 ր., ասկի 8 ր. 5 կ. Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,43 պէնս, առաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 12 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 257 ֆրանկ։ Բօրսայի արտադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԴԻՒԴՈՐ ԱՐՇԱՐՈՒՆԻ

ջագլս չհաց, հին առնը՝ դպրոցի կը վերածուի, յորմէ դժբաղդաբար զուրկ կը գտնուին այսօր, և իրենց տղայքներէն ամենք՝ մինչև Տրապիզոն և այլուր դրկելու չեն պատահութիւր։

Ռուսական կառավարութիւնը անցեալ յունց քաղաքներու և գմբէթաւոր փոքրիկ եկեղեցին՝ այսօր առհասարակ օրթոդոքս ժողովրդոց համար առժամանակեայ կերպով համալսարանական եկեղեցւոյ մը փոխարկած է, և պիտի չարունակուի, մինչև որ ռուսական եկեղեցին կանգնուի։

Սակայն զպրոցի մասին այսպէս մտածուած է։ —Ոչ երբէք։

Քաղաքին սկիզբն օրուան հետևեալ օրը դպրոցը հաստատուեր է....

Հ. Գրիգորի համար տարաբաղխութիւնը լսեցինք թէ Պաթումի մէջը և դիմը գտնուած անապին լուներին՝ իր ամրոցը և ընդարձակ տարածութեամբ ժամանակին թեթև գներով ծախու առած է, և այսօր մեծ գին կը ընդ։

Առանձոր օգնական երիտասարդ ուսեալ վարդապետ մ՛ալ կայ բնիկ արդուինցի, որոյ անունն է Հ. Գէորգ Գանտարեան։

Թէ Հ. Գէորգ և թէ Հ. Գրիգոր՝ երկուքն ալ Աստուածեան միաբանութիւնէն են։

Այս երկու վարդապետաց հետ երկար տեսակցութիւն մ՛ունեցանք, որը եռանդուն կերպով հարցումներ կընէին և ազգային օրուան խնդրոց վերայ հետաքրքրաբար և անյագաբար տեղեկութիւններ կը խնդրէին։

Աննո. Տ. Ներսէս ս. Պատրիարքին ազգասիրական գործոց նկատմամբ իրենց խորին պատկառանքը յայտնելով անոր տուած հրաժարականին վերայ կը ցաւէին։

Այս առթիւ գնա շատ գրելիքներ ունէի և պիտի չարունակէի սակն երկրորդ թուղթս, եթէ աթոռոյն հաստատութեան հետաքրքրական երևոյթը չը պաշարէր իմ միտքս և չը կաանչնէր գրիչս....

Ա. Յ. Ալշպեան

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր լոյս տեսաւ „ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ„ *վերնագրով գիրքը, հայերէն լեզուով* („ФИЗИКА“) *Թարգմանուեցաւ ռուսաց լեզուից, քան և չորս պատկերաւոր, որի մէջ պատմ ւմէ արեգակի, աստեղների, երկրի, կենդանիների և բոյսերի մասին։—Գիրքը նշանակած է հայ ուսումնարանների համար, գինն է 80 կոպ. վաճառվում է Տփխիսում, Կնարօնական, և Գ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի գրավաճառանոցում և Գ. Շահէրդեանցի պաւիլիոնում և այլուր.* Въ магазинѣ „Другъ Дѣтей“: *Յանկացողը կարող են գիմել։*

Հրատարակիչ Միքայէլ Բաղինեանց։

2—3

ՍՏԱՑՎԵՑԱԻ *մեծ քանակութեամբ և ծախվում են* 25% **ԷԺԱՆ** *քան թէ ուրիշ տեղ. Թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, փակաս, կրագի, ՎԵՐԱԿՈՒՆՆԵՐ, կէօնկա, Թուզթ, ԳԻՆՁՆԵՐ, հայելիներ, Թամբեր, ձիասանդրներ, մահճակալներ, ԱՐՈՒԻԿՆԵՐ, փոշիներ սամովար մաքրելու և լուացքի համար և այլն։*

Անգլիական խանութի մէջ։

5—8

ԲԱՖՖԻ

ԳԱԽԻԹ ԲԷԿ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 *երեսներից*

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Յատուկ պատուիրատուները ուղարկում են ձանապարհածախք 15 *կ. մարկանոցով. սակայն գնողները ճանապարհածախք չեն վճարում։ Ցանից առնողները* 10 % *զիջում են ստանում։*

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мирманова, №№ 3 и 4.

4—15

ՄՈՒՐԱՒԲԱ, *շաքարի ձուաներ, պատրի-չեաներ, խաւիար և այլն։ Ցածխում են շատ էժան*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկաթոռ մահճակալ 8 *ր., ամրոզ* **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 *ր., չը թրջող վերարկուներ* 6—18 *ր. և մեծ քանակութեամբ* **ԲԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ,** *դանակներ և այլն։*

7—10

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Песковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների Հոգատարութեան թիֆլիսի ընկերութեան բժշկանոցը գտնվում է Սարի վրա, Պետկովային փողոց, տուն Գվրիտի-շվիլի։ Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 *առաւօտեան, բացի կիրակի և մեծ օրերից։*

3—10

ԳՈՒՔ ԿԸ ԳՏՆԷՔ

☛ ԱՄԵՆՈՎՆԱՑ ՖՈՒՐԱՇԿԱՆՆԵՐԻ

ՄԵԾ ԸՆԹԵՐՑԻՒՆ

ԳՐԻԳՕԼՕՎԻ *մատակարարում*

գները չափաւոր են։

1—2

Մի ծառայ յանկանում է. Սորը էջմիածնին գնացող պարոններին ծառայել թէ ճանապարհին և թէ այն ժամանակամիջոցում, որ պէտք է անել մեզ վերադառնալը, բաւականանալով միայն ճանապարհածախքի վճարման փոխադարձ թեամբ։

Հասցէն հարցնել „Մշակի“ խմբագրատանը.

3—5

ՊԱՀԱՆԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Վերջապէս ստացուեցաւ մեծ քանակութեամբ ապրանքների մի խումբ, որ պահվում է № 144 *տան մէջ, Ղազիեվի փողոցում։*

ՀԱՍՑԷՆ ՓՈՓՈԽՎԱԾ Է ՄԱՐԴԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ։

38—60

ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ

Լոյս տեսաւ ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ. *Հիւսուած եւրոպական հեղինակների աշխատասիրած քարտէզներից վինեւոիկեանների երեք ռուբլիանոց քարտէզի կէսից աւել մեծութեամբ (մաշատարով)*

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՈՊ.

վաճառվում է, „կենտրօնական“ և „կովկասեան“ գրավաճառանոցներում։

Աւետիք Տէր-Յակովբեանց

3—5

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 *կ. զիւժինը,* ԹՐԱՐՆԵՐ 3 *կ. Հարիւրը, սապօն* 3 *կ. Հատը, արեւի* ԹԱՄԱՇՈՑՑՆԵՐ 50 *կ.,* ՇԱԼԱՆԵՐ (*նոր ապրանք*) *ժամացոյցի Համար* 30 *կ., կանոններ* 10 *կ., ջրի ամաններ* 30 *կ., կժեր* 25 *կ., կախարաններ* 4 *կ.,* ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 *ր., Ծըծիչներ* 1 *ր., Հայելիներ* 35 *կ., վարտիքներ* 4 *ր., պիջակներ* 6 *ր.,* ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 *ր., գլխարկներ* 1 *ր., չը թրջվող վերարկուներ* 6 *ր., շչհօտկա* 90 *կ.,* ԱՍԵՂՆԵՐ 100 *Հատը* 8 *կ., կանանց և տղամարդկանց* ԳՈՒԼԱՆԵՐ 2 *ր.* 50 *կ. գիւժինը,* ՄԵԳԼԱՄԱՄ 32 *կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ* 40 *կ. ֆունտը,* ԳՐԱՓ, *տրիկօ,* ԱԼԲՕՄՆԵՐ, *բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն* ԿԻՍԱԳՆՕՎ, *մաներ, մետրա և այլն շատ էժան։*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱԲՈՒԲՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԱ։

29—50

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. подъ ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.— Что такое Поземельная Община. С. Я. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселенія.—Желтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ нравовъ). Н. И. Наумова.—Воспоминованія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.— Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՋՄԱՐԱՐԵԱՆԸ *պատիւ ունի յայտնել յարգելի Հասարակութեանը, որ նա* **ԲՕՐԺՕՄՈՒՄ** *ունի իր սեփական* **ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ,** *ուր թէ ամբարանոց եկողները և թէ ճանապարհորդները կարող են գտնել ամենայն* **ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ** *ունկոյզ* **ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ** *և պատրաստ* **ՃԱՇ։**

4—5 (2).

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, *Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան ձախակողմեան Բէլօբ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան* 9 *ժամից մինչև* 3 *ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան* 7—10 *ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։*

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Մի՛ջի փողոց, կաթոլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Ա*ւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են.* ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ *ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ* ԿՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 *ր., չամպաններ* 250—25 *ր., սակվօյաժներ* 1. 30—12 *ր., սանդուկներ ճանապարհի* 6—35 *ր., մեռելներ* (погребцы) 6—25 *ր., սամովարներ* 60 *կ.*—1.25 *ֆունտը., կուպեների պղնձէ ամաններ, գերմանական երկաթէ էմալով ամաններ. սուրճի վալներ մրաւորների* 38 *ր.*—75 *ր., հրացաններ երկու լուլաի* 6—32 *ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ* 3. 50—30 *ր., պատռոններ.* (գուլաններ) *բէվոլվերի, սիզար ռէնդարզի ֆաբրիկից. պապիրոս և Թամբաքու կուշտարօվի գլխի պապիրոզի.* 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (*չայ*) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, *բիսկվիտ.* (*սուխար չայու և կաֆէի*) *էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և Մելենչանի. պեաերբուրգու* 40—1 *ր.* 25 *կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ* 28 *կ.*—240 *ր., պրօբկայ գինէվաճառների, Հանքային և զարէլքի* (для зельтерскихъ водъ и пива) *զուչոուկ* (пухъ), *պատռոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանապան ֆաբրիկանների* 1 *ր.* 20 *կ.*—25 *ր. գուժինը. գրչակոմներ* 1 *ր.* 80 *կ.*—5—60 *կ. գանակ ջիբի* 1—60 *կ.*—12 *ր., գանակ Հայի* 20 *կ.*—1 *ր., Հասար, կուպեների* 1—40 *մինչև* 3—20 *կ. պրիբօր. մի կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութմներ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, չաղացներ կաֆէի Համար, ֆիլտրներ—ջուր մաքրելու, կրասմալ կարօրկէն* 18 *կ., վաքս ֆրանսիայի ծակոյ, Թուզթ փշոտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրչէ. երկաթէ, գրչակոթ, քարեսախատակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գազմներ սեզանի և չայու ֆրատէ, վարշավի և բրիտանական գուժինը* 1—50 *կ. մինչև* 12 *ր., և չայու* 45 *կ.*—5 *ր., չուխիչկէք* 45 *կ.*—5 *ր., շամպաններ ամեն տեսակ* 25 *կ.*—12 *ր. ջուխտ, պլաշպիկաններ վարշավու, ՌՈՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլրաններ կանանց և մարդկերանց* 15 *կ.*—50 *կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գուլտափկներ, գոնափկներ* 35 *կ.*—4—50 *կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիմայու ոսկրէ, գուռտպերչովի և փայտէ, շլատկաներ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարտի Համար. չուլքի Թուղթ* (бумага) *մատակի կօճի և շալէ* (гарусъ) *ֆեչատակէք մարդկերանց և կանանց, պրպտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մեծ գրատեսերչիի ապրանքներ, սատան ամեն տեսակ* 3 *կ.*,—30 *կ., կատ, Հատավէտ չորեր, պուդրա, գլիցերին չրի քացախ, Հատավէտ պարաշօկներ* ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. *և այլն և այլն և այլն։*

վաճառականներին առանձին պայմաններով և գինջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻԵԱՑԻՆ, ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍՈՍԱՆՑԻ *պահեստում.* (въ складѣ) *միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում* № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել Հեռևեալ Հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

48—180

Մի՛ջի փողոց, կաթոլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 11 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 82 Մայիսի 13 (25) 1882 Մայիսի 13 (25) № 82

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում պրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացիք պիտում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և ուրբաթ օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հնութիւններ և մամուխ։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ Սերբիա։ Նամակ Անգլիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԹԱՌՆ Լ ՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՋՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ՖԵԼԻԵՏՕՆ։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԱՄՈՒԽ.

—

„Մշակի“ № 80 մէջ հրատարակեցինք մեր կ. պոլսի նոր թղթակցի նամակը, որի մէջ ասված է թէ երբ պ. Փիւրքճեանի Ֆոտոգրաֆիական ժողովածուն ցոյց արվեցաւ կ. պոլսի պետմանական գեօղանատան առաջին թագուհի պ. Մօրգմանին, որի հանգուցեալ հնագէտի, սա արտասանեց հետևեալ խօսքերը։ „Շատ անգամ երօպական թերթերի մէջ յօդուածներ եմ տեսնում հայկական խնդրի մասին. քիչեր են կարդում այդպիսի յօդուածներ, որոնք հետաքրքիր չեն կարող մեծ ազդեցութիւն ունենալ։ Այդպիսի յօդուածներից հոգալու պատիւ աւելի արժէ պ. Փիւրքճեանի աշխատութիւնը, որ հայոց քաղաքակրթութեան ինչ ստիճանի ընդունակ ազգ լինելը կենդանի և ակներև կերպով է ապացուցանում։ Փոխանակ յօդուածներ գրելով ժամանակ կորցնելու, ես խորհուրդ կը տամ ձեզ Անիի այս լուսանկարները տպագրել Բերլինի, Վիէննայի, Լօնդօնի, Փարիզի, Հռոմի և Ս. Պետերբուրգի մէջ և նոքա կը կարողանան ամենազօրաւոր փաստաբաններ լինել հայոց գործի համար։»

Այդ տեսակ խօսք կարէ ասած լինէր մի հայ, մանաւանդ մի կ. պոլսեցի հայ, մենք չէինք զարմանայ. Ցաւերակոտութիւնը և փոխադիր ոգին յատուկ է հային։ Բայց մի պետմանագուց, մի եւրօպացուց լսել այդ տեսակ միտք, անսպասելի է։

Ամէն եւրօպացուն յայտնի է թէ ինչ տհաճին օժ է քաղաքակրթի երկիրներում մամուխը։ Վերկենալ ասել թէ մի ազգի հնութեան պատկերները հաղարապատիկ աւելի ներգործութիւն կունենան եւրօպային այդ ազգի հետ ծանօթացնելու համար, քան թէ նոյն ազգի ժամանակակից սեռունդի վրա յօդուածները, հաւատացնել թէ յօդուածներ գրելը հայկական խնդրի վրա ժամավաճառութիւն է,—դա, ամենաբիչն ասենք, վկայում է ասողի մտաւոր շատ աղքատ զարգացման մասին։

Անհասկած մի ազգի փառաւոր հնութիւնները նպաստում են այդ ազգի յայտնվելուն քաղաքակրթի աշխարհի մէջ, բայց նոյնքան և աւելի է նպաստում մամուխը, որ ծանօթացնում է նոյն ազգի ներկայ բարոյական, մտաւոր և ֆիզական գրութեան հետ։

Մեզ թիւրքաց հայերին ընդունակ ենք համարում վերանորոգութիւններ առանալ և վարչական ինքնավարութիւն վայելել, այդ այն պատճառով չէ որ հայերը մի ժամանակ փառաւոր ազգ են եղել և Անիի պէս փառաւոր հնութիւններ են ունեցել, այլ այն պատճառով որ հիմա էլ թիւրքաց հայերը կենդանի ազգ են կազմում, այլ ոչ մամուխ։

Ահա թէ ինչու Ֆրանսիայում շատ հարուստ և ազատ մարդ հիւանդացել է. առջի բերան բժիշկ չէ ուզել, ասելով թէ կարելի է ինքնիրան ձրիաբար կը բժշկի, բայց վերջը սխալ ստուգանալով և որովհետև թախտաձանացը գիշատելով, ամեն լինելու պայմանում մի բժիշկ բերել է տուել։ Ուզտալել են հիւանդի տանը բժշկին հրամայած և դեղագործին պատրաստած դեղը, որ օրը 10 հատ կուլ տալու պայմանում 60 դեղահատ էին, ամենքը ոսկեզօծեալ, որպէս զի դեղին գոնէ համը հիւանդը չը զգայ։ Ագահը դեղահատների տուփը բանալով և ոսկեզօծ հատիկները տեսնելով, երևայն մի «ախ» է քաշել սրտի խորքիցը, և ասել է թէ, անկարելի է որ ես այս թանկագին հատիկները ոսկով ի միասին կուլ տամ, ուստի փոխանակ կլանելու, սկսել է մի առ մի հատիկների վրայի ոսկիները եղունդով քերել։ Բայց այս տաժանելի գործունէութը արդէն տկարացած անդամները չափազանց յոգնեցնելով, ամբողջ օրը հազիւ երեք դեղահատին ոսկին կարողացել է քերել, և չորրորդ դեղահատը ձեռքը բռնած հոգին փչել է թողնելով որդիքը ի սուգ անմխիթար և ի ժառանգութիւն 30 միլիոն ֆրանկի։

Սոցա ազահութեան չափը կարելի է համեմատել վարոց մնացած կ. պոլսեցի մի հարուստ հայ վաճառականի հետ, որ կարծես թէ դիտմամբ նոր տարուն առաջին օրը մնաւ ժառանգորդն կատղած պարդև չը տալու համար։

***

Տաճկաստանում դիպուած կոչուած բանին շատ ուշադրութիւն անող չը կայ. մի քանի դեղօրէի անունները գիտցող մի մարդ կարող է բժշկութիւն անել, մանաւանդ թէ որ բժիշկները հիւանդներին շատ շատ անծանօթ աչխարհ կուղարկին և կասեն թէ ճակատին վրա այսպէս գրուած էր, ոչինչ չէր կարող ապրել։ Այս դասակարգի բժիշկներից մինը, որովհետև խստութեան ենթակայ եղած մի հիւանդի կանչուելով, վեց հատ դեղահատ է գրում, հրամայելով որ իւրաքանչիւր վայրկենին մի մի հատ ընդունի։ Բժիշկը գնալուց յետոյ հիւանդը մի հատ ընդունում է, մի վայրկեան անց է կենում, մի հատ էլ առնում է, և այսպէս հետզհետէ չարունակում է. վեցերորդը գէթ բերանը չը դրած, գիտը սկսում է ներգործել և լուծել։ Բայց ինչ լուծում. խեղճ մարդը 70 անգամ լուծելուց յետոյ 71-երորդ անգամն ինքն էլ ի միասին է լուծվել։ Կինը սարսափած, աճապարանքով բժիշկին տունն է գնում, աղաղակելով թէ էրիկը մեռնում է, շատ օդնութիւն հասնի.—բժիշկը հարցնում է թէ քանի անգամ լուծեց,—կինը ազաղակում է, 71 անգամ լուծեց, բայց կարելի է հիմի մեռած է,—իսկ բժիշկը, չեա ընդ մեռնիլը կենդանի մեռելը չեմ հարցնում, միայն ես տեսած դեղիս զօրութիւնը ճանաչում եմ, եթէ կենդանի մեռը մինչև 120 անգամ պիտի լուծէր» ասում է։

***

Նմանապէս մի ուրիշ բժիշկ հիւանդներին այցելութեան գնացած ժամանակ, հետը մի աշակերտ մարդ էր տարեալ և նրան սովրեցնում հիւանդների բժշկելու եղանակները։ Մի քանի տարի ի միասին մեռելոց յետոյ բժիշկն ասում է աշակերտին թէ, այլ ևս սովրելու բան չը մնաց, այժմ ինքդ էլ վարպետ եղած ես և կարող ես գնալ բժշկութիւն անել։ Իսկ աշակերտն ասում է թէ «վարպետ, ամեն բան սովրեցայ, միայն մի բան ինձ համար գաղտնիք մնաց, ինչից կիմանաս հիւանդին ինչ կերած լինելը, երբ լեզուն տեսնում ես։» վարպետը պատասխանում է թէ «դա շատ պարզ բան է, երբ հիւանդի առնը կը գնաս, ոչխար է աչքերդ ամեն կողմ, ամեն անկիւն դարձնես և երբ տեսնես որ ևիցէ մի տեղկրի, նարնջի, վարունգի, կամ այլ մրգեղէնի կեղև, կամ ձուկի փուշ և այլն, այն ժամանակ հիւանդին կասես, լեզուդ ցոյց տուր, և կասես նրան, դու այս ինչ բանն ես կերել. նա չէ կարող ուրանալ,

Fonds A.R.A.M

Ֆ Ե Լ Ի Ե Տ Օ Ն

Զինաստանի Պէկին քաղաքը մեծ յուզման մէջ է, դրան է «Քինա Հերալդ» լրագիրը, երկրից որպէս Զինաց կայսեր ձմեռվայ պալատում գործած յանդգնի գողութեան առթիւ։ Սկիզբն պալատը, պահապանները պարտաւորող պարիսպները չրջապատեալ լինելուց զատ, ունի նաև աշտարակներ, որոնց մէջ չատ տարիներից ի վեր աւազակներ ապաստան գտած էին կայսերական ներքինիների միջամտութեամբ։ Շատ անգամ գիշեր ժամանակ այս աշտարակներում ձրագներ էին տեսնվում, այս երևոյթին գաղտնիքը պահապան ներքինիները հարցնում էին ներքինիներին, որոնք պատասխանում էին թէ, այդ տեսնված ձրագները, վառած ջահերով մանեկող յուշկապարիկ ազատներ են։ Թէպէտ Քինեական պետութեան հաւատը ընծայելու չափ պարզամիտներ չէին, բայց ամբողջ Զինաստանում և Հաբսնում մի աւանդութիւն կայ, որ ապուէրը գերբնական մի յատկութիւն ունի, այսինքն եթէ 50 տարի ապրի, մնացեալց յետոյ կնոջ մը մարմնոյն մէջ կը մտնէ, եթէ 100 տարի ապրի, աղջիկ կը դառնայ, իսկ եթէ 1000 տարի ապրի, երկնային անմահ արարածի կը փոխվի և չիտակ արքայութիւն կը գնայ։ Այս աւելորդապաշտութեան չնարհիւ աւազակները օգուտ չտեսնելով, կայսերական պալատի ոսկեղէն և արծաթեղէն իրերը, նոյնպէս մատնեազարդանի թանկագին գլուխները դուրսել տարել են ոչ թէ երկնային, այլ երկրային ճշմարիտ ազուէսական խորամանկութեամբ։

***

Աւստրիայ տէրութիւնը զգալով ազգային մի երգ ունենալու անհրաժեշտ կարևորութիւնը, նուազարտարաց մրցում ազգարարեց ազգային սրտաբուխ մի երգ յօրինելու համար։ Ֆրանսիական մի լրագիր ասում է թէ, այսպիսի մի երգ հնդկական երգեր յանպատրաստից սրտից պէտք է բղխեն, և այդ բղխումն էլ համապատասխան լինելու է ճգնաժամի մէջ գտնվող համայն ազգին սրտի դրացմանցը։ Այս պատճառաւ մինչ ցարդ հնդկականած և ուզարկված 1320-ի չափ ազգային երգերից ոչ մինը ընդունելու և մրցանակ տանելու արժան չէ գտնուած։ Բայց իմ կարծիքով, ասում է ֆրանսիական թերթը, եթէ աւստրիացիք կը բաղձան ճշմարիտ ազգային երգի մը տիրանալ, ապահու և վասնմ մի յեղափոխութեան ապատկու են։

***

Անգղիոյ թագուհի Վիկտորիայի որդի Լէօպոլդ իշխանին հարսանեաց հանդիսին արտաքոյ կարգի հարուստ շքեղութիւնը նկարագրում են անգլիական թերթերը։ Փայլում էին և աչքեր չլացնում էին սեղանի վրա դրուած արքունական գանձին ոսկեղէն չորեղուն անօթները, բաժակները, սափեակները, պնակները, գաւաթները և ատենաւոր աշտանակները, որոնց արժէքը 50 միլիոն ֆրանկից աւելի էր։ Դրուած էր սեղանին վրա ամենաչքեղ սերամարդ մը, որուն պոչը կարկհանան, զմրուխտ, մարգարիտ և ադամանդներով զարդարուած էր, և արժէքն էր 7 միլիոն։ Թագաւորին նստած պատուոյ սեռոին մօտ դրուած էր երբեմն Գէորգ III Անգղիոյ թագաւորին պատկանած ականակուռ և ոսկի վագրի գլուխը, գինը 2 միլիոն 500 հազար ֆրանկ, իսկ գալով հարսին ամբողջ օժիտին հարստութեանը, գրում են թէ, դա անչափ աւելի է։ Ամենքը կրկնում են Սողոմոնի խնամուն իսկը «ունայնութիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է» խօսքով միայն ասում են, մինչդեռ թագաւորներից մինչ հավիտենքը այդ փայլուն քարերի տեսիլն են վազում, մինչև որ իրենք էլ այդ քարերի դուրս եկած ծակը մտնեն ու հանգստանան։

***

Fonds A.R.A.M

ՎԱՂՎԱ ԼՈՒՐԵՐ

ԴՎՈՓՎՍՈՑՈՑ ԴՎՔՀՂՂ

Ա. Ա.

Ուրախ եմ, որ ինձ հնարավորություն է տալիս ընթերցողներիս ծանոթացնելու Դվոփվսոցոց դվքհղղ ամերիկյան ականավոր գրողի հետ, որի անունը, ինչպես գիտեն մեր ընթերցողներից շատերը, ոչ միայն ամերիկացիներին, այլև ամբողջ աշխարհին հայտնի է դարձել իր հումորիստական պատմվածքներով։ Ես ինքս ևս ծանոթացել եմ նրա գործերին ոչ թե բնագրով, այլ ռուսերեն թարգմանությամբ։ Ինչպես ասում են, ամեն թարգմանություն էլ դավաճանություն է, և ես չեմ կարող երաշխավորել, որ իմ ներկայացրած պատմվածքը ամբողջությամբ ճշգրիտ կերպով է արտահայտում հեղինակի միտքը։ Ես միայն կարող եմ ասել, որ ինձ համար այդ պատմվածքը շատ զվարճալի էր, և ես ուրախ կլինեմ, եթե ընթերցողներս էլ նույնը զգան։

***

Ինչպես հայտնի է ամեն մի ընթերցողի, Դվոփվսոցոց դվքհղղ ծնվել է 1835 թվականին, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Միսսուրի նահանգում, Ֆլորիդա անունով մի փոքրիկ գյուղում։ Նրա հայրը, որ զբաղվում էր ծխախոտի առևտրով, մահացավ, երբ Դվոփվսոցոցը դեռ 12 տարեկան էր։ Մորը նա չի հիշում, քանի որ նա մահացել է, երբ նա դեռ 2 տարեկան էր։ Նրան մեծացրել է մորաքույրը՝ Ջեյն Ամհերստ անունով մի տարեց կին, որը ապրում էր Նյու Յորքում։ Նա ուներ մի փոքրիկ հյուրանոց, որտեղ հաճախ էին հավաքվում գրողներ, նկարիչներ, դերասաններ և այլ ստեղծագործող մարդիկ։ Այդ միջավայրում էլ անցավ Դվոփվսոցոցի մանկությունը։

Դեռևս 11-ը տարեկան հասակում նա սկսեց հետաքրքրվել գրականությամբ։ Նրա առաջին փորձերը եղել են բանաստեղծություններ, որոնք, ինչ խոսք, ոչ մի արժեք չեն ներկայացնում։ Դրանցից մեկը, որ նա հետագայում ինքն էր ծիծաղելի համարում, սկսվում էր հետևյալ տողերով.

Ես ուզում եմ գրել մի պոեմ,
Որ կոչվի «Ամպրոպ»,
Եվ ամեն մարդ, որ կարդա այն,
Կասի՝ ինչ հրաշալի է։

Ավելի ուշ, երբ նա արդեն 15 տարեկան էր, նա գրեց մի վիպակ, որը կոչվում էր «Ծովահենները Ատլանտյան օվկիանոսում», և որի հերոսները ծովահեններ էին։ Վիպակը ոչ մի հրատարակչություն չուզեց տպագրել, և Դվոփվսոցոցը ստիպված եղավ ինքը հրատարակել այն։ Նա գնեց մի հին տպագրական մեքենա և սկսեց տպագրել իր գրքերը։ Ինչպես հետագայում ինքն էր ասում, այդ գործը նրան շատ հաճույք էր պատճառում, և նա ամբողջ օրերով նստում էր տպագրական մեքենայի մոտ։ Վիպակը տպագրվեց 200 օրինակ տպաքանակով, որից 50 օրինակ նա ուղարկեց ծանոթներին, իսկ մնացածը պահեց իր համար։ Ոչ ոք չգնեց այդ գիրքը, և Դվոփվսոցոցը ստիպված եղավ այն ինքը կարդալ։

***

Դվոփվսոցոցի հետագա գրական գործունեությունը ևս շատ հետաքրքրական է։ Նա գրել է մոտ 9,300 էջ և 320 հատ նոտագրություններ, որոնցից 400 հատ նա ոչնչացրել է, երբ նրան թվացել է, որ դրանք իրեն չեն գոհացնում։ Նա ինքնուրույն սովորել է 7 լեզու, որոնցից մեկը հին հունարենն է։ Նա 50 տարի շարունակ աշխատել է «Հանրացն» անունով մի ամսագրում, որտեղ նա գրել է ամեն ինչ՝ սկսած քաղաքական հոդվածներից մինչև գրականագիտական ուսումնասիրություններ։ Նա ունեցել է 3 զավակ, որոնցից երկուսը մահացել են մանուկ հասակում։ Միայն մեկ աղջիկ է ողջ մնացել, որը հիմա ամուսնացած է և ապրում է Ֆրանսիայում։

Դվոփվսոցոցի կինը՝ Ջեյն Ամհերստը, մահացել է 1880-ին, 7,000 էջ և 10 հատ նոտագրություններ թողնելով հետևից։ Նրանցից մեկը՝ 9,300 էջ և 320 հատ նոտագրություն, որոնք նա 400 էջ կրկին գրել էր, նա ինքն է ոչնչացրել։ Մնացածը տպագրվել է 1882-ին։ Դրանցից մեկը՝ «Ամպրոպ» անունով վեպը, որը նա սկսել էր գրել դեռ 15 տարեկան հասակում, նա ոչնչացրել է։ Ինչպես ինքն է ասում, այդ վեպը նա գրել է «ամենաանհասկանալի ոճով»։ Ուրիշ մի վեպ՝ «Ծովահենները Ատլանտյան օվկիանոսում», նա ոչնչացրել է 1883-ին, երբ նրան թվացել է, որ այդ գիրքը ինքնուրույն չի կարող հրատարակվել։ Նա ինքն է ասում

լինի, քան թէ առաջ նախագծված էր: Ուժիցայի մէջ պատահած անցքը ստիպեց Թագաւորին շուտ վերջացնել իր ճանապարհորդութիւնը: Ուժիցայի մէջ վաղուց արմատացած կուսակցական կռիւները վերջին ժամանակ չափազանց ընդարձակվեցան: Ազատամիտ և արմատական կուսակցութիւնները այդ քաղաքի մէջ միացան և բոլոր միջոցները գործ դրին, որպէս զի Թագաւորի այցելութեան ժամանակ մի ցոյց կազմեն, որ Պիրօչանացի մինիստրութեան ներքին և արտաքին քաղաքականութեան դէմ բողոքի բնաւորութիւն ունենայ: Քաղաքի Հանդիսաւոր մուտքերի վրայ, որանցից Թագաւորը պէտք է անցնէր, գրված է „Ճանապարհ դէպի Բօսնիա“: Թագաւորը չը կամեցաւ, որ կուսակցութիւնները օգուտ քաղեն ժողովրդի տրամադրութիւնից և քաղաքական ցոյցեր անեն: Այդ պատճառով Թագաւորը ուղևորվեցաւ Պօժիգա և Ջաչակ: Ուժիցայի քաղաքային վարչութիւնը մի պատգամաւորութիւն ուղարկեց Թագաւորի մօտ խնդրելու Համար, որ նա բացդաւառացնէ քաղաքը իր այցելութեամբ: Թագաւորը յայտնեց պատգամաւորներին, որ նա իր պատահական ընթացքի Համարով ընդդիմացրել ճնաւակաւոր ցոյցերին և աննպատակ վարդապետութիւններին: „Ուժիցայի բնակիչները, ասեց վերջը Թագաւորը, արժանի չեն տեսնել իրանց քաղաքի մէջ Թագաւորին: Ես կայցելեմ ձեր քաղաքը միայն այն ժամանակ, երբ ձեր քաղաքացիները կը հետևեն Սերբիայի միւս բնակիչների օրինակին“: Այդ անցքի պատճառով աւստրիական կայսրի ներկայացուցիչ գիներալ-մայօր Վեվիա կարողացաւ ոչնչանել Թագաւորին ոչ թէ Ուժիցայի, ինչպէս առաջ մտադրված էր, այլ Պօժիգայի մէջ: Տիրապետող կուսակցութեան „Վեդելօ“ լրագիրը, որ արտայայտում է Հասարակական կարծիքը, նկատում է, թէ դրացի պետութեան միապետը առաջին անգամն է, որ մի մարդ է ուղարկում Սերբիայի Թագաւորին ողջունելու Համար, որ ճանապարհորդում է իր երկրի մէջ: Թագաւորը հետագրով շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանց-Յովսէփի կայսրին: Գիներալ-մայօր Վեվիա Թագաւորի մօտ ճաշի հրաւիրվեցաւ և նրան շնորհեցաւ Տակովա շքանշանը երկրորդ կարգի: Պօժեգայից Թագաւորը Ջաչակ ուղևորվեցաւ, որ այժմ անուանվում է Կրալեվ: Այդ քաղաքի մէջ Թագաւորը անբաւականութիւն յայտնեց տեղական պրօֆեսօրներին: „Ջաչակի պրօֆեսօրները, ասեց նա խստութեամբ, չեն կատարում նրանց վրա եղած պրոգրամի պարտականութիւնները: Երեխ քաղաքական ցոյցերը նրանք իրանց կոչումն են համարում“:

ՆԱՄԱԿ ԱՆԳԼԻԱՑԻՑ

Լօնդոն, մայիսի 9-ին

Նախորդ համարում խոստացայ տալ մանրամասն տեղեկութիւն սիրելի «Մշակի» ընթերցողին նշանաւոր բնագէտ Զարլս Դարվինի Թաղման հանդէսի մասին. անպատճառ, ընթերցողը սպասում է ինձանից մի այնպիսի փառաւոր յուզարկաւորութեան նկարագրութիւն, ուր տեղն ունեցած կը լինեն սգաւոր բազմաթիւ պատրաստութիւններ,—բազմաթիւ սգաւոր կառքեր, քանի մի հարիւր մարդիկ, զանազան կլուբների կողմից ուղարկած դամբանագ պսակներ և պրօշակներ, կարելի է և մի խումբ նուագածուներ, մի խօսքով այնպիսի շքալի յուզարկաւորութիւն, որը արժան կը համարվէ արևելեան (մանաւանդ պօլսական) երևակայութիւնը Դարվինի պէս մեծ փիլիսոփային: Թող ընթերցողը չը զարմանայ եթէ ասեմ, որ բոլորից ոչ մէկը չը կար, այլ միայն եօթ ազգականներ պարզութիւն, որը հաղիւ կարելի է երևակայել: Թաղումը նշանակված էր ապրիլի 26-ին ժամի 12-ին Վեսէմինստար Ապբէյում. հանդէսին ներկայ էին միայն ազգականները, որոնցից մէկը և ես լինելով գրում եմ այն ինչ որ տեսայ:

Ժամի 12-ին մօտ եկեղեցին հանդիսականների հետ, որի միջնաբակում, տնաշէն մահուզով ծածկված տեղանի վրա պրված էր կաղնեայ դագաղը զարգարված քանի մի ծաղկապատկերներով. հանգուցեալ յետոյ, որ մօտ $1^1/_2$ ժամ անց, դագաղը դրվեց գերեզմանում և ահա ազատները և հանդիսականները մեռած մօտենալով գերեզմանին՝ սուրն վերջին ողջոյնը և հեռացան: Բազմութիւնը, որ բաղկացած էր, կարելի է ասել բացառապէս, նշանաւոր գիտնականներից և նշանաւոր լօրդերից, ոչ մէկը սրանցից չուզեց մի խօսք անգամ ասել հանգուցեալի վերաբերութեամբ. գարմանքս փարատելու դիմեցի իմ ծանօթ անգլիացուն, որը Ազրիօնին չատուկ ասուածախանդ—«մենք արտաքին ցոյցերին և ձևերին նշանակութիւն չենք տալիս»:

Պէտք է յիշել, որ վեսէմինստար-Ազբէյն մի առանձ պանթէօն է. սա ամփոփում է իր մէջ հասարակութեան ամեն դասին պատկանող նշանաւոր մարդիկների նշխարքները, որոնք—թէ գիտնական, թէ գիւտարարական, թէ պետ և թէ հոգևորական—բարձրացրել են Անգլիայի փառքն և պատիւը, որոնց անունով Ազրիօնը պարծենում է այս օրս բոլորովին աշխարհի առաջ:

Այդչէն յայտնի է, որ դրական փիլիսոփայութիւնը և եկեղեցին դրամագծապար հակառակ գործարներ են միմեանց, որ այս երկուսից անկարելի է բոլորովին մի միջնաձայր կազմել. Վեսէմինստեր եպիսկոպոսը հրաժարական տուեց ֆրանսիական ակադեմիայից, որովհետև նշանաւոր գիտնական Լիտրէն իրեն դասակից ընտրվեց, և այս վերջինին մի արշին երկարութեամբ գերեզմանի հող տալու համար՝ մի եզերբա—հակառակ նրա կամքին—կաթօլիկ սկրտեց նրան և ոչ քրիստոնեայ: Բէնդլօն արտաքսվեց ամենախայտառակ կերպով անգլիական պարլամենտից նրա համար, որ սա չուզեց Սուրբ Գրքով երդվել, այլ իր պատուով. իսկ Դարվինը նոյն իսկ եկեղեցու ծոցումն է գտնում իր գերեզմանը: Թող ընթերցողը բացատրէ իրեն այս հակասութիւնները ինչպէս իր գլխից տայ, վերջապէս նախկից հետանային էլ լաւ բան չէ: Բոլոր լրագրները, ինչքան իրենց տարածութիւնը ներում էր, տպեցին իրենց էջերում Դարվինի կենսագրութիւնը. «The Echo» երեկոյեան լրագիրը յայտնում է, որ Դարվինը, բայց որդին հանրածանօթ նշանաւոր աշխատանքներից. թողել է և մի ինքնագիր կենսագրութիւն, որը յոյս պիտի է տեսնէ. մի և նոյն լրագրի կարծիքով, Դարվինը շատ է օժտվածկեալ եղել «Liberal» կոչված ընկերութեան բարեացամներ, որևէն մի քիչ էլ քաղաքականութեամբ է պատպոկիս եղել: Պրօֆէսօր Հէքսլէն-Huxley —որը ներկայ էր յուղարկաւորութեան, մի կարճատօտ գովասանք հրատարակեց «Nature-Նէչըր» կոչված պատկերազարդ շաբաթաթերթում. այս յոդուածը վերջանում է Սոկրատէսի խօսքերով—«Մահվան ժամը հասաւ, պէտք է բաժանվիմ ձեզնից և խրատքանչիւրը մեզանից իր պարտքը պէտք է կատարէ. ես մեռնում եմ, իսկ դուք կապրիք: Բայց թէ, որն է աւանցից աւատել լաւը, միայն Աստուած է յայտնի»:—

Յարգոյ ընթերցողը յիշում է, անպատճառ, նախորդ նամակումս յիշած գէպքը, որ մի բժիշկ անունով Լամպըն, իր անձնական թշնամութեան պատճառով կախաղանի դատապարտվեց. բայց վճռի դարձակութիւնը յետաձգվեց նրա խելագար լինելու առարկութեան պատճառով: Մանրակրկիտ քննութիւնից յետոյ երևեց, որ նա բոլորովին առողջ է մտաւորապէս, ուրեմն վճիռը մնաց մի և նոյնը, միայն այն զանազանութեամբ, որ փոխանակ ապրիլի 4-ին, 28-ին կախել: Այն օրը զարհուրում է նա բոլորովին հանդիստ տրամադրութեամբ, ընդունում է երիտ բաժակ կաֆէով թէյ, քանի մի թերխաչ ձու և կարագով հաց, խոստովանում է իր յանցանքն բանտի բահանային: Բայց երբ դէպի սրահը դիմելու ժամանակ նկատում է իրեն սպասող կախաղանին՝ դէմը նետում է և ուժգնօրէն լինում այն աստիճան, որ երկու մարդ ստիպված են եղել մտնել կռնատակը և հասցնել մինչ ամօթալի, խայտառակ սիւնը: Երբ դահիճը կապում է դէպի յետ նրա ձեռները, Լամպըն խնդրում է նորից գտնվող բանտի բժշկից, որ իր մարմինը բժշկական քննութեան ենթարկին, մանաւանդ ուղեղը. այս ասելուց յետոյ տալիս է վերջին մեռու բարևը աշխարհին և մարդկիններին, անց է կացնում պլուխը օղակի միջով և ընկնում դէպի ցած. մարմինը իջեցնելուց յետոյ բանտի բժիշկը ասել է, (ի հարկէ, ենթադրութիւն է այս), որ այս դժբախտ մարդը շատ չէ տանջվել և մահը թօթափանք է եղել. Թէև ես բոլորովին հակառակ եմ կախաղանին և դիլիժանսին, բայց հասկացված եմ որ մենք էլ ունենք այնպիսի բժիշկներ, որոնք պակաս արժանի չեն այն անարգ սիւնին:

Հետաքրքիր արդէն հաղորդած կը լինի ձեզ, որ երբ Անգլիայի վիկտօրիա թագուհին ամսոյ 7-ին վայելում էր իր ժողովրդի կատարեալ սէրն և հաւանութիւնը Լաֆինգ կոչված անառատում, այն տրի երեկոյեան իրլանդիացում նոր նշանակված կառավարիչ լօրդ Կավէնդիշ և նրա քարտուղար Բուրկէն գոհ դնացին շորս չարահոգիների վայրենութեանը Ֆէօնիքս կոչված հասարակաց պարտէզում. սպանողները աջողում են անհետանալ:

Հասարակութիւնը սաստիկ վրդովված է. թէ Անգլիայի, թէ Ամերիկայի և թէ Իրլանդիայի բոլոր լրագիրները առանց բացառութեան, խիստ կերպով են դատապարտում այս սիգալի արարքը, բոլորը միաբերան վրէժխնդրութիւն են պահանջում. ատելութիւնը ձևացրել է մի քանի կատածելի անձինք: Կառավարութիւնը 10,000 անգլիական ոսկու վարձատրութիւն նշանակեց այն մարդուն, ում որ կը յաջողի գտնել իսկական սպանողներին. մի քանիսը այն կարծիքն են յայտնում, որ սպանողները իրլանդացիք չը պէտք է լինեն, այլ ամերիկացիք և կամ ուրիշ երկրացիք. որովհետև, ասում են, որ իրլանդացիք սովորութիւն չունեն դանակ կամ դաշոյն գործածել, այլ ձեռնափայտ, բար և կամ հրազէնք, այն ինչ սպանողները կրում են երկայն դանակի բարմաթիս խորը վէրքեր: Սիրելի ընթերցող, ինդրեմ, չը նեղանաս ինձանից, որ նամակս շատ սխուր լուրեր է պարունակում, ինչդ էլ գիտես, որ մեզնում ևս չեն եղանակները շատ մեզմ և գեղեցիկ են. առաջ Թզիաղրամը ընկած է, բուրլին արժէ մէկ շիլլինգ և տասնուհինգ պէնս. այս բաւական չէ կարծես, հիմա էլ սպասում է առնել իշխել. վայ հարիս...:

Լանդիս

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Ֆրանսիական լրագրները հաղորդում են, որ Ալֆրէդ Նակէի օրինադիծը ապահարզանի մասին ընդունելուց պատգամաւորների ժողովում 334 ձայների մեծամասնութեամբ 129-ի դէմ:

—«Daily News» լրագրի խօսքերով, շատերը կարծում էին, որ յանցաւորները դիտաւորութիւն ունէին միայն Բուրկին սպանել, որովհետև նրանք չէին կարող ճանաչել լօրդ Կավէնդիշին, որը նոր էր Անգլիայից եկել, բայց նրա վրա էլ յարձակվեցան, որովհետև նա պատահմամբ Բուրկի հետ միասին էր: Բայց այդ բացատրութիւնը, լրագրի կարծիքով, ուղիղ չէ. լօրդ Կավէնդիշ շատ անգամ գնում էր իրլանդիա և բաւական շատ անձանց հետ ծանօթ էր Դուբլինում:

—«Repub. Française» լրագրին Լօնդոնից հեռագրում են, ապրիլի 28-ից, որ այդ օրը Գլադստոն ճանապարհ ընկաւ դէպի Զաուվօթա, լօրդ Կավէնդիշի թաղմանը ներկայ լինելու համար:

—«Times» լրագիրը ասում է, որ Գլադստոնի պաշտօնանկութիւնը այժմեան հանգամանքներում, ժողովրդական խռովութեան պատճառ կը լինէր, որովհետև պահպանողականները չէին կարող խաղաղացնել իրլանդիան:

—«Presse» լրագրին Նիւ-Եօրկից հեռագրում են, որ Դուբլինի մէջ կատարված սպանութիւնը մեծ զայրոյթ պատճառեց ամբողջ Հիւսիսային Ամերիկային: Բոլոր լրագրները միաձայն ասում են, որ այդ յանցանքը, իր հետևանքներով կատաստրոֆ կը լինի Իրլանդիայի համար: Կալուածական լիզայի չատ բաժիններ վճիռներ կայացրին, որոնց մէջ պախարակում են սպանութիւնը:

ԹԱՒՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մխիթարեան տպագրատան մէջ: Ապրիլի սկզբին Նիւ-Եօրկից լուր առացվեցաւ, Հիւսիսային Ամերիկայի երկաթուղու հռչակաւոր Թագաւորի կրտսեր որդու, Կօրնելի Վանդերբիլտի անձնասպանութեան մասին: Սկզբում կարծում էին, որ այդ անձնասպանութեան պատճառը Բօրսայի վրայ ունեցած անաջողութիւնն է եղել: Ամերիկական լրագիրների հաղորդած մանրամասն տեղեկութիւնները վերջին ժամանակ հակում են այդ կարծիքը և ներկայացնում են սիրտ յուզող ընտանեկան մի դրամա: Կօրնելի Վանդերբիլտ թէպէտ և աշխարհի ամենահարուստ մարդու որդին էր, բայց մեռաւ աղքատութեան մէջ,—ի հարկէ, համեմատաբար, եթէ ուշադրութեան առնենք, թէ ինչ ահագին հարստութիւն մնաց նրա հօրից: Բայց ամենի Ճշտաւ էր Կօրնելի Վանդերբիլտ այն կարծիքի, որ իր և իր մեծ եղբօր մէջ կատարի անհամաձայնութիւն էր տիրում, որ առաջ էր եկել հօր միլիոնատէր ժառանգութեան վէճից: Ներումն Վանդերբիլտ, որ իր մահից յետոյ բացի երկիմաստ ակնարկներից, որ իրարանցիւր տարի ասելի և ասելի եկամտաբեր են բերում, Յողից կրկին քառակուսի մեծ գումար, մօտաւորապէս 70—80 միլիոն գօլար, չէր սիրում իր կրտսեր որդուն: Երիտասարդ մարդը, նրա կարծիքով, առևտրական գործողի տաղանդ չունէր: Բնութիւնից թոյլ կազմուածքի տէր լինելով, և ասելի հակում ունենալով դէպի բնութիւնասիրայի մարդկանց հետ յարաբերութիւններ կապելու, քան թէ դէպի առևտրական պարապմունքները, նա ամենայն հաւանկից մէկ տեսակ հրէշ էր համարվում իր ամենքում, միշտ հարստութեան վրա մտածող ծնողի կողմից: Նրա տատ եղբայրը, սատիկ նման լինելով իր հօրը, նոյնպէս սատ էր անզօր և «Յոյլ բնաւորութիւն» ունեցող Կօրնելիին: Ներումն վախճանվելով, Յողից իր ազգին կարողութիւնը ատագ որդուն, այժմ Թագաւոր Երկաթուղեան Թագաւոր Վիլիամ Վանդերբիլտին, իսկ Կօրնելիին միայն 200,000 գօլար Յողից, և այն էլ ոչ թէ մայր գումարը, այլ նրանից առացվող պրօցէնտները, որ պէտք է վճարէր նրան առատ եղբայրը: Այդ գումարի հաշուով Կօրնելիին աջողվեցաւ 60,000 գօլար վերցնել եղբօրից իր պարտքերը վճարելու համար, և այդ պատճառով նա պէտք է բաւականանար տարեկան մի քանի հազար գօլարով, որ մի չնչին բան է համեմատելով վանդերբիլտի առատապետական հարստութեան և նրա ամէն չքեղութեան հետ: Գործերի այդպիսի դրութիւնը կորստաբեր ազդեցութիւն էր անում Կօրնելիի առանց այն էլ խանգարված ջղային սիստեմի վրա: Մի քանի տարի առաջ Նիւ-Եօրկում բօսանի նման մէկ գիրք գուրս եկաւ, «The Verdendorpes» վերնագրով, որի մէջ նկարագրված էր ամերիկական միլիոնատէրերից ամենահարուստ և ամենաանփոյթ մարդու բնաւորական տխուր յատկութիւնների պատկերը: Այդ բօսանի վերջաւորութեան մէջ ընտանիքի կրտսեր անդամը, մշտական հաղածանքների զոհը, յաղթող է դուրս գալիս, բայց այդ միայն բօսանների մէջ է լինում. բայց իրական կեանքում այդ զոհը անձնասպանութիւն է գործում, այն ինչ ատագ եղբայրը, «երկաթի սիրտը»,—ինչպէս անուանկին նրան Ամերիկայում, մեծ ստանդարտութեամբ ընդամէն է իր դրքերից ծախսի այդ անհատը յոդուածը. Թաչակ Կօրնելի Վանդերբիլտի համար:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 մայիսի: „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ խրիչքների խանութների համար վկայականները 1882 թուի երկրորդ կէսի համար կը տրվին նախկին օրէնքների համեմատ: Իշխան Սվեատօպօլկ Միրսկի իր խնդրքի համեմատ արձակված է Խարկովի դպրոցների գերհանդուպետի պաշտօնից: Լրագրները մայիսի 11-ից հաղորդում են, որ կոմս Լօրիս-Մելիքով այսօր հասաւ Ս. Պետերբուրգ: Աշխատահանդէսի օձումը Մօսկվայում լինելու է մայիսի 15-ին: Տօլայի մէջ բացված է պետական բանկի բաժին: Մօսկվայի առաջնակարգ առևտրական ընկերութիւնները ֆինանսների մինիստրին մի գրութիւն ներկայացրին խնդրելով չարատարել հրէաներին Մօսկվայից և բողոքելով կատարվող հրէական անկարգութիւնների դէմ: Մօսկվայի աշխատահանդէսի բացումը յետաձգված է մինչև մայիսի 20-ը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 մայիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 75 կ., հինգերորդ 90 ր. 62 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 218 ր. 50 կ., երկրորդ 211 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 90 ր. 25 կ., երկրորդ 90 ր., երրորդ 90 ր. 25 կ., ոսկի 8 ր. 6 կ. Թուաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,37 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 123,25 պէնս, ուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 62 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 50 սանտիմ: Բօրսայի արտադրութիւնը դանդաղ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝

Նոր լոյս տեսաւ „ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ„ վերնագրով գիրքը, հայերէն լեզուով („ФИЗИКА“) թարգմանութիւն ռուսաց լեզուից, քան և չորս պատկերանի, որի մէջ պատմ վում է արեգակի, աստեղների, երկրի, կենդանիների և բոյսերի մասին:—Գիրքը նշանակած է հայ ուսուցիչների համար, գինն է 80 կոպ. վաճառվում է Տփխիսում, կնարօճնական, և Պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի գրավաճառանոցում և Պ. Շավերդեանցի պահեստում. և Երևան. Въ магазинѣ „Другъ Дѣтей“: Յանկացողքը կարող են դիմել:

Հրատարակիչ Միքայել Բաղինեանց:

3—3

ՍՏԱՑՎԵՑԱԻ մեծ քանակութեամբ և ծախվում են 25% **էժան** քան թէ ուրիշ տեղ. թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վակաս, կրագի, ՎԵՐԱԿՈՒՆԵՐ, կէօնկա, Թուղթ, ԳՐԻՉՆԵՐ, հայելիներ, թամբեր, ձիասանդրեր, մահճակալներ, ԱՐԾՈՒԿՆԵՐ, փոշիներ սամովար մաքրելու և լուացքի համար և այլն:

Անդլիական խանութի մէջ:

6—8

ԲԱՑԻՒՆ

Գ Ա Հ Ի Թ Ք Է Կ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Յարգելի պատուիրատուներ ուղարկում են ձեր նախապարհաճախը 15 կ. մարկաներով. տասնով գնողները ձեռնապարհաճախը չեն վճարում ցանից աւելի գնողները 10 % զիջում են տանում:

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

5—15

ՏՕՀԱԽՕՒՄ Է տուն պրիկազի պատրաստ. վ. օրենցօվսկայա Նարբեժնայա № 63: Յարցնել տան սիրնոջը:

1—2 (2)

ՏՕՀԱԽՕՒՄ Է Գոնիբեան հրապարակի վրա և գիմնազիայի մօտ եղած **ՓԱՅՏԷ** շինութեան նրբերը: կարելի է տեսնել 5 մինչև 7 ժամը:

1—1

ԲԱԼԶԱՄ

„Բ Օ Ր Մ Ա Ն Ի“

Արտաքին գործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻ, ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԱԻԻ դէմ և այլն, ներքին գործերի մինիստրութեան ԲԺՇԿԱԿԱՆ խորհուրդից թոյլատուած: Գլխաւոր պահեստը ամբողջ կովկասի համար:

ԴԵՂԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՒԵՏԻՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ՆՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., թիֆլիսում:

9—10 (ա. հ. շ.)

ԳՈՒՔ ԿԸ ԳՏՆԷՔ

ԱՄԱՌՎԱՑ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐԻ ՄԵԾ ընտրութիւն

ԳՐԻԳՕԼՕՎԻ մատակարարում գները չափաւոր են:

2—2

Մի Ծառայ յանկանում է. Սուրբ Էջմիածին գնացող պարոններին Ծառայել թէ Ճանապարհին և թէ այն ժամանակամիջոցում, որ պէտք է մնայ մինչ վերադառնալը, բաւականանալով միայն Նապարհածախքի վճարման վարձատրութեամբ:

Հասցէն հարցնել „Մշակի“ խմբագրատանը.

4—5

ԵՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ամբողջ գալիքում ամեն տեսակ ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավատներ 8—30 ր., չամպաններ 250—25 ր., սակիջաժներ 1. 30—12 ր., սուսդուկներ ճամպաններ 250—25 ր., սակիջաժներ 1. 30—12 ր., սուսդուկներ նապարհի 6—35 ր., մարտներ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 Ֆունտը., կուխոնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրիվալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլգիայի, սիգար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷյ (չայ) ԵԼ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրեզիլիա. (սուրճ չայու և կաֆէի) էքսէլսիօր. կօֆէ էքսէլսիօր և Միխէլսոնի. գեաերրատրուբ 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառներին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլթուկ (пухъ), պատրոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկաներից 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատոր, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիրօդ. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ուլմաներ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, չազաններ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, նիկներ ամենայն տեսակ, չազաններ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամսալ կատօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակէյ, թուղթ փոշոտ, կանվերտաներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարնատետրակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիներ, դագաղներ սեղանի և չայու ֆրատժէ, վարշամի և բրիտանական դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիկ 45 կ.—5 ր., շամպաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսկականներ վարշամու, ԻՆՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալոշաներ, գոնաներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանդրեր շիմայու ապորէ, գուտապերչայի և փայտէ, շշոտկաներ գլխէ, շորի, սապոգի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէկ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆեկշատակ. մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի սապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ կիվերի ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒՔԱՅԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Ուսապրաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

49—180

Միջի փողոց, կաթոլիկեաց փողոցի անկիւն № 13.

„ВОСТОЧНОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

Еженедѣльная газета безъ предварительной ценз. под ред. Н. М. Ядринцева.

ИЗДАНІЕ ПОСВЯЩЕННОЕ ЖИЗНИ ПРОВИНЦІИ ОКРАИНАМЪ

ВЫХОДИТЪ СЪ 1-го АПРѢЛЯ, ЦѢНА 8

Содержаніе №№ 1, 2 и 3: Востокъ и Западъ В. П. Васильева.—Колонизаціонный вопросъ на окраинахъ.—Что такое Поземельная Община. С. Я. Капустина.—По поводу 300-лѣтія Сибири Е. В. Максимова.—Центръ и окраины. С.—Русскій Востокъ и его будущность.—Провинціальный вопросъ и переселенія.—Желтый вопросъ въ Америкѣ и въ Сибири.—Значеніе области въ русской жизни.—Беллетристика: Странникъ на золотомъ озерѣ. Ядринцева.—Гонимые (изъ сибирскихъ нравовъ). Н. И. Наумова.—Воспоминованія и грезы восточнаго фельетониста.—Послѣднія новости по переселенческому вопросу.— Сибирскіе вопросы и реформы.—Хроника.—Политическіе обзоры и вѣсти съ востока.—Обзоръ общественной и провинціальной жизни.—Корреспонденціи изъ Тобольска, Томска, изъ Барнаула, съ Алтая и т. д.—Хроника жизни за недѣлю.—Критика и библіографія.—Биржевыя извѣстія.—Объявленія.

ПОДПИСКА ВЪ КОНТОРѢ РЕДАКЦІИ, ИВАНОВСКАЯ, д. 13, кв. 18.

ВЪ ТИФЛИСѢ Подписка принимается въ газетномъ Агентствѣ В. ШАВЕРДОВА.

ԳՐԻԳՈՐ ԿԱԶՄԱՐԱՐԵԱՆԸ պատիւ ունի յայտնել յարգելի հաճախորդներին, որ նա **ԲՕՐԺՕՄՈՒՄ** ունի իր սեփական **ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ**, ուր թէ ամբողջ եկողները և թէ ճանապարհորդները կարող են գտնել ամենայն **ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ** ունեցող **ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ** և պատրաստ **ՃԱՇ**:

5—5 (2).

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . . 8 roubles
6 mois. . . . 4 —

REDACTEUR EN CHEF F. Salles.

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 12 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 83 Մայիսի 14 (26) 1882 Մայիսի 14 (26) № 83

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւայնը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յառաջադասութիւնք գրւում են ուղղակի Տեղեաց Redakcia «Мшак»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Նամակ խմբագրին։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ Թիւրքիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։— ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։— ՑԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խմբագրի Մէջբերութիւնները։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Մայիսի 10-ին

Երէկ հոգեւոր ուսումնարանի դահլիճում թեմական վերատեսուչ ս. Պետր Պաշայեանցի նախագահութեամբ կայացած Նորընտիր պատգամաւորաց ժողովը, գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց հոգաբարձուք և հոգաբարձական կանդիդատներ մեր վիճակային հոգեւոր դպրոցի և Աղուէհեան օրիորդական դպրոցի համար հետեւեալ անձինքներին։

Հոգեւոր դպրոցի համար։ Աղաբէկ Զանգլաթեանց 14 ձայնով, Դիմիտր Խոսրովիկեանց 13, Աւետուր Խաչատիկեանց 13, Տիգրան Տիգրանեանց 13, Ալէքսանդր Լալայեանց 13, Յակոբ քահանայ Ամատունի 8 ձայնով։ կանդիդատներ ընտրեցին. Հաճիպապ Կարապետեան 10 ձայնով, Յակոբ Մատինեանց 10, Պետրոս Զիմոզդիանց 10, և Արամ Մատակեանց 8 ձայնով։

Աղուէհեան օրիորդաց դպրոցի համար հոգաբարձուք ընտրուեցան. Սարգիս Միրզոյեանց 14 ձայնով, Դաւիթ Ղասապեանց 11, Յակոբ քահանայ Ամատունի 10 և Պետրոս Գիւշճեանց 8 ձայնով։ Նրանց կանդիդատներ ընտրուեցան Գէորգ Սանոյեանց և Աբրահամ Տէր-Վարդանեանց, երկուսն էլ 6 ձայնով։

Այս նորընտիր անձանց ցուցակը խնդրում ենք տպագրել «Մշակի» մէջ ի գիտութիւն մեր հասարակութեան։

Տեղացի

ՆԱՄԱԿ ԹՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս 12 մայիսի

«Մշակի» 72-րդ համարում հրատարակված լուրը, որը վերաբերում էր Թիֆլիսի Նորաշէնի Ս. Մարիամեան օրիորդաց ուսումնարանի տեսուչ ս. Անդրէաս Չաչիանացին, չարձեացրեց ս. ս. հոգաբարձուներին, չը նայելով որ ս. Ա. Չաչիանցը իր լռութեամբ բոլորովին համաձայնվեցաւ յիշեալ լուրի մէջ յայտնած մտքերին, այնուամենայնիւ, կրկնում ենք, ս. ս. հոգաբարձուները չուզեցան լսել ճշմարտութեան ձայնը և զարձեալ պաշտպանում են Չաչիանացին։ Սորան պաշտօնից չը զրկելը միանգամայն վնաս է ուսումնարանին, որովհետև քանի որ այսպիսի անընդունակ տեսուչը մնում է իր պաշտօնի մէջ, խռովութիւնները հետզհետէ աստիճանում են և ուսումնարանը զոհ է գնում ամբարիշտ տեսչին և նորան անխորհուրդ պաշտպանող հոգաբարձուների կամայականութեանը։ Նորերումս էլ նոյն դրպրոցի ջերմեռանդ ծառայող ուսուցիչներից մէկը, այլ եւս անհնարին և մտքերային կարողութիւնից վեր համարելով Չաչիանացի հետ ծառայել, յայտնել է իր հրաժարականը՝ դրաւոր բողոք ներկայացնելով պ. Չաչիանացի արարքների մասին։

Այսպիսով ահա դեռ եւս ամիսը չը լրացած, դպրոցը, այդ տեսչի չնորհիւ, կորցրեց երկու ուսուցիչ։ Վարժուհիներից մէկն էլ, որը երկու տարի ձրի ծառայում է այդ դպրոցում, դադարեց նոյն Չաչիանացի անտեսի կոմուններից, ինչպէս ասում են, չուառով հեռանալու է, իսկ մնացածների մէջ տեսչի դէմ ունեցած տանջութիւնը օրից օր սաստկանում է։

Չարմանալի և միանգամայն անբացատրելի է, թէ ս. ս. հոգաբարձուք ինչի համար են պաշտպանում այն մարդուն, որը, ինչպէս իրանք էլ համոզված են, իրրև մարդ և իրրև տեսուչ, բոլորովին անընդունակ է ուսումնարան կառավարելու, որը իր տեսչական պաշտօնը ձանձրացել է թուղթ և կարմիր գնելում, անտեսի գործում և վարժուհիներին ու աշակերտուհիներին ատիոզում լացացնելում։

Յանկարծ էր հրապարակօրէն խնդրել այսպիսի ազդակործան պաշտպանութեան պատճառը և նրպատակը եթէ ոչ հոգաբարձուներից, գոնէ այն նոր հրաժարված պարոնից, որին անկասկած յայտնի կը լինի բոլորը մանրամասնօրէն։

Յ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԹՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 12 մայիսի

Թոյլ տուէք ձեր պատուական լրագրի էջերում յայտնել իմ անկեղծ և խորին չնորհակալութիւնս օրիորդք Վ. և Ն. Գաբրագաչեանցներին, Մարի-Նազարդին, պարոն Մնակեանին և բոլոր պերասաններին, բէմիստներին և յետաքարերին, որոնք սիրով ընդունեցին և մասնակցեցին իմ նպաստին։ Նոյնպէս իմ չնորհակալութիւնս յայտնում եմ Թիֆլիսի հասարակութեանը և իմ ուսանող բնկերներին, որոնք իրանց մեծ աշխատութիւնով, օգնութիւնով և ներկայ գտնվելով պատուեցին իմ երեկոյթը։

Աշակերտ Ռէալական ուսումնարանի Գէորգ Տէր-Պետրոսեանց (Որդեթաթեան)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» այս համարից սկսում ենք տպել Բաքվի նոր աշխատութիւնը՝ «Թամամայի Մէլիքութիւնները» վերնագրով, որը մի պատմական նկարագիր է Ղարաբաղի մելիքների գործունէութիւնից։ Իսկ դրանից յետոյ կը տպվի «Карабагскій астрологъ» վէպի թարգմանութիւնը, որի նկատմամբ նորընտիր առնված է Ղարաբաղի մելիքների կեանքից։

Մեզ խնդրում են տպել հետեւեալը։ «Հայոց բարեգործական ընկերութեան ընդհանուր ժողովը, ընկերութեան հաշիւը տեսնելու համար, ըստ կանոնադրութեան լինելու էր մայիսի 15-ին, բայց ինչ ինչ հանգամանքների պատճառով յետաձգվում է մինչև սոյն մայիս ամսի 23-ը։»

Դուրս եկաւ «Գործ» ամսագրի № 1 և ուղարկվեցաւ բաժանորդներին։ Թիֆլիսում կարելի է գրվել ս. Շահվերդեանի պաղիւխոնում։ Առանձին համարներով ամսագիրը ծախվում է 1 բուրլով։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՑԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

I

Հայաստանը իր անկման ղանաղան շրջաններում, կորցնելով իր գահը, ամէն անգամ ծաղել է իր ներկայացուցիչներին, որպէս պիտի չը մարած կայծեր, պահպանված նախկին փառքի մոխիրի մէջ։ Հայկազանց թագաւորաց տունը վերջանալուց յետոյ, ծողից իր հետից մի չարք իշխաններ, որ կոչվում էին կուսակալներ։ Արշակունիք ծողին մարզպաններին, կիւրապաղատներին, պատրիկներին և ոստիկաններին։ Իսկ Բագրատունիները և Ռշտունիները ծողին զանազան, միմեանցից բաժանված, անկախ իշխանութիւններ։

Ցիշեալ իշխանութիւնների ներկայացուցիչները ըստ մեծի մասին եղել են հայոց հին նախարարական տների ժառանգները։ Դրանք հայոց թագաւորութեան մի շրջանի վերջանալուց յետոյ պահպանում էին նրա իշխանութիւնը մինչև մի նոր շրջանի առեղծվիլը, և այսպիսով ծառայում էին որպէս օղակներ, որոնք անխզելի կերպով պահպանում էին հայկական անկախութեան շարունակութիւնը, մինչև կործանված գահի կրկին վերականգնելը։ Այդ իշխանութիւնները, թէև երբեմն ստորներից նշանակված և տարների հարկատու են եղել, բայց երբէք չեն կորցրել իրանց ինքնավարութեան իրաւունքները։

Վերջին դարերում նախարարական հին տների փոխարէն երևան եկան մէլիքները, որոնց իշխանութիւնը առելի կանոնաւոր ձև ստացաւ Շահ-Աբաս մեծի օրերից (1603)։ Պարսից այդ աշխարհակէց թագաւորը, որի քաղաքական հայացքները ստարազգիների վերաբերութեամբ բոլորովին տարբեր էին իր նախորդներից, առելի բարեաց էր համարում իր հպատակ ոչխատ ժողովուրդներին կառավարել հէնց իրանց ներկայացուցիչների ձեռքով և դրանով ամրացնել ամբողջ պետութեան մէջ հաներաշխութեան կապերը։ Նա առաջինը

նկատեց, որ հաստատուն հայոց իշխանների համբիք>) *ուժգոյը, որ կրում էին ուելի հին ժամանակներից։ Դրանով Շահ-Աբասը կամեցաւ վերծանարել այն մեծ ծառայութիւնը **) որ հայոց մէլիքները կատարելին նրա օտարազգիների դէմ ունեցած յաղթութիւնների մէջ։*

*Մէլիքների իշխանութիւնը անից շատ երկար, իսկ Աղուանից կողմում, մինչև ռուսների տիրապետութեան օրերը։ Ես պիտի խօսեմ այդ իշխանութիւններից միայն մի խմբի վրա, որը ընդհանուր անունով կոչվում էր Թամամայի մէլիքութիւններ ***)։*

Թամամայի մէլիքութիւնները բաղկանում էին հինգ փոքրիկ գաւառներից, որոնք միմանց սահմանակից լինելով, կազմում էին մի ամբողջ նահանգ, որը այժմ կոչվում է Ղարաբաղ, իսկ մեր պատմութեան մէջ յայտնի է Արցախ կամ Փոքր-Սիւնիք անունով։ Դա ուելի հին ժամանակներում Աղուանից աշխարհի մի մասն էր ներկայացնում։

Ցիշեալ հինգ գաւառները հետևեալներն են.

1) Գիւլիստանն կամ Թալիշ, որ սկսվում է Քիւրակ-չայ գետից, այսինքն Գանձակի սահմաններից, և տարածվում է մինչև Թարթառ գետը։

2) Չրաբերդ կամ Չարաբերդ, որ սկսվում է Թարթառ գետից և տարածվում է մինչև Խաչէնի գետը։

3) Խաչէն, որը սկսվում է նոյն անունով գետից և տարածվում է մինչև Խալխու-Չայ գետը։

4) Վարանդա, որը սկսվում է այդ գետից և տարածվում է մինչև Դիզափայտի լեռնային գօտին։

5) Տիգակ կամ Դուզսխ, որը սկսվում է այդ լեռներից և տարածվում է մինչև Երասխ գետը։

Այդ երկրները, որ, ինչպէս վերևում յիշեցի, մի ժամանակ Աղուանից թագաւորութեան մի մասն էին կազմում, յետոյ տարատան զարձան հայոց մէլիքներին։ Երկրի անմատչելի դիրքը նպաստում էր այստեղ հայոց իշխանութեան պահպանվելուն դառն ժամանակների փոթորիկներից։ Վայրերի ընութիւնը, դարերի խաղ անտառներով պատած ահագին լեռները, անվնդախոտ ձորերի միութիւնը, առնդնել էին այստեղ մի միքին ժողովուրդ, որ իր շրջապատող ժայռերի նման ամուր կուռքը ունէր և իր ծնկների վազրների նման անհրկիզ սիրտ ունէր։ Այդ ժողովուրդը ապրում էր իր սիրելի լեռների այրերի մէջ, քարանձաւների խորքում, ապրում էր գետի տակ, կերակրվում էր իր անտառների պտուղներով, իր անտառների բարիքներով, և որպէս մի զարանամուտ գազան, իր թագուն մէջից յարկակուռներ էր գործում, երբ թշնամին յանդգնում էր վրդովել նրա խաղաղութիւնը։

*Իւրաքանչիւր մէլիք իր գաւառի տէրն էր. նա ունէր իր առանձին բերդը և իր ամրոցները։ Գիւլիստանի մէլիքի ամրոցը գտնվում էր Գիւլիստան գիւղի մօտ *) մի անմատչելի տարի գագաթի վրա. մի այլ ամրոց նոյն գաւառում գտնվում էր Թալիշ առանի մօտ, Հառնկայ վանքի հանդէպ։ Չրաբերդի մէլիքի ամրոցը գտնվում էր Թարթառ գետի ափի մօտ, Երիցմանկանց վանքի հանդէպ։ Այդ բերդի անունով ամբողջ գաւառը կոչվում է Չրաբերդ, որովհետև բերդը կանգնած է հսկայական քէ ջրի մէջ, մի ահագին, սևագոյն ժայռի գագաթի վրա, որի սաստիկ քերելով, անցնում են կատաղի Թարթառը և Քրդղին։ Այդ երկու գետերը, կտրելով միմեանց, բերդին քերակղզու ձև են տալիս։ Խաչէնի մէլիքների բերդերը գտնվում էին Խաչէն գետի մօտ. նրանցից մէկը կանգնած է Գանձասարի հռչակաւոր վանքի հանդէպ, բարձր, անառառապատ լեռան գլխի վրա, և կոչվում է Թարխանա-բերդ (Խօխանաբերդ)։ Այս բերդում տասն և երրորդ դարու սկզբներում պաշտպանվում էր Հայոց Ազուանից թագաւորների և իշխանների ժամանակներից մնացած են, մէլիքները միայն նորոգեցին իրանց գործածութեան համար։*

Մարի-Նազարդին, պարոն Մնակեանին և բոլոր պերասաններին, բէմիստներին և յետաքարերին, որոնք սիրով ընդունեցին և մասնակցեցին իմ նպաստին։ Նոյնպէս իմ չնորհակալութիւնս յայտնում եմ Թիֆլիսի հասարակութեանը և իմ ուսանող բնկերներին, որոնք իրանց մեծ աշխատութիւնով, օգնութիւնով և ներկայ գտնվելով պատուեցին իմ երեկոյթը։

Աշակերտ Ռէալական ուսումնարանի Գէորգ Տէր-Պետրոսեանց (Որդեթաթեան)

Վառվում էր Չաուռ-Չալալ իշխանը-Թաթառների արշաւանքների դէմ։ Մի այլ բերդ, դարձեալ Խաչէն գաւառում, գտնվում է յիշեալից մի քանի ժամ ճանապարհով հեռու, տալով Յակոբայ վանքի հանդէպ։ Այդ բերդը արժանի է իր անունը. նա կոչվում է Կաչաղակաբերդ (Աղաւնաձոր-կալասի) որովհետև սրաթիռիչ կաչաղակները միայն կարող են բարձրանալ մինչև նրա սրածայր գագաթը, որ կորչում է ամպերի մէջ։ Վարանդայի մէլիքի տոբրոցը գտնվում էր Ջանախչի (Ակնաբարնոց) աւանում, կուսանաց անապատի հանդէպ։ Տիգակի մէլիքի ամրոցը գտնվում էր Ծոզ աւանում Գանձի վանքի հանդէպ, որը բարձրացել է մինչև երկինքը։

Այդ երկրում աշխարհից հրաժարված արևղանների վանքերի հանդէպ կանգնած էին իշխանական ամրոցները, նրանց տարատիկի բերդերը, իսկ բարձր հետ միացրած էր տորը։

Մէլիքների իշխանութիւնը ժառանգական էր. հօր մահից յետոյ տիրում էր անդրանիկ որդին և կոչվում էր մէլիք, իսկ միւս եղբայրները կոչվում էին բէկ։ Օրէնքի փոխարէն կառավարում էր տիրողի կամքը և ժողովրդական սովորութիւնները, որոնք գեռ պահպանված էին իրանց նահապետական ձևերի մէջ։ Մէլիքները անսահման իրաւունք ունէին իրանց հպատակների վրա, նրանց գաւելու, պատժելու և մինչև անգամ մահուան դատապարտելու։

Մէլիքները թէ քաղաքական չահերով և թէ խնամութեան կապերով միացած էին միմեանց հետ, և այսպիսով խամսայի բոլոր հինգ իշխանութիւնները կազմում էին մի ամբողջ դաշնակցական միութիւն։ Պատպարված իրանց անմատչելի լեռների և միմեանց անտառների մէջ, նրանք ոչ մի մահմեդականի թոյլ չէին տալիս բնակութիւն հաստատելու իրանց երկրներում և ամբողջ Ղարաբաղի աղգաբնակութիւնը բաղկացած էր միայն հայերից, որոնց քանակութիւնը բազմաթիւ էր։

Այժմ դառնանք խամսայի հինգ գաւառների միրաղատոր մէլիքների ծագմանը։

II

1. Գիւլիստանի Մէլիք-Բէգլարեանների ծագումը *)։

*) Մեր ձեռքում գտնված մի գրչագիր պատ-

*) Մէլիք կամ մալիք նշ. իշխող, տիրապետող, այլև արքայ։

**) Սիմեոնաց աշխարհի հայոց մէլիքները և Լիմմածնի կաթողիկոսը մի քանի եպիսկոպոսների հետ, օսմանցիների լծից ազատվելու համար, իրանք դիմեցին Սպահան և հրաւիրեցին Շահ-Աբասին Հայաստանը տիրելու համար։

***) Խամսա արաբերէն նշ. հինգ, իսկ խամսայի մէլիքութիւններ նշ. հինգ մէլիքութիւններ։

*) Ղարաբաղի մէլիքների բերդերը, ամրոցները, մի քանիսը ավերակ, մի քանիսը ամբողջ դրութեան մէջ, գոյութիւն ունեն մինչև այսօր։ Բայց պէտք է ի նկատի առնել, որ այդ ամրոցներից շատերը Աղուանից թագաւորների և իշխանների ժամանակներից մնացած են, մէլիքները միայն նորոգեցին իրանց գործածութեան համար։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ԱՄԵՆԱՆՈՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԵՐԹ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ ԱՐՇԱԿՈՒՆԻՔ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ՎԱՐԺԱՊԵՏԱՑ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԱՆՈՑ ՀՈԳԱԲԱՐՁ ԺՈՂՈՎԻ

Ուրբաթ 29-ին, ժամը 3-ին կէսօրէ վերջ, Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Ս. Էջմիածնայ Մայր Աթոռէն ժամանած Գերապատիւ Տ. Գէորգ Եպիսկոպոս Տէր-Մովսիսեանի առաջնորդութեամբ Ս. Պատարագ։

Ս. Պատարագէն վերջ Գերապատիւ Առաջնորդը պիտի քարոզէ եւ ապա տեղի պիտի ունենայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան վերաբերեալ ժողով։

Ժողովէն ետք Գերապատիւ Առաջնորդը պիտի ընդունի ներկայ եղող հոգեւորականներն ու աշխարհականները։

Ս. Պատարագին եւ ժողովին պիտի ներկայանան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան համար Ս. Էջմիածնայ Մայր Աթոռէն ժամանած Գերապատիւ Տ. Գէորգ Եպիսկոպոս Տէր-Մովսիսեան եւ Գերապատիւ Տ. Գրիգոր Եպիսկոպոս Զօհրապ

Fonds A.R.A.M

Փարիզի Ազգային ժողովի նոր ընտրությունների մասին «Պարիզ» թերթը կարծում է, որ ընտրությունների ժամանակ ոչ մի կուսակցություն չպետք է ձգտի ուժի գործադրության, որովհետև ընտրությունների ժամանակ ուժի գործադրությունը միայն կարող է ընդհանուր անհանգստություն առաջացնել։ Ընտրությունների ժամանակ ամեն մի կուսակցություն պետք է ձգտի ազատ կերպով իր գաղափարները տարած

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նոր լոյս տեսաւ. „ԲՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ“ վերնագրով գիրքը, հայերէն լեզուով („ՓԻԶԻԿԱ“) Թարգմանութիւն առաւաց լեզուից, քան և չորս պատկերանի, որի մէջ պատմ. վաւեր է արեգակի, տասեղների, երկրի, կենդանիների և բոյսերի մասին։—Գիրքը նշանակած է Հայ ուսումնարանների համար, գինն է 80 կօպ. վաճառվում է Տփխիսում, կենտրօնական, և Պ. Զաքարիայ Դրիդորեանցի գրավաճառանոցում և Պ. Շավկրգեանցի պաւիլիօնում. և երևան. Въ магазинѣ „Другъ Дѣтей“։ Յանկացողքը կարող են դիմել։

Հրատարակիչ Միքայել Բաղինեանց։

3—3

ՍՏԱՑՎԵՑԱԼ մեծ քանակութեամբ և ծախվում են 25% **էժան** քան թէ ուրիշ տեղ. թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վոկա, կրագի, ՎԵՐԱԲԿՈՒՆԵՐ, կէօնեկա, թուղթ, ԳՐԻՉՆԵՐ, հայելիներ, թամբեր, ձիասանդրեր, մահճակալներ, ԱՐԾՈՒԿՆԵՐ, փոշիներ ամենայն մաքրելու և լուացքի համար և այլն։

Անգլիական խանութի մէջ։

7—8

ԲԱՖՖԻ

ԴԱԻԻԹ ԲԷԿ

ԳԻՐՔ ԵՐՈՒՐԴ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Օտարաքաղաքացիք ուղարկում են ձանապարհածախք 15 կ. մարկանեղով. առանց գնողները ճանապարհածախք չեն վճարում։ Յանից առնլի գնողները 10 % զիջում են առնում։

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

9—15

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ գալովինակի պրօսպեկտի վրա, առան ճանապարհակից բէլօր։ Դրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ԴՈՒՔ ԿԸ ԳՏՆԷՔ

☛ ԱՄԱՌՎԱՑ ՖՈՒՐԱՇԿԱՆԵՐԻ

Մեծ ընտրութիւն

ԳՐԻԳՕԼՕՎԻ մաղազինում։

Գները չափաւոր են։

2—2

Մի ծառայ ցանկանում է. Սուրբ Էջմիածին գնացող պարոններին ծառայելու թէ ճանապարհին և թէ այն ժամանակամիջոցում որ պէտք է տևէ մինչ վերադառնալը, բաւականանալով միայն ճանապարհածախքի վճարման վարձատրութեամբ։

Հասցէն հարցնել „Մշակի“ խմբագրատանը.

5—5

ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ

Լոյս տեսաւ ՔԱՐՏԷՋ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ. Հիւսուած հեղինակների աշխատասիրած քարտէզներից վիեննական քարտէզի կէսից առել մեծութեամբ (մաշտաբով)

ԳԻՆՆ Է 25 ԿՕՊ.

վաճառվում է, „կենտրօնական“ և „կովկասեան“ գրավաճառանոցներում

Ամենուր տեր-Յակովբեանց

5—5

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գիւժինը, ՆՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 50 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծրծիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ ԹրջՎող վերարկուներ 6 ր., չչէօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գիւժինը, ՄԵԼՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, սրբիչ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետալ առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ. մոմեր, մոլրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐՇԱՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԻՑ։

31—50

ՕԱԽՎՈՒԻՄ Է Գանձրիան հրապարակի վրա և Գիմնազիայի մօտ եղած **ՓԱՅՏԷ** շինութեան նիւթերը։ կարելի է առնել 5 մինչև 7 ժամը։

1—1

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿՐԵԴԻՏԻ ԹԻՓԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

մայիսի 17-ից ներկայ թիւ մինչև նոր փոփոխութիւն

ՎԵՐՑՆՈՒՄ Է

Առևտրական վեկսիլների զեղջով . . 8%
Սօլօ վեկսիլների 8%
ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԸՆԹԱՑՈՂ ՀԱՇԻՒՆԵՐՈՎ
ա. ապահոված % թղթերով . . . 8%
բ. » վեկսիլներով . . 8½%
ժամանակաւոր թղթերի և կալատների զեղջով 8%

1—2

ՕԱԽՎՈՒԻՄ Է տուն սպիտակի պարտքով։ Վ. օբօնցօվսկայա Նաբերեժնայա։ № 63։ Հարցնել տան տիրոջը։

2—2 (2)

ԹԻՓԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ վարչութեան մէջ բացված է ամեն օր, ժամը 9-ից առաւօտեան մինչև ժամի 1-ը, առտրագրութիւն նաւթատուութիւնների Տօմարը, կոբանեան նահանգի, Մայիսպեան գաւառի, Յարսկայա Ստանիցայում մատուռ կառուցանելու նպատակով, կից նոյնտեղ ի տէր Հանգուցեալ Թագաւոր կայսր Ալէքսանդր Նիկոլաևիչի արձանին։

1—3

ԳՐԻԳՈՐ ԿԱՋՄԱՐԱՐԵԱՆԸ

պատիւ ունի յայտնել յարգելի Հասարակութեանը, որ նա **ԲՕՐԺՕՄՈՒՄ** ունի իր սեփական **ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ**, ուր թէ ամենայն եկողները և թէ ճանապարհորդները կարող են գտնել ամենայն **ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ** ունեցող **ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ** և պատրաստ **ՃԱՇ**։

5—5 (2).

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 ր., ՀամազգեստներՀամազգեստներ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., ս ա ռ ն դ ո ւ կ ն ե ր ը ճանապարհի 6—35 ր., մարտոններ (шогребцы) 6—25 ր., ս ա մ օ վ ա ր ն ե ր ը 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնեներ պղնձէ ամաններ, ֆէրմանեպոյի երկաթէ էմալով ամաններ. ս ու մ ի վ ա լ ն ի կ ն ե ր մ ր ա մ օ ր ն ի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաների 6—32 ր., ռ է վ ո լ վ է ր ն ե ր ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլգիայի, սիգար ռէնդարդի ֆաբրիկից. պատիրոս և թամբաքու կուշտարօվի գիլդի պատկիրօվի. 5.000 ՖՈՒՆՏ ԹԼԵ (չայ) եղ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ բրնկվիտ. (առէալ չայու և կաֆէյի) էյնէմի. կաֆէ էյնէմի և մինէլաուէր. պիտերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., մ ր օ բ կ ա յ ա դինէվազնաների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլթուկ (пухъ), պադուշաներ ամեմպարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կաւխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրէքօր. միս կարելու մանշինայ. Անգլիական ութեաներ, բրիտանոկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէէ համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամանալ կաթօլիկն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակէյ, թուղթ փաշոն, կանվերաններ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեաաստակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գազաններ սեղանի և չայու ֆլատժէ, վարշավի և բրիտանական գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկք 45 կ.—5 ր., շամպանյաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսաւոշկաններ վարշավու, ՌՆԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիներ, գնաթներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիլմայու ոսկրէ, դուսպակրշով և փայտէ, չչոտկաններ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թել (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆելչասակէք մարդկերանց և կանանց, պրօսպանյաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գրամատերիյնի ապրանքներ, սապան ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պրպտշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻԲԱՅԻԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց ի կ ա թ օ լ ի կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

50—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

ՀԱՍՕՒԵՑԿԷԻՔ

ԹԻՓԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՅԻ

ց 1-ն Մայիսի 1882.

ՊԱՀԱՆՋԻՔ

1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)		23,977 02
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկայի բաժնում		38,739 17
3. Զեղջումն (Disconto) մուրհակաց երկու ստորագրութեամբ		2,471,166 25
4. Փոխառութիւն գրաւականով՝		
ա) Պետութիւնից ապահ. ոսկ. թղ.		1,181,024 66
բ) » ոչ ապահ. » »		463,765 —
գ) ապրանքների	24,800	1,669,589 66
5. Բանկայի պատկանեալ ոսկուապէս թղթեր		96,909 61
6. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոստրա հաշիւ (Loro):		651,286 59
բ) Բանկայի հաշիւ (Nostro)	701,338 31	1,352,624 90
7. Բռնագրաւած մուրհակներ		7,659 80
8. Պայմանաժամէ անցուցած փոխառութիւններ		12,000
9. Ընթացիկ ծախսեր		16,863 99
10. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր		6,228 92
11. Յետ ստացուելիք ծախսեր		5,184 03
12. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր		65,996 12
		Բ. Ա. 5,766,939 47

ՊԱՐՏՔ

1. Հիմնական դրամագլուխ		500,000 —
2. Պահեստի դրամագլուխ		51,000 75
3. Աւանդներ՝		
ա) Պայմանաժամով		2,013,542 64
բ) ց'Պահանջ		501,076 56
գ) Ընթացիկ հաշուով		674,614 45
4. Փոխառութիւն Թիֆլիսի Պետական Բանկայի բաժնից զեղջեալ մուրհակներով		266,792 78
5. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոստրա հաշիւը (Loro):	162,823 92	
բ) Բանկայի հաշիւը (Nostro)	1,383,770 26	1,546,094 18
6. Բանկայի բաժնեմասնութեան անվճար կտրօնների բաշխը 1880 և 1881 թ.		2,997 20
7. Չ'վճարուած տոկոսներ, ստանդներու, ընթացիկ հաշիւներու և այլ գործողութեանց.		82,054 03
8. Ստացուած տոկոսներ և յանձնարարականներ		120,932 35
9. Փոխանցիկ գումարներ		7,834 53
		Բ. Ա. 5,766,939 47

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 13 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 84 Մայիսի 15 (28) 1882 Մայիսի 15 (28) № 84

ՏԱՍՆԱՄՅԱԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարերկրացիք գիմում են ադդակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են հրատարակչի բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Մեծ-Ղարաքիլիսայից։ Նամակ Խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Գերմանիա։ Մի ազգային տօնախմբութիւն։ Գերմանիա։ Արտաքին լուրեր։— ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառը մէկիկ-մէկիկները։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-ՂԱՐԱԲԼԻՍԱՑԻՑ

Մայիսի 10-ին

Ապրիլի 30-ին Ղարաքիլիսայի անառաւտեան և տնտեսական հասարակութեան մէջ պատահած անախորժ անցքի մասին «Մշակի» 79 Ն-ում մի հաղորդութիւն արդէն եղաւ, որի ճշմարտութեան համար անձիս վրայից կայ։

Այդ անցքի պատճառով եկան Ղարաքիլիսայի պ. պ. գաւառապետը, անառաւտին զինուոր կառավարիչ Դուբասով, պրօկուրօրի օգնականը....

Անառաւտեանը բողոքից, որ զարաքիլիսեցիք իրան ծեծել են և առաջուց նախապատրաստված և մտադրված են եղել սպանել, և այդ զրպարտութիւնը հասարակութեան շլինքը փախցնել տալու համար, վկաներ ցոյց տուից դիւանապետին իր ծառայողներին, որոնք, դիւղացիներին ծեծելու ժամանակ իրան—անառաւտեանին փրկութեամբ օգնելիս են եղել, ինչպէս վկայում են ոչ միայն զարաքիլիսեցիք, այլ ուրիշ շատ կողմնակի մարդիկ էլ։

Ըստ գիտեմ, այս վկաների ցոյց տուած ցուցման զօրութեամբ թէ մի ուրիշ չօշափելի փաստերի վրայ հիմնւած միայն 11 մարդ, որոնց մնացածները, բանտարկւելուցան, բայց անառաւտեանին դեռ ոչինչ չը կայ. վերջը տեսնենք ինչ կը լինի։ Հասարակութեան դեռ ոչինչ հարցրել չեն։ Հասարակութեան բազմաթիւ վկաներին դեռ խօսեցրել չեն։ Կարծիք չը կայ որ շատով հասարակութիւնն էլ կը հարցնեն, նրա վկաներին էլ կը կանչեն տեսնեն և վերջապէս հասարակութեան հազարաւոր անդամների ամենօրեայ ոգու ու լոյսին էլ աչք կը զարձնեն և այդպիսով երկու կողմի զանգւածները մանրամասնաբար քննելով, իսկական մեղաւորը լոյս աշխարհ կը գայ, իսկ անմեղները կազատւին։

Այսօր Ղարաքիլիսեցի բանտարկեալներին երբ դիւղից դուրս էին հանում Ալէքսանդրապոլ առնելու համար, տեսնել էր հարկաւոր, թէ քանի քանի մայրեր աղիողորմ ձայնով, կատիներին, ճանապարհների վրա կանգնած, ողբում էին և յուսահատական աղաղակներ անում։

Ոչ միայն կանայք, ամբողջ Ղարաքիլիսան, բառի բուն նշանակութեամբ, կատարեալ սուգ է։ Կաթնեա աւերակ լինի դիւղը։ Ոչ մի դէմքի վրա ուրախութեան նշոյլ չէ երեւում։ «Համ մենք ծեծվենք, համ մենք բռնվենք»։ բոլորն էլ հառաչանքով այդ խօսքերն են կրկնում։

Ամէնքն էլ յոյսերը դրել են անաչառ և արդար դատաւորների վրա և միայն այդ յոյսով են միխիթարւում, որովհետև բոլորն էլ վստահ են որ արդար դատաստանը վաղ թէ ուշ իրանց կարդարացնէ, քանի որ այդ անցքի մասին անթիւ վկաներ և շօշափելի փաստեր ունեն։—Քննութիւնը դեռ շարունակւում է։ Հետևանքի մասին միւս անգամ։

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Ալէքսանդրապոլ, 1 մայիսի

Լրագրիդ 69-րդ համարում կարդացինք այն լուրը թէ՝ «Այսանդի քաղաքային ատուճառանի

—Ես կը վերադարձնեմ հօրս հրացանը.... ասում է որդին, և խնդրում է մօրից, որ իրան փող տայ մի քանի զէնքեր գնելու համար։ Մայրը տալիս է, նրան իր գլխի ոսկիներից միքանիսը։

Գարսիկ հարկահանը, հաւաքելով տեղային հարկերը, բնակւում է ջարիների վրա և իր նոքարների հետ ճանապարհ է ընկնում։ Այդ ժամանակ մանկահասակ իշայրը, մի խումբ կազմելով իր բարեկամ երիտասարդներից, ծածուկ հետևում է հարկահաւաքին։ Քարտանման պայմանական նշանը որոշված է «ծրկըա» բառը, իսկ գաղտնաման նշանը՝ «մրկըա» բառը։ Երբ հարկահանը մտնում է թաթխար գեղի նեղ ձորի մէջ, «ծրկըա» կոչելով, իշայրը տալիս է յարձակման նշանը։ Նա իր ձեռքով կտրում է պարսկի գլուխը և խլում է նրանից իր հօր հրացանը *)։

Նրա ջարիների բեռները, որ բոլանդակում էին իրանց մէջ ամբողջ գաւառներից հաւաքած ոսկիները, առաջ գործան մանկահասակ իշայրի և նրա քաջ ընկերների ձեռքում։ Նրա նոքարներին մի մասը կատրեցին, իսկ վախկոտները ազատվեցան։

Երիտասարդ իշայրը, իր յաջողակած գործը աւնելով, ամբողջ Գիւլիստանի բերդում։ Նրա վարմունքը մնաց անպատիժ, որովհետև, որպէս յետոյ կը տեսնենք, այդ միջոցներում Գարսկաստանում մեծ խռովութիւններ և փոփոխութիւններ պատահեցան։ Շահ-Աբբասն-Քաւէին գահընկէց եղաւ. ազգաններն սկսեցին պարսից մայրաքաղաքին. և այդ ժամանակուայ պատերազմական չափազանցութիւնների մէջ, ով գիտէ մտածէր, թէ Վարդապի կողմերում մի այդպիսի անցք էր պատահել։

Երիտասարդ իշայրը հարստութեան սկր գտնելով, սկսեց օր ըստ օրէ զօրացնել իր ուժերը։

*) Այդ հրացանը յետոյ Մելիք-Բէգլարեանների ժառանգները վաճառեցին 1,000 րուբլով գնեցրել Նիժնէում և նա ուղարկեց Ս. Պետերբուրգի արուեստից պալատը։

մի ուսուցիչ կանոնիկ վեր ասնելով իր երեք ամուսնացած որդիները, անյայտացել է քաղաքից»։

Պ. լրատուն խոստովանում է այն մարդուն, որի համար անյայտացել չէ ասել. «լսել է թէ Ալին մնում է, բայց չէ իմացել որ Ալին»։

Ուսուցիչներից միևը՝ յիշեալ իր ընտանիքի հետևանքով պատճառով 28 օրուայ արձակուրդ խնդրելով իր իշխանութիւնից՝ օրինաւոր վկայագրով գնացել էր Ախալցխա, չը նայելով ձմեռնային ուժգնութեան եղանակներին, որի պատճառով ինքն ևս հիւանդանալով, հարկադրվել էր քանի խորհրդի և վկայութեան տեղական բժշկի մնալ անդ այլ ևս քանի մի ժամանակ, մինչև որ առողջութիւնը թոյլատրէր նորան վերադառնալ դէպի իր պաշտօնատեղին և ահա արդէն երկու շաբաթից ասելի է՝ որ յիշեալ ուսուցիչը չարունակում է աշխատութիւնը։ Իսկ նրան կանոնիկ ռօճիկ տալը երբէք չէ եղել և ոչ մի ամսվայ անդամ, թող թէ երեք ամսվանը, վասն զի արքունական ուսումնարաններում ուսուցչաց ռօճկի տալը կարգով ու կանոնով է լինում միշտ ամէն ամիս. նաև աշակերտաց տարեկան հարցաքննութիւնից յետոյ ամառնային արձակուրդ ամիսների ռօճիկն ևս ուսուցիչները պարտաւոր են ամէն ամիս առանալ, և ոչ քանի մի ամսվանը միասին առանալ, և ոչ էլ քաղաքից է վտարել։ Յուսալի է որ ոմանք թղթակիցներից առանց աւտյդ տեղեկութիւն ունենալու չը և է առարկայի մասին, իւրեանց հաղորդում են սխալ տեղեկութիւններ լրագրին։ Յուսալի է, որ այդպիսի լրատու թղթակիցներ, երբեմն երեան գնելով, մրատում են միայն լրագրի էջերը։

Տիգրան Տիգրանեանց

Նա դաշնակցութիւն կապեց Ջրաբերդի մելիք Ամամի հետ, որի յարաբերութիւնները իր հօրեղբօր՝ մելիք-Թամրազի հետ բարեկամական չէին։ Այժմ մտածում էր ոչ միայն խլել նրանից Գիւլիստանի իշխանութիւնը, որ նա բռնութեամբ յափշտակել էր, այլ ցանկանում էր վրէժխնդիր լինել այն բոլոր անիրաւութիւնների և զրկանքների համար, որ իր անդուլ հոգաբարձուն, մելիք-Թամրազը, կատարել էր, երբ ինքը դեռ անչափահաս էր։ Միանալով մելիք-Ամամի հետ, երիտասարդ իշայրը յարձակվեցաւ մելիք-Թամրազի ամրոցի վրա։ Մի քանի օրվայ սաստիկ կռիւներից յետոյ ամրոցը գրաւվեցաւ և մելիք-Թամրազը գերի բռնվեցաւ։ Իշայրը հրամայեց նրան կախ տալ մի չինարի ծառից *) և ինքը այնուհետև սկսեց կառավարել Գիւլիստանի իշխանութիւնը։ Մելիք-Թամրազից մնաց մի որդի Ասատխան-բէկ անունով, որը 1723 թուականի հայոց դէպքերի չորս քաջ զօրավարներից մէկն էր։

Մելիք-իշայրի մայրը, իսկացի Գամար-օղլանը, որ իր խարտիզներով ոչ սակաւ օգնեց որդու բարձրանալուն, վախճանվեցաւ 1753 թ.։ Նրա մարմինը թաղվեցաւ Մելիք-Բէգլարեանների առանձին գերեզմանատունը Հոռհակ վանքի հանդէպ։

Մելիք-Բէգլարեանների մնացած պատմութիւնը ժամանակագրական կարգով կը տեսնենք մեր յօդուածի շարունակութեան մէջ։

2. Ջրաբերդի Մելիք-Իսրայէլեանների ծագումը։

Ջրաբերդի Մելիք-Իսրայէլեանների ծագման մասին մենք չատ փոքր տեղեկութիւններ ունենք։ Մի գրչագիր պատմութիւնից քաղում ենք այսքանը միայն. թէ Մելիք-Իսրայէլն որդի Մելիք-Նայիբ Սիւնեաց աշխարհի գլխաւոր խանին (?)

*) Այդ չինարի հիմնաւորց ծառը մինչև այսօր էլ ցոյց են տալիս Գիւլիստանի և Ջրաբերդի սահմանի վրա, և կոչվում է «Ղանլու-չինար» որ նշանակում է արիւնոտ չինարի։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Շնորհակալութեամբ տեղեակ ենք նոր դրսի եկած «Գործ» գրականական, քաղաքական և ազգային ամսագրի առաջին համարը։ «Գործի» խմբագիրը—հրատարակիչը պ. Միհէօն Հախումեանցն է։ Հրատարակվում է Շուշի քաղաքում, տպվում է Թիֆլիսում, վ. պրոպանեանցի և ընկ. տպարանում։ Նոր ամսագրի տեսքը վայելուչ է, տիպը մաքուր և հնչուն ընթերցանելի։ «Գործի» տարեկան գինը 8 րուբլ է, վեց ամսվանը 5 րուբլ, երեք ամսվանը 3 րուբլ և մի ամսվանը 1 րուբլ։ Վճարը կանխիկ է։ Օտարերկրացիք կարող են գիմել այս հասցէով. Шуша, Редакція армянск. журнала «Горцъ». Իսկ Թիֆլիսում կարելի է գրվել պ. Շահխէրեանցի մօտ։ Մենք յոյս ունենք մեր հետևեալ համարներից միևում խօսել նոր ամսագրի վրա աւելի մանրամասնօրէն, իսկ այժմ ամբողջ սրտից բարևում ենք գաւառական այդ առաջին ամսագիրը և ցանկանում ենք նրան երկար կեանք։ Ամբողջ տետրակի մէջ երևում է երիտասարդական աշխոյժ։ Ահա № 1 տետրակի բովանդակութիւնը։ I. Երկու խօսք. Ս. Հ. II. Մխիթարի ընթերցողին. Ս. Հ. III. Հայրենիքի ուսումնասիրութեան կարեւորութիւնը. Ա. Քալանթար. IV. Արցախաս Աշխարհ. Ռուսատ. V. Շղթայակապ Պրոմեթէոս (Էսքիլէսի). Ն. Տէր-Ահարոնեան. VI. Համանք և նրա նշանակութիւնը ժողովրդական կեանքում. Հրաչեայ. VII. Նամակ Շուշուց. Բերդի դիղոգ Ակոփ. VIII. Հողագործութեան և կալուածական խնդիրը Անդրկովկասում. Հ. Աւետիքեան. IX. Մինչև արեան վերջին կաթիլը, իրլանդական վէպ, Միստրես Քէրնեի. X. Նախօրեայ երեկոն վերստ արևելք. Յ. Խօջամիրեան. XI. Հայիւ հայ թատերասէրների. XII. Անի (ռամանսոր). Ն. Տէր-Ահարոնեան. XIII. Տեղեկագիր Շուշու Ներքին

ապահովելու համար, որը անթաթոյական նպատակներ ունէր նրա քրոջ վերաբերութեամբ, 1687 թ. դաղթում է Ղարաբաղ, բերելով իր հետ բազմաթիւ ընտանիքներ։ Խանի զօրքերը հետամուտ են լինում նրան, բայց Մելիք-Նայիբ Մուսա լեռան ձորերի մէջ ջարդում է նրանց, և սպանում է խանի եօթն որդիներին, յափշտակելով նրանցից անսպին պատերազմական ասար, իսկ մնացածներին Հանդաբերդի և Վար գաւառի կողմերից փախցնում է։

Ամուսնանում Մուսա սարի լեռնաբնակներին և վրանարնակներին հետզհետէ դէպի ինքը գրաւելով, Մելիք-Նայիբն ապրի զօրանում է, որում է կոչված ձորին, և սկսում կոչվել Մելիք-Նայիբ Մուսա լեռներից մինչև Գիւլիստանի գիւղը, որ այժմ կոչվում է Կաթողկաապ, տարածում է իր տիրապետութիւնը։

Մելիք-Նայիբ մահից յետոյ նրան յաջորդում են միւս եղբայրները՝ նախ Ալլահ-Ղուլի սօլթանը, յետոյ Մելիք-Ամամը։ Դրանք աւելի զօրանալով, սկսում են վերին խաչէնին, Հաքախազային, Հանդաբերդին, Հաթերքին, Ակռաւային և Ջրաբերդին, այսպիսով աւելի ևս ընդարձակում են իրանց իշխանութիւնը։

Ալլահ-ղուլի սօլթանը, որպէս յետոյ կը տեսնենք, դաւաճանութեամբ սպանվեցաւ Շուշի բերդի Փանահ-խանի ձեռքով, իսկ մելիք-Ամամը երկար պատերազմից այդ խանի հետ։

Մելիք-Ամամը իր բնակութեան համար նորագոյ քաղաքատեղ կամ մայրաքաղաք կոչված աւերակների մօտ մի հոյակապ պալատ, որի մէջ տասն և երկուերորդ դարու վերջերում բնակվում էր խաչէնի և Շամքորի իշխան վ. արքամ-շահ։ Իսկ որպէս ամրոց ընտրեց իր համար անմատչելի Ջրաբերդը *)։

*) Մելիք-Ամամը ունէր մի քանի ամրոցներ, որոնցից մէկը այժմ ամբողջութեամբ մնում է կատարտ և Հին-Մոխրաթաղ գիւղերի մօտ, Ինամատանց անապատի հանդէպ։ Այդ դեղեցիկ շէն-

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ ԵՎ ՆՈՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ամսագիր գիտական, գրական և քննական բովանդակութեամբ

Հրատարակութեան տարի ԺԲ.

Ամսագիրը կը հրատարակուի տարին 12 տետրակ, որոնցմէ ամէն մէկը 6 տպագրական մեծ մեծ թերթ կ՚ունենայ։ Ամսագրին բաժանորդագինը տարեկան 10 ռուբլի է, որ կանխիկ կամ առաքելի նամակով կը ղրկուի։ Ամսագրին բաժանորդագրութեան գինը կանխիկ կամ առաքելի նամակով կը ղրկուի։

Fonds A.R.A.M

ԴԻՎԱՀԱՄՍՏԱՏ ԴԱՏԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ստորև բերում ենք «Köln. Zeitg.» լրագրի 11-իյ համարում տպված հետևյալ հոդվածը Ռուսաստանի մասին. «Republique Française» և „Volksstaat" հանդեսները ուրախանում են, որ Ռուսաստանում ևս սկսում են ազատ կարծիք հայտնել կառավարության գործողությունների մասին, և որ ռուսական մամուլը սկսում է ազատվել գերմանական ազդեցությունից։ Ռուսական մամուլը, ասում են, ավելի ազատ է դառնում, որովհետև ռուսական կառավարությունը ավելի ազատ է դառնում։ Ռուսական կառավարությունը ավելի ազատ է դառնում, որովհետև ռուսական մամուլը ավելի ազատ է դառնում։ Ռուսական մամուլը

չաջողվի թուլացնել այդ անհնարին մեծամասնութիւնը, կամ մինչև անգամ բոլորովին ոչնչացնել։ Այնու ամենայնիւ, չատ քիչ հաւանականութիւն կայ, որ նրանց աջողվի ինն տեղեր ձնագ բերել, որ այդ դէպքում նրանց անհրաժեշտ է։

—«Post» լրագիրն վաշինգտոնից հեռագրում են, որ կանոնց ընտրողական իրաւունքի խնդրի մասին կազմված անհատի մասնաւոր յանձնաժողովը վճիռ կայացրեց, որ անհրաժեշտ է օրէնսդրական ճանապարհով օրէնք արձել, որով ընտրողական իրաւունք է տրվում կանոնց։

ԽԱՒՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Մեք հնացած ենք։ Ապրիլի 28-ին Փարիզում ի պատիւ մեքենայական Գրիզէլի 800 հոգուց բաղկացած հանդիսաւոր բանկէտ տրվեցաւ. այն բանկէտում ներկայ էին վիկտոր-Հիւգօ, Գամբէտտա և բազմաթիւ ականաւորներ։ Գրիզէլի անձնաւորութեան մասին, որ 1882 թվի յունվարի 1-ին Պատուոյ Լէգիօնի չքանշանը առացաւ, «Figaro» լրագիրը հետևեալ տեղեկութիւններն է հաղորդում։ Գրիզէլին վերոյիշեալ պատանչանը չատ անգամ առաջարկել են, և դրա պատճառները բազմաթիւ են։ Դա մէկ ամենից, ժուժկալ և անխոնջ աշխատող էր, բայց մէկ փատա մանաւանդ ուշադրութիւն դարձնել առաց նրա վրա 1857 թվին, և յետոյ լրագիրների այն ժամանակվայ ընթերցողներին։ 1857 թվի նոյեմբերի 23-ին, Գրիզէլին յանձնված էր ճանապարհորդներից մէկ գնացք կէրմօնից առնել Բրիւտ։ Ահա թէ ինչն ինչպէս է պատմում այդ անցքի մասին վիկէ-կօնտ հաւանելով. Ամէ գետի հոսանքից ևս չափից դուրս մեծ ազմուկ լսեցի։ Մութ գիշեր էր, հեղեղատան անձրև էր գալի, և որովհետև ես դիտէի վիկ կամուրջը, որի վրայով մենք պէտք է անցնել էինք, այդ պատճառով ես հետաքրքրված էի, որ նա չէ կարող նոր սկսված հեղեղին դիմանալ։ Վիկ-է-կօնտ կայարանը գետից չատ մօտ է գտնվում։ Այն րոպէին, երբ կայարանի գլխաւորը ինձ նշան տուեց ճանապարհ ընկնելու, ես հրաժարվեցի կատարել նրա հրամանը և մեքենան բաց թողնել։ Կայարանի գլխաւորը բարկացաւ և խստագոյն պահանջեց, որ գնացքը չարժվի։ Գրիզէլ կատարելապէս հրաժարվեցաւ կատարել նրա հրամանը, պահանջելով, որ մինչև կամուրջը, որի ամրութեան վրա ինքն վաղուց կասկածում է, չը անցնվի, նա տեղից չի չարժվի։ Նրա տատանուի կամակորութեան պատճառը չատով յայտնվեցաւ։ Մինչև որ կայարանի գլխաւորը հեռագրում էր կէրմօն, բացատրելով երկաթուղու կայարանում պատահած դէպքի մանրամասնութիւնները, մինչև որ ճանապարհորդները դուրս էին գալիս գնացքից, վախեցած այդ վնասից, ջրի հոսանքի ընդհարումից փլվող կամուրջի ամրակը լավեցաւ։ Այն ժամանակ բոլորը վազելին չնարհակալութիւն յայտնելու մեքենայապետին, որի կամակորութեանը պարտական էին իրանց կեանքով։ Հարիւր քսան և հինգ ճանապարհորդներ էին. ոչ մէկը նրանցից կենդանի չէր մնայ։ Պէտք է նկատել, որ եթէ կամուրջը, Գրիզէլի կարծիքի հակառակ չը կտրվէր, խեղճ մեքենայապետը միա օրն և նրա պաշտօնից կարձակվէր։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 մայիսի։ Արքունական բերդերի Մօսկվայի ժողովի պատասխանատու նախագահութիւնը ընդունեց մեծ իշխան Միխայիլ Նիկօլաեվիչ։ Նախկին մայրապետ Միտրօֆանիևային թոյլ է տուած ապրել ամէն տեղ, բացի մայրաքաղաքներից։ Խարկովի երկաթուղու գօրօվկա կայարանի վրա գտնված են կինոարիի (киноварь) հարուստ հանքեր։ Թոյլ է տրված նախապատրաստող մասնաժողով հիմնել հնագիտական ժողովի համար, որ լինելու է Օդէսայում 1884 թ։ Եկատերինօվկի դուման որոշից տրգելել ծովերին ապրատային խմիչքների ձախսը և առհասարակ ծովերին առևտուրը թոյլ տալ առաւօտեան 10—2 ժամը։ Սկզբունքով ճնշված է Մարիուպոլի մէջ նաւահանգիստ կառուցանել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 37½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր., 75½, չորրորդ 90 ր. 62½ կ., հինգերորդ 90 ր. 37 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 50 կ., երկրորդ 211 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 75½ կ., երկրորդ 89 ր. 87 կ., երրորդ 89 ր. 75 կ., ոսկի 8 ր. 6½ կ.։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,40 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 75 սանտիմ։ Թօղապի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՏԱՑՎԵՑԱԻ մեծ քանակութեամբ և ծախվում են 25% **ԷԺԱՆ** քան թէ ուրիշ տեղ. թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վակաս, կրագի, ՎԵՐԱԲԿՈՒՆԵՐ, կէֆօկա, Թուղթ, ԴՐԻՉՆԵՐ, հայելիներ, Թամբեր, ձիահանգերթ, մահճակալներ, ԱՐԻՒԿՆԵՐ, փոշիներ ատամները մաքրելու և լուացքի համար և այլն։

Անգլիական խանութի մէջ։

8—8

ԲԱԼԶԱՄ

„Բ Օ Ր Մ Ա Ն Ի"

Արտաքին գործածութեան համար ԽՕԼԵՐԻՆԱՑԻ, ՈՍԿՐԱՑԱԻԻ, ԱՏԱՄՆԱՑԱԻԻ պէմ և այլն, նեղքին գործերի մինիստրութեան ԲԺՇԿԱԿԱՆ խորհուրդից Թոյլատուած։ Գլխաւոր պահեստը ամբողջ Կովկասի համար։

ԴԻՎԱՏԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԱՌԵՒՏՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ առաջ պատկանում էր Ա. ԾՈՒՐԻՆՕՎԻՆ և ընկ., Թիֆլիսում։

10—10 (Ե. Հ. Շ.)

ԲԱՅՑ

Դ Ա Հ Ի Թ Ր Ե Կ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ է 2 ՐՈՒԲԼ

Օտարաքաղաքացիք ուղարկում են ճանապարհածախք 15 կ. մարկաներով. տատնով գնողները ճանապարհածախք չեն վճարում։ Ցանից աւելի գնողները 10 % զիջումն են տատնում։

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ"
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

10—15

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Գօլովինակի պրօսպեկտի վրա, տան ճարտարապետ Բէլօր։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՄԵՆՔ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՄՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ՇՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի տանիներ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծբծբիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջաներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., դլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., շէհօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոլտաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

32—50

Թիֆլիսի Քաղաքային վարչութեան մէջ բացված է ամէն օր, ժամը 9-ից առաւօտեան մինչև ժամի 1-ը, առտրագրութիւն նեղրատուութիւնների համար, կուբանեան նահանգի, Մայկոպեան դատարի, Յարսկայա Սառնիցայում մատուռ կառուցանելու նպատակով, կից նոյնտեղ ի տէր Հանդուցեալ Թագաւոր կոյսը Ալէքսանդր Նիկոլաեվիչի տրձանին։

2—3

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Դիկկենսի „Հարս և սկեսուր" թարգ. օր. Ն. ՏէրՄարկոսեանի։ Գրքոյկին իրրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿՐԵԴԻՏԻ ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

մայիսի 17-ից ներկայ թիւ մինչև նոր փոփոխութիւն

ՎԵՐՑՆՈՒՄ Է

Առևտրական վեկսիլների զեղջով . . 8%
Սօլօ վեկսիլների 8%
ՄԱՍՆԱԻՈՐ ԸՆԹԱՑՈՂ ՀԱՇԻՒՆԵՐՈՎ
ա. ապահոված % թղթերով . . . 8%
բ. „ վեկսիլներով . . 8½%
Ժամանակաւոր թղթերի և կուպօնների զեղջով 8%

2—2

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Песковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների Հովանաւորութեան թիֆլիսի ընկերութեան բժշկանոցը գտնվում է Սպղի վրա, Պեսկովիայն փողոց, տուն Գվրիտի-շվիլի։ Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 առաւօտեան, բացի կիրակի և տօն օրերից։

4—10

ՄՈՒՐԱՒԲԱ, չաքարի ձուաներ, պանրի-չհատներ, խաւիար և այլն։ Ծախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բակկալիաո-մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ԲԼՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, գանահներ և այլն։

8—10

Մ Ի Ջ Ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա՛ւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիչննացի մեխել ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավաթներ 8—30 ր., չամոդաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մոլաններ (шогребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուժի վալներ կոներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռէվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (զուլաններ) ըեվոլվերի, սիղար Ռէմինգտոնի ֆաբրիկից. պատրոնա և բամբարու կուշնատօվի գլխի պատրոններ. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԻՑ (չոյ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմեմի. կօֆէ էմեմի և Միխէլսոնի. Պետրբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառներին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) զուլեակ (пухъ), պաշտոններ սամովարի և չայու, գանակ չանդալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչատիմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջրի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հոգի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոններ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիրօդ. մա կոլերու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆեինիկներ ամենայն տեսակ, ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտրներ—ջուր մաքրելու, կրամալ կալօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ձակոյ, բուդրա փոշուի, կանվերտներ, սուրգուչ, մոսխա, գրչի երկաթէ, գրչակոթ, քարեսախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիններ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրատէ, փարչալի և բրիտանական գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչկէք 45 կ.—5 ր., շամպանիներ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխա, պոլսապոշիններ վարշավու, ՌԵՁինի ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնափիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. անդրեր շիրմայու ոսկրէ, գուտապերչովի և փայտէ, շտռոկաններ գլխի, շորի, տապոկի, պոլի և կարոի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատակի կօճի և շտէ (гарусъ) ֆել-չատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոնեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) մէջի փողոցում կամոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

51—180

Մ Ի Ջ Ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 14 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнопарх. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 85 Մայիսի 18 (30) 1882 Մայիսի 18 (30) № 85

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրւում են միայն խմբագրատան մէջ:

Օտարազգացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Հոգեհանգիստ սպանւած մշակների յիշատակին: Նամակ Մոսկվայից: Նամակ Թիւրգրին: ՆԵՐՔԻՆ ԼՐԱԿԸ—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Գերմանիա: Ադրբէյն լրակը:—ՀՆՈՒԱԴԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Միացեալ ընկերութիւնը հայոց:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՍՊԱՆՎԱԾ ՄՇԱԿՆԵՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—

Մայիսի 16-ին, կիրակի օր, Թիֆլիսի հայոց կաթոլիկոսարանի կարգադրութեամբ կատարվեաւ Թօջիվանքի գերեզմանոցում հոգեհանգիստ սպանված հօթ հայ մշակների յիշատակին: Արհեստաւոր, մշակ և միջին դասակարգի մարդկանց և կանանց մեծ բազմութիւն քաղաքիս ամբողջ հայ հոգեւորականութեան հետ հաւաքվել էր գերեզմանոցում: Ժողովուրդը խմբերի բաժանված, յիշում էր տխուր և սրտաշարժ անցքի բոլոր մանրամասնութիւնները և շատերը յայտնում էին իրանց գժգոհութիւնը հայ քահանաների մասին, որոնք այնքան անսիրտ գտնվեցան դէպի թշուառ նահատակները, որ չուզեցին թաղել մշակներին, յայս չունենալով թէ փող կը տանեն թաղման համար, այնպէս որ ժողովուրդը ստիպուած եկեղեցում ապաստան չը գտած և անձրևի տակ, բաց օդում մնացած դիակները առանց քահանայի.... Միայն վերջը եկան, հասան մի քանի քահանաներ և այն էլ ոչ Ս. Գէորգ եկեղեցուց:

Մայիսի 16-ին, Թօջիվանքի եկեղեցում պատարագը աւարտելուց յետոյ, ամբողջ հայ հոգեւորականութիւնը մեծ հանդիսով գնաց հոգեհանգիստ կատարելու հօթ նահատակ մշակների գերեզմանների վրա: Ողղովելները թաղված էին մի շարքում: Նրանց իւրաքանչիւրի գերեզմանի վրա ժողովուրդը փակել էր դիապարսպեր և ծածկել էր հողը ծաղիկներով: կարծես թէ ձնհալտագիրը ծաղրել էր ուզում օրաւարձ բանւորներին. կենդանի ժամանակ նրանք մի կաղ հայց վաստակելու համար, թողել են իրանց ընտանիքը, տունը, տեղը, հայրենիքը, եկել են Թիֆլիս մշակութիւն են արել, տանջանքներ, զրկանքներ կրել, մաշել են իրանց կեանքը, վերջը վաստակների տակ են մնացել և մինչև անգամ նրանց անշնչացած դիակները հանգիստ չը կարողացան գտնել եկեղեցու ծոցում և քահանաները հրաժարվել են նրանց թաղել,—իսկ այժմ, երբ, ինչպէս ասում են „բանը բանից անց է կացել", նրանց գերեզմանները պիտապարդերով ու վարդերով են ծածկվում ու քաղաքիս ամբողջ հայ հոգեւորականութիւնը ամենահանդիսաւոր կերպով նրանց հոգու փրկութեան համար հոգեհանգիստ է կատարում:

Հոգեհանգստի վերջանալուց յետոյ Մողնու ս. գէորգ եկեղեցու աւագ քահանայ, հայր Ներսէսեանց, մի քարոզ խօսեց:

„Ահա, որքան յիշում ենք, տեր հօր քարոզի բովանդակութիւնը:

„Այսօր մենք հաւաքվել ենք հոգեհանգիստ կատարելու այս հօթ հայ պանդուխտների գերեզմանների շուրջը, որոնք թողած իրանց հայրենիքը, եկել էին մի կաղ հայ վաստակելու ծանր, տաժանալի աշխատանքով: Դուք գիտէք սրանց հետ պատահած դժբաղդութիւնը և այն գժգոհութիւնը որ բարձրացաւ սրանց պատճառով մեզ, հոգեւորականներիս դէմ: Հոգեւորականութեան դէմ այդ անթաւականութեանը աւելի նպաստեցին մեր մամուլի տատապատիր (?) յօդուածները: Ա՛հ հաստատակ տմարդութիւն է եղած մեկի կամ մի քանիների մեզաւորութեան պատճառով յանդգնել ամբողջ դասակարգի վրա բարձել: Այդպէս մի քանի քահանաների վարմունքի պատճառով մեզադրում են ամբողջ հոգեւորականութիւնը (?): Մեծ քահանաներն իմանային այդ ոգորմելիների մահվան մասին, ննջեցեալների դագաղները ոչ թէ միայն չէին արգելի եկեղեցում դնելու, այլ եկեղեցու սեղանի վրա կը դնէին, իրանց տունն կը տանէին:"

Այդ խօսքերը ընդմիջվեցան ամբոխի միջից լսվող բազմաթիւ ձայներով. „Քահանաները շատ լաւ գիտէին, բայց չը կամեցան իրանց նեղութիւն տալ, գիտէին բայց չեկան, դիակները ամբողջ գիշերը մնացին դուրսը, միւս առաւօտ ամբողջ քաղաքը գիտէր, ինչպէս չիմանային քահանաները" և այլն:

Փոքր ինչ շփոթված ժողովրդի այդ անսպասելի բողոքից, հայր քարոզիչը մի կարճ ընդմիջումից յետոյ, շարունակեց: „Քահանաները ժողովրդի համար են, նոյնպէս և ժողովուրդը քահանաների համար է, յանցանքը երկու կողմն էլ է, մեզաւորը կը պատժվի անշուշտ" և այլն:

Տէր հայրը վերջացնելով իր քարոզը առաջարկեց հոգեւորականներին աստղագրութիւն բանալ իրանց մէջ և փող ժողովել յօդուտ հանգուցեալ մշակների որբացած ընտանիքների:

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՑԻՑ

—

Մայիսի 10-ին

Լազարեան ճեմարանի վերատեսուչ պ. Քանանեանցը նպատակ էր ունեցել իմ ուշադրութիւնը դարձնել Ս. Պետերբուրգում հրատարակվող «Journal de St.-Pétersbourg» լրագրի № 115 վրա, որի մէջ կարդացի մի յօդուած Լ. ճեմարանի տարի հոգաբարձուի իշխան Ադամովիչ-Լազարեանի երիտասարդ որդու ճանապարհորդութեան և նորա արած հնագիտական գիւտի մասին Արևելքում:

Առաջ քան թարգմանութիւն հաղորդելը այս յօդուածը ձեր լրագրի ընթերցողներին, պարագ եմ համարում մի քանի խօսք ասել հնագիտական գիւտի հեղինակի մասին: Երիտասարդ իշխան Սիմոն Ադամովիչ-Լազարեանը իր ծնողաց միակ արու զաւակն է: Նա մեծ նախ՝ պատմական լեզուագիտական ճեմարան (Историко-филологическій Институтъ) և տասը տարուայ ամենեղ ուսման ընթացքը 1878 թ., նա դիմեց Ս. Պետերբուրգի կայսերական համալսարան և սկսեց յաճախել լեզուագիտական ֆակուլտետը: 1881 թուականին իր վերջին քննութիւններից յետոյ երիտասարդ իշխանը, որ քանի մի տարուայ ընթացքում ուսումնասիրել էր հին և նոր լեզուներին, միտք ունեցաւ այցելելու այն հին աշխարհները, որոնց քաղաքական կեանքի ուներին կազմակերպութեանց պատմութիւնը նա ուսումնասիրել էր իր աշակերտութեան միջոցին: Ու տեղ անցնելով տարուայ, իր նրկու դասախոսների ուղեկցութեամբ, իշխանը ճանապարհ ընկաւ դէպի Արեւելք:

Այս երկարազ յատուածից յետոյ դիմենք այժմ Ս. Պետերբուրգի ֆրանսիական թերթին, որ ասում է հետևեալը. «Փարիզի լրագրները մեզ հաղորդում են մի հնագիտական շատ հետաքրքիր գիւտի մասին, որ արել է Պալմիր քաղաքում մի երիտասարդ գիտնական, իշխան Ադամովիչ-Լազարեանը. նոր ատարած իր ուսումը Ս. Պետերբուրգի համալսարանում, նա ներկայ ժամանակս ճանապարհորդում է արևելեան երկիրներում:

Մայիսի 5-ին՝ Académie des Inscriptions et Belles-lettres ճեմարանում տեղի ունեցած նստին, այս բարձր հաստատութեան նախագահ պ. Վադինգտոն մի ճաւ խօսեց յիշեալ գիւտի առիթով. իսկ յետոյ պ. Վալրօն ճեմարանի կազմից շնորհակալութեան նամակ գրեց երիտասարդ իշխանին և շնորհատուց նորան: «Temps» լրագիրը այսպէս է համառօտում այդ ճառը:

«Մարտ ամսի 11-ին մի ճանապարհորդ, իշխան Ադամովիչ-Լազարեան ժամանում է հին Պալմիր քաղաքը. չրջելով աւերակների մէջ, նա նկատեց մի յօդուած Լ. ճեմարանի տարի հոգաբարձուի իշխան Ադամովիչ-Լազարեանի երիտասարդ որդու ճանապարհորդութեան և նորա արած հնագիտական գիւտի մասին Արևելքում:

Առաջ քան թարգմանութիւն հաղորդելը այս յօդուածը ձեր լրագրի ընթերցողներին, պարագ եմ համարում մի քանի խօսք ասել հնագիտական գիւտի հեղինակի մասին: Երիտասարդ իշխան Սիմոն Ադամովիչ-Լազարեանը իր ծնողաց միակ արու զաւակն է: Նա մեծ նախ՝ պատմական լեզուագիտական ճեմարան (Историко-филологическій Институтъ) և տասը տարուայ ամենեղ ուսման ընթացքը 1878 թ., նա դիմեց Ս. Պետերբուրգի կայսերական համալսարան և սկսեց յաճախել լեզուագիտական ֆակուլտետը: 1881 թուականին իր վերջին քննութիւններից յետոյ երիտասարդ իշխանը, որ քանի մի տարուայ ընթացքում է եւրոպական հին և նոր լեզուներին, միտք ունեցաւ այցելելու այն հին աշխարհները, որոնց քաղաքական կեանքի ուներին կազմակերպութեանց պատմութիւնը նա ուսումնասիրել էր իր աշակերտութեան միջոցին: Ու տեղ անցնելով տարուայ, իր նրկու դասախոսների ուղեկցութեամբ, իշխանը ճանապարհ ընկաւ դէպի Արեւելք:

Այս երկարազ յատուածից յետոյ դիմենք այժմ Ս. Պետերբուրգի ֆրանսիական թերթին, որ ասում է հետևեալը. «Փարիզի լրագրները մեզ հաղորդում են մի հնագիտական շատ հետաքրքիր գիւտի մասին, որ արել է Պալմիր քաղաքում մի երիտասարդ գիտնական, իշխան Ադամովիչ-Լազարեանը. նոր ատարած իր ուսումը Ս. Պետերբուրգի համալսարանում, նա ներկայ ժամանակս ճանապարհորդում է արևելեան երկիրներում:

Մայիսի 5-ին՝ Académie des Inscriptions et Belles-lettres ճեմարանում տեղի ունեցած նստին, այս բարձր հաստատութեան նախագահ պ. Վադինգտոն մի ճաւ խօսեց յիշեալ գիւտի առիթով. իսկ յետոյ պ. Վալրօն ճեմարանի կազմից շնորհակալութեան նամակ գրեց երիտասարդ իշխանին և շնորհատուց նորան: «Temps» լրագիրը այսպէս է համառօտում այդ ճառը:

«Մարտ ամսի 11-ին մի ճանապարհորդ, իշխան Ադամովիչ-Լազարեան ժամանում է հին Պալմիր քաղաքը. չրջելով աւերակների մէջ, նա նկա-

ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻ ՀԱՅՈՑ

վարժարանները

—

Ա. Տարրա

1. Գղի-Գասապայ, բարձրագոյն նախակրթարան:
2. Գղի-Գասապայ, բարձրագոյն նախակրթարան իգական:
3. Գղի-Խարբ, միջոցին նախակրթարան:
4. Խերբի (Զարմանճագ), միջոցին նախակրթարան:
5. Զմշկածագ, միջոցին նախակրթարան երկսեռ:
6. Թօշմաթ (Բալու), միջոցին նախակրթարան:

1. Գ ղ ի - Գ ա ս ա պ ա յ

Բացուեաւ 1 դեկտեմբեր 1880.

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	160—180
« » ամառն	100
Ուսուցիչք	3
Տնտես	1

վարժարանի շէնքը երկյարկ է և նորակառոյց է:

2. Գ ղ ի - Գ ա ս ա պ ա յ

Բացուեաւ 1 դեկտեմբեր 1880.

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	100—110
« » ամառն	80
վարժուհի և ուսուցիչք	3

վարժարանի շէնքը մյայարկ է և նորակառոյց է:

Գղի ամանը կը գտնուի համանուն գետակին հովիտի մէջ, երիսպայի Արեւելեան կողմն, 20 ժամ հեռի, իբր 200 տուն հայ բնակչօք:

3. Գ ղ ի - Խ ա ր բ ա

Բացուեաւ 1 դեկտեմբեր 1879.

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	120
« » ամառն	40—50
Ուսուցիչք	3
Տնտես	1

վարժարանին շէնքը երկյարկ է և ընդարձակ:

Խարբ կը գտնուի Գղիի արևմտեան կողմն, իբր 3 ժամ հեռի, 185 տուն հայ բնակչօք:

4. Խ ե ր բ ի

Բացուեաւ 1 օգոստոս 1879.

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	140
« » ամառն	100
Ուսուցիչք	3
Տնտես	1

վարժարանը նորակառոյց է, բնչև միայարկ, այլ դեղեցկաշէն և ընդարձակ:

Խերբի գիւղաքաղաքն, կեդրոն Զարմանճագի վիճակին, կը գտնուի Գարքերդի հիւսիսային կողմը 12 ժամ հեռի, և Բալուայ արևմտեան կողմը իբր 6 ժամ, 430 տուն հայ բնակչօք:

5. Զ մ շ կ ա ծ ա գ

Բացուեաւ 1 ապրիլ 1880.

Թիւ աշակերտաց և աշակերտուհ. ձմ.	100—110
« » » ամառն	80— 90
Ուսուցիչք	3

վարժարանի շէնքը նոյնպէս և նորակառոյց է:

Զմշկածագ կը գտնուի Գարքերդի հիւսիսակողմը 12 ժամ հեռի երիտասարդ մօտ, և ունի 207 տուն հայ բնակիչ:

6. Թ օ շ մ ա թ

Բացուեաւ 1 մարտ 1882.

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	70—80
« » ամառն	20—30
Ուսուցիչ (առ այժմ)	1

վարժարանը ընդարձակ շէնք մ'է և բան կարի չպահանջէ:

Թօշմաթ գիւղն, իբր 80 տուն հայ բնակչօք, կը գտնուի Բալուայ հիւսիսակողմը 2 ժամ հեռի, գեղեցկատեսիլ ղրից մէջ:

—

Բ. Տուրուբերան

1. Մուշ, բարձրագոյն նախակրթարան.
2. Բաղէշ, բարձրագոյն նախակրթարան.
3. Բաղէշ, միջոցին նախակրթարան.
4. Լիչ (Գուլանըք), միջոցին նախակրթարան.
5. Կոր (Ս. Դանիէլ), միջոցին նախակրթարան.
6. Չէվիրմէ (Խնուս), միջոցին նախակրթարան.
7. Գումանըք (Խնուս), միջոցին նախակրթարան.
8. Գառուան, միջոցին նախակրթարան.
9. Սղերդ, միջոցին նախակրթարան:

1. Մ ու շ

Բացուեաւ 13 նոյեմբեր 1878.

Թիւ աշակերտաց	85
Ուսուցիչք	4
Տնտես	1

Մշոյ վարժարանը քաղաքին կանոնաւոր շէնքերէն մէկն է:

Մուշ հայաբնակ կարեւոր քաղաք՝ կը գտնուի համանուն ընդարձակ և բարեբեր դաշտին հարաւակողմն, յատս Սիմ լերին, Մեղրագետ (Ծծանդակ Ադածանուց) մէկ ճիւղին վրայ:

Մուշ ունի 900 տուն հայ բնակիչ և չուրջը կը գտնուին քառասմ հայ գիւղեր:

2. Բ ա ղ է շ

Բացուեաւ 3 հոկտեմբեր 1879.

Թիւ աշակերտաց	50
Ուսուցիչք	2
Տնտես	1

վարժարանին շէնքը ընդարձակ է և վերջերս նորոգուած:

Բաղէշ կը գտնուի վանայ ծովեզն արևմտեան կողմը, խոր հովիտի մը մէջ և ունի իբր 800 տուն հայ բնակիչ:

3. Բ ա ղ է շ

Բաղէշի իգական վարժարանին նկատմամբ ամէն նախապատրաստութիւնք եղած են արդէն և պաշտօնապէս իւրոց կը հանձնին իրենց պաշտօնատեղին: Բացման տեղեկագիրը կը տպաւորի անյապաղ:

4. Լ ի չ

Բացուեաւ 20 հոկտեմբեր 1879.

Թիւ աշակերտաց	36
Ուսուցիչք	2

վարժարանին շէնքը անյարմար է և կը բաղկանայ միայն սրահէ մը և մի փոքր սենեակէ:

Լիչ հայաբնակ գիւղ իբր 60 տուն բնակչօք կը

Fonds A.R.A.M

ասում է հողից դուրս ցցված մի քարեղէն սիւն, որի վրա արձանագրութեանց հետքեր էին նշմարվում: Նա հրամայում է փորել քարի շուրջը, բայց որովհետև գա շատ խոր անկած է լինում գետնի մէջ, ուստի գործը երկարանում է: Վերջապէս չարաչար գժուարութիւններից յետոյ քարը ազատում են հողից. նորա երկայնութիւնը լինում է վեց մետր, իսկ լայնութիւնը երկու: Երբ որ արձանագրութիւնները իրանց ամբողջութեամբ յայտնվում են, ճանապարհորդը կարդալով տեսնում է, որ գրա երկու լեզուով են գրված՝ յունարէն և պարսիերէն. վերջին արձանագրութիւնը իր ընդարձակութեամբ գերազանցում է յունարէնը: Գալով Աքինը, իշխան Աբամելիք-Լազարեանը անյապաղ չտապում է Ֆրանսիական գպրոցի վերատեսուչ պ. Ֆուկարի մօտ, ներկայացնում է նորան յիշեալ արձանագրութեանց օրինակներ պատճէնը և խնդրում է ուղարկել այն L'Académie des Inscriptions: Պ. Ֆուկար յանձնոյ արձանագրութեան նախագրութիւնը պատրաստելով Bulletin de correspondance hellenique լրագրի ապագայ համարների համար, յոյն բնագրի պատճէնը, համաձայն իշխանի ցանկութեան, ուղղում է վաղդինգտոնին դէպի Փարիզ: Այսաեղից դրժվար չէ գուշակել, նկատում է Ֆրանսիական թերթը, թէ որչափ ծանրակշիռ է այս գիւտը և յետոյ չարունակում է: «Արձանագրութիւնը բովանդակում է իր մէջ Պալմիրի ծերակոյտի մի հրամանագիր 137 թ. Քրիստոսի, Անդիանոսի ժամանակ: Ցնդեղ, ուր երեսեաւ արձանագրութիւնը, կոչվում է Իարաասիրիս, իսկ Արաբացիք անուանում են Պերայի: Հրամանագրից սուաջ դրուած է մի մանրամասն պաշտօնական պրոտոկոլ, որին օրէնքի զօրութիւն է յատկացրած. հասանական է կարծել, որ գա չատով վերաբերվում է երեմեկ ճանապարհորդներից և վաճառականներից պահանջվիք մաքսերին, քան թէ քաղաքային տուրքերին: Պալմիրը իր աշխարհագրական դիրքով, հին ժամանակներում, վաճառականութեան կենտրոն էր համարվում Արաբիայի, Միջագետքի, Միջերկրական ծովից դէպի արևելք գտնվող երկիրների համար և իրաքանչիւր կարաւան, Պալմիրից անցնելով, պարտական էր մի որոշեալ տուրք վճարել նորա մաքսատան: Բայց, ինչպէս երևում է, այստեղ ես զանազան դեղծութիւններ էին պատահում. հրամանագիրը աշխատելով նորա առաջն առնել, ճգնում է կանոնաւորել մաքսատան գործերը, ճշդութեամբ որոշում է այն գումարը, որ պէտք է վճարվի մի մարդու, բեռնատարված կամ անբեռն ուղտի և անասուններին ջուր տալու իրաւունքի համար և այլն: Պ. վաղդինգտոն որոշում է և մեկնաբանում պատմական պարագաները. ծերակոյտի հրամանագիրը ակնարկում է մի այլ հրամանագրի վրա, որ հրատարակել է երբեմն Գերմանիկոսը: Դարձեալ նորն արձանագրութիւններից մենք տեղեկանում ենք, որ Պալմիրը Ադրոց իրաւասութեան ներքոյ է եղել: Հրամանագրի մէջ յիշվում է Հռոմայի կօրրուլօնի մի նամակը Բարաարուսին, վաճառականական յարաբերութեանց մասին: Բարբարոսը, երևի թէ՝ Հռոմայեցոց շահերի ներկայացուցիչն էր Պալմիրում: Կօրրուլօնը հին ժամանակներում հռչակված էր իբրև հմուտ զօրապետ և ընդունակ կառավարիչ: Պալմիրական արձանագրութիւնը ուսումնասիրել են և մեկնել պ. պ. Voguë և Renan: Այս արձանագրութիւնը չատ տեղերում լրացնում է յունարէնի պակասութիւնը:»

Ի. Ենգիբարեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, մայիսի 14-ին

Անցեալները ձեր պատուական լրագրի մի համարում հաղորդված էր այն լուրը, որ Բագդի աւետարանական հայերը իրանց որդկանցը մատաղ հասակում սովորեցնում են գերմաներէն լեզուն, գեռ հայերէնը լաւ չը սովորած:

Մենք աւետարանական հայերս, որ բռնել ենք կրթութիւնական ուղղութիւնը, հարկաւ չենք կարող դժկամակել, երբ ուրիշները մեզ քննադատում են, և այդ քննադատութիւններից մենք միշտ օգուտ ենք ստացել, ուստի և չնորհակալ ենք ամեն մեզ դէմ ասած պատգամների մասին, թէև սուր էլ եղած լինէին, և վստահ ենք որ «Մշակի» այս վերջին ակնարկին էլ կը բերէ իր պատուէր: Բայց և այնպէս խոնարհաբար խնդրում եմ այս երկտող նկատողական պատասխանս ընդունէք «Մշակի» էջերում: Նախ՝ որ մայրենի լեզուն տակաւին չը սովորած, օտար լեզուի դիմելը միայն մեր հայ աւետարանականներիս թերութիւնը չէ. նոյն հարկադրական և հակամանկավարժական ընթացքը նկատվում է մեր ազգի մեծամասնութիւնն կազմող, հայ լուսաւորչականների մէջն էլ, մանաւանդ Թիֆլիսում: Բայց այստ ամենայնիվ ես բնաւ չեմ արդարացնում և չեմ ուզազդում մեր աւետարանականներիս ասած պատճառը: Երկրորդ՝ պէտք է խնամով որ մենք, աւետարանական հայերս, այնպիսի գժտարութեանց մէջն ենք, որոնց հետացնելը մեզանից կախում չունի: Օրինակի համար մենք ունենք Ռուսաստանում չորս հատ ձեռնադրված հայ բարոգիչներ և բոլորն էլ կովկասցի. բայց գործնոյից ոչ մէկն էլ իրաւունք չունի հայ աւետարանականների մէջ հոգևոր պաշտօն ունենալ և ոտիպված են մէկը Պատրատով, միւսը Պէնզա, և երբորդը Եկատերինոսլավ քարոզել գերմաներէն: Ուստի չամախեցիք և բագուցիք ստիպված են ունենալ գերմանացի քարոզիչ և գերմանացի վարժապետ: Ձեր տպած լուրին ես կաւելացնեմ և այն որ չամախեցի, բագուցի և միւս տեղերի հայ աւետարանականները կովկասում, ուրիշ մի վտանգի մէջ էլ կարող են ընկնել. նորանք տասնկարարտաս հայերէն գրքեր կարդալով, ոչ թէ միայն մեր երկու բարբառներն են իրար մէջ խառնում, այլ իրաւ որ գերմաներէն լեզուն և դուցէ հոգին էլ սկսում է նորանց մէջ բուն դնել: Սորա պատճառը արտաքուստ բարբառով կրօնական գրքեր չունենալն է: Հայոց հոգևոր իշխանութեան խնդրանքը արդիւնած է Ռուսաստան բերել Պետերսում տպված աւետարանական գրքեր, այստեղ տպելը նոյնպէս հնարաւոր չէ, վասն զի աւետարանականները վազուց է դիմացին էմմիածին աշխարհաքաղ աւետարան տպելու թոյլատութիւն ստանալու, և—չը ստացան: Հիմա նորանք ընտրված են իրանց կրօնական պէտքերը լրացնելու օտար լեզուով: Ուստի ամբողջ մեղադրութիւնը միայն մեզ վրա չէ ընկնում իր ամբողջ ծանրութեամբ, այլ ազգի մեծամասնութեան վրա էլ, որ անտարբերութեամբ ասում է. «Ինձ համար մի և նոյն է. հայ աւետարանականները ինչ կուզին թող դառնան:»

Հայ-աւետարանական

ՆԵՐԿԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ընդհանուր ուսուցչական ժողովի կարգադրիչ ծանձնաժողովը այսու բերում է իր խորին շնորհակալութիւնը հետևեալ մեծապատիւ անձանց, որոնք յայտնել են իրանց պատրաստականութիւնը ուսուցչական ժողովի անդամութեան ընթացքում իրանց մօտ հիւրասիրել ուսուցիչներին: Մի և նոյն ժամանակ յանձնաժողովս խնդրարհաբար խնդրում է նոյ ցանկացողներին, որ նորա բարեհաճեն իրանց ցանկութիւնը բնակարանի հասցէն հետ գրաւոր հաղորդել յանձնաժողովին, որպէս զի այդպիսով իր ժամանակին անվիճք անօրինութիւնը հնչասցվի: Մինչ այսօր իրանց մօտ ուսուցիչներ ընդունելու ցանկութիւնը յայտնել են հետևեալ անձինք: Միքայէլ Սալամբէկեան—1 ուսուցիչ, Գրիգոր Արծրունի—1, Թաֆթի—1, Ա. Ամիրխանեանց—1, Ն. Շահազարենեանց—2, Գևորգեան եղբարք—2, Առաքել Եսայեանց—2, Նիկողայոս Խորովեանց—2 ուսուցիչ:

—

Լրագիրները հաղորդում են, որ կոմս Լօրիս-Մէլիքով, իրան տկար զգալով, մնացել է մի քանի օր Բէռլինում և այնուհետև իր ընտանիքով ուղևորվել է Ս. Պետերբուրգ:

—

Երեկի առաւ բոմբանման ցուրեկով, որ այժմ սպառում է փարիզում, չատ վտանգաւոր կերպով հիւանդացել է, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները: Փարիզի մամուլը ամեն օր տպում է բիւլետեններ նորա ծերունի առողջութեան մասին:

—

Հեռագիրը հաղորդեց մեզ արդէն որ ծովային գիտուորական վարչութեան գլխաւոր բժիշկ Բուշ և նրա օգնականներ Անդրէեվ և Պարֆիէնով, դատապարտված են ծովային գիտուորական դատարանի վճռով, առաջինը բոլոր իրաւունքների զրկվելուն և ցմահ նահանգը աքսորվելուն, երկրորդը նոյնպէս իրաւունքների զրկվելուն և Ախանգելսկ աքսորվելուն, իսկ երրորդը ծառայութիւնից հրաժարեցնելուն: Բուշ և նրա ընկերները ենթարկվեցան դատարանին կաշառակերութեան համար: Դատաստանական քննութիւնից յայտնվեցաւ որ Բուշ և Անդրէեվ ծառայութիւն նոր մտնող ամեն մի բժիշկից 200 մինչև 300 րուբլ կաշառք էին վերցնում, իրանց ստորադրեալ բժիշկներին մի պաշտօնից միւս պաշտօն անցկացնելու համար, աստիճանների մէջ նրանց բարձրացնելու համար մինչև 2,000 րուբլ կաշառք էին վեր առնում նրանցից: Շատ անգամ կաշառքը վերցնում էին պարտքի ձևով և երբէք փողը չէին վերադարձնում: Իսկ ով որ կաշառք չէր տալիս Բուշին և Անդրէեվին, նա ծառայութիւնից դրկվում էր: Բուշը նշանակում էր պաշտօնների վրա ամենատգէտ բժիշկներին, իսկ յատներին հետացնում էր: Դատաստանը ներկայացած բազմաթիւ վկաներից իմացաքննիչը մի մի գումար տուած է եղել Բուշին իր ծառայութեան ընթացքում: Գլխաւոր ծովային գիտուորական բժիշկը, տանի ասվէտնիկ Բուշ հաւաքում էր իրան ստորադրեալ բժիշկներից դրամական տուած տուրքերը իր օգնական Անդրէեվի ձեռքով, որ այդ նպատակով տարին մի քանի անգամ հանապարհ էր ընկնում, իբր թէ ծառայողական յանձնարարութեամբ, Կրոնշտատ, Սև ծովի նաւահանգիստներ և այլն: Վկաների ցուցմունքներից յայտնվեցաւ, որ Բուշ կաշառք էր վերցնում և հիւանդ ծովային գիտուորներին մնալոյ հայիմայիղներից և վատ էր կերակրում նրանց:

—

«Русскія Вѣдомости» լրագիրը լսել է թէ նոյ տարվանից տէրութիւնը առաջարկելու է հաշտարար դատաւորներին ունենալ այնպիսի քարտուղարներ, որոնք ատարած լինեն գիմնազիական ուսման ընթացքը: Մինչև այժմ հաշտարար դատաւորների քարտուղարները չատ անգամ կիսագիրթ մարդիկ էին լինում և քարոյականութեան կողմից էլ բարձր ատեհանի վրա չէին կանգնում:

—

Մայիսի 15-ին, չաբաթ օր, կայացաւ Ադրոնու թատրոնում պ. Կօրիձէի կենդրոնը: Ժողովուրդ, դժբաղդաբար չատ չը կար: Պ. Կօրիձէի երգած և նրա աշխատութեամբ նոատների գարձրած հայոց և վրաց եղանակներից մի քանիսները, բաւական աջողված են: Մանաւանդ լաւ էր «Անի քաղաք» հայոց երգը, որ պ. Կօրիձէ երգեց սիրտօք և մեծ ախտաղանքմնեռով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Իշխան Բիսմարկի ֆինանսական քաղաքականութիւնը մի նոր և գօրեղ հարուած է

գտնում Պալանդրայ վիճակին մէջ, Ադամանոյ մօտ և յատ Պէլիճան լերանց:

5. Կոբ

Բացումն յունիս 1879.

Թիւ աշակերտաց (պիներօթիկ)	20
Ուսուցիչք	2
Տնտես	1

Վարժարանը հաստատուած է Կոբայ ս. Դանիէլի վանքին մէջ, բայց չէնքը փոքր և անյարմար: Կոբայ վանքը կը գտնուի համանուն գիւղին մօտ, Պալանդրայ վիճակին մէջ, ընդարձակ և բարեբեր հողերով շրջապատուած: Բուն Կոբ գիւղն ունի 150 տուն հայ բնակիչ, համանուն վանքին վրայ, Ադամանոյ ձախակողմը:

6. Զէվիրմէ

Բացումն 1 ապրիլ 1881

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	40
» » ամառն	30
Ուսուցիչ (առ այժմ)	1

Վարժարանին չէնքը՝ թէև փոքր, այլ կանոնաւոր և նորակառոյց է:

Զէվիրմէ գիւղը կը գտնուի Խնուսոյ գաշտին մէջ, Թուղլայ-չայի մէկ վտակին վրայ, իբր 60 տուն հայ բնակչօք:

7. Դովանտըք

Բացումն 1 ապրիլ 1881

Թիւ աշակերտաց	60
Ուսուցիչք	2

Վարժարանին չէնքը փոքրիկ, բայց նորակառոյց և կանոնաւոր է:

Դովանտըք կը գտնուի Խնուսոյ գաշտին մէջ Քէվիրմէի մօտ և ունի իբր 80 տուն հայ բնակիչ:

8. Դատուան

Բացումն 16 մարտ 1879

Թիւ աշակերտաց	36
Ուսուցիչք	2

Վարժարանին չէնքը անյարմար է և կը բաղկանայ միայն մէկ սրահէ:

Դատուան կը գտնուի Վանայ ծովու արևմտեան եզերին վրայ Բաղէշէն 4 ժամ հեռի: Նահանգիստը բանուկ է և չարունակ կը հաղորդակցի Վանայ հետ: Դատուան հայաբնակ գիւղ մ'է 527 բնակչօք և կնդրուն բազմաթիւ հայ գիւղերու:

9. Աղերտ

Բացումն 3 մայիս 1881.

Թիւ աշակերտաց	80
Ուսուցիչք	2
Տնտես	1

Վարժարանը վերջերս կառուցվեցաւ տեղացոց հանգանակութեամբ:

Աղերտ կը գտնուի Բաղէշոյ հարաւակողմը, Տիգրիսի արևելեան ճիւղին (Պօհթան) մօտ, և կարեւոր կեդրոն մ'է բազմաթիւ հայ և քիւրդ գիւղերու, իբր 120 տուն հայ բնակչօք, և ուր հայք մայրենի լեզուն կորուսած կը խօսին արաբերէն կամ քրդերէն:

—

Գ. Ալաշկերտ.

1. Ալաշկերտ, բարձրագոյն նախակրթարան:

Բացումն 19 սեպտեմբեր 1879

Թիւ աշակերտաց	100—110
Տնօրէն-դաստատ	1
Ուսուցիչք	3
Տնտես	1

վարժարանի չէնքը, որ իսկզբան խոտ փորը և անյարմար էր, հետզհետէ նորոգելով, այժմ ընդարձակ և կանոնաւոր է:

Ալաշկերտ կամ Թոփրագ-Գալէ տասն (ի հնումն վաղարշակերտ) կը գտնուի համանուն դաշտին հիւսիսային կողմը, Շահ-Լալի լերանց տակ. բոլոր իբր 125 տուն հայ բնակչօք:

—

Պ. Վասպուրական

1. Ալիւր, գիւղային նախակրթարան (երկսեռ)
2. Կիւմիւշ » »
3. Կէմ » »
4. Խարակոնիս » »
5. Գործոթ » »

1. Ալիւր

Բացումն 1 նոյեմբեր 1876

Թիւ աշակերտաց ձմեռը	200
» » ամառը	40
Ուսուցիչք	2
Տնտես	1

Վարժարանին չէնքը երկյարկ և նորակառոյց է.

Ալիւր գիւղն ունի 223 տուն հայ բնակիչ և կը գտնուի Վանայ հիւսիսակողմը 4 ժամ հեռի, պտղաբեր պարտէզներով և այգեստաններով շրջապատեալ:

2. Կիւմիւշ

Բացումն 1 նոյեմբեր 1878

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	120
» » ամառն	40
Ուսուցիչք	1
Տնտես	1

Վարժարանին չէնքը խոտ անպատչաճ է և անբաւական, և էր երբեմն գիւղին ամբարանոցը:

Կիւմիւշ կը գտնուի Վանայ արևելեան հիւսիսային կողմը, բազմաթիւ լեռնաձորերի մէջ, բաղքէն ճիշդ $4^1/_2$ ժամ հեռի և ունի իբր 100 տուն հայ բնակիչ:

3. Կէմ

Բացումն 16 մայիս 1879

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	120
» » ամառն	60—70
Ուսուցիչք	2

Վարժարանը բաւական ընդարձակ և լաւ չէնք մ'է երկյարկ:

Կէմ գիւղը կը գտնուի Վանայ հարաւային բլեւնեան կողմը, 4 ժամ հեռի Հայոց Ձորին մէջ, Անգղ գետակին աջակողմեան եզերին մօտ և ունի 80 տուն հայ բնակիչ:

4. Խարակոնիս

Բացումն 3 նոյեմբեր 1879

Թիւ աշակերտաց ձմեռն	110
» » ամառն	30—40
Ուսուցիչ և օգնական	2
Տնտես	1

Վարժարանի չէնքը միայարկ և տաճէ, և ոչ առողջապահիկ:

Խարակոնիսի գիւղը կը գտնուի Վանայ արևե-

Fonds A.R.A.M

հայցրած, գրում է „Голосъ“։ Նախկին մենավաճառութեան օրինագիծը, որի վրա նա հիմնում էր գերմանական կայսրութեան ֆինանսական ոյժը, մեծ անաջողութեան հանդիպեցաւ գերմանական պարլամենտի մէջ։ Օրինագիծը ընդունելու համար ձայն չը տուեց ոչ մի ամբողջ կուսակցութիւն, բացի լէհական կուսակցութիւնից, և նա միաձայն և ահագին ընդդիմադրութեան հանդիպեց թէ պահպանողականների և թէ ազատամիտների կողմից։ Երեք օրվայ վիճաբանութիւններից յետոյ, որոնք վերջացան մայիսի 1-ին, օրինագծի անաջողութիւնը ամենքի համար ակներև էր, բայց, այնու ամենայնիւ, նա յանձնվեցաւ մի մասնաժողովի քննութեան 28 անդամներից կազմված, որոնց ամենքն էլ օրինագծի հակառակորդներ էին։

Հեռագիրը հաղորդեց, որ այդ մասնաժողովը մերժեց ծխախոտի մենավաճառութեան օրինագծի բոլոր յօդուածները առաջինից մինչև երեսուն և երկրորդը։ Մասնաժողովի 28 անդամներից միայն 4 ձայն տուին յօդուա օրինագծին։ Պետական կանցլերին հաւատարիմ մնաց միայն կայսերական կուսակցութիւնը, իսկ պահպանողականները նրան դաւաճանեցին։

Օրինագծի այդպիսի մերժումը մասնաժողովի կողմից ապացուցանում է, որ նա այլ ևս չէ կարող աջողվել։ Պարլամենտի բոլոր անդամները բացի 30 կամ 40 մարդուց վճռողականապէս կը մերժեն այդ օրինագիծը։ Այսուհետև ծխախոտի մենավաճառութիւնը պէտք է կատարելապէս անհետանայ գերմանական կառավարութեան ֆինանսական նախագծից։ Իշխան Բիսմարկ ստիպված կը լինի իրան յաղթված համարել և խոստովանել, որ, չը նայելով մինչև անգամ իր հեղինակութեանը և հայրենիքին մատուցած ծառայութիւններին, վտանգաւոր է ընդդիմանալ հասարակութեան կրթված դասերի կարծիքին։

Պատգամաւոր Րիխտեր շատ իրաւացի նկատեց, թէ հարցը միայն այն չէ, որ մերժվի ժողովրդի համար առելի մենավաճառութեան օրինագիծը, այլ անհրաժեշտ է ապացուցանել պետական կանցլերին, որ բացի նրա կամքից, կայ երկրի մէջ ժողովրդի կամքը, որի դէմ մաքառել Բիսմարկն անգամ չէ կարող։ Հարուածել երեսի և հզօր պետական մարդուն մի օրինագծի քննութեան ժամանակ, որին նա մեծ նշանակութիւն է տալիս նոր ստեղծված կայսրութեան ֆինանսական անկախութիւնը ապահովելու համար, կը նշանակէ հարուածել կառավարչական ամբողջ քաղաքականութիւնը, որի դէմ ժողովուրդը իր ներկայացուցիչների օգնութեամբ անբաւականութիւն է յայտնում։

Իշխան Բիսմարկ հնձում է այն, ինչ որ ցանել է։ Չը ճանաչելով քաղաքականութեան մէջ հաստատ համոզմունքներ, մի կուսակցութիւնից միւսի կողմը անցնելով, թողնելով բարեկամներին և միանալով նախկին հակառակորդների հետ, բարեմիտ քաղաքական կուսակցութիւն համարելով միայն այն կուսակցութիւնը, որ համաձայն է պաշտպանել նրա թէ ներքին և թէ արտաքին քաղաքականութիւնը, նա փոքր առ փոքր հեռացրեց իրանից քաղաքական բոլոր մեծ կուսակցութիւնները և այժմ, չը նայելով իր պարլամենտական հմտութեանը, նա դժուար բաղձերում միայնակ է։ Թէև Բիսմարկ շատ աշխատեց գրաւել կղերական կուսակցութեանը, բայց այդ աշխատանքները 'ի զուր անցան։ Կղերականները ընդունեցին կառավարութեան զիջումները եկեղեցական հարցի վերաբերութեամբ, բայց չը կամեցան պաշտպանել իրանց նախկին հալածողներին։ Օրինագծի քննութեան ժամանակ կղերական կուսակցութեան առաջնորդ Վինդհօրստ պարլամենտի մէջ յայտնեց, որ նրա կուսակիցները գրեթէ միաձայն մերժում են կառավարչական առաջարկութիւնը ծխախոտի մենավաճառութեան մասին։

Գերմանական կառավարութեան պարլամենտական դրութեան մասին գաղափար կազմելու համար պէտք է ի նկատի առնել, որ կառավարչական օրինագծի օգտին քուէարկում են լէհացիները և մասամբ սօցիալիստները, մինչդեռ ազատամիտները և պահպանողականները ձայն են տալիս օրինագծի դէմ։ Կառավարութիւնը յայտնեց, որ ծխախոտի մենավաճառութեան ընդունելը „ազգային գործ է“։ Եւ այդ „ազգային գործը“ պաշտպանում է պարլամենտական մի կուսակցութիւն (լէհացիները), որ երբէք իրան կապված չէ համարել Գերմանիայի ազգային գործի հետ։ Կառավարութեան միւս պաշտպանները սօցիալիստներն են, որոնց գրութիւնը օրինական չէ համարվում և սրանց դէմ հրատարակված են խիստ և բացառական օրէնքներ։

Եթէ գործը այն դրութեան է հասել, որ գերմանական կանցլերի օրինագիծները համակրութեամբ ընդունվում են գլխաւորապէս այն շրջանների մէջ, որոնք թշնամի են թէ Բիսմարկին և թէ նրա ստեղծած կայսրութեանը, ակներև է ուրեմն, որ նրա ներքին քաղաքականութիւնը սխալ ընթացք է առացել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիէննայի <Presse> լրագրին Կ. Պօլսից հաղորդում են, որ սուլթանը հրամայեց մինիստր Աբդուրահման փաշային և արտաքին գործերի մինիստր Սաիդ-փաշային աշխատել որքան կարելի է բարեկամական յարաբերութիւններ կապել մեծ պետութիւնների դեսպանների հետ. նմանապէս հրամաններ ուղարկված են և այլ մինիստրներին։ Սուլթանի կողմից արած այդ յոյցը մեծ տպաւորութիւն գործեց Կ. Պօլսի դիպլօմատիկական շրջաններում. այդ քայլը նոր ուղղութեան նշան են համարում սուլթանի արտաքին քաղաքականութեան մէջ։

—Պէշտից հաղորդած տեղեկութիւններին համեմատ, մայիսի 5-ին ունգարական պատգամաւորների ժողովը քննում էր կառավարութեան պահանջած կրեդիտի հարցը Բօսնիան և Հէրցեգովինան խաղաղացնելու համար։ Դրանից ձախակողմեան պատգամաւոր Նէմէտ Խորհրդի նախագահին մեղադրում էր կողմնապահութեան մէջ, ասելով որ նա աւելի արգիլոցողի պաշտօնները իր բարեկամներին է տալիս։ Իր խօսքերը հաստատելու համար Նէմէտ մի քանի փաստեր բերեց և պահանջեց, որ պատգամաւորների ժողովը քննող մասնաժողով նշանակի։ Խորհրդի նախագահը և ֆինանսների մինիստրը հերքում էին Նէմէտի մեղադրանքները։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 մայիսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Ֆինանսների մինիստրը կարգադրեց ակցիզի վճարականներ տալ 1882 թուականի երկրորդ կէսի համար, նախկին օրէնքներին համեմատ։ Ֆինանսների մինիստրը հերքում է տարածված լուրը, իբր թէ ենթադրված է գինու և սպիրտային խմիչքների հարկը 25% բարձրացնել և ակցիզի աստիճանաւորների թիւը շատացնել։ Լրագիրները մայիսի 14-ից հաղորդում են, որ շատ նահանգապետներ յայտնում են կառավարութեանը, թէ փոխ-նահանգապետների համար անյարմար է տեղական հրատարակութիւնների գրաքննիչի պաշտօն վարել։ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը իր կողմից համաձայն է ոչնչացնել արգելքը ուսմնարաններին համալսարան ընդունելու մասին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 մայիսի։ Պետութիւնների մէջ կատարեալ համաձայնութիւն է տիրում Եգիպտոսի մէջ գործադրելի միջոցների մասին։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Բարձրագոյն հրամայված է Դօնսկոյ նահանգի զեմստվօների գործողութիւնները դադարեցնել, փակել վարչութիւնները։ Դրանց փոխարէն կազմել Նովօչերկասկի մասնաժողով ատամանի նախագահութեամբ, որի անդամները կը լինեն տեղական դասակարգերի ներկայացուցիչները, որոնք պէտք է ընտրվեն ատամանից և հաստատվեն պատերազմական մինիստրից։ Այդ մասնաժողովը նոր կանոնադրութիւն պէտք է մշակէ։ Լրագիրները մայիսի 15-ից հաղորդում են, որ պետական յանցաւոր Կօբօզևի դատաստանական գործի քննութիւնը կը սկսվի սեպտեմբերին։ Օրէնսդրական ճանապարհով վճռված է գիւղացիների բնակութիւնը կազմակերպող մասնաժողովը ոչնչացնել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 մայիսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ գեներալ Բագեցկուն շնորհված է Սպիտակ արծուի շքանշանը։ Բարձրագոյն կամքի համեմատ սինօդը պատուիրում է ծխական եկեղեցիների մէջ իւրաքանչիւր տարի փետրվարի 19-ին հոգեհանգիստ և մաղթանք կատարել 'ի Տէր հանգուցեալ Ալէքսանդր II կայսրի համար։ Քահանաները պարտաւոր են հասկացնել ժողովրդին, որ այդ օր պէտք է սրբագործել աղօթելով հանգուցեալի համար և բարի վարքով։ Լրագիրները մայիսի 16-ից հաղորդում են, որ Հէլսինգֆօրսի համալսարանը յանձնեց Աշխար-

---

ւեան կողմը, իրր 6 ժամ հեռի, Արջակի լճին մօտ, չուրջ 120 տուն հայ բնակչօք։

5. Գործոթ

Բացուած 6 նոյեմբեր 1879

Թիւ աշակերտաց ձմեռն ... 60—65

» » ամառն ... 20—25

Ուսուցիչ ... 1

Տեսուչ ... 1

Վարժարանին շէնքը պարզ գեղջկական տած մ'է նորակառոյց։

Գործոթ գիւղն իւր 515 հայ բնակչօք կը գտնուի Վանայ հիւսիսային արեւելեան կողմն 14 ժամ հեռի, Բերկրի (Ալաքարանի) միճակին մէջ, ընդարձակ դաշտերով և հայ գիւղերով շրջապատեալ։

—

Ե. ԿԻԼԻԿԻԱ

1. Ադանա. բարձրագոյն նախակրթարան արական.
2. » » » իգական.
3. » նախակրթարան.
4. Հաճըն. բարձրագոյն նախակրթարան արական.
5. » » » իգական.
6. Սիս. նախակրթարան (երկսեռ).
7. Զէյթուն. նախակրթան արական.
8. » » իգական.
9. Բերիա. բարձրագոյն նախակրթարան արական
10. » [illegible] կրթարան իգական

11. Դնիա և Եագուպլէ—գիւղային նախակրթարան.

1. Ադանա

Բացուած յունվար 1881

Թիւ աշակերտաց ... 130

Ուսուցիչք ... 6

Տեսուչ ... 1

Վարժարանը քարաշէն երկյարկ շէնք մ'է, քաղքին բարձրագոյն մասին վրայ։

2. Ադանա

Բացուած յունվար 1881

Թիւ աշակերտուհեաց ... 425

Ուսուցիչք և վարժուհիք ... 4

Տեսուչ ... 1

Վարժարան կը գտնուի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ բակին մէջ և կը բաղկանայ մի մեծ դահլիճէ, քարաշէն երկու դասարաններով։

3. Ադանա

Բացուած յունվար 1881

Թիւ աշակերտաց ... 400

Ուսուցիչք ... 3

Տեսուչ ... 1

Վարժարանը կը բաղկանայ միահարկ ընդարձակ սրահէ մը։

Ադանա՝ նշանաւոր կեդրոն հայոց 'ի Կիլիկիա, ունի այժմ 30,000 բնակիչ, որոց կէսն հայ է, բայց բոլոր մեծի մասին թրքախօս։

4. Հաճըն

Բացուած 18 փետրվար 1879

Թիւ աշակերտաց ... 60

Տնօրէն դասատու ... 1

Ուսուցիչք ... 2

Վարժարանը հաստատուած է քաղաքին ամենէն գեղեցիկ շէնքին մէջ, որ երբեմն մեծատուն վարչութեան ծառայած է։

5. Հաճըն

Բացուած 18 փետրվար 1879

Թիւ աշակերտուհեաց ... 75

Վարժուհիք ... 2

Ուսուցիչ ... 1

Տեսուչ ... 1

Հաճըն կը գտնուի Կիլիկիոյ լերանց մէջ օդասէտ վայր մը և ունի 10,000 հայ բնակիչ։

6. Սիս

Բացուած դեկտեմբեր 1879

Թիւ աշակերտաց ... 45

Ուսուցիչք ... 2

Տեսուչ ... 1

Վարժարանն երկյարկ փոքր և անկանոն շէնք մ'է Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ բակին մէջ։

Սիս գիւղաքաղաքը կը գտնուի Ադանայի հիւսիսային արեւելեան կողմը, Տորոս լեռներէն 5—6 ժամ հեռի, փառաւոր դիրքի մը մէջ, և ունի իր 400 տուն հայ բնակիչ, որք մշակ, խաշնարած և վաճառական գիւղականներ են։

7—8. Զէյթուն

Բացուած օգոստոս 1879

Թիւ աշակերտաց ... 60

» աշակերտուհեաց ... 65

Ուսուցիչք և վարժուհի ... 4

Վարժարանը հաստատուած է գիւղին նախկին դպրոցին շէնքին մէջ։

Զէյթուն կը գտնուի Տորոս լերանց մէջ, Մարաշի հիւսիսային արեւմտեան կողմը, չուրջ 1,000 տուն հայ բնակչօք։

9—10. Բերիա

Բացուած ապրիլ 1880

Թիւ աշակերտաց ... 100

» աշակերտուհեաց ... 80

Ուսուցիչք և վարժուհիք ... 6

Տեսուչ ... 1

Վարժարանն հաստատուած է տեղւոյն Առաջնորդարանին շէնքին մէջ։

11. Դնիա և Եագուպլէ

Բացուած սեպտեմբեր 1881

Թիւ աշակերտաց ... 30

Ուսուցիչ ... 1

Դնիա և Եագուպլէ իրարմէ քառորդ ժամ հեռաւորութեամբ գիւղեր են 150 տուն հայ բնակչօք Բերիոյ մօտերն։

—

Ամփոփումն

Թիւ արական վարժարանաց ... 26

» իգական » ... 9

» աշակերտաց » ... 2512

» աշակերտուհեաց ... 800

» Ուսուցչաց և վարժուհեաց ... 79

Տեսուչք ... 5

Fonds A.R.A.M

հագրական ընկերութեանը 1,000 րուբլի միջին ախոյի քարտէզը հրատարակելու համար։

ԿԱՑԻՐ, 16 մայիսի։ Եգիպտական մինիստրութիւնը հրաժարական տուեց։ Խեդիվը ընդունեց հրաժարականը և մի նոր կաբինետ կազմեց, որով յայտնում է, թէ նաւատորմի գալը բարեկամական բնաւորութիւն ունի։ Նա հրամայեց արձակել պահեստի զօրքերը և յայտնեց, թէ ինքը կընդունի զօրքերի հրամանատարութիւնը։ Անգլիայի և Ֆրանսիայի հիւպատոսները յայտնեցին Արաբի-փաշային որ նա անձամբ պատասխանատու կը լինի եթէ հանգստութիւնը խանգարվի։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 37½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 93 ր. 75 կ., չորրորդ 90 ր. 50 կ., հինգերորդ 90 ր. 37 կ., նոքա 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 75 կ., երկրորդ 211 ր. 5 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 75½ կ., երկրորդ 89 ր. 75 կ., երրորդ 89 ր. 75½ կ., ոսկի 8 ր. 6½ կ.։ Ռուսաց 1 ր. լմնդօնի վրա արժէ 24,40 պէնս, Ամստերդամի վրա 123,50 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 25 սանտիմ։ Բօրսայի սրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՃՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսուցչարանը-
բում

Մայիսի 18 և 19-ին կաթող. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Զորաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Խզմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կուկիա ս. Աստուածածին եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Աւետաց եկեղ. տոն և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլաբ. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թանդոյեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվեն առաւօտեան 8 ժամին։ Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց։

КЁЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.
5—50

Մանկավարժական ինստիտուտի վերջին դասատան ուսանող պատրաստում. աշակերտներ այստեղ կամ ամարանոց. Հասցէն. Александровскій учительскій институтъ на Михайловской улицѣ (колонія) Александръ Захаровъ.

1—4

ЕВРОПЕЙСКІЯ ТОВАРЫ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
Армянскій переулокъ, № 14, противъ Михайловской церкви, домъ Ивановой.
Здѣсь можно получать всѣ европейскіе товары, какъ-то: шелковыя матеріи, шерстяныя матеріи, бархаты, плюши, шляпы, шапки, шарфы, перчатки, чулки, носки, платки, зонтики, галстухи, воротнички, манжеты, рубашки, кальсоны, фуфайки, жилеты, сюртуки, брюки, пальто, шинели, ватерпруфы, шубы, ротонды, бурнусы, кофточки, юбки, корсеты, кринолины, шляпки, чепчики, вуали, вышивки, кружева, ленты, тесьма, позументы, бахрома, шнурки, пуговицы, запонки, булавки, иголки, нитки, шелкъ, бисеръ, ножницы, ножи, вилки, ложки, часы, цѣпочки, браслеты, серьги, кольца, портсигары, портмоне, бумажники, сумки, ридикюли, чемоданы, саквояжи, ковры, коврики, одѣяла, подушки, перины, матрацы, простыни, скатерти, салфетки, полотенца, мыло, духи, помада, пудра, румяна, бѣлила, краски, карандаши, перья, бумага, конверты, книги, альбомы, нотная бумага, ноты, гитары, скрипки, флейты, кларнеты, барабаны, тарелки, треугольники, трубы, валторны, контрабасы, виолончели, фортепіано, зеркала, картины, гравюры, литографіи, фотографіи, стереоскопы, фонари, лампы, керосинъ, свѣчи, спички, табакъ, папиросы, сигары, сигарныя трубки, чубуки, мундштуки, зажигалки, кремни, фитили, трутъ, бензинъ, спиртъ, одеколонъ, уксусъ, горчица, перецъ, соль, сахаръ, чай, кофе, какао, шоколадъ, конфекты, варенье, пастила, мармеладъ, пряники, печенье, сухари, сыръ, масло, сардины, шпроты, анчоусы, маслины, сельди, балыки, икра, ветчина, колбасы, сосиски, сосиски съ капустой, сосиски съ картофелемъ, сосиски съ горохомъ, сосиски съ бобами, сосиски съ чечевицей, сосиски съ рисомъ, сосиски съ макаронами, сосиски съ лапшой, сосиски съ клецками, сосиски съ пельменями, сосиски съ варениками, сосиски съ блинами, сосиски съ оладьями, сосиски съ пирожками, сосиски съ расстегаями, сосиски съ кулебяками, сосиски съ пирогами, сосиски съ булочками, сосиски съ калачами, сосиски съ бубликами, сосиски съ сушками, сосиски съ баранками, сосиски съ пряниками, сосиски съ печеньемъ, сосиски съ сухарями, сосиски съ сыромъ, сосиски съ масломъ, сосиски съ сардинами, сосиски съ шпротами, сосиски съ анчоусами, сосиски съ маслинами, сосиски съ сельдями, сосиски съ балыками, сосиски съ икрой, сосиски съ ветчиной, сосиски съ колбасами, сосиски съ сосисками.

ՍՏԱՑՎԵՑԱԻ

և Ծախվում են 25% էժան քան թէ ուրիշ տեղ. թէյ, բրինձ, ԱՄԱՆՆԵՐ, վակաս, կրագի, ՎԵՐԱԲԿՈՒՆԵՐ, կէօնիա, Թուղթ, ԳՐԻՉՆԵՐ, Հայելիներ, Թամբեր, ձիասանդրեր, մուճակաձևեր, ԱՐԾՈՒԿՆԵՐ, փոշիներ սամովար մաքրելու և լուացքի համար և այլն։

Անգլիական խանութի մէջ։

8—8

ԲԱՑՓԱՅ

ԴԱԻԻԹ ԲԷԿ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Յաւարտ գաղթական ուղարկում են Ձանեապարհածախք 15 կ. մարկաներով. առանով գնողները Ձանեապարհածախք չեն վճարում։ Ցանից առելի գնողները 10% զիջում են ստանում։

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

11—15

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօրգիճեանի պրօսպեկտի վրա, տուն Ձարտարապետ Բէլօխ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

Շաւարս-կապետան ՄԱՆԻԿՈՎ յայտնում է որ մայիսի 18-ին, նոր տոմսի 1882 թ-ին անդրկովկասի ԳՐԻԿՋՈՒՄ ածուրդ կը լինի, և-րեք օրից յետոյ կրկնածուրդով եղիսաբեթ ՄԱՆԻԿՈՎԱՑԻՆ պատկանող տան վրա, որ գտնվում է Թիֆլիսի 1 բաժնի 3-րդ շրջանում, Սապէօրնի փողոցում, 1879 թ-ին ապահ փոխառութեան վրա ճնացած 8,148 րուբլ ապառիկի պատճառով։

Ցանկացողները այդ տունն առնելու, կարող են անանել գնահատողական տոմսագիրը գրիկազում։

1—5

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Песковская улица д. Гверити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Квартиранты Общества Покровительства животныхъ Тифлисскаго Городского Общества Попечительства о животныхъ, Головинскій проспектъ, домъ Мирзоева, № 3.

5—10

ՄՈՒՐԱՔԱՆ, շաքարի ձուաններ, պաղեղ-չեռաներ, խաւիար և այլն։ Ցախվում են շատ էժան

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ Ցախվում են. բազկաթոռ մահճակալ 8 ր., ամբողջ **ՀԱԳՈՒՍՏ** 12 ր., չը թրջող վերարկուներ 6—18 ր. և մեծ քանակութեամբ **ՐԻՎՕԼՎԵՐՆԵՐ**, դանակներ և այլն։

9—10

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԵՐԵՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴԱՐԱՆ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսուցչարանում

Մայիսի 18 և 19-ին կաթող. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Զորաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Խզմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կուկիա ս. Աստուածածին եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Աւետաց եկեղ. տոն և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլաբ. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թանդոյեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվեն առաւօտեան 8 ժամին։ Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց։

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. զիւժինը, ՇՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՀՆԵՐ 1 ր., Հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջահներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., շչեօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. զիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, արկղ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԴՆՈՎ, մոմեր, մոմրարա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

33—50

Թիֆլիսի Քաղաքային վարչութեան մէջ բացված է ամէն օր, ժամը 9-ից առաւօտեան մինչև ժամի 1-ը, առորագրութիւն նոտիրատութիւնների համար, Կուբանեան նահանգի, Մայիոպեան գաւառի, Ցարսկայա Ստանիցայում մետաղ կառուցանելու նպատակով, կից նոյնտեղ ի տէր Հանդուցեալ Թագաւոր կայար Ալէքսանդր Նիկոլաևիչի արձանին։

3—3

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Դիկկենսի „Հալա և Սկեատը“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գրքոյկի վերջը իրրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

Մի՛ջի փողոց, Կաթողիկէական փողոցի անկիւն № 13.

Ամէն Ցժան, քան թէ ուրիշ տեղ Ցախվում են. վիէննական մեբել, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրեվատներ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն գուդներ Ցատպարհի 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կախոցներ պղնձէ, ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րեվոլվերի, սիդար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և Թամբաքու կաշնարօվի գիլդի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼՓ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Միխկասեի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գօշեռուկ (пухъ), պատռոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրեսօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, չադաղներ կաֆէի համար, ֆիլտրեր—չուր մաքրելու, կրամպալ կալօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոչոն, կանվերտաներ, սուրգուչ, մնաթա, պրիչ երկաթէ, պրչակոմ, քարեսախտակ, Թամբեր, Թամբաքամաններ, պրեսպապիներ, գդակներ սեզանի և չայու ֆրտաժէ, վարշավի և բրիտանկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չուխա, պրոստոպշկաններ վարշավա, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գալոշներ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. անդրիներ շրմայու ոսկրէ, գուտապերչայի և փայտէ, չչուսկաներ գլխի, շորի, սուպկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէլ (бумага) մատկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆկչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոնեներ, քիսաներ, պապիրօսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի սպրանքներ, սուրճ ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հատակէա չրեր, պուդրա, Եկիցերին չրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԷԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍՕՍԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) *Մի՛ջի փողոցում կաթոլիկոց փողոցի անկիւնում* № 13.

Ծաղիկ էժան, քան թէ ուրիշ տեղ Ցախվում են. վիէննական մեբել, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրեվատներ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն գուդներ Ցատպարհի 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կախոցներ պղնձէ, ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րեվոլվերի, սիդար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և Թամբաքու կաշնարօվի գիլդի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼՓ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Միխկասեի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գօշեռուկ (пухъ), պատռոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրեսօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, չադաղներ կաֆէի համար, ֆիլտրեր—չուր մաքրելու, կրամպալ կալօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոչոն, կանվերտաներ, սուրգուչ, մնաթա, պրիչ երկաթէ, պրչակոմ, քարեսախտակ, Թամբեր, Թամբաքամաններ, պրեսպապիներ, գդակներ սեզանի և չայու ֆրտաժէ, վարշավի և բրիտանկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չուխա, պրոստոպշկաններ վարշավա, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գալոշներ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. անդրիներ շրմայու ոսկրէ, գուտապերչայի և փայտէ, չչուսկաներ գլխի, շորի, սուպկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէլ (бумага) մատկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆկչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոնեներ, քիսաներ, պապիրօսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի սպրանքներ, սուրճ ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հատակէա չրեր, պուդրա, Եկիցերին չրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԷԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍՕՍԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) *Մի՛ջի փողոցում կաթոլիկոց փողոցի անկիւնում* № 13.

Ծաղիկ էժան, քան թէ ուրիշ տեղ Ցախվում են. վիէննական մեբել, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրեվատներ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն գուդներ Ցատպարհի 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կախոցներ պղնձէ, ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաներ 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րեվոլվերի, սիդար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և Թամբաքու կաշնարօվի գիլդի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼՓ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Միխկասեի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գօշեռուկ (пухъ), պատռոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրեսօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, չադաղներ կաֆէի համար, ֆիլտրեր—չուր մաքրելու, կրամպալ կալօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոչոն, կանվերտաներ, սուրգուչ, մնաթա, պրիչ երկաթէ, պրչակոմ, քարեսախտակ, Թամբեր, Թամբաքամաններ, պրեսպապիներ, գդակներ սեզանի և չայու ֆրտաժէ, վարշավի և բրիտանկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չուխա, պրոստոպշկաններ վարշավա, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գալոշներ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. անդրիներ շրմայու ոսկրէ, գուտապերչայի և փայտէ, չչուսկաներ գլխի, շորի, սուպկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէլ (бумага) մատկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆկչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոնեներ, քիսաներ, պապիրօսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի սպրանքներ, սուրճ ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հատակէա չրեր, պուդրա, Եկիցերին չրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԷԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍՕՍԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) *Մի՛ջի փողոցում կաթոլիկոց փողոցի անկիւնում* № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 17 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 86 Մայիսի 19 (31) 1882 Մայիսի 19 (31) № 86

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։
Թիֆլիսում գրւում են միայն խմբագրատան մէջ։
Օտարազգացիք գնում են ուղղակի Տիֆլիսում Редакція «Мшака»։

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բայի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են հրատարակիչը բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի նոր կարգադրութիւն։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Նկարչին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Սկզբում Անգլիա։ Եգիպտոս։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառնայի Մէլիքսէթեաններ։

ՄԻ ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ժողովրդական լուսաւորութեան նոր մինիստրի երկու կարգադրութիւնները իրանց վրա առանձին ուշադրութիւն են գրաւում։ Այդ կարգադրութիւնները խնդայի և իրանց հետեւանքներով վերին աստիճանի օգտաւէտ կարող են լինել։

Առաջինն այն է որ հոգևոր սեմինարիաների մէջ ուսումն աւարտածներին նորից թոյլ կը տրվի մանել համալսարան. գա մեծ բարիք է, քանի որ վերջին ժամանակները սեմինարիաներում աւարտածները մեծ չունէին համալսարաններում և ոչքան երիտասարդ սեմինարիաներ իրանց դպրոցի ուսման ընթացքը աւարտելուց յետոյ, ինում էին անգործ, ինում էին տարակուսած և յուսահատված, հնար չը գտնելով շարունակել իրանց բարձրագոյն ուսման ընթացքը և տեսնելով իրանց կեանքի ապագան կոտրված։

Նոր մինիստրի մի այլ կարգադրութիւն, որ իր վրա առանձին ուշադրութիւն է գրաւում, մենք ուզում լրագիրներից արտագրում ենք „Մշակի“ ներկայ համարի ներքին լուրերի բաժնում։ Ուսումնարանական շրջանների հոգաբարձուները իրաւունք կունենան իրանց սեփական իշխանութեամբ հատուցանել հատարակութեան հաշուով հիմնվող իգական գիմնազիաներ և պրոգիմնազիաներ, միայն այդ մասին տեղեկութիւն հաղորդելով մինիստրութեանը։ Վերջապէս շրջաբերականը հրաւիրում է հոգաբարձուներին համոզել իգական գիմնազիաներ կամ պրոգիմնազիաներ հիմնել ցանկացող հատարակութիւններին, այդ դէպքում դպրոցների փոխանակ հիմնել օրիորդական տարրական ուսումնարաններ և իգական արուեստագործական դպրոցներ։

Այդ վերջին կարգադրութիւնը, մանաւանդ, շատ նշանաւոր է։

Վատուց է արդէն որ հատարակական կարծիքը Ռուսատանում նկատում էր թէ իգական գիմնազիաները, տալով աղջիկներին ընդհանուր ուսում և շլնտելացնելով նրանց ոչ մի արհեստի, նպատակայարմար չէին։ Իգական գիմնազիաները շատ օգտաւէտ հիմնարկութիւններ են քիչ թէ շատ ունևոր օրիորդների համար, տալով նրանց ընդհանուր գիմնազիական ուսում։ Բայց չքաւոր կանայք ի՞նչ գործադրութիւն պէտք է գրտնէին կեանքի մէջ իրանց ուսումը գիմնազիաներում աւարտելուց յետոյ, քանի որ իգական գիմնազիան մի կողմից իր սաներին այն իրաւունքները չէր տալիս և չէր էլ կարող տալ, ինչ որ տալիս էր արական գիմնազիան իր ուսումնասէր աշակերտներին, իսկ միւս կողմից ոչնինչ արհեստ կամ արուեստ էլ չէր սովորեցնում չքաւոր օրիորդին, որ կեանքը մանելով ստիպված էր իր ձեռքի աշխատանքով իր օրական ապրուստը հայթայթել։

Մի և նոյն ժամանակ աղքատ աղջիկը եօթ տարի շարունակ ունևոր աղջկերանց հետ միասին նոյն նստարանների վրա նստելով, ընտելանում էր ունևոր կեանքին, սանում լայն ցանկութիւններին և կենսական պահանջներին,—բայց դպրոցից դուրս գալով և իր ձեռքում ոչինչ դէնք չունենալով, ոչ մի արհեստ չիմանալով, չէր էլ կարող լրում տալ իր ցանկութիւններին, իր մէջ ծնած նոր, կենսական պահանջներին, անընդունակ էր լինում թէ իր գլուխը և թէ իր չքաւոր ընտանիքը իր ձեռքի վաստակով պահելու։ Դրանից ծնվում էր խիստ աննպատակութիւն կեանքի պահանջների և ստացած ուսման մէջ. իսկ հետևանքը շատ անգամ կորստաբեր էր լինում օրիորդի համար։ Գիմնազիական ուսումը շատ անգամ յայտնվում էր շահայլութիւն չքաւոր էակների համար, իսկ շահայլութեան ընտելանալը շատ անգամ տանում է կորստաբեր ճանապարհին։

Այդ պատճառով ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան վերջին առաջարկութիւնը ուսումնարանական հոգաբարձուներին, համոզել հատարակութիւններին հիմնել իգական տարրական կամ նոյն իսկ արհեստագործական դպրոցները, չէ կարելի ուրախութեամբ չը բարևել, որպէս մի օգտաւէտ և նպատակայարմար մի կարգադրութիւն։

Մեր ընթերցողները շատ լաւ յիշում են որ „Մշակը“ իր հրատարակման առաջին տարիներից միշտ յայտնում էր նոյն միտքը մեր իգական գիմնազիաների վերաբերութեամբ, անդադար պնդելով որ աւելի նպատակայարմար կը լիներ հիմնել չքաւոր օրիորդների համար արուեստագործական դպրոցներ։ Նոյն միտքը մենք յայտնում էինք և մեր հայոց իգական դպրոցների մասին, բայց հատարակութիւնը արհամարհանքով էր վերաբերվում դէպի մեր յայտնած միտքը։

Մանաւանդ մեզ զարմացնում էր տեսնելով որ մի հայ հարուստ բարերար հիմնեց մի օրիորդական դպրոց յատկապէս աղքատ հայ աղջիկների համար, բայց այդ դպրոցի պրօգրամմայի մէջ չը մտածեց մտցնել արուեստների դասատութիւնը։

Աղքատ հայ աղջիկը այդ տեսակ դպրոցում ամեն բան էր սովորում, բացի այն առարկաներից, որոնք նրան կարող էին հայ տալ իր ուսումն աւարտելուց յետոյ։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Մայիսի 12-ին

Ցայսնի է, որ Անդրկովկասում ապրող հայ-կաթոլիկ հատարակութիւնը դեռ չունի իր սեփական քեմական եպիսկոպոս, այլ նորա եկեղեցական իշխանութիւնը ստորադրած է Սարատովի լատին եպիսկոպոսի իրաւասութեանը։ Իսկ Արդուինի գերապայծառ հայ-կաթոլիկ եպիսկոպոսի եկեղեցական իշխանութիւնը տարածվում է միմիայն նոր նուաճած երկիրների հայ-կաթոլիկների վրա։ Ջանազան ներքին, հատարակական անհրաժեշտութիւններից դրդված, անցեալներում Անդրկովկասի հայ-կաթոլիկ հատարակութիւնը ինդիրք ներկայացրեց կառավարութեանը ունենալու իր քեմական եպիսկոպոս, բայց դեռ ոչնինչ հատաստ տեղեկութիւն չը կայ այդ ինդրի լուծման մասին, որին սպասում ենք մեծ յոյսով և անհամբերութեամբ։

Գաղափարը և այլ պարսկական երկրներ, մինչև հատարտ Վարագայի մելիքների իշխանութիւններին։

Ցիշենք որ քաջայրված Պարսկաստանը բազմա-բաժան է դառնում, Վարագայի մելիքները ևս մտածեցին մի մեծ պատառ իրանց ձեռքը ձգելու։ Մինչև այնօր մելիքները համարվում էին պարսից առատական իշխաններ, իսկ այժմ կամենում էին բոլորովին ինքնուրոյն պետական լծակ, և հայոց անկախ պետութիւն հիմնել։ Իրանց դիտաւորութիւնների մասին խորհելու և կարգադրութիւններ անելու համար, նրանք գաղտնի ժողովներ էին կազմում Գանձասարի վանքում, նոյն ժամանակվայ Եպրի կաթողիկոսի նախագահութեամբ։

Այդ ժամանակներում Վարագայի հինգ մելիքները հետևեալ անձինքն էին.

1) Գ ի ւ լ ի ս տ ա ն ում տիրում էր Մելիք-Բէգլարեան Մելիք-Ադամ II-ը։

2) Ջ ր ա բ ե ր դ ում տիրում էր Մելիք-Խոյայեան Մելիք-Եսային։

3) Խ ա չ է ն ում տիրում էր Հասան-Ջալալեան Մելիք-Գրիգորը, յետոյ նրա հղբայր Մելիք-Աղասի-վէրդին։

4) Վ ա ր ա ն դ ա յ ում տիրում էր Մելիք-Շահնազարեան Մելիք-Յովսէփը։

5) Տ իգ ան ում տիրում էր Ղուկաս վարդապետի որդի Մելիք-Եզանը (Աւանը)։

IV

Վարագայի մելիքների ձգտումները, իրանց հայրենիքում մի անկախ հայկական իշխանութիւն հիմնելու վերաբերութեամբ, նոր մտածութիւններ չէին։ Դեռ 1701 թուին նրանք ուզում էին Պետրոս մեծի մօտ որպէս պատգամաւոր խորհել Օրի անունով հնդկաստանցի հայերի Մխիթար վարդապետի և մի քանի այլ անձինքների հետ։ Նրանք ներկայացան կայսրին Ամստերդամ մէջ։ Այդ դեսպանութեան նպատակն այն էր, որ նրանք համոզէին կայսրին ընդունելու հայերին իր պաշտպանութեան ներքոյ, և հայերը այն ժամանակ իրանց սեփական ուժերով կը պատերազմէին պարսիկների հետ, և կը ծախսէին իրանց վրա դուրսից գրտնվող պետութեան համաձայնութիւնը։ Իրանց հայրենիքի վերակենդանութեան գործը առաջ տանելու համար, յայտնեց Օրին, հայերը որոշեն պատրաստած ունեն Շամախու կողմերում 17 հազար զինուոր, Վարագայում 60 հազար, իսկ Հայաստանի պարսկական 17 նահանգներից կարելի է հաւաքել առնի քան 100 հազար հոգի։ Եւ եթէ կայսրի գօրքերը այդ կողմերը կը գան, հայերը յանձն են առնում իրանց ծախքով պահպանել նրանց։

Որպէս սպանելքի հետ լաւ ծանօթ մարդ, Օրին ցոյց տուեց կայսրին Հայաստանի քարտէզը, ծանօթացրեց նրան հայոց հին պատմութեան և թագաւորների *) հետ, և բացատրեց այն օգտակար, որ կայսրը կարող էր ունենալ Հայաստանը իր հովանաւորութեան ներքոյ առնելով։ Նա յայտնեց, որ ինքը դիմել է եւրօպական և այլ պետութիւններին, և արդէն ստացել է Ասպարիայի կայսրի ու Խալարայի կուրֆիրստի հաճութիւնը, իրանց ուժերը միացնելու առաջին հետ, Հայաստանի վերականգնման գործը յաջողեցնելու համար։

Մեծ կայսրի ուշադրութեան արժանացան այն մեծ չահերը, որ նա կարող էր քաղել Հայաստանի հետ լաւ ծանօթ լինելով։ Հայաստանը գտնվում էր Սեւ ծովի, Կասպից ծովի և Պարսից ծոցի վրա։ Նրա միջոցով Մեծ Պետրոս կարող էր ուղիղ առևտրական յարաբերութիւններ հաստատել Հնդկաստանի հետ, առանց Պարսկաստանի միջնորդութեան։ Նրա հետ առևտրական դաշնադրութիւնները կարող էին մեծ օգուտներ տալ Ռուսատանին։ Հայերը կարող էին Ռուսատանի համար ստանալ Պարսկաստանի մետաքսը, բամբակը, գինին, ձէթը, ներկերը, ապակին, ոսկին, արծաթը, պղինձը, երկաթը, կապարը, ականները, գոհարները, մարգարիտները, ինչպէս և Հնդկաստանի ապրանքները։ Ռուսատանի համար մեծ չահ էր ներկայացնում նաև Հայաստանի հետ ցամաքային ճանապարհով առևտուր անելը, որովհետև նա զրկված էր չվելական պատերազմով, որը այդ միջոցներում ամեն տարի կերպով բորբոքված էր։ Բայց դրանից, նա հարկաւոր համարեց աւելի լաւ ծանօթանալ Պարսկաստանի նոյն ժամանակվայ դրութեան և քաղաքական հանգամանքների հետ։ Այդ մտքով Պետրոս մեծը կազմեց մի դեսպանութիւն, որի լիազօրը կարգվեցաւ նոյն իսկ Իսրայէլ Օրին **), և ճանապարհ դրեց դէպի Պարսկաստան (1707) Շահ-Սուլթան-Յուսէինի մօտ։

Նրա բնիկ Մինաս վարդապետը մնաց Ռուսատանում և չարունակում էր բանակցութիւնները, մանաւանդ Պետրոս մեծը ժամանակ չունէր, որովհետև նա զբաղված էր չվեդական պատերազմով, որը այդ միջոցներում աւելի սաստիկ կերպով բորբոքված էր։ Բայց դրանից, նա հարկաւոր համարեց աւելի լաւ ծանօթանալ Պարսկաստանի նոյն ժամանակվայ դրութեան և քաղաքական հանգամանքների հետ։ Այդ մտքով Պետրոս մեծը կազմեց մի դեսպանութիւն, որի լիազօրը կարգվեցաւ նոյն իսկ Իսրայէլ Օրին **), և ճանապարհ դրեց դէպի Պարսկաստան (1707) Շահ-Սուլթան-Յուսէինի մօտ։

Նրա բնիկ Մինաս վարդապետը մնաց Ռուսատանում և չարունակում էր բանակցութիւնները, մանաւանդ Պետրոս մեծը ժամանակ չունէր, որովհետև նա զբաղված էր չվեդական պատերազմով, որը այդ միջոցներում աւելի սաստիկ կերպով բորբոքված էր։ Բայց դրանից, նա հարկաւոր համարեց աւելի լաւ ծանօթանալ Պարսկաստանի նոյն ժամանակվայ դրութեան և քաղաքական հանգամանքների հետ։ Այդ մտքով Պետրոս մեծը կազմեց մի դեսպանութիւն, որի լիազօրը կարգվեցաւ նոյն իսկ Իսրայէլ Օրին **), և ճանապարհ դրեց դէպի Պարսկաստան (1707) Շահ-Սուլթան-Յուսէինի մօտ։

Նրա բնիկ Մինաս վարդապետը մնաց Ռուսատանում և չարունակում էր բանակցութիւնները,

*) Մինչև այսօր Գանձասարի վանքի գրատանում կարելի է տեսնել հայոց թագաւորների ձիթեռնկար պատկերների մեծագործները, որ պատրաստվեցան այն ժամանակ Եւրօպայի թագաւորներին ներկայացնելու համար։

*) Մեծն Պետրոս արտասահմանում գտնված ժամանակ, Հոլլանդիայում ծանօթացաւ մի Աբրահամեանց պիւռեղիացի վաճառականի հետ, որին յետոյ հրաւիրեց Ռուսատանում առևտուր անելու։

**) Իսրայէլ Օրին այդ ժամանակ պօլիտիկի աստիճան էր ստացել կայսրից։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Ստացուած փոխադրական վճարները հրատարակչատան կողմից։

Ներկայումս հրատարակչատան մէջ պատրաստ են հետևեալ գրքերը, որոնք կարելի է ստանալ ամենայն գրավաճառանոցներում։

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ա. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Բ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Գ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Դ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ե. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Զ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Է. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ը. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Թ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ժ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԺԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ի. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԻԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Լ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԼԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ն. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՆԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ծ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ԾԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ձ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՁԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ղ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՂԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Մ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Յ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ճ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Մ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՄԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Յ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՅԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» Ճ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԱ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԲ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԳ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԴ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԵ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԶ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԷ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԸ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

Ա. Ա. Ալիշանի «Հայապատում» ՃԹ. հատոր, գին 1 ռ. 50 կ.

ՍԱՐԱՖԱՆԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ընդունելութիւն կ՚ըլլայ ամէն օր առաւօտեան ժամը 8-էն մինչեւ 12-ը եւ կէսօրէ ետքը ժամը 2-էն մինչեւ 5-ը։ Ընդունելութեան վճարը 5 ռուբլի։ Ամէն տեսակ հիւանդութիւններ կ՚ընդունի։ Ինքը կը գործածէ ամէն տեսակ գործիքներ եւ ամէն տեսակ դեղեր։ Ունի նաեւ ներքին հիւանդութեանց բաժանմունք

Fonds A.R.A.M

ՈՍՏԱՓԵՑ

Եվրոպական դիվանագիտության մեջ ներկայումս ամենահետաքրքրական հարցը, որ ամենքի ուշադրությունը գրավում է, Ռուսաստանի և Անգլիայի հարաբերությունների հարցն է։ Ռուսաստանի և Անգլիայի միջև եղած հարաբերությունները ամենաանհանգիստ բնավորություն են ստացել

այն ժամանակից որ երկիրը լցվում է ֆրանսիական գաղթականութիւններով, վայրենի գազանները դէպի հարաւ են գնում Ալժիռ ամենայնիւ, անցեալ տարի վայրենի կենդանիների մեծ թիւ է սպանված, օրինակ. կենտրոնական նահանգում սպանված են 15 առիւծ, 72 յովազ (пантера) և 12 բոլենի, Ալժիրիայում—1 առիւծ, 22 յովազ և 63 բոլենի. Օրանում—189 յովազ և 66 բոլենի. Բացի դրանից երեք նահանգներում սպանված է 2,700 չնագայլ։

* *

«Unsere Zeit.» *ամսագիրը հաղորդում է հետևեալ հետաքրքիր փաստը, որ ցոյց է տալիս ուղղի յատկութիւնը։ Մէկ անգլիացի պատմական, Հարց լեռների վրա արած ճանապարհորդութեան ժամանակ, մի անգամ ոչինչ չը կերած և առանց կանգ առնելու բարձրանում էր լերան վրա. երբ նա վերջապէս յաղթահարեց այդ ևս չը կարողացաւ ճանապարհը շարունակել, այն ժամանակ զարմանքով նկատեց, որ այլ ևս գերմաներէն լեզուով չէ կարող խօսել, թէպէտ մինչև այդ ժամանակը շատ վարժ խօսում էր այդ լեզուով. իսկ իր մայրենի լեզուն, անգլիերէնը, չը մոռացաւ. երբ պատահական հանդիպացաւ և կերաւ, կրկին կարողացաւ գերմաներէն խօսել։ Բացի դրանից, շատ անգամ նկատել են, որ շատ լեզուներով խօսող անգամ նկատել են, որ շատ լեզուներով խօսող մարդիկ, հիւանդութեան ժամանակ մոռանում էին իրանց պատկած լեզուներից մէկը։*

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՄՕՍԿՎԱ, 17 *մայիսի։* Հանդիսի 6,000 *էկսպօնենտներից, որոնք յայտնեցին ցանկութիւն մասնակցել Հանգիստում, իրանց հաշմար նշանակված տեղերը միայն* 3,000 *հոգի գրաւեցին։ Արքունի վիտրիններից շատերը դատարկ են։*

ՄՕՍԿՎԱ, 17 *մայիսի։ Լուռ ուսանողները ուղարկում են մի պատկ Գարիճնի գերեզմանի վրա։ Այդ գործի ինիցիատիվը պատկանում է պետրօվսկայա Ակադեմիային։*

ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԻՑ

ՋԱԼԱԼ-ՕՂԼԻ, 17 *մայիսի։ Այսօր ժամը երեքի կէսին, ադաւնիի ձուի մեծութեամբ եկած կարկուտից յետոյ, եղաւ այնպիսի սաստիկ փոթորիկ, որ մինչև հիմքը քանդեց շատ տներ և տարաւ երկաթեայ կտուրներ արքունի հասատատ շինութիւններից։ Բնակիչներին պատեց սոսկալի երկիւղի պատճառով։*

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ որ աւարտել է Թիֆլիսի ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ինստիտուտի ուսման ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի Հայոց ուսումնարաններում ՈՒՍՈՒՑՉի պաշտօն ունենալ։ Հասցէն կարելի է իմանալ «Մշակի» խմբագրատան մէջ։

1—10

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԵՆԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 *կ. գիւժինը,* ՏՐԱՐՆԵՐ 3 *կ. Հարիւրը, սապօն* 3 *կ. հատը, արեւի* ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ 50 *կ.,* ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ապակով) *ժամացոյցի համար* 50 *կ., կրաններ* 10 *կ., ջրի ամաններ* 30 *կ., կժեր* 25 *կ., կախարաններ* 4 *կ.,* ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 *ր., ծրարիչներ* 1 *ր., Հայելիներ* 35 *կ., վարագոյրներ* 4 *ր., պիջակներ* 6 *ր.,* ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 *ր., գլխարկներ* 1 *ր., Հր Թրջվող վերարկուներ* 6 *ր., շէհօակա* 90 *կ.,* ԱՍԵՂՆԵՐ 100 *Հատը* 8 *կ., կանանց և տղամարդկանց* ԳՈՒԼԱՆՆԵՐ 2 *ր.* 50 *կ. գիւժինը,* ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 *կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ* 40 *կ. ֆունտը,* ԴՐԱՊ, *տրիկօ,* ԱԼԲՕՄՆԵՐ, *բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն* ԿԻՍԱԳՆՈՎ, *մաճեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԻՐԻՑ։

34—50

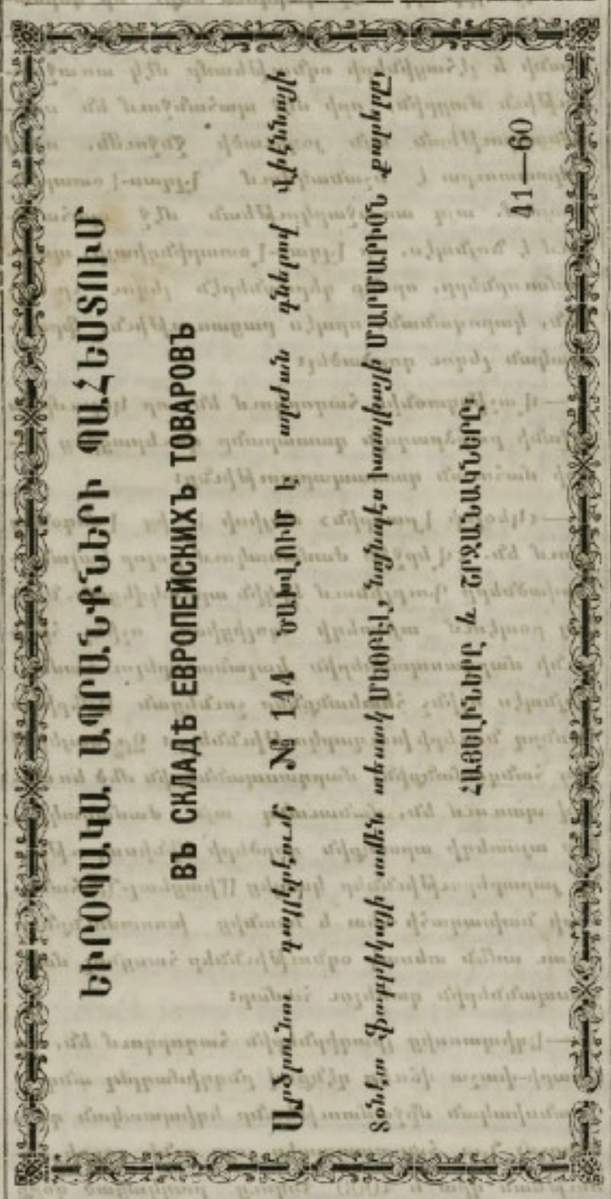

41—60

ԲԱՖՖԻ

ԴԱԻԻԹ ԲԷԿ

ԳԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 *երեսներից*

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼԻ

Յաւարտ գրքերը ուղարկում են ձանապարհածախքը 15 *կ. մարիաներով. տասնով գնողները ճանապարհածախքը չեն վճարում։ Տասնից աւելի գնողները* 10 % *զեղչում են ստանում։*

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“

Тифлисъ, Головинскій проспектъ № Мириманова, №№ 3 и 4.

12—15

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօրծիմեակի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէյօղլու։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 *ժամից մինչև* 3 *ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան* 7—10 *ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։*

ՀԱՐՑԱՖՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսումնարանների

Մայիսի 18 *և* 19-*ին կաթոլ. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.*

— — 20-*ին Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.*

— — 22-*ին Շամքօրեցոց եկեղ. ուսումն.*

— — 24-*ին ս. Մինաս եկեղ. „Իգմիրեան“ ուսումն.*

— — 25 *և* 26-*ին Կուկիա ս. Աստուածածնի եկեղ. ուսումն.*

— — 27-*ին ս. Կարապետ եկեղ. ուսումն.*

— — 28 *և* 31-*ին Աւետեաց եկեղ. ապ. և օր. ուսումն.*

Յունիսի 1, 2 *և* 3-*ին Հաւլաբ. Մարիամեան օր. ուսումն.*

— — 4 *և* 5-*ին Թանգեանց օր. ուսումն.*

Հարցաքննութիւնները կը սկսվեն առաւօտեան 8 *ժամին։ Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց։*

Մանկավարժական ինստիտուտի վերջին դասատան ուսանող պատրաստում է աշակերտներ այսեղ կամ ամառանոց. Հասցէն. Александровскій учительскій институтъ на Михайловской улицѣ (колонія) Александръ Захаровъ.

2—4

Լոյս տեսաւ Տփղրան Նազարեանի Հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Դիկկենսի „Հարս և սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գրքոյկի վերջը իրրև յաւելուած տպած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 *կ.*

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

Շաբաթ-կիրակի ՄԱՆԻԿՈՎ *յայտնում է որ մայիսի* 18-*ին, ներկայ* 1882 *թուին Անդրկովկասի* ՊՐԻԿԱԶԻՄ *ամենուրեք կը լինի, երբէք օրէնք յետոյ կրճնամուրդով եղիսաբէթ* ՄԱՆԻԿՈՎԱՑԻՆ *պատկանող տան վրա, որ գտնվում է Թիֆլիսի* 1 *բաժնի* 3-*րդ շրջանում, Սապէօրնի փողոցում, 1879 թուին արած փոխառութեան վրա մնացած* 8,148 *րուբլ ապառիկի պատճառով։*

Յանկացողները այդ տունն առնելու, կարող են տեսնել գնահատողական ատորտիրը Պրիկազում։

2—3

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Песковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների Հովանաւորութեան Թիֆլիսի Ընկերութեան բժիշկները գտնվում է Սաղի վրա, Պետրովսկայա փողոց, տուն Գվրիա-շվիլի։ Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-*ից մինչև* 9 *առաւօտեան, բացի կիրակի և տօն օրերից։*

6—10

ՄՈՒՐԱԲԱ, *չաքարի ձուաներ, պաներ-չեռատեր, խաւիար և այլն։ Ծախվում են շատ էժան*

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ

Նոյն տեղ ծախվում են. բազկամոտ հարմարակալ 8 *ր.,* ամբողջ ՀԱԳՈՒՍՏ 12 *ր., չը թրջող վերարկուներ* 6—18 *ր. և մեծ քանակութեամբ* ԲԻՎՕԼԿՎԵՐՆԵՐ, *դանակներ և այլն։*

10—10

Ա ե լ ի է ժ ա ն, *քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիէննացի մեծուկ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ* ԿԱՐԱՎԱՆՆԵՐ 8—30 *ր., չամադաններ* 250—25 *ր., սակվօյաժներ* 1. 30—12 *ր., սուն դուկներ ձանապարհի* 6—35 *ր., մանաններ* (погребцы) 6—25 *ր., սամովարներ* 60 *կ.*—1.25 *ֆունտը., կախոցներ պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրիվայներ մրա մօրներ* 38 *ր.*—75 *ր., հրացաններ երկու լուլանի* 6—32 *ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ* 3. 50—30 *ր., պատրոններ. (գուլաններ) րեվոլվերի, սիգար ռէնգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և թամբաքու կաշեպօվի գործի պապիրոսի.* 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՎ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, *բնակվիս. (սուխար չայու և կաֆէի) նշնէմի. կօֆէ նշնէմի և Միխեևսկի. պետերբուրգու* 40—1 *ր.* 25 *կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ* 28 *կ.*—240 *ր., պրօբկայ պինեժանաների, Հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլիուկ (пухъ), պաղնռաններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանադան ֆաբրիկաների* 1 *ր.* 20 *կ.*—25 *ր. գուժինը. գրչակոմիներ* 1 *ր.* 80 *կ.*—5—60 *կ. գանակ ջրի* 1—60 *կ.*—12 *ր., գանակ Հայի* 20 *կ.*—1 *ր., Հատը, կափոններ* 1—40 *մինչև* 3—20 *կ. պրիբօր. մեծ կարելու մաշինայ. Անգլիական ութմներ, բրիտանակի չայնիկներ, կաֆեներ ամենայն տեսակ, Ջաղացներ կաֆէի Համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրակմամ կարօրկէն* 18 *կ., մաթս ֆրանսիայի ժակէտ, Հու պէտ փշտան, կանվերտաներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեսախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիներ, դգալներ սեզոնի և չայու ֆրուժէ, վարշավի և բրիտանակի դուժինը* 1—50 *կ. մինչև* 12 *ր., և չայու* 45 *կ.*—5 *ր., չուժիկք* 45 *կ.*—5 *ր., շամադաններ ամեն տեսակ* 25 *կ.*—12 *ր. ջուխտ, պոլսապոշկաներ վարշավու, ՌԵՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, դուլրաններ կանանց և մարդկերանց* 15 *կ.*—50 *կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուշիկներ, գոնափիներ* 35 *կ.*—1—50 *կ., Հատ, անձրևի և շոգ. ամպրեր շիմայու ապորէ, գուտապերչկի և փոյաէ, շէտկաններ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի Համար. չուլքի Թել* (бумага) *մատկի կօշի և շորի* (гарусъ) *ֆելշապկեք մարդկերանց և կանանց, պրօտամաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մեր գործատերերի ապրանքներ, տապան ամեն տեսակ* 3 *կ.*,—30 *կ., կատր, Հատավէտ ջրեր, պուդրա, Վիկտորին ջրի քացախ, Հատավէտ պատաշկիներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։*

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍՅԱՆԻ *պահեստում* (въ складѣ) *մէջի փողոցում կաթոլիկոսց փողոցի անկիւնում* № 13.

Հասցէատէր Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

53—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 18 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 88 Մայիսի 21 (Յունիսի 2) 1882 Մայիսի 21 (Յունիսի 2) № 88

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարքաղաքացիք գիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են
հրատարակչից բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Չիրքայիից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Իշխան Օրլովի յայտարարութիւնը։ Թիւրքիա։ Եղիպտոս։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՒՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐ։ — ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառնակ Մէլիքութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՉԻՐՔԱՅԻԻՑ

—

Մայիսի 9-ին

Երէք տարի է որ Չաորւա գիւղի հոգևոր առաջնորդութիւն ունի։ Ընտանիքը բաւական տաղտկալի հանգամանքներ արաւ այդ երէք տարւայ ընթացքում։ Հոգատարձուներ Մ. քահանայ Տէր-Սարգիսեանցից և պ. Յ. Մէլքումեանցից առնելը ես թաւում տանը բաղնիք, բայց ներքինական տեղական պայմանները ինձ պակաս են դարձնում։ Պարտիզները կամաւոր նուիրատուութիւններ հաւաքելով հաղիւ կարողացան երէք տարւայ ընթացքում լրացնել ուսուցչի ռոճիկը և դպրոցի միւս ծախսերը։ Բայց վերջապէս չը կարողանալով այլ ևս կառավարել դպրոցը, հոգաբարձուները գրաժարական են առել իրանց պաշտօնից։

Շուշու գաւառի թեմական տեսուչ պ. Յովհաննէս Տէր-Դաւիթեանցը, ապրիլի 25-ին այցելեց Չաորւա գիւղի ուսումնարանը։ Նրա յայտարարութեան և ստուգութեան օգտութեամբ ժողով կազմվեցաւ հաւատարկութեան պրակտ և անդրադարձ անձինքներից։ Պ. տեսուչը հաւատարկութեան ուշադրութիւնը դարձրեց ուսումնարանի գրութիւնը դասընթացի պրոգրամի վրա։ Աչքի առջև ունենալով որ ներկայ հաղարարձութիւնը հրաժարւում է իր պաշտօնից, պ. տեսուչը առաջարկեց հաւատարկութիւնը իր կամքով նոր հաղարարձուներ ընտրել։ Բացի սրանից պ. Տէր-Դաւիթեանցը ասեց իր կարծիքով դպրոցը այն պատճառով առաջ չէ գնում որ իւրաքանչիւր աշակերտը ամսեկան 10 բուրլ է տալիս ուսման վարձ, իսկ դա չքաւորների համար շատ բանդ է։ Այդ է պատճառը որ երէք տարւայ ընթացքում դպրոցի աշակերտների թիւը 50-ից չէ անցնում։ Վերջը տեսուչը հրաւիրեց հաւատարկութիւնը հետևեալ կարգադրութիւնն անել. թող իւրաքանչիւր տունը ամսեկան մի մի բուրլ փող յատկացնի ուսումնարանի օգտին, որպէս զի ուսումնարանը հնարաւոր եկամուտի աղբիւր ունենայ և այդպիսով աղքատներն էլ կարողանան կարդացնել տալ իրանց զաւկներին։

Ցնծալի այդ խօսքերին հաւատարկութիւնը պատասխանեց։ «Բաւական է ինչքան մեր աղքատ դրացիից անթիւ կօպէկներ են մնում Շուշու հոգևոր դպրոցը, չը նայելով որ մեր գաւակներից ոչ մինը այնտեղ չէ կարողացել մինչև այսօր. թող հոգևոր իշխանութիւնը բարեհաճի Չիրքայիի գաւառի հայ գիւղերի սրբադարձի և ուխտաւորների եկամուտները յատկացնել մեր ուսումնարաններին, այնուհետև մեր ուսումնարանների պակասող դրամը մենք կը լրացնենք աշակերտավէրներից պահանջելով։ Եւ այն ժամանակ մենք ուրիշ հոգարարձուներ չենք էլ ընտրի, այլ կը խնդրենք դարձեալ նոյն հոգարարձուներին կրկին իրանց պաշտօնն ընդունել, չը նայելով որ դրանք հրաժարական առնելին. բայց մենք նրանցից գոհ ենք։» Վերջապէս ընդունով է մեզատր աղբատ գիւղացին, որ միշտ պէտք է օգնի իր միջոցներով հարուստ քաղաքացուն, ասում էր ժողովուրդը։

Անցեալ տարւայ օգոստոս ամսին Չաորւայ գիւղերը կարկտահարւեցան։ Զմեռն էլ այս տարի սովորականից գէտ ցուրտ էր։ Եւ այսօր, չը նայելով որ գարուն է բացվել, կարկտահար ծառերի մատաղ ճիւղերը յոլորովին չորացած են։

Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղի փոստատան կառավարիչը շատ անբարոյաբարոյական կերպով է վարւում փոստին այցելողների հետ։ Ներկուստ պարոնը չատ կոպիտ պատասխանեց մի երիտասարդին, որ եկել էր հարցնելու թէ փոստը հասել է թէ ոչ։ Ասում են երիտասարդը գանգատ է տալիս փոստի կառավարչի դէմ։

—

Այս օրերս Չաւլաթարի յետընկած փոստերից մինում աւազակները յարձակվել են այդտեղի մի առաւելաթափի վրա, խլել են նրա ժամացոյցը, կողոպտել են չորերը և ծեծել են նրան։ Երիտասարդ առաւելաթափը մնում է ի մահ հիւանդ է։

—

Լսում ենք որ պ. Գ. Սարուխանեան առարգրութիւն է բացել Չաւլաթարում մնացած հայ մշակների ընտանիքների օգտին։ Ժողովուրդը մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի այդ հանգանակութիւնը։

—

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են որ այդտեղի փոստատան կառավարիչը շատ անբարոյաբարոյական կերպով է վարւում փոստին այցելողների հետ։ Ներկուստ պարոնը չատ կոպիտ պատասխանեց մի երիտասարդին, որ եկել էր հարցնելու թէ փոստը հասել է թէ ոչ։ Ասում են երիտասարդը գանգատ է տալիս փոստի կառավարչի դէմ։

—

Այս օրերս Չաւլաթարի յետընկած փոստերից մինում աւազակները յարձակվել են այդտեղի մի առաւելաթափի վրա, խլել են նրա ժամացոյցը, կողոպտել են չորերը և ծեծել են նրան։ Երիտասարդ առաւելաթափը մնում է ի մահ հիւանդ է։

—

Լսում ենք որ պ. Գ. Սարուխանեան առարգրութիւն է բացել Չաւլաթարում մնացած հայ մշակների ընտանիքների օգտին։ Ժողովուրդը մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում դէպի այդ հանգանակութիւնը։

Ա.

—

Լսում ենք որ Թիֆլիսի Բարեգործական ընկերութիւնը պատրաստել է արդէն մշեցի մշակների փոխադարձ օգնութեան գանձարանի կանոնադրութեան ծրագիրը, որ և պէտք է շուտով ներկայացվի վարչութեան հաստատութեանը։

—

Մեզ գրում են ԵՐԵՒԱՆԻՑ որ այդ նահանգի հայ բազդատականների մի ջիղ, բացակայած երևոյթ տանից, խոչընդոտութիւն է տալիս գալիք դէպի Կարսի նահանգը, որտեղ և տապրել է հոդին։

—

ԻԳԴԻՐԻՑ մեզ գրում են «Սարմալուի գաւառի մէջ հողերի քչութեան պատճառով, հայ երկրագործներից ոմանք գաղթում են դէպի Կարսի նահանգը։»

—

Լրագիրները հաղորդում են որ մայիսի 11-ին, առաւօտեան 10 ժամին, կամ Լօրիս-Մէլիքով հասաւ Ս. Պետերբուրգ Վարշաւա-Պետերբուրգեան երկաթուղով։ Կայարանում կոմսին ընդունելին նրա որդիները, ազգականները և ծանօթները։ Դէմքով կամը գրեթէ չէ փոխվել, չը նայելով որ հիւանդ է եղել։ Ասում են որ կոմս Լօրիս-Մէլիքով կը մնայ Ս. Պետերբուրգում մի քանի օր, կը խորհի այդտեղ իր ընտանիքը և ապա կը վերադառնայ Գերմանիա, որտեղ գտնվում է մի քանի շաբաթ կը մնայ Լէմ քաղաքում բժշկվելու համար։ Այնուհետև կոմսը կը վերադառնայ Ս. Պետերբուրգ։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ աչքի առաջ ունենալով Բաթում-Թիֆլիսեան երկաթուղին, այդ մշակների նահանգում Ախալցխան խնդրել է Դաւիթ-բէկը Գաւմանի կողմերում հրաչքներ էր գործում։ Մահմեդական տիրապետողների բերդերը միևը միւսից յետոյ ընկնում էին նրա ահեղ զօրութեան առջև։ Հալիձորի բերդի պաշարման ժամանակ մի բուռն քաջերով շրջից նա օսմանցիների առնի քան քսան հազար զօրքերը *)։ Վախանը, Բարգիուշաթը, Ջաւնպարը, Գենուազը և Գաղթականը բոլորովին մաքրեց օսմանցիներից, խլեց նրանցից Մեղրի և Օրլատաու քաղաքները։ Այդ բոլորը լսելով պարսից Շահ-Թահմասը, **) թէ որքան նա օգնեց իրան, պատերազմելով Պարսկաստանի թշնամիների հետ, վարձատրեց քաջի յաղթութիւնները, պատուոյ պատուհասներ չնորհելով Դաւիթ-բէկին։ Նա ուղարկեց բէկին մի դրօշակ, մի պատուական նժոյգ ձի և թագաւորական ֆերմանով հաստատեց, որ նա ժառանգաբար իր տիրած երկրների տէրը և իշխանաց-իշխանը լինի. նա իրաւունք տուեց բէկին իր անունով դրամ կտրելու։ Բայց յանկարծական մահը թոյլ չը տուեց այդ հերոսին երկար վայելելու իր յաղթութիւնների փառքը... 1728 թ-ին գաւառների թագիը նորան գերեզման տարաւ։ Մի և նոյն տարւայ մէջ մեռան Վրաստանի երեք նշանաւոր գործիչները՝ Մէլիք-Ռէզլարեան Աբոլ II-ը, Մէլիք-Խաթայենան Մէլիք-Եսային և Գանձասարի Եսայի կաթողիկոսը։ Մէլիք-Աբոլին յաջորդեց իր որդի Մէլիք-Խաւբը, Եսայի կաթողիկոսին յաջորդեց Երիցմանկանց վանքի Ներսէս կաթողիկոսը, իսկ Մէլիք-Եսային յաջորդեց իր եղբայր Ալահ-Վուլին, որ իր քաջագործութիւնների համար Նադիրից ստացաւ սուլթանութեան տիտղոս և կոչվեցաւ Ալահ-Վուլի-սուլթան։

Նադիրը, յաջողութեամբ առաջ տանելով իր արշաւանքները, մի քանի տարւայ մէջ հետզհետէ խլեց այն բոլոր պարսկական նահանգները, որ օտարները և օսմանցիները տիրել էին (Աթրպատականը, Նախիջևանը, Երևանը, Վրաստանը,

Նեռում Աբենաց իշխան Դաւիթ-բէկը Գաւմանի կողմերում հրաչքներ էր գործում։ Մահմեդական տիրապետողների բերդերը միևը միւսից յետոյ ընկնում էին նրա ահեղ զօրութեան առջև։ Հալիձորի բերդի պաշարման ժամանակ մի բուռն քաջերով շրջից նա օսմանցիների առնի քան քսան հազար զօրքերը *)։ Վախանը, Բարգիուշաթը, Ջաւնպարը, Գենուազը և Գաղթականը բոլորովին մաքրեց օսմանցիներից, խլեց նրանցից Մեղրի և Օրլատաու քաղաքները։ Այդ բոլորը լսելով պարսից Շահ-Թահմասը, **) թէ որքան նա օգնեց իրան, պատերազմելով Պարսկաստանի թշնամիների հետ, վարձատրեց քաջի յաղթութիւնները, պատուոյ պատուհասներ չնորհելով Դաւիթ-բէկին։ Նա ուղարկեց բէկին մի դրօշակ, մի պատուական նժոյգ ձի և թագաւորական ֆերմանով հաստատեց, որ նա ժառանգաբար իր տիրած երկրների տէրը և իշխանաց-իշխանը լինի. նա իրաւունք տուեց բէկին իր անունով դրամ կտրելու։ Բայց յանկարծական մահը թոյլ չը տուեց այդ հերոսին երկար վայելելու իր յաղթութիւնների փառքը... 1728 թ-ին գաւառների թագիը նորան գերեզման տարաւ։ Մի և նոյն տարւայ մէջ մեռան Վրաստանի երեք նշանաւոր գործիչները՝ Մէլիք-Ռէզլարեան Աբոլ II-ը, Մէլիք-Խաթայենան Մէլիք-Եսային և Գանձասարի Եսայի կաթողիկոսը։ Մէլիք-Աբոլին յաջորդեց իր որդի Մէլիք-Խաւբը, Եսայի կաթողիկոսին յաջորդեց Երիցմանկանց վանքի Ներսէս կաթողիկոսը, իսկ Մէլիք-Եսային յաջորդեց իր եղբայր Ալահ-Վուլին, որ իր քաջագործութիւնների համար Նադիրից ստացաւ սուլթանութեան տիտղոս և կոչվեցաւ Ալահ-Վուլի-սուլթան։

Նադիրը, յաջողութեամբ առաջ տանելով իր արշաւանքները, մի քանի տարւայ մէջ հետզհետէ խլեց այն բոլոր պարսկական նահանգները, որ օտարները և օսմանցիները տիրել էին (Աթրպատականը, Նախիջևանը, Երևանը, Վրաստանը,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՑԻ ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

VIII.

Նադիրը *) յայտնվեցաւ այն ժամանակ, երբ, որպէս տեսանք վերևում, Պարսկաստանը բաժանրաժան էր եղած և պարոնց գահի վրա նստած էին օտարները։ Պարսկաստանի մի մասին տիրում էին աւազակները, մի մասը գրաւել էին ոստիկանը, իսկ պարսկական Հայաստանը, Վրաստանը և մի քանի այլ նահանգներ օսմանցիների ձեռքումն էին։

Նադիրը յայտնվեցաւ ինչպէս մի կատաղի փոթորիկ, որը զօրաւոր ձևրքով նախ մաքրեց Պարսկաստանը աւազակներից, որոնց Հողկաստանի մի մասը, յետոյ իր տերը գարձրեց օսմանցիների դէմ։ Նրա գործունէայ յաջողութիւնները նոր ուժ, նոր խրախոյս ներշնչեցին Ղարաբաղի հայոց մէլիքներին։ Այդ վերջինները սկսանին իրանց տնտեսական ուժերով մաքրել իրանց հայրենիքը օսմանցիներից։

Այդ ժամանակ օսմանցիների սէրասկէր (գլխաւոր հրամանատար) Սարի-Մուստաֆայ փաշան իր գլխաւոր բանակով զետեղված էր Գանձակ քաղաքում, իսկ մնացած զօրքերը ապրանել էր Ղարաբաղի մէլիքների երկրներում։ Մէլիք-Աւանը, որ բոլոր միւս մէլիքների գահերէցն էր, օգուտ քաղելով վաշայի դէպի ինքն ունեցած բարեկամական յարաբերութիւններից, և առ հասարակութիւն ցոյց տալով, զաղտնի կերպով սպրդնց մի մեծ գաւադրութիւն։ Ղարաբաղի բոլոր մէլիքները միաբանվեցան նրա հետ։ Ապստամբութեան նշանը

*) Նադիրը կոչվում է և Թահմազ-Գուլի-խան. նա սկզբում մի հասարակ աւազակապետ էր, ապստամբութիւններ էր գործում Խօրասանի անապատներում. յետոյ Շահ-Թահմասի մօտ զօրապետ և ապա ընդհանուր սպարապետ դարձաւ. վերջը Շահ-Թահմասին սպանել տալով, ինքը թագաւոր եղաւ։

*) Ալի 1881 թվի ճանապարհորդութեան ժամանակ, Ախալցխայի դիւղում լինէ յաջողվեցաւ ունենալ մի հրաշալի գրչագիր ասեաթան, որ գրված էր նոյն Գայխանէի ձեռքով։

**) «Այս է ասպան Մէլիք Շահնազարի որդի Մէլիք Յուսէինին. թվ. ռ. ճ. ձ. ե. 1185 (1736)։ «Ողեմ բանս գովեսի ի վերայ Մէլիք Յուսէինի, զոր գրեցի այս ասպանին. սա էր ամէր երկրին Վրաստոյ. եռհասան և հինգ մասն գեղի. սա էր հասակ տեղահասակ լի. ողորմէր ամէն ազգին. կերպարանօքն էր գովելի. ս ա ռ չ և ս ա հ ա ր կ թագաւորի. ամուր պարիսպ էր աշխարհին. քաղ պարծանք հայոց ազգին. պ ա տ ե ր ա զ մ ե ա ց հ ա ս ո ս ա ն ց ի. յոյժ կ ո տ ո ր և ա ց ազգէն առեալ»։

*) Ամենա խաթիսը Ցիլակի գաւառի մէլիք Աւանի (մէլիք Եգանի) քոյրն էր, նոյն անձի, որ ապրեց ընդհանուր ապստամբութիւնը։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

(Շար. տե՛ս)

Ի ՄԱՍԱՆ ՄԱՐԴԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

Մարդկային մարմինը, որ ամենակատարեալ մեքենան է, ամենաբարդ կազմուածքն ունի, ամենաշատ ուշադրութեան արժանի է եղել միշտ։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ուսումնասիրել են մարդկային մարմնի կազմուածքը, նրա գործողութիւնները, նրա հիւանդութիւնները, նրա բուժումը։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց բժիշկները, որոնք ուսումնասիրել են մարդկային մարմինը, նրա հիւանդութիւնները եւ նրա բուժումը։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց դեղագործները, որոնք պատրաստել են դեղերը, որոնցով բուժել են հիւանդները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց վիրաբոյժները, որոնք վիրահատել են հիւանդները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց մանկաբարձները, որոնք օգնել են ծննդկան կանանց։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց դայեակները, որոնք խնամել են նորածին մանուկները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց ախտաբանները, որոնք ուսումնասիրել են մարդկային մարմնի հիւանդութիւնները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց դիահերձները, որոնք դիահերձել են մեռելները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց դիահերձարանները, ուր դիահերձել են մեռելները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց գերեզմանները, ուր թաղել են մեռելները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց գերեզմանատները, ուր թաղել են մեռելները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց գերեզմանոցները, ուր թաղել են մեռելները։ Ամենայն ազգեր, ամենայն ժամանակներ ունեցել են իրենց գերեզման

չը կայ հասկանալու, թէ խեդիվի յայտնի հաշտութիւնից յետոյ իր միեխաները անգլիական և ֆրանսիական նաւատորմիղները ի՞նչ են մտածել անել եգիպտական ջրերի մէջ։ Մի և նոյն ժամանակ մի քանի կիսապաշտօնական լրագիրների յայտնած անորոշութիւնից երեւում է, որ եւրոպական ճնշումն պետութիւններին շատ հոգնել չէ անգլիական և ֆրանսիական նաւատորմիղների երեւալը Ալէքսանդրիայի առաջ։ Անգլիացին և ֆրանսիացին ամեն կողմից և ամեն տեսակ ձեւերով, սկսած դեսպանների դիպլոմատիական հաղորդութիւններից մինչև միեխաների պատասխանած զարմանելական ճառերի ակնարկութիւնները, յիշեցնում են, որ եգիպտական հարցը այնքան է ներքաղաքական, որքան եւրոպական հսկողութիւնը և ոչ թէ միայն մի քանի կառավարութիւններ։

Այս բոլորը հակասում է լօրդ Գրենվիլի յայտնութիւններին լօրդների ժողովում, որոնց մասին հեռագիրը մեզ շատ կարճատօտ տեղեկութիւններ հաղորդեց։ Այժմ աչքի առաջ ունենալով բրիտանական լօրդերի ժողովի մայիսի 15-ի նիստի ամբողջ հաշիւը, մենք տեսնում ենք, որ անգլիական արտաքին գործերի մինիստրի խօսքերի համեմատ, անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմիղը ուղարկված է եգիպտոս ոչ թէ միայն եւրոպական պետութիւնների համաձայնութեամբ, այլ և նրանց կառավարել հաւանութեամբ։ Լօրդ Գրենվիլ հետեւալ կերպով մեկնեց այն բանակցութիւնների պատմութիւնը, որի հետեւանքը անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմի ուղարկիչն էր եգիպտական ջրերը։

Անգլիան և Ֆրանսիան դիմելուց պետութիւններին միանման շրջաբերականով, որի մէջ յայտնված էր, թէ անգլիական և ֆրանսիական կառավարութիւնները վճռել են պաշտպանել խեդիվի իշխանութիւնը եգիպտոսի մէջ և պահպանել միջազգային դաշնագրութիւնները։ Բոլոր պետութիւնները, որոնց թւում և Թիւրքիան, հաւանութիւն այդ շրջաբերականին մէջ յայտնած նախագծին։ Դրանից յետոյ ֆրանսիական և անգլիական կառավարութիւնները վերջնական համաձայնութիւն կայացրին այն միջոցների մասին, որ պէտք էր գործադրել որպէս զի եգիպտական կառավարութիւնը չը կարողանար խափանել իր միջազգային պարտականութիւնները։ Այդ գործը այն պատճառով կատարվեցաւ, որ եւրոպական պետութիւնները ձանձրացին Ֆրանսիայի և Անգլիայի առաջնակարգ դրութիւնը եգիպտական հարցի վերաբերութեամբ և գործի սկզբնաւորութիւնը յանձնեցին յիշեալ երկու պետութիւններին, պայմանաւորելով, որ եգիպտական գործերի այժմեան դրութիւնը ոչ մի կերպ չէ կարող փոփոխված լինել առանց եւրոպական պետութիւնների համաձայնութեան։ Ֆրանսիան և Անգլիան կատարելապէս համաձայնեցին այդ սկզբունքի հետ։

Լօրդ Գրենվիլ այնուհետև յիշեցրեց, որ եգիպտական գործերի դրութիւնը բաւական լաւացել է այն ժամանակից, երբ անուանի ներ ժողովը և առհասարակ ժողովուրդը խեդիվի կողմն բռնեցին Անգլօ-ֆրանսիական նաւատորմիղը ուղարկված է եգիպտական ջրերը քաղաքական մի նախագիծ իրագործելու համար, որ ընդհանուր համաձայնութեամբ վճռել են Անգլիա և Ֆրանսիա։ Լօրդ Գրենվիլ վերջացրեց իր ճառը յայտ յայտնելով, որ „ժողովրդների խաղաղութիւնը և բարօրութիւնը եգիպտոսի մէջ կը վերականգնվի առանց դիմաւորված ցմիջամտութեան“։ Դրանով լօրդ Գրենվիլ կամեցաւ յայտնել, որ հարկաւոր դէպքում ինքն ևս կը դիմաւորված ցմիջամտութեան։

Ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է, որ բրիտանական արտաքին գործերի մինիստրը այդպիսի բան չէր ասի, եթէ հաւատացած չը լինէր, որ նրա խօսքերը չի հերքի եւրոպական կառավարութիւններից ոչ մէկը, որ հետաքրքրված է եգիպտական հարցով։

Ուրեմն ինչ կը նշանակեն այն խօսակցութիւնները, թէ եւրոպական կառավարութիւնները չեն հաւանում անգլօ-ֆրանսիական միջամտութիւնը եգիպտական գործերին և դրեթէ բողոքում են այդ քայլի դէմ։

Այժ հակասութիւնը կարելի է մեկնել նրանով, որ եւրոպական պետութիւններից մի քանիսը եգիպտական չորերը նաւատորմ ուղարկելու համար դժուարութեամբ համաձայնեցան և այն էլ այն պատճառով, որ նրանք ուրիշ պատրաստ միջոց չունէին եգիպտական խեդիվին պաշտպանելու համար։ Դէպքեր են լինում, երբ աւելի խելացի է լինում համաձայնվել այն գործի հետ, որին անկարելի է ընդդիմանալ, իսկ եգիպտական վերջին անցքերը հէնց այդպիսի դէպք էին ներկայացնում։ Բացի Ֆրանսիայից և Անգլիայից ոչ մի պետութիւն պատրաստ չէր ընդդիմանալ այն պատահարներին եգիպտոսի մէջ, որոնք միատեսակ վնասակար էին ամբողջ եւրոպայի համար։ Այդ պատճառով ուրիշ միջոց չէր մնում, եթէ ոչ այդ ընդդիմադրութիւնը յանձնել վերոյիշեալ երկու պետութիւններին։ Այժմ երբ իրագործվում է եւրոպայի կողմից ակամայ հաւանած նախագիծը, սկսվում են սովորական ակնարկութիւնները և դիպլոմատիական բողոքները։ Յաւելի է, որ եգիպտական հարցի լուծման համար եւրոպական պետութիւնները պատրաստ չէին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Զր նայելով, որ անգլիական համայնքների ժողովը տոհմապատական օրէնքը չեղոքեց, Գլադստոն, «France» լրագրի խօսքերի համեմատ, պատրաստութիւն ունի խաղաղասիրական քաղաքականութեան հետևել, և այդպիսով կատարի ենթադրված բոլոր բանտարկվածներին ազատել։ Օրինակ, վերջին օրերում բանտից արձակվեցաւ Կէլէդէր անունով մէկը, կօրկից, որը վեց ամիս առաջ բանտարկվեցաւ լիմերիկեան բանտում։

—«Presse» լրագրին Հռոմից հեռագրում են, մայիսի 9-ից, որ այդ օրը այնտեղ բացվեցաւ հինգերորդ միջազգային դրականական կոնգրէսը, որի նիստերը լինում են Կապիտօլիայի դահլիճներից մէկի մէջ։ Ներկայ էին մօտ Փերրարի բացեց կոնգրէսի նիստը Ֆրանսիային լեզուով։ Նա ողջունեց կոնգրէսի խորհրդին և օտարազգի անդամներին, շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքային վարչութեանը իր հիւրասիրութեան համար և վերջացրեց իր ճառը իտալերէն լեզուով, ցանկանալով բարօրութիւն ամեն ազգերին, որոնք ներկայացած են կոնգրէսին, և վիկտոր Հիւգոյին, որպէս միջազգային գրականական դաշնակցութեան նախագահին։ Դրանից յետոյ ճառախօսեց Հոմ քաղաքի մէրը, դոքս Տօլլօնեա, և իր ճառի մէջ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկայ եղողներին այն բանի համար, որ կոնգրէսի նիստերի տեղը Հռոմն է ընտրված. բոլորի միաձայն հաւանութեամբ, նա առաջարկեց ողջոյնի մէկ հեռագիր ուղարկել Վիկտոր Հիւգոյին։ Ապա խօսեցին Ֆրանսիայի կողմից—Ուլբաճ, Անգլիայի կողմից—Հօվարդ և Սալէնտի, Լիհտաուանի կողմից—Շամպիվկին, Սպանիայի կողմից Պէրեզ-Դիաչ, Բուդապէշտի կողմից—Օֆէզէնար։ Հետևեալ օրից կոնգրէսը կը սկսի պատրաստել հնչիական գործերում։

—«Daily News» լրագրին Բերլինից հեռագրում են, որ այնտեղ շատ ուրախ են Մերտենսի և «Freiheit» լրագրի տպարանի կալանաւորութեան պատճառով։

—«Volkszeitung» լրագրի Լօնդոնի թղթակցի խօսքերով, յանցանքների առաջն առնելու համար հրատարակված իրլանդական օրէնքը կրնդունվի ստորին հանդիսքների ժողովում, բայց կառավարութիւնը սպիտված կը լինի շատ փոփոխութիւններ ընդունել, մանաւանդ մամուլի և ժողովների կապմելու վճռի վերաբերութեամբ, որոնց սահմանափակումը չը նայելով իրլանդիայի գործերի կրիտիկական դրութեանը, չեն հաւանում ոչ ազատամիտ և ոչ պահպանողական կուսակցութիւնները։ Իրլանդական պատասխանները, իրանց կողմից, բողոքում են այն բանի դէմ, որ իրանք սկսը է առանց երդակաների պատիժ Պարնէլեանները սկզբունքով հակադրվ են նմա։

—Վիէննայի «Vaterland» լրագիրը պատմում է, որ պօլիցիան միջոցներ գործ դրել այն երիտասարդ մարդկերանց դէմ, որոնք, վիէննայում, երգում են die Wacht am Rhein գերմանական ազգային երգը։

—Կ. Պօլսից լրագիրներին հաղորդում են, որ հրովնի գոհ զարձաւ Բօժարայ քաղաքը, որ գտնվում է Սիհօսի մոտ. այրվեցան 100 տներ, մզկիթներ և մէչէթներ։

ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկեան լրագիրները հաղորդում են, որ մի քանի տարի առաջ, վաշինգտոնցի մի երիտասարդ դիտնական, միստր Կուշինգ, Մեկսիկա գնաց մեկսիկական Պուէբլօ նահանգի հնդիկների լեզուն և բարքերը ուսումնասիրելու համար։ Թէպէտ նրան հնդիկները բաւական ընդունեցին, բայց հաւատացրել հրաժարվեցին որ և է տեղեկութիւն հաղորդել օտարազգուն։ Տեսնելով որ իր ջանքերը իզուր են անցնում, երիտասարդ գիտնականը հերոսաբար վճռեց ինքն էլ հնդկացի դառնալ։ Նա ծանօթացաւ հնդկացիների մէկ առաջնորդի հետ, որը պատրաստակամութիւն յայտնեց իր որդու պէս ընդունել նրան իր ընտանեքում։ Այդ պատճառով նա ստիպված էր հնդիկների շոր հագնել և իրացրել հնդկացիների ընտանեկան և այլ ծէսերը, այդ պատճառով նա կարողացաւ կատարելապէս ուսումնասիրել այդ ցեղի լեզուն, որպէսզի բանաստեղծութիւնը և կրօնական ծիսակատարութիւնը։ Հնդկական ցեղի գլխաւորին առաջնորդ ընտրվելուց յետոյ միայն, նա վաշինգտոն վերադարձաւ։ Այժմ նա ամերիկեան լրագիրներում հաղորդում է, որ այդ ցեղը բազկացած է 1,600 մարդկանցից և կառավարվում է երեսուն անդամներից բաղկացած մէկ խորհրդով. այդ խորհրդի ձեռքումն է ցեղի թէ գլխաւորական, թէ քաղաքական և թէ հոգևոր իշխանութիւնը։ Պուէբլօի հնդկացիները բնակվում են լեռների այրերում և շատ խաղաղ յարաբերութիւններ ունեն միմեանց հետ։ Հետաքրքիր տեղեկութիւնների թւում, կուշինգ հաղորդում է, որ այդ հնդկացիների կրօնական գլխաւոր օրէնքների համեմատ, հնդկացիները պարտաւոր են ցածր խօսել և երբէք միմեանց չը խփել։ Կուշինգ չորս տարի մնաց այդ ցեղի մէջ, և այդ ժամանակամիջոցում նա երբէք կռիւ չէ տեսել և լացի ձայն չէ լսել։

***

Ահեկան մեհենարները։ «Times of India» լրագրի խօսքերի համեմատ, ասիական մեհեանները բազմաթիւ գանձեր են պարունակում իրանց մէջ. բայց ամենքին յայտնի չէ, որ դանագան հաղուստներ իրերի թւում, այդ մեհեանները գանձակներ ունեն, որոնք կարող են մրցել Ալեմաւորի գանձակների հետ։ Ջինացիք վաղուց յայտնի են իրանց գանձակներ ձուլելու արուեստով։ Նրանց հարեւանները, Բիրմանական կայսրութեան ժողովրդները, այդ կողմից յետ չեն մնում չինացիներից։ Աչքառիս երեսին ամենամեծ գանձակներից մէկը գտնվում է Մենդալա քաղաքում, որ գտնվում է Իրաւադի գետի ափի վրա, Մանդալէից մի քանի մղոն հեռու տարածութեան վրա. այդ գանձակը 20 ոտնաչափից աւելի բարձրութիւն ունի. նրա տրամագիծը ներսից 16 ոտնաչափ ունի, իսկ ծանրութիւնը 80 տոննէ է (մօտ 5,000 պուդ)։ Այդ գանձակը կախ էր տված երեք երկաթեայ գերաններից, որ հաստատված էին քարեայ երկու պատերի վրա. բայց գերանները չը դիմացան այդ ծանրութեանը և այժմ գանձակը ընկած է գետնի և բարերի վրա։ Այդ տեսակը գանձակը ձուլած է գետնի մէջ, մի մեծ կաւեայ կաթսայի մէջ, որ ամրացրած էր մի մեծ ծանր փայտի վրա։ Նա վճռեց ուսումնասիրել իր բոլոր նախորդներին մեկ մեհեանի չինովնիական, որի անդամները նրա փառքը սկսեց է տատանվել երկրի վրա և երջանկութիւն պարգևելին հանդիսանալ կնաքոյր։ Նա ստիպեց իր ժողովրդին աշխատել և քրտինք թափել այդ չինութիւնը կատարելագործելու համար, և փարատեցնելու օրինակին հետևելով, փայտե հարուածներով էր վարժատրում իր ժողովրդին։ Այդ բանի աշխատանքը քսան տարի չարունակվեց։ Այժմ ամենայնիւ քրշուած քերականութիւնները չէին կարող միայն տարին մօտ կարողացան վերջացնել և հիանալի պատկեր» սկսված գործը այժմ ներկայացնում է ապրանների մի մեծ տուտա, անկասկած ամենահարուստ մեհեանը աշխարհիս երեսին, որովհետև նրա տարեկանը մօտ 6—7 միեն կուբլական ֆուտ է։ Մեհեանի վերջացրած մասը բաղկացած է մի քանի զարահարկերից (terrasa) և 100 ոտնաչափ բարձրութիւն ունի։ Այդ չինութիւնը նոյն դրութեան մէջ է մնացել մինչ դրամական մէջ թափել են աշխատանքը դադարեցնելու ժամանակ, միեն պատերը ճեղքվել են 1839 թէ երկրաշարժից։ Բիրմանցիները սովորութիւն ունեն մեհեանների գարահարկերի վրա զանազան մեծութեան գանգակներ կախել, որոնք մեծ մասամբ բարեպաշտ անձանց նուէրներ են, որոնք յոյս ունեն դրանով ապահովել իրանց հոգու փրկութիւնը։ Պօռնական ծիսակատարութիւնը վերջացնելով, բրիմանցին, նախ քան տուն գնալը, աճում է իր սրբերի գանգակը։ Բայց մեհեանական աշտպին գանգակից, Բիրմանիայում կայ էլի մի մեծ գանգակ Շուազիդագոնի մեհեանում, Բանդուլում։ Այդ գանգակը 2,500 պուդ ծանրութիւն ունի։

***

Թէլագրութիւն Աստուածաշնչից։ Նիւ-Եօրկի լրագիրները հաղորդում են, որ Չէյրուս Ֆիլդը անուանով 26 տարեկան մի երիտասարդ, որ Պէնսիլվանիայի Լիսբօրա քաղաքում աստուածաբանութիւնն ուսանող է, իրան նպատակ դրեց ամբողջ աստուածաշունչը անգիր անել։ Վեց տարի չարունակ նա անխնայ աշխատում էր այդ նպատակը իրագործելու, և ճշմարիտ, չնորհիւ իր զեղեցիկ յիշողութեան, նա այնտեղ հասաւ, որ Հին և Նոր Կտակարանի չատ գլուխներ կարողանում էր բերանացի ասել։ Երկու տարի առաջ նա յայտնեց, որ յունիսի 1-ին նա ամբողջ աստուածաշունչը անգիր կը գիտենայ։ Բայց նրա մտաւոր ընդունակութիւնները չը կարողացան տանել այդպիսի լարված աշխատանք։ Թէլագրութիւնը եզրակացնում է, որ Չէյրուս, իր սեռակում, իր հօր տունը, եկեղեցու նման մի բան չունեց, որ երգում էր և քարոզներ էր խօսում երեսակայեալ ունկնդիրների առաջ։ Սինչ զժուարութեամբ նրան գժանոց տարան։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 մայիսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը տպում է պատասխանները հայերի նոր կանոնագրութիւնը, հրաւիրելով նրա մասին նկատողութիւններ անել։ Լրագիրները մայիսի 19-ից հաղորդում են, որ Փինանսների մինիստրութիւնը խնդիրը ներկայացվեցաւ բամբակեայ գործվածների և ներկված թաւշի մաքսահարկը բարձրացնելու մասին։ Սառատ-սենկրեատը գրօս օգոստոս ամսից կը վարի Կայսրուհի Մարիայի բաժնի գլխաւոր կառավարչի պաշտօնը։ Այլևայլ Գօրկա քաղաքը, որ գտնվում է Մոսկվայի նահանգի մէջ։ Մոսկվայի մէջ ամեն բան պատրաստ է աշխարհահանդէսի բացման համար։ Վաղը Միտրոպօլիտը մատենադարանի։ Բարձր հիւրերը հասան այսօր։ Կոմս Իգնատիեվ նախապէս կը քննէ աշխարհահանդէսը։ Երեկ հրատարակվեցան կանոնները այցելուների համար։ Աշխարհահանդէսը բաց կը լինի առաւօտեան 10 ժամից մինչև երեկոեան եօթ ժամը։ Այցելուների մուտքը դադարեցնվում է ժամի 5-ին։ Երեկ կայացաւ առաջին կօնցերտի գլխաւոր կրկնութիւնը։ Թաբրինշտէյնի „Ռուսաստան“ ուվերտիւրան շատ են գովում։ Էգուց կը դրւի գոյ „Промышленно-Художественная Выставка“ լրագրի առաջին համարը։ Առաջին հարկաւորութեան մեքենաների գները չափազանց բարձրացան։

Fonds A.R.A.M

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԹԻՖԼԻՍ. Լմնանուէր: Շատ ուրախ ենք եթէ ձեր ճանապարհորդութիւնից էլ կը թղթակցէք: Միայն խնդրում ենք, փոքր ինչ աւելի որոշ և մաքուր գրեցէք:

—ԱՐՏՈՒԻՆ. Ա. Ս. Նամակ գրեցինք ձեղ:

—ԻՎԱՆՉԱ. Տ. Տ. Գ. Փոք ապրիլ ամսին գրվել էք «Մշակին» պ. Բ—ի համար և պահանջել էք բոլոր համարները յունվարի 1-ից: Հազար անգամ յայտնել ենք որ դա անհնարին է: Ուշ գրվողը ինքն ձեզատար է որ բոլոր համարները չէ կարող առանալ: Ո՞ր մէկ միայն «Մշակի» պէս մի թերթ, որին համ քիչ են գրվում, համ շատերը բաժանորդագին չեն վճարում, բայց նորն իսկ «Գալոսի» պէս մի տարածված թերթին, որ գոյէ 20,000 օրինակով է տպվում, նրանէ մարտին կամ ապրիլին կը գրվէք, երբէք չէք առանալ բոլոր համարները յունվարից: Ինչի համր կարծում է որ հայոց թերթի խնդագիրը անպատճառ ամեն մէկի ծառայ, ամեն մէկի տարակ պէտք է լինի:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵՆ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ՆԻՆՋԵԻ ԱՄՄՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դրժիին, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ապակուց) ժամացոյցի համար 50 կ., կրաններ 10 կ., չրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՆներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վալտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՑ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹրջՎող վերարկուներ 6 ր., շշհօսկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼՓԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դրժինը, ՄԵԳՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆռանտը, կանֆետներ 40 կ. ֆռանտը, ԴՐԱԳ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, քրիստոնական մեռալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոմրտա և այլն շատ էժան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՏՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵՑ:

36—50

ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսումնարաններում:

Մայիսի 18 և 19-ին կամոզ. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Ջորաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Իգմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կուկիա ս. Աստուածածնի եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Աւետաց եկեղ. տպ. և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլաբ. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թանդոյեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվեն առաւօտեան 8 ժամին: Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց:

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ որ ատարել է Թիֆլիսի ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ հիմնարկութի ուսման ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի Հայոց ուսումնարաններում ՈՒՍՈՒՑՉԻ պաշտօն ունենալ: Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ:

3—10

Մանկավարժական հիմնարկութեան վերջին գաստատան ուսանող պատրաստում է աշակերտներ այստեղ կամ ամառանոց. Հասցէն. Александровскій учительскій институтъ на Михайловской улицѣ (колонія) Александръ Захаровъ.

4—4

ԲԱՑՓԻ

„ՈՍԿԷ ԱՓԱՂԱՂ“

վաճառանոցին հայ վաճառականական կեանքից, մանրվի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի Թիֆլիսում:

կանխավճառ բաժանորդ գրողներին 1 ր. (2 փոստի մարքայով).

Հասցէ. Սալի-Օղլու Ֆաբրիկայում Յովհաննէս Ս. Սահվանեանցին. Թիֆլիս.

2—3

ЕЖЕГОДНЫЙ ОПТОВЫЙ АУКЦІОНЪ ТОВАРОВЪ ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Аукціонъ будетъ открытъ съ 1-го Іюня с. г. № 144 Головинскій проспектъ, Зданіе Фаворскаго, противъ Армянской церкви.

Желающіе могутъ получать каталоги товаровъ, назначенныхъ къ продажѣ на аукціонѣ.

43—60

ԲԱՑՓԻ

ԴԱԻԹ ԲԷԿ

ԳԻՐՔ ԵՐԲՈՐԴ

Բազկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՌՈՒԲԼ

Օտարաքաղաքացիք ուզարկում են ձանապարհածախք 15 կ. մարկանեթով. առանով գնողները ձանապարհածախք չեն վճարում ցանից աւելի գնողները 10 % զիջում են առանում

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

14—15

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօրծվինակի պրօսպեկտի վրա, տան Ձարատարապետ Բէլօի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Песковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների Հոմանատրաթեան Թիֆլիսի ընկերութեան բժշկանոցը գանվում է Սպղի վրա, Պեսկօվսկայա փողոց, տան Գվրիտի-շվիլի: Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 առաւօտեան, բացի կիրակի և տօն օրերից:

8—10

Շտաբս-կապիտան ՄԱՆԻԿՕՎ յայտնում է որ մայիսի 18-ին, ներկայ 1882 թուին անդրկովկասի ՊՐԻԿԱԶՈՒՄ ամառդ կը լինի, ելնելք օրից յետոյ կրկնամուրգով եղիսաբէթ ՄԱՆԻԿՕՎԱՑԻՆ պատկանող տան վրա, որ գանվում է Թիֆլիսի 1 բաժնի 3-որդ հրջանում, Սապէօրնի փողոցում, 1879 թուին արած փոխառութեան վրա ծնացած 8,148 րուբլ ապահիկի պատճառով:

Յանկացողները այդ տունն առնելու, կարող են տեսնել գնահատողական տպագիրը Պրիկազում

4—5

В Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРІЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

Այս տեսակ տիպրան նպաստելուն հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Պիկկոնի „Հայս և Սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի: Գրքոյկի վերջը իրրև յաւելուած տպուած են դրամանութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն:

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Մէջի փողոց, կաթոլիկհայկական փողոցի անկիւն № 13.

Ամեն տեսակ, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիճնացի մետել ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրակարանները 8—30 ր., չամպրանները 250—25 ր., սակվօյաժները 1. 30—12 ր., սուրճ պուդկները ձանապարհի 6—35 ր., մարմանները (погребцы) 6—25 ր., սամովարները 60 կ.—1.25 ֆռանտը., կախոցներ պղնձէ, ամաններ, գնդմանիայի երկաթէ հմալով ամաններ. սուրճ վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գնդակներ) բէլօվէրի, սիդար ռէզեպտրի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼԹ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սոխտր չայու և կաֆէի) Լիմնմի. կօֆէ Լիմնէմի և Միխէլսոնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պլոբկով գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ջուլճուկ (пухъ), պատռոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գործատան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. դրչակոճներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուռանի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիօր. միս կտրելու մաշինայ- Անգլիական ոսթաներ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջադացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրակմարկ կարօրկին 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փոշոտի, կանվերտաներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, դրչակոճ, քարեռախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիններ, զդաներ սէդանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանական դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիկէք 45 կ.—5 ր., շամպադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջոխտա, պոլատպշիաններ վարշավու, ՌՆՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանոնց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու ոսկրէ, գուտապերչովի և փայտէ, շշոսկաններ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կարսի համար. չուլբի թղէ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆիլչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, բիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաթ, հատավկա ջրեր, պուդրա, գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) Միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

55—180

Մէջի փողոց, կաթոլիկհայկական փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 20 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 89 Մայիսի 22 (Յունիսի 3) 1882. Մայիսի 22 (Յունիսի 3) № 89

ՏԱՄՆԱՄՅԱ ԿԵՐՊԱՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարեկանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են մխիթարեան խմբագրատան մէջ։

Յաճախակատարեալ դիմում են ազգակից Տաճատ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լուսաւորութիւն ժամանակների մէջ։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Հրատարակական գաստիարակութիւնների առիթով։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ Եգիպտական հարց։ Արտաքին լուրեր։—ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառնայի Մէկլբաթիւններ։

ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՆԱՒԱՆԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԷՋ

—

Քանի մի օր առանից առաջ մենք հաղորդեցինք մեր ընթերցողներին այն լուրը, որ դիտաւորութիւն կայ Թիֆլիսում հրատարակել մի ամսագիր պարսկերէն, թուրքերէն և արաբերէն լեզուներով։ Այդ ամսագիրը, ի հարկէ, կը հրատարակուի արաբերէն տառերով։

Ամէն մի նոր փորձ մեր կովկասեան և անդրկովկասեան մահմետական ազգաբնակութեան մէջ լուսաւորութիւն տարածելու, մենք մեծ համակրութեամբ պէտք է բռնենք, քանի որ, պէտք է խոստովանինք, մեր մահմետական ազգաբնակութիւնը դեռ կատարելապէս զուրկ է որ և է լուսաւորութիւնից։ Բայց, ինչպէս մենք միշտ ասել ենք, և այժմ էլ կը կրկնենք, մահմետական ազգաբնակութեան մէջ լուսաւորութեան տարածման գլխաւոր և անյաղթելի արգելքը արաբական տառերն են, որոնցով շատ դժուար է գրել, շատ դժուար է կարդալ և որոնք անընդունակ են գրագիտութիւն տարածելու ամբոխի մէջ, այլ այդ դժուար ուսումնասիրելի տառերով գրածները կամ տպածները մատչելի են լինում միմիայն ընթերցողների մի շատ նեղ շրջանին, այդպէս ասած ուսումնականներին։ Իսկ ամբոխը զուրկ է մնում և միշտ զուրկ կը մնայ գրագիտութիւնից և ընթերցանութեան միջոցներից, քանի կը տիրապետեն արաբական տառերը մահմետական աշխարհի գրութիւնների մէջ։

Մտցնել մահմետականների մէջ ուսում, գրագիտութիւն, տարածել մահմետական ամբոխի մէջ լուսաւորութիւն կարելի կը լինի միայն այն ժամանակ, երբ արաբական տառերի տեղ հետզհետէ կը մտցնուին ուրիշ տեսակ տառերը։

Ն. Պօլսի մէջ հրատարակվող մի քանի թիւրքերէն լրագիրները հայերէն տառերով, ցոյց տուեցին փորձով որ հնարաւոր է փոխարինել արաբական տառերը ուրիշ տեսակ տառերի։ Հայոց այբբենարանը շատ հեշտ կերպով արտայայտելով թիւրք լեզուի հնչիւնները, շատ աջող կերպով պատուաստվեց թիւրքերէն լեզուի։

Վերջապէս նոյն փորձը հարկաւոր էր և մեզանում, Անդրկովկասում փորձել, հարկաւոր էր ձեռք տալ մի թուրքերէն լրագրի համար տառերով։

Մեր կարծիքով այդ ձեռնարկութիւնը ամենից լաւ կարող էր աջողվել այն անձին, որ արդէն իր մի քանի գրուածներով շաղկապ է կազմում մեր հայ և մեր թուրք ազգաբնակութիւնների մէջ, որ ոչ թէ միայն գրել է մի քանի գրուածներ թուրքերէն լեզուով, բայց որի թատրօնական գրուածները թուրքերէն լեզուով արդէն խաղացվել են Երեւանում և նոյն իսկ թուրք թատրօնականներից։

Մենք խօսում ենք պ. Վասակ Մադաթեանի մասին։ Շատ ցանկալի է որ պարոն յանձն առնէր հիմնել Երեւանում մի ժողովրդական փոքրիկ ամսագիր, համ ամսաթերթ թուրքերէն լեզուով և հայոց տառերով։ Թող այդ տեսակ լրագիրը, համ ամսագիրը հրատարակվէր սկզբից ամիսը մի անգամ մի փոքրիկ թերթի ձեւով, որպէս դի նրա վրա ծախս շատ չը գնայ և ապա, նայելով բաժանորդների քանակութեան, հետզհետէ ընդարձակվէր։

Մենք կարծում ենք որ այդ տեսակ օգտաւէտ ձեռնարկութեան համար այս բոլորից պարսիկների խորամանկութիւնը, վարժվեցաւ նրանց խորէզութիւնների մէջ։

Նա որդին Ջաւարդի հզօր մէլիքի Ալաւ-Ղուլի-սօլթանի ծառայութեան մէջ բաւական նշանակութիւն էր ստացել։ Երբ լսեց Նադիր-շահի մասին և իր ցեղակիցների վերադարձը Խօրասանից, թողնց այդ ծառայութիւնը և մտաւ Ջաւանշիրցի խաչնարածների մէջ, սկզբում նրանց նման կեանք էր վարում, որպէս մի հասարակ հովիւ։ Բայց յետոյ սկսեց փոքր առ փոքր դէպի իր կողմը գրաւել միւսների խաչնարածներին, մինչև յաջողվեցաւ նրան հրաժարեցնել տալ ցեղի նախկին տանուտէրին (старшина) և իրան ընտրել տալ նրա տեղը։

Այդ չնչին պաշտօնը միայն մի առիթ էր, որով Փանահը կարողացաւ փոքր ժամանակում խաչնարածների մի քանի ցեղեր իր հրամանին ենթարկել։ Բայց նրա վարմունքը ղրանով չը յագեցաւ։ Նադիրի մահից յետոյ, երբ նրա եղբօր որդի Ադիլ-շահը թագրիզում թագաւոր դարձաւ, նա ուզեցկեց դէպի Ղարաբաղի կողմերը Ամիր-Ասլան-խանն անունով մէկին, ուղարկեց խոստովանները խաղաղացնելու համար։ Այդ ժամանակ պարսից Շահերը այն անհաւատառ դրութեան մէջ էին, որ մի օրվայ համար ևս իրանց վիճակը ապահով չէին համարում։ Այդ պատճառով, չուսումնասիրելով չուսումնասիրելով օգուտ քաղել իրանց դիրքից, մի քանի ծումանով վաճառում էին պաշտօններ, սահմաններ, սերազաններ և այլն։ Ջաւանշիրցի Փանահը նոյնպէս օգուտ քաղելով այդ հանգամանքներից, յիշեալ Ամիր-Ասլան-խանի միջնորդութեամբ սատար Ադիլ-շահից խանութեան սերազար։

Բայց նա խելացի մարդ էր։ Նա մտածում էր ստեղծել մի ուժի հիմնաւոր իշխանութիւն, որի գլուխը, ի հարկէ, ինքը պէտք է լինէր։ Իսկ այդ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Ներկայ գանգվելով յօգուտ ընդհանուր ուսուցչական ժողովի կարդացված հրատարակական դասախօսութիւններին և լսելով շատերի բերանից ցանկութիւն, որ այսպիսի գեղեցիկ և արդիւնաբեր գործը անընդհատ շարունակվէր ամէն տարի, իմ մէջ մի միտք ծագեցաւ, որ շտապում եմ տպագրութեան միջոցով հաղորդել հայ հասարակութեանը։

Ամենքը կարծեմ, պիտի համոզուած են, որ ա) ամէն մի լաւ մշակված հրատարակական դասախօսութիւն կարող է ծառայել հասարակութեան մտաւոր զարգացմանը և յառաջադիմութեանը, բ) լաւ դասախօսութիւնների միջնորդութեամբ կարելի է հասարակութեան բարի զգացմունքները և լաւ ձգտումները զրգռել և այդ կերպով նորան բարի գործելու տրամադիր անելով յօգուտ ընդհանրութեան արդիւնքներ յառաջացնել, գ) հրատարակական դասախօսութիւնների պատճառով շատ ընտիր և հասարակօգուտ նիւթեր մշակվելով կարող են ազգի մէջ տարածվել և վերոյիշեալ ազդեցութիւնները ունենալ և դ) եթէ լաւ դասախօսները հասարակութեան կողմից բարոյապէս քաջալերվին, նա մանաւանդ եթէ նրանց աշխատութիւնը մասամբ վարձատրվի, այն ժամանակ նրանք աւելի սիրով և եռանդեամբ կաշխատին գործելու յօգուտ հասարակութեան։ Վասն որոյ ցանկալի կը լինէր, որ ամէն տարի մի շարք հրատարակական բնտիր դասախօսութիւններ տեղի ունենային և կառաջարկէի, որ այդպիսի մի օգտաւէտ գործի գլուխ կանգնէր Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութեան վարչութիւնը։ Նա կարող էր մի կողմից շափաւոր վարձատրութիւն նշանակել դասախօսներին, միւս կողմից դասախօսութեանց միջոցաւ հաւաքված եկամուտը ընկերութեանը յատկացնել, և այդպէսով եթէ նիւթական օգուտ չունենայ, գէթ ևս չի ունենայ. իսկ բարո-

Fonds A.R.A.M

Ա. Ա. Ա.

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ամսագիր «Journal Asiatique» ի մասին

Ֆրանսիական հռչակավոր «Journal Asiatique» ամսագրի 1882 թվականի մարտ-ապրիլ ամսվա համարում տպագրված է հետևյալ հոդվածը, որ մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում մեզ համար, որովհետև նրա մեջ խոսվում է մեր ազգի մասին։ Հոդվածի հեղինակը, որ ինքն էլ ասիական ծագում ունի, ասում է, որ ինչպես հայտնի է ամեն մարդու, ով միայն մի քիչ ծանոթ է Ասիայի պատմությանը, որ Ասիայի ամենահին ժողովուրդներից մեկը հայերն են, որոնք ունեցել են իրանց ազգային թագավորները, իրանց ազգային պատմությունը, իրանց ազգային գրականությունը, իրանց ազգային լեզուն, իրանց ազգային գրերը, իրանց ազգային ամեն բան, որ կազմում է ազգի կենդանի մարմինը։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային թագավորները մինչև 428 թվականը, երբ Պարսից թագավոր Վռամ Շապուհ Ա. Արշակունի թագավորին գերի վերցրեց և նրա տեղը նշանակեց իր կողմից մարզպան։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային պատմությունը, որ գրել է Մովսես Խորենացին, որի գրվածքները մինչև այսօր էլ մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում ամեն մի եվրոպացի գիտնականի համար։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային գրականությունը, որ ծաղկել է մինչև 5-րդ դարը, երբ Մեսրոպ Մաշտոցը հորինեց հայոց գրերը, որոնք մինչև այսօր էլ գործ են ածվում հայոց մեջ։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային լեզուն, որ մինչև այսօր էլ կենդանի է հայոց մեջ։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային ամեն բան, որ կազմում է ազգի կենդանի մարմինը։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային թագավորները մինչև 428 թվականը, երբ Պարսից թագավոր Վռամ Շապուհ Ա. Արշակունի թագավորին գերի վերցրեց և նրա տեղը նշանակեց իր կողմից մարզպան։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային պատմությունը, որ գրել է Մովսես Խորենացին, որի գրվածքները մինչև այսօր էլ մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում ամեն մի եվրոպացի գիտնականի համար։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային գրականությունը, որ ծաղկել է մինչև 5-րդ դարը, երբ Մեսրոպ Մաշտոցը հորինեց հայոց գրերը, որոնք մինչև այսօր էլ գործ են ածվում հայոց մեջ։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային լեզուն, որ մինչև այսօր էլ կենդանի է հայոց մեջ։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային ամեն բան, որ կազմում է ազգի կենդանի մարմինը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՐՁ

Ամսագիր «Journal Asiatique» ի մասին

Ֆրանսիական հռչակավոր «Journal Asiatique» ամսագրի 1882 թվականի մարտ-ապրիլ ամսվա համարում տպագրված է հետևյալ հոդվածը, որ մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում մեզ համար, որովհետև նրա մեջ խոսվում է մեր ազգի մասին։ Հոդվածի հեղինակը, որ ինքն էլ ասիական ծագում ունի, ասում է, որ ինչպես հայտնի է ամեն մարդու, ով միայն մի քիչ ծանոթ է Ասիայի պատմությանը, որ Ասիայի ամենահին ժողովուրդներից մեկը հայերն են, որոնք ունեցել են իրանց ազգային թագավորները, իրանց ազգային պատմությունը, իրանց ազգային գրականությունը, իրանց ազգային լեզուն, իրանց ազգային գրերը, իրանց ազգային ամեն բան, որ կազմում է ազգի կենդանի մարմինը։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային թագավորները մինչև 428 թվականը, երբ Պարսից թագավոր Վռամ Շապուհ Ա. Արշակունի թագավորին գերի վերցրեց և նրա տեղը նշանակեց իր կողմից մարզպան։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային պատմությունը, որ գրել է Մովսես Խորենացին, որի գրվածքները մինչև այսօր էլ մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում ամեն մի եվրոպացի գիտնականի համար։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային գրականությունը, որ ծաղկել է մինչև 5-րդ դարը, երբ Մեսրոպ Մաշտոցը հորինեց հայոց գրերը, որոնք մինչև այսօր էլ գործ են ածվում հայոց մեջ։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային լեզուն, որ մինչև այսօր էլ կենդանի է հայոց մեջ։ Հայերը ունեցել են իրանց ազգային ամեն բան, որ կազմում է ազգի կենդանի մարմինը։

մարդիկ առնահանչան վճարով ապահոված են յոգնեցուցիչ աղօթքներից. վանքը հարստանում է նուէրներով, իսկ Բուդդան, անկասկած, նոյնպէս չատ բաւական է, աչքի առաջ պահով աղօթքների մեծ ընտրութիւն ունենալով։

***

Չինական պատիժը հայրապանութեան դէմ «Պէկինի լրագիրը» հաղորդում է հետևեալ սարսափելի անցքը։ Պէկինի մէկ բնակիչ այնպիսի վատ հակումների տէր մի որդի ունէր, որ հայրը ստիպված էր նրան իր ընտանիքից հեռացնել, բայց վերջը, ինքն, հարկաւոր նեցուկ չտեսնելով, ազդատացաւ։ Մի անգամ նա գնաց իր որդու մօտ և խնդրեց որ թոյն մի որ և է չար տալ պրատ գնելու համար։ Որդին տեղեց, տանելով, որ գնա նպատակ հին կօշիկներ է տալ իր հօրը։ Հայրը յայտնեց, որ կը գանգատվի իր որդու այդպիսի վարմունքի դէմ, և որ իսկոյն այդ նպատակով գնում է ուր հարկն է։ Որդին հետևեց նրան, և համոզվելով, որ հայրը հանաք չէ անում, հատաւ նրան և մէկ ամառով խրեց հօր աչքերին։ Կիրառնին պատրաստվում էր իր մօտ գտնված մէկ ծուռ դանակով, բայց չը կարողանալով դիմադրել իր հակառակորդին արիւնաթաթախ ընկաւ։ Այն ժամանակ որդին մերկացրեց իր հօր դիակը, արիւնաթաթախ չորերը դրեց մէկ կապոցի մէջ և տարաւ տուն ու թագցրեց յատակի տակ։ Երբ մեռած դիակը դատն, կարծեցին թէ ծերունին աւազակների զոհ է դարձել, և գործը մոռացութեան տրվեցաւ։ Բայց մի անգամ մարդասպանը հարբելով, պատմեց ամբողջ անցքը իր կնոջը, որը, պատահականաւորութիւնից վախենալով, երէկ չանցանքը կը յայտնվի, մատնեց նրան իշխանութիւնը, և յանցաւորը ենթարկվեցաւ չինական ամենասարսափելի և ամօթալի պատժին, այն է կամաց կամաց կտոր կտոր լինելուն, և այդ գործողութիւնը կը չարունակվի մինչև այն ժամանակ, որ թշուառը կը մնայ այդ սարսափելի տանջանքներից։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 *մայիսի*։ Մայիսի 23-ին մեծ իշխան Ալէքսէյ Ալէքսանդրովիչ և դուքս Լեւհենիի Մաքսիմիլիանովիչ ուղևորվում են սև ծովը։

ՄՕՍԿՎԱ, 20 *մայիսի*։ Այսօր, ժամը երկուսի կէսին, բացված է աշնանային աշխատանքների մեծ իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչի, Հերցոգ Լէյխտենբերգսկու, կօմս Խրնաութեվի և պատերազմական մինիստր վանովսկու։ Միտրօպօլիտ Մակարիյ պատարագիչ էր։ Իշխան Գոլիցինով ճառ ասեց, որ ուղղված էր մեծ իշխանին։ Օրկեստրը Բուբինշտայնի առաջնորդութեամբ ածեց այն ուվերտիւրան, որ յատկապես հեղինակված էր հանդիսի համար։ Հանդիսաւոր նախաճաշիկի ժամանակ առաջարկվեցաւ ասաց թագաւոր կայսրի կենացը։ Հասարակութիւնը ներկայ էր միայն գալլերէայում, որտեղ թոյլ էր արված մանել միմիայն գիներալ-նահանգապետից առած ասմանկներով։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 *մայիսի*։ Պետական բանկի 5% ասմանակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 25 կ., երկրորդ 90 ր. 25 կ., երրորդ 90 ր. $62^1/_2$ կ., չորրորդ 90 ր. $37^1/_2$ կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան ասմանակը արժէ 217 ր. 50 կ., երկրորդ 210 ր. 50 $^1/_2$ կ., արևելեան առաջին փոխառութեան ասմանակը արժէ 89 ր. 87 կ., երկրորդ 89 ր. 87 կ., երրորդ 89 ր. 75 կ., ոսկի 8 ր. 8 կ.։ Թուասց 1 ր. լօնդոնի վրա արժէ 24,35 պէնս, ասուաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 80 պֆ., փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ 50 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՏՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ որ աւարտել է Թիֆլիսի ՕՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ճեմարանի ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի Հայոց ուսումնարանում ՈՒՍՈՒՑՉԻ պաշտօն ունենալ։ Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ։

4—10

ԲԱՑ ՃԻՒ
„ՈՍԿԷ ԱՓԱՂԱՂ“

վիճակահանութիւն Հայ վաճառականական կեանքից, մանրամասն տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի Թիֆլիսում։

Կանխավճար բաժանորդ գրողներին 1 ր. (2 փօստի մարքայով)։

Հասցէ. Սալի-Օղլու Ֆաբրիկայում Յովհաննէս Ս. Սահակեանցին. Թիֆլիս.

3—3

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

Ա՛ժդահա գործարանի ծանր գործիքներ վիճակ

ՀԱՑԵԼԻՆԵՐԸ Ի ՇԱՏ ԺԱՄԱՆԱԿ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ա՛ժդահա գործարանի ծանր գործիքներ վիճակ

ՀԱՑԵԼԻՆԵՐԸ Ի ՇԱՏ ԺԱՄԱՆԱԿ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ

№ 144 ՆԱԽԿՈՒՄ Է ՊՐԱՆ ԴՆԵԼ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՑԵԼԻՆԵՐԸ Ի ՇԱՏ ԺԱՄԱՆԱԿ

44—60

ԲԱՑՓԻ

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

ԴԻՐՔ ԵՐՐՈՐԴ

Բաղկացած է 563 երեսներից

ԳԻՆՆ Է 2 ՐՈՒԲԼ

Յատարքագրքերիք ուղարկում են ճանապարհածախք 15 կ. մարկանելով. տասնեակ գնողները ճանապարհածախք չեն վճարում։ Ցանից աւելի գնողները 10 % զիջում են տանում։

„ЦЕНТРАЛЬНАЯ КНИЖНАЯ ТОРГОВЛЯ“
Тифлисъ, Головинскій проспектъ д. Мириманова, №№ 3 и 4.

15—15

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձարթարապետ Բէյօր։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Песковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների հիւանդանոցը Թիֆլիսի Ընկերութեան բժշկանոցը գտնվում է Սպեի վրա, Պետրովսկայա փողոց, տան Գվրիտի-շվիլի։ Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 առաւօտեան, բացի կիրակի և տօն օրերից։

9—10

Շաւարշ-կապիտան ՄԱՆՈՒԿՕՎ յայտնում է որ մայիսի 18-ին, ներկայ 1882 թ-ին Անդրովկասի ՊՐԻՆԶՈՒՄ ածուրդ կը լինի, եւթը օրից յետոյ կրկնաձուրդով եղիսաբէթ ՄԱՆՈՒԿՕՎԱՑԻՆ պատկանող տան վրա, որ գտնվում է Թիֆլիսի 1 բաժնի 3-որդ շրջանում, Սապէօրնի փողոցում, 1879 թ-ին արած փոխառութեան վրա ձեռնած 8,148 լուբլ ապառիկի պատճառով։

Ցանկացողները այդ տունն առնելու, կարող են տեսնել գնահատողական տօրագիրը Պրիկազում։

5—5

Въ Редакціи газеты «МШАКЪ» Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

Լոյս տեսաւ տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Դիկկենսի „Հարս և Սիեսար“ թարգ. սր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գրքոյկի վերջը իրրև յաւելուած տրուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի կ ե ա կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա՛ժեղի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԵՒԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամագաններ 250—25 ր., սահիկայամներ 1. 30—12 ր., առնդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարտիներ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կոխօներն պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. առմիվալներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվերի, սիգար ռինգարդի ֆաբրիկից. պատրոս և թամբաքու կուշտարովի զիլդի պատրօգի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԻՑ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (տաճար չայու և կաֆէի) էինէմի. կօֆէ էինէմի և Միխէլսօնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գոյնուկ (шухъ), պատուռներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կոխոններ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութեներ, Բրիտանակի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրակմարկ կտրօրկէն 18 կ., փաքս ֆրանսիայի ժակէտ, Թուղթի փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեատիատակ, էմանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրատէ, վարշամի և բրիտանակի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուռմիչկէք 45 կ.—5 ր., շամագաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պղպատպղշկաններ վարշամու, ՈՒՆՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի սանդրեր շրմայու ոսկորէ, գուտապերչամի և փայտէ, շշտկաններ գլխի, շորի, սապկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) գէչչատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գղանտերջինի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հատավէտ ջրեր, պուդրա, գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻԽԱՑԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍՕՍԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Յատարքագրքերիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

56—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի կ ե ա կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 21 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 90 Մայիսի 25 (Յունիսի 6) 1882 Մայիսի 25 (Յունիսի 6) № 90

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք գրում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատանը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ներքին լուրեր։ — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Գերմանիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։ — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ — ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են որ այս օրերս կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ պատիւ ունեցաւ ներկայանալու Թագաւոր Կայսրին Պետերգօֆի մէջ։

—

Մի անյայտ պարոնից ստացանք 8 րուբլ բաժանորդագին Վիէննայի «Journal d'Orient» լրագրի։ Նախկին 92 րուբլ գումարի հետ կանի 100 րուբլ։ Այդ գումարը փոստով ուղարկեցինք Վիէննայի լրագրի խմբագրութեանը, մայիսի 22-ին, շաբաթ օր։

—

Մենք ուղարկում ենք «Մշակի» իւրաքանչիւր համարից մի քանի օրինակներ Մոսկվայի աշխարհահանդէսը։ Համարներից մէկը յատկապէս հանդիսի համար է նշանակված, որտեղ նա իր տեղը պէտք է բռնի Ռուսաստանի մամուլի միւս ներկայացուցիչների շարքում, իսկ մնացած համարները հասած կը ծախվեն ցանկացողներին։

—

Մինչև որ Թիֆլիսում անընդհատ անձրևներ են գալիս, Ռուսաստանի գրեթէ բոլոր ներքին գաւառներից գանգատներ են լսվում որ անձրևներ չեն գալիս, գրեթէ ամեն տեղ, մանաւանդ հարաւային Ռուսաստանում և Կրիմում տիրում է երաշտութիւն և ցանքերը չորանում են։

—

«Каспій» լրագիրը ասում է որ իշխան Դոնդուկօվ-Կորսակօվի Լէնկօրանի մէջ եղած ժամանակ այդ քաղաքի բնակիչները խնդիրք ներկայացրին իշխանին միացնել Լէնկօրան Բագուի հետ հեռագրական թելով։

—

Հրէաների դէմ արած անկարգութիւնների առաջն առնելու համար ՆԻԿՕԼԱԵՎ. քաղաքի դումայի մէջ ձայնաւոր պ. Գէ առաջարկեց խնդրել կառավարութեանը հաստատել քաղաքի բոլոր կալուածատէրերի մէջ փոխադարձ համերաշխութիւն, որով և կը պաշտպանվի իւրաքանչիւրի սեփականութեան իրաւունքի անձեռնմխելի լինելը։ Դուման միաձայն ընդունեց այդ առաջարկութիւնը և որոշեց այդ մասին խնդիրը ներկայացնել կառավարութեանը։

—

Յայտնի է արդէն հեռագիրներից որ ՄՕՍԿՎԱՅԻ եօթնասուն ամենանշանաւոր առևտրական տներ ներկայացրին ֆինանսների մինիստրին մի խնդիրք, որի մէջ խնդրում են կառավարութեանը չը գաղթեցնել Մոսկվայից հրէաներին, քանի որ հրէաները միջնորդ են լինում Մոսկվայի, կամ առհասարակ Ռուսաստանի կենտրօնական առևտրի և հարաւային Ռուսաստանի առևտրի մէջ։ Մոսկվայի վաճառականները իրանց խնդիրքի մէջ ասում են որ եթէ իրանք մեծ կրեդիտ էին տալիս հարաւային և արևմտեան Ռուսաստանի արդիւնաբերողներին, այդ այն պատճառով էր, որ ճանաչում էին Մոսկվայում գտնվող հրէաներին և նրանց հաւատ էին ընծայում, որպէս արդիւնաբերողների ագէնտներին։ Եթէ հրէաները հեռացրած կը լինեն Մոսկվայից, ասված է խնդիրքում, ապա կենտրօնական առևտուրը իւրաքանչիւր տարի մի քանի միլիոնի վնասներ կը կրի, Մոսկվայի առևտրական կապերը արևմտեան և հարաւային Ռուսաստանի հետ կը խզվեն և ռուս առևտուրին մեծ աջողութեամբ կը սկսէ այն ժամանակ մրցութիւն անել արևմտեան Եւրոպայի առևտուրը։

—

Լուր կայ որ «Русская Рѣчь» ամսագիրը շուտով կը խափանվի բաժանորդների սակաւութեան պատճառով։

—

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ այժմ առևտուրը շատ ընկած դրութեան մէջ է։ Երբէք չեղած բան էր որ քաղաքիս գլխաւոր փողոցներում խանութները փակված մնային, իսկ այս րօպէիս ուր և նայէք, ամեն տեղ տեսնում էք փակված մագազիններ։

—

Լրագիրները լսել են որ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ դիտաւորութիւն ունի այս ամառը Կովկասում անցկացնել։ Լրագիրներից մի քանիսները աւելացնում են որ, լուրերին նայելով, կոմսը գալու է մեր երկիրը ոչ թէ որպէս մասնաւոր մարդ, այլ նրան, որպէս երկրին լաւ տեղեակ անձին, կը յանձնվի Կովկասում կառավարելու վարչական վերանորոգութիւնների ծրագրի մշակելը։

—

«Արձագանքի» մէջ կարդում ենք, որ Թագաւոր Կայսրի թագադրութեանը ներկայ գտնվելու համար Թիֆլիսի դուման ընտրել է իր միջից հետևեալ անձանց, որոնք և պէտք է ուղևորվեն Մոսկվա. քաղաքագլուխ Ա. Մատինով, ձայնաւորներ Ա. Մանթաշեվ, Ա. Թայիրով, Ա. Փրիդոնով և Ս. Զուբալով։

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Գ. Իւզբաշեանցի «Հացի բզէզ» բրօշիւրը, որ տպված է Մոսկվայում։ Հեղինակը խնդրում է մեզ յայտնել որ նա նուիրում է իր այդ բրօշիւրից 100 օրինակ հայ գիւղական ուսումնարաններին։ Այդ պատճառով պ. Իւզբաշեանը խնդրում է հաղորդել իրան այն անձանց հասցէները, որոնց կարելի լինէր ուղարկել բրօշիւրը ձրիաւ գիւղական դպրոցներին հասցնելու համար։ Նամակը մենք ստացանք Բագուից, բայց բրօշիւրի վրայ տպված է հեղինակի հետևեալ հասցէն։ Шуша. Григорію Христофоровичу Юзбашеву. Գիրքը գնել կարելի է թէ հեղինակի մօտ և թէ Թիֆլիսում «Կենտրօնական գրավաճառանոցում»։ Գիրքը պատկերազարդ է. նրա մէջ նկարագրված է հացի բզէզի յատկութիւնը և ցոյց են տուած այդ վնասակար միջատը կոտորելու միջոցները։ Բրօշիւրը բաղկացած է 70 երեսից և արժէ 40 կոպէկ։

—

Վերջին լուրերը հարաւային Ռուսաստանից աւելի մխիթարական են. քանի մի օր է որ սկսեցին անձրևներ գալ և ցանքերը լաւանում են արդէն։ Այժմ կրկին յոյս կայ աջող հունձի։

—

«Голосъ» լրագիրը հաղորդում է որ Ս. Պետերբուրգի իրաւաբանական ընկերութիւնը իր վերջին նիստում միաձայն որոշեց, ըստ սկզբունքի, որ կանանց իրաւունքները ժառանգութեան մէջ պէտք է հաւասարված լինեն մարդկանց իրաւունքների հետ։

—

Լսում ենք որ սպանված եօթ հոգի մշակների ազգականները Նոր-Բայազէտից եկել են Թիֆլիս։ Հիմա յարմար դէպք է ներկայանում, արեմն, հասցնել նրանց անմիջապէս նիւթական օգնութիւն։ Մեզ մօտ եղած 50 րուբլ մենք կը տանք նրանց և յոյս ունենք որ նոյնը կանեն և այն ամեն անձինք, որոնք այդ նպատակով գումարներ ժողովեցին։ Ամեն կողմից ժողովում են փողեր յօգուտ սպանված մշակների որբացած ընտանիքների. դա շատ մխիթարական երևոյթ է։ Բայց զարմանալի է որ բացի մեզանից ստացած քսան րուբլուց, մնացած մշակների ազգականները դեռ ոչ ոքից ոչինչ փող ստացած չեն։

—

Հետաքրքիր է իմանալ ինչ եղաւ հայ քահանաների ժողովարարութիւնը յօգուտ սպանված մշակների ընտանիքների։

—

Մեզ պատմում են որ Ս. Գէորգ եկեղեցու հայ քահանաները այժմ դրանով են արդարացնում իրանց մերժումը մեռած մշակներին թաղելու, որ հանգուցեալներից մի քանիսը հայեր չէին, այլ մըշեցի քրդեր էին։ Շատ լաւ. ասենք թէ մի քանիսները քրդեր էին, ինչի մնացածներին, որոնք հայ քրիստոնեայ էին, չը թաղեցին։ Բացի սրանից այդ բանն էլ սուտ յայտնեցաւ, որովհետև մեռածների ազգականները բերեցին մարդկական վկայականներ, որոնցից երևում է թէ բոլոր եօթ մշակներն էլ քրիստոնեայ էին։ Բայց եթէ ճշմարիտ լինէր այն էլ որ սպանվածներից մէկը կամ միւսը հայախօս քուրդ է եղել, որոնք հայաստանցի մշակների մէջ ոչինչով չեն զանազանվում իրանց հայ բանւոր ընկերներից և մինչև անգամ իրանք իրանց հայ են ասում, մինչ քահանաների, քրիստոնէական եկեղեցու ներկայացուցիչների պարտաւորութիւնը չէր և սրանց թաղել քրիստոնէական կարգով։ Ինչով պէտք է զանազանվի քրիստոնէութիւնը մի այլ կրօնից, եթէ ոչ իր գթութեամբ, իր մարդասիրութեամբ։ Եթէ մենք գութ ու մարդասիրութիւն չունենանք, այլ կը թողնենք անթաղ խեղճ բանւորի դիակը, դուրս կը շպրտենք նրան եկեղեցուց ինչպէս մի շան լէշ, միայն այն պատճառով որ նա քրիստոնեայ չէ,—մենք արժանի չենք լինի քրիստոնեայ կոչվելու։ Երևակայեցէք ձեզ որ մի եւրօպացի, մի չինացի, մի կռապաշտ վախճանվի Գերմանիայում. ինչպէս էք կարծում, գերմանացի քաղաքական քահանան չի թաղի նրա դիակը, որովհետև նա քրիստոնեայ չէ։ Ոչ, ընդհակառակն, նա որպէս բուն քրիստոնեայ քահանայ, տեսնելով որ մարդկային էակը հեռու իր հայրենիքից ուանգել

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Դարվինի սպանիչ Գիտօն մի քանի ամիս էլ ժամանակ ունի ապրելու, բայց հարուստ պիտի մեռնի, սա քիչ մխիթարութիւն չէ։ Իր ձեռօքը գրված երկտող գրութիւնները մեծ խնդրանօք ծախվում են հրապարակների վրայ։ Գիտօն, բանտի երկու սենեակները առևտրական մագազիններ է փոխադրել, բանտին դրան վրայ էլ հետևեալ յայտարարութիւնն է կպցրել։

«Այս օրվանից սկսեալ իմ ձեռագիր ստորագրութեամբս գրված թղթերը ծախում եմ դուժինը 2½ դօլար կամ հատը 50 սանթիմով, գինը մի և նոյնը լինելու պայմանաւ. կաւելացնեմ միանգամայն իւրաքանչիւր ինքնագրիս ներքև Աստուածաշնչից մի մի տուն։ Լուսանկարս մեծ չափով, որ ներքևը ստորագրութիւնս կրում է, հատը 1 դօլար կարժէ կամ դուժինը 9 դօլար. շուտ արէք պիտի կախեն զիս, ժամանակ չը կայ։»

* * *

Ռինկ Թատրոնի հրդեհին պատասխանատու և յանցաւոր կարծուածներին դատաստանը վերջացաւ։ Աշխարհիս չորս կողմերը ամեն օր հեռագիրներ խփեցին վեց ամսից ի վեր տեղի ունեցած դատաստանական մանրամասնութիւնները հաղորդելով։ Վկաներ, ականատեսներ, ատենակալներ ներկայացան հարցափորձեր, քննութիւններ եղան, վերջապէս բան չը մնաց որ չանէին, համարեա ոչինչ դուրս չեկաւ, միայն Թատրոնի դիրեկտորը 4 ամիս, մաշինիստը 8 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան, քաղաքագլուխն էլ տուգանքի դատուեցաւ, սրան էլ գնա բանդ ասացին և դատաստանն էլ վերջացրին։ Թատրոնի աւերակին տեղը Աւստրիայ կայսրը մի մատուռ և մի որբանոց շինել պիտի տայ։ Այսուհետև Ռինկ Թատրոնի խօսքը լսելու չէ, յաւիտեան ջնջուեցաւ։

* * *

Ֆրանսիայում Բօնիօլօ քաղաքին ժողովրդապետը եկեղեցու մէջ քարոզ տուած ժամանակը, «Օրհնեալ ժողովուրդ, ասել է, Ֆրանսիայում բարոյական և կրօնք չը մնաց, որովհետև երկրի կառավարողները ցածահոգի, անամօթ, լիրբ արծիւներ են, այո, ասացի, և կրկնում եմ, մեր Ֆրանսիան սատանաների ձեռքին է մատնվել։» Այս քարոզից օրհնեալ ժողովուրդը բնականաբար չէ սխալվել, յանդուգն ժողովրդապետին ամբիոնից վար են իջեցրել և շիտակ դատարանի ատեանումն են տարել, որտեղ՝ դատաւորը սաստիկ ուշադրութիւն դարձնելու կրօնական վերաբերմունքին, 15 օր բանտարկութեան դատապարտել է։ Բանտը մտած ժամանակը հոգևորականը սկսել է հասարակապետութեան դէմ հայհոյել, բանտապետը իմաց տալով է դատաւորին, կրկին 15 օր բանտարկութիւնը երկարել են, դարձեալ թշնամանել է, վերջին պատիժը աւելացրել են։ Վերջապէս ասել են եպիսկոպոսին թէ, իւրաքանչիւր նախատինքը 15 օր բանտարկութիւն կարժէ, դա քաջ գինալիք բանդ է, որքան ասես, այնքան կը պահես յարկի վրայ։

* * *

Եւրօպայում 13 թւականը անբախտ և աղէտաւոր թիւ է համարուած։ Այս անունի անպաշտութեան կարծիքը ջնջելու նպատակաւ Նիւ-Եօրքում մի ընկերութիւն է կազմվել Երեքտասանների կլուբ անունով։ Ընկերութեան անդամները լինելու են 169 հոգի, այսինքն 13 անգամ 13։ Կանոնագրութիւնը պիտի ունենայ 13 յօդուած, տարեկան տուրքն է 13 դօլար, ընկերութեան ժողովները պիտի գումարուին ամեն ամսու 13-ին, 13-ական անգամ նիստ պիտի ունենան, առանձնաշնորհութիւնները 13-ական խօսք պիտի պարունակեն և իւրաքանչիւր խօսքը 13 բառ։

* * *

Ինչպէս թագաւորները երբեմն ճանապարհորդում են իրանց իշխանութեան ներքև գտնուած երկիրները այցելելու համար, նոյնպէս էլ Աստուած մի օր կամեցել է իր ստեղծած աշխարհները այցելել։ Գաբրիէլ հրեշտակապետին հրամայել է որ գնդը տանի մեծ ու փոքր մոլորակներում։ Հրեշտակապետը Աստուծու առաջնորդելով և արեգակից սկսելով հաստատութեան բոլոր մարմինները մի առ մի ցոյց է տալիս։ Յետոյ Աստուած ասել է թէ երկրագունտ գնանք. հրեշտակապետը ուղղակի տարել է երկրագունդին արևմտեան կողմը Բրիտանական կղզիների վրայ։ Աստուած տեսնելով անթիւ, անհամար երկաթուղիների գծերը, հարթուած լեռները, կամուրջները, թունէլները, ասել է, «Հա՛ ինձ սխալ տեղ բերիր, ես այսպէս տեղ չեմ ստեղծել։» Յետոյ հրեշտակապետը կարգաւ տարել է Ֆրանսիա, Գերմանիա, Իտալիա, վերջապէս ամբողջ Եւրօպան ցոյց տալուց յետոյ, Ամերիկա է տարել։ Աստուած զայրանալով, ասել է, «ուր ես ինձ տանում, ես երկրագունդ ուզում եմ գնալ, երկրագունդ, հասկանում ես, որտեղ Ադամն ու Եւան եմ ստեղծել։» Այն ժամանակ հրեշտակապետին ճարը հատնելով տանում է Աստուծուն շիտակ Տաճկաստան։ Երբ Աստուած տեսնում է Թուրքաստանը «Հա՜ ասում է, ահաւասիկ այժմ յիշում եմ ստեղծած աշխարհս. ինչպէս ստեղծել եմ, այնպէս էլ մնացել է։»

* * *

Մի Ֆրանսիացի անգլիերէն սովրելու, մանաւանդ անգլիացու նման արտասանելու չափազանց փափագ ունենալով, նոյն ազգից մի դասատու է ճարել և սկսել է սովրել։ Դասատուն պատուիրել է աշակերտին որ լաւ կանէ, եթէ անգլիացի բարեկամներ գտնէ և նոցա հետ խօսելու փորձուի։ Բայց անգլիացի բարեկամ գտնելը դիւրին բան չէ. նախ և առաջ անգլիացու մը միայն մի չոր բարևին արժանանալու համար պէտք է մի մարդ 10 տարվայ ծանօթ լինի։ Խեղճ

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՄՇԱԿ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏԵՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ համարում կը սկսինք տպագրել մեր պատմական նշանաւոր վիպասանութեան առաջին մասը։ Ասիկա կը կազմէ մեր հրատարակած «Ոսկի Դար»ի շարունակութիւնը։ Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, «Ոսկի Դար»ը կը պատմէ Ներսէս Մեծ Հայոց Հայրապետի ժամանակները։ Ներսէս Մեծ, որ Հայոց Եկեղեցւոյ ամենէն մեծ Հայրապետներէն մին եղած է, ինքն ալ ամենէն մեծ անձերէն մին եղած է Հայ ազգին պատմութեան մէջ։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ բարերարը։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ հոգեբոյժը։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ ուսուցիչը։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ հոգեւոր առաջնորդը։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ ազգային առաքեալը։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ ազգային մարգարէն։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ ազգային ապագայագէտը։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ ազգային ոգեշնչողը։ Ան եղած է Հայ ազգին ամենէն մեծ ազգային ոգեկո

պրպտիչ և չինովնիկ չմոռնալով միշտ քանզել սիրով նախանձոտ և ցածոգի հայեր չեն պակսիր որք զանազան անուն պրպտություններով կաշխատեն միշտ գործողները վհատեցնել, զանոնք գժտարություններու և արգելքներու տակ ճզմել և յուսահատացնել և այդ կերպով ձեր ազգի քշնամիներու հացին իշ քսել, նոցա լա գործիքներ գտնալ, դիտելիանք թէ անդիտաբար։

Կառավարության վերաքննիչ ժողովին նախագահ և արդարության քննիչի (ապիկ մոգիստր) անդակալ Խաչի բէկ կառավարության կոզմեն մի քանի անգամ նկատ այցելեց կենտրոնական վարժարանը, դասախոսության մեթոտները և աշակերտներու առաջնական վիճակը քննեց և շատ գոհ լինելով աշակերտներուն քաջալերական խոսքեր խոսեցաւ։ Վարժարանի հաշիւներն ալ աչքէ անցուց և տեսնելով որ վարժարանը ութ 25-էն աւելի աղքատ աշակերտներ ընդունած են թոշակ վճարելու անկարող, նեթթական օգնութիւնից կը կարօտի աւելի կանոնաւոր և հաստատ կերպով յառաջ երթալու համար, խոստացաւ նահանգական ժողովին հրաման առնել որ յոգուտ կենտրոնական վարժարանի քանի տարեկան ներկայացումներ և ձիարշաւի հանդէսներ լինին։ Խաչի բէկ երթալս առաջ առած մի երթուղեր է և Փետերբուրգի օտանական վարպետութեան մէջ ալ ծանօթացած է։ Իր խորհուրդով կենտրոնական վարժարանի յառաջադէմ աշակերտներէն ս. Մկրտիչ թէրզեմզեան, վաղարշապատն նահանգի քարտէզը գծեց, մինչև հիմա հրատարակուածներն աւելի ճիշդ և մանրամասն կերպով, որուն վրայ առանձինն և մանրամասն կերպով նշանակուած էին նաև վան քաղաքի և Աչքուանոյ պալատները։ Մի ուրիշ աշակերտ ալ, ս. Գալուստ Ալպոնեան որ գծագրութեան և բնական գիտութեանց ճիւղերու մէջ գարմանալի ձիրքերով օժտուած է բնութիւնէն, գծագրեց մի գեղեցիկ նկար որ կը ներկայացնէ մի գիւղացի աղքատ տղայ որ չունենալով ուրիշ բան նուիրելու համար, լեռներէն և դաշտերէն ժողոված ծաղիկներէն մի փունջ կազմած նուէր կը մատուցանէ։ Այս երկու աշակերտներ, Խաչի բէկի առաջնորդութեամբ և վարժարանին տեսուչ ս. Փորթուգալեանի հետ ներկայացան նահանգապետ փաշային, իրենց աշխատութիւնները ընծայելու համար։ Փաշան սիրով ընդունեց, քաջալերական խօսքեր խօսեցաւ տեսչին և աշակերտներուն և խոստացաւ որ մօտիկ օրեր անձամբ այցելութիւն տէ վարժարանին և բոլոր աշակերտներն ալ խրախուսէ։ Խօսքով քաջալերներ չատ կը լինին ասոնց, բայց գործով արուած քաջալերները կը յայտնուին կենտրոնական վարժարանի տարեկան մանրամասն տեղեկագրին մէջ որ առաջիկայ նոյեմբերին կը հրատարակուի։

Այս տեղի Սանդխտեան ընկերութիւնը որ տասը տարիներէ ասդի է որ կազմուած է և իր նպատակը լինելով իսկական տեսի դաստիարակութիւնը, բացած է վանի օրիորդական միակ վարժարանը, Սանդխտեան անուն, այսչափ ժամանակէ հետէ մի մասնաւոր չէնք չէր կրցած ունենալ վարժարանի համար, այլ վարձով մի տուն կը բռնէր։ Շաբաթրեթեան արժանի այս ընկերութիւնը քաջալերելու համար, ս. Մկրտիչ Սանսարեանց, իր ծախքով մի վարժարան կառուցանել կը տայ այժմ վանի մէջ։ Շինութիւնն այս օրեր կը սկսի. առաջներն պատրաստուած են արդէն. գործին դլուխ կանգնած է Խրիմեան Հայրիկ։ Պ. Սանսարեանցի յանձնարարութեան համեմատ, վարժարանը միայարկ պիտի լինի առայժմ, պետնէն մի քիչ բարձր և ընդարձակ դիրքով։ Պ. Սանսարեանց յատկապէս յանձնարարած է որ հաստատուն չինեն չէնքը և խոստացած է ապագային մէջ երկրորդ հարկ մ'ալ բարձրացնել նորա վրայ։

Թէև այսուհետև չատ ընկերութիւններ կային կազմուած պրպիկ համանման նպատակներով, բայց հաստատ հիմք չունենալով, մեծ մասն ցրուած են այժմ։ Սոյա մէջ աշխատակութեան արժանի ընկերութիւններն որք մինչև այժմ կան, բայց Սանդխտեանէն, հետեւեալներն են։ Հայրենասէր ընկերութիւն՝ որ Հայկազեան անուն առնելով մի նախակրթարան (երկու սեռի յատկացած), մի կիրակօրեայ վարժարան և մի ընթերցարան ունի։ Լսարան ալ ունէր հրապարակային դասախոսութեանց համար, բայց թիւրք կառավարութիւնը փակեց զայն վերջերս։ Այս ընկերութիւնն ալ տասերեակ հետէ ձանր բայց հաստատուն քայլերով յառաջ կերթայ։ Կ. Գօլքի Խրիմեան ուսումնասիրաց ընկերութեան օժանդակ մասնաճիւղ՝ որ Վանի ծովին հարաւային արեւմտեան կողմն Թէրեան գաւառի քրդախօս հայոց մէջ և այլ յարմար տեղեր հինգ նախակրթարան բացած է։ Թնամատար ընկերութիւն՝ որ 20-էն աւելի որբ և անապրնչ աղջիկներ մի որբանոցի մէջ հաւաքած, նոցա ուսուցած, հագուստ և ուտելիք կը տայ։ Ափսոս որ Հայաստանի մէջ տակաւ յառաջ եկած այս տեսակ հաստատութիւնները իրենց տակաւ վիճակի մէջ են մնացած միշտ, օտար բարերարներէ ալ օգնութիւն չը գտնելով։

Աչսանդ տօնախմբութիւն կայ որ Զատկին չորեքշաբթի օրը Նոր կիրակիի օրը Աւագնոց առաւած տեղն կը հաւաքուի մեծ բազմութիւն և ձիարշաւներն ալ տեղ կունենան։ Այդ միջոցին մի մասնակցողները միշտ բազմութիւնը կը լինէին, բայց երկու տարի է որ հայկեան ալ սկսած են թնդրկերու հետ խառն մրցումի մտնել։ Նոր կիրակիէն երեք օր յետոյ, Աւետման տօնի օր, հայ եկեղեցականները մի խումբ կազմած, առաջնորդութեամբ կենտրոնական վարժարանի մանչուկներուն գառնուկ պ. Կարապետ Փիլիպպոսեանցի, երկրորդ անգամ ալ ձիարշաւի հանդէս արին։ Այգեստանի ցածկոցներ խտոի կոչուն մի յարմար տեղ։ Այս վերջին ժամանակներ հայոց մէջ ալ սկսած է լաւ հնձելավարժութիւն և ձիարշաւի փափաք մը արուն համար Վանի եկեղեցականները չատ կը պատրաստ. Փիլիպպոսեանցին։ Որչափ երջանիկ կը լինէր Վան եթէ առաքելաշաւղքի ուսեալ ուրիշ եկեղեցականներ ալ սոյա օրինակին հետևելով, գոյին օգտակար լինելու իրանց մայր-հայրենեաց։

Հրատ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒԻՔԻԱՑԻՑ

Կ. Գօլքի, 15 մայիսի

Ամենապատիւ Մկրտիչ արքեպս. Կաֆաղեան Ցաննի Կիլիկեան, երէկ օր առաջ այնպէս կամեցաւ որ մենքն Կ. Գօլքին և մեր նախկին վարչական ժողովին որ իրարու հետ հանդիպումներն ունենայինք մասնաւոր մի տեղ գրած էր։ Ահա այդ անկարգ բայց գաղտ վարչութիւնը որ երկու հարուած հասցուցած է ազգայնական մեր գործունէութեան մէկ չարաքաղաքացի մէջ։ Նախ Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Սահակեանցս վարդապետէն, որ հակառակ վարչութեան ազգապարտութեանց՝ որ իր պաշտօնատեղին մնայ դեռ, առաջ ժամաւ Բոլիի չորեքշաբթի օրը նստաւ և գնաց Էջմիածին եկեղեցական ատենին առջևները որ կը տեսնենք այն օրէն ի վեր երբ քանի մը վարչութեան կռռմունքներ եղան ամբողջ ազգի մը հոգը վրանին առին, առանց այս պաշտօնին անհրաժեշտ եղած ողորմական հանգամանքներուն ունենալու, և այսպէս ամեն բան վերնիներն ընտրեցին զարձեալ ինչպէս կըսէ պօլսեցին։ Այնա այն ինդուցն եղբը որու համար վարչութիւնը վեց ամիս ամբողջ գոհոց և որու աներևոյթ կառուցուածքն ալ կը ձևացնէր։ Կրնանք երեակայել միւս ինդուց ալ վիճակն այս պարագայիս։

Ներկայ պատրիարքին օրոնի այսպիսի խոզգուշութիւն մը կարելի չէր որ տեղի ունենար։ Ներկայ չուք ունէր, հեղինակութիւն ունէր, կանոնագիր ամեն օր անկէ։ Մինչդեռ հիմայ, անոնք որ ինդրվինքնին ներկայէն խելացի կը կարծեն, որ դայն մատնել սատ կը նկատին, անոր ունեցած մեծ կարևորութիւնը փոքրացնել կաշխատին, առաւելիկ այդ էֆէնդիներն որք յայտնապէս ցոյց տուին հիմայ իրենց չափն ու կշիռը։ Ու այս պիտի չլինի մեր ազգին մեծ դժբաղդութիւնը որ պիտի զրկէ մեզ, երբ հեռանայ իմանալը անոնց վնասակար գործունէութեան փառատր հետևութիւնները։

Մայիսի 13-ին երկուշաբթի օրը, Մկրտիչ կաթողիկոս իր 13-ին մնալիքը կը ծանուցանէ վարչութեան։ Վարչութիւնը կատարեկ անօր որ բան կրնայ եղել իր ազնուութեանը յետադէմ չտեսնելու համար օրուան վարչական խորհրդոյն առած որոշումներն։ Նոյն օրը, չորեքշաբթի, վարչական խորհուրդն, որ վռատ է կեղծի իր կարծիքներն միշտ իրրև պատգամ ընդունելուն՝ հանդիսաւոր արտով պատրաստուած հաւաքուած ժամանակ, կիմանայ որ նոյն միջոցին Աճիենպարեան արքեպս. կաթողիկոսին Տաճն Կիլիկիոյ իր կամ կարտերը չտեսնած փոխադրելու վրայ է։ Շտապով նամակ մը կղզարկէ, հրաւիրելով զայն միասլ տանտիրն և ներկայացնել խորհրդին հետևիլ չտաճի օրու։ Նամակը չդնդնուելն մէջ կաթողիկոսի ձեռքը կը հասնի։ Նա կը պատասխանէ թէ չատ ուշ է հասած այդ հրաւէրը և թէ չէ կարող այլ ևս մնալ, վասն զի իր ներկայութիւնը Կիլիկիոյ մէջ կարեւոր տեսնէր։

Գործն այժմ այս վիճակին մէջն է։ Ինչ հետևանք պիտի ունենայ։ Ոչինչ, քանի որ այս վարչութիւնը չէ կարող որ և է գործի որ և է եղանակութեան առաջ։ Բէրաթին անփոփոխ կը մնայ, Պատրիարքարանը ալ չի հրամայէր Կիլիկիոյ վիճակին և Սիսի կաթողիկոսը անկարո է անոր իրաւասութենէն։ Պէտք է ատորպրութիւն բանանք վարչութեան այս առաջին յաղթանակին համար դարձի պատճառ ընծայելուն։

Վարչութիւնը հետապրած է, կըսուի, Իզմիրի պատրիարքարանի առաջնորդին որ վատ ընդունելութիւն ընէ կաթողիկոսին երբ ան այնտեղ նաւահանգիստը հասնի։ Հաւանական է որ Մելքիսեդեկ եպիսկոպոսը այս հրամանին վրայ աւելի փառաւոր բնէ իր ընդունելութիւնը։

Կիլիկիոյ կաթողիկոսը թող նաւարկէ այժմ հանդիստ Աշխարհակալութեան մէջ, և արդէն թող վարչութեան լուսաւոր և խոհական անդամները տեղեկագրեր խմբագրեն, ճառեր արտասանեն, դիպլոմատական գործունէութիւններով պատիւներ շահագրեն, առանց ազգային երեսխոհատութեան խօսքն անգամ ընելու։ Այդ տեսակ կարելոր գործունէութեանց համար նաւած են անոնք այն տեղ։

Շատ ժամանակ էր որ հայերն այսպիսի գործունեայ, հետաքրքիր և ազգու վարիչներու հանդիպած չէին։

Մ. Վ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Լոնդոնի «Daily Telegraph» լրագրում մայիսի 24-ից տպված են հետևեալ տեղեկութիւնները։ «Մենք իմացանք, որ անգլիական բոլոր իշխանութիւնները տացան տասիկ պատուէրի նամակներ, որոնք վերաբերում են այժմ Լոնդոնում ապրող շատ նշանաւոր պետական մարդկանց. վերջին երկու երեք օրերում պոլիցիան կրկնապատկեց իր հսկողութիւնը։ Շատ հասկանալի պատճառներով մենք զգուշացնում ենք այն անձանց անունը հրատարակելուց, որոնց վտանգ է սպառնում, բայց այդ վտանգը այնու ամենայնիւ գոյութիւն ունի։ Այժմ իրաքանչիւր միջոցի բնակարանը Լոնդոնում պոլիցիայի խիստ պաշտպանութեան տակ է և մինիստրներին միայն չի պարապմունք տանում են քաղաքական շորեր հագած կռնակլուները. այդ պատճառով չէ կարելի ասել, թէ անգլիական կառավարութիւնը գործունեութեան միջոցներ չէ գործ դնում»։

—Լրագիրներին հետապրում են, որ անգլիական պատպամաւորներն ժողովում Գլադստոնի տրած յայտնութեան վերայ, որի մէջ նա կարծես պատմական ձևով էր ընդունում ազգիանի բարձրագոյն իշխանները Եգիպտոսի վրայ, կը բողոքի Բ. Թուռը։

—Հռոմից լրագիրներին հաղորդում են. Իտալիան հաստատապէս յոյս ունի, որ Աւստրիան եգիպտական հարցի մէջ չի խոչ տայ, որ պիտի չինն Իտալիայի չահերին։ Իտալիայի և Ֆրանսիայի մէջ եղած յարաբերութիւնները լաւ են։

—Լոնդոնի լրագիրներին խօսքերով, Միխայիլ Վիվիա, Մանչէսթերում իրլանդական մեկ միտինգի մէջ խօսելով, յայտնի էր, որ Իրլանդիայում արիւն է թափուել, բայց անարդարութիւն կը վնէր,—ասելացրեց նա,—այդ բանի մէջ հոգային լիպան մեղադրել, որպէս չէ կարելի մեղադրել 1789 թ. Ֆրանսիական վերանորոգիչներին այն գազանութիւնների համար, որոնք կատարվեցան տէրրորի ժամանակ։ Իրլանդացիները միշտ քշնամական աչքով են նայել հողատէրերի վրա, որոնք պօլիցիայի և զինուորեալ ուժի օգնութեամբ են պահպանվում։ Մինչև որ հողային լիպան չի հասնի իր նպատակին, որ է հողատիրութեան ոչնչացումը, ոչ մի պաշտպանութիւն հնարաւոր չէ իրլանդական ժողովրդի և անգլիական վիգերի մէջ։ Ինչ որ վերաբերում է սոսիալական օրէնքին, Վիվիա յայտնում է, որ այդ գործունէութիւնը միայն մէկ հետևանք կունենայ,—այն է կը բաղնապատկէ յանցագործների քիւը և կը քաջալերէ գազանի ընկերութիւններին ուժի նուազելով իրանց գործը չարունակելու համար։ Քանդանքների առաջն առնելու միակ միջոցն է, հետացնել սոսիալիստներին և պատուհասներին, որոնք տպրում են Թերրիենան ամբողի մէջ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՄՕՍԿՎԱ, 21 մայիսի։ Երեկ աշխատահանդէսի բացման ժամանակ, բացի հեռագրի մէջ յիշած անձինքներից, ներկայ էին. Ֆինանսների մինիստրը, քաղաքի ներկայացուցիչները, դեներալներ, հիւպատոսներ, էկսպեդիտներ, մամուլի ներկայացուցիչներ, նկարիչներ, պրօֆեսսորներ, դերասաններ, բազմաթիւ կանայք։ Աշխատահանդէսի շինութիւնն մօտ հազարաւոր ժողովուրդը ողջունեց մեծ իշխանին։ Նախաճաշիկի ժամանակ մի շարք կենացներ առաջարկուեցան։ Բացի թագաւոր կայսրի կենացից առաջարկուեցան մեծ իշխանի, իշխան Դոլգորուկովի, Բունդէի և ուրիշների։ Վերջին կենացները առաջարկուեց մեծ իշխանը Մօսկվայի ծագման և քաղաքագլխի համար։ Մագիճանքի ժամանակ միտրօպօլիտի ճառը արտասանվեցաւ հետևեալ բնաբանի վրա. „Մարդը ծնուում է աշխատանքի համար“ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Արևմտեան Սիբիրի կլիմայը—նահանգապետութիւնը ոչնչացուում է։ Կազմված է Սահալոն (?) հետևեալ նահանգներից՝ Ակմոլինսկի, Սեմիպալատինսկի և Սեմիրեչենսկի։ „Новое Время“ լրագիրը լուր է հաղորդում որ ներքին գործերի մինիստրի օգնական Գլաստկով ճանուում է իր պաշտօնը։

ՓԱՐԻԶ, 21 մայիսի։ Ֆրանսիայի առաջարկութեամբ եգիպտական հարցը լուծելու համար status quo սկզբունքի հիման վրա երեք երօպական կաբինետներից կը գումարուի։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 մայիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի մէջ է 92 ր. 75½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 62½ կ., չորրորդ 90 ր. 38½ կ., հինգերորդ 90 ր. 37 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր., երկրորդ 210 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 87 կ., երկրորդ 89 ր. 62 կ., երրորդ 89 ր. 62 կ., ոսկի 8 ր. 5 կ.։ Թուասդ 1 ր. Լոնդոնի վրա արժէ 24,31 պէնս, ռուասդ 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 50 պֆ., փարիզի վրա արժէ 255 ֆրանկ 75 սանտիմ։ Բօրսայի արտադրութիւնը թոյլ է։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 22 մայիսի։ Լրագիրները մայիսի 22-ից հաղորդում են. Անգլիական կառավարութիւնը երկաթուղու Ռաթումի բաժնի վերջացնելու ժամանակամիջոցը երկարացրած է մինչև 1883 թուականի յունվարը։ Վերախոսի նոր կանոնագրութեան համեմատ ծխախոտի ցանքեր ունեցողներին թոյլ է տրուում ծխախոտի գործարաններ բանալ գաւառական քաղաքներում։ Ամառը Ռուսաստանում ապատում են եւրօպական արտաքոյ կարգի դեսպանութիւններ։ Նա կը բանակցէ Սև

Fonds A.R.A.M

ծովի նաւահանգիստները եւրոպական առևտրի համար բանալու և կովկասում թէյի ցանքեր անելու մասին „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. կառավարչական իշխանութեան դէմ ապստամբելու գործերը, նոյնպէս և նրանց ընդհատելու մասին, զօրքերի և պօլիցիայի վրա յարձակման, նրանց պարտականութիւնների կատարման ժամանակ, կամ այդպիսի պարտականութիւնների կատարման առիթով, երբ այդպիսի ընդհատութիւնների կամ յարձակումների ժամանակ կատարվում են սպանութիւններ, կամ հրդեհ են գցում կամ փոքձում են այդպիսի յանցանք գործել, կամ երբ վիրաւորում են և ծեծում,—այդպիսի բոլոր գործերը կը քննեն ժամանակաւոր գաւառական պալատները գաւառական ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ:

ՀՈՒՈՄ, 22 մայիսի: երէկ երեկոյեան $6^1/_2$ ժամին կապրերայի մէջ վախճանվեցաւ գաւրիալդի:

Ս. ՊԵՏԵՐՊՈՒՐԳ, 23 մայիսի: „Прав. Вѣстн.“ հաղորդում է որ Ռուսաստանը ստացել է հրաւէր մասնակցել Կ. Պօլսում գումարվելի մեծ պետութիւնների կօնֆերէնցիային եգիպտական հարցի առիթով: Ռուսաստանը ընդունել այդ հրաւէրը: „Journal de St. Petersbourg“ հերքում է այն լուրը թէ Բարլէի ծրագիրը ընդունված լինի բոլոր պետութիւններից: „Գօլոսն“ գրում են որ երկաթու դիների վարչութիւնների և „Շոգենաւերի ու առևտրի“ ռուս ընկերութեան մէջ համաձայնութիւն կայացաւ բեռների անմիջական յանձնման մասին Սև ծովի նաւահանգիստներում: „Նովոե Վրեմիա“ հաղորդում է, որ ֆինլանդական սէյմի յանձնաժողովներից մէկը մշակել մի խնդրագիր Ֆինլանդիայում մասնակի ապստամբութիւնը մեղմելու մասին: „Նովոե“ լրագրին գրում են, որ Մոսկվայի աշխարհահանդէսը նայելուց յետոյ, մեծ իշխան վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ յայտնեց, որ թագաւոր կայսրը անզեկութիւններ կը հաղորդում այն ապստամբութեան մասին որ գործում է հանդէսը, և նորին բարձրութիւնը տեղեկացրեց, որ հանդէսը անյապդիմանալի է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

КЁЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

5—50

Մի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ որ աւարտել է Թիֆլիսի ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ հիմնարկութեան ուսման ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի հայոց ուսումնարաններում ՈՒՍՈՒՑԻ պաշտօն ունենալ: Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ:

5—10

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինակի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօվի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵԻ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հատը, ԱՒՊՕՆ 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոսկէ) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարանններ 4 կ., ՖԻՎՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ՅԱՐԾԻՆներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ ԹրջվողՎերարկուներ 6 ր., շլէօպկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, արխօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մամեր, մուրաբա և այլն շատ էժան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՏՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԵԱ:

37—50

ՀԱՐՑԱՖՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսումնարաններում

Մայիսի 18 և 19-ին կամոզ. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Խզմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կուկիա ս. Աստուածածնի եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Ալեքսեց եկեղ. ազ. և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլաբ. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թանդոյեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվեն առաւօտեան 8 ժամին: Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց:

ЕВРОПЕЙСКІЙ АМЕРИКАНЪ, ПРОДАЖА ТОВАРОВЪ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Адресъ магазина: № 144 Эриванскій, противъ Эриванскаго базара, домъ Ферейдуновой.

Телефонъ магазина имѣется.

45—60

ԹԻՖԼԻՍ-ԲԱԴՈՒ երկաթուղու նոր կառուցած կայարանի մօտ ՅՕՍԻՖ ԵԱԿՕՎԼԵՎԻՉ ԻՎԱՇԵՎԻՉ ծախում է մօտ 3000 քառակուսի սաժէն ՀՈՂ. ամբողջութեամբ կամ ՄԱՍԵՐՈՎ, այն գներով, որոնցով անցեալ տարի ծախված է երեք անձանց: Այդ հողի մօտ այս տարվայ վերջը կանցնի ՉԻԱԹՈՒՐԵ երկաթուղին: Իվաշեվիչի բնակարանը գտնվում է „Путей Сообщенія“ վարչութեան մօտ, տուն Բարնովի № 9:

1—2 (տրր.)

Лечебница Общества Покровительства животныхъ, Несковская улица д. Гврити-швили. Пріемъ больныхъ съ 8 до 9 часовъ утра ежедневно, за исключеніемъ воскресныхъ, праздничныхъ и табельныхъ дней.

Կենդանիների Հովանաւորութեան թիֆլիսի ընկերութեան բժշկանոցը գտնվում է Սաղի վրա, Գեսկօվսկայա փողոց, տուն Գվրիտի-շվիլի: Ընդունելութիւն հիւանդ կենդանիների ամեն օր, ժամը 8-ից մինչև 9 առաւօտեան, բացի կիրակի և ամն օրերից:

10—10

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ց. Դիկկենսի „Հարս և սիկուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի: Գրքոյկի վերջը երբև յաւելուած տպուած են պրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն:

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Մէջի փողոց, կաթոլիկեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Ամեն կժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակիյաժներ 1. 30—12 ր., ՍՈՒՆԴՈՒԿՆԵՐ ճանապարհի 6—35 ր., մարտոներ (погребцы) 6—25 ր., ՍԱՄՕՎԱՐՆԵՐ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ, էմալով ամաններ. ՈՒՄԲՐԱԼՆԻԿՆԵՐ ՄՐԱՄՕՐՆԻ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բիլիարդի, սիգար ԻՆգլարդի ֆաբրիկից. պատրա և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պատկիրօվի. 5,000 ՖՈՒՆՑ ԹԼԻ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊԻՎՆԵՐԻՑ բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և մխիթարեան. պիանբրատրոս 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, հանքային և դարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլճուկ (пухъ), պատնոններ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոններ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբոր. մի կարելու մեքենայ. Անգլիական ութեններ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆեկներներ ամենայն տեսակ, ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամոլ կարօրկեն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակէտ, թուղթ փաչոթի, կանվերտաներ, սուրգուչ, մասիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեւսխտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիներ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանական դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկէք 45 կ.—5 ր., շամպանններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պղատպոշկաններ վարշավու, ՈՒՆՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, դուլաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց դասուտիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի. ամանդրեր շրիմայու տակով, գուտապերչովի և փայտե, շչոտկաններ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թել (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆեյչատիկք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերէյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաղ, հոսող ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոսող պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՐՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գինջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍՍԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) մէջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

57—180

Մէջի փողոց, կաթոլիկեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 24 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 91 Մայիսի 26 (Յունիսի 7) 1882 Մայիսի 26 (Յունիսի 7) № 91

ՏԱՄՆԱՄԻԿԵՐՈՊԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարինը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թղթակցութիւնները պիտի ուղղուին խմբագրատան անունով։

Ստորագրութիւնը պիտի ուղղուի
Տաճկաստան. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և ուրբաթ օրերից)։

Յայտարարութիւնը ընդունւում է առանձ վճարով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա եղիպտական հարց։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՒՌ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։ —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառնայի Մէլիքութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Բագու, մայիսի 19-ին

Ներսէսեան դպրանոցում մնացի մշակների դէմ եղած մեօրինակ բռնաբարութեան տխուր դէպքը, որի մասին կարդացիք «Մշակի» № 81 նայն իսկ բռնաբարվածների բողոքը, մեզ վրա ընկճող ազդեցութիւն ունեցաւ։ Հասասասալէս կարծում եմ, որ այդ անազարտ զրկեալների բողոքը ամէն մեզ խորին վշտակցութեան արձագանք պիտի տայ, մանաւանդ նոցա որոշ մէջ, որոնց համար թանգ է մեր alma mater ոչ միայն իր կրթական նշանակութեամբ, այլ նոյն իսկ գրա ազգասէր հիմնարկիզի, Ներսէս V-ի խնկելի յիշատակով և աւանդով։

Ձմարիտ է, մի ժամանակ դպրոցի կառավարիչ ազգանները վայրենի միջոցներով և ոստիկաններով էին պատասխանում մեր, աշակերտներիս իրաւացի բողոքներին, բայց մենք ներում էինք այդ ազգաններին, որովհետև նրանք առաւել ճարպկութիւն ունէին ոստիկանական ձևերի մէջ, քան թէ դաստիարակութեան դազաղարի։ Նրանք առաւել նման էին կանոնաւոր կեղեքողների, քան թէ հայրաբար խնամող ազգաներին։ Բայց այսու ամենայնիւ մենք կարծում էինք, որ հանգուցեալ Երեմիա Աբծրունու Ներսիսեան դպրոցի պատգամաւորների ընդհանուր ժողովի մէջ առած խիստ խօսքերից յետոյ այդ ոստիկան ազգաների դերը անյոյս կորած, մնում է և մինչև անգամ վերատեսչական է Նորա մանրամասն նկարագիրը յիշելու և ապագային առանդելու։ Ով կը մտածէր որ դպրոցական ոստիկանները պիտի բռնանան Ներսիսեան տան մէջ այն անմեղների դէմ, որոնց միակ ցանկութիւնն է եղել իրանց գժբազդ օրերի պատնէշները ամրացնել քրիստոնեավայել և մարդավայել հանապազորդով... Ինչով այժմեան ազգանները պիտի տարբերվին հին ազգաներից, որոնք մեզ աշակերտներիս ոստիկանարան էին տանում և հրապարակաւ դանակոծում և մեզ սպիտում բակոնաս, դողդոջի փախչել էջմիածին, Մատթէոս կաթողիկոսի հայրական գիրուքեան ապաւինելու։ Կարծեմ թէ այնչ տարբերութիւն չը կայ հինների և նորերի մէջ։

Եթէ հին ազգանները ոստիկաններով բռնաբարում ու հարստահարում էին մեզ նորա համար, որ մենք մեր անազարութեան, իշխատութեան մէջ Աստուծոյ վրա յուսալով՝ մեր ցաւին դարման էինք որոնում, նորերը նոյնպէս ոստիկաններով բռնանում են նոցա դէմ, որոնք ուրիշից կարեկցութիւն և օգնութիւն ապարդիւն չը սպասելով, իրանց իշխատութեան միջից մի եղբ են որոնում։ Անկը թէ հինները բռնանում էին աշակերտների վրա, իսկ նորերը մշակների վրա։ Մի և նոյն է, աշակերտի դէմ է թէ մշակի, այս միայն գիտենք, որ արդար և իրաւացի պահանջի դէմ գործ գնել ոստիկանական բռնութիւն Ներսիսեան յարկի տակ՝ դա մի դառնագոյն գործ է. ինչքան ևս մենք կամեցել ենք անյիշաչար ու ներող լինել, զարձեալ մեր լիզուն անէնք է կարդացել այդ պատմական ազգանների դէմ։ Նոյն անէնքը կարդալու ենք մենք և մեր սերունդները, քանի որ ներկայ ազգանների վարմունքը մի հայհոյութիւն է մեր այժմեան համազգային արտահայտութեան, որ ծնել է մեր ազգի մէջ եթէ ոչ տարագրութեան դէմ մի հնար գտնելու, գոնէ այդ տարագրութիւնից առաջ եկած աղէտ ու չարիքը ամոքելու համար։

Այս իսկ պատճառաւ է՝ որ մենք մի բոլէ առաջ սպասում ենք այդ անգրի ճշմարիտ բացատրութիւնը կամ իսպառ հերքում։ Մենք տակաւին չենք կամենում հաւատալ, որ «Մշակի» № 81 մէջ տպուած բողոքը տարակուսութիւն, կամ իրողութեան եղծումն չէ, այլ ճշմարիտ եղելութիւն։ Մենք հաւատում էինք որ հանգուցեալ Երեմիա Արծրունու խիստ բողոքը այնքան խորին տպաւորութիւն պատճ է տպագայ սերունդի վրա, որ ոչ ոք չէր համարձակվիլու մեր alma mater դրդծել տպօրինի և անարդար բռնաբարութիւն գործելու ոստիկանական միջոցներով։

Խ. Արամեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սառցանք Մօսկուայի Լազարեան ճեմարանի դիրկտորից 41 րուբլի, Փիւրքեանի Փոտոգրաֆիական ժողովածոի երկու օրինակի համար։ Այդ փողը կը պահենք խմբագրութեան մէջ, մինչև ս. Փիւրքեանի ետդարձից վերադառնալը, որտեղ նա գնացել է այս օրերս։

—

Մենք խնդացիք հետևեալը։ «Մշակի» № 72 մէջ տպուած լուրը և № 83 մէջ հրատարակուած նամակը Նորաշէնի ս. Մարիամեան օրիորդաց դպրոցի տեսուչ Անդրէաս Զաչիհանեանի մասին, առանց հետևանքի չը մնացին։ Զաչիհանեանը տպրիլեան մայիսի 17-ին իր պաշտօնից հրաժարական առել դպրոցի հոգաբարձութեանը, որ և ընդունեց առանց հիմնի նրա հրաժարականը։ Հոգաբարձութիւնը, որ առաջ այնքան պաշտպանում էր Զաչիհանեանին, այժմ տեսնելով որ «Մշակին» մերկացումների պատճառով դպրոցի երեսից տեսուչը ընկել է հասարակական կարծիքի աչքում, չտապել է ընդունել նրա հրաժարականը։

—

Լուրերը հաղորդում են, որ ԽԱՐԿՕՎԻ առաջ վաճառականները, հետևելով Մօսկուայի վաճառականների օրինակին, խնդրերը են ներկայացնում կառավարութեանը, որպէս խնդրում են իշխանութիւնը, թէև նա կարգված էր Նաղիրչանից։ Մի պիչեր յարձակվելով Մէլիք-Յովսէփեան վրա, իր ձեռքով սպանեց եղբօրը և նրա ամբողջ ընտանիքը կոտորել տուեց։ Կոտորածից ազատվեցաւ մի երեխայ միայն, փոքրիկ Սայի-բէկը, որին գայակը ծածուկ փախցրեց Թալէն գաւառի Չաման-Ջալալեան Մէլիք-Ալաւէրդու ծոմ, որը երեխայի քեռին էր *)։

Սպանելով իր եղբօրը, Մէլիք-Շահնազարը բռնութեամբ իր ձեռքը ձգեց Վարանդայի իշխանութիւնը։ Բայց նրա եղեռնագործութիւնը ոստիկ բորբոքեց իր դէմ Վարագայի միւս չորս մէլիքների բարկութիւնը։ Նրանք միացան Մէլիք-Շահնազարից վրէժխնդիր լինելու համար։ Դրանք էին Գիւլիստանի Մէլիք-Բէգլարեան Մէլիք-Խաչատրը, Ջրաբերդի Մէլիք-Խաչէնեան Ալլահ-Վերդեանը, Խաչէնի Մէլիք-Ալաւէրդին և Տիղակի Մէլիք-Աւանեան Մէլիք-Եսային։ Իրանց զօրքերով այդ չորս մէլիքները դիմեցին դէպի Վարանդայ։ Մէլիք-Շահնազարը սպրացաւ իր Աւետարանոց

*) Աւետարանոց (Զանախչի) բերդը չատ անգամ եղել է հանդիսարան արիւնոտ գործերի։ Մենք նկարագրելիք Մէլիք-Յովսէփն մեծ ժամանակ անցած օտանցիների կոտորածը այդ բերդում 1723 թ. օգոստոս 20-ին, Վախտանգ Վախտանգ-Շահան անունով հայ իշխանը 300 ձիաւորներով հիւր է գալիս Աւետարանոց բերդի Մէլիք-Սիրդա-բէկի մօտ (Մէլիք-Բաղիի որդին)։ Ըր նայելով, որ Մէլիք-Սիրդա-բէկը հին ոխ ունէր Վախտանգ-Շահանի հետ, այսու ամենայնիւ, սիրով ընդունում է նրան իր տանը, և նրա ամիրայն որպէս հիւրեր բաժանում է իր պիւղացիների անէրում։ Գիւղացիները պատրաստ են սատանում, հէնց որ պիչերը մէլիքի անից լսելի կը լինին հրացանի ձայն, ամէն մարդ պատրաստ լինի իր հիւրին ըստպանելու։ Ախպատով մի պիչերվայ մէջ կոտորում են բոլոր 300 ձիաւորներին, իրանց իշխանի հետ։ Դա մի և նոյն Մէլիք-Սիրդա-բէկն էր, որին Նադիր-շահը պիտանել տուեց։

*) Մէլիք-Յովսէփը և Մէլիք-Շահնազարը խորթ եղբայրներ էին. վերջինը ծնված էր Մէլիք-Յովսէփի Աննա-խաթուն անունով կնոջից, որը Տիղակի իշխան Մէլիք-Աւան-խանի քոյրն էր, իսկ Մէլիք-Շահնազարը ծնված էր Զօհրա-խանումից, որը Նախիջևանի խանի աղջիկն էր, ազգով թիւրք։ Մէլիք-Յովսէփը նրան իրրև գերի բերից Նախիջևանից, յետոյ ամուսնացաւ նրա հետ։

*) Մէլիք-Սիրդա-բէկ II-ը Մէլիք-Բաղիի որդին էր, իսկ այդ վերջինը Մէլիք-Յովսէփի հօրեղբայր Մէլիք-Սիրդա-բէկ I-ինի որդին էր։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՑԻ ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

XI.

Փանահ-խանը մի քանի անաչառ փորձերից յետոյ վերջապէս համոզվեցաւ, որ Վարագայի մէլիքների միաբանութիւնը քանդելու համար, և Վարագայի մէջ մի հաստատ դիրք բռնելու համար, անպատճառ հարկաւոր է, որ մէլիքներից գոնէ մէկին գրաւէ դէպի իր կողմը։ Մի աղէտալի անցք կատարեց նրա ցանկութիւնը։

Որպէս վերևում յիշեցինք, Նադիր-շահը Մուղանի անապատում իրան պատրաստ հրամարակելուց յետոյ, Վարագայի հինգ մէլիքներին հաստատեց իրանց իշխանութիւնների մէջ, տալով նրանց հայկական վաղեմի իրաւունքները։ Բայց մի և նոյն տարեվայ մէջ (1736) վախճանվեցաւ Վարանդայի իշխան Մէլիք-Շահնազարեան Մէլիք-Յովսէփը, որի կինը Աւետարանոց գիւղում կատարել տուեց օտանցիներին։ Մէլիք-Յովսէփի փոխարէն Վարանդային ակռեց կառավարել նրա ազգական Մէլիք-Սիրդա-բէկ II-ը *)։ Դա իր յանդուգն անհնազանդութեամբ գրգռեց Շահի բարկութիւնը, և Շահը հրամայեց պէհառել նրան։ Մէլիք-Սիրդա-բէկ II-ի փոխարէն Շահը Վարանդայի մէլիք նշանակեց Մէլիք-Յովսէփի որդի Մէլիք-Յովսէփին։ Այդ Մէլիք-Յովսէփը, որին պարսիկները Չաման էին կոչում, չափազանց հեզաբարոյ, գրասէր և խելացի մարդ էր, բայց մի ուրիշ կողմից ամենևին անկարող մարդ էր։ Նա ամենևին չէր ուզում իմանալ իր ազգի քաղաքական գործերից, և ամբողջ օրը զբաղված էր գրքեր կարդալով և գրելով

Fonds A.R.A.M

ՄԿԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑՈՒ—պահ է հարց ու պատասխանի մեջ մտնել, որ մեզ համար ոչ միայն հետաքրքրական, այլև շատ կարևոր է։ Ինչպես հայտնի է, Մխիթար Սեբաստացու մահվանից հետո նրա հիմնած միաբանությունը ցրվեց տարբեր կողմեր։ Մի մասը հաստատվեց Վենետիկում, մյուսը՝ Վիեննայում։ Վենետիկի միաբանությունը, որ ստացավ Սան Ղազար կղզին, ապրեց ծաղկուն կյանք, մինչդեռ Վիեննայի միաբանությունը, որ հիմնվեց Մխիթարյանների ձեռքով, ոչ միայն չծաղկեց, այլև ենթարկվեց հալածանքների։ Ինչո՞ւ։ Ահա այդ հարցի պատասխանը։

Վիեննայի միաբանությունը հիմնվեց 1773 թվին, Մարիա Թերեզիայի ժամանակ։ Նա մեծ համակրանքով էր վերաբերվում Մխիթարյանների նկատմամբ։ Նրանք ստացան Վիեննայի մոտ գտնվող Հունգարիշ-Հայլիգենքրոյց վանքը, որ հետագայում դարձավ Մխիթարյանների գլխավոր կենտրոնը։ Այստեղ էր գտնվում նաև միաբանության հայտնի գրատունը։ Մխիթարյանները ստացան նաև Վիեննայի Սուրբ Ստեփանոս եկեղեցին։ Ամեն ինչ կարծես հաջողության էր դատապարտված։ Բայց ահա 1780 թվին գահ բարձրացավ Մարիա Թերեզիայի որդի Յոզեֆ II-ը, որ հետևում էր ֆրանսիական լուսավորչական գաղափարներին։ Նա ցանկանում էր ամեն ինչ ենթարկել պետության շահերին։ Նրա հրամանով Մխիթարյանների միաբանությունը ցրվեց։ Նրանց ունեցվածքը, գրքերը, ձեռագրերը, գրատունը, եկեղեցին, վանքը՝ ամեն ինչ անցավ պետության։ Միաբանները ցրվեցին տարբեր կողմեր։ Ոմանք գնացին Վենետիկ, ոմանք՝ Հունգարիա, ոմանք՝ Լեհաստան։ Ոմանք էլ ստիպված եղան հագնել աշխարհական հագուստ։ Ինչո՞ւ Յոզեֆ II-ը այդպես վարվեց Մխիթարյանների հետ։ Ինչո՞ւ նա ոչնչացրեց այդ հրաշալի միաբանությունը։ Ահա այդ հարցերի պատասխանը։

Յոզեֆ II-ը ուզում էր ամեն ինչ ենթարկել պետության շահերին։ Նա ուզում էր, որ ամեն ինչ ծառայի պետությանը։ Նա ուզում էր, որ ամեն ինչ ենթարկվի պետության շահերին

Fonds A.R.A.M

1882—№ 91

Ц Е Л Ц

3

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Daily News» լրագրին Միլանից հեռագրում են, մայիսի 13-ից, որ Աէնգօտարդեան երկաթուղու բացման առիթով եղած ատնախմբութեան նախընթաց երեկոյ փառաւոր բանկետ տրվեցաւ: Նախագահում էր Աօստեան դուքսը, որ իտալական թագաւորի ներկայացուցիչն էր: Նրա աջ կողմը նստած էր Շվէյցարիայի նախագահը, ձախ կողմը—գերմանական դեսպան ֆոն-Կէյդէլ: Դուքսը «Շվէյցարիայի և Գերմանիայի» կենացը առաջարկեց, Շվէյցարիայի նախագահը առաջարկեց «Իտալիայի կենացը և Գերմանիայի, Շվէյցարիայի ու Իտալիայի ժողովրդների մէջ գաշնակցութեան» կենացը: Ֆոն-Կէյդէլ իր ճառի մէջ խօսեց Գերմանիայի և Իտալիայի մէջ եղած անխախտ բարեկամութեան մասին: Նրա խօսքերին շատ ծափահարում էին: Բոլոր ներկայ եղողները սոտի կանգնեցան Wacht am Rhein երգելու ժամանակ: Ֆոն-Կէյդէլին պատասխանեց Միլանի քաղաքապետը, որ խօսում էր Իտալիայի, Գերմանիայի և Շվէյցարիայի մէջ վերջին ժամանակում սրտակից յարաբերութիւնների ամրանալու մասին: Այդ բանկետում բոլոր արտասանած ճառերը քաղաքական բնաւորութիւն ունէին:

***

Պրուսական կառավարութիւնը գիմնազիաներում և ռէալական ուսումնարաններում նոր պրոգրամներ մտցրեց: Գիմնազիաներում աւելի այժ են տալիս գլոսութիւնների և Ֆրանսերէն լեզուի ուսումնասիրութեանը: Ռէալական ուսումնարաններում, ընդհակառակն, մի քանի ժամեր, որ առաջ նուիրված էին գլոսութիւններին, այժմ նշանակվում են լատինական լեզուի ուսումնասիրութեան համար: Այդպիսի փոփոխութիւնների շնորհիւ, այդ երկու դանազան ուղղութիւն ունեցող ուսումնարանների պրոգրամները շատ մօտենում են, և մինչև երրորդ դասատունը գիմնազիայի աշակերտը կարող է սովորել ռէալական ուսումնարանի համապատասխան դասատան մէջ, և ընդհակառակն: Վերջապէս, առաջնակարգ ռէալական ուսումնարանները որանից յետոյ ռէալական գիմնազիաներ կանուանվեն:

***

Հռոմից լրագիրներին հաղորդում են, որ այն մասնաւոր յանձնաժողովը, որին Լեոն XIII-դը յանձնեց կարգի բերել Վատիկանի դաղտնի արխիւը, նորերումս նամակների մէկ մեծ թիւ գտաւ, որ Պիոս IX ուղարկել էր դանազան թագաւորներին: Այդ գրագրութիւնը, որ վերաբերում է 1846—1865 թւի շրջանին, շատ հետաքրքիր է և պատմական մեծ նշանակութիւն ունի:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 մայիսի: „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Սատասեկրետար Գրոտ նշանակվեցաւ կայսրուհի Մարիայի բաժնի գլխաւոր կառավարիչ: „Голосъ“ լրագրին հաղորդում են, մեծ Իշխան Ալեքսէյ Ալեքսանդրովիչ այցելեց Նիկոլաեվ, Փօթի, Բաթում:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 մայիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 25 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. $62^{1}/_{2}$ կ., չորրորդ 90 ր. $50^{1}/_{2}$ կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., Ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր., երկրորդ 210 ր., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 75 կ., երկրորդ 89 ր. 62 կ., երրորդ 89 ր. 82 կ., ոսկի 8 ր. 5 կ.: Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,28 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 12 պֆ., փարիզի վրա արժէ 255 ֆրանկ 25 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը թոյլ է:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԳՐԻՉՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արև ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ոսկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծըխնոցներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., շշէօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱԳ, տրիկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետաղի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷԱ:

38—50

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց ծխական ուսումնարաններում:

Մայիսի 18 և 19-ին կաթող. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.

— — 20-ին Ջգրաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.

— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.

— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Նշխրեան“ ուսումն.

— — 25 և 26-ին Կուկիա ս. Աստուածածին եկեղ. ուսումն.

— — 27-ին ս. Կարապետ եկեղ. ուսումն.

— — 28 և 31-ին Աւետեաց եկեղ. տղ. և օր. ուսումն.

Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հավլաբ. Մարիամեան օր. ուսումն.

— — 4 և 5-ին Թամամշեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվին առաւօտեան 8 ժամին: Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց:

ԵՒՐՈՓԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ալեքսանդրովեան փողոցում № 144 ստացվել են դարձեալ Վիէննայի, Փարիզի և այլ քաղաքների ՄՈԴԱՅԻ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ և ԶԱՐԴԱՐԱՆՔՆԵՐ:

46—60

Մի ՈՒՍՏԱՑՈՒՀԻ որ աւարտել է Թիֆլիսի ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ինստիտուտի ուսման ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի Հայոց ուսումնարաններում ՈՒՍՈՒՑՉԻ պաշտօն ունենալ: Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ:

6—10

Въ Редакціи газеты «МШАКЪ» Продается брошюра „ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“ Д. Григорія АРЦРУНИ. Брошюра напечатана въ Москвѣ. Цѣна 25 коп.

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Զ. Դիկկենսի „Հարս և Սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի: Գրքոյկի վերջը իբրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն:

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Գօլօվինսկի պրոսպեկտի վրա, տուն Ճարտարապետ Բէլօյի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

ԿԼԻՒՉԱՐՕՎԻ և ԶԱԳՈՒՄԵՆՆՈՒ (նախկին Տէր-Ակօպովի) մասնաւոր ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ հիմիկուց սկսել է ընդունել երեխաներին, որոնք կամ շատ քիչ գիտեն կամ բոլորովին չը գիտեն ռուսերէն, այդ լեզուն գործնականապէս սովորեցնելու և սկզբնական կրթութիւն տալու համար: Սօլօլակ. Սադօվայա փողոց № 38:

1—6

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Միջին փողոց, կաթոլիշեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Միքայել Տէր-Նիկողոսեանցի պահեստ

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԵԼ, ամենայն տեսակ, Ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., ոսնդուկներ ծանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխնու պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվօլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրաններ. (գուլաններ) բէկօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարովի գիլդի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԵՅ (չայ) ՆՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էյնէմի. կաֆէ էյնէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ զինէվամասների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) փոյթուկ (пухъ), պաղնոսներ սամավարի և չայու, դանակ չանգալ դանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գըշակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հաւր, կուխնու 1—40 մինչև 3—20 կ. պիրօրմես կորելու մաշինայ. Անգլիական ութմներ, Բրիտանեկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօրկէն 18 կ., մաքս Ֆրանսիայի ձակոյ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարտախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գդալներ սեղանի և չայու Ֆրամէ, փարշալի և բրիտանեկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., շումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պարապշաններ Վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շարֆիկներ, մարդկերանց փարուսակներ, զոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հաս, ամպրէլ և շողի. ստուգրեր շիրմայու ոսկրէ, դուստաքերշավի և փայտէ, շըտոկաններ գլխի, շորի, սապօկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусь) ֆէլշատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոնէներ, քսակներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերէյնի ապրանքներ, տուղտ ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կապր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերցնելով ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջին փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են գրել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

58—180

Միջին փողոց, կաթոլիշեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Միքայել Տէր-Նիկողոսեանցի պահեստ

Fonds A.R.A.M

№ 92 Մայիսի 27 (Յունիսի 8) 1882 Մայիսի 27 (Յունիսի 8) № 92

ՏԱՍՆԱՄԻԿԵՐՈՊ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում պրոմում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յայտարարութիւնները գնում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են հրատարակիչը բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Զինաւորք Գարիբալդիի—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ակքամանդրապօլից։ Նորերն լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Սէն-Գոթարդի երկաթգիծն։ Ապառքին լուրեր։—ԹԱՒՈՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառնայի Մէկիթարեաններ։

ՋԻՒՍԷՊՊԷ ԳԱՐԻԲԱԼԴԻ

—

Հեռագիրը մեզ հաղորդեց որ մայիսի 21-ին Իտալիայի կապիտալ Հռոմ վրայ վանձնեցաւ Գարիբալդի։

Ծնեալ 1807 թուին Նիցցայում, Գարիբալդի դեռ պատանի մնաւ Սարդինիայի ծովային ծառայութիւնը։ Իտալիան այն ժամանակ բաժանված էր փոքր, միմեանցից անկախ և միմեանց թշնամի իշխանութիւնների վրայ, որոնցից իւրաքանչիւրի մէջ տիրապետում էր մի մի բռնաւոր։ Իսկ Իտալիայի մի մասը պատկանում էր Աւստրիային։ Ծովային ծառայութիւնը միջոց տուեց երիտասարդ Գարիբալդիին ճանապարհորդել և ծանօթանալ ամբողջ Իտալիայի հետ։ Գալով Հռոմ և տեսնելով այդ երկրի մէջ պապի իշխանութեան կամայական, բռնաւոր տիրապետութիւնը և իր մօրաքոյր հաւանութեամբ ստիպուած ձնշված Հռոմը, նրա անցեալ պատմական փառքի հետ, այդտեղ առաջին անգամ ծնվեցաւ երիտասարդի մէջ այն զգացմունքը, որ հետզհետէ զարգանալով, գաղափար նրա ամբողջ կեանքի միակ նպատակ, այդ զգացմունքը վրէժխնդրութիւն էր իր հայրենիքի բռնակալների դէմ, իսկ կեանքի նպատակն էր Իտալիայի ազատութիւնը և միութիւնը։

Արդէն 1834 թուին մանակցած լինելով Մառձինիի հետ մի քաղաքական դաւադրութեան մէջ, նա ստիպվեցաւ փախչել Ֆրանսիա, երբ այդ դաւադրութիւնը անաջող կերպով վերջացաւ։ Գարիբալդի պատսպարուեց մահվան։ Աչքերն հետ նա ընտելացաւ մահվան վրա նայել սառն և հանգիստ աչքով։ Նրա յեղափոխական և հանրապետական համոզմունքները կատարելապէս կազմակերպվեցան Ամերիկա իր սրած ճանապարհորդութեան ժամանակ։ Ամերիկայում 1846 թուին Գարիբալդի մանակցեց փոքրիկ հանրապետութիւններէ ազատութեան պատերազմներին։ Այդպիսով Ամերիկան գործ տուաւ նրա համար պիտանի գպրոց։

Ամերիկա եղած ժամանակ 1847 թուին, երբ Գարիբալդիին հասան Իտալիայից ուրախալի լուրեր իր հայրենիքի մէջ սկսվող ազգային շարժումների մասին, նա շտապեց վերադառնալ Եւրոպա։ Նա հասաւ Նիցցա ասան և չորս տարվայ պանդխտութենից յետոյ։ Մառձինիի կազմակերպութիւնը, որի իդէան էր Իտալիայի հանրապետութիւնը, համաձեալով Գարիբալդիին իր գաղափարների կազմակից, հրաւիրեց նրան մանակցել այն շարժման որ պատրաստվում էր Իտալիայից դուրս, Շվէյցարիայում, բայց Գարիբալդի հրաժարվեց ընդունել այդ հրաւէրը։ Վատված հանրապետական, միապետութիւն և կղերականութիւն ատող, Գարիբալդիի մէջ հայրենասիրութեան զգացմունքը այն ասպիճան զօրեղ էր, որ համոզված լինելով թէ հանրապետութիւնը Իտալիայում դեռ անկարող է իրագործվել, նա նախապատուեց զոհել իր անձնական համոզմունքները ու համակրութիւնները յօգուտ հայրենիքի երջանկութեան։ Համոզված լինելով որ Իտալիան անհնարին էր այն րոպէիս փրկել ազատել և միացնել ուրիշ մի ոյժի ձեռքով, եթէ ոչ միապետութեան ձեռքով, Գարիբալդի որոշ կերպով յայտնեց մանձինիին, որ չը նայելով թէ ինքն հոգով, սրտով հանրապետական է և թշնամի միապետական սկզբունքի, բայց այնու ամենայնիւ նա հատատապես վճռել է իր ամբողջ ոյժերը, իր ամբողջ կեանքը նուիրել, զոհել Սարդինիայի թագաւոր Կարլ-Ալբէրտին, մինչև որ սա կը շարունակի պատերազմել Իտալիայի ազատութեան համար, չը նայելով որ նոյն իսկ նրա հրամանով էր մահվան դատապարտված։

Երեսով առիթ ներկայացաւ Գերոսին իր ոյժը իր քաջութիւնը ցոյց տալու։ Սարդինիայի և Աւստրիայի մէջ եղած պատերազմի ժամանակ նա առաջին անգամ կազմեց 1500 հոգուց բաղկացած կամաւորների մի խումբ, առաջարկեց իր ծառայութիւնը Կարլ-Ալբէրտ թագաւորին։ Այդ խմբով նա կռւեց Արծնա, Լոնդրօ և Մեղէնցանա ճակատամարտերում Բարէդկու դէմ։ Այդտեղ նա քաջութեան հրաշքներ էր գործում, այդտեղ սկսեցին պաշտել նրան իտալացիները, այդտեղից սրդէն կազմակերպվեցաւ ժողովրդի և պետութեան մէջ այն համոզմունքը,—որ վերջը հասաւ մինչև ֆանատիկութիւն,—թէ Գարիբալդի այն մարդն է, որ նշանակված է ազատելու Իտալիան ազատելու համար։

Այնուհետև սկսում են Գարիբալդիի անհիւ աշխատանքները իր հայրենիքի ազատութեան համար։ Նա պատերազմեց իր խմբերով ամէն տեղ, որտեղ հարկաւոր էր հարուած տալ բռնաւորութիւնը և այդպիսով նպաստեց Սարդինիայի թագաւորական տան հեղինակութեանը։

Մենք չենք յիշի այստեղ Իտալիայի ազատութեան վերջին տարիների պատմութիւնը, նը. դա բաւական յայտնի է ամենքին և լրագրական յօդուածի ասհմանափակ տեղը մեզ միջոց չէ տալիս միւս մի պատմելու անցքերը, միայն այնքան կասենք որ Իտալիան հերոսական օգուտ քաղելով դէպքերից, ազատագրեցաւ և կազմակերպվեցաւ։ Ֆրանսիայի պատերազմի ժամանակ Աւստրիայի դէմ, Իտալիան յետ գարձրեց իրան Լոմբարդիան, աւստրօ-պրուսական պատերազմի ժամանակ 1866 թուին, նա յետ գարձրեց իրան Վենեցիան և վերջապէս Ֆրանսա-գերմանական պատերազմի ժամանակ Իտալիան նուաճեց Հռոմը և գրաւեով վերջ դրեց Հռոմի պապի աշխարհական իշխանութեանը։ Այդ բոլոր պատերազմներում մանակցում էր Գարիբալդի իր կամաւորների խմբերով։

Ամէն մարդ լսել է իտալական ժողովրդական հերոսի մասին, բայց ով որ չէ եղել Իտալիայում, չէ կարող երևակայել իրան որքան մեծ է իր հայրենիքում Գարիբալդիի ժողովրդականութիւնը։ Ամէն տան, ամէն պալատի, ամէն հիւրանոցի, պանդոկի, խոշ֊թի մէջ դուք կը գտնէք պատի վրա կախ արած Գարիբալդիի պատկերը, ինչպէս մի սուրբի պատկեր։ Ոչ մի մարդ, ոչ մի կին, ոչ մի երեխայ չը կայ Իտալիայում որ անդիր չիմանայ Գարիբալդիի կենսագրութիւնը։ Հարկաւոր էր տեսնել Գարիբալդիին ամրոխի ժողովների մէջ, հասկանալու համար թէ ինչ ահագին ժողովրդականութիւն ունէր այդ մարդը, ինչ մագնիսական ներգործութիւն ունէր նրա ամէն մի խօսքը ամբոխի վրա։ Եւ այդ ժողովրդականութիւնը իտալական հերոսը ունէր ոչ թէ միայն Իտալիայում, բայց և միւս ազգերի ազատասիրական սրտերի մէջ։ Մենք ինքներս առիթ ունեցանք տեսնել Գարիբալդիին 1867 թուին Փարիզի «խաղաղութեան կոնգրէսի» զարկվեցաւ հայոց դաշնակից մէլիքների կողմից իրրև հատուցումսահար Ամարասայ վանքը։ Այնտեղ եկաւ և Փանան-խանը իր հատուցարիմ Մէլիք-Շահնազարի հետ։

Այդ միջոցներում Փանան-խանի մօտ մի և նոյն վանքում տեսութեան է գալիս Նախիջևանի Հէյդար-կուլի-խանը։ Երբ նրան ներս են տանում, Փանան-խանի մօտ նստած է լինում հայոց մէլիքների հատուցարիմսարը՝ Ալլահ-կուլի սօլմանը։ Ցնծալով չքեղ կերպով հագնված, հսկայատիպ սօլմանին, Նախիջևանի խանը չփոխվում է, և կարծելով, թէ այդ գեղեցիկ տղամարդը լինելու է ինքը փանան-խանը, ողջունում է նրան և ամենայն խնամարհութեամբ սկզբից նրան է պլոխ տալիս։ Բայց յետոյ, երբ հասկացնում են նրան իր ընթացքը, նա յիշեցնում է փանան-խանին պարտից երեսի բանտաոեղծի, Սաադիի խօսքը. «Ցաւը դէրվիշներ կարող են մի փալասի կտորի վրա պահկել, բայց երկու թագաւորներ չեն կարող մի աշխարհի մէջ հաշտ ապրել»....

Այդ խօսքերով նենգաւոր Նախիջևանցին կամեցաւ հասկացնել փանան-խանին, թէ նրա իշխանութիւնը չէ կարելի ապահովված համարել, մինչև որ Վարթաղամ կը գտնվին այս տեսակ նշանաւոր հայ պետեր։ փանան-խանը, արդարև, դուռ առնելով իր պարտականից, ապրատ Շուշի բերդում բանտարկեց և մի քանի օրից յետոյ գլխատել տուեց (1756)։ Այսպէս վարվեցաւ իր բարերարի հետ, որի մօտ առաջ ծառայում էր նա և որը ապահոց նրա կեանքը Նադիր-շահի դահիճների ձեռքից....

Այդ անգրը, որի խօսքիները չէ ուրանում և պարսից պատմութիւնը, Ղարաբաղի ժողովրդական ասանդութիւնների մէջ լեգենդական ձև է ստացել։ Մինչև այսօր չէն մոռացվել ժողովրդի բերանում այն երգերը, որ հայոց կաղանաւորը երգում էր իր բանակի մէջ։ Նա կոչում էր իր քաջ եղբօրը Մէլիք-Սհամին, նա կոչում էր իր անպարտելի նիզակակցին Դալի-Մահրատային, յորդորում էր Շուշին քարտքանդ անել, արիւնով ջրպատել նրա մոխիրն ու հողը, և իրան ազատել բանտից։ Պատերից և ոչ մէկը չէ յայտնվում. հսկայի ձայները օդաբնակ է համարում միայն կիներ. նա փանան-խանի հարեմի ամենագեղեցիկն էր։ Գիշերը, կայարանորին ընթերք տանելու ժամանակ, սիրահարված դէզեցուհին թագցնում է փալասի մատուցարանի մէջ բանտի և նրա երկրպագու առնականների բանալիները, որ նա բաց անել և փախչէ։ Բայց հետո պատասխանում է, հայոց քաջերը փախչելու սովորած չեն. եթէ ինքը ցանկանայ, այդ բանալիներին կարօտութիւն չունի։ Եւ նա զօրաւոր ձեռքով փշրում է իր շղթաները, և նրանց կատարածը լցնելով փլատի մատուցարանի մէջ, յետ է ուղարկում, ասելով. «դատաճանութիւնը կը պատժվի... իր արիւնը առնոց վրէժխնդրութեան չի մնայ»...

Ալլահ-կուլի սօլմանի աղէտալի մահից յետոյ Ջրաբերդի մէլիքութեան կառավարութիւնը անցաւ նրա կրտսեր եղբօր՝ Մէլիք-Աթամի ձեռքը։ Դա իր բոլոր յատկութիւններով շատ նման էր իր քաջ եղբօրը։ Մանկութեան հասակից իրրև պատանդ պահված լինելով Դաղստանի խասրով սուլթանի մօտ, Մէլիք-Աթամը վարժվեցաւ անզգային լինելու պատերից, որի խոհութիւնը չէ ուրանում և պարսից պատմութիւնը, Ղարաբաղի ժողովրդական ասանդութիւնների մէջ լեգենդական ձև է ստացել։ Մինչև այսօր չէն մոռացվել ժողովրդի բերանում այն երգերը, որ հայոց կաղանաւորը երգում էր իր բանակի մէջ։ Նա կոչում էր իր քաջ եղբօրը Մէլիք-Սհամին, նա կոչում էր իր անպարտելի նիզակակցին Դալի-Մահրատային, յորդորում էր Շուշին քարտքանդ անել, արիւնով ջրպատել նրա մոխիրն ու հողը, և իրան ազատել բանտից։ Պատերից և ոչ մէկը չէ յայտնվում. հսկայի ձայները օդաբնակ է համարում միայն կիներ. նա փանան-խանի հարեմի ամենագեղեցիկն էր։ Գիշերը, կայարանորին ընթերք տանելու ժամանակ, սիրահարված դէզեցուհին թագցնում է փալասի մատուցարանի մէջ բանտի և նրա երկրպագու առնականների բանալիները, որ նա բաց անել և փախչէ։ Բայց հետո պատասխանում է, հայոց քաջերը փախչելու սովորած չեն. եթէ ինքը ցանկանայ, այդ բանալիներին կարօտութիւն չունի։ Եւ նա զօրաւոր ձեռքով փշրում է իր շղթաները, և նրանց կատարածը լցնելով փլատի մատուցարանի մէջ, յետ է ուղարկում, ասելով. «դատաճանութիւնը կը պատժվի... իր արիւնը առնոց վրէժխնդրութեան չի մնայ»...

Ալլահ-կուլի սօլմանի աղէտալի մահից յետոյ Ջրաբերդի մէլիքութեան կառավարութիւնը անցաւ նրա կրտսեր եղբօր՝ Մէլիք-Աթամի ձեռքը։ Դա իր բոլոր յատկութիւններով շատ նման էր իր քաջ եղբօրը։ Մանկութեան հասակից իրրև պատանդ պահված լինելով Դաղստանի խասրով սուլթանի մօտ, Մէլիք-Աթամը վարժվեցաւ անզգային լինելու պատերից, որի խոհութիւնը չէ ուրանում և պարսից պատմութիւնը, Ղարաբաղի ժողովրդական ասանդութիւնների մէջ լեգենդական ձև է ստացել։ Մինչև այսօր չէն մոռացվել ժողովրդի բերանում այն երգերը, որ հայոց կաղանաւորը երգում էր իր բանակի մէջ։ Նա կոչում էր իր քաջ եղբօրը Մէլիք-Սհամին, նա կոչում էր իր անպարտելի նիզակակցին Դալի-Մահրատային, յորդորում էր Շուշին քարտքանդ անել, արիւնով ջրպատել նրա մոխիրն ու հողը, և իրան ազատել բանտից։ Պատերից և ոչ մէկը չէ յայտնվում. հսկայի ձայները օդաբնակ է համարում միայն կիներ. նա փանան-խանի հարեմի ամենագեղեցիկն էր։ Գիշերը, կայարանորին ընթերք տանելու ժամանակ, սիրահարված դէզեցուհին թագցնում է փալասի մատուցարանի մէջ բանտի և նրա երկրպագու առնականների բանալիները, որ նա բաց անել և փախչէ։ Բայց հետո պատասխանում է, հայոց քաջերը փախչելու սովորած չեն. եթէ ինքը ցանկանայ, այդ բանալիներին կարօտութիւն չունի։ Եւ նա զօրաւոր ձեռքով փշրում է իր շղթաները, և նրանց կատարածը լցնելով փլատի մատուցարանի մէջ, յետ է ուղարկում, ասելով. «դատաճանութիւնը կը պատժվի... իր արիւնը առնոց վրէժխնդրութեան չի մնայ»...

Ալլահ-կուլի սօլմանի աղէտալի մահից յետոյ Ջրաբերդի մէլիքութեան կառավարութիւնը անցաւ նրա կրտսեր եղբօր՝ Մէլիք-Աթամի ձեռքը։ Դա իր բոլոր յատկութիւններով շատ նման էր իր քաջ եղբօրը։ Մանկութեան հասակից իրրև պատանդ պահված լինելով Դաղստանի խասրով սուլթանի մօտ, Մէլիք-Աթամը վարժվեցաւ անզգային լինելու պատերից, որի խոհութիւնը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՐՈՒԱՑԻ ՄԷԼԻԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

XII

Մնում էին երեք մէլիքութիւններ՝ Գիւլիստանը, Ջրաբերդը և Տիգակը։

Գիւլիստանում տիրում էր Մէլիք-Եղկարեան Մէլիք-Խաչոյը, Ջրաբերդում տիրում էր Մէլիք-Խրայէլեան Ալլահ-կուլի-սօլմանը, իսկ Տիգակում տիրում էր Մէլիք-Աւանեան Մէլիք-Եսային։

Տեսնելով, որ մի կողմից Մէլիք-Շահնազարը իր բերդը, Շուշին, պարտեցրեց փանան-խանին և նրա ամենահաւատարիմ դաշնակիցը դարձաւ, միւս կողմից, խաչէնում մի նոր մէլիքութիւն կազմվեցաւ, որը նպատակ մանկամարտ խանի դաշնակից եղաւ—վերադարձնել երեք մէլիքները ոչ միայն չը վճասեցան, այլ իրանց միացած ուժերով սկսեցին սասիկ պատերազմներ մղել փանան-խանի և նրա հայ դաշնակիցների հետ։ Այդ պրծնտիղ պատերազմները, որպէս կը տեսնենք, տևեցին ամբողջ քսան տարի, որոնք խիստ զգալի վնասներ պատճառեցին Ղարաբաղին։

Վերջը փանան-խանը անձար մնալով, մտածեց հաշտութիւն խօսել Ալլահ-կուլի-սօլմանի, Մէլիք-Խաչոյի և Մէլիք-Եսայու հետ։ Խաղաղութեան պայմանների վրա բանակցելու համար որոշվեցաւ ոչ թէ Շուշի բերդը, այլ մի չէզոք տեղ՝ Ամարասայ վանքը։ Ջրաբերդի Ալլահ-կուլի սօլմանը ուզում էր նախ և առաջ ծառայում էր նա և որը ազատից նրա կեանքը Նադիր-շահի դահիճների ձեռքից....

զարկվեցաւ հայոց դաշնակից մէլիքների կողմից իրրև հատուցումսահար Ամարասայ վանքը։ Այնտեղ եկաւ և Փանան-խանը իր հատուցարիմ Մէլիք-Շահնազարի հետ։

Այդ միջոցներում Փանան-խանի մօտ մի և նոյն վանքում տեսութեան է գալիս Նախիջևանի Հէյդար-կուլի-խանը։ Երբ նրան ներս են տանում, Փանան-խանի մօտ նստած է լինում հայոց մէլիքների հատուցարիմսարը՝ Ալլահ-կուլի սօլմանը։ Ցնծալով չքեղ կերպով հագնված, հսկայատիպ սօլմանին, Նախիջևանի խանը չփոխվում է, և կարծելով, թէ այդ գեղեցիկ տղամարդը լինելու է ինքը փանան-խանը, ողջունում է նրան և ամենայն խնամարհութեամբ սկզբից նրան է պլոխ տալիս։ Բայց յետոյ, երբ հասկացնում են նրան իր ընթացքը, նա յիշեցնում է փանան-խանին պարտից երեսի բանտաոեղծի, Սաադիի խօսքը. «Ցաւը դէրվիշներ կարող են մի փալասի կտորի վրա պահկել, բայց երկու թագաւորներ չեն կարող մի աշխարհի մէջ հաշտ ապրել»....

Այդ խօսքերով նենգաւոր Նախիջևանցին կամեցաւ հասկացնել փանան-խանին, թէ նրա իշխանութիւնը չէ կարելի ապահովված համարել, մինչև որ Վարթաղամ կը գտնվին այս տեսակ նշանաւոր հայ պետեր։ փանան-խանը, արդարև, դուռ առնելով իր պարտականից, ապրատ Շուշի բերդում բանտարկեց և մի քանի օրից յետոյ գլխատել տուեց (1756)։ Այսպէս վարվեցաւ իր բարերարի հետ, որի մօտ առաջ ծառայում էր նա և որը ազատից նրա կեանքը Նադիր-շահի դահիճների ձեռքից....

*) Այդ պատմական փաստը չէ մոռացված և «Վարթաղի Աստղագէտը» կոչված վէպի երկրորդ հատորի IX գլխում։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՂԱՒՈՒԹՑՈՑ ՂԱՒՐԻՑՂ

Ա. Ս.

Ամսոյս 20-ին

Ըստ ազգայնոց թղթակից «Լրաւոր» № 71 ակն, Ղաւուրի գաւառակի Նոր Ղազարեան գիւղի մէջ ամսոյս 9-ին տեղի ունեցած ահագին հրդեհի մասին, որ ամբողջ գիւղը սարսափեցուցած էր, ահա հետևեալ մանրամասնութիւնները։

Գիւղի մէջ ապրող Ղազարեան եղբարց ընտանեկան կալուածները գտնուում են գիւղի հարաւային կողմը, գիւղից մօտ 1 վերստ հեռաւորութեան վրայ։ Այդ կալուածների մէջ կան ամառանոցներ, ուր ամառը ապրում են ընտանիքները։ Ամառանոցներից մէկի մօտ կայ մի մեծ ախոռ, որի մէջ ամառը պահում են ձիերը։ Ախոռի մօտ կայ մի մեծ դիզ դարման։

Ամսոյս 9-ի գիշերը ժամը 2-ին, երբ ամառանոցում ոչ ոք չկար, ախոռի մօտ գտնուող դարմանի դիզը հանկարծ բռնկուեց։ Հրդեհի պատճառը անյայտ է։ Ենթադրում են, որ ինչ-որ չար մարդ կրակ է դրել դարմանի դիզին։ Ախոռի մէջ կային 3 ձի, 2 էշ և 1 եզ։ Ախոռի դռները փակ էին։ Ձիերը, էշերը և եզը, զգալով հրդեհը, սկսեցին ոռնալ, ճչալ և ամբողջ ուժով ցնցել ախոռի դռները։ Ախոռի դռները ցնցուելով՝ բացուեցին, և կենդանիները դուրս թռան։ Ձիերից մէկը, որ սեւ էր, ազատուելով՝ ուղղակի հրդեհի կողմը վազեց, ուր և ընկաւ։ Ձիու մարմինը ամբողջովին այրուեցաւ։ Միւս ձիերը, էշերը և եզը ազատուեցան։

Հրդեհի լուրը հասնելով գիւղ՝ գիւղացիները ամենքն էլ վազեցին հրդեհի տեղը։ Ամենքն էլ ուզում էին հրդեհը մարել, բայց ոչ ոք չգիտէր, թէ ինչպէս։ Ամենքն էլ կանգնած նայում էին հրդեհին, որ ամբողջ գիւղը սարսափեցրել էր։ Ոչ ոք չէր համարձակւում մօտենալ հրդեհին, որովհետև ամենքն էլ վախենում էին, որ հրդեհը կարող է ամբողջ գիւղը այրել։ Հրդեհը մարել է միայն առաւօտեան ժամը 7-ին։ Հրդեհից ոչ ոք չի տուժել։ Ձիու մարմինը այրուելով՝ ոսկորները մնացել են։ Ոսկորները գիւղացիները թաղել են։

Ամսոյս 23-ին, կիրակի օր, ԿՈՉՈՒՄ կոչուած գիւղի մէջ տեղի ունեցաւ հետևեալ դէպքը։

Ամսոյս 20-ին

Ըստ ազգայնոց թղթակից «Լրաւոր» № 71 ակն, Ղաւուրի գաւառակի Նոր Ղազարեան գիւղի մէջ ամսոյս 9-ին տեղի ունեցած ահագին հրդեհի մասին, որ ամբողջ գիւղը սարսափեցուցած էր, ահա հետևեալ մանրամասնութիւնները։

Գիւղի մէջ ապրող Ղազարեան եղբարց ընտանեկան կալուածները գտնուում են գիւղի հարաւային կողմը, գիւղից մօտ 1 վերստ հեռաւորութեան վրայ։ Այդ կալուածների մէջ կան ամառանոցներ, ուր ամառը ապրում են ընտանիքները։ Ամառանոցներից մէկի մօտ կայ մի մեծ ախոռ, որի մէջ ամառը պահում են ձիերը։ Ախոռի մօտ կայ մի մեծ դիզ դարման։

Ամսոյս 9-ի գիշերը ժամը 2-ին, երբ ամառանոցում ոչ ոք չկար, ախոռի մօտ գտնուող դարմանի դիզը հանկարծ բռնկուեց։ Հրդեհի պատճառը անյայտ է։ Ենթադրում են, որ ինչ-որ չար մարդ կրակ է դրել դարմանի դիզին։ Ախոռի մէջ կային 3 ձի, 2 էշ և 1 եզ։ Ախոռի դռները փակ էին։ Ձիերը, էշերը և եզը, զգալով հրդեհը, սկսեցին ոռնալ, ճչալ և ամբողջ ուժով ցնցել ախոռի դռները։ Ախոռի դռները ցնցուելով՝ բացուեցին, և կենդանիները դուրս թռան։ Ձիերից մէկը, որ սեւ էր, ազատուելով՝ ուղղակի հրդեհի կողմը վազեց, ուր և ընկաւ։ Ձիու մարմինը այրուեցաւ։ Միւս ձիերը, էշերը և եզը ազատուեցան։

Հրդեհի լուրը հասնելով գիւղ՝ գիւղացիները ամենքն էլ վազեցին հրդեհի տեղը։ Ամենքն էլ ուզում էին հրդեհը մարել, բայց ոչ ոք չգիտէր, թէ ինչպէս։ Ամենքն էլ կանգնած նայում էին հրդեհին, որ ամբողջ գիւղը սարսափեցրել էր։ Ոչ ոք չէր համարձակւում մօտենալ հրդեհին, որովհետև ամենքն էլ վախենում էին, որ հրդեհը կարող է ամբողջ գիւղը այրել։ Հրդեհը մարել է միայն առաւօտեան ժամը 7-ին։ Հրդեհից ոչ ոք չի տուժել։ Ձիու մարմինը այրուելով՝ ոսկորները մնացել են։ Ոսկորները գիւղացիները թաղել են։

Ամսոյս 23-ին, կիրակի օր, ԿՈՉՈՒՄ կոչուած գիւղի մէջ տեղի ունեցաւ հետևեալ դէպքը։

ՄԱՀՎԱՆ ԴԱՒԹԻՑ

Ամսոյս 20-ին, ուրբաթ օր, ժամը 9 առաւօտուն, ի կատարումն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ առաջնորդ Տ. Գրիգոր Եպիսկոպոս Զօհրապեանի հրամանի, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տ. Յովհաննէս Վրդ. Ալեքսանեանի մահուան 20-րդ տարեդարձի հոգեհանգստեան պատարագ։

ԱՂՕՐԻՔ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ամսոյս 25-ին, կիրակի օր, ժամը 9 առաւօտուն, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տ. Գրիգոր Եպիսկոպոս Զօհրապեանի հրամանաւ Տ. Յովհաննէս Վրդ. Ալեքսանեանի մահուան 20-րդ տարեդարձի հոգեհանգստեան պատարագ։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՂԱՒՈՒԹՑՈՑ ՂԱՒՐԻՑՂ

Ա. Ս.

Ամսոյս 20-ին

Ըստ ազգայնոց թղթակից «Լրաւոր» № 71 ակն, Ղաւուրի գաւառակի Նոր Ղազարեան գիւղի մէջ ամսոյս 9-ին տեղի ունեցած ահագին հրդեհի մասին, որ ամբողջ գիւղը սարսափեցուցած էր, ահա հետևեալ մանրամասնութիւնները։

Գիւղի մէջ ապրող Ղազարեան եղբարց ընտանեկան կալուածները գտնուում են գիւղի հարաւային կողմը, գիւղից մօտ 1 վերստ հեռաւորութեան վրայ։ Այդ կալուածների մէջ կան ամառանոցներ, ուր ամառը ապրում են ընտանիքները։ Ամառանոցներից մէկի մօտ կայ մի մեծ ախոռ, որի մէջ ամառը պահում են ձիերը։ Ախոռի մօտ կայ մի մեծ դիզ դարման։

Ամսոյս 9-ի գիշերը ժամը 2-ին, երբ ամառանոցում ոչ ոք չկար, ախոռի մօտ գտնուող դարմանի դիզը հանկարծ բռնկուեց։ Հրդեհի պատճառը անյայտ է։ Ենթադրում են, որ ինչ-որ չար մարդ կրակ է դրել դարմանի դիզին։ Ախոռի մէջ կային 3 ձի, 2 էշ և 1 եզ։ Ախոռի դռները փակ էին։ Ձիերը, էշերը և եզը, զգալով հրդեհը, սկսեցին ոռնալ, ճչալ և ամբողջ ուժով ցնցել ախոռի դռները։ Ախոռի դռները ցնցուելով՝ բացուեցին, և կենդանիները դուրս թռան։ Ձիերից մէկը, որ սեւ էր, ազատուելով՝ ուղղակի հրդեհի կողմը վազեց, ուր և ընկաւ։ Ձիու մարմինը այրուեցաւ։ Միւս ձիերը, էշերը և եզը ազատուեցան։

Հրդեհի լուրը հասնելով գիւղ՝ գիւղացիները ամենքն էլ վազեցին հրդեհի տեղը։ Ամենքն էլ ուզում էին հրդեհը մարել, բայց ոչ ոք չգիտէր, թէ ինչպէս։ Ամենքն էլ կանգնած նայում էին հրդեհին, որ ամբողջ գիւղը սարսափեցրել էր։ Ոչ ոք չէր համարձակւում մօտենալ հրդեհին, որովհետև ամենքն էլ վախենում էին, որ հրդեհը կարող է ամբողջ գիւղը այրել։ Հրդեհը մարել է միայն առաւօտեան ժամը 7-ին։ Հրդեհից ոչ ոք չի տուժել։ Ձիու մարմինը այրուելով՝ ոսկորները մնացել են։ Ոսկորները գիւղացիները թաղել են։

Ամսոյս 23-ին, կիրակի օր, ԿՈՉՈՒՄ կոչուած գիւղի մէջ տեղի ունեցաւ հետևեալ դէպքը։

ՄԱՀՎԱՆ ԴԱՒԹԻՑ

Ամսոյս 20-ին, ուրբաթ օր, ժամը 9 առաւօտուն, ի կատարումն Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ առաջնորդ Տ. Գրիգոր Եպիսկոպոս Զօհրապեանի հրամանի, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տ. Յովհաննէս Վրդ. Ալեքսանեանի մահուան 20-րդ տարեդարձի հոգեհանգստեան պատարագ։

ԱՂՕՐԻՔ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՎԱԾԱԾՆԱՅ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ամսոյս 25-ին, կիրակի օր, ժամը 9 առաւօտուն, Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի Տ. Գրիգոր Եպիսկոպոս Զօհրապեանի հրամանաւ Տ. Յովհաննէս Վրդ. Ալեքսանեանի մահուան 20-րդ տարեդարձի հոգեհանգստեան պատարագ։

Fonds A.R.A.M

ՎԱՃԱՌՔԻ ԵՎ ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մեր ժողովուրդը վաղուց է նկատել, որ ամեն տարի «Զատկից» առաջ ավելի շատ են լինում գողությունները, կողոպուտները, ավազակությունները և այլ նման չարագործությունները։ Ինչո՞ւ է այդպես։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում գողություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ավազակություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում կողոպուտներ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում սպանություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ չարագործություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անօրինություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անկարգություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անբարոյականություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անառակություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անամոթություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անպատկառություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անհեթեթություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անմտություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անխելքություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անզգամություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անպիտանություններ, քան թե մյուս տոներին։ Ինչո՞ւ Զատկի նախօրեին ավելի շատ են լինում ամեն տեսակ անարգանքներ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 մայիսի։ Տաւրիեսատնի համար քննութիւն է նշանակված, որ յանձնված է գիւղին։ Արտաքին գործերի մինիստրը մինիստրների խորհրդին ներկայացրեց հետեւեալ առաջարկութիւնը. ուս քաղաքային սահմանադրութեանց, որոնք բոլոր գաւառական և Պետերբուրգ—Բուժիլկայի ծառայութեան մէջ են, ուսուց ծառայութեան իրաւունքներ տալ Արդարադատութեան մինիստրը կարծիք յայտնէց՝ որ գիներին և ամուսիններին անցնող ժառանգութեան վրա հարկ գնելու դէմ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 մայիսի։ „Petersburg. Zeitung“ լրագիրը հաղորդում է, թէ Լօրիս-Մելիքով առացաւ թոյլատրել կայսրից սիգարների համար թանգագին տուփ որ զարդարված է սուրբ Գէորգի շքանշանի ատաղով։ Ամեն օր կոմը ընդունում է բազմաթիւ այցելուներ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 մայիսի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր., երկրորդ 90 ր. 62 կ., երրորդ 90 ր. 62½ կ., չորրորդ 90 ր. 50½ կ., հինգերորդ 90 ր. 37 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 216 ր., երկրորդ 209 ր., արեւելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 89 ր. 37 կ., երկրորդ 89 ր. 25 կ., երրորդ 89 ր. 12 կ., ոսկի 8 ր. 10 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդոնի վրա արժէ 24,25 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 122 ր. 50 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 12 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 255 ֆրանկ։ Բօրսայի արտադրութիւնը դանդաղ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ Ո Լ Խ Ի Դ Ա.

Ներկայ 1882 թ. յունիսի 1-ից **ՓՕԹԻՒՄ** միխայլովսկայա կլոր փողոցի վրա, բուլվարի յանկիզ խուտարաձէի տան վերին հարկում **ԱԼՖՕՆՍ ԺԱԿՕԻ** այլված հիւանդոցի նախկին պահոցը բաց է անում **ՀԻՒՐԱՆՈՑ** ամեն տեսակ յարմարութիւններով ինչպես բարձրատոհմիկ անձանց համար, նոյնպես և միջին դասերի հասարակութեան համար։ Մաքրութեան համար բոլոր միջոցները կը գործադրվին։ Ցոյս ունեմ, որ ինչպես առաջ, նոյնպես և այժմ յարգելի հասարակութիւնը ինձ անուշադիր չի թողնի։ Անսոն **ԱԽՕԲԱՋԻ**։

1—6 (1)

ԹԻՓԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ Վ. ԱՐՋՈՒՄԻՒՆԸ հրատարում է ցանկացողներին կապալով վերցնել արելու և քարէ աշխատանքները հրվանդանի բաժնի ապակեայ պահեստի և սխտաւանների։ Ձեռքի համար պէտք է ներկայանալ քաղաքային վարչութեանը երեքշաբթի յունիսի 1-ին առաւօտեան 12 ժամին։ Հաշիւը, նախագիծը և պայմանները կարելի է տեսնել վարչութեան մէջ ամեն օր առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2 հետօրից յետոյ։

1—3

ՄԵՆՔ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ՆՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դրւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հատը, ԱՊԱՊՕՆ 3 կ. հատը, արեւի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆՆԵՐ (նոր ոսկոց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻՂՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՂՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹՐՋՎՈՂ վերարկուներ 6 ր., շէյտակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և աղամարդկանց ԳՈՒԼԱՆՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դրւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, արիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալ առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մեբրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԻ։

39—50

ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսումնարանների մասին։

Մայիսի 18 և 19-ին կամոդ. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Իշմիածնի“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կաւկիա ս. Աստուածածնի եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Աւետաց եկեղ. տղ. և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլար. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թադեոսեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվեն առաւօտեան 8 ժամին։ Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց։

Մի երիտասարդ որ աւարտել է Թիֆլիսի ռեալական հնաոիճակաւոր ուսման ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի հայոց ուսումնարաններում ուսուցչի պաշտօն ունենալ։ Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ։

7—10

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԿԼԻՒՋԱՐՕՎԻ և ՋԱԳՈՒՄԵՆՆՈՒ (նախկին Տէր-Ակօպովի) մանուածոյ **ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ** հիմիկուց սկսել է ընդունել երեխաներին, որոնք կամ շատ քիչ գիտեն կամ բոլորովին չը գիտեն ռուսերէն, այդ ընդուն գործնականապէս սովորեցնելու և սկզբնական կրթութիւն տալու համար։ Սօլօլակ. Սադօվայա փողոց № 38։

2—6

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Վիկենսի „Հարս և Սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գրքոյկի վերջը իրրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօրգիևսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձորտարարագիա Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, Կ Ա Թ Ո Լ Ի Կ Հ Ա Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ա Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

Ա՛ւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախում են. ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԵՐԵԼ, ամենայն տեսակ, ֆլանելեական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՔՆԵՐ 8—30 ր., չամպաններ 250—25 ր., սակիջամէներ 1. 30—12 ր., ՕՒՆԴՈՒԿՆԵՐ ձմեռապարհի 6—35 ր., մարտոններ (погребцы) 6—25 ր., ՍԱՄՕՎԱՐՆԵՐ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնի պղինձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ՈՒՄԻՎԱԼՆԻԿՆԵՐ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռևոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէմօլվէրի, սիղար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՑ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրնակիա. (առխար չայու և կաֆէի) էմէմի. կօֆէ էմէմի և Մխիկլաճի. Փետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօրկայ գինէվամաններին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուլմուկ (пухъ), պարտոններ առմոպարի և չայու, գանակ հանգոյլ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գաւժինը. դրչակօմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջերի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կարկատ մաշինայ. Անգլիական ութեներ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջազոյներ կաֆէի համար, ֆիլտրեր—ջուր մաքրելու, կրակմոլ կարօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի յակոյ, Թուրքի փոշոի, կանվերտաններ, սուրգուչ, մատիա, դրիչ երկաթէ, դրչակոմ, քարեսախատակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիռներ, գրգռներ սեզանի և չայու ֆիրաժէ, վարշամի և բրնտանկի գաւժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չամիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջախտ, պղաստոչկաններ վարշամու, ՈՒՆՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, դուլաններ կանեպ և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջախտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուսոիններ, գեոտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքե. սանդրեր շիմայու ոսկրէ, գուտապերչայի և փայտէ, շշտականներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէղ (бумага) մատոկի կօճղի և շալկ (гарусъ) ֆելչաակէք մարդկերանց և կանանց, պղտամաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերեյնի ապրանքներ, առանձ ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, ֆլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՐԱՑԻ, ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

59—180

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, Կ Ա Թ Ո Լ Ի Կ Հ Ա Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ա Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 26 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 93 Մայիսի 28 (Յունիսի 9) 1882 Մայիսի 28 (Յունիսի 9) № 93

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Յառաջադասութիւնը պիտի ուղարկի
Տեղեաց. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և մեծ օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ վաղարշապատից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ «Голосъ» լրագրի թղթակցութիւնը։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խմամայի Մէլիքութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

—

Մայիսի 18-ին

Հանապարհորդութիւնս պիտաւոր նպատակը լինելով տեսնել տարբ մեռոնի օրհնութիւնը՝ ուրիշ բաներով շատ չէի զբաղուում։ Գալէ առ լինի պատճառ, եթէ նամակս մի փոքր չոր ու ցամաք է։ Սկսում եմ Ազատաֆայից։ Խասմից մինչև Ազատաֆայ բնակւում են միայն Թուրքեր, որոնց մէջ չէ երևում կենդանութեան ոչ մի նշան։ Ներքանց տները հովի մէջ են և դաչտօրայքը անտէր։ Ամառը նրանք գնում են տարերը, իսկ տները թողնում անտէր։ Նրանք այնքան կապ էլ չեն նեն որ չը կարողանան հետները մանածել։ Մեր գնալու ժամանակ նրանց քոչը սկսած էր, ուստի անհնարին էր ճանապարհով անցնել։ Ամբողջ գերդաստանը՝ այլերով, ձիերով և էշերով քոչվում էր տարը։ Ի հարկէ այն տարերում նրանց պատսպարանը կը լինի խեղճ հայերին հարստահարել, գողանալ պրատալ։ Ազատաֆայից մտանք Քարամանատայ հայաբնակ գիւղը, որի բնակիչների թիւը հասնում է 100—120. գիւղի միջով անցնում է Չարխէթ փոքրիկ գետակը, որի

կամ մաս բաժանելով։ Գետակը գոված է իր փիչխուրով։ Գիւղը հարթատ է այդինեղով, ունի և անտառ։ Խոնաւինների թիւը տներից չատ է։ Փողոցը հարթ տեղի վրա է, իսկ տները ծուռը։ Սրա ուղղութեամբ գտնւում է Չարխէթ փոքրիկ հայաբնակ գիւղը մի զառիվայրի վրա։ Աչատեղ աչքին մի աչքի ընկնող բան չէր երևում։ Ճանապարհի վրա գտնւում է Դիլիջան հայոց գիւղը, իր հիանալի հովիտով։ Բացի հայերից այստեղ բնակւում են առաններ և մալականներ։ Հայերը ձորի մէջ ունեն մի եկեղեցի մի անկիրթ քահանայով. եկեղեցին այնքան կեղտոտ է պահված, որ ամէն մի սուրբ անօթի մոտ կարելի է մատով դրել։ Հայերի թիւը 80 տուն է։ Գիւղի մէջ ճանապարհի վրա գտնւում է երկահնեան առաջ ապրիլը Սարիբէդ Թայիրեանցի չինած։ Այստեղ մշտական զօրք կայ, մինչև 3,000 մարդ։ Տները չինած են անկանոն, բայց կան և եւրոպական ճաշակով։ Թալար խանութները, մինչև 60, պատկանում են հայերին։ Աչատեղի հայերը չատ անհիւրասէր են և դաւաչէր։ Օտար հիւրից սենեակի վարձ պահանջում են 3 ր., կարծես «Գրանտ Հօտէլ» լինի։ Կայ անտառ և ունեն վարելահող, բայց բնակիչների կէսին էլ չէ բաւականանում։ Հիանալի է և Դիլիջանի սարի կանաչը (պիգ-գաց)։ Սեմիոնովկայ, Էլենովկայ, Ախտալայ և Սուխոյ Ֆոնտան գիւղերը պատկանում են մալականներին. թէև Ախտալայ գիւղում խառն բնակւում են հայեր։ Մալականները ապրում են ամէն այս գիւղերում չատ կեղտոտ. տները, բադիրը, փողոցները անտանելի են իրանց գարշելի միասին։ Սրանց վառելիքը աթարն է—գրատի տերը։ Աչատեղների մալականները չատ անհիւրասէր են, խորշոմ ուրիշ քրիստոնեաներից։ Սիրում են ուղտերին պատանդ առնելով, իբր հետ տարաբ Պարսկաստան։

Այդ պատճառով երկար մտանալ չը կարողացաբ Փանահ-խանը, պահելով իր տրամադրութեան այն օրը, որ եկէ հայոց մէլիքները չդոհացնէին, պարսիկ խանը չէր կարող պրաել իր բերդը և իր տրամադրութեան տակ ունել Պարսկաստան։ Այդ անցքը աւելի պրոելոց Փանահ-խանի թշնամութիւնը դէպի հայոց գաշնակից մէլիքները և նորանոր կռիւների առիթ տուց։

Հայոց գաշնակից մէլիքներին հարիւրաւոր էին նոր ուժեր։ Պէտք է ի նկատի առնել, որ Ղարաբաղի մէլիքութիւնների աշխարհագրական բաժանումները այնպէս էին դասաւորված, որ եղիք գաշնակից մէլիքները խիստ դժուարութեամբ կարողանում էին միանալ և ընդհանուր ուժերով դէմ գնել թշնամուն։ Որպէս մեզ յայտնի է, գաշնակից երեք մէլիքութիւններն՝ Գիւլիստանի, Ջրաբերդի և Տիզակի մէլիքութիւններն էին։ Գիւլիստանը և Ջրաբերդը սահմանակից էին և այդ պատճառով կարող էին իրանց ուժերը միացնել, իսկ Տիզակը իր աշխարհագրական դիրքով բաժանված էր այդ երկու գաւառներից։ Տիզակի և յիշեալ երկու գաւառների մէջ ընկած էին՝ խաչէնի մէլիքութիւնը, Շուշի բերդը և Վարանդայի մէլիքութիւնը, որոնք կապված էին Փանահ-խանի հետ։ Որպէսի թշնամին մտել էր գաշնակիցների մէջ։ Այդ էր պատճառը, որ Գիւլիստանի և Ջրաբերդի մէլիքները չատ օգուտ չէին կարողանում քաղել իրանցից անջատված Տիզակի մէլիքից, որը այդ ժամանակ Մէլիք-Եագային էր։

Գիւլիստանի Մէլիք-Խատրը և Ջրաբերդի Մէլիք-Աֆամը դիմում են վրաց իշխան Հերակլէի հայր Թէյմուրազին, աւագ որդուն են միանալ նրա հետ, Փանահ-խանի իշխանութիւնը ոչնչացնելու համար, խոստանում են, որ իրանք ևս պատրաստ կը լինեն ամէն մի հարկաւորած դէպքում օգնել վրաց իշխանին, որպէս հաւատարիմ գաշնակիցներ։ Թէյմուրազը ընդունում է հայոց մէլիքների առաջարկութիւնը, որովհետև ինքն ևս թշնամութիւն ունէր Փանահ-խանի հետ։ Նա հաւաքում է վրացիների, ասների, խեւսուրների և այլ լեռնացիների

րիշ քրիստոնեաների հետ միանալ հասատի վրա։ Նրանք աւետարանը հետները մեն են առնում և միմեարանութեան ժամանակ բաց են անում հարկաւոր տեղերը։ Սուխոյ-Ֆոնտան գիւղում բոլորովին ջուր չը կայ։ վեդրօ ջուրը այդտեղ արժէ 10 կոպէկ։ Էլենովկա Սևանայ լճի ափին է, ուստի բնակիչների մեծ մասը պարապում է ձկնորսութեամբ։ Սևանայ լճի ափին գտնւում է Նամախվանի և Ջիլոխլու և Յամախալուի հայոց գիւղերը։ Նրանց պարապմունքը վարսցանք և ձկնորսութիւն է։ Սևանայ լիճը գոված է՝ գետարջառն, իշխան, բախտակ, կապոյտ և ուրիշ 15 տեսակ ձկներով։ Յամախալուի Սևանայ վանքի կալուածքն է։ Այս տեղերում չը կան ոչ ծառեր և ոչ այգիներ։ Ջուկը բռնում են Թառով—ուռկանով նաւակներից։ Ձկնորսութիւնը երբէմն այնպէս չոչոզ է լինում, որ մի Թառ քաշելիս դուրս են բերում 1,000 ասելի ձկներ։ Մենք վանքապատման նաւակով մտանք Սևանայ վանքը։ Այնտեղ տիրապետում է կատարեալ մեռելութիւն։ Վանահայրերը Թառի երեք էին։ Նրանք չատ սիրով ընդունեցին մեզ։ Այնտեղ կար մի ծերունի պատժված քահանայ, կարծեմ նա Թիֆլիսի սուրբ Նշան եկեղեցու Տէր-Յովհաննէսն է։ Նա չատ տխուր էր և հիանդուտ։ Աբեղաներից մինը պատմեց, որ այս մի քանի օր է, այդտեղ նաւակով մտել են մալականներ և գաղանի կտրել են սուրբ Աստուածածնի և մանուկ Քրիստոսի պատկերների պատուհանները։ Այն պատկերը ևս ինքս տեսայ։ Աբեղաները բողոքել են Սևանայ վանքի բոլոր բնակարանների մէջ, սեղանատնից սկսած մինչև ննջարանը անտանելի ծանր օդ էր։ Ուղիղ որ ճգնաւորների տեղ է։

Այդտեղից գնացինք Երևան։ Մի օր մնալով այդ տեղ այցելեցինք ամէն ծակ ու ծուկը։ Գաղաթը սարսափելի ցեխոտ և գարշահոտ էր։ Նկատեցինք ժամի 8-ին սիրում էր կատարեալ գերեզմանական լռութիւն։ Անտանելի թանգութիւն է։ Մի բաժին լօթի արժէ 25 կ.։ Տեսանք և հայոց դպրոցները, որոնք Ռուսական հովանաւորութեան ներքոյ են։ Ամէն բան կարգի էր և երևում է մեծ աշխատութիւն։ Օրիորդաց դպրոցում ներկայ էինք Էջմիածնի դասախօսութեանը։ Աչակերտուհիները ճարպիկ պատասխաններ էին տալիս։ Երկու հիւրանոցներ կան, որտեղ մարդիկների կաշի են պոկում։ Երևակայեցէք՝ ամենատես անեակը արժէ 3 ր., իսկ ամենատեղ պօղցիան—40 կ.։ Օդը, ջուրը, գինին չատ ծանր են, մանաւանդ օտարի համար։ Ջուրը վերև պղծվելով թուրքերից, ներքև անցնում է հայերի ձեռքը։ Սարդարի պալատը աւերակ է դարձած, մնացել է միայն նրա պղինձ։

Վէրջապէս 14-ին հասանք Էջմիածին և տեղաւորվեցանք մի վրանի մէջ։ Ուխտաւորների թիւը անչափ էր։ Ամենից չատ էին տաճկաստանցի գիւղացի հայերը։ Ուխտաւորների պահպանողը լրացնում էր երեսնի չորքը։ Երաժշտութիւնը տևողչ երեք օր երեկոյեանները ածում էր։ Երաժիշտների թիւը չատ քիչ էր և ներդաշնակ էլ չէին ածում։ Շաբաթ, 15-ին երեկոյեան, զօրքով շրջապատեցին Էջմիածնի տաճարը։ Հեռու տեղերից նկածներին եպիսկոպոսները տալիս էին տօմսակներ և առնում էին նրանցից մի որ դարթպղի փող, բայց այնպէս էին բացատրում, որպէս թէ տոմսակները տալիս են ձրի։ Այդ դարբազավարձը հազարներին էր հասնում, որովհետև ոչ ոք ոչինչ չէր խնայում։ Տօմսակները իբր էին բաժանում, որովհետև նրանք ոչ չարաթ երեկոյեան և ոչ կու մէլիքներին իրանց ձեռքը տայ, որպէս կամենան, այնպէս վարվին նրանց հետ, իսկ ինքը պէտք է բաւականանայ միայն պատերազմական աւարով։ Թէյմուրազը կամենում է նոյն խաբէութիւնը գործ գնել իր գաշնակիցների հետ, մինչ խաբէութիւն որ գործ գրնց օվչար Ֆաթալի-խաներ։ Նա բացարձակ կերպով չէ մերժում Մէլիք-Աֆամի և Մէլիք-Խատրի պահանջը, բայց գանազան պատրուակներով յետաձգում է, մինչև իր զօրքերի և գերիների հետ դուրս է գալիս Ղարաբաղի սահմաններից։

Մէլիք-Աֆամը և Մէլիք-Խատրը համոզւում են, որ վրաց ընչաքաղց իշխանը դիտաւորութիւն ունի միաժամանակ գերի առնել Փանահ-խանից և նրա երկու մէլիքներից, և այնուհետև նրանց բաց թողնել։ Այդ առիթ է տալիս ռուսական հանաձակութեան, հայ և վրաց գաշնակցութիւնը քանդվում է, և Մէլիք-Աֆամը ու Մէլիք-Խատրը վիրատրված բաժանվում են Թէյմուրազից։

Բայց Մէլիք-Աֆամը և Մէլիք-Խատրը այն տեսակ մարդիկներից էին, որ չէին կարող անպատիժ թողնել խաբեպային։ Նրանք իսկոյն պիտում են Շիրվանի կառավարիչ Հաջի-Չէլէբի *) անունով

*) Հաջի-Չէլէբին ծագումով հայ էր։ Տատն և հօրեղբայրը դարու վերջերում, Շիրվանի Ղարայա կոչված գաւառի Սօղութլու գիւղում բնակվում էր Խարսեղ անունով մի քահանայ, որին Թիւրքերը կոչում էին «զարա-քէշիշ» (սև քահանայ)։ Դա գաղիական էր Ղարաբաղի խանչն գաւառից և սեղային մէլիքների տոհմից էր։ «Սև քահանան» իշխանական փառատիրութիւն ունէր, դիմեց Սպահանի պարսից շահից մէլիքութեան ֆիրման առացրաւ։ Բայց նա ունէր մի հակառակորդ Մէլիք-Մուհամմէտ անունով Ղարաբաղ գաւառի Ղարաբաշին գիւղում, որը ինչ չը ունէր «սև քահանայի» առացած ֆիրմանը գործ դրեց։ Այդ Մէլիք-Մուհամմէտը, ինչպէս երևում է, նոյնպէս հայոց ծագումից էր, բայց մահմեդականութիւն ընդունած։ «Սև քահանան» նոյնպէս ընդունում է մահմեդականութիւն, որ կարողանայ իր ֆիրմանը գործ դնել։ Բայց հակառակորդը աւելի զօրաւոր է լինում և քահանայի կրօնափոխութիւնը անցնում է ապարդիւն։ Սև քահանայի որդին էր Ղասաբ-Ղուրբանալին, որը մի հասարակ մտավճառ էր։ Իսկ այդ հասարակ մտավճառից ծնվեցաւ Հաջի-Չէլէբին, որը Շիրվանի զօրաւոր խաների նախահայրն եղաւ։

*) Ակաբանի աւերակները Շուշի բերդից մօտաւորապէս 30 վերստ հարաւ հեռաւորութիւն ունեն։

*) Երասխ գետի վրա։

*) Դա մի և նոյն օվչար (ցեղի անուն է) Ֆաթալի-խանն է, որ Տաթևի վանքը կողոպտեց (1762) մի մասը աւերակ գործերից և Տաթևի վանահայր Յովհաննէս եպիսկոպոսին սպանել տուեց։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

„ՏՈՒՆՔ" ԼՐԱԳՐԻ ԹՂԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ընթերցողները լաւ գիտեն, որ «Տունք» լրագրի թղթակցութիւնները մեծ մասամբ ներկայացնում են գիւղական կեանքի տխուր կողմերը, որովհետև ուրախ կեանք գիւղերում գոյութիւն չունի։ Ուրախ կեանք չկայ այնտեղ, ուր ամէն տարի մի քանի հարիւր հոգի մահանում է սովից, ուր ամէն տարի մի քանի հազար մարդ ստիպուած է լինում ամառը ամբողջ ապրել ցորենի փոխարէն կերած խոտով, ուր ամէն տարի մի քանի հազար մարդ ստիպուած է լինում ձմեռը ամբողջ ապրել ծառի կեղևով, ուր ամէն տարի մի քանի հազար մարդ ստիպուած է լինում ամառը ամբողջ ապրել ծառի կեղևով, ուր ամէն տարի մի քանի հազար մարդ ստիպուած է լինում ձմեռը ամբողջ ապրել ծառի կեղևով։ Ուրախ կեանք չկայ այնտեղ

Fonds A.R.A.M

ՄԱՐԴԱՀԱՄԵՐ

ՄԱՐԴԱՀԱՄԵՐ ՀԱՅՈՑ

Նոր տարվա առթիվ մեր ընթերցողներին ենք ներկայացնում հայ մարդահամարների մասին մի հետաքրքրական հոդված։

Մարդահամարները հին ժամանակներում էլ են եղել։ Հայտնի է, որ Դավիթ թագավորը հրամայել է հաշվել իր ժողովրդին։ Հրեաների մեջ մարդահամարները սովորություն են եղել։ Հռոմեական կայսրության ժամանակ էլ մարդահամարներ են կատարվել։ Հայոց մեջ մարդահամարներ են եղել Արտաշես Ա-ի, Տրդատ Մեծի, Վռամշապուհ Ա-ի, Արտաշես Գ-ի, Տրդատ Գ-ի, Խոսրով Կոտակ Ա-ի, Վռամշապուհ Բ-ի, Արտաշես Դ-ի, Տրդատ Դ-ի, Խոսրով Կոտակ Բ-ի, Վռամշապուհ Գ-ի, Արտաշես Ե-ի, Տրդատ Ե-ի, Խոսրով Կոտակ Գ-ի, Վռամշապուհ Դ-ի, Արտաշես Զ-ի, Տրդատ Զ-ի, Խոսրով Կոտակ Դ-ի, Վռամշապուհ Ե-ի, Արտաշես Է-ի, Տրդատ Է-ի, Խոսրով Կոտակ Ե-ի, Վռամշապուհ Զ-ի, Արտաշես Ը-ի, Տրդատ Ը-ի, Խոսրով Կոտակ Զ-ի, Վռամշապուհ Է-ի, Արտաշես Թ-ի, Տրդատ Թ-ի, Խոսրով Կոտակ Է-ի, Վռամշապուհ Ը-ի, Արտաշես Ժ-ի, Տրդատ Ժ-ի, Խոսրով Կոտակ Ը-ի, Վռամշապուհ Թ-ի, Արտաշես ԺԱ-ի, Տրդատ ԺԱ-ի, Խոսրով Կոտակ Թ-ի, Վռամշապուհ Ժ-ի, Արտաշես ԺԲ-ի, Տրդատ ԺԲ-ի, Խոսրով Կոտակ Ժ-ի, Վռամշապուհ ԺԱ-ի, Արտաշես ԺԳ-ի, Տրդատ ԺԳ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԱ-ի, Վռամշապուհ ԺԲ-ի, Արտաշես ԺԴ-ի, Տրդատ ԺԴ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԲ-ի, Վռամշապուհ ԺԳ-ի, Արտաշես ԺԵ-ի, Տրդատ ԺԵ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԳ-ի, Վռամշապուհ ԺԴ-ի, Արտաշես ԺԶ-ի, Տրդատ ԺԶ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԴ-ի, Վռամշապուհ ԺԵ-ի, Արտաշես ԺԷ-ի, Տրդատ ԺԷ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԵ-ի, Վռամշապուհ ԺԶ-ի, Արտաշես ԺԸ-ի, Տրդատ ԺԸ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԶ-ի, Վռամշապուհ ԺԷ-ի, Արտաշես ԺԹ-ի, Տրդատ ԺԹ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԷ-ի, Վռամշապուհ ԺԸ-ի, Արտաշես Ի-ի, Տրդատ Ի-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԸ-ի, Վռամշապուհ ԺԹ-ի, Արտաշես ԻԱ-ի, Տրդատ ԻԱ-ի, Խոսրով Կոտակ ԺԹ-ի, Վռամշապուհ Ի-ի, Արտաշես ԻԲ-ի, Տրդատ ԻԲ-ի, Խոսրով Կոտակ Ի-ի, Վռամշապուհ ԻԱ-ի, Արտաշես ԻԳ-ի, Տրդատ ԻԳ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԱ-ի, Վռամշապուհ ԻԲ-ի, Արտաշես ԻԴ-ի, Տրդատ ԻԴ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԲ-ի, Վռամշապուհ ԻԳ-ի, Արտաշես ԻԵ-ի, Տրդատ ԻԵ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԳ-ի, Վռամշապուհ ԻԴ-ի, Արտաշես ԻԶ-ի, Տրդատ ԻԶ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԴ-ի, Վռամշապուհ ԻԵ-ի, Արտաշես ԻԷ-ի, Տրդատ ԻԷ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԵ-ի, Վռամշապուհ ԻԶ-ի, Արտաշես ԻԸ-ի, Տրդատ ԻԸ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԶ-ի, Վռամշապուհ ԻԷ-ի, Արտաշես ԻԹ-ի, Տրդատ ԻԹ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԷ-ի, Վռամշապուհ ԻԸ-ի, Արտաշես Լ-ի, Տրդատ Լ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԸ-ի, Վռամշապուհ ԻԹ-ի, Արտաշես ԼԱ-ի, Տրդատ ԼԱ-ի, Խոսրով Կոտակ ԻԹ-ի, Վռամշապուհ Լ-ի, Արտաշես ԼԲ-ի, Տրդատ ԼԲ-ի, Խոսրով Կոտակ Լ-ի, Վռամշապուհ ԼԱ-ի, Արտաշես ԼԳ-ի, Տրդատ ԼԳ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԱ-ի, Վռամշապուհ ԼԲ-ի, Արտաշես ԼԴ-ի, Տրդատ ԼԴ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԲ-ի, Վռամշապուհ ԼԳ-ի, Արտաշես ԼԵ-ի, Տրդատ ԼԵ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԳ-ի, Վռամշապուհ ԼԴ-ի, Արտաշես ԼԶ-ի, Տրդատ ԼԶ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԴ-ի, Վռամշապուհ ԼԵ-ի, Արտաշես ԼԷ-ի, Տրդատ ԼԷ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԵ-ի, Վռամշապուհ ԼԶ-ի, Արտաշես ԼԸ-ի, Տրդատ ԼԸ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԶ-ի, Վռամշապուհ ԼԷ-ի, Արտաշես ԼԹ-ի, Տրդատ ԼԹ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԷ-ի, Վռամշապուհ ԼԸ-ի, Արտաշես Խ-ի, Տրդատ Խ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԸ-ի, Վռամշապուհ ԼԹ-ի, Արտաշես ԽԱ-ի, Տրդատ ԽԱ-ի, Խոսրով Կոտակ ԼԹ-ի, Վռամշապուհ Խ-ի, Արտաշես ԽԲ-ի, Տրդատ ԽԲ-ի, Խոսրով Կոտակ Խ-ի, Վռամշապուհ ԽԱ-ի, Արտաշես ԽԳ-ի, Տրդատ ԽԳ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԱ-ի, Վռամշապուհ ԽԲ-ի, Արտաշես ԽԴ-ի, Տրդատ ԽԴ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԲ-ի, Վռամշապուհ ԽԳ-ի, Արտաշես ԽԵ-ի, Տրդատ ԽԵ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԳ-ի, Վռամշապուհ ԽԴ-ի, Արտաշես ԽԶ-ի, Տրդատ ԽԶ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԴ-ի, Վռամշապուհ ԽԵ-ի, Արտաշես ԽԷ-ի, Տրդատ ԽԷ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԵ-ի, Վռամշապուհ ԽԶ-ի, Արտաշես ԽԸ-ի, Տրդատ ԽԸ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԶ-ի, Վռամշապուհ ԽԷ-ի, Արտաշես ԽԹ-ի, Տրդատ ԽԹ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԷ-ի, Վռամշապուհ ԽԸ-ի, Արտաշես Ծ-ի, Տրդատ Ծ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԸ-ի, Վռամշապուհ ԽԹ-ի, Արտաշես ԾԱ-ի, Տրդատ ԾԱ-ի, Խոսրով Կոտակ ԽԹ-ի, Վռամշապուհ Ծ-ի, Արտաշես ԾԲ-ի, Տրդատ ԾԲ-ի, Խոսրով Կոտակ Ծ-ի, Վռամշապուհ ԾԱ-ի, Արտաշես ԾԳ-ի, Տրդատ ԾԳ-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԱ-ի, Վռամշապուհ ԾԲ-ի, Արտաշես ԾԴ-ի, Տրդատ ԾԴ-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԲ-ի, Վռամշապուհ ԾԳ-ի, Արտաշես ԾԵ-ի, Տրդատ ԾԵ-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԳ-ի, Վռամշապուհ ԾԴ-ի, Արտաշես ԾԶ-ի, Տրդատ ԾԶ-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԴ-ի, Վռամշապուհ ԾԵ-ի, Արտաշես ԾԷ-ի, Տրդատ ԾԷ-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԵ-ի, Վռամշապուհ ԾԶ-ի, Արտաշես ԾԸ-ի, Տրդատ ԾԸ-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԶ-ի, Վռամշապուհ ԾԷ-ի, Արտաշես ԾԹ-ի, Տրդատ ԾԹ-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԷ-ի, Վռամշապուհ ԾԸ-ի, Արտաշես Ի-ի, Տրդատ Ի-ի, Խոսրով Կոտակ ԾԸ-ի, Վռամշապուհ ԾԹ-ի, Արտաշես ԻԱ-ի, Տրդատ ԻԱ-ի, Խոսրով Կոտակ Ծ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ հրաւիրում է ցանկացողներին կապալով վերցնել սրբելու և քարէ աշխատանքները Հրդեհաշէջ բաժնի սայլերի պահեստի և ախոռատների։ Աճուրդի համար պէտք է ներկայանալ քաղաքային վարչութեանը երեքշաբթի յունիսի 1-ին առաւօտեան 12 ժամին։ Հաշիւը, նախագիծը և պայմանները կարելի է տեսնել վարչութեան մէջ ամեն օր առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2 կէսօրից յետոյ։

2—3

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, ստոլօն 3 կ. հատը, արեխ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ոսկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծրծիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., չչէօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՕՒԼՐԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կոնֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱԳ, աբիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետաղի ատարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԷԹ։

40—50

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ որ աւարտել է Թիֆլիսի ՌՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ինստիտուտի ուսման ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի հայոց ուսումնարաններում ՌՈՒՍՈՒՑՉԻ պաշտօն ունենալ։ Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ։

8—10

Մասնաւոր տակից դուրս եկաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII համարը „ՂԸԼԸՑԻ ԿՆԱՆՑ ՊԼԸՆԸ-ՓԵՇԱԿԸ“ Հեղ. կոստանտին Մէլիք-Շահնազարեանի։ Գրքոյկը Ղարաբաղի բարբառով է և այնտեղի կանանց կեանքից մի պատկեր է ներկայացնում։

Գինը 15 կ. է

Հասցէ՝ Тифлисъ. Ред. „Мегу“ Тиграну Назарьянцъ

1—6

ԹԻՖԼԻՍ-ԲԱԳՈՒ երկաթուղու նոր կառուցած կայարանի մօտ Յուսիֆ Եակովլեվիչ ԻԼԵԱՇԵՎԻՉ ծախում է մօտ 3000 քառակուսի սաժէն ՀՈՂ ամբողջութեամբ կամ ՄԱՍԵՐՈՎ այն գներով, որոնցով անցեալ տարի ծախված է երեք անձանց։ Այդ հողի մօտ այս տարվայ վերջը կանցնի ՁԻԱՔԱՐՇ երկաթուղի։ Իլեաշեվիչի բնակարանը գտնվում է „Путей Сообщенія“ վարչութեան մօտ, տուն Բարնովի № 9։

2—2 (արբ.)

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց ծխական ուսումնարաններում։

Մայիսի 18 և 19-ին կաթող. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Ջորարաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Իգմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին Կուկիա ս. Աստուածածին եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. Կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Աւետեաց եկեղ. տղ. և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլաբ. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թամամշեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվին առաւօտեան 8 ժամին։ Թեմական վերատեսուչ

Գ. Բարխուդարեանց։

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Արծրունու գալլէրէում № 144 ԾԱԽՎՈՒՄ Է աժան գներով Վիէննայի Տօնէտ ֆաբրիկայի ամեն տեսակ ՄԵԲԵԼ, նոյնպէս Իտալիայի ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քարերը, ՀԱՑԵԼԻՆԵՐԸ և ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ։

48—60

ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ լինելու է կիրակի, մայիսի 30-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Արծրունու Թատրոնում։ Ընդհանուր ժողովի պարապմանց առարկաները՝ 1) Խմբագրական մասնաժողովի զեկուցումը իր գործունէութեան մասին։

2) Տարեկան հաշուի հաստատելը։

3) Վարչութեան և խմբագրական մասնաժողովի առաջարկութիւնը կանոնադրութեան մի քանի յօդուածների փոփոխութեան մասին։

4) Վարչութեան նախագահի, փոխ-նախագահի, քարտուղարի, գանձապահի և մի անդամի ընտրութիւնը՝ պ. պ. Ա. Յովհաննիսեանի, Ն. Միրզոյեանի, Մ. Թումայեանի, Ա. Փիշմիշեանի և տիկ. Կ. Եւանգուլեանի փոխարէն։

5) Խմբագրական մասնաժողովի հինգ անդամների ընտրութիւնը՝ օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի և պ. պ. Յ. Զիզիանեանի, Գ. Տէր-Աղէքսանդրեանի, Ա. Բարայեանի և Ս. Պալասանեանի փոխարէն։

ա) Ընկերութեան կանոնադրութեան 33 յօդուածի զօրութեամբ ընդհանուր ժողովը կայացած է համարվում երբ ներկայ եղող անդամների թիւը Թիֆլիսում գտնուող անդամների թւի $^{1}/_{3}$-ից պակաս չէ։

բ) Փոփոխած կանոնադրութեան նախագիծը ընկերութեան անդամները կարող են նախապէս տեսնել պ. Յատուրեանի խանութում (պալատի փողոց, տուն Ծովեանեանի)։

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Գօլովինսկի պրոսպեկտի վրա, տուն Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Զ. դասատան աշակերտներից մէկը կամենում է պատրաստել ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ և ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ բոլոր հայ դպրոցների ստորին և միջին դասատանց համար։ Կարելի է հարցնել նոյն դպրոցի տեսչի օգնական Գ. Ամիրան Մանդինեանից մինչև յունիսի 7-ը։

1—5

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

ՕՐԻՈՐԴ ԽԻԶԱՆՆԵԱՆՑ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, Միրզոեվների տուն, քաղաքային վարչութեան հանդէպ։

Ցանկացողները կարող են գիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 5 ժամ երեկոյեան։

1—10

ԿԼԻՒՉԱՐՕՎԻ և ՋԱԳՈՒՄԵՆՆՈՒ (նախկին Տէր-Ակօպովի) մասնաւոր ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ հիմիկուց սկսել է ընդունել երեխաներին, որոնք կամ շատ քիչ գիտեն կամ բոլորովին չը գիտեն ռուսերէն, այդ լեզուն գործնականապէս սովորեցնելու և սկզբնական կրթութիւն տալու համար։ Սօլօլակ. Սադովայա փողոց № 38։

3—6

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Միջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվոյաժներ 1. 30—12 ր., սունդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխնու պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվօլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ (գուլլաներ) ռէվօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու Կուշնարօվի գէլզի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԻԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էյնէմ. կոֆէ Էյնէմի և Միխէյլոսի. Գեսերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեփանտաներ, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գոլիթուկ (пухъ), պաղնոսներ սամովարի և չայու, զանազան չանդալ զանազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխնու 1—40 մինչև 3—20 կ. պիրօրմիս կարկլու մաշինայ. Անգլիական ութմներ, Բրիտանկի չայնիկներ, կաֆէյնիկներ ամենայն տեսակ, ջազվներ կաֆէի համար, ֆիլտր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօրէն 18 կ., փոքր Ֆրանսիայի ծակեղ, թուղթ փոշոր, կանդէլյաբներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարտակալ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրամէ, վարշավի և բրիտանկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչներ 45 կ.—5 ր., շամդաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլտավոշկաներ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաներ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալսատիկներ, ձռնոցներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անծրեւի և շղթի. սանդրեր չիրմայու ակրաէ, գուտապերչանի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, ատամի, պոլի և կոշտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատակի կոճի և շալէ (гарусь) ֆէլշտակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերէյնի ապրանքներ, օսպին ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտաւէտ ջրեր, պուդրա, Կլէյերին ջրի քացախ, հոտաւէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գինումով վերցնելու ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

60—180

Միջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 27 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 94 Մայիսի 29 (Յունիսի 10) 1882 Մայիսի 29 (Յունիսի 10) № 94

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարերկրացիք գիմում են ուղղակի Տփղիս։ Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տառին 2 կոպէկ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Պարձեալ խնդրում ենք „ՄՇԱԿի“ բաժանորդներից, որոնք մինչև այժմ չեն վճարել 1880, 1881 և ներկայ 1882 թւի բաժանորդագինը, շուտով հասցնել մեզ նրանց պարտքը։

Մի և նոյն ժամանակ խնդրում ենք օտարերկրացիներին հասցնել փոխելու ժամանակ, ուղարկել մեզ երկու հատ 7 կոպէկանոց փոստային մարկա։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Մեծ-Վարաքլիսայից։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Եգիպտոս։ Արաբին լուրեր։—ԹԱՒՈՒ ԼՈՒՐԵՐ։— ՀԵՒԱԴԻՐՆԵՐ։—ՑԱՑՏԱՐԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խմբագրի մէջբերումներ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵՆ ՂԱՐԱՓԼԻՍԱՑԻՑ

Մայիսի 25-ին

Վարաքլիսայի խմբակցութիւններից սպին յայտնի է լրագրիզ ընթերցողներին մեր հասարակութեան և անառաջադիմի մէջ ծագած անախորժ դէպքը, որի հետևանքի մասին գրած ընթացքը վատ կերպարանք է խոստանում. որ կռիւը արդար կը դառնայ, դժուար է մարգարէանալ. առ այժմ այս է յայտնի, որ անառաջադիմը իր անառաջադիմութիւնով, ամէն կողմ յայտարարութիւններ է ուղարկում, հաւատացնելով, իբր թէ գործակիցը կամեցել են ապստամբեան միտք մտցնել։ Այդ հիման վրա պրօկուրօրը, քննիչը, դատապարտը և կնեազ Գաբրաճօվը 3 օր քնում էին, որից յետոյ անմիջապէս 12 մարդ բանտից և ուղարկեցին Ախալցխայի բանտը։ Դիւղացիք թէ գրաւոր և թէ բերանացի գանգատներ են տալիս։ Լրագրական գրութիւնը դեռ ես արձագանք գրտնելու բազդ չէ ունեցել։ Հասարակութիւնը ամէն խօսակցութեան մէջ բանտարկեալների ցաւն է լաց լինում. գրանց մէջ այնպիսին կայ, որ 7—8 մանուկների ծնող լինելով, այժմ տունը կատարած ոչ ոք չը կայ բանտարկեալներին անա 17 օր է. գործերի ընթացքը առ այժմ անգործ դրութեան մէջ է. յոյս ունենք, որ արդարադատ իշխանութիւնը մեզ ապահովացնելով փոխանակ հանար, գործի ընթացքին չաւատ մի կերպ վերջ կը տայ։ Հաւատացած են, որ չուտով երևանից մի նոր քննիչ է գալու այս գործերը նորից մանրամասնաբար քննելու համար. միտքդ ունք, որ քննութիւնը անաչառ կը լինի։—Աւելի են, որ անառաջադիմը մտադիր է օտպատակ գնալ։—Այս խռովութիւնների առթիւ, ասւտաւելին պաշտօնական տրին. իսկ թէ նորից արժանանալու է իր պաշտօնին, այդ հարց է. մինչև անգամ կասկածում են, որ մի գործ վերջինս էլ նոյն բաղդին մատնվի։

Զարմանալի բան. անցից չարժվողը իր դէմքում նման ես այն գառամանին, որին կոչում էին Մեհրուժան։ Նա ուրացաւ մեր կրօնը, նա պարսից ձեռքում գործիք եղաւ և սկսեց մեր հայրենիքը աւերակ դարձնել։ Նրան, որպէս վարձատրութիւն իր կատարած չարագործութիւնների համար, խոստացել էին Հայաստանի թագը։ Մի հակառակամարտի մէջ նա ես բեզ նման գերի ընկաւ հայերի ձեռքը։ Այդ միջոցին հայոց զօրավարներից մէկը, որին կոչում էին Սմբատ Բագրատունի, կրակի մէջ շիկացրած չամփուրին պահի ձև տուեց, և դնելով նրա գագաթի վրա, ասաց. «քո ցանկանում էիր հայոց թագաւոր լինել, ահա նա, իրօք տպտպ և թագադիր, պատկում եմ քեզ»... Բայց դու գոնէ Մեհրուժանի չափ փառասիրութիւն չունէիր. դա միայն մի ցած գառաճան էիր, որ աւօրեայ շնչին փառքի համար թագր խանի և Մէլիք-Շահնազար չարագործի արբանեակը դարձար։ Քեզ հետ պէտք է վարվել ինչպէս մի կատաղած շան հետ, որին սպանում են, որպէս զի միւս արարածները նրա կծառելուց չը վարակվին»... Վերջին խօսքերի հետ նա իջևցրեց իր սուրը (1775)։

Մէլիք-Միրզախանի փոխարէն Իրրահիմ-խանը խաչէնի կառավարիչ կարգեց նրա որդի Մէլիք-Ալլահվերդուն, որը հօր նման հաւատարիմ մնաց թագր խանին։ Դրանով կռիւը ամէն բարդացաւ և երկիհտն կռիւների սկզբնապատճառը գնդացիկ Հիբրի-զադն էր, այդ պատճառով Իրրահիմ-խանը նոյնպէս խառնվեցաւ կռիւների մէջ, ի հարկէ, բանելով Մէլիք-Շահնազարի կողմը։

Մէլիք-Եսային միայնակ պիտի պատերազմէր իր երեք թշնամիների դէմ, որպէս էին՝ Իրրահիմ-խանը, Մէլիք-Շահնազարը և Մէլիք-Ալլահվերդին։ Նրա հօր դաշնակիցները այլ ևս չը կային։ Մենք յետոյ կը տեսնենք, որ Գիւլիստանի Մէլիք-Բէգլարեան Մէլիք-Իսաւրը վախճանվեցաւ (1775) և նրա որդին, Մէլիք-Ադամ III-ը, աւելի զբաղված էր իր երկրի կառավարութիւնով, քան թէ պատերազմներով։ Մէլիք-Իսաւրից հինգ տարի յետոյ 1780 թւին վախճանվեցաւ Ջրաբերդի Մէլիք-Խաչէնեան Մէլիք-Ադամը, այն տարաբախտ մարդը, որից զրկում էր Իրրահիմ-խանը։ Հանգուցեալի մահից յետոյ յաջորդից որդին՝ Մէլիք-Մէջլումը։ Այդ երիտասարդը թէ հօր քաջութիւնը և թէ նրա հայրենասիրութիւնն ունէր։ Բայց չափազանց զիրարգիր և բարկացող բնաւորութեան տէր լինելով, նա հրացանի բանել տուեց մի քանի նշանաւոր հայ ազնուականների *) և այդ պատճառով բարձրացրեց իր իշխանութեան մէջ ներքին կռիւ։ Դրա համար ժամանակ չունեցաւ Մէլիք-Եսային օգնելու։

1781 թւին Իրրահիմ-խանը իր բարեկամ երկու մէլիքների հետ պաշարեցին Մէլիք-Եսային Տոզ բերդը։ Նա քաջութեամբ պաշտպանվում էր։ Պատերազմը տևեց երկար։ Ցետոյ խանը Մէլիք-Շահնազարի խորհրդով ուղարկեց նրա մօտ մի քահանայ և մի նշանաւոր հայ մարդ **), երդումով, խաչով ու Աւետարանով, որ Մէլիք-Եսային ցած իջնել իր բերդից հաշտվելու համար։ Նա հաւատաց և դուրս եկաւ բերդից։ Իրրահիմ-խանը նրան բանտի մէջ խեղդել տուեց. նրա ամբողջ կայքը յափշտակեց և տունը աւերակ գարձրեց ***)։

Մէլիք-Եսային խաբէութեան զոհ դառնալուց յետոյ, նրան յաջորդից իր եղբայր (Մէլիք-Ադամի) որդի Մէլիք-Բախտամը։

Իրրահիմ-խանը ունեցաւ մի երկարատև ամուսնութիւն ևս, որը ոչ սակաւ նպաստեց նրա զօրանալուն։ Նա կին առնց Դաղստանի Ասարխա գաւառակի իշխող Օմար-խանի (Ումայի-խան) աղջկան, որ կոչվում էր Բիքա։ Այդ Օմար-խանը Նուխայ-խանի որդին էր։ Փեսայ դառնալով, մի կողմից վարանդայի հայոց իշխանին, միւս կողմից, Դաղստանի լեռնականների խանին, Իրրահիմ-խանը սկսեց օր ըստ օրէ զօրանալ։ Ամէն մի

*) Դրանցից մէկն էր Գիւլ-Մահթաղ պիւղի Միսայէլ-բէկը, միւսը նրա փեսայ Յակոբ իշխանը։

**) Անուններդ յայտնված չեն այն պրչագիր պատմութեան մէջ, որից մենք քաղում ենք այդ տեղեկութիւնները։

***) Նրա կնկտմանը գանվում է իր բերդի եկեղեցու պատի. տապանաքարերի վրա կարդացվում է հետևեալ արձանագրութիւնը.

«Այս է տապան քաջ իշխանին, Սայի անուն մեծ մէլիքին. կարդալ իշխան Նազիր-չանին. և ուսուն երեք տի տրիտաց Ցիտակ երկրին. զքաջութիւն և պատճառութիւն տար բազում ձեռամբ նորին։ Ընդ աւօրինաց էր հակառակ. ի տար մաչէր պէշտամին։ Ինքն պարիս և զօրաւոր, քան զաւազինան էր ահաւոր։ Մինչ վացուն և վից տաց եղեալ, ի յաշխարհէ վերափոխեալ»։

«Վախճանեցաւ Քիրն ա. տ. լ. (1781)։

ապստամբից պէպքում, նա կամ Դաղստանից օգնութիւն էր առնում, կամ փախչում էր իր աներոջ մօտ, կնոջը ազատում էր։

Բայց միայն Մէլիք-Շահնազարը և Օմար-խանը չէին Իրրահիմ-խանի զօրանալու պատճառները, անդի ունեցան և ուրիշ ազիւներ, որոնք ևս տակաւ ուշադրութեան արժանի են։

XVI

1775 թւին, որպէս յիշեցինք, վախճանվեցաւ Գիւլիստանի Մէլիք-Բէգլարեան Մէլիք-Իսաւրը ծնողութեան հասակում։ Ղարաբաղի մէլիքների մի հայրենասէր և եռանդուն գաղնակիցը պակասեցաւ։ Նա կտակեց որդուն իր տուրը պատանի մէջ չը գնել, մինչև Ղարաբաղը խաղաղ ազգրված չը լինէր մահմետականներից։

Նա թողեց երկու որդի. երէցը կոչվում էր Բէգլար, կրտսերը Ադամ։ Հօր մահից յետոյ յաջորդեց Բէգլարը։

Դա Մէլիք-Բէգլար II-ն է, որը տատիկ գեղ, քաջասիրտ և պատերազմասէր երիտասարդ էր։ Նա գեռ հօր կենդանութեան ժամանակ մանակցում էր նրա կռիւների մէջ և յայտնի էր իր զարմանալի յաղթութիւններով։

Բայց այդ անպարտելի ազամարտը, որ իր երիտասարդութիւնը անցուցել էր պատերազմների մէջ, երկար չը վարեց իր երկրի իշխանութիւնը։ Մի անգամ լէզգիների հետ ունեցած ճակատամարտում, որ տեղի ունեցաւ Գանձակից ոչ այնքան հեռու, Գօրանի գետի ափին, նոյն անունով գիւղի մօտ, Մէլիք-Բէգլարը հրացանի գնդակից ազատվեցաւ։

Նրա մահուան մասին աւանդութիւնը տեղեկ է մի այսպիսի լեգենդա. թէ այն րոպէում, երբ Մէլիքը պատրաստվում էր պատերազմ գնալու, նրա մայրը, բարեսիրտ Հերիքնազը, գուրս եկաւ որդու առջև, և արտասուքը աչքերում բռնեց նրա ձեռքից, աղաչում էր, որ իրան հետ պահէ արիւնհեղութիւնից, որ գոնէ այս անգամ պատերազմ չը գնայ, որովհետև ինքը վատ երազ է տեսել... սխտոր կասկածներ տանջում են նրա սիրտը... խստասիրտ որդին մերժից մօր աղաչանքը, և ձեռքով մի կողմ հրելով նրան, ցած ձգից, և ձին նստելով գնաց։ Բայց այլ ևս չը վերադարձաւ. մօր անէծքը պատժեց նրան...

Fonds A.R.A.M

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՑԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

XV.

Իրրահիմ-խանը սկզբում պահպանեց իր հօր կապած դաշնագրութեան պայմանները հայոց մէլիքների հետ, որովհետև գեռ թոյլ էր և բոլորովին չէր ամրացած իր տեղի մէջ։ Բայց յետոյ մի քանի հանգամանքներ նպաստեցին նրան զօրանալ և հայոց մէլիքների հետ բանսկվելու վարվել։

Այդ հանգամանքներից մէկը այն էր, որ վարանդայի Մէլիք-Շահնազարը, այդ հայրենիքի գաւառները, որ իր Շուշի բերդը տալով փանահ-խանին, նրան ուժ և զօրութիւն տուեց, որը իր առջևութեամբ այնքան բարձրացրեց հասարակ ջուանչիրցի խաչնարածին, որ Ղարաբաղի հայ իշխանութիւնների քայքայման պատճառը դարձաւ,—այժմ մի և նոյն Մէլիք-Շահնազարը, փանահ-խանի մեռնելուց յետոյ, իր վաղեմի բարեկամութիւնը նրա որդու հետ պահպանելու համար, կատարից մի այլ ամօթալի գործ։ Նա իր աղջկան, գեղեցիկ Հիբրի-զադին տուեց Իրրահիմ-խանին կնութեան։ Մէլիք-Շահնազարի այդ վարմունքը սաստիկ վրդովեցրեց հայոց միւս մէլիքներին, մանաւանդ Տիզակի Մէլիք-Եսային, որովհետև Հիբրի-զադը իր աղջկանից ծնված էր *)։

Այդ դէպքը առիթ տուեց սպասելի կռիւներ Մէլիք-Շահնազարի և Մէլիք-Եսայու մէջ, որոնք տևեցին մի քանի տարիներ։ Մէլիք-Շահնազարը միացաւ խաչէնի Մէլիք-Միրզախանի հետ, և երկուսը միասին յարձակումներ էին գործում Մէլիք-Եսայու Տոզ բերդի վրա։ Մի հակառակամարտի մէջ Մէլիք-Միրզախանը գերի բռնվեցաւ։ Մէլիք-Եսային **) իր սուրը բանելով նրա գլխի վրա, պատանեց հետևեալ խօսքերը. «քո, Միրզախան, քաջութիւնը մեր գլխին է գործ գիտեմ Ա. գերեզմանդ, բայց չը գիտեմ Ա. գերեզմանդ, բայց չը գիտեմ Ա. գերեզմանդ, բայց չը

Fonds A.R.A.M

ՆԱՄԱԿ ԻՄԻՆՔԻ

Թիֆլիս, 28 մարտի

Այս տարի մարտի 18 բուրլ. մեծ տարեդարձն Ա. ու Ս. Աստվածամոր Օհանջանովի և Ս. Հարությունյան եկեղեցիների ծխական դպրոցների աշակերտների համար ուրախալի տոն եղավ։ Այդ օրը նրանց հոգևոր հայրերի հետ միասին հավաքվեցան Ս. Աստվածամոր եկեղեցում, ուր պատարագ կատարեցին։ Ապա ուսուցիչները և աշակերտները ուրախ տրամադրությամբ գնացին Ս. Հարությունյան եկեղեցի, ուր նրանց ընդունեցին ծխական դպրոցների հոգաբարձությունը և ուսուցիչները։ Ս. Հարությունյան եկեղեցում ևս պատարագ կատարեցին։ Ապա ուսուցիչները և աշակերտները գնացին Ս. Աստվածամոր եկեղեցու բակը, ուր նրանց համար պատրաստված էր ճաշ։ Ճաշից հետո ուսուցիչները և աշակերտները նորից գնացին Ս. Հարությունյան եկեղեցի, ուր նրանց համար պատրաստված էր թեյ։ Թեյից հետո ուսուցիչները և աշակերտները գնացին Ս. Աստվածամոր եկեղեցի, ուր նրանց համար պատրաստված էր ընթրիք։ Ընթրիքից հետո ուսուցիչները և աշակերտները

կանութիւնը խնդրում է մոռնալ վրաց լեզուի զանազանութեան պատասխանատու լինելը պետական միջնակարգ դպրոցներում, զուգընթացաբար այդ լեզուի հետ պէտք է խնդրէր մոռնալ և կովկասեան միւս կուլտուրական լեզուն, այն է հայոց լեզուն։ Սրան վրաց խմբագիրներից մէկը, որ ներկայ էր ժողովին, պատասխանեց. «Մենք դուք կը կամենայք գալ որ օսերէն լեզուն էլ մոռնանք դպրոցներում»։ Չէ կարելի չը զարմանալ մի խմբագրի վրա որ համեմատում է հայոց լեզուն այդքան մշակված է և այդքան հարուստ գրականութիւն ունի մի որ և է օսերէն, լեռնաբնակների բարբառի հետ։ Երևի լեզուն ունի կուլտուրական յատկութիւններ, որ դրանով պարապել և հետաքրքրվել են բոլոր քաղաքակիրթ ազգերի գիտնականները։ Նոյն իսկ պարսկերէնը չունէր և չունի այդքան շատ պարապողներ Եւրոպայում, որքան հայերէնը։ Ցիշենք միայն մի քանի անուններ։ Ալֆ-Մարտէն, Լանգլուա, Ֆրեզոմ, Կազալէտաի, Լընօրման, Նէյման, Միւլլեր, Պետերման, Լաուէր, Հեյին, Հիւբշման, Զիմմէր, Ջախաու, և շատ ուրիշներ։ Բայց որ պիտանական ուշադրութիւն իր վրա գարձրել է օսերէն գաւառական բարբառը։ Կարծում ենք որ ոչ թէ միայն օսերէն լեզուն գիտ ոչ ոքին մինչև այժմ չէ հետաքրքրել Եւրոպայում, բայց նոյնը կարելի է ասել և կովկասեան բոլոր միւս լեզուների մասին։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԵԳԻՊՏՈՍ

„Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են կայիբէից մայիսի 16-ից։ Անգլո-Ֆրանսիական նաւատորմը Ալէքսանդրիա ուղարկելու մասին առացած լուրը եգիպտական կառավարչական շրջանների և գիւղատրական կուսակցութեան վրա շատ վատ ազդեցութիւն գործեց։ Մինչև այդ ժամանակ ամենքը վախենում էին Արաբի-փաշայից և գիւղատրական կուսակցութիւնը բոլոր միջոցները գործ էր գնում իր կողմը գրաւելու անուանիների ժողովը, որի անդամների մեծամասնութիւնը խեդիվին էր պաշտպանում, բայց յանկարծ առացվեցաւ այդ հեռագիրը։ Անուանիներից մի քանիսը իսկոյն այցելեցին միներսներին, որպէս զի համոզեն նրանց հպատակվել խեդիվին, որովհետև դա միակ միջոցն էր պետութիւնների միջամտութեան առաջն առնելու համար։ Մինիստրները անյապաղ համաձայնվեցան։ Բայց շատ գժուարութեամբ նրանց աջողվեցաւ համոզել Տեվֆիկ-փաշային, որ նա թոյլ տայ մինիստրներին հնազանդութիւն յայտնել, որովհետև մինչև այդ ժամանակ խեդիվը հրաժարվում էր մինիստրների հետ որ և է յարաբերութիւն ունենալ։ Տեվֆիկ-փաշայի համաձայնութիւնը առանալուց յետոյ մինիստրները ներկայացան նրան և նեղութիւն խնդրեցին, համբուրելով նրա ձեռքերը և հագուստը։ Արտաքին ձևով հաշտութիւնը կայացաւ, բայց ամենքը հասկացած էին, որ խեդիվը անկարող կը լինի այդ մինիստրութեան օգնութեամբ երկիրը կառավարել և սկսեցին խօսել մինիստրութեան հրաժարականի մասին։

Փարիզից „Polit. Corresp.“ լրագրին գրում են մայիսի 17-ից։ Ֆրանսիական և անգլիական կառավարութիւնները շատ բանական են այն ընթացքով, որ առացան եգիպտական գործերը։ Խեդիվի կողմից մեծ թուլութիւն էր, որ նա ներեց իր մինիստրութեան հնակատհմանադրական ընդդիմադրութիւնը և չը առիթից նրան անյապաղ հրաժարվել կառավարութիւնից։ Խեդիվի և նրա մինիստրի հաշտութիւնը քաղաքական նշանակութիւն չունի։ Տեվֆիկ-փաշայի հեղինակութիւնը առորացաւ, որովհետև նա անկարող եղաւ պաշտպանել երկիրը քաղաքական և կառավարչական անհշխանութիւններից։ Եգիպտական մինիստրութիւնն էլ կորցրեց իր նշանակութիւնը մինչև անգամ գործի առաջ, որովհետև նա իր այժմեան դրութեամբ պարտական է նախկին ընդդիմադրութիւնից հրաժարվելուն։ Խեդիվը հեռանց անուանիների ժողովի նախագահ Սուլթան-փաշայի խորհուրդներին, որ համաձայնվեց հաշվել մինիստրութեան հետ։ Ամենքը գիտեն, որ այդ հաշտութիւնը երկարատև չէ։ Ֆրանսիական և անգլիական նաւատորմիները կը մնան եգիպտական ջրերի մէջ այնքան ժամանակ, որքան այդ նրանց հարկաւոր կը լինի։ Երկու պետութիւնները էլ գժուարութեամբ կը հակին քաղաքական անցքերի վրա եգիպտոսի մէջ։ Երկու պետութիւնները էլ կը պահանջեն, որ փոխուի օրգանական կանոնագրութեան 34-դ յօդուածը։ Դա վերաբերում է անուանիների ժողովի իրաւունքներին՝ ֆինանսների վրա հսկելու մասին։

Անգլիան և Ֆրանսիան պատասխանեցին Բ. Դրունը մի շրջաբերականով, որի մէջ ասված է, թէ այդ պետութիւնները, իրանց նաւատորմիները Ալէքսանդրիա ուղարկելով, բոլորովին մտադիր չեն եղել իրանց գործերը ամ իջեցնել կամ գրաւել եգիպտոսը, որ նրանց նաւատորմիները յետ կը կանչվին, հենց որ եգիպտոսի մէջ կարգապահութիւնը կը վերականգնվի և որ, եթէ հարցի խաղաղ ճանապարհով լուծելը անկարելի կը լինի, Ֆրանսիան և Անգլիան եւրոպական միւս կառավարութիւնների և Բ. Դրան հետ համաձայնութիւն կը կայացնեն ապագայում գործադրելի միջոցների մասին։

Կայիբէի մէջ կատարեալ անիշխանութիւն է տիրում, գրում է „Голосъ“։ Բոլոր լուրերը Արաբի-փաշայի ապստամբութեան կողմնակից լինելու մասին եգիպտական գործերի վրա սկսալ յայտնվեցան։ Հենց որ խեդիվը դրաւեցաւ միջոցներ գործադրեց ապստամբ մինիստրութիւնը հրաժարացնելու համար, Արաբի-փաշայի վարուց պատրաստված ապստամբութիւնը բացարձակ սկսվեցաւ։ Երբ եգիպտական խեդիվը, իր պալատը հրաւիրելով պետական, քաղաքային և հոգևոր ատիճանաւորներին, մի եռանդագին ճառով յայտնեց նրանց, թէ ինքն է ընդունում եգիպտական գործերի պլիսաւոր հրամանատարութիւնը և թէ մտադիր է այդ գործերի մէջ խիստ կարգապահութիւն մտցնել, ներկայ եղող գեներալները և օֆիցերները յանդգնութեամբ յայտնեցին, որ նրանք թոյլ չեն տայ Արաբի-փաշային հրաժարացնելը։ Նոյն պատասխանը տուին հեռագրով Ալէքսանդրիայի մէջ գտնված եգիպտական գործերի օֆիցերները, որոնք ուելի էլ յանդուգն դառնվեցան, յայտնելով, թէ այժմեան մինիստրութիւնը նորից իշխանութիւն տալու համար նրանք խեդիվին 12 ժամ ժամանակ են տալիս։

Այդ լուրից գինուորականները սկսեցին բացարձակ ձեռնամուխ գործել քաղաքական և հոգևոր իշխանութեան վրա։ Մերկացրած զէնքերով ապառնալով, ապստամբ օֆիցերները ատիպեցին ուլեմներին և քաղաքային ատիճանաւորներին Արաբի-փաշայի կողմն անցնել։ Անուանիների ժողովն էլ այդպիսի ապառնալիքների ազդեցութեան տակ սկսեց նոյնպէս ընդդիմադրել խեդիվին։ Բոլոր ուլեմները, անուանիների ժողովի անդամները, արաբական շեյխները, ուսումնարանների և առևտրականների պատգամաւորները ներկայացան խեդիվին և խնդրեցին Արաբի-փաշային նորից պատերազմական մինիստր նշանակել, աւելացնելով, թէ հակառակ դէպքում գործերը մտադիր են ապստամբվել։ Այսպիսի բացարձակ ցոյցերին խեդիվ զիջաւ արաբ և Արաբի-փաշա նորից մինիստր նշանակվեցաւ։

Դրծի այդպիսի վախճանը Լօնդօնի մէջ նրանով են մեկնում, որ Բ. Դուռը երկդիմի գեր է կատարում։ Թէ ըստ կատարութիւնը մի կողմից համաձայն էր խեդիվի հետ, որի կարծիքով անգլօ-ֆրանսիական միջամտութիւնը անհրաժեշտ էր, միւս կողմից նա քաջալերում էր եգիպտական գործերի ինքնակամութիւնը, կամենալով թիւրքաց գործերի միջամտութիւնը անհրաժեշտ գարձնել։ Լուրեր են տարածված, որ Անգլիան և Ֆրանսիան, համոզվելով, թէ թիւրքաց կառավարութիւնը երկդիմի է գործում, արդէն պահանջել են Բ. Դռնից, որ նա ապիսկ եգիպտական գործերին անյապաղ հպատակվել խեդիվի իշխանութիւնը, ապառնալով, որ հակառակ դէպքում նրանք գինուորված միջամտութիւն կը գործեն։

Կասկածելի է այդ սպառնալիքի իրագործումը, որովհետև Ֆրանսիական և անգլիական նաւատորմիների վրա բաւականաչափ գործեր չը կան։ Այդ նաւատորմիները ի հարկէ կարող են ամրակոծել Ալէքսանդրիա, բայց կայիբէ, նրանց անմատչելի է։ Մի և նոյն ժամանակ կայիբէ է կենտրոնը այն ապստամբութեան, որին առաջնորդում է Արաբի-փաշա։

Թիւրքաց միջամտութիւնը եգիպտական գործերին անհրաժեշտ գառնում խեդիվը արդէն հետագիր առացաւ թէ Բ. Դուռը ուղարկում է եգիպտոս սուլթանի գործակատարներին։ Միայն այդ գործակատարները ի հարկէ ոչինչ չեն կարողանայ անել։ Նրանց հեղինակութիւնը պահպանելու համար զօրքեր են հարկաւոր և այդ գործի համար կօգտվեն Սիրիա ուղարկված զօրքերից։ Թիւրքաց կառավարութիւնը հատուկ իր նպատակին։ Նա զանազան խորամանկութիւններով անհրաժեշտ գարձրեց եգիպտոսի գրաւելը թիւրքաց զօրքերով և երևի մի քանի օրից յետոյ այդ գործը կատարված իրողութիւն կը լինի։

Այդ գրաւման հետևանքները կախված կը լինի այն պայմաններից, որոնց հիման վրա պետութիւնները նոթերում համաձայնութիւն կայացրին եգիպտական հարցի վերաբերութեամբ։ Գործը այնպիսի ընթացք է առացել, որ միայն պետութիւնների կատարեալ համաձայնութիւնը կարող է խանգարել եգիպտոսին թիւրքիայի հատարակ նահանգ դառնալ։ Իսկ այս վերջին դէպքում անկարելի կը լինի եւրոպական պետութիւնների հսկողութիւնը եգիպտական գործերի վրա և եւրոպական շահերի պաշտպանութիւնը։ Այսպիսի վախճանի առաջն առնելը գեռ կարելի է, բայց ոչ ուրիշ կերպ, եթէ ոչ եւրոպական կառավարութիւնների կատարեալ համաձայնութեամբ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Русск. Курьеръ» լրագիրը հաղորդում է որ առաց կառավարութիւնը յայտնել է չինաստան կառավարութեանը թէ չինացիները շատ վատ են վարվում կուլջայի բնակիչների հետ, որոնց ճնշում ու հարստահարում են։ Չինացիների այդ անսակ վարմունք կարող է ծնեցնել խառնութիւններ կուլջայի տեղական ազգաբնակութեան մէջ։

—«France» լրագիրն Բերլինից հեռագրում են, որ Բերլինի պաշտօնական օրգանները աւստրօունգարական դեսպան Բէյստի հրաժարականի առիթով խօսելով, նրա յաջորդին խորհուրդ են տալիս դիպլոմատական խաղաղ դեր խաղալ։

—«France» լրագրին Բերլինից հեռագրում են, որ գերմանական կառավարութիւնը խորհուրդ է տալիս Վիէննայի, Պետերբուրգի և Հռոմի կաբինետներին ոչինչ չը պատասխանել անգլիական և ֆրանսիական կառավարութիւնների նոր յայտարրին։

—«Daily News» լրագիրը հաղորդում է, որ Գլադստոնին հանձնված ի ժողովի 47 ազատամիտ անդամներից ստորագրված մի գրութիւն ներկայացրին, որի մէջ նրանք պնդում են, որ անհրաժեշտ է սոխպազական բիլլի ժամանակամիջոցը կրճատել, նոյնպէս փոփոխել հատարական միաներդնելին, մամուլին և այլն վերաբերեալ վճիռները։ Լրագիրը աւելացնում է, որ կառավարութիւնը համամիտ է ազատամիտ հեռատօրների առաջարկած մի քանի փոփոխութիւններն ընդունելու։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օ ա ա ր ո տ ի ա ն ձ ն ա ս պ ա ն ո ւ թ ի ա ն փ ո ր ձ։ Փարիզի լրագիրների խօսքերով այս օրերս ատիկանները նկատեցին երկու գեղեցիկ և զարդարված մատաղահաս աղջիկներին, ինչպէս երևում էր գոյներին, որոնք չատապով գնում էին գետերի ճանապարհով, դիմելով դէպի Ներքև Ատիկանի ջրանցքը։ Օրիորդներից մէկը ջուրը բնկաւ, բայց նրա ետևից թռաւ նոյն տեղը և ատիկանը, որը հեշտութեամբ ազատեց թշուառականին։ Միւս քրոջը, ի հարկէ, նոյնպէս արժեցրին կատարել իր գիտաւորութիւնը։ Կամիաների հարցափորձին նրանք պատասխանեցին, որ երկուսն էլ սիրում էին մէկ երիտասարդին, և միանալոց գէմ ունեցած նախանձին վերջ գնելու համար վճռեցին անձնասպանութիւն գործել։ Այդ օրիորդները լաւ ընտանեքից են։

***

Ա մ ե ր ի կ ա կ ա ն ը ս մ ա ն ա տ իպ։ Վիէննայի «Presse» լրագիրը ամերիկական ազգութիւններից հաղորդում է հետևեալ հետաքրքիր փաստը մասին։ Փաստաւորն ութ տարի առաջ մէկ ազգատ երիտասարդ կէնտուկիում, Ջոնս Սաուէդբան, տիրահարվեց մի երիտասարդ օրիորդի վրա, որը պատասխանում էր փոխադարձ սիրով։ Բայց օրիորդի հայրը հարատատ մարդ լինելով, անաղորմաբար մերժեց փեսացուի առաջարկութիւնը, յայտնելով նրան, որ իր աղջկայ ձեռքը միայն այն մարդուն կը տայ, որ գոնէ մէկ միլիոն դոլլար կունենայ։ «Լաւ, պատասխանեց փեսացուն, ես վաղը գէպի Արեմտեան կերթամ, և երդում եմ ձեզ, որ կը վերադառնամ ձեր աղջկայ ձեռքը պահանջելու միայն այն ժամանակ, երբ մէկ միլիոն կաշխատեմ։» Հարուստ մարդը, շատ կարելի է, լսելով այդ խօսքերը, այն համոզմունքի հատաւ, որ Սաունդերս աւելի յոյս ունի իր մահից քան մէկ միլիոն ձեռք բերելու վրա։ Բայց երիտասարդ մարդը իրան նպատակ դրեց—չը պատկվել իր սիրահարի հետ, մինչև որ մէկ միլիոն չի ունենայ, իսկ աղջկայ հատատարմութեան մասին կասկած չունէր։ Երիտասարդ սիրահարները արբատչած կերթայի միասը բարեհաս ատեղին մխիթարեցին և բաժանվեցան։ Աւատ, միլիոնը հեշտ չէ ձեռք բերվում. քաղաքում և ութ տարի փող էր պակասում Սաունդերս, հարատատ խաչնարած լինելով Մօնտանում։ Ներքուստ նա 68 տարեկան գարձաւ, և նրա կարողութիւնը տարին մէկ միլիոնի հատաւ։ Նա կէնտուկին վերադարձաւ և պատկվեց իր 64 տարեկ տիրուհու հետ, որը, չը նայելով իր հարատութեանը և այն հանգամանքին, որ մի ժամանակ բազմաթիւ անձինք խնդրում էին նրա ձեռքը, համարեա կէս դար հաւատարիմ մնաց իր փեսացուին։

***

Գ ե տ ն ի պ ա տ մ ո ւ թ ի ւ ն։ Ամերիկական լրագիրները պատմում են հետևեալ հետաքրքիր անեքդոտը, որ պատահեցաւ Միսսիսիպ—Կանատական նաւթի շրջանում գտնված Ֆրանկլին քաղաքում։ Առուակի ափին գտնում էր մէկ բլրակ. այդ բլրակը ծակելու ժամանակ, գատ նաւթի մեծ քանակութիւն, «Բիսլ և որդի» առևտրական տունը գտաւ այնտեղ մանատանդ նաւթի հարատատ աղբիւրներ և մեծ փող վատատեց, մինչև որ նաւթի պաշարը հատաւ։ Չը նայելով դրան, առևտրական տունը հրամայեց բանատորներին բլրակը աւելի խորը ծակել։ Բանատորները սկսեցին բանել, գատ նաւթ, և երբ պատրը բերեցին, բլրակեց թանգագին հեղուկի անվերջանալի հոսանքը։ Բայց բոլոր բանատորները զարմացած կանգնած էին. հեղուկը նաւթի ոչ գոյն ունէր և ոչ հոտը և չէր այրվում։ Մէկ հանարձակ բանատոր վատահացաւ համը տեսնել, այդ հեղուկի մասին որ և է հատկացատրութիւն կատնելու համար։ Մի քանի կաթիլներ բերանը առնելով, նա մեծ բանականութեամբ կորաւեց, և ատկոյժ, որ հեղուկը հարկաւոր է առևտրի, խոզովակի ծայրը բերանը դր-

Fonds A.R.A.M

բեց և սիրեց այնպիսի եռանդով կուլ տալ ապրիլի նոր բերքը, որ ընկերները ստիպված էին հեռացնել նրան խորովակից, որ նա չը վնասի իրան: Հետաքրքրությիւնը նրանց ևս ստիպեց հետևել նրա օրինակին և հետևանքը այն եղաւ, որ մի ժամից յետոյ բոլորը ձգտված ընկած էին գետնի վրա: Բայց չըմոռանանք, որ «Ապրիլ և սրդուճ» նոր նաւթային ապրիլի մօտ մի անսովոր բան է կատարվում: Ամենքը վազեցին այնտեղ, զարմանալի նաւթի համը առնելու համար, և շատով նորեկները կորցնում էին լիզուն չարժելու ընդունակութիւնը, ատամների վրա չէին կարողանում կանգնել, նրանք ուժասպառվում էին և ընկնում ձգվում էին գետնի վրա: Վերջապես հիւանդ Ապրիլ և իր կառավարիչը և երկուսն ևս շատ զարմացան այդ տեսարանի վրա: Խոհոյն ու. Ապրիլ ուղարկեց զարեջուր չինող Գրամանին կանչելու այդ դէպքի ասիթով խորհրդակցելու համար: Երբ զարեջուր պատրաստողը, համը տեսաւ և տարաձայով բոլորին. «Ատտած իմ, այդ զարեջուրը իմ զարեջուրն է: Դուք փորելով հասել էք իմ նկուճատանը»: Մնացած հետախուզութիւնները ցոյց տուեցին, որ զարեջուր պատրաստողը ճչմարիտ էր. նկուճատունը քննվեցաւ և 2,000 վեդրանոց ամենամեծ տակառը հանաքա պատրվված գտան: Նաւթի հազուագիւտ տեսակի գործածողները քիչ քիչ ուշքի եկան և այժմ չատ բանտարկներ ցանկանում են, որ ճակատագիրը չուտ չուտ հանդիպեցնէ դրա նման դէպքերին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 մայիսի: Թագաւոր կայսրը պրուսական նորածին իշխանի կընքահայր է հրաւիրված: Սերպէյ Ալէքսանդրովիչ ուղեւորվում է Բերլին իրրև Նորին Մեծութեան ներկայացուցիչ կնունքի ժամանակ: Թարիօզ-Նիկօլայեվի երկաթուղու նօվի Բուգ կայարանի մօտ կատրեմցեվի կամուրջում յունիսի 15-ից մինչև յուլիսի 1-ը ոչխարների վրա սիբիրեան ախտը պատահաբար է: Ախտի դէմ ձեռնարկ կը կատարվին Պատաների եղանակով: Ոչխարապահները հրաւիրվում են ներկայ գտնվել ֆինանսների մինիստրը մերժել թարիօզի զեմստվոյի խնդիրքը ածուխի մաքսահարկը փոքրացնելու մասին: Լուր է տարածված, որ աշունքին պետական խորհուրդը կը վերաքննէ տպագրական օրէնքները: Վերաքննվում են անհարազատ գաւառների մասին օրէնքները:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 մայիսի: Պետական բանկի 5% առմանակր առաջին շրջանի արժէ 92 ր. 75 կ., երկարդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 37 կ., հինգերորդ 90 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 213 ր. 50 կ., երկարդ 207 ր., արեւելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 88 ր. 87½ կ., երկարդ 88 ր. 87½ կ., երրորդ 88 ր. 87 կ., ոսկի 8 ր. 12½ կ.: Թուասոց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,12 պէնս, թուասոց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 206 մարկ 25 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 254 ֆրանկ 25 սանտիմ: Բօթասյի արտադրութիւնը հանդիպած է:

ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԻՑ

ԳՅՈՒՄՐԻ, 28 մայիսի: Տերեկ գետը տեղ տեղ պատեց ֆռազերը: Քաղաքին և շրջակայքին մեծ վտանգ է սպառնում:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ հրաւիրում է յանկացողներին կապալով վերցնել սրելու և քարէ աշխատանքները հրդեհ և սկսեց այնպիսի եռանդով կուլ տալ ապրիլի նոր բերքը, որ ընկերները ստիպված էին հեռացնել նրան խորովակից, որ նա չը վնասի իրան: Հետաքրքրությիւնը նրանց ևս ստիպեց հետևել նրա օրինակին և հետևանքը այն եղաւ, որ մի ժամից յետոյ բոլորը ձգտված ընկած էին գետնի վրա: Բայց չըմոռանանք, որ «Ապրիլ և սրդուճ» նոր նաւթային ապրիլի մօտ մի անսովոր բան է կատարվում: Ամենքը վազեցին այնտեղ, զարմանալի նաւթի համը առնելու համար, և շատով նորեկները կորցնում էին լիզուն չարժելու ընդունակութիւնը, ատամների վրա չէին կարողանում կանգնել, նրանք ուժասպառվում էին և ընկնում ձգվում էին գետնի վրա: Վերջապես հիւանդ Ապրիլ և իր կառավարիչը և երկուսն ևս շատ զարմացան այդ տեսարանի վրա: Խոհոյն ու. Ապրիլ ուղարկեց զարեջուր չինող Գրամանին կանչելու այդ դէպքի ասիթով խորհրդակցելու համար: Երբ զարեջուր պատրաստողը, համը տեսաւ և տարաձայով բոլորին. «Ատտած իմ, այդ զարեջուրը իմ զարեջուրն է: Դուք փորելով հասել էք իմ նկուճատունը»: Մնացած հետախուզութիւնները ցոյց տուեցին, որ զարեջուր պատրաստողը ճչմարիտ էր. նկուճատունը քննվեցաւ և 2,000 վեդրանոց ամենամեծ տակառը հանաքա պատրվված գտան: Նաւթի հազուագիւտ տեսակի գործածողները քիչ քիչ ուշքի եկան և այժմ չատ բանտարկներ ցանկանում են, որ ճակատագիրը չուտ չուտ հանդիպեցնէ դրա նման դէպքերին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 մայիսի: Թագաւոր կայսրը պրուսական նորածին իշխանի կընքահայր է հրաւիրված: Սերպէյ Ալէքսանդրովիչ ուղեւորվում է Բերլին իրրև Նորին Մեծութեան ներկայացուցիչ կնունքի ժամանակ: Թարիօզ-Նիկօլայեվի երկաթուղու նօվի Բուգ կայարանի մօտ կատրեմցեվի կամուրջում յունիսի 15-ից մինչև յուլիսի 1-ը ոչխարների վրա սիբիրեան ախտը պատահաբար է: Ախտի դէմ ձեռնարկ կը կատարվին Պատաների եղանակով: Ոչխարապահները հրաւիրվում են ներկայ գտնվել ֆինանսների մինիստրը մերժել թարիօզի զեմստվոյի խնդիրքը ածուխի մաքսահարկը փոքրացնելու մասին: Լուր է տարածված, որ աշունքին պետական խորհուրդը կը վերաքննէ տպագրական օրէնքները: Վերաքննվում են անհարազատ գաւառների մասին օրէնքները:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 մայիսի: Պետական բանկի 5% առմանակր առաջին շրջանի արժէ 92 ր. 75 կ., երկարդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 37 կ., հինգերորդ 90 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 213 ր. 50 կ., երկարդ 207 ր., արեւելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 88 ր. 87½ կ., երկարդ 88 ր. 87½ կ., երրորդ 88 ր. 87 կ., ոսկի 8 ր. 12½ կ.: Թուասոց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,12 պէնս, թուասոց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 206 մարկ 25 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 254 ֆրանկ 25 սանտիմ: Բօթասյի արտադրութիւնը հանդիպած է:

ՍԵՓԱԿԱՆ ԹՂԹԱԿՑԻՑ

ԳՅՈՒՄՐԻ, 28 մայիսի: Տերեկ գետը տեղ տեղ պատեց ֆռազերը: Քաղաքին և շրջակայքին մեծ վտանգ է սպառնում:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ հրաւիրում է յանկացողներին կապալով վերցնել սրելու և քարէ աշխատանքները հրդեհ հաշիվ բաժնի տալների պահեստի և ախոռատների: Աճուրդի համար պէտք է ներկայանալ քաղաքային վարչութիւնը երեքշաբթի յունիսի 1-ին առաւօտեան 12 ժամին: Հաշիւը, նախագիծը և պայմանները կարելի է տեսնել վարչութեան մէջ ամեն օր առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2 կէսօրից յետոյ:

3—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ Բարձրագոյն հաստատված քաղաքային կանոնագրութեան 17 և 22 յօդուածների և Դումայի որոշման հիման վրա հրաւիրում է պ. պ. տանտէրերին, որոնք ցանկանում են մասնակցել տպագոյ քաղաքային ընտրութիւններին, ներկայացնել վարչութիւնը անպատճառ մինչև յուլիսի 1-ը նրանց կայքերի վրա եղած գնահատողական բոլոր ապառիկները: Վարչութիւնը աւելացնում է, որ այն անձինք, որոնք մինչև այդ ժամանակ չեն ներկայացնի բոլոր ապառիկները, կը հանվին ընտրողական ցուցակներից:

1—3

ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Զ. դասատան աշակերտներից մէկը կամենում է պատրաստել ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ և ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ բոլոր հայ դպրոցների տարրին և միջին դասատանց համար: կարելի է հարցնել նոյն դպրոցի տնօրէն օգնական պ. Ամիրան Մանդինեանից մինչև յունիսի 7-ը:

2—5

Մամուլի տակից դուրս եկաւ ցիդրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII համարը **„ԳԼԼՔՅԷ ԿՆԱՆՈՑ ՊԼ-ՆԸ-ՓԵՇԱԿԸ“** Հեղ. կատանտին Մէլիք-Շահնազարեանի: Գլքույկը Գ. տպարանի քարբառով է և այնտեղի կոնտոր կհանձ կհատ մի պատկեր է ներկայացնում:

Գինը 15 կ. է

Հասցէ՝ Тифлисъ. Ред. „Мегу“ Тиграну Назарьянцъ

2—6

ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ճեմական ուսումնարանից

Մայիսի 18 և 19-ին կաթող. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքօրեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Խզմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կուկիա ս. Աստուածածնի եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Աւետաց եկեղ. տղ. և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հալվար. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թանդոյեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվին առաւօտեան 8 ժամին: Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց:

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ որ աւարտել է Թիֆլիսի ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ինստիտուտի ուսման ընթացքը, ցանկանում է Թիֆլիսի Հայոց ուսումնարաններում ՈՒՍՈՒՑՉի պաշտօն ունենալ: Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ:

9—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ Թիֆլիսի քաղաքային Դուման ի նկատի առնելով ապագայ քաղաքային ընտրութիւնները 1883—1886 թ. քաւտաճեակը, որոշեց. 1) պատրաստել ընտրողական ցուցակները մինչև ներկայ տարվայ յուլիսի 1-ը, 2) ընդհանուր անբաժան կայքերի սեփերին իրաւունք տալ յայտնել վարչութիւնը մինչև յուլիսի 1-ը իրանց մասնակցութեան մասին ընդհանուր կայքին, ցոյց տալով իրանց բաժինը: Եթէ այդ յայտնութիւնը չի լինի վարչութիւնը իրաւունք կունենայ տուրքը հաւասար բաժանել, եթէ կայքի սեփերի թիւը յայտնի է: 3) Ընտրողների հաւատարմատարներին և անչափահաս ընտրողների հոգաբարձուներին իրաւունք տալ ընտրութիւններից 7 օր առաջ ներկայացնել քաղաքագլխին առաջիններդ թեր յայտնի գրաշմատոր թղթի վրա (ներքին գործերի մինիստրի շրջաբերական 1876 թ. նոյեմբ. 26 № 107661, նօտարիուսից վաւերացրած, եթէ նրանց յանձնարարողների ստորագրութիւնները յայտնի չեն վարչութեանը, իսկ վերջիններդ (հոգաբարձուները) ներկայացնում են հոգաբարձական հիմնարկութիւնների վկայականներ իրանց հաստատման մասին: Ինչպէս հաւատարմատարներին նոյնպէս հոգաբարձուներին մուտնել ընտրողական ցուցակները իրանց յանձնարարողների և անչափահասների հետ մի հաւասարով, իսկ ընտրութիւնների օրը այդ անձանց անուանները կախել ընտրողական պահլիճի մէջ: 4) Վարչութեան պատրաստած ընտրողական ցուցակները իրրև աւելացած ուղարկել տեղական լուսիններդ Թիֆլիսի բաժանորդներին և բացի այդ ցուցակները կախել Դումայի պահլիճի մէջ:

Քաղաքի բնակիչների բողոքները ընտրողական ցուցակների անկանոնութեան մասին ընդունել վարչութեան մէջ սեպտեմբերի 7-ից մինչև 21 և այնուհետև ցուցակները ներկայացնել Դումայի հաստատմանը: Քաղաքային վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել այս բոլորը, որպէս դի իր ժամանակին յայտնութիւններ առնոյ ընտրութիւնների ժամանակ ձայնի իրաւունք ունեցողներից:

1—3

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՕՐԻՈՐԴ ԽԻԶԱՆԵՑՆ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, Միրզօևճիների տուն, Քաղաքային վարչութեան հանդէպ:

Ցանկացողները կարող են դիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 5 ժամ երեկոյեան:

2—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՑԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ լինելու է կիրակի, մայիսի 30-ին, առաւօտեան 11 ժամին, Արծրունու Թատրօնում:

Ընդհանուր ժողովի պարապմունք առարկաները՝ 1) Խմբագրական մասնաժողովի զեկուցումը իր գործունէութեան մասին:

2) Տարեկան հաշուի հաստատելը:

3) Վարչութեան և խմբագրական մասնաժողովի առաջարկութիւնը կանոնագրութեան մի քանի յօդուածների փոփոխութեան մասին:

4) Վարչութեան նախագահի, փոխ-նախագահի, քարտուղարի, գանձապահի և մի անդամի ընտրութիւնը՝ պ. պ. Ա. Յովհաննիսեանցի, Ն. Մխիթարեանի, Մ. Թաւադեանի, Ա. Քիշմիշեանի և տիկ. Կ. Լեւոնդալեանի փոխարէն:

5) Խմբագրական մասնաժողովի հինգ անդամների ընտրութիւնը՝ օր. Ն. Տէր-Մարկասեանի և պ. պ. Ց. Չիլինգիրեանի, Գ. Տէր-Ազէքսանդրեանի, Ա. Բաբայեանի և Ս. Պալասանեանի փոխարէն:

ա) Ընկերութեան կանոնագրութեան 33 յօդուածի զօրութեամբ ընդհանուր ժողովը կայացած է համարվում երբ ներկայ եղող անդամների թիւը երեքսուն անդամների թիւի ⅓-ից պակաս չէ:

բ) Փոփոխած կանոնագրութեան նախագիծը ընկերութեան անդամները կարող են նախապէս ստանալ, պ. Յասուրեանի խանութում (պալատի փողոց, տուն Յովհաննեանի):

ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Արծրունու գայլերէսում, № 144 ՆԱԽՎՈՒՄ է արժան գնորդ վճիռնայի ցօնկա ֆաբրիկայի ամեն տեսակ ՄԵՕՐԼ, նոյնպէս իտալիայի ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ քարերը,

ՀԱՑԵԼԻՆԵՐԸ և ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԸ:

49—60

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 28 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликов. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 95 Յունիսի 1 (13) 1882 Յունիսի 1 (13) № 95

ՏԱՄՆԱՄՅԱԿ ԹԵՐԹԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուան 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարերկրացիք գրւում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են
իւրաքանչիւր տառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։ Նեղքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ Ֆրանսիոյ լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Նամակ թիւրքիայից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳԻՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 29 մայիսի

Ձեր պատուական լրագրի № 81 մէջ կարդացի մի լուր, որ վերաբերում էր Նեղոսեան դպրոցի կառավարիչների վարմունքին պանդուխտ մշեցի մշակների հետ։

Կարծելով թէ քոնա աշակերտութեան արժանի չէր իր պաշտօնը կատարել չտզող մի ծառայի արձակումն, հարկ չը համարեցի իմ ժամանակ ձեռնհասցնել ձեր ընթերցողներին. բայց տեսնելով, որ այդ լուրն նշանակութիւն է տուել մինչև իսկ մի քիչ, ինչպէս երևեցաւ պ. բժ. Արամեանցի նամակից «Մշակի» № 91 մէջ, պարտք համարեցայ իրողութիւնը ճշտութեամբ հաղորդել, ճշմարտութիւնը վերականգնելու համար։

Ահա եղելութիւնը։ Ամսոյս 11-ին Գրիգոր ծառան չը կամեցաւ կատարել իր պաշտօնը, չը նայելով վերակացուի և իմ կրկնակի հրամանին (որդեկրները նախաճաշում էին, ուտելն որ էր), ասելով, որ ոչ տեղապահները կը ծառայէ և ոչ այլ ոքէ կը կատարէ։ Այդ ժամանակ ես առաջարկեցի Գրիգորին ատամով իր անցաթուղթը և հեռանալ դպրոցից, որպէս զի նորա տեղը ուրիշ չին նշանակեմ. պատասխանն եղաւ, թէ ոքոր ուտաց զնչանն էլ չի կարող նորան դպրոցից հանել, դպրոցը ազգային տուն է և այլն։ Ես հրաւիրեցի վարպետով գտնվող ատիկանին և կամակոր ծառան իսկոյն հեռացաւ. ատիկանը չէ էլ մտանկել նորան, այնպէս չուտով գուրս գնաց Գրիգորը, ուր ուներ, որ նորան վռնդէր։ Այս կարելի է ատելով. այն ատիկանը մինչև այսօր էլ չարունակում է իր պաշտօնը նոյն փողոցում։

Ինչ կը վերաբերի միւս մշակներին, որոց մասին ակնարկած է, ճշմարիտ է նորա երկուսն էլ ծառայում էին ուսումնարանին մինչև մայիսի մէկը. ոչ ոք նրանց չէ արձակել, իրանց կամքով առնիկները և անցաթուղթերը առացան և յայտնեցին, որ գնում են հայրենիք։ Ուրիշ շատ մշակներ նոյնպէս գնացել են այս երկար մշեցի ծառաների մօտ, բայց ոչ մէկի հետ խոսած չեմ և չեմ էլ ճանաչում. նկատողութիւններ արել եմ մշեցի ծառաներին, որ մշակները չը հատցնեն դպրոցի բազում, մանաւանդ ուսման օրերը, երբ 430 աշակերտ է խաղում կամ գրօսնում այնտեղ։

Ահա իրողութիւնը. միմիայն հարկաւոր էր պահել ծառային, որ ծառայել չէ ուզում։

Ամիրան Մանդինեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ուրբաթի օր, 28-ին մայիսի, վերջապէս տառացիայ Թիֆլիսում կատարուեցաւ փոստը։

—

Շնորհակալութեամբ առացանք Բերլինից, գոհատոր Անդրէաս Արծրունու նոր դիւանական աշխատութիւնը ֆրանսերէն լեզուով, որ տպուած է Փարիզի մինեռալոգիական ընկերութեան հրատարակութիւնների մէջ։ Այդ աշխատութիւնը, որ կրում է «A. Arzruni.—Sur quelques mineraux des gites de chromite du district de Syssertsk, Oural» վերնագիրը, մի քիմիական և մինեռալոգիական հետազոտութիւն է Ուրալեան սարերի մէջ գտնուող մի քանի մինեռալների։ Ինչպէս յայտնի է պ. Ա. Արծրունի քանի մի տարի առաջ կատարարել Ուրալի մէջ։ Բրօշիւրի վերջը կայ և ֆրանսիացի յայտնի մինեռալոգ պ. Դաուբրի կարծիքը պ. Անդրէաս Արծրունու հետազոտութեան մասին։

—

Մեզ գրում են ՋԻՒՐԱՅԻԼԻՑ հետեւեալը։ «Այս տարի ապառնիացանք մոլեխից։ Անցեալ տարի ժողովուրդը շատ նեղութիւններ կրեց այդ ձեռնակար միջատը ոչնչացնելու համար։ Բայց այս տարի յայտնվեցաւ մեծ քանակութեամբ մի տեսակ թռչուն, որ և կատարելապէս կոտորեց, ոչնչացրեց մարեխը։ Այդպիսով գիւղացիները կարողացան մի քանի հազարների խնայողութիւն անել, հազարների, որոնք պէտք է ժողովրդի գրպանից դնային բանաւորների վարձի վրայ։ Այդ դէպքը, ի հարկէ, ուրախալի է մեզ համար։»

—

Մի ամերիկահայ երիտասարդ պ. Ս. Թաւադեանց գրում է մեզ ԲԱԳՈՒԻՑ հետեւեալը։ «Երկար ժամանակ է արդէն որ մենք հայ ամերիկահայ երիտասարդներս խնդրում ենք մեր ծնողներին կամ հոգեւորականներին, որ ուշադրութիւն դարձնեն իրանց երեխաների դաստիարակութեան վրայ, բայց մենք միշտ պատասխանում էին լակոնական ձևով ասելով։ Մեր ամերիկահայ հայրերից շատերը բացում են ուսումնարաններ, որոնց մէջ մտցնում են ամերիկահայ և հայ ուսուցիչներ. մենք պատրաստ էինք ընդունելու, բայց ափսոս որ հայերէն չը գիտէ, քիչ է ամերիկահայ է, որ գերազանց կրնայ ասացած է

Fonds A.R.A.M

Ռուսական կառավարությունը ամեն կերպ ձգտում է ամրապնդել իր տիրապետությունը Կովկասում։ Ռուսական կառավարության ամենամեծ հոգսերից մեկն է եղել Կովկասում ռուսական լեզվի տարածումը։ Ռուսական կառավարությունը ամեն միջոցներ է ձեռնարկել, որ Կովկասի ժողովուրդները սովորեն ռուսերեն։ Ռուսական կառավարությունը ամեն կերպ ձգտում է ռուսերենը դարձնել Կովկասի ժողովուրդների միջև հաղորդակցության միջոց։ Ռուսական կառավարությունը ամեն կերպ ձգտում է ռուսերենը դարձնել Կովկասի ժողովուրդների միջև հաղորդակցության միջոց։

լեհիային յայտնելու համար օֆիցերը շաբաթական իր գրասենքը և, պարկի դիրքը մանեվրով, յայտնեց այնտեղ կանգնած պօլեհիականներին ապստամբեան մասին։ Պօլեհիականները ասեցին որ այդ նրանց գործը չէ։ Օֆիցերը միևնոյն անգամ հարկաւոր չը համարեց նախատել պօլիցիականներին նրանց անհոգութեան համար։ Զարմանալի օտարոտի է այն հանգամանքը, որ մի օֆիցեր, որի աչքի առաջ ապստամբեան է կատարւում, հանգիստ մտանում է մի ուրիշ մասը, պատմում է նրան իր կատածը, մտանում է ապստամբեան տեղ և հանգիստ գնում է, մինչև որ նրան պատահում են երկու պօլիցիականներ, որոնք յայտնում են, թէ այդ նրանց գործը չէ։ Փառք որ հանգամանքները այդպէս էին կազմվել, ի հարկէ, մարդասպանները միջոց ունէին փախչելու, եթէ նրանց սպրդելի վոհերը արիւնաքամ լինելու։ Շատ կարելի, է որ պօլիցիականները նոյնպէս գաղտնի ընկերութեան անդամներ էին, բայց անկարելի է կասկածել և յիշել օֆիցերին, որ, ինչպէս երեւում է իր պատմութիւնից, այդպիսի սրտմելի կեր էր կատարում ապստամբեան ժամանակ։ Քանի որ անգլիական օֆիցերները և պօլիցիականները այդպէս են վարվում, հասկանալի է, որ մարդասպաններն էլ կարող են չը գանվել։

Գլադստոնի պարլամենտական դրութիւնը անկասկած զօրաւոր է, բայց կամայ ակամայ պէտք է հաշուվել այդ դրութեան հետ, որովհետև, այժմեան հանգամանքներին նայելով, անկարելի է ներկայ կառավարութիւնը փոխարինել Սալիսբիւրիի մինիստրութիւն կազմելով։ Լօրդ Սալիսբիւրի ցոյց տուեց, որ նա ընդունակ է կառավարութեան առաջնորդ լինել և ընդհմտրել կառավարութեանը, բայց անկարող է իր ձեռքն առնել կառավարական կեանք։

Նոյեմբեան Դիլլօն անդլիական համակիրների ժողովի մէջ պատասխանում էր իրլանդական կալուածական շարժման դեկավարների գործած բռնութիւնները։ Միայն այդ պատճառով ձշմարտասիրութիւնը և ֆինիկա-պարկի մէջ գործած ոճրագործութիւնը կարողացան ցոյց տալ կառավարութեանը չարիքի իսկական պատճառները և համոզել նրան, որ իրլանդական անկարգութիւնների դէմ մարտնալու համար անհրաժեշտ են խիստ միջոցներ։ Պահպանողական կառավարութիւնը խոստացել է իր օգնութիւնը կառավարութեանը։ Այդ կուսակցութեան առաջնորդները յայտնել են, որ „Թոպուհու միութիւնները Իրլանդիայի մէջ հանգստութիւն վերականգնելու համար կարող են յոյս դնել պահպանողականների օգնութեան վրա։“ Մի և նոյն ժամանակ յայտնվեցաւ, որ կառավարութիւնը կիրագործէ իր նախագիծը իրլանդական այն դիւզացիներին օգնելու մասին, որոնք անկարող են վճարել նրանց վրա ճնշուած կալուածական տոկոսները։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Փարիզից լրագիրները հաղորդում են, որ Անգլիան և Ֆրանսիան համաձայնեցան կ. Պօլսում դեսպանների կոնֆերէնցիա կազմել Եգիպտոսի գործերի դրութիւնը կանոնաւորելու համար։

—«Times» լրագրին Բերլինից հաղորդում են մայիսի 11-ից, որ այդ քաղաքում անցան ուռւսաց հրէաներով լցված երկաթուղու գնացքներ Ամերիկա գնալու համար։ Այդ գաղթականների մէջ շատ կանայք և երեխաներ կան, որոնց մեծ մասը վատ են հագնված։ Ուռւսաստանից եկող հրէաների մէջ ասում են, որ վերջանալու վրա է կենտրոնական մասնաժողովը յայտնից իւր ինքն էլ կարող կամաւոր գաղթականներին օգնութիւն հասցնել։ Մասնաժողովը պատրաստակամութիւն է յայտնում օգնել միայն այն հրէաներին, որոնք իրանց անձից բանի ապահոված են գիւղացիների ձեռքով կամ տեղական վարչութիւնների կարգադրութեամբ։ Այն անձինք, որոնք օգնութիւն են խնդրում, պատասխան են Ամերիկայում մի որ և է արհեստով ապրել։

—Լիզբոնի լրագիրները հաղորդում են, որ պօլիցիան գտել է լօրդ Կամնդէնի և Բուրկի ապստամբների հետքը, և շարունակում է իր խուզարկութիւնները։ Մարդասպանները իրր թէ շուտով պիտի կախաղանուին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 մայիսի։ „С.-Петерб. Вѣд.“ լրագիրը հաղորդում է. ենթադրված է միացնել փօստային և հեռագրական բաժինները և մի և նոյն ժամանակ շատացնելը նշանաւոր կերպով պակասեցնել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 մայիսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագրի մէջ յայտնված է բարձրագոյն հրաման, որ 1883 թուականից լսկսի գլխահարկի աշնչացնելը և որ այդ գործը վերջացնի մի քանի տարվայ ընթացքում։ Դրա փոխարէն պէտք է նկատուի այլ աղբիւրներ գտնել, 1883 թուականից այլ ևս գլխահարկ չը վերցնել մեշչաններից, հող չունեցող գիւղացիներից և գոյքային չորրորդական բաժին տուող գիւղացիներից։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է. Պրիմի թաղարանների վարչական և կալուածական կազմակերպութեան նախագծի մշակելը յանձնված է առանձին մասնաժողովի, որին նախագահում է պետական կայքերի մինիստրութեան խորհրդի անդամ Շուլցը։ Լուսաւորութեան, ֆինանսների և նեղքին գործերի մինիստրութիւնների ներկայացուցիչներից կազմված մասնաժողովին յանձնված է քննել Ս. Պետերբուրգի և Օդեսայի մէջ հասնելասարանի բժշկական բաժինների բացման մասին հարցը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 30 մայիսի։ „Голосъ“ լրագրին գրում են. գլխահարկի աշնչացնելու մասին լուրը լաւ ազդեցութիւն ունեցաւ Բերլինի բօրսայի վրա։ Ուռւսական արժէթղթերի գները ամրացան։ Ճանապարհ կը շինվի Սև ծովի վրա կառուցանելով երկաթ պրահկիր նաւեր։ Մեկր Նիկոլայեւի, իսկ միւսը Սեվաստօպոլի մէջ։ „Новости“ լրագիրը լսել է. գործարանատէրերի ժողովը Մօսկվայում նշանակված է յունիսի 20-ին, ամենևնիների ժողովը օգոստոսի սկզբին։ „С.-Петерб. Вѣд.“ լրագիրը լսել է հաղորդում, որ գեօդեզիների կը փոխարինեն շամշիներ։ Ցնզամխականների առաջիկայ պատահական գործի քննութեան ժամանակ բացի բօգդանովիչից կան և 17 այլ մեղադրվածներ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 31 մայիսի։ „Прав. Вѣстн.“ հաղորդում է. Նեղքին գործերի մինիստր Ինդաուիկով իր խնդրքի համաձայն արձակված է մինիստրի պաշտօնից։ Գիւտուխանց Ակադեմիայի նախագահ կոմս Ցօլստոյ նշանակված է նեղքին գործերի մինիստր, միևնոյն ժամանակ Ակադեմիայի նախագահ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 28 մայիսի։ Պետական բանկի 5% առևտրական առաջին շրջանի արժէ 93 ր., երկրորդ 90 ր. 25½ կ., երրորդ 91 ր., չորրորդ 90 ր. 25½ կ., հինգերորդ 90 ր. 25 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առևտրական արժէ 213 ր. 50 կ., երկրորդ 206 ր. 75½ կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առևտրական արժէ 88 ր. 87½ կ., երկրորդ 89 ր., երրորդ 89 ր., ոսկի 8 ր. 13 կ։ Ուռւսաց 1 ր. լօնդոնի վրա արժէ 24,15 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 122 ր. 50 պէնս, ուռւսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 206 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 254 ֆրանկ։ Բօրսայի արամադրութիւնը լաւ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

Նախ ժամադրաւ առաջ կեղծաւոր։ Ինչպէս կարելի է որ հայոց ազգին երեսփոխանական ժողովը մի առանձին երեսով քաղաքից այսպիսի ազգամեծար բանաձև մը։ Իսկ չարագործութեան եղանակին գաղտ բանելը չը կայ։ Այլապէս, անհամեմատելի ախտարհարատ մը, այնքան անհամեմատելի որ ներբանութիւնը քով փակագծի մէջ գրագիրները դրած են որ հասկցուի։ Եւ այս խմբագրողը վարժապետ մ'է, գրագէտ մ'է, թէպէտ սխրացած։

Անա օրինակ, քաջաբնաւոր կարդացէք որ ամբաղդը ան կ պատրաստութիւնը է։

«Ազգային երեսփոխանութիւնը, գիտնալով այն վիշտը որք ու պատրիարք հայրն ասիրատած են հրաժարիլ, բայց ճանաչելով նաև իւր մեծ արժանիքն ու ժողովրդեան իւր վրա ունեցած անհուն համակրանքն ու վստահութիւնը, կը յայտնէ Ն. Սրբազնութեան թէ ընդունելով սիրտոմբ իւր առանձնացած գիւանի տեղեկագրին եղրակացութիւնները, ինք պատրաստ է յանուն ազգին յանձն առնուլ այն զոհողութիւնները որք նորա (ազգին) կարօտութեան հետ հաշտ են և որք կընան իւր (պատրիարքին) վիշտը թեթևցնել՝ լաւագոյն կարգադրութիւն մը տալով իրաց ներքին վիճակին, և դիւրացնել իւր պաշտօն, բարեխնամ կառավարութիւնէն սպասելով վատահութեամբ այնպիսի վշտաց սիրելեաց, որոց զրկանք իւր (ժողովին) հոգեպատիներէն ցաւալի է. հետևաբար, կը խնդրէ որ ս. պատրիարք դարձեալ ազգին փափաքանաց, հաճի ձեռք առնել վերաբերեալ պատրիարքական պաշտօնին, և գործակցել ու առաջնորդել ազգին ջանից»։

Երէկուն «Մասիս» այս բանաձևի առթիւ առաջս կը դրէ «Խիչքանան էֆ.... քաա թէ ս. Պատրիարք Հօր հրաժարականը գլխաւոր պատճառ մ'ունէր, որ կրկին անդիկապրոյ մէջ ձիւատացած խակ չէ, և որուն համար երեսփոխանութեան ազգայնութիւնը հարկաւոր է Ն. Սրբազնութեան»—պ. Խիչքանանի բառը այն է թէ պատրիարքը կը հրաժարի Հայաստանէ. ՀՊ բանակարգութիւններն չը գործադրելուն համար, իսկ եկած տեղեկագիրներուն մէջ առանց խօսքը անգամ չը կայ։ Այսպիսի կարևոր առարկութեան մը ինչ պատասխան կուտան։ Շարունակենք

«Մասիս». Իսկ Ռէֆիկա էֆ. Պէրպէրեան պնդեց թէ այդ բարձրագոյն պատճառը վեր է երեսփոխանութեան և ազգին ձեռնասահմանէն, և թէ Ազգային ժողովն իւր կարողութեան սահմանին մէջ գանուող կէտերու մասին միայն կրնայ աշխատիլ Ն. Սրբազնութեան և պարտի աշխատիլ։ Վարչութեան Առենապետը յարեցաւ այս դաղափարին, և իւր խորհրդակցութեամբ յօրինեցաւ վերջնական բանաձև։—

Ազգ. ժողովը մի սիրացուի խօսքը իրեն չատ յարմար գտաւ և ինքն ալ սիրացուական ժողովի մը կերպարանքը առաւ։ Ուրեմն ազգին չէն վերաբերիր Հայաստանի գործ վիճակին ալ, հոն եղած հարատահարութիւններն ալ, բարեկարգութեանց փոխայն ալ չը փութացնելն ալ։ Եթէ Ազգ. ժողով մը այս մասին բալարովին անտարբեր պիտի կենայ, աշխատութիւն մը չը պիտի ընէ պատրիարքին, Հայաստանի վիճակը բարւոքելու համար վարելագ մը իսկ չը պիտի յայտնէ, ուրեմն ինչ ընելոք այդ Ազգ. ժողովը։ Այսպիսի ժողով մը ազգին ներկայացուցչ կրնայ անուիլ։ Ինչ բանի կը վախնան։ Դուռը կը փակէ ժողովի հետևներէն։ Լմն, լաւագոյն չէ Ազգին, Հայաստանի չահերուն պաշտպան ըլլալ և ժողով չընել, քան ժողովը ընել և սրբազնալ։ Եթէ պատրիարքն ալ Ազգ. ժողովոյ պէս մտածէր, ինքն ալ պէտք էր Հայաստանի բարեկարգութիւն բառը բնաւին չառնելր։ Կրան ուղածը ինչ էր։ Եթէ մենք ալ չը կայնինք Հայաստանի բարեկարգութեանց, ով պիտի կանգնի։ Դուռը և ներսացիք։—Ազգս մահաժամբ։

Առանց մը Ազգ. ժողովը ուրիշ եղանակաւ կրմբռնէր իր մեծ պատասխանատուիները. այն առանց սիրացու քաղաքագէտները այսքան յորդառատ չէին ժողովի մէջ։ Մինչ 79 փետրուար 19-ին գրեցինք. «Մինչ որ երբեմն իրաւամբ խիստ կերպով դատեցինք այդ ժողովը այսօր պէտք է խոստովանինք որ նոր չարչի մէջ կը մտնէ և եթէ այսպէս շարունակէ ազգին երեսփոխանութեանն պիտի արժանանայ»։ Ինչու չորս ամսի առաջ այս տողերը կը գրէինք, վասն զի Ազգ. ժողովը իր 79 փետրուար 16-ի նստին մէջ Հայաստանի բարենորոգման խնդիրը առաջին խնդիրն դրած էր և փետրուար 9-ին ընտրած Ցանձնաժողովը միայն յանձնաժողով կընէր որպէս զի ազգային պատրիարքի և վարչութեան, Հայաստանի բարենորոգման համար։ Կը յիշէք արդեօք թէ 79 փետր. 16-ին Ազգ. ժողովը ինչ որոշում կուտար։ Կը քաղենք նոյն տողին փետր. 19-ին «Մշակի» գրած մեր նամակին «Ժողովն հետևեալ մեծ և կարևոր ցանձնարարութիւնը ետ կանչ Ցանձնաժողովոյ—Ազգ. ժողովը կը յանձնարարէ միայնոյն Ցանձնաժողովոյ որ Պերլինի դաշնագրի 61-դ յօդուածն ի գործ դնելու համար ազգակցի ս. պատրիարք հօր, և Ազգ. ժողովոյ հաղորդէ պարբերաբար ի ձեռս բերած արդիւնքներ—Ցանձնաժողովը հետամուտ չինի որ միջազգային մասնաժողովոյ մը ձեռամբ Հայաստանի բարեկարգութիւնները ի գործ դրուին»—Թաղդադեցիք անգամ մը հմայուեան Ազգ. ժողովոյ վառ ընթացքը այն առնին Ազգ. ժողովոյ ընթացքին հետ։ Երբ պիտի ազատինք տիրացու հանօրներու ձիրաններէն։

Երբ տիրացու Պէրպէրեանի բառաձևը կը քաղաքական, կը միայ որոշել գայն պատրիարքի ներկայացնելու հանգամանքին վրայ։—Ժողովը կորոշէ որ փոխանակ պատգամաւորութիւն մը խրկելու երեսփոխանական ժողովը ամբողջութեամբ ինքն երթայ խոստիւ պատրիարքին, ներկայացնէ քաղաքական բառաձևը և խնդրէ անկէ որ զառնայ Պատրիարքական աթոռը։ Լաւ որոշում, եթէ ձաժակ միտք մը չը կայ։ Ոմանք մեծ կասկածներ կը յայտնեն։—Ինչպէս որ անտեղ կրնան այսօր իսկ երեսփոխանաց ամբողջութեան կէսը ներկայ էր, կիրակի օր հաւանական է որ առանց մէկ մասն ալ արդիւք ունենայ երթալու. բայց ենթադրենք թէ արդիւք չունենան. անդին մասը մը կայ 40—50 հոգւոյ չափ որ կը վախցնին պատրիարքի անկումը, հետևաբար անոնք չը պիտի երթան պատրիարքին։ Հապա բաներ երեսփոխանաց պիտի երթան, եթէ, նոյն իսկ ասոր կրկնապատիկ թիւն ալ երթայ, ինչ մեծ նեղութիւնք Պատրիարքին որ ժողով մը ամբողջութեամբ գալուն տեղ միայն իր մէկ քառորդը գայ։ Այսպիսի էնթրիկայի մը առջև պատրիարքը անհնար է որ չը վիրաւորուի։ Ինչպէս այն առանց հրաժարականը ետ առնէ։—Մեր մասին դժուարաւ կըներ հաւատալ որ այսպիսի սիրտ ծակող վատ հնարագիտութիւն մը կարենայ տեղի ունենալ. թէպէտև բառերնին բաւական լաւ տեղեկութիւն ունեցող անձինք ևն։—Ներկայ պրպտուն չատ թեւրութիւններ կրնայ ունենալ և չատ սխալներով գործած ըլլալ և ամենք ալ անոր հրաժարելը կրնան լաւ համարել, բայց կրնանք մտածել թէ ինչ որ ըրաւ Հայաստանի փրկութեան համար՝ միայն ըրաւ։ 78-էն ի վեր ազգային միաբանութեան կենդրոն մը ևղաւ, մեր ցաւին ու ուրախութեանց կենդրոնի ներկայացուցիչը համդիսացաւ։ Եթէ անոր պատիւը բարձրացուցած կըլլանք. եթէ ինքը նահատանջ, ազգը խոնարհեցուցած կըլլանք։ Ոչինչ հարց է մեր մէջ նորա գործերն քննադատել և փոխնէն օգուտ քաղել։—Անհամեմատութեամբ կը ազատանք թէ ինչ պիտի ըլլայ վաղը՝ որ չատով ալ ձեզ կը հաղորդենք։—Ժողովը արդէն նաև թէ ժողովուրդն ալ երեսփոխանաց հետ միասին երթայ։ Որչափ հարկ չը կայ ինքն կրնայինն երթալ.

Այս գործերէն վերջ նախորդ տարւան նուազը (session) փակուած հռչակուեցաւ։ Գ. Մերիէմ-դուլ առանձնաւորութեան աթոռէն վար իջաւ և ամենէն տարեցը՝ ատենապետ ս. Քրիստոսազար Վարդապետեան առաջնորդական առանձնատեղ եղաւ։—Պատրիարքի տեղ ժողովոյ առաջնորդ նախագահ խորէն արքեպս. իջաւ պաշտօնի առնախաօսութիւն մը ըրաւ, որ բնականաբար իր համակրանքը չէր նեղկայացներ։ Քանի մը գործադրութիւններ ալ տեղի ունեցան և ժողովոյ առաջիկայ գումարումը որոշուեցաւ երեքշաբթի մայիս 27-ին։

Այսօր մեծ չարժում կը տեսնուի ամէն կողմ։ Վաղը չատ հետաքրքրական է որ առաջին բազմութիւն մը խառնիճաղ երթայ պատրիարքին։ Թէպէտև ներսէս արքեպս. այս առթիւ լրագիրներուն յուր խրբկած է թէ ինքն հրաժարականը ետ չառնելր և կը խնդրէ որ երեսփոխանք և ժողովուրդը ձանձրացի չառնեն մինչև խաղաղ երթալ։

Այս ազգը չը կրնար ազգութիւն ընել ժողովուրդի լաւ տրամադրութեանց վրայ։

Հայկակ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՕԼԽԻԴԱ

Ներկայ 1882 թ. յունիսի 1-ից **ՓՕԹԻՒՄ** մինեալզովսկայա կլոր փողոցի վրա, բուլվարի յանգէպ խուամպաձէի տան վերին հարկում **ԱԼՖՕՆՍ ԺԱԿՕԻ** այրված հիւթանոցի նախկին պահեստը բաց է առում **ՀԻՒՐԱՆՈՑ** ամէն տեսակ յարմարութիւններով ընչակից բարձրաստիճան անձանց համար, նոյնպէս և միջին դասերի հասարակութեան համար։ Մարդութեան համար բոլոր միջոցները կը գործադրվին։ Ցոյս ունենմ, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ յարգելի հասարակութիւնը ինձ անուշադիր չի թողնի։ Անսակ **ԱԽՕԲԱՋԻ**։

2—6 (1)

ԹԻՓԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ Բարձրագոյն հաստատուած քաղաքային կանոնադրութեան 17 և 22 յօդուածների և Գումայի որոշման հիման վրա հրաւիրում է պ. պ. տուեալներին, որոնք ցանկանում են մասնակցել ապագայ քաղաքային ընտրութիւններին, ներկայացնել վարչութեանը անյապաղ մինչև յունիսի 1-ը նրանց կայքերի վրա եղած գնահատողական բոլոր ապացոյցները։ Վարչութիւնը աւելացնում է, որ այն անձինք, որոնք մինչև այդ ժամանակ չեն ներկայացնի բոլոր ապացոյցները, կը հանվին ընտրողական ցուցակներից։

2—3

ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Ջ. դասատուն աշակերտներից մէկը կամենում է պատրաստել ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ և ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ բոլոր հայ դպրոցների տարին և միջին դասատուից համար։ կարելի է հարցնել նոյն դպրոցի տեսչի օդնական Գ. Ամիրան Մանդինեանից մինչև յունիսի 7-ը։

3—5

Մամուլի տակից դուրս եկաւ ֆիզրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII Համարը **„ՂԸԼԸՑԷ ԿՆԱՆՈՑ ՊԷՆԸ-ՓԵՇԱԿԸ“** Հեղ. կատանաին Մէլիք-Շահնազարեանի։ Գիրքը Ղարաբաղի բարբառով է և այնտեղի կանանց կեանքից մի պատկեր է ներկայացնում։

Գինը 15 կ. է

Հասցէ՝ Тифлисъ. Ред. „Мегу“ Тиграну Назарьянцъ

3—6

Լոյս տեսաւ ֆիզրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գրքոյկը Ջ. Դիկկենսի „Հարս և Սկեսուր“ Թարգ. օր. Ն. ՏէրՄարկոսեանի։ Գրքոյկի վերջը իրրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

ԹԻՓԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ Բարձրագոյն հաստատուած քաղաքային կանոնադրութեան 17 և 22 յօդուածների և Գումայի որոշման հիման վրա հրաւիրում է պ. պ. տուեալներին, որոնք ցանկանում են մասնակցել ապագայ քաղաքային ընտրութիւններին, ներկայացնել վարչութեանը անյապաղ մինչև յունիսի 1-ը նրանց կայքերի վրա եղած գնահատողական բոլոր ապացոյցները։ Վարչութիւնը աւելացնում է, որ այն անձինք, որոնք մինչև այդ ժամանակ չեն ներկայացնի բոլոր ապացոյցները, կը հանվին ընտրողական ցուցակներից։

2—3

ԿԼԻԶԱՐՕՎԻ և ՉԱԳՈՒՄԵՆՆՈՒ (նախկին Տէր-Ախազովի) մանուածոց **ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ** հիմիկուց սկսել է ընդունել երեխաներին, որոնք կամ շատ քիչ գիտեն կամ բոլորովին չը գիտեն ռուսերէն, այդ լեզուն գործնականապէս սովորեցնելու և սկզբնական կրթութիւն տալու համար։ Սօլօլակ. Սադօվայա փողոց № 38։

4—6

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Աժէլի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ Ծախումէ են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՆԻ ամէնայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 կ., չամադաններ 250—25 կ., սակիջաժներ 1. 30—12 կ., ս ա ռ ն դ ու կ ն ե ր ձանապարհի 6—35 կ., մարաններ (погребцы) 6—25 կ., ս ա մ օ վ ա ր ն ե ր 60 կ.—1.25 ֆունտը., կոխանի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ս ու մ ի վ ա լ ն ի կ ն ե ր մ ր ա մ օ ր ն ի 38 կ.—75 կ., հրացաններ երկու լուլաի 6—32 կ., ռ է վ ո լ վ է ր ն ե ր ա մ ե ն ա յ ն տ ե ս ա կ 3. 50—30 կ., պատրոններ. (գնդակներ) բէլգիվէրի, սիգար Ռէյնգարդի ֆաբրիկից. պատրոնա և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պատիրօղի. 5,000 ՖՈՒՆՑ ԹԻՑ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ բրիգիմա. (սուրատ չայու և կաֆէյի) էմինէմի. կօֆէ էմինէմի և Մխիթարեանի. Պետերբուրգու 40—1 կ. 25 կ. հայելիներ ամէնայն տեսակ 28 կ.—240 կ., պ ր ո ր կ ա յ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) զուլֆուկ (шухъ), պատրոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆարրիկանների 1 կ. 20 կ.—25 կ. գումիներ. դրչակոմներ 1 կ. 80 կ.—5—60 կ. գանակ չիբի 1—60 կ.—12 կ., գանակ հայի 20 կ.—1 կ., հատը, կռանների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիօրի. մի կոպեկու մոչիներ. Անգլիական ութեաններ, Կրիստանակի չայնիկներ, կաֆենիկներ ամէնայն տեսակ, ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամակ կաթօրկէն 18 կ., փաքա ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փաշաի, կանեփերաններ, սաւրգուչ, մատիտ, գրչէ երկաթէ, գրչակոթ, քաղեամախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիէներ, գդակներ սեզանի և չայու ֆրաժէ, վարշամի և բրիստանակի գումիները 1—50 կ. մինչև 12 կ., և չայու 45 կ.—5 կ., շուշիչէք 45 կ.—5 կ., շամադաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 կ. ջուխտա, պղ-ատպշկաններ վարշամու, ՌԵՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շքի. սանդրեր շիրմայու տակով, գուտապերչայի և փայտէ, շշտականեր գլխի, շղթի, սապոնի, պոլ և կարտի համար. չուլքի թէկ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլշտակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանտներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերէյնի ապրանքներ, ատպան ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոր, հատակէտ ջրեր, պուդրա, Վլիկոբրին ջրի քացախ, դուռավէտ պարաշօկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՐԱՑԻԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Ծ ա ռ ա յ ա կ ա ն ն ե ր ի ն ք ա ր դ ա ր ա ն ա ց ի ն կ ա ր ո ղ ե ն զ ի ջ ե ա լ հ ե ռ ե ւ ե լ հ ա տ ո ւ կ ո վ. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

61—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ օ լ ի չ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՕՐԻՈՐԴ ԽԻԶԱՆԵՆԵՆՑ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, Միրզոևների տուն, քաղաքային վարչութեան հանդէպ։

Ցանկացողները կարող են դիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 5 ժամ երեկոյեան։

3—10

ԹԻՓԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ Թիֆլիսի քաղաքային Գումայի նկատի առնելով ապագայ քաղաքային ընտրութիւնները 1883—1886 թ. քառամեայ կը, որոշից. 1) պատրաստել ընտրողական ցուցակները մինչև ներկայ տարվայ յունիսի 1-ը, 2) ընդհանուր անբաժան կայքերի տէրերին իրաւունք տալ յայտնել վարչութեանը մինչև յունիսի 1-ը իրանց մասնակցութեան մասին ընդհանուր կայքին, ցոյց տալով իրանց բաժինը։ Եթէ այդ յայտնութիւնը չի լինի վարչութիւնը իրաւունք կունենայ տուբքը հաւասար բաժանել, եթէ կայքի տէրերի թիւը յայտնի է։ 3) ընտրողների հաւատարմատարներին և անչափահաս ընտրողների հոգաբարձուներին իրաւունք տալ ընտրութիւններից 7 օր առաջ ներկայացնել քաղաքագլխին առաջիններից հաւատարմագիրը յայտնի պրոշմուտ թղթի վրա (նեղքին գործերի մինիստրի շրջաբերական 1876 թ. նոյեմբ. 26 № 107661, նօտարիուսից վաւերացրած, եթէ նրանց յանձնարարողների ստորագրութիւնները յայտնի չեն վարչութեանը, իսկ վերջիններս (հոգաբարձուները) ներկայացնում են հոգաբարձական հիմնարկութիւնների վկայականներ իրանց հաստատման մասին։ Ինչպէս հաւատարմատարներին նոյնպէս հոգաբարձուներին մոյնել ընտրողական ցուցակները իրանց յանձնարարողների և անչափահասների հետ մի համարով, իսկ ընտրութիւնների օրը այդ անձանց անուանները կախել ընտրողական դահլիճի մէջ։ 4) Վարչութեան պատրաստած ընտրողական ցուցակները իրրև աւելացած ուղարկել տեղական լրագրների Թիֆլիսի բաժանորդներին և բացի այդ ցուցակները կախել Գումայի դահլիճի մէջ։

Քաղաքի բնակիչների բողոքները ընտրողական ցուցակների անկատարութեան մասին ընդունել վարչութեան մէջ սեպտեմբերի 7-ից մինչև 21 և այնուհետև ցուցակները ներկայացնել Գումայի հաստատմանը։ Քաղաքային վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել այս բոլորը, որպէս դի իր ժամանակին յայտնութիւններ առնոյ ընտրութիւնների ժամանակ ձայնի իրաւունք ունեցողներից։

2—3

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

КЁЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.

6—50

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՈՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գիւժինը, ԾԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, ս ա պ օ ն 3 կ. հատը, ասեղ ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ապրանք) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 կ., ծրՏիչներ 1 կ., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 կ., ա ֆ ց ե ր ե ն ե ր ը ե ւ ն., ԾՈՒԽՏ 13 կ., գլխարկներ 1 կ., ՀԸ ԲՐՉՎՈՂ վերարկուներ 6 կ., շշկօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 կ. 50 կ. գիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՒՄ 32 կ. անգլիական ֆաունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, տ բ կ օ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոլրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԻ։

41—50

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 31 Мая 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 96 Յունիսի 2 (14) 1882 Յունիսի 2 (14) № 96

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարուանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ:
Յառաջադրութիւնք գինում են ուղղակի Տփղիսն՝ Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):
Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են երեսպատիկը բաժին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ խմբագրին: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Գերմանիա: Նամակ Թիւրքիայից: Ազատքին լուրեր:—ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ՐԱՆԱՍԻՒԿԱՆ: Խառայի Մէլիքսէթեանեան:

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, մայիսի 31-ին

«Մշակի» անցեալ համարներից մէկում յիշած էր իմ ազգանուն այն յայտարարութիւնների առիթով, որը ներկայացրել եմ Կերս. գպրոցի հոգաբարձութեանը՝ մոնոմաճառութեան իմդրի վերաբերութեամբ, յայտնելով, որ Կերս. գպրոցը մոմի կապալից ստացել է և առնում է մինչև այժմ մի չնչին գումար (6 հազար ռուբլի), փոխանակ 25—30 հազարի և թէ գաշնագրի զօրութեամբ հոգաբարձութիւնը իրաւունք ունի յօգուտ գպրոցի յետ պահանջել ներկայ կապալառուից մի մեծ գումար, գաշնագրի կէտերի զեղծման համար: Յայտարարութեանց մէջ մի առ մի յիշած են այն հիմքերը և փաստերը, որոնց վրա հաստատած է իմ առաջարկութիւնը և ներկայացրել եմ ընդ դէմն մի օգտակարնա յայտնի գիտնականի: Տարաբախտաբար մինչև այժմ ես ամենևին ժամանակ չը գտայ մի այդպիսի կարևոր իմդրի վերաբերեալ լրագրի առաջարկութեան համեմատ մանրապրել հասարակութեանը՝ լրագրական հարց դարձնելով նրան, թէպէտ և իմ կողմից ես անընդհատ հետևել եմ այդ հարցին և անձամբ ես իմ բացատրութիւնը տուել եմ հոգաբարձութեանը մայիսի 26-ին կայացած խորհրդի ժամանակ հանձնաժողովական հոգաբարձութեան ցանկութեանն:

Միթիթարականը դոնէ այս է, որ այդ խնդրի առիթով հոգաբարձական նիստերին չսազել էին այնպիսիները, որոնք երկու երեք ամիս բաժակ թողի էին արել ուսումնարանը: Մի քանիսները կարծում են, որ «Մշակի» մէջ յայտնած 60—70 ռուբլին մոմի կապալից—չափազանցութիւն է, թէպէտև այդ չեն կարողանում հաստատել ոչ մի հաստատ հիմունքով. ես իմ յայտարարութեանց մէջ այդպիսի բան չունեմ առաջարկած, ասկայն մենք ընդունենք այդ թէ ոչ քէ կէտ, դէնց քէկտը $^1/_3$-ը այսինքն մօտաւորապէս 16 հազար, փոխանակ 6 հազարի. ասացէք խնդրեմ, մինչ ուշիչ բան է հոգաբարձուների աչքում տարեկան 10 հազար ռուբլին: Հետևեալ համարներում իմ յօդուածներից երեի դուք կը համոզվէք, որ Կերս. գպրոցը այդ արդիւնքը դեռ մի քանի տարի առաջ կարող էր ունենալ և այդ դումարով իրատքանչիւր տարի շնար կը լինէր 300 որբ և տգքատ հայ մանուկ երջանկացնել, բանալով քաղաքիս մի քանի կէտերում 6—7 տարրական դպրոցներ և տարածելով նոցա մէջ կանոնաւոր ուսումն և դաստիարակութիւն: Չեղ յայտնի է, թէ իրատքանչիւր տարի օրըստ հարիւրաւոր ուսումնատենչ հայ մանուկների առաջ անելիքը փակում են իրանց դռները մեր գպրոցներից սկսած, և քանի հազարաւոր մանուկներ թափառում են անտէր և անտիրական՝ իրանց վերջին ապաստարանը գտնելով Մելոխի բերդում կամ Սիբիրիայի հանքահորերում. ահա այս չարիքի առաջը պէտք է առնեն մեր ազգասէրները, դրժված ազգասիրական, կամ էթէ կամենաք մարդասիրական զգացմունքից: Իմ վերջին խօսքը նոցա. գպրոցի հոգաբարձութեան խոհեմ և լուրջ մասի հետ է, այն մասի, որը իր պաշտօնը ընդունել է անշահախնդիր ծառայելու և որը անկեղծ կերպով հետաքրքրւում է նախանձախնդիր ազգային լուսաւորութեան և կրթութեանը. իմ կարծիքով մոմի կապալի ամբողջ առարկան ժամանակ հարկաւոր է յետաձգել, որպէս զի և պատրաստ ունենայ յայտնել մայիսի 26-ի նիստին, մինչև որ այդ խնդիրը մի օրինաւոր կերպով կը մշակվի: Շատերս այդպէս ոչինչ չը կայ. իսկ յունիսի 2-ին, չորեքշաբթի օրը, ես պարտաւոր եմ ներկայացնելու մի յայտարարութիւն այդ խնդրի վերաբերութեամբ. այդ օրը նշանակված է ստորոգ:

Թող հոգաբարձութեան խոհեմ և սրատես մարդը իրանց չրջանակում վարմունքով փարատեն հասարակութեան մէջ մտքին ծագած այն տհաճութիւնը, որ մեր հասարակական պաշտօնեաները, այս և այն հասարակական գործ ընդունում են ոչ թէ ոգևորված ազգային լուսաւորութեան և յառաջադիմութեան զգացմունքով, այլ միմիայն իրանց նեղ անձնական շահերի և հաշիւների համար:

Կարապետ Թէմուրազեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Վերատ, 25 մայիսի

Ուղարկելով 45 րուբլի, որ ժողովել եմ յօգուտ փլատակների տակ մնացած 7 մշակների ընտանեաց, խնդրում տեղ տալ «Մշակում» նոյնպատուհներին անունների: Սիմէոն Լալայեան 10 ր., Ս. Աբրահէկեան 3 ր., Թօքա Յարութիւն Մկրտչեան 3 ր., Գր. Ելդա, Մ. Բէկզադեան, Ա. Աբրահամեան, Բալայ Յարութիւնեան, Աւագ Տէր-Յովհաննիսեան, Ա. Լալայեանց, Առաքելեան Պարոնեան, Ազատքէկ Շահնազարեան և Գալուստ Մխիթարեան մարդկան 2 րուբլ, Исмаилъ-бекъ Везировъ, Муса-бекъ Зейналъ-Абединъ-Бековъ, Александръ Токаревъ, Գ. Պարոնեան, Յ. Պարոնեան և Ազատքէկ Յարութիւնեան մարդկան 1 րուբլ, Ս. Գազիանց—5 րուբլ և փոստի ծախս:

Ս. Գազիանց

ՆԵՐԲԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԳԱՆՁԱԿԻՑ ստացանք 15 րուբլ և հետևեալ նամակը ստորագրված Գ. Ն. Ա. Կ. Ց. Ի անունով: «Նամակիս մէջ ծրարած ուղարկում եմ ձեզ 15 րուբլ որ հանգանակված է Թիֆլիսի խորհուրդ չնորհեան փլատակների տակ ապառնված հօր հայ մշակների ընտանեաց համար: Խնդրեմ հաղորդել այդ փոքր գումարը ում հարկն է և հրատարակել նուիրատուաց անունները, որոնք են. Մ. Լազարեանց 3 ր., Ն. Մէլիքեանց 3 ր., Զ. Մէլիք-Շահնազարեանց 3 ր., Լ. Մէլիքեանց 3 ր., Ա. Ի. 2 ր., և Ս. Լարազեանցից 1 ր. Ընդամենը 15 ր.: Փոստի ծախսը ես եմ յանձն առել:»

—

Մենք արդէն յայտնեցինք ապառնված մշակների ընտանիքներին 100 րուբլ: Այժմ մեր խմբագրութեան մէջ նոյն նպատակով հաւաքված մնում է ութսուն 18 րուբլ թիֆլիսից ստացած, 45 րուբլ Գերատից և 13 ր. Գանձակից: Ընդամենը 78 րուբլ:

—

ՇԱՄԱԽՈՒՅՑ մեզ գրում են: «Մի քանի հայ ևրիատարածներ գիտաւորութիւն ունեն շամախու մէջ թատրոնական ներկայացումներ տալ հայկական դարձած, նրա հակառակ, Գանձակի հայերը, տեղային խանի օգնութեամբ, օձել տուին Խրայէլ եպիսկոպոսին կաթողիկոս Երիցմանկանց վանքի անունով (1763):

Երկու կաթողիկոսների մէջ երկար հակառակութիւններ եղան: Մէլիքները դիմեցին էջմիածին, որը ամէն խառնեց գործը: Խռովութիւնները վերջացան նրանով, որ Յովհաննէսը ընդունվեցաւ որպէս Գանձասարի օրինաւոր աթոռակալ, իսկ Խրայէլը մնաց Գանձակում որպէս նրա հակաթոռ: Նա համաձայնութիւն չունենալ մինչև անգամ Գանձակից գալ իր վանքը (Երիցմանկանց վանքը) որի անունով օծված էր, և այդ վիրատրանքի համար միշտ մի յատուկ առիթ էր որոնում վրէժխնդիր լինելու իր հակառակորդից Յովհաննէս կաթողիկոսից: Այդ առիթը գտաւ նա. և իր վրէժխնդրութեան ոչ միայն սպանել տուեց Յովհաննէս կաթողիկոսին, այլ սպանեց այն մեծ գործը, որ Ղարաբաղի մէլիքները սկսեցել էին...

XVIII

1762 թուին ռուսաց գահը ժառանգեց Եկատերինէ II կայսրուհին: Նա սկսեց ուշադրութիւն դարձնել Հայաստանի և Վրաստանի վրա: Հայոց հարցը կրկին զարթնեցաւ:

Եկատերինէ II կամեցաւ իրագործել Պետրոս մեծի նպատակները Հայաստանի և Վրաստանի վերաբերութեամբ: Այդ ժամանակ Իւստասանի հայոց առաջնորդն էր Յովհէփ արք-եպիսկոպոս Արղութեան-Երիւանազատցին: Վայելելով կայսրուհու առանձին պատմածութիւնը, և ունենալով յարաբերութիւններ ունենալով ռուսաց արքունիքի հետ, Յովհէփ արք-եպիսկոպոսը գործաւ Թագուհու հայ ժողովրդի բաղձանքների, որ վաղուց ւնուցանում էր նա իր հայրենիքի վերականգնման մասին:

Նա ունէր մեծ նպատակ սկսել հետևել իր նախորդի, Մինաս արք-եպիսկոպոսի, օրինակին: Այդ արժանայիշատակ եկեղեցականը, որպէս անուանք մեր պատմութեան մէջ, գործում էր Պետրոս մեծի օրերում, իր ընկեր Իսրայէլ Օրիի հետ: Իսկ Յովհէփ արք-եպիսկոպոսը գործում էր Յովհաննէս

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԱՄՍԱՅԻ ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

XVII.

Որպէս մի միջանկեալ պատմութիւն, մենք հարկաւոր ենք համարում մեր ընթերցողներին ծանօթացնել վերև յիշած երկու, միմեանց հակառակ, կաթողիկոսութիւնների հետ, որոնցից մէկը գտնվում էր Գանձասարի վանքում, իսկ միւսը Երիցմանկանց վանքում, որոնք ոչ սակաւ ներգործութիւն ունեցան Ղարաբաղի հայկական իշխանութիւնների կործանման վրա:

Մեր պատմութեան մէջ սակաւ չէ այն տխուր երևոյթների թիւը, որ ամէն անգամ, երբ ծագել է մի որ և իցէ ազգային կարևոր հարց, ամէն անգամ, երբ հայրենիքը տագնապի մէջ է գտնվել, ամէն անգամ, երբ ժողովրդի բարօրութեան համար միաբանական կռիւներ են սկսվել,—մի խօսքով, ամէն մի բախտաւոր և դժբախտ րոպէներում, երբ ժողովրդի ուշադրութիւնը լարված է եղել դէպի իր դրութիւնը,—յանկարծ ծագել են կրօնական կամ եկեղեցական վէճեր: Ժողովուրդը թողել է իր կենսական հարցերը և զբաղվել է այդ վէճերով:

Մենք կարող էինք շատ օրինակներ բերել անցեալից *): բայց կը վիր առնենք հէնց նոյն պատմութիւնից, որը մեր յօդուածի նիւթ ենք ընտրել:

Յայտնի է, որ Աղուանից կաթողիկոսութիւնը, սկսեալ Գրիգորիսի **) օրերից, ամենազօրեղ կերպով չարունակվեցաւ մինչև 1828 թուականը. ունէր Գաղթի պատմութեան ամենատագնապալի ժամանակներն էին...

Բայց ինչ էին չինում կաթողիկոսները:

Բազմատար միարարչական կազմած և մեր ձեռքում այժմ գտնված գանազան ֆիրմանների և հրովարտակների հաւաքածուից երևում է, որ Գանձասարի և Երիցմանկանց կաթողիկոսարանների միմեանց հակառակ աթոռակալները *), չնչին ժամանակամիջոցում, երբ Ղարաբաղի ժողովուրդը զբաղված էր իր հայրենիքի անկախութեան խնդրով,— կաթողիկոսները, ընդհակառակն, զբաղված են եղել կռիւներով, միմեանց վրա դատաստաններ անելով, միմեանց ձեռքից վիճակներ խլելու համար:

Ի հարկէ, կաթողիկոսներից իւրաքանչիւրը ունէր իր կուսակցութիւնը, և այդ պատճառով կրօնական մէջ մասնակցում էին թէ ժողովուրդը և թէ ժողովրդի ներկայացուցիչները—մէլիքները:

Չէ կարելի հերքել, որ կաթողիկոսների մէջ կային և օրինաւոր մարդիկ, ինչպէս նոյնն և Ներսէսը, որոնք մէլիքների հետ միացած, գործում էին հայրենիքի փրկութեան համար: Բայց մի օրինաւորի չնուածը, միւս անպիտանները ոչնչացնում էին...

Այդ կը տեսնենք յետոյ. հիմա չարունակենք մեր պատմութիւնը:

Երբ Իրահիմ-խանը յաջորդեց Փանահ-խանին, մի և նոյն տարվայ մէջ (1763) Գանձակում վախճանվեցաւ Երիցմանկանց վանքի Ներսէս կաթողիկոսը: Դատելով մի և նոյն տարվայ մէջ Ղարաբաղի մէլիքները, դիմաւորելով Ջրաբերդի իշխան Մէլիք-Ադամը **) օծել տուին Յովհաննէսին Գանձասարի վանքի կաթողիկոս:

Նոյն միջոցում, երբ Յովհաննէսը Գանձասարի

*) Մինչև ներկայումս մի և նոյնը չէ. Ընդհինի 61-րդ յօդուածը մեացել է թղթի վրա. Կ. Պոլսի հայոց պատրիարքը նստած է իր տանը. Սակ կաթողիկոսը գեղերում է Թիֆլիսոյ նախարարների գործերում և նստատեղ չարչիների ճանապարհ է բաց անում, իսկ Մանկունին յայտնի է, թէ ինչով է զբաղված...

**) Գրիգորիսը սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի թոռն էր:

*) Սիմէոնին յաջորդից նրա ազգական Ներսէսը, յետոյ Ներսէսի քրոջ որդի Խրայէլը, յետոյ Սիմէոնի եղբօր որդի փոքր Սիմէոն կաթողիկոսը, որ վերջինն էր:

**) Երիցմանկանց վանքի կաթողիկոսների ժամանակակիցները Գանձասարի վանքում էին՝ նրանից, Եսայի, Յովհաննէս և վերջինը Սարգիս, որ վախճանվեցաւ 1828 թուին Իւղարը Հասան-Ջալալեան իշխանների ժամից էին:

**) Յովհաննէս կաթողիկոսը Մէլիք-Ադամի հետ խնամութիւն ունէր. նրա քոյր Ղամար-սալթանը Մէլիք-Ադամի կինն էր:

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՄԱՐՏԻԿ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ, ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

Ամեն Կիրակի առաւօտ կը հրատարակուի

Ընդհանուր Տարեկան Գին՝ Ռուսիոյ մէջ 6 ռուբլի, արտաքին երկիրներու համար 8 ռուբլի։ Կէս տարուան գին՝ Ռուսիոյ մէջ 3 ռուբլի, արտաքին երկիրներու համար 4 ռուբլի։ Առանձին օրինակ՝ 10 կոպէք։

Բոլոր յօդուածները, որոնք կը վերաբերին թերթին խմբագրութեան, պէտք է ուղղել հետեւեալ հասցէով՝ Тифлисъ, въ редакцію газеты „Мшакъ“.

Ծանուցումներ կ՚ընդունուին Թիֆլիսի մէջ՝ թերթին գրասենեակը, Ռուսիոյ միւս քաղաքներուն մէջ՝ Ռուսական Հեռագրական Գործակալութեան գրասենեակները։

Ծանուցումներու գինը՝ առաջին անգամ տպուելու համար 15 կոպէք տողը, իսկ ամէն անգամ կրկնուելու համար՝ 10 կոպէք տողը։

Ծանուցումներու գինը կանխիկ կը վճարուի։

Ծանուցումներ կ՚ընդունուին նաեւ Ռուսական Հեռագրական Գործակալութեան գրասենեակներուն մէջ։

ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԳԱՂՈՒԱԾ

Իշխանութիւնը Վրաստանի մէջ կը հետեւի ամէն ինչ, որ կը կատարուի Հայոց Ազգային Ժողովին մէջ։ Ամէն մարդ, որ ունի մի քիչ ուղեղ գլխին, կը հասկնայ, որ Հայոց Ազգային Ժողովին մէջ կատարուածը ոչ միայն ներկայ ժամանակին, այլ եւ ապագային համար մեծ նշանակութիւն ունի։ Ուստի եւ իշխանութիւնը ուշադրութեամբ կը հետեւի Ազգային Ժողովին։ Ինչպէս գիտենք, Ազգային Ժողովին մէջ կարդացուեցաւ Ազգային Խորհրդի տարեկան զեկուցումը։ Ազգային Խորհուրդը կը կազմուի Ազգային Ժողովի կողմէ։ Ազգային Խորհուրդը կը կատարէ Ազգային Ժողովի որոշումները։ Ազգային Ժողովը կը հաւաքուի տարին մէկ անգամ։ Ազգային Խորհուրդը կը զեկուցէ Ազգային Ժողովին։ Ազգային Ժողովը կը քննէ Ազգային Խորհուրդի զեկուցումը եւ կը հաստատէ կամ չի հաստատեր։ Ազգային Ժողովի հաստատելէն յետոյ Ազգային Խորհուրդը կը դադրի գոյութենէ։ Ազգային Ժողովի հաստատելէն առաջ Ազգային Խորհուրդը կը շարունակէ գործել։ Ազգային Ժողովը կը հաստատէ նաեւ Ազգային Խորհուրդի նոր կազմը

Fonds A.R.A.M

Կ. Պոլիս, 11/23 մայիս 1882

ՏՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՀԱՅՔ

Հետաքրքրական է տեսնել, թէ ինչպէս Եւրոպական մամուլը կը հետեւի Բերլինի դաշնագրութեան գործադրութեան։ Ինչպէս գիտենք, Եւրոպան ստիպեց Թուրքիան, որ ան ստորագրէ այդ դաշնագրութիւնը, որ ան ինքն ալ ստորագրած էր։ Ստորագրեց, բայց ոչ սրտանց։ Ստորագրեց, որովհետեւ ստիպուեցաւ ստորագրել։ Ստորագրեց, որովհետեւ ուզեց ազատիլ Եւրոպական ճնշումէն։ Ստորագրեց, որովհետեւ ուզեց ժամանակ շահիլ։ Ստորագրեց, որովհետեւ ուզեց խաբել Եւրոպան։ Ստորագրեց, որովհետեւ ուզեց ոտքի հանել Եւրոպան իր դէմ։ Ստորագրեց, որովհետեւ ուզեց ստիպել Եւրոպան, որ ան ինքն ալ ստորագրէ

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՕՐԻՈՐԴ ԽԻԶԱՆԵՄԱՆՑ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, Միրզոևների տուն, գազաքային վարչության հանդեպ։

Ցանկացողները կարող են դիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 5 ժամ երեկոյան։

4—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԱՂԱՓԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ Թիֆլիսի քաղաքային Դուման ի նկատի առնելով ապագայ քաղաքային ընտրութիւնները 1883—1886 թ. քաւառնակը, որոշեց. 1) պատրաստել ընտրողական ցուցակները մինչև ներկայ տարվայ յուլիսի 1-ը, 2) ընդհանուր անրաժան կայքերի սեփականի իրաւունք տալ յայտնել վարչութիւնը մինչև յուլիսի 1-ը իրանց մասնակցութեան մասին ընդհանուր կայքին, ցոյց տալով իրանց բաժինը։ Եթէ այդ յայտնութիւնը չի լինի վարչութիւնը իրաւունք կունենայ առաջը հաւասար բաժանել, եթէ կայքի տերերի թիւը յայտնի է։ 3) Ընտրողների հաւատարմատարներին և անչափահաս ընտրողների հոգաբարձուներին իրաւունք տալ ընտրութիւններից 7 օր առաջ ներկայացնել քաղաքագլխին առարկութիւններ յայտնի դարձուցած թիւրի վրա (նրանք դործերի մինիստրի շրջաբերական 1876 թ. նոյեմբ. 26 № 107661, նոատարիուսից վաւերացրած, եթէ նրանց յանձնարարագրերի առարկութիւնները յայտնի չեն վարչութեան, իսկ վերջինները (հոգաբարձուները) ներկայացնում են հոգաբարձական հիմնարկութիւնների վկայականներ իրանց հաստատման մասին։ Ինչպէս հաւատարմատարներին նոյնպէս հոգաբարձուներին մնացել ընտրողական ցուցակները իրանց յանձնարարագրերի և անչափահասների հետ մի համեմատ, իսկ ընտրութիւնների օրը այդ անձանց անունները կախել ընտրողական դահլիճի մէջ։ 4) Վարչութեան պատրաստած ընտրողական ցուցակները իրրև աւելացած ուղարկել տեղական լրագիրների թիւրլիսի բաժանորդներին և բացի այդ ցուցակները կախել Դումայի դահլիճի մէջ։

Քաղաքի բնակիչների բողոքները ընտրողական ցուցակների անկատարութեան մասին ընդունել վարչութեան մէջ սեպտեմբերի 7-ից մինչև 21 և այնուհետև ցուցակները ներկայացնել Դումայի հաստատմանը։ Քաղաքային վարչութիւնը պատիւ ունի յայտնել այս բոլորը, որպէս պի իր ժամանակին յայտնութիւններ առանձին ընտրութիւնների ժամանակ ձայնի իրաւունք ունեցողներից։

3—3

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՕԼԽԻԴԱ

Ներկայ 1882 թ. յունիսի 1-ից **ՓՕԹԻՈՒՄ** մինսկովսկայա կլոր փողոցի վրա, բուլվարի յանդէպ խումարաձէի տան վերին հարկում **ԱԼՖՕՆՍ ԺԱԿՕԻ** այրված հիւթանոցի նախկին պահեստը բաց է անում **ՀԻՒՐԱՆՈՑ** ամեն տեսակ յատմամաթիւններով ինչպէս բարձրաստիճան անձանց համար, նոյնպէս և միջին դասերի հասարակութեան համար։ Մաքրութեան համար բոլոր միջոցները կը գործադրվին։ Ցոյս ունենմ, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ յարգելի հասարակութիւնը ինձ անուշադիր չի թողնի։ Անսան **ԱԼՓՕՆՍ ԲԱՋԼԷ**։

3—6 (1)

ԹԻՖԼԻՍԻ ԳԱՂԱՓԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ Բարեբաղդութեան հաստատված քաղաքային կանոնադրութեան 17 և 22 յօդուածների և Դումայի որոշման հիման վրա հրաւիրում է սպ. սպ. տանտէրերին, որոնք ցանկանում են մասնակցել ապագայ քաղաքային ընտրութիւններին, ներկայացնել վարչութեանը անպատճառ մինչև յուլիսի 1-ը նրանց կայքերի վրա եղած գնահատողական բոլոր ապրանքները։ Վարչութիւնը աւելացնում է, որ այն անձինք, որոնք մինչև այդ ժամանակ չեն ներկայացնի բոլոր ապրանքները, կը հանվեն ընտրողական ցուցակներից։

3—3

ՆԵՐՍԷՍՍԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Զ. դասատան աշակերտներից մէկը կամենում է պատրաստել ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ և ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ բոլոր հայ դպրոցների տղոցին և միջին դասատանց համար։ կարելի է հարցնել նոյն դպրոցի տեսչի օգնական Գ. Ամիրան Մանդինեանից մինչև յունիսի 7-ը։

4—5

Մատուցի տակից գտած եկաւ տիպրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII համարը **„ՂԸԼԸՃԼ ԿՆԱՆՈՑ ՊԻՆԸ-ՓԵՇԱԿԸ“** Հեղ. կոստանեան Մկրտիչ-Շահնազարեանի։ Գլխովին Ղարաբաղի բարբառով է և այնտեղի կանանց կեանքից մի պատկեր է ներկայացնում։

Գինը 15 կ. է

Հասցէ՝ Тифлисъ. Ред. „Мегу“ Тиграну Назарьянцъ

4—6

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօրգիևսկի պրօսպեկտի վրա, տուն Ձարատարապետ Բէլօխ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրևրից և մեծ տաներից։

Ընդունում են **ՇՈՐԵՐԻ** ձևելը, կարելը 3 մինչև 6 ր. վճարով։ Բարձնակայա փողոց, կառապետների խանութների մօտ։

1—3

ԿԼԻԶԱՐՕՎԻ և ՋԱԳՈՒՄԵՆՆՈՒ (նախկին Տէր-Ակօպօվի) մանուածոյ **ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ** հիմիկուց սկսել է ընդունել երեխաներին, որոնք կամ շատ քիչ գիտեն կամ բոլորովին չը գիտեն ռուսերէն, այդ լեզուն գործնականապէս սովորեցնելու և սկզբնական կրթութիւն տալու համար։ Սօլօլակ. Սադօվայա փողոց № 38։

5—6

Միջի փողոց, Կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախում են. վիննայի մեծել, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամագաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սօւնդուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ռումիվալնիկներ մրա մօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րեվոլվէրի, սիգար Ռենգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրոցի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷԹ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Միխէլսօնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառներին, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլթուկ (пухъ), պաղնոսներ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. դրչակոթներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մես կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեններ, Խրիստոնակի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրանմալ կաթօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժանյէ, Թուղթ փշոտի, կանվերատներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարեռախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, դդալներ սեղանի և չայու ֆրատէ, փարշավի և բրիստանակի դուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկք 45 կ.—3 ր., շամպայաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտա, պղաստոչկաներ վարշամա., ՈՒՆՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստաբկներ, գոտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շաքի. սանդրեր շրմայու ասկորե, գուտապերչովի և փայտե, շշոռկաններ գլխի, շորի, ատպկի, պոլի և կարասի համար. չուլքի Թել (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆեկչատակէք մարդկերանց և կանանց, պղոտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գրանաերկրի ապրանքներ, ատպան ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հատավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒՐԱՑԻԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Ծառայողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

62—180

Միջի փողոց, Կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

ԵՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Արժրանեան գլխավոր № 144 Տ. Տ. Ալեքսանդրեան տան մէջ, Գրիբոյեդովի անկիւնում։

ՏՐՈՒՄԱԿՆԵՐԸ Ե ՇՐՋԱՊՏԱԿՆԵՐԸ։

51—60

Ամբողջ աշխարհին յայտնի խառ հնձելու մեքենայ 14 պուդ ծանրութեամբ մակ կարմինի գործարանից, չիկագօ հիւսիսային ամերիկայում, ձիաքարշ

ՏՐՄՈՒԽ Հօլնստօթաի, ՀՆԶՈՑ. Ջօնսօն կօնսաթինետալի 19 պուդ ծանրութեամբ սառցված են նոր բացված ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ եև ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ Գ. ԿԱՑԱԼՕՎԻ ԵԻ ԸՆԿ. Դվօրցովայա փողոց, տուն Ցավէանօվի ցատուրովի լամպաների խանութինից։ Մի և նոյն տեղ կան մեծ քանակութեամբ երկաթէ մահճակալներ, Ջրահաններ, էմալով ամաններ ամառանոցների համար, չը թրջվող պարսպսինա, պատուհանների և դռների գործիքներ, վառերկրօղաններ, երկաթէ և պղպատէ ապրանքներ։

1—3

Լոյս տեսաւ տիպրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գիրքը Ջ. Դիկկենսի „Հարս և սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեանի։ Գիրքի վերջը իրրև յաւելուած տպուած են դրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 1 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликова ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 97 Յունիսի 3 (15)

1882

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Յունիսի 3 (15) № 97

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կ-պեկով։
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։
Օտարազգացիք դիմում են ուղղակի Տիֆլիս։ Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ։ Ներքին տեսութիւն։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Գաւառական հարց։ Խառնիճաղանջ։ Աւտարքին լուրեր։—ԽԱՒՌ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խմբագրի Մեկնաբանութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Լսում ենք որ այս օրերս կախեղծում եկած տարափների կարգումից կառավարչական ոչնչացան հօ՛ դիզերի այգիներն ու ցանքերը։ Այդ գիւղերի ժողովուրդը կառավարչական աղքատացած է։

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ մեզ գրում են։ «Մայիսի 24-ից սկսած սաստիկ ցրտերից և քամուց Նախիջևանի գինը այլ ևս առաջվայ պէս առատութեամբ ձուկ չէ տալիս։ Այժմ այստեղ ձուկ են բերում ուրիշ տեղերից»։

—

«Кавказъ» լրագրին հեռագրում են Գանձակից որ անընդհատ անձրևների պատճառով կուր գետը այն աստիճան բարձրացել է որ հեղեղել է շրջակայ դաշտերը և գիւղերի բնակիչները ստիպված են վախչել գիւղերից դէպի քաղաքը։

—

Մեզ գրում են ՄՆԱ-ՂԱՐԱՔԼԻՍԱՅԻՑ հետևեալը։ «Մայիս ամիսը անցաւ անընդհատ և ահագին։ Ամէն տեղ ամէնապարզ և ջերմ եղանակներ է անում։ Արտերը շատ լաւ են, միայն աշնանացանները ոչնչացրած են։»

—

Մայիսի 26-ից սկսած մինչև 30, այսինքն հինգ օր շաբունակ, ԹԻՖԼԻՍԻ նահանգական դատարանում քննվում էր մի գործ, որ հետաքրքրեց ամբողջ քաղաքը։ Դատարանում նախագահում էր Ա. Կրիվէցկի, ներկայ էին անդամներ Գ. Բէբուտով և Պ. Բատաշով և քարտուղար Մ. Գաբրօվ։ Մեղադրում էր պրօկուրօրի օգնական Պ. Օպօչինին։ Գործը հետևեալն էր։ Իշխան Գէորգ Արղու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

XIX

Մինչ ռուսաց կողմից այսպիսի պատրաստութիւններ էին կատարվում, մինչ Ռուսաստանի հայոց արք-եպիսկոպոս Յովսէփը, վառված հայրենասիրութեան հոգով, անխոնջ կերպով աշխատում էր իրագործել իր սկսած գործն մեծ զգաստութեամբ, և մինչ Ղարաբաղում կատարվեցան մի քանի աղէտալի դէպքեր։

Մենք տեսանք, որ Մելիք-Յովսէփ (1775—1780) վախճանվեցան Ղարաբաղի երկու նշանաւոր իշխաններ՝ Դիզախեանի Մելիք-Խուրշը և Ջրաբերդի Մելիք-Ախամը, որոնք իրանց հայրենիքի ազատութեան համար անխնայաբար զոհ էին, որոնք ամբողջ քսան տարի պատերազմեցին Փանահ-խանի հետ և թոյլ չը տուին, որ նրա իշխանութիւնը տարածվի Ղարաբաղի վրայ։ Մելիք-Խուրշի յաջորդեց որդին Մելիք-Աբով III-ը, իսկ Մելիք-Ախամին յաջորդեց որդին Մելիք-Մէջլում։ Վերոնք պահպանեցին նոյն զգաստութիւնը, որ կային էին իրանց հայրերը և շարունակեցին նոյն բանակցութիւնը, որ սկսել էին նրանք ռուսաց կառավարութեան հետ, իրանց հայրենիքի ազատութեան վերաբերութեամբ։

Պարզվում է, որ Մելիք-Ախամի վախճանվելուց մի տարի յետոյ (1781) Տիգակի սերապ-

մակրտութիւնը հրատիրելու դէպի այդ գործը պահանջող ընկերութիւնը։ Ինչ կարող մեր շնորհակալութիւնը չը յայտնել հայր Սահակեանին։»

—

Շամչաղինի դատարի թաղում գիւղից մեզ գրում են, որ այդտեղի եղանակը սաստիկ անձրևային էր մայիսի վերջին օրերում։ Իսկ մայիսի 21-ին նկատ սարսափելի կարկուտ, որ մեծ վնասներ հասցրեց թէ թաղում գիւղի և թէ շրջակայ գիւղերի արտերին և այգիներին։ Գիւղացիները յուսահատութեան մէջ են։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են։ «Գնանի մի օր սրտից առաջ մեր քաղաքում Թ. Ս. անունով մի հայ երիտասարդ անձնասպանութիւն գործեց։ Պատճառները յայտնի չեն, միայն այնքան յայտնի է ճառները յայտնի չեն, միայն այնքան յայտնի է որ հանգուցեալ տան էր սիրում քէֆ անել։»

—

Մեծ-Ղարաքլիսայից մեզ գրում են որ այս օրերս ՆԱԶԱՐԻԲԻ գիւղում մի տարօրինակ բարերարութիւն է կատարվել. անխիղճ չարագործները կատարեցին։ Նազարիբի գիւղում ժամանակ մանում են գիւղի մէջ գոնե գիշեր ժամանակ մանում են գիւղի մէջ գոնե գիշեր ժամանակ մանում են գիւղի մէջ գոնե վող ալ. Բարեբախտի այգին և անգիաբար կրակում են մինչև 60 հատ պատատու ընտիր ծառեր, որոնց այդ աստիճանին հասցնելու համար շատ քիչ ինչպիսի չարչարանքներ է կրել խեղճ Բարեբախտը, դժուար է նկարագրել, սակայն է թղթակիցը։ Գնան տարի չարունակ մարդը աշխատել է և ահա նրա քանի տարվայ աշխատանքը մի ժամվայ մէջ ոչնչացաւ է։

—

Թիֆլիսից Հայաստանից ստացված մասնաւոր նամակներից տեղեկանում ենք որ Փոքր-Հայաստանի Խզդաթի կողմերը սոսկ նշաններ են երկուսուն։ Մի կողմից մարեխ և երաշտ, իսկ միւս կողմից անընդհատ կատաղութիւնը խիստ նեղստում են սոսկ չարագուշակ լինելուն և առաջիկայ մեծ վտանգի հատանականութեանը։

—

ՆՈՒԽՈՒՑ մեզ գրում են հետևեալը։ «Նուխու վիճակում այժմ ընդամէնը 72 գիւղ կայ, որոնցից 30 գիւղեր հայերով են բնակեցրած, իսկ մնացած 42 գիւղերից էլ 8 գիւղերի բնակիչները, ինչպես ամէն նշաններից երևում է, մի ժամանակ

հայ են եղած, բայց յետոյ ընդունելով մահմետականութիւնը այսօր իրանց թուրք են անուանում։ Մնացած 34 գիւղերի թուում կան 5 գիւղեր, որոնց բնակիչները թէև ոչ մի բան հայերէն չը գիտեն, հայութիւնն ոչ մի նշանն էլ չունեն, միայն իրանք իրանց հայ են համարում և կատարում են իրանց հայ եկեղեցու ծէսերն ու արարողութիւնները խառն կուսապաշտական և մահմետական այլ և այլ ծէսերի հետ։ Դրանք, օրինակի համար Ղուրբան բայրամը և այլն։ Յատուկ է որ հայ լուսաւորչական հոգևորականութիւնը ոչ մի կերպ հոգ չէ տանում սրանց և սրանց նմանների մէջ քրիստոնէութիւնը տարածելու։ Մեր հոգևորականութիւնը ինչն ասէնչ չէ անում, ձեռները ծալած նստում է, բայց մի և նոյն ժամանակ վրդովում է երբ տեսնում է թէ ուրիշ կրօնների միսիոներները գալիս են ու սկսում են քարոզել մեր ազգի մէջ։ Հետաքրքիր կը լինէր իմանալ թէ ինչ է պատճառը որ Էջմիածնի օրգան «Արարատ» ամսագիրը այնքան թշնամաբար վերաբերում է դէպի «Մշակի» յայտնած միտքը թէ հարկաւոր է, վերջապէս, հիմնել մի լուսաւորչական հայոց միսիոներական ընկերութիւն։

—

Մայրաքաղաքի ռուս լրագիրները հաղորդում են որ Թագաւոր Կայսրից կոմս Լօրիս-Մէլիքովին շնորհված սիրարների թանկագին ամանը կոմսը ստացել է Թագաւոր Կայսրի ինքնագիր նամակի հետ։

—

Լրագիրներից երևում է որ Մոսկվայի ընդհանուր առաջաց արդիւնագործական և գեղարուեստական հանդիսում ամէն օր լինում են 2,000-ից մինչև 3,000 հոգի վճարող այցելուներ։ Հանդէսը կը տևի մինչև 1-ը Նոյեմբերի։ Լրագիրներից և տեսնում է որ Կովկասեան բաժինը հանդիսում շատ հարուստ չէ։

—

Ներկայ տարվան վերջին ամիսներում լինելու են ԹԻՖԼԻՍԻ քաղաքային ղումայի համար ձայնատուների ընտրութիւնները 1883—1886 քառամեակի համար։ Քաղաքային վարչութիւնը հրատիրում է քաղաքիս կալուածատէրերին մտնելու

վրացիներից, իր հետ 300 ռուսաց դիւանագիներ առնելով, չատպեց Օմար-խանի բարբարոսութիւնների առաջը առնել, բայց նա այնքան երկչոտ գտնվեցաւ, որ մինչև անգամ չը համարձակեցաւ մօտենալ նրան։ Օմար-խանը կատաղի կերպով սկսեց ինչ աւերակ գործելով, դիւրիների հետ անցաւ Ախալցխայ, որը այդ ժամանակ օսմանցիների ձեռքումն էր, և ձմեռը անցկացրեց անդրկովկասի կառավարիչ Սուլէյմանպաշայի մօտ։ Ախալցխից Օմարը իր զօրքերը ուղարկեց վրաց վախտանգ թագի վրա։ Այնտեղ ընտանեկան բնակվում էր իշխան Ալաշիձէն։ Օմարի զօրքերը յիշեալ բերդը գրաւեցին, բնակիչներին գերի տարին, որոնց թուումն էին Ալաշիձների վեր առին, որոնց թուումն էին Ալաշիձների երկու աղջիկները, որոնցից մէկը Օմարը իր համար պահեց, իսկ միւսին ընծայ ուղարկեց Իբրահիմ-խանին։

Գարնանը Օմարը թողեց Ախալցխան և երևան նահանգի միջով անցաւ Ղարաբաղի կողմերը և այն տեղից գնաց իր երկիրը, տանելով իր հետ բազմաթիւ գերիներ և կողոպուտ։ Բայց Երևանի և Ղարաբաղի բնակիչներին շատ վնասել չը կարողացաւ, որովհետև մինչև նրա հասնելը, բոլորը ամրացած էին անմատչելի տեղերում։ Այսու ամենայնիւ, լեռնային գաւառի կատարած այդ վնասները, Ղարաբաղի և Հայաստանի թարկալից չրջանը Վրաստանի և Հայաստանի մէջ, մի սաղտ ցոյց էր, որով Իբրահիմ-խանը կամեցաւ գոյ տալ քրիստոնեաներին իր զօրութիւնը։

XX.

Ղարաբաղի մելիքները ապատում էին 1784 թի ամառին, և գնեցին պատրաստի պատճառներ

(1) Գանձակում և Հազրատի և Սանահնի մօտ ի տեղային հանգիստ անունով կոչվում է Գիւմուշխանայ, որ նշանակում է արծաթի տուն կամ արծաթի հանք։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՏՆՕՐՀՆԵՐԸ

— Պետերբուրգի հրշեջ ընկերության 20-ին տարեկան ժողովի ներկայացուցիչները, ինչպես հայտնում է «Новое Время»-ն, որոշել են Ձմեռային պալատի հրդեհի առթիվ (1837 թ.) Պետերբուրգում հրատարակել մի հատուկ գիրք, որի մեջ կտեղեկացնեն հրդեհի պատճառների, նրա ընթացքի և հրշեջների գործունեության մասին։ Գրքի հրատարակության ծախքերը կհոգան ընկերության անդամները։

— Ռուսական կայսրուհի Մարիա Ֆեոդորովնան, որ ծնունդով դանիացի արքայադուստր է, ամեն տարի մեկնում է Կոպենհագեն՝ իր ծնողների մոտ։ Այս տարի էլ նա մեկնել է Դանիա։ Կայսրուհին ճանապարհորդում է իր անձնական նավով, որի անունն է «Դագմար»։ Նավը ուղեկցում են մի քանի ռազմական նավեր

ամենալաւ հեռանկարներ։ Մանչինի և նրա օգնականները մայիսի 27-ին կը վերադառնան Հռոմ։ Այսօր անհամբերութեամբ սպասում են այդ վերադարձին նրանց խորհրդակցութիւնների հետևանքները իմանալու համար։ Բացի Մանչինիից, Միլանի մէջ գտնվում էին մինիստրութեան երկաք ուրիշ անդամներ էլ հասարակական աշխատանքների և ծովային մինիստրները։ Որովհետև Սեն-Գոտարդի երկաթուղու բացմանը բացի կոմս Հայֆելդից գերմանական երկու ուրիշ մինիստրներ էլ պէտք է գտնվէին, ուրեմն պետական այդ մարդկերանց խորհրդակցութիւնները ոչ թէ միայն արտաքին քաղաքականութեան, այլ և ուրիշ հարցերի մասին կը լինէին։ Հասկանալի է ուրեմն, որ ամենքի ուշադրութիւնը Միլանի վրա է գարձած։

ԱՆԳԼԻԱ

Լօնդօնից մայիսի 27-ից „Neue Freie Presse“ լրագրին հեռագրում են։ Մայիսի 26-ին համայնքների ժողովի մէջ գլադստոնեան առած մեկնութիւնը եգիպտական հարցի վերաբերութեամբ տղաբնակութեան վրա յաւ տպաւորութիւն չէր գործել։ կարծում են, որ առաջին մինիստրը և ղուբ տեղը վիրաւորեց սուլթանին, յայտնելով, թէ ինքը պատրաստ է ճանաչել սուլթանի բարձր իրաւունքները, քանի որ նա նրանց ի չարն չէ գործածում և թէ ինքը մտադիր չէ կապել իր ձեռքերը թիւրքիայի վերաբերութեամբ։ Այդ խօսքերը, որոնք նոյնպէս վիրաւորող են՝ ղբան և յայտնի նախատաւթիւնը Աւստրիայի դէմ, անկասկած անբարեացութիւն կը յարուցանեն Կ. Պօլսի մէջ, իսկ այդ բանը ցանկալի չէ անգլիական քաղաքականութեան համար։ Իրանդական պատգամաւորներից մէկը անյապաղ օգուտ քաղեց այդ դէպքից և հարցրեց. արդեօք միւս պետութիւնները կարող են այդպէս վերաբերվել Անգլիայի պետական իրաւունքներին Իրլանդիայի վրա։ Գլադստոնի անպատման մերժումը որ և է անգլութիւն հաղորդել, թէ ինչ է մտադիր անել կառավարութիւնը եգիպտոսի վերաբերութեամբ, կասկածներ է յարուցանում։ Շատերը կարծում են, որ կառավարութեան քաղաքականութիւնը եգիպտոսի մէջ համապատասխան չէ անգլիական շահերին և որ նա աւելի նպատակաւար է Ֆրանսիայի համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Post» լրագրին Դրէզդէնից հեռագրում են մայիսի 18-ից, որ պատգամաւոր Բէբէլ երէկ կանդուրիացաւ այստեղ պետական վարչութեան հրամանով։

—Հեռագիրները Հռոմից հաղորդում են, որ միջազգային գրականական կոնգրէսի բացման ժամանակ, որը Ցօրլօնթա, նախկին եղողների հանդիսութեամբ առաջարկել վիկտոր Հիւգօի անունով մէկ հեռագիր ուղարկել, որին նա պատասխանից հետևյալ հեռագրով. «Միջազգային գրականական կոնգրէսի նախագահին։ Խոտական կոնգրէսը նշանաւոր երևոյթ է ներկայացնում։ Դա երկու մեծ ազգերի միանալու ձեռք սեղմելն է։ փարիզ քաղաքը չնորհակալութիւն է յայտնում Հռոմ քաղաքին։ Վիկտոր Հիւգօ»։

—Վիէննայի լրագիրները հաղորդում են, որ Լվովի բարձր Էվվնչաէյն, մայիսի 31-ին, ներկայացաւ կոմս Կալնօկիին և պատմեց նրան Ռուսաստանից զաղթող հրէաների թշուառ դրութեան մասին։ Մինիստրը ցաւակցութիւն յայտնեց, և ասեց, որ ինքն, իր կարողութեան չափ ամեն միջոցներ գործ կը դնի զաղթականներին թշուառութիւնից ազատելու համար։

—«Times» լրագրի խօսքերով Ալէքսանդրիայից ռազմական բանկիրները իրանց փաղերը նրօսպա են ուղարկում։

—Ընդհանի «Post» լրագրին Լօնդօնից հեռագրում են յունիսի մէկին, որ Ռէշտի իշխանի և իշխանուհու Էդինբուրգ եղած ժամանակ, մէկ հարցած մարդ պօլիցիականների միջից անցնելով, մօտեցաւ իշխանին և բռնեց նրան։ Իշխանի ադիւտանտը իր սրի բոլի բերանով զարկեց նրան։ Իշխանուհին, որի ձեռքը անյայտ մարդը կամենում էր բռնել, խնդեց նրան իր հովանոցով։ Ցանցուցի բանտարկվեցաւ։ Նա յայտնեց, որ պրագ եկաւ թէ կը չօշափի իշխանուհու ձեռքը։ Նրան հօթ օր բանտարկութեան դատապարտեցին։ Այդ դէպքը այն պատճառով մեծ ազմուկ հանեց, որ քաղաքի վարչութիւնը հրամայված էր իշխանի այդ քաղաքում մնալու ժամանակ զգուշութեան առնուձին միջոցներ գործ դնել, որովհետև կառավարութիւնը անդհակութիւն էր ստացել, որ Լէյչեստերում պատրաստվում է նահանգապետի վրա մի մահափորձ։

—«Germania», լրագիրը ուրախանում է, որ գերմանական կայսրը ճաշի հրաւիրեց ըրէչլավեան և օսնաբրիւկեան եպիսկոպոսներին։ Լրագիրը նկատում է, որ կոլտուրական կռիւ սկսելու ժամանակից դեռ և առաջին անգամ եպիսկոպոսները թագաւորական ճաշի են հրաւիրվում մի ժամանակ դա անսովոր երևոյթ էր։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսիական մամուլը։ Մէյմէի հրատարակած «La Publicité en France»-ի համաձայն, ներկայ թուականի գարնանամուտին հրատարակվում են 615 հանրապետական լրագիրներ, 177 օրինական, 146 օրլեանական, 108 կղերական, 100 բոնապատուական և 783 զանազան լրագիրներ, որ կազմում է բոլորը 1,929 լրագիրներ և ամսագիրներ։ Իսկ փարիզում հրատարակվում են, 1,343 լրագիրներ և ամսագիրներ, որոնցից 209 ֆինանսական լրագիրներ են, 88 պատկերազարդ, 19 գեղարուեստական, 10 երկաթուղիական, 38 մանկավարժական, 64 իրաւաբանական, 30 գրականական, 97 բժշկական, 17 պետրատական, 81 մօդային լրագիրներ, 53 ամենատես քաղաքական մեծ լրագիրներ, 64 կաթոլիկական, 2 հրէական, 24 քաղաքական, 41 գիտնական, 13 թատրոնական. մնացածները զանազան մանրագիտութիւններին վերաբերեալ լրագիրներ են։

* * *

Տիկին Սարա Բէրնար-Գամլէյի հետ պատահած դէպքը։ Փարիզի լրագիրների խօսքերով, այս օրերս ովկիան Սարա Բէրնարի մօտ մի երիտասարդ մարդ եկաւ և Պալէ-Րօյալի մէջ գտնված Բուշէրօնի մասին հաշիւ ներկայացրեց։ Հաշիւ տարաւ դերասանուհին, զարմացած այդպիսի պահանջի վրա, ասեց այդ բանի մասին իր մարդուն, Դամալային, որը երիտասարդին մի քանի հարցեր առաջարկելուց յետոյ, վակեց նրան ընդունարանի մէջ, իսկ ինքն անյապաղ գնաց Պալէ-Րօյալ, ուր Բուշէրօն յայտնեց նրան, թէ ինքն այդպիսի յանձնաժողովութիւն ոչ ոքից չէ առել այն պարզ պատճառով, որ տիկին Սարա Բէրնար իսկ ոչ մի կօպէկ պարտ չէ։ Տան վերազատնալիս, Դամալա մտաւ ոստիկանատունը և պօլիցիական մի գործակատարի հետը իր հետ գնալ. այդ պօլիցիականը կալանաւորեց անծանօթին։ Կօմիսարին ներկայանալով, երիտասարդը, որ Միխայէլ էր անուանվում, հարցաքննվեցաւ։ Նա խոստովանվեց, որ Բուշէրօնի մադազինի մէկ բլանկ գանելով, մտածեց հաշիւ գրել Սարա Բէրնարի անունով, չը հասկանալով այդպիսի վարմանքի անգործնականութիւնը, այլ միայն մէկ նպատակ էր դիտում նա, այն է ձեռք բերել փող, որի մէջ մեծ կարօտութիւն ունէր։

* * *

Ներսէս Ալամդարեան բանաստեղծութիւնը։ «Gazette de Mons» պատմում է հետևյալ զաւեշտական դէպքը։ Մէլիք-Մէջլումը և Մէլիք-Ադովը շուշի բերդից փախչելուց յետոյ, անմիջապէս գնացին Հերակլի և Բուրնաշովի մօտ։ Նրանք յոյս ունէին, որ իրանց շատ անդամ հաղորդված խոստումնների համաձայն, օգնական զօրք կը տանեն, որ գնան Իրրահիմ-խանի հետ պատերազմելու և իրանց հպատակներին կրկին տիրեն։ Եւ իրաւ, նրանց խոստացան տալ չորս հազար զինուորներ իշ. Օրբելեանների հրամանատարութեան ներքոյ։

Բայց մի և նոյն ժամանակ (1787) Ծագից ուղարկեց երկրորդ պատիրագիր օսմանցիների հետ, զինելով Բուրնաշովը անսպասելի հրաման տալու, որ իր գունդերով վերադառնայ Ռուսաստան։ Այդ պատճառով Բուրնաշովը և Հերակլը չը կարողացան կատարել իրանց խոստումները։

Հերակլը ուղարկ զօրքերի հետ գնաց Թիֆլիս, իսկ Մէլիք-Մէջլումը և Մէլիք-Ադովը, զրկված օգնութիւնից, գնացին նրա հետ։

Այդ տեսնելով, Իրրահիմ-խանը սկսի վստահութիւն ստացաւ, սկսի կատաղի գործել։ Մինչև այնօր նա երկիւղ ունէր ռուսներից. բայց ռուսները յայտնվեցան և երբէք նման գործել անպատիժ չէին կարող նրան գրկել։ Մէլիքների միաբանութիւնը քայքայված էր. հայոց կաթողիկոսն անգամ նրա ձեռքում մի անարգ գործիք էր գործել իր հայրենիքի կործանման համար։ Մնացել էին երկու մէլիքներ միայն,—Ադովը և Մէջլումը—ձշմարիտ հայրենասէրներ, պատի և զգացմունքի տէր տղամարդիք,—դրանք նա օտարների գէներում օգնութիւն էին մտրտում,—այն մարդիկը որոնց զօրութիւնից սարսափում էր Իրրահիմ-խանը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՈՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 յունիսի։ Այսօր 12 ժամին Իշխանօֆսկներ արձակվով յայտնեցին Ս. Պետերբուրգի բնակիչներին, որ կայսրուհին աջողութեամբ ազատվեցաւ այսօր առաւօտեան ժամի 8-ին, աղջիկ ծնելով։ Մեծ Իշխանուհին անուանվեցաւ Օլգա։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 յունիսի։ Պետական բանկի 5% առաջիկան առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 25½ կ., երրորդ 90 ր. 62 կ., չորրորդ 90 ր. 37½ կ., հինգերորդ 90 ր. 12 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առանկը արժէ 215 ր. 50 կ., երկրորդ 210 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան առանկը արժէ 89 ր. 62 կ., երկրորդ 89 ր. 62 կ., երրորդ 89 ր. 12 կ., ոսկի 8 ր. 7 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,37 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 122, 62 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ, փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ։ Բօրսայի արտամղութիւնը Հանդիսա է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

բերից։ Մէլիք-Յախտամի կալանաւորութենից յետոյ, Նրա երկիրը (Տիլակը) պարսկական դաւառ դարձաւ։

Մէլիքներին իր ձանկերի մէջ պահելուց յետոյ, նա մի խումբ ձիաւորներ ուղարկեց, Գանձասարի հարուստ վանքը կողոպտելին, կայքերի մի մասը միայն կարողացան առաջուց թաղցնել։ Յետոյ Յովհաննէս կաթողիկոսին բանտելով, իր հինգ եղբայրների հետ *) բերեցին Շուշի բերդը։ Ռոլոբը բանտարկվեցաւ։ Այնուհետև սկսեց զանազան բարբարոսական տանջանքներով չարչարել նրանց։ Յովհաննէս կաթողիկոսին խնամատարելով բանտի մէջ սպանեց (1786). իսկ նրա եղբայրներին և միւս ազգականներին ամբողջ ինն տարի բանտի մէջ մաշեց։ Գանձասարի վանքում 56 հազար թուման։

Նուռմ։ Շատերը կարծում են, որ կառավարութեան քաղաքականութիւնը եգիպտոսի մէջ համապատասխան չէ անգլիական շահերին և որ նա աւելի նպատակաւար է Ֆրանսիայի համար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Post» լրագրին Դրէզդէնից հեռագրում են մայիսի 18-ից, որ պատգամաւոր Բէբէլ երէկ կանդուրիացաւ այստեղ պետական վարչութեան հրամանով։

—Հեռագիրները Հռոմից հաղորդում են, որ միջազգային գրականական կոնգրէսի բացման ժամանակ, որը Ցօրլօնթա, նախկին եղողների հանդիսութեամբ առաջարկել վիկտոր Հիւգօի անունով մէկ հեռագիր ուղարկել, որին նա պատասխանից հետևյալ հեռագրով. «Միջազգային գրականական կոնգրէսի նախագահին։ Խոտական կոնգրէսը նշանաւոր երևոյթ է ներկայացնում։ Դա երկու մեծ ազգերի միանալու ձեռք սեղմելն է։ փարիզ քաղաքը չնորհակալութիւն է յայտնում Հռոմ քաղաքին։ Վիկտոր Հիւգօ»։

—Վիէննայի լրագիրները հաղորդում են, որ Լվովի բարձր Էվվնչաէյն, մայիսի 31-ին, ներկայացաւ կոմս Կալնօկիին և պատմեց նրան Ռուսաստանից զաղթող հրէաների թշուառ դրութեան մասին։ Մինիստրը ցաւակցութիւն յայտնեց, և ասեց, որ ինքն, իր կարողութեան չափ ամեն միջոցներ գործ կը դնի զաղթականներին թշուառութիւնից ազատելու համար։

—«Times» լրագրի խօսքերով Ալէքսանդրիայից ռազմական բանկիրները իրանց փաղերը Եւրօպա են ուղարկում։

—Ընդհանի «Post» լրագրին Լօնդօնից հեռագրում են յունիսի մէկին, որ Ռէշտի իշխանի և իշխանուհու Էդինբուրգ եղած ժամանակ, մէկ հարցած մարդ պօլիցիականների միջից անցնելով, մօտեցաւ իշխանին և բռնեց նրան։ Իշխանի ադիւտանտը իր սրի բոլի բերանով զարկեց նրան։ Իշխանուհին, որի ձեռքը անյայտ մարդը կամենում էր բռնել, խնդեց նրան իր հովանոցով։ Ցանցուցի բանտարկվեցաւ։ Նա յայտնեց, որ պրագ եկաւ թէ կը չօշափի իշխանուհու ձեռքը։ Նրան հօթ օր բանտարկութեան դատապարտեցին։ Այդ դէպքը այն պատճառով մեծ ազմուկ հանեց, որ քաղաքի վարչութիւնը հրամայված էր իշխանի այդ քաղաքում մնալու ժամանակ զգուշութեան առնուձին միջոցներ գործ դնել, որովհետև կառավարութիւնը անդհակութիւն էր ստացել, որ Լէյչեստերում պատրաստվում է նահանգապետի վրա մի մահափորձ։

—«Germania», լրագիրը ուրախանում է, որ գերմանական կայսրը ճաշի հրաւիրեց ըրէչլավեան և օսնաբրիւկեան եպիսկոպոսներին։ Լրագիրը նկատում է, որ կոլտուրական կռիւ սկսելու ժամանակից դեռ և առաջին անգամ եպիսկոպոսները թագաւորական ճաշի են հրաւիրվում մի ժամանակ դա անսովոր երևոյթ էր։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսիական մամուլը։ Մէյմէի հրատարակած «La Publicité en France»-ի համաձայն, ներկայ թուականի գարնանամուտին հրատարակվում են 615 հանրապետական լրագիրներ, 177 օրինական, 146 օրլեանական, 108 կղերական, 100 բոնապատուական և 783 զանազան լրագիրներ, որ կազմում է բոլորը 1,929 լրագիրներ և ամսագիրներ։ Իսկ փարիզում հրատարակվում են, 1,343 լրագիրներ և ամսագիրներ, որոնցից 209 ֆինանսական լրագիրներ են, 88 պատկերազարդ, 19 գեղարուեստական, 10 երկաթուղիական, 38 մանկավարժական, 64 իրաւաբանական, 30 գրականական, 97 բժշկական, 17 պետրատական, 81 մօդային լրագիրներ, 53 ամենատես քաղաքական մեծ լրագիրներ, 64 կաթոլիկական, 2 հրէական, 24 քաղաքական, 41 գիտնական, 13 թատրոնական. մնացածները զանազան մանրագիտութիւններին վերաբերեալ լրագիրներ են։

* * *

Տիկին Սարա Բէրնար-Գամլէյի հետ պատահած դէպքը։ Փարիզի լրագիրների խօսքերով, այս օրերս ովկիան Սարա Բէրնարի մօտ մի երիտասարդ մարդ եկաւ և Պալէ-Րօյալի մէջ գտնված Բուշէրօնի մասին հաշիւ ներկայացրեց։ Հաշիւ տարաւ դերասանուհին, զարմացած այդպիսի պահանջի վրա, ասեց այդ բանի մասին իր մարդուն, Դամալային, որը երիտասարդին մի քանի հարցեր առաջարկելուց յետոյ, վակեց նրան ընդունարանի մէջ, իսկ ինքն անյապաղ գնաց Պալէ-Րօյալ, ուր Բուշէրօն յայտնեց նրան, թէ ինքն այդպիսի յանձնաժողովութիւն ոչ ոքից չէ առել այն պարզ պատճառով, որ տիկին Սարա Բէրնար իսկ ոչ մի կօպէկ պարտ չէ։ Տան վերազատնալիս, Դամալա մտաւ ոստիկանատունը և պօլիցիական մի գործակատարի հետը իր հետ գնալ. այդ պօլիցիականը կալանաւորեց անծանօթին։ Կօմիսարին ներկայանալով, երիտասարդը, որ Միխայէլ էր անուանվում, հարցաքննվեցաւ։ Նա խոստովանվեց, որ Բուշէրօնի մադազինի մէկ բլանկ գանելով, մտածեց հաշիւ գրել Սարա Բէրնարի անունով, չը հասկանալով այդպիսի վարմանքի անգործնականութիւնը, այլ միայն մէկ նպատակ էր դիտում նա, այն է ձեռք բերել փող, որի մէջ մեծ կարօտութիւն ունէր։

* * *

Ներսէս Ալամդարեան բանաստեղծութիւնը։ «Gazette de Mons» պատմում է հետևյալ զաւեշտական դէպքը։ Մէլիք-Մէջլումը և Մէլիք-Ադովը շուշի բերդից փախչելուց յետոյ, անմիջապէս գնացին Հերակլի և Բուրնաշովի մօտ։ Նրանք յոյս ունէին, որ իրանց շատ անդամ հաղորդված խոստումնների համաձայն, օգնական զօրք կը տանեն, որ գնան Իրրահիմ-խանի հետ պատերազմելու և իրանց հպատակներին կրկին տիրեն։ Եւ իրաւ, նրանց խոստացան տալ չորս հազար զինուորներ իշ. Օրբելեանների հրամանատարութեան ներքոյ։

Բայց մի և նոյն ժամանակ (1787) Ծագից ուղարկեց երկրորդ պատիրագիր օսմանցիների հետ, զինելով Բուրնաշովը անսպասելի հրաման տալու, որ իր գունդերով վերադառնայ Ռուսաստան։ Այդ պատճառով Բուրնաշովը և Հերակլը չը կարողացան կատարել իրանց խոստումները։

Հերակլը ուղարկ զօրքերի հետ գնաց Թիֆլիս, իսկ Մէլիք-Մէջլումը և Մէլիք-Ադովը, զրկված օգնութիւնից, գնացին նրա հետ։

Այդ տեսնելով, Իրրահիմ-խանը սկսի վստահութիւն ստացաւ, սկսի կատաղի գործել։ Մինչև այնօր նա երկիւղ ունէր ռուսներից. բայց ռուսները յայտնվեցան և երբէք նման գործել անպատիժ չէին կարող նրան գրկել։ Մէլիքների միաբանութիւնը քայքայված էր. հայոց կաթողիկոսն անգամ նրա ձեռքում մի անարգ գործիք էր գործել իր հայրենիքի կործանման համար։ Մնացել էին երկու մէլիքներ միայն,—Ադովը և Մէջլումը—ձշմարիտ հայրենասէրներ, պատի և զգացմունքի տէր տղամարդիք,—դրանք նա օտարների գէներում օգնութիւն էին մտրտում,—այն մարդիկը որոնց զօրութիւնից սարսափում էր Իրրահիմ-խանը։

Իրրահիմ-խանը, երբ լսեց, որ երկու մէլիքները ռուսաց զօրքերի հետ գնացել են Թիֆլիս, Մէլիք-Մէջլումի մօրը և Մէլիք-Ադովի ընտանիքից մի քանի հոգի բռնել տուեց, և բերելով Շուշի բերդը, այնտեղ պահեց իբրև պատանդ։ Յետոյ Մէլիք-Մէջլումի երկիրը կողոպտեց, ամենայն զարձրեց. նրա տեղը կարգեց Դիւլ-Եամալ գիւղի Ռուստամ-բէկին *), որը խանի սիրելի խարտէլ կաթողիկոսի քրոջ ամուսինն էր։ Մէլիք-Ադովի տեղը նոյնպէս ուրիշին կարգեց։

Իրրահիմ-խանը այժմ հասաւ իր նպատակին. Նա իրան ամբողջ Գարաբաղի տէրն էր համարում։ Այնտեղ մնացած մէլիքները, թէև պետ. ևս վայելում էին իրանց վարձի պատուհասութիւնները, բայց բոլի վարանդայի Մէլիք-Շահնազարից, միւսները խանի ստրուկներն էին համարվում։

Բայց Մէլիք-Մէջլումը և Մէլիք-Ադովը հանգիստ չը մնացին. նրանք չէին կարող անպատիժ թողնել մահմետական խանին, որ իրանց հայրենիքը աւերակ գարձրեց...

(Կը շարունակվի)

*) Այդ Ռուստամ-բէկը Միխայէլ-բէկի եղբայրն էր. մեր պատմութեան մէջ տեսանք, որ Միխայէլ-բէկը կաչառված Իրրահիմ-խանից, կամենում էր Մէլիք-Մէջլումին սպանել, որ Ջրաբերդի մէլիքութիւնը ինքն տանուայ։ Այժմ տեսնում նրա եղբայրը, անպատիւ հպատակութիւն խոստանալով մահմետական խանին։

Fonds A.R.A.M

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՕԼԽԻԴԱ

Ներկայ 1882 թ. յունիսի 1-ից **ՓՕԹԻՈՒՄ** միևայլօվսկայա կղզի փողոցի վրա, բուվարի յանդէպ Խումարաձէի տան վերին հարկում **ԱԼՖՕՆՍ ԺԱԿՕԻ** այրված հիւրանոցի նախկին պահօղը բաց է անում **ՀԻՒՐԱՆՈՑ** ամէն տեսակ յարմարութիւններով ինչպէս բարձրաստիճան անձանց համար, նոյնպէս և միջին դասերի հասարակութեան համար։ Սպասրութեան համար բոլոր միջոցները կը գործադրվին։ Ցոյս ունեմ, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ յարգելի հասարակութիւնը ինձ անուշադիր չի թողնի։ Անսոն **ԱԽՕԲԱՋԻ**։

4—6 (1)

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ Ջ. դասատան աշակերտներից մէկը կամենում է պատրաստել ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ և ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻՆԵՐ բոլոր հայ դպրոցների ստորին և միջին դասատանց համար։ կարելի է հարցնել նոյն դպրոցի տեսչի օգնական Գ. Ամիրան Մանդինեանից մինչև յունիսի 7-ը։

5—5

Մամուլի տակից դուրս եկաւ ցիդրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII համարը **„ՂԸԼԸՑԻ ԿՆԱՆՈՑ ՊԻՆԸ-ՓԵՇԱԿԸ“** հեղ. կոստանեան մէկ-լիք-շահնազարեանի։ Գլուխը ղարաբաղի բարբառով է և այնտեղի կանանց կեանքից մի պատկեր է ներկայացնում։

Գինը 15 կ. է

Հասցէ՝ Тифлисъ. Ред. „Мегу“ Тиграну Назарьянцъ

5—6

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

Ընդունւում են **ՇՈՐԵՐԻ** ձեռքը, կարելը 3 մինչև 6 ր. վճարով։ Բաթմնակայա փողոց, կառասիքների խանութների մօտ։

2—3

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, *ա ա պօն* 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չէր թրջվող վերարկուներ 6 ր., շէհօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ՖԱՆԱԹ, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, տրիկօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրետանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԴՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐՏՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

42—50

ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսումնարանների համար։

Մայիսի 18 և 19-ին կաթող. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորի հոգ. եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Խզմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կուկիա ս. Աստուածածնի եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Աւետաց եկեղ. տղ. և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլար. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թանգեանի օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվին առաւօտեան 8 ժամին թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

ՕՐԻՈՐԴ ԽԻՋԱՆԵՆԵՆՑ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, Միլոզեվիների տան, Գաղաքային վարչութեան Հանդէպ։

Ցանկացողները կարող են դիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 5 ժամ երեկոյեան։

5—10

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

ԿԼԻԶԱՐՕՎԻ և ՋԱԳՈՒՄԵՆՆՈՒ (նախկին Տեր-Ակօպօվի) մանուածոց ՈՒՄՈՒՄՆԱՐԱՆԸ հիմիկուց սկսել է ընդունել երեխաներին, որոնք կամ շատ քիչ գիտեն կամ բոլորովին չը գիտեն ռուսերէն, այդ լեզուն դործնականապէս սովորեցնելու և սկզբնական կրթութիւն տալու համար։ Սօլօլակ. Սադօվայա փողոց № 38։

6—6

Մինչ փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Ապրիլի 1-ից բացուեցաւ մեծ ծախումբ են. վիէննայի մեծ. ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՎԱՓՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակիջաժներ 1. 30—12 ր., ս ո ւ ն դ ղ ու կ ն ե ր ճաշասպարէի 6—35 ր., մաթաններ (погребцы) 6—25 ր., ս ա մ օ վ ա ր ն ե ր 60 կ.—1.25 ֆունտ., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ռ ո մ ի վ ա յ ն ի կ ն ե ր մ ր ա մ օ ր ն ի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռ ե վ ո լ վ է ր ն ե ր ա մ ե ն ա յ ն տ ե ս ա կ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րեվոլվերի, սիգար Ո՛ինգաբդի ֆաբրիկից. պատրաս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵՎ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէէի) էմենէմի. կօֆէ էմենէմի և Միխէլսօնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօրկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլմուկ (цухъ), պաղնուներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ դանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գլուխկոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջրի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութեներ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրտսմալ կարօբկեն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փուշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մաստա, գրիչ երկաթէ, գլուխկոմ, քարեւտախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշամի և բրիտանեակի գուժիները 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., շուրմիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտա, պղտապոչկաններ վ ա ր շ ա վ ա ն, ՒՆՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոտիներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. անդրեր շիմայու ոսկրէ, գուտապերչայի և փայտէ, չչոականներ գլխի, շորի, սապոնի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէլ (бумага) մատակի կօճղ և շալէ (гарусъ) ֆէչաակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրօսի ամաններ և մանր գալանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

վաճառականներին սահմանների պայմաններով և կիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնւում են ՄԻՒՔԱՅԻԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՕՍՆԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռաւոր հացէով. Тифлисъ Михаилу П. Теръ-Никогосову.

63—180

Մինչ փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Ամբողջ աշխարհին յայտնի խոտ հնձելու մեքենայ 14 պուդ ծանրութեամբ Մակարմինի գործարանից, Զիկագօ հիւսիսային Ամերիկայում, ձիաքարշ

ՏՐՄՈՒԽ Հօղնատօրաի, ՀՆԶՈՂ Ջօնսօն կօնատրնենսալի 19 պուդ ծանրութեամբ սատցված են նոր բացված ԵԻՐՕՊԱԿԱՆ ԵԻ ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ Գ. ԿԱՑԱԼՕՎԻ ԵԻ ԸՆԿ. Վէօրցօվայա փողոց, տուն Չոմխատօվի Յատուրօվի լամպաների խանութինից։ Մի և նոյն տեղ կան մեծ քանակութեամբ երկաթէ մահճակալներ, Ջրատաններ, էմալով ամաններ ամեն տեսակ հոգսների համար, չը թրջվող պարաւոներ, պատուհանների և դռների գործիքներ, վառարկլօվեաներ, երկաթէ և պղպատէ ապրանքներ։

2—3

Նոյս տեսակ տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գիրքը Ջ. Պիկկոնի „Հարս և Սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. ՏէրՄարկոսեանի։ Գիրքի վերջը երբև յաւելուած ապրած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 2 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

№ 98 Հունիս 4 (16) 1892 ԱՄՍՕՐԵՑԻ ՕՐԱԹԵՐԹ № 98 Հունիս 4 (16)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ամեն գիրք 10 կոպ. Կէս տարեկան 6 ռուբ.
Ընդհանր տարեգիրը 5 կոպեկով։
Փոխադրութեան համար պէտք է առանձին վճարել։
Տպագրուած Ռուսաստանի մէջ։ Printed in Russia.

Յայտարարութիւնները ընդունւում են տպարանի մէջ։
Յայտարարութեան համար վճարւում է 2 կոպեկ։

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Տպագիր հրատարակութիւնները չեն ընդունւում)։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ի. Պօլիս 20 մայիս 92

Մի քանի օր ևս "Ժամ" մեզ տալու է Ղազարեան Հ. Ս. Ա. Ր. Ի. Ա. Ն. Ի. Ն. Ի. Ն. Ի

Fonds A.R.A.M

Ե. Վ.

Ամսագրի խմբագրությունը ստացել է հետևյալ նամակը, որ հրատարակում ենք առանց մեկնաբանության:

Ես Ղևոնդ Գրիգորյանս եմ, Ալաշկերտի գավառի Ծովասարի գյուղացի: Ինձ ճանաչում են գավառի բոլոր գյուղերում, որովհետև ես եղել եմ գավառի ամեն գյուղում, ամեն տեղ ինձ ճանաչում են, ես էլ ճանաչում եմ գավառի ամեն գյուղացու: Ես ամուսնացած եմ, ունեմ կին և երեխաներ, ունեմ նաև հայր և մայր, որոնք ծերացած են, ունեմ նաև եղբայրներ, որոնք ամուսնացած են, ունեմ նաև քույրեր, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև հարազատներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև ընկերներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև հարևաններ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև ծանոթներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև բարեկամներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև ազգականներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև տոհմակիցներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև ցեղակիցներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև ազգակիցներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև հայրենակիցներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև համաքաղաքացիներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև համագյուղացիներ, որոնք ամուսնացած են: Ես ունեմ նաև համահարսանիքց

ամների վրա փոքր ինչ բարձրացաւ այս օրերս։ Տէրութեան վերջին կարգադրութիւնները նոյն ներգործութիւն ունեցան բօթաների վրա, ինչպէս մի քանի ժամանակ սրանից առաջ Գիլոսի նշանակութիւնը։ Ներկայացման աջողութեանը չատ նպաստեց ա. Բանիչ-Միխայլովա, որ կատարեց Օֆելիայի դերը։ Խելագարութեան տեսարանը տիկին Միխայլովա չատ սիրուն անցկացրեց և ապացուցանեց, որ նա ունի հազուագիւտ տաղանդ այդ դերը կատարելու։ Տիկին Միխայլովա վարձատրվեցաւ առատ ծափահարութիւններով։ Պ. Կումպանի խումբը բարեգործութենից էլ չետ չ՚մնաւ։ Հինգշաբթի յունիսի 3-ին նա մի ներկայացումն տուեց յօգուտ հրէական բարեգործական ընկերութեան։ Աւետ որ առաջ խումբը դադարեցնելու է իր ներկայացումները յունիսի 15-ին։ ԵՒթէ նա չարունակէր գործը, անկասկած աջողութիւն կունենար։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՇԽԱՆ ԲԻՄԱՐԿ

—

Այսօր գերմանական պարլամենտի մէջ պէտք է երկրորդ անգամ կարդացվէր ծխախոտի վնասաճառութեան օրինագիծը, գրում է „Голосъ“ մայիսի 26-ից։ Ոչ ոք չէ կասկածում, որ կառավարչական առաջարկութիւնը այս անգամ աւելի լաւ ընդունելութիւն չի գտնի, քան թէ առաջին անգամ։ Այն ժամանակ պարլամենտը անուղղակի կերպով մերժեց օրինագիծը, յանձնելով նրան մի մասնաժողովի քննութեանը, որ թշնամարար էր վերաբերվում օրինագծին։ Այս անգամ նա ուղղակի կը մերժէ այդ առաջարկութիւնը, ինչպէս վարվեցաւ և մասնաժողովը։

Քանի որ կառավարութեան պարտութիւնը պարլամենտի մէջ անկասկածելի է, իշխան Բիսմարկ զգում է իր դրութեան անյարմարութիւնը և միջոցներ է փնտռում այսպէս թէ այնպէս պարլամենտական մեծամասնութիւն կազմել։ Այդ հանգամանքը առիթ է տալիս լուրերի տարածմանը, իբր թէ կառավարութիւնը կամենում է իր կողմը դարձնել այս կամ այն կուսակցութիւնը։ Բանը այնտեղն է հասել, որ ընդհնից մեզ հաղորդում են, թէ կառավարութիւնը կամենում է բաւեկամանալ սոցիալական կուսակցութեան հետ և, եթէ պարլամենտը արձակվի և նոր ընտրութիւններ նշանակվին, դադարեցնել սոցիալիստների դէմ հրատարակված օրէնքների ցուժը։

Եւրոպան սովոր է այն բանին, որ գերմանական կանցլերը անսպասելի գործեր է կատարում։ Նա իր ասպարէզը սկսեց, բաւեկամ լինելով աւատականների հետ, որոնց նա պատկանում էր թէ ծագումով և թէ իր հակումներով։ Երբ նրա քաղաքականութեան համար հարկաւոր եղաւ հասարակութեան ընդարձակ համակրութիւնը, նա բաւեկամացաւ ազատամիտների հետ և նրանց հետ միասին իրագործեց գերմանիայի միութիւնը։ Նրանց հետ նա սկսեց մղռաւել կղերականութեան դէմ և նրանց օգնութեամբ անցկացրեց մայիսի երևելի օրէնքները։ Չէնց որ ազատամիտները այլ ևս նրա համար անհրաժեշտ չէին, նա վերադարձաւ պահպանողական և յետադիմական բանակը և հաստատութիւն կայացրեց նոյն իսկ այն կղերականների հետ, որոնց նա ներքուստ զզլացած հալածում էր։ Կենսական կուսակցութեան հետ կայացրած համաձայնութիւնը թանգ արժէր և շահաւէտ չէր. և ահա իշխան Բիսմարկ նրանց տեղ ուրիշ դաշնակիցներ է փնտռում։

Զգայմունքների անհաստատութիւնը իշխան Բիսմարկի քաղաքական բնաւորութեան յատկանիշն է։ Այդ բանը նկատվում է նրա թէ ներքին և թէ արտաքին քաղաքականութեան մէջ։ Գերմանական պետական կանոնների միութեան ստեղծման ժամանակ նա տարբերութիւն չդրեց ազատամիտների և պահպանողական կուսակցութեան միջև։ Երբ Գերմանիայի միութիւնը ամրացաւ, նա սկսեց հալածել ազատամիտներին։ Ֆրանսիան, որ 1866 թ. միջնորդից Աւստրիայի և Պրուսիայի հաշտութիւնը, շուտ տարուց յետոյ սաստիկ թշնամացաւ Պրուսիայի հետ։ Այդ պատերազմը քիչ էր մնում կարուստ պատճառէր մի ծանր երկրին, որ Գերմանիայի „ժառանգական թշնամի“ անուանվեցաւ։ Այժմ, ինչպէս յայտնի է, պետական կանոնների յարաբերութիւնները սառն են Աւստրիայի հետ, որից նա այլևս չէ սպասում այն ծառայութիւնների, որ արաւ Աւստրիան 1870 թուականին։ Մի և նոյն ժամանակ Գերմանիայի համար անվտանգ Աւստրիան սրտակից բարեկամ պարձաւ պետական կանոնների, որ պահպանում է նրա շահերը իրրև իր սեփականները և մի և նոյն ժամանակ ցանկանում է հաշտվել Ֆրանսիայի հետ, թէպէտ բարեկամ է և Ֆրանսիայի դէմ զայրացած խաղլիայի հետ։

Քանի որ իշխան Բիսմարկ մինչև այդ ատիճան փոփոխական է իր յարաբերութիւնների մէջ թէ ներքին կուսակցութիւնների և թէ օտար կառավարութիւնների հետ, պէտք չէ զարմանալ, որ կղերականների հետ դաշնակցութեան մէջ անաջողութեան հանդիպելով և յոյս չունենալով հաստատութիւն կայացնել ազատամիտների հետ, իշխան Բիսմարկ աշխատում է հաշտվել իր թշնամի սոցիալիստների հետ։ Իշխան Բիսմարկ այնպիսի համարձակ քայլեր է անում, որոնց մասին ուրիշը չի էլ մտածի։ Մի և նոյն ժամանակ սոցիալիստները միշտ հալածված չեն եղել իշխան Բիսմարկից։ Այժմ, երբ պետական կանոնները զարմացնում է պարլամենտին նախագիծերով, որոնց ազատամիտ կուսակցութիւնը սոցիալական անմտութիւն է համարում և որոնք համակրութեամբ ընդունվում են սոցիալական հալածված բանակի մէջ, պետական կանոնների և սոցիալիստների հաշտութիւնը զարմանալի չէ։ Բայց այնու ամենայնիւ այդպիսի քայլը պետական կանոնների կողմից չափազանց համարձակ կը լինէր, ուստի մենք չենք կարող ուրիշ կերպ վերաբերվել մեզ հասած լուրին, եթէ ոչ թերահաւատութեամբ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Times» լրագրին կ. Գոլցից գրում են որ սուլթանը, որի աչքի առջև երկու թագուորներ գահընկէց եղան, և որին լաւ յայտնի է, թէ պատահած դէպքում ինչպէս են վարվում Ռումելիզիրի վրա գահված գահերի հետ, վերջին ժամանակներս սկսեց սկսեց վախենալ, որ իրան հետ էլ այդպէս կը վարվին։ Այդ պատճառով նա ամեն միջոցներ գործ է դնում այդ ապստամբական ոգին իր ազգի մէջ ոչնչացնելու համար։ Ահա, օրինակ, մեկ դէպք, որը լուսաբանում է այդ միջոցները։ Թերքաղ երկու օֆիցերներ այս օրերս այցելեցին իրանց ցեղ տուած երկու պատկերները Բերայի ոստիկանութեան գլխաւոր Բախչի-վաշային ուղարկել, նկատելով, որ նորին գերազանցութիւնը պատուրութիւն ունի գնել այդ պատկերները, բայց նոյնպէս կամենում է կրկին լաւ տեսնել։ Ոչինչ չը կասկածելով, վերակացուն տարաւ պատկերները Բախչի-վաշայի մօտ։ Այնտեղ նրան կոպիտ կերպով յայտնեցին, որ պատկերները ազգասիրական բնաւորութիւն ունեն և չէ կարելի, որ այդպիսի պատկերներ հրապարակապէս հանդիպ գրվեն։ Պատկառազդական մի տեսարանի մէջ, հայտարակական հանդստութեան ներքսին և լուսաւորեալ վերակացուն գտաւ մեկ այնպիսի բան, որ կարելի է Հայաստանի փոխարերական պատկերը ընդունել, իսկ տակաւ ցիներով շրջապատված ազգը նա ակնարկութիւն համարեց Թուրքիայի այժմեան քաղաքական դրութեան վրա։ Աւաջին պատկերը, որ օտտոմանեան մեկ հպատակի սեփականութիւնն էր, յարգանքով գրաւվեցաւ։ Նոյնպիսի խնամութիւններ գործ դրվեցան և մնացեալ երկու պատկերները Բերայի ոստիկանութեան գլխաւոր Բախչի-վաշային ուղարկվեցան

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կ Օ Լ Ե Ի Դ Ա

Ներկայ 1882 թ. յունիսի 1-ից **ՓՕԹԻՈՒՄ** միևայլևվակայա կլոր փողոցի վրա, բուլվարի յանդէպ խուամարաձէի տան վերին հարկում **ԱԼՖՕՆՍ ԺԱԿՕԻ** այրված հիւրանոցի նախկին պահեստը բաց է անում **ՀԻՒՐԱՆՈՑ** ամէն տեսակ յարմարութիւններով ինչպէս բարձրաստիճան անձանց համար, նոյնպէս և միջին դասերի հասարակութեան համար։ Սաքրութեան համար բոլոր միջոցները կը գործադրվին։ Ցոյս ունենք, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ յարգելի հասարակութիւնը ինձ անուշադիր չի թողնի։ Անսոն **ԱԻՕԲԱՋԻ**։

5—6 (1)

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձարտարապետ Բէլօվի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամէնայն օր, բացի կիրակի օրից և մեծ տօներից։

Մ իջի փ ողոց, կաթ օլիչ եսկայա փ ողոց ի անկիւն № 13.

Ա հեղի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիէննայի մետել ամէնայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավատներ 8—30 ր., չամոդաններ 250—25 ր., ասկղյաժներ 1. 30—12 ր., առանդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մոլաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը, կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ռումիվալնիկներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամէնայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բիֆօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլզի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԻՒ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրակվա. (սուխար չայու և կաֆէի) էինէմի. կօֆէ էինէմի և Միխէլսօնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայկլիններ ամէնայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինէվազաւոների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլիուկ (пухъ), պատրոններ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գդչակօմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջրի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հոյի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոններ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մա կարելու մաշինայ. անգլիական ուճեռներ, Բրիտանկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամէնայն տեսակ, ջազայներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրասնալ կապօրկէն 18 կ., փաթ ֆրանսիայի փակոյ, Թուղթ փշոտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մաախա, գդիչ երկաթէ. գդչակօճ, քարէտախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիներ, գզայներ սեղանի և չայու Ֆրաժէ, վարշամի և բրիտանկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխկէք 45 կ.—3 ր., չամոդաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխա, պղպատոչկաններ վարշավու, ՌԵՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլբաններ կատնանց և մոլոդեցանց 15 կ.—50 կ. ջուխա, շապիկներ, մոլոդեցանց գալուսոչկներ, գոնոչկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շաքի. սանդրեր շիրմայու ոսկով, գուտապերչայի և փայտէ, շուռկաններ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարոի համար. շուլքի Թել (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէչշատոկէք մոլոդեցանց և կանանց, պոթոմաններ, քիսաններ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի սպրանքներ, ատպեն ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., հատ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, ֆլիչերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՒՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՐԱՑԻ. ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

64—180

Մ իջի փ ողոց, կաթ օլիչ եսկայա փ ողոց ի անկիւն № 13.

Մամուլի տակից դուրս եկաւ տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VII համարը **„ՂԸԼԸՑԻ ԿՆԱՆՈՑ ՊԼՆԸ-ՓԵՇԱԿԸ“** հեղ. կոստանտին մկրտչեան-Շահնազարեանի։ Գիքոյկը Ղարաբաղի բարբառով է և այնտեղի կանանց կեանքից մի պատկեր է ներկայացնում։

Գինը 15 կ. է

Հասցէ՝ Тифлисъ. Ред. „Мегу“ Тиграну Назарьянцъ

6—6

1882 յունիսի 6-ին թիֆլիսի քաղաքային դումայի դահլիճի մէջ լինելու է թիֆլիսի առևտրական հասարակութեան **ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ**. Որպէսի դատաքանի անդամի և նրա կանդիդատաի ընտրութեան համար նոյնպէս, և առևտրական հասարակութեանը վերաբերեալ մի քանի գործեր քննելու համար։

Յայտնելով այս թիֆլիսի պ. պ. առևտրականներին և այն անձանց, որոնք իրաւունք ունեն մասնակցել ընտրութիւններին, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ խնդրում է նրանց նշանակված ժամանակը շնորհ բերել քաղաքային դումայի ժողովի հլիճը, նախազգուշացնելով, որ չեկոները կընթարկվեն դրամական տուգանքի այն չափով, որ որոշում է պատիժների կանոնագրութեան 1436 յօդուածը։

1—2

Մի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ որ աւարտել է թիֆլիսի ՈՒՍՈՒՑԱԿԱՆ հնաբերատուի ուսման ընթացքը, ցանկանում է թիֆլիսի հայոց ուսումնարաններում ՈՒՍՈՒՑՉԻ պաշտօն ունենալ։ Հասցէն կարելի է իմանալ „Մշակի“ խմբագրատան մէջ։

10—10

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾԻԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԱԹԱՆԵՐ (նոր ուկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ ԹԸՉՎՈՂ վերարկուներ 6 ր., շէհօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և ուլամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵԳԲԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ, ատին կօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոլրաքա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԻԲԵՑ։

43—50

ՀԱՐՑԱՓՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Հայոց Ծխական ուսումնարաններում։

Մայիսի 18 և 19-ին կաթոլ. ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 20-ին Զօրաբաշի ս. Գէորգ եկեղ. ուսումն.
— — 22-ին Շամքորեցոց եկեղ. ուսումն.
— — 24-ին ս. Մինաս եկեղ. „Իզմիրեան“ ուսումն.
— — 25 և 26-ին կուկիա ս. Աստուածածնին եկեղ. ուսումն.
— — 27-ին ս. կարապետ եկեղ. ուսումն.
— — 28 և 31-ին Ա. Խաչաց եկեղ. առ. և օր. ուսումն.
Յունիսի 1, 2 և 3-ին Հաւլար. Մարիամեան օր. ուսումն.
— — 4 և 5-ին Թանդոյեան օր. ուսումն.

Հարցաքննութիւնները կը սկսվին առաւօտեան 8 ժամին։ Թեմական վերատեսուչ Գ. Բարխուդարեանց։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՕՐԻՈՐԴ ԽՈՋԸՆԵՆՑ

ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, Միրզօեֆների տուն, Քաղաքային վարչութեան հանդէպ։

Ցանկացողները կարող են դիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 3 ժամ երեկոյեան։

6—10

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

ԵՐՈՓԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Ա. Թումունեա գալէրեայում, № 144 ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ Վ. ԼԻՒՆԴԻ գծերով։

Տօնէա Ֆաբրիկայի ամէն տեսակ ՄԵՇՈՒՆՔ, նոյնիսկ Թուղթ ծխելու։

53—60

Ամրողջ աշխարհին յայտնի խոտ հնձելու մեքենայ 14 սորտ ծանրութեամբ մակարմինի գործարանից, Զիկագօ հիւսիսային Ամերիկայում, ձիաքարշ

ՏՐՄՈԻԽՕ Հօրնսավօրտի, ՀՆԶՈՂ. քանան կօնսաբնենսալի 19 սորտ ծանրութեամբ ստացված են նոր բացված ԵՒՐՕՊԱԿԱՆ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԽԱՆՈԹՈՒՄ Գ. ՔԱԵԱԼՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ. Դվօրցովայա փողոց, տուն Գովճանօվի Յաստրօվի յամպանեքի խանութին կից։ Մի և նոյն անդ կան մեծ քանակութեամբ երկաթէ մահճակալներ, ջրաներներ, էմալով ամաններ ամառանոցների համար, չը թրջվող պարաբինա, պատուհանների և դռների գործիքներ, վառերկլօգեաններ, երկաթէ և պղպատէ ապրանքներ։

3—3

Լոյս տեսաւ Տիգրան Նազարեանի հրատարակութիւնների VI գիքոյկը Ջ. Պիկկենսի „Հայս և Սկեսուր“ թարգ. օր. Ն. ՏՐՏ-Մարկոսեանի։ Գիքոյկի վերջը իրրև յաւելուած տպուած են գրականութեան վերաբերեալ յայտարարութիւններ, առաջարկութիւններ և այլն։

Գինն է 15 կ.

Հասցէն Тифлисъ. Тиграну Назарьянцъ.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 3 Іюня 1882 года

Типогр. Главн. Упр. Главнопач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

№ 99 Հունիսի 5 Հ. թվ. 1882 Հունիսի 5 Հ. թվ. № 99

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅԱԳԻՒՂԱՑՈՑ ՏԱՐԻ

ԿՈՉՆԱԿ

Ընդունում է տարեկան բաժանորդագրութիւն 10—2 մամ (Բացի կիրակի և պօն օրերէ)։

Յաւելուածով ամէն ամսուան 1-ին։

Տարեկան գինն է 5 հօսկի։

Յաղագս հրատարակութեան յանձնուելիք գրութեանց։

Խմբագրատունն է Ս. Էջմիածնի մայր տաճարին մօտ։

Տպագրեալ թերթ մը կամ տետրակ մը ամէն անգամ որ ստացուի խմբագրատունը, պիտի յանձնուի տպարանին։

Ամէն տեսակ գրութիւն, որ պիտի տպագրուի «Կոչնակ»ի մէջ, պիտի ղրկուի խմբագրատունը

Fonds A.R.A.M

Ի. Փոլից 26 մարտի:

Ֆրանսիական կառավարութեան ներկայացուցիչ Ռուստանը Եգիպտոսի ներքին գործոց նախարարութեան մէջ ներկայացուցած է իր կառավարութեան ուղղած հրահանգները, որոնց համեմատ Ֆրանսիա պիտի չմիջամտէ Եգիպտոսի ներքին գործերուն մէջ, եթէ միայն Եգիպտոսի ներքին խռովութիւնները չվտանգեն Եգիպտոսի ֆինանսական դրութիւնը, որ ֆրանսական շահերուն հետ սերտ կապակցութեան մէջ է գտնուած:

Ռուստանը յայտնած է, որ Ֆրանսիա պիտի չհակադրուի Անգլիոյ ներկայացուցած միջոցներուն, որոնք ուղղուած են Եգիպտոսի ֆինանսական դրութիւնը կանոնաւորելու համար, եթէ միայն այդ միջոցները չվտանգեն Եգիպտոսի ներքին խաղաղութիւնը:

Ֆրանսական կառավարութիւնը կը կարծէ, որ Եգիպտոսի ներքին խաղաղութիւնը կրնայ ապահովուիլ միայն այն ատեն, երբ Եգիպտոսի ժողովուրդը համոզուի, որ իր կառավարիչները կը հետապնդեն միայն անոր շահեր

Fonds A.R.A.M

ՊՐՏՍԵՒՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

—«Times» լրագիրն վերջերս հետաքրքիր տեղեկութիւններ է հրատարակել Ինդոսթան երկրի մասին, որ ամենևին ծանօթ չէ մեզ Եւրոպացիներիս։ Ինդոսթան երկրի մեծագոյն մասը, որ ունի 22-իւ միլիոն բնակիչ, գտնուում է Անգլիոյ իշխանութեան տակ։ Ինդոսթանի ամենամեծ քաղաքներն են Կալկաթան, Մադրաս, Պոմբայ, Ագրա, Դելհի, Լահոր, Բենարես, Լուքնաու, Ալլահաբադ, Ամրիթսար, Ջայպուր, Ջոդպուր, Ուդեպուր, Ինդոր, Պարոդա, Սուրաթ, Ահմետաբադ, Պունա, Հայդարաբադ, Բանգալոր, Մայսոր, Կոչին, Տրիվանդրում, Կալիկուտ, Մանգալոր, Կոյմբատոր, Մադուրա, Տրիչինապոլի, Թանջոր, Մադրաս, Նելլոր, Կուդալոր, Պոնդիչերի, Կարայկալ, Մահե, Կոնդիչերի, Կարայկալ, Մահե, Կոնդիչերի, Կարայկալ, Մահե, Կ

Ալբանէզէին։ Պառաւախանը բացառական էր, որ չառ տխրեցրեց գեներալին։ Ցետոյ նա հարցրեց թէ լուրեր չը կան իր Մանլիս որդու մասին։ Երկու երեք րոպէից յետոյ նա հագին աւանդեց։ Հանգուցեալի դիակը դրված է զարնիճի մէջ։ Գեներալը հագած ունի սպիտակ պատմուճան, որ նրա սովորական հագուստն էր։ Նրա գլխին դրած է թաւշեայ գլխարկ։ Նրա դէմքի գծերը բոլորովին չեն փոխվել։ Գեներալը կարծես քնած է։

—Köln. Zeitung.» լրագրին կ. Պօլսից գրում են, որ պրուսական չորս օֆիցէրներ, որոնք մրցանի թիւրքաց ծառայութիւն, հասան այնտեղ մայիսի 19-ին։ Սուլթանը դիտաւորութիւն ունի իր համակրութեան նոր ապացոյց տալ Գերմանիային։ Նա թագաժառանգ իշխանին մի քանի թանգագին ձիեր կուղարկի։ Այդ ձիերին Բերլին կը տանէ մէկ պատգամաւորութիւն Իչիղ-քէօյի առաջնորդութեամբ։ Իչիղ-քէօյ ուղեկցում էր Ալի-Նիզամի-փաշային այն ժամանակ, երբ սա կայսր Վիլհելմին սուլթանից ուղարկված նշանախտիաղ չքանչանը մատոյց։

—«Köln. Zeit.» լրագրին փարիզից հեռագրում են մայիսի 22-ից, որ այդ օրը ուղղիչ ատիկատեատան դատարանում անագին հասարակութիւն ներկայութեամբ Լատինեան թաղում ուսանողների տված անկարգութիւնների պատճառով 15 ուսանողների դէմ դատ սկսվեցաւ։ Բոլոր վկաները միաձայն յայտնեցին, որ պոլիցիան իրան վատ էր պահում և վերին աստիճանի կոպիտ էր։ Դատը նոյն օրը երեկոյեան պէտք է վերջանար։ Դատարանի առաջ հաւաքվել էին մօտ 2.000 ուսանողներ, որոնք սաստիկ վրդովված և յուզված էին։ Պոլիցիական գործակատարները կամեցան նրանց յետ քշել և գլխաւոր ամրոցները գրաւեցին։ Ջորքի գլխաւորը հանրապետական գաղտնիքի մէկ զօրագործին պահանջեց և մի նոյն ժամանակ դիմեց ուսանողներին հանդարտ և հանգստացնող խօսքերով։

—Հնդկից լրագիրներին հաղորդում են, մայիսի 22-ից, որ Գարիբալդիի մահուան լուրը ցաւալի տպաւորութիւն ունեցաւ ամեն տեղ Իտալիայում։ Խանութները կողպված էին։

—Հնդկից «Deutsche Montagsblatt» լրագրին հեռագրում են մայիսի 23-ից, որ Գարիբալդին իր կտակի մէջ հրամայում է իր դիակը այրել։ պօրտիչեան սափորի մէջ պահեստված մոխիրը պէտք է թաղվի Կապրէրա կղզու վրա իր այգու ակացիայի տակ, հանգուցեալ գեներալի երկու աղջիկների ներկայութեամբ։ Մարմինը պէտք է այրվի Կապրէրա կղզու անառաների փայտերից կազմված խարոյկի վրա։ Հնդկական արմատական պաշտօնակցութիւնը մայիսի 30-ին վճռեց Գարիբալդիի կիսարձանը հանդիսաւոր կերպով Պիացցա-դէլ-Պօպօլօյից մինչև Կապիտօլիա տանել, ուր կիսարձանը դասիներով կը պահվի և կը գնեն Մաձինիի կիսարձանի մօտ։ Մայիսի 22-ին ամբողջ Իտալիայի մէջ փակված էին բոլոր ուսումնարանները, հանրատարանները, թատրոնները և Բօրսան։ Բոլոր լրագրները, բացի ի հարկէ կղերականներից, սև շրջանակով հրատարակվեցան։ Մաձինեան ծնողամսութիւնը Գենուայում յատուկ կնաձգված է։ Ամբողջ Իտալիայի մէջ ստորագրութիւն կը բացվի Գարիբալդիի ազգային արձանը կանգնեցնելու համար։ Պալէրմօ քաղաքը վճռեց բացի դրանից մէկ ուսանձին արձան կանգնեցնել, որ կը ներկայացնի Գարիբալդիին ձիու վրա նստած։ Ուսանողների խումբը քանդեց կղերական երգիծաթերթական «Cassandrino» թերթի տպարանը, որ ծաղրում էր հանգուցեալ Գարիբալդին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 3 յունիսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ դիւանական գործերը կատարելագոյն գլխաւոր մասնաժողովը ոչնչացրած է։ „Новое Время“ լրագիրը լսել է, որ ենթադրված է մասնակիցներին Սախալին կղզու վրա կնոքաբնակեցնել։ Արգարութեան մինիստրը անհրաժեշտ է համարում ժառանգական հարկը մուծելու ժամանակ գիւղական հողային բաժինները ազատել այդ հարկից։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 1 յունիսի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 87 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50½ կ., չորրորդ 90 ր. 50½ կ., հինգերորդ 90 ր. 12 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 216 ր. 25 կ., երկրորդ 210 ր., 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 89 ր. 22½ կ., երկրորդ 89 ր. 12½ կ., երրորդ 89 ր. 25 կ., ոսկի 8 ր. 10 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,40 պէնս, առաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 25 ասնաֆմ, փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ։ Բօրսայի արտամպրութիւնը առաւր է։

խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

УЧИЛИЩЕ
СЪ
ПРОГИМНАЗИЧЕСКИМЪ КУРСОМЪ
МИРИМАНОВА.
(Вельяминовская ул. д. Аматуни).

На лѣтнее время открываются РЕПЕТИЦІОННЫЕ КЛАССЫ для желающихъ поступить въ гимназіи и имѣющихъ ПЕРЕЭКЗАМЕНОВКИ послѣ вакацій. Преподователями приглашены учителя среднихъ учебныхъ заведеній. Занятія начинаются съ 7-го іюня. 1—4

1882 յունիսի 6-ին Թիֆլիսի քաղաքային դումայի դահլիճի մէջ լինելու է Թիֆլիսի առևտրական Հասարակութեան **ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ**, որի մէջ դատարանի անդամի և նրա կանդիդատի ընտրութեան համար նոյնպէս, և առևտրական Հասարակութեանը վերաբերեալ մի քանի գործեր քննելու համար։

Յայտնելով այս թիֆլիսի պ. պ. առևտրականներին և այն անձանց, որոնք իրաւունք ունեն մասնակցել ընտրութիւններին, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ խնդրում է նրանց նշանակված ժամանակը շնորհ բերել քաղաքային դումայի դահլիճը, նախազգուշացնելով, որ չեկողները կենթարկվեն դրամական տուգանքի այն չափով, որ որոշում է պատիժների կանոնադրութեան 1436 յօդուածը։ 2—2

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ
ԺՕՐԺ ՍԱՆ'Ի
«ՎԱՐԴԱՊՈՑՆ ԱՄԲՒ»
Մանկական վէպը.
Պատրաստ է՝ ի նպաստ մի հիւանդ աշակերտի։ Կենտրոնական և կովկասեան գրախանութիւններում։
ԳԻՆՆ Է 25 Կ։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՕՐԻՈՐԴ ԽԻԶԱՆԵՆԵՆՑ
ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, Միրզօեֆների տուն, գաղաքային վարչութեան հանդէպ։
Յանկացողները կարող են դիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 5 ժամ երեկոյեան։
7—10

JOURNAL D'ORIENT
HEBDOMADAIRE
Paraissant a VIENNE (Autriche)
ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —
S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)
Sans ajouter le titre du journal.

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, ԿԱԹՈՂԻՔԷ ԱԿԱՅ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախում են. ՎԻԵՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, Ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., ՍՈՒՆԴՈՒԿՆԵՐ ճոճատարէի 6—35 ր., մոպանեներ (погребцы) 6—25 ր., ՍԱՄՕՎԱՐՆԵՐ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ՈՒՄԻՎԱԼՆԻԿՆԵՐ ՄՐԱՄՕՐՆԻ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ՌԷՎՈԼՎԵՐՆԵՐ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րևվօլվերի, սիգար Ռինգարդի Ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու. Կուշտարօվի գիլդի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՑ ԹԼԻ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրիակվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էքսէմի. կօֆէ էքսէմի և Միխէլսոնի. պեաերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայկլիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և դարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դոյթուկ (пухъ), պարզոններ սամվարի և չայու, դանակ չանդալ գանազան Ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժիներ. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատոր, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիօր. մի կոլեու մայինայ. Անգլիական ութեաներ, Բրիտանակի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, Ջազայներ կաֆէի համար, Ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամպոլ կարօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի փակոց, Թուղթ փոշոտ, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրչի երկաթէ, գրչակոթ, քարեռախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գազաներ սեդանի և չայու Ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանական դուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկեք 45 կ.—5 ր., չամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չուխա, պալտոպուկաններ վարշավու, ՌԵԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնափկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. ամպրելլ շիմայու ոսկրէ, գուտապերչակի և փայտէ, շէոտականներ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թել (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլտ չատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտամանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գուտանաերկենի սապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գանվում են ՄԻՒՐԱՑԻՆ, ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) Միջի փողոցում կաթողիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу П. Теръ-Никогосову.

65—180

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, ԿԱԹՈՂԻՔԷ ԱԿԱՅ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ № 13.

ЕВРОПЕЙСКІЯ ТОВАРЫ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
Тифлисъ, № 144 противъ Сіонскаго собора, домъ Мелик-Шахназарова, бывшій Мелик-Оганджанова.
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏ
54—60

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 4 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 100 Յունիսի 8 Երեքշաբթի 1882 Յունիսի 8 Երեքշաբթի № 100

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թղթակցութիւնները պիտի ուղղուին Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնը ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Մեծ-Ղարաքլիսայից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ֆրանսիա։ Իտալիա։ Նամակ Փարսկաստանից։—ԹԱՒՌ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Երկաթուղու սակագնի օրէնդրական կողմը։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄԵԾ-Ղ.ԱՐԱՔԻԼԻՍԱՑԻՑ

Մարտի 30-ին

Ապրիլի 30-ին տեղական անասնապահի և մեր հասարակութեան մէջ տեղի ունեցած խաչոր անկարգութեանց մասին գրւեցաւ «Մշակի» և «Մեղուի» մէջ։ «Кавказъ» ռուս լրագիրն էլ «Մշակից» քաղուած արեց, բայց Թորոնցով գլխաւորը կէսերը, որոնք առիլի լաւ էին պարզում անասնապահի մարդամարդի վարմունքը երկրագործների հետ։ Բայց թէ «Кавказъ»-ը ինչու համար այդպէս վարւեց, այդ մեզ համար մինչև այժմ անբացատրելի հանելուկ։ Ապրիլի 30-ին պատահած անցքը առնն առանձնակի քննիչ ու պատճառում խռովարարութեան առարկայ է դարձել։ Փաստաբանը, Լօռին, Ալէքսանդրապօլը..... բոլորն էլ այս հարցով են զբաղւած, բոլորն էլ Ղարաքլիսայի հասարակութեան վրա են յանում։ Ամենից արտի միակ յանկութիւնն է, որ իսկական մեղաւորը լոյս աշխարհ գայ, իսկ անմեղները ազատւին դառն չարչարանքներից։ Իսկապէս անասնապահն է մեղաւոր, թէ հասարակութիւնը,—այս հարցերի վճռական պատասխանը իմ ուժից վեր է. անցքը մենք պատմենք երկու խօսքով, թող ընթերցողը եզրակացութիւն անէ։ Ամբողջ հասարակութիւնը գոռում է թէ «մենք մեր սեփական հողերը վարում էինք, անասնապահը մեր ճանապարհը կտրել, անցկենդանին սատիկ թակել, բոլորները կաթասել, գործիքները խլել, ձիու պօչից կապել, քաշ տուել և այլն։ Իսկ անասնապահը այդ գործերը կատարելուց յետոյ, ամենայն ճարպիկութեամբ գնում է պիղ և բողոքում է թէ. «Ղարաքլիսեցիք առաջուց նախապատրաստած գնացել են գաշտ և յաւուկ նպատակ են ունեցել իրան սպանելու։ Չէնց այս կէտի համար էլ դարաքլիսեցիք բանտարկւեցան։ Ո՞վքեր են անասնապահի վկաները։ Գրքերում իւրաքանչիւր օրի ժչկները, որոնք, դիագրիներին ծեծելիս, օգնել են անասնապահին։ Արդեօք նրանք կարո՞ղ էին որ և իցէ կախում չունենալու անասնապահից, զարձնել յօգուտ անասնապահի ցուցմունքներ կը տային։ Այս էլ հարց է։ Բայց առաջը, իհարկէ, պատւելի ընթերցողներ, օրը ցերեկով, բաց օդի մէջ, անտեղի բազմութեան առաջ, կարելի է մարդ սպանել, այն էլ մի անպատիժ անասնապահին։ Մինչ դարաքլիսեցիների համար մեղադրանքի բերքը մի շատ հասարակ բան է, միևնոյն ժամանակ գլուխը մի սոխի գլուխ է։ Այդպիսի հրապարակական ձևով մի հաւ անգամ չէ կարելի սպանել։ Ամենաարիւնարբու ատաղձ վայրենիներն էլ հրապարակ այդպիսի խաչոր մեղադրանութիւն չեն յանդգնի անել, ուր մնաց զարաքլիսեցիք, որ թէ զարգացմամբ և թէ բարոյականութեամբ փառքակի, Լօռու մէջ առաջին տեղն են բռնում։ Ելնել հասարակութիւնը այդպիսի մի վայրենի բարբարոսութիւն գործելու «նախապատրաստած վճռէ առաջուց», միթէ ուրիշ յարմար ճանապարհ չը կայ։ Եւ ով է այն մարդը, որ հասարակութեան այդ գազանի նախապատրաստութեան հետ ծանօթ չէր։ Առաւօտուն էլ, անասնապահին էլ և ամէն մի արդար խիղճ ունեցողին էլ շատ լաւ յայտնի է, որ միամիտ և ոչխարից երկչոտ, օրէնքի ստլն զգացող երկրագործները երբէք չէին վտանգում այդպիսի մի եղեռնագործութեան միտք երևակայել անգամ, թող թէ իրագործել և այն հրապարակաւ—Ղարաքլիսեցի բանտարկվածները Ալէքսանդրապօլի բանտում տքում են իրանց սև օրը։ Մինչև վերջ հասարակութեան բոզքը, ծնծղայ երկրագործների գանգատը, բանտարկվածների հառաչանքը գեռ քննութեան գործի մէջ չեն մտել, մինչև հիմայ գեռ անասնապահն և նրա վկաները են խօսքնուած։ Բայց թէ երբ ուշադրութիւն կը գարձնեն հասարակութեան վրա, այդ ճիշդ չը գիտենք։ Միայն հաստատած ենք որ մի օր էլ ատենի վրա ուշք կը գարձնեն և այդպիսով երկու կողմի գանգատները խորին հետաքրքրութեամբ չափելով և ձևելով, արդարութիւնը երևան կը հանէ։—Ու բոլորին կուզենք, մանր մունր բանտարկվածների առնը և տես թէ գրանց գերդաստանը ինչպիսի տուշ է անում և ապիրատ ձայնով քեզանից «մի գրուստ խաբար ուղում իրանց անուշ բալքանց» համար։ Մեղադրել չէ կարելի. գարուն անցաւ, մանում ենք ամառը. երկրագործի աշխատութեան ամենալաւ ժամանակն է։ Նա այժմ պէտք է անդադար աշխատի, որ ձմեռվայ համար ապրուստի պաշար ունենայ։ Բայց ցաւալի է ասել, որ աշխատութեան օրերը իրար հետևից անցնում են, իսկ մեր երկրագործները, ձեռքերը ծոցը, Ալքանդրապօլի բանտում, մեայլ կերպարանքով լուսամուտի առաջ նստած չատ չատ «մեխ» են հառաչում և ամէն րոպէ սպասում են թէ մինը մօտենայ և այս աւետարեր խօսքերը ասէ. «ազատ էք, գնացէք ձեր գործին։» Այդ թշուառների մէկի գոքանն է գալ մնացել, երկրորդի աչքը բոլորովին անակէ և մի բան միայ չը կայ, երրորդի այգու մշակութիւնը մնաց և այլն....—Ամբողջ հասարակութեան միակ ցանկութիւնն է որ բանտարկվածներին ամենաժանր գրաստականով արձակեն գնան իրանց ապրուստի պատրաստութիւն անելին, մինչև գատաստանը գործը կը պարզվի, եթէ մեղաւոր գուրս նկան, թող գնան նշանակեալ պատիժը կրեն։—Այսօր բոլոր դիւզացիք խօսում էին, որ ուրիշ քննիչ է գալիս գործերը նորից քննելու։ Բայց թէ անեղական քննիչը ինչու է հրաժարվում այդ քննութիւնից, այդ մասին որ ոչինչ յայտնի չէ։—Այս բոլորից այս ընդարձակ բեմի վրա կանգնած են դարաքլիսեցիք, անասնապահը և երկուսի մէջ տեղը անաչառ գատաստանը։ Խոկ բազմաթիւ ժողովուրդ խորին յուսահատութեամբ հանդիսատես է այս ներկայացման։ Մնծայայտ ենք, որ արդար գատաստանը ամենայն անկողմնապահութեամբ կը քրքրէ երկու կողմի գանգատները և ամէն բան կը պարզէ։

Այսօր անասնապահին գլխաւոր կառավարութեանը հասարակութեան կողմից մի խնդիր գնաց։ Մօտ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ՍԱԿԱԳՆԻ ՕՐԷՆԴՐԱԿԱՆ ԿՈՂՄԸ

Տնտեսական դիտութիւնը և իրականութիւնը երկաթուղու սակագնի վերաբերմամբ համաձայն չեն միշտ, և այս պատճառով խնդիրը գատել և ջրով բանակութիւնների չափաբերի ամենայն տեղ, ուր մուտ է գալ երկաթուղին. առանց բացառութեան՝ Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Անգլիայում, Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում, Ռուսաստանում... Այս միաբարանական գրականութիւնը երևան է հանում երկու բանակ իրանց յատուկ հայեցողութեան կէտերով։ Մէկը ասում է, երկաթուղին ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ մի վաճառականական գործ, ուրեմն նրա յարաբերութիւնը հասարակութեան հետ պիտի կատարվի ազատ առևտրական հիմունքի վրա, որտեղ առաջին գերը պիտի խազան պահանջը, առաջարկութիւնը, կիրառութեան և չհատից արժէքները... Ergo—սակագինը միանգամայն պիտի ազատ լինի։ Միւս բանակը մատնացոյց է անում երկաթուղու մենաւաճառական յատկանշանները, կշռամբարով առաջինին թէ՝ առևտրական ազատ հիմունքը առաջ է բերում ձեր այլ և այլ աղտեղի ձգտումները գոհելու համար։ Առաջին հայեցողութեան կէսը պաշտպանում են երկաթուղու ընկերութիւնները, միւսը—այն հասարակութիւնը, որ ստիպված է գիմել երկաթուղու առաջարկութեանը և վերջին ժամանակներում՝ վերը մատնացոյց արած՝ տէրութիւնները նոյնպէս անցնում են այս կողմը։ Այնպէս ասում են. սակագնի քաղաքականութիւնը պիտի իր համար նպատակ չունի երկրի ընդհանուր տնտեսական կեանքը և ոչ մի որևէ նեղ և սահմանափակ առևտրական մի ինչ ճիւղին ու անձնատրութեանց ծառայէ, ինչպէս նա անում է այժմ շատ անգամ, ուրեմն՝ սակագինը կարգաւում է խիստ և հեղինակաւոր կօնտրօլին... Այսպէս վիճաբանում են երկու հակառակ կատակցութիւններ։ Սակագնի խնդիրը շատ տարի է, որ Եւրոպայում և Ամերիկայում յուզվել է և ենթարկվել բազմակողմանի կշռադատութեանց, բայց միայն այս վերջին երկու երեք տարիներումն է, որ սկսել է առ որը գնել գործադրական հողի վրա. մինչև այդ բազմատեսակ էին այն խնդրագրները, որոնց պատահում էին տէրութիւնները, երբ խնդիրը գալիս էր՝ այս ընթացքում տարացած՝ հետևանքները իրականացնելու։ Եւրոպացոց արտաքոյ տնտեսի տէրութեանց համար այս խնդրագրները առնղում էին երկաթուղիների ընկերութիւնները, որոնց ներկայացուցիչները մեծ քանակութեամբ նստած էին լինում ընթրողական ժողովներում և հարցին տալիս էին այն ուղղութիւնը, որը իրանց շահերին պիտի ծառայէր։ Սրանք այստեղ ունէին իրանց ծառայողների բազմաթիւ նպաստաւոր քուէները, որանք օգնում էին քաղում իրանց դրամական միջոցներից, ունէին ձեռքի տակ՝ ասելի գան որչափ հարկաւոր էր՝ այն կալտածատիրական իրաւասութիւնները, որով վաւերանում են ընթրողական քուէները։ Այսպիսի ոյժով դժուար չէր յաղթանակի գարնալ պահպանող սակագները տանող....

Ուշադրութեան արժանի են այս մտքատանց հետևանքները որ մենք անմիջապէս առաջ կը բերենք այստեղ։ Ֆրանսիայի տէրութիւնը վերջ ի վերջոյ գնում է մի քանի երկաթուղիների գծեր, հիմնում է ճանապարհային հաղորդակցութեան բարձրագոյն խորհրդարան, որի նստերում ակում են մասնակցել և վաճառականութեան ներկայացուցիչները։ Այս խորհուրդը արտայայտել է մի քանի դատաստութիւններ և այդ գատաստից վրա է հիմնում տէրութիւնը իր յարաբերութիւնները մասնաւոր երկաթուղու ընդհանուր հետ։ Այսպէս մենք տեսնում ենք, որ այս խորհրդում վաճառականութեան ձայնը իր պատշաճ տեղն է ստանում։ Նշանագծելու է այն հանգամանքը ևս, որ Ֆրանսիան հասնում է այն եզրակացութեան թէ՝ երկաթուղիները պիտի տէրութեան տեսչական հսկողութեան լինեն և ոչ մասնաւոր ընկերութեանց։

Ահագին որոշակի կէտ պարարանք է առնում սակագնի այս խնդիրը Գերմանիայում։ Այս տէրութիւնը 1880 թուին ձեռնամուխ է լինում այս խնդրի զանազան կողմերին. պարզացնում է և միաչափում սակագինը և դիտատրպէս—դրկում է երկաթղիների ընկերութիւններին այն տարօրինակութիւններից, որոնցով նրանք ինքնակամ փոփոխում էին սակագինը։ Բայց այդմանէ, նա սկսում է սակս առ սակս տեսչականացնել իրան մատնաւոր երկաթուղիները։ Գերմանիայի պետական անձինք հաստատում են այն եզրակացութիւնը թէ՝ XIX դարում չէ կարելի թոյլ տալ երկաթուղիների ընկերութեանցը խաղալ մի ինչ նախախնամութեան դեր ժողովրդային այնպիսի փոխադրութիւնների վերաբերութեամբ, որպիսի են ազգային արդիւնաբերութիւնները և կիրառութիւնը։ Չէ կարելի տալտատան տանել նրանց կամքին, որ ներևոյթ՝ բան հաճոյից՝ զարգացնեն տէրութեան տարածութեան մի կէսում մի ինչ մասնաւոր չահատը, ճնշել—մինչև անգամ կարողանալ արմատախիլ անել—մի ուրիշ չահատը, որը գուցէ ազգութեան է առաջին անհրաժեշտ, ամենաօգտակար է և որը գոյութիւն է առացել բնական ճանապարհներով։ Սահմանի պատ ու պատշաճ չափ ման չէ գրել... Երբ որ բեռնակրութեան ծախքերի պատճառով խանգարում է մի որ և է մթերքի գինը, այն ժամանակ միայն նա կարող է չահով ծախվել, երբ տնտեսի քաղաքականութիւնը իր երեսումներով պատճառ չէ լինում անտեսական հասատարակութիւնը խանգարելու։ Այս պատճառով Գերմանիայում նոր կարգադրեալ սակագինը պիտի համաձայնի հետևեալ ընդհանուր խնդիրներին։

Սակագինը այն աստիճան պարզ պիտի լինի, որ ամենայն ոք հեշտութեամբ կարողանայ ինքը հաշվել իր ապրանքի բեռնակրութեան ծախքերը։

Սակագինը չը պիտի երբէք դժուարակիր լինի մանր արդիւնաբերողների համար, որք միանգամայն ճնշված էին նրա անցեալ դրութիւնից, և ինչպէս հետևանք այս հիմունքին՝

Սակագինը պիտի որ միապէս իրաւացի լինի երկրի ամեն արդիւնաբերողների վերաբերմամբ։ Սակագինը ինչքան որ կարելի է թեթև պիտի լինի։

Յոյժ տալտ համար գործի միւս երեսն էլ, առաջ ենք բերում մի ոչ մեծ հատուած, որից ընթերցողը կը տեսնի, որ Գերմանիայում սակագինը ինչքան է հետացել այդ խնդրի տեսական գիտութիւնից։ Ահա այդ հատուածը. «Այդ չափազանց

ձգտողութիւնները առ այն իդէալական դրութիւնը, յորում միջոցի ամենայն ոք կարողանար իր մատերով հասնել բեռնակրութեան գիներ. օրինակ՝ դրամանիշտն ուտեցնելուց ազի մի ցենտներ բեռնակրութեան գիներ Կ. Պոլսից մինչև փարիզ, կամ մէկ պուդ կաշու բեռնակրութեան ծախքը—Ս. Պետերբուրգից մինչև Մարսել, և ընդ նմին սիրէք աշխարհում լիակատար արդարութիւնը ամեն մէկ բեռնակրութեան համար,—այսպիսի ձգտողութիւնները, ասում ենք,—ուշադրութեան չէ գարձնում որ չը կայ աւելի մեծ անիրատեսութիւն, քան այդ արդարութիւնը, և առհասարակ այդ ձգտողութիւնը ուշադրութեան չէ գարձնում, որ այդպիսի դանկութիւնները միանգամայն անգործադրելի պիտի մնան։ Հասկանալի է, որ երկաթուղիների սակագինները մեծ գատաստան են ներկայացնում, որտեղ անխուսափ և անտանձ սիրում է գաղանիքը, ղօշաքաղութիւնը և այլ աղտեղի չարժառիթները, առաւելապէս նման՝ արտասահմանեան բացակայութիւնը։ Բայց և այնպէս, չէ կարելի չը խոստովանել, որ սակագների բարեկարգելու, կազմակերպելու և գատաստելու ամեն ինչ փորձերը այս ընթացքում քաւտը աւելի չը փոխում էին, քան թէ խնդիրը պարզում։ Եւ այդ քաւտը տեղի ունի ոչ թէ այն պատճառով, ինչպէս մատամբ և իրաւացի պնդում են երկաթուղու քազաքականութեան յատկանիշները թէ՝ սակագնի անպարզութիւնը ոչ պակաս չափաւոր է երկաթուղու կառավարութեանը, այլ խոկ և խոկ այն պատճառով է, որ երկաթուղու սահմանները չէ կարելի այնպէս կարգաւորել, որպէս հայի և մահ տակատ է։ Երկաթուղին, լինի սա ձէրութեանը կամ մասնաւոր տեսչականութիւն, ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ վաճառական մի գործ, ընդ որում պահանջը և առաջարկութիւնը, կիրառական և չահատի յատուկ արժէքները խազում են նոյն իսկ գերը, ինչ որ ունեն նրանք այլ առևտրական գործերում։ Բեռնակրութեան իր յատուկ ծախքերը գանազան տեղերում գանազան են, որպէս և կիրառական մթերքների գները, բեռնակրութեան պահանջը և առաջարկութիւնը, այս պատճառով, ի նկատ առնելով այս թանկագնութեանց յաճախ փոփոխութիւնները, ամենայն ինչ տրամաբանական և իրաւացի սակագնի կարգադ-

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

քերի ուղարկելու նպատակն է վերականգնել խեզիվի հնդկական եգիպտական գործերը կարձակվին Անգլիական նաւատորմը իր վրա է առնում Սուէզի ջրանցքի պահպանութիւնը։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 յունիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 87 կ., երկրորդ 90 ր. 50½ կ., երրորդ 90 ր. 50½ կ., չորրորդ 90 ր. 50 կ., հինգերորդ 90 ր. 13 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 216 ր. 17 կ., երկրորդ 210 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 37½ կ., երկրորդ 89 ր. 35 կ., երրորդ 89 ր. 37 կ., ոսկի 8 ր. 10 կ։ Ռուսաց 1 ր. Լ.ստրլինի վրա արժէ 24,35 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 123 ր. 12 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 75 կ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երևանցի Արշակ Մովսէսեան Սարգիսեանց ցաւօք սրտիւ իմդրում է իւր բարեկամներին և ծանօթներին ընդհ բերել Նորաշէն եկեղեցին այսօր առաւօտեան 9 ժամին յուղարկաւորութիւն լինելիք իւր եղբայր Սմբատ Սարգիսեանցին, որի մարմինը պէտք է տանիլ Հավաբարի հանգստարանը։ 1—1

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, գօլովինակի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ԿՕԼԽԻԴԱ

Ներկայ 1882 թ. յունիսի 1-ից ՓՕԹԻՒՄ միխայլօվսկայա կլոր փողոցի վրա, բուլվարի յանգէպ խուտարաձէի տան վերին հարկում ԱԼՖՕՆՍ ԺԱԿՕԻ այրված հիւանդոցի նախկին պահոցը բաց է անում ՀԻՒՐԱՆՈՑ ամէն տեսակ յարմարութիւններով ինչպէս բարձրատիճան անձանց համար, նոյնպէս և միջին դասերի հասարակութեան համար։ Մաքրութեան համար բոլոր միջոցները կը գործադրվին։ Ցոյս ունենք, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ յարգելի հասարակութիւնը ինձ անուշադիր չի թողնի։ Անսա ՍԻՈՓԱՋԻ։

6—6 (1)

УЧИЛИЩЕ
СЪ
ПРОГИМНАЗИЧЕСКИМЪ КУРСОМЪ
МИРИМАНОВА.
(Вельяминовская ул. д. Аматуни).

На лѣтнее время открываются РЕПЕТИЦІОННЫЕ КЛАССЫ для желающихъ поступить въ гимназіи и имѣющихъ ПЕРЕЭКЗАМЕНОВКИ послѣ вакацій. Преподователями приглашены учителя среднихъ учебныхъ заведеній. Занятія начинаются съ 7-го іюня. 2—4

ԵՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
Ադրեսատ գալիքիւմ, № 144 ենիսէյսկ և տեղէա ֆարթիկայի սմեն տեսակ մեսնոյ խոտ, նոյնպէս ծղոտ։
Адресатъ гдѣ-либо, № 144 Енисейскъ и отъ станціи фабрики всякое сѣно, равно и солома.
55—60

ՀԱՅԵԼԻՆՆԵՐՈՒ Ա ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐԻ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ՇՈՐԵՐԻ հեռը, կարելը 3 մինչև 6 ր. վճարով։ Բարձրակայա փողոց, կարասիքների խանութների մօտ։ 3—3

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ասկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹՐՋվող վերարկուներ 6 ր., շէհօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, տբ. կօ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրնձանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մեբրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԱ։
44—50

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԺՕՐԺ ՍԱՆ Ի
„ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱՄԲ“
Մանկական վէպ։
Ժախթամ է ի նպաստ մի հիւանդ աշակերտի։ Կնտրօնական և կովկասեան գրախանութիներում
Գինն է 25 կ։

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ
ՕՐԻՈՐԴ ԽԻՋԱՆԵՆՆԵՐ
ՍՕԼՕԼԱԿՈՒՄ, միրզօևներվի տուն, Քազաքային վարչութեան հանդէպ։
Ձանկացողները կարող են դիմել նրան ԱՄԵՆ ՕՐ, ժամը 2-ից, մինչև 5 ժամ երեկոյեան։
8—10

JOURNAL D'ORIENT
HEBDOMADAIRE
Paraissant a VIENNE (Autriche)
ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —
S'adresser à F. Salles, avocat
1. Weihburggasse 9. (Vienne)
Sans ajouter le titre du journal.

Միջի փողոց, կաթոլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Ամեն էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՅի ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՎԱՓՆԵՐ 8—30 ր., չամպաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուրճդուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուրծների պղնձէ ամաններ, գերմանական երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատմաններ. (գուլաններ) բէվօլվէրի, սիգար ՌէՆգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գլխի պատվրօվի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԻՑ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ բրնկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմէմի. կօֆէ էմէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պլօտկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլթուկ (шухъ), պագոնաններ սամվարի և չայու, դանակ չանգալ գոնազան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մես կոլելու մաշինայ. Անգլիական ուԹաներ, բրիտանակի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջազայներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահմալ կարօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակէտ, Թուղթ փոչոի, կանվերտաներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակօթ, քարետախտակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրուժէ, վարշավի և բրիտանակի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիկէք 45 կ.—5 ր., շամպաններ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխա, պղպսպոշկաններ վարշավու, ՌԵՁինի ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանդրակ շիրմայու. ոսկրէ, գուտապերչոմի և փայտէ, շէտականեր գլխի, շորի, սապոնի, պղպ և կարաի համար. չուլգի Թել (бумага) մատոկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆելչատակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերկինի ապրանքներ, սապոն ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒԱՑԵԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

66—180

Միջի փողոց, կաթոլիկական փողոցի անկիւն № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 7 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 101 Յունիսի 9 Հոր.քշաբթի 1882 Յունիսի 9 Հոր.քշաբթի № 101

ՏԱՄՆԱՄԻԿԵՐՈՊԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարուանը 6 րուբլի
Առանձին համարները 5 կոպէկով
Թիֆլիսում պրուում են միմիայն խմբագրատանը
Օտարազգացիք պիտում են ուղղակի
Տիֆլիսում. Редакція «Мшака».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւնն ընդունւում է ամէն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խրատանդիր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Արդուինից։ Նամակ Շամախուց։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Իտալիայի սուգը։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։ — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ։ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառայի Մէլիքութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՐԴՈՒԻՆԻՑ

Մայիսի 26-ին

Այս տարի երևում է թէ մենք ամառվայ երես տեսնելու չատ ուշ արժանի կը լինենք։ Ձմեռը իր բոլոր խստութիւնները գործադրելուց յետոյ, գարնան էլ իր ազդեցութիւնը դեռ չէ դադարել։ Չամբատ թէ դեռ օր չէ եղել որ մի ծիծաղատ արև կարողացել վայելել։ Ամէն օր անընդհատ տաժիկ անձրևներ են գալիս։ Մանաւանդ թէ Արգաւիճի բարձր դիրքի շնորհիւ, ամէն մի անձրևի հետևում է խոհոն սաստիկ ցուրտ, քաղաքի գազաթ և շրջակայ բլուրներն էլ նոր ձիւնով են ծածկվում։ Այս պատճառով և ծառերի պտղաբերութիւնը չատ կուչանայ։ Ձմեռը աչնան ցանքերի վրա արդէն չափից աւելի ջնացած լինելով, դոքանցից լաւ արդիւնք դժուար է յուսալ։ Սակայն ինչ որ միտքերում է գարնան ցանքերին դրա մասին կարելի է ասել, թէ այդ առատ անձրևների շնորհիւ լաւ բերք է յուսացվում, նեղ տարին չը չատանակէ։

Այս ցրտի և անձրևի միջոցում, քաղաքիս ամբողջ հայ ազգաբնակութիւնը մի ուրիշ կարևոր հարցով է զբաղված։ Անցեալ տարի հայ և Թուրք բնակիչներ մի խնդիր ներկայացրին տեղւոյն կառավարութեան միջոցաւ բարձրագոյն իշխանութեան, որով խնդրում էին թէ տէրութիւնը բարեհաճի բանալ Արգաւինում ևս մի պետական ուսումնարան։ Այս ուսումնարանի չինութեան և այլ ծախքի համար խոստանում էին 3—5000 րուբլի։ Այս խնդիրը ստորագրած էին նաև Թուրքեր, սակայն յետոյ չկարենալով մասնակցել հայերը չատնձն աւելի մեծ իրենց կողմից հոգալ այդ ծախքը։ Հետևապէս կառավարութեան կողմից այդ խնդիրը ընդունված լինելով, Թաթուլից էլ չատակաչէս երկրաչափ եկած է ուսումնարանի տեղի և դիրքի համար։ Ասած թէ կաթոլիկ և թէ լուսաւորչական հայեր այդ հարցով են պարապված։ Կաթոլիկաց ժողովատեղին մի մեծ ժողով գումարվելով, այնտեղ ընտրելոց իններից բաղկացած յանձնաժողով, ս. Աստրիաս Փիլոթեանի նախագահութեան ներքև, որ կաշխատի որոշել տեղն ուր, հաւաքել հարկաւոր գումարը, և հսկել չինութեան վրա։ Ցախսի $^1/_5$ կը վճարին լուսաւորչական հայք, համաձայն խնդրոյ թերթ։ Ուսումնարանը ևս այժմ կը լինի երկդասեան, պատճառ բերված լինելով թէ Արգաւինը դեռ իրրև քաղաք չէ հաստատվել։ Սակայն չատ կայ թէ դա անպատճառ կը հաստատվի և մօտ ապագայում երկրի կը վերածվին դասատներ։ Այս պատճառաւ և չինքը կը չինվի իրրև երկդասեան։

Շնորհակալութեամբ ենք յիշում այստեղ, որ Արգաւինի դատաւորն ս. Մելիքեան մեծ համակրութեամբ և փոյթով է վերաբերվում դէպի այդ հարցը, ոչնչ խորհուրդ և օգնութիւն չը խնայելով իր կողմից։

Մի ուրիշ անգամ թերևս կը չայտնենք մեր միտքը այդ պետական և մեր հոգևորական ուսումնարանի մասին։

Այս օրերս փոչտով առաչված ձեր թերթերից մէկի մէջ մեծ համակրութեամբ կարդացինք մի մտածութիւն, որ էր իր հայրենիքից հեռացող հայ դատաւորս համար մի փոխադրոցական միջոց, որով նորա աչխատած դրամագուխները անկորուստ կարողանայ փոխադրվել ուր հարկն է։ Դա չատ հարկաւոր է խեղճ հայ պանդխտի համար։ Մենք միայն մեզ, հաս, չատ մօտ Թիրսից սահմանի վրա

անունով գիւղերի, որպէս են՝ Հին-Խտածակ, Նոր-Խտածակ, Հին-Զէյվայ, Նոր-Զէյվայ և այլն։

*) 1) Բաբատաղի մելիքները, որպէս էր Մելիք-Յատամը և այլն։ 2) Խաչակապի մելիքները, որպէս էր Մելիք-Մոմխէսը և այլն։ 3) Ոսկանապատի մելիքները, որպէս էր Մելիք-Խաստրը և այլն։ 4) Գետաչէնի մելիքները, որպէս էր Մելիք-Եղդարի որդի Մելիք-Մնացականը և այլն։ Այդ մելիքները նախապէս ժառանգաբար իշխում էին իրանց ժողովրդի վրա, միայն գրանց և Գանձակի խանի մէջ այն հակառակութիւնը չը կար, որպէս Գարաբաղի մելիքների և Շուշիի խանների մէջ։ Այդ մելիքները միչտ հաչտ են եղել Գանձակի խանների հետ և համարվել են նրանց ստորադրեալներ։

*) Քաղաքիս հարաւային, հիւսիսային և արևմտեան սահմաններում 2 վերստաչափ հեռաւորութեան վրա կան մի քանի գիւղեր, որոնք ունին իրանց առանձին վարչութիւնը, ինչպէս՝ Ղարաղուլաղ, Ղարաղայա, Ղարաղուշլաղ, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա, Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ-Ղարաղայա-Ղարաղուշլաղ

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ա. Ա. Ա.

նք զգում։ Մեր կարդացած մի շարք կենսագրութիւնների մէջ անզուգակի սուգ է նշմարւում, կարծես թէ Իտալիան կրում է ազգային ամենասարսափելի դժբաղդութիւն։ „Մեռաւ Գարիբալդի, մեր ժողովրդի հայրը, մեր հայրը։ Ինչպիսի ցաւ պատճառեց մեզ ամենատխուր լուրը։ „Մենք գրում ենք և արտասւում ենք,“ գրում է յունիսի 3-ին Միլանի „Secolo“ լրագիրը իր առաջնորդող յօդւածի մէջ։

„Գրում ենք և լաց ենք լինում,“ այդ խօսքերը համարձակ կարող են ասել Իտալիայի հասարակական կարծիքը արտայայտող բոլոր լրագիրները։ Եւ միթէ կարելի է լաց չը լինել այդպիսի մարդ կորցնելու յետոյ։ Իտալացիներից ո՞վ չը գիտէ, թէ նրա հայրենիքը ինչո՞վ է պարտական Գարիբալդիին։ „Իտալիայի վրա ազգային դժբաղդութիւն է ծանրացել. մեռաւ Ջուզեպէ Գարիբալդի,“ այս խօսքերով գրեց իր ընկերներին Իտալական պատգամաւորների ժողովի նախագահը, յունիսի 3-ին բանալով ժողովի նիստը։ Իտալական ժողովրդի ներկայացուցիչները երկար ժամանակ լուռ էին իրանց նախագահի ձայնը, որ նկարագրում էր Իտալական ամենամեծ քաղաքացու երևելի գործերը և հայրենիքին մատուցած անձնազոհ ծառայութիւնները։ Աջակողմեան և ձախակողմեան կուսակցութիւնները միաձայն խոստովանեցին, որ Գարիբալդիին կորցնելով, նրանք կորցրին Իտալական ազգասիրութեան ամենաբարձր գաղափարը, ազատ և միացած հայրենիքի ամենալաւ ներկայացուցչին։ Մեկը միւսից յետոյ մեռան Կավուր, Մաձձինի, Վիկտոր—Էմմանուէլ։ Վերջապէս վախճանվեցաւ և Գարիբալդի։ Մի՞թէ սա ազգային դժբաղդութիւն չէ։ Ո՞վ կը փոխարինէ Իտալիայի համար նրա ազատութեան և միութեան այդ սանդծաղներին։ Ո՞վ կը փոխարինէ հայրենիքի համար նրա ազգային փառքի և մեծութեան այդ ներկայացուցիչներին։ „Ինչի համար ենք լաց լինում,“ հարցնում է Բիզի իւր վերյիշեալ լրագիրը երևելի հերոսի մահուան երրորդ օրը և, ցոյց տալով Իտալիայի կրած դժբաղդութեան ծանրութիւնը, ասում է Գարիբալդիի մասին։

„Նա մեր ամենքիս ամենալաւ մասն էր, նա մեր առաջնորդն էր և մեր ուսուցիչը։ Նա այն Պրոմէթէոսն էր, որ ազատեց Իտալիան ստրկութիւնից։ Նա մարդկութեան ամենամաքուր և ամենաազնիւ պատկերն էր։

„Նա Լէոնիդասի չափ քաջ էր, Ցիմօլէոնի չափ փառաւոր, Ցինցինատի նման համեստ և հասարակ, Սպարտակի նման հալածուածների պաշտպան, Վաշինգտոնի նման անշահասէր ազգասէր, Մաձձինիի չափ մարդասէր։ Պէտք է կարդալ մի քանի դարերի պատմութիւնը, պէտք է հաւաքել ամենաբարձր ընդունակութիւնները, որոնք ցրված են մարդկութեան ամենաընտրեալ գինուորների մէջ, որպէս զի մենք կարողանանք ստանալ հերոսութեան և ազնուութեան այնպիսի տիպ, ինչպիսին էր Գարիբալդին։ Ահա այդպիսի մարդ ծնեց ժամանակակից Իտալիան։“

Այսպէս են նայում իրանց մեռած ազգային հերոսի վրա Իտալացիները, որոնց նա անդադար հրաւիրում էր կռուել ազատութեան համար, նրանց օրինակ ցոյց տալով անսասան հաստատամտութեան, ապացուցանելով, թէ ինքը հաստատ հաւատում է Իտալիայի բաղդին, արհամարհելով վտանգը, մի բուռն մարդկերանցով պատերազմելով հզօրաւոր թշնամիների դէմ և ցոյց տալով ճնշված ժողովրդին, որ կայ ազգային պատիւ և ազգային արժանաւորութիւն։

„Նա հրաշք էր, ասեց Կրիսպի Իտալական պատգամաւորների ժողովի յունիսի 3-ի նիստի ժամանակ, մարդ չէր, այլ գերբնական էակ, անմահաչելի ոյժ“։ Հեկեկանքները թոյլ չը տուին ճառախօսին շարունակել իր խօսքը։ Նա կամենում էր ապացուցանել, թէ ինչպիսի ազդեցութիւն էր գործում իր հայրենակիցների վրա այդ մարդը, որին Իտալացիները երկրպագութիւն էին տալիս, ինչպէս Աստուծուն, որովհետև նրա մէջ գերմարդկային զօրութիւն էին տեսնում։“ Արդէն կմախք լինելով, ասեց պատգամաւորներից, Գարիբալդի Իտալիայի համար բազմաթիւ զօրքերի նշանակութիւն ունէր։ Այդպիսի անուան համար հաւասարազօր գովեստ չը կայ,“ բացականչեց նա, երբ յիշելով Մակիավելլիի գերեզմանագիրը և համոզմունք յայտնեց, որ Գարիբալդիի և Իտալիայի անունները կանցնեն սերունդից սերունդ անբաժան, անխզելի կապերով միացած։

Ընթերցողներին յայտնի է, թէ ինչպէս արտայայտեց իր վիշտը սգաւոր Իտալիան։ Թերակղզու վրա ամեն տեղ, բոլոր քաղաքների մէջ փակվեցան բորսաներ, խանութներ, թատրոններ, ուսումնարաններ և մինչև անգամ դատաստանատներ և վարչական հիմնարկութիւններ։ Զանազան ընկերութիւններ սուգ են պահում մի քանի ամիսներով։ Ամեն տեղ սարքադրութիւններ բացվեցան մեծ քաղաքացուն արձան կանգնեցնելու համար և նուիրատուութիւնները հազարներով են հասնում։ Ազգային այդ դժբաղդութեանը մասնակից եղան բոլոր կուսակցութիւնները, մինչև անգամ կղերականները։ Փակված ուսումնարանների թւում կան և հոգևոր դպրանոցներ և ուսումնարաններ։ Կղերական լրագիրներն էլ միւսների հետ Գարիբալդիի հայրենասիրութեանը և ազնուութեանը յարգանք են յայտնում։ Ոչինչ չարգելեց ազգային սգի ընդհանրութեանը. պատմական երևելի ժողովուրդը մի անգամ էլ ապացուցեց, որ նա գիտէ յարգել յիշատակը իր առաջնորդներին, որ նա արժանի է նրանց առաջնորդութեամբ ձեռք բերած ազատութեան։

Ուշադրութեան արժանի է այն համաձայնութիւնը, որով Իտալական պատգամաւորների ժողովը իր նախագահի առաջարկութեամբ որոշեց. դադարեցնել իր պարապմունքները մինչև հանգուցեալի թաղումը, ուղարկել Կապրերա կղզին ժողովի նախագահական բաժինը և մի մասնաժողով թաղմանը ներկայ գտնվելու համար, երկու ամիս սուգ պահել և մի յիշատակող տախտակ խփել ժողովի մէջ այն տեղի վերև, ուր սովորաբար նստում էր Գարիբալդի։ Ոչ մի ձայն չը բարձրացաւ այդ առաջարկութիւններին ընդդիմադրելու կամ նրանց մասին նկատողութիւն անելու, որոնք այդպիսի հանդիսաւոր րոպէներում բոլորովին անտեղի էին։ Ոչ ոք չընդդիմացաւ և մինիստրների խորհրդի նախագահի առաջարկութեանը՝ յետաձգել մինչև յունիսի 18-ը յունիսի 4-ի ազգային տօնը, երբ ամբողջ Իտալիան տօնում է սահմանադրութեան տարեդարձը, Գարիբալդիի թաղումը պետութեան հաշւով կատարել, նրա ընտանիքի իւրաքանչիւր անդամին տարեկան 10 հազար լիրա թոշակ նշանակել և պետական միջոցներ օգնութեամբ կառուցանել նրա համար ա զ գ ա յ ի ն ա ր ձ ա ն։

Արդեօք ի՞նչ է ապացուցանում մի ազգի երախտագիտութեան, նրա ներկայացուցիչների և կառավարութեան այդպիսի երևելի միահոգութիւնը։ Դա ամենից առաջ ապացուցանում է, որ Իտալիան ներկայացնում է մի հզօր ազգ, մեծ և ազնիւ ազգութիւն, որ զգում է իր արժանաւորութիւնը, որ գործում է միաձայն, երբ հարցը վերաբերում է այն գործերին, որոնք թանգ են հայրենիքի համար, որոնք կազմում են նրա փառքը, պատիւը և մեծութիւնը։ Դա ապացուցանում է, որ Գարիբալդիի նման հերոսները, որոնք վճռում են իրանց ժողովրդի բաղդը, այդ ժողովրդի ծնունդը և պատկերն են կազմում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Շվէյցարական դաշնակցութեան օրէնսդրական ժողովը, յունիսի 6-ին Մօրէլի առաջարկութեամբ 63 ձայների մեծամասնութեամբ 20-ի դէմ, հետևեալ վճիռը կայացրեց. «Օրէնսդրական ժողովը, շվէյցարական ժողովրդի անունով, յայտնում է իր յարգանքը Գարիբալդիի յիշատակին և յաւակցում է այն տրտմութեանը, որ պատճառեց այդ մեծ ազգասէրի մահը Իտալիային»։

—Հռոմից լրագիրներին հաղորդում են յունիսի 6-ից, որ մարմինները այրելու Միլանի ընկերութեան քարտուղարը, դոկտոր Պինի, նախընթաց օրը Կապրերա կղզին գնաց Գարիբալդիի դիակը այրելու պատրաստութիւնը տեսնելու համար, Գօրինիի սիստեմայով։ Թաղման հանդէսին Թագաւորի ներկայացուցիչները կը լինեն՝ Ջենովայի դուքսը, գեներալ Կարավի, ծովակալ Մօրէլգօ և հանդիսապետներ Ցօլօմէյ և Դէլլա-Սատէֆա։

—Մադդալէնայից հեռագրում են յունիսի 7-ից «Հաւասի ընկերութեանը» հետևեալը։ «Գարիբալդիի ցանկութեամբ, նրա դիակը հրաւէտ ծառերով պէտք է այրել։ Թաղման հանդէսը նշանակված է վաղը, յունիսի 8-ին։ Երեսը բաց կը լինի և դէպի արևելք դարձրած։ Ֆիրօլամ եղած պատերազմից յետոյ, Գարիբալդի իր սուրը տուեց անգլիական մէկ ծովակալի։ Այժմ ընտանիքը ցանկանում է կրկին յետ ստանալ այդ սուրը և յանձնել Հռոմի քաղաքային վարչութեանը։

—Մադդալէնայից յունիսի 8-ից ստացած տեղեկութիւնների համեմատ, հասարակութեան համար բացված է այն սենեակը, որտեղ դրված է Գարիբալդիի մարմինը։ Նա իր սովորական չորն ուռնի հագած և հանգստացած է պատներով և ծաղիկներով զարդարված դագաղի մէջ։ Կէսօրից յետոյ երկու և կէս ժամին եկան դուքս Գէնուէզեան, որպէս Թագաւորի ներկայացուցիչ, և կառավարութիւնից ու պառլամենտից պատգամաւորութիւններ։ Ինչպէս լսվում է, Թաղման հանդէսի ժամանակ մասնակցութիւն ունեն հաւեր կարդալ Ֆարինի, Ցանարդէլի, Կրիսպի, մէկ սենատոր և բանւորների մէկ ներկայացուցիչ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զ է մ բ օ ի ն ո ր հ ա յ ր ե ն ի ք ը։ Անգլիական մի լրագրի թղթակից, նորերումս այցելելով կենդանիները մարզելու Բարնումի ուսումնարանը, գրում է. «Երեք աւագին շինութիւնների մէջ կոնսէկտիկուտում, Բարնում հաւաքել է շատ հետաքրքիր կենդանիներ, որոնք մարզվում են Ամերիկա ճանապարհորդելու համար։ 100 ֆուտ լայնութիւն և նոյնքան էլ երկարութիւն ունեցող մէկ սենեակի մէջ 20 փղեր են գտնվում. դրանք ամենքն էլ զանազանվում են միմեանցից» Մէկ փղապան այդ առիթով ասում էր թղթակցին. «Անհասարակ կարծում են, որ փիղը երբեք չէ մոռանում վիրաւորանքը. դա ուղիղ չէ, ես կասկածում եմ, որ նրանք մի ու և է բան չորս կամ հինգ շաբաթից աւելի յիշեն, բայց շատ հետաքրքիր է, որ երբ փիղը կատաղում է, նա ամենից առաջ և առաւելապէս իր մանածողի վրա է յարձակվում։ Փղին մարզելու ամբողջ գաղտնիքը նրա մէջն է կայանում, որ պէտք չէ բոլորովին երես տալ նրան և հարկաւոր է միշտ հնազանդութեան մէջ պահել նրան։ Հնդկական փղերը աֆրիկականներից շատ խելօք են. այս վերջինները շատ յիմար են, չար են, և նրանց կրթելը շատ դժուար է։ Ահա այս մանուկ փիղը միայն մի քանի շաբաթական է. նա 800 ֆունտ է քաշում։ Երբ նա ծնվեցաւ 214 ֆունտ էր քաշում. առաջին օրերի ընթացքում իւրաքանչիւր ժամում 1½ ֆունտ էր աւելանում։ Փղերը մեծանում են մինչև 50 տարեկան հասակը, բայց գերութեան մէջ նրանք կատարեալ հասակին աւելի ուշ են հասնում։

***

Խ ա յ տ ա ռ ա կ ո ւ թ ի ւ ն ը Հ ռ ո մ ու մ։ Այս օրերս Իտալիայում յայտնվեցաւ այն գործի դատաստանական վճիռը, որի մասին երկար ժամանակ խօսում էին Իտալիայում։ Այդ գործը հետևեալն էր. Իտալական այժմեան ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը, Վիկտոր Էմմանուէլ թագաւորի նախկին պալատական բժիշկ Բաչչէլլի, որպէս մինիստր կարեւոր համարեց հեռացնել պաշտօնից հռոմէական համալսարանի իրաւական պրոֆէսոր Սբարբարոյին, և թոշակ նշանակել նրան։ Այդ կարգադրութիւնը կատաղեցրեց Սբարբարոյին։ Երբ, մի անգամ, մինիստրը մի պրոֆէսորի ուղեկցութեամբ դուրս էր գալիս մինիստրութիւնից, Սբարբարօ, մօտենալով նրան, թքեց նրա երեսին բազմաթիւ անցորդների ներկայութեամբ։ Յետոյ նա մտաւ կափէ, ուր պատմեց բոլոր պատահածը, որից յետոյ տուն գնաց, ուր և կալանաւորվեցաւ։ Այդ սկանդալից յետոյ մինչև դատաստանական քննութիւնը, Սբարբարօ ամեն միջոցներ գործ էր դնում մինիստրին խայտառակելու և նրա պատիւը ոտնակոխ անելու համար։ Նա ասում էր, օրինակ, որ Բաչչէլլի կամենում էր իր կնոջից խաբէութեամբ մի քանի շատ նշանաւոր նամակներ առնել, բայց չը կարողացաւ ապացուցանել այդ դատարանում։ Բնական է, որ դատաստանական դահլիճը լի էր բազմութեամբ և ասեղ գցելու տեղ չը կար։ Դատարանը մէկ ամսվայ բանտարկութեան դատապարտեց պաշտօնական անձին իր ծառայողական պարտաւորութիւնները կատարելու ժամանակ վիրաւորելու համար։ Այդ պատիժը շատ թոյլ երևեցաւ։ Առհասարակ սրպատուորութիւնը այն է, որ դատաւորը կարծես թէ հարկաւոր համարեց բարոյական պատասխանատուութեան մի մասը վիրաւորված մինիստրի վրա դնել։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 յունիսի։ „Голосъ“ լրագրին գրում են. Թէրէկ գետը դուրս եկաւ ափերից։ Երկիւղ են կրում, որ Դղլաբի որմերը կը փչանան։ Համբուրգի մէջ վախճանվեցաւ գրող Շտալլադուր։ „Новое Время“ լրագիրը հաղորդում է. Ենթադրված են նոր կանոններ, որոնք կանոնաւորում են դասախօսութիւնները, նրանց լսելը և հարցաքննութիւնները համալսարանների մէջ։ „Новости“ լրագիրը հաղորդում է. լուր կայ, որ մտադրութիւն է դնվելու ներկող նիւթերի վրա պուդից 2 ր. 50 կ. Լուր է տարածված, որ, եթէ Ցրևդօլ նշանակվի պետական պօլիցիայի կառավարիչ, նրա օգնական կը լինի Արխանգելսկի նահանգապետ Բարանօվ։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 յունիսի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 87 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 50½ կ., չորրորդ 90 ր. 62 կ., հինգերորդ 90 ր. 12 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 25 կ., երկրորդ 210 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 37 կ., երկրորդ 89 ր. 50 կ., երրորդ 89 ր. 37 կ., ոսկի 8 ր. 11½ կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,35 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 208 մարկ 12 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 256 ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԹԻՖԼԻՍ. Աղէքսանդր Բաղդասարեանց։ Ձեզ համար մի նամակ կայ խմբագրութեան մէջ, որ ստացված է Կ. Պօլսի «Միացեալ ընկերութիւնից»։

—ԹԻՖԼԻՍ. Գասաակեանց։ Ձեր անունով նամակ է ստացված խմբագրութեան մէջ։

—ՂԱՐԱՔԼԻՍԱ. Փափազեանց։ Մի՞թէ արժէ սկսել անձնական բանակռիւ, երբ հազար ու մի հասարակական հարցեր կան։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Fonds A.R.A.M

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՋՈՒ ՏԵՍԱԻ

ԺՕՐԺ ՍԱՆ'Ի

«ՎԱՐԴԱԳՈՑՆ ԱՄՊ»

Մանկական վէպ։

Թախտամ է՝ ի նպաստ մի չքաւոր աշակերտի կենտրօնական և գիմկազեան գրախանութներում։

ԳԻՆՆ է 25 կ.։

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՑ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ՆՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, ատպօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԳԹԱՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախազաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծրծիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարսիքներ 4 ր., պէջամներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը թրջվող վերարկուներ 6 ր., չէհօակա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և ադամարդկանց ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՊ տրիկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾԲՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԱ։ 45—50

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօբ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամէնայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

խորհուրդը պատիւ ունի յայտնել ընկերութեան յարգոյ անդամներին, թէ առաջիկայ կիւրակին, 13 յունիսի, նշանակված է ընդհանուր ժողով Ազգային Թատրօնում, առաւօտեան 11 ժամին։

Ժողովի պարապմունք առարկայ են հետեւեալները.

1) վերապահել և վաւերացնել խորհրդի ընդհանուր հաշիւը։

2) վերացնել քաղաքում ուսանող չքաւոր հայ աշակերտների համար հիմնվելի Ապատանարանի ծրագիրը՝ խորհրդից կազմուած։

3) վերացնել Մշեցի միջոցներից (ընկերութեան հովանաւորութեան ներքոյ) կազմուելիք փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան կանոնագրութիւնը։

1—4

ՄԻ ՀԱՄԱԿԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետեւեալ հասցեով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Марѳы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

УЧИЛИЩЕ

СЪ

ПРОГИМНАЗИЧЕСКИМЪ КУРСОМЪ

МИРИМАНОВА.

(Вельяминовская ул. д. Аматуни).

На лѣтнее время открываются РЕПЕТИЦІОННЫЕ КЛАССЫ для желающихъ поступить въ гимназіи и имѣющихъ ПЕРЕЭКЗАМЕНОВКИ послѣ вакацій. Преподавателями приглашены учителя среднихъ учебныхъ заведеній. Занятія начинаются съ 7-го іюня. 3—4

ИЗЪ ЦЕНТРАЛЬНОЙ БИБЛІОТЕКИ

ВЪ

ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ

Взято пальто съ документами въ памятной книжкѣ. Документы эти слѣдующіе: отпускной билетъ изъ Императ. Москов. Техническаго училища и свидѣтельство для проѣзда по уменьшенному тарифу по желѣзнымъ дорогамъ. Имя студента-техника Аркадій Бабовъ. Убѣдительно прошу взявшаго пальто или нашедшаго эти документы возвратить въ Центральную Библіотеку.

Աչելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ Ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 ր., ՀԱՄԱԴԱՆՆԵՐ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., ՍՈՒՆԳՈՒԿՆԵՐ ճանապարհի 6—35 ր., մոթաններ (погребцы) 6—25 ր., ՍԱՄՕՎԱՐՆԵՐ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոններ պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ՈՒՄԲՐԱԿՆԵՐ մրամօրն է 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ՈՍԿՈՎԱԿՆԵՐ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) լեվօլվերը, մեծ արտ ՈՒՆգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և խամբաքու կուշտարօվի գիլզի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրնիվիս. (առանց չայու և կաֆէի) էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և միխէլսօնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօդակտ գինեվաճառների, հանքային և դարմնջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուխով (пухъ), պագոնոներ ամովարի և չայու, գանակ չանդալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոճներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատ, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիօր. միա կարևոր մուշտակ. Անգլիական ութեններ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Չադացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամամալ կաթօրկեն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փաշոի, կանֆերտներ, սուրդուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոճ, քարեսախատակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիններ, գազաներ սեզոնի և չայու ֆրաժէ, վարշամի և բրնտանական դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Չուխա, պոլսապոշկաններ վարշամու, ՌԵՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանոց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Չուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի. սանդրեր շորմայու. սակօլ, գուտապերչովի և փայտէ, չչուականներ պլեխ, շորի, սապոնի, պոյի և կարտի համար. չուլքի Թէկ (бумага) մատոկի կօճղ և շայէ (гарусъ) ֆէլշաուկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյանաերէնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաղ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, ֆլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտպէս գտնվում են ՄԻՒԶԱՑԻ ՏԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ա Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

Տարապաղպաղայիք կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу И. Теръ-Никогосову.

67—180

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, Կ Ա Թ Ո Ղ Ի Կ Է Ո Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ա Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԲԱՆԿԱՅԻ

ց1-ն Յունիսի 1882

Պ Ա Հ Ա Ն Ջ Ք

1. Դրամարկղ (առձեռն թղթադրամ)		26,076—96
2. Ընթացիկ հաշիւ Պետական Բանկայի բաժնում		1,739—17
3. Ցնդումն (Disconto) մուրհակաց երկու ստորագրութեամբ		2,772,997—58
4. Փոխառութիւն գրաւականով՝		
ա) Պետութիւնից ապահովեալ ոսկուաթղթեր	1,241,684—50	
բ) » » »	530,505	
գ) Ապրանքների	24,800	1,796,989—50
5. Բանկայի պատկանեալ ոսկուաթղթեր		87,715—97
6. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոցա հաշիւ (Loro)	741,922—61	
բ) Բանկայի հաշիւ (Nostro)	1,021,628—59	1,763,551—20
7. Բոզդուած մուրհակներ		10,309—80
8. Պայմանաժամը անցուցած փոխառութիւններ		8,345
9. Ընթացիկ ծախսեր		19,658—50
10. Կահկարասիք և սկզբնական ծախսեր		6,240—92
11. Յետ ստացուելիք ծախսիր		4,848—32
12. Ոսկի և արտասահմանի փոխանակագրեր		68,083—21
	Ր. Ա.	6,566,556—13.

Պ Ա Ր Տ Ք

1. Հիմնական դրամագլուխ		500,000
2. Պահեստի դրամագլուխ		51,000—75
3. Աւանդներ՝		
ա) Պայմանաժամով		2,016,404—64
բ) ց'Պահանջ		468,786—11
գ) Ընթացիկ հաշուով		627,389—21
4. Փոխառութիւն Թիֆլիսի Պետական Բանկայի բաժնից զնդչեալ մուրհակներով		315,531—93
5. Պատուար ընթացիկ հաշիւ Թիֆլիսի Պետական Բանկայի բաժնումը, ապահովեալ մուրհակներով և ոսկուաթուղթերով		494,900
6. Թղթակիցներ՝		
ա) Նոցա հաշիւը (Loro)	190,263—30	
բ) Բանկայի հաշիւը (Nostro)	1,663,928—61	1,854,191—91
7. Բանկայի բաժնետոմսերու անվճար կտրոնների բաշխը 1880 և 1881 թ.		1,882
8. Չը վճարուած տոկոսներ աւանդներու ընթացիկ հաշիւներու և այլ գործառութեանց		82,659—16
9. Ստացուած տոկոսներ և յանձնաթղթականներ		146,418—42
10. Փոխանցիկ գումարներ		7,392
	Ր. Ա.	6,566,556—13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 8 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач- гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 102 Յունիսի 10 Հինգշաբթի 1882 Յունիսի 10 Հինգշաբթի № 102

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպեկով։
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։
Օտարազգացիք գիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшака»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։ ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ակրբիս։ Խռալիս։ Արտաքին լուրեր։—ԹՈՒՐՔ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՆԿԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խմբագրի Մեկնութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Մեծ-Ղարաքլիսա, 5 յունիսի

«Մշակ» լրագրի № 79 մէջ գետեղված են մի առաջնորդող յօդուած և մի նամակ Ղարաքլիսայից, որոնք վերաբերվում են իմ գործունէութեան մէջ։ Դրանց մէջ ասվում է որ թէև նամակը Ղարաքլիսայից առացված է եղել անուտորպէր, բայց համեմատելով նրան խմբագրութեան ձեռքում ունեցած զօրավիճակների հետ, որոնցով հաստատվում է նամակի մէջ հաղորդածը, խմբագրութիւնը հարկաւոր համարից տալել Թղթակցութիւնը իր անձնական պատասխանատուութեամբ հազորդածի ստուգութեան համար։ Այդպիսով անկիւնագարձը երեսան են գալիս այն երկու զօկումենտները, որոնց առիթով ես իմ կը տամ ինձ խօսելու։ Որպէս զի կարողացայ հասկանալ իմ ձեռքումն ունեցած «Մշակի» № 79 թերի կերպով արած թարգմանութիւնից, այդ զօկումենտները արանք են. մինը Ղարաքլիսայի հասարակութեան գանգատը պատճէնը երեսունեան նահանգապետին, երկրորդը՝ յայտնի չէ ում ձեռքով վաւերացրած ցուցակը գիւղացիների նրանց իրր թէ հասցրած ծեծի մասին։ Թոդուում եմ ընթերցողին զատել որքան կշիռ ունին և որքան պաշտօնական են զօկումենտները, որոնք որպէս հիմք են ծառայել Թղթակցութեան ստացողին, որ այդպէս սեպել է ինձ։

Թղթակցութեան էութիւնը կարճատօտ կերպով հետևեալն է։ Նրա հեղինակը մեղադրում է ինձ այն բանի մէջ, որ իմ և հասարակութեան մէջ, ինչպէս նա ասում է, հոդի պատճառով յարուցված վէճի առիթով, ես Թոդնելով օրինական ճանապարհը, դիմեցի կոպիտ բռնութեանը և մինչև իսկ խառնվեցի նրանց, և մանելով մանրամասնութիւնների մէջ, ազատաբերում նրանց ամենանախիղճ կերպով, պատմելով առանձներ, ինչպէս օրինակ, որ ես չատանով կապեցի մի մարդուն վրից ձիու պօչին և այլն, Թղթակիցը այն եզրակացութեան է գալիս որ այնուհետև ինձ իմ պաշտօնից մէջ Թոդնելը հարկաւոր նկատութիւններ կը բերի զարաքլխեցիներին։ Թղթակցութեան նպատակը պարզ է. «Ղարաքլխայի բունիչ» ցանկալի չէ իմ ներկայութիւնը անուտատպետութեան մէջ, քանի որ բնակիչները սովոր են լինել կատարել ասէրը անուտատ, իսկ ես նրանց ճանապարհը վրա [illegible] բանը արդար են իրանց տեսակէտից, միամիտ կերպով յայտնելով, որ ես միտաում եմ նրանց չահերին և իմ ու նրանց մէջ չեն կարող հաստատվել հոդաբաշխական յարաբերութիւնները։ Նրանք կատարեալապէս հաստատված էին, որ ևթէ մի անգամ տալեն չանիծահար յօդուած իմ անձնաբաութիւնների մասին,—և ինձ անմիջապէս կը հեռացնեն։ Բայց ի զուր զարաքլխեցիք ինձ մեղադրում են որ ես հեռացել եմ օրինական ճանապարհից. շատ ժամանակ չը հարկաւորվեցաւ. Նրանց սպասել արդարադատութեանը, որից նրանք և այժմ աշխատում են ազատվել ամէն տեսակ արդար և անարդար միջոցներով։ Կաշխատեմ ապացուցանել ասածներս։

Ղարաքլխայի հասարակութեան դժբաղդութեան համար նրա շրջանի մէջ կան հարստահարողներ, որոնց առաջ է մղել պատերազմը, լցնելով նրանց զրպանները և ուռցնելով նրանց փորը գերբնութեան կատարեալ աստիճանի։ Պատերազմն անցաւ և նրանց մնում է ապագայի յուսով ապրել, ևթէ, ինչպէս ասում են, զարձեալ պատերազմ լինի։ Իսկ առժամանակ անասուով են չանվում։

Բայց այդպէս մի արգելք է յայտնվել. վերջինս փայտ, վճարելով տուրքը, պրեմէ չան չը կայ, իսկ գողանալ,—չեն Թոյլ տալիս։ Այդտեղից ծագում են ամենաևկզատ բնաւորութեան անեծքներ վեր գցել անասունների, յայտ դնելով գործ ունենալու մի ուժի համազոր և դէպի «հեդեպրական յարաբերութիւնները» ուժի հակումն ունեցող անասունների հետ։ Բնակիչները այդ հարստահարողների դատապարտված են որ անասունները պէտք է կազմեն բնակիչների սեփականութիւնը, և ոչ թէ պետական գանձի, և որ նրանք և ոչ թէ կառավարութիւնը, յայտնվում են հոդերի կատարեալ տէրեր,—նրանք աչ ու ձախ կարում են անասուն, վաստում են հարկատու դասակերը, փչացնում են արօտանները, անզգայ ծեծում են անասուն պահապաններին։ Նա միշտ գիմում եմ դատարանի օգնութեանը և ես յարուցել եմ արդէն տասը գործեր [illegible] դրութեան առիթով, և այդ գործերից մի քանիսների մէջ մեղադրիները արդէն դատապարտված են։ Անցեալ տարի իմ բացակայութեան, այն է իմ Արևան եղած ժամանակ, զարաքլխեցիք, ամբողջ հասարակութեամբ, ցերեկով ծեծեցին գիւղի մէջ անասունային պահապաններին, կտրելով նրանց զէնքերը, որի համար նոյնպէս կալանատրվեցան տէրէ քան 10 անձինք, որոնք դատապարտվեցան իրաւունքների զրկվելուն և Սիբիր աքսորվելուն։ Բայց այնու ամենայնիւ, մինչև որ պօլիցիականները հանդէս գոան ճնշվածների հովանաւորողի գերում, միամիտ զրական օգնութիւն ցոյց տալու,—գործը չի զատվի։ Ղարաքլխայում հաստատվելու հետևանք տալ որոշութիւնը. հէնց որ մէկի մօտ նիվելիզներ կը կատանտրեն, իսկոյն վազ են տալիս գատաստանի օգնական փիրսմօվի մօտ, որ չատ անգամ իր խոհարարին է ուղարկում, կալանատրվածը արձակելու համար։ Եթէ չես արձակում,—անմիջապէս Թափվել են սկսում հեռագիրներ Նահանգապետի մօտ, իրր թէ բնակիչներին տանջում են։ Կանցկլաբրայի գործերից հետևեալ բոլորը վերաստացել։

Վերադառնամ կրկին Ղարաքլխեցիներին։ Կրկնում եմ, իսկը Թղթակիցը վրդովվում է որ իրր թէ ես արհամարհեցի օրինական ճանապարհը։ Նա չը պէտք է մոռանար այն իրողութիւնը, որ իրր անցնելով տարի զարաքլխեցիք վաթսուն արջունի արաբ, այն ժամանակ ևս, խոտութեամբ պահպանվելով գատավարութեան կարգերին, յանձնեցին գործը գատարանին և սպասեցին մինչև որ փաստերի հաշվատուր գատաւորը դատապարտեց նրանց 480 րուբլ տուգանքի, գաշտի ինքնակամ վաթելու համար։ Բայց նոյն իսկ դարաքլխեցիք արհամարհեցին օրինական ճանապարհը, քանի որ միայն մի օր անցած գատարանի վճռի կայանալուց յետոյ, որին ներկայ էր գրեթէ ամբողջ հասարակութիւնը, նորից վաթեցին նոյն արաբ։ Բայց այն էլ պէտք է ասել, որ այս անգամ վարում էին Թչուառ գիւղապետներ, որոնց այդ նպատակով քշեցին մարաքլխայի առաջնորդ[illegible]։ Նրանցից մէկը, մի չաղացած լաչ, արել էր իր[illegible] հեռացնի ամէն կասկածները, անցրեց այդ ժամանակին մի քանի օր չարունակ Սիսիանովի անուտանները։

Ինձ մնում է պատմել Թէ ինչպէս էր գործը ապրիլի 30-ին։ Ակտօտանն անուտատպետը խնդրեց ինձ, որ մի քանի տասնեակ զարաքլխեցիներ, ընդհանուր ոյժերով վարում են արջունի արաբ։ Ինձ մօտ ներկայ էր միմիայն մի հատ օքհեդչիկ, որի հետ ես գնացի արաբ, որ Ղարաքլխայից 7 վերստ հեռաւորութեամբ է գտնվում։ Այդտեղ վարում էին 49 մարդիկ։ Ես առաջարկեցի գադարեցնել գործի հերկելը որի համար ինձ վրա Թափվեցան անթիվ հայհոյանքներ. մարդկանցից մինը անմիջապէս գնաց գիւղը, եկաւ բնակիչներին գրգռելու համար։ Արաբ (պօլիտեն) մօտ տեղաւորվեցան բնակիչներ վարտանելու (?) գիւղից, գատաւորները ձեռին, ազատելով Թէ ինչ կը պատահի։ Այն ժամանակ ես դրաքիններով զինեցի օգնականներով, մի կողմից գատաստանական քննիչից և մեա կողմից գատաստանի օգնական փիրսմօվից։ Պօ-

ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՑԻ ՄԻԼԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

XXVII

Մելիք-Շահնազարի մահանալուց յետոյ իշխանի զօրաբիւրը Թուլացաւ։ Այդ մարդու ձեռքումն էր բռնված այն չղթայի մի ծայրը, որով հայոց մի քանի նոտարտուիկ մելիքներ հնազանդվում էին իշխանի։ Այդ մելիքները, որոնք առաջ իշխանութեան և ատաբանի ուէր լինելու բաղձանքով զինվորիբրէ իշխանի օգնականներ և նրան անձնատուր եղան, Մելիք-Շահնազարի մահից յետոյ, սկսեցին փոքր առ փոքր զգալ իրանց ոյժը, սկսեցին վերջապէս հասկանալ, որ իրանք իրանց ձեռքով քանդեցին իրանց առնը և մահացու բռնատերին բարձրացրին իրանց գլխի վրա։

Այդ հիմնաճանաչութիւնը առաջ եկաւ զանազան հանգամանքներից, որոնց հարկաւոր ընդ համարում համարձակ կերպով անցնել, ցոյց տալու համար, Թէ իսկապէս ինչ նշանակութիւն ունէին Շուշի բերդի իշխանները, և իրանց յարաբերութիւնների մէջ հայոց մելիքների հետ որ ատաբանի իրաւունքներ ունէին, և արդեօք կարելի է համարել նրանց երկրի տէրը կամ իշխանը։

Մենք դիտենք Փանահ-իշխանի ծագումը, մենք դիտենք և այն, որ Պարսկաստանը կառավարող զենդ-Քերիմ-իշխանը (որը Թագաւոր չէր, այլ Պարսկաստանի մի մասը բռնութեամբ տիրացած մի աննշան զօրեղ *) Փանահ-իշխանին սպանել տալուց յետոյ, նրա որդի Իբրահիմին իշխանութեան աստիճան չնորհեց և կարդեց Շուշի բերդի կառավարիչ։ Ուրեմն Իբրահիմ-իշխանը ուրիշ ոչինչ չէր, ևթէ ոչ պարսիկներից կտրված, պարսից մի հատուկ իշխան, որը Պարսկաստանի նոյն ժամանակների երկպառակութիւնների և անիշխանութեան պատճառով, կարողացաւ երկար ժամանակ իր տեղում մնալ,—կարողացաւ հայոց անմիտաբար մելիքների հաշտով նրանց գլխին նստել։ Բայց իսկապէս նա երկրի տէրը կամ իշխանը չէր. նա մի ժամանակաւոր կառավարիչ էր, որի նամանակը պարսից կառավարութիւնը անդադար փոխում էր։ Նա իշխը պարսից հարկատու էր. իր պաշտօնի մէջ մնալու համար ամեն տարի առաջին փիչքէշներ և ընծաներ էր ուղարկում Պարսկաստան։

Մելիքների անմիաբանութեան չնորհիւ նա կարողացաւ և կարողանում էր իր գիրքը պահպանել։ Եթէ մելիքներից մի քանիսը նրան Թշնամի էին, ընդհակառակն, մի քանիսն էլ բարեկամներ էին, և այսպիսով նրա կացութեան հաստատութիւնը պահպանվում էր։

Իբրահիմ-իշխանը դեռ չէր դիտել հայոց մելիքների ուղղակի և զգալի չահերին։ Թէև նրա հայրը և իշխը, օրինակ, խաչէնում և Ջրաբերդում երկու նոր մելիքութիւններ վերականգնեցին, բայց այդ կատարեցին նրանք որպէս օգնողներ և ոչ որպէս կարգադիներ կամ հիմնադիրներ։ Եւ այդ պատճառով իշխանների յարաբերութիւնները դէպի այդ մելիքները առելի դաշնակցական էին, քան Թէ իշխող և տոտբադրեալի յարաբերութեան բնաւորութիւն ունէին։

Բայց Մելիք-Շահնազարի մահից յետոյ Իբրահիմ-իշխանը յետ քաշեց դիմակը, և օգուտ քաղելով հանգուցեալի դէպի ինքն ունեցած հաւատարմութիւնից, որով իրան հոգաբարձու էր կարգել իր ժառանգների վրա,—նա բացարձակ իշխանութեամբ կամեցաւ յաջորդ ունենալ մելիքի որդիներից նրան, որ բոլորից անընդունակն էր, բայց որը իր կնոջ եղբայրը լինելով, ամեն հաւատարմութեամբ կը ծառայէր իրան։ Այդ էր պատճառը, որ վրդովեցրեց ժառանգներին, որովհետև իշխանի միջամտութիւնը միանգամայն հակառակում էր նրանց առանդական սովորութիւններին յաջորդութեան կարգերի վերաբերութեամբ։

Բայց Իբրահիմ-իշխանը ամեն հետևանքից գիտէր նրանց դիպաւ ժողովրդի և մելիքների ամենազգալի չահերին, նա սկսեց միջամտութիւն գործել երկրի հոդային խնդիրների մէջ, որոնք մինչև այն օր Թողված էին ամենանմանելի և կառավարվում էին միմիայն հայոց վաղեմի սովորութիւններով, որոնք օրէնքի ձև էին ստացել։ Մեր պատմութեան նպատակից դուրս է մանրամասնաբար բացատրել, Թէ ինչ դրութեան մէջ էր հոդային հարցը Ղարաբաղում, կամ ինչ պարտաւորութիւններ ունէին գիւղացիները մելիքների վերաբերութեամբ ընդհանրապէս, խնչ իշխի վերաբերութեամբ մասնաւորապէս *)։ Միայն այսքանը կասենք, այն ազնաւալի անցքերը, որ նկարագրեցինք մեր XXIV-րդ գլխում, միջոց տուին Իբրահիմ-իշխանի կամայականութիւնը բացարձակ կերպով հոդային բաշխումներ և կարգադրութիւններ անելու,—մի իրաւունք, որից նա առաջ զուրկ էր։ Մենք տեսանք, որ Ջրաբերդի Մելիք-Ութլումը և Գիլիւսանի Մելիք-Աբովը, իրանց ժողովրդի մի մասը առնելով, գաղթեցին Գանձակի գաւառը։

*) Այդ հարցերը մենք դիտաւորութիւն ունինք հրատարակել առանձին բրօշիւրով, որ կը կրէ այսպիսի վերնագիր. «Հոդային հարցը Ղարաբաղում մելիքների տիրապետութեան ժամանակ»։

Նրանց գիւղերը, նրանց հոդերը մնացին անտէր, գատարկ։ Այդ ժամանակ իշխը սկսեց նրանց հոդերը բաժանել ում որ կամենար։ Նրանց տեղերում բնակեցրեց նոր գաղթականներ *)։ Եւ այսպիսով, հանգամանքների չնորհիւ նա իրաւունք գտաւ հայոց հոդերի վրա, որը մինչև այդ օր չունէր։

Այդ կամայականութիւնը վրդովեցրեց մինչև անգամ իշխին անձնատուր եղած մելիքներին, առաւել այն ժամանակ, երբ տեսան, որ իշխը հայոց հոդերի վրա բնակեցրեց և Թուրք գաղթականներ, որպէս էին զօլանիները, մի վայրենի և ատելի ցեղ, որ Թափառում էր Ջաւանշիրի տափաստաններում։ Բայց այդ հայատեաց մտան Թիւրք բնակիչներ, որոնք առաջ չը կային։ Իշխի այդ վարմունքը յուզեց ընդհանուր զժգոհութիւն Թէ Ղարաբաղի հայ ժողովրդի և Թէ իշխի բարեկամ մելիքների մէջ։

Բայց այդ մելիքները գեռ ևս ոչինչով չէին ցոյց տալիս իրանց անբաւականութիւնը, միայն իրանց սրտերում մնացանում էին մի խուլ բողոք և սպասում էին յարմար ժամանակի։

Առաջին բողոքը բարձրացրեց Ղարաղայի Մելիք-Շահնազարի որդի Մելիք-Ջամշուդը, որը իր բոլոր եղբայրների մէջ ունէր յատուկ տեղ և ատելի խելացին էր։ Նա արդէն հասկացել էր, Թէ ոչքան կորցրեց իր հայրը և ոչքան կորցնել առնց Ղարաղայի մնաց մելիքներին, բարեկամութիւն պահպանելով Շուշի բերդի իշխանի հետ։

Հասարակութեան վրա տարածված բռնութիւնը

*) Թանի այդ բաշխումները այնքան անհիմն և անհաստատ էին, որ երբ հայոց գաղթականներից մի մասը վերադարձաւ, կրկին ուէր գրաւեցին իրանց հոդերին, և արտաքսեցին իշխի նոր բնակեցրած գիւղացիներին։

*) Դա մեր լօռին չէ, հարաւային Պարսկաստանում մի գաւառ նոյնպէս կոչվում է Լօռի կամ Լօռիստան։

*) Թանի որ բոլոր գիւղերը Ղարաբաղում իշխանի սեփականութիւնն էին, գիւղացիները կարող էին գիւղերից գնալ ուր որ կամենային, առանց իշխանի արտօնութեան։ Բայց գիւղացիների տեղափոխութիւնը կատարվում էր միմիայն գարնանը, Նաւրուզ տօնի ժամանակ, որովհետև այդ ժամանակ էր որ իշխանները վերանորոգում էին իրանց գիւղերի տները, որոնք ամեն տարի քանդվում էին ձմեռը։ Գիւղացիները, որոնք գնում էին ուրիշ տեղ, ստանում էին իշխանից մի նամակ, որ կոչվում էր «Թէզքիրէ», որի մէջ գրված էին գիւղացու անունը, նրա ընտանիքի անդամների թիւը, նրա ունեցած անասունների քանակութիւնը, և նրա գնալու պատճառը։ Այդ նամակը ներկայացնելով նոր գիւղում, գիւղացին ստանում էր տեղ և հող։ Առաջին տարին նա ազատվում էր հարկերից, իսկ երկրորդ տարին նա տալիս էր հարկի կէսը, և երրորդ տարին լրիվ հարկ։ Գիւղացին կարող էր գնալ ուր որ կամենար, բայց նա չէր կարող իր հողը ծախել։ Հողը միայն իշխանն էր ծախում կամ նուիրում։ Գիւղացին կարող էր միայն իր տունը ծախել։ Գիւղացին կարող էր գնալ ուր որ կամենար, բայց նա չէր կարող իր հողը ծախել։ Հողը միայն իշխանն էր ծախում կամ նուիրում։ Գիւղացին կարող էր միայն իր տունը ծախել։

Fonds A.R.A.M

լեռնի վրա երկու ժամի չափ սպասելուց յետոյ և չը ստանալով ոչ մի կողմից օգնութիւն, ես վերադարձայ Ղարաքիլիսա, որտեղ գլուխ կերպով առաջարկեցի Ղարաքիլիսա գիւղի տանուտէր Նալբանդովին, գնալ ինձ հետ սարը: Նա հաւատացրեց ինձ որ կը հասնի ինձ ճանապարհին, այնու ամենայնիւ չերեւեցաւ: Գալով ցերեկով սարը եղած անտառապահներովս, կամ ինչպէս ասում է թղթակիցը «իմ խմբով», ես կալանաւորեցի, համաձայն անտառային կանոնադրութեան, որպէս նիւթական ապացոյցներ, մի քանի չղթաներ, որոնց տէրերը, ինչպէս և սովորաբար, ցոյց տուեցին ընդդիմադրութիւն, կարելով օրինազանցներից մինի գլուխը, չը նայելով որ անտառապահները ամենեւին նրանց ձեռք չը տուեցին: Ոչ մի արօր ոչ որ մեզանից չը վեր առաւ: Աւելի քան մի ժամից յետոյ, երբ սարի վրա այլ ես ոչ մի ղարաքիլիսեցի չէր մնացել, արձակելով պահապաններիս շրջելու, ոչինչ չը կասկածելով, ես, գիշերվան դէմ, վերադառնում էի Ղարաքիլիսա երեք հոգի օրինազանցների ուղեկցութեամբ, որոնցից մինի մօտ քսակի մէջ դրած էին կալանաւորված չղթաները: Կէս վերստ Ղարաքիլիսայից չը հասած ղարաքիլիսեցիների ամբոխի մի մեծ գումարում մեր ճանապարհը կտրեց, զինուորված գաւազաններով և պահանջելով չղթաների վերադարձը: Ես նրանց առաջարկեցի գնալ գաւառապետի օգնական Փիրումովին, որտեղ ստացականով նրանք կը ստանան չղթաները: Այն ժամանակ նրանք բռնեցին մեր ձիաներից, բռնէական կերպով քաշեցին [illegible] նէին մեզ հետ կատարելապէս քրիստոնէական կերպով վարվել: Ես իմ ձիու շնորհով, որ չէ կարող տանել երբ օտար մարդը նրան ձեռք է տալիս, կարողացայ ազատվել ամբոխից, իսկ օրինազանցները այնքան բաղդ չունեցան: Ղարաքիլիսեցիներից մին ձիուց վեր ցցեց նրանցից մինին, թռաւ նրա ձիու վրա և հետեւեց ինձ: Ամեն տեղ ճանապարհի վրա մարդիկ էին, զինուորված գաւազաններով, որոնք գցում էին ինձ վրա քարեր և աշխատում էին ճանապարհս կտրել: Գիւղում, ամեն ճանապարհների վրա նոյնպէս կանգնեցրած էին մարդիկ: Գիւղի առջև կայ գեներալ Պրօսկուրեակովի տունը, պատով շրջապատված, ինչպէս մի բերդ, որտեղ ես դիմեցի: Ղարաքիլիսեցիք ամբողջ ժամանակ ձգտում էին դուռը կոտրել, աղաղակելով որ կը սպանեն անտառապետին, բայց գեներալի սոլդատները դուրս էին գցում նրանց: Իմ թղթով, որ գաղտնի կերպով ուղարկված էր, ներկայացաւ իմ օգնութեամբ զինուորական գլխաւորը (փօլկովնիկ Նուչալնիկ) և վերջապէս գաւառապետի օգնական Փիրումով ցիր ու ցան արաւ ամբոխը: Երկրորդ և նոյն իսկ երրորդ օրը իմ հաղորդութեան հիման վրա չը սկսվեցաւ ոչինչ քննութիւն: Իմ հեռագիրների հետեւանքն եղաւ, որ ես ուղարկեցի Երեւանի պ. Նահանգապետին, պրօկուրօրին և ժանդարմեան վարչութեանը, նախ պրօկուրօրի օգնականի, յետոյ պրօկուրօրի և ժանդարմների գնդապետի Ղարաքիլիսա գալուց յետոյ, կալանաւորված են գլխաւոր մասնակցողները, որոնց մի մեծ ֆուրգոն, պահապաններով, գիւղի գրագիր, «Մշակի» թղթակիցներից մինի հետ, որ գուցէ և ուղարկել է չանթահար յօդուածը իմ կատարածների մասին, ուղարկված է Ալէքսանդրապօլ: Կալանաւորված և պաշտօնից արձակված է և գիւղի տանուտէր Նալբանդովը:

Օրինազանցների ծեծված լինելը վկայված է քննութեան ժամանակ բժշկական հետախուզութեամբ և իմ բոլոր վերև յիշվածը հաստատվեցաւ նոյնպէս քննութեամբ, որ կատարվեցաւ պրօկուրօրական անձնական հսկողութեան տակ և ոչ թէ այն տեսակ դօկումէնտներով ինչպէս երեւանեան նահանգապետին մեղադրվածների կողմից ուղարկված գանգատի պատճէնով, կամ մի այլ դօկումէնտով, ինչպէս վկայութիւնը,—ոչ բժշկական,—որ մի ցուցում է իբր թէ ձիաս կրածների, չը գիտեմ ում ձեռքով վաւերացրած, գուցէ նոյն իսկ Ղարաքիլիսա գիւղի տանուտէրի, որ գիւղական գրագրի հետ մի աչքի ընկնող դեր էր խաղում բնակիչների գրգռելու գործի մէջ: Սակայն իմ ձեռքով ծեծված ղարաքիլիսեցիք ոչ թէ միայն առողջ են, բայց և պահվում են Ալէքսանդրապօլի բերդի մէջ: Ինձ համար միայն զարմանք է մնում որտեղ անհետացան իմ ձեռքով կտրած արօրներ, և նոյնպէս ղարաքիլիսեցիներից իմ ձեռքով կալանաւորված չղթաները, որոնք ղարաքիլիսեցիք խլեցին անտառապահներից:

Թղթակիցը ջանում է հաւատացնել որ ես շինեցի մի որոգայթ խեղճ ղարաքիլիսեցի երկրագործների համար, իսկ ղարաքիլիսեցիների ահագին մեծամասնութիւնը կազմում են ոչ թէ երկրագործներ, այլ գախանչիներ: Բայց որանից ընդդիմադրութիւնը ուղղված էր մի պաշտօնական անձի դէմ, իր օրինական պարտաւորութիւնները կատարելու ժամանակ:

Յոյս ունեմ որ իմ նկատողութիւնս կարտատպվի ամբողջութեամբ և միւս լրագիրներում, որտեղ արտատպվեցաւ «Մշակի» 79 համարից թղթակցութիւնը:

Ալէքսանդրապօլի անտառապետ Կուզմին

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Կ. Պօլիս, 29 մայիս 1882

«Մեղուի» խմբագիրը և նոցա Կ. Պօլսոյ աշխակիցք՝ հաւատալով թէ ես եմ «Մշակի» Մ. Վ. ստորագրող թղթակիցն, մի քանի ժամանակէ հետէ ամեն տեսակ սուտ թիւն կը տեղացնեն իմ անձնականի վրա, և վերջերս իսկ իմ մասին քաղաքական մի մատնութեան առաջն անգամ չը կասեցան:

Փոյթ չէ ինձ խմանալ թէ՝ ինչ են զոցա չարժառիթներն կամ ո՞յք են զոյնս թելադրող քանները: Նոցա ամենքն կարող էին գիտնալ թէ չեմ ես Մ. Վ. ստորագրողն. նոցա շատ դիւրին էր ստուգիւ տեղեկանալ այս տեղ այդ ստորագրութիւնը կրողի ով լինելն: Բայց երեւի դիտմամբ կամեցել են ինձ վերագրել հայ և օտար լրագրաց թղթակցութիւններն, որպէս զի հասարակութիւնն չը կարծէ թէ նոքա բնաւ չը թելադրուած մի որ և է եղելութեամբ, ձրիապէս կը գան զիզել մի անձի մասնաւոր կեանքի մասին՝ սուտ թիւն սատութեան և զրպարտութիւն զրպարտութեան վրա:

Ինձ համար վայելուչ է լռել, որովհետև պարտաւորուած չեմ վերջապէս ամեն փողոցէ անցնողներուն հայհոյութեանց պատասխանել: Այդ անձանց հետ վիճաբանել չէ ներելի իմ արժանապատուութեան: Նախ պէտք է գիտնամ թէ ում հետ կը խօսիմ: Եթէ «Մեղուի» թղթակիցք ի Կ. Պօլիս շարունակեն կրկին իրենց լրութիւններն, ծածկուելով միշտ կեղծ անուններու ներքև, եթէ կրկին գան պնդել, ինչպէս կարող են, ամեն անանուն զրպարտութեան խօս լինելն՝ այն ատեն պատասխանատու անձինք չը պիտի մեղադրեն զիս եթէ այլ ես լուռ կը մնամ: Իսկ եթէ, ամեն հաւանականութեանց հակառակ, ինքզինքնին ծանօթացնելու քաջութիւնն ունենան՝ պիտի տեսնեն թէ ինչպէս մի զրպարտեալ զրպարտող վարեն ականջը քաշել գիտէ:

Նոյնը այժմէն կարող էի անել նոցա՝ որք հետեւէն իմ և իմ բարեկամաց պատւին արտասաբել կաշխատին. բայց ձեռքս մինչև այդ տեղ չը հասնելով՝ նոքա ես թող ընդունին իմ խորին արհամարհանաց հաւատիքն:

Բժ. Տ. Փէշտիմալճեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» ներկայ համարում տպում ենք Մեծ-Ղարաքիլիսայից ստացած Ալէքսանդրապօլի անտառապետ պ. Կուզմինի հերքումը: Օրէնքով պաշտօնական հերքումը տպելու ժամանակ լրագիրը իրաւունք չունի նոյն համարում որ և է նկատողութիւն անել հերքման մասին: Այդ պատճառով մենք պ. Կուզմինի նամակի մասին մեզ թոյլ կը տանք մի երկու նկատողութիւն անել միայն «Մշակի» հետեւեալ համարում:

—

«Արձագանք» շաբաթաթերթից քաղում ենք հետեւեալ լուրը: «Ներսիսեան ազգային հոգևոր դպրոցի հոգաբարձութեան յունիսի 2-ի նիստին, մատակարարութեան կապալը մնաց պ. Թումանեանցի վրա տարեկան 13.000 րուբլով: Նախկին կապալառու պ. Քարտաշեան հասուցանում էր 6.100 րուբլ:» Մենք այդ լուրին մեզանից ոչինչ չենք կամենում աւելացնել. թող ընթերցողը մտաբերէ «Մշակի» այդ առարկայի վրա գրած յօդուածները և այն որ մինչև այժմ Ներսիսեան դպրոցը կորցնում էր տարեկան 7.000 րուբլ:

—

Նոյն շաբաթաթերթը հաղորդում է որ հայոց «Բարեգործական» ընկերութիւնը որոշել է 300 րուբլ նուիրել յօգուտ ապագայ հայոց ուսուցչական ընդհանուր ժողովի:

—

Ռուսաստանի փոստը այսքան օր չէր առաջվում Տէրէկ գետի յորդանալու պատճառով:

—

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ պօլկովնիկ Ալէքսանդր-բէկ Մէլիք-Հայկազեանը խոստացել է Րաֆֆիի «Դաւիթ-բէկ» վէպի երկրորդ տպագրութիւնը իր ծախքով լոյս ընծայել: Գիրքը նուիրված կը լինի յիշեալ բարերարի անուանը, որը ցոյց է տալիս մի գովելի օրինակ, թէ խրախուսելով հեղինակին, և թէ տարածելով մեր հասարակութեան մէջ մի՛ լուրջ աշխատութիւն, որի բովանդակութիւնը առնված է իր հայրենիքի—Ղարաբաղի հերոսների կեանքից:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՐԲԻԱ.

Երէկ, մայիսի 27-ին վերջացան սերբիական սկուպշինայի անդամների ընտրութիւնները, գրում է Բելգրադից „Голосъ" լրագրի թղթակիցը: Այդ օրը յաւիտեան աչքի կընկնի սերբիական պարլամենտական կեանքի պատմութեան մէջ. այդ օրը սերբիական ժողովուրդը օրինակ ցոյց տուեց, թէ ինչպիսի համարձակութեամբ և ինքնուրոյնաբար պէտք է օգտվել ընտրողական իրաւունքներից: Չը նայելով մինիստրական գործակատարների ճնշումներին, չը նայելով պաշտօնական լրագիրների յարձակմունքնե-

---

այնքան զգալի չէ լինում անհատներին, մինչև իրանց անձի վրա դեռ չեն փորձել նրա ճնշող ներգործութիւնը: Մէլիք-Ջումշուդը անձամբ նրա փորձը առեց: Բռնաւորը նրան զրկեց օրինաւոր յաջորդութիւնից և նրա փոխարէն կարգեց անարժան եղբօրը: Նրա երկու միւս եղբայրները, Ջհանգիրը և Ջհան-բախշը, հալածված նոյն բռնաւորից, փախան Մուստաֆա-խանի մօտ: Ինքը մնաց միայնակ և անօգնական:

Նրա տոհմային հպարտութիւնը սաստիկ վիրաւորված էր: Նրա նախնիքը՝ Մէլիք-Շահնազար մեծը, ամբողջ Գեղարքունեաց տէրը, բարեկամութիւն ունէր Շահ-Աբասի հետ, որից սարսափում էր աշխարհը: Նրա պապը, Մէլիք-Յուսէֆն մեծը, յարաբերութիւն ունէր կայսրների հետ: Իսկ այժմ այդ մեծ մարդկանց աւելի քան մի քանի հարիւր տարի գոյութիւն ունեցող հոյակապ տան մէջ կարգադրութիւններ էր անում մի նորելուկ ջուանշիրցի խան, որի իշխանութեան թէակալը իր հասակի տարիներից հնաւ չէր անցնում: Բայց ով բարձրացրեց ջուանշիրցուն, ով օգնեց նրա զօրանալուն?—Դարձեալ մի հայ, մի անպարկեշտ և խառնարար հայ, որը հայրենիքի ազատութիւնը զոհեց իր մանր անձնական շահերին և նրա աւերումների պատճառը դարձաւ: Մէլիք-Ջումշուդը չէր կարող առանց վրդովմունքի յիշել, որ այդ հայը իր հայրն էր...

Այդ բոլորը անմխիթարանալի կորուստներ էին: Բայց Մէլիք-Ջումշուդը մտածում էր կարելույն չափ կորուստը յետ դարձնել և դարման տանել հայրենիքի վէրքերին: Նա պարզ տեսնում էր, որ այդ վէրքերը առաջ եկան անմիաբանութիւնից, երկպառակութիւնից և հայերի յատուկ օտարամոլութիւնից: Մէլիք-Ջումշուդը բաւական կարդացած երիտասարդ էր: Նա չէր զարմանում, երբ յիշում էր, որ մի ժամանակ հայոց նախարարները դիմեցին պարսից արքային, խնդրում էին նրանից, որ Հայաստանի հարազատ թագաւորին վեր առնել և նրա տեղը պարսիկ մարզպան դնել: Նա չէր զարմանում, նա միայն ցաւում էր հայերի ստրասիրութեան վրա, նա միայն վրդովվում էր, երբ նոյնը տեսնում էր կատարված իր ժամանակում, իր աչքերի առջև:

Նրա հայրը անմատչելի Ղարաբաղի մէջ մտցրեց մի օտար ցեղ, որը ուտելով, մաշելով խախտեց տեղային բոլոր հայկական իշխանութիւնների հիմքը և վերջապէս կործանեց այն հաստատուն շէնքը, որ դարերով կառուցված էր: Այդ անդամնուրին գլխաւորապէս նպաստեցին իրանց՝—հայերի գործակցութիւնները: Մէլիք-Ջումշուդը մտածում էր վերականգնել խախտված շէնքը: Նա գիտէր, որ կործանման պատճառը եղաւ նոյն իսկ հայ մէլիքների երկպառակութիւնը. ուրեմն շինութիւնը կարող էր յաջողվել զօրանալ նոյն մէլիքների միաբանութեամբ: Նա աշխատում էր կրկին նորոգել միաբանութեան խզված կապերը մէլիքների մէջ: Բայց որտեղ էին մէլիքները:

Մէկը, Տիգրանի Մէլիք-Բախտամը, չղթաների մէջ պահված էր Արդաւիլի բերդում. երկրորդ, Գիւլիստանի Մէլիք-Աբովը և Ջրաբերդի Մէլիք-Մէջլումը, գտնվում էին հայրենիքից դուրս, պանդխտութեան և գաղթականութեան մէջ տարաժամութիւն էին որոնում: Երկրի նշանաւոր և հինաւուրց ազնուական ոյժերը ցրիւ էին եկած օտար աշխարհներում: Իսկ հայրենիքի մէջ մնում էին գաւառանները—խանին անձնատուր եղած մէլիքները: Մէլիք-Ջումշուդը մտածում էր այդ վերջիններին իր կողմը ձգել և նրանց բարեկամական յարաբերութիւնները անջատել խանից: Մի դէպք նպաստեց նրա ցանկութեանը: Այդ դէպքը թէև ընտանեկան էր, բայց քաղաքական կերպարանք առաւ:

Իբրահիմ-խանը սաստիկ անբարոյական մարդ էր. նրա հարեմը լի էր հայոց աղջիկներով. և ամեն անգամ, եթէ գտնվում էր մի գեղեցիկ հայ աղջիկ, հազիւ թէ կարող էր ազատ մնալ նրա կրքերից: Մենք գիտենք, որ նրա հաւատարիմ մէլիքներից մէկը, Ռուստամը, ամուսնացած էր կապարացի Աղբէտաղայի դստեր՝ Վարդ-խաթունի հետ: Երբ Վարդ-խաթունը դեռ օրիորդ էր, Իբրահիմ-խանը ցանկացաւ նրան իր կին առնելու: Օրիորդի հայրը աղջկան մահմեդական հարեմից ազատելու համար, տուեց Մէլիք-Ռուստամին, թէև աղջիկը դեռ փոքրիկ էր և կին լինելու հասակին չէր հասած: Բայց դրանով Իբրահիմ-խանը չը հանգստացաւ. նա շատ բաներ էր լսած Վարդ-խաթունի գեղեցկութեան մասին, ցանկանում էր նրան իր մօտ ունենալ:

Մենք տեսանք, երբ Մէլիք-Մէջլումը և Մէլիք-Աբովը հեռացան Ղարաբաղից, Իբրահիմ-խանը նրանց ընտանիքներից մի քանի հոգի բերեց Շուշի բերդը, պահեց այնտեղ իբրև պատանդ: Այդ ժամանակ պահանջեց նա Մէլիք-Ռուստամից պատանդի անունով նրա կնոջը՝ Վարդ-խաթունին: Մէլիք-Ռուստամը անճարացած տուեց, թէև նրան լաւ յայտնի էր, որ խանը աւելի իր համար սիրուհի է առնում, քան թէ պատանդ, որովհետև իր հաւատարմութեան վրա կասկածելու առիթ չունէր նա:

Մենք գիտենք և այն, որ Մէլիք-Ռուստամը խամսայի մէլիքներից չէր, այլ Մէլիք-Իսրայէլեան Մէլիք-Մէջլումի կեանքի դէմ դաւադրութիւն սարքելու համար, որպէս վարձատրութիւն ստացաւ խանից Ջրաբերդի իշխանութիւնը: Իսկ այժմ յիշեալ ընտանեկան անպատւութիւնը այն աստիճան վիրաւորեց նրան, որ նա թողեց Իբրահիմ-խանի ծառայութիւնը և իր մնացած ընտանիքով *) գնաց Շամախի Մուստաֆա-խանի մօտ, որը այդ ժամանակ թշնամական յարաբերութեան մէջ էր Իբրահիմ-խանի հետ:

Մուստաֆա-խանը սիրով ընդունեց Մէլիք-Ռուստամին և Գագ-բալադ անունով գիւղը ընծայեց նրա բնակութեան համար: Այնտեղից Մէլիք-Ռուստամը սկսեց յարձակումներ գործել Շուշի բերդի վրա և շատ վնասներ տալ Իբրահիմ-խանին:

Թէև մի առանձին մեծ նշանակութիւն չունէին նրա յարձակումները, որովհետև Իբրահիմ-խանին ոչնչացնելու համար, հարկաւոր էր, որ հայոց բոլոր մէլիքները համաձայն ուժերով պատերազմէին: Բայց այդ էլ բաւական էր, որ խանի հաւատարիմ մէլիքներից մէկը, ոչ միայն անջատվեցաւ նրանից, այլ և թշնամացաւ նրա հետ:

Խանին բարեկամ մնացին միայն երկու մէլիքներ՝ Խնձրիստանի Մէլիք-Միրզախանեան Մէլիք-Ալլահվէրդին և Վարանդայի Մէլիք-Շահնազարեան Մէլիք-Յուսէֆն III-րդ, որը Իբրահիմ-խանի կնոջ (Հուրի-զատ խանումի) հարազատ եղբայրն էր, և քրոջ ազդեցութեամբ իր ձեռքը ձգեց Վարանդայի իշխանութիւնը: Այդ անձը, որպէս վերևում ցոյց տուեցինք, սաստիկ գրգռեց Մէլիք-Շահնազարեան Մէլիք-Ջումշուդի թշնամութիւնը, և նա սկսեց այնուհետև մտածել Իբրահիմ-խանի կործանման վրա, միայն սպասում էր մի յարմար ժամանակի: Նա սկսեց գաղտնի թղթակցել Մէլիք-Մէջլումի, Մէլիք-Աբովի և Մէլիք-Ռուստամի հետ, որոնք խանից հալածված, նոյնպէս թշնամի էին խանին:

(Կը շարունակուի)

*) Ղարաբաղի մէլիքներից շատերը բազմակնութեան սովորութիւն ունէին. Մէլիք-Ռուստամը ունէր երկու կին, մէկը վերև յիշած Վարդ-խաթունը, միւսը Մարիամ անունով մի կին:

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 8 Іюня 1882 года.

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

Ի ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՑ

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

Ս. ՊՏՐՖՈՒՐԳ, 8 յունուարի 1882

Երկրորդ անգամ ըլլալով ես կը համարձակիմ ձեզի գրել, ո՛վ հոգեւոր հայրապետ, որովհետեւ ուրիշ ոչ ոք կայ, որուն կարենամ դիմել մեր ցաւերուն մասին։ Ես գիտեմ, որ ձեր սիրտը ցաւ կը զգայ մեր ցաւերուն համար, եւ ես գիտեմ, որ դուք ամէն ինչ կ՚ընէք մեզ օգնելու համար։ Ես գիտեմ, որ դուք ամէն ինչ կ՚ընէք, որպէսզի մեր ցաւերը մեղմանան, եւ ես գիտեմ, որ դուք ամէն ինչ կ՚ընէք, որպէսզի մեր ցաւերը բոլորովին դադրին։ Ես գիտեմ, որ դուք ամէն ինչ կ՚ընէք, որպէսզի մեր ցաւերը բոլորովին դադրին։

Ես գիտեմ, որ դուք ամէն ինչ կ՚ընէք, որպէսզի մեր ցաւերը բոլորովին դադրին։

ԼՕՆԴՕՆ, 8 յունիսի: կօնֆերենցիան եգիպտական հարցը քննելու համար կը հաւաքվի կ. Պոլսի մէջ յունիսի 22-ին:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 յունիսի: Պետական բանկի 5% առմանկը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 75½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 62½ կ., չորրորդ 90 ր. 62 կ., հինգերորդ 90 ր. 12 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմանկը արժէ 216 ր. 50 կ., երկրորդ 210 ր. 50 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան առմանկը արժէ 89 ր. 37 կ., երկրորդ 89 ր. 37 կ., երրորդ 89 ր. 25 կ., ակի 8 ր. 14½ կ.: Թուասց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,35 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 123 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 207 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 254 ֆրանկ 75 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՕՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ
ԺՕՐԺ ՍԱՆ Դ'
„ՎԱՐԴԱԳՈՑՆ ԱՄՊ"
Մանկական վէպը:
Ցանկալի է ի նպաստ մի չքաւոր աշակերտի կենտրօնական և գաւառական դպրոցներում
Գինն է 25 կ.:

ԵՐՕՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ
ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ
Արդուինու գործի № 144-ում ամառվայ ցանկալի ապրանքի մեծ պահեստ, ներկած ամեն տեսակ մետաքսի, գեղեցիկ նախշերի մատերիալներ և շորերի համար պատրաստի վերարկուներ:
Տօնական գործերի ամեն տեսակ մետաքսի, գեղեցիկ նախշերի մատերիալներ և շորերի համար պատրաստի վերարկուներ և շորեր:
56—60

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԱԿ, գօրգիևեանի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէկօֆ: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ խորհուրդը պատիւ ունի յայտնել ընկերութեան յարգոյ անդամներին, թէ առաջիկայ կիւրակին, 13 օգոստոսի, նշանակված է ընդհանուր ժողով Աժդրուհու Թատրօնում, առաւօտեան 11 ժամին:
Ժողովի պատակման առարկայ են հետեւեալները.
1) Վերացնել և վաւերացնել խորհրդի ընդհանուր հաշիւը:
2) Վերացնել քաղաքական առանձին հայ աշակերտների համար հիմնվելի Ազատանոցարանի ծրագիրը խորհրդից կազմուած:
3) Վերացնել Մշեցի մշակներից (ընկերութեանս հովանաւորութեան ներքոյ) կազմուելիք փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան կանոնադրութիւնը:
2—4

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանդլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ ինչ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ:
Պայմանները կարելի է առաջարկել հետևեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ
ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ
ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. զիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. Հարիւրը, սապօն 3 կ. Հատը, ալիւր ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԱԼԱՒՆԵՐ (նոր ոտկուց) Ժամացոյցի Համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻՏԻՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻԼՆԵՐ 1 ր., Հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀԸ ԹԻՒՎով վիրակահներ 6 ր., շէհատկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 Հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԱՒՆԵՐ 2 ր. 50 կ. զիւժինը, ՄԵԼԱՒԱՄԱՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, տրիկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մոմրաբա և այլն շատ էժան:
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵԱ:
46—50

УЧИЛИЩЕ
СЪ
ПРОГИМНАЗИЧЕСКИМЪ КУРСОМЪ
МИРИМАНОВА.
(Вельяминовская ул. д. Аматуни).
На лѣтнее время открываются РЕПЕТИЦІОННЫЕ КЛАССЫ для желающихъ поступить въ гимназіи и имѣющихъ ПЕРЕЭКЗАМЕНОВКИ послѣ вакацій. Преподавателями приглашены учителя среднихъ учебныхъ заведеній. Занятія начинаются съ 7-го іюня. 4—4

ИЗЪ ЦЕНТРАЛЬНОЙ БИБЛІОТЕКИ
ВЪ
ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ
Взято пальто съ документами въ памятной книжкѣ. Документы эти слѣдующіе: отпускной билетъ изъ Императ. Москов. Техническаго училища и свидѣтельство для проѣзда по уменьшенному тарифу по желѣзнымъ дорогамъ. Имя студента-техника Аркадій Бабовъ. Убѣдительно прошу взявшаго пальто или нашедшаго эти документы возвратить въ Центральную Библіотеку.

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի ճ ե ա կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.
Ա ւ ե լ ի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիկինեանի մեքենայ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավատներ 8—30 ր., չամնայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավատներ 8—30 ր., չամագաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ճ

Fonds A.R.A.M

№ 103 Շաբաթ 11 Մարտի 1882 № 103

ՎԱՂ ՆԱՀԱՏԱԿՉՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿ

Տարեկան գին 10 մարկ, կես տարվան 6 մարկ։
Առանձին համարը 5 կոպեկ։

Ընդունվում են բոլոր տեսակի գովազդներ և հայտարարություններ։

Ծանուցումներ ուղարկել Թիֆլիս, Ռեդակցիա «Հայկ»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԹԵՐԹ

ԳՈՒՆԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Վիճակ 29 մարտի

—

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ

Կոմիտեի 28 նիստում ընդունվեցին հետևյալ անդամները՝ Ս. Ա. Լիսիցյան, Ա. Ա. Ալիխանյան, Ա. Ա. Ալիխանյան, Ա. Ա. Ալիխան

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

ՀԱՅԵՐԸ ՏՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։ Ամեն օր մեզ հասնող լուրերից կարելի է եզրակացնել, որ Տուրքիայի հայերի դրությունը ոչ միայն չի բարելավվում, այլ ընդհակառակն՝ օրեցօր ավելի է ծանրանում։

է. Զինօվիեվ արտաքին գործերի մինիստրութեանը առաջարկեց, որ անհրաժեշտ է ձեռնարկ գործել Բ. Դրան վրա քննդրելի արշաւանքները Պարսկաստանի վրա դադարեցնելու համար։ Այդ արշաւանքները վատ են ազդում ռուսաց անդրկովկասեան առևտրի վրա։

ԼՕՆԴՕՆ, 9 յունիսի։ Եգիպտական գործերի մասին կոնֆերենցիան կը գումարվի Պօլսի մէջ հինգշաբթի յունիսի 22-ին, առանց թիւրքիայի մասնակցութեան։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՃՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ“ ԱՆՈՒՆՈՎ ԴՐՕՑԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ.

Խնդրում ենք այն անձինքներից թէ Բաքու և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մօտ գտանվում են այդ դրքոյկի բաժանորդական թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել. թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ“ Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ նամակ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պարոններից, երկու թերթ մեզանում պահաս լինելուն առթիւ։

Բաժանորդներին յանձնելի դրքերը արդէն տպագրութեան տակ են Թիֆլիսում։

Հրատարակիչ.—Աբել Ապրեսեանց.

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Ժ Օ Ր Ժ Ս Ա Ն Ի

„ՎԱՐԴԱԳՈՑՆ ԱՄՊ“

Մանկական վէպ։

Ծախում է ի նպաստ մի չքաւոր աշակերտի կենտրօնական և կովկասեան գրախանութիներում։

ԳԻՆՆ Է 25 կ.։

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

խորհուրդը պատիւ ունի յայտնել ընկերութեան յարգոյ անդամներին, թէ առաջիկայ կիւրակին, 13 օրն յունիսի, նշանակված է ընդհանուր ժողով Արծրունու Թատրօնում, առաւօտեան 11 ժամին։

Ժողովի պարապմանն առարկայ են հետևեալները.

1) Վերապահել և վաւերացնել խորհրդի ընդհանուր հաշիւը։

2) Վերաձևել քաղաքում ուսանող չքաւոր հայ աշակերտների համար հիմնվելի Ազգայնոցարանի ծրագիրը՝ խորհրդից կազմուած։

3) Վերապահել Մշեցի միաբանից (ընկերութեանս հովանաւորութեան ներքոյ) կազմուելիք փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան կանոնագրութիւնը։

3—4

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանչիստրում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ թէ արդունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետևեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. գլուժինը, ԾԻԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԾԱՄԱՇՈՑՆԵՐ 50 կ., ՇԱՊԻԱՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ԾԸԾԻՆԵՐ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՂ ԹՐՋվող վերարկուներ 6 ր., շչէօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. գլուժինը, ՄԵԼՐԱՄԱՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԳՐԱՓ, տրիկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մուրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

47—50

Ներթևան գպրանոցի բարձր դասատան աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ բոլոր Հայ գպրոցների առարին և միջին դասատանց համար։ Յանկացողք թող դիմեն Յովհաննովի կարվատարայում պ. Դրիդոր Կակևանի խանութը № 1.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, գալովինակի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ИЗЪ ЦЕНТРАЛЬНОЙ БИБЛІОТЕКИ
ВЪ
ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ

Взято пальто съ документами въ памятной книжкѣ. Документы эти слѣдующіе: отпускной билетъ изъ Императ. Москов. Техническаго училища и свидѣтельство для проѣзда по уменьшенному тарифу по желѣзнымъ дорогамъ. Имя студента-техника Аркадій Бабовъ. Убѣдительно прошу взявшаго пальто или нашедшаго эти документы возвратить въ Центральную Библіотеку.

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

Մ Իջի փողոց, Կաթողիկէական փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիչենացի մեբել, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրևվաթներ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն գուկներ ճ

№ 104 Յունիսի 12 Հ. աբաթի 1882 ՏԱՄՆԱՄՅԱ ԹԵՐԹ Յունիսի 12 Հ. աբաթի № 104

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թղթակցութիւնները դիմում են միմիայն խմբագրատան անունով։

Յայտարարութիւնները դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ղզլարից։ Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Ռուսիա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԹԱՒԻՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ՖԵԼԻԵՏՕՆ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՂԶԼԱՐԻՑ

Մայիսի 24-ին

Շատ վատ տպաւորութիւն է անում Ղզլարը նորեկ մարդու վրա. գեղ քաղաքին չը հասած, տեսնում ես ամայի այդիներ ամայի գործած, իսկ քաղաք մտնելով սարսափում ես տեսնելով, որ մի ամբողջ քաղաք աւերակներով է շրջապատած. այս աւերակները տարուց տարի աւելանալով, քրչում են բնակիչներին քաղաքի կենտրոնը, այնպէս որ այժմ հազիւ թէ առաջվայ փողոցների կէսն է մնացել։ Ամբողջ քաղաքը գանգրենայով վարակված տկարի նման տարաւորութիւնս մօտենում է դէպի իր վախճանը։ Բայց տեսնենք ինչ ժողովուրդ է բնակվում այս դէպի մահ դատապարտված քաղաքում։ Ժողովրդի հետ կարելի է ծանօթանալ նորա հիմնարկութիւններից. մըտնենք քաղաքային վարչութիւնը. մտղուկում ոչ մի գրոշ, այնպէս որ տեղիս պօլիցիան տարիներով աշխատավարձ չէ տանում. կարելի է երևակայել անվարձ պօլիցիայի գործունէութիւնը. նիւտեր չեն կայանում, որովհետև ձայնատուներից շատերին քաղաքային գրութիւնը այնքան է հետաքրքրում, որքան Ջինտանեի գործերը. նոցանից շատերը ծիծաղում են քաղաքային վարչութեան աղքատութեան վրա. ողորմելիքը կատես այն վարչութեան անդամները չեն իրանք։ Այստեղ կայ մի կոմիտէա թերեկի ափերը ամրացնելու համար, որ մի քանի տասնեակ հազարներ արդիւնք ունի, բայց այժմ թերեքը պատռել է թաւերը և կարող է քաղաքը ջուրը տանել, իսկ կոմիտէատէս փող չը կայտր գործ առաջն առնի։

Մտնենք հայոց մայր եկեղեցին. կիսաւեր, զանգակատունը փլած հողից օրօրոցի նման շարժվում է և շատ շուտով փուլ կը գայ ու ժողովրդին էլ իր տակը կանէ, բայց եկեղեցին մեծ արդիւնք և 70.000 ր., դրամագլուխ ունի. գորա երեցփոխը իսօ երեք տարի է հաշիւ տալու ժամանակ չունի։

Մտնենք օրիորդական դպրոց, որը նոզայի աւուրի նման այս մնից այն տուն են քաշ տալիս. խեղճ երեխայքը ցրտից ու հետաքրքիրից կէս տարի ուսումնարան չեն յաճախում. բայց կայ մի մանուածոզով, որ հինգ տարի է հետևում է մի տուն չինել։ Սպասեցէք մի քանի տարի էլ, խեղճ երեխերը. մանուածոզովի անդամները բոլորը հրաշալի աղաներ են, ձեզ համար չուտով մի լաւ տուն կը չինեն։

Ահա և կլոբը, որի անդամները բոլորը արիստոկրատ և կրթած են, միայն չատերը իրանց պահել չը գիտեն. ամիս չէ անցնում որ փողոցային հայհոյանք չը պատահի, իսկ սորա գրագրանում մասնահաւից ոչ մի տող կարդալ չէ լինում։

Կայ և բարեգործական ընկերութիւն, որը փող ուզողին լաւ խորհուրդներ է տալիս, միայն խեղճի փորը դրանից ուլունչ չէ մնում։

Կան շատ ու շատ ակբաթներ, բայց դրանց թիւը երեկ էլի քիչ է, որովհետև աչխատում են էլի մի քանիսին քահանայ ձեռնադրել։ Բայց որովհետև ժողովուրդը շատ է մնռնում, ուստի ակբաների ջիրը շատ փոշ է մնռնում, այնպէս որ նորանց բաց դռնի առաջ չորերը աչքեր են չլացնում։ Բայց այսքան շատ և հարուստ էլ չը լինեն, այստեղի հոգևորականները եկեղեցի յաճախողը շատ քիչ են սիրում, իսկ քարոզներից շատ են վախում։ Նորերումս կազմվել է այստեղ մի առևտրական կոմիսիա այստեղի տկարութիւնների առաջն առնելու նպատակով, բայց դորա համար փող է հարկաւոր, իսկ դպարեցիք երկիցից են սպասում իրանց օգնութիւն և փող միասին համարում են յիմարութիւն. և իրաւ, գոյա համար ինչացա է փող միասել. չատով Ղզլարում ոչ ցաւ, ոչ կարիք կը լինի, որովհետև ոչ մի մարդ կենդանի չի լինի։

Մի խօսքով Ղզլարն է աւերակ, իսկ ժողովուրդը տկար ու աղքատ. այստեղ հարուստ է ոչ փեշաքարը, ոչ ուսուցիչը և ոչ այղհոգերը, այլ միայն վաճառականը, բժիշկը ու ակբաէրը, որովհետև մուֆթիա է նորա խում ու կերը։

ՆԱՄԱԿ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼԻՑ

Մայիսի 30-ին

Ալէքսանդրապօլում դեռ չը կայ հասարակաց քաղաքային գրադարան—ընթերցանատուն։ Այդպիսի մի հանրօգուտ հիմնարկութեան անհրաժեշտութիւնը այնքան զգալի է մեր քաղաքի հասարակութեան համար, որ չէ կարելի մոռացութեան և զանցառութեան տալ, աչքի առաջ ունենալով այն տխուր հանգամանքները, որոնք յայտնվում են մեր հասարակական կեանքի մէջ, կրթութեան և դաստիարակութեան գործում։ Մի քանի օրից յետոյ մեր ուսումնարանի աշակերտները պէտք է սառնան արձակուրդ։ Ամեն մի մտածող մարդ ինքըն իրան հարց է առաջարկում, թէ ինչ պէտք է լինի այդ մի քանի ամսվայ մէջ արձակված աշակերտների մտաւոր կեանքի ընթացքը առանց ուսումնարանների, առանց մի որևէ կրթող հասարակական հիմնարկութեան։ Մեր խօսքը, ի հարկէ, միջին և աղքատ դասին պատկանող աշակերտների վրա է, որոնք ամեն տեղ հասարակական կեանքի մէջ մեծամասնութիւն են կազմում, և մեր ապագայ կեանքի մէջ պէտք է լինեն գործող, ընդունակ քաղաքացիներ։

Դեռ հետու է մեզանից այն բազմաւոր, զարգացած դրութիւնը, որ մենք ունենայինք մի քանի ձրիաւարժ դպրոցներ, աղքատ շատի երեխաների համար լսարաններ և կիրակնայ դպրոցներ, ունենայինք այնպէս զարգացած հասարակութիւն, որ կենդանի խօսքի միջոցով արծարծէին ժողովրդի մէջ ինքնակրթութեան և առաջադիմութեան գաղափարը, դառնալով օրինակ հասարակութեանը բարոյական և մտաւոր կեանքի մէջ։ Ունենք, այո, ուսումնարաններ, բայց նրանք չատերի պատճառներով դեռ բաւական չեն մեր աղքատ դասի կրթութեան համար։

Մեր հասարակութեան, մանաւանդ աղքատ դասի գովելի ոգևորութիւնը դաստիարակութեան գործում այնքան միևնոյնական և ցանկալի է, որքան ցաւալի է մեր անհետաքրքրութիւնը ապագայ կեանքի մէջ, որ մենք բացառապէս մտածում ենք միմիայն մատաղ սերունդի կրթութեան վրա, առանց միտք դարձնելու մեր երիտասարդութեան վրա, որ գործնական կեանքի մէջ, առանց տեղական ինքնակրթութեան, առանց տեղական դարդացման, պէտք է մեծ չնաղդմութեան մէջ, կորցնելով նաև այն, ինչ որ սովորել է դպրոցում, մանկական թարմ հասակի ժամանակ։ Բացի դորանից, ամենքիս յայտնի է, որպէս ամենապարզ ճշմարտութիւն, որ հասարակական կեանքի յառաջադիմութիւնը իրական կը լինի միայն այն ժամանակ, երբ կրթութեան և դաստիարակութեան ակզբունքը ընդհանրացած կը լինի ամենքի համար, բայց այդ դէպքում, մեր աղքատ դասի համար, շատ հիմնաւոր պատճառներով, անմատչելի են մեր դպրոցները, որոնք կապ ունեն նիւթական միջոցների հետ։

Կան, օրինակ, այնպիսի աղքատ գերդաստանի հայրեր, որոնք հասկանում են իրանց պարտականութիւնը զաւակներին կրթութիւն տալու, բայց բաւական չէ հասկանալը, այլ պէտք է իրականացնել այն բոլոր բարի մտածմունքները, որ ունեն իրանց որդոց կրթութեան համար։ Բայց այդպիսիներին պակաս են նիւթական միջոցներ, մանաւանդ եթէ մտածելու լինենք, որ մի գերդաստանի հայր ունենում է մի քանի որդիներ, որոնց համար նա ծանր աշխատանքով պէտք է ձեռք բերէ կեանքի բոլոր հարկաւորութիւնները։ Ամենացաւալին մեր աղքատ դասի համար այն է, որ նոցանից չատերը հասկացողութիւն չունեն անգամ կրթութեան անհրաժեշտութեան վրա, և այդպիսիները ինում են միշտ աղքատ թէ նիւթապէս և թէ մտաւորապէս։ Այդպիսիների որդիքը շատ շուտ պէտք է թողնեն ուսումնարանը, պէտք է դնան կամ արհեստ սովորելու, կամ իրանց ծնողներին օգնելու, և կամ, պէտք է անգործութեամբ թափառեն փողոցային գարհուրելի, անբարոյական կեանքի մէջ, որ ծնեցնում է մարդու մէջ միմիայն վատ հակումներ։ Պարզ է, որ վատ հակումները մարդու մէջ ուժեղ չատ են գարգանում, երբ բացակայ է դաստիարակութեան և մտաւոր զարգացման բարերար ազդեցութիւնը։ Ինչ պէտք է լինի մի երիտասարդի դրութիւնը, երբ բազդը նրան վիճակել է լինել աղքատ մտաւոր ապրուստը վաստակելու համար սկսել առաջ և ծրագ չիմնել։

1852-ին Պեռուի հասարակապետութեան բանակին ընդհանուր հրամանատար անուանվեցաւ։

Երբ իտալական անկախութեան պատերազմը սկսեց, Ամերիկայից վազեց նկաւ. վիլիօք էմմանուէլը ոչ թէ չը մերժեց Գարիբալդիի առաջարկած ծառայութիւնը, այլ հրապարակաւ զինքը համբուրելով սիրալիր ընդունելութիւն արաւ, և Գարիբալդին 1859 մայիսին գնեռալ մայօրի պաշտօնը ստացաւ։

Գարիբալդին ազգային զօրաց գունդ մը հաստատեց Ալբեան արտօրդներ անունով, ինքն եղաւ առաջին ռազ կոխազը Լօմբարտիայում. Աւստրիայի դէմ պատերազմական գիրքը բռնեց, Վարէզը, Քոմօ և այլ երկիրները նուաճեց, աւստրիացիներին յետ մղեց Միլանից և ընդհանուր երօպան զարմացրեց։

Մակկենթա և Սոլֆերինօ պատերազմներին էլ Գարիբալդին ներկայ էր։

Վիլլա-Ֆրանկայի հաշտութիւնը և Նիսսայի միութիւնը իրան չատ ծանր նստան։

1860-ին հազար մարդով Սիկիլիայի ազատութեան ձեռնարկեց, գնաց Մարսալա, Նափօլիի թագաւորին զօրաց գնդերը աւերեց, յունիս 21-ին Պալէրմօն պաշարեց և Միլացցօյի սոսկալի օրում Մեսինան առաւ, Սիկիլիային էլ տէր եղաւ։ Երեք ամիս յետոյ տիրեց բոլոր ցամաքային հանգներն և սեպտեմբեր 7-ին մտաւ Նափօլի, Պիէմոնտական գնդերի ժամանակութեամբ բազա-

Fonds A.R.A.M

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Գարիբալդին մեռաւ յունիսի 3-ին կապրէրա կղզւոյն մէջ։ Ազատութեան համար հոգին տուաւ, ակղբունքի համար կրակի, կայծակների դէմ մարտնչող, վախ կոչուած բանը մտքիցը չանցկացնող, անվեհեր քաջամարտիկ զօրապետը, մեռած ժամանակը, բազում անգամ հարցրել է իր որդոյն, թէ՝ բժիշկ Ալպանէզը բերող չգինաւը արդեօք կղզիից տեսնվում է թէ ոչ։

Շգինաւը չէ եկել, նոյնպէս բժիշկը։ Գարիբալդիի մահուան երկրորդ աւուրուն բժիշկ Ալպանէզը հասել է կոբերլրա, բայց շատ ուշ։ Մահախուղը պատճառ է եղել շգինաւի ուշանալուն, և հետևաբար Գարիբալդիի մեռնելուն։

Եթէ բժիշկ Ալպանէզը հասնէր, միթէ Գարիբալդին կեանք տալու էր։ Բնականաբար ոչ, բայց Գարիբալդին ուզել է ապրել։ Աշխոյժ կեանքը սիրելուն համար, գարձեալ ոչ։ Որովհետև եթէ ապրելու ծարաւ և կեանքը իրան համար ջրհանակութիւն ունենար, նպատակին հասնելու համար հազար անգամ կեանքը վտանգի դնելով, յանդուգն ձեռնարկութեանց մէջ նոյն իսկ մահուան հետ կատաղաբար չէր մաքառիլ։

Ընդհանրապէս ազատամիտ մարդիկ մարմնապաշտ չեն լինիր։ Եթէ ապրիլ էլ ուզենան, իրանց համար չէ...։

Կարծեմ յարգելի ընթերցողք կը հետաքրքրվին կարդալու մահկանացուն կընքող աչխարհահռչակաւոր անձնաւորութեան կենսագրութեան տեղեկանալու, այս յայտով հանդարձակվեցայ գրելու գիւղացի զօրավարիս կեանքին մէջ տեսնուած զարմանալի արտաք փոփոխութիւնները։

Գարիբալդին երկու ամիս էլ ապրէր, Տիշղ 75 տարեկան կը լիներ։ Ծնած էր Նիսսայում և ծովու վրա, 1807 յուլիս ամսին։

Մանուկ հասակին մէջ նաւասար եղած էր, որով ամեն բանի մէջ աներկիւղ հանդիսացաւ։

1834-ին մի դատարութեան մասնակցեցաւ Մացձինիի հետ Շարլը Ալբերի կառավարութեան դէմ։ Սորանից մեծ դժուարութեամբ ազատվելուց յետոյ, երկու տարի անցաւ, կրկին սկսեց։ Այս երկրորդ անգամուն մահուան դատապարտուեցաւ, վերստին փախչելու յաջողեցաւ և գնաց Մարսելիա մաթեմատիկայի դասեր տալու։ Երիտ տարի նորը գնաց հարաւային Ամերիկայի Ռիօ-Գրանդի հասարակապետութիւնը պաշտպանելու համար։

Անտես ամուսնացաւ Անիտա անուն քաջասիրտ աղջկան մը հետ, որ մահը աչքին տեսած, ամուսնոյն Գարիբալդիին բոլոր վտանգալից արկածներին ընկերացաւ։ Նոյն միջոցին Գարիբալդին ձեռնակալութեամբ իտալիա գաղութեան չնորհին արժանանալով, անմիջապէս դիկտատոր Ռիօգանին դէմ ապստամբութիւն գրգռեց, 800 մարդ հետն առնելով կառավիցների հետ միացաւ և պատերազմեցաւ, հրաշքով կարողացաւ ազատվիլ յաղթութիւնը տանող Ռիօգանի արիւնահեղ վրիժխնդրութիւնից։

1848-ին Մօնթիէ Վիտէօյում հարիւր մարդով նաւը մտաւ, և 8 տարին եկաւ Շարլ Ալբէրին անձնուէր ծառայութիւն մատուցանելու բայց նա մերժեց։ Միլանի ապստամբութիւնը այդ առաջարկութիւնից օգուտ քաղել գիտցաւ։ Գարիբալդին այն ժամանակ գօրաց գունդ մը կազմեց Մառձինիի հետ և Տիրօլում Աւստրիայի դէմ պատերազմեցաւ։

Միլանը անձնատուր եղած ժամանակ վերջին պնակաթափ լինողը ինքն եղաւ։

Հետևեալ տարին Լուի Բօնապարտը հռոմէական հասարակապետութիւնը ոչնչացնում էր, Գարիբալդին դիմադրեցաւ պաշտպանեց Հռոմը և հասարակապետութիւնը։ Երբ մատակտա կրեաւ աւստրիական զօրքերի առաջարկից կամարջները յօդս հանել, Ակնդ Անժի բերդին մէջ ամբառնալ, կամ պահապան զօրաց հետ քաղաքից դուրս գնել և դուրս պատերազմը չարունակել։

Խօսքին ականջ չը դրին։

Հռոմից դուրս եկաւ 4000 հետևակ և 400 հեծելազօրով։ Թշնամուց բանակը ճեղքեց անցկացաւ, զօրաց գնդին արձակուրդ տալով մնացած 200 հաւատարիմ զօրաց հետ մտաւ Ազրիատիք։ Կինը, Անիտան որ յղի էր, այս կայծակընթաց փախուտեան արագութեանը չը դիմանալով մնաւ։

Գարիբալդին գնաց Ամերիկա, ուր առաջի անգամ ապրուստը վարելու համար սկսեց առևտուր և ծրագ չինել։

1852-ին Պեռուի հասարակապետութեան բանակին ընդհանուր հրամանատար անուանվեցաւ։

Երբ իտալական անկախութեան պատերազմը սկսեց, Ամերիկայից վազեց նկաւ. վիլիօք էմմանուէլը ոչ թէ չը մերժեց Գարիբալդիի առաջարկած ծառայութիւնը, այլ հրապարակաւ զինքը համբուրելով սիրալիր ընդունելութիւն արաւ, և Գարիբալդին 1859 մայիսին գնեռալ մայօրի պաշտօնը ստացաւ։

Գարիբալդին ազգային զօրաց գունդ մը հաստատեց Ալբեան արտօրդներ անունով, ինքն եղաւ առաջին ռազ կոխազը Լօմբարտիայում. Աւստրիայի դէմ պատերազմական գիրքը բռնեց, Վարէզը, Քոմօ և այլ երկիրները նուաճեց, աւստրիացիներին յետ մղեց Միլանից և ընդհանուր երօպան զարմացրեց։

Մակկենթա և Սոլֆերինօ պատերազմներին էլ Գարիբալդին ներկայ էր։

Վիլլա-Ֆրանկայի հաշտութիւնը և Նիսսայի միութիւնը իրան չատ ծանր նստան։

1860-ին հազար մարդով Սիկիլիայի ազատութեան ձեռնարկեց, գնաց Մարսալա, Նափօլիի թագաւորին զօրաց գնդերը աւերեց, յունիս 21-ին Պալէրմօն պաշարեց և Միլացցօյի սոսկալի օրում Մեսինան առաւ, Սիկիլիային էլ տէր եղաւ։ Երեք ամիս յետոյ տիրեց բոլոր ցամաքային հանգներն և սեպտեմբեր 7-ին մտաւ Նափօլի, Պիէմոնտական գնդերի ժամանակութեամբ բազա-

1864-ին ես ուրախ եմ, որ ինձ հաջողվեց ձեզ հետ ծանոթանալ։ Ես ուրախ եմ, որ ինձ հաջողվեց ձեզ հետ ծանոթանալ։

1866-ին Զինվոր պատմություն։ Ես ուրախ եմ, որ ինձ հաջողվեց ձեզ հետ ծանոթանալ։

1862-ին Ամենայն հայոց կաթողիկոսական աթոռի ընտրության առթիվ։ Ես ուրախ եմ, որ ինձ հաջողվեց ձեզ հետ ծանոթանալ։

1870-ին Ամենայն հայոց կաթողիկոսական աթոռի ընտրության առթիվ։ Ես ուրախ եմ, որ ինձ հաջողվեց ձեզ հետ ծանոթանալ։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ծանոթ Կարսեցի Բեքլեմյան մեզ է հեռագրում 14-ին թվականի մեծանուն մահվան մասին, որ պատահել է Շաբաթ օրը, Հունվարի 4-ին։ Մեծ թվով մարդիկ, որոնք ցանկանում էին մասնակցել թաղմանը, ժամանել էին Կարս 9 մարտ։ Թաղումը կատարվել է 6 մարտ։

Ս. Պետերբուրգի լրագրները մեզ հասան միայն 9 մարտ։

Ընդհանուր խաղաղության մասին լուրերը շարունակում են մնալ նույնը։ Ասում են, որ Ռուսաստանը և Անգլիան ստորագրել են խաղաղության պայմանագիրը։ Ասում են, որ Ռուսաստանը և Անգլիան ստորագրել են խաղաղության պայմանագիրը։

Ս. Պետերբուրգի լրագրները մեզ հասան միայն 9 մարտ։

Ընդհանուր խաղաղության մասին լուրերը շարունակում են մնալ նույնը։ Ասում են, որ Ռուսաստանը և Անգլիան ստորագրել են խաղաղության պայմանագիրը։ Ասում են, որ Ռուսաստանը և Անգլիան ստորագրել են խաղաղության պայմանագիրը։

ՊԱՏԱՐԱԶՄ

Ռուսական զորքերը Ռումելիայում

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐԻ ԼՈՒՐԵՐԸ

Բ. Կ.

Ֆրանսիայի ներքին գործոց նախարարը մեկնել է Ֆրանսիայի հարավային նահանգները՝ ուսումնասիրելու այնտեղ տիրող հանգամանքները։ Նա ճանապարհին ամենուրեք ընդունելության է արժանացել։ Ֆրանսիայի հանրապետական կուսակցության ղեկավարները ցանկանում են, որ նախարարը ընդունելությունների ժամանակ ելույթներ ունենա, որպեսզի նրանց միջոցով հանրապետական կուսակցությունը հնարավորություն ունենա իր ծրագիրը հայտնելու ժողովրդին։ Սակայն նախարարը ելույթներ չի ունենում, որովհետև նա ընդունելությունների ժամանակ ելույթներ ունենալը համարում է անվայել իր պաշտոնի համար։ Նա ասում է, որ ինքը ելույթներ ունենալու համար չի գնացել հարավային նահանգները։

—«Polit. Corresp.» լրագրի Կ. Պոլսից տա-
րածում են, որ մայիսի 21-ին Տաու պատա-
հած երկրաշարժի հետևանքով Կիպրոսի Լիմասոլ
քաղաքում մեծ վնասներ են պատճառվել։ Երկրաշարժի ժամանակ շատ տներ ավերակների են վերածվել։ Ամենից շատ վնասվել է հայերի թաղը։ Ավերակների տակ մնացած մարդկանց թիվը հայտնի չէ։ Ենթադրում են, որ նրանց թիվը 200-ից ոչ պակաս է։ Կիպրոսի կառավարությունը ձեռնարկել է ամենաեռանդուն միջոցներ՝ վնասները հնարավորին չափ նվազեցնելու համար։ Կիպրոսի կառավարությունը հրամայել է ավերակների տակ մնացած մարդկանց որոնել։ Ավերակների տակից հանել են 30-ից ավելի մարդկանց դիակներ։ Ամեն օր ավերակների տակից դիակներ են հանում։ Կիպրոսի կառավարությունը հրամայել է ավերակների տակ մնացած մարդկանց որոնել։ Ավերակների տակից հանել են 30-ից ավելի մարդկանց դիակներ։ Ամեն օր ավերակների տակից դիակներ են հանում։

—«Daily News» լրագրին Կ. Պոլսից հե-
ռագրում են, որ Կիպրոսի Լիմասոլ քաղաքում
Կիպրոս-Ռուսական հանքերի ընկերության հան-
քերում—Ռուսական հանքերի ընկերության հան-
քերում աշխատում են 1000 բանվորներ։ Նրանց
մեծ մասը հայեր են։ Հանքերի տնօրենը ռուս է։
Նա հրամայել է, որ հայ բանվորները ամեն
շաբաթ վճարում ստանան։ Հայ բանվորները
չեն ուզում ընդունել այդ պայմանը, որովհետև
նրանք ամեն օր վճարում ստանալու սովոր են։
Նրանք ասում են, որ ամեն օր վճարում ստա-
նալու համար նրանք ստիպված են լինում
ամեն օր հանքերից դուրս գալ և ճանապարհ
անել։ Հայ բանվորները չեն ուզում ընդունել
այդ պայմանը, որովհետև նրանք ամեն օր
վճարում ստանալու սովոր են։ Նրանք ասում
են, որ ամեն օր վճարում ստանալու համար
նրանք ստիպված են լինում ամեն օր հանքե-
րից դուրս գալ և ճանապարհ անել։ Հայ բան-
վորները չեն ուզում ընդունել այդ պայմանը,
որովհետև նրանք ամեն օր վճարում ստանա-
լու սովոր են։ Նրանք ասում են, որ ամեն օր
վճարում ստանալու համար նրանք ստիպված
են լինում ամեն օր հանքերից դուրս գալ և
ճանապարհ անել։ Հայ բանվորները չեն ուզում
ընդունել այդ պայմանը, որովհետև նրանք
ամեն օր վճարում ստանալու սովոր են։ Նրանք
ասում են, որ ամեն օր վճարում ստանալու
համար նրանք ստիպված են լինում ամեն օր
հանքերից դուրս գալ և ճանապարհ անել։ Հայ
բանվորները չեն ուզում ընդունել այդ պայ-
մանը, որովհետև նրանք ամեն օր վճարում
ստանալու սովոր են։ Նրանք ասում են, որ
ամեն օր վճարում ստանալու համար նրանք
ստիպված են լինում ամեն օր հանքերից դուրս
գալ և ճանապարհ անել։ Հայ բանվորները չեն
ուզում ընդունել այդ պայմանը, որովհետև
նրանք ամեն օր վճարում ստանալու սովոր են։
Նրանք ասում են, որ ամեն օր վճարում ստա-
նալու համար նրանք ստիպված են լինում
ամեն օր հանքերից դուրս գալ և ճանապարհ
անել։ Հայ բանվորները չեն ուզում ընդունել
այդ պայմանը, որովհետև նրանք ամեն օր
վճարում ստանալու սովոր են։ Նրանք ասում
են, որ ամեն օր վճարում ստանալու համար
նրանք ստիպված են լինում ամեն օր հանքե-
րից դուրս գալ և ճանապարհ անել։ Հայ բան-
վ

բեղ պահապան զօրք կայ և այդ պատճառով անհին է անկարգութիւնների սկսվելուց վախենալ։

—Զաղրէբից լազիրներին հետապրում են յունիսի 2-ից, որ երկի այնտեղ ուսանողների և պօլիցիականների մէջ կռիւ ծագեց. երկու պօլիցիականներ և 6 — 8 ուսանողներ վիրաւորված են։ 17 ուսանողներ կալանաւորված են։

—Լրագիրները հաղորդում են որ գերմանական պարլամենտը Ֆլահտոի մենամաճառի օրինագիծը մերժեց 276 ձայների մեծամասնութեամբ 43 ձայների դէմ։

ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մաղրաւայում հնդկական մէկ տաճարում կացած հարիւրից աւելի ամեն հասակի այրիների միանից, երեսի գեղեցկուհի, այրի Դիշնապարի նախագահութեամբ։ Բոլոր հեռւորուհիները իրանց ճառերի մէջ մատնացոյց էին անում եւրօպացի այրի կանանց դրութեան վրա, որոնք կատարեալ ազատ են ուզածն անելու, այն ինչ հնդկական այրիների վիճակն է կամ խարոյկի վրա այրվել, կամ մինչև մահը մէկ խուցի մէջ առանձնանալ։ Մեծ բաւականութեամբ ժողովը յայտնեց, որ ներկայ ժամանակում Հնդկաստանում հազուագիւտ գէպք է համարվում, որ այրին, մանաւանդ եթէ երիտասարդ և գեղեցիկ է, խոյս տայ իրան կամաւորապէս այրել։ Ներկայ եղողները վճռեցին ուղարկել անգլիական թագուհուն մէկ աղէտ, որի մէջ խնդրում են որ թագուհին նպաստէ իրանց երկրորդ անգամ ամուսնանալուն։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

ՄՕՍԿՎԱ, 10 յունիսի։ Եպիսկոպոս Մակարի վախճանվեցաւ գիշերը $12^1/_2$ ժամին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 10 յունիսի։ Պետական բանկի 5% առմնակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 50 կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. $62^1/_2$ կ., չորրորդ 90 ր. 50 կ., հինգերորդ 90 ր. $12^1/_2$ կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմնակը արժէ 216 ր. 75 կ., երկրորդ 210 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան առմնակը արժէ 89 ր. 25 կ., երկրորդ 89 ր. $12^1/_2$ կ., երրորդ 89 ր. 25 կ., ոսկի 8 ր. $17^1/_2$ կ։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդոնի վրա արժէ 24,18 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 206 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 254 ֆրանկ 12 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը թոյլ է։

Խմբագիրը—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՔՐՈՒՆՈՒ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ներքինեան դպրանոցի բարձր դասատան աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ՝ բոլոր Հայ գպրոցների տղոցին և միջին դասատանց համար։ Յանկացողք թող դիմեն Տաճիանօվի կամուրջի մօտ գրիգոր կահանի խանութը № 1.

ԼՈՒՅՍ ՏԵՍԱԾ

ԺՕՐԺ ՍԱՆ'Ի

«ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱՄՊ»

Մանկական վէպ։

Պատրաստ է ի դպրատան մի չքաւոր աշակերտի կենսաբանական և կոմկասեան գրախանութիւնների

ԳԻՆՆ Է 25 կ.։

ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

խորհուրդը պատիւ ունի յայտնել ընկերութեան յարգոյ անդամներին, Թէ առաջիկայ կիւրակին, 13 այն յունիսի, նշանակված է ընդհանուր ժողով Արծրունու Թատրօնում, առաւօտեան 11 ժամին։

Ժողովի պարապմունք առարկայ են հետևեալները.

1) *Վերացնել և վաւերացնել խորհրդի ընդհանուր հաշիւը։*

2) *Վերացնել քաղաքումս ուսանող չքաւոր հայ աշակերտների համար հիմնվելի Ազատանդարանի ծրագիրը՝ խորհրդից կազմուած։*

3) *Վերացնել Մշեցի մշակներից (ընկերութեան հովանաւորութեան ներքոյ) կազմուելիք փոխադարձ օգնութեան ընկերութեան կանոնագրութիւնը։*

4—4

„ԿԻԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ“ ԱՆՈՒՆՈՎ ԳՐՔՈՑԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ։

Խնդրում ենք այն անձինքներից Թէ բազմ և Թէ այլ քաղաքներ, որոնց մեր դասախօսում են այդ դրքոյկի բաժանորդական Թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել։

Թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ“ Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական Թերթերի մասին մի երկրորդ նամակաւ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պարոններից, երկու Թերթի վեզանում պակաս լինելուն առթիւ։

Բաժանորդներին յանձնելի դրքերը արդէն տպագրութեան տակ են Թիֆլիսում։

Հրատարակիչ.—Աբել Ապրեսեանց.

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա, տան Ձարատարապետ Թէլօֆ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը՝ ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ԵՐԿՈՓԱԿԱՆ ՍՊԱՌՆԵՐԻ ՓԱՅՏԵՈՒՄՈՐ

ВЪ СКЛАДѢ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

Արմյանու գործերի մեջ, դեմքին կամուրջի մոտ, № 144-ում, տան Ալեքսեևի

Տրամադրության է դրված ֆրանսիական, գերմանական և անգլիական երկաթե կրակարաններ, ինչպես նաև ամեն տեսակ ֆրանսիական, գերմանական և անգլիական չուգունե իրեր։

58—60

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ Թէ արևելեան և Թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետևեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріи Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾԻԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇԱԼԱԿՆԵՐ (նոր ոճով) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ծրծխներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարտիքներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., չը Թրջվող վերարկուներ 6 ր., չէհօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և տղամարդկանց ԳՈՒԼՈՒԲԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵԳԼԱՄՈՒՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱՓ, տրիկօ, ԱԼԲՈՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի առարկաներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՈՎ, մոմեր, մեբելա և այլն չատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

48—50

Մէջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան Թէ ուրիշ տեղ ծախում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն գուդկներ ճանապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտ., կուլաճների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուտի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաների 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) րեվոլվէրի, սիդար ռէնգարդի ֆաբրիկից. պատրոն և Թամբաքու կուշնարովի գիլդի պատրիոտի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼԵ (չայ) ԵՂ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրնկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էնէմի. կօֆէ էնէմի և Միխէլսոնի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) զուլեպուկ (пухъ), պատգամներ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. միս կարելու մաշինայ. Անգլիական ուտեներ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Չադացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրասմալ կարօրկին 18 կ., վաքս ֆրանսիայի խակոյ, Թուզթ փչոտի, կանվերտաններ, սուլդուչ, մատխա, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարնատետակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գուաշներ սեզանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխլիկէք 45 կ.—3 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջախտա, պղպատպոչկաններ վարշավու, ՈՒԶՉԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. Ջուխտա, չապիկներ, մարդկերանց գալուսիկներ, գոտկիներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. անգրկեր շրմայու ոսկով, գուտապերչովի և փայտէ, չտոպկաներ գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուգլի Թէկ (бумага) մատռկի կօճի և չալէ (карусъ) ֆէչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պատիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոտր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և գնդամով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) մէջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

70—180

Մէջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Neurmarkt 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 11 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

№ 105 Հունիսի 15 Երեքշաբթի 1882 Տարեգրություն Ազգային Հանդեսի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

Տարին մեկ անգամ 10 թերթ, մեկն առաքվում 6 թուղթ:
Գումարը նախավճար 5 հոսկի:

Ցանկացողները թող դիմեն Տպարանի հասցեով:

Ծանուցում հրատարակության

(Տպագիր ի միում վայրի):
Ցանկացողները թող դիմեն Տպարանի հասցեով:

Հրատարակչի տեղ և տարեթիվ նշված չեն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԵՍ

Ծանուցում հրատարակության

Ամսագիր հայագիտական, պատմական, գրական հարցերի:
Հրատարակվում է Վենետիկում, Ս. Ղազար կղզում:
Խմբագիր՝ Ղևոնդ Ալիշան:
Տարեկան բաժանորդագինը՝ Վենետիկում 10 ֆրանկ, Կ. Պոլսում 20 ղուրուշ, Զմյուռնիայում 25 ղուրուշ, Ամերիկայում 5 դոլար:
Ամսագրի տպագրության ծախքերը հոգում է Ս. Ղազարու Մխիթարյան միաբանությունը:

ԴԱՒԹԱԿ ՏԱՊԱՒՈՐԱԿԱՆ

— ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՑՈՒՆ ՀԱՅՈՑ: — ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԻ ՏՊԱՒՈՐԱՆԻՆ ՄԵՋ: — ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ: — ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: — ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒ ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ:

ԴԱՒԹԱԿԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Տարին 9-ին:

ՆՈՐԱՀԱՍ ՀԱՅ-ՂԱՒԱՍԱՆԻՑ

ԴԱՒԹԱԿ ՏԱՊԱՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՒԹԱՐԴ

ՓԵԼՕՍՈՑ

Իսկ ինչ վերաբերում է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներին, ապա այնտեղ ևս ամեն ինչ ընթանում է նույն ոգով: Ամերիկացիները ևս ունեն իրենց ֆիլոքսերան, որը կոչվում է Կոլորադոյի բզեզ: Այդ միջատը ևս ոչնչացնում է այգիները, ինչպես ֆիլոքսերան: Ամերիկացիները ևս ոչնչացնում են այդ միջատը, ինչպես մենք ենք ոչնչացնում ֆիլոքսերան: Ամերիկացիները ևս ոչնչացնում են այդ միջատը, ինչպես մենք ենք ոչնչացնում ֆիլոքսերան: Ամերիկացիները ևս ոչնչացնում են այդ միջատը, ինչպես մենք ենք ոչնչացնում ֆիլոքսերան:

Fonds A.R.A.M

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏՆՏԱՀԱՀՂ

ԳՈՒՆԱՀԱՐԿ

Իշխան Բիսմարկի արտաքին դաշնակցային քաղաքականությունը և նրա հետևանքները

Ներկայ ժամանակներում Եվրոպայի քաղաքական ասպարեզի վրա ամենից ավելի ուշադրություն գրավող անձը, անկասկած, Գերմանիայի կանցլեր իշխան Բիսմարկն է։ Նրա ձեռքում է գտնվում ներկայ Եվրոպայի ճակատագիրը։ Նրա կամքից է կախված պատերազմի և խաղաղության հարցը։ Նրա ձեռքում է գտնվում Եվրոպայի ներկայ դիվանագիտական հարաբերությունների ամբողջ թել

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ

Ուրբաթ, 30 մայիսի (11 հունիսի) 1882 թ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ինչո՞ւ համար Ռուսաստանի հայ մամուլը այդքան ուշադրություն է դարձնում Ռուսաստանի ներքին հարցերին, ինչո՞ւ համար նա այդքան մեծ տեղ է հատկացնում Ռուսաստանի ներքին կյանքի նկարագրությանը, ինչո՞ւ համար նա այդքան ջանասիրությամբ հետևում է Ռուսաստանի ներքին կյանքի ամեն մի երևույթին։ Ինչո՞ւ համար նա ամեն առիթից օգտվելով՝ ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է պատահում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է պատրաստվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է նախապատրաստվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է մտադրվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է խոսվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է լսվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է կարդացվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է գրվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է տպագրվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է հրատարակվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է ծրագրվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է կազմակերպվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է ստեղծվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է կատարվում, ամեն անգամ, երբ ներքին կյանքի մեջ ինչ-որ նշանավոր բան է ավարտ

ւորութիւնները ուրիշին յանձնելու մասին, եթէ այդ յանձնարարութիւնը առանձին ակտով է կատարվում: Ներքին գործերի մինիստրը պաշտօնեանների ուշադրութիւնը դարձնում է բանտերի առողջապահական դրութեան մասին հոգսերի վրա: Մահատարկերի մէջ փոփոխութիւնների ենթարկվեցան 172 յօդուածներ: „Голосъ“ լրագիրը հաղորդում է, որ Մոսկվայի աշխարհահանդէսին 20 օրվայ մէջ մինչև յունիսի 9-ը միայն 122,000 այցելուներ են եղել: „Русск. Курьеръ“ լրագիրը պրօկուրօրի պահանջի համեմատ հերքում է կատկօվին գատաստանի ենթարկելու մասին լուրը:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 11 յունիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 94 ր. 25 կ., երկրորդ 94 ր. 62 կ., երրորդ 90 ր. 62½ կ., չորրորդ 90 ր. 12 կ., հինգերորդ 90 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 216 ր. 75 կ., երկրորդ 210 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 12½ կ., երկրորդ 89 ր. 12½ կ., երրորդ 89 ր. 12 կ., ոսկի 8 ր. 19 կ.: Ռուսաց 1 ր. լօնգընի վրա արժէ 24,20 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 122 ր. 82 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 206 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 254 ֆրանկ: Բօրսայի արտամադրութիւնը հանգիստ է:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 յունիսի: „Правит. Вѣстн.“ լրագրի մէջ հրատարակված է, որ վարշավայի ժանդարմների շրջանի կառավարիչ գեներալ Օրժեվսկի ներքին գործերի մինիստրի օգնական է նշանակված:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՏՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ТЕХНИКЪ принимает работы: по механическому дѣлу, производству чертежей на проэкты построек. Также желает имѣть мѣсто на заводѣ или фабрикѣ, подходящихъ къ спеціальности.

Стар. Арсенальная д. № 28. Н. С. Д.

ՏԵԽՆԻԿ ընդունում է աշխատանքներ մեքենայական գործերի մէջ, ընդունում է պատուէրներ գծագիրներ և չինուածքների պրօեկտներ պատրաստելու, պատրաստ է պաշտօն ընդունել մի գործարանի կամ ֆաբրիկայի մէջ իր մասնագիտութեանը յարմար: Հասցէն վերև կարդացէք:

1—4

Երկուշաբթի օրից, յունիսի 14-ից, Թիֆլիսի Սերգիեվսկայա փողոցում, Շահպարանեանցի տանը № 4, բացվում է ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆ:

Դրադարանը բաց կը լինի առաւօտեան 9 ժամից, մինչև 6 ժամ երեկոյեան:

1—3 (ե. հ. շ.)

ԴԱՎԻԺ քաղաքում, Գարեկաւանում, ցանկանում են ընդունել ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ամեն տեսակ գործեր կօմիսիօն ով: Իմ հասցէն է. Դավիժ, Մինաս ԳՈՒԼՋԱՏԵԱՆՑ:

1—5

7—50

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԺՕՐԺ ՍԱՆ'Ի

„ՎԱՐԴԱԳՈՑՆ ԱՄՊ“

Մանկական վէպը:

Ցանկում է՝ ի նպաստ մի չքաւոր աշակերտի կենսաբօնական և կոշկասեան գործատանութիւններում:

ԳԻՆՆ Է 25 Կ.:

Ներսիսեան գպրանոցի բարձր գասատան աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ՝ բոլոր Հայ գպրոցների ստորին և միջին գասատանց համար: Ցանկացողք թող դիմեն Տէվիանօվի կարվանսարայում պ. Գրիգոր Կակեանի խանութը № 1.

„ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ“ ԱՆՈՒՆՈՎ ԳՐՔՈՑԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ.

Խնդրում ենք այն անձինքներից թէ գալու և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մօտ գտանվում են այդ ղբօսկի բաժանորդական թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել:

Թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ“ Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ նամակաւ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պարոններից, երկու թերթ մեզանում պահում լինելուն առթիւ:

Բաժանորդներին յանձնելի գրքերը արդէն տպագրութեան տակ են Թիֆլիսում:

Հրատարակիչ.—Աբել Ապրեսեանց.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Դօրօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տան ճարտարապետ Բէլօի: Դրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

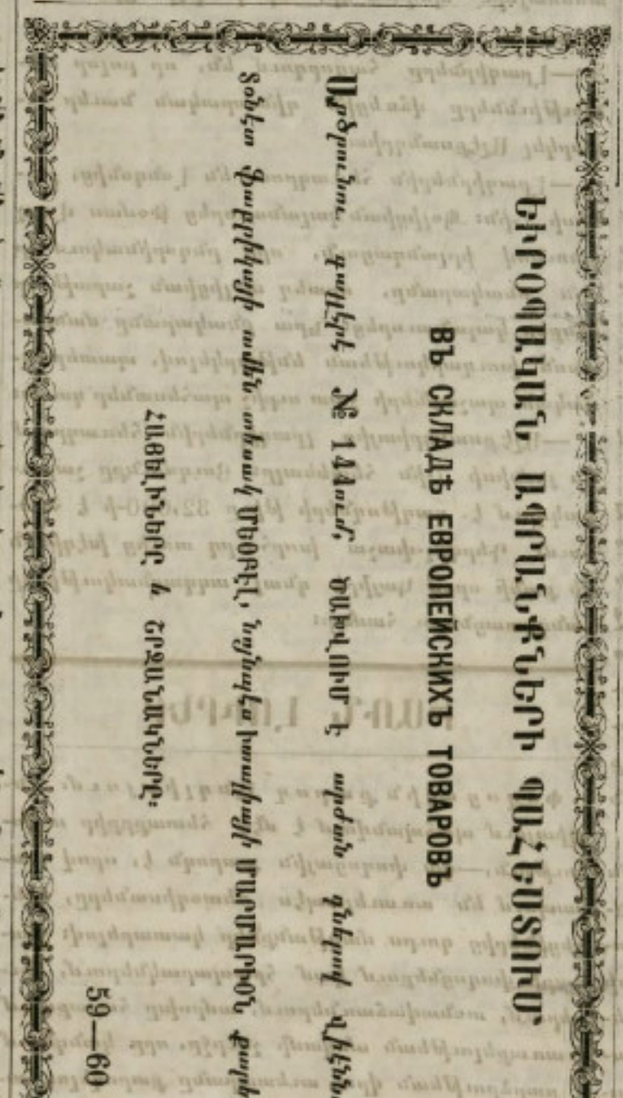
ՊԱՐՈՆ ՀԱՅԵՐ
ԵՒ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐ
ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Մեր գործարանի կողմից ներկայացուցիչ է նշանակված Պ. Ա. ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՎ, որի հասցէն է՝ Թիֆլիս, Գրիբոյեդովի փող. տուն Ալեքսանդրովի:
ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԸ
Ստանում ենք ֆաբրիկայի ամեն տեսակ մեծ և մանր ապրանքներ:
ՀԱՐԳԱՆԱԿՆԵՐԸ
Ստանում ենք ֆաբրիկայի ամեն տեսակ մեծ և մանր ապրանքներ

№ 106 Յունիսի 16 Շորեքշաբթի 1882 Յունիսի 16 Շորեքշաբթի № 106

ՏԱՍՆԱՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րոպլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացիք գիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Մի պաշտօնական հաղորդութիւն։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Իտալիա։ Եգիպտոս։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԹԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՆԿ։—ՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Նամակ Թիւրքիայից։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

—

Թիֆլիսի կաթոլիկական առաջին Գիմնազիայի վարչութիւնը յայտնում է ընդհանուր գիտութեան ներկայ ուսումնական տարվայ հաստատութեան հարցաքննութիւնների հետևանքների մասին։

Բոլոր աշակերտները 8-որդ դասատան, որոնց իյնալ տուած էր հարցաքննվել թուով 20 հոգի, որոնցից հետևեալ 17 աշակերտները արժանացան հաստատութեան վկայական առանալ. 1) Ռեմբերդով Եղիա (Թիֆլիսից, հայ), 2) Վարդապետով Եփրեմ (Շուշուց, հայ), 3) Գրիգորեանց Իսահակ (Թիֆլիսից, հայ), 4) Դաւիդով Նիկոլայ (Թիֆլիսից, ռուս), 5) Իտալ Կոնստանտին (Թիֆլիսից, գերմանացի), 6) Եգօրով Միխայիլ (Եկատերինոգրադի գաւառի Նիկոլաեվկա գիւղից, ռուս) 7) Լերէդով Ալէկսէյ (Աստրախանից, ռուս), 8) Մատինեանց Աւետիք (Արևանից, հայ), 9) Նօվօմարիեվսկիյ Նիկոլայ (Ստավրոպոլից, ռուս), 10 Պապով Ալեքսանդր (Թիֆլիսից, հայ), 11 Թամամշեվ Դաւիթ (Թիֆլիսից հայ), 12) Տէր-Գրիգորեանց Արսէն (Վաղարշապատից, հայ), 13) Տէր-Ասլանեանց Սարգիս (Թիֆլիսից, հայ), 14) Յվեռկով Վասիլ (Բէլի-Կիւչից ռուս), 15) Զէպիւգօ Ալէկսէյ (Թիֆլիսից, ռուս), 16) Շահնազարով Գերասիմ (Շուշուց, հայ) և 17) Եամպօլսկիյ Նիկօլայ (Կաթակից, ռուս)։

Սրանցից չորսի համար, այն է Նօվօմարիեվսկու, Տէրասլանեանցի, Գրիգորեանցի և Զէպիւգօի համար Գիմնազիայի Մանկավարժական ժողովը խնդիրք է ներկայացրել կովկասեան ուսումնարանական շրջանի պ. Հոգաբարձուին նշանակել կովկասեան Թեղակ համալսարանութեան, ասելով նրանց դրամական օժանդակութիւն ճանապարհի ծախսի համար և նոյնպէս այդ տեսակ օժանդակութիւն նշանակել և Միխայիլ Եգօրովին, որ ցանկանում է մտնել զինուորական բարձրագոյն դպրոցներից մինը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՏԱԼԻԱ

—

Հռօմից մայիսի 29-ից գրում են „Temps“ լրագրին հետևեալը։ Իտալական մամուլի մէջ ջերմ վիճաբանութիւն է ծագել այն հարցի մասին, թէ ի՞նչպէս պէտք է հանդիսա առնի հանդուցեալ Գարիբալդիի մարմինը։ Սահմանադրական լրագիրները առաջիկ մեզադրում են Գարիբալդիի ընտանիքին, որ նա չը յարգեց հանդուցեալի վերջին կամքը, հրաժարվելով հանդուցեալի դիակը այրելուց հակառակ հրատարակված կտակի։ Միւս կողմից դեմոկրատական լրագիրները մեզադրում են կառավարութիւնը, որ նա զգաստի էր գործում, որպէս զի չը կատարվի ժողովրդի կամքը և հերոսի դիակը մայրաքաղաքի մէջ չը թաղվի։ Ասում են, որ սահմանադրական կառավարութիւնները նախանձում են այն պատուին, որ ժառանգում է, գարիբալդիի յիշատակին, մանաւանդ, որ մտադիր են նրան տրձան կառուցանել Ջանիկուլի մէջ։ Այդ կուսակցութիւնները երկիւղ են կրում, որ ժողովուրդը մեծ ուշադրութիւն կը հատկացնի այդ արձանի մօտ և կը մոռանայ վիկտոր-Էմմանուէլ Թագաւորի գերեզմանը պանտէոնի մէջ։ Ժողովրդական հերոսի գերեզմանը փոքր առ փոքր հանրապետական կուսակցութեան մեկկան կը դառնայ և մոռացութեան կը տրվի այն Թագաւորի յիշատակը, որին Գարիբալդի անկեղծօրէն օգնում էր։ Այդպէս են գրում դեմոկրատական լրագիրները։

Գարիբալդիի մարմինը առժամանակ Թաղվեցաւ կապրերայի գերեզմանատունը։ Լրագրական վէճերը կը վերջանան, մարդիկ կը հանգստանան, իտալիային հանդիսացած գրժբաղդութեան պատճառած շփոթը կանցնի և Գարիբալդիի ընտանիքը վերջնական վճիռ կը կայացնի։ Այսպէս թէ այնպէս հանդուցեալի կամքի խախտելը, որի պատճառը ժողովրդական զգացմունքն է, անսովոր բան չէ։ Վիկտոր-Էմմանուէլ Թագաւորը նոյնպէս կտակեց, որ նրան Թաղեն Սուպերգի մէջ, որտեղ հանդիսա են առնում նրա նախորդների ճաշտրդները, բայց այն ժամանակն էլ ինչպէս և այժմ ժողովրդական վրդովմունքը այնքան մեծ էր, որ Թագաւոր Հումբերտ ստիպված էր գիջանել ժողովրդի կամքի առաջ և Թոյլ տալ, որ իր հայրը Պանտէոնի մէջ Թաղվի։ Կան դէպքեր, երբ ձեռապաշտութիւնը մի կողմը պէտք է Թողնել, իսկ Գարիբալդիի ընտանիքը պարտաւոր չէր գանվեցաւ, վճիռ կայացնելուց առաջ ժամանակ պահանջելով մտածելու համար։

Գարիբալդիի ժամանակաւոր Թաղումը կատարվեցաւ մայիսի 26-ին երեք ժամին կէս օրից յետոյ։ Հերոսի մարմինը դրվեցաւ դագաղի մէջ, որ ծածկված էր ոսկեկար ծածկոցով։ Զուարկատրութիւնը հանդուցեալի տանից ուղևորվեցաւ դէպի ծովեզրը, որտեղ գանվում է գերեզմանատունը։ Ճանապարհը ծածկված էր հազարաւոր պատկերով, որոնք ուղարկված էին Խաղխայի և ամբողջ աշխարհի զանազան կողմերից։

Պատգամաւորութիւններից շրջապատված դագաղը տանում էին հազարի պշտաւանքին մասնակցողներից Ճեացորդները։ Ամենից առաջ գնում էր Թագաւորի ներկայացուցիչ Ջօմնա գուքսը։ Նրան հետևում էին պարլամենտի, գօրքերի, մինիստրութեան և քաղաքական զանազան ընկերութիւնների ներկայացուցիչներ, որոնք կարգացան հանել Թագումները։ Գերեզմանատունը չը հասած հանդուցեալին հանդիսաւորին մի փոքր բարձրութեան վրա, որտեղ Գարիբալդի անց էր կացնում իր ազատ ժամերը։ Այդտեղ դագաղի վրա մի քանի հարիւր պատկեր դրին և առաջին ճառը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԹԻԱՑԻՑ

—

Կ. Պօլիս, 5 յունիսի

Անցաւ, անտարդ վիճակիս կը չարունակէ։ Ցակասին չը տորդացուեցաւ, չը լինչաւ այն ուղղա-վերջնագիրը զոր ազգային երեսփոխանք պիտի մատուցանեն պատրիարք սրբազանին։ Գնա այս առաւօտ միայն յիսուն տատգրութիւնք կայնին։ Շատերը ո՛ և է պատրուակաւ չեն ուզեր տատգրել։ Այդ ուղերձը այնպիսի ոճով մը գրուած է որ առիլ հրաւէր մ'է պատրիարքին իր հրաժարականը ետ չառնելէ, քան թէ անկեղծութեամբ խնդրել իրմէն որ պատրիարքութիւնը չարչունակէ։ Բաւական առեն է որ մեր գործոց մէջ ազնուական կերպով չարժիլը մոռցեր ենք։ Ցած, տարբեր, ռամիկ միջոցներով պատերազմիլ, ահա մեր իդէալը։ Երեսփոխանի մը մօտ կը գտնուի երբ բերին այդ ուղերձը որ ինքն ալ տատգրէ. ես ամչցայ։ Ամէն մարդու հետ իր տատիճանին համեմատ վարուիլ, քաղաքավար չարժիլ պարտականութիւն մ'է։ Այդ պիտէք հայոց երեսփոխանք ինչ կերպով ուղերձ կը գրեն հայոց պատրիարքին։ Պատրիարքարանի գրագրի մը իսկ այդ եղանակաւ գրել ներելի չէ։ Ուղերձը գրուած է ամենահասարակ Թուղթի մը վրայ, գրչոցի տղու մը ձեռքով։ Թուղթին վրայ կեցած են կապարի գծերը։ Մելանի կաթիլներ կը գանեա, չես ուզեր Թուղթը ձեռդ առնել, այնքան կեղտոտ է։ Այդ Թուղթին ծայրը կցեր են երկայն ուրիշ հասարակ Թուղթ մը, որուն վրայ կը տատգրեն երեսփոխանք. այս ալ միւսէն աւելի ապտակ։ Կարելի չէր քառասուն բարայ տալ (տասը կոպէկ) և երկու Թերթ կանոնաւոր Թուղթ առնել ու չնորհքով գրել։ Բայց ոչ, ժողովը պէտք է իր անպաշտօն չրջանակին մէջ հաւատարիմ մնայ վերջին չարաբաներու պատրիարքի նկատմամբ հետևած կեպեա վարմունքին։—Մեր Ազգ. ժողովը դեղին կովու կը նմանի, կատաղ կաթը և վերջն ալ կիպ մը գարնելով կը Թափէ։

Պէտքն է ձեզ ներկայել թէ այս տեսակ գրաձաձգներ լաւ տպաւորութիւն մը չընեն պատրիարքի վրայ։ Ամենց հետ մէկ տեղ չը տեսնուիլ ժողովուրդի մէջ ի նպաստ Ներսէս սրբազանի այն տատը, նոյնիսկ ոմին ուժ իրաւամբ նա կը տպատսէր։ Կ. Պօլսոյ հայ լրագրութիւնը ոչ խելացի կերպով նմա պաշտպանել գիտէ, ոչ ալ խելացի կերպով անոր հակառակորդ ըլլալ։ Այժմ է որ ակներև կը տեսնուի թէ երբ ազգային մեծ կարեւոր խնդիր մը կը ծագի, Կ. Պօլսոյ հայ Թերթերն որքան անկարող են ուղղութիւն մը տալ ժողովուրդին։ Եկեղեցիներու քարոզիչներն ալ պատանեաք են։

Ազգէն մի քանի անգամ գրած ենք, Ներսէս սրբազան Թերութիւններէ զերծ չէ և բաւական տխալ քայլեր ալ առած է ազգային ներքին գործոց մէջ։ Սակայն միթէ անհնար է չակնել Թերութիւններն, ուղղել սխալներն։ Եւ ուր պիտի գըտնուէր պատրիարք մը որ ծնած ըլլայ առանց սխալներ։ Ներսէս սրբազան, հրաժարի թէ ոչ, եթէ մենք ո՛ և է պատճառաւ անոր դէմ ապերախտ գտնուինք մեծ սխալ մը ըրած կըլլանք։ Մինչև իսկ ազգային անձնասպանութիւն մը կը գործենք։—Ինչ չուտ մոռցանք թէ քանի մը տարի առաջ երբ կարողացինք օտար լրագրի մը մէջ «հայ» անունը անպատուելի ուրախութիւն կը զգայինք, ինչու. վասն զի կը զգայինք թէ ինչպէս ենդեր է որ եւրօպացի մը հայուն անունը հաճոյ կ'իշէր։ Սակայն այսօր այդ հայուն վիճակը եւրոպական խնդրոց օրակարգը անցեր է։ Երբ վեց տարի առաջ Թօճասարեան կը գրէր իր «Նոր դարձ» մէջ թէ Հայաստանի վիճակը չը բարւոքի, եթէ Եւրոպա Հայաստանի բարեկարգութեանց խնդիրն նկատողութեան չառնու օր մը «հայկական հարց» մը պիտի ծագի Թիւրքիոյ գլխուն, որու մտքէն կանցնէր թէ այդքան չուտ պիտի սկսէր իրականանալ հետաւոր խօճատարեանի զուշակութիւնը։ Եւ ինչ զոհողութիւն ըրինք, քանի կաթիլ արիւն Թափեցինք, քանի տակի ծախանցինք որ մեր հարցն ալ յիշուի միջազգային հարցերու մէջ։—Պատահական չունենք։ Եւ երբ գրաւնեցաւ մեր մէջ եկեղեցական մը որ պիտցաւ պարագաներէն օգուտ քաղել և յանձնել իր ազգին գատը քրիստոնեայ Եւրոպայի խնամոց, ներելի է մեզ ապերախտ գտնուիլ այդ եկեղեցականին։

Գործերու այս ատեր վիճակին այնպէս կը տեսնուի թէ Ներսէս սրբազան յաջորդ մը պիտի ընտրուի, իբր պատրիարք կամ աւելի հաւանական իբր տեղապահ։ Այդ ընտրութիւնը տեղի կունենայ Ազգ. ժողովոյ յատուկիկայ նստին։ Ամենայն հաւանական ընտրելին Թօրէն սրբազանն է, որ կը նկատուի պարագային յարմարագոյն անձը։ Ցնդք գիտեր Թօրէն սրբազան մինչև ո՛ր աստիճան պիտի յաջողի արդարացնել իր վրայ դրուած յոյսերն։ Մեր մէջ չը կայ եկեղեցական մը որոյ անձնականութիւնը Թօրէն սրբազանի չափ զուարճալի և նախանձանքի առարկայ եղած ըլլայ։ Նիւթ չատ են Թօրէն սրբազանի վրայ պրանչագողդ և նորա համակրողք։ Սակայն պատկառելի քիւ մը կը կազմեն անոնք որ ջերմ հակառակորդ են բանաստեղծ եպիսկոպոսին։ Եւ ինչու չըսենք, սրբազանի հակառակորդաց մէջ չատ անձինք կան որ լուրջ և կանոնաւոր մարդեր են։ Կը փափաքինք որ ապագայ տեղապահը նկատողութեան առնէ հակառակորդաց բռաձները և որչափ կրնայ անոնցմէ օգտուի։

Որքան ըլլանք թէ տրտում, տարաբաղդ թէ բախտաւոր,—պէտք է ճանչնք տահմանադրութեան տարեդարձը, ինչպէս անհնար է չը ծանչնալ Զաւախքը. ոչ ազգային տովորութեանց մէջ մտաւ։—Մայիս 30-ին գանդագունդ ժողովուրդը կը գիմէր ի Սամաթիա, Մարմարայի ափունքը, մեր հիւանդանոցի բնդարձակ գաշտին մէջ ծանել տահմանադրութեան 22-րդ տարեդարձը։ Քանի հազարներն աւելի հայեր մանկուտան այդ գաշտի մէջ, նստգարաններն կը հնչեն, կարտաս երգեր, և տպագրի գեղեցիկ հորիզոններ կը պարգեն հայոց աչքերու առաջ։ Միթէ ներելի չէ տարին մի օր պատրանքով ինքզինքնիս երջանկացնել։

Այս տարի տեղացիներու կը նախապահեն ներուտչէմի պատրիարքը և Իզմիրլեան սրբազան։ Վենետց բաժաներ առաւօրէն կը պարպուին։ Աչքի զարնելու կէտ մը։ Կաթոլիկոսի կենաց բաժակ կառաջարկուի պատրիարքներէ վերջ։ Ներելի է այգպան տմարդի ըլլալ։ Խնդիրը անձի վրայ չէ, այլ կաթոլիկոսութեան։

Գարնան Թէհնոց գայլայլիկներու հետ մեր ճառախօսներուն ալ լեզուի կապերն կը քակտին, և անձկակոծ կը սպասեն այն երջանիկ առաւօր, տահմանադրութեան տարեդարձի որ սլանան զատօրէն։ Ճառն է «պարզնատու բարեաց»։ Մի՛ և է պարոն կը խօսի մի քանի ճառ, այն եղանակաւ իրր Թէ ունի խորունկ մտածութիւններ։ Ճառը կը տպուի լրագրի մը մէջ, գայն կը կարդայ հայաստանցին, և կը սքանչանայ վասն զի բան մը չը հասկնար, և անա պարոնը կընտրուի օր մը Երզնկայի կամ ուրիշ կարևոր գաւառի մը երեսփոխան Ազգ. ժողովոյ։ Անգամ մը որ մեր ճառախօս պարոններն կրլլան «հարք առնակալք» ալ տպարէզին իրենցն է, մարակէ կառավար։

Այս տարի վարժապետներուն մենաշնորհն է ճառելը։ Հարևանցիկ ակնարկ մը տանք։ Երբեմն առիթն օգուտ քաղենք մեր գործոց տիպարներն ձեզ ներկայացնելու։—Սիրանին վրայ նախ խօսք

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՎԵՆԱՍՈՒՄ

Վենետիկ-Հիշատակարանի մասին տեղեկություններ ենք ստանում Վենետիկի Լազարյան միաբանության անդամ Ղ. Ալիշանից, որ 1881 թ. հրատարակել է իր «Sisuan» աշխատության մեջ։ Ալիշանը գրում է, որ Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության գրադարանում պահվում է մի ձեռագիր, որի մասին հայտնի է եղել միայն այն, որ այդ ձեռագրում գրված է եղել Հիշատակարան։ Ալիշանը գրում է, որ ձեռագրի մասին ոչ ոք ոչինչ չգիտեր, մինչև որ ինքը՝ Ալիշանը, 1879 թ. հոկտեմբերի 10-ին, Վենետիկ գնալով, ձեռագրի մասին տեղեկություններ է հավաքել։ Ալիշանը գրում է, որ ձեռագրի մասին տեղեկություններ հավաքելու համար նա դիմել է Մխիթարյան միաբանության անդամ Ղ. Ալիշանին, որ ինքն էլ ձեռագրի մասին ոչինչ չգիտեր

Fonds A.R.A.M

—«Daily News» լրագիրը, խոսելով 17-րդ տարեդարձի մասին, որ նշվում է Միլիոնավոր ի Քրիստոս Ձերդ Հոգևոր Գերազանցության հայտնի է, որ թեև մեր ազգի մեծ մասը կազմում են մահմեդականները, բայց և այնպես կան նաև շատ քրիստոնյաներ, որոնք ապրում են Թուրքիայի տարբեր մասերում: Նրանց մեջ կան շատ հարուստներ, որոնք զբաղվում են առևտրով և արհեստներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական դպրոցները, որտեղ սովորում են ոչ միայն իրենց լեզուն, այլև օտար լեզուներ: Նրանց մեջ կան շատ գրագետներ, որոնք կարող են կարդալ և գրել ինչպես իրենց, այնպես էլ օտար լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական մամուլը, որը հրատարակվում է տարբեր լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական եկեղեցիները, որտեղ կատարվում են տարբեր ծեսեր: Նրանք ունեն իրենց սեփական հոգևորականությունը, որը կազմված է տարբեր աստիճանների հոգևորականներից: Նրանք ունեն իրենց սեփական վանքերը, որտեղ ապրում են վանականները: Նրանք ունեն իրենց սեփական տոները, որոնք նշվում են տարբեր ժամանակներում: Նրանք ունեն իրենց սեփական սովորությունները, որոնք տարբերվում են մահմեդականների սովորություններից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հագուստը, որը տարբերվում է մահմեդականների հագուստից: Նրանք ունեն իրենց սեփական սննդակարգը, որը տարբերվում է մահմեդականների սննդակարգից: Նրանք ունեն իրենց սեփական տնտեսությունը, որը տարբերվում է մահմեդականների տնտեսությունից: Նրանք ունեն իրենց սեփական ընտանեկան կյանքը, որը տարբերվում է մահմեդականների ընտանեկան կյանքից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հարսանեկան ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հարսանեկան ծեսերից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հուղարկավորության ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հուղարկավորության ծեսերից: Նրանք ունեն իրենց սեփական տոները, որոնք նշվում են տարբեր ժամանակներում: Նրանք ունեն իրենց սեփական սովորությունները, որոնք տարբերվում են մահմեդականների սովորություններից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հագուստը, որը տարբերվում է մահմեդականների հագուստից: Նրանք ունեն իրենց սեփական սննդակարգը, որը տարբերվում է մահմեդականների սննդակարգից: Նրանք ունեն իրենց սեփական տնտեսությունը, որը տարբերվում է մահմեդականների տնտեսությունից: Նրանք ունեն իրենց սեփական ընտանեկան կյանքը, որը տարբերվում է մահմեդականների ընտանեկան կյանքից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հարսանեկան ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հարսանեկան ծեսերից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հուղարկավորության ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հուղարկավորության ծեսերից:

—«Daily News» լրագիրը, խոսելով 17-րդ տարեդարձի մասին, որ նշվում է Միլիոնավոր ի Քրիստոս Ձերդ Հոգևոր Գերազանցության հայտնի է, որ թեև մեր ազգի մեծ մասը կազմում են մահմեդականները, բայց և այնպես կան նաև շատ քրիստոնյաներ, որոնք ապրում են Թուրքիայի տարբեր մասերում: Նրանց մեջ կան շատ հարուստներ, որոնք զբաղվում են առևտրով և արհեստներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական դպրոցները, որտեղ սովորում են ոչ միայն իրենց լեզուն, այլև օտար լեզուներ: Նրանց մեջ կան շատ գրագետներ, որոնք կարող են կարդալ և գրել ինչպես իրենց, այնպես էլ օտար լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական մամուլը, որը հրատարակվում է տարբեր լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական եկեղեցիները, որտեղ կատարվում են տարբեր ծեսեր: Նրանք ունեն իրենց սեփական հոգևորականությունը, որը կազմված է տարբեր աստիճանների հոգևորականներից: Նրանք ունեն իրենց սեփական վանքերը, որտեղ ապրում են վանականները: Նրանք ունեն իրենց սեփական տոները, որոնք նշվում են տարբեր ժամանակներում: Նրանք ունեն իրենց սեփական սովորությունները, որոնք տարբերվում են մահմեդականների սովորություններից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հագուստը, որը տարբերվում է մահմեդականների հագուստից: Նրանք ունեն իրենց սեփական սննդակարգը, որը տարբերվում է մահմեդականների սննդակարգից: Նրանք ունեն իրենց սեփական տնտեսությունը, որը տարբերվում է մահմեդականների տնտեսությունից: Նրանք ունեն իրենց սեփական ընտանեկան կյանքը, որը տարբերվում է մահմեդականների ընտանեկան կյանքից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հարսանեկան ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հարսանեկան ծեսերից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հուղարկավորության ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հուղարկավորության ծեսերից:

—«Daily News» լրագիրը, խոսելով 17-րդ տարեդարձի մասին, որ նշվում է Միլիոնավոր ի Քրիստոս Ձերդ Հոգևոր Գերազանցության հայտնի է, որ թեև մեր ազգի մեծ մասը կազմում են մահմեդականները, բայց և այնպես կան նաև շատ քրիստոնյաներ, որոնք ապրում են Թուրքիայի տարբեր մասերում: Նրանց մեջ կան շատ հարուստներ, որոնք զբաղվում են առևտրով և արհեստներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական դպրոցները, որտեղ սովորում են ոչ միայն իրենց լեզուն, այլև օտար լեզուներ: Նրանց մեջ կան շատ գրագետներ, որոնք կարող են կարդալ և գրել ինչպես իրենց, այնպես էլ օտար լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական մամուլը, որը հրատարակվում է տարբեր լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական եկեղեցիները, որտեղ կատարվում են տարբեր ծեսեր: Նրանք ունեն իրենց սեփական հոգևորականությունը, որը կազմված է տարբեր աստիճանների հոգևորականներից: Նրանք ունեն իրենց սեփական վանքերը, որտեղ ապրում են վանականները: Նրանք ունեն իրենց սեփական տոները, որոնք նշվում են տարբեր ժամանակներում: Նրանք ունեն իրենց սեփական սովորությունները, որոնք տարբերվում են մահմեդականների սովորություններից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հագուստը, որը տարբերվում է մահմեդականների հագուստից: Նրանք ունեն իրենց սեփական սննդակարգը, որը տարբերվում է մահմեդականների սննդակարգից: Նրանք ունեն իրենց սեփական տնտեսությունը, որը տարբերվում է մահմեդականների տնտեսությունից: Նրանք ունեն իրենց սեփական ընտանեկան կյանքը, որը տարբերվում է մահմեդականների ընտանեկան կյանքից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հարսանեկան ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հարսանեկան ծեսերից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հուղարկավորության ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հուղարկավորության ծեսերից:

—«Daily News» լրագիրը, խոսելով 17-րդ տարեդարձի մասին, որ նշվում է Միլիոնավոր ի Քրիստոս Ձերդ Հոգևոր Գերազանցության հայտնի է, որ թեև մեր ազգի մեծ մասը կազմում են մահմեդականները, բայց և այնպես կան նաև շատ քրիստոնյաներ, որոնք ապրում են Թուրքիայի տարբեր մասերում: Նրանց մեջ կան շատ հարուստներ, որոնք զբաղվում են առևտրով և արհեստներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական դպրոցները, որտեղ սովորում են ոչ միայն իրենց լեզուն, այլև օտար լեզուներ: Նրանց մեջ կան շատ գրագետներ, որոնք կարող են կարդալ և գրել ինչպես իրենց, այնպես էլ օտար լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական մամուլը, որը հրատարակվում է տարբեր լեզուներով: Նրանք ունեն իրենց սեփական եկեղեցիները, որտեղ կատարվում են տարբեր ծեսեր: Նրանք ունեն իրենց սեփական հոգևորականությունը, որը կազմված է տարբեր աստիճանների հոգևորականներից: Նրանք ունեն իրենց սեփական վանքերը, որտեղ ապրում են վանականները: Նրանք ունեն իրենց սեփական տոները, որոնք նշվում են տարբեր ժամանակներում: Նրանք ունեն իրենց սեփական սովորությունները, որոնք տարբերվում են մահմեդականների սովորություններից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հագուստը, որը տարբերվում է մահմեդականների հագուստից: Նրանք ունեն իրենց սեփական սննդակարգը, որը տարբերվում է մահմեդականների սննդակարգից: Նրանք ունեն իրենց սեփական տնտեսությունը, որը տարբերվում է մահմեդականների տնտեսությունից: Նրանք ունեն իրենց սեփական ընտանեկան կյանքը, որը տարբերվում է մահմեդականների ընտանեկան կյանքից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հարսանեկան ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հարսանեկան ծեսերից: Նրանք ունեն իրենց սեփական հուղարկավորության ծեսերը, որոնք տարբերվում են մահմեդականների հուղարկավորության ծեսերից:

ջին փոխադրութեան տոմսակը արժէ 217 ր. 25 կ., երկրորդ 210 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխադրութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 12½ կ., երկրորդ 89 ր., երրորդ 89 ր. 25 կ., ոսկի 8 ր. 21 կ.։ Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24,21 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա 205 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա 253 ֆրանկ։ Բոլոր այլ տրամագրութիւնը թոյլ է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ, որ վերջացրել է Ռուսաստանի մէջ **ԿԱՆԱՆՑ ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ** 8-դ դասատունը և դիտէ ֆրանսերէն և գերմաներէն **ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ, ԴԱՍԵՐ** է տալիս Սալդատսկի բազար, Պօլիցէյսկայա փողոց տուն № 15։

1—3 (2)

QUARTIRY

Въ 4 и въ двѣ комнаты отдаются въ наемъ, на Католическомъ переулкѣ домъ № 11, противъ дома *Андроникова*.

Желающіе могуть взять весь домъ въ АРЕНДУ.

Справляться тамъ-же отъ 9 до 12 часовъ утра и отъ 5 до 7 часовъ по полудни.

1—3 (2)

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ, հիմնվելով բարձրագոյն հաստատուած քաղաքային կանոնադրութեան 17 և 22 յօդուածների և ներկայ թուի մայիսի 3-ին կայացած քաղաքային Դումայի ժողովի վրա, հրաւիրում է պ. պ. տանտէրերին, որոնք ցանկանում են մասնակցել առաջիկայ քաղաքային ընդհանուր ընտրութիւններին 1883—1886 քառամեակի համար, մացնել քաղաքային գանձարանը անպատճառ մինչև 1 յուլիս ամսի ներկայ թուի, իրանց կալքերի վրա հաշուոգ բոլոր ապառիկները գնահատական հարկի։ Սորա հետ վարչութիւնը նախազգուշացնում է որ այն անձինք, որոնք մինչև նշանակուած ժամանակ չեն մացնի ամբողջութեամբ բոլոր ապառիկները, որ նրանց վրա հաշուում են, հանուած կը լինեն ընտրողական ցուցակներից։

1—3

ТЕХНИКЪ принимаетъ работы: по механическому дѣлу, производству чертежей на проэкты построек. Также желаетъ имѣть мѣсто на заводѣ или фабрикѣ, подходящихъ къ спеціальности.

Стар. Арсенальная д. № 28. Н. С. Л.

ՏԵԽՆԻԿ ընդունում է աշխատանքներ մեքենայական գործերի մէջ, ընդունում է պատուէրներ գծագիրներ և հիմնաթիւններին պրօէկտներ պատրաստելու, պատրաստ է պաշտօն ընդունել մի գործարանի կամ ֆաբրիկայի մէջ իր մասնագիտութեան յարմար։ Հասցէն վերև կարդացէք։

2—4

ԴԱՎԻԴ քաղաքում, Գարակասանում, ցանկանում եմ ընդունել ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ամէն տեսակ գործեր կօմիսիօն օֆ իմ հասցէն է. Դավիդ, Մխոտա ԳՈՒԼԱՍՏԱՆՑ։

2—5

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԾՕՐԾ ՍԱՆ'Ի

„ՎԱՐԴԱԳՈՑՆ ԱՄՊ"

Մանեկական վէպը։

Ծախսում է մի նպատակ մի չքաւոր աշակերտի կենտրօնական և կովկասեան գրախանութներում։

ԳԻՆՆ Է 25 Կ.։

Ներսիսեան դպրոցի բարձր դասատան աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ՝ բոլոր Հայ դպրոցների տարրին և միջին դասատանց համար։ Ցանկացողք թող դիմեն Ծովիանօվի կալվածատիրոջ մօտ. Դրիզոր կակեանի խանութը № 1.

„ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ" ԱՆՈՒՆՈՎ ԳՐՔՈՑԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ.

Խնդրում ենք այն անձինքներից թէ բազմ և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մօտ գտանվում են այդ գրքոյկի բաժանորդական թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել. թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ" Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ նամակաւ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պարոններից, երկու թերթ մեզանում պահա լինելուն առթիւ։

Բաժանորդներին յանձնելի գրքերը արդէն տպագրութեան տակ են թիֆլիսում։

Հրատարակիչ.—Աբել Ապրեսեանց.

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Գօլօվինեկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամէնայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետեւեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒԻՄՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՄՍՎԱՅ ՎԵՐՋԸ

ՄԱՏԻՏՆԵՐ 8 կ. դիւժինը, ԾՐԱՐՆԵՐ 3 կ. հարիւրը, սապօն 3 կ. հատը, արևի ԺԱՄԱՑՈՑՑՆԵՐ 50 կ., ՇՂԹԱՆԵՐ (նոր ոսկուց) ժամացոյցի համար 30 կ., կրաններ 10 կ., ջրի ամաններ 30 կ., կժեր 25 կ., կախարաններ 4 կ., ՖԻԼՏՐԱՆԵՐ 3 ր., ՃրՃիչներ 1 ր., հայելիներ 35 կ., վարսիկներ 4 ր., պիջակներ 6 ր., ԱՄԲՈՂՋ ՀԱԳՈՒՍՏ 13 ր., գլխարկներ 1 ր., ՀՐ Թրջվող վերարկուներ 6 ր., չէհօտկա 90 կ., ԱՍԵՂՆԵՐ 100 հատը 8 կ., կանանց և աղամարդկանց ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ 2 ր. 50 կ. դիւժինը, ՄԵՂՐԱՄՈՄ 32 կ. անգլիական ֆունտը, կանֆետներ 40 կ. ֆունտը, ԴՐԱԳ ՊՐԻԿՕ, ԱԼԲՕՄՆԵՐ, բրիտանական մետալի տարբերանքներ և այլն ԿԻՍԱԳՆՕՎ, մեծ, մեդրաբա և այլն շատ էժան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԻՑ։

50—50

Մէջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աժան էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախում են. ՎԻՆՆԱՑի ՄԵՐԵԼ առնոյն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամպաններ 250—25 ր., սակիջամներ 1. 30—12 ր., տուն դուկներ ճաշատարհի 6—35 ր., մարտիներ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կաթսաների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուսմի վալներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվոլվէրներ տանոյն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվէրի, սիգար ռէնդարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշտարօվի գիրի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԻՑ (չայ) ՆՎ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրիսկվիտ. (առխատ չայու և կաֆէի) էմէնտի. կօֆէ էմէնտի և մէմէլչանի. պիաերրուդու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ տանոյն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօրկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուլմուկ (пухъ), պատգուռներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ դանապան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. գրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջրի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիքօր. մի կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութեռներ, բրիտանական չայնիկներ, կաֆէնիկներ տանոյն տեսակ, Ջոպացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահամալ կատօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, բնուղի փոշոտ, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոմ, քարնատախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գազաներ սեղանի և չայու ֆիլաժէ, վարշամի և բրիտանական դուժինը 1—50 կ. մինչև. 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուխիչկէք 45 կ.—5 ր., շամպաններ տանի տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխա, պղտատպոշկաններ վարշամու, ՌԵՁինի ԿԱԼՕՇՆԵՐ, տանի տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիներ, գոնաիներ 35 կ.—1—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. տանդրեր շերմոյու ռակոէ, գուտապերչովի և փոյաէ, շղոականեր գլխի, շորի, տատկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէկ (бумага) մատակի կօճի և շայէ (гарусъ.) ֆիլշաակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի տամաններ և մանր գոյանաերկչի ապրանքներ, տատան տանի տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Դիկերին ջրի քացախ, հոտավէտ պորաշոճներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին տատանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒԼՑԵԼ. ՏԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) *միջի փողոցում կաթոլիկոց փողոցի անկիւնում № 13.*

Ծանրագրագրելիք կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

72—180

Մէջի փողոց, կաթօլիչեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Neuermarkt 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 15 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

№ 107 Հինգշաբթի 17 Հոկտեմբերի

ՀԱՅԿԱ

ՀԱՅՈՑ ԵՐԻՎԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

1882

Հինգշաբթի 17 Հոկտեմբերի № 107

Տարեկան գին 10 ռուբլի կէս տարվան 6 ռուբլի։
Եւրոպիայի համար 5 հոլլանդական ռուբլի։

Ձեզ դիմելիք ամեն տեղեկութիւնները ձեզ կուղարկուին անվճար։

Տպագրութիւն Ռեդակտոր «Մասեաց»

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ընդունելի համարելով Ձեր առաջարկութիւնը՝ ես ինքս էլ ուզում եմ ձեզ հետ կիսել իմ մտածմունքները այդ մասին։ Ես էլ ինձ համար նոյն կարծիքն եմ կազմել, որ ազգային ոգին ամենից առաջ պիտի ուսումնասիրել, եթէ ուզում ենք ազգային ոգուն համապատասխան ազգային դաստիարակութիւն տալ։ Ես էլ կարծում եմ

Fonds A.R.A.M

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐ-ՀՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ծանր ժամանակ։

Ահա ևս մեկ անուն, որ ավելանում է մեր ազգի վշտակիր նահատակների ցանկին։

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԼՐԱԳՐԻ

Կ. Պոլիս, 5 յունվար 1882

Ընդունած թերթերից «Սիռ» ռիդոլնի մեջ կարդում ենք հետևյալ նամակը.

Ցավալի է տեսնել, որ մեր ազգային մամուլը ամեն տարի ավելի ու ավելի է ընկնում, ավելի ու ավելի է կորցնում իր նախկին նշանակությունը։ Ամեն տարի մի քանի թերթեր են դադարում գոյություն ունենալ, և ամեն տարի մի քանի նորերը ծնվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին գրիչներ են լռում, և ամեն տարի մի քանի նորերը հայտնվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին ընթերցողներ են կորչում, և ամեն տարի մի քանի նորերը գտնվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին բաժանորդներ են ցրվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը հավաքվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին տպարաններ են փակվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը բացվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին տպագրություններ են ոչնչանում, և ամեն տարի մի քանի նորերը ստեղծվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին ընկերություններ են լուծարվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը կազմակերպվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին ժողովներ են գումարվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը հրավիրվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին որոշումներ են կայացվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը ընդունվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին հանձնաժողովներ են ընտրվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը նշանակվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին զեկուցումներ են կարդացվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը ներկայացվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին քվեարկություններ են անցկացվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը կազմակերպվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին ընտրություններ են անցկացվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը նշանակվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին պաշտոնյաներ են ընտրվում, և ամեն տարի մի քանի նորերը նշանակվում են։ Ամեն տարի մի քանի հին պատասխանատուներ են նշանակ

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 յունիսի. „Journal de S. Petetbourg“ հերքում է ռուս-պարսկական գազանի գաշնագրի մասին լուրը: „С.-Петерб. Вѣд.“ լրագիրը հաղորդում է, որ 1883 թուականից Թեհրանի մէջ կը բացվի առաջնակարգ մեքսատուն:

Կ. ՊՕԼԻՍ, 15 յունիսի. Սուլթանը ուզարկեց Ալբարի-փաշային Մեջիդիէ շքանշանը առաջին կարգի, իսկ Թեդիվին բրիլիանտներով զարդարած մի ընծայ՝ ի յիշատակ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 յունիսի. Պետական բանկի 5% առմնակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 50½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 37½ կ., չորրորդ 90 ր. 25½ կ., հինգերորդ 90 ր. 50 կ., նեղքին 5% առաջին փոխառութեան առմնակը արժէ 217 ր., երկրորդ 209 ր. 75 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան առմնակը արժէ 89 ր. 50 կ., երկրորդ 89 ր. 50 կ., երրորդ 89 ր., ոսկի 8 ր. 24 կ. Ռուսաց 1 ր. Լծնդօնի վրա արժէ 24,9 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 205 մարկ 75 պֆ., փարիզի վրա արժէ 252 ֆրանկ 50 սանտիմ: Բօրսայի արտադրութիւնը թոյլ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՋՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի օրից, յունիսի 14-ից, Թիֆլիսի Սերգիեվսկայա փողոցում, Շահպարոնեանցի տանը № 4, բացվում է ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆ:

Դրադարանը բաց կը լինի առաւօտեան 9 ժամից, մինչև 6 ժամ երեկոյեան:

2—3 (Ե. Հ. Շ.)

ՍՏԱՑՎԱԾ Է գրելու թուղթ առաջին տեսակի 4 ր. 50 կ. օգման, բրինձ 6, 8 և 9 կ. ֆունտը, խմելոյս գինի Ջերմիդում 1 ր. 40 կ. չիլը, փոշի տարատեսակ հիւանդութեան դէմ, լուացքի և տամուսր սրբելու համար **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԵՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷՅԻ**: Նոյն տեղը լեպեշկաներ, ցնտրատ և շերբետ ծարաւի դէմ: Պատկոցներ 4 ր., շօկօլատ երկու բաժակի համար 5 կոպէկ: Երկաթէ մահճակալներ 8 ր. և այլն:

1—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ, հիմնվելով Բարձրագոյն հաստատուած քաղաքային կանոնադրութեան 17 և 22 յօդուածների և ներկայ թուի մայիսի 3-ին կայացած քաղաքային Դումայի մէջ եղած որոշման վրա, հրաւիրում է պ. պ. տանտէրերին, որոնք ցանկանում են մասնակցել առաջիկայ քաղաքային ընդհանուր ընտրութիւններին 1883—1886 քառամեայի համար, մացնել քաղաքային գանձարանը անպատճառ մինչև 1 յուլիս տոմի ներկայ թուի, իրանց կայքերի վրա հաշուող բոլոր ապառիկները գնահատական հարկի: Սորա հետ վարչութիւնը նախազգուշացնում է որ այն անձինք, որոնք մինչև նշանակուած ժամանակ չեն մացնի ամբողջութեամբ բոլոր ապառիկները, որ նրանց վրա հաշուում են, հանուած կը լինեն ընտրողական ցուցակներից:

2—3

ԴԱՎԻԵԺ քաղաքում, գարեկատանում, ցանկանում եմ ընդունել ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ամեն տեսակ գործեր կոմիսիոն ի հետ: Դաւիեժ, Մինաս ԳՈՒԼԶԱՏԵԱՆՑ:

3—5

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԺՕՐԺ ՍԱՆԻ

„ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱՄՊ“

Մանկական վէպ:

Դասիւում է ի նպաստ մի հիւանդ աշակերտի կենտրօնական և կովկասեան գրախանութներում:

Գինն է 25 կ:

Ներսիսեան դպրոցի բարձր դասարան աշակերտներից միքը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ՝ բոլոր Հայ դպրոցների սարին և միջին դասարանց համար: Ցանկացողք թող դիմեն Զուխրանովի կարմանարայում ս. Գրիգոր կաթեանի խանութը № 1.

„ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ“ ԱՆՈՒՆՈՎ ԳՐՕՇԻԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ.

Խնդրում ենք այն անձինքներից թէ Բաքու և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մօտ գտանվում են այդ գրքոյկի բաժանորդական թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել.

Թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ“ Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ նամակաւ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պատուններից, երկու թերթի մեզանում պակաս լինելուն առթիւ:

Բաժանորդներին յանձնելի գրքերը արդէն տպագրուեան տակ են Թիֆլիսում:

Հրատարակիչ.—Արել Ապրեսեանց.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ. Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձարտարապետ Բէլօի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

ТЕХНИКЪ принимаетъ работы: по механическому дѣлу, производству чертежей на проэкты построекъ. Также желаетъ имѣть мѣсто на заводѣ или фабрикѣ, подходящихъ къ спеціальности.

Стар. Арсенальная д. № 28. Н. С. Л.

ՏԵԽՆԻԿ ընդունում է աշխատանքներ մեքենայական գործերի մէջ, ընդունում է պատուէրներ գծագիրներ և շինութիւնների պրօէկտներ պատրաստելու, պատրաստ է պաշտօն ընդունել մի գործարանի կամ ֆաբրիկայի մէջ իր մասնագիտութեան համար յարմար հասցէն վերև կարդացէք:

3—4

КВАРТИРЫ

Въ 4 и въ двѣ комнаты отдаются въ наемъ, на Католическомъ переулкѣ домъ № 11, противъ дома *Андроникова*.

Желающіе могутъ взять весь домъ въ АРЕНДУ.

Справляться тамъ-же отъ 9 до 12 часовъ утра и отъ 5 до 7 часовъ по полудни.

1—3 (2)

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արդունական և թէ Հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ:

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետևեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ, որ վերջացրել է Ռուսաստանի մէջ **ԿԱՆԱՆՑ ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ** 8-դ դասատուները և գիտէ ֆրանսերէն և գերմաներէն **ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ, ԴԱՍԵՐ** է տալիս: Սպրդասակի բազար, Պօլիցէյսկայա փողոց տուն № 15:

1—3 (2)

ՄԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ երիտասարդ կամենում է ՓԱՌԱՑ մտնել մի տան մէջ Թիֆլիսում, կամ Թիֆլիսից դուրս:

Նախապատուում է Հայերի մօտ ծառայել:

Հասցէն իմանալ „Մշակի“ խմբագրութեան մէջ:

1—5

Թողնելով Թիֆլիս ընդմիշտ, ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ մագազինի տէրը ՓԱԽՈՒՄ է այժմ իր ամբողջ ապրանքը ԴՈՒՐԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՆԵՐԻՑ էժան, իսկ ապրանքների մեծ մասը ԿԻՍԱԳՆՈՎ:

Օգուտ քաղեցէք այդ հազուագիւտ դէպքից:

Ուրիշ այդ տեսակ դէպք ներկայանալու չէ Թիֆլիսի և նրա շրջակաների բնակիչներին:

1—3

Մխչի փողոց, կաթօլիկեական փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիենացի մետրել ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱԹՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., տակվջաժներ 1. 30—12 ր., սուն դուկներ ձնառագարհի 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուրծքի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրիվալներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլաի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլջիյսկի, սիգար ՈՒինգարդի ֆաբրիկից. պատրաս և թամբաքու կուշնարօվի գլխի պատկրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼԹ (չայ) ԵՎ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրնկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէյի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Մխիէլօֆի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայկլիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ղուշեակ (пухъ), պագոնաներ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դաժինը. գրչակօճներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ գիրի 1—60 կ.—12 ր., պանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուրծքներ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութմաններ, Բրիտանսկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, Ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամայ կարօրկին 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, թեուղմ փոշան, կանվերտաներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոմ, քարնատետրակ, թանաք, թանաքամաններ, պրնսպապիներ, գրպանի ակռանի և չայու ֆրաժէ, վարշամի և բրիտանակի դաժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չամիկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. Ջուխտ, պոլսացպշիններ վարշամու, ՌԵՁԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, դուլբաններ կանաչ և մարդկերաչ 15 կ.—50 կ. Ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. տանդրներ շրմայու ասկրէ, դուտապերչայի և փայտէ, շշատկաններ գլխի, շորի, ատպկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թիկ (бумага) մատակի կօճի և շալ (гарусъ) ֆիկչատիկէք մարդկերաչ և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի տանաններ և մանր զոլանտերեյնի ապրանքներ, տապո ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կապ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին չրի քացախ, հոտավէտ պարաշոնիներ ԿԻՎԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով միլոյեշկայ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՐԱՑԻԼ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՕՍԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկոց փողոցի անկիւնում № 13.

Ծանրագնացքով կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу И. Теръ-Никогосову.

73—180

Մխչի փողոց, կաթօլիկեական փողոցի անկիւն № 13.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Neuermarkt 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 16 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 108 Յունիսի 18 (Ցերեկ) 1882 Յունիսի 18 (Ցերեկ) № 108

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միջնային խմբագրատան մէջ։

Յայտարարութիւնները դիմւում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են խրատանոցիս բաժին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ղզլարից։ Նամակ Բագուից։ Նամակ Խրթգրին։ Նամակ Խրթգրին։ Նամակ Խրթգրին։ Ներքին լուրեր։— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Գերմանիա։ Եգիպտոս։ Նամակ Թիւրքիայից։ Ազատքին լուրեր։—ԹԱՆԻՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։— ՑԱՆՑԱՐԱԲՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՂԶԼԱՐԻՑ

Յունիսի 12-ին

Նախորդ «Մշակի» վերջին համարներից մէկում տպած էր Ղզլարից մի նամակ «Բարեկամի» առթիւ։ Ահա այս բարեկամիս կամենում եմ մի քանի խօսք ասել, որովհետև նա հերքում է իմ յայտնած լուրը Ղզլարի տկարութիւնների մասին և դրա համար առաջ է բերում, ինչպէս ինքը ասում է, ծանրակչիռ վկաներ և իմ կարծիքի վրա ծաղրելով, կոչում է ամբոխի կարծիք, մոռանալով առածը, թէ ձայն ամբոխի է ձայն Աստուծոյ։ Բայց ես ուզում եմ նորա սիրտը չահել և մէջ բերել, ինչպէս վաստ, մանաւանդ թէ՛ի կարծիքը։

Բարեկամիս, ինչպէս երևում է, շատ բան յայտնի է, միայն յայտնի չէ, որ նոր-նոր քաղաքային կլուբում երկար վիճաբանութիւնից յետ մի ժիր բիչ էր մնացել, որ չիշով մեզ թշնամի դարձ. և-խաֆաեւ և պիտա, բարեկամ, ինչու համար. հէնց նորա համար որ հատատաէ Ղզլարի տկարութիւնների վարակիչ յատկութիւնը։

Բարեկամս մեզ շատ է զգուշացնում, որ իր բերած մանուածքների կարծիքների շարքում մոռացել է մէջ բերել և այս վերոյիշեալ վատը։ Իսկ ինչ կը վերաբերի նորան, որ նա ասում է թէ սուտ է այն լուրը, որ մեզանում 9000 բնակիչ կայ, այլ եկատը մշակներով շատ ասել է, մենք կասենք որ մեր բարեկամը ինքը կամ կորցրել է ասար ուղիից որոշելու ընդունակութիւնը, և կամ իրան այդպէս է ձևաք տալիս. մեր ասած 600 մեռած մարդի ցուցակը մենք վերցրել ենք միայն Ղզլարի բնիկ բնակիչների մոնոգրների թիւը. էլ ինչ զրպարտութիւն է հարկաւոր այստեղ։

Մեր բարեկամը մինչև անգամ ցաւում է մեր լուրերների պաուլ մասին, որ սուտ թղթակցութիւններ են տպւում այնտեղ։ Ինչ արած. վատից է արդէն մեր լրագրութիւնը իր պաուլը չէր ճանաչում։ Հարցրէք պ. Երիցեանից, նա ձեզ կը պատմէ, որ մի պարոն կար, որը «Հիւսիսափայլի» մէջ 60 թեակատներին սխալմամբ մի յայտնի ուսուհղիակի դրամներ թերգմանութիւնը իր սեպհական հղիւնակութեան տեղ երկար ու ձիգ նամակով նուիրից հանդուգնել նպաստեցնելու։ Եւ այժմ մոռալի պաշտպան ենք դարձել։

Բարեկամ, գոնէ այժմ մի փոքր ամչիս վարվելոք մոռալի հետ։ Ինչ հարկաւոր է իսկոյն տնղը դիպչել նորանց, ովքեր միայն փաստերի հետ գործ ունեն, և ոչ թէ ցեխարանութեան։

Կիլի

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Յունիսի 12-ին

Անցեալ 2-ին առաւօտեան ժամը 10-ին Նորէլ վաճառատան «Նորզնչիլդ» անունով չոգենաւում պատահեց հրդեհ։ Հրդեհը սկսած էր չոգենաւի խոհանոցից, անմիջապէս այրելով ամբողջ չոգենաւը, որ բռնած էր 1,000 պուդ կերոսինով, և այն նաւամատոյցի կէս մասը, որի մօտ կանգնած էր չոգենաւը։ Այրվեցան չոգենաւում մի բուֆետչիկ իրեն մօտ ծառայող 14 տարեկան մի աղայի հետ, և երկու ծառայողներ, որոնցից մինը հէնց նոյն օրը մահած է եղել այդ չոգենաւը ծառայութեան։ Նաև մի նաւատոմարհից զգում է իրեն ծոյը և անդադարում։ կան զարձնալ մի քանի վիրաւորներ։ «Նորդնչիլդի» մօտ լինում էն հրդեհի ժամանակ Նօրէլի մի չոգենաւը և մի առագաստանաւ ևս։ առաջինը բռնած է մօտ 40,000 պուդ կերոսինով։ Երկուսը ևս յաջողութեամբ ծովը են փախչում։ Այրված չոգենաւը արժէր 100,000 րուբլ, իսկ նաւամատոյցը նորին պատրաստելու համար հարկաւոր է 10 հազարից մինչև 12 հազար րուբլ։ Մի և նոյն օրը կէսօրից յետոյ նոյն ֆիրմային պատահում է մի ուրիշ դժբաղդութիւն. մի անագին պահեստ կոքերից ցրիւ գալով անագին քանակութեամբ նաւթ տարածւում է անագին տեղ չրջափակելով, և մի քանի գործատներ, որոնք խոնդին իրանցները հանդցնում և զգալուեցնում են մինչև այսօր դեռ նրանցից ոչ մէկը չէ գործում և իւրաքանչիւրը նրանցից օրեկան 200 րուբլ վնաս է տանում։ Նօրէլ անմիջապէս անագին նաւօսներ է դնել տուել և այդ գոյացած լճերից խառնած նաւթը յետ է քաշում։ Մի փոքրիկ կրակ զիպչելուն պէս սարսափելի ճնաս էր պատճառում շատերին։ Մինչև այժմս էլ պատահարներ կան կորած։

Յարիցինից տարած տեղեկութեան նայելով, կերոսինը պատում 25 կոպէկ ատելոցել է վերջին պատահմունքների պատճառով։

Աբէլ Ադրխանեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՐԹԳՐԻՆ

Բագու, 12 յունիսի

Ձեր պատուական լրագրի 95 համարում պ. Ս. Թաւոյանից մի քանի տեղեկութիւններ հազորդելով Բագուի հայ ատեսարանականների ուսումնարանի վերաբերութեամբ, բողբում է որ այդ ուսումնարանում հայ երեխաների դաստիարակութեան վրա բոլորովին ուշադրութիւն չէ դարձվում և յարմարվելով հայ ուսուցչի տղիտութեան վրա, խորհուրդ է տալիս մեզ, հայ ատեսարանականներս, կրկին հրաւիրել ուսուցչի պաշտօնը կատարելու, երկու տարի սրանից առաջ արձակված, Հ. Համբարձումեանին, որի «պայմանները շատ թեթև և յարմարաւոր են մեր դպրոցի համար»։

Ամենայն մի բողոք, որքան որ իր սկզբնատրութիւնով արդար և ճշմարիտ լինի, եթէ նա առանց խորհելու և մտածելու է յայտնւում, եթէ նա իր մէջ պարունակում է անձնական նեղ շահեր պաշտպանելու նշաններ, նա կորցնում է իր հասարակական բնաւորութիւնը։ Այս դատակարգի բողոքներին կարելի է վերադրել և պ. Ս. Թաւոյանցի բողոքը։

Ինչպէս ամենայն մի ազգային հիմնարկութիւն, նոյնպէս և ուսումնարանը առաջադիմութեան չաւղի վրա կանգնեցնելու համար, բացի նրա դիւանավարների բարոյական ջանքից և աշխատանքից հարկաւոր են և նիւթական միջոցներ, հարկաւոր է փող և եթէ այս վերջինը չը կայ կամ եթէ կայ ոչ բաւականաչափ, այն ժամանակ հազար անուակ աշխատիր, չարչարվիր և թէ կուզ անձնազոհութիւն գործիր, բոլորը անօգուտ և ապարդիւն կը մնայ։ Պ. Ս. Թաւոյանցին անշուշտ յայտնի է, որ այն ընկերութիւնը, որ պահում է այդ ուսումնարանը, ունի տարեկան մի չնչին եկամուտ. այն է 1000 րուբլի։ Երբ այդ գումարից 200 ր. գործակրվում է տղքատ ընտանիքների գոյութիւնը թեթևացնելու համար, իսկ մնացեալ 800 րուբլի յանձնվում է ուսումնարանի հոգաբարձութեան որպէս մի վերջինը այդ գումարից վճարի թէ պատուրի առնկի մի յայտնի մասը և թէ ուսումնարանի բնակարանի վարձը,—այնուհետև հասկանալի է թէ որպիսի չնչին գումար է մնում հայ ուսուցչի վարձատրութեան համար, մի գումար, որով հազիւ թէ նոյն իսկ ամենահասարակ և ամենաճարպիկ հոգաբարձութիւնը կարող լինի ուսումնարանին որ և իցէ առաջադիմութիւն անել տալ։ Մնում է տրուելն բաւականաչափ ուշադրութիւն ուսումնարանի վրա, որպէսզի չորրորդ գաւառանից կիսատ դուրս եկած, հայերէն միայն գրել ճանչող ուսուցչով։ Լաւ ուսումնարան և հետևարար լաւ ուսուցիչ ունենալու համար լաւ էլ վող է հարկաւոր, իսկ լաւ փող ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է հասարակութիւն, որի բերում և պ. Ս. Թաւոյանցի, ուստի նուիրատուութիւնը և ոչ քիչ կապիկական ժողովարարութիւններ։

Գերմանացիք լաւ ուսուցիչներ պահել կարողանում են, որովհետև նրանք նախ՝ կազմում են մանաւանդութիւն և երկրորդ՝ ունեն անհամեմատ լայն նիւթական միջոցներ քան թէ մենք, հայ բարեգործականներս։ Գերմանացիք կարողանում են լաւ ուսուցիչներ պահել առաջ ասանց, որովհետև նրանք, քան թէ մենք, անհամեմատ շատ քիչ գումար ունեն այդպէս անուանված անկախ հանգամանքներից, իսկ թէ ինչ ասել է անկախ հանգամանքներ, այդ մասին երեխ յայտնի է պ. Ս. Թաւոյանցին։ Վատից որպէսզի թէ ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը և թէ բոլոր հայ բողոքական հասարակութիւնը աշխատում են, ջանքեր են դնում այդ անկախ հանգամանքներից ազատվելու, որպէս զի ոչ միայն ուսումնարանին, այլ և բոլոր մեր գործերին մի որոշ հայկական ուղղութիւն տան, բայց թէ երբ կը կատարվի այդ բաղձանքը, անյայտ է. միայն նրա աջողութիւնը ապագայում անկասկածելի է։

Երկու խօսք ևս պ. Հ. Համբարձումեանի մասին։ Ձեր թղթակիցը ցաւում է որ հայ բողոքականները «երկու տարի առաջ արձակելին այս առատանատար մանկավարժին, որ Շվեյցարիայումն էլ աւարտած իր ուսումը և որը զրկվելով մեր բնաւորութիւնից, չը կամենար մնալ Բագու» և այլն։ Ինչ ժամանակ է մեզանում, «առատատ» բառի նշանակութիւնը։ Եթէ պ. Համբարձումեանը և սրա նմանները առատանաներ են, ապա ազգի հայերի մէջ առատատորների թիւը մի քանի միլիոններ է։ Պ. Համբարձումեանը ոչ թէ առատատոր մանկավարժ է, այլ նա մինչև անգամ մանկավարժութեան առնատարական կանոններն անգամ շատ քիչ գիտէ, լուսո որում նա ոչ Շվեյցարիայումն է աւարտել իր ուսումը, և ոչ էլ մի որ և իցէ միջնակարգ դպրոցում, այլ միայն մի քանի տարի չրջելով Շվեյցարիայում, գիտցածներէն մի փոքր կոտրատիկ է տաւորել։ Երկու տարի առաջ հազիւ նա հազար ռուբլ աշխատանքներից յետոյ կարողացաւ ձեռք բերել այնտեղի դիմնազիայի միջին դասատներից մէկի վկայականը։ Իսկ թէ պ. Ս. Թաւոյանցը ինչու է նրան առատատոր մանկավարժ կոչում,—այդ մենք կարող ենք բացատրել միմիայն անձնական հանմանութեան պայմաններով։ Ամէն մարդուն նեղելի է իր բարեկամին պաշտպանել, նրա մասին հոգալ, բայց, ի հարկէ, ոչ ի վնաս հասարակական շահերին։

Հայ—ատեսարանական

ՆԱՄԱԿ ԽՐԹԳՐԻՆ

Ս. Խաչ-վանք, յունիսի 12

Արդէն հասարակաց խօսք է դարձել թէ ուսուցչը դպրոցի հոգի է և թէ առանց վայելուչ կերպով պատրաստված ուսուցչի, ամենայն դպրոց առանձ վնասակար է քան թէ օգտակար։ Իսկ մեր ազգի մէջ ուսուցիչների սուղ կայ միանգամայն։

Վերևյիշեալ Կաթողիկոսի հրամանով զնացի արտասահման և ամբողջ տարի և չորս ամիս աշակերտելով Չվիցերիայի, Բելգիկայի, Ֆրանսիայի, Գերմանիայի և Աւստրիայի հռչակաւոր վարժապետանոցներում, ուսումնասիրեցի մանկավարժութիւնը, որը կարևոր կը համարվի իմանալ ոչ միայն ուսուցիչներին, մանկավարժներին, այլ ամեն մարդին, որը կը կամենայ հայր դառնալ։ Բնական է յիշեմ, որ քաղաքակրթված և կրթութեան գործում գլուխն ի վեր պահնդացող Զվիցերիան իր երկու և կէս միլիոն ժողովրդով, և չը նայելով որ վարժարաններում պակաս չեն մանկավարժ ուսուցիչներ, ունի քան և աւելի ուրբական և իրական վարժապետանոցներ, որոնց մէջ կը պատրաստվին հազար չորս հարիւր քան երեսուներեք և երեսուներկու ուսուցչութեան համար։ Բելգիկան նոյնպէս հոչակված է իր հիանալի դպրոցներով և իր հինգ միլիոն ժողովրդով ունի քառասուն վարժապետանոց, (25 արական և 15 իգական), որոնց մէջ կը պատրաստվին երկու հազար հինգ հարիւր երեսուներկու և երեսուներորդն ուսուցչուհիներ։ Իսկ երկու միլիոն հայերս մեր ամեն անսակ խառնիխուռն զպրոցներով, չունենալով ամենևին մանկավարժական պատրաստված ուսուցիչներ, իսկ չափազանց սակաւաթիւ բացառութիւններ, չենք մտածել, չենք հոգացել հրատ գոնէ մի յատուկ վարժապետանոց, ինչպէս օրինակ կան Թուսիայում—учительскій институтъ և семинарія, Զվիցերիայում, Բելգիկայում, Ֆրանսիայում—écoles normales, Գերմանիայում—lährer-seminär և այլն։

Հայ ազգի միջնորդներ կրթութենից և դաստիարակութենից յուսալով, ինձ կը թուի թէ գոնէ այժմ ժամանակը հասած պիտի լինի, որ իւրաքանչիւր մտածող հայ վարժապետանոցի մասին հոգայ։ Նախանձաւոր թիւրնն ինձ վիճակված լինելով առաջին հայկական օրիորդական վարժարանը հիմնելու բարերարգործութիւն ունենալը (Թիֆլիսի առաջին և երկրորդ Մարիամեան վարժարաններ), կը հաճի որ առաջին հայկական վարժապետանոցի հիմնարկութեան գործառութիւնն ևս ինձ վիճակվին։

Կը կրկնեմ. վարժապետանոցը իւրաքանչիւր մտածող հայի համար, հայութիւնը լինի թէ չը լինի խնդրին չափ նշանակութիւն պիտի ունենայ։ Այսպէս մտածելով, ներսեսեանից վերադառնալուս յետոյ, ես առաջարկեցի քանի մի բարեկամներին միանալ և Պիլիջանի (Անանի լճի մօտ) գեղեցիկ տեղի վրա հիմնել հայկական առաջին վարժապետանոց Ռուսիայում։ Ձր յաջողվեցաւ։ Այնուհետև սուրբ Խաչ վանքի վանահայր կաթողիկոսս և Մարզպետական ընկերութիւնն ևս առաջարկեց ինձ վանքի դպրոցի վերատեսչութիւն, և ահա անցան ութ ամիս։ Այդ առանց ժամանակ կորցնելու, որովհետև մեր կեանքը մեր ձեռքն չէ, կը յայտնեմ ահա, որ ս. Խաչի դպրոցում հիմնելով մանկավարժական բաժանումն, ընդունելու եմ վեց կամ ութ հայազն պատանիներ, ցանկանալով հայկական դպրոցների համար ուսուցիչներ պատրաստել նոցանից։ Նորա պիտի լինեն 16—18 տարեկան, ոչ աւելի, ոչ պակաս։ Մարզպետական ընկերութիւնը նպաստելու է ինձ այս ազգօգուտ գործում և աշակերտներին պիտի բնդունենք անվարձ։ Ուսան նորա կը պատրաստվին պատրաստվել և ծառայել այն նպատակի համար, որով կընդունենք նոցա, անպայման հետազոտելով այն պահանջմունքին և կանոններին, որոնք կը սահմանվին առանձին հրատարակով։ Այս պիտի քաջ հասկանան թէ իրանք աշակերտներն և թէ նոցա ուղարկող ծնողներ կամ խնամակալներ։ Նորա պիտի ունենան ծննդական և ծաղկի վկայականներ, պիտի լինեն առողջակազմ, ընդունակ և ձգտաւոր։ Խնդիրը և վկայականները պիտի հասցնեն ինձ մինչև օգոստոսի 10-ը։

Թող սա փորձ լինի առաջին հայկական վարժապետանոց հիմնելու մեր մէջ,—թէ որքան պիտի ինամ այստեղ և թէ պիտի կարողանամ արդեօք ուղղափառել աշակերտներով իմ անձնական Պիլիջանը, այդ անօրինելու է մեր երկնաւոր Հայրը, որ գիտէ մեր պէտքերն և կարիքներն առաւել քան թէ մենք կը խնդրենք և կը հասկանանք, իսկ մենք մարդասէր Հոր օրհնութիւնը և օգնութիւնը հայցելով և ամեն մտածող և հայրենասէր հայերի համակրութիւնն քաջալերութիւնն յուսալով, կը սկսենք մեր ազգօգուտ գործը։

Աշակերտները պիտի ունենան յատուկ անձնկութիւններ. կրօնից. հին և նոր կտակարանի

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՎԱՂՈՒՅԳ

ԴԱՎԱՆՈՑ ԴԱՇՆՈՏՄՈ

(Ժողովրդական եղանակ գյուղական ճոխ հնդկահավի մասին)

Ա

Ձմեռ էր, ցուրտ էր, ամեն տեղ ձյուն էր գալիս, ամեն տեղ սպիտակ

Fonds A.R.A.M

ՊԱՏԱՐԱԳԱՏԱՐ ԼՈՒՐԵՐ

«Morning Post» փոստի նավակներով վերջին անգամ ստացած լուրերի համաձայն՝ Ռուսաստանի ներքին գործոց նախարարությունը ուշադրություն է դարձրել այն հանգամանքի վրա, որ ռուսական հասարակության մեջ ամենուրեք տարածված է այն կարծիքը, թե կառավարությունը ոչ միայն ոչինչ չի անում՝ հրեաների ջարդերը կանխելու համար, այլև ինքն է դրանց պատճառը։ Ներքին գործոց նախարարությունը հրամայել է տեղական իշխանություններին ձեռնարկել ամենախիստ միջոցներ՝ հրեաների ջարդերը կանխելու համար։ Ներքին գործոց նախարարությունը հրամայել է տեղական իշխանություններին ձեռնարկել ամենախիստ միջոցներ՝ հրեաների ջարդերը կանխելու համար։ Ներքին գործոց նախարարությունը հրամայել է տեղական իշխանություններին ձեռնարկել ամենախիստ միջոցներ՝ հրեաների ջարդերը կանխելու համար։

Ռուսաստանի

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի նկատի ունենալով, որ Ծախվում են **ԾԻԱԽՈՏՆԵՐ**, որոնց տուփերը **ԿԵՂԾՎԱԾ** են և իմ գործարանի Ծխախոտի տուփերին են նմանեցրած, պատիւ ունիմ խնդրել յարգոյ Հասարակութենից այսուհետև իմ գործարանի արդիւնաբերութիւնը գնելու ժամանակ **ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ** դարձնել իմ **ԱՆՈՒԱՆ** և **ԱԶԳԱՆՈՒՆԱՆ** վրա, որ արտվում է մեծ տառերով ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն և թուրքերէն լեզուներով։ Մի և նոյն ժամանակ աւելացնում եմ, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ Ծխող Հասարակութենից բաւականութիւն տալու համար առանում եմ **ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԾԽԱԽՈՏ** թիւրքաց ամենալաւ պլանտացիաներից ինչպէս **ԿԷՕՒՆԿ** ենաջէի, **ՍԱՄՍՈՆ** և այլն նոյնպէս և ամենալաւ Ծխախոտ կօվկասի դիւտւոր պլանտացիաներից.

ԲՕՋԱՐՋԵԱՆՑ.

1—2 (1)

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՁԻՄԱՐԱՆԻ նախկին աշակերտներից մէկը՝ կամենում է այս ամառուայ ընթացքում հայոց լեզուի, հայոց պատմութեան, հայոց աշխարհագրութեան և տարրական ուսման դասեր տալ։

Ցանկացողք կարող են դիմել «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատուն։

1—3

Ապահովութեան և բեռներ ուղարկող „РОССІЙСКОЕ ОБЩЕСТВО“ գրասենեակը տեղափոխած է Գէօրցօվայա փողոց պ. Սարաջեվի տանը։

1—2

ՍՏԱՑՎԱԾ Է գրկու թուղթ առանջին աստակի 4 ր. 50 կ. օրման, բրինձ 6, 8 և 9 կ. Ֆունտը, խինայի դինի ջերմի դէմ 1 ր. 40 կ. շիշը, փոշի տարափոխիկ հիւանդութեան դէմ, լուացքի և սամվար սրբելու համար։ **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒԻ ԳԱԼԵՐԷՅ**։ Նոյն տեղը լեպէշկաներ, ցիտրատ և շիրբեա ծարաւի դէմ։ Ցածկոցներ 4 ր., շօկոլատ երկու բաժակի համար 5 կոպէկ։ երկաթէ մահճակալներ 8 ր. և այլն։

1—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ, հիմնվելով բարձրագոյն հաստատված քաղաքային կանոնադրութեան 17 և 22 յօդուածների և նկարագ թ-ի մայիսի 3-ին կայացած քաղաքային Դումայի վճռի վրա, հրաւիրում է պ. պ. տանտէրերին, որոնք ցանկանում են մասնակցել առաջիկայ քաղաքային ընդհանուր ընտրութիւններին 1883—1886 քառամեակի համար, մտցնել քաղաքային դանձարանը անպատճառ մինչև 1 յուլիս ամսի ներկայ թ-ի, իրանց կալքերի վրա հաշուող բոլոր ապառիկները գնահատական հարկի։ Սորա հետ վարչութիւնը նախազգուշացնում է որ այն անձինք, որոնք մինչև նշանակված ժամանակ չեն մտցնի ամբողջութեամբ բոլոր ապառիկները, որ նրանց վրա հաշուում են, հանված կը լինեն ընտրողական ցուցակներից։

3—3

ԴԱՎԻԵԺ քաղաքում, Գարակասանում, ցանկանում եմ ընդունել ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ամէն տեսակ գործեր կ օ մ ի ս ի օ ն ո վ։ Իմ հասցէն է. Դավրեժ, Միռզա ԳՈՒԼԱՋԱՏԵԱՆՑ։

4—5

ԼՈՒՍՍ ՏԵՍԱՒ

ՓՕՐՓ ՍԱՆ Ի

„ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱՄՊ“

Մանկական վէպը։

Նախատրամադրութեամբ է ի նպաստ մի հիւանդ աշակերտի կենսաթոշակեան և կոմկասեան գրախանութներում։

ԳԻՆՆ Է 25 Կ.։

Ներսիսեան դպրանոցի բարձր դասարանի աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ բոլոր Հայ դպրոցների առաջին և միջին դասարանց համար։ Ցանկացողք թող դիմեն Յովհաննօվի կարվանասարայում պ. Գրիգոր կակեանի խանումը № 1.

„ԿԱՐՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱԳԱՀՈՒԹԻՒՆ“ ԱՆՈՒՆՈՎ ԳՐԲՈՑԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ։

Խնդրում ենք այն անձինքներից որ թէ ստացած և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մօտ գտանվում են այդ գերդկի բաժանորդական թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել։

Թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ“ Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ նամակաւ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պարոններից, երկու թերթի մեզանում պակաս լինելուն առթիւ։

Բաժանորդներին յանձնելի գրքերը արդէն տպագրութեան տակ են թիֆլիսում։

Հրատարակիչ.—Աբել Ադրեաեանց.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, առն ձարտարապետ Բէյերի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ТЕХНИКЪ принимает работы: по механическому дѣлу, производству чертежей на проэкты построек. Также желает имѣть мѣсто на заводѣ или фабрикѣ, подходящихъ къ спеціальности.

Стар. Арсенальная д. № 28. Н. С. Л.

ՏԵԽՆԻԿ ընդունում է աշխատանքներ մեքենայական գործերի մէջ, ընդունում է պատուէրներ գծագրերու և շինութիւնների պրօէկտներ պատրաստելու, պատրաստ է պաշտօն ընդունել մի գործարանի կամ ֆաբրիկայի մէջ իր մասնագիտութիւնը յարմար։

Հասցէն միւռ կարգացէք։

4—4

КВАРТИРЫ

Въ 4 и въ двѣ комнаты отдаются въ наемъ, на Католическомъ переулкѣ домъ № 11, противъ дома *Андроникова*.

Желающіе могутъ взять весь домъ въ АРЕНДУ.

Справляться тамъ-же отъ 9 до 12 часовъ утра и отъ 5 до 7 часовъ по полудни.

2—3 (2)

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է տեսնել հետեւեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ, որ վերջացրել է Ռուսաստանի մէջ **ԿԱՆԱՆՑ ԳԻՄՆԱԶԻԱՑԻ** 8-ղ դասատուները և գիտէ Ֆրանսերէն և գերմաներէն **ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ, ԴԱՍԵՐ** է տալիս Սարդաստակի բազար, Պօլիցէյսկայա փողոց տուն № 15։

2—3 (2)

ՄԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ երիտասարդ կամենում է ՇԱՒԱՑ մտնել մի տան մէջ թիֆլիսում, կամ թիֆլիսից դուրս։

Նախապատուում է հայերի մօտ ծառայել։ Հասցէն իմանալ „Մշակի“ խմբագրութեան մէջ։

2—5

Թողնելով թիֆլիս ընդմիշտ, ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ մագազինի տէրը ՇԱԻՈՒՄ է այժմ իր ամբողջ ապրանքը ԴԻՐՇԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՆԵՐԻՑ էժան, իսկ ապրանքների մեծ մասը կԻՍԱԳՆՈՎ։

Օգուտ քաղելիք այդ հազուագիւտ դէպքից։

Ուրիշ այդ տեսակ դէպք ներկայանալու չէ թիֆլիսի և նրա շրջակաների բնակիչներին։

2—3

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի կ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիէննայի մետալ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավատներ 8—30 ր., չամագաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուտդուկներ ձանապարհի 6—35 ր., մարտանոցներ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուրսանի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուսմի վալներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլգիայի, սիգար ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի դիլդի պապիրոսի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԱՑ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բեակվիա. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Մխիէլօվի. պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայէլներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ դինէվածանների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) ցուլֆեակ (пухъ). պադնոսներ սամվարի և չայու, գանակ չանդալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժինը. ղրչակոմներ 1 ր. 80 կ.—3—60 կ. գանակ ջիրի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուրանների 1—40 մինչև 3—20 կ. սլրբօր. մա կարելու մաշինայ. Անգլիական ուէմներ, Ըրիսանակի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտրներ—ջուր մաքրելու, կրամոլ կարօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոշոտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գլուխոմ, քալուռտասակ, Թանաք, Թանաքամաններ, սրելապարսիներ, գդալներ սեզանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիսանակի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուռմիչկը 45 կ.—5 ր., շամպանսներ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտա, պղտապաշկաններ վարշավու, ՌԻՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսաիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոգի. սանգրեր շերմայու ասկղե, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարաի համար. չուլքի Թղէ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէլշտոկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի սամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կոռ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, վլիցկրեմ ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ կԻԼԵՐԻ ԼԱԹՕՐԱՏՈՒԹՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտպէս գտնվում են ՄԻՒՐՑԱԿԻ ՏԻՐ ՆԻԿՈՂՈՍՆԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу II. Теръ-Никогосову.

74—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի կ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Neuermarkt 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 17 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 109 Յունիսի 19 Շաբաթ 1882 Յունիսի 19 Շաբաթ № 109

ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ-Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Երևանից:— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Անգլիա: Ֆրանսիա: Նամակ Շվեյցարիայից: Արտաքին լուրեր:— ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խամսայի Մելիքութիւններ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Յունիսի 9-ին

Մի չատ տխուր զգացմունք պատում է մարդու սիրտը, երբ, գալով Երևան, ծանօթանում էք այստեղի երիտասարդութեան հետ: Գնում էք, դուրս գալի այգին, տեսնում էք չորս կողմը նստած «չաճիլ» տղերք: Մօտենում էք դրանց և տեսնում, որ նստած կամ մէկին բամբասում են, կամ մէկի վրա ծիծաղում: Ձայրացած այդ խմբից գնում էք մի ուրիշի մօտ և տեսնում մի և նոյնը, լսում էք մի և նոյնը և դարձեալ տխուր զգացմանց տակ հեռանում այդ տեղից: Գուցէ հարցնէք. միթէ դրանք պարապմունք չունեն: Այո, դրանցից մի քանիսը բոլորովին պարապ մարդ են գալիս: Մարդ զարմանում է տեսնելով, որ անհոգի մարդիկ առաւօտից մինչև երեկոյ այստեղ նստում, այնտեղ պառկում և այդպէսով օր անցնում: Գոնէ ժամանակ անցնելու համար մի գիրք կամ լրագիր կարդային,—ոչ. Աստուած մի արասցէ.... Դրանք համարեա բոլորն էլ ունեն մուլքեր և իրանց օրինակով ցոյց են տալիս, թէ երբեմն ապահովված կեանքը ինչ հետևանք է ունենում մարդու համար:

Միւս դասակարգի երիտասարդները աւելի գործունեայ են: Դուրս գալով գիմնազիայից առաջին, երկրորդ դասարաններից, նրանք իրանց գործունէութեան ասպարէզ ընտրում են «ծառայութիւնը» և կամ աւելի լաւ ասած «Թանաք լիզելը». նրանք դառնում են գրագիրներ: Ամբողջ օրը գլուխները կախ, կուրծքները սեղանին դէմ տուած, նրանք գրում են, գրում և իրանց աշխատանաց վարձը ստանում են 5-ից սկսած մինչև 25 րուբլ: Ի հարկէ այս վերջին գումարը շատ քիչ ընտրեալների բաժին է, միայն որոնք մի որ և է բարձրաստիճան հանգամանաց մէջ են.... Այս «ծառայութիւնը» խլելով ամենալաւ ժամանակը, ոչինչ չէ նպաստում մտաւոր զարգացմանը և չատ վնասակար է առողջութեանը, բայց ինչ արած, որ նրանք այս պարապմունքը աւելի գերադասում են հողագործութեանը, գինեգործութեանը, կամ արհեստներով պարապելուց: Սրանցից շատերը ունեն այգիներ և ոչ ոք չէ ուզում սովորել գինեգործութիւն, որ կարողանայ Երևանի պատուական խաղողից լաւ գինիներ պատրաստել: Մի ֆրանսիացի եկել է Երևան և պատրաստում է մի նոր գինի [illegible] որ չատ չէ զանազանվում Երևանի բնական գինուց, որի շիշը ծախվում է միայն 10 կ.: Բայց ինչ է ստիպում այդ երիտասարդներին մնալ քաղաքի: Ոմանց այս պաշտօնի յարգոյ բնաւորութիւնը, քանի նրանց աղա են կոչում, նրանց սրտին մի թիզ իւղ է նստում. Միւսներին ուրիշ պարապմունքի չը լինելը և մի քանիսներին հողագործական ուսումնարանների բացակայութիւնը: Շատերը, եթէ ուզենային էլ հողագործութեամբ կամ արհեստներով պարապել, աղքատութեան պատճառով չեն կարողանում գնալ ուրիշ տեղ սովորելու: Եւ խիստ է, Երևանի պէս նահանգում, որտեղ ամենագլխաւոր արդիւնաբերութիւնը՝ հողագործութիւն, գինեգործութիւն և այգեգործութիւն է, աւելի հարկաւոր է այդպիսի մի ուսումնարան, քան կլասիկական գիմնազիա և ուսուցչական սեմինարիա: Ի հարկէ, այդ ուսումնարաններն էլ ունեն իրանց կարևորութիւնը, միայն ոչ ընդհանուրի համար, մինչդեռ հողագործական ուսումնարանը ընդհանուրի համար էլ օգտակար կը բերէր և գուցէ երիտասարդներից շատերին էլ ազատէր այն շրջանից, որի մէջ նրանք հիմա գտնվում են:

Այդ վերևում իմ նկարագրած երիտասարդները ցերեկով մի քանի ժամ միմեանցից բաժանվելով, գիշերը միանում են և անցնում միասին, միասին հարբում են և այլն....

Եւ այդպիսի կեանքի հետևանքը արդէն երևում է: Այդ երիտասարդների գոյնը դեղին է, շատերը արդէն վարակված են վեներական ախտերով և ամուսնութեան միջոցով անգիտակցաբար տարածում են հասարակութեան մէջ այդ ախտը:

Առողջ են միայն Երևանի արհեստաւորները և մասամբ էլ վաճառականութեամբ պարապող երիտասարդները:

Մի տխուր և չատ տխուր զգացմունք է տիրում մարդու մէջ, երբ մտածում է ապագայ սերունդի վրա, թէ որքան տկարամտացած պէտք է լինի նա հասարակութեամբ և ազգին: Խօսք չը կայ, որ Երևանում կան և համեստ, առաջադիմութիւն սիրող երիտասարդներ, որոնք աշխատում են պատերազմել միւսների խաւարասիրութեան դէմ, [illegible] էլ նոյնն է, ինչ ամենայն տեղ և այս բացառութիւնները աւելի էլ ցոյց են տալիս միւսների վատութիւնը:

Մ. Թ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Գլադստոն այնքան աշխատեց, որ անգլիական համայնքների ժողովը 253 ձայների մեծամասնութեամբ 27-ի դէմ ընդունեց նրա առաջարկութիւնը, որ իրլանդական ֆերմերների ապառիկների օրինագիծը քննվի անմիջապէս իրլանդական արտաքոյ կարգի օրէնքների քննութիւնից յետոյ, գրում է „Голосъ": Եգիպտական անկարգութիւնները չեն արգելում պատաւոր մինիստրութեան առաջնորդին յամառութեամբ ձգտել այն նախագծի օրէնսդրական փաւերացմանը, որ նա ամենալաւ միջոց է համարում Իռլանդիան խաղաղացնելու համար: Դուբլինի մէջ կատարված սպանութիւններից յետոյ աւելի էլ խրախուսված այդ դժուար գործի աջողութեանը Գլադստոն հաւատում է քաղաքական ֆանատիկոսի յամառութեամբ, որ հաւատացած է, թէ իր հայեացքները և կարծիքները այս կամ այն հարցի մասին անպայման ճիշդ են: Նրան չեն շփոթեցնում ոչ կուսակցական նոր սպանութիւնները, որոնք կատարվել են Իռլանդիայի մէջ վերջին ժամանակներում, ոչ գէնքերի մի ամբողջ պահեստի գտնելը, որոնք նշանակված էին բացարձակ ապստամբութեան համար: Սեփականական օրէնքները, իրլանդական հողագործների ապառիկների ներումը, պարլամենտական միջնաբանութիւնների ձեւի փոփոխելը, որի նպատակն էր միջոց չը տալ իրլանդական ակտոնոմիստներին գլխամբ երկարացնել վիճաբանութիւնները, մինիստրութեան առաջնորդը աջողութեան մինչև այն աստիճան անհրաժեշտ պայմաններ է համարում, որ ակնարկում է պարլամենտին, թէ ինքը ստիպված կը լինի դիմել „Օրինական միջոցներին", որպէս զի լորդերի ժողովը չը կարողանայ յիշեալ վերանորոգութեան քննութիւնը յետաձգել մինչև պարլամենտական աշխատանքների հետևեալ շրջանը:

Լորդերի ժողովի վերաբերութեամբ միայն մի „օրինական միջոց" կարելի է գործադրել, որից Գլադստոն մինչև այժմ հրաժարվել է: Ստիպել լորդերին, որ նրանք հաւանութիւն տան համայնքների ժողովի ընդունած օրինագծներին, կարելի է փոփոխելով լորդերի ժողովի այժմեան մեծամասնութիւնը: Դրա համար [illegible] է լորդերի ժողովի անդամներ նշանակել անգլիական ազատամիտներին: Շատ հաւանական է, որ Գլադստոն այս անգամ էլ օգուտ չի քաղի իր այդ իրաւունքից և ակ-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

XXVIII.

Ռուս-տաճկական երկրորդ պատերազմի հետ (1787—1791) մի և նոյն ժամանակ ծագեց շվեդական պատերազմը: Ռուսաց կառավարութիւնը այն աստիճան զբաղված էր այդ պատերազմներով, որ ամենևին ժամանակ չունէր մտածելու Անդրկովկասի քրիստոնեաների վրա, թէև այդ վերջինները անդադար տեղեկութիւններ էին տալիս իրանց անտանելի դրութեան մասին: Իշխան Պոտեմկինը և Յովսէփ արք-եպիսկոպոսը մխիթարում էին ռուսաց արշաւանքներով. դրանք ևս, որ խիստ հետաքրքրված էին Անդրկովկասով, այդ ժամանակ հազիւ թէ կարող էին իրանց ցանկութիւնները իրագործել:

Իսկ վերոյիշեալ պատերազմների ընթացքում, որպէս տեսանք, Ղարաբաղում կատարվեցան մի շարք աղէտալի անցքեր: Իբրահիմ-խանը ձեռք բերելով հայոց մելիքների ռուսաց հետ ունեցած թղթակցութիւնները, սկսեց հալածել նրանց: Նոյն խանի ձեռքով Յովհաննէս կաթողիկոսը սպանվեցաւ, Գանձասարի վանքը կողոպտվեցաւ, Տէրակի Մելիք-Բախտամը աքսորվեցաւ, Խաչէնի Հասան-Ջալալեաններից երկու մելիքներ սպանվեցան, և ամենացաւալին այն էր, որ նշանաւոր մելիքներից երկուսը, Մէջլումը և Աբովը, իրանց ժողովրդի հետ դուրս եկան Ղարաբաղից, այնտեղ մնացին կամ խանին համակրող, կամ նրանից վախեցող մելիքները:

Այդ բոլոր տխուր անցքերը առիթ տուին Յովսէփ արք-եպիսկոպոսին չտապելու, կրկին սիրամած Կայսրուհու ուշադրութիւնը դարձնելու հայերի վրա:

Այդ ժամանակ արք-եպիսկոպոսը կազմեց իր նշանաւոր պատմական տեղեկագիրը, որ բովանդակում էր իր մէջ Ղարաբաղի տիրապետող մելիքների յարաբերութիւնները ռուսաց կառավարութեան հետ, սկսեալ Պետրոս Մեծի օրերից, և նրանց մատուցած նշանաւոր ծառայութիւնները Ռուսաստանին, և հասցրեց մինչև իր օրերը: Յիշեալ տեղեկագիրը իշխան Պոտեմկինի միջնորդութեամբ ներկայացվեցաւ կայսրուհուն 1790—23 յունվարին:

Այդ տեղեկագիրը իր առանձին ազդեցութիւնն ունեցաւ: Օսմանցոց հետ ունեցած պատերազմը միայն արգելք էր լինում կայսրուհուն Անդրկովկասի քրիստոնեաների վերաբերութեամբ մի վճռական գործ սկսելու: Այդ պատճառով եռանդոտ արք-եպիսկոպոսի խնդիրները յետաձգվում էին, յուսադրելով նրան, թէ իր բաղձանքները կը կատարվեն, միայն հարկաւոր է փոքր ինչ ևս համբերել:

Բայց մի ցաւալի կորուստ թէ արք-եպիսկոպոսին և թէ Ղարաբաղի մելիքներին սաստիկ յուսահատութիւն պատճառեց: Թուրքաց պատերազմը վերջանալու վրա էր, երբ իշխան Պոտեմկինը կռուի դաշտից կանչվեցաւ Ս. Պետերբուրգ, և ապա կրկին յետ ուղարկվեցաւ (1791) Թուրքերի հետ հաշտութեան պայմանների մասին բանակցելու համար: Նոյն տարվայ աշնան սկզբումը իշխանը վախճանվեցաւ: Նրա մահը սուգի մէջ գցեց հանգուցեալի մտերիմ բարեկամ Յովսէփ արք-եպիսկոպոսին: Սրբազանը ոչինչով իրան մխիթարել չէր կարողանում. նա իր հիմնած մեծ շէնքը բոլորովին կործանված էր համարում և նրա աւերակների տակ խորտակված էր տեսնում իր սրտի խիստ մօտ ցանկութիւնները...

1791 թւի դեկտեմբերի 29-ին հաշտութեան պայմանը ստորագրվեցաւ Ռուսաստանի և Թիւրքիայի մէջ: Կայսրուհին կրկին ուշադրութիւն դարձրեց Անդրկովկասի վրա: Այդ ժամանակ թէ հայերը և թէ վրացիները աւելի մեծ տագնապի մէջ էին: Պարսկաստանում զօրացել էր Աղայ-Մամադ-խան ներքինին, և մի քանի տարի անդադար արշաւանքներ էր գործում դէպի Արարատեան նահանգը, վտանգ էր սպառնում Վրաստանին: Վրաց Հերակլ իշխանը մի կողմից, Թիֆլիսի հայերը միւս կողմից, սարսափած ներքինի-խանի բարբարոսութիւններից, սկսեցին օգնութիւն խնդրել: 1795—4 սեպ. բարձրագոյն հրովարտակով հրամայվեցաւ կոմս Գուդովիչին, ռուսաց զօրքով օգնութեան հասնել և պաշտպանել Վրաստանը: Բայց նա ուշացաւ....

XXIX.

Աղայ-Մամադ-խանի արշաւանքները:

Կորցրած Շահ-Ռուխից յետոյ Պարսկաստանը ամբողջ ութն տարի խռովութեան մէջ էր, կեղեքվում էր զանազան ինքնիշխան տիրապետողների ձեռքում, որոնք չարունակ միմեանց հետ պատերազմելով, երկիրը դարձրել էին արեան ընդարձակ դաշտ: Այդ տիրապետողները էին՝ Ալի-Մուրադ-խանը, ջէնդ-Քերիմ-խանը, Աղատ-խանը, Մուհամէդ-Հասան-խանը և ուրիշ շատերը:

Վերջը յաղթող հանդիսացաւ լուրիստանցի ջէնդ Քերիմ-խանը, նստեց Շիրազ քաղաքում, թէև ոչ իբրև Թագաւոր, բայց Պարսկաստանի իշխող: Այդ միջոցներում նրա մօտ իբրև պատանդ Շիրազ քաղաքում պահվում էր ներքինիացրած Աղայ-Մամադ-խանը, որը վերոյիշեալ Մուհամէդ-Հասան-խանի որդին էր, ցեղով ղաջար, իսկ տեղով մազանդարանցի:

Քերիմ-խանի մահից յետոյ (1779) Աղայ-Մամադ-խանը փախաւ Շիրազից, և գալով Մազանդարանի կողմերը, հաւաքեց իր չուրջը մեծ բազմութիւն, ապստամբվեցաւ, և տիրելով Աստրաբադին, իրան պարսից Թագաւոր հրատարակեց, Թեհրան քաղաքը իր համար աթոռանիստ ընտրելով *):

1795 թւի գարնանը Աղայ-Մամադ-խանը Թեհրանից արշաւանք գործեց դէպի Ատրպատական, նուաճեց այդ պարսկական ընդարձակ նահանգը, տիրեց Թաւրիզը և ուրիշ չատ քաղաքներ, յետոյ իր եղբայր Ալի-Ղուլի-խան սարդարին ուղարկեց դէպի Երևանի կողմը: Այդ վերջինը, տիրելով Նախիջևանը, նոյն տարվայ յուլիս ամսում, բանակ դրեց Երևանի պարիսպների մօտ: Էջմիածնի Ղուկաս կաթողիկոսը, սարսափելով նրա մօտ եկաւ, և ներկայացնելով ծանրագին ընծաներ, աղաչում էր խնայել իր վանքը: Ներքինի Շահի եղբայրը պատուով ընդունեց կաթողիկոսին, խոստանալով, թէ ոչ հայերին և ոչ վանքին վնաս չի

*) Աղայ-Մամադ-խանից սկսվեցաւ Պարսկաստանի այժմեան Թագաւորող տան գահակալութիւնը:

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փարիզի մամուլը 17-ից հետաքրքրվում է „Kölnische Zeitung“-ում լույս տեսած մի հոդվածով, որտեղ խոսվում է Ռուսաստանի ներքին դրության մասին։ Ըստ այդ հոդվածի, Ռուսաստանում ամենուրեք նկատվում է մեծ դժգոհություն, որ տիրում է ոչ միայն ժողովրդի մեջ, այլև պետական պաշտոնյաների շրջանում։ Ռուսաստանի ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով բնորոշում է Մոսկվայի գլխավոր նահանգապետ Տրեպովի հետևյալ խոսքը, որ նա ասել է Ռուսաստանի նախարարների խորհրդի նիստում։ Տրեպովը ասել է, որ ամենուրեք տիրում է ընդհանուր դժգոհություն, որ ոչ ոք գոհ չէ իր դրությունից, որ ամենքն էլ ցանկանում են փոփոխություն, բայց ոչ ոք չգիտե, թե ինչ է պետք անել։ Ռուսաստանի ներկայ դրության մասին Տրեպովի ասածները հաստատում են նաև ռուսական մյուս թերթերը։ Ռուսական թերթերը ամենից շատ խոսում են ֆինանսական դրության մասին։ Ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով նկարագրում է Մոսկվայի «Ведомости» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսական ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։

ՊԱՏԱՐԱԶՄ

Ռուսական զորքերի մասին, որոնք գտնվում են Կասպից ծովի հարավային ափերի մոտ, ասում են, թե նրանք ամենավատ դրության մեջ են գտնվում։ Զորքերը ոչ միայն ամենավատ կերպով են սնվում, այլև ամենավատ կերպով են հագնված։ Զորքերի մեջ շատ հիվանդներ կան։ Հիվանդների թիվը հասնում է 48 տոկոսի։ Զորքերի մեջ շատ մեծ է մահացության թիվը։ Ռուսական զորքերի ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական զորքերի ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։

ՍԱՀՄԱՆԱԳԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռուսական զորքերի մասին, որոնք գտնվում են Կասպից ծովի հարավային ափերի մոտ, ասում են, թե նրանք ամենավատ կերպով են սնվում, այլև ամենավատ կերպով են հագնված։ Զորքերի մեջ շատ հիվանդներ կան։ Հիվանդների թիվը հասնում է 48 տոկոսի։ Զորքերի մեջ շատ մեծ է մահացության թիվը։ Ռուսական զորքերի ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական զորքերի ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։

ՎԱՃԱՌՔ

Ռուսական զորքերի մասին, որոնք գտնվում են Կասպից ծովի հարավային ափերի մոտ, ասում են, թե նրանք ամենավատ կերպով են սնվում, այլև ամենավատ կերպով են հագնված։ Զորքերի մեջ շատ հիվանդներ կան։ Հիվանդների թիվը հասնում է 48 տոկոսի։ Զորքերի մեջ շատ մեծ է մահացության թիվը։ Ռուսական զորքերի ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական զորքերի ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ռուսական զորքերի մասին, որոնք գտնվում են Կասպից ծովի հարավային ափերի մոտ, ասում են, թե նրանք ամենավատ կերպով են սնվում, այլև ամենավատ կերպով են հագնված։ Զորքերի մեջ շատ հիվանդներ կան։ Հիվանդների թիվը հասնում է 48 տոկոսի։ Զորքերի մեջ շատ մեծ է մահացության թիվը։ Ռուսական զորքերի ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական զորքերի ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։ Ռուսաստանի ֆինանսների ներկայ դրության մասին խոսում է նաև Պետերբուրգի «Новое время» թերթը, որ ասում է, թե ռուսական ֆինանսների ներկայ դրությունը ամենից լավ կերպով կարելի է բնորոշել հետևյալ խոսքերով. «Ռուսաստանի ֆինանսները գտնվում են ամենաանհույս դրության մեջ։

Fonds A.R.A.M

XXX.

Մկրտիչ-Խոսրով-Տեր-Գրիգորյանցը, որ ծնվել է 1799-ին Ֆրանսիայի Մարսել քաղաքում, ուսումը ստացել է Վենետիկի Մխիթարյան միաբանության վանքում և 1829 թվականին ձեռնադրվել է քահանա։ Նա եղել է Մարսելի Սուրբ Խաչ եկեղեցու հոգևոր հովիվը։ Ունեցել է մեծ ընտանիք։ Նրա կինը՝ Մարիամ Ալեքսանի Ղազարյանը, ծնվել է 1813 թվականին Ղրիմի Կաֆա քաղաքում։ Նրանք ունեցել են 12 զավակ, որոնցից 7-ը մահացել են մանկության տարիներին։

Մկրտիչ-Խոսրով-Տեր-Գրիգորյանցը մահացել է 1878 թվականի հունվարի 12-ին։ Նրան թաղել են Մարսելի Սուրբ Խաչ եկեղեցու գերեզմանատանը։ Նրա մահից հետո ընտանիքի հոգսերը ստանձնել է նրա որդին՝ Գրիգոր Մկրտիչ-Խոսրով-Տեր-Գրիգորյանցը։

Գրիգոր Մկրտիչ-Խոսրով-Տեր-Գրիգորյանցը ծնվել է 1830 թվականին Մարսելում։ Նա ստացել է հայկական և ֆրանսիական կրթություն։ Ուսումն ավարտելուց հետո նա աշխատել է որպես թարգմանիչ, ապա՝ առևտրական գործակալ։ Նա ամուսնացել է 1866-ին Մարիամ Ալեքսանի Ղազարյանի հետ, որը ծնվել է 1843 թվականին Մարսելում։ Նրանք ունեցել են 5 զավակ։

Գրիգոր Մկրտիչ-Խոսրով-Տեր-Գրիգորյանցը մահացել է 1920 թվականին Մարսելում։ Նրա կինը՝ Մարիամ Ալեքսանի Ղազարյանը, մահացել է 1925 թվականին։ Նրանք ունեցել են 3 զավակ։

Մկրտիչ-Խոսրով-Տեր-Գրիգորյանցի ընտանիքը ունեցել է մեծ գրադարան, որը պարունակել է հայերեն, ֆրանսերեն և իտալերեն գրքեր։ Գրադարանի մի մասը վաճառվել է 1890-ական թվականներին, մնացածը՝ 1920-ական թվականներին։

Մկրտիչ-Խոսրով-Տեր-Գրիգորյանցի ընտանիքը ունեցել է նաև մեծ հավաքածու հայկական և եվրոպական դրամների, որոնք վաճառվել են 1900

ԽԱՌՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Կակաղների համար ինտերեսա Փարիզում «Journal des Debats» լրագրի խոզբրով, այս օրերս ժողովրգական կրթութեան վրա հակող Փարիզի քաղաքային խորհրդի յանձնաժողովը ներկայ էր մի չատ հետաքրքիր հարցաքննութեանը։ Կակաղների ինտերատի դիրեկտոր, դոկտոր Շեբվիլեն, ներկայացրեց յանձնաժողովին իննից մինչև տասերեք տարեկան հասակի երկտես երիտասարդների մի խումբ, որոնք առաջ կակաղներ էին։ Յանձնաժողովը այդ երիտասարդներին քննութեան ենթարկեց երեք չաբաթ առաջ։ Այժմ նրանք նորից ներկայացան յանձնաժողովի առաջ և այդ վերջինը մեծ ուրախութեամբ տեսաւ, որ այդ բոլոր անձինքը, որոնք առաջ ոչ մի խօսք չէին կարզանում ուղիղ արտասանել, խօսում էին այժմ պարզ, հասկանալի և բոլորովին ազատ։ Աչքի առաջ ունենալով երեք չաբաթվայ ընթացքում հասած այդպիսի հետևանքին, յանձնաժողովը միաձայն յայտնեց իր շնորհակալութիւնը դոկտոր Շեբվիլենին, որը ամենափառաւոր կերպով ապացուցեց իր սիստեմայի նպատակայարմարութիւնը։ Աղքատ կակաղներին ուղղելու համար ինտերատում քաղաքային խորհրդի մի քանի ստիպենդիաներ կան։

***

Գ ա ն ե և հինգ տարի սրանից առաջ, 1857 թվի յունիսի 1-ը յիշատակութեան արժանի օր էր,—պրում են վիեննայի «Presse» լրագրին։ 1556 թվին երկիրի վրա կամեատ էր չորքսան Բազմաթիւ հին և նոր աստղաբաշխների հաշւով, այդ կամեատն, որ երևնցաւ Նոյնպէս 1624 թվին, պէտք է 1857 թվի յունիսի 1-ին անցնէր երկրագնդի մօտով և պոչը դիպցնէր նրան։ Բայց կամեատն բոլորովին չերևնցաւ, գոնէ չը վիճաբանած աչքի համար։ Բայց քանի և հինգ տարի առաջ, այն ժամանակվայ ժամանակագրութիւնների համեմատ, դէպի կամեատներ ունեցած երկիւղը աւելի մեծ էր, քան թէ այժմ, և ապահելիք անցքը ամենքին ապատրեցնում էր։ Միայն պրուսական միապետ Հէրլից քաղաքում ուրախութեամբ ապատում էին աշխարհիս կործանումները։ Ահա թէ ինչ էին պրում այն ժամանակ Հէրլիցից «Breslauer Zeitung» լրագրին։ «Հէրլիցի բնակիչները կը կործանվին ուրախութեան և քէֆի մէջ։ Հիւրանոցի հնարագէտ տէրը ամեն աշխատանք գործ է գնում, որ իր քաղաքացիները սարսափելի կոատաստրը ապատելու մտքոցին, վերջին ժամերը որքան կարելի է ուրախ անցնեն։ Ձիշդ որ, հիւրանոցի տէր Ֆրէնցել մի ուռնախմբութիւն կազմեց, որ չորսշաբթում էր յունիսի 1-ին ամբողջ օրը։ Այդ ուռնախմբութեան պրոգրամն հետևեալն էր. ուռնախմբութիւնը պէտք է սկսվէր հինգ յունիսի 1-ը կանգնելու րոպէից, այսինքն գիշերվայ 12 ժամից լեռների լուսաւորութեամբ և գեղեցիկ հրաձաղութեամբ, իսկ պէտք է վերջանար յունիսի 2-ին գիշերվայ ժամի 12-ին, այսինքն այն րոպէին, երբ պէտք է աշխարհս կործանվէր։ Այդ օրվայ ընթացքում հիւրանոցում և նրա մօտ գանվող այգում մուտքը անվարձ էր, փող չէին պահանջում, բայց կամատոր նուէրները հոխորտագութեամբ ընդունվում էին։ Այգում ամբողջ օր երաժշտութիւն էր ածվում։ Կամեատն նկատելու համար, Ֆրէնցել բերել տուից Փարիզից այդ նպատակով հնարված գործիքները, որի մէջ նայելու համար հատարակութիւնից փող էր առնում։ Աւելորդ է ասել, որ այդ ուռնախմբութիւնը բարեյաջող կերպով անցաւ, և ամենի ապատածի հակառակ, աշխարհի վերջը չեկաւ։

Համախոհներին հետախուզութիւնները միջոց տուին բացի կիևվի և Օդէսայի մէջ սրած կալանաւորութիւններից, Ս. Պետերբուրգի և Մոսկվայի մէջ կալանաւորել նշանաւոր պետական յանցաւորներին, որոնք առաջվայ գործերով էլ յայտնի են. նրանց վրա ունեցած հսկողութիւնը այն համոզմունքի հասցրեց, որ մի խումբ Ս. Պետերբուրգի մէջ պատրաստվում է նոր յանցանքներ գործել։ Յունիսի 5-ին, փնտռելով այդ խումբի անդամներին, պօլիցիան կալանաւորեց 18 անձանց, որոնց հօրը կեղծ անցագիրներ ունէին և յայտնի են իրրև գաղտնի ընկերութեան անդամներ։ Այն բնակարանի մէջ, որտեղ նրանք հետաքրքրվում էին, գիմնազիստ և ճայեզող առարկաների արհեստանոց գտնվեցաւ։ Մոսկվայի հետ սկսած յարաբերութիւնները միջոց տուին մի քանի անձանց կալանաւորել Մոսկվայի մէջ։ Այնու ամենայնիւ, այն տեղից կարդացան փախչել երեք անձինք կեղծ անցագիրներով, իսկ ողնեղով բնակարանի մէջ գաղտնի տպարանի պատկանելիքներ։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երկուշաբթի օրից, յունիսի 14-ից, Թիֆլիսի Սերգիեվսկայա փողոցում, Շահպարոնեանցի տանը № 4, բացվում է ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԴՐԱԴԱՐԱՆ։

Դրադարանը բաց կը լինի առաւօտեան 9 ժամից, մինչև 6 ժամ երեկոյեան։

3—3 (և. հ. շ.)

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձորտարտակա բէլօի։ Դրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

ԳԷՈՐԳԵԱՆ ՁԵՄԱՐԱՆԻ Նախկին աշակերտներից մէկը՝ կամենում է այս ամառուայ ընթացքում, Հայոց լեզուի, Հայոց պատմութեան, Հայոց աշխարհագրութեան և տպրատական ուսման դասեր տալ։

Ցանկացողք կարող են դիմել «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատունը։ 2—3

Ի նկատի ունենալով, որ ծախվում են **ԾԻԱԽՈՏՆԵՐ**, որոնց տուփերը **ԿԵՂԾՎԱԾ** են և իմ գործարանի ծխախոտի տուփերին են նմանեցրած, պատիւ ունիմ խնդրել յարգոյ հասարակութիւնից այսու հետև իմ գործարանի արտիւթիւնը գնելու ժամանակ **ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ** դարձնել իմ **ԱՆՈՒԱՆ** և **ԱԶԳԱՆՈՒԱՆ** վրա, որ ըստ վաճառքով ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն և թուրքերէն լեզուներով մի և նոյն ժամանակ աւելացնում եմ, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ ծխող հասարակութեանը բաւականութիւն տալու համար սահմանում եմ **ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԾԽԱԽՈՏ** թիւրքաց ամենալաւ պլանտացիաներից ինչպէս **ԿԷՕՔԼԻԿ** հետևեալ, **ՍԱՄՍՈՆ** և այլն նոյնպէս և ամենալաւ ծխախոտ կովկասի գլխաւոր պլանտացիաներից.

ԲՕԶԱՐՋԵԱՆՑ.

1—2 (1)

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների և աշակերտանների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հեռեւեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

брошюра

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ, որ վերջացրել է Ռուսաստանի մէջ **ԿԱՆԱՆՑ ԳԻՄՆԱԶԻԱՅԻ** 8-դ դասատունը և գիտէ ֆրանսերէն և գերմաներէն **ԼԵԶՈՒՆԵՐԸ, ԴԱՍԵՐ** է տալիս Սարգսեանի բաղար, Պօլիցէյսկայա փողոց տուն № 15։

3—3 (2)

Մի ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ երիտասարդ կամենում է ԴԱՍԱՑ մանել մի տան մէջ թիֆլիսում, կամ թիֆլիսից դուրս։

Նախապատուում է հայերի մօտ ծառայել։

Հասցէն իմանալ «Մշակի» խմբագրութեան մէջ։

3—5

Թողնելով Թիֆլիս ընդմիշտ, ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ մագազինի տէրը ԴԱՒՈՒԻԴ է այժմ իր ամբողջ ապրանքը ԴՈՐԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՆԵՐԻՑ ԷԺԱՆ, իսկ ապրանքների մեծ մասը կԻՍԱԳՆՈՎ։

Օգուտ քաղեցէք այդ հազւագիւտ դէպքից։

Ուրիշ այդ տեսակ դէպք ներկայանալու չէ Թիֆլիսի և նրա շրջակաների բնակիչներին։

3—3

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա ւ ե լ ի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիեննացի ՄԵՐԻՆՈՍ ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՒԱՔՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն գուդկներ ճամադաններ 6—35 ր., մարտաններ (погребцы) 6—25 ր., սամովարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուրծքներ պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուդմիվալնիկներ մրամօրներ 38 ր.—75 ր., հրացաններ 3. 50—30 երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվէրի, սիգար Ռէնդարդի ֆաբրիկից. պատրոնա և թամբաքու կուշնարօվի գլխի պատրոնի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԻՑ (չայ) ԵՂ. ԳԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էմնէմի. կօֆէ էմնէմի և Միխէլսոնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլեակ (пухъ), պատրոններ սամոխարի և չայու, գանակ չանգալ գանազան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժիները. զրչակօմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուրծքներ 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբոր. միս կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեներ, բրիտանակի չայնիկներ, կաֆէնիներ ամենայն տեսակ, չազաններ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրասնայ կարօբկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի ժակէտ, բուղեմ փոշի, կանվերաներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակօմ, քարեսախատակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրուժէ, վարշավի և բրիտանակի գուժիները 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուգունէ 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոլսասպիկաններ վարշավու, ՌԵՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալոսաներ, գոտիներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շորի. սանդրեր շորմայու. ակորէ, գուտապերչովի և փայտէ, շշոռիկներ գլխի, շորի, սապոգի, պոլի և կարաի համար. չուլքի էմէլ (бумага) մատոկի կօճի և չայէ (гарусъ) ֆելչաակէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կաթ, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Դէլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻԽԱՅԼՈՎ ՏԵՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում (въ складѣ) միջի փոզոյում կամոյիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

75—180

Մ ի ջ ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո ղ ի չ է ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼՐԱԳՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յունիսի։ Բալտայի մէջ յունիսի 15-ին սկսվեցաւ դասատունը հրեական անկարգութիւնները մանակցողների մասին։ Ցանցաւորներից վեցը դատապարտված են մասամբ չորս տարի տաժանակիր աշխատանքներին ենթարկվելու և մասամբ երեք տարի բանտարկների տանը աշխատելու։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 յունիսի։ կառավարչական հաղորդութիւն. Սենատի մէջ փետրվարին դատվող պետական յանցաւորների

КВАРТИРЫ

Въ 4 и въ двѣ комнаты отдаются въ наемъ, на Католическомъ переулкѣ домъ № 11, противъ дома *Андроникова*.

Желающіе могутъ взять весь домъ въ АРЕНДУ.

Справляться тамъ-же отъ 9 до 12 часовъ утра и отъ 5 до 7 часовъ по полудни.

3—3 (2)

ՍՏԱՑՎԱԾ Է գրելու թուղթ առաջին տեսակի 4 ր. 50 կ. օպման, բրինձ 6, 8 և 9 կ. ֆունտը, խինայի գինի ջերմի դէմ 1 ր. 40 կ. չիրչլ փոշի տարափոխիկ հիւանդութեան դէմ, լուացքի և սամվար սրբելու համար **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷՑԻ**, նոյն տեղը լէպէօշկաներ, ցիտրագ և շերբեա ծարսի դէմ ցածկոցներ 4 ր., շաքարագ երկու բաժակի համար 5 կոպէկի երկաթէ մահճակալներ 8 ր. և այլն։ 2—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 18 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 110 Յունիսի 22 Երեքշաբթի 1882 ՏԱՍՆԱՄԻԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Յունիսի 22 Երեքշաբթի № 110

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ախալցխայից։ Նկարչի լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Աւստրօ-Ունգարիա։ Եգիպտական հարց։ Նամակ Թուրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԹԱՒՒՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀՆԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՄԻՐԱԿԱՆ։ Խանային Մէլիքութիւններ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

Յունիսի 14-ին

Ցորտաւատ անձրեւներից և անժամանակ ցրտերից այն վնասակար հետեւանքը չը կրեց Ախալցխան, ինչ որ հաղորդում են ուրիշ քաղաքների մասին։ Մեր գիւղացու արտերը չափ չը կայ տեսնելով իր քրտինքը տատանուկ վարձած բնութիւնից. պարտէզները, մարգերն և արտերը զարդարւած են մշտադալար կանանչով, գնդեցիկ է նկատել հեռու, հեռու, հորիզոնի մօտ, ծաւի ալեաց նման ծփացող կանանչ հասկերը, և բնութեան զարդարած ծաղկավէտ գորգերը. իսկ բնութեան զարդարած ծաղկավէտ գորգերի մէջ ապագայի տատասքաղաքացին մխիթարւում է ապագայի տատասքաղաքացին մխիթարւում է ապագայի տատասքաղաքացին մխիթարւում է

Fonds A.R.A.M

1882—№ 110

վերջապէս կազմով կարդալով տարագրուեցաւ այդ ուղերձը ամբոխն երեսփոխանաց կողմանէ։ վերջի պահուն անդրադարձան թէ այնչափ ահռելահարական ըլլալը կարելի չէր այդ կեզտառ թուղթը պարբերաբար ներկայացնել, ատոր արժէք մը օրինակիցներ։ Հինգշաբթի օր պատգամաւորներն ալ, զոր կը կազմէին չորս եպիսկոպոսներ, երեք խմբապետներ և տասներկու երեսփոխանք, տարաւ այդ ուղերձ—վիրջնագիրը թագուհւոյ Ներսէս արքայազնին։ Այս առանձնութիւնէն զոհ մնացինք, զոր թագական լուրջ կերպով եղած է. երկու կողմանէ ալ տոչիներն պէտ խնդրած թելթղթակցութիւնը չեն ունեցեր։ Պատրիարք արքայազնը մեծագանդ ընդունելէ իրեն պատգամաւոր եկողներն։ Թարեն արքայն կը բացատրէ պատգամաւորութեան նպատակը, և ապ. Պէրպէեան կը կարդայ ուղերձը, ուշադ չեչտելով։ Արքայազնը հնոտիկական ոճով մը կը խօսի։ Ամբողջ ատենը մէջ չեն երբ պատրիարքի հրաժարականը կը ջանան բոլորովին ներքին հարցերու վերապրել, ուսոր կուզեն ուղիղ ճանկան մնալէ։ Պատրիարքը կը յայտարարէ թէ՝ ինքն գոհ և չնորհակալ է ազգէն, և թէ չը կայ մը հակաազգերնական կուսակցութիւններէն դէմ։ Փոխադարձաբար պատգամաւորք ալ կը յայտնեն թէ ազգը և Ազգ. ժողովը ալ պատրաստ են ամէն դիւրութիւն ընծայել արքայազնին։ Եթէ կուզէ փոխանորդ մը ընտրուի, պատրաստ ան պատրիարքն կամ առժամ ժողովը ինչպէս որ արքայազնին հանոյ կը թուի։ Թէ մնծաւորք պատրաստ են ամէն դրամական աջակցութիւն ընել։ Վերջապէս պատգամաւորք կառաջարկեն ինչ որ ազգին հնար է ընել առանց իր արժանապատուութեանը վնասելու։ Ամենէն կարեւոր առաջարկներն է Ազգ. ժողովը կազմել պատգամաւորութիւն մը խրկել առ Թագն, որ կառավարութիւնէն խնդրէ պատրիարքի հրաժարականի պատճառներու քարտումը։ Կրնար ենթադրել թէ այդպիսի բնթացք մը արչափ օգտակար կրնայ ըլլալ և թերևս մասամբ ազգէ մայիս 22-ին նամին տեսը։ Սակայն արքայազնը այս առաջարկն ալ չընդուներ, չենք գիտեր ինչու, և կը յայտարարէ թէ՝ նախապարք իրեն առաջարկած են անճամբ առաքինին ներկայացնել և այս հարցի վրայ խօսել, բայց ինքն չէ ընդունած այս առաջարկը։ Մենք կը կարծենք թէ պատրիարքը մերժելով լաւ բան մը չէ բրած։

Այդ տեսակցութիւնէն ակներև էր թէ պատրիարքն այն օրն ալ հրաժարականը հաս չէր պիտի ատներ։ Պատգամաւորք նախկցուցին թէ Ազգ. ժողովը վերջացուցէ ազգկ գիրքն մը մէջ չէ. պատրիարքը հրաժարականը հաս չառներ, ամբոխը կրնայ ժողովին, ազգը զգոհ այս կարգադրութենէ, ինչ ընելու է։ Պատրիարքը կը յայտնէ թէ եթէ կուզեք առաջարկեմ կառավարութեան որ դիմադրական զօրութեամբ պաշտպանէ ժողովը։ Պատգամաւորք իրենք ալ գիտեն թէ այսպիսի միջոցներու—դիմելու հարկ չը կայ, ուսոր այս առաջարկը չեն կրնար ընդունել։ Պատրիարքը բաած է ազգին թէ անոնք որ շատ ազգկասէր պաշտպանութիւն մը կընեն իրեն նկատմամբ ազգին դէմ, անոնց ալ ըսեր է որ լռեն։ Ինչ ազգկ կընէր եթէ քանի մը շաբաթ առաջ մեկզի ընէր այդ վտանգաւոր չրմար բանակցութիւնները։ Ուր ուրեմն պատրիարքը կը յայտնէ թէ դիմադրական ուժերը կրկին անգամ Ազգ. ժողովոյ պիտի իյնէին, որպէս զի ժողովը ալ իր ադատութիւնը գտնէ և գիտնայ թէ ինչ պիտի ընէ։

Երկկ երեկոյ այդ վերջնական հրաժարականը պատրիարքը իսկած է յարկն եպիսկոպոսներ Ազգ. ժողովը հինգշաբթի օր պիտի գումարէ այն իրողոյ համար։ Եթէ պատրիարքն այս հրաժարականը դիւանագիտական ոճով մը իրերը նորէն կնկրկնայ, իսկ եթէ պարզութեամբ գրած է յաջորդի մը ընթացքը կըլլայ։ Ուսոր սպասանիք հինգշաբթի առաւ։ Եթէ առաջ կարնանք հրաժարականի պարունակութեանը տեղեկանալ, կը հաղորդինք ձեզ։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

—

—Լրագիրներին Կ. Պոլսէն հետագրում են, որ աւտրիական դեսպանը, երբ իր կառավարութենէն հրահանգներ առացաւ, կոնգիէրէնցիայի առաջին նիստը կայացաւ յունիսի 11-ին, Ցերասպիայում, Կօրտիի բնակարանում։

—«Իէյտների ընկերութիւնը» յունիսի 12-ին հաղորդում է, որ կոնգիէրէնցիան երկկ օրաշուռաչէս գումարվելուց կօրտիի նոտարատնեութեամբ կոնգիէրէնցիայի անդամները պարտաւորվեցան անպայման կերպով գաղանի պահել նիստերի բովանդակութիւնը։ Փարատագրներ չընդունէին։ Հենց որ գնացանները նոր հրահանգներ կը առանան, հետևեալ նիստի օրը կը նշանակվի։ Բ. Գուռը չարաճճակում է բոլորել կոնգիէրէնցիայի դէմ։

—Անգլիական լրագիրներին Ալէքսանդրիայից հետագրում են, որ սկսագրված անդամները, յունիսի 5-ին գումարվելոյին, բայց բոլորը ներկայ չէին եղած։ Երկրի ներսը բաժանութիւններ են պատահում։

—Անգլիական պօլիտիան, ինչպէս յայտնի է, կձգտի հետևել արտաքսման գնա դէնքերի և պատերազմական զրահների պահեստ, որ նշանակված էին Իրլանդիայի համար։ Այդ պահեստը գտնվում է մեկ ախոռատան մէջ։ Այդ պահեստում գտան հարիւր հազար պատրոններ, մնացել մի քանի հազար հրացաններ, 25 մեծ արկղներ ատրճանակներով և այլ զէնքերով լի։ Այդ պահեստի տէրերը գնա են իբրև անհայտ անձինք։ Ոստիկանութիւնը փակվեցան իրանց տներում, բռնված են կերակրվում և վախենում են փողոց դուրս գալ։

—«Republ. Francaise» լրագիրը «Ֆրէյսինէի ճակատագրական քաղաքականութեան» մեկ տարին է անում և այն եզրակացութեան է գալիս, որ իրավացիորէն կորած օրը արտայայտում է Եգիպտոսում բնակվող ֆրանսիացիների կարծիքը։

—«Standard» լրագրի տեղեկութիւնների համեմատ, Աբդուլ-Հաչան վճռել է, եթէ պետական պետութիւնները դիմադրված միջամտութիւն գործեն, բանդել Սուէզեան ջրանցքի շէնքերը գիտնում, առնել Կայրոնան երկաթուղին, հեռագրական գործիքը ընդգիմադրութիւն գործել, իսկ եթէ կը յարձակվի, յետ քաշվել դէպի անապատը, ուր նրան 30,000 բեդուինները օգնութիւն են խոստացել։

—Լրագիրներին հետագրում են յունիսի 11-ին, որ Բ. Գուռը խնդրում է իր կարգադրութեանը յանձնել պետական մի քանի պօլիցիական գործեր։

—Ալէքսանդրիայից հետագրում են յունիսի 10-ին, որ լուր է տարածվել, թէ Ֆրանսիայինները չատապով պատրաստ են Իսմայիլիա, իսկ անգլիացիները պիտի Սուէզ և Պօրտ-Սաիդ։

—Լրագիրներին յունիսի 11-ին Ալէքսանդրիայից հետագրում են հետևեալը։ Լսում է, որ Ալէքսանդրեան պօլիցիայի գլխաւորը, պատասխանատուութենից վախենալով, ինքն հրաժարեց իր տարապրեալներին խնդրել իրան։

—«Հաւատի ընկերութիւնը» լրագրից հետագրում են, յունիսի 19-ից։ «Երէկ, չաբաթ օր, յունիսի 17-ին, տեղական իրավարանական կօլեգիան, կոմս Ֆալմինի նախագահութեամբ մէկ մեծ ժողով կազմեց Գարիբալդիի ընտանիքին դատակցութիւն յայտնող մեկ ադրէս ուղարկելու համար։ Կոմս Ֆալմինի դատաստանական ճաս խօսեց իտալական անկախութեան հերոսի։ Պօօֆէսօր Լէօն Լէվի ասելացրեց, որ միայն Գարիբալդիի ապստամբութեան և ժողովրդի մէջ նրա գործած ոգևորութեան չնորհիւ Իտալիային աջողվեցաւ ազգ բանել մեծ պետութիւնների չարքում։ Ապրևսը, և հարկէ, միաձայն ընդունվեցաւ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Լէոնօնի գլխաւոր հետագրական կայարանում ընդունվում են այժմ հետագիրներ հետևեալ լեզուներով. անգլիերէն, հայերէն, դանիերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, յունարէն, հրէարէն, հոլլանդերէն, իտալերէն, լատիներէն, նօրվեգերէն, չէխերէն, սպանիերէն, պօրտուգալերէն, րումիներէն, բօհեմերէն, բոլգարերէն, կրօատերէն, լիներէն, ռուսերէն, սերբերէն, սլօվակերէն, պարսիվաներէն, մնդպարերէն, թիւրքերէն և եապօներէն։

* * *

«Русскій Еврей» չաբաթաթերթը ասում է որ Իտալիայի հրէաները ոգևորութեամբ մասնակցում են Գարիբալդիի յիշատակին կատարվող ցոյցերին։ Յայտնի է որ Գարիբալդիի ամենամտերիմ բարեկամ Հէնրի Գէյմինի գովասանական ճառ խօսեց իտալական անկախութեան հերոսի։ Պօօֆէսօր Լէօն Լէվի ասելացրեց, որ միայն Գարիբալդիի ապստամբութեան և ժողովրդի մէջ նրա գործած ոգևորութեան չնորհիւ Իտալիային աջողվեցաւ անգ գնալ մնձ պետութիւնների շարքում։ Ապրևսը, և հարկէ, միաձայն ընդունվեցաւ։

ԽԱՌՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

Լէոնօնի գլխաւոր հետագրական կայարանում ընդունվում են այժմ հետագիրներ հետևեալ լեզուներով. անգլիերէն, հայերէն, դանիերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, յունարէն, հրէարէն, հոլլանդերէն, իտալերէն, լատիներէն, նօրվեգերէն, չէխերէն, սպանիերէն, պօրտուգալերէն, րումիներէն, բօհեմերէն, բոլգարերէն, կրօատերէն, լիներէն, ռուսերէն, սերբերէն, սլօվակերէն, պարսիվաներէն, մնդպարերէն, թիւրքերէն և եապօներէն։

* * *

«Русскій Еврей» չաբաթաթերթը ասում է որ Իտալիայի հրէաները ոգևորութեամբ մասնակցում են Գարիբալդիի յիշատակին կատարվող ցոյցերին։ Յայտնի է որ Գարիբալդիի ամենամտերիմ բարեկամ Հէնրի Գէյմինի գովասանական ճառ խօսեց իտալական անկախութեան հերոսի։ Պօօֆէսօր Լէօն Լէվի ասելացրեց, որ միայն Գարիբալդիի ապստամբութեան և ժողովրդի մէջ նրա գործած ոգևորութեան չնորհիւ Իտալիային աջողվեցաւ անգ գնալ մնձ պետութիւնների շարքում։ Ապրևսը, և հարկէ, միաձայն ընդունվեցաւ։

* * *

Արաբի-փաշայի բօմանը։ Եգիպտական այդ պիկտատօրի մասին, որը Տուլոնում մեկ տարի մնաբերին, թէ ինչ կերպով պէտք է ընդդիմադրել եւրօպական պետութիւններին, պատասխանում։ «Ես կատարելապէս յոյս պատ ունեմ իմ սրի վրայ»,—«Kölnische Zeitung» լրագրի թղթակիցը պատմում է հետևեալ պատմութիւնը, որ մեկ զարմանալի յոյս է գրում փաշայի յաղթութիւնների վրա դէպի փոխադարձի բնաւորութիւնը։ Շատ տարիներ առաջ, երբ Արաբին միայն «տուանդեմ» պատերն էր մեկ գնդի մէջ, որի զօրանոցները գտնվում էին կայիրէից դէպի հիւսիս-արևելք, Արաբի մօտ, Մարիէնտատից ոչ հեռու, նա սիրային յարաբերութիւններ սկսեց տեղական չինովնիկի մեկ պետերիկ աղջկայ հետ, և մտադրութիւն ունէր պսակվել նրա հետ։ Երիտասարդները նշանվեցան։ Այն ժամանակ եւրոպացի էֆէնդին միայն իր բնաւորական հպարտութեան վրա էր մտածում։ Եթէ այդ պսակը կայանար, այն ժամանակ գործերի դրութիւնը նիպատակում, չատ կարելի է, բոլորովին ուրիշ կը լինէր։ Մի անգամ զօրավարը նշանակված այն գնդին, որտեղ ծառայում էր Արաբին։ Խնդիրը մասին-փաշան իր միակ, բայց սաք աչքով պատանեաց տեսաւ Արաբիի սիրոյ առարկային, որը իր ընկերուհիների հետ միասին դուրս էր եկել նայելու զօրահանդէսն և անզգուշութեամբ քօղով լաւ չէր ծածկել երեսը։ Այդ հմայքը բաւական էր, որ աղջիկը Արաբիի կնոջական փոխանակ, նշանաւոր անձի զօրական յանկութիւնների առարկայ դառնար։ Երիտասարդ աղջկայ բնաւորի հետ բանակցութիւնները այն հնարանքն ունեցան, որ գնդակցութիւն յայտնի զարմանութեամբ յայտնվեցաւ խէդիվի հոյակապ հարեմում։ Ցայտնի չէ, թէ արդեօք հաւանեց ապիկը իր վիճակի այդպիսի փոփոխութիւնը, բայց այդ անցքը մեկ գեղի հարուած տուեց երիտասարդ Արաբիին և նա վճռեց կամայականութեան դէմ հանդգնել բնել իր ամուսնական իրաւունքների, անհոգ վտանգը մեկ երկրում, ուր թագաւորում է անսահման բռնակալութիւն։ Խէդիվին մատուցած իր խնդիրքի մէջ Արաբին յիշեցնում էր նրան, որ երիտասարդ աղջիկը, նախ՝ բուռ չէր, երկրորդ, որ նշանադրութիւնը ազգկան իր (Արաբիի) սեփականութիւնն գործերից չատ վաղ այն ժամանակից, երբ աղջիկը պատրաստ էր գալ նորին բարձրութեան և պատրաստ խէդիվի պէտք է առնէ, որ նա չը պատճառէ երիտասարդ պարոչիին այդքան չատ վնասներ հանար։ Եթէ նա չը վերադարձնէ աղջկան իր ամուսնուն, գոնէ տուէք նրան բէյի տասնեակ, որով, նրա կարծիքով, կատարելապէս վարձատրած էր նրան իր դէմ արած մի քանի անպատրութիւնների համար։ Բայց Արաբի այդ բոպէից անհնազան տանջութիւնների մէջ էր գտնվում։ Նա պէտք էր գնար Գարիբալդիի ընտանիքին դատակցութիւն յայտնելու համար։ Ֆելի-Բէնիթօ փողոցը հասնելուց յետոյ, նա կանգնաց ապաւիլ։ Յարմար րոպէ գտնելով, նա վազելով մտաւ մեկ բակ։ Այն մարդը, որին խեղճ ժորնալիստը պիտոյ, տարաւ նրան մեկ մնծ նեղնեատան, ցոյց տուեց նրան մեկ մնծ արկղ և հրամայեց նրան նրա մէջ թաղնվել։ Սուիլօ թաղնվեցաւ, յետոյ, մի փոքր ժամանակից յետոյ լսեցին վագելով, որ կարողանայ մի բան տեսնել, նա նկատեց մի մնծ սայլ, և կանաչեղէն բոլոր բաղարիաչ մասերը։ Նա սպասեցից ազատակից, տեսնելով գործը մտաղիները. նա թաղնվեցաւ այն արկղի մէջ, որ ընկնում են մահապարտների գլխները։ Սուիլօ դուրս բնաւ այնտեղից և սկսեց փախչել։ Մեա օր նա խնդացրեցաւ։ Այդ ժամանակից, ասան և մեկ տարիների ընթացքում, Լէդրան-դի-Սօլ և Տէստա թմբկները իրար աշխատում էին նրան թմբկել։

«ՄՇԱԿԻ» ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻԶԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. Պետերբուրգ, 18 յունիսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է, որ „Минута“ լրագրի հրատարակութիւնը թոյլ է տուած, իսկ «Петербургскій Листокъ» լրագրի հաւոյ ծախքը արգելված է։ «Голосъ» լրագիրը հաղորդում է, որ յունիսի 17-ին հանդիսով բացված է Ս. Պետերբուրգի ծովային ջրանցքը։ «Новости» լրագիրը բսել է, որ նեթոդված է ոչնչացնել Արալեան նաւատորմը։

Լ Օ Ն Դ Օ Ն, 18 յունիսի։ Իրանդիայի մէջ կարուածական նոր ապատնութիւններ են գան. ապանված են Լորդ Կաբենդիշի կատարիչը և նրա օգնականը։

Ս. Պետերբուրգ, 19 յունիսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. քաղաքային օրէնքների կանոնագրութիւնը կազմող մասնաժողովի անդամներ նշանակված են. պետական խորհրդի անդամներ՝ Լիւբիմովը, Սաարիցկի և Պօբեդոնօսցեվ, սենատօրներ՝ Ֆրէյ, Կնիրիմ, Լուկեանով, Գօրբով և Պահման, պրօֆեսօրներ՝ Գօրեվիճանկի, Մարդիշով, դեպարտամենտի դիրեկտոր Բէդրօֆնի, օբեր-պրօկուրօրի օգնական Կարնիցկի։ Երկրագրական մասնաժողովի նախագահ նշանակված է Սաարիցկի, նրա օգնական Կնիրիմ, անդամներ՝ Լուկեանով, Գօրբով, Պահման, Գօրեվիճանկի։

Fonds A.R.A.M

ВАШИНГТОНЪ, 19 *յունիսի։* *Դիտօ երէկ կախված է։*

АЛЕКСАНДРІЯ, 19 *յունիսի։* *Արաբի-փաշա վճռեց ուղևորվել կ. Գօլիս. Նա յայտնեց գօլքերին, թէ գնում է սուլթանին շնորհակալութիւն յայտնելու առացած շքեղանշանի համար։*

Ս. ПЕТЕРБУРГЪ, 19 *յունիսի։* *Գեռական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 р. 87 կ., երկրորդ 90 р. 37 կ., երրորդ 90 р. 62½ կ., չորրորդ 95 р. 52½ կ., հինգերորդ 89 р. 75½ կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 218 р. 50 կ., երկրորդ 210 р. 50½ կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 88 р. 87½ կ., երկրորդ 88 р. 75½ կ., երրորդ 88 р. 75½ կ., ոսկի 8 р. 28½ կ.։ Ռուսաց 1 р. լօնդօնի վրա արժէ 24,06 պէնս, Ամստերդամի վրա արժէ 121 р. 75 պէնս, ռուսաց 100 р. Համբուրգի վրա արժէ 205 մարկ 75 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 252 ֆրանկ 87 սանտիմ։ Թօռսայի արտադրութիւնը տմուր է։*

Ս. ПЕТЕРБУРГЪ, 20 *յունիսի։* „Правит. Вѣстн.“ *լրագիրը հաղորդում է. ֆինանսների մինիստրութեան առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ բիւրեաւ գնդապետ դիվերսը նշանակված։ Լրագիրները հաղորդում են, որ պօլիցիայի հրամանով դիվերսը ենթարկվածների գործերը կողոպտելու եղանակների գործերը քննող մասնաժողովը վերջացրել իր պարապմունքները։*

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

КЕЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

7—50

Խնամարհաբար խնդրում են ԵՐԵՒԱՆի պատուելի պարոններին, ախկիններին և օրիորդներին, որոնք ՊԱՐՏ են ճնում մեր ԽԱՆՈՒԹին, վճարել իրանց պարտքը մինչև յունիսի 1-ը։ Հակառակ դէպքում ասիպված կը հրատարակեմ առանձին յայտարարութեամբ նրանց անուններն ու ապգանունները։

ԳԷՈՐԳ ԽԱՆԱԶԱՏԵԱՆՑ

КВАРТИРЫ

Въ 4 и въ двѣ комнаты отдаются въ наемъ, на Католическомъ переулкѣ домъ № 11, противъ дома *Андроникова.*

Желающіе могутъ взять весь домъ въ АРЕНДУ.

Справляться тамъ-же отъ 9 до 12 часовъ утра и отъ 5 до 7 часовъ по полудни.

3—3 (2)

Թողնելով Թիֆլիս ընդմիշտ, ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ մագազինի տէրը ԾԱԽՈՒՄ է այժմ իր ամբողջ ապրանքը ԳՈՐՇԱՐԱՆԱԿԱՆ ԳՆԵՐԻՑ էժան, իսկ ապրանքների մեծ մասը կԻՍԱԳՆՈՎ։

Օգուտ քաղեցէք այդ հազուագիւտ դէպքից։

Ուրիշ այդ տեսակ դէպք ներկայանալու չէ Թիֆլիսի և նրա շրջակաների բնակիչներին։

3—3

ТЕХНИКЪ принимаетъ работы: по механическому дѣлу, производству чертежей на проэкты построек. Также желаетъ имѣть мѣсто на заводѣ или фабрикѣ, подходящихъ къ спеціальности.

Стар. Арсенальная д. № 28. Н. С. Л.

ՏԵԽՆԻԿ *ընդունում է աշխատանքներ մեքենայական գործերի մէջ, ընդունում է պատուէրներ գծագրերի և շինութիւնների պրօէկտներ պատրաստելու, պատրաստ է պաշտօն ընդունել մի գործարանի կամ ֆաբրիկայի մէջ իր մասնագիտութեամբ յարմար։*

Հասցէն վերև կարդացէք։

1—4

„КРЫЛАТЫЙ ИТАЛІАНСКІЙ ХАЩОПАПАХОПЧІЙ“ АНОНИМОВ. ГРЮЗОЦКІЙ БАЖАНОРДНЕРІЙ.

Խնդրում ենք այն անձինքներից թէ Բագու և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մօտ գտանվում են այդ դիքսկի բաժանորդական թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել։

Թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ“ Абелу Апресянцу. *Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ նամակաւ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պարոններից, երկու թերթ մեզանում պահելուն առթիւ։*

Բաժանորդներին յանձնելի գրքերը արդէն տպագրութեան առակ են Թիֆլիսում։

Հրատարակիչ.—Աբէլ Ապրիսեանց.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, *Գօլօվինակի պրօսպեկտի վրա, տուն Ճարտարապետ Բէյլէի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։*

Ի նկատի առնելով, որ ծախվում են **ԾԻԱԽՈՏՆԵՐ,** *որոնց տուփերը* **ԿԵՂԾՈՎԱԾ** *են և իմ գործարանի ծխախոտի տուփերին են նմանեցրած, պատիւ ունիմ խնդրել յարգոյ հասարակութիւնից այսուհետև իմ գործարանի արդիւնաբերութիւնը դնելու ժամանակ* **ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ** *դարձնել իմ* **ԱՆՈՒԱՆ** *և* **ԱԶԳԱՆՈՒԱՆ** *վրա, որ սրտագուժ է մեծ տառերով ռուսերէն, հայերէն, վրացերէն և Թուրքերէն լեզուներով։ Մի և նոյն ժամանակ աւելացնում եմ, որ ինչպէս առաջ, նոյնպէս և այժմ ծխող հասարակութեանը բաւականութիւն տալու համար առանում եմ* **ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԾԽԱԽՈՏ** *Թիւրքաց ամենալաւ պլանտացիաներից ինչպէս* **ԿԼՕՐԻԿ** *ենթաջէի,* **ՍԱՄՍՈՆ** *և այլն նոյնպէս և ամենալաւ ծխախոտ կօվկասի գլխաւոր պլանտացիաներից.*

ԲՕՋԱՐՋԵԱՆՑ.

2—2 (1)

Ներսիսեան դպրանոցի բարձր դասատան աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ բոլոր Հայ դպրոցների տարրին և միջին դասատանց համար։ Ցանկացողք Թող դիմեն Թավիանովի կարվանատրայում պ. Գրիգոր Կակեանի խանութը № 1.

Մի Հայաստանական ուսանող, որ այժմ արդէն մանզիխուսն է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ Թէ տարրական և Թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետևեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Мареы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ՍՏԱՑՎԱԾ Է *դրելու Թուղթ առաջին աեսակի 4 р. 50 կ. օգտին, բրինձ 6, 8 և 9 կ. ֆունտը, խինայլ գինի ջերմի դէմ 1 р. 40 կ. շիշը, փոշի տարափոխիկ հիւանդութեան դէմ, լուացքի և տանվաք սրբելու համար* **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷՑ.** *Նոյն տեղը լէպեշկաներ, ցիտարդ և շերբետ ծարաւի դէմ։ Ցածկոցներ 4 р., շոկոլադ երկու բաժակի համար 5 կոպէկ։ երկաթէ մահճակալներ 8 р. և այլն։*

3—10

ГЕОРГІЕВЪ ДЕВИЧЬЯНЪ *նախկին աշակերտներից մէկը՝ կամենում է այս տարուայ ընթացքում, հայոց լեզուի, հայոց պատմութեան, հայոց աշխարհագրութեան և տարրական ուսման դասեր տալ։*

Ցանկացողք կարող են դիմել „ՄՇԱԿի“ խմբագրատուն։

3—3

Մի Հայաստանցի երիտասարդ կամենում է ծառայ մանել մի տան մէջ Թիֆլիսում, կամ Թիֆլիսից դուրս։

Նախապատուում է հայերի մօտ ծառայել։

Հասցէն Թողնել „Մշակի“ խմբագրութեան մէջ։

4—5

Մէջի փողոց, կամօլէեսկայա փողոցի անկիւն № 13.

*Աւելի էժան, քան Թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիչեննայի մուրճ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ КРЮЧЬЯ 8—30 р., չամպաններ 250—25 р., սակիջյամժներ 1. 30—12 р., սուն դուկներ ձ

№ 113 Յունիսի 25 Ուրբաթ 1882 Յունիսի 25 Ուրբաթ № 113

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարւանը 6 րուբլ։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են մուտքին խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացիք գիմում են ուղղակի Տիֆլիս։ Редакція «Мшака»։

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է առանց լրագրի։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անհրաժեշտ կը լինէր։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Թիւրքիա։ Սուլթան և Արաբի-փաշա։ Նամակ Թիւրքիայից։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՋՏԱԼՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խառնայի մէվլութիւններ։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԿԸ ԼԻՆԻ

Ընթերցողը յիշում է թէ քանի անգամ մենք մեր լրագրի էջերում յարուցել ենք Անդրկովկասում, յատկապէս Թիֆլիսում, հայաբնակ բարձրագոյն դպրոց հիմնելու խնդիրը։ Մենք այդ խնդիրը բազմաթիւ յօդուածներում քննել ենք և ամեն տեսակ ապացոյցներ ենք բերել մեր երկրի մէջ բարձրագոյն դպրոցը հաստատելու անհրաժեշտութիւնը ապացուցանելու համար։ Ապացոյցներից դլխաւորը հիւսիսի կլիմայական կործանիչ ազդեցութիւնն էր մեր տեղացի երիտասարդութեան համար։

«Մշակի» ներկայ համարի ներքին լուրերում ընթերցողը կը դտնի մեր Մոսկվայի թղթակցից հաղորդված տխուր տեղեկութիւնը, որ հաստատում է մեր ասածները մեզանում բարձրագոյն դպրոց հիմնելու անհրաժեշտութեան մասին։ Թղթակիցը հաղորդում է որ բացի սովորական հիւանդութիւններից մեր կովկասեան երիտասարդութեան մի յայտնի պրոցէնտ, հիւսիսային կլիմայի անհիւրասէր ներգործութեան տակ, ընկնում է հոդևկան տխրութեան մէջ և խելագարւում է։ Անցեալ և ներկայ տարին խելագարութեան մի քանի դէպքեր եղել են Մոսկվայում և Ս. Պետերբուրգում։

Ահա այն տխուր հետևանքները որ ունի հիւսիսային կլիման հարաւի զաւակների առողջութեան վրա։ Ինչպէս, ուրեմն, չը դանկանալ որ մեզ մօտ, Թիֆլիսում, վերջապէս հիմնվի մի համալսարան կամ մի բարձրագոյն դպրոց, որ և միջոց կը տայ մեր ուսանող երիտասարդութեան մեծամասնութեանը ձեռք իրանց հայրենի երկրի մէջ, առանց սահմանած լինելու, բարձրագոյն ուսումը ստանալու նպատակով, ենթարկվել անհիւրասէր կլիմայի կործանիչ ազդեցութեանը։

Մեր թղթակիցը խորհուրդ է տալիս, որ չունենալով համալսարան մեր երկրում, դոնե մեր երիտասարդութիւնը ընտրի առժամանակ Ռուսաստանի այն համալսարանները, որոնք խիստ հիւսիսային կլիմայում չեն գրանվում, օրինակ Օդէսայի, Խարկովի, Կիեվի և Կազանի համալսարանները։ Բայց մեր կարծիքով մի շատ յարգելի պատճառ կայ որ կովկասեան երիտասարդութիւնը չէ յաճախում այդ քաղաքների համալսարանները, այն է որ այդ քաղաքներում կովկասցին չորս տարի շարունակ կատարելապէս կարծած կը ձեայ իր երկրացիների շրջանից։

Այն ինչ Մոսկվայում և Ս. Պետերբուրգում նա դոնե գտնում է կովկասեցիների մի կօլոնիա, նա կատարելապէս առանձնացած չէ, նա հարկաւոր ժամանակ թէ նիւթական և թէ բարոյական օգնութիւն է դտնում իր երկրացիների հասարակական շրջանից և իր ընկերների մէջ։

Ա.յսպէս թէ այնպէս շատ և շատ ցանկալի և նոյն իսկ անհրաժեշտ կը լիներ հիմնել մի համալսարան Թիֆլիսում։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Աէքսանդրապոլ, 15 յունիսի

Թէ կիներ ինչ մեծ նշանակութիւն ունի բնատնական խաղաղ կեանքի ընթացքի համար և թէ նա ինչ մեծ դեր է խաղում մարդկութեան զարգացման և յառաջդիմութեան գործում,—այդ արդէն մի անհերքելի ճշմարտութիւն է։ Արդեօք, ինչ է հարկաւոր, որ ընտանիքը, մարդկութեան անպատմ, խաղաղ ճանապարհով յառաջ մղվի դէպի առաջադիմութիւնը, դէպի երջանիկ կեանքը. անչուշտ, փոխադարձ սէրը և յարգանքը ամուսինների մէջ։ Եւ ահաւոր սխալ է տարածուն այդ մտքերը հասարակութեան մէջ։ Այդ պարադրը ընկնում է այդպէս անուանված «հասկացողների» վրա։ Սակայն այդ բանի մէջ առաւել մեծ յանցաւորութիւն կարող են գտնել մեր հոգևոր հովիւները, քահանաները, որոնք ապատ մուտք ունենալով ընտանեաց մէջ, հեշտութեամբ կարող են հասկացնել ապէտ ամբոխին թէ ինչ մեծ նշանակութիւն ունի փոխադարձ սէր և յարգանք ամուսինների մէջ, ընտանիքի խաղաղ և բարօր կեանքի համար։

Շատ անգամ պատահում է, որ ամուսինների մէջ փոխադարձ սիրոյ և յարգանաց բացակայութեան պատճառով փոքր անթատականութիւններից ծագում են այնպիսի գժտութիւններ, որոնք տեղի են տալիս շատ գառն ու ցաւալի իրողութիւններին, այն է՝ ամուսինների բաժանվելուն, միմեանցից հեռանալուն, որի հետևանքը վնասում է յետին խշտաութիւնս.... Եւ ահա մեր հոգևոր հովիւները փոխանակ սէր ու միաբանութիւն բաղդատելու ընտանիքում, փոխանակ սիրոյ գաղափարի իրագործմանը հանդիսանալու, շատ անգամ ինքեանք են տեղի տալիս նման ցաւալի և տղայական դէպքերի։ Թող ընթերցողը ներէ ինձ յիշելու նման դէպքերից մինը, որը պատմ չէ բնաւում ոչ թէ այն քահանային, որի հետ պատահել է այդ դէպքը, այլ և այն հասարակութիւնը, որի մէջ նա ապրում է։ Մեր քաղաքի քահանաներից մինը ահա վեց ամիս է որ առանց մի պատճառի, արձակել է իր հարազատ ամուսնուն փոքրիկ երեխայի հետ։ Իսկ այդ խեղճ և ողորմելի ամուսինը այս վեց ամսուայ ընթացքում դիմել է Աէքսանդրապոլի մէջ օրական հայի կարօտ, յուսին թշուառութեան մէջ։

Հարցնում ենք. միթէ նեղելի է այդ մի մարդու, որ քահանայի սուրբ պաշտօնն է կատարում, որ ժողովրդի հովիւ է համարվում, քանի որ իր տեղական ընտանիքը հովանի չէ իմանում։

Դարձնում եմ մեր հասարակութեան ուշադրութիւնը այս յաւալի դէպքի վրա և հրատիրում եմ մեր բարձր հոգևոր կառավարութեանը, որ ուշադրութիւն դարձնի յիշեալ քահանայի ամուսնու դառն վիճակի վրա, որին սպառնում է տուը իր ամենատխուր հետևանքներով։

* * *

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Թիֆլիսի հայոց բարեգործական ընկերութեան խորհուրդը խնդրում է մեզ տպել հետևեալը «Շուշու քաղաքացի պ. Մարկոս Դօլուխանեան և նրա մայրը տիկին Թագուհի Դօլուխանեան, նուիրել են հայոց բարեգործական ընկերութեան 500 րուբլ և յիշատակ հանդուցեալ Եսայի Դօլուխանեանի, այն պայմանով որ այդ դումարը գոնվի Շուշու տեղական վարչութեան իշխանութեան ներքոյ և վարչութիւնը իրաւունք ունենայ ծախսել միայն նրա տոկոսները։ Խորհուրդը քաղցր պարտք է համարում մատուցանել հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնը յիշեալ արժանապատիւ նուիրատուներին։»

—

Շնորհակալութեամբ առացանք «Պաղկաքաղ Հ. Հէյնէի բանաստեղծութիւններից» վերնագրով հայերէն գրքոյկը, որ թարգմանել է գերմաներէնից Անտոնեան։ Այդ գրքոյկը պարունակում է իր մէջ Հէյնէի մի քանի բանաստեղծութիւնների հայերէն թարգմանութիւնները, որոնցից մի քանիսները բաւական աջողվել են անյայտ թարգմանչին։ Գիրքը տպված է Թիֆլիսում Ց. Մարտիրոսեանի տպարանում, ներկայ 1882 թիւն և արժէ 40 կոպէկ։

—

Մեզ հաղորդում են հետևեալ տեղեկութիւնը։ «Չեր լրագրում մի ժամանակ յայտնեցինք, որ Թիֆլիսի կաթոդիկէ տէրը Գէորգին եկեղեցու ախտատորների տուրքատուները (վարձ բնակարանի) մտնում են եկեղեցու քահանաների գրպանը, փոխանակ գործադրվելու եկեղեցու օգտին։ Մենք այն ժամանակ պատասխանել էինք նոյն եկեղեցու երեցփոխին, որ մինչև այդ որը ուշադրութիւն չէ դարձրել այդ անկանոնութեան վրա։ Այժմ հաստատապէս իմացանք, որ այն օրից ս. երեցփոխը տուրքատուները ինքն է առ-

Fonds A.R.A.M

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԱՄԱԶԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՆՆԵՐԸ

—

XXXV.

Մենք տեսանք մանկութեան տարիները, թէ ինչ եղաւ Տիվակի իշխան Մելիք-Աւանեան Մելիք-Բախտամը, որը իբրև քաղաքական յանցաւոր ազատված էր Պարսկաստանի Արդաբիլ բերդում (տես գլ. XXI)։

Այն օրից անցել էր ամբողջ տասն տարի, այդ հերոսը դեռ մաչում էր հեռաւոր բանտարկութեան մէջ։

Երբ Աղա-Մամադ-խանը վերջին անգամ արշաւանք գործեց դէպի Ղարաբաղի կողմերը և Շուշի բերդում սպանվեցաւ (1797), նա գալու ժամանակ անցաւ Արդաբիլի բերդաքաղաքով։ Այստեղ գտնվում է այն երեսի մէչիդը, որի մէջ զետեղված են Շեյխ-Սէֆիի և մեւս Սէֆեվի թագաւորների չիբխիները։ Պարսից նոր թագաւորների սովորութեան համաձայն, Աղա-Մամադ-խանը, որպէս ուխտաւոր, այցելութիւն գործեց արքաների գերեզմաններին։ Այդ ծէսը կատարելուց յետոյ, նա պէտք է այցելութիւն գործէր բերդի բանտարկեալների մօտ, ուր որ արժան էր, ներումն շնորհելու համար։

Այդ բերդում պահվում էին նշանաւոր քաղաքական յանցաւորները միայն։ Աղա-Մամադ-խանը նրանց չատերին ներումն շնորհեց, որոնց թւում և Մելիք-Բախտամին, մանաւանդ երբ իմացաւ, որ նա Մելիք-Աւան-խանի թոռն է, և նրա նախնիքը Պարսկաստանին մեծ ծառայութիւններ են արել։

Շահը առաջարկեց Մելիք-Բախտամին իր հետ գնալ Ղարաբաղ և այնտեղ վարել իր հայրենի իշխանութիւնը։ Իսկ Մելիքը թէև քաջ, պատերազմական մարդ էր, բայց ունէր և իր կրօնական սկզբունքները։ Երկար տարիներ պարսկական աքսորանքի մէջ ապրելով, զուրկ եկեղեցուց, զուրկ պահեցողութիւնից,—այդ համարում էր նա մի մեծ յանցանք կրօնի և եկեղեցու դէմ։ Այդ պատճառով, փոխանակ Աղա-Մամադ-խանի դօրքերի հետ իր հայրենիքը գնալու, նա ուղղակի դիմեց էջմիածին իր մեղքերը քաւելու համար։

Էջմիածնից վերադարձաւ նա Ղարաբաղ այն ժամանակ, երբ Աղա-Մամադ-խանը Շուշի բերդում սպանված էր և Իբրահիմ-խանը ամբի մեծ վատահութեամբ վարում էր տեղային իշխանութիւնը։

Մելիքը գտաւ իր հայրենիքը թշուառ վիճակի մէջ. տուը սարսափելի կատորածներ էր անում և ժողովրդի մեծ մասը ցրիւ էր եկած։ Իսկ ինքը ամբի անբախտ գտնվեցաւ։ Իբրահիմ-խանը լսելով նրա գալուստը, սկսեց բարեկամական կեղծ ցոյցերով հրապուրել նրան, մինչև իր տեղանի վրա կարողացաւ թունաւորել նրան *)։

*) Նրա գերեզմանի արձանագրութեան մէջ պահպանված է հետևեալ խանի ցած գտաւճառը. «Ցայսմ տապանի հանգչի մարմին՝ քաջ և արի Մելիք-Բախտամին. սա էր որդի Մելիք-Աւանին. մահ և վախճան պատմեն տորին՝ մահմադիզով Իբրահիմ-խանին. և որք հանդիպիք ի տապան տորին, միով բանիւ ողորմի ասէք, ամէն»։

Տիվակի ամիրապատուհների իշխանութիւնը ամենամանրամասն էր Իբրահիմ-խանի համար։ Ներքանք Պարսկաստանին ունէր մօտ լինելով, ազդակի յարաբերութիւններ ունէին պարսից բարձր դրան հետ։ Մելիք-Բախտամի ապատութիւն պըտռնելը Արդաբիլի բանտից Աղա-Մամադ-խանի չնորհիւ, և վերջինի ազանելը Շուշի բերդում, չատ հասկանալի է, որ առիլի կը տատկացնէր Իբրահիմ-խանի երկիղը Տիվակի ամբրապատուհներից, և այդ պատճառով, Մելիք-Բախտամին տըմարդութեամբ ոչնչացնելուց յետոյ, սկսեց նա որոդայթներ լարել նրա ժառանգների համար։

Մելիք-Բախտամին յաջորդեց որդին, Մելիք-Աբասը։

Մեր ձեռքում գտնված մի ձեռագիր պատմութիւնից քաղում ենք հետևեալը Մելիք-Աբասի յատկանիշների մասին.

«Նրանց (Մելիք-Աւանեանների) ազգի և տեքստների մէջ տակառին չէր ծնված, արդարև, մի այնպիսի տղամարդ պարթևական, հակայազօր կերպարանքով և ահագնակերպ հասակով։ Իր քաջագործութիւններով սկսեց հետզհետէ նուաճել նա ոչ միայն իր բոլոր հայրենիքը, այլ և մահմեդականների ազգը։ Այդ պատճառով, տարածվելով սփռվեցաւ նրա քաջութիւնն և անուշաբոյրանունութեան համբաւը, որով պատճառ էր յանցաւորներին և մեղաւորներին անձինքներին։ Ուստի տիժանութեան և կաշառքի էր կատարում նա իր դատաւճիռները. մահապարտներին պատժում էր առանց խնայելու. չատերին կախում էր մեծ ճանապարհների վրա կախաղաններից, և չատերին տալիս էր իր ծառաների ձեռքը, որ սրախողխող անեն հասարակութեան և առանձակ մարդիկների աչքերի առջև, որպէս զի, ոչ ոք այնուհետև չը վատահանայ նոյն չարութիւնները գործելու։ Արդարև, սարսափելով զարում էր ամբողջ գաւառը նրանից։ Նրա քաջագործութիւնների համբաւը չատ վաղ հասել էր մեծ բանտարկի (Իբրահիմ-խանի) ականջներին... Բայց նա իր սրտի սիրը ծածկած ունէր, չէր կամենում յանկարծ յայտնել մեր նախապարին (Մելիք-Աբասին) որովհետև նրա նպատակը այն էր, որ զործնի նրան հակակշռի գաւառութիւնից մահմեդական դեներին»...

Ցետոյ երկար խօսվում է այն միջոցների մասին, որ Իբրահիմ-խանը գործ դրեց իշխանի հաւատքը խախտելու համար։

Իբրահիմ-խանը, արդարև, այժմ փոխել էր իր քաղաքականութեան նպատակը հայոց մելիքների վերաբերութեամբ։ Նա տեսնում էր, որ գաւադրութիւնը, սպանութիւնը, թոյնը և այլ որագրիները նրանց կեանքի դէմ, չեն հասցնում իր ցանկացած նպատակին։ Սպանված հօր փոխարէն իշխում էր որդին, կամ նրա տոհմակիցներից մե-

Fonds A.R.A.M

Ռուսական հասարակության մեջ ընդհանրապես, և մամուլի մեջ մասնավորապես, ամենաքիչ ուշադրության արժանացած հարցերից մեկը, անկասկած, Ռուսաստանի ներքին գաղթականության հարցն է։ Ամեն տարի տասնյակ հազարներով ռուսահայեր լքում են իրենց հայրենի գյուղերը և քաղաքները, ուղևորվում դեպի Ռուսաստանի ներքին նահանգները, հաստատվում այնտեղ և ընդմիշտ կորչում հայրենի հողի համար։ Ինչո՞ւ են նրանք գաղթում, ինչպիսի՞ պայմաններում են նրանք հաստատվում նոր վայրերում, ինչպիսի՞ հարաբերությունների մեջ են գտնվում տեղական բնակչության հետ, ինչպիսի՞ ապագա են սպասում նրանց և նրանց զավակներին։ Այս հարցերի մասին մենք գրեթե ոչինչ չգիտենք։ Ռուսական մամուլը, որ այդքան հոգ է տանում ամեն տեսակ ներքին և արտաքին հարցերի մասին, ոչ մի անգամ չի մտածել ռուսահայերի գաղթականության մասին։ Ռուսահայ մամուլն էլ, որ ամեն տարի ստիպված է լինում զբաղվել այդ հարցով, ոչ մի անգամ չի կարողացել ուշադրություն դարձնել նրա վրա։ Ռուսահայ մամուլը, որ ամեն տարի ստիպված է լինում զբաղվել այդ հարցով, ոչ մի անգամ չի կարողացել ուշադրություն դարձնել նրա վրա։ Ռուսահայ մամուլը, որ ամեն տարի ստիպված է լինում զբաղվել այդ հարցով, ոչ մի անգամ չի կարողացել ուշադրություն դարձնել նրա վրա։

Ռուսահայ գաղթականության հարցը ունի մեծ նշանակություն։ Նրա մեջ արտահայտվում է ռուսահայ ժողովրդի ամբողջ կյանքը, նրա ներքին ու արտաքին պայմանները, նրա ապագայի հեռանկարները։ Ռուսահայ գաղթականությունը ներկայացնում է ռուսահայ ժողովրդի ամենաառողջ, ամենաեռանդուն և ամենաարդյունավետ մասը։ Ռուսահայ գաղթականությունը ներկայացնում է ռուսահայ ժողովրդի ամենաառողջ, ամենաեռանդուն և ամենաարդյունավետ մասը։ Ռուսահայ գաղթականությունը ներկայացնում է ռուսահայ ժողովրդի ամենաառողջ, ամենաեռանդուն և ամենաարդյունավետ մասը։

Ռուսահայ գաղթականության հարցը ունի մեծ նշանակություն։ Նրա մեջ արտահայտվում է ռուսահայ ժողովրդի ամբողջ կյանքը, նրա ներքին ու արտաքին պայմանները, նրա ապագայի հեռանկարները։ Ռուսահայ գաղթականությունը ներկայացնում է ռուսահայ ժողովրդի ամենաառողջ, ամենաեռանդուն և ամենաարդյունավետ մասը։ Ռուսահայ գաղթականությունը ներկայացնում է ռուսահայ ժողովրդի ամենաառողջ, ամենաեռանդուն և ամենաարդյունավետ մասը։

Ռուսահայ գաղթականության հարցը ունի մեծ նշանակություն։ Նրա մեջ արտահայտվում է ռուսահայ ժողովրդի ամբողջ կյանքը, նրա ներքին ու արտաքին պայմանները, նրա ապագայի հեռանկարները։ Ռուսահայ գաղթականությունը ներկայացնում է ռուսահայ ժողովրդի ամենաառողջ, ամենաեռանդուն և ամենաարդյունավետ մասը։ Ռուսահայ գաղթականությունը ներկայացնում է ռուսահայ ժողովրդի ամենաառողջ, ամենաեռանդուն և ամենաարդյունավետ մասը։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԵՋ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԱՍԻՆ

##

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳԸ

— Ֆիգարո» լրագրին գրած նամակից՝ 26-ից հունվար: Այսօր առաւօտեան ութ ժամին Եմաշի կայարանը հասանք: Ամբողջ ճանապարհին ոչ մի տեղ չկանգնեցինք, միայն ուղեկցող զինուորները ձիերը ջրելու համար մի քանի անգամ կանգնեցրին

զարսած կրծքի վրա, գլուխը մի փորը թեքված է դէպի առաջ, աչքերը խոնարհած են։ Նա կարծես զբօսնում է և մտածութեան մէջ է ընկել։ Մածձինիի պատկերը չատ նմանւում է Ֆրէյխենկին. մի և նոյն ձևերը, մի և նոյն գալկահար դէմքը։ կարելի է երկուսի վրա ևս ցաւել, եթէ չը գիտենայինք, որ հատուցի ժամանակը անցել է, և որ այժմ նիհարների թագաւորութիւնն է։ Աբձանի բացման հանդիսին ներկայ գտնվելու համար բոլոր ազգութիւններից պատգամաւորութիւններ եկան։ Այսօր երեկոյեան նրանք հանդիսաւոր կոնցէրտ կը կազմեն։ վաղը, պրօգրամայի համաձայն, կը ճանապարհորդեն Սուլինա (Գէնուայի հռչակաւոր գերեզմանատունը)։ Պատգամաւորները պատկներ կը դնեն Մածձինիի գերեզմանի վրա։

—Լրագրներին Լօնդօնից հաղորդում են, յունի 26-ից, որ մեծ պատրաստութիւններ են տեսնվում արշաւող մէկ զօրագունդ կազմելու, որ հարկաւոր ժամանակ կարողանայ պաշտպանել Սուէզի ջրանցքը։

—«Բէյսների ընկերութեան խօսքերով, գնացողները կ. Պօլսում դեռ ևս յոյս ունեն համոզել Բ. Դրանը, որ իրանց առաքելութեան դիմաւոր նպատակն է Բ. Դրան հետ միասին գտնել միջոցները, որ անհրաժեշտ են կարգը վերականգնելու համար Եգիպտոսում. եթէ Բ. Դուռը բանակցութիւններից կը հրաժարվի, այն ժամանակ պետութիւնները իրանց մէջ համաձայնութիւն պիտի կայացնեն անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնելու համար։

—«Mémorial diplomatique» լրագրի խօսքերով, Բ. Դուռը հրամայել իր դեսպաններին Լօնդօնում և Փարիզում յայտնել, որ սուլթանը չէ անհանում, թէ ինչ կերպով կոնֆերէնցիան կարող պէտք է լինի չատացնել եգիպտական խնդրի լուծումը։ Սուլթանը հրաժարվում է հանդէս գալ եգիպտոսում որպէս եւրօպացի ժանդարմ, բայց եթէ դիպլօմատիան այնպիսի հնարք կը գտնի, որով սուլթանը չի երևայ իր եգիպտական հպատակների աչքում որպէս կատարող մեծ պետութիւնների վճռի,—այն ժամանակ նա համաձայնվում է միջամտութիւն դործել։ Բայց այդ նպատակին հասնելու համար կոնֆերէնցիա կազմելու հարկաւորութիւն չը կայ։

—«Temps» լրագրին Պէտերսբուրգից հեռագրում են յունիսի 10-ից, որ այդ օրը Մածձինիի արձանի բացման հանդէսը մեծ չքեղութեամբ կատարվեց։ Այդ հանդիսին ներկայ էին հարիւր յոտնից հազար քաղաքացիներ, որոնց մէջ երկու հազար ազգային և օտարազգի ընկերութիւնների և Ամերիկայի գաղթականութիւնների պատգամաւորներ։ Դէմոկրատական ընկերութիւնների օդի մէջ ծածանվող դրօշակները հանդիսին մեծ կենդանութիւն էին տալիս։ Արձանը չինել է Միքել Անջիօլիակօ։ Աջքի մէկ ճաա խօսեց, որի մէջ բացատրեց Մածձինիի վարդապետութիւնը, ցանկացաւ գեղեցիկ ապագայ Իտալիայի համար, ազգաա ժողովրդների գաշնակցութիւնը և միջազգային արդարադատութիւն։

—Որմէնեան Բ. Դուռը մնրժեց այն բոլոր պահանջները, որոնցով դիմեցին նրան Կրետ կղզու 49 քրիստոնեայ պատգամաւորները, այդ պատճառով պատգամաւորները հրաժարական տուեցին և ժողովը արձակվեցաւ։

—Լօնդօնից յունիսի 10-ից գրում են «Temps» լրագրին որ այդ օրը հանդիսաւոր ժողով մի քանի րոպէ երկիւղի մէջ էր գտնվում, որ Բրէդլօի գործը կրկին կը ծագի։ Նօրդհամպտօնի պատգամաւորը ներկայացաւ ասվորապաա նիստի սկզբին և նստեց այն աթոռի վրա, որ նշանակված էր նշանաւոր օտարականների համար, բայց այդ անդը չէր պահպանում պարլամենտական ժխլիճներ Յանկարծ նա անցնում է առաջ և մտնում է սեղանին։ Սպիկէր չատում է նախագահութեանը Բրէդլօին, որ նա, երբում չը տալով, չէ կարող առաջ անցնել։ Նա կամենում եմ խնդիրը տալ, պատասխանում է Բրէդլօ։—«Նօրդհամպտօնի պատգամաւորի անդամը իրաւունք չունի խնդրագիր մուցնել,—պատասխանում է Սպիկէր,—և պարտաւոր է հեռանալ։» Ամենքը արդէն կարծում էին, որ կը կրկնվի չատ անդամ նկարագրված տեսարանը։ Բայց Բրէդլօն չատացց յետ քաշվել, ասելացնելով. «Ընդհանդիսում եմ ձեր հրամանին, պարոն սպիկէր. ես հեռանում եմ, բայց բողոքում եմ այն բանի դէմ, որ ինձ իրաւունք չեն տալիս խնդրագիր մուցնել։»

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 յունիսի։ „Journal de St. Petersbourg“ հաղորդում է. բանկերի իսկական գներից բարձր եղած նոր ակցիաներ հրատարակելու սովորութեան առաջն առնելու համար Ֆինանսների մինիստրը վճռից թոյլ տալ նոր հրատարակութիւններ այն պայմանով, որ նրանք բօրսային գնով ծախվին, իսկ սկզբնական գնից աւելորդը պէտք է բանկի պահեստի գումարին աւելացվի։ Այդ վճիռը առաջին անգամ գործադրված է կիեվի կալուածական բանկի վերաբերութեամբ։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՐՇՐՈՒՆԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ, յունիսի 27-ին ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ կը տայ մի ներկայացում յօգուտ պ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ։ Տեղերի գները սովորական են։

ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ

Ժ Օ Ր Ժ Ա Ն Դ Ի

„ՎԱՐԴԱԳՈՑՆ ԱՄՊ“

Մանկական վկայ։

Ծախվում է Ղ ն ա զ ա ր ի մի չքաւոր աշակերտի կենսաթոշակական և կոմկասեան դրամանութիւններում։

ԳԻՆՆ Է 25 Կ.։

ՍՏԱՑՎԱԾ Է գրելու թուղթ առաջին տեսակի 4 ր. 50 կ. օզման, բրինձ 6, 8 և 9 կ. ֆունտը, խինայի դինի չկրճկ դեմ 1 ր. 40 կ. շիշը, փոշի տարաֆոխիկ հիւանդութեան դեմ, լուացքի և սամովար սրբելու համար։ **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷՅ**։ Նոյն տեղը լեպեշկաներ, ցիտրատ և շիրքեա ծարաւի դեմ։ Ցածկոցներ 4 ր., չօկօլատ երկու բաժակի համար 5 կոպէկ։ Երկաթէ մահճակալներ 8 ր. և այլն։ 6—10

ТЕХНИК принимает работы: по механическому дѣлу, пропзводству чертежей на проэкты построек. Также желает имѣть мѣсто на заводѣ или фабрикѣ, подходящихъ к спеціальности.

Стар. Арсенальная д. № 28. Н. С. Л.

ՏԵԽՆԻԿ ընդունում է աշխատանքներ մեքենայական գործերի մէջ, ընդունում է պատուէրներ գծագիրներ և շինութիւնների պրօեկտներ պատրաստելու, պատրաստ է պաշտօն ընդունել մի գործարանի կամ ֆաբրիկայի մէջ իր մասնագիտութեանը յարմար։ Հասցէն վերև կարդացէք։ 4—4

Խոնարհաբար խնդրում են ԵՐԵՒԱՆԻ պատուելի պարոններին, ախկիններին և օրիորդներին, որոնք ՊԱՐՏ են ձեռք մեր ԹԱՆՈՒԹԻՆ, վճարել իրանց պարտքը մինչև յուլիս ամսի 1-ը։ Հակառակ դէպքում ստիպված կը հրատարակեմ առանձին յայտարարութեամբ նրանց անուններն ու ազգանուններ։

ԳԷՈՐԳ ԽԱՆԱԶԱՏԵԱՆՑ

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանդլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արտունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետևեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գոլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ձերատարապետ Բէլօի։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

„ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ“ ԱՆՈՒՆՈՎ ԳՐՔՈՑԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ.

Խնդրում ենք այն անձինքներից թէ Բաքու և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մեզ գտանվում են այդ գրքոյկի բաժանորդական թերթերը մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել։

Թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ, Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ յանդամատ մեր տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ուղարկող պարոններից, երկու թերթ մեզանում պահած լինելուն առթիւ։

Բաժանորդներին յանձնելի գրքերը արդէն տպագրութեան տակ են թիֆլիսում։

Հրատարակիչ.—Արիւ Ապրեսեանց.

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, Կ Ա Թ Օ Լ Ի Ճ Ե Ա Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՑԻ. ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՔՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., ս ո ւ ն դ ո ւ կ ն ե ր ձանապարհի 6—35 ր., մարտիններ (погребцы) 6—25 ր., ս ա մ օ վ ա ր ն ե ր 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ո ւ մ ի վ ա լ ն ի կ ն ե ր մ ր ա մ օ ր ն ի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռ ե վ ո լ վ ե ր ն ե ր ա մ ե ն ա յ ն տ ե ս ա կ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէլջիքէրի, սիգար Ռինդարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կու շնատօվի գիլզի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼԵ (չայ) ԵԳ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Լիմէմի. կոֆէ Լիմէմի և Մխխէասնի. ֆետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. Հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պ ր ո ր կ ա յ դինէվազաների, Հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլթուկ (пухъ), պաղնոներ սամովարի և չայու, գանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժիներ. գրչակոճիներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջիբի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հայի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխոնների 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մի կարելու մաշինայ. Անգլիական ասեղներ, բրիտանկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամալ կաթօրկէն 18 կ., վաքս Ֆրանսիայի յակոյ, թուղթ փչոտի, կանվերաներ, սուրգուչ, մանիա, գրիչ երկաթէ, գրչակոճ, քարեսախատակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեզանի և չայու ֆիրուժէ, վարշամի և բրիտանկի գուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուժիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պղպատպղչաններ վ. արշավու, ՌԻՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլբաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալոշիկներ, գոնաիկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. սանդրեր շրմայու ոակոլ, գուտապերչովի և փայտէ, չչտականեր գլխի, շորի, սապոկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի թէկ (бумага) մատոկի կօճի և շալկ (гарусъ) ֆելշաոկէք մարդկերանց և կանանց, պրպտաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոյնտաերէյնի ապրանքներ, սատրե ամեն տեսակ 3 կ.—30 կ., կաոր, Հատավէտ ջրեր, պուդրա, ֆլիցերին ջրի քացախ, Հատավէտ պարարշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՔՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն։

Վաճառականներին տատնձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՑԵԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) *Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Կ Ա Թ Օ Լ Ի Ճ Ե Ա Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ն Կ Ի Ւ Ն* № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

79—180

Մ Ի Ջ Ի Փ Ո Ղ Ո Ց, Կ Ա Թ Օ Լ Ի Ճ Ե Ա Կ Ա Յ Ա Փ Ո Ղ Ո Ց Ի Ն Կ Ի Ւ Ն № 13.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Neuermarkt 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 24 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Меликъ. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 114 Յունիսի 26 Հարթ 1882 Յունիսի 26 Հարթ № 114

ՏԱՍՆԱՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի կէս տարւանը 6 րուբլի։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրւում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարազգացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունւում է ամէն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինտելիգենցիայի դերը։ — Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Ալէքսանդրապօլից։ Նամակ Ախալքալաքից։ Նկրկին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Եղիպտական հարց։ Նամակ Աստրիայից։ Արտաքին լուրեր։—Խառն լուրեր։—Հեռագիրներ։—Յանձնարարութիւններ։—Ֆելիետօն։

ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՑԻԱՑԻ ԴԵՐԸ

Մենք միշտ կրկնել ենք այն միտքը, որ մեր ամբոխի զաւակները, որոնք լուսաւորւում են, բաժանւում ուսում են առնում, այլ ևս չեն կամենում վերադառնալ իրանց հայրենի դիւղը, զօրծել իրանց համագիւղացիների մէջ, բայց միշտ աշխատում են ճոպ մեծ կենտրոններում, մեծ քաղաքներում։ Գիւղացու որդին զառնում է քաղաքի մէջ բժիշկ, փաստաբան, նօտարիուս, բանկի դիրեկտօր, պետական ծառայող, գիւղատնտես։ Այդպիսով ամբոխը իր զաւակներին ուսում է տալիս, բայց իր տուած այդ ուսումից ինքն ոչինչ օգուտ չունի։ Ուսում ստացածները այլ ևս իրանց ընտանի շրջանը չեն վերադառնում և ամբոխը ճնում է տալանց մտաւոր առաջնորդների։

Բայց, ինչ և իցէ, կան մեր ամբոխի մէջ, թէև փոքր թւով, ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչներ, որոնց պարտաւորութիւնը կը լինէր առաջնորդել ոդէտ ամբոխը նրա ամենօրեայ կարիքների, նրա կենսական ամենահարկաւոր պահանջների ու խնդիրների մէջ։

Դժուար է ամէն բան բացատրել մամուլի մէջ, բայց սորանից լրագիրը ամբոխի մեծամասնութիւնը չէ կարդում։ Լինում են յանկարծակի, տիպօղական պահանջներ, երբ ամբոխը անմիջապէս պէտք է դիմի իր շրջանի մէջ ներկայ գտնվող մտաւորապէս աւելի զարգացած մարդուն, նրանից խորհուրդ հարցնելու համար։ Այդ տեսակ ինտելիգենցիային պատկանողներ ամէն տեղ կան մեր ժողովրդի մէջ։ Թէև բարձրագոյն ուսում ստացածների մեծամասնութիւնը բնակվում է քաղաքներում, բայց այնու ամենայնիւ գտնվում են և գաւառներում բարձրագոյն ուսում ստացած, համալսարանական մարդիկ. ամէն տեղ կը գտնվի գոնէ մի բժիշկ, մի փաստաբան, մի տորին պաշտօնեայ, վերջապէս մի թեմական տեսուչ, մի ուսուցիչ, որոնց դիմելով ամբոխը կարող է խորհուրդ առնել իր անելի այս կամ այն նշանաւոր քայլի վրայ։

Կամ մեր ամբոխը խորհուրդ առնելու համար ոչ ոքին չէ դիմում, կամ մեր ոդորակի ինտելիգենցիային պատկանող անհատները, որոնք ապրում են ժողովրդի շրջանում, կատարեալապէս անտարբեր են դէպի ժողովրդի կարիքները, իրանց նեղութիւնն չեն տալիս ուղղութիւն տալ առաջնորդել ժողովուրդը, խելացի խորհուրդներ տալ նրան։

Վերստանենք մի օրինակ։ Երևանի նահանգի մի հայ գիւղ տասն և հինգ ընտանիքների գլուխը յանկարծ, մարդ չը գիտէ թէ ո՞ր խաչէից, միտք է ծնում գաղթել Ղրիմ և Մաքօրեայ։ Ի՞նչի, ի՞նչ նպատակով, ինչ շարժառիթներից դրդված,—ոչ ոք չը գիտէ և չէ էլ կարող բացատրել։ Ով է մտցրել այդ տեսակ միտք գիւղացիների գլուխը, նոյնպէս ոչ ոքին յայտնի չէ։ Ինքն գիւղացին ո՞րտեղից կը մտածէր Ղրիմի կամ Մաղօրօսիայի վրայ, որոնց անունն անգամ նա երբէք լսած չէ... Եւ ահա գիւղացին տալիս է խնդիրը գաղթելու։

Այդ ժամանակ ի՞նչ է անում այն ինտելիգենցիան որ ապրում է նոյն իսկ ամբոխի մէջ. նրանց մէջ կը գտնվի փոքր ի շատէ ուսում առած, աշխարհը տեսած երիտասարդ վաճառական, ներսիսեան դպրոցում ուսում ստացած քահանայ, կը գտնվի գաւառական բժիշկ, կը գտնվի փաստաբան, որ դիցուք Էջմիածնի վանքի օգուտները պաշտպանելով, պատում է գիւղերում։ Միթէ այդ բոլոր մարդկանց մէջ չը կայ գոնէ մէկը, որն, եթէ ոչ ազդասիրական, գոնէ մարդկային դպացմունքը մեռած չէ, որ դիմէր գիւղացիներին և համոզար նրանց այդ քայլը չանելու, բացատրելով նրանց այդ տեսակ գաղթականութեան բոլոր վնասները, քանի որ մեզ յայտնի է թէ հայերի բոլոր մեծ գաղթականութիւնները կովկասեան սարերի այն կողմը, չը դիմանալով կլիմային և հասարակական կեանքի նեղանակին, կորվելով մայրենի հողից, հետզհետէ անհետացան, կամ գոնէ այլասերվեցան։

Ի հարկէ ամէն բանի վրա կրօնական տեսակէտից նայողները կասեն թէ հայոց մեծ կալօնիաները անհետացան այն պատճառով որ կրօնը փոխեցին։ Շատ լաւ. այդ պատահեց Լեհաստանի հայերի հետ, որոնք կաթօլիկութիւնն ընդունեցին, բայց Ղզլարի, Մօզդոկի, Ղրիմի կամ Աստրախանի հայոց մեծ գաղթականութիւնները խ'օ կրօնափոխ չեղան, լուսաւորչական մնացին։ Բայց դարձեալ նրանք փոքր առ փոքր նուազում, այլասերվում, անհետանում, կորչում են, չը դիմանալով ոչ կլիմային, ոչ էլ հասարակական պայմաններին։

Ո՞ւր է Ղրիմի և Բեսարաբիայի ահագին հայոց գաղթականութիւնը,—նա կարող է այժմ կատարեալապէս անհետացած համարվել։ Ի՞նչ դրութեան մէջ են Ղզլար, Մօզդօկ և Աստրախան,—նրանց հայ ազգաբնակութիւնը հետզհետէ կորչելու վրա է, նրանք հայ բնակիչներից դատարկվելու վրա են։

Ի հարկէ ամէն բանի վրա կրօնական տեսակէտից նայողները կասեն թէ հայոց մեծ կալօնիաները անհետացան այն պատճառով որ կրօնը փոխեցին։ Շատ լաւ. այդ պատահեց Լեհաստանի հայերի հետ, որոնք կաթօլիկութիւնն ընդունեցին, բայց Ղզլարի, Մօզդոկի, Ղրիմի կամ Աստրախանի հայոց մեծ գաղթականութիւնները խ'օ կրօնափոխ չեղան, լուսաւորչական մնացին։ Բայց դարձեալ նրանք փոքր առ փոքր նուազում, այլասերվում, անհետանում, կորչում են, չը դիմանալով ոչ կլիմային, ոչ էլ հասարակական պայմաններին։

Ո՞ւր է Ղրիմի և Բեսարաբիայի ահագին հայոց գաղթականութիւնը,—նա կարող է այժմ կատարեալապէս անհետացած համարվել։ Ի՞նչ դրութեան մէջ են Ղզլար, Մօզդօկ և Աստրախան,—նրանց հայ ազգաբնակութիւնը հետզհետէ կորչելու վրա է, նրանք հայ բնակիչներից դատարկվելու վրա են։

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

Չայը ջրից վախենում է։ Դիօգենեսի լապտերին անդամ անկարելի է ընդհանուր տեղերի վրայ մի հոյ նաւապետ գտնել։ Չայը ցամաքի խեղճ է, հաստատուն հողն է սիրում, ծովից վախչում է, մինչդեռ ծովն է մարդս արիացնողը, փոթորիկն է մարդուս սիրտը ամրացնողը, յուզում և յանդուգն ալիքն է մարդուս հանճարեղութիւն տուողը, շաքարներ, ամիսներ միայն ջուր և երկինք տեսնելով և ազատ օդ շնչելով կարելի է ազատ մարդերի տէր լինել, միայն բանիւ յայտնուած ջուրը, ծովու կիսատը, ցամաքին բոլորովին տարբեր զարգացում կը տան մարդուս, և գաղափարները ծովուն տարածութեան չափ ընդլայնելու կը նպաստեն։

Մեր պատմութիւնը որքան չար ու ցամաք լինի, դարձեալ վկայում է, որ մեր նախնիքը ունեցել են մի ծովեզերեայ Հայաստան։ Բայց ծովային պատերազմներից, (զորս հազւագիւտ ուսումնակարիչ պ. Յովհաննէս Այվազովսկին ի գիտէ, ինչ պատճառս չէ յիշած) ունեցել են նաև վաճառաշահ մեծամեծ նաւահանգիստներ։

Իսկ այժմ հայը ոչ թէ նաւատիս, այլ մի հատարակ նաւատի չունենալուց զատ, (ի բաց առնել Կ. Պօլսոյ խայբրնեները) մեր արդի վաճառականները այնքան վախկոտից վախում են, որ մեծ գումարներ շահելու առիթ էլ ունենան, ձմեռ ժամանակ երբէք ճանապարհորդութիւն չեն ուզում անել, ասում են վախում ենք խեղդվինք, և ամառը ճանապարհորդում են ցնկոց ամենաթեթև ծիանքներից քան մեծի մտնին հետևանքներից։ Պօլսոյ ծանօթ հայ վաճառականներից մի անձ ունի առաջաստաւոր նաւեր, որոնք հայ թագաւորների անուններով մկրտած են, իսկ նաւապետը և նաւատիրը օտարազգի են։ Ներքուստ կարդացինք նաև թիֆլիզեցի անուանի մի հայ վաճառական Լօնդօնում նաև է չինել առել կապից ծովու մէջ նաւարկել ասելու համար. սորա նախանձելի սկզբնաւորութիւններ են, բայց, միայն նաև աննեալով գործը չը վերջանար, նաւապետ և նաւատի պատրաստելու է, ջրի վրայ մանգալ սովորելու է։

Վանայ ծովու մէջն էլ ընկերութեամբ չոգենաւ բանեցնելու մի ձեռնարկ կար, ձայնը չէ լսւում, ինչ եղաւ. չոգենաւները ընկղմեցան, թէ վանայ ծովը սառեցաւ, ինչ պատահեցաւ, ոչինչ լուր չը կայ. գոնէ դա լճից սկսէինք, յետոյ անհուն ծովերը կը գնայինք։

Ջուրը մեծ բան է, բազմակողմանի դաստատ է։

Ականջը լսում Գամառ-Քաթիպային, նրա ասածին նման եթէ «ոյժս ինձ հետ դար կարիճ դառնայի» կը դնայի Եւրոպայի նաւարկութեանց ուսումնարաններից մէկին մէջ ուսանող կը լինէի, բայց ափսոս, անկարելի է, որ ալեսր հերքիա անուն այսուհետև։ Թող կարիճ հայը հանել այդ բանին։ Վերջապէս, որքան ցամաքի վրայ մեռնիք բաւական է, բոլոր ոսկորներնիս, մսերնիս չորացան, այժմ ջրի մէջ մնաց մեր յոյսը, ջուր, ջուր, ջուր, ուրիշ ոչինչ։

Նախանձամտութիւնն էլ այստեղ է. չէք հաւատում, կարդացէք սպիտակ «Ձայն Տեառն ի վերայ ջուրց բազմաց»։

***

Անգլիական մի ընկերութիւն ծովու վրայ գնացող վաճառականական մի աշխարհանդէս բանալու նպատակ ունէր, այժմ այս նպատակը իրագործվեցաւ։ Ընկերութիւնը 3,000 տոննելագին չափով և վիս-Բուա անունով մի ահագին չոգենաւ պատրաստեց և ղրաւ մէջը անդղիական զանազան ապրանքներ։ Շոգենաւը աչխարհիս ջուրը պիտի ման գայ, և այլ և այլ քաղաքների դիմաւոր նաւահանգիստներում պիտի կանգնի։ Այս անհնարին ձեռնարկութեան նպատակն է, լծորդել Բիրմինգամի, Մանչեստերի և ուրիշ մեծ կենդրոնական ֆաբրիկների ձեռակերտները ծախել բոլոր աչխարհի և այսպիսով վաճառականներին մինչև Անգլիա ճանապարհորդելու դժուարութիւնից ազատել։ Այս տարօրինակ չոգեչարժ և ջրընթաց վաճառական—նաւին բոլոր յարկերը և սենեակները աչխարհանդիսի տարների փոխուած են։ Փիլադելֆիոյից Միջերկրական ծով պիտի գնայ, անկից Սուէզի ջրանցքը, Սէյլան, Հնդկաստան, Աւստրալիա, Ֆիճի, Գուխ Բաթեյաւայ, Մադէր և այլն։

Գոյս կայ որ միջազգային աչխարհանդիսի մը չափ յաջողութիւն պիտի ունենայ այս նորատեսիլ հրէշ վաճառականը։ Ցտվից վախենող վաճառականներին աչքը լոյս։

***

Գնայի անցեալ օր Վիէննայի Գրատունէրը եկեղեցին։ Այս եկեղեցին վիէննայում երկրորդական եկեղեցիներից է պատկանում և չէնքը հին է։

Ամենայն պարագայիք և հանդամանաք Աստծոյ առն կոչունելու ոլժանի մի տաճար։

Ժողովրդի յատկացնալ բազկաթոռները ընկուզի փայտից չինուած և մինչև անգամ վրան գտնագան պատկերներ քանդակուած են. ասենք, սրբա մեզ համար չորրորդական բաներ են։ Գանք եկեղեցւոյ նորը զարդերին, չքեղ վայելչութիւնը. սրանք էլ մեզ համար երրորդական են։ Մինչև աղքատ գիւղացուն ի պատիւ տաճարին մաքուր հագուած եկեղեցի գայր, սա էլ մեզ համար երկրորդական է կարող ենք ասել։

Իսկ երգեցողութիւնն ինչ ասենք։ Դա ամենքի, նամանաւանդ մեզ համար ամենագլխաւոր և առաջին պայման է։

Ներկայ

Fonds A.R.A.M

ՏԵՂԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ծանուցի 21-ին

ԴԱՒԱԺՈՂՈՎԻ ՏԵՂԱԿԱՆ

Ծանուցի 18-ին

ՏԵՂԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Վաճառի

Ս. Ա.

Դաւաժողովի տեղական ընտրութիւնները տեղի ունեցան Կիրակի, 15 Յունուարի, ժամը 10-ին առաւօտուն։ Ներկայ էին 22-ը ընտրողներ։ Ընտրութեան նախագահ ընտրուեցաւ Ս. Ա. Ա. Ա

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Կ. Պոլսի հայ մամուլը ամեն առիթով ցույց է տալիս, որ Հայկական հարցը ոչ թե մեռած է, այլ ընդհակառակն՝ ապրում է ամենաեռանդուն կյանքով։ Ամեն օր մեզ հասնող թերթերի մեջ մենք գտնում ենք ինչ-որ նոր տեղեկություններ, որոնք ապացուցանում են, որ հայ ժողովուրդը ոչ միայն չի մոռացել իր ազգային պահանջները, այլ ընդհակառակն՝ ամեն կերպ ձգտում է դրանք իրագործել։ Ամեն օր մեզ հասնող թերթերի մեջ մենք գտնում ենք ինչ-որ նոր տեղեկություններ, որոնք ապացուցանում են, որ հայ ժողովուրդը ոչ միայն չի մոռացել իր ազգային պահանջները, այլ ընդհակառակն՝ ամեն կերպ ձգտում է դրանք իրագործել։

Ընդհանուր կարծիք է

բաշխելու համար, բայց պօլիցիան փակեց այդ ժողովը սօցիալիստների մասին հրատարակված օրէնքի հիման վրա: Այդ ժողովում արմատիր կօնգրես առաջիկ խոտո ձառ խոսից կառավարութեան դէմ:

—Բազմաթիւ յարգելի անձինքների մէջ, որոնց թուում պէտք է յիշել կէնտրբերեան և իօրկեան արքեպիսկոպոսներին, միտք ծագից արժանաւոր արձան կանգնեցնել ի պատիւ մեծ բնագէտ Դարվինի: Մատրութիւն կայ Լօնդօնի հրապարակներից մէկի վրա կանգնեցնել Դարվինի արձանը և մայր դուռար հաւաքել բիօլօգիայի աշխատութիւններին նպաստելու համար:

—Լրագիրները հաղորդում են, որ հռօմէական կօլէգիումի մեծ դահլիճում յունիսի 25-ին կատարում էր հանդիսաւոր ժողով հանգուցեալ Զարլզ Դարվինի յիշատակը պատուելու համար: Ներկայ եղողների թուում կային անհատ նախագահ սէնիօր Ֆէկկիօ, սենատի և պատգամաւորների ժողովի շատ անդամներ, վերջիններից թուում սէնիօր Մինղէտտի, բազմաթիւ պրօֆէսօրներ և դիանականներ: Ատաքլին գործերի մինիստր Մանչինի և նրա ընկերները չը կարողացան ներկայ գտնվել և նամակներ ուղարկեցին: Պրօֆէսօր Մօլէշօտտ ճառ կարդաց ի պատիւ հանգուցեալ բնագէտի, որի մէջ նրա կեանքը և նրա վարդապետութիւնը նկարագրեց: Հռետօրը նկատեց, որ խառնիխուռն պատմութիւնը ներկայացնում է դարվինեան պատմութիւնը ներկայացնում է դարվինեան գիտութեան դէմ յարձակման վրա: Պրօֆէսօրը վերջացրեց ճառը հետեւեալ խօսքերով. «Դարվին վախճանվեցաւ.... Շատ տարիներ Դարվինին:» Նրա ճառը մեծ ծափահարութիւններով ընդունվեցաւ, և հանդէսի վերջանալուց յետոյ, ամբողջ կօրպօրացիայի ատենադպրները ճանապարհ դրին պրօֆէսօրին մինչև իր կառքը:

—Յունիսի 25-ին, Ֆլօրէնցիայում բացվեցաւ Սավանարօլի արձանը: Շատ ճառեր խոսվեցան, որոնց թուում և պրօֆէսօր Վիլարի, որը մեծ բէֆօրմատօրի կենսագրութեան գրողն է:

ԽԱՒՈՆ ԼՕՒՐԵՐ

Փարիզի բիօլօգիական ընկերութիւնը այս օրերս պիտական ճշդութեամբ որոշեց, թէ ինչ կը նշանակի մինչև անզգայութիւն հարբած լինել: Այդպիսի դրութեան մէջ մարդս այն ժամանակ է լինում, երբ մարդկային օրգանիզմում արեան 195 մասնիկների վրա գալիս է ալիւօլի մէկ մասնիկ: Աբսէնցողների մեծ մասը, այդպիսի դրութեան հասնելով, գազազում են իմանալ, թէ չէ ալիւօլով թունաւորվելը ուրիշ յաճախ կը պատահէր: Եթէ արեան հարիւր մասնիկների վրա ալիւօլի մէկ մասնիկ է գալի, այն ժամանակ մարդ անփոխելի է:

* * *

Ոչ համը չէ կարելի լիմանալ առանց հոտառութեան, դրա մէջ ամէն մարդ կարող է համոզվել, քիթը ամուր կիրպով փակելով: Ընտանեկան փորձից յայտնի է, որ շատ զզուելի դեղեր կարելի է այդ ձեով ընդունել: Կարդինալ Ալբերոնի այնպիսի նուրբ հոտառութիւն ունէր, որ ծերութեան ժամանակ, երբ արդէն կուրացած էր, նա միայն հոտով էր զանազանում երիտասարդ կնոջը պատուից: Լուսնօն այնքան նուրբ հոտառութիւն ունէր, որ, նրա խօսքերով, կարող էր նկարագրել ամէն ծաղիկների հոտը, եթէ լեզուն այնքան խօսքեր ունենար, որքան զանազան հոտեր կան աշխարհիս վրա: Ցայտնի փիլիսոփայ Կանտ չէր կարողանում առնել ազգասէր ուսանողների ներկայութիւնը աուդիտօրիայում, այն հիման վրա, որ վատ կերակրվող մարդկանց շնչառութիւնը նրա համար անտանելի էր. միայն սև հացով կերակրվող մարդկանց նա «անալիտան մարդիկ» էր անուանում: Նապօլէօն I-ի հոտառութիւնը այնքան նուրբ էր, որ ս. Հելինէի կղզին աքսորելու ժամանակ, նա հիւանդացաւ նաւային կպրի հոտից: Թագաւ Ֆիլիպպէկի հոտի վախից, նա գերադասեց ճնշել ապստամբական իր հին սոսն մէջ և չէր անցնում նոր, յարմարաւոր շինած տներ: Վերջապէս Սպանիական Փիլիպպոս II թագաւորը բոլորովին զրկված էր հոտառութեան զգայմունքից:

* * *

Երկաթակեցութիւնը հին ժամանակ ներում «Journal des Débats» լրագիրը յիշատ է, որ, ըստ Լուցիանի, յունաց հօրն իմաստասիրից

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ:

Պայմանները կարելի է առաջարկել հեռևեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

БРОШЮРА

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԱԿ Գօլօվինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէլօի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

«ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ» ԱՆՈՒՆՈՎ ԳՐՔՈՑԿԻ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻՆ.

Խնդրում ենք այն անձինքներից թէ բազդ. և թէ այլ քաղաքներ, որոնց մեր գտանվում են այդ գրքոյկի բաժանորդական թերթեր մինչև յունիսի 20-ը մեզ հասցնել.

Թերթերը պիտի ուղարկուին ուղղակի իմ հասցէին. Баку. „Россійскій магазинъ„ Абелу Апресянцу. Մինչև յուլիսի վերջը մեզ ուղարկուած բաժանորդական թերթերի մասին մի երկրորդ նամակաւ մեզ տեղեկութիւն տալ խնդրում ենք ու դարձող պարոններից, երկու թերթ մեզանում պահ լինելուն առթիւ:

Բաժանորդներին յանձնելի գրքերը արդէն տպագրուած տակ են թիֆլիսում:

Հրատարակիչ.—Արել Ապրեսեանց.

Մ Ի Ջ Ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո լ ի կ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

Ա ե լ է է ժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. վիեննացի մնջոն, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ կրավաթներ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սուն գուդկներ ճոճնապարհի 6—35 ր., մարաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխոնների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ուրիվալնի կներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռեվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաններ) բէվօլվէրի, սիգար ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գլխի պապիրոզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԼՒ (չայ) ԵԿ. ՊԱՊՈՎՆԵՐԻ, բրեակվիս. (սուխար չայու և կաֆէի) էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլմուկ (пухъ), պագոնաներ սամօվարի և չայու, դանակ չանգալ գանագան ֆաբրիկանների 1 ր. 20 կ.—25 ր. գուժիներ. գլչակոմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. գանակ ջրի 1—60 կ.—12 ր., գանակ հացի 20 կ.—1 ր., հասը, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրիբօր. մոս կարելու մաշինայ. Անգլիական ութեռներ, Բրիտանակի չայնիկներ, կաֆենիկներ ամենայն տեսակ, Ջազայներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրահմալ կարօլկէն 18 կ., վոքս ֆրանսիայի ժակոյ, Թուղթ փոշոի, կանվերտներ, տուրգուչ, մաստա, գլխչ երկաթէ, գլչակոմ, քարեսախատակ, Թանաք, Թանաքամաններ, պրեսպապիեներ, դգալներ սեղանի և չայու ֆրուժէ, վարշավի և բրիտանակի գուժիներ 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չուռմիչկէք 45 կ.—5 ր., շամպանսներ ամէն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պղտապոչկաններ վարշավու, ՌՅԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամէն տեսակ, գուլպաններ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալոշիկներ, գոնաչկներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրևի և շոքի. անգրեկ շիրմայու ոսկրէ, գուտապերչովի և փայտէ, չչուկաններ գլխէ, շոքի, սապկի, պոլի և կարտի համար. չուլքի Թէկ (бумага) մատակի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆեղչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմանեներ, քիսաներ, պապիրոսի սամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամէն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կատր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, դիլեկերին ջրի քացախ, հոտավէտ պտրաշոկներ կիվերի ԼԱՒՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և դիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՒՐԱՑԻ, ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) Միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հեռևեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

80—180

Մ Ի Ջ Ի փ ո ղ ո ց, կ ա թ ո լ ի կ ե ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց ի ա ն կ ի ւ ն № 13.

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 յունիսի. „Голосъ“ լրագրի համարների հաստով ծախվելը արգելված է: Ցիգլերի գանդատի համեմատ նրա պատիժը թեթևացրած է, վեց ամիս նրան ծառայութենից ազատելով: Բուշի դանդատը առանց հետևանքի է թողված: Ըրիմի մէջ հաղորդիչները քննելուց ազդ հետևանքներ ստացվեցան: Ցոյս ունեն, որ վարակված 23 գեհեռտիները չչնչացնելուց յետոյ, ֆիլօկսերան էլ կոչնչանայ: Ասում են, որ Մէչնիկովին կառաջարկվի բնագիտութեան ամբիոնը գիտութիւնների ակադեմիայի մէջ:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 յունիսի. Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 87½ կ., երկրորդ 90 ր. 50 կ., երրորդ 90 ր. 62½ կ., չորրորդ 90 ր. 37½ կ., հինգերորդ 90 ր. 12 կ., նոքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 218 ր. 25 կ., երկրորդ 210 ր. 50 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. 25 կ., երկրորդ 88 ր. 87½ կ., երրորդ 89 ր. 12 կ., ռուսաց 1 ր. լօնդօնի վրա արժէ 24 պէնս, ռուսաց 100 ր. փարիզի վրա արժէ 252 ֆրանկ: Բօրսայի արամադրութիւնը հանգիստ է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՑԱՆՑԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԸՐՆԿՈՒՆԱԻ ԹԱՏՐՕՆ

ԿԻՐԱԿԻ յունիսի 27-ին ՀԱՅ ԴԵՐԱՍԱՆԱԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ կը տայ մի ներկայացում յօգուտ պ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ: Տղերքի գները սովորական են:

ԼՕՑՍ ՏԵՍԱԻ

Ժ Օ Ր Ժ Ս Ա Ն Դ

„ՎԱՐԴԱՊՕՑՆ ԱՄՊ“

Մանկական վէպը:

Պատիւ է ինձ տարածել մի հաճելի աշակերտի կենսրօնական և կովկասեան գրախանութներում:

Գինն է 25 կ:

ՏՏԱՑՎԱԾ Է գրելու Թուղթ առաջին սեռակի 1 ր. 50 կ. օզմանն, բրինձ 6, 8 և 9 կ. ֆունտը, խինայի գինի չերմի գէմ 1 ր. 40 կ. շիշը, փոշի տարափոխիկ հիւանդութեան գէմ, լուացքի և սամովար սրբելու համար: **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷՅ**: Նոյն տեղը լէպէշկաներ, ցիւրատ և շերբեա ծարաւի գէմ ցածկոցներ 4 ր., շօկօլատ երկու բաժակի համար 5 կոպէկ: երկաթէ մահճակալներ 8 ր. և այլն: 7—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 25 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., каз. д.

Fonds A.R.A.M

№ 115 Յունիսի 29 Երեքշաբթի 1882 Յունիսի 29 Երեքշաբթի № 115

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատանը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Իգական սեռի ուսումը։ — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Սղնախից։ Ներքին լուրեր։— ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Անգլիա։ Նամակ Աւստրիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խամսայի Մելիքութիւններ։

ԻԳԱԿԱՆ ՍԵՌԻ ՈՒՍՈՒՄԸ

—

Մինչև այժմ մենք ճանաչում էինք մեր հասարակութեան մէջ միայն երկու տեսակ կանայք. կին—տնտես և կին—զուարճալիք։

Եւ այդ երկու տեսակ կանանց մենք հանդիպում էինք մեր թէ հարուստ և թէ աղքատ դասակարգի մէջ։

Վերջին տարիներում միայն սկսեցին յայտնվել մեզանում աշխատող, իրանց մտաւոր աշխատանքով ապրող կանայք. դրանք մեր դպրոցների վարժուհիներն են։ Այդ յարգելի կանայքն ու օրիորդները մեր հայոց, ասիական հասարակութեան մէջ կնոջ մտաւոր ազատութեան, կնոջ անկախ մտաւոր աշխատանքի, արևելեան կնոջ դարևոր ստրկութիւնից ազատութեան գաղափարի առաջին կարապետներն էին։

Բայց մի՞թէ դրա վրա պէտք է կանգնել ու առաջ չը գնալ։

Քանի մի տարի սրանից առաջ բացվեցաւ Թիֆլիսում մանկավարժական դպրոցը։ Այդ դպրոցը մտաւոր անկախ, ազնիւ աշխատանքի նոր ասպարէզ էր բաց անում հայ կնոջ համար։ Արդէն մանկավարժ կինը իր սեփական ոտքերի վրա էր կանգնում որպէս անկախ, աշխատող մարդկային անհատ, բացի սրանից մանկավարժութիւնը սովորելուց յետոյ կինը առաջին քայլ էր անում դէպի բժշկութիւն սովորելը։

Բայց դժբաղդաբար այդ դպրոցն էլ շատ չը դրաւեց մեր հայուհիներին. մեր բնտանիքներում մինչև այժմ այն ասիական արմատացած են նախապաշարմունքները, որ շատ քիչեր մեր հայուհիներից գրաւվեցան մանկավարժուհու արուեստով։ Քանի որ գոյութիւն ունի դպրոցը մեր օրիորդներից միայն չորս հինգ հոգի մտան Թիֆլիսի մանկավարժական դպրոցը և այգտեղ իրանց ուսումն աւարտեցին։

Եւ չը նայելով որ այդ դպրոցում աւարտողները, ինչպէս լսեցինք, շատ գոհ են այժմ իրանց արած քայլով, զգում են իրանց անկախ թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս, բայց զարմանալի է որ այդ մի քանիսների ցոյց տուած գովելի օրինակը, այնու ամենայնիւ բազմաթիւ հետևողներ չունեցաւ մեր հայուհիների նոր սերունդի շրջանում։

Այդ զարմանալի երևոյթը կարելի է բացատրել միմիայն անդադրելի նախապաշարմունքով, որ դեռ տիրում է մեր հայոց ընտանեկան շրջանում, միացած մեր բնտանիքների մէջ Թագաւորող ծնողական բռնութեան հետ, որ չէ թոյլ տալիս աղջկան ձգտել դէպի անկախ, ազնիւ աշխատանքը։

Մեր ծնողների նպատակն է որքան կարելի է շուտ մարդու տալ իրանց աղջկան և նրանք համոզուած են, որ այդ նպատակին նրանք ամենից հեշտ կը հասնեն տալով իրանց աղջկերանց մեր ամեն տեսակ օրիորդական դպրոցների ուսումը, որ խեղճ հասկածի մի անորոշ, աննպատակ ուսում է։ Այդ տեսակ դպրոցներից մեր օրիորդները դուրս են գալիս ամեն բան ուսած լինելով և խեղճ ոչինչ չը գիտենալով, ոչ մի պիտանի արհեստ չը սովորած, զուրկ որ և իցէ միջոցներից իրանց սեփական աշխատանքով իրանց հացն աշխատելու։ Այդ տեսակ ուսում զուցէ նպատակայարմար է քիչ շատ ունևոր օրիորդի համար, քանի որ նրա նպատակն է միմիայն մարդու գնալ, կին և մայր դառնալ, այսինքն իր մարդուն կնութիւն անել և նրա համար երեխաներ ծնել, բայց ի հարկէ, ոչ կատարեալ, մտածող, մարդուն զուգող կին լինել, ոչ էլ խելացի մանկավարժ, երեխաներին դաստիարակող մայր լինել, ոչ էլ մինչև անգամ օրինաւոր կին—տնտես լինել։ Մեր օրիորդական դպրոցները մինչև անգամ օրինաւոր կին, օրինաւոր մայր, օրինաւոր տնտես չեն կարող պատրաստել, քանի որ մտաւորապէս այն աստիճան չեն զարգացնում օրիորդին որ նա դառնայ ամուսին բառի բուն նշանակութեամբ, չեն սովորեցնում մանկավարժութիւն, որ նա դառնայ մայր բառի բուն նշանակութեամբ, չեն սովորեցնում տնտեսութիւն, որ նա դառնայ տնտես բառի բուն նշանակութեամբ։ Մեր դպրոցներից կինը դուրս է գալիս մի անորոշ, անդոյն, քիչ շատ գրագէտ, ամեն բանի վրա քիչ շատ հասկացողութիւն ունեցող, բայց ոչինչ հաստատապէս չիմացող մի էակ։

Ունևորների համար, կրկնում ենք, այդ տեսակ ուսում զուցէ նպատակայարմար է, որովհետև ազէտ լինի մեր ունևոր աղջիկը, թէ քիչ շատ գրագէտ, նա այնպէս թէ այնպէս, պէտք է մարդու գնայ. ուրեմն լաւ է որ մարդու գնացողը քիչ շատ գրագէտ լինի, քան թէ բոլորովին ազէտ։

Բայց ի՞նչ պէտք է անի մեր օրիորդական դպրոցներից դուրս եկող չքաւոր հայ օրիորդը, նա ու՞ր գնայ, ինչ պէտք է սկսի. նա մեր օրիորդական դպրոցում ոչինչ չէ սովորել, որ կարող էր պէտք գալ իր չքաւոր կեանքին, իր չքաւոր շրջանին....

Եւ այդ չքաւորներին աչքի առջև ունենալով, մենք պէտք է վերջապէս բացատրենք մեզ ի՞նչ նպատակին են ձգտում մեր օրիորդական դպրոցները, ի՞նչ բան ենք պատրաստում մենք մեր չքաւոր օրիորդներից մեր օրիորդական դպրոցներում։ Եթէ ուզում ենք որ չքաւոր հայ աղջիկը տնտես կին դառնայ,—մենք նրան մեր օրիորդական դպրոցներում ոչ թէ միայն տնտեսութիւն չենք սովորեցնում, այլ մինչև անգամ յետ ենք սովորեցնում նրան մեր ընտանեկան նահապետական տնտեսութիւնից։ Եթէ ուզում ենք որ նա ուսում աւարտելուց յետոյ իր սեփական աշխատանքով իր կտոր հաց աշխատի,—մենք նրան ոչինչ արհեստ չենք սովորեցնում, որպէս զի նա այդ մեր ցանկացած նպատակին հասնի։ Եթէ ուզում ենք որ հայոց օրիորդական դպրոցներից դուրս գալով աղքատ հայ աղջիկը ձգտի իգական բարձրագոյն ուսմանը, որի դռները, թէև դժուարութեամբ, արդէն հետզհետէ բացվում են Ռուսաստանի կանանց առջև— մենք այն ժամանակ պէտք է աշխատենք կերպարանափոխել մեր ազգային օրիորդական դպրոցները, կամ գոնէ նրանցից մի քանիսները միջնակարգ դպրոցների, որոն-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԵԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—

XXXVI.

Սով, ժանտախտ և Ղարաբաղի գաղթականութիւնը

1795 թվից մինչև 1798 թվի սկիզբը պարբերաբար կատարվեցան մի քանի մինը միւսից աւելի կործանիչ, աւելի փճացուցիչ արշաւանքներ։ Ղարաբաղը և նրա շրջակայ գաւառները անընդհատ պատերազմների, ապստամբութեան և արեան ասպարէզ դարձան։ Աղա-Մամադ-խանի առաջին արշաւանքից յետոյ տեղի ունեցաւ կոմս Զուբովի արշաւանքը, յետոյ Գանձակի պաշարումը, յետոյ Աղա-Մամադ-խանի երկրորդ արշաւանքը։ Այդ արիւնահեղ կռիւների ժամանակ, որ տևեցին ամբողջ երեք տարի, շինականների կեանքը այն աստիճան անապահով դրութեան մէջ էր, որ չը կարողացան ոչ իր ժամանակին ցանել և ոչ իր ժամանակին հնձել։ Եւ երբ տեղի ունեցաւ 1797 թվի սարսափելի երաշտութիւնը, որ ցամաքացրեց բոլոր բուսականութիւնը,—այդ ժամանակ եղած ցանքերն էլ խսպառ ոչնչացան։

Կարծես, ինքը բնութիւնը միաբանվել էր մարդկային գազանութիւնների հետ Ղարաբաղը բոլորովին ամայի և անապատ դարձնելու համար։ Մարդիկ սպառեցին բոլորը, ինչ որ կարելի էր ուտել, յետոյ անասունների նման սկսեցին կերակրվել խոտերով և արմատներով։ Դա այն զարհուրելի սովերից մէկն էր, որոնց սարսափելի նկարագրութիւնները մեծ տեղ են բռնում Հայաստանի պատմութեան մէջ, լանկթէմուրների և այլ այսպիսի մարդկային հրէշների կատաղի արշաւանքներից յետոյ։

Անկարգ, անսովոր սնունդի պատճառով երկրները ծածկվեցան դիակներով։ Սովից յետոյ տեղի ունեցաւ 1798 թվի ժանտախտը, որը լրացրեց ժողովրդի դժբախտութեան պակասը։

60 հազար տուն հայ բնակիչներ ունեցող Ղարաբաղը համարեա թէ դատարկվեցաւ։ Այդ ժամանակ տեղի ունեցաւ Սիւնեաց աշխարհի մեծ գաղթականութիւնը։ Սարսափած ժողովուրդը սկսեց ցրիւ գալ, սկսեց թողնել հայրենիքը և հեռանալ դէպի Տաճկաստան, դէպի Պարսկաստան, դէպի Ռուսաստան և դէպի Վրաստան։

Թէ ինչ եղան Տաճկաստան, Պարսկաստան և Ռուսաստան գաղթողները,—մենք նրանց մասին խիստ փոքր տեղեկութիւններ ունենք, բացի դրանից, մեր պատմութեան նպատակից դուրս է նրանց վրա խօսելը. կը խօսենք Վրաստանի գաղթականների մասին։

Ղարաբաղի հայոց գաղթականութիւնը գլխաւոր պատճառը դարձաւ Ղարաբաղի հայկական իշխանութիւնների կործանմանը։ Փանահ-խանը, Իբրահիմ-խանը և այլ դրանց նմանները այնքան չը վնասեցին հայոց մելիքութիւններին, որքան վնասեցին իրանք մելիքները, երբ թողնելով հայրենի հողը, սկսեցին իրանց ժողովրդի հետ օտար հողի վրա ապահովութիւն որոնել։ Կտրվելով հայրենի աշխարհից, նրանք զրկվեցան ամեն բանից...

Թէև Ղարաբաղի մելիքները այն նախատեսութիւնն ունէին, որ ամեն անգամ, երբ հայրենիքում կեանքը անտանելի էր դառնում, երբ բռնաբարված էին լինում գաղթել մի օտար երկիր, նրանք միշտ աշխատում էին թէ իրանց համար և թէ իրանց ժողովրդի համար առանձին արտօնութիւններ։ Բայց այդ արտօնական կացութիւնը մի օտար հողի վրա չէր կարող կատարելապէս լրացնել այն կորուստը, որ նրանք գնում էին հայրենիքը թողնելով։

1798 թվի յունվար ամսում վախճանվեցաւ վրաց Հերակլ իշխանը, նրան յաջորդեց որդին Գէորգի XII-րդը։

Հերակլի մահից յետոյ իշխանական ընտանիքի թէ ազատազգների և թէ կանանց մէջ ծագեցան անհաշտ կռիւներ և անվերջանալի երկպառակութիւններ։ Ռուսաստանի Յովսէփ արք-եպիսկոպոսը, որը վրաց իշխանական գերդաստանի մտերիմ բարեկամներից մէկն էր, շատ աշխատեց միաբանութիւնը և խաղաղութիւնը նրանց մէջ վերականգնելու համար։ Բայց նրա բոլոր ջանքերը ցանկացած արդիւնքը չունեցան։ Արքեպիսկոպոսը այդ երկպառակութիւնները վնասակար էր համարում Վրաստանի համար։

1797 և 1798 թուականներում, այսինքն սովի և ժանտախտի ամենաստակ ժամանակներում, Վրաստանում խմբվեցան Ղարաբաղի հայերի ահագին բազմութիւն։ Այդ միախմբումը հայերի և վրացիների Յովսէփ արք-եպիսկոպոսը անհուն նպաստաւոր էր համարում իր նպատակների իրագործմանը։ Բայց այդ բոլորը շատ ուշ էր արդէն։ Եթէ յարգելի արք-եպիսկոպոսը իր անշահ եռանդի և հայրենասիրութեան հետ փոքր ինչ լուրջ քաղաքագիտութիւն ունենար, կարելի է այն սխալանքների մէջ չընկնէր, որոնց հանդիպեց նա իր ամբողջ քաղաքական գործունէութեան ասպարիզում։ Նա սաստիկ շուտ յափշտակվող և հեշտ խաբվող մարդ էր...

Եկատերինա II-ի վախճանվելուց և Պօղոս I կայսրի գահակալութիւնից յետոյ ռուսաց կառավարութեան քաղաքական հայացքը Անդրկովկասի քրիստոնեաների վերաբերութեամբ բոլորովին փոխվեցաւ։ Այժմ ոչ ոք չէր մտածում իրագործելու Պետրոս Մեծի և Եկատերինա II-ի ունեցած նպատակները արևելքի քրիստոնեաների մասին։ —Այժմ Վրաստանը արիշ ոչինչ չէր, եթէ ոչ մի ռուսական նահանգ։

Այդ էր պատճառը, երբ Ղարաբաղի հայոց երկու իշխանները, Մելիք-Շահնազարեան Մելիք-Ջումշուդը և Մելիք-Բէգլարեան Մելիք-Ֆրէյդունը, կամեցան Վրաստանում հաստատ գաղթարաններ հիմնել, նրանք վշտացած Հերակլ իշխանի և նրա յաջորդ Գէորգիի վարմունքից, այլ ևս չը կամեցան վերջինի հետ բանակցութիւններ ունենալ, ուղղակի դիմեցին Ս. Պետերբուրգ Պօղոս կայսրի մօտ։

Վրաստան գաղթած Ղարաբաղի հայերը սկզբում խիստ անմարդասիրաբար ընդունվեցան վրացիների կողմից։ Սովից տանջված, աղքատ եկան նրանք այդ երկիրը. շատերը վրացիների ձեռքը ընկած մուրացկանութիւն էին անում։ Վրաց իշխանները ստիպում էին նրանց որ ճորտ գրվեն, որպէս զի փախարէնը կերակրեն նրանց։ Որդեգիրները մի կտոր հացի համար վաճառում էին իրանց զաւակներին և ստրկութեան էին մատնում *)։ Վրաց ազնուականների այդ անզգամ վարմունքն էր գլխաւոր պատճառը, որ ստիպեց հայոց մելիքներին Ս. Պետերբուրգ դիմել։

*) Վրաստանում մինչև վերջին ժամանակները զանված հայ ճորտերի մեծ մասը այս տեսակ հանգամանքների զոհ պէտք է համարել։

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ցից, եթէ ոչ ամենայն ինչ, գոնէ մեծ մասամբ ինքնակալական կարգերի հետևանք։ Ուրեմն ինչո՞ւ համար ոչ ոք չի ուզում ընդունել այդ ճշմարտութիւնը, որ ամենայն ինչ կախուած է ոչ թէ ինչ-որ ձևերից, այլ ժողովրդի ներքին կեանքից, նրա բարոյական ոյժից, նրա կրթութեան աստիճանից, նրա ազատասիրութեան զարգացումից։ Ինչո՞ւ համար ոչ ոք չի ուզում ընդունել

տերը չորացել են։ Օդի մէջ մոծակը և ուրիշ միջատները, որոնք վնասում են մարդուն և կենդանիներին, սաստիկ շատացել են»։

—

Երեսուն «Պահակ» լրագրում կարդում ենք որ այս օրերս թէլֆրաթակ գիւղի մի ընտանիքի մէջ երիտասարդ հոգ գնաց անդադրումներ։ Իր ընկերներից մէկը բէվօլվերի հետ խաղալիս, յանկարծ բէվօլվերը բացվեց և գնաակը գիպչելով կարճ բէվօլվերը բացվեց և գնաակը գիպչելով երիտասարդին, գնդին գլուխը նրան անշնչացրեց։

—

Մի հայ վաճառական ս. Փ., որ առևտուր էր անում Սիմնի եկեղեցու մօտ գտնվող Արծրունու քաղաքացիական տանը, յունիսի 26-ին շորթի օր, տանը մնալով անձնասպանութիւն գործեց, բէվօլվերից իր վրա արձակելով։ Ասում են որ հանգուցեալը թողել մի նամակ, որի մէջ խնդրում է ոչ ոքին չը մեղադրել։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԳԼԻԱ

Մինչև այժմ օրվայ նշանաւոր խնդիրը համարվում են եգիպտական և իրլանդական հարցերը, գրում է Լօնդօնից «Голосъ» լրագրի թղթակիցը։ Վերջինի վերաբերութեամբ կարելի է ասել, որ պօլիցիային աջողվեցաւ վէնքերի մի պահեստ գտնել, որտեղ պահված էին 500 աւելի հրացաններ սրած սուիններով, 90,000 ծրար փամփուշտներ և 25 արկղ բէվօլվերներ։ Այդ բոլոր վէնքերը գտնվում էին Լօնդօնի մօտ մի մեծ սխեռատան մէջ իրլանդացի ջամաս Ուէլշի մօտ, որ համակարծիք է իրլանդական ազգային կուսակցութեան հետ։ Այս անգամ էլ անգլիական պօլիցիան ցոյց տուեց իր պակասութիւնը. նա քուսականներով, կալանաւորելով վէնքերը և ռազմամթերքները, փոխանակ խիստ հսկողութիւն նշանակելու, որ կարող էր քանալ դատապրութիւնը և ջանցաւորների հեռքերը ցոյց տալ Ազատ թէ այնպէս վէնքերի պահեստի գտնելը և իրլանդական գործերի մինիստրի ոգած հաղորդութիւնները պարլամէնտի մէջ ապացուցանում են, թէ կառավարութիւնը տեղեկութիւն է ստացել որ իրլանդիայի մէջ ամենամասնաւոր դաղտնի ընկերութիւններ գոյութիւն ունեն։ Զարմանալի է միայն, թէ ինչպէս անգլիական կառավարութիւնը թոյլ է տալիս իրլանդական պատգամաւորներին և անգլիական արմատականներին իրանց ձեռքով ուշացնել իրլանդական ազատական օրինագծի քննութիւնը, որի նպատակն է իրլանդիայի մէջ կատարվող յանցանքների առաջն առնել։ Գլադստոն մինչև անգամ կարելի է համարում ընդունել իրլանդական պատգամաւորների մի քանի առաջարկութիւնները։ Օրինակի համար կառավարութիւնը ընդունեց նրանց առաջարկութիւնը, որ արգելում է պօլիցիային գիշեր ժամանակ տների մէջ հետախուզութիւններ գործել, բայց այն դէպքերից, երբ նա հատուկ տեղեկութիւն ունի, որ մի տեղ ապօրինի որ և է ընկերութիւն ժողով է կազմում։ Ըր նայելով, որ յայտնի եցաւ, թէ իրլանդիայի մէջ գոյութիւն ունեն բազմաթիւ գաղտնի ընկերութիւններ, որոնք սպանութիւններ էլ են գործում իրանց նպատակին հասնելու համար, պօլիցիայի իրաւունքները հետզհետէ սահմանափակվում են։

ՆԱՄԱԿ ԱԻՍՏՐԻԱՑԻՑ

Վիէննա, 29 յունիսի

Եգիպտական հարցի մասին «Վէկրա» լրագիրը յունիս 23 թուով հրատարակած է կարևոր մի յօդուած։

Անգղիացիք էլ մեզանից աւելի գոհ չեղան։ Այսօր, թէ մենք և թէ նոքա աշխարհի, նախ և կօնֆէրանսի հանդէպ այնպիսի նուազ փառասէր մի դրութեան մէջ ենք գտնվում, որով երբէք չենք կարող պարծենալ։ Մենք կը ցանկայինք անպիտանացող դժգոհութեան դառնութեան մէջ գտնել այն խոստովանութիւնը, թէ նոքայ դրութեան գլխաւոր պատասխանատուութիւնը յանձնապէս նոցա կը պատկանի։

Նախանձի զգացմունքը, որ նրանց առաջնորդեց նոյն իսկ բանակցութեանց սկզբում, և նոյնպէս նոյն իսկ բանակցութեանց միջամտութիւնը Ֆրանսիայի գործակցութեան, այդ նախանձի հետևանքը շատ ծանր և թանգ պիտի նոյն անցքը գիպացաւ։ Եթէ երկու պետութիւնները Արաբիի ապստամբութեան ծագման միջոցին, վնց հարկ նաւատոմ ցամաք հանելով Արաբիին ձերբակալէին, և թէկուզին ձեռքը յանձնէին, կարելի էր կարծել որ գործը շատ դիւրութեամբ կը վերջանար։ Միւս կերպիանց միջամտութիւնը անկարելի էր կազմուած, և հետևաբար այս չարժանութիւնը Անգղիայի և Ֆրանսիայի կողմից մի առանձնական ձև կառնէր։

Բայց Թոյլ տալն, ապստամբութիւնը ծնծայուն ցամաքանի ծածուկ պաշտպանութիւնը գատ ցամաքանի գործակցութիւնը, և երբ գործը իսկզբան կարգադրութիւնը վերահաստատելու պարզ մի միջոց էր երևում, վինալ միջամտութեան ծանրութիւններով ներկայացաւ։ Այն ժամանակ, այն հարցը, որ մինչ այն բոլորում, միմիայն ամենից աւելի շահ ունեցող երկու տէրութիւնից մէջ առնձնահատուած էր, յանկարծ միջազգային մի նշանակութեան էր, յանկարծ միջազգային հարց գարձաւ, և ինչպէս մեր սիրելի դաշնակից Յուլիոյ նախարարն էլ բացատրեցաւ յայտնեց, չորս տէրութիւնք համաձայնեցան, միացան, Անգղիայի և Ֆրանսիայի բացառիկ միջամտութեան դէմ բողոքելու համար։

Սկզբից իվեր, կամ լաւ ևս ասենք ժամանակ Անգղիան մեր եգիպտական չահերի հետ հաստատակցութեան մէջ ամենամեծ մի իրաւունք իրան համար վերապահեց։ Այս մասին շատ անգամ խոսած ենք և պատճառը բացատրած ենք։ Իրօք էլ Անգղիան բնաւ չի ենթադրեր որ ուրիշ մի տէրութիւն իրան հետաքրքիր չահեր ունենայ Եգիպտոսում, այլ ենթադրում է որ միայն ինքնակալ տէրն ինքն է, և իրան համար ճանապարհը բաց և հանապազ պիտանացուելի է։ Սիրելի յանցքին նայում է իրրև մի անցք անգլիական և տնտեսական արքունական։ Մինչև անգամ այսօր անգլիական մի թերթ առանց ծածկապատնէութեան խոսքեր ասում է, որ կառավարութիւնը շատ լաւ արաւ այդպիսի մի նախագիծ մտածելով, որովհետև այդ գրաւումը կարելի է ապագայում մշանջենաւոր կերպարանք առնէ և այն ժամանակ Հնդկաստանի ճանապարհը Ֆրանսիայի իազդելիք դառնայ։

Ահա այս մշանջենաւոր նախանձի զգացմունքը հնազանդեցաւ Անգղիան։ Ցամքասատանի միջամտութիւնը ուելի անձնաւոր կարծելով. Ֆրանսիայի գործակցութեան նախատինքը հանգրեց։ Շատ լաւ. Ցամքասատանը ներկայացաւ իսկ վրա, բայց ինչպէս աւ ի նախագուշակութիւն ասելիս էր իրան հետ եւրոպական մի միակցութիւն ընդդէմ անգլիական և ֆրանսիական գործունէութեան։ Սալիսբէրը, որ իր տէրութեան գործերը նոյն ինքը կառավարելու պաշտօնը ստանձնած կարծում է, մեծ հաճութեամբ ծիծաղում է երևակայութեամբ Եգիպտոսի տիրապետող երկու տէրութիւնների վրայ, և ինքդինքը պաշտպանված է կարծում այն միջամտութեան դէմ լարուած եւրոպական դաշնակցութեան չնորհիւ և գերմանական մեծ դիւանագէտին խօսքերի այժերով, որ ասած էր թէ հոյրը կարելի է լուծել ոչ թէ ապած ջրի մէջ հաստատուն ցամաքի վրա։ Որովհետև Անգղիան ստանկական միջամտութիւնը նախանձարեց, թող այժմ նրան ապատանի։

Երկու տէրութիւններ, փառաւոր, մեծաշուք և դիւցազնական մի ծանուցագիր ուղարկեցին Բ. Դրան, առաջին պայման առաջարկելով Արաբիի անկումը և աքսորը։ Իսկ Արաբին եգիպտական հարցին և խէդիվին տէրն եղաւ, յետոյ Դերվիշի գործակիցը և տալմանի գործերը, այնպէս որ այժմ Արաբիի հետ բանակցում և գործում են։

Արևմտեան երկու տէրութիւնները կարող են պարծենալ թէ շատ լաւ խաղած են և ծաղրուած։ Նաւատորմը ուղարկեցին Ալէքսանդրիայի առաջ, կարծես թէ անպատճառ ցանկանում էին ծովային ճարտարապետութեան վերջին և ամենագեղեցիկ ձեռակերտների մի գեղարուեստ հանդէս բերելու համար։ Այս նպատակը եւրօպացիները պաշտպանել էր, բայց կարդացէք հեռագիրները, և կը տեսնէք որ եւրօպացիք են բոլոր այժմ զազակ բարձրացնողները «մանատանդ ցամաք մի եջնէք, մեզ մի պաշտպանէք, վերջը ամենքս էլ կը ջարդվինք»։

Ինչ էր նշանակում արդարև այդ մեծ ու փոքր բազմութիւն նաւերի ցոյցը քանի որ մէջը զօրք չը կար. արդէն վաղուց ասած էին որ մի դիմադրութեան ցամաքը պիտի չունէ։

Այս նմանում է Պալքանների կամքական օպէրացիոն նաւերի ցոյցը Զանզիբարի և Զանզիբարցիների ազատական սրբազան պատմութեան։

Այժմ յարմար ժամանակն է կրակ ու բոց ցայտեցնել, ինչպէս անում են անգղիացիք, յետ վերադարձնել, որ նոյնպէս պիտի անուն թէ կօնֆէրանսի դրօշակի ներքև Ցամքասատանի միջամտութիւնը արժէք ունենք, թէ Ֆրանսիայի գործակցութիւնը։ Զաւ է նրանից թէ Կայիրէի ափը լինողը ջրանցքի էլ ափն է, որովհետև Կայիրէի մնացած ամբողջ ջրին ափը կը համարվի, կամ յարցը այն կլինի հասած է որ վերջին ձգտութեան միջոցին Անգղիան արիշ պետութեանց ձեռքում չէ կարող թողնել։

Այս բանը վաղուց պէտք էր մտածել, և այժմ մենք պէտք չունենք բարբարելու և կէս ճանապարհին վրայ մնալու։ Ինչպէս մեր կառավարութիւնը յայտնի դատեց նախապէս յայտնել որ բանակցութեամբ ընդունելու պատրաստ է կօնֆէրանսի բոլոր որոշումները, հասկանալի է այդ, որ այս ատենան պետական վիճաբանութիւնները մեր վրայ այլ ևս ազդեցութիւն չեն անել. միայն մի տեսակ ապահովութիւն Աղէքսանդրիայի ջրերում վազ ուսող անգլօ-ֆրանսական մեծ զօրութիւններից նեռաղ պետութեան առարկան այն է, որ Ցամքասատանը եգիպտոսին վերստին տիրանում է, և եգիպտոսի գործերն վերստին տիրանում է, և եգիպտոսի գործերն ձերին և քաղաքականութեան դեկը Անգղիայի և Ֆրանսիայի ձեռքից եկնելով անց է կենում այն տէրութեանց ձեռքերի մէջ զոր ընդունում են եւրոպական ներդաշնակութիւն, որուն մէջ տիրում է ապահով երաժշտութիւնը։

* * *

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Observer» լրագրին հաղորդում են Ալէքսանդրիայից, որ խէդիվը շատ անհանգիստ է վիճակի վրայ հնարելու։ Ինչպէս մեր կառավարութիւնը յայտնի դատեց նախապէս յայտնել որ բանակցութեամբ ընդունելու պատրաստ է կօնֆէրանսի բոլոր որոշումները, հասկանալի է այդ, որ այս ատենան պետական վիճաբանութիւնները մեր վրայ այլ ևս ազդեցութիւն չեն անել. միայն մի տեսակ ապահովութիւն Աղէքսանդրիայի ջրերում վազ ուսող անգլօ-ֆրանսական մեծ զօրութիւններից նեռաղ պետութեան առարկան այն է, որ Ցամքասատանը եգիպտոսին վերստին տիրանում է, և եգիպտոսի գործերն վերստին տիրանում է, և եգիպտոսի գործերն ձերին և քաղաքականութեան դեկը Անգղիայի և Ֆրանսիայի ձեռքից եկնելով անց է կենում այն տէրութեանց ձեռքերի մէջ զոր ընդունում են եւրոպական ներդաշնակութիւն, որուն մէջ տիրում է ապահով երաժշտութիւնը։

—«Temps» լրագրին Լօնդօնից հեռագրում են յունիսի 13-ից։ «Observer» լրագրում Ալէքսանդրիայից ստացված հեռագրներ են տպած, որոնց մէջ կարդում են, թէ այդ քաղաքը բողոքող եւրոպացիների թիւը 30,000-ի է հասնում։

—Լրագրների մէջ կարդում ենք, որ անգլիական հիւպատոս Կուկսոն առողջանում է և արդէն սկսեց իր պաշտօնը կատարել։ Ջօրինները մի մեծ սխալ էր գործել, որ նրան միանգամից են կոմսական տիտղոս տուել, գլադստոնի քաղաքականութեան դէմ բողոքելու համար եգիպտոսում։ Այդ միտինգին ներկայ կը լինեն սըր Ստաֆֆորդ Նօրթկօտ և լորդ Սալիսբիրի։

—Սօֆիայից ստացված լուրերի համեմատ, ցամքասի, ընդդիմադրութեան կողմից բօլգարական ժողովրդին մի մանիֆեստով դիմից, որի մէջ համարում է ժողովրդին թողնել իր անտարբեր դրութեան մէջ և դիմել եւնդատ միջոցների, այժմեան կառավարութեան գործունէութեան վերջ գնելու համար։

—Ընդարական լրագիրների խօսքերով, Ընդարիայում, որպէս պատահական գիտմանական ագիտացիային այդ երկրում, մահմետական աչքի ընկնող չարժում է նկատվում։ Խեդիվատիվը իր վրա ընդունեց Պրէտոսիայ քաղաքը, որի ազգաբնակութիւնը գերմաներէն է խօսում։ Խօսքը այնպէս ունդարական ազատական դաշնակցութեան մասին է, որի գործը կը լինի ունդարական ազգութիւնների կազմակերպումը գերմաներէն խօսող ազգաբնակութեան մէջ։ Ունդարիայում Բուդայի բնակիչները, որոնք մեծ մասամբ գերմանական ծագում ունեն, հետևցին Պրէտոսիայի օրինակին և պահպանողական դաշնակցութեան դէմ կռուելու նպատակով, նոյնպէս «ունդարական ազատական դաշնակցութիւնը» հիմնեցին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեխաների աշխատանքը Նոր-Օրլէանում։ Այդ հետաքրքիր աշխատանքների մասին վիէննայի «Presse» լրագրի Նոր-Օրլէանի թղթակիցը հաղորդում է հետևեալ մանրամասնութիւնները։ Այդ աշխատանքները չատ է զանազանվում երբեմն Անգլիայում եղած նոյնանման աշխատանքներից։ Քանի որ Միացեալ Թագաւորութեան մէջ եղած աշխատանքի նպատակն էր մեծ պրէմիաներով վարձատրել լաւ կազմված և քաջառողջ երեխաների աչքերին, որ մասամբ մարդուն ստորացնում էր մինչև անասնական աստիճանը, ամերիկեան աշխատանքները աչքի առաջ ունի ոչ միայն այդ նպատակը, այլ նոյնպէս և կրթականը, որովհետև պարզուսատում են այնպիսի երեխաներին որոնք մինչև 8 տարեկան հասակը հասել են բացարական պարզացման մի յայտնի աստիճանին։ Նոր-Օրլէանի աշխատանքների դաշտերի մէջ չինված են գեղեցիկ օթեակներ, որոնց վրա կպցրած են փոքրիկ սախատակներ վերնագիրներով, որ տեղեկութիւններ են տալիս հանդէս բերված մանուկների մասին։ Այդ այդ վերնագրերի օրինակներն։ Գամբետան Սուալլօսը, ծնվեցաւ Կէնտուկիում 1879 թ-ի ապրիլի 9-ին, որի 34 տարեկան Օքսիբա Սուալլօսի, և 27 տարեկան Մէրի Սուալլօսի, որոնք պսակվել են 1878 թ-ի դեկտեմբերի 20-ին։ Գամբետանը իր սեփական մօր ձեռքով է կերակրված։ Նա 90 ֆունտ է կշռում, հասակը $2^1/_2$ ֆուտ է, և հետևաբեամբ գիտէն է դասում ամեն 6 տարեկան երեխայից։ կամ. «Չէմպա-Պէգավէյ, ծնվեցաւ Նոր-Օրլէանում 1878 թ-ի սեպտեմբերի 17-ին Բէսոի Պէգավէից, 20 տարեկան (հայրը անյայտ է)։ Մայրն է կերակրել։ 91 ֆունտ է կշռում, մազերի երկարութիւնը 11 գիւյմ է, թերթերունքների երկարութիւնը 1 գիւյմ. պուդինգ պատրաստել գիտէ, և այլն և այլն։ Աշխատանքները երեք բաժանմունք ունի։ Առաջինում հանդէս են բերված մինչև 2 տարեկան մանուկներ, երկրորդում—մինչև 4 տարեկան մանուկներ և վերջնում անբնական երեխաներ։ Առաջին բաժանմունքում աչքս ընկաւ մէկ օթեակ, որի մէջ գտնվում էր 7 ամսական մի գեղեցիկ մանուկ։ Մանուկը արդէն բոլոր առումները ունէր։ Նրա մայրը, որի հետ ես խօսեցի, գանգատվում էր, որ ինքն չէ կարողանում մի ծծմայր գտնել իր մանուկի համար։ Ես կամենում էի հարցնել նրանից այդ օտարոտի երևոյթի պատճառը, երբ մանուկը, այդպէս ասած, ինքն բառականութիւն տուեց իմ հարցասիրութեանը, առումներով բանելով և սաստիկ ծծելով իր բմնամասը։ Երաժշտական խումբը շատ բարձր էր ածում խլացնելու համար անհանգիստ հանդէս բերված մանուկների ձիճվոցը և ծլոցը, որ ծակում էին ականջները։ Մի օթեակում ես նկատեցի երկու գեղեցիկ մանուկներին, որոնցից մէկը չորս տարեկան էր, իսկ միւսը երեք։ Երբ ես մօտեցայ նրանց, առաջը անուշորմաբար ծեծում էր կրտսերին։ Ես հարցրի հսկաներին, թէ նա ինչի է կռուում։ «Որովհետև ես ուզում եմ»—հպարտութեամբ պատասխանեց նա։ Ախր ես միշտ մեծ կը լինեմ Ջօնիից, այնպէս չէ՞»—չարունակում էր նա, դիմելով ինձ։ «Ի հարկէ» պատասխանեցի ես։ «Ես շատ ուրախ եմ այդ բանի համար, չարունակում էր մանուկը, ծանրաբար. նշանակում է, ես միշտ կը ծեծեմ Ջօնիին»։ Այդպէս անուանված օտարոտի-մանուկների բաժինը ինձ վրա համարեա ծանր ազդեցութիւն գործեց։ Զամբարում այնպիսի մանուկների, որոնք իրանց ծարիքից ունէի վաղ հոգնելս զարգացած են և այնպիսի ընդունակութիւններ են ցոյց տալիս, որոնք հաղիւ են պատահում մինչև անգամ հասակաւոր մարդկանց մէջ, հոգու վրա ծանր ազդեցութիւն է գործում։ Մի վիպասիոյ մանուկ մի ակնթարթում վճռում էր 7 թուանշաններից բազկացած բազմապատկութեան խնդիր, այն ինչ հասակ ասած մարդը այդ մի և նոյն բազմապատկումը շրջաւոր կերպով է կատարում հինգ րոպէի ընթացքում. տիկիններին հետ խաղացող ութ տարեկան աղջիկը Լօնգֆէլլօի բոլոր հեղինակութիւններից կտորներ անգիր էր ասում զարմանալի ճշդութեամբ։ Զորս տարեկան լատինացոյներ այնպիսի ճարպկութիւն էր ցոյց տալիս, որ մի կին կը նախանձվէր փորձված լատինագոյ աշ-

Fonds A.R.A.M

խարհուս և գլուխ այնպէս էր յետ գցում, կարծես թէ կարված և կախված լինէր ծածրակային կաշուց: Մի երաժշտական փենոմէն միաժամանակ պիէսաներ է ածում երեք որինգների վրա: Ապա դուք տեսնում էք փոքրիկ կարիկատուրիստին, որը զարմանալի արագութեամբ մեծ թղթատախտակի վրա նկարում է ձեր պատկերը, տալով ծաղրական գծեր: Ցետոյ ձեզ զարմացնում է մի աղջիկ, որը արագ վճռում է համեմատներ և բէրուններ: Մի նոյն տեղը պատահում են 7 տարեկան պարողներ, վեցամեայ շախմատ խաղացողներ և 8 ամեայ մանուկներ, որոնք զարմանալի հեշտով խաղում են փոքրիկ բիլիարդների վրա:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 յունիսի: „Голосъ" հաղորդում է. Մոսկվայի աշխարհահանդէսի էկսպօնենտներին կը տրվեն 161 ոսկէ, 522 արծաթէ և 835 բրօնզի մեդալներ: „Новости" լրագիրը լսել է, որ ծխախոտի նոր կանոնների գործադրութեան ժամանակ վրճռված է կրճատել մախորկայի հարկը: Բարձրագոյն հաստատված են կանոններ ճայթող նիւթերի մասնաւոր պահեստների լեռնային և աղի արդիւնաբերութեան համար: Մոսկվայում „Դիւսսօի" հիւրանոցում վախճանվեցաւ գեներալ Սկօբոլև:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԻԱ, 25 յունիսի: Անգլիական ծովագետ Սէյմուր սպառնում է ռմբակոծել քաղաքը, եթէ նաւահանգստի ամրացները չը դադարեցնեն:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 յունիսի: Գեներալ Սկօբոլև հիւանդ էր աջ ոտքի վենաների լայնանալով, որ շատ բարձր էր տարածված չափից դուրս շատ ձի նստելուց: Մի քանի օր առաջ վենաները սաստիկ լցվեցան արիւնով: Մօտաւորապէս առաւօտեան չորս ժամին պատռվեցաւ vena fembralis: Անկարելի եղաւ խկոյն դադարեցնել արիւնահոսութիւնը: Մի քանի րոպէի մէջ օդը վենայից անցաւ արիւնահոս բաժինը և դրա հետեւանքը գրեթէ րոպէական մահը եղաւ: „Голосъ" լրագիրը հաղորդում է որ արդիւնաբերական ժողովի բացումը Մոսկվայում կը կայանայ յուլիսի 11-ին: „Правит. Вѣстн." լրագիրը հաղորդում է, գիւղական բանկի կառավարչի պաշտօնակատար նշանակված է կարտավցեվ, որ պետական կայքերի մինիստրութեան մէջ առանձին յանձնարարութիւնների պաշտօնեայ էր:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 27 յունիսի: Կառավարչական հաղորդութիւններ. 1) որոշելով այն հարցերի սահմանները, որոնք պէտք է քննվէին, կօխանօվի մասնաժողովի մի քանի անդամներ սկսեցին նախապատրաստական աշխատանքներ և նիւթերի քննութիւնը: Այդ գործի համար վերջին երկու ամիսների ընթացքում 26 նիստեր եղան: Հետեւանքները, որոնցից ոչինչ չէ կարելի եզրակացնել, աչունքին կը ներկայացվեն ամբողջ մասնաժողովի քննութեանը: Այնուհետև մասնաժողովի եզրակացութիւնը ներքին գործերի մինիստրութեան միջոցով կը ներկայացվի Պետական խորհրդի քննութեանը և դրա հետ կը լինի ելրաքանչիւր մինիստրութեան եզրակացութիւնը իր բաժնին վերաբերեալ տարրերի մասին: Այդ պատճառով ապագայ վարչութեան մասին ամեն տեսակ լուրերը տարածում են: 2) Օճնայի մէջ կատարված անկարգութիւնները չափազանցեցրած են մամուլից: կարված են երկու խանութներ, որոնցից մէկը կողոպտված է: Անկարգութիւններին մի քանի մարդ մասնակցեցին, որոնցից մեծամասնութիւնը կալանաւորված է:

ՄՈՍԿՎԱ, 27 յունիսի: Երէկ երեկոյեան 8 ժամին Սկօբոլևի մարմինը տարան „Երեք սրբերի" եկեղեցին: Ճանապարհը ամբոխով ծածկված էր: Ցոյւութիւնը սրտաշարժ էր:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 յունիսի: Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 93 ր. 75 կ., երկրորդ 90 ր. 37½ կ., երրորդ 90 ր. 62½ կ., չորրորդ 90 ր. 37½ կ., հինգերորդ 90 ր. 12 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 219 ր. 25 կ., երկրորդ 210 ր. 50 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 89 ր. ½ կ., երկրորդ 89 ր. 12 կ., երրորդ 88 ր. 87 կ., Ռուսաց 1 ր. Լօնդօնի վրա արժէ 24 պէնս, Ամստերդամի վրա 121, 25 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 205 մարկ, Փարիզի վրա արժէ 252 ֆրանկ 25 սանտիմ: Բօրսայի տրամադրութիւնը թոյլ է:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ՋՐԱՆՑՔ ԿԱՌՈՒՑԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ Քաղաքային Վարչութիւնը, հրաւիրելով ցանկացողներին յանձն առնել ջրանցքի կառուցումը Թիֆլիսում, յայտնում է ընդհանուր գիտութեանը որ առաջարկութիւնների ընդունելութիւնը շարունակվելու է Քաղաքային Վարչութեան մէջ մինչև ¹/₁₃ սեպտեմբեր ամսի 1882 թւի:

Պրօէկտի, նախահաշւի և սկզբնական պայմանների հետ կարելի է ծանօթանալ՝

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ.

Թիֆլիսի, Ս. Պետերբուրգի, Մոսկվայի և Օդէսսայի քաղաքային Վարչութիւնների մէջ, նոյնպէս և Վարշավա քաղաքի նախագահի կանցելեարիայում:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ.

ՓԱՐԻԶՈՒՄ „Ingenieur" լրագրի խմբագրութեան մէջ (Rue Fidelité, 9) ԼՕՆԴՈՆՈՒՄ „Ingineering" լրագրի խմբագրութեան մէջ (35—36 Bedford Street, Strand, W. C.), ԲՐԻՒՍԵԼՈՒՄ. A la Direction du Commerce et des Consulats, au Departement des affaires Etrangères, ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ „Allgemeine Bauzeitung" լրագրի խմբագրատան մէջ, (Waldheims Verlag, Taborstrasse, 52) և վերջապէս ԲԵՌԼԻՆՈՒՄ „Deútsche Bauzeitung" լրագրի խմբագրութեան մէջ (Bahnhofstrasse, 4, Berlin S. W.)

1—3

Ներսիսեան դպրանոցի բարձր դասատան աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտուհիներ՝ բոլոր հայ դպրոցների ստորին և միջին դասատանց համար: Ցանկացողք թող դիմեն Դովխանօվի կարվանսարայում պ. Գրիգոր Կակեանի խանութը № 1.

Խնդրեսաբար խնդրում են ԵՐԵՒԱՆԻ պատուելի պարոններին, տիկիններին և օրիորդներին, որոնք ՊԱՐՏ են Թեւում մեր ԽԱՆՈՒԹԻՆ՝ վճարել իրանց պարտքը մինչև յուլիս ամսի 1-ը: Հակառակ դէպքում ստիպված կը հրատարակեմ առանձին յայտարարութեամբ նրանց անուններն ու ազգանունները:

Գէորգ ԽԱՆԱԶԱՏԵԱՆՑ

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանգլիսումն է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ:

Պայմանները կարելի է առաջարկել հետեւեալ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Марѳы Тимоѳѣевой.

Въ Редакціи газеты

«МШАКЪ»

Продается

брошюра

„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ."

Д. Григорія АРЦРУНИ.

Брошюра напечатана въ Москвѣ.

Цѣна 25 коп.

КЁЛЕРСКАЯ
ДУШИСТАЯ ВОДА.

8—50

ՍՏԱՑՎԱԾ Է գրելու թուղթ առաջին տեսակի 4 ր. 50 կ. օդման, բրինձ 6, 8 և 9 կ. ֆունտը, խնդրի գինի ջերմ գէմ 1 ր. 40 կ. շիշը, փոշի տարափոխիկ հիւանդութեան դէմ, լուացքի և սամովար սրբելու համար ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷՑ: Նոյն տեղը լեպէօշկաներ, ցիտրադ և չբրեա ծարաւի դէմ: Կածեկոներ 4 ր., շօկօլադ երկու բաժակի համար 5 կոպէկ: Երկաթէ մահճակալներ 8 ր. և այլն:

8—10

ԻՐԱՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, Գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տուն ճարտարապետ Բէլօի: Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից:

Միջի փողոց, կաթոլիկէ եկեղեցու փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻԷՆՆԱՑԻ ՄԵԲԵԼ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՏՆԵՐ 8—30 ր., չամադաններ 250—25 ր., սակվօյաժներ 1. 30—12 ր., սունդուկներ ճանապարհի 6—35 ր., մառաններ (погребцы) 6—25 ր., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կուխնի պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ումիվալնիկներ մրամօրնի 38 ր.—75 ր., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 ր., պատրոններ. (գուլաներ) բէլօլվէրի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պապիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գէլցի պապիրօզի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԷՅ (չայ) ՍՂ. ՊԱՊՕՎՆԵՐԻ, բոնկվիտ. (ուխտր չայու և կաֆէի) էյնէմի. կօֆէ էյնէմի և Միխէլսօնի. Պետերբուրգու 40—1 ր. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 ր., պրոբկոյ գինէվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) փուլթուկ (пухъ), պադնոսներ սամովարի և չայու, դանակ չանգալ դանադան ֆաբրիկաների 1 ր. 20 կ.—25 ր. դուժինը. դըշակօմներ 1 ր. 80 կ.—5—60 կ. դանակ ջիրի 1—60 կ.—12 ր., դանակ հացի 20 կ.—1 ր., հատը, կուխնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պիրօժնիս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութմներ, Բրիտանեկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջաղացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրախմալ կարօկէն 18 կ., վաքս Ցրանսիայի ծակոյ, թուղթ փոշտի, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գըշակոթ, քարտախաղ, թանաք, թանաքամաններ, պեսպարիներ, դդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշավի և բրիտանեկի դուժինը 1—50 կ. մինչև 12 ր., և չայու 45 կ.—5 ր., չումիչկէք 45 կ.—5 ր., շամադաններ ամեն տեսակ 25 կ.—12 ր. ջուխտ, պոդստակոչկաններ Վարշավու, ՌԷԶԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, գուլպաներ կանանց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխտ, շապիկներ, մարդկերանց դպրոտիկներ, գոնակներ 35 կ.—4—50 կ., հատ, անձրեւի և շոգի. սանդրեր չիրմայու ոսկոր, գուտապերչովի և փայտէ, շչոտկաններ գլխի, շորի, սապոկի, պայի և կորտի համար. շուլքի թէլ (бумага) մատոկի կօծի և շալէ (гарусь) ֆէլչաւկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմաններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գալանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.,—30 կ., կօտ, հոտաւէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտաւէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են գրել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

81—180

Միջի փողոց, կաթոլիկէ եկեղեցու փողոցի անկիւն № 13.

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles

6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat

1. Neuermarkt 9. (Vienne)

Sans ajouter le titre du journal.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 28 Іюня 1882 года. Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., д. каз.

Fonds A.R.A.M

№ 116 Յունիսի 30 Չորեքշաբթի 1882 Յունիսի 30 Չորեքշաբթի № 116

ՏԱՍՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի: Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ֆրանսիական երկու նոր օրէնքներ: Ֆրանսիա: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Խամսայի Մէլիքութիւնները:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ գրեցի Պօղոս Յակոբեան Ոսկեանց խնդրում է մեզ տպել հետևեալը: «Աճեցի Մանուկեան մահտեսի Մարգար երկաթագործ ալը չինացիոյ, գէմքը սև, հասակը միջակ, 1877 կամ 78 թւից իր հայրենիքէն գնալ այս կողմերը եկած է և այն ժամանակէն ի վեր ոչ մի տեղեկութիւն հաղորդած չէ իր մասին թէ իր ընտանեաց և թէ իր բարեկամաց: Ուստի կը խնդրեմ որ եթէ վերոյիշեալ մարդու վրա մեր համազգիներէն ոմանք տեղեկութիւն ունին, բարեհաճեն նրա մասին լրագրոյդ միջոցաւ ծանուցանել:»

—

Տպում ենք «Մշակի» ներկայ համարում «Վարժարան» ամսագրի յայտարարութիւնը: Ամսագիրը լինելու է մանկավարժական բովանդակութեամբ և հրատարակվելու է պ. Նիկողայոս Խասրովեանի խմբագրութեամբ: Ամսագրի պրօգրամը բաւական հարուստ է երևում: Տարեկան գինը 5 րուբլի է:

—

Երբ հասաւ Թիֆլիս գեներալ Սկոբելեւի մահվան մասին հեռագրալուրը, նոյն օրը վախճանվեցաւ Թիֆլիսում գեներալ Վէրժբիցկի, որ Սկոբելեւի մօտիկ բարեկամն էր և նրա հրամանատարութեան տակ երկար ժամանակ ծառայել էր:

—

Մենք լսում ենք որ հանգուցեալ տիկին Շիօևի ժառանգութեան կտակակատարները վերջապէս դիտաւորութիւն ունին ձեռք առել, հանգուցեալի կտակին համաձայն, արուեստագործական դպրոցի հիմնելուն Թիֆլիսի մէջ: Ցանկանք:

—

Մեզ գրում են ԱՂԴԱՇԻՑ: Այս տարի Աղդաշի գաւառում բոժոժի բերքը շատ սակաւ էր: Մի քանի գիւղերում սրանից մի քանի տարի առաջ բոժոժ ստացվելիս է եղել 8—9 հարիւր պուդ տարեկան, բայց այս տարի 3 հարիւր պուդ հազիւ թէ լինի: Այս տարի ստացված ամբողջ բոժոժը սերմի են դրել:»

—

Մենք արդէն հաղորդեցինք այն լուրը որ յունիսի 15-ին գիշեր ժամանակ Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղու գծի վրա գտնվող Լիաքի անունով գիւղում մի ռուս ծառայող սպանվել է: Այժմ մեր թղթակիցը հաղորդում է որ սպանողները թուրքերն են եղել, որոնք բացի սրանից հրդեհ են գցել Լիաքի կայարանը:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Ալիծեռնակի բոյնը» վերնագրով մանկական գրքոյկը, թարգմանութիւն տիկին Եղիսաբէթ Ալիխանեան-Ալթունեան: Գրքոյկը տպված է Երևանում, 1881 թւին «Պսակ» լրագրի տպարանում:

—

Ժողովրդական մ ու շ տ ի կ ռ ի ւ ն ե ր ը շարունակվում են Թիֆլիսից ոչ հեռու գտնվող մի դաշտի վրա շաբաթը գոնէ մի անգամ: Վրացի հասարակութիւնը հիացած է այդ այդպէս անուանված ժողովրդական խաղերով: Այդ գեղեցիկ խաղերին սկսել է մասնակցել և հայ ամբոխը: Յայտնվեցաւ որ երեկի Գլդանիլին, որ բոլոր միւս կռւողներին յաղթեց Գլդան գիւղացի մի հայ է եղել և գիւղի անունով կոչվում է գլդանելի, այսինքն գլդանեցի: Ժողովուրդը այն աստիճան հիացած է նրանով, որ նրա լուսանկար պատկերը, տկլոր կուրծքով ու բաց ուսերով քաղաքիս բոլոր ֆօտոգրաֆների մօտ ծախվում է: Յոյս կայ որ հետզհետէ ճաշակը դէպի հրապարակական կռիւները այն աստիճան կը զարգանայ մեր մէջ, որ մենք էլ իսկական սպանիացիներ կը դառնանք: Ցլերի միայն կռւի զուարճութիւններ են պակաս:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐ

—

Վերջին ժամանակները Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովը ընդունեց երկու նոր նշանաւոր օրէնքներ:

Առաջին օրէնքը ամուսնական ա պ ա հ ա ր զ ա ն ն է, որ արդէն վաղուց ընդունված է Անգլիայում և Գերմանիայում: Ֆրանսիական ազատամիտ և արմատական կուսակցութիւնները վաղուց է որ ձգտում էին այդ օրէնքի պատգամաւորների ժողովի մէջ անցկացնելուն, բայց մինչև այժմ նրանց ջանքերը ապարդիւն էին մնում: Վերջապէս այժմ օրէնքը ընդունվեցաւ ձայների ահագին մեծամասնութեամբ: Ամուսինները բաժանվելով առաջին անգամ, իրաւունք ունէին երկուսն էլ նորից պսակվել: Երկրորդ անգամ պսակվածները նորից իրաւունք ունէին բաժանվել, բայց երկրորդ անգամ պսակվել իրաւունք չունէին:

Պատգամաւորների ժողովի մէջ ապահարզանի օրէնքի դէմ խօսողները կղերականներն էին, որոնք պնդում էին թէ ամուսնական ապահարզանը անբարոյականութիւն կը մտցնի հասարակութեան մէջ: Ազատամիտ կուսակցութիւնը, ընդհակառակն, պատասխանում էր որ ընտանեկան բարոյականութեան աստիճանը աւելի բարձրացաւ Անգլիայում և Գերմանիայում այն օրից երբ մտցնվեցաւ ապահարզանի օրէնքը այդ երկու երկիրներում: Ի՞նչ է աւելի բարոյական, ասում էին ազատամիտները, բաժանվել միմեանցից, երբ միմեանց համար անտանելի են դարձել, թէ չը նայելով որ ամուսինները միմեանց համար ատելի են դարձել, այնու ամենայնիւ ստիպել նրանց միասին ապրել մինչև մահը: Միթէ դա բարոյական է, երբ երկու ամուսինների մէջ ծագում են անհաշտութիւններ, երկպառակութիւն, փոխադարձ ատելութիւն, որ դարձնում է նրանց կեանքը անտանելի, վատ օրինակ է լինում զաւակների համար, տանում է շատ անգամ դէպի յանցանք, դէպի արիւնհեղութիւն,—բայց դարձեալ երկուսն էլ պարտաւոր են անպատճառ միասին ապրել և իրաւունք չունեն բաժանվել ու նորից պսակվել: Կղերականների կարծիքով բաժանվել և ուրիշի հետ պսակվել,—անբարոյականութիւն է, իսկ միասին ապրելով և միջոց չունենալով բաժանվելու միմեանց անտանելի լինել, միմեանց հետ ամբողջ կեանքը կռուել, միմեանց ատել, միմեանց խաբել, միմեանց դէմ յանցանքներ գործել,—դա բարոյական է:

Ֆրանսիական կղերականները կատաղած են որ ապահարզանի օրէնքը ընդունվեցաւ պատգամաւորների ժողովում: Բայց շատ կարելի է որ սենատում օրէնքը չի ընդուն-

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԽԱՄՍԱՅԻ ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—

XXXVII.

Երբ Ղարաբաղի հայ ժողովրդի մի մասը իրանց մէլիքների հետ զետեղվեցան Վրաստանում, այդ ժամանակ Ղարաբաղի երեք կաթողիկոսները գտնվում էին զանազան տեղերում: Նրանցից երկուսը մնացին Ղարաբաղում. Իսրայէլ կաթողիկոսը նստած էր Ամարասայ վանքում, իսկ փոքր Սիմոն կաթողիկոսը Երիցմանկանց վանքում: Երրորդը, Հասան-Ջալալեան Սարգիս կաթողիկոսը գտնվում էր Ղարաբաղի սահմաններից դուրս, Գանձակ քաղաքում (տես գլ. XVII.)

Բայց մի ճակատագրական դժբախտութեամբ, կարծես, անխուսափելի էր դարձել, որ Ղարաբաղի մէլիքները ուր և գնային, պէտք էր, որ մի եկեղեցական կախ չար դևի նման հետևէր նրանց:

Հէնց նոյն տարւայ մէջ, երբ մէլիքները իրանց ժողովրդի հետ գաղթեցին Վրաստան, Հասան-Ջալալեան Սարգիս կաթողիկոսը, իր եղբօրորդի Բաղդասարի հետ (որը արդէն վարդապետ էր ձեռնադրված) և իր այլ ազգականների ու միաբանների հետ, Գանձակից տեղափոխվեցաւ Թիֆլիս (1798—25 մարտի): Հերակլ իշխանը սիրով ընդունեց կաթողիկոսին և մեռնելուց առաջ յանձնեց իր ժառանգ Գէորգիին, որը աւելի յարգանք ցոյց տուեց իր վեհափառ հիւրին:

Թիֆլիսում այդ ժամանակ, որպէս Վրաստանի հայոց առաջնորդ, Էջմիածնի բարձր հոգևոր իշխանութեան կողմից նստած էր Յովհաննէս արք-եպիսկոպոս Կարբեցին, որը յայտնի էր «գեղարդակիր» մականունով: Դա խիստ գործունեայ և ընդունակութեան տէր մի եկեղեցական էր և մեծ ազդեցութիւն ունէր Էջմիածնի վրա:

Սարգիս կաթողիկոսի Թիֆլիսում բնակութիւն հաստատելը, ի հարկէ, շատ հաճելի չէր կարող լինել «գեղարդակրին», մանաւանդ երբ նկատում էր նա իշխան Գէորգիի համակրութիւնը դէպի կաթողիկոսը և վերջինի ձգտումները Վրաստանում այդ ժամանակ գտնված ղարաբաղցի գաղթականների հովիւը լինելու:

Պէտք է ասած, որ ղարաբաղցի գաղթականների ցանկութիւնն էլ հէնց այդ էր: Այդ ժողովուրդը սովորած էր Էջմիածնից անկախ իր առանձին հոգևոր կառավարութիւնն ունենալ, որպէս էր բազմադարեան աղուանից կաթողիկոսութիւնը: Իսկ Սարգիսը այդ կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչներից մէկն էր:

Ղարաբաղի հայերը մի ժամանակ Գանձակի գաւառում զետեղվելով, նոյն Սարգսին իրանց համար կաթողիկոս օծել տուին: Այժմ Վրաստան գաղթելով, դարձեալ ցանկանում էին ունենալ իրանց առանձին հոգևոր իշխանութիւնը, անկախ Էջմիածնից, նոյն Սարգսի հովւութեան ներքոյ:

Իշխան Գէորգիի յարաբերութիւնները այդ ժամանակ Էջմիածնի հետ լարված լինելով, նպաստում էր ղարաբաղցոց ցանկութեան իրագործելուն *):

Այդ բոլորը, յայտնի բան է, պիտի հակառակէին «գեղարդակրին», որպէս Վրաստանի հայոց առաջնորդի, շահերին մի կողմից, իսկ Էջմիածնի իրաւասութեանը միւս կողմից: Այդ էր պատճառը, երբ իշխան Գէորգին առաջարկեց Էջմիածնի Ղուկաս կաթողիկոսին, խնդրելով, որ Սարգիս կաթողիկոսը Ղարաբաղի գաղթականների առաջնորդ նշանակվի, Ղուկասը բացարձակապէս մերժեց իշխանի խնդիրքը, և այդ առիթ տուեց երկար գժտութիւնների վրաց իշխանի և Էջմիածնի մէջ:

Գէորգին Ղուկասի յամառութիւնից վշտացած յայտնեց, եթէ իր խնդիրքը չը կատարվի, ինքը այնուհետև կարգել, որ Էջմիածնից ոչ մի հոգևորական իրաւունք չունենայ Վրաստանի սահմաններից անցկենալու և տեղային հայերից հոգևոր տուրք հաւաքելու:

Ղուկաս կաթողիկոսը տեսնելով, որ դրանով Վրաստանի հայերը բոլորովին պիտի կտրվէին Էջմիածնից, ստիպվեցաւ զիջում անել: Նա խոստացաւ, թէ իշխանի ցանկութիւնը կը կատարէ, միայն պէտք է Սարգիս կաթողիկոսը անձամբ գնայ Էջմիածին, իր խոնարհութիւնը յայտնելու և իր պաշտօնը ստանալու համար:

Սարգիս կաթողիկոսը իր եղբօրորդի Բաղդասար վարդապետի հետ գնացին Էջմիածին: Թէև այնտեղ խիստ սառն ընդունելութիւն գտան, այսու ամենայնիւ, Ղուկաս կաթողիկոսը վրաց իշխանի հետ ունեցած վիճաբանութիւններին վերջ տալու համար, Սարգսին կարգեց Հաղպատու վանքի վանահայր և մի և նոյն ժամանակ Ղարաբաղի գաղթականների առաջնորդ: Նոյնը հաստատեց իշխան Գէորգին իր երկու հրովարտակներով, որոնցից մէկը ուղղած էր Ղարաբաղի գաղթականների հասարակութեանը, իսկ միւսը իրան Սարգսին:

Բայց Էջմիածնում Սարգսից խոստումն առին, որ նա իրաւունք չունենայ կաթողիկոսական կնիք կամ տիտղոս գործ ածելու, այլ պէտք է կրէ արք-եպիսկոպոսի աստիճան, և գործ ածէ առաջնորդական կնիք: Թէև Սարգիսը պահպանեց այդ պայմանները, այսու ամենայնիւ, նրա հակառակութիւնները Թիֆլիսի էջմիածնական ներկայացուցիչների հետ բոլորը չը վերջացան:

Սարգսի գործը հազիւ թէ փոքր ինչ կարգի էր գրված, Ղարաբաղից յայտնվեցաւ մի նոր կաթողիկոս: Դա էր Երիցմանկանց վանքի փոքր Սիմոն կաթողիկոսը, որը, Իբրահիմ-խանից նեղվելով, փախաւ Թիֆլիս:

Բայց այս անգամ Թիֆլիսի էջմիածնականները նրա հետ ցերեմոնիայ չարեցին «Շահադէգան»

*) Իշխան Գէորգիի յարաբերութիւնների Էջմիածնի հետ լարված լինելու պատճառները, թէև ինքն ըստ ինքեան, շատ հասարակ բաներ էին, բայց կրօնական կէտից նայելով, մեծ նշանակութիւն ունէին: Ղարաբաղում ժանտախտ յայտնվելու ժամանակ, երբ ժողովուրդը տեղափոխվեցաւ Վրաստան, այդ սարսափելի ախտը տարաւ իր հետ: Այդ ժամանակ վրաց Գէորգի իշխանը դիմեց Էջմիածին, խնդրելով Ղուկաս կաթողիկոսից, որ ուղարկէ Թիֆլիս Գեղարդը, որը Էջմիածնի հրաշագործ սրբութիւններից մէկն է, և հռչակված է որպէս փարատող վարակիչ հիւանդութիւնների: Ղուկաս կաթողիկոսը չը կատարեց իշխանի խնդիրքը, նախ այն պատճառով, որ ժանտախտ Վաղարշապատում էլ յայտնվել էր և սուրբ Գեղարդի օգնութեամբ իրանք աւելի կարօտութիւն ունէին, իսկ երկրորդ պատճառն այն էր, որ վստահութիւն չունէր վրաց իշխանի վրա, թէ կարող էր յիշեալ սրբութիւնը Վրաստանից կրկին յետ ստանալ:

Երբ Գէորգին սկսեց աւելի և աւելի թախանձել, կաթողիկոսը ստիպված եղաւ յիշեալ «գեղարդակիր» Յովհաննէս արք-եպիսկոպոսի ձեռքով ուղարկել: Բայց սրբութիւնը Թիֆլիս հասնելուց և հանդիսաւոր թափօրներ կատարելուց յետոյ կալանաւորվեցաւ: Էջմիածնից քանիցս անգամ խնդրեցին յետ ուղարկել, բայց վրաց իշխանը, մերթ զանազան պատճառներ բերելով, խաբում էր: Վերջը Յովհաննէս արք-եպիսկոպոսը Մէլիք-Աբովի օգնութեամբ մի գիշեր վեր առեց սրբութիւնը և մի քանի ձիաւորների հետ ծածուկ փախաւ Էջմիածին: Գուցէ այդ դէպքի պատճառով նա ստացաւ «գեղարդակիր» մականունը:

Fonds A.R.A.M

Fonds A.R.A.M

ՆՈՎՈՍԱՓ

—

Ձմեռը հիմա ուժգին է սկսել տիրել Ղարաբաղի վրա։ Ամեն կողմ ձյունով է ծածկված։ Ցուրտը հասել է մինչև 20 աստիճան։ Ձյունը ամենուրեք մեծ քանակությամբ է գալիս։ Ամենքը ձմեռվա պաշարներ են հավաքում։ Ամենքը ձմեռվա պաշարներ են հավաքում։ Ամենքը ձմեռվա պաշարներ են հավաքում

Fonds A.R.A.M

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Ա. Պետերբուրգ, 28 մարտի։ Այսօր ի Մեծ Թատրոն հանդիսացան Ն. Կ. Մեծ. Տիրուհին և Ժառանգ Գահակալը՝ Ցարևիչ Գեորգի Ալեքսանդրովիչը։ Ներկայ էին նաև Ն. Մեծ. Տիրուհու Մայրը՝ Դանիոյ Թագուհին և Ն. Մեծ. Ցարևիչի Քոյրերը՝ Ցարևնաներ Քսենիա և Օլգա Ալեքսանդրովնաները։ Ներկայացումը տևեց մինչև ժամը 1-ը։ Ներկայ էին նաև Արտաքին Գործոց Նախարարը, Պետական Խորհրդի Անդամները, Սենատի Գլխավոր Դատախազը, Ս. Սինոդի Գլխավոր Դատախազը, Ռազմական Նախարարի Օգնականը, Ներքին Գործոց Նախարարի Օգնականը, Ֆինանսների Նախարարի Տեղակալը, Պետական Գանձապետը, Պետական Վերահսկիչը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Պետը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ընդհանուր Քարտուղարը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականի Օգնականը, Ռազմական Նախարարի Գլխավոր Շտաբի Ռազմական Գործոց Մասի Պետի Օգնական

ւակցութիւն է յայտնում Սկօբելեվի մահուան պատճառով։ Ամեն տեղ հոգեհանգիստներ են կատարվում Սօֆիայի գլխաւոր բուլվարը Սկօբելեվի անունը կը կրէ։

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐԻԱ, 28 յունիսի։ Որովհետև եգիպտացիները չեն գադարեցնում աշխատանքները ամրոցների մէջ, ծովափնեայ մեծ մասը պահանջում է յանձնել իրան ամրոցները, սպառնալով նրանց ռմբակոծել։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 յունիսի։ Պետական բանկի 5% առմանակը առաջին շրջանի արժէ 93 բ. 87 կ., երկրորդ 90 բ. 50 կ., երրորդ 90 բ. 62½ կ., չորրորդ 90 բ. 25 կ., հինգերորդ 90 բ. ½ կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 220 բ. 25 կ., երկրորդ 211 բ., արևելեան առաջին փոխառութեան առմանակը արժէ 89 բ. 37 կ., երկրորդ 89 բ. ½ կ., երրորդ 89 բ. 21 կ., ոսկի 8 բ. 21 կ։ Ռուբլոյ 1 բ. Լօնդօնի վրա արժէ 23, 87 պէնս, Ամստերդամի վրա 121 պէնս, ռուբլոյ 100 բ. Համբուրգի վրա արժէ 204 մարկ 50 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 252 ֆրանկ։ Բօրսայի արտաքոյքները գանդաղ էն։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ, որ այժմ արդէն Մանղլիսում է ապրում, յանձն է առնում պարապել երեխաների հետ՝ թէ արքունական և թէ հայոց ուսումնարանների աշակերտների և աշակերտուհիների հետ։

Պայմանները կարելի է առաջարկել հեռեակ հասցէով. Манглисъ, Габріэль Мирзоевъ, въ рощѣ, дача Маріы Тимоѳѣевой.

ՍՏԱՑՎԱԾ Է գրելու թուղթ առաջին տեսակի 4 բ. 50 կ. օգման, բրինձ 6, 8 և 9 կ. ֆունտը, խինայի գինի չկորկի գէմ 1 բ. 40 կ. շիշը, փոշի տարափոխիկ հիւանդութեան դէմ, լուացքի և սամովար որբելու համար։ **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԹԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԻՑ**։ Նոյն տեղը լէպէշկաներ, ցիտրագ և շերբեա ծարաւի դէմ ցածկոցներ 4 բ., շօկօլագ երկու բաժակի համար 5 կոպէկ։ երկաթէ մահճակալներ 8 բ. և այլն։ 9—10

ԻՐԱԻԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ, գօլովինսկի պրօսպեկտի վրա, տան Ճարտարապետ Բէյօթ։ Գրասենեակը բաց է առաւօտեան 9 ժամից մինչև 3 ժամը կէս օրից յետոյ և երեկոյեան 7—10 ժամը ամենայն օր, բացի կիրակի օրերից և մեծ տօներից։

Ներսիսեան դպրոցի բարձր դասատան աշակերտներից մինը կամենում է պատրաստել աշակերտներ և աշակերտներ կերտուհիներ՝ բոլոր Հայ դպրոցների ստորին և միջին դասատանց համար։ Ցանկացողք թող դիմեն Տաւխանօվի կարվանսարայում պ. Գրիգոր Կակեանի խանութը № 1.

Խնամարհաբար խնդրում են ԵՐԵՒԱՆի պատուելի պարոններին, տիկիններին և օրիորդներին, որոնք ՊԱՐՏ են ՃԱՇում մեր ԽԱՆՈՒԹԻՆ, վճարել իրանց պարտքը մինչև յուլիս ամսի 1-ը։ Հակառակ դէպքում ստիպված կը հրատարակեմ առանձին յայտարարութեամբ նրանց անուններն ու ազգանունները։

ԳՀՈՒԳ ԽԱՆԱԶԱՏԵԱՆՑ

Въ Редакціи газеты
«МШАКЪ»
Продается
БРОШЮРА
„ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“
Д. Григорія АРЦРУНИ.
Брошюра напечатана въ Москвѣ.
Цѣна 25 коп.

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ՋՐԱՆՑՔ ԿԱՌՈՒՑԱՆԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ Քաղաքային վարչութիւնը, հրաւիրելով ցանկացողներին յանձն առնել ջրանցքի կառուցումը Թիֆլիսում, յայտնում է ընդհանուր դիտութեանը որ առաջարկութիւնների ընդունելութիւնը շարունակվելու է քաղաքային վարչութեան մէջ մինչև $^1/_{13}$ սեպտեմբեր ամի 1882 թիւ։

Պօէկտի, նախահաշւի և սկզբնական պայմանների հետ կարելի է ծանօթանալ՝

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ.

Թիֆլիսի, Ս. Պետերբուրգի, Մոսկվայի և Օդէսայի քաղաքային վարչութիւնների մէջ, նոյնպէս և վարշավա քաղաքի նախագահի կանցելյարիայում։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ.

ՓԱՐԻԶՈՒՄ „Ingenieur“ լրագրի խմբագրութեան մէջ (Rue Fidelité, 9) լՕՆԴՕՆՈՒՄ „Ingineering“ լրագրի խմբագրութեան մէջ (35—36 Bedford Street, Strand, W. C.), ԲՐԻՍԵԼՈՒՄ. A la Direction du Commerce et des Consulats, au Departement des affaires Etrangères, ՎԻԵՆՆԱՈՒՄ „Allgemeine Bauzeitung“ լրագրի խմբագրատան մէջ, (Waldheims Verlag, Taborstrasse, 52) և վերջապէս ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ „Deútsche Bauzeitung“ լրագրի խմբագրութեան մէջ (Bahnhofstrasse, 4, Berlin S. W.)

2—3

JOURNAL D'ORIENT

HEBDOMADAIRE

Paraissant a VIENNE (Autriche)

ABONNEMENTS: 1 an. . . 8 roubles
6 mois. . . 4 —

S'adresser à F. Salles, avocat
1. Neuermarkt 9. (Vienne)
Sans ajouter le titre du journal.

Առաջիկայ Օգոստոս ամսից հրատարակուելու է Թիֆլիսում մեր խմբագրութեամբ „ՎԱՐԺԱՐԱՆ“ մանկավարժական ամսագիրը հետեւեալ ծրագրով՝

ա. Ազգիս վերհասած հայրապետի և թեմական վերատեսուչների կարգադրութիւնները ազգային ուսումնարանաց վերաբերութեամբ։

բ. ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ—յօդուածներ մանկավարժական բովանդակութեամբ։

գ. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ—յօդուածներ ազգային պատմութեան, աշխարհագրութեան, գրականութեան, առհմագրութեան և լեզուի վերաբերութեամբ։

դ. ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ—քննական յօդուածներ դասագրքերի և մանկական ընթերցանութեան գրքերի։

ե. ԱՑԻ ԵՒ ԱՑԻՔ—զանազան տեղեկութիւններ ուսումնարանական կեանքից։

զ. ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ—վէպեր, զրոյցներ և այլն մանկանց ընթերցանութեան համար։

է. Հանելուկներ, խնդիրներ և խաղեր մանկանց համար։

ը. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Մեր ամսագրին խոստացել են դործակցել ազգային ուսումնարանների մէջ գործող յայտնի անձինք, որոնք ծանօթ են հայ հասարակութեանը իւրեանց աշխատութիւններով մանկավարժական ասպարիզում։

„ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ“ կը հրատարակուի ամիսը մի անգամ, բացի յունիս և յուլիս ամիսներից. իւրաքանչիւր համարը բաղկացած կը լինի չորս տպագրական թերթից in 8°։

Առաջին համարը լոյս կը տեսնի օգոստոսի 15-ին։

ՎԱՐԺԱՐԱՆի տարեկան գինն է թէ՛ Թիֆլիսում և թէ՛ այլ քաղաքներում Չինգ ռուբլի։

Մատոյցը կարելի է Թիֆլիսում խմբագրութեան գրասենեակում (Սադովայա փողոց, տուն Մարգարեանի) և պարոն Եփրեմ Տատեւոսեանի մօտ (Վէրցովայա փողոց)։ Իսկ օտարաքաղաքացիք դիմելու են խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով Тифлисъ, въ Редакцію педагогическаго журнала „Варжаранъ“. Tiflis Redaction du journal pedagogique „Varjaran“.

Խմբագիր-հրատարակող ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

1—3

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՊՐԻԿԱԶԸ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ կովկասեան նախկին ՓՈԽԱՐՔԱՑի թոյլատուութեան հիման վրա և 1876 թ. հրատարակված հասարակական հոգսատարութեան կանոնների 941 յօդուածի համեմատ ընդունում է ՄՈՒՏՔԵՐ ՇԱՀԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ինչպէս մանուածր ԱՆՁԻՆՔՆԵՐԻՑ, նոյնպէս և կառավարչական ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ, հասարակական և պետական դումարները կատգադրողներից։ ՆԵՐԿԱՑԱՑՐԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԻՆ ՎՃԱՐՈՒՄ Է

ա) Անժամանակ, այսինքն ցպահանջ ..... 4% տարեկան
բ) Մէկ, երկու և երեք տարով ..... 4½% »
գ) Չորս և հինգ տարով ..... 5% »
դ) վեցից մինչև տասերկու տարի ..... 5½% »
ե) տասներկու տարուց աւելի ..... 6% »

ՏՈԿՈՄՆԵՐԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆ և մուտքերի վերադարձնելը կատարվում է ԱՄԵՆ ՕՐ, բացի շաբաթ և մեծ օրերից։

1—3

ՄԻՋԻ ՓՈՂՈՑ, ԿԱԹՈԼԻՇԵՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ № 13.

Աւելի էժան, քան թէ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԻՆՆԱՑԻ ՄԵՐՈՒ, ամենայն տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿԱՐԱՎԱԾՆԵՐ 8—30 բ., չամպաններ 250—25 բ., սակվոյաժներ 1. 30—12 բ., ռուդդ ու հնձ ձանդարապահի 6—35 բ., մարտիններ (погребцы) 6—25 բ., սամօվարներ 60 կ.—1.25 ֆունտը., կախոցների պղնձէ ամաններ, գերմանիայի երկաթէ էմալով ամաններ. ռումիվալնի հնձ մրամօրնի 38 բ.—75 բ., հրացաններ երկու լուլանի 6—32 բ., ռէվոլվերներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 բ., պատրոններ. (գուլլիներ) բէվօլվերի, սիգար Ռէնգարդի ֆաբրիկից. պատիրոս և թամբաքու կուշնարօվի գիլդի պատիրօվի. 5,000 ՖՈՒՆՏ ԹԵՑ (չայ) եղ. ՊԱՊՈՎՆԵՐի, բրնակվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) էլինէմի. կօֆէ էլինէմի և Մինկլասնի. Փետերբուրգու 40—1 բ. 25 կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 կ.—240 բ., պրօբկայ գինեվաճառների, հանքային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) գուլթուկ (пухъ), պատիններ սամովարի և չայու, գանակ չանդալ զանազան ֆաբրիկաների 1 բ. 20 կ.—25 բ. դուժինը. գրչակոմներ 1 բ. 80 կ.—3—60 կ. գանակ ջկրի 1—60 կ.—12 բ., գանակ հացի 20 կ.—1 բ., հաստ, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 կ. պրէբօր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութեռներ, բրնաւոկի չայնիկներ, կաֆէնիկներ ամենայն տեսակ, ջազացներ կաֆէի համար, ֆիլտեր—ջուր մաքրելու, կրամամալ կատօրկէն 18 կ., վաքս ֆրանսիայի ժակոյ, թուղթ փոշոտ, կանվերտներ, սուրգուչ, մատիա, գրիչ երկաթէ, գլուկոմէ, քարեսախատակ, թանաք, թանաքամանաններ, պրեսպապիեներ, գդալներ սեղանի և չայու ֆրաժէ, վարշամի և բրնաւոկի գուժինը 1—50 կ. մինչև 12 բ., և չայու 45 կ.—5 բ., չուխիչէք 45 կ.—5 բ., շամպանսներ ամեն տեսակ 25 կ.—12 բ. ջուխա, պղոսպչկաններ վարշավու, ՌԵՋԻՆԻ ԿԱԼՕՇՆԵՐ, ամեն տեսակ, դուբլոններ կառնոց և մարդկերանց 15 կ.—50 կ. ջուխա, շապիկներ, մարդկերանց գալուսիներ, գոնտիկներ 35 կ.—4—50 կ., հաս, անձրևի և շոքի. սանդրեր շիրմայու ոսկով, գուտապերչայի և փայտէ, շչոտկաներ գլխի, շորի, սապոնի, պղի և կարտի համար. չուլքի թէղ (бумага) մատակի կօճղի և շալէ (гарусъ) ֆեղչատկէք մարդկերանց և կանանց, պորտմոններ, քիսաներ, պապիրոսի ամաններ և մանր գոլանտերեյնի ապրանքներ, սապոն ամեն տեսակ 3 կ.—30 կ., կտոր, հոտավէտ ջրեր, պուդրա, Գլիցերին ջրի քացախ, հոտավէտ պտրաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերոյիշեալ ապրանքներ մեծ քանակութեամբ միշտապէս գտնվում են ՄԻՒՔԱՑԻԼ ՏԷՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆՑԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

82—180

ՄԻՋԻ ՓՈՂՈՑ, ԿԱԹՈԼԻՇԵՍԿԱՅԱ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՒՆ № 13.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 29 Іюня 1882 года.

Типогр. Главн. Упр. Главнонач. гражд. час. Лор.-Мелик. ул., д. каз.

Fonds A.R.A.M